Bundel van de Politieke Avond van 14 juli 2021

Agenda bijlagen

Raadskamerindeling 14 juli 2021

1.RZ 16.00 uur - 18.00 uur: Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers"

Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 14 juli 2021

Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers" van de fracties ChristenUnie, SP en DENK Verenigd Arnhem

Raadsbrief "Rapport stappen diverse en inclusieve organisatie", d.d. 06-04-2021

Bijlage 1 - Rapport 'Naar een diverse en inclusieve organisatie' - Stappen die zijn gezet in 2018-2020

Bijlage 2 - Bestuursopdracht 'Diverse en Inclusieve Organisatie'

E-mail van onderzoeker

Rapport Universiteit Tilburg 'Naar een diverse organisatie van de gemeente Arnhem'

Beantwoording Art. 44-vragen inzake "Inclusief personeelsbeleid", d.d. 20-04-2021

Behandelresultaat 21 april 2021

Beantwoording technische vragen van de fractie ChristenUnie

Behandelresultaat 19 mei 2021

Memo van wethouder van Dellen inzake "Toezegging 1 agenderingsverzoek 19-05-2021", d.d. 12-07-2021

Memo van wethouder Van Dellen inzake "Toezegging 2 agenderingsverzoek 19-05-2021", d.d. 21-06-2021

Behandelresultaat 14 juli 2021

2.LF 16.00 uur - 18.00 uur: Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Landgoed/Festival

Dossier 2578 voorblad

Behandeladvies 14 juli 2021, meningsvormende (2) behandeling

amendement "Wees ook vriendelijk voor de wesp en de hoornaar, u gaat ze nog missen" (21A42) van de fractie Partij voor de Dieren

amendement "Honden- en kattenshows niet voor de sier" (21A43) van de fractie Partij voor de Dieren

amendement "Privacy voor in het wild levende dieren" (21A44) van de fractie Partij voor de Dieren

amendement "Trots is geen maatstaf voor dierenwelzijn" (21A45) van de fractie Partij voor de Dieren

motie "TNR in het basispakket" (21M156) van de fractie Partij voor de Dieren

motie - Van 'plaagdierbestrijding' naar 'tegengaan van overlast' (21M157) van de fractie Partij voor de Dieren

motie "Open einderegeling dierenartskosten" (21M158) van de fracties SP en Partij voor de Dieren

motie "Laat sportvissers niet achter het net vissen" (21M162) van de fractie VVD

motie "Dierenshows niet voor de poes. Of de hond. Of…." (21M163) van de fractie Partij voor de Dieren

Raadsvoorstel "Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022"

Bijlage 1 - Visie Dierenwelzijn 2021-2030

Bijlage 2 - Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022

Bijlage 3 - Motie 19M155 ‘Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn’

Raadsbrief "Biodiversiteitsagenda 2021-2025", d.d. 09-02-2021

Bijlage - Biodiversiteitsagenda 2021-2025

Lijst deelnemers rondetafelgesprek

Behandelresultaat 30 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Memo van wethouder Bouwkamp "Beantwoording vragen PvdD voor de M2-bijeenkomst RV dierenwelzijn en biodiversiteit", d.d. 08-07-2021

Beantwoording technische vragen A. Cetintas mail d.d. 12 juni 2021

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

3.WG 16.00 uur - 18.00 uur: Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Walburgis

Dossier 2761 voorblad

Behandeladvies 14 juli 2021, meningsvormende (2) behandeling

amendement "Meer geld voor ventilatie basisscholen door apart budget voor MFC's" (21A41) van de fracties D66 en ChristenUnie

Raadsvoorstel "Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)"

Beantwoording technische vraag van de fractie VVD d.d. 14-07-2021

Bijlage 1 - Memo Aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) 22-12-20

Bijlage 2 - Memo voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) 03-02-21

Bijlage 3 - Reactie VO besturen inzake SUVIS 12-21-21

Bijlage 4 - Antwoordbrief aan schoolbesturen VO voortgang SUVIS 24-03-2021

Bijlage 5 - Reactie schoolbesturen inzake bijdrage SUVIS op basis van Solvabiliteit d.d. 12-05-21

Raadsbrief "Tussenrapportage ventilatie schoolgebouwen en MFC's in Arnhem", d.d. 13-10-2020

Raadsbrief "Ventilatie in scholen en MFC's tussenstand van 23 november 2020", d.d. 01-12-2020

Bijlage 1 - Ventilatieonderzoek Cordeoscholengroep

Bijlage 2 - Ventilatieonderzoek Delta scholengroep

Bijlage 3 - Ventilatieonderzoek De Rank

Bijlage 4 - Ventilatie onderzoek Flores scholen

Bijlage 5 - Ventilatieonderzoek gemeente

Bijlage 6 - Ventilatieonderzoek Simonscholen

Bijlage 7 - Ventilatieonderzoek Vrije school Parcivalschool

Bijlage 8 - Ventilatieonderzoek GSG

Bijlage 9 - Ventilatieonderzoek COG

Bijlage 10 - Ventilatie-onderzoek Quadraam

Bijlage 11 - VentilatieonderzoekL CVS-De Onderwijsspecialisten

Toezegging "Binnenklimaat scholen" d.d. 02-06-2021

Aangenomen motie "Duidelijkheid voor het onderwijs" (20M252) van de fracties D66, VVD, CDA, DENK Verenigd Arnhem, GroenLinks,PvdA en Partij voor de Dieren, d.d. 11-11-2020

Aangenomen motie "Gezonde scholen" (20M189g) van de fracties D66, Arnhemse Ouderen Partij en DENK Verenigd Arnhem, d.d. 02-09-2020

Aangenomen motie "Een beter binnenklimaal voor alle scholen" (16M73) van de fracties D66, Partij voor de Dieren, SP en ChristenUnie

Raadsbrief - Moties "Duidelijkheid voor onderwijs" (20M189g) en "Uiterlijk in januari gezonde lokalen" (20M252)

Bijlage 1 - Motie 20M189

Bijlage 2 - Motie 20M252

Behandelresultaat 30 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

4 18.00 uur - 18.45 uur: Pauze

5.RZ 18.45 uur - 20.15 uur: Initiatiefvoorstel "Sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein"

Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 14 juli 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Initiatiefvoorstel "Sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein" van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij

Raadsbrief "Uitkomst keuzeproces herinrichting woonwagenlocatie Bethaniënstraat", d.d. 09-07-2021

Bijlage 1 - Proces verbaal uitslag stemprocedure

Bijlage 2 - Scenario 3C

Bijlage 3 - Scenario 3Ca

Bijlage 4 - Scenario 4M

Raadsbrief "Voortgangsnotitie woonwagenlocatie Bethaniënstraat", d.d. 15-12-2020

Raadsbrief "Voortgang uitvoering Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocaties", d.d. 15-06-2021

Bijlage - Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocatie, juni 2020

Raadsbrief "Art. 43 initiatiefvoorstel sanering gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding woonwagenterrein", d.d. 13-07-2021

Schriftelijke Inbreng dhr. J. te Braak

Schriftelijke Inbreng dhr. en mevr. Te Braak

Schriftelijke inbreng mw. C. Vellinga

Schriftelijke inbreng mw. Gerrits

Schriftelijke Inbreng dhr. J Groenewold

Schriftelijke inbreng mw. S Hoeree

Schriftelijke inbreng fam. Spijk

Schriftelijke inbreng L. Gerrits

Lijst met insprekers

Behandelresultaat 14 juli 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

6.LF 18.45 uur - 20.15 uur: Moties vreemd aan de agenda (Portefeuille: wethouder Louwers)

Fase: meningsvormend
Locatie: Landgoed/Festival

Behandeladvies 14 juli 2021, meningsvormende behandeling

motie vreemd aan de agenda "Ondersteun Arnhemse Sekswerkers" (21M38) van de fracties SP en D66

motie vreemd aan de agenda "500 euro bijverdienen naast bijstand toestaan" (21M41) van de fracties SP, PvdD, Arnhemse Ouderen Partij en DENK Verenigd Arnhem

motie vreemd aan de agenda "Laat Arnhemse gedupeerde gezinnen niet nog verder de dupe worden door de Belastingdienst" (21M60) van de fracties SP en Partij voor de Dieren

motie vreemd aan de agenda "Motie mensen goed informeren over uitkeringen" (21M72) van de fractie PvdA

motie vreemd aan de agenda "Werken moet lonen - óók voor de zwervuilruimers van de Brug" (21M82) van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij

motie vreemd aan de agenda "Uitstroompremie voor een sociale bijstand" (21M153) van de fracties GroenLinks, PvdA, D66 en DENK Verenigd Arnhem

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

7.WG 18.45 uur - 20.15 uur: Wijzigen Algemene Plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Walburgis

Dossier 2736 voorblad

Behandeladvies 14 juli 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Wijzigen Algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders"

Schriftelijke inbreng R. Meurs

Schriftelijke inbreng dhr. R. Hendriks

Memo Juridische vragen inzake standplaatsen

Bijlage - Juridisch Advies standplaatsen

Behandelresultaat 14 juli 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

8 20.15 uur - 20.30 uur: Pauze

9.RZ 20.30 uur - 21.45 uur: 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Raadzaal

Dossier 2772 voorblad

Behandeladvies 14 juli 2021, 2e meningsvormende (1) behandeling

amendement "Geen discriminerende indicatoren in gemeentebeleid" (21A46) van de fractie D66

amendement "Gelijk besparen" (21A47) van de fractie VVD

motie "Ruimte voor kleinere klassen" (21M160) van de fracties D66, VVD en CDA

motie "Verlengde schooldag prioriteit" (21M161) van de fractie D66

motie "Gegarandeerd sociale huur" (21M164) van de fractie PvdA

motie "Samen aan de slag voor Arnhem-Oost!" (21M165) van de fractie PvdA

motie "De Nederlandse taal is de basis" (21M166) van de fractie Arnhem Centraal

motie "Instrumenten voor diverse wijken" (21M167) van de fractie GroenLinks

Raadsvoorstel - Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'

Bijlage 1 - 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost', uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost.

Bijlage 2 - Wijkanalyses

Bijlage 3 - Aangenomen motie Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak (20M253)

Raadsvoorstel "Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost"

Bijlage 1 - Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost

Bijlage 2 - Bidbook Achter de voordeur in Arnhem-Oost

Bijlage 3 - Klimaatfonds Toets Aanvraag Volkhuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds

Behandelresultaat 9 juni 2021

Behandelresultaat 7 juli 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Memo van wethouder Paping & wethouder Bouwkamp inzake "Schriftelijke beantwoording vragen D66 en DENK Verenigd Arnhem", d.d. 11-07-2021

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

10.LF 20.30 uur - 21.45 uur: Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Landgoed/Festival

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

Raadsvoorstel "Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen"

Bijlage 1 - Rapport Rekenkamer Arnhem

Bijlage 2 - Aanbiedingsbrief

Bijlage 3 - Bijlagen boek (met de deelrapporten van Breda, Oss en Tilburg)

Bijlage 4 - Persbericht RK(c)'s Arnhem, Breda, Oss en Tilburg Corona

Presentatie - Lokale steun in crisis - Rekenkamer Arnhem

Behandelresultaat 9 juni 2021, informatieve behandeling

11.WG 20.30 uur - 21.45 uur: De waarde van EcoVrede

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Walburgis

Behandeladvies 14 juli 2021, meningsvormende (2) behandeling

amendement "Tijd om ruimte te vinden voor EcoVrede" (21A39) van de fracties D66, SP en Partij voor de Dieren

amendement "Gemeente helpt bij het vinden van ruimte voor EcoVrede" (21A40) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP

motie "Verbeter de ondersteuning maatschappelijke initiatieven" (21M154) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP

motie "Eenmalige uitzondering voor EcoVrede" (21M159) van de fracties VVD, Arnhem Centraal en CDA

Toezegging van wethouder Louwers

Verworpen motie vreemd aan de agenda "Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem" (20M135) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP

Art. 44-vragen inzake "Stichting Ecovrede nog steeds bedreigd", d.d. 23-07-2019

Beantwoording college art. 44-vragen "Stichting Ecovrede nog steeds bedreigd", d.d. 20-08-2019

Art. 44-vragen inzake "Laat stichting Ecovrede niet barsten", d.d. 10-10-2019

Beantwoording Art. 44-vragen inzake "Laat stichting Ecovrede niet barsten", d.d. 12-11-2019

Raadsvoorstel "De waarde van EcoVrede"

Bijlage 1 - Rapport 'De waarde van EcoVrede'

Bijlage 2 - Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage

Bijlage 3 - Aanbiedingsbrief Instituut voor Publieke Waarden

Behandelresultaat 9 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Behandelresultaat 7 juli 2021

Memo van wethouder Louwers inzake "'Beantwoording technische vraag PvdD'", d.d. 13-07-2021

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

12 21.45 uur - 22.00 uur: Pauze

13.RZ 22.00 uur - 23.15 uur: 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 14 juli 2021, meningsvormende (2) behandeling

14.LF 22.00 uur - 23.15 uur: Moties vreemd aan de agenda (Portefeuille: wethouder Roelofs)

Fase: meningsvormend
Locatie: Landgoed/Festival

Behandeladvies 14 juli 2021, meningsvormende behandeling

motie vreemd aan de agenda "Kinderburgemeester" (21M54) van de fracties PvdA, ChristenUnie, D66, CDA, GroenLinks, Arnhem Centraal en Partij voor de Dieren

motie vreemd aan de agenda "Herinvoering kraakwagen" (21M35) van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij

motie vreemd aan de agenda "Iedereen moet gewoon grofvuil weg kunnen brengen 2" (21M106) van de fracties VVD en Arnhemse Ouderen Partij

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

15.WG 22.00 uur - 23.15 uur: Moties vreemd aan de agenda (Portefeuille: wethouder van Dellen)

Fase: meningsvormend
Locatie: Walburgis

Behandeladvies 14 juli 2021, meningsvormende behandeling

motie vreemd aan de agenda "Goedkope Arnhemse ID-kaart moet blijven" (21M18) van de fractie SP

motie vreemd aan de agenda "Waardering voor schoonmakers en cateringmedewerkers" (21M87) van de fracties SP, PvdA, Partij voor de Dieren en GroenLinks

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 21-07-2021

Raadskamerindeling

Politieke Avond 14 juli 2021

Raadszaal	Landgoed/Festival	Walburgis
16.00 uur - 18.00 uur Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers"	16.00 uur - 18.00 uur Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022 (m2)	16.00 uur - 18.00 uur Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen) (m2)
Pauze: 18.00 uur - 18.45 uur		
Raadszaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
18.45 uur - 20.15 uur (90) Initiatiefvoorstel "Sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein" (m1)	18.45 uur - 20.15 uur (90) Moties vreemd aan de agenda (Portefeuille: wethouder Louwers)	18.45 uur - 20.15 uur (90) Wijzigen Algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders (i/m1)
Pauze: 20.15 uur - 20.30 uur		
Raadszaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
20.30 uur - 21.45 uur (75) 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost (m1)	20.30 uur - 21.45 uur (75) Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen (m1)	20.30 uur - 21.45 uur (75) De waarde van EcoVrede (m2)
Pauze: 21.45 uur - 22.00 uur		
Raadszaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
22.00 uur - 23.15 uur (75) 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost (m2)	22.00 uur - 23.15 uur (75) Moties vreemd aan de agenda (Portefeuille: wethouder Roelofs)	22.00 uur - 23.15 uur (75) Moties vreemd aan de agenda (Portefeuille: wethouder van Dellen)

Titel/onderwerp: **Agenderingsverzoek Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers**

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 3772581 willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Sella Meijs & Marieke Zeilstra
Portefeuillehouder:	J. van Dellen M. Louwers	Telefoonnr:	377 4931/ 4449
		E-mailadres:	Sella.Meijs@arnhem.nl / marieke.zeilstra@arnhem.nl
Doel activiteit	De bespreking van het onderwerp stelt de raadskamer in staat om het door het college gevoerde beleid te controleren.		
Toelichting	**Aanleiding** In 2019 heet Universiteit Tilburg een onderzoek verricht naar de diversiteit in de gemeentelijke organisatie van onze gemeente. In dit rapport komen een aantal zorgwekkende conclusies naar voren. ChristenUnie wil graag in gesprek met het college en de raad om met elkaar tot concrete verbetervoorstellen te komen voor een werkelijk inclusieve organisatie waar medewerkers gelijkwaardig worden behandeld en zichzelf kunnen zijn. **Gesprek onderzoeker** De indieners van het agenderingsverzoek zouden ook graag met de onderzoeker in gesprek gaan om verduidelijkende vragen te kunnen stellen. In reactie op de uitnodiging van de griffie voor dat gesprek heeft de onderzoeker aangegeven niet op die uitnodiging in te willen gaan. Op verzoek van een aantal fracties is de e-mail van de onderzoeker ter informatie toegevoegd aan het dossier. **Proces** Deze behandeling betreft de derde bespreking van dit agenderingsverzoek. Tijdens de eerste bespreking heeft een rondetafelgesprek plaatsgevonden waarin vijf mensen uit de stad aanwezig waren om met de raadskamer over de het onderwerp te spreken. Bij de tweede bespreking is gestart met de M1.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Er is geen vervolgbehandeling voorzien.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	<u>Orde voortzetting M1</u> Het betreft een voortzetting van een al eerder gestarte M1-behandeling. Tijdens die behandeling is de eerste termijn van de raad behandeld en is gestart met de eerste termijn van het college. Daarom ziet de orde er als volgt uit: - Gestart wordt met het vervolg van de eerste termijn aan de zijde van het college. De portefeuillehouders beantwoorden de al reeds eerder gestelde vragen. - Vervolgens is er een tweede termijn. Daarvoor krijgen de indiendende fracties van het agenderingsverzoek (ChristenUnie, SP en DENK/VA) als eerste de gelegenheid. Daarna volgt de tweede termijn van het college. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken.		
Bijlagen			
Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse			

medewerkers" van de fracties ChristenUnie, SP en DENK Verenigd Arnhem			
Raadsbrief "Rapport stappen diverse en inclusieve organisatie", d.d. 06-04-2021			
Bijlage 1 - Rapport 'Naar een diverse en inclusieve organisatie - Stappen die zijn gezet in 2018-2020			
Bijlage 2 - Bestuursopdracht 'Diverse en Inclusieve Organisatie'			
E-mail van onderzoeker			
Rapport Universiteit Tilburg 'Naar een diverse organisatie van de gemeente Arnhem'			
Beantwoording Art. 44-vragen inzake "Inclusief personeelsbeleid", d.d. 20-04-2021			
Behandelresultaat 21 april 2021			
Beantwoording technische vragen van de fractie ChristenUnie			
Behandelresultaat 19 mei 2021			
Memo van wethouder Van Dellen inzake "Toezegging 2 agenderingsverzoek 19-05-2021", d.d. 21-06-2021			

Agenderingsverzoek ChristenUnie & SP

Arnhem, 19 november 2020

Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers

In 2019 heeft Universiteit Tilburg een onderzoek verricht naar de diversiteit in de gemeentelijke organisatie van onze gemeente. In dit rapport komen een aantal zorgwekkende conclusies naar voren. Zo blijkt dat vrouwen gemiddeld € 310,- minder per maand verdienen dan mannen. Mensen met een niet-westerse migratie achtergrond € 650,- minder per maand verdienen dan mensen zonder migratieachtergrond. Ouderen bij sollicitatieprocedures minder kans hebben om aangenomen te worden en dat vacatures voor mensen met een migratieachtergrond niet aantrekkelijk zijn, waardoor zij relatief weinig solliciteren op functies binnen onze gemeente.

ChristenUnie wil graag in gesprek met het college en de raad om met elkaar tot concrete verbetervoorstellen te komen voor een werkelijk inclusieve organisatie waar medewerkers gelijkwaardig worden behandeld en zichzelf kunnen zijn. Ook zouden wij graag met de onderzoeker in gesprek gaan om verduidelijkende vragen te kunnen stellen.

Wij hebben in elk geval de volgende vragen aan het college:

1. Wat doet het college of wat gaat het college doen om de verschillen in salaris tussen mannen en vrouwen te verkleinen?
2. Wat doet het college of wat gaat het college doen om de verschillen in salaris tussen mensen met een niet-westerse migratie achtergrond en mensen zonder migratie-achtergrond te verkleinen?
3. Wat doet het college of wat gaat het college doen om vacatures aantrekkelijker te maken voor sollicitanten van verschillende achtergronden?
4. Wat doet het college of wat gaat het college doen om oudere sollicitanten dezelfde kansen te geven als jongere sollicitanten?
5. Wat is de huidige status van bovenstaande verschillen? Wanneer en hoe vaak worden deze cijfers onderzocht?

Nathalie Nede - ChristenUnie
Sarah Dobbe - SP
Yildirim Usta - DENK Verenigd Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum : 6 april 2021
Zaaknummer : 545328
Contactpersoon : S. Meijs
Telefoonnummer : 026-3774931

Onderwerp: Rapport stappen diverse en inclusieve organisatie

Geachte voorzitter en leden,

Op woensdag 25 november 2020 heeft wethouder Van Dellen in het interpellatiedebat onder meer de toezegging gedaan een uitgebreid rapport te sturen over de stappen die zijn gezet om te komen tot een inclusieve diverse organisatie tot en met 2020. Deze raadsbrief en bijlagen voorzien hierin. Dit rapport kijkt terug, het geeft weer wat we de afgelopen jaren hebben gedaan.

Stappen die zijn gezet
We hebben de afgelopen jaren niet stil gezeten. In het bijgevoegde rapport kunt u lezen welke acties vanaf 2018 tot en met 2020 zijn uitgevoerd en wat de effecten van deze acties zijn geweest. Er zijn verschillende stappen gezet om de diversiteit en inclusiviteit binnen de gemeentelijke organisatie te verbeteren. Een diverse organisatie betekent dat het personeelsbestand divers is op alle niveaus. We hebben ons gefocust op de onderdelen waar de vertegenwoordiging beter kon, zoals medewerkers met een niet-westerse achtergrond en/of beperking. Een inclusieve organisatie betekent dat er een cultuur is waar iedereen zichzelf kan zijn en de eigen kwaliteiten en talenten kan inzetten. We realiseren ons dat we er nog niet zijn. Er is nog werk te verzetten en daarom blijven we hieraan werken.

Ambitie
De gemeentelijke organisatie is op dit moment nog onvoldoende een afspiegeling van de stad als het gaat om mensen met een niet-westerse achtergrond[1] en mensen met een (arbeids)beperking[2]. Ook op topfuncties zien we dit nog onvoldoende terug. Als college delen we dan ook de mening van uw gemeenteraad dat de gemeente Arnhem een diverse en inclusieve organisatie dient te zijn en dat we daar ook werk van moeten blijven maken. Niet voor niets is dit ook als focuspunt opgenomen in het Uitvoeringsplan Inclusief Arnhem, dat we u op 6 juli 2020 hebben gestuurd.

[1] 66,8 % Nederlands, 11,9% westers, 21,4% niet-westers: Arnhemincijfers.nl

[2] Ongeveer 20% beperking en/of chronische ziekte: bron APCG

We hebben de ambitie om een inclusieve en diverse organisatie te zijn, een organisatie die een afspiegeling is van de Arnhemse beroepsbevolking op alle niveaus binnen de organisatie.
Een organisatie waar alle Arnhemmers zich in herkennen en waar iedereen zich welkom voelt. Dit willen we binnen vijf jaar realiseren. Voor deze ambitie is het nodig om te werken aan een diverse organisatie, maar tegelijkertijd ook aan een inclusieve cultuur. Een hoge ambitie, waarbij we ons realiseren dat dit sterk afhankelijk is van het aantal vacatures, doorstroom en uitstroom en het aanbod van de arbeidsmarkt in de stad en regio, maar ook hoe wij ons werk inrichten. We leggen de lat bewust hoog en gaan ons hier maximaal voor inspannen. Dit hebben we in een bestuursopdracht geformuleerd, waar we de komende jaren hard aan gaan werken. Deze bestuursopdracht is als bijlage toegevoegd.

Diverse en inclusieve organisatie 2021-2026
Arnhem is een stad met een grote diversiteit aan inwoners die de stad maken tot wat ze is. Wij geloven erin dat we met een meer divers personeelsbestand en inclusieve organisatie beter toegerust zijn voor de opgaven van de stad en de dienstverlening aan Arnhemmers. Daar doen we het namelijk voor. Zoals we hierboven schrijven, hebben we de ambitie een diverse en inclusieve organisatie te zijn, waar iedereen - ongeacht culturele achtergrond, levensbeschouwing, geaardheid, beperking, leeftijd en geslacht – een volwaardige werkplek heeft. Zo kunnen Arnhemmers zich meer herkennen in een diverse gemeentelijke organisatie en kunnen medewerkers zich onder andere beter inleven in (de omstandigheden van) diverse Arnhemmers. Ook heeft het een grote meerwaarde voor de organisatie zelf, omdat we met meer diversiteit en een inclusieve organisatie werken aan een toekomstbestendige organisatie. Daar hebben we specifiek talent, kennis en expertise voor nodig, die ook in de stad aanwezig zijn. Dat willen we in huis halen. Dit draagt bij aan de totstandkoming van een betere dienstverlening. Verder komen medewerkers in een diverse en inclusieve organisatie meer verschillende denk- en werkwijzen en verschillende competenties tegen. Dit bevordert de kennis, creativiteit, innovativiteit, dynamiek en inspiratie binnen teams. Medewerkers vullen elkaar aan en nemen betere besluiten door de diverse invalshoeken. Ten slotte is een diverse organisatie aantrekkelijker voor potentiële werknemers.

De ambitie pakken we samen op met de ambtelijke organisatie. Een inclusieve organisatie moet een eerste natuur worden: we werken naar een cultuur waarin iedereen inclusie begrijpt, doorleeft en zich ernaar gedraagt. Als college gaan we dit op alle terreinen uitdragen en agenderen, we realiseren ons dat dit voortdurend aandacht vraagt en niet vanzelf gaat. Dit vraagt om gerichte acties. We gaan op korte termijn een 'Diversity Officer' aanstellen die de organisatie op weg gaat helpen in deze veranderopgave. En het mandaat krijgt om diversiteit en inclusie op alle niveaus onderdeel te laten zijn, erop stuurt en toeziet dat elk onderdeel van de organisatie een bijdrage levert om onze ambitie waar te maken. Om van bestuursopdracht naar uitvoeringsplan te komen en korte- en langetermijnstappen te zetten hebben we in het dossier voor de perspectiefnota een claim 'Diversity Officer' opgenomen van 3 maal een bedrag van € 100.000 in de eerste drie jaarschijven (2021, 2022, 2023). Daarnaast stellen we structureel vanaf 2021 € 50.000 beschikbaar voor 'inclusieve gemeentelijke organisatie'.

Essentieel is dat we als college voortdurend het belang van een diverse en inclusieve organisatie onder de aandacht brengen, onderstrepen én een voorbeeld hierop zijn. Het topmanagement krijgt hierin een belangrijke verantwoordelijkheid en ook de Ondernemingsraad speelt een rol in dit proces.

Vervolgproces
Uit de bestuursopdracht volgt een uitvoeringsplan 'Diverse en inclusieve organisatie' waar we u het derde kwartaal over informeren.
Over de diverse toezeggingen die tijdens het debat van 24 februari jl. zijn gedaan, informeren we u via een aparte raadsbrief. In die brief beschrijven we wat we in gang zetten naar aanleiding van de aanbevelingen van Strated Consulting. Een belangrijke pijler daarin is het plan van aanpak naar een diverse en inclusieve gemeentelijke organisatie. We nemen de aanbevelingen uit het rapport van de Universiteit van Tilburg onder de loep en beoordelen welke wel, nog niet of onvoldoende zijn opgepakt. We bepalen hiervan het nut en de noodzaak en nemen we op in het uitvoeringsplan.

Tot slot
Wij willen het belang benadrukken van een duurzame investering in het bewerkstelligen van een diverse en inclusieve organisatie. Dit is essentieel voor het creëren van een divers en inclusief personeelsbestand, dat blijvend is en waarbij ook doorstroming is op verschillende posities. Want ook op doorstroming gaan we toezien om al onze talenten te laten profiteren van kansen op ontwikkeling. Een stevige ambitie kan alleen worden waargemaakt met een stevige inzet, waarbij vooral het constant investeren in diversiteit en inclusie belangrijk is.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Bijlage(n)
- Rapport 'Naar een diverse en inclusieve organisatie - Stappen die zijn gezet in 2018-2020.'
- Bestuursopdracht 'Diverse en Inclusieve Organisatie'

Rapport 'naar een diverse en inclusieve organisatie'

Stappen die zijn gezet in 2018-2020

Diversiteit **= de mix van verschillen**

Inclusie **= de waardering van elkaars kwaliteiten, er bij horen, jezelf kunnen zijn en zorgen dat de mix werkt!**

Personeel & Organisatie

16 maart 2021

Inhoud

Samenvatting rapportage Diversiteit & Inclusie 3

1. Kader 4

2. Terugblik 2018 - 2020 4

2.1 Pilot anoniem solliciteren 5

2.2 Banenafspraak 5

2.3 Charter Diversiteit en verklaring van Dordrecht 6

2.4 All inclusive week 6

2.5 Onderzoek Universiteit Tilburg 7

2.6 Diversity Day en Intern Charter 7

2.7 Netwerkactiviteiten met young professionals 8

2.8 Arbeidsmarktcommunicatie 8

3. Rapportages en monitoring 9

3.1 Monitoring 9

3.2 Monitoring en doelstellingen 10

Bijlage 1. Charter Diversiteit 11

Bijlage 2. Onderzoek Universiteit Tilburg 13

Bijlage 3. Diversity Day 15

Bijlage 4. Intern Charter 17

Samenvatting rapportage Diversiteit & Inclusie

Deze rapportage beschrijft de stappen die zijn gezet om te komen tot een inclusieve en diverse organisatie. Werken aan een diverse en inclusieve organisatie is een structurele opgave en heeft continu aandacht nodig, ook in de komende jaren. We hebben stappen gezet, maar zijn er nog niet. Er is nog het nodige werk te verzetten. Daarom blijft dit onderwerp voor de afdeling P&O een van de prioriteiten. Daarnaast werkt P&O nauw samen met het programma Inclusief Arnhem om dit onderwerp onderdeel te laten zijn van een groter geheel. Een inclusieve gemeentelijke organisatie is als focuspunt opgenomen in het Uitvoeringsplan van het programma Inclusief Arnhem, dat de raad op 6 juli 2020 heeft ontvangen.

Gemeente Arnhem heeft als uitgangspunt voor en samen met haar inwoners te werken aan een diverse en inclusieve stad: een stad waar iedereen zichzelf mag en kan zijn, welkom is en mee kan doen. Om dat te realiseren hebben we ook een inclusieve organisatie nodig, waar de samenstelling divers is en niemand wordt uitgesloten. De ambitie is om een diverse en inclusieve organisatie te zijn, waar iedereen - ongeacht leeftijd, sekse, culturele achtergrond, beperking of geaardheid - een volwaardige plek heeft. Met een divers personeelsbestand en een inclusieve werkcultuur is de organisatie beter toegerust voor de opgaven van de stad.

In de afgelopen jaren is ingezet op bewustwording binnen de organisatie. Dat is de focus geweest, omdat het essentieel is, dat iedereen beseft waarom diversiteit en inclusie belangrijk zijn voor onze organisatie. Op die wijze creëren we meer begrip en draagvlak voor dit thema. Dat hebben we gedaan door het aanbieden van diverse activiteiten zoals workshops, lezingen, theatervoorstellingen, ontmoetingen, trainingen en door gerichte dialogen in de managementteams. Er zijn traineeships georganiseerd, stageplekken en werkervaringsplaatsen aangeboden. Er is onderzoek gedaan en er is gewerkt aan de 'banenafspraak' en het verduurzamen van deze banen. Naast bewustwording is geïnvesteerd in 'branding' van onze organisatie door het maken van een nieuwe website waar al onze vacatures te vinden zijn. Op die site is het belang van diversiteit en inclusie zichtbaar in beeld gebracht door tekst en verhalen van medewerkers.

Vervolgstappen
De komende jaren ligt de focus op het formuleren van meetbare doelstellingen en het monitoren hierop. Daarbij maken wij gebruik van de Barometer Culturele Diversiteit van het CBS en van de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (zie ook motie 20M116).
Ondertussen gaan wij door op de ingeslagen weg door het organiseren van trainingen voor management en andere medewerkers, versterken van onze arbeidsmarktcommunicatie en het organiseren van ontmoetingen met diverse doelgroepen. Daarnaast werken we aan het verbeteren van het proces en de methode van selecteren van nieuwe medewerkers en wordt in de loop van dit jaar voorkeursbeleid ingevoerd (zie ook motie 20M149). Het college zorgt samen met het Managementteam Arnhem voor draagvlak en neemt de verantwoordelijkheid voor het tot stand brengen van een meer diverse en inclusieve organisatie. Om dit proces kracht bij te zetten zijn extra investeringen nodig en daar komen wij op terug in de perspectiefnota.

1. Kader

In 2018 is het veranderprogramma 'Inclusief Arnhem' gestart. Dit programma is een nadere uitwerking van de motie 'Verdere invulling Inclusief Arnhem' (17M63g, 6 november 2017). Daarin is aan het college gevraagd om "een uitdagende, verbindende en integrale visie neer te leggen en deze te relateren aan de hoofddoelen in de MJPB 2018-2021." Kortom, inclusie moet stevig verankerd worden in het gemeentelijk beleid, op alle beleidsterreinen.
Het veranderprogramma "Inclusief Arnhem"[1]kent, na een doorontwikkeling, vijf focuspunten:

- Voorkomen en tegengaan van discriminatie
- Positie van inwoners met een beperking versterken
- Diversiteit in Arnhemse organisaties
- Inclusieve gemeentelijke organisatie
- Inclusieve gemeentelijke communicatie

Het vierde focuspunt gaat over het streven van onze gemeente naar een divers samengesteld personeelsbestand en een inclusieve organisatie waar iedereen op gelijkwaardige wijze kan deelnemen, zijn talenten kan inzetten en zich welkom voelt.

Aansluitend op het veranderprogramma is het ons personeelsbeleid al jaren gericht op het zoveel mogelijk benutten van talenten van alle medewerkers. [2] Wij willen medewerkers met verschillende talenten aan ons binden, omdat verschillen elkaar versterken. Dat hebben we nodig om die diverse en inclusieve stad te worden en de binding met onze inwoners te versterken en behouden.
Onderzoek wijst uit dat diversiteit om meerdere redenen gunstig is voor een organisatie. Zo kunnen inwoners zich beter identificeren met een divers samengestelde organisatie en kunnen medewerkers zich beter inleven in de (omstandigheden van) diverse inwoners. Daarnaast komen medewerkers in een diverse organisatie verschillende denk- en werkwijzen tegen. Dit bevordert de creativiteit binnen teams en vult elkaar ook aan. Tenslotte is een divers samengestelde organisatie aantrekkelijker voor een grotere groep potentiële werknemers. Daarom is diversiteit ook een belangrijk onderdeel van ons inclusieve personeelsbeleid.

2. Terugblik 2018 - 2020

In 2018-2020 is onder andere ingezet op bewustwording van onbewuste vooroordelen en bewustwording van het belang van diversiteit en inclusie (D&I). Dat is de focus geweest, omdat het essentieel is dat iedereen beseft waarom diversiteit en inclusie belangrijk zijn voor onze organisatie. Op die wijze creëren we meer begrip en draagvlak voor dit thema. Hiervoor is een scala van activiteiten aangeboden, zoals lezingen, theater, ontmoeting met 'Arnhem Divers en Jong', trainingen 'selecteren zonder vooroordelen' en trainingen 'Deep Democracy'.
Ook zijn er meerdere dialogen gevoerd in de managementteams en is een middag over inclusief leiderschap voor alle leidinggevenden georganiseerd in samenwerking met Saniye Celik, lector Diversiteit & Inclusie van Hogeschool Leiden.

[1]De raad is d.m.v. een raadsbrief op 9 juli 2020 geïnformeerd over dit uitvoeringsplan Inclusief Arnhem. https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/81744d14-f9c5-4e5f-83f3-0a76cd0c13ef

[2] Vertrouwen in talent, 2015 Strategische visie op personeel.

Daarnaast zijn traineeships opgezet, stageplekken en werkervaringsplaatsen aangeboden en is de banenafspraak conform de richtlijnen ingevuld. Belangrijk om te vermelden is dat er ook hard gewerkt is aan het verbeteren van onze arbeidsmarktcommunicatie en een nieuwe website.
In de loop van 2018 is door de Universiteit van Tilburg onderzoek gedaan naar diversiteit en inclusie in de gemeentelijke organisatie. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn intern besproken.

Een aantal van de genoemde activiteiten uit de periode 2018-2020 lichten wij hierna nader toe.

- Pilot anoniem solliciteren
- Banenafspraak
- Landelijk Charter diversiteit en de verklaring van Dordrecht
- All Inclusive week
- Onderzoek van Universiteit van Tilburg
- Diversity Day en Intern Charter Diversiteit
- Netwerkactiviteiten met young professionals (Picknick, Meet&Greet)
- Arbeidsmarktcommunicatie en website.

2.1 Pilot anoniem solliciteren

In de Motie 'bewustwording als middel tegen discriminatie' (15M110) is destijds voorgesteld om een proef te doen met anoniem solliciteren. Het ging in eerste instantie om een proef in de periode van 1 april 2016 tot 1 januari 2018. In deze hele periode waren er slechts 36 vacatures.
De pilot is daarna met 1 jaar verlengd. In 2018 waren er 23 vacatures met in totaal 739 sollicitanten. Van de 60 sollicitanten met een niet-westerse migratieachtergrond zijn er 6 uitgenodigd voor een gesprek. Eén van hen is benoemd in de functie.
Op basis van de evaluatie is besloten de proef met anoniem solliciteren niet te continueren, omdat het geen aantoonbare meerwaarde had opgeleverd. In de raadsbrief van 21 augustus 2018 is dit besluit onderbouwd. In deze brief is gesteld dat "het bevorderen van het proces van bewustwording van vooroordelen rondom afkomst en de effecten van stereotypering" wordt voortgezet. (https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/8d547378-d5b8-447c-8c0e-2be1ba1483c1)

2.2 Banenafspraak

Het Kabinet heeft met werkgevers- en werknemersbonden in april 2013 een sociaal akkoord gesloten om 125.000 extra banen te realiseren voor personen met een arbeidsbeperking.
Gemeente Arnhem moet in 2024 40,1 banen gerealiseerd hebben van 25,5 uur per week. In totaal is dat ca. 28 fte. Het voldoen aan de wet banenafspraak maakt onderdeel uit van het focuspunt inclusieve organisatie.
We voldoen aan de taakstelling voor 2020 van de banenafspraak. Op dit moment zijn er al 40,2 banen gerealiseerd, waarvan 27 banen vanwege de Sociale Werkplaats-detachering van medewerkers vanuit de gratis bewaakte fietsenstalling. Ons streven is om zoveel mogelijk banen te verduurzamen en nog zeven extra banen te realiseren in de periode 2021 t/m 2023.

2.3 Charter Diversiteit en verklaring van Dordrecht

Begin **2018** is het Charter Diversiteit [3] bestuurlijk, door de wethouder P&O, ondertekend.
Doel van het charter is om expliciet te verklaren dat wij ons als organisatie inspannen om in alle geledingen de principes van gelijke kansen te bevorderen.
De concrete uitdaging die in het Charter is verwoord, luidt: "het vinden en benutten van verbeterruimte bij instroom en doorstroom van 'diverse' medewerkers".

Met het ondertekenen van de verklaring van Dordrecht is duidelijk gemaakt dat wij het verbeteren van de positie van transgenders op de werkvloer van groot belang vinden. Het is voor transgenders in transitiefase mogelijk om gebruik te maken van bestaande verlofmogelijkheden.
Ook zijn we koplopergemeente voor de uitvoering van het VN-verdrag Handicap waarmee we ons inzetten om inwoners, maar ook medewerkers, met een beperking volwaardig te laten meedoen in de stad.

2.4 All inclusive week

In oktober 2018 is in alle lagen van de organisatie gesproken over Diversiteit en Inclusie (D&I). Onder de vlag 'All inclusive week' zijn verschillende activiteiten georganiseerd, voor en ook door medewerkers. Het doel van de week was om medewerkers van de gemeente Arnhem door een 'inclusieve bril' naar hun werk en elkaar te laten kijken.
De week is geopend door de burgemeester. Met een 'spiegeltheater' is een interactieve discussie gevoerd met een grote groep collega's. Er zijn twee pauzevoorstellingen verzorgd door Oostpool (Allemaal Mensen) er waren workshops en lezingen, door o.a. Qader Shafiq, Laura Coella Eertink en dr. Saniye Celik. Aan de hand van casuïstiek zijn in alle managementteams gesprekken over D&I gevoerd en is de dialoog op gang gebracht. Het besef was er dat het 'over jou en mij' ging: welke labels deel jij uit? Hoe ga jij met je (voor)oordelen om?
Tijdens de terugblik op deze week is geconcludeerd dat het doel is bereikt. Er was veel over concrete voorbeelden van diversiteit en inclusie gesproken en het onderwerp is daardoor gaan leven. Het was een goede eerste stap. Bijna 1 op de 3 medewerkers heeft 1 of meer keer meegedaan aan een activiteit.

---

[3] Het *Charter Diversiteit* is een intentieverklaring en richt zich op werkgevers uit de publieke en private sector. Het Charter Diversiteit is onderdeel van een Europees netwerk van Charters in 20 landen. https://diversiteitinbedrijf.nl/charter-diversiteit-wat-is-het/ . Zie bijlage 1.

2.5 Onderzoek Universiteit Tilburg

Dit onderzoek is uitgevoerd in de loop van 2018. De bevindingen zijn begin 2019 gerapporteerd aan het managementteam. Het doel van dit onderzoek was om verbeterpunten en concrete aanbevelingen te doen voor de in- en doorstroom van medewerkers met diverse achtergronden. Ondanks dat diverse kanttekeningen geplaatst zijn bij (de methodiek van) het onderzoek, zijn de aanbevelingen ter harte genomen. Rode draad bij de aanbevelingen was om sollicitatie- en beoordelingsprocedures te formaliseren, de interviewmethoden te verbeteren en een open en vertrouwde sfeer te creëren tijdens de sollicitatiegesprekken. Daarnaast is aanbevolen om meer aansluiting te vinden bij mensen met een 'niet-westerse' migratieachtergrond en bij vrouwen op de arbeidsmarkt om hen te interesseren voor vacatures bij de gemeente. Zie ook bijlage 2.

2.6 Diversity Day en Intern Charter

In 2019 en 2020 namen wij deel aan de landelijke Diversity Day. Dit is een initiatief van Diversiteit in bedrijf, dat ook de landelijke charters heeft geïnitieerd. Doel was om collega's bewust te maken hoe belangrijk het is om een diverse organisatie te zijn. Diversiteit in Bedrijf heeft als motto voor de Diversity Day [4]:"Pas wanneer je jezelf bent, kun je je talenten optimaal benutten. Niet alleen op je werk, maar overal en altijd. Als er ruimte is voor de ander, kan iedereen een unieke bijdrage leveren. Zo vormen we samen een sterk geheel."

Naast enkele workshops, een lezing en een kaartjesactie stond in 2019 de fysieke en online portretserie 'Dit ben ik, wie ben jij?' centraal. Op het stadhuis en op diverse plekken in het stadskantoor waren levensgrote portretten van collega's tentoongesteld.

In 2020 is de Diversity Week georganiseerd, waarin we stil stonden bij drie landelijke dagen die in deze week plaatsvonden: Diversity Day, Week van de Toegankelijkheid en Coming Out Day. Die week zijn diverse activiteiten georganiseerd: een digitaal Diversity kookboek, twee Webinars, het lanceren van een Intern Charter, regenboogkookworkshops, wijkdiner met inwoners met een beperking. Vanwege de coronamaatregelen hebben we een aantal fysieke activiteiten moeten annuleren. Zoals Walk4all wandelingen die voor iedereen toegankelijk zijn, ook mensen met een beperking. Ook een theatervoorstelling (i.s.m. Oostpool) en een talkshow zijn afgelast. Zie bijlage 3.

De directie heeft in de week van de Diversity Day een intern charter Diversiteit& Inclusie ondertekend. Hiermee is onderschreven en bekrachtigd dat dit thema voor de directie en de gemeente Arnhem topprioriteit heeft. Doelstelling, zoals genoemd in het Charter:

DE GEMEENTE ARNHEM STREEFT NAAR EEN DIVERS SAMENGESTELD PERSONEELSBESTAND EN EEN ORGANISATIE WAAR IEDEREEN OP GELIJKWAARDIGE WIJZE KAN DEELNEMEN, ZIJN TALENTEN KAN INZETTEN EN ZICH WELKOM VOELT.

In het charter (zie ook bijlage 4) zijn onder andere de volgende actiepunten opgenomen:

- Bij werving en selectie gaan diverse specialisten het management krachtiger ondersteunen.
- Trainingen voor managers en adviseurs, om inclusievere selectiegesprekken te voeren en inclusief leiderschap toe te passen, worden voortgezet.
- De selectie- en adviescommissies worden meer divers samengesteld.
- Wij doen mee aan de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (motie 20M116).

[4] https://www.diversityday.nl/

- Wij bereiden de invoering van voorkeursbeleid voor (zie ook motie 20M149).
- Wij nemen deel aan de Barometer Culturele Diversiteit (CBS).

2.7 Netwerkactiviteiten met young professionals

Veel van onze leidinggevenden komen weinig in contact met young professionals met een niet-westerse migratieachtergrond[5]. Datzelfde geldt omgekeerd ook voor deze jongeren. Om de kloof tussen hen te verkleinen en elkaar te ontmoeten hebben adviseurs en managers deelgenomen aan Picknick-bijeenkomsten, die samen met Arnhem Divers & Jong (ADJ) zijn [6] georganiseerd. Eind 2019 is, in samenwerking met ADJ een 'Meet & Greet' georganiseerd. Dit was een netwerkbijeenkomst speciaal voor managers van de gemeente Arnhem en de Connectie en hoogopgeleide jongeren met diverse achtergronden uit Arnhem. De bijeenkomst is bijgewoond door de Directie en Clustermanagers, een groot deel van onze managers en zo'n 70 jongeren. Aan de hand van enkele verhalen uit de praktijk en speeddates zijn interessante gesprekken gevoerd. Dit heeft geleid tot een tiental netwerkgesprekken en sollicitatiegesprekken. Enkele kandidaten zijn aangenomen op vacatures, een paar jongeren zijn ingestroomd in het traineeprogramma, een paar zijn op een Werkervaringsplek gestart en er zijn enkele extra stagiairs ingestroomd. De bijeenkomst werd door de aanwezige jongeren en de managers als zeer positief geëvalueerd. De opkomst was goed, zowel van de jongeren als de collega's, de sfeer was positief en het enthousiasme bij collega's over de gesprekken was groot.

2.8 Arbeidsmarktcommunicatie

In **2019 en 2020** is gewerkt aan het verbeteren van onze arbeidsmarktcommunicatie. Ons doel is om ons te presenteren als een open en uitnodigende organisatie waar iedereen zich thuis kan voelen. Dit heeft geresulteerd in de website www.werkenvoorarnhem.nl waarop wij o.a. met filmpjes en verhalen laten zien dat wij een diverse en inclusieve organisatie willen zijn. Op deze website is informatie te vinden over onze organisatie, onze visie op Diversiteit & Inclusie, traineeships en de actuele vacatures. Het resultaat is dat de instroom van de medewerkers met een niet-westerse migratieachtergrond is toegenomen. Zie ook bij 3.1.

[5] De term 'allochtoon 'is eind 2016 vervangen door 'persoon met migratieachtergrond'. Wij gaan uit van de definitie van het CBS. Met niet-westerse migratieachtergrond wordt een persoon bedoeld met als migratieachtergrond uit een van de volgende landen: Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Personen met een migratieachtergrond uit Indonesië en Japan worden, op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie tot westerse migratieachtergrond gerekend.

[6] Samen voor gelijke baankansen. Niet alle jongeren hebben een gelijke startpositie als het gaat om werk. Vooral jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond. Lees: jongeren met (groot)ouders die hierheen zijn gemigreerd) hebben hier last van. Daarom zet Arnhem Divers & Jong zich in voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond van 17-27 jaar, met als doel dat jongeren in 2030 allemaal een gelijke startpositie hebben als het gaat om perspectief op werk. https://arnhemdiversenjong.nl/

3. Monitoring

Inleiding

Al langer zijn wij op zoek naar manieren om onze inspanningen te monitoren. Vanwege privacywetgeving konden wij, evenals andere overheden en bedrijven, tot nu toe geen data verzamelen over culturele achtergrond en/of beperkingen van medewerkers. Dat is sinds kort wel mogelijk, mits er sprake is van relevant beleid én als dit soort gegevens op vrijwillige basis worden verzameld en anoniem worden verwerkt.

3.1 Monitoring instroom en Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (NIM)

In het onderzoek van de Universiteit van Tilburg (gebaseerd op data uit 2018) bleek dat ons personeelsbestand voor 5,7% uit medewerkers bestond met een niet-westerse achtergrond.
Bij gebrek aan andere meetmogelijkheden is begin 2020 op basis van achternamen en kennis van collega's een schatting gemaakt van het aantal medewerkers met een niet-westerse achtergrond. Die kwam uit tussen de 6 en 7 % van de huidige medewerkers.
Sinds juli 2020 bestaat de mogelijkheid om deel te nemen aan de Barometer Culturele Diversiteit (CBS). Wij hebben hier direct gebruik van gemaakt. Gebaseerd op data van juni 2020, is vastgesteld dat het percentage vaste medewerkers bij de gemeente Arnhem met een niet-westerse achtergrond uitkomt op 8%. Dit gebruiken wij nu als onze nulmeting.[7]
De instroom van nieuwe medewerkers in 2020 is eind 2020 tegen het licht gehouden. Het blijkt dat er 136 nieuwe medewerkers zijn ingestroomd van wie vermoedelijk 26 met een niet-westerse migratieachtergrond. Dit is ook een inschatting op basis van achternamen en ontmoetingen met de medewerkers. De meeste van deze medewerkers (16) zijn ingeschaald in de schalen 7 t/m 9.
Er zijn 8 medewerkers in schalen 4 t/m 6 aangenomen en 2 medewerkers in schaal 10 en 11.
Deze nieuwe diverse instroom is in het raadsdebat van 25 november 2020 aangehaald, door te melden dat vermoedelijk 19% van de medewerkers zijn ingestroomd een niet-westerse migratieachtergrond heeft.

Op 8 juli 2020 is, bij de behandeling van de perspectiefnota, de motie (20M116) van D66 en PvdA aangenomen waarin het college is opgeroepen om deel te nemen aan de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (NIM). Dat is een samenwerking tussen de Universiteit van Utrecht en een aantal wetenschappers. De verwachting is dat deelname aan de monitor inzicht geeft en handvatten biedt om inclusiviteitsbeleid in de praktijk te verbeteren. De monitor bestaat uit twee elementen: een beleidsscan en een medewerkersscan. De beleidsscan brengt in kaart of het beleid van een organisatie volgens wetenschappelijke maatstaven effectief is ingericht. De medewerkersscan (een korte vragenlijst met 6 vragen) meet hoe inclusief de organisatiecultuur is en daarmee of inspanningen op het gebied van diversiteit effect hebben op de werkvloer. De NIM wordt in het voorjaar van 2021 uitgevoerd en de resultaten zijn, omdat het een kwalitatieve maatwerkanalyse betreft, 3 maanden later bekend.

[7] https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/02/culturele-diversiteit-gemeente-arnhem-juni-2020

3.2 Gender, leeftijd en niet-westerse achtergrond

Uit eigen analyses en het onderzoek van de Universiteit van Tilburg is gebleken dat wij in de pas lopen wat betreft de man/vrouw-verhouding (bijna 50% - 50%). Het is en blijft een belangrijk punt om de verdeling man-vrouw in diverse salarisschalen op peil te houden en toe te zien op gelijke beloning tussen mannen en vrouwen.

Met de instroom van jongeren zijn belangrijke stappen gezet. Ook dit blijft een belangrijk aandachtspunt, zowel in traineeprogramma's, jongerennetwerk en het aanbieden van (junior)functies.

De focus ligt de komende jaren vooral op het vergroten van het percentage medewerkers met een niet-westerse migratieachtergrond en het aandeel van medewerkers met een beperking of chronische ziekte. Hierin kijken we ook naar de vertegenwoordiging in de verschillende salarisschalen. Voor deze medewerkers hebben we ook aandacht voor behoud en doorstroom.

Bijlage 1. Charter Diversiteit

Gemeente Arnhem
T.a.v. mevr. D. Veer
Koningstraat 38
6811 DG Arnhem

Den Haag : 8 maart 2018
Ons kenmerk : S.A. 18.23495 MM
Betreft : toezending kopie Charter Diversiteit en format Plan van Aanpak

Geachte mevrouw Veer,

Op 11 januari 2018 ondertekende uw gemeente het Charter Diversiteit. In het Charter heeft uw organisatie de uitdaging omschreven die is gericht op het bevorderen van diversiteit en inclusie. In de bijlage bij deze brief vindt u een kopie van dit ondertekende Charter.

In het Charter Diversiteit is de afspraak opgenomen dat uw organisatie zes maanden na ondertekening bij Diversiteit in bedrijf een Plan van Aanpak indient waarin de uitdaging uit het Charter nader is uitgewerkt. Voor het opstellen hiervan hebben wij een format 'Plan van Aanpak Charter Diversiteit – 1e periode' opgesteld, dat we u hierbij toesturen. Wij hopen dat u dit format ingevuld vóór 1 augustus 2018 aan ons kunt terugsturen. Indien beschikbaar ontvangen wij daarbij ook graag onderliggende documenten, bijvoorbeeld interne rapportages, presentaties en foto's. Uw Plan van Aanpak wordt door ons vertrouwelijk behandeld.

Voor vragen over het Plan van Aanpak kunt u altijd terecht bij mijn collega Ferhat Akyüz.

Met vriendelijke groet,

Margreet Macco
Communicatie en projectondersteuning

Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK DEN HAAG

T 070 - 3 499 576
E DIB@stvda.nl
www.diversiteitinbedrijf.nl

Diversiteit in bedrijf is een initiatief van de Stichting van de Arbeid, het overlegorgaan van de centrale organisaties van werkgevers en werknemers: Vereniging VNO-NCW, MKB-Nederland, LTO-Nederland, FNV, CNV en VCP.

18.23495

CHARTER DIVERSITEIT

Ondergetekende, namens de **gemeente Arnhem,** verklaart:

- Het streven naar diversiteit en inclusie is belangrijk voor onze organisatie. In alle geledingen wil de **gemeente Arnhem** de toepassing van de principes van gelijke kansen dan ook bevorderen.
- Nut en noodzaak van een divers samengesteld personeelsbestand zijn verbonden aan de strategische doelen. Diversiteit en inclusie ziet onze organisatie als meerwaarde voor het bereiken van de organisatiedoelstellingen.
- De **gemeente Arnhem** zet zich in voor minimaal één concrete uitdaging die gericht is op het bevorderen van diversiteit en inclusie.

  Uitdaging: Verbeterruimte vinden en benutten bij instroom en doorstroom van 'diverse' medewerkers.

  Korte toelichting:
  De **gemeente Arnhem** neemt deel aan het onderzoek van de universiteit van Tilburg naar een inclusieve organisatie. Het onderzoek formuleert doelgerichte en concrete aanbevelingen om verbeterruimte te vinden en daadwerkelijk te benutten. Het gaat om concrete maatwerk aanbevelingen voor verbeterruimte in de instroom en doorstroom van medewerkers met verschillende achtergronden en leeftijden.
- Deze uitdaging wordt uitgewerkt in een plan van aanpak, waarin de doelstellingen, investeringen en aanpak helder zijn uitgewerkt. Dit plan wordt door ons binnen zes maanden na ondertekening van het Charter Diversiteit voorgelegd aan *Diversiteit in bedrijf*.
- De **gemeente Arnhem** start/vervolgt de dialoog met de ondernemingsraad/personeelsvertegenwoordiging/vertegenwoordigers van medewerkers over het uitwerken en toepassen van ons diversiteitsbeleid.
- Onze medewerkers worden geïnformeerd over onze betrokkenheid op het gebied van diversiteit en gelijke kansen en op de hoogte gehouden van de resultaten van deze inzet.
- De **gemeente Arnhem** doet jaarlijks verslag van de inspanningen en de resultaten die zijn gericht op het bereiken van de uitdaging(en).
- De **gemeente Arnhem** deelt de ervaringen en kennis op het gebied van het bereiken van deze uitdaging en van diversiteitsbeleid in het algemeen met andere bedrijven en organisaties.

Handtekening:			
Bedrijfsnaam:	**Gemeente Arnhem**		
Naam:	Geert Ritsema	Plaats:	Amersfoort
Functie:	Wethouder	Datum:	11 januari 2018

Bijlage 2. Onderzoek Universiteit Tilburg

De universiteit van Tilburg heeft begin 2019 *onderstaande aanbevelingen geformuleerd.* Deze aanbevelingen zijn van een reactie voorzien.

a. *Controleer medewerkers en sollicitanten vooral op hun vermogen om goede resultaten te behalen in hun werk, kwalitatief en kwantitatief en om een goede bijdrage te leveren aan de processen van de organisatie met het gewenste gedrag. Bij medewerkers gaat het dan om hun past performance, bij sollicitanten en in het kader van ontwikkeling gaat het dan om het vermogen om die bijdrage te leveren in de toekomst.*
   In 2019 is de manier van in gesprek zijn met (voortgangsgesprekken) en beoordelen van medewerkers verbeterd. Kern is het benutten van talenten van medewerkers en het gesprek over de resultaten en bijdrage die de medewerker zelf laat zien in het werk. Wat betreft sollicitanten onderschrijven wij dat het belangrijk is dat er beoordeeld wordt aan de hand van de gevraagde kennis en competenties. Naast verbeterstappen die zijn gezet in de gesprekscyclus wordt de wijze van werving en selectie van nieuwe medewerkers in 2021 doorontwikkeld.

b. *Pas methoden toe die een zo goed mogelijk beeld geven van wat medewerkers kunnen en weten en van de (potentiële) resultaten die ze in hun werk (gaan) boeken. Voor medewerkers betekent dat het registreren van hun resultaten en gedrag en dat als basis hanteren voor besluiten over promotie en talent spotting.*
   Bij de doorontwikkeling van de gesprekscyclus en de werving en selectie van medewerkers zijn deze aanbevelingen uitgewerkt. Het voorleggen van casuïstiek wordt al breed toegepast, zowel bij de werving en selectie van trainees, alsook bij reguliere vacatures. Het laten deelnemen van vacaturehouders aan trainingen zoals 'selecteren zonder vooroordelen' is in 2018 in gang gezet en wordt vanaf 2021 voor deze groep (managers en leden van sollicitatiecommissies) verplicht gesteld. Meer dan de helft van de managers heeft deze training gevolgd evenals alle P&O-adviseurs.

c. *Formaliseer sollicitatie- en beoordelingsprocedures zodat beoordelingscriteria helder zijn en expliciet wordt gemaakt wat hun relatie is met het te verrichten werk. Een dergelijke formalisering maakt de processen ook transparant en controleerbaar. Zo verklein je de kans dat persoonlijke indrukken en voorkeuren een rol kunnen spelen bij besluitvorming.*
   Dit punt sluit aan bij de punten a. en b. en is onderdeel van het verbeteren en verder professionaliseren van de sollicitatie- en beoordelingsprocedures. Transparantie en controleerbaarheid zijn daarbij van groot belang.

d. *Zorg tijdens sollicitatiegesprekken voor een open en vertrouwde sfeer zodat mensen met een negatieve 'bagage' vanuit vorige ervaringen op de arbeidsmarkt hun schroom afleggen en uitgenodigd worden om een actieve rol te spelen. Dat kun je doen door mensen daartoe expliciet uit te nodigen en hen letterlijk en figuurlijk een handreiking te bieden.*
   Door vooraf oriënterende en/of netwerkgesprekken aan te bieden willen wij sollicitanten de mogelijkheid geven om beter voorbereid op gesprek te komen. Dit hebben we in 2019 gedaan met twee netwerkevents voor young professionals met een migratieachtergrond en in 2020 met een online variant. (Zie ook bij 2.1.7 netwerkevents, zoals de Picknick, de Meet & Greet).

In 2021 start, samen met externe partners, een wervingscampagne, waarbij wij jongeren expliciet uitnodigen voor een netwerkgesprek.
Het punt van 'open en vertrouwde sfeer' is onder de aandacht gebracht van de P&O-adviseurs en blijft een belangrijk punt bij het selectieprocedures.

e. *Schrap het hanteren van stigmatiserende methodes als de Insights methode. Gezien de gewenste nadruk op wat mensen kennen en kunnen in plaats van wat ze zijn, heeft een dergelijke methode geen zin. Door deze methode niet langer te hanteren, voorkom je ook dat ze nog langer een stigmatiserend effect kan hebben op medewerkers in de organisatie.*
Insights werd gebruikt als instrument bij teamontwikkeling en samenwerking. Wij onderschrijven de aanbeveling dat dit niet gebruikt mag worden bij selectie van sollicitanten of beoordelen van medewerkers. Wij zien erop toe dat dit niet gebeurt.

f. *Mocht je als organisatie besluiten om desalniettemin medewerkers en sollicitanten te beoordelen op een zo beperkt mogelijke set aan persoonlijkheidskenmerken, maak dat dan duidelijk aan medewerkers en sollicitanten voordat ze beoordeeld en geselecteerd worden. Dan kunnen zij zich daarop voorbereiden. Ook is het van belang om de focus hier vooral te richten op het soort van gedrag dat je wenst te zien en instrumenten te hanteren die daar zicht op geven. Of een persoon 'uitstraling' heeft of iets dergelijks is niet van belang, leidt af van waar het over moet gaan en zet de deur open voor ongelijke behandeling.*
In onze vacatureteksten wordt zo transparant mogelijk aangegeven wat er van sollicitanten wordt verwacht. Hier is in 2020 een slag gemaakt en deze wordt voortgezet in de verbeteraanpak van het hele wervings- en selectieproces. Het beoogde resultaat is dat wij in Arnhem glashelder zijn in de manier waar op we sollicitanten beoordelen: 'Zo doen we dat in Arnhem' en dat betekent gelijke kansen voor iedereen.

g. *Zoek aansluiting bij mensen met een 'niet-westerse' of Indonesische migratie-achtergrond en bij vrouwen op de arbeidsmarkt om hen te interesseren voor vacatures bij de gemeente. Profileer daarbij juist die aspecten die voor hen belangrijk zijn, zoals arbeidszekerheid of loopbaanmogelijkheden. Uit de interviews is gebleken dat selecteurs een dergelijke motivatie niet weten te waarderen, terwijl dat juist belangrijke voorwaarden zijn voor medewerkers om een actieve rol te spelen in de processen van de gemeente. Deze aandacht voor doelgroepen dient dan wel te stoppen op het moment dat er geselecteerd of beoordeeld wordt. Daar geldt dat het controleren op alleen werk gerelateerde factoren als vanzelf de organisatie opent voor diversiteit. Doelgroepenbeleid werkt dan vooral averechts.*
Deze aanbeveling past in de verbetering van onze arbeidsmarktcommunicatie en onze website www.werkenvoorarnhem.nl waaraan de laatste jaren hard is gewerkt. Er is aansluiting gezocht bij de doelgroepen, zoals Arnhem Divers en Jong en via diverse netwerken is ons bereik vergoot. In september 2020 zijn we een traject gestart om vacatureteksten inclusiever te schrijven. In de laatste maand(en) van 2020 zijn de vacatureteksten, met behulp van een tekstschrijver, inclusiever geformuleerd. Het schrijven van vacatureteksten wordt voortaan bij enkele specialisten belegd.

Bijlage 3. Diversity Day

Diversity Day

In 2019 namen wij deel aan dit landelijk initiatief. Doel was om collega's bewust te maken hoe belangrijk het is om een diverse organisatie te zijn. 'Een mix van mensen met verschillende culturele afkomst, seksuele oriëntatie, leeftijd, gender of arbeidsvermogen geeft een positieve impuls aan elke organisatie. Ook die van ons.' Naast enkele workshops, een lezing en een kaartjesactie stond de portretserie 'Dit ben ik, wie ben jij?' centraal.

Op het stadhuis en op diverse plekken in het stadskantoor waren levensgrote portretten van collega's tentoongesteld. De achterliggende verhalen waren op Intranet te lezen. *"Diversiteit gaat over jezelf kunnen zijn en inclusie of je mee mag doen. Een van de collega's vertelt over haar 'struggle' om écht zichzelf te zijn binnen de organisatie. Niemand zag het aan haar, maar ze liep al tijden met een dilemma: wel of geen hoofddoek dragen op kantoor. Privé draagt ze de hoofddoek al jaren, maar zakelijk voelde zich toch niet op haar gemak om een hoofddoek te dragen."*

Diversity Day 2020 is ingevuld door het delen van recepten, een digitaal kookboek, twee Webinars en het lanceren van een Intern Charter. Net als het jaar daarvoor is de regenboogvlag gehesen op het stadhuis. Met het kookboek namen collega's ons mee in de diversiteit aan keukens en gerechten die de gemeente Arnhem rijk is. Dit leverde mooie reacties op, zoals "Wat een 'heerlijke' manier om (verder) kennis te maken, dank jullie wel voor je verhaal en recept!".

Een van de Webinars is verzorgd door Sahar Noor, over inclusieve competenties en de ander door Karim Hasem, over 'jezelf zijn'. "Laten we elkaar inspireren door in gesprek te gaan over hoe je jezelf kunt zijn, gezien en gehoord wordt in het digitale werkleven. Hoe zorgen we voor écht inclusief werkgeverschap?"

Diversity week 2020 (Intranetbericht) maandag 5 oktober 2020

Arnhem wil graag een inclusieve stad zijn. Een stad voor iedereen. Waar je kunt zijn wie je bent, ongeacht je achtergrond. In Arnhem waarderen en respecteren we de verschillen tussen mensen. Helaas is dat niet altijd zo vanzelfsprekend. We willen hier aandacht voor blijven vragen. In de stad én binnen onze eigen organisatie. Daarom staat 5 tot en met 11 oktober in het teken van diversiteit en inclusie, tijdens de landelijke Week van Toegankelijkheid, Diversity Day en Coming Out Day. Helaas hebben we veel activiteiten af moeten gelasten, in dit bericht lees je wat wél mogelijk is.

Elk jaar hijsen we traditiegetrouw de regenboogvlag bij het stadhuis en wapperen er op diverse plekken in de stad regenboogvlaggen. De veelkleurigheid van de regenboog symboliseert de diversiteit van de samenleving. Hiermee uit Arnhem zich als LHBT-vriendelijke stad. Wanneer: 11 oktober.

Interne activiteiten

Webinar 'inclusieve competenties' door **Sahar Noor**. Online lezing om te inspireren over welke inclusieve competenties in een organisatie nodig zijn en wat dat betekent voor jou als medewerker, leidinggevende en voor externe partijen. Wanneer: 6 oktober, 10.00 -10.45 uur.

Webinar 'Jezelf zijn' door **Karim Hashem**. Laten we elkaar inspireren door in gesprek te gaan over hoe je jezelf kunt zijn, gezien en gehoord wordt in het digitale werkleven. Hoe zorgen we voor écht inclusief werkgeverschap? Wanneer: 8 oktober, 12.00-13.30 uur.

Activiteiten voor inwoners: collega's kunnen zich hier natuurlijk ook voor aanmelden.

Ik kook mijn Verhaal (wijk)diner. Inwoners, met en zonder een beperking, ontmoeten elkaar en delen verhalen onder het genot van een gerecht dat is samengesteld door een inwoner. Wanneer: vrijdag 9 oktober, inloop vanaf 17.30, start om 18.00 Waar: De Buitenplaats aan de Marasingel 19 (Schuytgraaf).

Regenboogkookworkshop in combinatie met workshop Mindmix. Inwoners ontmoeten elkaar om samen te koken en door middel van een workshop in gesprek te gaan over het onderwerp 'coming out'. Wanneer: zondag 11 oktober van 10.30 tot 13.30 Waar: Café Bosch Apeldoornsestraat 4a.

Bijlage 4. Intern Charter

DIVERSITEIT & INCLUSIE

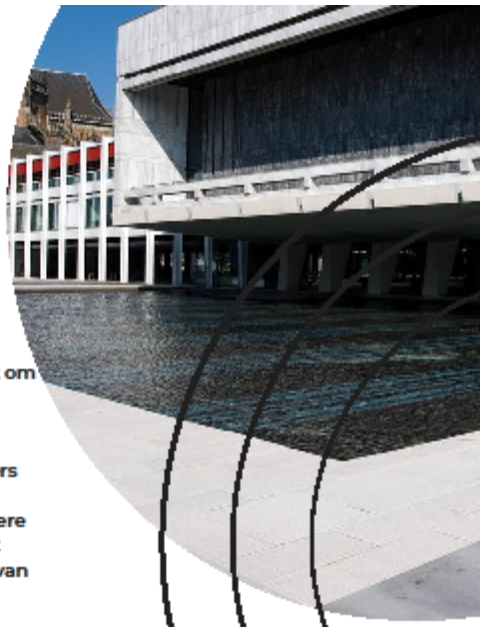

Arnhem is een gemeente waar meer dan 100 nationaliteiten wonen, waar 21% van haar inwoners een niet-westerse migratieachtergrond heeft en waar ongeveer 20% een beperking en/of chronische ziekte heeft. Hiermee is de gemeente Arnhem de meest diverse gemeente in de regio. Een diversiteit die de stad bijzonder en kansrijk maakt.

De kracht van onze organisatie zijn de medewerkers. Zij maken het verschil en dat doen ze dichtbij en in nauwe samenwerking met inwoners én collega's. Als gemeentelijke organisatie is het belangrijk om een afspiegeling te zijn van de stad die wij dienen. Met een diverser personeelsbestand krijgen we een scherper oog voor wat nodig is, worden we herkenbaarder voor alle inwoners én krijgen we beter contact met hen. Wij vinden het erg belangrijk om meer medewerkers in huis te halen en te houden met verschillende perspectieven, achtergronden, oriëntaties en kennis. Zo kunnen we op een efficiëntere wijze aan maatschappelijke vraagstukken werken. Ons streven is dat onze organisatie in álle lagen een representatieve weerspiegeling is van de Arnhemse samenleving.

In de afgelopen jaren is al ingezet op bewustwording bij onze medewerkers, o.a. door workshops, lezingen, theater, gesprekken in de managementteams, ontmoeting met 'Arnhem Divers en Jong', en trainingen selecteren zonder vooroordelen. Daarnaast lopen wij in de pas met de banenafspraak, bieden wij traineeships, stageplekken en werkervaringsplaatsen aan. En er is een nieuwe website www.werkenvoorarnhem.nl gelanceerd waar al onze vacatures te vinden zijn.

DE GEMEENTE ARNHEM STREEFT NAAR EEN DIVERS SAMENGESTELD PERSONEELSBESTAND EN EEN ORGANISATIE WAAR IEDEREEN OP GELIJKWAARDIGE WIJZE KAN DEELNEMEN, ZIJN TALENTEN KAN INZETTEN EN ZICH WELKOM VOELT.

WAT GAAN WE DOEN?!

01 In onze werving en selectieprocedure gaan we met diverse specialisten kijken op welke wijze we management krachtiger kunnen ondersteunen. Daarvoor gaan we o.a. vacatureteksten inclusiever maken, doelgroepen pro actief benaderen en wordt er kritisch gekeken naar onze wervingskanalen.

02 Trainingen voor managers en adviseurs om inclusievere selectiegesprekken te voeren en inclusief leiderschap toe te passen, worden voortgezet.

03 De selectie- en adviescommissies worden meer divers samengesteld.

04 "Diversiteit en Inclusie", blijft een belangrijk thema in de kaderbrief bedrijfsvoering.

05 Wij doen mee aan de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (de raad heeft hiervoor een motie aangenomen).

06 Wij voeren voorkeursbeleid in (de raad heeft hiervoor een motie aangenomen).

07 Wij nemen deel aan de Barometer Culturele Diversiteit.

08 Bij instroom van nieuwe medewerkers komt er een vrijwillige registratie van enkele persoonsgegevens en dat is onderdeel van een brede monitoring.

Wij willen hiermee een voorbeeld zijn voor andere organisaties in de stad en regio

Een diverse en inclusieve organisatie

Bestuursopdracht 2021 - 2026

Arnhem is een stad met een diversiteit aan inwoners[1] die de stad maken tot wat ze is. Om deze stad goed te bedienen, in te kunnen spelen op de vragen van Arnhemmers en wat nodig is, is een diverse en inclusieve organisatie nodig. De gemeente Arnhem is op dit moment nog onvoldoende een afspiegeling van de stad als het gaat om mensen met een niet-westerse achtergrond en mensen met een (arbeids)beperking. Dat willen we wel zijn. We hebben de ambitie om een inclusieve en diverse organisatie te zijn, een organisatie die een afspiegeling is van de Arnhemse beroepsbevolking op alle niveaus binnen de organisatie. Een organisatie waar alle Arnhemmers zich in herkennen en waar iedereen zich welkom voelt. Dit willen we binnen vijf jaar realiseren. Een hoge ambitie, waarbij we ons realiseren dat dit sterk afhankelijk is van het aantal vacatures, doorstroom en uitstroom en het aanbod van de arbeidsmarkt in de stad en regio, maar ook hoe wij ons werk inrichten. We leggen de lat hoog en spannen ons hier maximaal voor in en dit is niet vrijblijvend. Een ambitie die om kortetermijnacties vraagt en om langetermijnveranderingen en investeringen. Dit lichten we hieronder verder toe.

Een diverse en inclusieve organisatie is voor ons een organisatie waar iedereen, ongeacht culturele achtergrond, levensbeschouwing, seksuele geaardheid, beperking, leeftijd en geslacht, een volwaardige werkplek heeft en zich kan ontwikkelen. Een organisatie waar iedereen zichzelf kan zijn en niemand wordt uitgesloten. Wij geloven erin dat met een divers personeelsbestand de organisatie beter toegerust is voor de opgaven van de stad en de dienstverlening aan Arnhemmers[2]. Het gaat hier dan nadrukkelijk om een divers personeelsbestand op alle niveaus.
Zo kunnen Arnhemmers zich beter identificeren met een diverse gemeentelijke organisatie en kunnen medewerkers zich onder andere beter inleven in (de omstandigheden van) diverse Arnhemmers. Het heeft ook een enorme meerwaarde voor de organisatie zelf, omdat we met meer diversiteit en een inclusieve organisatie werken aan een toekomstbestendige organisatie. Daar hebben we specifiek talent, kennis en expertise voor nodig. Dit draagt bij aan het totstandkomen van een betere dienstverlening. Verder komen medewerkers in een diverse en inclusieve organisatie meer verschillende denk- en werkwijzen en verschillende competenties tegen. Dit bevordert de kennis, creativiteit, innovativiteit, dynamiek en inspiratie binnen teams. Medewerkers vullen elkaar dan ook aan en nemen betere besluiten door de diverse invalshoeken. Ten slotte is een diverse organisatie aantrekkelijker voor potentiële werknemers.

Om die diverse en inclusieve organisatie te realiseren richten we ons op twee onderdelen:
1. Een divers personeelsbestand en vormgeven van werk
2. Een inclusieve cultuur

1. Een divers personeelsbestand en vormgeven van werk
In een divers personeelsbestand zien we een afspiegeling van de Arnhemse samenleving

[1] 66,8 % Nederlands, 11,9% westers, 21,4% niet-westers: Arnhemincijfers.nl
20% beperking en/of chronische ziekte: bron Apcg.nl

[2] Inwoners die in Arnhem verblijven, toekomstige Arnhemmers en bezoekers van Arnhem

toekomstgericht terug. Hierbij houden we rekening met culturele achtergrond, levensbeschouwing, seksuele geaardheid, beperking, leeftijd en geslacht. En ook met de privacy van gegevens. Om dit te realiseren nemen we het hele traject rondom werving, selectie en doorstroom van personeel onder de loep en dit ontwikkelen we door, waar nodig. Daarnaast we kijken naar hoe we ons werk organiseren en welke aanpassingen daarop nodig zijn.

Hoe realiseren we dit:

- We onderzoeken hoe we voorkeursbeleid kunnen vormgeven, wat hierin wenselijk is of juist niet (motie 20M149). Dit beleid ontwikkelen we samen met de organisatie. Hierbij kijken we waarop het zich moet richten en voor welke functies en doelgroepen. Daarbij bepalen we wat wel of niet werkt en wat nodig is om hiervan eigenaar en deelgenoot te worden.
- We stellen een uitvoeringsplan 'diverse en inclusieve organisatie' op. Onderdeel hiervan is per cluster te bepalen wat nodig is en aan de hand hiervan een actieplan op te stellen hoe het cluster bijdraagt aan de ambitie en ook welke consequenties dit heeft voor het cluster. In deze actieplannen staat vermeld wat de opgave is per cluster, welke acties worden ingezet om doelstellingen per cluster te realiseren en welke organisatie en uitvoering daarbij passen. Het actieplan betreft zowel het onderdeel divers personeelsbestand als een inclusieve cultuur binnen de clusters. De clustermanagers rapporteren elk kwartaal aan de ambtelijk opdrachtgever over de stand van zaken rondom de doelstellingen en acties uit het clusteractieplan. De ambtelijk opdrachtgever rapporteert op organisatiedoelstellingen richting de bestuurlijk opdrachtgever.
- P&O stelt richtlijnen en kaders op die de verandering faciliteren. Zo krijgen bijvoorbeeld de clusters ondersteuning vanuit P&O om inclusief te denken, werken, werven en selecteren. Hier valt bijvoorbeeld onder: inclusieve vacatureteksten, website, diverse netwerken waarin vacatures uitgezet kunnen worden, diverse selectiecommissies, recruiters, gespreksvaardigheden. Maar ook op onderdelen als gelijke beloning.
- Vasthouden en doorstromen. Diverse medewerkers aannemen is één ding, ze vasthouden en gelijke kansen bieden op doorontwikkeling vraagt wat anders. Dit wordt een belangrijk onderdeel van het uitvoeringsplan diverse en inclusieve organisatie. We halen actief op in de organisatie wat medewerkers nodig hebben, maar we kijken ook terug waarom oud-medewerkers de organisatie hebben verlaten. We vragen om voortdurend feedback en advies, zodat we daarvan leren en veranderen in de organisatie. Daarnaast denken we hierbij aan loopbaanbegeleiding en het inzetten van ambassadeurs en werken met succesvolle voorbeelden.
- Het realiseren van een diverse organisatie vraagt mogelijk ook om het creëren van plekken of passend maken van werkplekken en facilieiten. De komende tijd onderzoeken we of het nodig is om ruimte te creëren om instroom te bevorderen of plekken te creëren voor bijvoorbeeld jong talent (vervolg traineeprogramma), mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en/of mensen met een beperking. Zo hebben we als gemeente ook de wettelijke taak om de banenafspraak na te komen. Hierbij vragen we input én feedback van medewerkers die hier kennis van en ervaring mee hebben.

Communicatie is in dit gehele proces essentieel en dient verankerd te worden op elk onderdeel. Hoe communiceren we binnen de organisatie naar en met elkaar, wat wordt de norm van communicatie. Niet alleen intern maar ook extern.

We gaan door met de aanbevelingen uit het rapport van de Universiteit van Tilburg, deze krijgen een plek in het uitvoeringsplan diverse en inclusieve organisatie. We gaan informatie en input ophalen uit de organisatie. Hierbij gaat het specifiek over:

- Sollicitanten en ontwikkeling: vermogen om in de toekomst een bijdrage te leveren
- Pas methoden toe die zo goed mogelijk beeld geven van wat medewerkers en sollicitanten kunnen (selecteren zonder vooroordelen)
- Formaliseer sollicitatie- en beoordelingsprocedures
- Zorg tijdens sollicitatiegesprekken voor een open en vertrouwde sfeer
- Schrap het hanteren van stigmatiserende methodes
- Zoek aansluiting bij mensen met een niet westerse achtergrond en bij vrouwen op de arbeidsmarkt om hen te interesseren voor vacatures bij de gemeente
- Kijk naar de lonen of daar geen ongelijkheid in zit.

2. Een inclusieve organisatiecultuur

In een inclusieve organisatie komen alle (toekomstige) medewerkers, ongeacht culturele achtergrond, levensbeschouwing, leeftijd, geslacht, geaardheid of beperking, tot hun recht. Hiervan moeten we ons voortdurend bewust zijn. We respecteren alle medewerkers, waarderen verschillen, omdat deze nodig zijn om voor het werk te benutten en het werk te verbeteren. Een inclusieve organisatie vraagt ook om een inclusieve cultuur. Het is een belangrijke factor in het wel of niet succesvol zijn als inclusieve organisatie. Alle medewerkers leveren naar vermogen een bijdrage aan de realisatie van de doelen van de organisatie. We leren van elkaar en inspireren elkaar door de verscheidenheid van inzichten en kennis.

Dit willen we realiseren door:

- Heldere waarden en normen en gedragsregels van de organisatie met elkaar (college, top, medewerkers) bepalen. Inclusie is de norm, dat betekent respect voor elkaar in de eerste plaats en ruimte bieden dat je mag zijn wie je bent en ruimte om je te uiten en ideeën in te brengen. Dit vraagt om een werkcultuur waarin mensen zich openstellen voor elkaar en er ruimte is voor verschillen en bewustwording dat we gelijkwaardig zijn, maar niet altijd gelijkwaardig worden behandeld. Dit vraagt bewustwording en gedragsverandering van iedereen, in de dagelijkse omgang met elkaar, in inclusief samenwerken en communiceren. Essentieel hierbij is dat we voortdurend actief om feedback vragen.
- Om te weten waar verbetering op nodig, moeten we weten waar we nu staan. We laten, na instemming van de Ondernemingsraad (OR), een 0-meting inclusieve organisatiecultuur uitvoeren door middel van de Nederlandse InclusiviteitsMonitor (motie 20M116). Vervolgens monitoren we dit jaarlijks.
- Het vergroten van bewustwording binnen de organisatie over inclusie en diversiteit is essentieel op alle niveaus. Naast onderwerpen als onbewuste vooroordelen, uitsluiting, gelijkwaardigheid, gaat het ook om de waarden van onze organisatie en hoe we met elkaar omgaan. Hoe we met elkaar het gesprek aangaan en de meerwaarde die we in elkaar zien en het besef dat een inclusieve organisatie van ons allemaal is. Dit doen we o.a. door trainingen en lezingen, maar juist ook door aan te sluiten bij de dagelijkse praktijk/overleggen, we vragen om feedback en blijven leren als organisatie.
- De meldingsbereidheid van pesten, uitsluiting, discriminatie gaan we vergroten. We onderzoeken wat hiervoor de beste manier en plek is. We halen actief op bij medewerkers (van verschillende niveaus en achtergronden) die bij ons werken wat hun ervaringen hiermee zijn. Ook bevragen we oud-medewerkers die niet meer werkzaam zijn bij de gemeente wat zij hadden gewenst in de tijd

dat ze bij ons werkten. Het is in ieder geval een werkwijze met een helder handelingskader en waarbij we leren van de incidenten en we het geleerde omzetten naar structurele verandering. Een inclusieve organisatie gaat met vallen en opstaan, dan moet er ruimte zijn om met elkaar te leren en verbeteren.
- Aandacht voor fysieke en facilitaire aanpassingen zijn ook essentieel voor een inclusieve organisatie. Hierbij vragen we medewerkers om input, zodat we weten wat de behoefte is.

We willen met elkaar de voortgang monitoren via een dashboard in samenwerking met O&S. Als blijkt dat de gekozen aanpak onvoldoende bijdraagt aan de beoogde resultaten, gaan we de aanpak heroverwegen en aanpassingen doorvoeren. We betrekken nadrukkelijk externe expertise en partners hierbij.

3. Randvoorwaarden voor succes (context)
Deze bestuursopdracht wordt omgezet in een uitvoeringsplan diverse en inclusieve organisatie. Met dat uitvoeringsplan zetten we concrete en gerichte stappen naar een diverse en inclusieve organisatie, waarbij we ook bepalen welke doelstellingen hiervoor nodig zijn. Maar een uitvoeringsplan alleen is niet voldoende. Belangrijke randvoorwaarden om de ambitie te realiseren zijn onder andere:

Inclusief Leiderschap
Inclusie is gebruik maken van en inzicht hebben in de verschillen tussen mensen en potentiële medewerkers. Het is een houding, het is gedrag, het vraagt om een open cultuur. Dat verander je niet zomaar en ook niet door het in plannen en cijfers te vatten. Het vraagt dagelijkse bewustwording, het raakt iedereen in de organisatie. Een inclusieve organisatie valt of staat met voorbeeldgedrag van bestuur en management: inclusief leiderschap. Dat het management gelooft in inclusie, dit uitdraagt, een open sfeer creëert en hierin zichtbaar is.

Een inclusieve organisatie vraagt een blik naar buiten
Met de partners in de stad willen we een lerende context, een lerende stad, creëren. We zoeken actief de samenwerking op dit thema en laten externe partijen en experts met ons meekijken, maar ook naar zichzelf kijken. Divers en inclusief willen we zelf zijn als organisatie, maar dat vragen we ook van onze uitvoeringsorganisaties en partners. We verankeren het in beleid en in opdrachten naar onze uitvoeringsorganisaties en opdrachtnemers.

Kortetermijnacties en lange termijn investeren en veranderen
Het worden van een diverse en inclusieve organisatie is een veranderproces van jaren. Dat vraagt om stappen op korte termijn en om een lange adem en investeren op de lange termijn. Het moet de komende jaren hoog op de agenda staan en blijven, van zowel het bestuur als de organisatie. Alleen dan kan verandering plaatsvinden en geborgd worden.

4. Organisatie en uitvoering
De bestuursopdracht diverse en inclusieve organisatie valt onder de verantwoordelijkheid van de wethouder Personeel & Organisatie. In nauw samenspel met de wethouder Inclusie en het bredere programma Inclusief Arnhem.

De ambtelijk opdrachtgever is de gemeentesecretaris (op dit moment, vanwege omstandigheden, voor deze bestuursopdracht tijdelijk waargenomen door de programmamanager Inclusief Arnhem).

De bestuursopdracht kan alleen gerealiseerd worden met inzet van de gehele ambtelijke organisatie. Er is echter wel sturing nodig om de ambitie van de bestuursopdracht te realiseren. Daarom stellen we onder de ambtelijk opdrachtgever een 'Diversity Officer' aan die de organisatie op weg helpt om een verandering/cultuuromslag te maken en een bijdrage te leveren dat inclusie onderdeel van ons DNA wordt. Deze Diversity Officer krijgt het mandaat om de verandering te realiseren, om richting en sturing te geven aan de veranderingen die in de organisatie als geheel en de afzonderlijke clusters nodig zijn. En ook om de voortgang te monitoren en waar nodig bij te sturen. De Diversity Officer legt direct verantwoording af aan de ambtelijk opdrachtgever. En krijgt de opdracht om het uitvoeringsplan diverse en inclusieve organisatie op te stellen en tot uitvoering te brengen. Onderdeel hiervan is de opdracht om tot actieplannen per cluster te komen. de organisatie die nodig is voor het uitvoeren ervan. Dit bepalen we zodra de Diversity Officer is gestart. De Diversity Officer werkt nauw samen met het programma Inclusief Arnhem.

Om van bestuursopdracht naar uitvoeringsplan te komen en korte- en langetermijnstappen te zetten hebben we in het dossier voor de perspectiefnota een claim 'Diversity Officer' opgenomen van 3 x een bedrag van € 100.000 in de eerste drie jaarschijven (2021, 2022, 2023). Daarnaast stellen we structureel vanaf 2021 € 50.000 beschikbaar voor 'inclusieve gemeentelijke organisatie'.
Het realiseren van deze verandering vraagt langetermijninvesteringen. We maken in het overdrachtsdossier naar een volgende coalitie, na de gemeenteraadsverkiezingen 2022, inzichtelijk wat de komende jaren als investering nodig is.

Naast het diverser en inclusiever maken van onze eigen organisatie, gaan we in het programma Inclusief Arnhem kijken hoe we deze opgave ook samen kunnen oppakken met partners, opdrachtnemers en bedrijven in de stad. Veel andere organisaties hebben ook de ambitie om een diverse en inclusieve organisatie te zijn. Door de handen ineen te slaan, kunnen we als stad een gezamenlijke bredere boodschap uitdragen dat we samen werken aan een inclusieve stad.

We informeren de gemeenteraad halfjaarlijks over de voortgang op de organisatie doelstellingen.

Willem Lammers

Van: H.G. Siebers
Verzonden: maandag 22 maart 2021
Aan: Willem Lammers
Onderwerp: Re: Uitnodiging gesprek met gemeenteraad Arnhem

Geachte heer Lammers,

Dank voor uw uitnodiging. Laat ik allereerst mijn waardering uitspreken voor het initiatief en de inzet van betrokken raadsleden. Het ligt echter niet voor de hand voor mij om nog een keer naar Arnhem te komen. Vanuit de gemeente Arnhem als zodanig zijn er vorig jaar allerlei uitspraken gedaan over ons onderzoek en mijn vraag naar opheldering daarover is nooit beantwoord. Bovendien begrijp ik dat het gesprek zou gaan over concrete maatregelen en aanbevelingen daartoe. Dat leidt in de huidige context eerder af van het werkelijke probleem: het gebrek aan probleembesef bij de gemeente. Daar heb ik twee jaar geleden al op gewezen en ik zie niet dat daar de afgelopen maanden iets aan veranderd is. Zonder een probleembesef kun je maatregelen nemen die je wilt, ook die we in ons rapport hebben genoemd, maar dat heeft in de praktijk weinig zin, zo leert de literatuur en de ervaring.

Met vriendelijke groet,

Hans Siebers

Dr. H.G. (Hans) Siebers
Associate professor
Tilburg University

Van: Willem Lammers
Verzonden: vrijdag 19 maart 2021
Aan: H.G. Siebers
Onderwerp: Uitnodiging gesprek met gemeenteraad Arnhem

Geachte heer Siebers,

De gemeenteraad van Arnhem gaat binnenkort inhoudelijk praten over uw rapport uit 2019 over de diversiteit in de gemeentelijke organisatie. Dit op basis van een agenderingsverzoek van de ChristenUnie (zie bijlage).
De ChristenUnie wil met de raad en met het college over dit rapport in debat gaan om tot concrete verbetervoorstellen te komen voor een werkelijk inclusieve organisatie. Ter voorbereiding van dat debat met elkaar en het college, is het verzoek om met u in gesprek te gaan om verduidelijkende vragen te stellen. Dat gesprek is zonder leden van het college en alleen met leden van de gemeenteraad.

Bent u bereid om aan dat gesprek met de gemeenteraad deel te nemen?

Naar verwachting zal het gesprek op een woensdagavond halverwege april plaatsvinden in Arnhem.

Mocht u nog vragen hebben hoor ik dat graag. Vanuit de griffie zal ik dit voorbereiden.

Met vriendelijke groet,

Willem Lammers
Raadsadviseur griffie Arnhem

Naar een diverse organisatie van de gemeente Arnhem

Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers

Onderzoeksrapport

Februari 2019

Hans Siebers
Tilburg University
h.g.siebers@tilburguniversity.edu

Voorwoord

In 2018 is in samenwerking tussen Tilburg University (TiU) en de gemeente Arnhem een onderzoek verricht naar diversiteit in de personeelssamenstelling en personeelsstromen van de gemeente. Dit rapport doet verslag van het onderzoek en presenteert de resultaten ervan plus de erop gebaseerde aanbevelingen. Wil hier mijn grote dank uitspreken aan een ieder die het onderzoek mogelijk heeft gemaakt, zoals Arthur Verstegen, Paul Bosch, Désirée Veer, Cleide Argolo da Silva, Albert-Jan Matser, Wilco Liebrand en Margreet Hekman, en aan iedereen die onze vragen heeft beantwoord. De interviews zijn in een open en goede sfeer verlopen. Mijn dank gaat ook uit naar Marissa Koster voor haar bijdrage aan de dataverzameling en –analyse alsmede aan de studentassistenten die de interviewopnames hebben uitgewerkt.

Tilburg, 5 februari 2019.

Hans Siebers

Inleiding

Diversiteit is onvermijdelijk gezien de veranderende samenstelling van de arbeidsmarkt wat betreft mensen met verschillende afkomst, leeftijd en gender. Als organisaties daadwerkelijk openstaan voor diversiteit, zijn ze in staat om de beste mensen aan te trekken op de arbeidsmarkt en om hun kwaliteiten optimaal te benutten. Daarnaast vervullen publieke organisaties als gemeentes een voorbeeldfunctie ten aanzien van de arbeidsmarkt als geheel in het creëren van gelijke kansen voor sollicitanten en medewerkers met verschillende demografische kenmerken.

Dat gaat niet vanzelf. Er zijn weinig organisaties die de kansen van een divers personeelsbestand in termen van afkomst, leeftijd en gender optimaal weten te benutten. Het doel van het onderzoek bij de gemeente Arnhem was:

1. Het vaststellen van de verbeterruimte in de instroom en doorstroom van medewerkers met verschillende kenmerken in relatie tot te realiseren werkprocessen bij de gemeente.
2. Het vaststellen van de factoren die die verbeterruime bepalen bij de gemeente.
3. Het formuleren van doelgerichte en concrete aanbevelingen om die verbeterruimte daadwerkelijk te benutten bij de gemeente.

We hebben ons alleen op de gemeente Arnhem gericht, niet op degenen die werken of hebben gesolliciteerd bij de Connectie.

Definities

We hebben ons wat diversiteit betreft hoofdzakelijk gericht op afkomst, met een spin-off naar leeftijd en gender. Afkomst hebben we in lijn met de definities van het Centraal Bureau voor de Statistiek bepaald aan de hand van de geboorteplaats van beide ouders. Als die geboorteplaats van een van hen zich buiten Nederland bevindt, is er sprake van een persoon met een migratie-achtergrond. De geboorteplaats van de persoon zelf bepaalt of hij of zij een eerste dan wel tweede generatie migratie-achtergrond heeft. Wat die plaats betreft maakt het CBS een onderscheid tussen zogenaamde ‘westerse’ en ‘niet-westerse’ gebieden. Die laatste betreffen Latijns Amerika, de Cariben, Afrika, het Midden-Oosten en Azië, met uitzondering van Japan en Indonesië. Die laatste landen worden door het CBS tot de ‘westerse’ wereld gerekend. Wij hebben mensen met een Indische of Indonesische achtergrond echter meegenomen in de categorie ‘niet-westers’ omdat hun participatie op de arbeidsmarkt eerder te vergelijken is met ‘niet-westerse’ migranten dan met ‘westerse’ migranten. Leeftijd hebben we gemeten door respondenten naar hun geboortejaar te vragen. Gender hebben we bepaald aan de hand van hun antwoord op de vraag of ze man of vrouw zijn.

Als afhankelijke variabelen hebben we meegenomen:

1. Hun vertegenwoordiging bij degenen die solliciteren op vacatures van de gemeente.
2. Hun vertegenwoordiging bij degenen die worden aangenomen bij sollicitaties.
3. Hun vertegenwoordiging in het personeelsbestand van de gemeente.
4. Hun vertegenwoordiging in het functiegebouw van de gemeente.
5. Hun ervaring met inclusie.

Ad 1: Hier staat de vraag centraal of mensen met verschillende afkomst, leeftijd en gender evenredig vertegenwoordigd zijn bij werving, bij degenen die op vacatures van de gemeente solliciteren. Dat hebben we alleen kunnen meten, maar niet verklaren. We hebben geen vergelijking kunnen maken tussen degenen die wel of niet bij de gemeente solliciteren.

Ad 2: Bij selectie gaat het om de vraag of afkomst, leeftijd en gender verschil maken in de kansen als sollicitant om te worden aangenomen. Als dat verschil maakt, kunnen we op basis van vergaarde gegevens vaststellen door welke factoren dat verschil bepaald wordt.

Ad 3: Dan stelt zich de vraag of mensen met verschillende kenmerken evenredig vertegenwoordigd zijn bij degenen die bij en voor de gemeente werken. Hier hebben we zowel medewerkers meegenomen die in dienst zijn van de gemeente zelf als mensen die in een inhuurconstructie bij de gemeente werken, bij voorbeeld gedetacheerd door een detacheringsbureau of als uitzendkracht.

Ad 4: Vervolgens komt de vraag aan de orde waar degenen die werken bij de gemeente terug te vinden zijn in het functiegebouw. Zijn mensen met verschillende achtergronden evenredig verdeeld over de verschillende functieniveaus van de gemeente? Hier hebben we als uitgangspunt genomen dat functieniveaus corresponderen met salarisschalen. We hebben respondenten gevraagd naar hun salarisschaal en inhuurkrachten gevraagd met welke salarisschaal bij de gemeente hun werk overeenkomt.

Ad 5: Vertegenwoordiging betreft het sociologische vraagstuk van (on)gelijke kansen. Daarnaast gaat diversiteit ook over het sociaalpsychologische vraagstuk van inclusie, acceptatie en welbevinden. Zijn er wat dat betreft verschillen aanwezig zijn tussen mensen met verschillende kenmerken? Die hebben we gemeten aan de hand van de volgende items:

Inclusie psychologisch:

- Ik voel soms wel wat spanning naar collega's toe.*
- Mijn collega's en leidinggevenden accepteren me echt wel zoals ik ben.
- Ik heb niet veel zelfvertrouwen in de omgang met collega's.*
- Ik voel me echt zelfverzekerd naar mijn collega's toe.
- Als ik leidinggevende zou worden, weet ik niet of collega's dat wel zouden accepteren.*
- Ik moet dubbel mijn best doen om dezelfde waardering te krijgen als andere collega's.*
- Ik stoor me wel eens aan mijn collega's.*
- Ik heb op het werk hier wel eens het gevoel gehad dat ik gediscrimineerd werd of onheus bejegend werd.*

Inclusie gedrag:

- Zelfstandig willen werken.*
- Ik ben vooral op mijn werk zelf gericht en minder op de omgang met anderen.*
- Sommige collega's vermijden contact met me.*
- Collega's maken wel eens grapjes of opmerkingen die ik niet leuk vind.*
- Ik stel aan mijn leidinggevende van de gemeente wel eens voor hoe we dingen anders of beter kunnen doen.
- In teamvergaderingen laat ik niet graag mijn mening horen.*
- Ik ben regelmatig proactief op mijn werk.
- Ik vind het lastig om collega's feedback te geven.*
- Ik vind het soms lastig om me te uiten op mijn werk.*

Items voorzien van een * zijn gespiegeld als indicator van inclusie. Benadrukt moet worden dat beide vraagstukken, zowel dat van gelijke kansen als dat van inclusie, van belang zijn voor diversiteit en dat ze in grote mate samenhangen. Aandacht voor het ene kan niet zonder aandacht voor het andere.

Voor de overige gehanteerde variabelen verwijs ik naar Tabel 1 (zie bijlagen).

Methoden

We hebben in 2018 de volgende methoden toegepast. Ten eerste hebben we interviews afgenomen om mogelijke relevante issues op het spoor te komen. Daartoe hebben we drie flankerende en oriënterende interviews afgenomen met onder andere enkele HR medewerkers en het hoofd van de HR afdeling. De hoofdmoot van deze eerste fase bestond uit het afnemen van 27 semigestructureerde *in-depth* interviews met:

A. 16 medewerkers:
   - 10 mannen, 10 vrouwen.
   - Gemiddelde leeftijd 43,4 jaar.
   - 8 niet-migrant, 8 niet-westers migrant of Indonesische achtergrond.
B. 4 supervisors.
C. 6 sollicitanten:
   - 4 mannen, 2 vrouwen.
   - Gemiddelde leeftijd rond de 43,3 jaar.
   - 4 niet-migranten, 1 ‘westers’ migrant en 1 ‘niet-westerse’ migrant
D. 2 selecteurs.

In de tweede fase zijn we nagegaan of deze bevindingen van de interviews representatief zijn voor de organisatie als geheel en voor de sollicitantenpopulatie. Ook hebben we daarin de mate van (on)gelijkheid en inclusie gemeten en de vraag beantwoord welke factoren die (on)gelijkheid en inclusie bepalen. Daartoe hebben we twee enquêtes uitgezet: een onder alle medewerkers en degenen die werken voor de gemeente, en een onder alle sollicitanten die sinds de zomer van 2018 bij de gemeente gesolliciteerd hebben.

Wat de medewerkersenquête betreft hebben 1290 medewerkers en inhuurkrachten de uitnodiging ontvangen om de digitale vragenlijst in te vullen. Dat hebben 458 van hen daadwerkelijk gedaan, oftewel 35,5 procent, in de volgende samenstelling:

A. Gender: 45,2 procent mannen; 54,8 procent vrouwen.
B. Afkomst:
   i. Niet-migrant (402) 87,8 procent.
   ii. Westers migrant (15) 3,3 procent.
   iii. Niet-westers migrant (26) 5,7 procent.
   iv. Indonesisch (15) 3,3 procent.
C. Leeftijd: gemiddeld 48,3 jaar.
D. Duur dienstverband: gemiddeld 15,2 jaar.

Daarnaast zijn 566 sollicitanten uitgenodigd via email om de sollicitantenenquête online in te vullen. Uiteindelijk hebben 167 ervan aan de uitnodiging gevolg gegeven en de enquête volledig ingevuld. Zij vertegenwoordigen een respons van 29,5 procent met als samenstelling:

A. Gender: 71,9 procent mannen; 28,1 procent vrouwen.
B. Afkomst:
   a. Niet-migrant (142) 85,0 procent.

b. Westers migrant (7) 4,2 procent.
c. Niet-westers migrant (13) 7,8 procent.
d. Indonesisch (5) 3,0 procent.

C. Gemiddelde leeftijd: 45,7 jaar.

De bevindingen uit de interviews kunnen als indicatief worden beschouwd voor de betrokken populaties. De respons van beide enquêtes is naar behoren en de bevindingen ervan mogen als representatief worden beschouwd met een klein voorbehoud bij de sollicitanten vanwege de niet al te grote N.

In de data-analyse hebben we ons laten leiden door de gebruikelijke standaarden en methoden van kwalitatieve en kwantitatieve analyses. We hebben in hoofdzaak gebruikt gemaakt van lineaire regressie-analyses en van *structural equation modeling* waar een grote mate van precisie gewenst is. Het is in vrijwel alle gevallen gelukt om geconstateerde ongelijkheden volledig te kunnen verklaren, anders gezegd om de factoren te identificeren die die ongelijkheden bepalen. Dat heeft mede te maken met het feit dat we de vragenlijsten hebben laten ‘voeden’ door de bevindingen uit de interviews. De hieronder gepresenteerde conclusies zijn gebaseerd op meerdere soorten data die elkaar bevestigen, tenzij anders aangegeven.

Afkomst

1. Werving en afkomst

Het lukt de gemeente niet goed om mensen met een migratie-achtergrond te interesseren om te solliciteren op haar vacatures. Van de sollicitanten heeft 4,2 procent een ‘westerse’ migratie-achtergrond, 7,8 procent een ‘niet-westerse’ en 3,0 procent een Indonesische achtergrond. Voor de landelijke bevolking liggen deze percentages voor ‘westers’ plus Indonesisch op 10,1 procent en voor ‘niet-westers’ op 13,1 procent (opendata.cbs.nl). In de gemeente heeft 11,5 procent van de bevolking een ‘westerse’ (inclusief een Indonesische) migratie-achtergrond en 20,1 procent een ‘niet-westerse’ migratie-achtergrond (opendata.cbs.nl).

Voor mensen met een ‘westerse’ achtergrond zijn de lagere percentages nog niet zo vreemd omdat zij veelal hier naartoe komen met een contract op zak bij een bedrijf, waardoor ze minder actief hoeven te zijn op de arbeidsmarkt. Mensen met een ‘niet-westerse’ achtergrond zijn echter sterk ondervertegenwoordigd te midden van de sollicitanten. Hun percentage van 7,8 procent blijft achter bij het landelijk gemiddelde van 13,1 procent en zelfs fors achter bij de 20,1 procent van de stedelijke bevolking.

Tabel 2 (zie bijlagen) laat zien dat sollicitanten met een migratie-achtergrond significant meer behoefte hebben aan informatie in de advertentietekst over hun doorgroeimogelijkheden, de werksfeer en de baanzekerheid die de gemeente hen kan bieden. De 14 vacatureteksten die we bestudeerd hebben, gaven daar echter niet of nauwelijks uitsluitsel over. Hier ligt dus een mogelijkheid om vacatures bij de gemeente aantrekkelijker te maken voor mensen met een migratie-achtergrond door deze zaken in de werving sterker te benadrukken.

2. Selectie en afkomst

Op het eerste gezicht maakt afkomst geen verschil om aangenomen te worden bij sollicitaties. De berekening van de gebruikelijke ongelijkheid tussen sollicitanten zonder een migratie-achtergrond enerzijds en sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond anderzijds laat zien dat die ongelijkheid niet significant is: een regressie-effect van B = -0,062, p = 0,426.

Als we echter corrigeren voor wie daadwerkelijk bij de gemeente is begonnen, voor de verwachting vooraf dat je de baan zult krijgen en voor aanvullende cursussen en trainingen hebben gevolgd, wordt de kans dat sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond niet worden aangenomen wel significant (p = 0,049) en wel 14,6 procent (zie Tabel 3).

De kansen ten voordele van sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische migratie-achtergrond worden geheel en al gecompenseerd of geneutraliseerd door factoren die ten nadele van hen uitwerken (Tabel 4 en 5). Deze factoren samen reduceren het oorspronkelijke effect van -0,146 tot -0,012 en wordt daarmee sterk insignificant (p = 0,864). Dat betekent dat

we met die factoren de gehele ongelijkheid naar afkomst kunnen verklaren. Een van deze factoren, die een kleine bijdrage levert, is het feit dat meer sollicitanten zonder een migratie-achtergrond op vacatures solliciteren vanuit een positie als uitzendkracht bij de gemeente. Die positie vergroot hun kansen om te worden aangenomen. Zij zelf en hun werk zijn dan bekend bij de gemeente en dat werkt in hun voordeel.

Veruit de belangrijkste factor vormt echter de variabele Uitsluiting. Dat is een variabele die gemeten is door meerdere items (zie Tabel 1) die verwijzen naar ervaringen van afwijzing bij sollicitaties, van ervaren discriminatie bij het zoeken naar een baan, van miskenning van hun kwaliteiten op de arbeidsmarkt en van twijfel omtrent hun kansen op de arbeidsmarkt. Het gaat dus niet om factoren die legitiem verschil kunnen maken bij sollicitaties, zoals opleidingsniveau, mate van aansluiting van de opleiding, kwaliteit van opleiding, vaardigheid in het Nederlands of relevante (gemeentelijke) werkervaring. Deze legitieme werkgerelateerde variabelen spelen hier geen rol. Dat betekent dat we hier te maken hebben met op zijn minst een indirecte vorm van ongelijke behandeling.

De items die samen de variabele Uitsluiting vormen en verantwoordelijk zijn voor vrijwel de gehele ongelijkheid naar afkomst bij selectie, wijzen echter ook op meer directe vormen van ongelijke behandeling. Het vermoeden van discriminatie en onterechte afwijzing bij sollicitaties speelt hier een belangrijke rol. Ik onderstreep hier vermoeden, want ik kan op basis van onze gegevens niet vaststellen of dat daadwerkelijk het geval was in de ervaringen waar de respondenten naar verwijzen. Dat kunnen ze zelf veelal ook niet, omdat zeer waarschijnlijk selecteurs bij eerdere sollicitaties hen niet ronduit gezegd hebben dat ze afgewezen zijn vanwege hun afkomst. Dat vermoeden werpt echter zijn schaduw vooruit bij volgende sollicitaties. Het maakt betrokkenen onzeker, argwanend of afwachtend waardoor ze tijdens een volgend sollicitatiegesprek minder uit de verf komen, of leidt juist tot stoer of nonchalant gedrag als afweermechanisme. Al deze reactievormen ondermijnen hun kansen om te worden aangenomen. Hun negatieve ervaringen uit het verleden werken dus door als een soort bagage die ze meenemen naar de sollicitatieprocedure bij de gemeente. Niet iedereen slaagt erin die bagage af te schudden.

Uitsluiting slaat dus op ervaringen uit het verleden. Dat roep de vraag op of Uitsluiting niet ook van toepassing is op het sollicitatieproces bij de gemeente zelf. Vindt er ook discriminatie plaats in de sollicitatiegesprekken bij de gemeente zelf? Dat is moeilijk vast te stellen omdat je als onderzoeker niet in de diepere lagen van het bewustzijn en gedrag van selecteurs kunt afdalen, zo gezegd. In ieder geval kunnen we vaststellen dat het de gemeente niet lukt om die negatieve bagage uit het verleden van sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond volledig te neutraliseren. Het lukt de gemeente niet om hen een dusdanige handreiking te geven en een dusdanige openheid te creëren bij sollicitatieprocedures dat de kwaliteiten van sollicitanten met een dergelijke achtergrond wél helder voor het voetlicht komen. In de interviews is duidelijk geworden dat dat te veel afhankelijk is van de toevallige goodwill van afzonderlijke selecteurs. Er is geen sprake van beleid dat ervoor zou zorgen dat er voldoende vertrouwen en welwillendheid wordt geschapen in het sollicitatiegesprek zodat sollicitanten met deze achtergrond hun reserves kunnen laten varen.

Het mechanisme dat er vooral voor zorgt dat sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond slechter uit de verf komen bij een sollicitatiegesprek vormt het beoordelen van sollicitanten op hun vermeende persoonlijkheidskenmerken. Selecteurs beoordelen sollicitanten niet alleen op werkgerelateerde aspecten zoals hun expertise, vaardigheden en vermogen om in hun toekomstige functie goede resultaten te boeken, maar ook op de vraag of ze als persoon goed in de processen passen en of ze een goede match zullen vormen met het team of de spelers in het betrokken netwerk. Dat verkleint de kansen van sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische migratie-achtergrond op meerdere manieren.

Ten eerste concentreren zij zich vooral op het profileren van precies die werkgerelateerde aspecten, terwijl de selecteurs op zijn minst evenveel waarde hechten aan die vermeende persoonlijkheidskenmerken. Dat betekent een gedeeltelijke mismatch tussen de aspecten waarop betrokken sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond zich concentreren en de aspecten waarop zij door selecteurs worden beoordeeld. Betrokken sollicitanten richten zich op die werkgerelateerde aspecten omdat die voor hen relatieve zekerheden vertegenwoordigen, hun vermeende persoonlijkheidskenmerken vormen voor hen een risico op discriminatie en afwijzing. Dat verklaart ook waarom ze in de vacaturetekst graag meer hadden gelezen over doorgroeimogelijkheden, de werksfeer en de baanzekerheid die de gemeente hen kan bieden. Ze hebben behoefte aan zekerheden gezien hun zwakkere positie op de arbeidsmarkt en risico op uitsluiting. Voor hen betekent het beoordelen op vermeende persoonlijkheidskenmerken echter het spelen op de man / vrouw in plaats van op de bal.

Ten tweede, sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond weten hun vermeende persoonlijkheidskenmerken minder duidelijk te profileren. Als je onzeker bent over de vraag of voor jou vreemde selecteurs aan de andere kant van de tafel jou als persoon wel willen erkennen en accepteren, voel je je geremd om veel over jouw persoon los te laten of jezelf als persoon te profileren. Bij de gevraagde persoonlijkheidskenmerken gaat het meestal om sociale kenmerken, zoals of je een team player bent, of je communicatief bent, of je proactief bent etc. Om als zodanig uit de verf te kunnen komen, is vertrouwen nodig en dat vertrouwen is voor deze categorie sollicitanten niet vanzelfsprekend. Er is meer nodig om een sfeer van vertrouwen te creëren tijdens het sollicitatiegesprek.

Ten derde, selecteurs gaan daarbij sterk op hun gevoel af, hun eigen subjectieve beleving bij en interpretatie van betrokken sollicitanten. Dat opent de deur voor allerlei beeldvorming in de media en publieke opinie om hun gevoel en beleving te beïnvloeden. Dat risico is veel kleiner als selecteurs zich concentreren op bovengenoemde werkgerelateerde aspecten omdat die meer objectief vast te stellen zijn, bijvoorbeeld aan de hand van diploma’s of werkgerelateerde werkervaring of het bespreken van cases uit het verleden. Bij het inschatten van vermeende persoonlijkheidskenmerken moeten de selecteurs het doen met hun eigen subjectieve interpretatie. Sommige selecteurs hanteren daarbij de *Insights* methode door mensen te labelen met kleuren. Die methode produceert echter vooral stigma’s in plaats van betrouwbare inschattingen. Sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond komen bij elke ‘kleur’ minder uit de verf. Het profileren van hun vermeende persoonlijkheid

in plaats van hun werkgerelateerde kwaliteiten brengt voor hen een risico op discriminatie met zich mee.

3. Vertegenwoordiging in het personeelsbestand en afkomst

Niet alleen zijn mensen met vooral een ‘niet-westerse’ migratie-achtergrond ondervertegenwoordigd bij de sollicitanten, dat geldt nog meer bij degenen die als medewerkers of als inhuurkrachten bij de gemeente werken. Mensen met een Indonesische of ‘westerse’ migratie-achtergrond vormen samen 6,6 procent van deze medewerkers, hun aandeel op de stedelijke bevolking is 11,5 procent (zie boven). Met hun 5,7 procent blijven vooral mensen met een ‘niet-westerse’ migratie-achtergrond achter bij hun aandeel op de gemeentelijke bevolking van 20,1 procent (opendata.cbs.nl). Dat kan het gevolg zijn van hun mindere kansen bij selectie (zie boven), maar ook van een mogelijk grotere uitstroom uit het personeelsbestand. Welk van die twee het meeste gewicht in de schaal legt, kunnen we op basis van onze gegevens niet vaststellen.

4. Vertegenwoordiging in het functiegebouw en afkomst

Dat roept de vraag op of medewerkers van of bij de gemeente ongelijk of evenredig verdeeld zijn over de hiërarchie aan functieniveaus. Zoals gezegd hebben we de functieniveaus gemeten naar de salarisschaal waarin men zich bevindt dan wel die correspondeert met de huidige functie als het om inhuurkrachten gaat. We hebben dus de salarisschaal als meeteenheid gebruikt, niet de periodiek. Nu is het wel zo dat salarisschaal niet altijd correspondeert met functieniveau. Het is mogelijk dat een medewerker al dan niet tijdelijk op een hoger of lager functieniveau feitelijk werkt dan de salarisschaal waarin hij of zij zit. In de enquête hebben we gevraagd naar de salarisschaal zelf. We hebben geen reden om aan te nemen dat de verschillen tussen functieniveau en salarisschaal bij medewerkers zonder een migratie-achtergrond anders zouden zijn dan bij medewerkers met een migratie-achtergrond. Dus maakt dat incidentele verschil tussen salarisschaal en functieniveau voor de vergelijking tussen medewerkers met verschillende achtergronden naar alle waarschijnlijkheid niets uit.

Tabel 6 laat zien dat de verschillen in inschaling naar afkomst fors zijn. Vooral de ongelijkheid tussen enerzijds medewerkers zonder een migratie-achtergrond en anderzijds medewerkers met een ‘niet-westerse’ migratie-achtergrond valt op: een gemiddelde ongelijkheid van anderhalve schaal. Medewerkers met een Indonesische achtergrond zitten daar ergens tussenin, terwijl medewerkers met een ‘westerse’ migratie-achtergrond in de buurt komen van hun collega’s zonder een migratie-achtergrond. Ik heb de ongelijkheid tussen enerzijds medewerkers zonder migratie-achtergrond en anderzijds medewerkers met een ‘niet-westerse’ migratie-achtergrond aan een nadere analyse onderworpen, waarbij ik medewerkers met een Indonesische achtergrond meegenomen heb bij de laatste categorie om voldoende aantallen respondenten te krijgen aan die kant van de vergelijking.

Die ongelijkheid tussen medewerkers met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond enerzijds en hun collega’s zonder een migratie-achtergrond anderzijds bedraagt 1,190 schalen

(p = 0,000). Dat betekent een ongelijkheid van bijna 1,2 schalen / functieniveaus ten nadele van de eersten. Dat vertaalt zich in een inkomensongelijkheid naar afkomst van gemiddeld rond de 650 euro per maand. Tabel 7 laat zien dat er ook factoren zijn die in het voordeel van collega's met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond uitwerken:

i. Zij halen hun motivatie minder uit gezellige omgang met collega's en meer uit het werk zelf.
ii. Ze halen hun motivatie minder uit rustige sfeer op het werk en meer uit het werk zelf.
iii. Ze zijn meer gemotiveerd om een loopbaan te ontwikkelen.

Die factoren hebben een positieve invloed op je inschaling. Bij invoering ervan in het analysemodel loopt de ongelijkheid naar afkomst zelfs op naar -1,409 (p = 0,000), oftewel bijna anderhalve schaal.

Tabel 8 en 9 doen verslag van het model dat deze ongelijkheid geheel en al weet te verklaren. Met invoering van de variabelen ervan slaat het effect van afkomst op salarisschaal zelfs om tot 0,471, maar is niet significant, p = 0,136. Deze variabelen ten nadele van medewerkers met een 'niet-westerse' of Indonesische migratie-achtergrond zijn:

i. Hun lagere opleidingsniveau: 32,2 procent.
ii. Ze doen vaker werk onder hun capaciteiten: 30,1 procent.
iii. Ze hebben vaker te maken gehad met oorlog en geweld in hun land van herkomst: 18,7 procent.
iv. Hun leidinggevende is meer bekend met hun werk: 8,5 procent.
v. Er zijn meer vrouwen onder hen: 5,6 procent.
vi. Voordat ze bij de gemeente kwamen werken, werkten ze vaker in precaire arbeidsverhoudingen: 2,6 procent.
vii. Het inkomensniveau van hun ouders is / was lager: 2,3 procent.

Van 32,2 procent van deze ongelijkheid kan gezegd worden dat die te wijten is aan factoren die ertoe mogen doen, in dit geval het lagere opleidingsniveau van medewerkers met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond. Van de 18,7 procent die voortkomt uit het feit dat sommigen onder hen te maken hebben gehad met geweld of oorlog in het land van oorsprong valt te twisten of dat een kwestie van ongelijke behandeling is. Aan de ene kant is het geen werkgerelateerde factor, aan de andere kant is het voorstelbaar dat mensen die recentelijk met geweld of oorlog te maken hebben gehad, zoals vluchtelingen, tijd nodig hebben om hun leven hier op te bouwen alvorens aan loopbaanstappen toe te komen. Ook kan het zijn dat ze hun vrije tijd vooral besteden aan hun familieleden en vrienden daar en het bevorderen van hun lot in plaats van het realiseren van activiteiten die hun arbeidsmarktpositie kunnen verbeteren.

De overige helft van de ongelijkheid naar afkomst in salarisschaal is echter wel problematisch en vertegenwoordigt (indirecte) ongelijke behandeling. Het feit dat medewerkers met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond vaker werk doen onder hun capaciteiten is, naast een minder goed aansluitende opleiding, vooral een kwestie van je werk zelfstandig doen, beoordeeld worden op de vraag of je wel sympathiek wordt gevonden in het team, minder

leuke taken krijgen toebedeeld en je huidige baan als opstap zien naar een betere baan. Dat betekent dat deze factor grotendeels van interne makelij is. Hetzelfde geldt voor het feit dat hun leidinggevende meer let op hun werk en dat dat samenhangt met een lager functieniveau. Van externe makelij is het feit dat ze vaker uit lagere sociaaleconomische verhoudingen komen en vaker vanuit een precaire baan elders komen werken bij de gemeente. Beide werken in hun nadeel. Tot slot hebben ze 'last' van de factoren die ertoe leiden dat vrouwen bij de gemeente lager ingeschaald zijn (zie beneden) omdat er relatief meer vrouwen zijn te midden van de collega's met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond.

We mogen hieruit concluderen dat op zijn minst de helft van de ongelijkheid naar afkomst in functieniveau te wijten is aan factoren die niet legitiem of werkgerelateerd zijn. Een deel ervan komt voort uit interne processen en tekorten in inclusie (zie beneden), en een ander deel ervan is van externe makelij. Wat dat laatste betreft is de gemeente kennelijk niet in staat om die invloeden geheel en al buiten de deur te houden.

5. Ervaren inclusie en afkomst

Op vrijwel alle inclusie-items (zie boven) scoren de medewerkers aan de goede kant van middelste waarde (drie), met uitzondering van het item 'Ik stoor me wel eens aan mijn collega's' waar het gemiddelde boven de drie ligt, te weten 3,44. Op ditzelfde item scoren medewerkers met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond significant lager dan hun collega's zonder een migratie-achtergrond. Blijft staat dat ze op vier andere inclusie-items significant lager scoren (Tabel 10). Vooral het feit dat 10 van de 41 respondenten met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond aangeven wel eens het gevoel te hebben gehad op het werk onheus bejegend of gediscrimineerd te zijn, is een reden tot zorg. De gemeente heeft haar huis wat betreft inclusie niet op orde.

Conclusies afkomst

1. Afkomst maakt verschil op alle onderzochte items ten nadele van vooral mensen met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond. Ze zijn ondervertegenwoordigd binnen het personeelsbestand en in mindere mate ook bij degenen die solliciteren op vacatures van de gemeente. Ze hebben te maken met uitsluiting bij sollicitaties binnen en buiten de organisatie en als ze zijn aangenomen zijn ze terug te vinden op lagere functieniveaus in de organisatie. Ook scoren ze op een aantal inclusie-items lager dan hun collega's zonder een migratie-achtergrond.
2. Deze verschillen en ongelijkheid zijn zowel van externe als van interne makelij. Ze worden voor een deel meegenomen door de betrokkenen vanuit de arbeidsmarkt en de samenleving als ze naar de gemeente komen om te solliciteren of te werken. Voor een deel zijn ze ook van interne makelij. De nadruk die de gemeente bij selectie, beoordeling en ontwikkeling legt op vermeende persoonlijkheidskenmerken in plaats van op kennis, vaardigheden

en (potentiële) resultaten van het werk werkt nadrukkelijk negatief uit voor sollicitanten en medewerkers met een ‘niet-westerse’ of Indonesische migratie-achtergrond. De gemeente slaagt er zo niet in de negatieve beeldvorming over deze categorieën buiten de deur te houden.

3. Factoren die in het nadeel werken van sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond zijn grotendeels niet legitiem. Dat wil zeggen dat ze geen relatie hebben met het werk dat gerealiseerd dient te worden. Ze zijn dus niet functioneel. Dat geldt helemaal voor hun ongelijke kansen om te worden aangenomen en voor op zijn minst de helft van hun lagere inschaling. Omdat ze disproportioneel negatief uitwerken voor deze categorie medewerkers met een ‘niet-westerse’ of Indonesische migratie-achtergrond is er dus sprake van directe of indirecte discriminatie.
4. De factoren die ten grondslag liggen aan de geconstateerde ongelijkheid en de verschillen in inclusie hangen sterk samen.

Leeftijd

1. Werving en leeftijd

De sollicitantenenquête laat zien dat de gemiddelde leeftijd van de sollicitanten 45,7 jaar is. Dat ligt in de buurt van het gemiddelde tussen het moment waarop mensen over het algemeen actief worden op de arbeidsmarkt na hun opleiding en het moment waarop zij met pensioen gaan. Dat is op zichzelf dus niet problematisch. Te vermelden is dat jongere sollicitanten graag wat meer hadden gelezen in de advertentietekst over doorgroeimogelijkheden bij de gemeente (B = -0,022, p = 0,002). Daarmee kan de gemeente haar advertenties aantrekkelijker maken voor jongere potentiële sollicitanten.

2. Selectie en leeftijd

Leeftijd speelt wel een duidelijke rol bij de keuze wie aangenomen wordt en wie niet. Jongere sollicitanten hebben een significant grotere kans om te worden aangenomen dan oudere kandidaten (regressie-effect van B = -0,008, p = 0,000). Dat effect stijgt naar B = -0,010, p = 0,000, als we in de analyse meenemen dat oudere sollicitanten vaker solliciteren vanuit een vaste baan bij de gemeente en minder behoefte hebben aan informatie over de manier waarop ze hun functie dienen in te vullen. Beide factoren vergroten hun kansen om te worden aangenomen (Tabel 11). Tien jaar leeftijdsverschil maakt tien procent verschil in de kans om te worden aangenomen ten nadele van oudere sollicitanten.

Daarnaast hebben we de factoren gevonden die deze ongelijkheid ten nadele van oudere sollicitanten geheel en al verklaren (Tabel 12 en 13). De invoering van deze factoren in de analyse leidt ertoe dat het effect van leeftijd op aangenomen worden gereduceerd wordt tot B = -0,001, een effect dat niet langer significant is (p = 0,531). Het gaat om de volgende factoren:

i. Oudere sollicitanten solliciteren hebben vaker het vermoeden dat ze bij sollicitaties in het verleden gediscrimineerd zijn vanwege hun leeftijd: 37,5 procent.
ii. Oudere sollicitanten hebben vaker aanvullende cursussen en trainingen moeten volgen, wellicht vanwege hun zwakkere arbeidsmarktpositie: 25 procent.
iii. Jongere sollicitanten solliciteren vaker vanuit een positie als uitzendkracht bij de gemeente: 12,5 procent.
iv. Jongere sollicitanten weten een meer gemotiveerde indruk achter te laten op de selecteurs: 12,5 procent.

Dit alles gecontroleerd voor de vraag of ze al dan niet elders zijn begonnen – jongeren die weliswaar aangenomen zijn, besluiten alsnog vaker om elders te beginnen – wat ook nog 12,5 procent verschil maakt. Van factor drie en vier is het maar de vraag of die werkgerelateerd zijn. Immers, als je kansen groter zijn omdat je solliciteert vanuit een positie als uitzendkracht

bij de gemeente, kan dat zijn omdat je hebt laten zien goed werk af te kunnen leveren. Het kan echter ook zijn dat dat komt omdat je als persoon bekend bent in de organisatie. Ook het maken van een meer gemotiveerde indruk betekent niet per se dat je ook gemotiveerder bent. Dus de vraag is of we hier te maken hebben met een werkgerelateerd verschil.

De belangrijkste twee factoren, die samen meer dan de helft van de ongelijke kansen naar leeftijd verklaren, zijn nadrukkelijk niet werkgerelateerd: het vermoeden van leeftijdsdiscriminatie bij eerdere sollicitaties en het hebben gevolgd van aanvullende cursussen en trainingen. Het feit dat dat laatste een negatieve relatie heeft met je kansen om te worden aangenomen, duidt erop dat het hier gaat om cursussen en trainingen die je hebt moeten volgen vanwege je lagere kansen op de arbeidsmarkt. Dergelijke cursussen werken kennelijk stigmatiserend uit voor oudere werkzoekenden. Let wel, evident werkgerelateerde factoren als opleidingsniveau en werkervaring spelen hier geen enkele rol.

Deze beide factoren plus de vierde factor zijn waarschijnlijk van externe makelij, maar de gemeente slaagt er kennelijk niet in om te voorkomen dat ze een rol spelen bij sollicitatieprocedures. Oudere sollicitanten hebben vaker het vermoeden van leeftijdsdiscriminatie en hebben een zwakkere arbeidsmarktpositie en lukt het daardoor minder goed om tijdens een sollicitatiegesprek goed uit de verf te komen. De derde factor is geheel en al van interne makelij.

3. Vertegenwoordiging in het personeelsbestand en leeftijd

Jongeren mogen de voorkeur genieten bij sollicitatieprocedures, ze overheersen het personeelsbestand van en bij de gemeente niet. De gemiddelde leeftijd van mensen die voor en bij de gemeente werken is 48,3 jaar. Dat betekent dat het personeelsbestand enigszins aan de oude kant is. Mensen blijven ook relatief lang werken bij de gemeente, de gemiddelde duur is 15,2 jaar.

4. Vertegenwoordiging in het functiegebouw en leeftijd

Waar jongeren meer kans maken om aangenomen te worden, zijn ze in het functiegebouw wel terug te vinden op lagere functieniveaus dan oudere medewerkers. Het regressie-effect van leeftijd op inschaling is B = 0,055, p = 0,000. Dat vertegenwoordigt een ongelijkheid in salaris van gemiddeld rond de 310 euro per maand per 10 jaar leeftijdsverschil. Tabel 14 laat zien dat er drie factoren zijn die ten voordele van jongere medewerkers uitwerken:

i. Ze hebben gemiddeld een minder lang dienstverband.
ii. Ze zijn meer carrièregericht.
iii. Ze zijn optimistischer wat betreft hun arbeidsmarktpositie.

Deze drie factoren werken dus positief uit voor jongere medewerkers. Bij invoering van deze variabelen, stijgt de significante ongelijkheid naar leeftijd naar B = 0,110, p = 0,000. Dat betekent dat, gecorrigeerd voor deze factoren, ouderen een hoger functieniveau bekleden dan jongeren van 1,1 schalen per tien jaar leeftijdsverschil.

Dat voordeel voor oudere medewerkers wordt grotendeels verklaard door de volgende factoren (Tabel 15). Invoering ervan leidt tot het volledig verdwijnen van dat voordeel voor oudere medewerkers. Ze reduceren het effect van leeftijd op inschaling tot B = 0,048, *p* = 0,000, en verklaren daarmee 56,4 procent van de leeftijdsongelijkheid in inschaling. Het aantal factoren die ten nadele van jongere medewerkers uitwerken is relatief groot. De belangrijkste zijn:

i. De mindere werkervaring van jongere medewerkers.
ii. Jongeren stromen de organisatie minder vaak binnen vanuit een vaste baan.
iii. Ouderen scoren hoger bij het focussen op een bepaalde rol in de organisatie.
iv. Oudere medewerkers kennen meer mensen die hen kunnen helpen bij hun carrière.

Ook hier geldt dat de ongelijkheid maar voor een beperkt deel voortkomt uit verschillen in werkgerelateerde factoren als opleidingsniveau, werkervaring of taalvaardigheid. We hebben de factoren die voor of tegen jongere medewerkers uitwerken gecontroleerd voor alle generieke werkgerelateerde factoren en die verklaren de gevonden ongelijkheden maar in beperkte make. Als je van jezelf vindt dat je goed werk aflevert, heeft dat zelfs een negatieve samenhang met je kansen op een hogere functie. Kortom, is er bij instroom sprake van ongelijke behandeling ten voordele van jongeren, in de organisatie zelf is er sprake van ongelijke behandeling ten voordele van oudere medewerkers. Let wel, de gevonden ongelijkheden komen niet voort uit anciënniteit.

De vraag of de factoren die ongelijkheid naar leeftijd in inschaling van interne of externe makelij zijn, is niet eenduidig te beantwoorden omdat we niet alle factoren hebben kunnen identificeren. De factoren die we wel hebben kunnen vaststellen (zie Tabel 15) tonen een mix van factoren die van buiten komen en factoren die de organisatie zelf in de hand heeft.

5. Ervaren inclusie en leeftijd

Zoals gezegd, op de meeste inclusie-items (zie boven) scoren medewerkers van de gemeente redelijk tot goed, maar leeftijd differentieert. Tabel 16 laat zien dat op 4 van de 17 gemeten inclusie-items, jongere medewerkers slechter scoren dan hun oudere collega's. Dat weerspiegelt de bovenstaande ongelijkheid in inschaling en functieniveau naar leeftijd.

Conclusies leeftijd

1. Er is niet of nauwelijks sprake van ongelijkheid naar leeftijd te midden van degenen die solliciteren op vacatures van de gemeente. Hetzelfde geldt, maar dan in wat mindere maten, voor degenen die bij of voor de gemeente werken. De gemiddelde leeftijd van de laatsten is wat aan de oude kant.
2. Er is wel sprake van ongelijkheid naar leeftijd, zowel wat betreft kansen om te worden aangenomen als bij inschaling en salarisschaal. Het voordeel bij het eerste gaat uit

naar jongeren en bij het laatste naar ouderen. Een sollicitant heeft 10 procent meer kans om te worden per tien jaar leeftijdsverschil dan een oudere sollicitant. Per tien jaar leeftijdsverschil is een oudere medewerker gemiddeld 1,1 salarisschalen hoger ingedeeld dan een jongere medewerker.

3. Dat laatste is geen kwestie van anciënniteit. Ook komen deze ongelijkheden maar zeer beperkt voort uit werkgerelateerde factoren. Dat betekent dat we te maken hebben met ongelijke behandeling naar leeftijd, in de ene keer in het voordeel en in de andere keer in het nadeel van jongere mensen.
4. De factoren die deze ongelijkheden bepalen zijn zowel van interne als van externe aard. De gemeente produceert deze factoren dus voor een deel zelf en voor een ander deel is de gemeente kennelijk niet in staat om ze effectief buiten de deur te houden.
5. Jongere medewerkers scoren slechter op 4 van de 17 gemeten inclusie-items. Ook hier hangen inclusie en ongelijkheid te midden van de medewerkers samen.

Gender

1. Werving en gender

Het aantal respondenten op de sollicitantenenquête is niet buitgewoon groot, dus enige deviatie kunnen we verwachten. Desalniettemin is het genderverschil in de populatie sollicitanten erg groot. Van hen is 71,9 procent man en slechts 28,1 procent vrouw. Het lukt de gemeente dus buitengewoon slecht om vrouwen te bewegen op haar vacatures te solliciteren. Er zijn geen genderverschillen gevonden in wat sollicitanten graag in de advertentietekst hadden willen lezen.

2. Selectie en gender

Over de kansen van mannelijke en vrouwelijke sollicitanten om te worden aangenomen kunnen we kort zijn. Er is in het geheel geen ongelijkheid gemeten naar gender om te worden aangenomen, ook niet als we factoren die ten voordele van mannen en factoren die ten voordele van vrouwen werken meenemen in het model. De gemeente lijkt op dit punt daadwerkelijk gelijke kansen naar gender te realiseren.

3. Vertegenwoordiging in het personeelsbestand en gender

Er mogen dan veel meer mannen solliciteren bij de gemeente dan vrouwen, in het personeelsbestand houden ze zich min of meer in evenwicht. Van degenen die bij en voor de gemeente werken is 45,2 procent man en 54,8 procent is vrouw. Vrouwen zijn hier zelfs licht in de meerderheid.

4. Vertegenwoordiging in het functiegebouw en gender

Mannen en vrouwen mogen elkaar in evenwicht houden wat betreft hun kansen om te worden aangenomen, in de organisatie zelf is er sprake van een duidelijk nadeel voor vrouwen. Ze zijn 0,510 schalen (p = 0,014) lager ingeschaald dan hun mannelijke collega's. Dat effect vertegenwoordigt een gemiddelde ongelijkheid in salaris van rond de 310 euro per maand. Dat effect loopt zelfs op tot 0,886 schalen (p = 0,000), als we factoren meenemen die gunstig uitwerken voor vrouwelijke medewerkers (Tabel 17):

i. De hogere klassepositie van hun ouders (inkomen en opleiding).
ii. Hun hogere carrièregerichtheid.
iii. Ze solliciteren vaker.
iv. Ze worden minder aangesproken door collega's over thema's uit de media.
v. Ze ervaren minder steun vanwege het diversiteitsbeleid van de gemeente.

vi. Ze halen minder motivatie uit de rustige werksfeer bij de gemeente.
vii. Ze hechten minder belang aan de gemeente als goede werkgever.
viii. Ze doen hun werk liever samen met anderen.

Die ongelijkheid wordt grotendeels verklaard door onderstaande factoren (Tabel 18 en 19). De invoering ervan in de analyse laat het effect van geslacht op salarisschaal dalen van -0,510 naar -0,014, p = 0,928. Daarmee wordt een effectverschil van 0,496 verklaart. Het totale effect is echter 0,886, dus het verklaarde effect bedraagt 0,496 / 0,886 x 100 = 56 procent. We zijn niet alle factoren op het spoor gekomen die genderongelijkheid in inschaling of functieniveau verklaren. Dat betekent dat de percentages in Tabel 19 gelezen moeten worden als percentage van dit percentage. Dus de eerste factor ervan, in deeltijd werken, verklaart 56 / 100 x 37 = 20,7 procent. Het gaat om de volgende belangrijkste factoren:

i. Vrouwen werken vaker in deeltijd en maken daardoor minder kans op een hogere functie: 20,7 procent.
ii. Vrouwelijke medewerkers zijn gemiddeld jonger: 14,4 procent.
iii. Vrouwelijke medewerkers beschikken minder over contacten die hen aan een betere baan kunnen helpen: 5,7 procent.
iv. Vrouwelijke medewerkers hebben gemiddeld een lager opleidingsniveau: 4 procent.
v. Voorafgaand aan hun werk bij de gemeente hebben vrouwen vaker als uitzendkracht of gedetacheerde elders gewerkt: 2,9 procent.

De vraag of het werken in deeltijd een werkgerelateerd argument is om vrouwen minder kans te geven op een hogere functie staat open voor discussie. Voor het overige wordt slechts 7,2 procent van de lagere salarisschaal van vrouwelijke medewerkers verklaard door direct werkgerelateerde factoren als opleidingsniveau nu en op het moment waarop medewerkers zijn komen werken bij de gemeente, relevante werkervaring en het doen van suggesties aan leidinggevenden over hoe zaken beter of anders kunnen worden aangepakt. Alle andere mogelijke werkgerelateerde factoren spelen geen rol bij deze genderongelijkheid. Dat betekent dat het grootste deel van deze genderongelijkheid in inschaling voortkomt uit factoren die er niet toe zouden mogen doen. Bij leeftijd moet hierbij bedacht worden dat het om leeftijd zelf gaat en niet om duur dienstverband. Het is dus geen kwestie van anciënniteit.

Omdat gevonden factoren maar 56 procent van deze genderongelijkheid verklaren, kan niet met zekerheid worden gezegd of ze vanuit de samenleving de organisatie in worden meegenomen of dat ze door de organisatie zelf gecreëerd worden. In ieder geval kan worden gezegd dat, voor zover het om externe factoren gaat, de gemeente en niet in slaagt ze buiten de deur te houden. Bekeken zou kunnen worden in hoeverre het werken in deeltijd door vrouwen een kwestie is van expliciete wil of dat hen schort aan voldoende kinderopvang om voltijds te werken.

5. Ervaren inclusie en gender

Ook wat betreft inclusie maakt gender verschil. Op 3 van de 17 inclusie-items scoren vrouwelijke medewerkers slechter dan hun mannelijke collega's (Tabel 20). Op slechts één item, contactvermijding door collega's, scoren vrouwen beter.

Conclusies gender:

1. Mannen en vrouwen zijn evenredig vertegenwoordigd bij de medewerkers, maar vrouwen zijn sterk ondervertegenwoordigd bij degenen die op vacatures van de gemeente solliciteren.
2. Vrouwelijke sollicitanten maken evenveel kans om te worden aangenomen als mannelijke sollicitanten. Vrouwelijke medewerkers, daarentegen, zijn gemiddeld op significant lagere functieniveaus en in significant lagere salarisschalen te vinden dan hun mannelijke collega's. Die ongelijkheid komt grotendeels voort uit factoren die als zodanig niets met het werk zelf te maken hebben.
3. Een deel van de factoren is van externe en een deel van interne makelij. Het is van belang om na te gaan waarom vrouwelijke medewerkers minder verticale mobiliteit vertonen: ligt dat aan gebrek aan voorzieningen als kinderopvang of is dat een kwestie van voorkeuren van betrokken vrouwen zelf?
4. Ook wat betreft gender is er een samenhang tussen de mate van gelijke kansen in de organisatie en de mate van inclusie. Op een aantal punten scoren vrouwelijke medewerkers slechter op inclusie-items.

Algehele conclusies

1. De gemeente weet mensen met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond alsmede vrouwen in de werving slecht te bereiken of te bewegen op haar vacatures te solliciteren. Leeftijd maakt in de werving geen verschil.
2. Er is sprake van ongelijke kansen om te worden aangenomen naar afkomst en leeftijd ten nadele van sollicitanten met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond alsmede oudere sollicitanten. Gender maakt in de selectie van sollicitanten geen verschil. Die ongelijkheid naar afkomst en leeftijd wordt voor het overgrote deel veroorzaakt door factoren die geen verband houden met het werk of de functie zelf. Dat betekent dat we te maken hebben met op zijn minst indirecte vormen van discriminatie aan de poort naar afkomst en leeftijd.
3. Deze factoren zijn gedeeltelijk van interne en gedeeltelijk van externe makelij. Dat betekent dat ze voor een deel bestaan uit invloeden uit de samenleving. Ook wat betreft de externe factoren moet echter vastgesteld worden dat de gemeente er kennelijk niet in slaagt ze buiten de sollicitatieprocedures en –gesprekken te houden.
4. Leeftijd en gender maken geen verschil wat betreft vertegenwoordiging in het personeelsbestand. Mannen en vrouwen, en jongeren en ouderen, zijn evenredig verdeeld onder de mensen die bij en voor de gemeente werken. Dat geldt niet voor mensen met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond. Zij zijn sterk ondervertegenwoordigd.
5. De gemeentelijke organisatie is gesegregeerd naar afkomst, leeftijd en gender. Dat wil zeggen dat medewerkers met een ‘niet-westerse’ of Indonesische achtergrond, jongere en vrouwelijke medewerkers gemiddeld op lagere functieniveaus en in lagere salarisschalen te vinden zijn dan hun collega’s zonder een migratie-achtergrond, hun oudere en mannelijke collega’s.
6. Die ongelijkheid is grotendeels te wijten aan factoren die niet werkgerelateerd of functioneel zijn voor het werk. Dat betekent dat er sprake is van ongelijke behandeling binnen de organisatie zelf naar afkomst, leeftijd en gender. Deze factoren zijn gedeeltelijk van interne en gedeeltelijk van externe aard. Op zijn minst de helft van de factoren die ongelijkheid naar afkomst in functieniveau bepalen is van interne aard. Wat betreft de factoren die deze ongelijkheid naar leeftijd en afkomst bepalen moet ik wat voorzichtiger zijn want heb niet alle factoren kunnen vaststellen. In ieder geval lukt het de gemeente niet om externe factoren ook hier geheel en al buiten de deur te houden.
7. Ook ervaren inclusie bij de medewerkers is voor verbetering vatbaar. Die verbeterruimte hangt samen met de geconstateerde segregatie.

Duiding

1. Racisme, seksisme of *ageism*?

Hoe dienen deze bevindingen geduid te worden? Allereerst, de geconstateerde ongelijke kansen, bijvoorbeeld om aangenomen te worden of om toegang te krijgen tot een hoger functieniveau, zijn significant en substantieel. Ze zijn echter niet van dien aard en omvang dat gesproken kan worden van racisme in het geval van afkomst of seksisme in het geval van gender of *ageism* in het geval van leeftijd. Als er daarvan sprake zou zijn, zouden de ongelijkheden veel groter moeten zijn. Racisme-, seksisme-, of *ageism*theorieën zijn niet in staat deze significante maar beperkte ongelijkheden te duiden of te verklaren. Voor dergelijke nuances is geen plaats in dergelijke verklaringen.

Er is op veel punten sprake van ongelijke behandeling of discriminatie naar afkomst, leeftijd en gender. Dat wil echter nog niet zeggen dat er ook sprake zou zijn van *directe* discriminatie in de zin van stelselmatig discriminatoir gedrag van bijvoorbeeld selecteurs of leidinggevenden of collega's. De ongelijke scores qua inclusie in het algemeen en specifiek ten aanzien van ervaren discriminatie en onheuse bejegening ten nadele van medewerkers met een 'niet-westerse' of Indonesische migratie-achtergrond vormen zeker reden tot zorg. De gevonden ongelijkheden naar afkomst, leeftijd en geslacht en de eraan gekoppelde ervaringen zijn echter vooral te herleiden tot indirecte mechanismes van benadeling.

Om een voorbeeld te geven, vanwege hun zwakkere arbeidsmarktpositie én hun onzekerheid ten aanzien van de vraag of ze wel erkend en geaccepteerd zullen worden is het voor sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische migratie-achtergrond moeilijker om uit de verf te komen als personen die energiek, enthousiast en gemotiveerd zijn. Ook zal het voor selecteurs moeilijker zijn, gezien de beeldvorming in de media, om het enthousiasme, de energie en de motivatie van deze sollicitanten te herkennen. De zwakkere positie op de arbeidsmarkt van sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische migratie-achtergrond, hun onzekerheid ten aanzien van acceptatie en erkenning én de negatieve beeldvorming in de media komen hier samen. Het toetsen van en selecteren op persoonlijkheidscriteria maakt die samenkomst mogelijk en vormt zo een mechanisme dat nadelig uitwerkt voor deze categorie van sollicitanten én het is maar zeer de vraag of dergelijke criteria relevant zijn voor het te verrichten werk. Dus is er sprake van indirecte behandeling vanwege het hanteren van dergelijke selectiecriteria. Uitsluiting vormt zo vooral een *collateral damage* van de gekozen benadering van selectie en beoordeling.

Dat is wat anders dan statistische discriminatie waarbij selecteurs mensen met bepaalde achtergronden niet aannemen omdat de selecteurs het vermoeden hebben dat mensen met dergelijke achtergronden mindere werkgerelateerde kwaliteiten zouden vertegenwoordigen. Het gaat hier immers maar zeer beperkt om het selecteren op werkgerelateerde kwaliteiten. Dat is ook wat anders dan *taste based*, bewust of onderbewust gedreven vormen van directe discriminatie waarbij selecteurs mensen met een bepaalde afkomst afwijzen vanwege die afkomst zelf. Als dat het geval zou zijn, zouden sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond überhaupt geen kans maken om te worden aangenomen. Een

substantieel deel van hen wordt echter wel terdege aangenomen, alleen minder dan niet-migranten.

De bevindingen van dit rapport mogen dus niet gelezen worden als bewijs voor racisme, seksisme of *ageism*, noch als bewijs voor direct discriminatoir gedrag.

2. Helicopterview

De gevonden ongelijkheden en verschillen naar afkomst, leeftijd en gender zijn niet van dien aard of omvang dat gesproken kan worden van verharde posities van machtsongelijkheid die alleen met geforceerde middelen doorbroken kunnen worden. Dat betekent dat er geen aanleiding is om over te gaan tot voorkeursbeleid of quota, waarbij je mensen met een 'niet-westerse' of Indonesische afkomst of ouderen aan de poort en jongere vrouwen met een dergelijke afkomst op de werkvloer voorrang zou geven bij besluiten over respectievelijk wie je aanneemt of wie je bevordert. Als daar geen aanleiding toe is, is dergelijk beleid sterk af te raden vanwege de potentiële negatieve bijwerkingen ervan. Dergelijk beleid leidt er vrijwel onvermijdelijk toe dat degenen die ervan 'profiteren' door anderen worden gezien als onvoldoende competent of gekwalificeerd. Het richt de aandacht juist op hun afkomst, leeftijd of gender, terwijl erkenning in eerste instantie moet plaatsvinden op basis van hun professionele kwaliteiten. Voorkeursbeleid roept al snel juist die processen van stigmatisering op die je wilt tegengaan.

Vraagstukken van gelijkheid / ongelijkheid en van inclusie / exclusie hangen nadrukkelijk samen. Waar gelijke kansen nog onvoldoende kunnen worden geboden, ligt het voor de hand dat degenen die daarvan het nadeel ondervinden zich weinig ingesloten voelen. Andersom speelt alleen al de onzekerheid met betrekking tot acceptatie voor bijvoorbeeld mensen met een 'niet-westerse' migratie-achtergrond een belangrijke rol bij het feit dat ze minder erin slagen hun persoonlijke kwaliteiten, zoals enthousiasme en motivatie, uit de verf te laten komen tijdens een sollicitatiegesprek. Dat vermindert hun kansen om te worden aangenomen.

De belangrijkste externe factoren die vraagstukken van gelijkheid en inclusie in sollicitatieprocessen, alledaagse interacties en in promotie- en ontwikkelingsbesluiten weten te beïnvloeden zijn zwakkere arbeidsmarktpositie, onzekerheid met betrekking tot acceptatie en erkenning en negatieve beeldvorming vanuit de media. Het belangrijkste mechanisme dat ervoor zorgt dat deze factoren de kans krijgen om actief te worden bij deze interne processen vormt de focus op persoonlijkheidskenmerken. Selecteurs en supervisors beoordelen respectievelijk sollicitanten en medewerkers niet alleen op werkgerelateerde criteria, maar ook op hoe zij overkomen als persoon, welke persoonlijke indruk zij maken. Zij waarderen het bijvoorbeeld nadrukkelijk als een sollicitant of een medewerker enthousiast, energiek of gemotiveerd overkomt. Bij sollicitaties en beoordeling speelt een belangrijke rol hoe een sollicitant of medewerker als persoon al dan niet zou passen in de werkprocessen en 'in de smaak' valt. Hierbij wordt de *Insights* methode gehanteerd.

Die aandacht voor persoonlijkheidskenmerken is zeer problematisch. Hierboven is al aangegeven waarom die aandacht negatief uitwerkt voor sollicitanten met een 'niet-westerse'

of Indonesische achtergrond. Vergelijkbare mechanismen van ongelijkheid zien we bij leeftijd en gender. Bovendien moet de meer fundamentele vraag gesteld worden waarom je als organisatie überhaupt vermeende persoonlijkheidskenmerken onder de loep zou nemen bij selectie en beoordeling. Om enkele voorbeelden te geven, gaat de organisatie er beter van functioneren en weet een medewerker betere resultaten voor de burgers in de gemeente te realiseren als hij of zij een enthousiaste indruk maakt? Stelt een burger het op prijs als hij of zij geholpen wordt door een medewerker van de gemeente als hij of zij energiek is? Is het niet veel belangrijker dat de medewerker de gewenste dienst op een correcte of professionele manier weet te leveren? Laat de gemeente zich hier niet te veel leiden door een logica die wellicht eerder past bij commerciële dienstverlening dan bij een overheidsorganisatie? In de gesprekken die we gevoerd hebben kwamen geen duidelijke antwoorden op deze vragen naar voren.

Ten tweede is het maar zeer de vraag wat de voorspellende waarde is van een beoordeling van een sollicitant op dienst persoonlijkheidskenmerken voor zijn of haar toekomstige functioneren in de organisatie en naar de burgers toe. Mensen hebben geen kernmerken op zich, maar altijd in relatie tot hun omgeving. Wat zegt hun optreden tijdens een sollicitatiegesprek dan voor hun functioneren in de daadwerkelijke werksetting? Zelfs als zou er iets bestaan als een relatief stabiel persoonlijkheidskenmerk, dan nog is het maar zeer de vraag of je daar enig zicht op kunt krijgen tijdens een sollicitatiegesprek. Een persoonlijkheidstest is nauwelijks een alternatief gezien de problematische validiteit van dergelijke testen. Kortom, het toetsen op vermeende persoonlijkheidskenmerken is zinloos, zowel wat betreft validiteit van het toetsen zelf als wat betreft de voorspellende waarde van het gedrag dat je graag zou willen zien dat een toekomstige medewerker dient te vertonen.

Ten derde zijn er goede redenen de *scope of control* van sollicitanten en vooral ook van medewerkers zo beperkt mogelijk te houden. Naarmate mensen meer effectieve controle en zeggenschap krijgen over hun werk en over zichzelf, vergroot dat hun arbeidstevredenheid en *well-being*. Dus is het de vraag of het wel verstandig is om sollicitanten en medewerkers op wat anders te controleren en te beoordelen dan datgene wat strikt noodzakelijk is vanuit de logica van het werk: de kwaliteit en de kwantiteit van het werk dat zij verrichten naar burgers toe of naar interne stakeholders toe enerzijds en anderzijds hun rol in en bijdrage aan de processen van de organisatie. Deze beide indicatoren van hun werk zijn direct afhankelijk van wat zij kunnen en kennen, van hun *hard skills,* kennis en expertise.

Vooral wat betreft de kwaliteit van het werk en de processen waarin mensen werken is hun gedrag van belang. Wat je wilt bereiken door mensen te controleren of ze wel een *team player* zijn of communicatief zijn is ervoor te zorgen dat zij functioneren in samenwerking en communicatie met anderen. Die samenwerking en communicatie zijn echter uit de aard der zaak sociale processen en dus vooral afhankelijk van de condities en voorwaarden waarbinnen mensen werken. Bijvoorbeeld de vraag of er goed wordt samengewerkt is veel meer afhankelijk van de arbeidsvoorwaarden en de organisatie van het werk zelf dan van iets als persoonlijkheidskenmerken van de afzonderlijke medewerkers. Het is dus niet terecht om de verantwoordelijkheid voor samenwerking en communicatie eenzijdig op de schouders te leggen van individuele sollicitanten of medewerkers. Enthousiasme en motivatie zijn eerder

het gevolg van goede arbeidsverhoudingen, interessante taken, goede collegiale verhoudingen, goede organisatie van het werk en terughoudendheid in het controleren van sollicitanten en medewerkers dan van wat mogelijk hun eigen persoonlijke eigenschappen zouden kunnen zijn. Het is dus maar zeer de vraag of je als organisatie niet meer verliest dan dat je wint als je sollicitanten en medewerkers controleert op wat ze zijn in plaats van wat ze kennen en kunnen.

Er zijn dus goede redenen om vanuit de doelmatigheid van selectie, beoordeling en ontwikkeling af te zien van controle op persoonlijkheidskenmerken. Tegelijk hebben we gevonden dat die controle de belangrijkste manier is waarop negatieve factoren uit de omgeving operationeel kunnen worden in de organisatie met de negatieve gevolgen van dien in de vorm van ongelijke behandeling en suboptimale inclusie. Dan maakt een synergie mogelijk tussen het bevorderen van de doelmatigheid van de organisatie én het bevorderen van gelijke kansen en inclusie. Door middel van het eerste open je de organisatie voor diversiteit zodat mensen met verschillende kenmerken op een natuurlijke wijze hun weg weten te vinden naar functies binnen de organisatie - ook de hogere functies daarbinnen - op basis van hun functiegerelateerde kennis en vaardigheden in plaats van hun persoonlijke kenmerken waaronder afkomst, leeftijd en gender. Het spelen op de bal is hierbij veel doelmatiger dan het spelen op de persoon.

Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen en de duiding ervan kunnen de volgende aanbevelingen worden geformuleerd:

1. Controleer medewerkers en sollicitanten vooral op hun vermogen om goede resultaten te behalen in hun werk, kwalitatief en kwantitatief, en om een goede bijdrage te leveren aan de processen van de organisatie met het gewenste gedrag. Bij medewerkers gaat het dan om hun *past performance*, bij sollicitanten en in het kader van ontwikkeling gaat het dan om het vermogen om die bijdrage te leveren in de toekomst. Het is onnodig en niet valide om medewerkers en sollicitanten te beoordelen op de vraag of ze wel in het team of proces zouden passen of welke indruk ze maken anders dan wat van een representatieve of professionele medewerker van de gemeente mag worden verwacht.
2. Pas methoden toe die een zo goed mogelijk beeld geven van wat medewerkers kunnen en weten en van de (potentiële) resultaten die ze in hun werk (gaan) boeken. Voor medewerkers betekent dat het registreren van hun resultaten en gedrag en dat als basis hanteren voor besluiten over promotie en talent spotting. Wat sollicitaties betreft hebben andere organisaties goede ervaringen opgedaan met casuïstiek: het voorleggen van een casus uit de werkpraktijk aan de sollicitant. Dan vraag je hem of haar daar een presentatie over te geven om duidelijk te maken hoe de kandidaat de casus denkt om te zetten in resultaten en welk gedrag hij of zij daarbij zal vertonen. Aan de hand van de presentatie en vragen van de selecteurs kan zo een goed beeld worden verkregen van wat de kandidaat kan en weet. Andere organisaties laten een selectie van sollicitanten een halve dag of een dag meelopen zodat ze kunnen laten zien welke relevante expertise en vaardigheden ze in huis hebben. Het laten deelnemen van vacaturehouders en leidinggevenden aan de training *Selecteren zonder Vooroordelen* van het College voor de Rechten van de Mens is daarbij sterk aan te bevelen.
3. Formaliseer sollicitatie- en beoordelingsprocedures zodat beoordelingscriteria helder zijn en expliciet wordt gemaakt wat hun relatie is met het te verrichten werk. Een dergelijke formalisering maakt de processen ook transparant en controleerbaar. Zo verklein je de kans dat persoonlijke indrukken en voorkeuren een rol kunnen spelen bij besluitvorming.
4. Zorg tijdens sollicitatiegesprekken voor een open en vertrouwde sfeer zodat mensen met een negatieve ‘bagage’ vanuit vorige ervaringen op de arbeidsmarkt hun schroom afleggen en uitgenodigd worden om een actieve rol te spelen. Dat kun je doen door mensen daartoe expliciet uit te nodigen en hen letterlijk en figuurlijk een handreiking te bieden.
5. Schrap het hanteren van stigmatiserende methodes als de *Insights* methode. Gezien de gewenste nadruk op wat mensen kennen en kunnen in plaats van wat ze zijn, heeft een dergelijke methode geen zin. Door deze methode niet langer te hanteren, voorkom je ook dat ze nog langer een stigmatiserend effect kan hebben op medewerkers in de organisatie.
6. Mocht je als organisatie besluiten om desalniettemin medewerkers en sollicitanten te beoordelen op een zo beperkt mogelijke set aan set aan

persoonlijkheidskenmerken, maak dat dan duidelijk aan medewerkers en sollicitanten voordat ze beoordeeld en geselecteerd worden. Dan kunnen zij zich daarop voorbereiden. Ook is het van belang om de focus hier vooral te richten op het soort van gedrag dat je wenst te zien en instrumenten te hanteren die daar zicht op geven. Of een persoon ‘uitstraling’ heeft of iets dergelijks is niet van belang, leidt af van waar het over moet gaan en zet de deur open voor ongelijke behandeling.

7. Zoek aansluiting bij mensen met een ‘niet-westerse’ of Indonesische migratie-achtergrond en bij vrouwen op de arbeidsmarkt om hen te interesseren voor vacatures bij de gemeente. Profileer daarbij juist die aspecten die voor hen belangrijk zijn, zoals arbeidszekerheid of loopbaanmogelijkheden. Uit de interviews is gebleken dat selecteurs een dergelijke motivatie niet weten te waarderen, terwijl dat juist belangrijke voorwaarden zijn voor medewerkers om een actieve rol te spelen in de processen van de gemeente. Deze aandacht voor doelgroepen dient dan wel te stoppen op het moment dat er geselecteerd of beoordeeld wordt. Daar geldt dat het controleren op alleen werkgerelateerde factoren als vanzelf de organisatie opent voor diversiteit. Doelgroepenbeleid werkt dan vooral averechts.

Tabellen

Tabel 1. Operationalisering van variabelen

Variabele	Operationalisering	Cronbach's α
Afkomst	Niet-migrant = 1, 'niet-westers' en Indonesisch = 2	
Geslacht / gender	Mijn geslacht is: ( ) man = 1 ( ) vrouw = 2	
Elders begonnen	Ben je aangenomen op de baan waarvoor je bij deze gemeente gesolliciteerd hebt: ( ) Nee, ben niet aangenomen = 1 ( ) Jawel, ben wel aangenomen maar heb een baan elders geaccepteerd en ben daar begonnen = 2 ( ) Ja zeker, ben aangenomen op deze baan en begonnen bij de gemeente = 1	
In deeltijd werken	Ik werk nu: ( ) Voltijds = 1 ( ) In deeltijd = 2	
Aanvullende cursussen gevolgd	Ik heb naast mijn opleiding coaching gehad of cursussen of trainingen gevolgd die relevant zijn voor de functie waarop in gesolliciteerd heb	
Verwachten deze baan te krijgen	Voorafgaand aan de sollicitatie had ik er wel vertrouwen in dat ik deze baan zou krijgen	
Solliciteren als uitzendkracht bij de gemeente	Op het moment van solliciteren werkte ik als uitzendkracht bij deze gemeente ( ) Nee = 1 ( ) Ja = 2	
Solliciteren vanuit positie als uitzendkracht of gedetacheerde elders	Op het moment van solliciteren werkte ik als uitzendkracht of gedetacheerde elders ( ) Nee = 1 ( ) Ja = 2	
Uitsluiting	- Voordat ik solliciteerde bij deze gemeente ben ik vaak afgewezen bij sollicitaties - Ik heb me wel eens zorgen gemaakt of ik wel een goede baan kan vinden - Ik heb het gevoel dat mijn capaciteiten onvoldoende worden gewaardeerd op de arbeidsmarkt - Bij sollicitaties in het verleden heb ik wel eens het vermoeden gehad dat ik werd afgewezen vanwege mijn afkomst of achtergrond - Bij sollicitaties in het verleden heb ik wel eens het vermoeden	0,817

	gehad dat ik werd afgewezen vanwege mijn leeftijd - Anderen in mijn omgeving hebben wel eens te maken gehad met discriminatie bij het vinden van een baan	
Motivator gezellige omgang collega'	Ik word het meest gemotiveerd in mijn werk bij de gemeente door de gezellige omgang met collega's: Niet = 0 Op drie na belangrijkste = 1 Op twee na belangrijkste = 2 Op één na belangrijkste = 3 Belangrijkste = 4	
Motivator de gemeente als goede werkgever	Ik word het meest gemotiveerd in mijn werk bij de gemeente door de gemeente als goede werkgever: Niet = 0 Op drie na belangrijkste = 1 Op twee na belangrijkste = 2 Op één na belangrijkste = 3 Belangrijkste = 4	
Motivator rustige sfeer op het werk	Ik word het meest gemotiveerd in mijn werk bij de gemeente door de rustige sfeer op het werk: Niet = 0 Op drie na belangrijkste = 1 Op twee na belangrijkste = 2 Op één na belangrijkste = 3 Belangrijkste = 4	
Motivator salaris	Ik word het meest gemotiveerd in mijn werk bij de gemeente door het salaris: Niet = 0 Op drie na belangrijkste = 1 Op twee na belangrijkste = 2 Op één na belangrijkste = 3 Belangrijkste = 4	
Carrièregerichtheid	Ik ben niet zo gericht op mijn carrière, ben allang blij dat ik een baan heb*	
Underemployment	- Ik doe nu werk onder mijn opleidingsniveau - Ik kan meer dan mijn huidige werk van mij vraagt - Ik zou graag meer afwisseling willen hebben in de taken die ik doe	0,725
Voorafgaande precaire arbeidsverhoudingen	Voordat ik voor het eerst kwam werken bij de gemeente: [ ] had ik een vaste aanstelling ergens anders = 0 [ ] had in een tijdelijke aanstelling ergens anders =1 [ ] was ik werkloos = 1 [ ] was ik net afgestudeerd = 0 [ ] werkte ik als uitzendkracht of gedetacheerde elders = 1 [ ] had ik een nul-uren-contract ergens anders = 1 [ ] was ik stagiaire bij de gemeente = 0 [ ] was ik ZZP'er of zelfstandig ondernemer = 1	

	[ ] was ik stagiaire = 0 [ ] zat ik nog op school = 0 [ ] was ik economisch niet actief = 0 [ ] deed ik werk met uitkering = 1 Meerdere antwoorden zijn mogelijk
Voorafgaand werken als uitzend-kracht of gedetacheerde elders	Voordat ik voor het eerst kwam werken bij de gemeente werkte ik als uitzendkracht of gedetacheerde elders ( ) Nee = 1 ( ) Ja = 2
Opleidingsniveau	Nu is mijn hoogst behaalde opleiding: ( ) Universiteit = 4 ( ) HBO = 3 ( ) MBO = 2 ( ) LBO / LTS = 1 ( ) Atheneum / gymnasium = 1 ( ) HAVO / HBS / MMS = 1 ( ) MAVO / VMBO / MULO = 1 ( ) Geen of basisschool = 1
Opleidingsniveau bij aanvang	Toen ik voor het eerst kwam werken bij de gemeente, was mijn hoogst behaalde opleiding: ( ) Universiteit = 4 ( ) HBO = 3 ( ) MBO = 2 ( ) LBO / LTS = 1 ( ) Atheneum / gymnasium = 1 ( ) HAVO / HBS / MMS = 1 ( ) MAVO / VMBO / MULO = 1 ( ) Geen of basisschool = 1
Opleidingsniveau ouders	De hoogst behaalde opleiding van (een van mijn) ouders was / is: ( ) Universiteit = 4 ( ) HBO = 3 ( ) MBO = 2 ( ) LBO / LTS = 1 ( ) Atheneum / gymnasium = 1 ( ) HAVO / HBS / MMS = 1 ( ) MAVO / VMBO / MULO = 1 ( ) Geen of basisschool = 1
Aansluitende vooropleiding (medewerkers)	In mijn werk kan ik maar weinig gebruik maken van wat ik tijdens mijn opleiding heb geleerd
Relevante werkervaring (medewerkersenquête)	In mijn huidige werk maak ik actief gebruik van het volgende aantal jaren relevante werkervaring: ( ) Geen ( ) 1-2 jaar ( ) 3-4 jaar ( ) 5-6 jaar ( ) 7-8 jaar ( ) 9-10 jaar ( ) Meer dan 10 jaar
Deficiënties in de Nederlandse taal - Als mensen Nederlands spreken, heb ik soms moeite	0,889

	te begrijpen wat ze zeggen - Als ik een Nederlandse tekst lees, heb ik soms moeite te begrijpen wat er staat - Ik heb soms moeite met spreken in de Nederlandse taal - Ik heb soms moeite met schrijven in de Nederlandse taal
Relatieve inkomenspositie ouders	Vergeleken met anderen in de Nederlandse samenleving hebben / hadden mijn ouders een: ( ) Laag inkomen = 1 ( ) Middeninkomen = 2 ( ) Hoog inkomen = 3
Oorlog of geweld in gebied van oorsprong	Er was oorlog of geweld in het gebied waar ik vandaan kom
Leidinggevende kent mijn werk	Mijn leidinggevende van de gemeente kent de resultaten van mijn werk precies en weet precies hoe ik mijn werk doe
Solliciteren vanuit vaste baan bij de gemeente	Op het moment van solliciteren had ik een vaste baan bij deze gemeente ( ) Nee = 1 ( ) Ja = 2
Informatie willen hebben over de manier waarop je je functie moet invullen (Sollicitanten)	Ik had in de advertentietekst graag meer gelezen over de manier waarop je je werk moet doen en hoe je deze functie moet invullen
Gemotiveerde indruk maken op selecteurs	Ik heb bij deze sollicitatie echt een gemotiveerde indruk achtergelaten bij de selecteurs
Vermoeden leeftijdsdiscriminatie in het verleden	Bij sollicitaties in het verleden heb ik wel eens het vermoeden gehad dat ik werd afgewezen vanwege mijn leeftijd
Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	Als het moet, vind ik makkelijk een nieuwe baan elders
Huidige baan als opstap	Ik zie mijn huidige baan vooral als opstap naar een betere baan
Focus werk op goede rol vervullen	Ik ben op het werk vooral bezig met een goede rol te vervullen naar de organisatie en naar buiten toe: verbinden schakelen, coördineren, inspireren, anderen motiveren...: ( ) Niet = 0 ( ) Op twee na belangrijkste = 1 ( ) Op één na belangrijkste = 2 ( ) Belangrijkste = 3
Interesses delen met hoog-geplaatste personen	Met hooggeplaatste personen in de organisatie deel ik dezelfde interesses en vrijetijdsbestedingen zoals sport, reizen, vakanties, kunst, muziek…
Toekomstzorgen vanwege mediaverhalen over	Als ik wel eens verhalen in de media over discriminatie op de arbeidsmarkt hoor, maak ik me zorgen over mijn

discriminatie	eigen toekomst
Perceptie goed werk afleveren	Ik lever meestal wel goed werk af
Beschikken over effectief netwerk	Ik ken veel mensen die me aan een betere baan kunnen helpen
Motivator gezellige omgang met collega's	Ik word het meest gemotiveerd in mijn werk bij de gemeente door de gezellige omgang met collega's: Niet = 0 Op drie na belangrijkste = 1 Op twee na belangrijkste = 2 Op één na belangrijkste = 3 Belangrijkste = 4
Aantal interne sollicitaties	Sinds ik werk bij deze gemeente heb ik gesolliciteerd op een openstaande vacature bij dezelfde gemeente: ( ) Geen enkele keer = 1 ( ) Één keer = 2 ( ) Twee keer = 3 ( ) Drie keer = 4 ( ) Vier keer = 5 ( ) Vijf keer = 6 ( ) Meer dan vijf keer = 7
Voorkeursbeleid gemeente	Bij het zetten van stappen in mijn loopbaan heeft de gemeente mij geholpen vanwege mijn achtergrond of leeftijd
Mediatalk	Collega's spreken me wel eens aan op wat ze in de media hebben gehoord
Voorkeur zelfstandig werken	Ik doe mijn werk liever alleen en zelfstandig
Carrière-assertiviteit	Ik denk er soms over om ergens anders een andere baan te zoeken
Leidinggevende suggesties doen	Ik stel aan mijn leidinggevende van de gemeente wel eens voor hoe we dingen anders of beter kunnen doen

Alle items zijn gemeten op een 5-punts Likert schaal van 'Helemaal niet mee eens' (1) tot en met 'Helemaal mee eens' (5), tenzij anders aangegeven.
* Gespiegeld.

Tabel 2. Verschillen naar afkomst in onderwerpen waarover sollicitanten meer hadden willen lezen in de advertentietekst

Onderwerp	Niet-migranten	Migranten	*p*
Doorgroeimogelijkheden	2,51	3,24	0,001
De werksfeer	2,73	3,36	0,004
De baanzekerheid	2,37	3,12	0,000

Gemiddelden op schaal 1-5 van ‘Helemaal niet mee eens’ (1) tot ‘Helemaal mee eens’ (5). Analyse T-test.

Tabel 3: Regressiewaarden van *structural equation modeling* op aangenomen worden: factoren ten voordele van sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond

			Estimate	P
Elders begonnen	←	Afkomst	0,051	0,006
Elders begonnen	←	Aanvullende cursussen gevolgd	-0,037	0,022
Verwachten deze baan te krijgen	←	Afkomst	0,482	0,037
Aangenomen worden	←	Afkomst	-0,146	0,049
Aangenomen worden	←	Elders begonnen	0,729	0,015
Aangenomen worden	←	Aanvullende cursussen gevolgd	-0,229	***
Aangenomen worden	←	Verwachten deze baan te krijgen	0,057	0,019

NFI: 0,932; TLI: 0,958; CFI: 0,992; RMSEA: 0,024; Chi^2: 3,283; *p* van Chi^2: 0,350.

Normwaarden: NFI: bijna 1; TLI: bijna 1; CFI: bijna 1; RMSEA: < 0,1; *p* van Chi^2 : > 0,05.

Tabel 4: Regressiewaarden van *structural equation modeling* op aangenomen worden: factoren ten voordele én factoren ten nadele van sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond

			Estimate	P
Elders begonnen	←	Afkomst	0,054	0,005
Uitsluiting	←	Afkomst	0,886	***
Aanvullende cursussen gevolgd	←	Solliciteren als uitzendkracht bij de gemeente	-0,861	0,013
Aanvullende cursussen gevolgd	←	Elders begonnen	-0,861	0,013
Aangenomen worden	←	Afkomst	-0,012	0,864
Aangenomen worden	←	Uitsluiting	-0,120	***
Aangenomen worden	←	Aanvullende cursussen gevolgd	-0,229	***
Aangenomen worden	←	Elders begonnen	0,814	0,003
Aangenomen worden	←	Solliciteren als uitzendkracht bij de gemeente	0,662	0,015

NFI: 0,971; TLI: 1,068; CFI: 1,000; RMSEA: 0,000; Chi^2: 2,641; *p* van Chi^2: 0,852.

Normwaarden: NFI: bijna 1; TLI: bijna 1; CFI: bijna 1; RMSEA: < 0,1; *p* van Chi^2 : > 0,05.

Let wel dat sommige variabelen uit Tabel 3 hier niet meer terugkomen omdat het effect ervan op Aangenomen worden niet langer significant is na invoering van de nieuwe variabelen.

Tabel 5: Factoren die ten nadele werken voor sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond om te worden aangenomen in rangorde

Rangorde factoren	Effect van afkomst op functieniveau als deze factor uit het model wordt gehaald	Verschil met -0,012	Percentage van de verklaring[a]
1. Uitsluiting	-0,117	0,105	97,2
2. Solliciteren als uitzendkracht bij de gemeente	-0,015	0,003	2,8
Totaal		0,108	100

Samen verklaren het verschil tussen -0,0146 en -0,012.

a. Aandeel van het getal in vorige kolom van het totale effect van 0,108. Voorbeeld: percentage van variabele 1 = 0,105 / 0,108 x 100 = 97,2 procent.

Tabel 6. Gemiddelde salarisschaal medewerkers naar afkomst

Afkomst	Gemiddelde salarisschaal
Niet-migrant	10,0
‘Westers’ migrant	9,8
‘Niet-westers’ migrant	8,5
Indonesisch	9,3

Tabel 7. Regressiewaarden van *structural equation modeling* op salarisschaal: factoren ten voordele van sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond

			Estimate	P
Motivator gezellige omgang collega's	←	Afkomst	-0,476	0,035
Motivator rustige sfeer op het werk	←	Carrièregerichtheid	-0,053	0,012
Motivator gezellige omgang collega's	←	Carrièregerichtheid	-0,210	0,004
Salarisschaal	←	Afkomst	-1,409	***
Salarisschaal	←	Carrièregerichtheid	0,390	***
Salarisschaal	←	Motivator rustige sfeer op het werk	-0,724	0,005
Salarisschaal	←	Motivator gezellige omgang collega's	-0,263	***

NFI: 0,976; TLI: 1,123; CFI: 1,000; RMSEA: 0,000; Chi^2: 1,664; *p* van Chi^2: 0,645.

Normwaarden: NFI: bijna 1; TLI: bijna 1; CFI: bijna 1; RMSEA: < 0,1; *p* van Chi^2 : > 0,05.

Tabel 8. Regressiewaarden van *structural equation modeling* op salarisschaal: factoren ten voordele én factoren ten nadele van sollicitanten met een 'niet-westerse' of Indonesische achtergrond

			Estimate	P
Voorafgaande precaire arbeidsverhoudingen	←	Afkomst	0,164	0,033
Relatieve inkomenspositie ouders	←	Afkomst	-0,197	0,048
Opleidingsniveau	←	Afkomst	-0,518	***
Underemployment	←	Afkomst	0,541	***
Opleidingsniveau	←	Relatieve inkomenspositie ouders	0,277	***
Underemployment	←	Voorafgaande precaire arbeidsverhoudingen	0,274	***
Motivator gezellige omgang collega's	←	Afkomst	-0,553	0,015
Oorlog of geweld in gebied van oorsprong	←	Afkomst	0,771	***
Leidinggevende kent mijn werk	←	Afkomst	0,605	***
Gender	←	Afkomst	0,180	0,027
Motivator rustige sfeer op het werk	←	Opleidingsniveau	-0,044	0,048
Leidinggevende kent mijn werk	←	Opleidingsniveau	-0,181	0,003
Motivator gezellige omgang collega's	←	Voorafgaande precaire arbeidsverhoudingen	0,473	***
Leidinggevende kent mijn werk	←	*Underemployment*	-0,256	***
Salarisschaal	←	Afkomst	0,471	0,136
Salarisschaal	←	Motivator rustige sfeer op het werk	-0,460	0,022
Salarisschaal	←	Motivator gezellige omgang collega's	-0,205	***
Salarisschaal	←	Opleidingsniveau	1,135	***
Salarisschaal	←	*Underemployment*	-0,806	***
Salarisschaal	←	Oorlog of geweld in gebied van oorsprong	-0,423	0,021
Salarisschaal	←	Voorafgaande precaire arbeidsverhoudingen	-0,557	***
Salarisschaal	←	Leidinggevende kent mijn werk	-0,226	0,002
Salarisschaal	←	Relatieve inkomenspositie ouders	0,322	0,012
Salarisschaal	←	Gender	-0,412	0,008

NFI: 0,962; TLI: 1,052; CFI: 1,000; RMSEA: 0,000; Chi^2: 19,786; *p* van Chi^2: 0,940.

Normwaarden: NFI: bijna 1; TLI: bijna 1; CFI: bijna 1; RMSEA: < 0,1; *p* van Chi^2 : > 0,05.

Let wel dat sommige variabelen uit Tabel 7 hier niet meer terugkomen omdat het effect ervan op Aangenomen worden niet langer significant is na invoering van de nieuwe variabelen.

Tabel 9: Factoren die ongelijkheid naar afkomst in functieniveau gemeente Arnhem verklaren in rangorde

Rangorde factoren, tov niet-migranten	Effect van afkomst op functieniveau als deze factor uit het model wordt gehaald	Verschil met 0,471	Percentage van de verklaring[a]
1. Lager opleidingsniveau	-0,029	0,500	32,2
2. Meer *underemployment*	0,004	0,467	30,1
3. Meer ervaren oorlog in land van herkomst	0,180	0,291	18,7
4. Leidinggevende kent hun werk meer	0,340	0,131	8,5
5. Meer vrouwen	0,384	0,087	5,6
6. Vaker voorafgaande precaire arbeidsverhoudingen	0,431	0,040	2,6
7. Lager inkomensniveau ouders	0,435	0,036	2,3
Total		1,552	100

Samen verklaren het verschil tov -0,1409, p = 0,000, dus totale verschil van -0,1880, gecorrigeerd voor Motivator rustige sfeer op het werk, Motivator Gezellige omgang met collega's en Carrièregerichtheid.

a. Aandeel van het getal in vorige kolom van het totale effect van 1,552. Voorbeeld: percentage van variabele 1 = 0,500 / 1,552 x 100 = 32,2 procent.

Tabel 10. Significante verschillen naar afkomst in inclusie: *compare means*

Items / gemiddelde scores	Nm	Nwm/Ind	sign.
Ik moet dubbel mijn best doen om dezelfde waardering te krijgen als andere collega's	1,96	2,37	0,005
Ik stoor me wel eens aan mijn collega's	3,49	3,10	0,007
Ik heb op het werk hier wel eens het gevoel gehad dat ik gediscrimineerd werd of onheus bejegend werd	1,86	2,34	0,002
Ik ben niet graag afhankelijk van collega's als ik mijn werk doe	2,77	3,12	0,032
In teamvergaderingen laat ik niet graag mijn mening horen	2,11	2,41	0,036

Nm: Niet-migranten. Nwm/Ind: 'niet-westers' mgirant of Indonesisch.
Scores van 1 t/m 5 van 'helemaal niet mee eens' tot 'helemaal mee eens'.

Tabel 11. Factoren die de kansen van oudere sollicitanten bevorderen

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
		B	Std. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constant)	1,471	0,101		14,543	0,000
	Leeftijd	-0,008	0,002	-0,278	-3,665	0,000
2	(Constant)	1,481	0,099		14,963	0,000
	Leeftijd	-0,009	0,002	-0,304	-4,078	0,000
	Solliciteren vanuit een vaste aanstelling bij deze gemeente	0,210	0,073	0,215	2,880	0,005
3	(Constant)	1,691	0,121		13,928	0,000
	Leeftijd	-0,010	0,002	-0,337	-4,563	0,000
	Solliciteren vanuit een vaste aanstelling bij deze gemeente	0,224	0,071	0,230	3,139	0,002
	Informatie willen hebben over de manier waarop je je functie moet invullen	-0,065	0,023	-0,210	-2,866	0,005

a. Afhankelijke variabele: Aangenomen worden.

Tabel 12. Factoren die de kansen van oudere sollicitanten bevorderen en factoren die de kansen van jongere sollicitanten vergroten

			Estimate	P
Gemotiveerde indruk achterlaten op selecteurs	←	Leeftijd	-0,013	0,030
Aanvullende cursussen gevolgd	←	Leeftijd	0,011	***
Gemotiveerde indruk achterlaten op selecteurs	←	Informatie willen hebben over de manier waarop je je functie moet invullen	-0,145	0,028
Ervaren leeftijdsdiscriminatie in het verleden	←	Leeftijd	0,055	***
Elders begonnen	←	Aanvullende cursussen gevolgd	-0,040	0,015
Solliciteren als uitzendkracht bij de gemeente	←	Aanvullende cursussen gevolgd	-0,040	0,015
Vermoeden leeftijdsdiscriminatie in het verleden	←	Gemotiveerde indruk achterlaten op selecteurs	-0,306	0,013
Aangenomen worden	←	Leeftijd	-0,001	0,531
Aangenomen worden	←	Informatie willen hebben over de manier waarop je je functie moet invullen	-0,043	0,031
Aangenomen worden	←	Gemotiveerde indruk achterlaten op selecteurs	0,062	0,009
Aangenomen worden	←	Aanvullende cursussen gevolgd	-0,188	0,002
Aangenomen worden	←	Vermoeden leeftijdsdiscriminatie in het verleden	-0,050	***
Aangenomen worden	←	Solliciteren als uitzendkracht bij de gemeente	0,670	0,011
Aangenomen worden	←	Elders begonnen	0,699	0,008

NFI: 0,895; TLI: 0,957; CFI: 0,983; RMSEA: 0,029; Chi^2: 15,959; *p* van Chi^2: 0,316.

Normwaarden: NFI: bijna 1; TLI: bijna 1; CFI: bijna 1; RMSEA: < 0,1; *p* van Chi^2 : > 0,05.

Let wel dat sommige variabelen uit Tabel 11 hier niet meer terugkomen omdat het effect ervan op Aangenomen worden niet langer significant is na invoering van de nieuwe variabelen.

Tabel 13: Factoren die ten nadele werken voor oudere sollicitanten om te worden aangenomen in rangorde

Rangorde factoren	Effect van afkomst op functieniveau als deze factor uit het model wordt gehaald	Verschil met -0,001	Percentage van de verklaring[a]
1. Vermoeden leeftijdsdiscriminatie	-0,004	0,003	37,5
2. Aanvullende cursussen gevolgd	-0,003	0,002	25
3. Solliciteren als uitzendkracht bij de gemeente	-0,002	0,001	12,5
3. Gemotiveerde indruk achterlaten op selecteurs	-0,002	0,001	12,5
3. Elders begonnen	-0,002	0,001	12,5
Totaal		0,008	100

Samen verklaren het verschil tussen -0,010 en -0,001.

a. Aandeel van het getal in vorige kolom van het totale effect van 0,008. Voorbeeld: percentage van variabele 1 = -0,003 / -0,008 x 100 = 37,5 procent.

Tabel 14. Factoren die in het voordeel werken van jongere medewerkers wat betreft hun functieniveau of inschaling

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
		B	Std. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constant)	7,188	0,504		14,257	0,000
	Leeftijd	0,057	0,010	0,257	5,540	0,000
2	(Constant)	6,343	0,539		11,779	0,000
	Leeftijd	0,090	0,013	0,409	6,898	0,000
	Duur dienstverband	-0,050	0,013	-0,238	-4,011	0,000
3	(Constant)	3,307	0,717		4,615	0,000
	Leeftijd	0,100	0,013	0,454	7,908	0,000
	Duur dienstverband	-0,043	0,012	-0,205	-3,587	0,000
	Carrièregerichtheid	0,686	0,112	0,277	6,119	0,000
4	(Constant)	2,043	0,774		2,639	0,009
	Leeftijd	0,110	0,013	0,499	8,661	0,000
	Duur dienstverband	-0,039	0,012	-0,186	-3,300	0,001
	Carrièregerichtheid	0,547	0,116	0,221	4,724	0,000
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,391	0,099	0,193	3,950	0,000

a. Afhankelijke variabele: huidige salarisschaal.

Tabel 15. Factoren die in het voordeel werken van jongere medewerkers en factoren die in hun nadeel werken wat betreft hun functieniveau of inschaling

Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
		B	Std. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constant)	2,665	0,775		3,436	0,001
	Leeftijd	0,084	0,010	0,386	8,035	0,000
	Carrièregerichtheid	0,510	0,117	0,210	4,345	0,000
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,422	0,101	0,211	4,182	0,000
2	(Constant)	-0,623	0,666		-,935	0,350
	Leeftijd	0,071	0,011	0,327	6,687	0,000
	Carrièregerichtheid	0,308	0,097	0,127	3,180	0,002
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,246	0,083	0,123	2,954	0,003
	Relevante werkervaring	0,188	0,061	0,141	3,085	0,002
	Opleidingsniveau	1,335	0,093	0,537	14,346	0,000
3	(Constant)	-0,033	0,721		-,045	0,964
	Leeftijd	0,070	0,011	0,318	6,503	0,000
	Carrièregerichtheid	0,322	0,097	0,133	3,339	0,001
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,239	0,083	0,120	2,873	0,004
	Relevante werkervaring	0,192	0,061	0,144	3,159	0,002
	Opleidingsniveau	1,320	0,093	0,532	14,208	0,000
	Gender	-0,328	0,157	-0,075	-2,088	0,037
4	(Constant)	1,080	0,774		1,395	0,164
	Leeftijd	0,060	0,011	0,277	5,735	0,000
	Carrièregerichtheid	0,298	0,095	0,123	3,128	0,002
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,248	0,081	0,124	3,086	0,002
	Relevante werkervaring	0,160	0,060	0,120	2,684	0,008
	Opleidingsniveau	1,231	0,091	0,496	13,474	0,000
	Gender	-0,329	0,152	-0,076	-2,166	0,031
	Huidige baan als opstap	-0,268	0,088	-0,116	-3,030	0,003
	Focus werk op goede rol vervullen	0,319	0,068	0,169	4,721	0,000
5	(Constant)	0,687	0,792		,867	0,387
	Leeftijd	0,058	0,011	0,265	5,484	0,000
	Carrièregerichtheid	0,301	0,095	0,124	3,171	0,002

	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,231	0,081	0,116	2,871	0,004
	Relevante werkervaring	0,168	0,059	0,126	2,826	0,005
	Opleidingsniveau	1,206	0,092	0,485	13,138	0,000
	Gender	-0,340	0,151	-0,078	-2,247	0,025
	Huidige baan als opstap	-0,259	0,088	-0,112	-2,936	0,004
	Focus werk op goede rol vervullen	0,301	0,068	0,159	4,433	0,000
	Interesses delen met hooggeplaatste personen	0,195	0,091	0,076	2,139	0,033
6	(Constant)	2,365	1,022		2,313	0,021
	Leeftijd	0,055	0,010	0,252	5,277	0,000
	Carrièregerichtheid	0,300	0,094	0,124	3,206	0,001
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,159	0,082	0,079	1,922	0,055
	Relevante werkervaring	0,180	0,059	0,135	3,052	0,002
	Opleidingsniveau	1,161	0,091	0,467	12,737	0,000
	Gender	-0,308	0,149	-0,071	-2,060	0,040
	Huidige baan als opstap	-0,261	0,087	-0,113	-2,986	0,003
	Focus werk op goede rol vervullen	0,263	0,068	0,139	3,883	0,000
	Interesses delen met hooggeplaatste personen	0,186	0,091	0,073	2,054	0,041
	Toekomstzorgen vanwege mediaverhalen over discriminatie	-0,217	0,082	-0,093	-2,633	0,009
	Perceptie goed werk afleveren	-0,316	0,146	-0,074	-2,163	0,031
	Beschikken over effectief netwerk	0,216	0,092	0,088	2,363	0,019
7	(Constant)	2,789	1,018		2,741	0,006
	Leeftijd	0,052	0,010	0,237	5,014	0,000
	Carrièregerichtheid	0,288	0,092	0,119	3,119	0,002
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,161	0,081	0,081	1,979	0,048
	Relevante werkervaring	0,158	0,058	0,118	2,698	0,007
	Opleidingsniveau	1,135	0,090	0,457	12,562	0,000
	Gender	-0,272	0,148	-0,063	-1,840	0,066
	Huidige baan als opstap	-0,273	0,086	-0,118	-3,162	0,002
	Focus werk op goede rol vervullen	0,268	0,067	0,142	4,005	0,000

	Interesses delen met hooggeplaatste personen	0,199	0,090	0,078	2,220	0,027
	Toekomstzorgen vanwege mediaverhalen over discriminatie	-0,231	0,082	-0,099	-2,827	0,005
	Perceptie goed werk afleveren	-0,315	0,144	-0,074	-2,184	0,030
	Beschikken over effectief netwerk	0,218	0,090	0,088	2,416	0,016
	Solliciteren vanuit positie als uitzendkracht of gedetacheerde elders	-0,893	0,265	-0,117	-3,367	0,001
8	(Constant)	3,231	1,036		3,118	0,002
	Leeftijd	0,048	0,010	0,221	4,641	0,000
	Carrièregerichtheid	0,262	0,093	0,108	2,823	0,005
	Optimisme wat betreft arbeidsmarktpositie	0,166	0,081	0,083	2,051	0,041
	Relevante werkervaring	0,160	0,058	0,120	2,754	0,006
	Opleidingsniveau	1,126	0,090	0,453	12,501	0,000
	Gender	-0,291	0,148	-0,067	-1,973	0,049
	Huidige baan als opstap	-0,286	0,086	-0,124	-3,320	0,001
	Focus werk op goede rol vervullen	0,257	0,067	0,136	3,842	0,000
	Interesses delen met hooggeplaatste personen	0,207	0,089	0,081	2,320	0,021
	Toekomstzorgen vanwege mediaverhalen over discriminatie	-0,227	0,081	-0,098	-2,795	0,005
	Perceptie goed werk afleveren	-0,318	0,144	-0,075	-2,211	0,028
	Beschikken over effectief netwerk	0,215	0,090	0,087	2,389	0,017
	Solliciteren vanuit positie als uitzendkracht of gedetacheerde elders	-0,857	0,265	-0,112	-3,236	0,001
	Motivator gezellige omgang met collega’s	-0,113	0,055	-0,071	-2,046	0,041

a. Afhankelijke variabele: huidige salarisschaal.

Let wel dat sommige variabelen uit Tabel 14 hier niet meer terugkomen omdat het effect ervan op Aangenomen worden niet langer significant is na invoering van de nieuwe variabelen.

Tabel 16. Effect van leeftijd op inclusie

Items / gemiddelde scores	B	sign.
Als ik leidinggevende zou worden, weet ik niet of collega's dat wel zouden accepteren	-0,012	0,010
Ik stel aan mijn leidinggevende van de gemeente wel eens voor hoe we dingen anders of beter kunnen doen	0,007	0,048
Ik vind het lastig om collega's feedback te geven	-0,015	0,001
Ik vind het soms lastig om me te uiten op mijn werk	-0,010	0,007

Scores van 1 t/m 5 van ‘helemaal niet mee eens’ tot ‘helemaal mee eens’.

Tabel 17. Factoren die ten voordele werken van vrouwelijke medewerkers qua inschaling / functieniveau

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
		B	Std. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constant)	10,721	0,340		31,565	0,000
	Gender	-0,546	0,209	-0,126	-2,609	0,009
2	(Constant)	8,963	0,507		17,672	0,000
	Gender	-0,602	0,205	-0,139	-2,937	0,003
	Carrièregerichtheid	0,518	0,113	0,216	4,586	0,000
3	(Constant)	7,664	0,570		13,456	0,000
	Gender	-0,667	0,200	-0,154	-3,344	0,001
	Carrièregerichtheid	0,488	0,110	0,203	4,434	0,000
	Relatieve inkomenspositie ouders	0,476	0,197	0,132	2,420	0,016
	Opleidingsniveau ouders	0,287	0,111	0,140	2,577	0,010
4	(Constant)	7,301	0,573		12,731	0,000
	Gender	-0,729	0,198	-0,168	-3,679	0,000
	Carrièregerichtheid	0,491	0,109	0,205	4,515	0,000
	Relatieve inkomenspositie ouders	0,533	0,195	0,147	2,728	0,007
	Opleidingsniveau ouders	0,287	0,110	0,140	2,603	0,010
	Aantal interne sollicitaties	0,201	0,061	0,151	3,317	0,001
5	(Constant)	7,872	0,607		12,963	0,000
	Gender	-0,743	0,197	-0,171	-3,779	0,000
	Carrièregerichtheid	0,488	0,108	0,203	4,519	0,000
	Relatieve inkomenspositie ouders	0,551	0,194	0,152	2,841	0,005
	Opleidingsniveau ouders	0,282	0,109	0,138	2,581	0,010
	Aantal interne sollicitaties	0,187	0,060	0,141	3,092	0,002
	Voorkeursbeleid gemeente	-0,254	0,094	-0,122	-2,702	0,007
6	(Constant)	8,795	0,660		13,329	0,000
	Gender	-0,810	0,195	-0,186	-4,146	0,000
	Carrièregerichtheid	0,509	0,107	0,212	4,763	0,000
	Relatieve inkomenspositie ouders	0,500	0,192	0,138	2,600	0,010
	Opleidingsniveau ouders	0,279	0,108	0,136	2,588	0,010
	Aantal interne sollicitaties	0,174	0,060	0,131	2,911	0,004
	Voorkeursbeleid gemeente	-0,229	0,093	-0,110	-2,456	0,014
	Mediatalk	-0,305	0,091	-0,152	-3,360	0,001
7	(Constant)	9,756	0,678		14,391	0,000

	Gender	-0,851	0,191	-0,196	-4,452	0,000
	Carrièregerichtheid	0,421	0,106	0,176	3,971	0,000
	Relatieve inkomenspositie ouders	0,491	0,188	0,136	2,607	0,009
	Opleidingsniveau ouders	0,274	0,106	0,134	2,581	0,010
	Aantal interne sollicitaties	0,155	0,059	0,117	2,639	0,009
	Voorkeursbeleid gemeente	-0,209	0,091	-0,100	-2,288	0,023
	Mediatalk	-0,349	0,089	-0,174	-3,915	0,000
	Motivator gezellige omgang	-0,273	0,071	-0,172	-3,851	0,000
	Motivator de gemeente als goede werkgever	-0,305	0,103	-0,131	-2,967	0,003
8	(Constant)	10,648	0,764		13,937	0,000
	Gender	-0,886	0,191	-0,204	-4,650	0,000
	Carrièregerichtheid	0,355	0,109	0,148	3,265	0,001
	Relatieve inkomenspositie ouders	0,496	0,187	0,137	2,648	0,008
	OpleidingsniveauOuders	0,260	0,106	0,127	2,456	0,014
	Aantal interne sollicitaties	0,164	0,058	0,123	2,798	0,005
	Voorkeursbeleid gemeente	-0,211	0,091	-0,101	-2,318	0,021
	Mediatalk	-0,326	0,089	-0,162	-3,657	0,000
	Motivator gezellige omgang	-0,289	0,071	-0,183	-4,092	0,000
	Motivator de gemeente als goede werkgever	-0,299	0,102	-0,129	-2,933	0,004
	Voorkeur zelfstandig werken	-0,261	0,105	-0,112	-2,476	0,014

a. Afhankelijke variabele: huidige salarisschaal.

Tabel 18. Factoren die ten nadele werken van vrouwelijke medewerkers qua inschaling / functieniveau

			Estimate	P
Leeftijd	←	Gender	-1,816	0,049
Opleidingsniveau bij aanvang	←	Age	-0,016	***
Opleidingsniveau	←	Opleidingsniveau bij aanvang	0,756	***
Voorafgaand werken als uitzendkracht of gedetacheerde elders	←	Age	-0,005	***
Voorafgaand werken als uitzendkracht of gedetacheerde elders	←	Opleidingsniveau	-0,035	0,019
Leidinggevende kent mijn werk	←	Opleidingsniveau	-0,193	0,001
Motivator salaris	←	Opleidingsniveau	-0,209	***
Motivator salaris	←	Voorafgaand werken als uitzendkracht of gedetacheerde elders	-0,562	0,003
Relevante werkervaring	←	Leeftijd	0,096	***
Leidinggevende suggesties doen	←	Leeftijd	0,008	0,018
Carrière-assertiviteit	←	Leeftijd	-0,015	0,006
Leidinggevende suggesties doen	←	Opleidingsniveau	0,131	0,001
Carrière-assertiviteit	←	Opleidingsniveau	0,165	0,008
Relevante werkervaring	←	Motivator salaris	-0,146	0,011
Relevante werkervaring	←	Voorafgaand werken als uitzendkracht of gedetacheerde elders	-0,531	0,020
Carrière-assertiviteit	←	Leidinggevende kent mijn werk	-0,198	***
In deeltijd werken	←	Gender	0,412	***
In deeltijd werken	←	Leeftijd	0,006	0,007
Beschikken over effectief netwerk	←	Opleidingsniveau	0,208	***
In deeltijd werken	←	Opleidingsniveau	0,077	0,002
Underemployment	←	Opleidingsniveau bij aanvang	-0,167	***
Underemployment	←	Relevante werkervaring	-0,061	0,004
Beschikken over effectief netwerk	←	Leidinggevende suggesties doen	0,130	0,015
Underemployment	←	Leidinggevende kent mijn werk	-0,076	0,020
Underemployment	←	Carrière-assertiviteit	0,248	***
Salarisschaal	←	Gender	-0,014	0,928
Salarisschaal	←	Opleidingsniveau	0,864	***
Salarisschaal	←	Relevante werkervaring	0,128	0,014

			Estimate	P
Salarisschaal	←	Leeftijd	0,055	***
Salarisschaal	←	Voorafgaand werken als uitzendkracht of gedetacheerde elders	-0,642	0,011
Salarisschaal	←	In deeltijd werken	-0,339	0,025
Salarisschaal	←	Beschikken over effectief netwerk	0,291	***
Salarisschaal	←	Carrière-assertiviteit	0,295	***
Salarisschaal	←	*Underemployment*	-0,849	***
Salarisschaal	←	Motivator salaris	0,140	0,029
Salarisschaal	←	Leidinggevende kent mijn werk	-0,148	0,021
Salarisschaal	←	Leidinggevende suggesties doen	0,266	0,004
Salarisschaal	←	Opleidingsniveau bij aanvang	0,375	0,005

NFI: 0,974; TLI: 1,019; CFI: 1,000; RMSEA: 0,029; Chi^2: 39,774; *p* van Chi^2: 0,911.

Normwaarden: NFI: bijna 1; TLI: bijna 1; CFI: bijna 1; RMSEA: < 0,1; *p* van Chi^2 : > 0,05.

Tabel 19: Factoren die ten nadele werken van vrouwelijke medewerkers qua inschaling / functieniveau in rangorde

Rangorde factoren	Effect van afkomst op functieniveau als deze factor uit het model wordt gehaald	Verschil met -0,014	Percentage van de verklaring[a]	Percentage van totale ongelijkheid
1. In deeltijd werken	-0,155	0,141	37,0	20,7
2. Leeftijd	-0,112	0,098	25,7	14,4
3. Beschikken over effectief netwerk	-0,053	0,039	10,2	5,7
4. Opleidingsniveau	-0,041	0,027	7,1	4
5. Voorafgaand werken als uitzendkracht of gedetacheerde elders	-0,034	0,020	5,2	2,9
6. Motivator salaris	-0,027	0,013	3,4	1,9
7. Leidinggevende suggesties doen	-0,025	0,011	2,9	1,6
8. *Underemployment*	-0,022	0,008	2,1	1,2
9. Carrière-assertiviteit	-0,021	0,007	1,8	1
10. Leidinggevende kent mijn werk	-0,020	0,006	1,6	0,9
10. Opleidingsniveau bij aanvang	-0,020	0,006	1,6	0,9
12. Relevante werkervaring	-0,019	0,005	1,3	0,7
Totaal		0,381	100	56

Samen verklaren het verschil tussen -0,510 en -0,014.

a. Aandeel van het getal in vorige kolom van het totale effect van 0,381. Voorbeeld: percentage van variabele 1 = -0,141 / -0,381 x 100 = 37 procent.

Tabel 20. Significante verschillen naar gender in inclusie: *compare means*

Items / gemiddelde scores	Man	Vrouw	Sign.
Sommige collega's vermijden contact met me	1,97	1,77	0,010
In teamvergaderingen laat ik niet graag mijn mening horen	2,03	2,23	0,017
Ik vind het lastig om collega's feedback te geven	2,39	2,58	0,029
Ik vind het soms lastig om me te uiten op mijn werk	2,13	2,30	0,027

GEMEENTE Arnhem

Aan de leden van de raad

Datum : 20 april 2021
Zaaknummer : 559430
Contactpersoon : S. Meijs
Telefoonnummer : 026 3774931

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over Inclusief personeelsbeleid

Geachte voorzitter en leden,

De raadsleden N. Nede van de fractie ChristenUnie, T. Aydemir van DENK/Verenigd Arnhem, G. Elfrink van de SP, M. Loor van D66 en K. van Dillen van het CDA hebben ons bij brief, ingekomen 19 maart 2021, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 over 'Inclusief personeelsbeleid'. De vragen zijn als bijlage toegevoegd aan deze brief.

Inleiding
Met uw raad delen wij de ambitie dat de gemeente Arnhem een diversere en inclusieve organisatie wordt. Hiervoor hebben we recent een bestuursopdracht opgesteld, die we u hebben gestuurd. Onze ambitie is om in vijf jaar een afspiegeling te worden van de Arnhemse beroepsbevolking én we gaan werken aan een inclusieve werkcultuur. Arnhem moet een volwaardige, veilige werkplek kunnen bieden aan iedereen, ongeacht culturele achtergrond, levensbeschouwing, seksuele geaardheid, beperking, leeftijd en geslacht.
Instrumenten als de CBS-barometer culturele diversiteit en de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor helpen ons bij het verkrijgen van de juiste gegevens.
Persoonlijke gegevens van medewerkers als geslacht, levensbeschouwing, (lichamelijke) beperking, chronische ziekte, seksuele geaardheid mogen wij niet opvragen en ook niet registreren vanuit privacyoverwegingen. Van deze informatie kunnen wij u dan ook niet voorzien.
Eerdere inschattingen door medewerkers zijn slechts een ruwe indicatie.

Ter beantwoording van deze vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Graag ontvangen wij van u een totaaloverzicht van alle functies van schaal 10 en hoger die in 2019 tot en met heden hebben opengestaan. Daarnaast ontvangen wij graag een overzicht van het aantal opengezette vacatures van functies in schaal 10 en hoger per jaar van de afgelopen 5 jaar.*

In de bijlage vindt u een overzicht van de ingevulde functies in 2016 t/m 29 maart 2021 in de schalen 10 en hoger. Gegevens van opengestelde vacatures worden niet bijgehouden.

2. *Welke van deze functies zijn concreet vervuld door een kandidaat die met zijn profiel een bijdrage levert aan een meer diverse organisatie?*

   Gegevens over kandidaten met een profiel dat een bijdrage levert aan een meer diverse organisatie mogen wij vanwege privacy-oogpunt niet opvragen en registeren.

3. *Per functie willen wij van u weten wat u specifiek anders heeft gedaan ten opzichte van de "oude" manier van werven en selecteren - meer dan in de advertentie aangeven dat u inclusie voor uw organisatie wenst want spreekt uiteraard voor zich - om actief te zoeken naar kandidaten die kunnen bijdragen aan meer diversiteit? Welke instrumenten en kanalen waren daarbij wat u betreft succesvol en waarom en welke van de door u beproefde methoden niet? We weten reeds dat anoniem solliciteren geen succes was en is afgeschaft.*

   In het rapport 'Naar een diverse en inclusieve organisatie', dat we u eerder stuurden, hebben we beschreven welke stappen we hebben gezet om tot een diversere wijze van werven en selecteren te komen. (Zie Rapport: 2.6. Diversity Day en Intern Charter en in Bijlage 2).
   Hieronder vindt u een opsomming van wijzigingen die we hebben aangebracht, deze verschillen niet specifiek per functie.
   a. Iedere functie die extern wordt geworven, publiceren we op werkenvoorarnhem.nl (sinds 2020) en afhankelijk van het type functie via een 'vacatureplaatsing' op onder meer LinkedIn (sinds 2020). De functies publiceren we op werkenvoorarnhem.nl, een website die speciaal ontworpen is om onze vacatures beter onder de aandacht te brengen en waarop we de context van het werken bij de gemeente Arnhem schetsen. Met film en beeld komen diverse medewerkers aan het woord en ze zetten de gemeente Arnhem (als werkgever) op de kaart.
   b. Bij iedere vacature die we extern publiceren, vragen we aan de betreffende afdeling om medewerkers te stimuleren de vacature actief uit te dragen in on- en offline netwerken. Dat is ook volop gebeurd in het afgelopen jaar.
   c. Zoals we hieronder bij vraag 4 vermelden, hebben alle P&O-adviseurs met een rol bij werving en selectie en 76% van de managers de training selecteren zonder vooroordelen gevolgd. Dit heeft geleid tot meer bewustwording van (onbewuste) vooroordelen en het gerichter stellen van vragen tijdens de selectiegesprekken.
   d. In november 2019 hebben we, samen met Arnhem Divers & Jong een Meet & Greet georganiseerd voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond. Doordat een heel groot deel van onze managers aanwezig was en in gesprek is gegaan met deze jongeren is de motivatie om kandidaten met een niet-westerse migratieachtergrond kansen te bieden enorm vergroot. Dit Meet & Greet-netwerk zetten we ook regelmatig in bij de werving van kandidaten.
   e. In augustus 2020 is tijdelijk een 'nudging' team ingesteld, met als doel het inclusief maken van vacatureteksten. In november 2020 hebben we een externe partij gecontracteerd om te

ondersteunen in het inclusief schrijven van vacatureteksten. Zij hebben 20 vacatureteksten herschreven. Beide acties hebben (nog) niet direct geleid tot een grotere instroom van kandidaten met een niet-westerse migratieachtergrond. In de loop van dit jaar evalueren we (met -potentiële- sollicitanten) wat we hierin kunnen aanpassen.

f. Uiterlijk in juni 2021 presenteren de afdelingen P&O/recruitment en arbeidsmarktcommunicatie een plan van aanpak met concrete acties en tijdplanning. Dit plan omvat het on- en offline positioneren van gemeente Arnhem als werkgever gericht op een diverse instroom van nieuwe medewerkers.

g. Bij Werk & Inkomen zijn recent medewerkers in dienst gekomen die de nieuwkomers in Arnhem gaan begeleiden die inburgeringsplichtig zijn. Dit jaar starten we al in de vorm van een pilot, omdat er een stelstelwijziging aankomt: de nieuwe wet Inburgering gaat in op 1 januari 2022. We hebben zowel in- als extern vacatures opengesteld voor PIP-coaches (plan inburgering en participatie) via werkeningelderland. Daar hebben we veel reacties op gehad. Uiteindelijk zijn vier kandidaten aangenomen, van wie drie met een migratieachtergrond én met ervaringsdeskundigheid in het inburgeringsproces.

4. *U geeft in de beantwoording van de vervolgvragen 'etnisch profileren' d.d. 6 oktober 2020 aan dat de cursus Selecteren zonder Vooroordelen naar verwachting in het voorjaar van 2021 door alle managers en P&O-adviseurs gevolgd zal zijn; hebben al deze functionarissen de cursus inmiddels gevolgd? Is het volgen van deze cursus voor allen die een dergelijke functie bekleden of zullen bekleden verplicht voorgeschreven?*

De cursus 'Selecteren zonder Vooroordelen' is gevolgd door 34 leidinggevenden (76%) en voor vier leidinggevenden is de cursus binnenkort gepland. In totaal zijn er 45 leidinggevenden. Dit jaar worden nog twee trainingen gepland, zodat ook de anderen kunnen deelnemen. Daarnaast hebben acht P&O-adviseurs (80%), die betrokken zijn bij werving en selectie, de training gevolgd. De laatste twee volgen de cursus bij de eerstvolgende gelegenheid. Tevens hebben nog tien medewerkers, die ook betrokken zijn bij selectiegesprekken (andere P&O-medewerkers en bestuursadviseurs), de training gevolgd. Nog vier gaan de cursus binnenkort volgen.
Vanwege de coronamaatregelen zijn dit geen fysieke bijeenkomsten geweest, wat wel onze voorkeur heeft. Binnen de organisatie is de afspraak gemaakt dat elke P&O-adviseur (die betrokken is bij werving en selectie) en leidinggevende zo snel mogelijk na aanvaarding van de functie de cursus volgt. Ook hebben we aandacht voor het onderhouden van de geleerde vaardigheden.

5. *Hoe zijn de sollicitatieprocedures nu anders ingericht dan voor 2019 (zowel qua werving als de wijze waarop de feitelijke sollicitatiegesprekken zijn ingericht)? Met dat laatste doelen wij op de methodiek van vragenstellen en beoordelen van de opbrengst van die gesprekken en de criteria volgens welke die opbrengsten worden gewogen? Is er een nieuwe methodiek, wordt die standaard bij alle selectiegesprekken gevolgd en zo ja, mogen wij een exemplaar van het stuk waarin die methodiek is beschreven. Is bepaald wanneer die methodiek wordt geëvalueerd en zo ja, op basis van welke criteria zal dat gebeuren?*

   Naast het trainen van collega's hebben we het bestaande proces van werving en selectie gewijzigd. Meer informatie hierover leest u in het eerder gestuurde rapport 'Naar een diverse en inclusieve organisatie' (bij 2.6. Diversity Day en Intern Charter en in Bijlage 2).
   Een nieuwe methodiek van vragenstellen en beoordelen en de inrichting van de sollicitatieprocedure passen we dit kalenderjaar aan. We informeren u zodra we hierover meer concrete informatie hebben.

6. *Wat gaat u concreet doen om ervoor te zorgen dat met name in de hogere salarisschalen meer diversiteit zichtbaar zal worden?*

   Zoals we u in de raadsbrief bij het rapport diverse en inclusieve organisatie meldden, hebben we als college een stevige ambitie als het gaat om het diverser én inclusiever maken van de gemeentelijke organisatie. We willen binnen vijf jaar een afspiegeling worden van de Arnhemse beroepsbevolking en dan gaat het om alle functies en salarisschalen. Dit vraagt extra aandacht voor functies in de hogere salarisschalen. Met de gemeentelijke organisatie maken we afspraken over ieders rol en verantwoordelijkheid in het realiseren van deze ambitie. Deze staan opgenomen in de bestuursopdracht, die we u als bijlage stuurden bij de eerdergenoemde brief.
   Bij vacatures gaan we actief op zoek naar kandidaten uit de groepen die nu niet zijn vertegenwoordigd.

7. *Wij vernamen dat de concerndirecteur inmiddels is vertrokken naar een andere werkgever. Wij dringen er op aan om juist voor zo'n zichtbare functie in de top van de organisatie alles in het werk te stellen om een aan meer diversiteit bijdragende kandidaat te vinden en benoemen. Deelt u deze mening en zo ja, hoe gaat u de werving van de nieuwe directeur vorm en inhoud geven? (Graag herinneren wij u ook aan de motie 20M149 “Invoering voorkeursbeleid bij P&O gemeente Arnhem” die de raad op 8 juli 2020 heeft aangenomen.)*

   Zoals geschetst hebben we een stevige ambitie als het gaat om het diverser én inclusiever maken van de gemeentelijke organisatie. Dit geldt dus ook voor de werving en selectie voor functies in de ambtelijke top.

8. *Op 8 juli 2020 heeft de raad de motie 20M116 "Naar een diverse en inclusieve gemeentelijke organisatie" aangenomen, waarin het college wordt opgeroepen op deel te nemen aan de Inclusiviteitsmonitor. Wat is de stand van zaken van de uitvoering van deze motie?*

   Wij gaan deelnemen aan de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (NIM), waartoe u ons via deze motie hebt opgeroepen. Het gaat hier om een samenwerking tussen de Universiteit van Utrecht en een aantal wetenschappers. De verwachting is dat deelname aan de monitor ons inzicht geeft en handvatten biedt om inclusiviteitsbeleid in de praktijk te verbeteren. De monitor bestaat uit twee elementen: een beleidsscan en een medewerkersscan. De beleidsscan brengt in kaart of het beleid van een organisatie volgens wetenschappelijke maatstaven effectief is ingericht. De medewerkersscan (een korte vragenlijst met 6 vragen) meet hoe inclusief de organisatiecultuur is en daarmee of inspanningen op het gebied van diversiteit effect hebben op de werkvloer. Deze deelname hebben we ter instemming voorgelegd aan de Ondernemingsraad, deze heeft hier nog niet op kunnen reageren. Wij zijn positief gestemd over dit traject. De NIM kunnen we dan voor de zomer uitvoeren en de resultaten zijn, omdat het een kwalitatieve maatwerkanalyse betreft, 3 maanden later bekend. We informeren u daarna over de eerste resultaten en het vervolgproces.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Bijlagen:
- Lijst ingevulde functies
- Ingekomen brief met artikel-44-vragen Inclusief personeelsbeleid

BIJLAGE
Lijst ingevulde functies

Totaalaantal functies

Voor 2016 t/m maart 2021:	
Totaal aantal vacatures in functies schaal 10	82
Totaal aantal vacatures in functies schaal 11	79
Totaal aantal vacatures in functies schaal 12	60
Totaal aantal vacatures in functies schaal 13	34
Totaal aantal vacatures in functies schaal 14	8
Totaal aantal vacatures in functies schaal 15	3
Totaal aantal vacatures in functies schaal 16	1
Totaal aantal vacatures in functies schaal 17	1
Totaal aantal vacatures in functies schaal 18	1

Functies 2016		
functieomschrijving	**salarisschaal**	**fte**
adviseur inkoop en aanbesteding	10	0,65
afdelingshoofd	12	1
bestuursadviseur	11	0,8
communicatieadviseur	10	0,6
gemeentesecretaris	18	1
medewerker projecten en beleid	10	1
P&O-adviseur	10	0,75
sr adviseur financieel strategie	13	0,9
sr adviseur inkoop en aanbesteding	11	1
sr beheerder	10	0,85
sr bestuursadviseur	12	3,7
sr business controller	12	2
sr communicatieadviseur	11	0,85
sr medewerker planning en control	11	0,5
Adviseur openbare orde, overlast en handhaving	10	1
adviseur proces en informatie	10	0,8
auditor en risicomanager	11	1
business controller	11	0,5
jr bestuursadviseur	10	1,83
juridisch adviseur P&O	11	0,8
ketenregisseur	10	0,89
opdrachtgever Sociaal Domein	14	0,9
projectmanager A	12	0,8
projectmanager B	11	0,8
raadsadviseur	12	1
sr adviseur informatiemanagement	11	1
sr adviseur P&C	12	0,6

sr bestuursadviseur pip	13	3,85
sr communicatieadviseur	11	0,9
sr communicatieadviseur-woordvoerder	12	3,6
sr informatiemanager	12	1
technisch deskundige	10	1
vastgoedmanager	10	1

Functies 2017

functieomschrijving	**salarisschaal**	**fte**
clustermanager	15	1
communicatieadviseur	10	0,67
medewerker monitoring en regie	12	0,8
mobiliteitskandidaat	12	0,9
programmamanager B	14	1
secretaris rekenkamer Arnhem	12	0,7
senior bestuursadviseur	12	0,9
sr beheerder	10	2
sr beheerder	11	0,8
sr bestuursadviseur	11	1
sr communicatieadviseur	11	1,83
sr communicatieadviseur-woordvoerder	12	0,9
sr medewerker	10	0,8
stadsdeelmanager	11	1
stadsdeelmanager	10	1
adjunct afdelingshoofd	11	0,90
adviseur functioneel beheer	10	0,80
adviseur gegevensmanagement	10	0,80
adviseur grondzaken	11	0,67
adviseur ICT	11	1
adviseur Onderzoek & Statistiek	10	0,80
adviseur proces en informatie	10	1
afdelingshoofd	14	1
afdelingshoofd	11	1
afdelingshoofd	15	2
afdelingshoofd	12	1,68
bestuursadviseur	11	8,45
business controller	11	2
communicatieadviseur	10	0,89
coördinator profilering en matching	10	1
directeur	17	1
gebiedsbeheerder	11	0,80
jr bestuursadviseur	10	6,7

jr juridisch adviseur	10	0,70
juridisch adviseur omgevingsrecht	11	2
leverancier- en contractmanager ICT	11	1
ontwikkelmanager	14	1
P&O-adviseur	10	1
projectmanager A	12	0,80
projectmanager B	11	0,90
senior adviseur grondzaken	12	0,85
senior adviseur vastgoed	12	2
senior bestuursadviseur	12	1
sr beheerder (parkeren)	10	0,90
sr business controller financieel strat. bel.	13	0,80
sr ontwerper en voorbereider	10	2
sr projectleider	12	0,60
sr technisch deskundige	11	1
Strategisch bestuursadviseur	13	1
strategisch informatiemanager	12	1
vastgoedmanager	10	1
wijkmanager	11	2,60
wijkmanager	12	0,95

Functies 2018

functieomschrijving	**salarisschaal**	**fte**
accountmanager/relatiebeheer	10	0,6
adviseur beheer	11	1
adviseur functioneel beheer	10	1
adviseur gegevensmanagement	10	1,9
adviseur Onderzoek & Statistiek	10	0,8
afdelingshoofd	12	1
bestuursadviseur	11	3
coördinator frontoffice	10	1
jr bestuursadviseur	10	5
junior onderzoeker	10	0,8
juridisch adviseur	11	0,8
programmamanager B	14	2
sr adviseur gegevensmanagement	11	1
sr adviseur informatiemanagement	11	1,875
sr adviseur P&C	12	0,8
sr beheerder	10	1
sr bestuursadviseur	12	1
strategisch bestuursadviseur	13	1
adjunct afdelingshoofd	11	0,9
adviseur beheer	11	1

adviseur grondzaken	11	1
adviseur Onderzoek & Statistiek	10	0,8
adviseur veiligheid	11	2
afdelingshoofd	13	1
bestuursadviseur	11	5,35
consultant gegevensmanagement	12	1
contractmanager	11	1
coördinator profilering en matching	10	1
gebiedsbeheerder	11	1
medewerker bedrijfsbureau	10	1
P&O-adviseur	10	1
programmamanager B	14	1
senior bestuursadviseur	13	4,2
sr adviseur gegevensmanagement	11	1,6
sr beheerder	10	1
sr bestuursadviseur	12	0,88
sr business controller	12	2
sr medewerker gegevensbeheer	10	1
sr ontwerper en voorbereider	10	3
wijkmanager	12	3,8

Functies 2019

functieomschrijving	**salarisschaal**	**fte**
afdelingshoofd	13	1
sr projectmanager B	13	1
projectleider	11	1
senior bestuursadviseur	13	0,72
strategisch bestuursadviseur	13	2,34
chef kabinet	13	1
sr adviseur P&C	12	1
sr bestuursadviseur	12	1
sr communicatieadviseur-woordvoerder	12	1
sr communicatieadviseur	11	1,77
sr adviseur informatiemanagement	11	0,89
adviseur grondzaken	11	0,85
bestuursadviseur	11	6,78
juridisch adviseur	11	1,67
adviseur Onderzoek & Statistiek	10	1,8
adviseur gegevensmanagement	10	1
adviseur facilitaire zaken	10	1
jr bestuursadviseur	10	6,3

inhuurspecialist	10	1
coördinator frontoffice	10	1
sr ontwerper en voorbereider	10	1
sr beheerder	10	1
afdelingshoofd	12	1
afdelingshoofd	11	0,89
sr projectmanager A	14	0,8
projectmanager A	12	0,7
projectleider	11	0,8
projectmanager B	11	0,7
wijkmanager 1	12	5,35
wijkmanager 2	11	2,9
senior bestuursadviseur	13	2,6
strategisch bestuursadviseur	13	2
chef kabinet	13	0,9
sr bestuursadviseur	12	4,54
sr adviseur informatiemanagement	11	1
sr adviseur onderzoek & statistiek	11	0,8
bestuursadviseur	11	10,8
bestuursadviseur Bureau Brussel	11	1
communicatieadviseur	10	1
jr bestuursadviseur	10	4,89
medewerker bedrijfsbureau	10	0,8
adviseur mobiliteit	10	0,75
adviseur bedrijfsvoering	10	1
jr bestuursadviseur	10	0,8
juridisch medewerker sociaal zekerheidsrecht	10	1

Functies 2020

functieomschrijving	**salarisschaal**	**fte**
sr communicatieadviseur	11	1,00
concerncontroller	16	1,00
clustermanager	15	1,00
afdelingshoofd	14	0,89
afdelingshoofd	13	1,00
gebiedsteammanager	11	5,78
sr projectmanager B	13	0,89

projectmanager A	12	1,00
projectleider	11	2,00
sr adviseur financieel strategisch beleid	13	1,00
senior bestuursadviseur	13	3,64
strategisch bestuursadviseur	13	1,94
chief information security officer	13	2,00
sr onderzoeker rekenkamer	13	0,78
sr business controller	12	3,00
sr adviseur P&C	12	1,00
consultant gegevensmanagement	12	2,80
sr bestuursadviseur	12	4,13
medewerker monitoring en regie	12	0,89
raadsadviseur	12	1,00
sr juridisch	12	0,89
manager recruitment en arbeidsmarktcommunicatie	12	1,00
adviseur veiligheid	11	1,00
sr P&O-adviseur	11	2,78
sr adviseur gegevensmanagement	11	3,00
bestuursadviseur	11	3,44
juridisch adviseur	11	1,00
communicatieadviseur	10	1,00
adviseur Onderzoek & Statistiek	10	0,80
adviseur gegevensmanagement	10	1,00
jr bestuursadviseur	10	4,39
Procesregisseur	10	1,00
adviseur beheer	11	0,83
sr beheerder	10	0,80
technisch deskundige	10	4,00
wijkmanager	12	3,38
strategisch bestuursadviseur	13	1,00
afdelingshoofd	13	3,80
afdelingshoofd	12	1,00
sr projectmanager B	13	0,80
sr projectleider	12	0,75

projectmanager A	12	1,59
jr projectmanager	10	1,00
wijkmanager 1	12	4,60
wijkmanager 2	11	1,00
senior bestuursadviseur	13	5,25
strategisch bestuursadviseur	13	2,00
sr informatiemanager	12	0,89
sr adviseur procesmanagement	12	1,00
sr bestuursadviseur / 202 - adviseur 2	12	7,31
sr bestuursadviseur economische zaken	12	1,00
sr adviseur veiligheid	12	1,00
informatie architect	12	1,00
juridisch adviseur bestuurlijk proces	11	0,90
sr communicatieadviseur	11	0,83
sr adviseur onderzoek & statistiek	11	0,90
bestuursadviseur	11	6,12
sr vastgoedmanager	11	0,90
communicatieadviseur	10	2,80
P&O-adviseur	10	0,85
adviseur facilitaire zaken	10	1,00
jr bestuursadviseur	10	4,59
vastgoedmanager	10	2,00
opleider - trainer	10	0,80
juridisch medew. sociaal zekerheidsrecht	10	1,00
sr technisch deskundige	11	1,00
sr beheerder	10	0,44
sr toezichthouder projecten	10	1,00

Functies 2021 t/m maart		
functieomschrijving	**salarisschaal**	**fte**
communicatieadviseur	10	1
sr projectmanager B	13	0,89
projectmanager A	12	1
projectleider	11	2
senior bestuursadviseur	13	0,89
sr onderzoeker rekenkamer	13	0,78
sr business controller	12	1
sr bestuursadviseur	12	1,8
manager recruitment en arbeidsmarktcommunicatie	13	1
adviseur veiligheid	11	1
sr P&O-adviseur	11	1
bestuursadviseur	11	1,83
juridisch adviseur	11	1
adviseur facilitaire zaken	10	1
jr bestuursadviseur	10	1,89
adviseur beheer	11	0,83
technisch deskundige	10	1
strategisch bestuursadviseur	13	1
afdelingshoofd	13	1
jr projectmanager	10	1
wijkmanager	11	1
strategisch bestuursadviseur	13	1
sr bestuursadviseur	12	1,8
sr adviseur veiligheid	12	1
juridisch adviseur bestuurlijk proces	11	0,9
sr adviseur onderzoek & statistiek	11	0,9
bestuursadviseur	11	0,94
communicatieadviseur	10	1
jr bestuursadviseur	10	0
juridisch medewerker sociaal zekerheidsrecht	10	0,8

BEHANDELRESULTAAT

Agenderingsverzoek, rondetafelgesprek - 21-04-2021

Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers"

Initiatiefnemer	ChristenUnie, SP en DENK/VA
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	J. van Dellen en M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Navis (GL), Eppich (VVD), Loor (D66), Greving (PvdA), Van der Laak (AC), Eliëns (PvdD), Elfrink (SP) Van Dillen (CDA), Nede (CU), Aydemir (Denk VA) en Hobbelen (AOP).
De fractie van de PVV was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking
Aan het rondetafelgesprek hebben vijf insprekers deelgenomen. Tijdens het gesprek hebben de insprekers zich voorgesteld en de belangrijkste boodschap aan de raad meegegeven. Vervolgens zijn vragen gesteld door de aanwezige fractievertegenwoordigers.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat het rondetafelgesprek hiermee is afgerond. Er is een vervolgbehandeling voorzien, waarin de raadskamer met elkaar en met de portefeuillehouders in debat zal gaan over het voorliggende onderwerp.
.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

K. Kalthoff

Beantwoording technische vragen van de fractie ChristenUnie

1. In het debat dd. 24 februari 2021 heeft het college aangegeven dat 18% van de vacatures de afgelopen periode is ingevuld door mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Over welke periode is 18% van vacatures ingevuld door mensen met een niet-westerse migratieachtergrond? Wat betekent dit percentage voor het verschil in salarissen tussen mensen met een niet-westerse migratieachtergerond en mensen zonder migratieachtergrond? Het rapport van de Universiteit van Tilburg spreekt over een verschil van € 650,- per maand, is dit verschil groter of kleiner geworden?

Antwoord: De periode betreft januari tot en met november 2020. Het gaat hier om een inschatting door medewerkers die betrokken waren bij de werving en selectie in 2020, omdat we geen persoonlijke informatie en achtergronden van medewerkers registreren in verband met de AVG. Dit percentage zegt niets over het verschil in salarissen tussen mensen met een westerse en niet-westerse migratieachtergrond. Wij kunnen dan ook niet constateren of dit verschil groter of kleiner is geworden. In de bestuursopdracht diverse in inclusieve organisatie die we u onlangs stuurden beschrijven we onze ambitie naar een diverse en inclusieve organisatie.

2. Hebben er naar aanleiding van het doofpotschandaal aangaande het discriminatierapport sollicitanten zich teruggetrokken uit een sollicitatieprocedure voor een functie bij de gemeente Arnhem? Zo ja, hoeveel?

Antwoord: Er is een sollicitant bekend die zich terugtrok tijdens de sollicitatieprocedure. De reden was het raadsdebat naar aanleiding van het rapport van de Universiteit van Tilburg waarin volgens de sollicitant een onveilig werkklimaat binnen de gemeente Arnhem naar voren kwam.

3. Hebben er naar aanleiding van het doofpotschandaal aangaande het discriminatierapport werknemers zich bij hun leidinggevende gemeld met vragen over hun inschaling/salariëring? Zo ja, hoeveel? Hebben deze mensen een salarisverhoging gekregen? Zo ja, hoeveel? Welke redenen zijn er om wel of niet over te gaan tot salarisverhoging?

Antwoord: We hebben deze vragen voorgelegd aan alle leidinggevenden van de gemeente Arnhem. Binnen het tijdsbestek van een paar dagen heeft zo'n 90% van hen gereageerd. Als algemene opmerking geldt dat medewerkers worden ingeschaald in de aanloop- of functieschaal die aansluit bij hun opleiding, kennis en/of werkervaring.

Antwoord: Als antwoord op de vraag: twee medewerkers hebben zich na het raadsdebat gemeld bij de leidinggevende met vragen over de inschaling/salariëring. Zij hebben geen salarisverhoging gekregen, omdat het huidige salaris passend is bij de rol/ervaring/opleiding/talenten van de betreffende medewerkers en volgens de leidinggevenden in lijn is met de inschaling van andere medewerkers.

Hartelijke groet,

Nathalie Nede

ChristenUnie
Arnhem

BEHANDELRESULTAAT

Agenderingsverzoek - 19-05-2021

Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers"

Initiatiefnemer	ChristenUnie, SP en DENK/VA
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	J. van Dellen en M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Coenders (GL), Eppich (VVD), Loor (D66), Greving (PvdA), Spruijt (AC), Eliëns (PvdD), Elfrink (SP) Van Dillen (CDA), Nede (CU), Aydemir (Denk VA), Verheij (PVV) en Hobbelen (AOP).

Bespreking
De raadskamer is gestart met het agenderingsverzoek. De eerste termijn aan de zijde van de raad is afgerond en er is gestart met de eerste termijn aan de zijde van het college.
.

Toezeggingen
1. Wethouder Van Dellen zegt toe voor de zomer naar de raad een scan te sturen van de verschillen in salarisinschaling tussen verschillende groepen medewerkers.
2. Wethouder Van Dellen zegt toe naar de raad de onderbouwing te sturen dat de geschetste ambitie realistisch is.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat het agenderingsverzoek nog niet is afgerond en dat een vervolgbehandeling gewenst is. Die behandeling zal starten met het vervolg van de eerste termijn van het college.
.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

K. Kalthoff

Memo

Datum : Maandag 12 juli 2021

Aan : Gemeenteraad Arnhem

Van : Wethouder Jan van Dellen

Betreft : Toezegging 1 agenderingsverzoek 19-05-2021

Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers"
Op 19 mei 2021 was het agenderingsverzoek: "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers".
Tijdens de eerste termijn zijn door portefeuillehouder Van Dellen twee toezeggingen gedaan:

1. " Wethouder Van Dellen zegt toe voor de zomer naar de raad een scan te sturen van de verschillen in salarisinschaling tussen verschillende groepen medewerkers."
2. " Wethouder Van Dellen zegt toe naar de raad de onderbouwing te sturen dat de geschetste ambitie realistisch is."

In deze memo beschrijven we hoe inschaling binnen de gemeentelijke organisatie in zijn werk gaat en voorzien we in de gevraagde scan.

Verschillen in salariëring
Verschillen in salariëring bestaan er altijd. Mensen brengen verschillen in ervaring en/of opleiding met zich mee en dat vertaalt zich in het salaris. We hanteren een systeem van schalen en periodieken en dat werkt zo: medewerkers worden bij de start van hun contract of bij het aanvaarden van een (andere) functie binnen de gemeente ingeschaald volgens de schaal die hoort bij die functie - daarom de functionele schaal genoemd.
Het kan ook voorkomen dat we medewerkers indelen in een aanloopschaal, dat is één schaal onder de functieschaal. Veelal wordt deze schaal gebruikt voor medewerkers die net beginnen aan een (hogere) functie of voor het eerst een baan hebben en nog niet voldoende ervaring of de juiste opleiding hebben. Deze aanloopschaal is altijd tijdelijk: op het moment dat een medewerker laat zien de functie voldoende te beheersen, stroomt hij of zij door naar de functionele schaal. Vaak is dit na een jaar.
Elke schaal is onderverdeeld in 12 periodieken (van 0 tot en met 11). Die periodieken staan voor verschillende, oplopende bedragen en weerspiegelen onder meer ervaring, ontwikkeling en/of dienstjaren van de medewerker. Hoe hoger de schaal, hoe groter het verschil per periodiek en hoe groter de stap die een medewerker kan maken.
We verwijzen verder naar het kopje ‘Hoe werkt het huidige beleid rond inschaling van (nieuwe) medewerkers?' (blz. 2).

Wat registreren we wel en niet?
Het is wettelijk (AVG) niet toegestaan informatie over etniciteit of afkomst (bv. een niet-westerse migratieachtergrond, maar ook levensbeschouwing, beperking) op te vragen en te registreren. Deze informatie hebben wij daarom ook niet beschikbaar vanuit ons salarissysteem. In het onderzoek van de UvT staat hierover wel informatie opgenomen, omdat dit onderzoek is gebaseerd op vragenlijsten, waarna de verkregen gegevens zijn verwerkt in statistische modellen. In de voorliggende doorlichting, hebben we gekeken of er verschillen zijn tussen de salarissen van mannen en vrouwen en op basis van

leeftijd. En dat hebben we gedaan voor de volledige ambtelijke gemeentelijke organisatie. Dit is een andere manier van onderzoeken. De scan is gebaseerd op een feitelijke weergave vanuit ons salarissysteem.

De gehanteerde periode heeft betrekking op de afgelopen 12 maanden, te weten de periode juni 2020 tot en met mei 2021.

Hoe werkt het huidige beleid rond inschaling van (nieuwe) medewerkers?
Medewerkers binnen de gemeente Arnhem worden altijd geplaatst op een functie. Al deze functies zijn ingedeeld volgens het functiewaarderingssysteem HR-21.
Bij de invoering van HR-21 in 2012, zijn door het college alle normfuncties vastgelegd en de bijbehorende salarisschalen vastgesteld. Dit is vastgelegd in de matrix HR-functies Gemeente Arnhem (zie bijlage). Hierin zijn alle voorkomende normfuncties opgenomen, binnen de hoogste en de laagste schaal in de gemeente Arnhem.

In vacatures vermelden we welke schaal (aanloop- en functionele schaal) is gekoppeld aan de functie. Tevens staan het minimum- en maximumbedrag vermeld van de betreffende schalen.
(minimum: eerste bedrag (periodiek 0) van de aanloopschaal, maximum: hoogste bedrag (periodiek 11) van de functionele schaal). Bij goed functioneren krijgen medewerkers ieder jaar automatisch een hogere periodiek. Een medewerker die dezelfde functie (en daarmee dus ook functieschaal) houdt, komt zo na een aantal in de hoogte periodiek en tevens het einde van de salarisschaal.
Hiermee worden alle medewerkers met dezelfde normfuncties/ (en dus) vergelijkbare functies in dezelfde schaal ingeschaald. Binnen deze schalen staan de verschillende periodieken voor een hoger bedrag. Dit betekent dat medewerkers binnen dezelfde schalen wel verschillende bedragen aan salaris kunnen ontvangen.

Naast de leidinggevende is in de meeste gevallen een P&O-adviseur aanwezig bij het arbeidsvoorwaardengesprek. Deze geeft advies aan de leidinggevende over wat gebruikelijk is binnen de gemeente Arnhem, waar het gaat om de inschaling.
Medewerkers worden bij de start ingeschaald in een periodiek die past bij hun individuele situatie. Deze afweging is vooral afhankelijk van relevante ervaring en sluit (bij voorgaande werkgever) aan bij salariëring van deze voormalige werkgever. De leidinggevende bepaalt uiteindelijk met welke periodiek in de functionele (of aanloop-) schaal de medewerker start.
De omvang van het dienstverband is niet van invloed op de inschaling. Dus of de medewerker fulltime of parttime werkt maakt niet uit, het gaat bij elke functie om de bijbehorende schaal.

Medewerkers zonder de juiste relevante ervaring starten in de aanloopschaal. Na een jaar (en soms eerder) stromen ze, bij goed functioneren, door naar de functionele schaal en de nieuwe trede (periodiek) in deze functionele schaal. Het beleid hierbij is dat medewerkers er ten minste 2,5% ten opzichte van hun eerdere salaris op vooruit moeten gaan.
Indien de medewerker in dezelfde functie blijft werken, blijft diegene in deze schaal en bereikt uiteindelijk de laatste periodiek.

Deze procedure van inschaling geldt ook bij doorstroom: als een interne sollicitant binnen de eigen organisatie doorstroomt naar een nieuwe (hoger gewaardeerde) functie, is de vooruitgang ten minste 2,5% ten opzichte van het voormalige salaris.
NB. De gemeente Arnhem kent géén uitloopschalen.

Incidenteel kent gemeente Arnhem een arbeidsmarkttoelage toe.
In uitzonderingsgevallen kan de gemeente een arbeidsmarkttoelage toekennen. Het gaat dan om een vacature die zeer moeilijk is in te vullen en/of moeilijk te vinden expertise op de arbeidsmarkt. Als deze functies in de meer bedrijfsmatige en commerciële arbeidsmarkt structureel hoger betaald worden, kunnen we (bij voorkeur tijdelijk) een arbeidsmarkttoelage toekennen. In de huidige situatie geldt dit voor twee medewerkers (van wie 1 man en 1 vrouw). Het gaat in beide gevallen om dezelfde functie en we maken gebruik van de kennis en ervaring van Bureau Leeuwendaal om deze functie opnieuw te waarderen. Bij een nieuwe (hogere) waardering geldt dan de eventuele nieuwe salarisschaal voor alle medewerkers die deze functie vervullen.

Gegevens over salarisverschillen tussen mannen en vrouwen
Binnen de gemeente Arnhem werken 1090 medewerkers: 502 mannen en 588 vrouwen.
Bij het onderzoek hebben we gekeken hoeveel van de 502 mannen bóven of onder de normschaal worden betaald. Datzelfde hebben we onderzocht bij de 588 vrouwen.
De resultaten staan vermeld in onderstaande tabel:

Medewerkers (M/V)

	M	V	Totaal
boven schaal	35	40	75
gelijk	443	522	965
onder schaal	24	26	50
Totaal	502	588	1090

In de afgelopen 12 maanden zijn meer vrouwen dan mannen werkzaam binnen de Gemeente Arnhem.
Uit het overzicht blijkt dat meer vrouwen dan mannen bóven de normschaal zijn ingeschaald.
Er zijn ook meer vrouwen dan mannen ónder de normschaal ingeschaald.

Bij zowel mannen als vrouwen hebben we (steekproefsgewijs) onderzocht wat de redenen zijn voor deze hogere of lagere inschaling.
Bij een lagere inschaling t.o.v. de normschaal van de functie kunnen we dit verklaren doordat deze medewerkers in het eerste jaar van hun dienstverband zitten. Zij worden betaald in de aanloopschaal. Over het algemeen stromen ze, bij goed functioneren na uiterlijk een jaar, door naar de functionele schaal.
Bij een hogere inschaling t.o.v. de normschaal van de functie geldt meestal een historische oorzaak. Zo kan een medewerker bij een reorganisatie worden herplaatst in een nieuwe functie, die lager is gewaardeerd t.o.v. 'oude' schaal. De medewerker behoudt dan wel de 'oude' (dus hogere) schaal.

Gegevens over salarisverschillen op basis van leeftijd
Hieronder een totaaloverzicht van alle medewerkers (m/v) en aantal per leeftijdscategorie:

	M	V	Totaal
00 - 25 jaar	8	6	14
25 - 30 jaar	20	30	50
30 - 35 jaar	30	48	78
35 - 40 jaar	35	46	81
40 - 45 jaar	52	84	136
45 - 50 jaar	83	110	193
50 - 55 jaar	82	95	177
55 - 60 jaar	79	85	164
60 - 65 jaar	86	67	153
65 jaar en ouder	27	17	44
Totaal	**502**	**588**	**1090**

Hieronder een overzicht van aantallen medewerkers per leeftijdscategorie (m/v) <u>onder</u> de functieschaal:

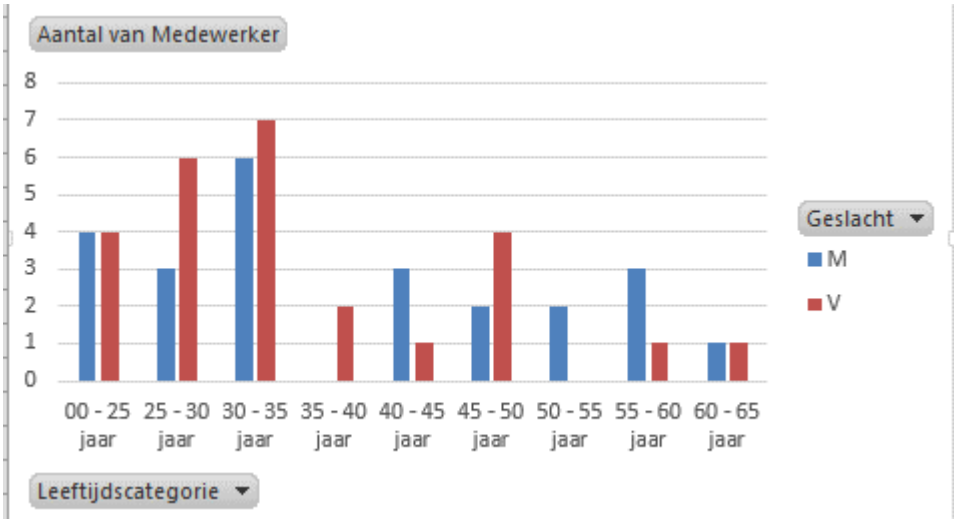

Medewerkers in de leeftijdscategorieën tot en met 35 jaar zijn het meest vertegenwoordigd in de tabellen <u>onder</u> de normschaal. Bij deze leeftijdscategorieën gaat het in de meeste gevallen om de aanloopschaal. Vanaf 50 jaar heeft de lagere inschaling in de meeste gevallen te maken met inschaling in afwachting van herwaardering van de functie en/of met het aanvaarden van een ander functie op latere leeftijd en daarbij inschaling in de aanloopschaal.

Overzicht van aantallen medewerkers per leeftijdscategorie (m/v) boven de functieschaal:

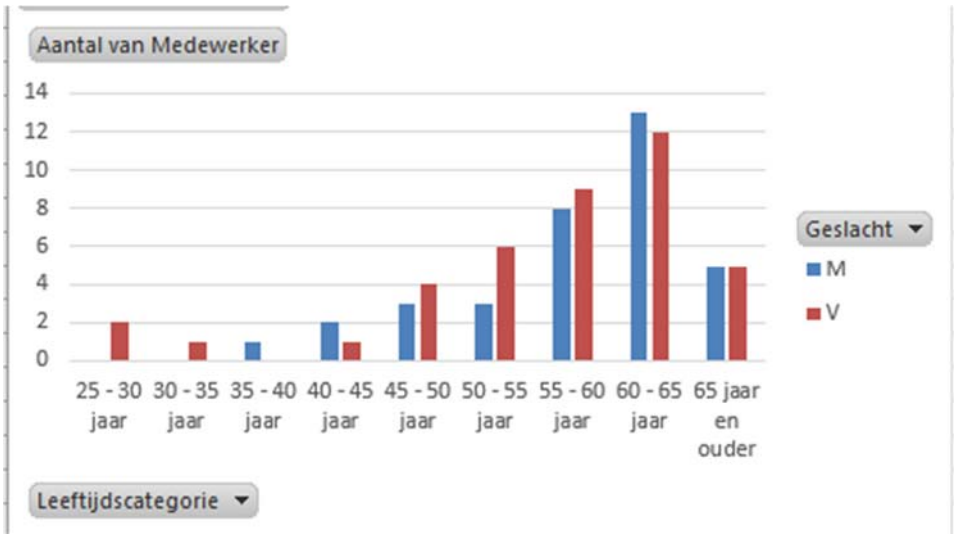

De leeftijdscategorie waarbinnen medewerkers het vaakst boven de functieschaal zijn ingeschaald, is die vanaf 50 tot 65 jaar. Er is overwegend sprake van historische redenen voor deze inschaling: bijvoorbeeld schaalgarantie na een reorganisatie.

Overzicht van medewerkers per leeftijdscategorie (m/v) op functieschaal.

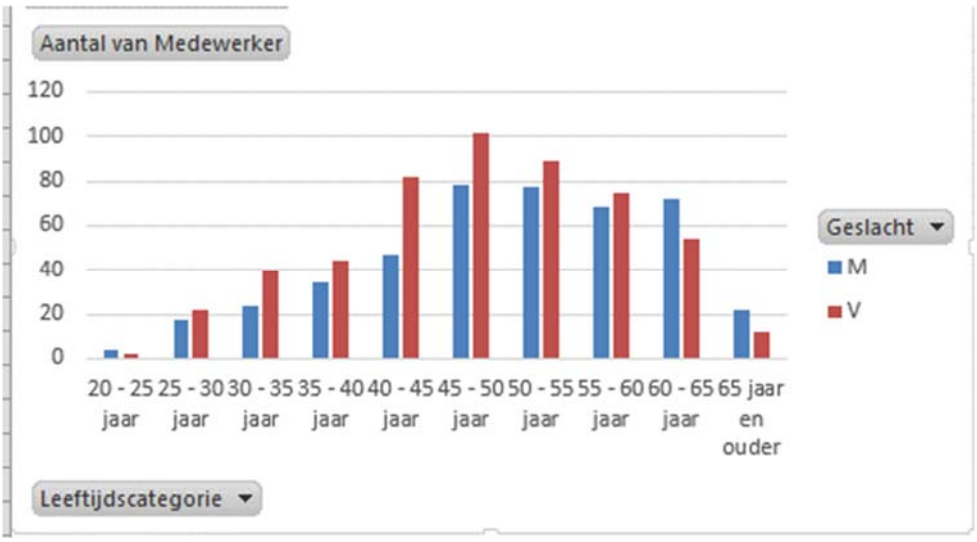

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de meeste medewerkers (m/v) in de juiste functieschaal zijn ingeschaald.

Wat kan een medewerker doen die een salarisverschil ervaart?
Het kan voorkomen dat medewerkers zich achtergesteld voelen t.o.v. andere medewerkers als het gaat om hun salariëring.
De eerste stap voor een medewerker is een gesprek met de leidinggevende. Dit gebeurt bij voorkeur in aanwezigheid van een P&O-adviseur. Samen bekijken ze de historie en achtergrond van het salaris. Hierbij stellen we vragen als:

- is de medewerker ingeschaald in de juiste (aanloop)schaal?
- is dit te verklaren?
- is de juiste norm gehanteerd als het gaat bij de overgang van aanloop- naar functionele schaal?
- is voldoende rekening gehouden met eventueel vorig salaris en relevante ervaring?

Alle vormen van willekeur en ongelijkheid moeten we hiermee voorkomen. Mocht er sprake zijn van onregelmatigheden, dan wordt dit hersteld.

Medewerkers die zich hebben gemeld met vermoedens van ongelijkheid
Zoals we eerder meldden als antwoord op technische vragen van de CU, hebben twee medewerkers zich na het raadsdebat gemeld bij de leidinggevende met vragen over hun inschaling/salariëring. Zij hebben geen salarisverhoging gekregen, omdat de huidige inschaling en daarmee het salaris passend is bij de rol/ervaring/opleiding/talenten van de betreffende medewerkers en volgens de leidinggevenden in lijn is met de inschaling van andere medewerkers.

Conclusies op basis van deze analyse
Zoals beschreven, registreren we geen andere gegevens dan leeftijd en geslacht.
De verschillende periodieken binnen de salarisschalen geven medewerkers de mogelijkheid om door te groeien in hun (functionele) schaal. Op deze manier kunnen zij na een aantal jaar binnen dezelfde functie en daarmee schaal, een hoger bedrag aan salaris ontvangen.
Zoals vermeld, worden medewerkers ingeschaald naar de schaal die hoort bij de functie die ze uitvoeren.
Als we deze gegevens beschouwen, zien we dat er salarisverschillen/andere inschalingen dan functionele schaal voorkomen. In de meeste gevallen gaat het hierbij om inschaling in de aanloopschaal (lager dan functieschaal) en historische afspraken (behoud van oude rechten, hoger dan functieschaal). In twee gevallen kennen we een tijdelijke arbeidsmarkttoelage toe. Deze functie wordt opnieuw gewaardeerd.
Uit deze gegevens blijkt dat we de medewerkers inschalen in de (aanloop)schaal die past bij hun functie. Inschaling boven de functionele schaal is gebaseerd op historische afspraken, vooral na reorganisaties. Dat neemt niet weg dat medewerkers het zelf anders kunnen ervaren. In al deze gevallen raden wij hen aan hierover het gesprek aan te gaan met hun leidinggevende én een P&O-adviseur om te onderzoeken of dit gevoel al dan niet terecht is. Wij gaan hier in onze gesprekken tussen P&O en management nadrukkelijk aandacht aan besteden. Alle medewerkers verdienen gelijke kansen en dat geldt ook voor hun salaris!

FUNCTIEMATRIX

Politiek	Management							Beleid				Realisatie			Beheer				Dienstverlening		Ondersteuning		
	Strategisch I	Strategisch II	Strategisch III	Tactisch	Operationeel	Programma's	Projecten	Advies	Ontwikkeling	Uitvoering	Handhaving	Ontwerp & voorbereiding	Toezicht	Technische uitvoering	Locatie	Systemen	Gegevens	Bedrijfsvoering	Publiek	Educatie	Administratief & secretarieel	Facilitair	Algemeen
	Gem. secr. / Alg. directeur																						
	Directeur																						
		Strategisch Manager																					
			Manager I			Program. manager I		Adviseur 0															
			Manager II	Tactisch leiding-gevende I		Program. manager II		Adviseur I															
			Manager III	Tactisch leiding-gevende II		Program. manager III	Project-leider I	Adviseur II	Mdw. ont-wikkeling I														
				Tactisch leiding-gevende III			Project-leider II	Adviseur III	Mdw. ont-wikkeling II			Mdw. ontwerp & voorb. I	Mdw. toezicht I										
					Opera-tioneel leiding-gevende I		Project-leider III	Adviseur IV	Mdw. ont-wikkeling III	Mdw. beleid-uitvoering I		Mdw. ontwerp & voorb. II	Mdw. toezicht II			Mdw. systemen I	Mdw. gegevens I						
					Opera-tioneel leiding-gevende II		Project-leider IV	Adviseur V	Mdw. ont-wikkeling IV	Mdw. beleid-uitvoering II	Mdw. handhavin g I	Mdw. ontwerp & voorb. III	Mdw. toezicht III			Mdw. systemen II	Mdw. gegevens II	Mdw. bedrijfs-voering I					
										Mdw. beleid-uitvoering III	Mdw. handhavin g II	Mdw. ontwerp & voorb. IV	Mdw. toezicht IV		Mdw. locatie I	Mdw. systemen III	Mdw. gegevens III	Mdw. bedrijfs-voering II	Mdw. publiek I	Mdw. educatie I	Mdw. adm. & secr. onderst. I		
										Mdw. beleid-uitvoering IV	Mdw. handhavin g III		Mdw. toezicht V	Mdw. technische uitv. I	Mdw. locatie II		Mdw. gegevens IV	Mdw. bedrijfs-voering III	Mdw. publiek II	Mdw. educatie II	Mdw. adm. & secr. onderst. II		
											Mdw. handhavin g IV			Mdw. technische uitv. II			Mdw. gegevens V	Mdw. bedrijfs-voering IV	Mdw. publiek III	Mdw. educatie III	Mdw. adm. & secr. onderst. III		
														Mdw. technische uitv. III				Mdw. bedrijfs-voering V	Mdw. publiek IV	Mdw. educatie IV	Mdw. adm. & secr. onderst. IV	Mdw. facilitaire onderst. I	
																			Mdw. publiek V		Mdw. adm. & secr. onderst. V	Mdw. facilitaire onderst. II	
														Mdw. technische uitv. IV								Mdw. facilitaire onderst. III	
																							Mdw. alg. onderst. I
																							Mdw. alg. onderst. II

1 april 2011

copyright
Deze functiematrix is auteursrechtelijk beschermd door en eigendom van de VNG. Niets van deze uitgave mag zonder uitdrukkelijke toestemming van de VNG worden verveelvoudigd of verspreid.

Memo

Datum : Maandag 21 juni 2021

Aan : Gemeenteraad Arnhem

Van : Wethouder Jan van Dellen

Betreft : Toezegging 2 agenderingsverzoek 19-05-2021

Agenderingsverzoek
Op 19 mei 2021 was het agenderingsverzoek: "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers".
Tijdens de eerste termijn zijn door portefeuillehouder Van Dellen twee toezeggingen gedaan:

1. " Wethouder Van Dellen zegt toe voor de zomer naar de raad een scan te sturen van de verschillen in salarisinschaling tussen verschillende groepen medewerkers."
2. " Wethouder Van Dellen zegt toe naar de raad de onderbouwing te sturen dat de geschetste ambitie realistisch is."

In deze memo beschrijven we de haalbaarheid van de ambitie, zoals opgenomen in de bestuursopdracht: " We hebben de ambitie om een inclusieve en diverse organisatie te zijn, een organisatie die een afspiegeling is van de Arnhemse beroepsbevolking op alle niveaus binnen de organisatie. Een organisatie waar alle Arnhemmers zich in herkennen en waar iedereen zich welkom voelt. Dit willen we binnen vijf jaar realiseren."

Voor de volledigheid verwijzen we hierbij naar Wikipedia voor de daar vermelde definitie:
"Ambitie" (< Lat. ambitĭo, -ōnis: "het dingen (naar een ambt)"), ook wel eerzucht genoemd, is het "streven om carrière te maken" en de daarmee vaak gepaard gaande "zucht, dorst naar eer of roem". In meer algemene zin is ambitie het streven naar een bepaald doel. Ambitie in positieve zin is het streven om een bepaalde taak of functie beter uit te voeren."
De ambitie van het college betreft de laatste vorm. In de bestuursopdracht en de op te stellen actieplannen per cluster vertalen we deze visie naar doelen.

Ambitie: in vijf jaar een afspiegeling van de Arnhemse beroepsbevolking
In de bestuursopdracht hebben we de ambitie uitgesproken dat de gemeentelijke organisatie in vijf jaar een afspiegeling wordt van de Arnhemse beroepsbevolking. Dit is een stevige ambitie en we gaan er alles aan doen om deze te realiseren. Als het gaat om de achtergrond van onze medewerkers kunnen we deze ontwikkeling ook meten. Op dit moment weten we op basis van gegevens uit de CBS-Barometer Culturele Diversiteit van zomer 2020 dat het percentage medewerkers met een niet-westerse achtergrond[1] 8 bedraagt. In de Arnhemse beroepsbevolking is dit percentage circa 18, voor westers (niet-Nederlands) is dat 12[2].

Meer instroom van medewerkers met niet-Nederlandse achtergrond
De aanwas is vooral te realiseren door instroom van nieuwe medewerkers. Vorig jaar (2020) hadden we 136 vacatures. Dat was een groot aantal. Daarom gaan we in deze berekening uit van een jaarlijkse

[1] De definitie die het CBS hanteert luidt… Niet-westerse achtergrond (cbs.nl)
[2] CBS, 2020.

instroom van 100, omdat dat meer overeenkomt met de trend van de afgelopen jaren. Om in vijf jaar tot een afspiegeling te komen, moeten we gemiddeld ieder jaar iets meer dan 21 nieuwe medewerkers met een niet-westerse migratieachtergrond aantrekken en iets meer dan 8 met een westerse achtergrond. Zie onderstaande tabel:

	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal
Niet-Westers	21	21	21	22	22	107
Westers	8	8	8	8	9	43
Nederlands	71	71	71	70	69	352
Totaal	100	100	100	100	100	500

In de berekening in bovenstaande tabel gaan we ervan uit dat alle medewerkers met een niet-Nederlandse achtergrond bij de gemeente Arnhem in dienst komen en vervolgens niet vertrekken. Dat zal niet zo zijn. Op basis van de 8% medewerkers met een niet-westerse achtergrond en 8% medewerkers met een westerse achtergrond op dit moment, kun je verwachten dat er bij 100 (vervangende) vacatures in totaal 16 medewerkers met een niet-Nederlandse achtergrond de organisatie verlaten. Om dit te compenseren, moet het percentage aan te trekken medewerkers met een niet-Nederlandse achtergrond hoger liggen. Dat leidt tot de schatting dat de komende 5 jaar (2021 inclusief) iets minder dan de helft van de nieuwe medewerkers een niet-Nederlandse achtergrond (ruim 29% niet-westers, ruim 16% westers) moet hebben.
Dit zou dan het volgende betekenen voor de instroom, weer uitgaande van 100 vacatures per jaar (en rekenend met een zelfde gemiddelde per jaar):

	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal
Niet-Westers	29	29	29	30	30	147
Westers	16	16	16	16	17	81
Nederlands	55	55	55	54	53	272
Totaal	100	100	100	100	100	500

Hoe gaan we het doen?
Alle clustermanagers zijn gestart met een plan van aanpak om binnen de eigen cluster te vast te leggen hoe de doelen uit de bestuursopdracht te realiseren. Diversiteit en inclusie is maatwerk per cluster/afdeling. Hierbij is de ondersteuning van P&O en alle afdelingshoofden onmisbaar. De wervings- en selectieprocedure moet ons helpen in het hele proces bij het vinden en aannemen van diverse medewerkers. En dankzij een inclusieve werkcultuur voelen alle medewerkers zich gewaardeerd en kunnen ze zichzelf zijn én ontwikkelen.
De vacature voor de verandermanager Diversiteit en Inclusie staat op dit moment open. We gaan ervan uit dat deze manager in september gaat starten. De verandermanager is een belangrijke spil in het proces om te komen tot het opstellen en realiseren van de doelstellingen die eraan bijdragen dat we de ambitie waarmaken.

Conclusie: ambitie vraagt veel inzet, maar is haalbaar
Zoals we eerder stelden, leggen we de lat hoog, maar we moeten met maximale inzet de ambitie waar kunnen maken. Het betekent wel dat het aantal medewerkers met een niet-Nederlandse achtergrond moet verdubbelen ten opzichte van de huidige situatie. Uiteraard is dit mede afhankelijk van het aantal

vacatures, de animo in de markt en het aantal medewerkers dat blijft en vertrekt. Wij zetten ons hier mét de ambtelijke organisatie maximaal voor in en zijn bereid langer door te zoeken als blijkt dat we op bepaalde functies geen of weinig diversiteit onder de sollicitanten vinden.
Gegevens over medewerkers die bijdragen aan diversiteit (denk ook aan arbeidsbeperking, chronische ziekte, seksuele geaardheid, achtergrond) registreren wij niet in verband met de AVG. Deze kunnen we dus ook niet monitoren.
De CBS-barometer zetten we in om wel de ontwikkelingen op het gebied van achtergrond te monitoren.

BEHANDELRESULTAAT

Agenderingsverzoek - 19-05-2021

Agenderingsverzoek "Verbeterruimte in gelijke kansen en inclusie van diverse medewerkers"

Initiatiefnemer	ChristenUnie, SP en DENK/VA
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	J. van Dellen en M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Navis (GL), Eppich (VVD), Loor (D66), Greving (PvdA), Van der Laak (AC), Eliëns (PvdD), Van Dillen (CDA), Nede (CU), Aydemir (Denk VA) en Hobbelen (AOP).
De fracties van de SP en de PVV waren niet aanwezig.

Bespreking
De raadskamer heeft de behandeling van het agenderingsverzoek vervolgd en afgerond.
.

Toezeggingen

1. Wethouder Van Dellen zegt toe de profielschets / omschrijving van de functie in de vacaturetekst van de verandermanager diversiteit en inclusie te versturen naar de raad.
2. Wethouder Van Dellen zegt toe het Nederlands Inclusiviteitsmonitor (NIM)-rapport tijdig naar de raad te sturen voor zover dat zorgvuldig (met oog voor de privacy) kan.
3. Wethouder Van Dellen zegt toe dat voor de functies trainees en stageplekken ook inclusief gezocht gaat worden en dat die toezegging ook in de wervingsteksten worden uitgedragen.
4. Wethouder Van Dellen zegt toe dat in de jaarplannen van de verbonden partijen een paragraaf komt over inclusie.
5. Wethouder Van Dellen zegt toe in de wervingstekst van de gemeentesecretaris aandacht te besteden aan inclusie en die wervingstekst te versturen aan de raad.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat het agenderingsverzoek is afgerond en dat er geen vervolgbehandeling gewenst is.
.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

R. Maref

Politieke Avond

Dossiernummer	2578
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	14 juli 2021
Agendapunt	2.LF
Omschrijving	16.00 uur - 18.00 uur: Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	30 juni 2021
Politieke Avond	**14 juli 2021**
Politieke Avond	21 juli 2021

Titel/onderwerp: # Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022

Raadsadviseur: E. Dirksen Telefoonnr: 3774712 elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	R. Duteweerd
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp	Telefoonnr:	377 4926
		E-mailadres:	rudy.duteweerd@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvorming 2		

Toelichting

Voorstel: De raad wordt voorgesteld de Visie Dierenwelzijn 2021-2030 vast te stellen en kennis te nemen van de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022.

Achtergrond
De Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 loopt af per 2021.
In 2019 is (unaniem) de motie 'Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn' aangenomen (19M155) waarin wordt gevraagd om een nieuwe, geactualiseerde en ambitieuze Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2025 en om (bij de Perspectiefnota) de middelen voor deze Uitvoeringsagenda expliciet toe te wijzen aan Dierenwelzijn.

Doel
Bevordering van dierenwelzijn in Arnhem en preventie en beperking van overlast, gevaar en schade door dieren.
Arnhem kent een Big Five: de wolf, het edelhert, de das, de slechtvalk en de bever.

Inhoud 1e uitvoeringsagenda 2021-2022
In de uitvoeringsagenda presenteert het college verschillende voorstellen waaronder:
- Arnhemmers met een Gelrepas betalen de helft van de rekening bij de dierenarts. De gemeente betaalt 30 procent en dierenartsen geven 20 procent korting. Dit geldt voor rekeningen tot 450 euro. Daarmee wordt een eerdere proef structureel van karakter.
- Financiële ondersteuning is mogelijk voor mensen die omdat ze gedwongen hun huis moeten verlaten niet voor hun huisdieren kunnen zorgen en deze tijdelijk naar de opvang moeten.
- De gemeente zoekt oplossingen voor overlast en schade door honden in rond natuurgebieden met grazers en/of broedplaatsen voor vogels. Ook wordt in overleg met hondenuitlaatdiensten gekeken hoe de overlast van grote groepen honden in de parken beperkt kan worden.
- Het chippen van katten wordt extra gestimuleerd.
- Er komt onderzoek naar betere bestrijding van ratten.

De Arnhemse Big Five
Een van de dieren uit de Big Five (de wolf, het edelhert, de das, de slechtvalk en de bever) is de wolf die zich heeft gevestigd aan de rand van Arnhem. De gemeente informeert dierhouders hoe te voorkomen dat wolven landbouwdieren aanvallen en wijst hen op bestaande schadevergoedingen. Met de provincie Gelderland gaat de gemeente in gesprek over preventieve maatregelen om schade tegen te gaan.

Kanttekeningen
De verantwoordelijkheid voor bevordering en bewaking van dierenwelzijn ligt vooral bij derden. Samenwerking is essentieel voor het realiseren van de visie.
Daarnaast is de capaciteit voor handhaving van de regels voor dierenwelzijn beperkt.

	Biodiversiteitsagenda Op 9 februari jl. heeft het college middels een raadsbrief de Biodiversiteitsagenda 2021-2025 naar de raad gestuurd, deze is als bijlage aan dit raadsvoorstel toegevoegd. *"Behoud en verbetering van de biodiversiteit in Arnhem is dermate belangrijk voor ons dat we een aparte Biodiversiteitsagenda 2021-2025 hebben opgesteld. Met de maatregelen in deze agenda wordt ook het dierenwelzijn bevorderd. Hierin staat bijvoorbeeld beschreven hoe we bijdragen aan een geschikte leefomgeving met voldoende ruimte, rust, schuilplaatsen en voedsel voor in het wild levende diersoorten, van de Arnhemse Big 5 aan de top van de voedselketen (de Wolf, het Edelhert, de Das, de Slechtvalk en de Bever) tot aan de bodemdieren. Klimaatadaptatie is ook belangrijk voor ons en heeft ook positieve effecten op dierenwelzijn. Onze plannen daarvoor zijn uiteengezet in de Strategie Klimaatadaptatie 2020-2030."* *[Uit de visie Dierenwelzijn 2021-2030, pagina 7]* Belangstellenden zijn geïnformeerd en uitgenodigd de raad toe te spreken. **30 juni 2021** Op 30 juni zijn de Informatieve en Meningsvorming I fase afgerond. Er is een aantal wijzigingsvoorstellen aangekondigd. (zie bijgevoegd behandelresultaat).			
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de volgende fase in het besluitvormingsproces: meningsvorming 2 of de besluitvormende fase.			
Spreekrecht publiek	Ja			
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. **Meningsvorming 2** Het doel van de M2 is het bespreken van de reeds ingediende moties en/of amendementen. Behandeling gebeurt per motie of amendement, op volgorde van volgnummer: 1. Indiener licht motie of amendement toe 2. Woordvoerders van andere fracties krijgen de gelegenheid om vragen te stellen aan de indiener of hun standpunt te delen 3. De portefeuillehouder krijgt de gelegenheid om te reageren op de motie of het amendement (pre-advies) 4. Woordvoerders kunnen reageren op de bijdrage van de portefeuillehouder. Daarna is de volgende motie of amendement aan de beurt, totdat alle moties of amendementen zijn besproken. Interrupties zijn toegestaan, maar kunnen vanwege de tijd beperkt worden.			
Bijlagen				
	Visie Dierenwelzijn 2021-2030			
	Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022			
	Motie 19M155 'Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn			
	Raadsbrief Biodiversiteitsagenda 2021-2025 d.d.9-2-21			
	Bijlage: Biodiversiteitsagenda 2021-2025			
	Lijst deelnemers rondetafelgesprek			
	Behandelresultaat informatieve/meningsvormende behandeling d.d. 30 juni 2021			
	Memo wethouder d.d. 8 juli 2021 beantwoording schriftelijk gestelde vragen PvdD plus beantwoording toezeggingen			

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Amendement van het lid	Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel Amendement	Wees ook vriendelijk voor de wesp en de hoornaar, u gaat ze nog missen
Nummer Zaaknummer	**21A42** 532107

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Op pagina 17 van de Visie Dierenwelzijn de volgende tekst:

- *Inwoners kunnen bijenzwermen melden bij een imker via de Imkersvereniging Arnhem Velp e.o. Deze komt de zwerm kosteloos ophalen. Is het onvermijdelijk om een hommel-, wespen- of Europese hoornaarsnest te bestrijden, dan kunnen inwoners dit zelf met een bestrijdingsmiddel. Bij (vragen over) schade, gevaar of overlast van andere diersoorten verwijzen wij inwoners door naar het Kennis- en Adviescentrum voor Dierplagen.*

Te vervangen door:

- Inwoners kunnen bijenzwermen melden bij een imker via de Imkersvereniging Arnhem Velp e.o. Deze komt de zwerm kosteloos ophalen. De gemeente gaat voorts zorgen voor goede informatievoorziening op het gebied van overlast door wespen, hoornaars en andere insecten. Daarbij wordt diervriendelijke overlastbestrijding bevorderd. Zo is het bijvoorbeeld vaak ook mogelijk om wespennesten te verplaatsen in plaats van te vernietigen.

Toelichting

- Diervriendelijk tegengaan van overlast van insecten zoals de wesp en de Europese hoornaar is vaak goed mogelijk. Zie bijvoorbeeld https://wespenstichting.nl
- De gemeente moet het gebruik van biociden door burgers niet bevorderen;
- Het Kennis- en adviescentrum voor Dierplagen is eenzijdig gericht op traditionele bestrijding. Door alleen naar dit instituut te verwijzen worden Arnhemmers niet geïnformeerd over alternatieve mogelijkheden die even effectief zijn.

- De gemeente moet diervriendelijke methoden van overlastbestrijding bevorderen en het automatisme loslaten dat potentieel agressieve dieren ook agressief bestreden moeten worden. - De gemeente heeft een rol in het vergroten van kennis bij het publiek over insecten en het verminderen van angst voor insecten.
Leo de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Amendement van het lid	Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel Amendement	Honden- en kattenshows niet voor de sier
Nummer Zaaknummer	**21A43** 532107

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Op pagina 10 van de visie Dierenwelzijn de volgende tekst toe te voegen aan de alinea getiteld "evenementen":
We willen voorts dat dierententoonstellingen niet in aanmerking komen voor een vergunning.

Toelichting

- Dierententoonstellingen zoals shows van rashonden en -katten zijn niet meer van deze tijd. Ze dragen bij aan het beeld van het huisdier als oneindig aanpasbaar aan menselijke schoonheidsidealen. Daarbij wordt het inkruisen van genetische defecten die ziekte, pijn en ongemak veroorzaken voor lief genomen. Artikel 2.1 van de wet Dieren *) verbiedt dit en is daarmee volgens ons een grondslag om vergunningen te weigeren voor deze evenementen.

Leo de Groot - Partij voor de Dieren

*) *Artikel 2.1 lid 1 van de wet dieren luidt: Het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.*

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Amendement van het lid	Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel Amendement	Privacy voor in het wild levende dieren
Nummer Zaaknummer	**21A44** 532107

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Op pagina 13 van de Visie Dierenwelzijn de volgende tekst te schrappen:

- *4. Zichtbaar zijn voor onze bezoekers (grootwild).*

Toelichting

- Zichtbaarheid is geen maatstaf voor dierenwelzijn en kan dus ook geen uitgangspunt zijn voor het dierenwelzijnsbeleid.
- Het bevorderen van zichtbaarheid van in het wild levende dieren juist strijdig kan zijn met hun natuurlijk gedrag en hun rol in het ecosysteem.

Leo de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Amendement van het lid	Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel Amendement	Trots is geen maatstaf voor dierenwelzijn
Nummer Zaaknummer	**21A45** 532107

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Op pagina 11 van de Visie Dierenwelzijn de tekst :
We zijn trots op de aanwezigheid van het Arnhemse dierenpark Burgers' Zoo. Zij participeert in verschillende natuurorganisaties - waaronder de Vleermuiswerkgroep, Vogelwerkgroep Arnhem en Paddenwerkgroep van het IVN - die allen bijdragen aan onderzoek naar en beschermen van de natuur.

Te vervangen door:
Het Arnhemse dierenpark Burgers' Zoo participeert in verschillende natuurorganisaties - waaronder de Vleermuiswerkgroep, Vogelwerkgroep Arnhem en Paddenwerkgroep van het IVN - die allen bijdragen aan onderzoek naar en beschermen van de natuur.

Toelichting
De uiting van trots op de aanwezigheid van een dierenpark in de gemeente is geen maatstaf voor dierenwelzijn en voegt niets toe aan het bevorderen van het welzijn van gehouden dieren of dieren in het wild.
De gemeente kan streven naar een goede samenwerking en verstandhouding met het dierenpark maar moet ook altijd een kritische houding kunnen innemen over het reilen en zeilen ervan. Onvoorwaardelijk trots uitspreken in een visie op dierenwelzijn past daar niet bij.

Leo de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Motie van	Leo de Groot – Partij voor de Dieren
Titel motie	TNR in het basispakket
Nummer Zaaknummer	**21M156** 532107

De werkwijze “trap-neuter-release” (vangen-steriliseren-terugzetten) is een effectieve methode om populaties van verwilderde katten klein te houden. De provincie geeft echter geen toestemming meer voor het uitzetten van gesteriliseerde verwilderde katten in openbaar gebied. Met deze motie willen we het college helpen om de provincie op andere gedachten te brengen.

We weten dat:

- “Trap-neuter-release” (TNR) een effectieve methode is om populaties van verwilderde katten klein te houden;
- De provincie Gelderland het uitzetten van gesteriliseerde verwilderde katten in openbaar gebied verboden heeft;
- Hierdoor in Gelderland eigenlijk geen effectief middel meer bestaat voor het beperken van populaties wilde katten en hierdoor onnodig ecologische schade ontstaat en de biodiversiteit verder onder druk komt;

We spreken uit

- Dat de provincie het uitzetten van gesteriliseerde verwilderde katten in openbaar gebied weer moet toelaten;

En roepen het college op:

- Ons standpunt bij Gedeputeerde Staten over te brengen en voorts te pleiten voor het weer laten verlenen van ontheffingen voor het uitzetten van gesteriliseerde verwilderde katten door organisaties die dat professioneel en zorgvuldig kunnen uitvoeren.

En gaan over tot de orde van de dag.

Leo de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Motie van	Leo de Groot – Partij voor de Dieren
Titel motie	Van “plaagdierbestrijding” naar “tegengaan van overlast”
Nummer Zaaknummer	**21M157** 532107

Diervriendelijke en professionele bestrijding van overlast door bijvoorbeeld wespen en hoornaars is afhankelijk van de aanwezigheid van bedrijven en organisaties die dit kunnen. De gemeente moet de komst hiervan bevorderen.

We weten dat:

- Er voor de meeste dieren die overlast kunnen geven, diervriendelijke methoden zijn om die overlast te voorkomen en tegen te gaan;
- Er in de regio weinig aanbod is van professionele diervriendelijke overlastbestrijders;
- Er daarom veelal wordt teruggevallen op traditionele plaagdierbestrijding met traditionele middelen zoals biociden, vallen en klemmen;

We vinden dat

- Overlast eerst zoveel mogelijk voorkomen moet worden;
- Eenmaal ontstane overlast op zo diervriendelijk mogelijke wijze tegengegaan moet worden;
- Er een omslag in het denken nodig is van “plaagdierbestrijding” naar “tegengaan van overlast”.

We roepen het college op:

- Arnhemmers proactief te informeren over het voorkomen en het diervriendelijk tegengaan van overlast, via de gebruikelijke kanalen;
- Het gebruik van biociden door particulieren te ontraden;
- De raad te informeren over de resultaten;

En gaat over tot de orde van de dag.

Leo de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Motie van	A. Cetintas - SP L. de Groot - Partij voor de Dieren
Titel motie	Open einderegeling dierenartskosten
Nummer Zaaknummer	**21M158** 532107

De raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Er een structureel bedrag van €61.000 beschikbaar is gesteld voor de dierenartskosten van minima
- Het college een budgetplafond wil hanteren voor deze regeling

Overwegende dat:

- Een budgetplafond betekent dat het afhankelijk is van willekeur wanneer je huisdier ziek wordt of je de kosten voor de behandeling vergoed krijgt of niet

Draag het college op:

- Een open eindregeling in te stellen waardoor er geen budgettair plafond wordt ingesteld.

En gaat over tot de orde van de dag,

A Cetintas - SP
L. de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022
Motie van	Nicky Eppich - VVD
Titel van de motie	Laat sportvissers niet achter het net vissen
Nummer Zaaknummer	**21M162**

De raad,
Gehoord de beraadslaging,

We weten dat

- Hengelsporters de oren en ogen zijn langs de waterkant om misstanden met betrekking tot het welzijn van vissen te melden, zoals stroperij, dumpen van chemisch afval en signaleren van vissterfte[1].
- Organisaties als Hengelsport Federatie Midden-Nelderland veel onderzoek doen naar de biodiversiteit in het water en hier met acties verbetering in brengen.
- Hengelsportverenigingen en natuurorganisaties toereikend zijn in het verbeteren van omgang met vissen door middel van educatie aan vissers en handhaving, zoals bijvoorbeeld met het project Vang5, het geven van zogenoemde VISlessen[2] en het herintroduceren van de steur in de Rijn en de elften in de Waal[3].
- Hengelsportverenigingen in Arnhem en omgeving met 6.667 leden in 2020 erg populair zijn.
- Het ledenaantal van Arnhemse Hengelsportverenigingen met meer dan 10% is gestegen het afgelopen jaar.

We vinden dat:

- Sportvisgelegenheden bijdragen aan de leefbaarheid in Arnhem.
- Samenkomen in en contact met de natuur moeten worden aangemoedigd.

[1] https://www.gelderlander.nl/arnhem/karpersterfte-treft-watergangen-in-arnhem-zuid~a7823e0a/

[2] https://www.sportvisserijnederland.nl/actueel/nieuws/21060/vissenschool-nl-vernieuwd-vraag-een-visles-aan.html

[3] https://www.gelderlander.nl/nijmegen/80-000-vissen-in-waal-bij-nijmegen-uitgezet-gaat-dit-zorgen-voor-herstel~a2301bd4/

Roept het college op: 1. Hengelsportorganisaties actief te betrekken bij projecten zoals de herindeling van oevers zodat vissen zowel diervriendelijk als recreatief kan plaatsvinden. (Zoals Stadsblokken-Meinerswijk)
Raadsleden Nicky Eppich - VVD

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	Visie Dierenwelzijn en Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn
Motie van	Leo de Groot – Partij voor de Dieren
Titel motie	Dierenshows niet voor de poes. Of de hond. Of….
Nummer Zaaknummer	**21M163** 532107

Binnen de gemeente Arnhem moeten geen dierententoonstellingen meer plaatsvinden. Dieren worden steeds meer aangepast aan menselijke schoonheidsidealen die vaak niet ten goede komen van het dier, dat eerder ziek wordt of lichamelijke ongemakken en pijn heeft. Dierenshows dragen daaraan bij en zijn daarom niet meer van deze tijd.

We vinden dat:

- Dierententoonstellingen zoals shows van rashonden en -katten niet meer van deze tijd zijn.
- Ze bijdragen bij aan het beeld van het huisdier als oneindig aanpasbaar aan menselijke schoonheidsidealen.
- Daarbij wordt het inkruisen van genetische defecten die ziekte, pijn en ongemak veroorzaken voor lief genomen.
- Artikel 2.1 lid 1 van de wet Dieren *) een grondslag is om vergunningen te weigeren voor deze evenementen.

En roepen het college op:

- Als onderdeel van de uitvoeringsagenda te onderzoeken of de aantasting van de gezondheid van op specifieke kenmerken gefokte dieren weigeringsgrond voor vergunningen voor (middel)grote en kleine evenementen kan zijn.
- Dit zo mogelijk op te nemen in een raadsvoorstel voor wijziging van de APV op te nemen.

En gaan over tot de orde van de dag.

Leo de Groot

**) Artikel 2.1 lid 1 van de wet dieren luidt: Het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.*

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 532107

Onderwerp: Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022

Voorstel

1. De Visie Dierenwelzijn 2021-2030 vast te stellen.
2. Kennis te nemen van de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022.

Inleiding

Als gemeente zijn wij medeverantwoordelijk voor de dieren binnen onze gemeentegrenzen. We dragen een zorgplicht voor deze dieren, zodra blijkt dat er niet meer voor ze gezorgd wordt. Wij vinden het welzijn van dieren in Arnhem belangrijk. Daarnaast verhogen dieren het welzijn van inwoners. Maar dieren kunnen ook gevaar, schade of overlast opleveren. Wij vinden het dan ook belangrijk om kaders te hebben voor de wijze waarop wij met in Arnhem levende dieren en hun eigenaren omgaan.

De Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 loopt af per 2021. U heeft daarnaast (unaniem) een motie ‘Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn’ aangenomen (19M155) waarin u vraagt om een nieuwe, geactualiseerde en ambitieuze Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2025 en bovendien bij de Perspectiefnota de middelen voor deze Uitvoeringsagenda expliciet toe te wijzen aan dierenwelzijn. Mede hierom hebben wij deze visie en uitvoeringsagenda opgesteld. Wij beschouwen daarmee motie ‘Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn’ (19M155) als afgedaan.

Beoogd effect

- Bevordering van het dierenwelzijn in onze gemeente.
- Preventie en, op zo diervriendelijk mogelijke wijze, beperking van overlast, gevaar en schade door dieren in Arnhem.

Gemeente Arnhem

Argumenten

1.1 We vinden dieren in onze stad belangrijk en hebben daarbij behoefte aan handelingskaders.

Als gemeente zijn wij medeverantwoordelijk voor dieren binnen de gemeentegrenzen. We dragen een zorgplicht voor deze dieren, zodra blijkt dat er niet meer voor ze gezorgd wordt. Wij vinden het belangrijk dat mens en dier in onze stad in harmonie kunnen samen leven. Wij vinden daarbij het welzijn van dieren in Arnhem belangrijk. Daarnaast verhogen dieren het welzijn van inwoners. Maar dieren kunnen ook gevaar, schade of overlast opleveren. Wij willen dus kaders hebben voor de wijze waarop wij met in Arnhem levende dieren en hun eigenaren omgaan.

1.2 We geven uitvoering aan uw motie 'Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn' (19M155).

U heeft (unaniem) een motie 'Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn' aangenomen waarin u vraagt om een nieuwe, geactualiseerde en ambitieuze Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2025. De Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en de 1e uitvoeringsagenda (die voor 2021-2022) bieden wij u hierbij aan (zie verder paragraaf Uitvoering). U vraagt ook om bij de Perspectiefnota de middelen voor deze Uitvoeringsagenda expliciet toe te wijzen aan dierenwelzijn. Dit is gedaan via Perspectiefnota 2021-2024 en Begroting 2021-2024.

Kanttekeningen

1.1 De mogelijkheden tot bevordering van dierenwelzijn van de gemeente zijn beperkt.

De verantwoordelijkheid voor bevordering en bewaking van dierenwelzijn ligt vooral bij derden. Samenwerking is dus essentieel voor het realiseren van deze visie.

1.2 De capaciteit voor handhaving van regels voor dierenwelzijn is beperkt.

Niet alle overtredingen van regels voor dierenwelzijn, en voor beperking van overlast, schade en gevaar door en voor dieren, kunnen met de huidige middelen en inzet tijdig worden gesignaleerd en zo nodig bestraft.

Participatie

We hebben onze groene partners betrokken bij de opstelling van deze nota. Het gaat dan om het Dierentehuis Arnhem e.o. en de deelnemers aan het Groen Forum Arnhem (Natuurcentrum Arnhem, Molenplaats, Arnhem Zoemt e.d.). Hun reacties zijn waar mogelijk verwerkt. Uiteraard worden zij ook betrokken bij de uitvoering ervan.

Financiën

Het budget voor dierenwelzijn vanaf 2021 is € 362.000 per jaar:

Budgetten dierenwelzijn 2021-2024 (x € 1.000,-)	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Opvang zwerfdieren	165	165	165	165
Plaagdierbestrijding	85	85	85	85
Minimaregeling dierenartskosten	61	61	61	61
Uitvoeringsagenda's dierenwelzijn	51	51	51	51
Totaal	**362**	**362**	**362**	**362**

Het budget voor plaagdierbestrijding (inclusief een verhoging vanwege volume- en prijsstijgingen) wordt sinds 2020 ook meegenomen onder de budgetten voor dierenwelzijn. Het is verder inclusief het bedrag van € 112.000/jaar uit de Begroting 2021-2024, waarvan € 61.000 voor voortzetting van de vergoeding dierenartskosten minima na 2020. De overige € 51.000/jr. wordt ingezet voor de uitvoeringsagenda's dierenwelzijn. Voor 2021 en 2022 gaat het om kosten van losloopvoorzieningen voor honden, betere voorlichting over omgaan met dieren, onderzoek naar diervriendelijker populatiebeheer en eventueel opvang van gehouden dieren bij huisontruimingen en vrijheidsontneming waarbij het asiel de kosten niet kan verhalen op de eigenaar.

Ten slotte gaat de verbouwing van het dierenasiel te Velp zeer waarschijnlijk leiden tot hogere huisvestingskosten en dus tarieven. Daarvoor zal ruimte binnen de bestaande budgetten worden gezocht.

De gemeente heft geen hondenbelasting.

Uitvoering

Op basis van deze visie en de actuele situatie stellen we eens per twee jaar een uitvoeringsagenda voor de komende twee jaar op. Hierbij vindt u de 1e uitvoeringsagenda: die voor 2021 en 2022. De uitvoering wordt grotendeels gedaan samen met onze maatschappelijke partners.

Communicatie

Na uw besluit informeren we onze partners hierover en gaan we met hen aan de slag voor de uitvoering van de agenda.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Visie Dierenwelzijn 2021-2030
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022
- Motie 19M155 'Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn'

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	532107

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23-02-2021, nummer 532107;

gelet op artikel 41 van het reglement van orde van de gemeenteraad Arnhem en art. 147, tweede lid Gemeentewet.

besluit:

1. De Visie Dierenwelzijn 2021-2030 vast te stellen.
2. Kennis te nemen van de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022.

De griffier, De voorzitter,

Visie Dierenwelzijn

2021-2030

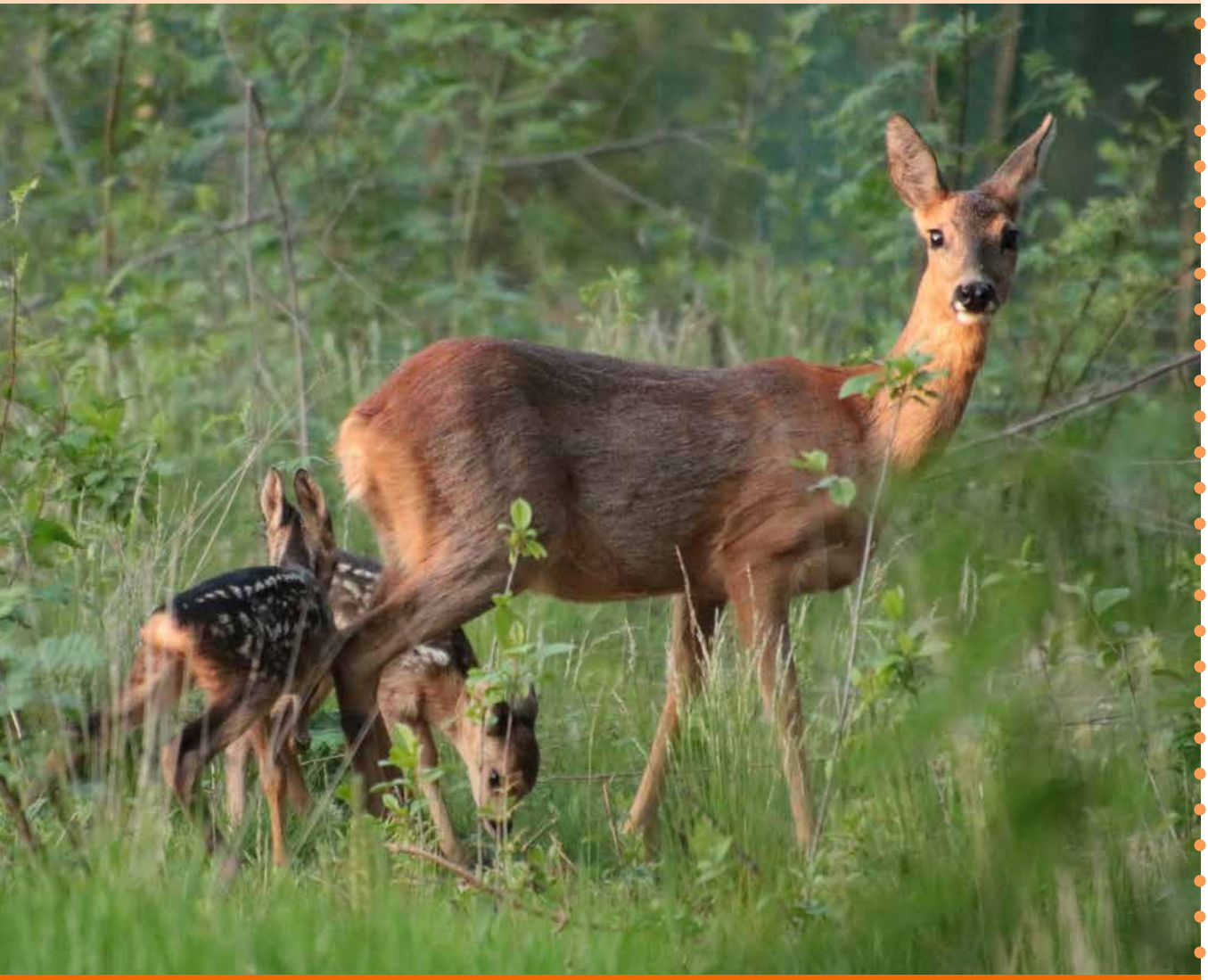

GEMEENTE Arnhem

Inhoudsopgave

VOORWOORD 5

1. BELANG EN BETEKENIS VAN DIERENWELZIJN 7
   1.1 Aanleiding voor deze visie 7
   1.2 Betekenis en belang van dierenwelzijn 7
   1.3 Realisatie van de visie 8

2. ONZE VISIE OP DIERENWELZIJN 9
   2.1 Dierenwelzijn van gehouden dieren 9
   2.2 Dierenwelzijn van in het wild levende dieren 13

Bijlage De wettelijke kaders 15

Voorwoord

Dieren hebben recht op een goed leven. Dat klinkt misschien vanzelfsprekend, maar dat is nog niet altijd het geval. Daarom heeft het college deze visie geschreven hoe we willen omgaan met dieren in Arnhem. Of het nu gaat om huisdieren, of om in het wild levende dieren: ze zijn vaak afhankelijk van het gedrag van ons, de mens.

Met dit uitgangspunt is de gemeente de afgelopen jaren de goede weg ingeslagen als het gaat om dierenwelzijn. We maken hier de balans op én willen een extra stap zetten. Dat doen we met deze ambitieuze visie dierenwelzijn, die we voor de komende jaren hebben vertaald in een zogeheten uitvoeringsagenda. Zo zetten we woorden om in daden.

Omdat onze mooie, groene stad wordt omgeven door veel natuur is de kans groot dat je tijdens een wandeling of fietstocht oog in oog komt te staan met dieren in het wild. Misschien wel met de Arnhemse ***big five***: de wolf, het edelhert, de das, de slechtvalk en de bever. Die nabijheid van een rijkdom aan soorten is bijzonder, en dat vergeten we weleens.

Tegelijkertijd staat de biodiversiteit onder druk. Dat brengt verantwoordelijkheid met zich mee.

We willen dat er voor de verschillende dieren plek is in onze stad. Daarom betrekken we hun welzijn bij de keuzes die we maken. En natuurlijk is de aanwezigheid van dieren niet altijd alleen maar mooi of bijzonder: huisdieren worden aan hun lot overgelaten en dieren zorgen soms voor overlast of schade. Ook daarmee gaan we aan de slag.

Arnhem is een stad waar Arnhemmers omkijken naar elkaar. Laat dat ook gelden voor die andere, soms onzichtbare bewoners: onze dieren. Omdat ze zo belangrijk zijn voor de leefbaarheid van onze stad, en voor hun welzijn afhankelijk zijn van ons mensen.

Cathelijne Bouwkamp
Wethouder gemeente Arnhem

1. Belang en betekenis van dierenwelzijn

1.1 Aanleiding voor deze visie

Als gemeente zijn we medeverantwoordelijk voor het welzijn van dieren binnen onze gemeentegrenzen. We hebben een zorgplicht met betrekking tot dieren, zodra blijkt dat er niet meer voor ze wordt gezorgd. Alle dieren, zowel gehouden dieren als in het wild levende dieren, verdienen daarbij onze zorg en aandacht. Maar dieren kunnen ook gevaar, schade of overlast opleveren. Wij vinden het dan ook belangrijk om kaders te hebben voor de wijze waarop wij in Arnhem met levende dieren en hun eventuele eigenaren omgaan. De bevoegdheden van de gemeente op het gebied van dierenwelzijn zijn beperkt, omdat de nationale regels vaak leidend zijn. Dit neemt niet weg dat wij wel degelijk mogelijkheden hebben om een positieve impact op dierenwelzijn te hebben.

Deze *Visie Dierenwelzijn 2021-2030* is uitgangspunt voor ons handelen rond dierenwelzijn. In deze Visie beschrijven we vooral waar we naartoe willen en welke onderwerpen daarbij belangrijk zijn. Vervolgens beschrijven we wat we al doen om dat te bereiken en wat we nog extra gaan doen. Op basis van deze visie en de actuele situatie stellen we eens per twee jaar een uitvoeringsagenda op.

Deze visie is de opvolger van de Uitvoeringsagenda dierenwelzijn 2016-2020 gemeente Arnhem.

1.2 Betekenis en belang van dierenwelzijn

Dierenwelzijn is een toestand van fysieke en psychische harmonie van het dier met zichzelf en de omgeving. Het gaat dus om de subjectieve ervaringen van het dier (gevoelens), het biologisch functioneren (gezondheid) en het kunnen uiten van natuurlijk (soortspecifiek) gedrag. Bij het vaststellen van dierenwelzijn dienen we zoveel mogelijk uit te gaan van wat van belang is voor de dieren. Welzijn is daarom de kwaliteit van leven zoals het wordt ervaren door de dieren zelf.

Dierenwelzijn is ten eerste belangrijk vanwege ***de intrinsieke waarde van dieren***. In de Wet dieren (2013) is opgenomen dat dieren een eigen waarde hebben. Daarnaast is ***het welzijn van in het wild levende dieren belangrijk voor het behoud van ecosystemen***. Als hun welzijn en daarmee uiteindelijk hun aantallen en soortenrijkdom afnemen, komen ecosystemen onder druk te staan (en daarmee ook de waardevolle ecosysteemdiensten die ze leveren). En ***dierenwelzijn is belangrijk omdat dieren een positieve invloed hebben op het algehele welzijn van mensen***. Gezelschapsdieren zorgen bijvoorbeeld voor meer sociale contacten, meer steun bij stress en de zelfwaardering van de mens neemt toe. Met een dier voelen mensen zich meer gehecht, staan ze positiever in het leven en voelen zich beter (zie ook onderzoek van dr Endenburg, Utrecht).

Behoud en verbetering van de biodiversiteit in Arnhem is dermate belangrijk voor ons dat we een aparte *Biodiversiteitsagenda 2021-2025* hebben opgesteld. Met de maatregelen in deze agenda wordt ook het dierenwelzijn bevorderd. Hierin staat bijvoorbeeld beschreven hoe we bijdragen aan een geschikte leefomgeving met voldoende ruimte, rust, schuilplaatsen en voedsel voor in het wild levende diersoorten, van de Arnhemse Big 5 aan de top van de voedselketen (de Wolf, het Edelhert, de Das, de Slechtvalk en de Bever) tot aan de bodemdieren. Klimaatadaptatie is ook belangrijk voor ons en heeft ook positieve effecten op dierenwelzijn. Onze plannen daarvoor zijn uiteengezet in de *Strategie Klimaatadaptatie 2020-2030.*

1.3 Realisatie van de visie

In het volgende hoofdstuk zetten we onze visie op dierenwelzijn uiteen. Deze visie is uitgangspunt voor ons handelen rond dierenwelzijn in 2021-2030. Op basis van deze visie en de actuele situatie stellen we eens per twee jaar een uitvoeringsagenda voor de komende twee jaar op. Deze wordt ter kennisname naar de raad gestuurd.

De wettelijke kaders van dierenwelzijn vindt u in bijlage.

2. Onze visie op dierenwelzijn

Arnhem is een groene, diervriendelijke en natuurinclusieve stad met een grote biodiversiteit. Er is voor zowel in het wild levende als door mensen gehouden[1] dieren plek in onze stad. Wij vinden hun welzijn belangrijk. In ons beleid geven we de wensen en behoeften van dieren dan ook een plek. We stellen daarbij de intrinsieke waarde van het dier centraal: het belang van dieren en hun welzijn (in hun vaak afhankelijke relatie tot de mens) wordt gezien en beschermd. We zien en erkennen daarnaast ook het belang van dieren voor mensen. En we willen dat mens en dier in onze stad in harmonie kunnen samenleven.

2.1 Dierenwelzijn van gehouden dieren

Eigenaren van gehouden dieren zijn verantwoordelijk voor een goede verzorging van en het voorkomen van schade, overlast en gevaar voor en door hun dier. Wij helpen hen daarbij en grijpen in waar nodig en mogelijk. Hierbij hanteren wij de volgende uitgangspunten.

1. Helpen van eigenaren met informatie over het correct houden van huisdieren
Veel problemen op het gebied van dierenwelzijn komen voort uit onwetendheid. Deze onwetendheid leidt tot het niet goed begrijpen en het verkeerd opvoeden van en omgaan met dieren. Soms zijn dieren in een impuls in huis gehaald, zonder te beseffen wat het betekent om een dier te hebben en wat de kosten ervan zijn[2]. We vinden het belangrijk dat eigenaren van dieren geïnformeerd zijn over het correct houden van huisdieren en dat de aankoop van een dier een weloverwogen beslissing is. Hierdoor kan dieren veel leed bespaard blijven en komen er minder dieren in het asiel terecht.

2. Helpen van ouderen, zorgbehoevenden en minima die niet (meer) goed kunnen zorgen voor hun huisdieren
Soms hebben eigenaren wat ondersteuning nodig bij het zorgen voor hun huisdier. Zo kunnen sommige Arnhemmers de medische kosten van een dierenartsbezoek niet betalen, waardoor hun dier niet de zorg krijgt die het nodig heeft en onnodig lijdt. En soms voelen ouderen en zorgbehoevenden zich genoodzaakt afstand te doen van hun dier. Bijvoorbeeld als ze voor langere tijd in het ziekenhuis moeten verblijven. Of als ze naar een zorginstelling moeten en hun huisdier niet mogen meenemen. Juist voor deze mensen kan het hebben van een huisdier erg belangrijk zijn voor hun lichamelijk en psychisch welzijn. Deze situaties hebben dan ook voor zowel dier als mens een zeer negatief effect. Wij helpen dan ook dieren met eigenaren die om uiteenlopende redenen (tijdelijk) niet goed meer voor hen kunnen zorgen. We vinden het belangrijk dat de mogelijkheid onderzocht wordt of het huisdier mee kan als ouderen in een instelling of seniorencomplex gaan wonen. In veel gevallen is dat niet alleen beter voor het dier (dat anders al snel in het dierenasiel terecht komt), maar ook voor het baasje. Het welzijn van het dier moet in deze keuze voorop staan. Daarom willen wij dat wordt voorzien in hulp bij de zorg voor de dieren van mensen die dat nodig hebben.

[1] Gezelschapsdieren zoals honden, katten, cavia's, konijnen, vogels, reptielen, amfibieën en vissen, maar ook hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren zoals schapen, geiten, paarden en kippen. En de dieren die worden gehouden op gemeentelijke grond, zoals op verpachte landbouwgronden en bij evenementen.
[2] De kosten van voeding en verzorging van huisdieren liggen al snel rond de 550 euro per jaar.

3. Zorgen voor opvang van huisdieren waarvoor niet (meer) wordt gezorgd
Huisdieren waarvoor niet meer wordt gezorgd worden opgevangen door het Dierentehuis Arnhem e.o. We willen de Stichting Dierentehuis Arnhem e.o. ondersteunen bij het verbeteren van haar verouderde huisvesting, zodat de dierenverblijven beter aansluiten bij de huidige eisen op het gebied van dierenwelzijn. Dieren die op straat worden gevonden (zwerfdieren) komen hier terecht, waar ze worden verzorgd tot er een nieuwe eigenaar is gevonden. Het kan ook zo zijn dat dieren tijdelijke opvang nodig hebben als gevolg van een huisontruiming, huiselijk geweld, arrestatie of (gedwongen) opname van de eigenaar. We vinden het belangrijk dat ook deze dieren kunnen worden opgevangen in het dierenasiel als familie of kennissen van de eigenaar geen uitkomst kunnen bieden.

4. Bevorderen van dierenwelzijn van op gemeentelijke grond gehouden dieren
Wij vinden het welzijn van op onze grond (door derden) gehouden dieren belangrijk.

Evenementen
We geven de voorkeur aan evenementen waarbij geen dieren zijn betrokken. De dieren kunnen zich hier namelijk meestal niet op natuurlijke wijze gedragen en raken gestrest door drukte en lawaai. Er zijn enkele uitzonderingen denkbaar waarbij de aanwezigheid van dieren een belangrijke rol speelt én waarbij het dierenwelzijn goed is geborgd. Dit wordt getoetst bij het afgeven van de vergunning. Het is daarom belangrijk dat ook kleine evenementen met dieren onder de vergunningsplicht gaan vallen.

Paardenweides
We vinden het belangrijk dat het welzijn van de paarden op de paardenweiden die we verpachten, wordt gewaarborgd. Het gaat dan om de kwaliteit van de schuilstallen, de beschikbare buitenruimte en de mogelijkheid tot natuurlijk, sociaal gedrag (zoals contact met soortgenoten en dagelijkse weidegang).

Landbouwgrond
Wij willen dat de landbouwgronden die we in pacht uitgeven duurzaam worden gebruikt met oog voor het vergroten van de biodiversiteit en voor het welzijn van de dieren op deze gronden. Denk aan natuurinclusieve landbouw en veeteelt, voldoende weidegang van het melkvee en deelname aan monitoringsprogramma's voor vermindering van medicijngebruik.

Schapenbegrazing
Voor het versterken van de natuurwaarden en biodiversiteit van onze gebieden zetten we waar mogelijk en zinvol schapenbegrazing in. We houden rekening met het welzijn van de dieren, bijvoorbeeld door lammeren bij de schapen te laten.

Paarden en runderen in de uiterwaarden
We willen de uiterwaarden op een zo natuurlijk mogelijke wijze beheren en een zo groot mogelijk aaneengesloten natuurgebied met zo min mogelijk barrières (rasters en hekwerken) creëren. Dit schept mogelijkheden om het leefgebied van de Konikpaarden en Gallowayrunderen, die al sinds de jaren '90 in Meinerswijk aanwezig zijn, te vergroten.

We willen het sociale leven van de dieren zichtbaar laten zijn voor onze parkbezoekers. Deze dieren kunnen zichzelf redden in de uiterwaarden: zij vinden er hun eigen voer. Net als in het wild levende dieren zijn ze aan het eind van de winter wel vermagerd, maar er is in het groeiseizoen voldoende voedsel om weer aan te sterken. De dieren zijn vrijwel nooit ziek en als ze ziek zijn herstellen ze zelf. Medicatie is niet nodig. Soms zijn er onderlinge gevechten waarbij ze elkaar kunnen verwonden. Dat is natuurlijk gedrag van dieren die in sociaal verband leven. Ook hiervan herstellen ze op eigen kracht. We grijpen dan ook zo min mogelijk in en geven de dieren zoveel mogelijk de ruimte om hun natuurlijk gedrag te vertonen en daarmee hun rol in het ecosysteem van de uiterwaarden te spelen. We grijpen alleen in bij onnodig lijden en noodsituaties, zoals bijvoeren bij langdurig hoogwater. Ook oude koeien en paarden horen bij een natuurlijke leeftijdsopbouw. De oudste koeien zijn ca. 20 jaar en de oudste paarden ca. 30 jaar. Aan het einde van de winter lijken deze dieren er oppervlakkig gezien soms slecht uit te zien maar in werkelijkheid zijn ze nog vitaal. Wanneer mogelijk laten we deze dieren zo oud als mogelijk worden.

Door de jaarlijkse aanwas van kalveren en veulens selecteren we in de kudde zodat een goede doorsnede van leeftijden en geslacht aanwezig blijven. We onderzoeken of er andere, diervriendelijke methoden van populatiebeheer zijn, zoals anticonceptie.

Om het sociale gedrag binnen een kudde optimaal te laten functioneren is het niet de bedoeling dat mensen ze benaderen, aaien of voeren of dat honden in het begrazingsgebied komen. Dieren die worden benaderd door mensen kunnen mensen gaan lastigvallen of letsel bezorgen. Dieren die structureel overlast of letsel bezorgen moeten worden verwijderd. We zoeken een opvangmogelijkheid elders voor deze dieren. Dit wordt echter steeds moeilijker. We zoeken dan ook een andere, diervriendelijke oplossing hiervoor. Wanneer er geen andere oplossing is worden ze geslacht. In het natuurgedeelte van de uiterwaarden zijn honden niet toegestaan omdat zij overlast, schade en gevaar kunnen opleveren voor de kuddes en andere dieren in het gebied.

Stadsboerderijen, Burgers' Zoo
Het in contact brengen van kinderen en volwassenen met dieren is belangrijk voor het leren omgaan met en het denken over dieren. Natuurcentrum Arnhem beheert twee educatieve stadsboerderijen waarvan wij eigenaar zijn: Presikhaaf (Noord) en De Korenmaat (Zuid). Hoofddoelstelling is en blijft educatie over dieren, zoals de verzorging van en omgang met dieren en dierenwelzijn. De stadsboerderijen zijn voor Arnhem van groot belang en we hechten veel waarde aan een goede samenwerking.

We zijn trots op de aanwezigheid van het Arnhemse dierenpark Burgers' Zoo. Zij participeert in verschillende natuurorganisaties - waaronder de Vleermuiswerkgroep, Vogelwerkgroep Arnhem en Paddenwerkgroep van het IVN - die allen bijdragen aan onderzoek naar en beschermen van de natuur.

5. Op diervriendelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar door en voor dieren
Huisdieren zijn belangrijk voor mensen. Ze zorgen voor veel plezier en ontvangen meestal veel liefde. Soms leveren ze echter overlast, schade of gevaar op voor mens en natuur.

Honden
We willen dat hondeneigenaren en andere inwoners zonder ergernissen kunnen samenleven en dat zij in de openbare ruimte zo veel mogelijk hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen, met zo weinig mogelijk overlast, gevaar en schade voor mens, andere dieren en natuur. Dit betekent het volgende voor honden in Arnhem:

Natuurlijk gedrag:
1. voldoende ruimte om te wandelen
2. voldoende plekken voor honden om vrij te bewegen, rennen, snuffelen en hun sociaal gedrag te vertonen.

Voorkoming van overlast voor mens en dier:
3. geen hondenpoep in de openbare ruimte
4. honden aan de lijn
5. geen aanhoudend geblaf of gejank
6. aangelijnde honden verontrusten grazers. We willen een goede oplossing hiervoor.

7. groepen (roedels) loslopende honden kunnen leiden tot ongewenste confrontaties met hondenbezitters en recreanten. Hondenuitlaatcentrales proberen andere gebruikers in parken te vermijden waardoor veel extra paden en versnippering en schade aan de natuur optreedt. Dit leidt tot schade aan en rond de losloopgebieden in onze parken. Zo ontstaan veel extra paden en treedt er versnippering en verstoring van de natuur op. We willen een goede oplossing hiervoor.

Voorkoming van gevaar voor mens en natuur:

8. geen honden op voor kinderen ingerichte openbare ruimtes
9. bijtincidenten voorkomen en zorgvuldig omgaan met bijtincidenten
10. aangelijnde honden verontrusten grazers en (grondbroedende) vogels. Zij associëren honden met hun natuurlijke vijand: de wolf. Grazers kunnen agressief worden naar honden, ook als ze 'niets doen'. Niet iedereen houdt zich aan het aanlijngebod. Loslopende honden jagen grazers, (grondbroedende) vogels, zoogdieren en ander wild op en vallen ze aan. In hondenpoep kan een parasiet zitten die onder andere spontane abortus bij koeien veroorzaakt. We willen een goede oplossing hiervoor.

Katten

Weggelopen of achtergelaten huiskatten en hun nakomelingen leveren problemen op. Hun welzijn is vaak laag vanwege een slechte gezondheid (ziekte en verwondingen) en gebrek aan voedsel. Verder kunnen mens en dier besmet raken en ziek worden van veel voorkomende infecties bij zwerfkatten. Tot slot doden (verwilderde en huis) katten vogels, muizen, eekhoorns, konijnen, reptielen en amfibieën. Registratie is ons inziens het meest effectieve middel tegen zwerfkatten en andere problemen zoals diefstal, illegale handel, dumpingen en vermissingen. Wij willen dus graag dat zoveel mogelijk Arnhemse katten gechipt worden. Dit is voor katten nog niet verplicht (voor honden wel).

Overig

Niet alle diersoorten zijn geschikt als huisdier. Wij zouden graag een landelijk verbod zien op het houden van dieren van diersoorten:

1. waarbij welzijn en gezondheid van het dier in gevaar komt bij het houden als huisdier (zoals het geval is bij veel exotische dieren);
2. met een risico van invasiviteit en andere schade bij ontsnapping of vrijlating (bijvoorbeeld de roodwang-schildpad: een alleseter zonder natuurlijke vijanden in Nederland);
3. die gevaar voor de volksgezondheid en veiligheid opleveren;
4. die beschermd zijn.

6. Zoveel mogelijk voorkomen, beperken en bestraffen van door mensen toegebracht onnodig dierenleed.

Dierenmishandeling en verwaarlozing van dieren komen helaas ook voor. Verwaarlozing van dieren komt vaak voort uit onkunde die vaak voortvloeit uit het gebrek aan kennis over het dier en reflectie op het eigen handelen. We willen dat Arnhemmers geïnformeerd zijn over het correct houden van huisdieren, maar ook over wat te doen bij (vermoedens van) dierenmishandeling/verwaarlozing.

Wij vinden het belangrijk dat mensen die dieren kopen weten waar ze aan beginnen. Dieren die uit een impuls worden gekocht belanden waarschijnlijk vaker gedumpt en wat een voorkombaar beslag op schaarse opvangruimte in het asiel oplevert. Om die reden willen we dat dieren in Arnhem alleen in

dierenspeciaalzaken kunnen worden verkocht, dus niet in tuincentra. De gemeente kan dit niet reguleren: wij gaan dit uitdragen richting het Rijk.

Bij het realiseren van onze visie op dierenwelzijn van gehouden dieren werken wij zoveel mogelijk samen met zorginstellingen, de Stichting Dierentehuis Arnhem e.o. en andere maatschappelijke organisaties.

2.2 Dierenwelzijn van in het wild levende dieren

Uniek van onze gemeente zijn de vele in het wild levende dieren op ons grondgebied. Ze komen zowel in de Arnhemse natuurgebieden als in de stad voor. Daar mogen we trots op zijn, maar het brengt ook verantwoordelijkheid met zich mee. Door de gevolgen van klimaatverandering, de snelle teruggang in biodiversiteit en het versplinteren van leefgebieden zijn onze in het wild levende dieren erg kwetsbaar: niet alleen de beschermde diersoorten (bijvoorbeeld edelhert, damhert, ree, wolf, vos, das, bever en steenmarter), maar nadrukkelijk ook zij die niet wettelijk beschermd worden.

We hanteren drie uitgangspunten bij dierenwelzijn van in het wild levende dieren:

1. Behouden en bevorderen van een gezonde leefomgeving, waarbij dieren zoveel mogelijk de ruimte krijgen om hun natuurlijke gedrag te vertonen en hun rol in het ecosysteem te spelen
Wij vinden het belangrijk dat wilde dieren op ons grondgebied:
1. een voldoende grote en gezonde leefomgeving hebben met zo min mogelijk onnatuurlijke barrières als hekwerken en wegen;
2. beschermd worden tegen door mensen veroorzaakt verstoring en onnodig lijden, zoals te hoge recreatiedruk, stroperij, gemotoriseerd verkeer en loslopende honden;
3. onderdeel uitmaken van een gezond en volledig ecosysteem met een grote biodiversiteit;
4. zichtbaar zijn voor onze bezoekers (grootwild).

2. Op zo diervriendelijk mogelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar door dieren
Als (het risico op) schade, gevaar of overlast van dieren te groot is of dreigt te worden willen wij op een zo diervriendelijk en natuurlijk mogelijke wijze ingrijpen, het liefst via preventie.

Overlast door beschermde diersoorten en insecten
Vossen jagen op weidevogels, (scharrel)kippen, (jonge) hazen, konijnen, lammeren en reekalveren. Wolven in een roedel jagen in hun leefgebied op wild (met name ree). Minder dan 1% van hun voedsel bestaat uit gehouden vee (schapen). Trekkende wolven veroorzaken de meeste schade. Zij jagen op gemakkelijk te vangen dieren zoals schapen en geiten. We willen de Arnhemse dierhouders informeren over de aanwezigheid van wolven en vossen en de risico's daarvan voor huisdieren en gehouden dieren, het voorkomen van aanvallen en mogelijkheden voor schadevergoeding door de provincie. En we vinden dat de provincie ook preventieve maatregelen moet vergoeden als er sprake is van regelmatig voorkomende schade door (trekkende) wolven.

Tot op heden ondervinden we in Arnhem weinig of geen overlast van beschermde diersoorten als bever, vleermuis en steenmarter of van insecten. Al deze dieren spelen een zeer belangrijke rol in de voedselpiramide en in hun ecosystemen. Waar deze dieren toch voor overlast zorgen, wegen we het welzijn en belang van het dier tegenover de (vaak geringe) schade voor de mens. Zo bestrijden we bijen, hommels, wespen en Europese hoornaars alleen als er reëel gevaar dreigt of is voor mensen, bijvoorbeeld omdat er veel aanwezig zijn op plekken met veel kinderen, zieken of ouderen. Mocht er in de toekomst toch te veel overlast ontstaan door een van deze dieren, dan herstellen we deze schade op diervriendelijke wijze.

Ganzen en duiven
Jaarlijks verblijven, broeden en overwinteren vele duizenden ganzen binnen onze gemeentegrens, vooral in Arnhem-zuid. Ze veroorzaken schade en overlast aan mens en natuur. Hetzelfde geldt voor duiven. Wij continueren de huidige succesvolle diervriendelijke bestrijding, waarbij we rasters plaatsen rond eilanden om het broeden door ganzen te bemoeilijken en nestbeheer toepassen. Wij willen het ganzenbeheer in de regio daarnaast beter op elkaar afstemmen, omdat ganzen van het ene in het andere gebied terecht komen.

Ratten
Vanuit dierenwelzijn is het beter plaagdieroverlast te voorkomen dan de dieren achteraf te doden. We gaan daarom meer inzetten op preventie.

Eikenprocessierups
De lange termijnoplossing voor plagen zoals de eikenprocessierups is het vergroten van de biodiversiteit *(zie Biodiversiteitsagenda 2021-2025).*

3. Voorkomen, beperken en bestraffen van door mensen toegebracht dierenleed.
We streven naar het zoveel mogelijk voorkomen van dierenleed waarbij we het wild zichtbaar houden voor bezoekers met minimale problemen. Een van die problemen is aanrijdingen met wild. Er worden nog regelmatig dieren op wegen binnen de gemeente Arnhem aangereden (circa 50 per jaar).

Het is verboden om beschermde diersoorten opzettelijk te doden, te vangen of hun voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen, tenzij de provincie ontheffing of vrijstelling verleent. Desondanks wordt er gestroopt op vogels, vis, klein - en grootwild: naar schatting enkele tientallen edelherten, damherten, reeën en zwijnen per jaar. Ook houdt niet iedere hondenbezitter zich aan het aanlijngebod. Loslopende honden jagen op grootwild, wat leidt tot verstoring van dieren en hun rustplaatsen en verwonding en doden van grootwild. Soms worden wilde dieren zodanig toegetakeld door een hond dat het wild moet worden afgemaakt. We willen dit beperken.

In het wild levende dieren houden zich niet aan menselijke gebiedsgrenzen. Om effectief te zijn zoeken we samenwerking en afstemming met eigenaren en beheerders van omliggende gebieden (gemeenten, Geldersch Landschap en Kasteelen, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Defensie) en kennisinstituut IPC De Groene Ruimte.

Wij streven naar voorkoming of beperking van stress bij Arnhemse dieren veroorzaakt door vuurwerk. Stress bij dieren door vuurwerk kan het best worden voorkomen indien er voor het hele Arnhemse grondgebied (en liefst regionaal) een vuurwerkverbod geldt.

In de reguliere bio-industrie staat dierenwelzijn niet voorop. We willen daarom een diervriendelijk cateringbeleid binnen de gemeente: bij borrels, recepties, vergaderlunches en andere evenementen moet vegetarisch eten de standaard worden.

BIJLAGE De wettelijke kaders

Wet dieren

Op 1 januari 2013 is de Wet dieren in werking getreden. De Wet dieren is een kaderwet. Dit betekent dat deze een beperkt aantal regels stelt en daarnaast de mogelijkheid biedt om allerlei deelonderwerpen (bijvoorbeeld regels ten aanzien van houden en doden van dieren) te regelen via Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) en ministeriële regelingen. De Wet dieren is de belangrijkste wet met betrekking tot gehouden dieren en bundelt alle regels ten aanzien van deze dieren in één wet. De volgende wetten zijn opgegaan in de Wet dieren en zijn of komen fasegewijs (deels) te vervallen:

- Gezondheids- en welzijnswet voor dieren
- Diergeneesmiddelenwet
- Wet op de dierenbescherming (inclusief Waak- en heemhondenbesluit)
- Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde 1990
- Kaderwet diervoeders
- Landbouwkwaliteitswet

De belangrijkste regels op het gebied van dierenwelzijn zijn opgenomen in drie AMvB's. Het betreft het Besluit houders van dieren, het Besluit gezelschapsdieren en het Besluit diergeneeskundigen. In het Besluit houders van dieren zijn algemene regels opgenomen voor het houden van dieren, het doden van dieren en evenementen met dieren. Ook bevat het besluit aanvullende regels over dierenmishandeling en specifieke regels voor het houden van bepaalde diersoorten (runderen, varkens, kippen). Met name dit besluit bevat regels die voorheen golden op grond van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. In het Besluit diergeneeskundigen zijn onder andere regels opgenomen over lichamelijke ingrepen die zijn toegestaan.

In de Wet dieren (artikel 1.3) staat de intrinsieke waarde van het dier centraal. Om een minimale garantie voor de bewaring van deze eigen waarde te kunnen bieden, zijn in hetzelfde artikel de vijf vrijheden opgenomen. Dat betekent dat, zover redelijkerwijs verlangd kan worden, de zorg voor dieren in ieder geval inhoudt dat dieren vrij zijn van:

a. honger, dorst en onjuiste voeding;
b. fysiek en fysiologisch ongerief;
c. pijn, verwondingen en ziektes;
d. angst en chronische stress;
e. beperkingen van hun natuurlijke gedrag.

De Wet dieren stelt beperkingen aan de mogelijkheden om dieren te gebruiken bij evenementen en wedstrijden. Zo is het verboden om dieren als prijs, beloning of gift uit te reiken (artikel 2.13), dierengevechten te organiseren (artikel 2.14) of bij een dier onnodig pijn of letsel te veroorzaken of zijn gezondheid of welzijn aan te tasten (artikel 2.1) en het vertonen en vervoeren van wilde zoogdieren ten behoeve van een circus of een ander optreden. Huisdieren, paarden, kamelen en diverse andere soorten worden vooralsnog wel toegestaan bij circussen en andere optredens waar dieren worden ingezet.

Wet natuurbescherming
Per 1 januari 2017 trad de Wet natuurbescherming in werking. Deze wet vervangt de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en faunawet. Het is daarmee de belangrijkste wet voor de bescherming van in het wild levende dieren en hun leefomgeving. In de Wet natuurbescherming is de bescherming vooral gericht op soorten die vanuit internationale afspraken beschermd moeten worden door Nederland. Wel is er voor de 'overige' soorten een basisbeschermingsregime en geldt voor alle soorten een zorgplicht. De provincie is bevoegd gezag. De Wet natuurbescherming zal overgaan in het stelsel van de Omgevingswet.

Identificatie en registratie
Vanaf 1 april 2013 geldt in Nederland wel een chip- en registratieverplichting voor honden. Dit houdt in dat chippen én registreren verplicht is voor pups die na 1 april 2013 zijn geboren. Haal je een hond, ongeacht zijn leeftijd, vanuit het buitenland naar Nederland, dan ben je verplicht deze binnen twee weken nadat hij Nederland is binnengebracht te registreren bij een daarvoor aangewezen databank. Deze honden moeten al gechipt zijn om Nederland binnen te kunnen komen. Bij veranderingen zoals een verhuizing of als het dier een nieuwe eigenaar krijgt, is de eigenaar op wiens naam het dier op dat moment geregistreerd staat verantwoordelijk voor het stopzetten van zijn registratie binnen 14 dagen. En de nieuwe eigenaar is zelf verantwoordelijk om de gegevens op zijn naam te zetten.

Voor paarden en paardachtigen (dus ook ezels en kruisingen van ezels en paarden) is het verplicht het dier te laten chippen en registreren vanaf een leeftijd van 6 maanden. Dit geldt voor alle paardachtigen geboren in de EU na 1 juli 2009. Voor deze dieren geldt dat zij bovendien een paardenpaspoort moeten hebben.

Zorgplicht
Een ieder heeft op grond van artikel 1.4 van de Wet dieren en artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming een zorgplicht voor dieren. In beide gevallen houdt dit in dat handelingen die mogelijkerwijs schade kunnen toebrengen aan het dier achterwege moeten worden gelaten of, voor zover mogelijk, moeten worden voorkomen dan wel beperkt.

Iedereen is volgens artikel 2.1 van de Wet dieren verplicht een dier in nood te helpen. Verder zijn er afzonderlijke strafbepalingen over dierenmishandeling en -verwaarlozing die verbieden om dieren de nodige zorg te onthouden. Deze bepalingen gelden, bij wijze van uitzondering, ook voor in het wild levende (niet gehouden) dieren.

In het geval van de Wet natuurbescherming houdt de zorgplicht in dat in het wild levende dieren in principe met rust dienen te worden gelaten. Inwoners moeten gewonde of zieke dieren in nood echter wel helpen. Dit kan bijvoorbeeld door het dier naar een dierenasiel te brengen of een dierenambulance te bellen. Bij gewonde of dode marters, dassen, vossen, reeën, zwijnen en herten dient de politie in kennis gesteld te worden.

In artikel 8 lid 3 van het Burgerlijk Wetboek (boek 5) is vastgelegd dat een gevonden dier met een vermeende eigenaar onder de verantwoordelijkheid van de gemeente valt. De gemeente moet dit dier gedurende 14 dagen voor de eigenaar bewaren. Gemeenten zijn volgens de Algemene Wet Bestuursrecht verder verplicht om in het geval van huisontruimingen 'zaken' die hierbij worden achtergelaten ('aan straat gezet') tijdelijk op te slaan. Wanneer een 'zaak', een dier in dit geval, in beslag wordt genomen, kan de gemeente het maximaal 13 weken in bewaring houden. Wanneer het na deze periode niet mogelijk is om het dier weer over te dragen aan de rechtmatige eigenaar, is de gemeente bevoegd het over te dragen aan het dierenasiel, te verkopen of te euthanaseren.

Verkoop van dieren

Artikelen 3.17 tot en met 3.20 van het Besluit Houders van Dieren bevatten bepalingen over verkoop van dieren:

- Bij de verkoop of aflevering van een gezelschapsdier moet de verkoper schriftelijke informatie over de benodigde verzorging van het dier geven. Het gaat hierbij om informatie over de verzorging, de huisvesting en het gedrag van het gezelschapsdier, en over de kosten die het houden van het dier met zich meebrengen.
- De verkoper moet ook informatie geven over de gezondheidsstatus van het verkochte of afgeleverde dier.
- Als een dier bij verkoop of aflevering verpakt wordt, moet dit zo gebeuren dat het welzijn en de gezondheid van het dier niet onnodig worden benadeeld.
- Het is tenslotte verboden een gezelschapsdier te verkopen aan een persoon jonger dan 16 jaar.

Handhaven dierenwelzijn

Het handhaven van dierenwelzijn is in principe geen verantwoordelijkheid van de gemeente. Echter, een gemeente kan via de APV op het gebied van openbare orde en veiligheid eisen stellen aan evenementen die direct of indirect hun weerslag hebben op het dierenwelzijn. Deze eisen kunnen worden vastgelegd in vergunningen. Overtreding van het vergunningvoorschrift kan worden gehandhaafd. Een andere optie om te handhaven is opgenomen in de Wet aanpak woonoverlast. Deze wet – die sinds 1 juli 2017 in werking is – biedt de gemeente meer mogelijkheden om woonoverlast sneller aan te pakken. In het geval van langdurige overlast kan de burgemeester officiële waarschuwingen geven en gedragsverandering afdwingen. De voorwaarde is dat bemiddeling met de buren niets oplevert. In het kader van stank- en geluidsoverlast kan de gemeente op deze wijze ook effectief ingrijpen in situaties waarin het welzijn van huisdieren wordt aangetast.

Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn

2021-2022

GEMEENTE Arnhem

Inhoudsopgave

1. INLEIDING **5**

2. REALISATIE VISIE DIERENWELZIJN **7**
2.1 Gehouden dieren 7
2.2 In het wild levende dieren 12

3. FINANCIËN **19**

Bijlage Partners voor uitvoering 20

1. Inleiding

De basis voor onze acties rond dierenwelzijn is tot nu toe gevormd door de Uitvoeringsagenda dierenwelzijn 2016-2020 gemeente Arnhem. We bespreken in dat kader jaarlijks de overeenkomst met Stichting Dierentehuis Arnhem e.o. Waar nodig wordt zij verbeterd. We werken met het Natuurcentrum Arnhem samen bij de ontwikkeling van lespakketten. Verder zijn er inmiddels structurele budgetten voor curatieve bestrijding van plaagdieren en voor het ophalen van dode dieren en zwerfdieren.

In deze Uitvoeringsagenda beschrijven we per onderwerp van de Visie Dierenwelzijn 2021-2030 wat we al doen op dat gebied en wat we in 2021 en 2022 extra willen gaan doen om de visie te realiseren (hoofdstuk 2).
In hoofdstuk 3 beschrijven we de financiële kaders voor deze Uitvoeringsagenda. Tenslotte vermelden we in bijlage welke partners hierbij voor ons belangrijk zijn.

2. Realisatie visie dierenwelzijn

In dit hoofdstuk beschrijven we per onderwerp van de Visie Dierenwelzijn 2021-2030 wat we al doen op dat gebied en wat we in 2021 en 2022 extra willen gaan doen om de visie te realiseren. Achtereenvolgens voor gehouden dieren (paragraaf 2.1) en in het wild levende dieren (paragraaf 2.2).

2.1 Gehouden dieren

1. Helpen van eigenaren met informatie over het correct houden van huisdieren

Verkoop van dieren beperken en voorlichting verbeteren

Wat doen wij al / wat is de huidige situatie?

Bij de verkoop of aflevering van een gezelschapsdier moet de verkoper schriftelijke informatie over de benodigde verzorging van het dier geven. Het gaat hierbij om informatie over de verzorging, de huisvesting en het gedrag van het gezelschapsdier, en over de kosten die het houden van het dier met zich meebrengen. De verkoper moet ook informatie geven over de gezondheidsstatus van het verkochte of afgeleverde dier. Dit is landelijke regelgeving.

Wat gaan we extra doen?

We gaan een actievere rol spelen in het voorlichten van onze inwoners over verantwoord bezit van gezelschapsdieren en over de mogelijkheden om een dier op te halen in het dierenasiel en zo een beter leven te geven. Wij willen landelijke regelgeving voor de beperking van verkoop van dieren tot dierenspeciaalzaken. Zo nodig werken wij deze uit in gemeentelijke regels.

2. Helpen van ouderen, zorgbehoevenden en minima die niet (meer) goed kunnen zorgen voor hun huisdieren

Bijdrage in dierenartskosten voor minima

Wat doen wij al?

Begin 2019 zijn we samen met Arnhemse dierenartsen en het dierenasiel de pilot ‘Arnhemse Minimaregeling Dierenartskosten’ gestart. Aan de regeling doen tot nu toe (eind 2020) zeven Arnhemse dierenartsen mee. Zij geven de huisdiereigenaar 20% korting op de rekening. De gemeente draagt 30% bij en de overige 50% is voor de eigenaar van het dier. De korting geldt voor rekeningen tot 450 euro. Alle Arnhemmers in het bezit van een Gelrepas kunnen aanspraak maken op de regeling. Dieren moeten gechipt zijn of worden gechipt bij behandeling. De pilot heeft een vervolg gekregen in 2020.

Wat gaan we extra doen?

We willen de pilot omzetten in een structurele regeling. Hiertoe hebben we in de Begroting 2021-2024 een budget van € 60.000,- per jaar opgenomen.

Ouderen en zorgbehoevenden bijstaan in zorg voor hun dier

Wat doen anderen al?

Er bestaan netwerken van mensen die graag een keer een hond uitlaten of een ander huisdier verzorgen voor mensen die dat tijdelijk zelf niet kunnen.[1]

[1] De landelijke Stichting Bevordering Huisdierenwelzijn steunt bijvoorbeeld met haar project ‘Wat Nu?’ huisdiereigenaren met kleine beurs die door acute omstandigheden tijdelijk de zorg voor het huisdier niet of niet volledig aankunnen. De stichting heeft een netwerk van vrijwilligers die de helpende hand willen bieden in eigen wijk of buurt aan zorgvragers in nood.

Wat gaan we extra doen?
We onderzoeken samen met betrokken partijen welke mogelijkheden er zijn als Arnhemmers naar een zorginstelling moeten, ook voor het samenhouden van dier en baasje. We maken netwerken als Wat nu? bekend in Arnhem, en zij worden indien nodig aan de keukentafelgesprekken door sociale wijkteams geadviseerd ter voorkoming van het moeten afstaan van een dier.

3. Regelen van opvang voor huisdieren waarvoor niet (meer) wordt gezorgd

Opvang van dieren

Wat doen wij al?
Inwoners kunnen gevonden zwerfdieren (huisdieren) en overleden dieren (honden, katten en andere huisdieren) melden bij Dierenambulance Arnhem e.o. Op de website van Dierentehuis Arnhem en omstreken staat wat men moet doen bij vermissing van een huisdier. De gemeente is wettelijk verplicht om gevonden dieren gedurende 14 dagen voor de eigenaar te bewaren. Deze taak heeft de gemeente uitbesteed aan de Stichting Dierentehuis Arnhem e.o. Wanneer een eigenaar zich binnen de periode van 14 dagen meldt of wordt achterhaald zijn de gemaakte kosten voor zijn rekening. Als het dier in deze periode niet wordt opgehaald, vervalt het eigendom van het huisdier aan het Dierentehuis. Weigert de eigenaar de opgegeven kosten te voldoen, dan vervalt het eigendom van het dier na een maand alsnog aan de gemeente of het dierenasiel. Ook een inwoner mag een gevonden dier opvangen (hij moet dan wel aangifte hiervan doen). Na een periode van 12 maanden wordt de houder automatisch eigenaar.

Bij huisontruimingen en vrijheidsontnemingen zijn soms ook huisdieren betrokken. Indien het dier volgens de deurwaarder (bij huisontruiming) of politie (bij vrijheidsontneming) niet bij de eigenaar of diens familie of kennissen kan blijven, zorgen wij net als bij zwerfdieren gedurende twee weken voor opvang. De kosten van de opvang zijn voor de eigenaar, tenzij hij of zij officieel afstand doet van het dier.

Wat gaan we extra doen?
Het komt voor dat de eigenaar de kosten voor de opvang van gehouden dieren bij huisontruimingen en vrijheidsontneming niet kan of wil betalen. Wij willen onderzoeken of hier extra inzet van de gemeente nodig is. Een deel van het extra budget voor dierenwelzijn in de Begroting 2021-2024 kan hier mogelijk voor worden ingezet.

Het dierenasiel is gevestigd in Velp. Dit complex is verouderd. Het is bouwkundig slecht en de ruimtes voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. Het Dierentehuis Arnhem e.o. zal binnenkort beginnen met een grondige renovatie. Hierdoor zullen de dierenverblijven ook beter aansluiten bij de huidige eisen op het gebied van dierenwelzijn. Wij ondersteunen de Stichting Dierentehuis Arnhem e.o. bij deze actie.

4. Bevorderen van dierenwelzijn van op gemeentelijke grond gehouden dieren

Alle evenementen met dieren verplichten tot aanvragen vergunning

Wat doen wij al?
Voor (middel)grote evenementen in Arnhem is een vergunning nodig. Enkele keren per jaar ontvangen wij aanvragen voor evenementen waarbij dieren worden ingezet. Een voorwaarde van evenementen-vergunningen met dieren is dat wordt voldaan aan de vijf vrijheden zoals beschreven in artikel 1.3 Wet dieren. Onvoldoende dierenwelzijn is volgens de APV echter geen weigeringsgrond voor een evenementenvergunning. Constateringen van schending van dierenwelzijn bij evenementen worden door de gemeentelijke afdeling Handhaving doorgezet naar het bevoegd gezag: de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) en de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA).
Voor kleine evenementen (met of zonder dieren) is op dit moment geen vergunning nodig, maar volstaat een melding. Verder is het niet toegestaan om tijdens evenementen ballonnen op te laten of uit te reiken aan bezoekers. Dieren kunnen ballonnen aanzien voor voedsel en verstrikt raken in ballontouw.

Wat gaan we extra doen?
We gaan onderzoeken of onvoldoende borging van dierenwelzijn en het niet-noodzakelijk gebruik van dieren weigeringsgronden voor vergunningen voor (middel)grote en kleine evenementen kunnen zijn. Zo ja, dan nemen wij dit op in de APV.

Versterken dierenwelzijn van door of namens de gemeente gehouden dieren

Wat doen wij al?

Wij verhuren weiden waarop paarden worden gehouden. Begrazing vindt op dit moment plaats op en rond de Huissensedijk en Drielsedijk door schapen en in Meinerswijk door Gallowayrunderen en Konikpaarden.

De Arnhemse stadsboerderijen hebben het Keurmerk kinderboerderijen SKBN. Hiermee tonen ze aan dat ze voldoen aan alle wettelijke voorschriften en kwaliteitseisen, waarmee de boerderijen veilige en verantwoorde plekken zijn voor de bezoekers, de dieren en natuurlijk de medewerkers. Er is continu aandacht voor het thema dierenwelzijn op de boerderij en bij de educatieve lespakketten. Ter plaatse is informatie te vinden over de dieren op onder andere informatiepanelen. De stadsboerderijen hebben in 2019 tezamen meer dan 206.000 bezoekers gehad.

Wat gaan we extra doen?

Onze indruk is dat het aantal gehouden paarden op de beschikbare buitenruimte op sommige locaties te groot is. We gaan onderzoeken hoe het welzijn is van de paarden (ruimte, kwaliteit van de schuilstallen en of ze hun sociale gedrag kunnen vertonen) en of voorwaarden rond dierenwelzijn in huurcontracten of contractverlengingen opgenomen kunnen worden.

5. Op diervriendelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar door en voor dieren

Schade, overlast en gevaar door honden verminderen

Wat is de huidige situatie? Wat doen wij al?

Aangelijnde honden zijn in bijna de gehele openbare ruimte van Arnhem welkom. Er zijn verder circa 30 hondenloslooppplaatsen in Arnhem; plekken voor honden om vrij te bewegen, rennen, snuffelen en hun sociaal gedrag te vertonen. Niet elke hondeneigenaar houdt zich aan de aanlijn- en opruimplicht. Hondenpoep is steevast een grote ergernis voor veel inwoners. In Arnhem zijn de afgelopen jaren enkele meldingen van bijtincidenten geregistreerd[2]. In enkele gevallen hebben wij moeten optreden. Hiertoe hebben we een Uitvoeringsbeleid bijtincidenten opgesteld. Op onze dierenwelzijnspagina staan de aanlijn- en opruimplicht vermeld, een verwijzing naar de overige regels in de APV en een kaartje met de hondenloslooppplaatsen.

Wat gaan we extra doen?

We willen overlast, gevaar en schade voor mens, andere dieren en natuur door honden beter voorkomen en -als dit niet werkt- bestraffen. We zoeken daartoe een goede oplossing voor honden rond gebieden met grazers en/of broed- of rustplaatsen voor vogels, zoals hondenspeel- en -loslooppplaatsen in de directe omgeving en indien nodig een hondenverbod (hiervoor moet de APV worden aangepast). En we gaan overleggen met de hondenuitlaatcentrales die regelmatig in onze parken zijn over beperking van de overlast. Indien dit niet werkt bekijken wij de mogelijkheden en noodzaak van het opstellen van regels voor het maximaal toegestane aantal honden per begeleider. Tenslotte verbeteren we de informatie over honden op onze dierenwelzijnspagina, waaronder over wat te doen bij bijtincidenten en het voorkomen ervan.

Schade, overlast en gevaar door katten verminderen

Wat is de huidige situatie? Wat doen wij al?

Verwilderde katten worden zoveel mogelijk opgevangen in het asiel. Er is echter een beperkt aantal plaatsen en omdat zij verwilderd zijn hebben zij vaak moeite met leven in een huiselijke situatie. Zwerfkatten die wij overdragen aan het Dierentehuis Arnhem e.o. worden na twee weken geneutraliseerd op kosten van de gemeente. Veel organisaties vangen zwerfkatten op, neutraliseren ze en zetten ze weer terug (volgens de TNR-methode: Trap, Neuter and Return). Deze methode is echter in Arnhem niet langer mogelijk omdat de provincie sinds kort geen ontheffingen meer verleent van het verbod om katten uit te zetten gezien de negatieve effecten van verwilderde katten op de natuur.
Elk jaar worden door verschillende dierenorganisaties, dierenartsen en dierenspeciaalzaken chipacties georganiseerd.

---

[2] De backoffice handhaving ontvangt jaarlijks 5 à 10 meldingen. Niet alle meldingen bij politie en gemeente komen echter daar terecht.

Wat gaan we extra doen?
We gaan inwoners stimuleren om hun kat te laten registreren (chippen). Over het terugzetten van zwerfkatten willen wij -samen met Dierenbescherming, Stichting Zwerfkatten Nederland en Dierentehuis Arnhem- in gesprek met de provincie.

Schade, overlast en gevaar door en voor exotische dieren verminderen

Wat doen wij al?
Zo gemakkelijk als de aanschaf van exotische dieren is, zo problematisch is vaak hun verzorging. Over de dieren is vaak weinig bekend en ook ontbreekt de informatie die nodig is om ze goed te verzorgen. Bovendien leven de dieren hier in een ander (kouder) klimaat dan in de natuur het geval zou zijn, vaak met een gebrek aan leefruimte. Veel exotische dieren overleven mede daardoor de Nederlandse huiskamer niet. De dieren die het wel overleven, krijgen het alsnog zwaar te verduren. Zo kunnen papegaaien vereenzamen en zichzelf kaal pikken van de stress en hebben schildpadden vaak ernstig te lijden onder een chronisch gebrek aan ruimte. Dit leidt ertoe dat ook deze dieren uiteindelijk door hun eigenaren worden afgestaan of gedumpt en op straat of in sloten worden gevonden.
Voor kleine huisdieren en exoten bestaat gespecialiseerde opvang. Daarnaast zijn er specifieke dierenasielen voor groepen dieren zoals knaagdieren, konijnen en exoten. Deze zijn vaak in particuliere handen. Het werk in de centra wordt goeddeels gedaan door vrijwilligers.

Wat wordt er daarnaast gedaan?
De Minister van LNV heeft de bevoegdheid om een lijst op te stellen van diersoorten die zonder vergunning door particulieren gehouden mogen worden (positieflijst). Een lijst met zoogdiersoorten uit 2015 is niet meer geldig. Het Ministerie werkt op dit moment aan nieuwe huisdierlijsten van inheemse en exotische dieren.

6. Zoveel mogelijk voorkomen, beperken en bestraffen van door mensen toegebracht onnodig dierenleed.

Bescherming tegen verwaarlozing en mishandeling

Wat is er al? Wat doen wij al?

De Dierenbescherming heeft een Helpdesk Hulpverleners waar hulpverleners uit het sociale domein die verminderd dierenwelzijn constateren terecht kunnen voor advies. Door Politie, Dierenbescherming en Veilig Thuis (het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling) is in dit kader een signalenkaart ontwikkeld voor hulpverleners om alert te zijn op welzijnssituaties van zowel mens als dier. Hulpverleners kunnen hiermee voorlichting geven en dierenmishandeling melden wanneer het geven van voorlichting niet helpt. De stichting Blijf van mijn Dier voorziet in de opvang van huisdieren afkomstig uit huiselijk geweldsituaties bij daarvoor geselecteerde gastgezinnen, pensions of andere opvanglocaties. Politie, Dierenbescherming en gemeentelijke boa's hebben de bevoegdheid op te treden bij dierenmishandeling. De dierenpolitie is te bereiken via het centrale meldpunt 144 'Red een dier'.

Wat gaan we extra doen?

We willen inwoners niet alleen van informatie voorzien over het correct houden van huisdieren maar ook over wat te doen bij (vermoedens van) dierenmishandeling/verwaarlozing. Dit heeft ook een breder maatschappelijk effect omdat blijkt dat iemand die niet goed voor zijn dier zorgt vaak ook niet goed voor zichzelf en anderen zorgt.[3]

[3] Zo is er een verband tussen dierenmishandeling en huiselijk geweld. Volgens onderzoek van Kadera, Universiteit Utrecht en Hondenbescherming (Huiselijk geweld en dierenmishandeling, 2012) stellen vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld vanuit bezorgdheid voor hun dier hun vlucht naar een blijf-van-mijn-lijfhuis gemiddeld met een jaar uit.

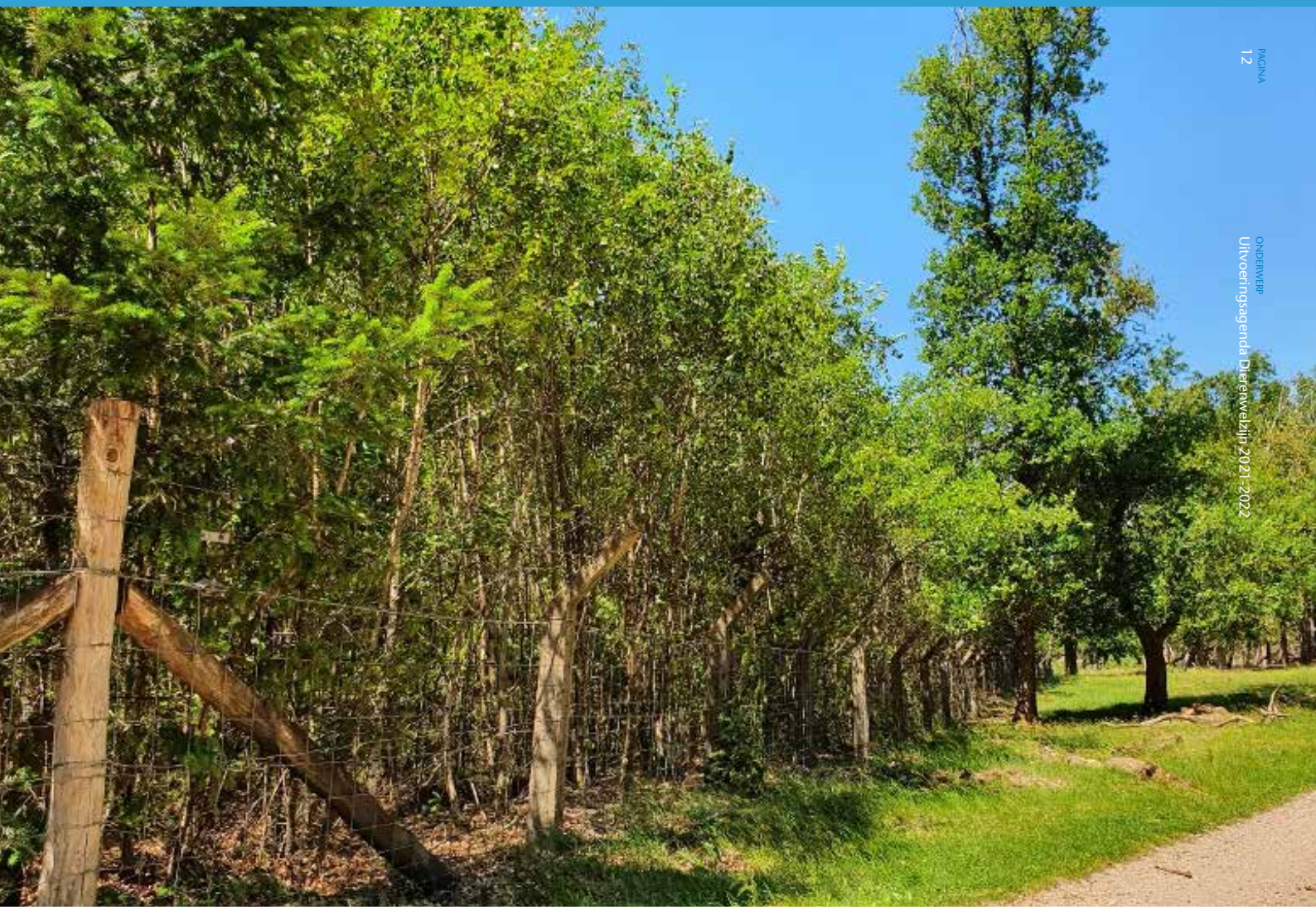

Het gebied links van het hek is niet toegankelijk voor grootwild en daar is een gezonde bosontwikkeling; rechts zijn alle jonge boompjes weggevreten door grootwild (Deelerwoud).

2.2 In het wild levende dieren

Met de in dit hoofdstuk genoemde maatregelen en acties geven we invulling aan de Visie Dierenwelzijn 2021-2030 voor in het wild levende dieren. Daarmee is de lijst aan maatregelen die we nemen ter bevordering van het dierenwelzijn van onze in het wild levende dieren niet compleet. Onze Strategie Klimaatadaptatie 2020-2030 en Biodiversiteitsagenda 2021-2025 spelen ook een grote rol bij het vergroten van dierenwelzijn. Wanneer wij bijvoorbeeld in het kader van biodiversiteit barrières op de Veluwe opruimen heeft dit ook positieve effecten op het dierenwelzijn. Ook de aanpak van hitte en droogte in het kader van klimaatadaptatie heeft positieve effecten op dierenwelzijn. In het kader van deze visie beschrijven wij de op deze plannen aanvullende maatregelen.

1. Behouden en bevorderen van een gezonde leefomgeving, waarbij dieren zoveel mogelijk de ruimte krijgen om hun natuurlijke gedrag te vertonen en hun rol in het ecosysteem te spelen

Hoe is het nu? Wat doen wij al?

In de huidige situatie wordt niet voldoende aan dit uitgangspunt voldaan. De leefomgeving van wilde dieren in het buitengebied van Arnhem gaat achteruit. In grote delen van het buitengebied neemt de biodiversiteit af. Dit komt vooral door klimaatverandering (temperatuurstijging en droge periodes afgewisseld door hoosbuien), luchtvervuiling (CO2, stikstof) en doordat er onvoldoende natuurlijke ontwikkeling van het bos plaatsvindt vanwege een gebrek aan natuurlijke vijanden (wolf) van het grootwild (edelhert, damhert, ree, wild zwijn) (zie bovenstaande afbeelding).

Door dit laatste probleem is ingrijpen bij het beperken van grootwild helaas nog noodzakelijk.

Maar er zijn nog meer problemen voor in het wild levende dieren in ons buitengebied. Zo liggen er diverse wegen, hekken en rasters die hun leefgebied versnipperen. Ook neemt de recreatie in ons buitengebied toe waardoor de rust voor fauna op sommige plekken onder druk komt te staan.

Uit oogpunt van ecosysteem en biodiversiteit is er een recente positieve ontwikkeling. De wolf is namelijk teruggekeerd op de Veluwe, ook op het Arnhemse deel. Het buitengebied van de gemeente Arnhem is geschikt als leefgebied en we zijn dan ook blij met de komst van de wolf. Het geeft aan dat we onze kostbare natuur goed beschermen. De wolf zorgt voor een gezonder ecosysteem en draagt bij aan het populatiebeheer van grootwild. Naast wolven spelen ook vossen een rol in populatiebeheer van bijvoorbeeld ganzen. We willen wolven en vossen zoveel mogelijk de ruimte geven om hun natuurlijk gedrag te vertonen en hun rol in hun ecosysteem te spelen. Om een voldoende grote en gezonde leefomgeving te realiseren nemen we diverse maatregelen die benoemd zijn in *de Biodiversiteitsagenda 2021-2025*. Het is belangrijk om in al deze ontwikkelingen nauw te blijven samenwerken met IPC De Groene Ruimte en aanliggende terreinbeheerders zoals Natuurmonumenten, Het Geldersch Landschap, Staatsbosbeheer en Het Nationale Park De Hoge Veluwe.

De omvang van de populatie grootwild wordt bepaald door de provincie Gelderland op grond van de Wet natuurbescherming. De provincie houdt bij dit faunabeleid rekening met het stimuleren van de biodiversiteit, het bewaken van de instandhouding van soorten en de inzet op actieve soortenbescherming. De Faunabeheereenheid Gelderland coördineert de uitvoering van het faunabeheer in de provincie Gelderland. Zij rapporteert hierover jaarlijks aan de provincie. De uitvoering van het faunabeheer gebeurt door wildbeheereenheden waarin faunabeheerders zich hebben verenigd.

Om de Arnhemse visie (gezonde leefomgeving, bevorderen biodiversiteit, wild zichtbaar voor bezoekers, veilige wegen) te realiseren hanteren we de volgende uitgangspunten bij afschot van wild:

1. in het kerngebied (het midden van het leefgebied) worden de dieren zoveel mogelijk met rust gelaten;
2. in de randen van de gebieden worden dieren conform het werkplan van de Faunabeheereenheid geschoten;
3. in een strook van 150 à 200 meter van de wegen waar veel wildaanrijdingen plaatsvinden worden dieren zo veel als mogelijk geschoten;
4. afschot vindt zodanig plaats dat het wild zo min mogelijk wordt verstoord en de zichtbaarheid van het wild niet aangetast wordt.[4]

Voor grootwild geldt dat het gebied waar de dieren leven dynamisch is, we hebben bijvoorbeeld meer verjonging en dicht struweel dan jaren geleden. Dit vraagt om professioneel beheer en flexibiliteit. Het Arnhems faunabeheer geschiedt daarom door onze eigen faunabeheerder en besteden wij niet uit.

Dode dieren worden van de weg gehaald. Ook aangereden dieren dienen uit hun lijden te worden verlost zij geen reële kans hebben op herstel. Soms worden wilde dieren zodanig toegetakeld door een hond dat deze moet worden afgemaakt. Omdat dit voorbehouden is aan bevoegde faunabeheerders is een piketdienstregeling van kracht zodat er altijd een bevoegd persoon beschikbaar is. Waar aangereden wild is gevlucht, dient nazoek van het dier plaats te vinden om onnodig dierenleed te voorkomen. Dan wordt beoordeeld of het dier een redelijke kans op herstel heeft. Zo niet, dan moet het dier uit zijn lijden worden verlost. Dit geschiedt door faunabeheerders met gecertificeerde zweethonden (speurhonden getraind op het zoeken naar gewond grootwild), zoals die van de Arnhemse faunabeheerder.

Ook in de uiterwaarden leven bijzondere dieren die onze bescherming nodig hebben. Waarschijnlijk zijn er enkele tientallen bevers in Arnhem, vooral in Meinerswijk maar ook in de bebouwde omgeving van het waterrijke Arnhem-Zuid. Wij zijn blij dat de bever terug is, want hij heeft een belangrijke rol in het ecosysteem.

[4] Deze door gemeente Arnhem en IPC De Groene Ruimte ontwikkelde 'Leefgebiedbenadering'-methode van reeënbeheer is in Nederland de standaard geworden voor het beheer van reewild.

Wat gaan we extra doen?
We proberen afschot zoveel mogelijk te voorkomen en gaan onderzoeken of er andere, diervriendelijke methoden van populatiebeheer voor grootwild zijn. Verder willen we natuurgebieden beter onderling en met de stad verbinden, de recreatieve zonering verduidelijken en natuurinclusief bouwen. Onze maatregelen in dit kader worden beschreven en uitgewerkt in de *Biodiversiteitsagenda 2021-2025*.

2. Op zo diervriendelijk mogelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar door dieren

Ganzen en duiven

Wat doen wij al?
Het hoge aantal in Arnhem verblijvende ganzen veroorzaakt in sommige Arnhemse wateren voedselrijker water waardoor verschillende blauwalgsoorten zich sterk kunnen vermeerderen. Sommige blauwalgsoorten kunnen stoffen afscheiden die giftig zijn voor mens en dier (huisdieren, watervogels en vissen). Waar nodig reduceren wij, in samenwerking met het waterschap, het aantal ganzen op diervriendelijke wijze door:

1. Het bemoeilijken van het broeden door rasters rond de eilanden in de Lauwersgracht en park Presikhaaf. Ganzen zijn gewend om eilanden vanaf het water te betreden. Door rasters om de eilanden te plaatsen kunnen ze dit alleen nog via de lucht en omdat deze eilanden steeds dichter begroeid raken wordt dit steeds lastiger;
2. Nestbeheer. Met uitzondering van twee eieren per nest worden de eieren gedompeld in een vloeistof waardoor ze niet uitkomen. We gaan hierbij zorgvuldig te werk en voeren de werkwijze zorgvuldig uit. Hiermee bereiken we dat er minder maar wel jongen komen zodat de ouders voor deze jongen gaan zorgen en niet direct weer met een nieuw nest beginnen.

Dit lijkt succesvol, want de aanwas van jonge ganzen op deze locaties is vrijwel tot nul gereduceerd.
Ook bij overlast van duiven doen we aan nestbeheer: we ruilen de eieren voor nep-eieren. Een aantal jaren geleden was er overlast van duiven bij een flat op het Schipholplein. Het team leefomgeving heeft er samen met bewoners en woningcorporatie Volkshuisvesting voor gezorgd dat er een duiventil is en dat deze door vrijwilligers wordt onderhouden. De overlast is met de komst van de duiventil afgenomen.

Verder is er rond de Rijkerswoerdse Plassen overlast door ganzenpoep. De Rijkerswoerdse Plassen zijn eigendom van Uit(R)waarde. Het ganzenbeheer wordt door haar uitgevoerd. In afstemming met de buurt is afgesproken dat de ganzen bejaagd worden, al gebeurt dit in de praktijk beperkt omdat het zeer vroege tijdstip waarop het jagen moet gebeuren voor geluidsoverlast zorgt in de buurt. Daarnaast wordt nestbeheer toegepast en hebben wijkbewoners toestemming gekregen lasers te gebruiken. Dit laatste project was niet succesvol omdat de bewoners het gebruik van lasers zielig vonden voor de dieren. De beheerders van de Rijkerswoerdse plassen maken de stranden ook regelmatig schoon om zo de overlast van ganzenpoep te beperken. Er wordt dus veel gedaan aan ganzenbeheer. Desondanks is het moeilijk om de ganzenpopulatie drastisch in te perken. Dit heeft onder andere te maken met de aanwas van ganzen uit het naastgelegen gebieden.

Wat gaan we extra doen?
Wij spannen ons in om samen met de andere betrokken partijen het ganzenbeheer in de regio zo diervriendelijk mogelijk te realiseren, het liefst volgens onze methode. Mocht dit niet haalbaar zijn zouden lasers kunnen worden ingezet. Doden van ganzen is laatste redmiddel.

Ratten

Wat doen wij al?
Ratten kunnen gevaar zoals kortsluiting en brand veroorzaken door het knagen aan leidingen en kabels. Bruine ratten (rioolratten) veroorzaken gevaar omdat zij de ziekte van Weil, een ernstige infectieziekte, kunnen overbrengen. Vooralsnog ligt de focus van rattenbestrijding in Arnhem op reactief/curatief handelen (het doden of wegvangen van ratten met een traditionele aanpak met chemische bestrijdingsmiddelen).

Wat gaan we extra doen?
We willen een meer preventieve aanpak. We gaan uitzoeken hoe dat het beste kan en wat dat gaat kosten.

Konijnen

Wat doen we al?
Konijnen staat op de meest recente Rode Lijst van bedreigde diersoorten. Volgens de Zoogdiervereniging zijn de populaties hazen en konijnen sinds de jaren ’50 met meer dan 60% afgenomen.
Konijnen kunnen overlast veroorzaken. Op Moscowa zou dit extra problemen kunnen geven. Zij kunnen gaten graven onder paden en grafzerken waardoor deze verzakken en op graven gelegde boeketten en beplanting aanvreten. De provincie heeft een ontheffing verleend op het verbod tot het doden van konijnen op Moscowa.

Wat gaan we extra doen?
Op dit moment is de overlast beheersbaar en wordt er geen gebruik gemaakt van de verleende ontheffing. Indien dit verandert kijken wij naar een diervriendelijke methode van bestrijding van overlast.

Overlast van en schade en gevaar door beschermde diersoorten

Vossen en wolven

Wat doen we al?

Dierhouders zijn verantwoordelijk voor de bescherming van hun dieren tegen roofdieren. Provincies zijn verantwoordelijk voor vergoeding van schade aan landbouwdieren door wolven. De provincie vergoedt de aanleg van wolfbestendige afrastering van landbouwdieren in het leefgebied van de wolf (Arnhem hoort daar nu nog niet bij).

Wat gaan we extra doen?

We informeren de Arnhemse dierhouders over de aanwezigheid van wolven en vossen en de risico's daarvan voor huisdieren en gehouden dieren, het voorkomen van aanvallen en mogelijkheden voor schadevergoeding door de provincie. We gaan samen met andere Gelderse gemeenten buiten het leefgebied van de wolf in gesprek met de provincie over vergoeding van preventieve maatregelen als er sprake is van regelmatig voorkomende schade door (trekkende) wolven.

Vleermuizen, bevers en marters

Wat doen wij al?

De waterkerende dijken in Arnhem worden beheerd door het waterschap. Zij nemen al diervriendelijke maatregelen om schade aan dijken te voorkomen of te herstellen. Bevers kunnen ook schade aanbrengen aan oevers, kades en bomen. Door omgevallen bomen kunnen wegversperringen ontstaan en door overstromingen schades aan de landbouw. Tot op heden ondervinden wij in Arnhem echter niet of nauwelijks overlast, schade of gevaar door bevers. Wij grijpen dus (nog) niet in.

Vooral steenmarters kunnen schade, overlast en gevaar opleveren door uitwerpselen en dode prooidieren achter te laten en kabels en leidingen kapot te knagen in huizen, schuren en auto's. Ook doden ze prooidieren, met name kippen en siervogels. Inwoners zijn verantwoordelijk voor het beschermen van hun bezittingen tegen schade, gevaar en overlast door steenmarters.

Vleermuizen leveren zelden gevaar, schade of overlast voor mensen op: zij maken geen nesten, maken zelden geluid en verspreiden geen stank. Wel is er een zeer klein risico van overdracht van vleermuis-rabiës op mensen.

Wat gaan we extra doen?

We willen inwoners met vragen of klachten over vleermuizen, bevers of (steen)marters helpen met algemene informatie op de dierenwelzijnspagina op arnhem.nl en doorverwijzing naar specialisten die kunnen adviseren.

Bijen, hommels, wespen en Europese hoornaars

Wat doen we al?

Bijen en hommels geven zelden overlast. Indien overlast wordt veroorzaakt door een nest dat zich in de openbare ruimte of aan een gemeentelijk gebouw of schoolgebouw bevindt, kunnen inwoners dit melden bij de gemeente. De gemeente zorgt dan voor passende actie. Nesten van de Aziatische hoornaar, die oorspronkelijk niet voorkomt in Nederland, moeten wel bestreden worden. Dit kan het best door een specialistisch bedrijf vanwege het steekgevaar.

Inwoners kunnen bijenzwermen melden bij een imker via de Imkersvereniging Arnhem Velp e.o. Deze komt de zwerm kosteloos ophalen. Is het onvermijdelijk om een hommel-, wespen- of Europese hoornaarsnest te bestrijden, dan kunnen inwoners dit zelf met een bestrijdingsmiddel. Bij (vragen over) schade, gevaar of overlast van andere diersoorten verwijzen wij inwoners door naar het Kennis- en Adviescentrum voor Dierplagen.

3. Voorkomen, beperken en bestraffen van door mensen toegebracht dierenleed.

Verbod op stroperij

Stroperij is strafbaar. Vissen is niet in alle wateren toegestaan. In onze stadsparken en natuurgebieden mag niet worden gevist. Nachtvissen (vissen tussen twee uur na zonsondergang en één uur voor zonsopgang) en vissen met levend aas zijn overal verboden.

Wat doen wij al?

Het is de taak van de politie en onze buitengewone opsporingsambtenaren (boa's) om toezicht te houden op stroperij. We hebben capaciteit voor handhaving en toezicht op stroperij, maar die is op dit moment te klein om effectief te zijn. We hebben niet de middelen voor extra handhaving. Hengelsport Federatie Midden Nederland houdt in de regio Midden-Nederland toezicht op het visverbod.

Wat willen wij extra doen?

We gaan een gesprek aan met andere gebiedseigenaren en de provincie over stroperij. We willen jaarlijks overleg met de hengelsportfederatie over hoe zij toezicht hebben gehouden op het visverbod.

Opvang van wilde dieren

In het wild levende dieren zoals egels, vogels en eekhoorns kunnen ziek of gewond raken, soms door menselijk handelen. Ze kunnen bijvoorbeeld vastzitten in prikkeldraad, gewond raken in het verkeer of worden vergiftigd. Wij willen deze dieren laten opvangen, verzorgen en - na herstel - weer terug laten zetten in de natuur.

Wat doen wij al?

Indien inwoners een ziek of gewond (wild) dier uit de natuur aantreffen kunnen zij dit melden bij de dierenambulance. De dieren worden opgevangen en verzorgd door Opvang Noach te Halle (egels en duiven door Dierenambulance Nijmegen). Bij gewonde of dode marters, dassen, vossen, reeën, zwijnen en herten dient de politie in kennis gesteld te worden.

Wat willen wij extra doen?

Wij willen onze inwoners via onze dierenwelzijnspagina informeren over wat te doen bij aantreffen van zwerfdieren en zieke of gewonde (wilde) dieren uit de natuur. En we willen onderzoeken of de nieuwe dierenopvang bij Doorwerth ook een rol kan spelen.

Bescherming tegen vuurwerk

Wat doen we al?

Het gebruik van consumentenvuurwerk is in Arnhem al verboden in bossen en andere natuurterreinen, en in voor het publiek toegankelijke parken indien dat gevaar, schade of overlast kan veroorzaken. Andere vuurwerkvrije zones zijn plekken met bedrijfsmatige dierenhuisvesting, zoals de stadsboerderijen, schoolterreinen en zorginstellingen, zoals ziekenhuizen en verpleeghuizen.

Wat gaan we extra doen?

Een verbod op het gebruik van vuurwerk heeft een positief effect op dierenwelzijn. We nemen dit mee in onze overwegingen bij besluiten over het gebruik van vuurwerk.

Diervriendelijke inkoop

Wat doen we al?

Wij streven bij de catering van het stadskantoor naar een zo groot mogelijk assortiment duurzaam, biologisch en verantwoord voedsel en goede vegetarische opties. Onder duurzaam wordt verstaan producten met een onafhankelijk keurmerk, afkomstig van het seizoen met een transparante herkomst, met zo min mogelijk foodmiles en milieubelasting. Onder duurzaam wordt ook verstaan de manier waarop producten worden ingekocht en verwerkt en hoe er wordt omgegaan met reststromen. Concreet betekent dit onder andere dat de focus ligt op het serveren van meer groenten, dat er geen plofkip wordt ingekocht en biologische melk, 2 ster beter leven eieren en ASC en MSC gecertificeerde vis de standaard is. De duurzaamheid wordt in aanbestedingen toegepast door onder andere gebruik te maken van de duurzaamheidscriteria die opgesteld zijn door RVO. Voor catering is gebruik gemaakt van deze criteria, waarvan ook dierenwelzijn en een gedeeltelijk vegetarisch aanbod deel uitmaken.

Wat gaan we extra doen?

We willen nog meer biologische en vegetarische opties aanbieden en gaan uitzoeken welke eisen aan dierenwelzijn wij willen gaan stellen aan de catering.

3. Financiën

Het budget voor dierenwelzijn vanaf 2021 is € 362.000 per jaar:

Budgetten dierenwelzijn 2021-2024 (x € 1.000,-)	**2021**	**2022**
Opvang zwerfdieren	165	165
Plaagdierbestrijding	85	85
Minimaregeling dierenartskosten	61	61
Uitvoeringsagenda's dierenwelzijn	51	51
Totaal	**362**	**362**

Het budget voor plaagdierbestrijding (inclusief een verhoging vanwege volume- en prijsstijgingen) wordt sinds 2020 ook meegenomen onder de budgetten voor dierenwelzijn. Het is verder inclusief het bedrag van € 110.000/jaar uit de Begroting 2021-2024, waarvan € 61.000 voor voortzetting van de vergoeding dierenartskosten minima na 2020. De overige € 51.000/jr. wordt ingezet voor de uitvoeringsagenda's dierenwelzijn. Voor 2021 en 2022 gaat het om kosten van losloopvoorzieningen voor honden, betere voorlichting over omgaan met dieren, onderzoek naar diervriendelijker populatiebeheer en eventueel opvang van gehouden dieren bij huisontruimingen en vrijheidsontneming waarbij het asiel de kosten niet kan verhalen op de eigenaar.

Tenslotte gaat de verbouwing van het dierenasiel te Velp zeer waarschijnlijk leiden tot hogere huisvestingskosten en dus tarieven. Daarvoor zal ruimte binnen de bestaande budgetten worden gezocht.

De gemeente heft geen hondenbelasting.

BIJLAGE Partners voor uitvoering

Bij de zorg voor dierenwelzijn zijn veel partijen betrokken. Een goede samenwerking tussen deze partijen is noodzakelijk om het belang van het dier te vertegenwoordigen. Zo dragen we allemaal ons steentje bij aan een verhoogd dierenwelzijn. We hebben onze groene partners een concept van deze Visie en Uitvoeringsagenda gestuurd met verzoek om reactie. Het gaat dan om het Dierentehuis Arnhem e.o. en de deelnemers aan het Groen Forum Arnhem. Hun reacties zijn waar mogelijk verwerkt.

De onderstaande partijen zijn op een of andere manier betrokken bij het dierenwelzijn in de gemeente Arnhem.

Regelgeving en handhaving
- Dierenpolitie
- Rijksoverheid
- Provincie Gelderland
- Gemeente Arnhem
- Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit

Opvang en advies
- Dierentehuis Arnhem en omstreken
- Stichting Blijf van mijn Dier
- Stichting Zwerfkatten Nederland
- Stichting Bevordering Huisdierenwelzijn

Voorlichting en informatie
- Dierenbescherming
- Natuurcentrum Arnhem
- IVN Natuureducatie
- Zoogdiervereniging
- Vogelwerkgroep Arnhem
- Vleermuiswerkgroep Gelderland
- Arnhem Zoemt
- De Bijenstal - Imkervereniging Arnhem - Velp e.o.

Plaagdierbestrijding
- SUEZ
- Kennis- en Adviescentrum Dierplagen

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 november 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2020-2023
Motie van	Marie José Navis - GroenLinks Mark Coenders - GroenLinks Leo de Groot - Partij voor de Dieren Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem
Titel motie	Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn
Nummer Zaaknummer	**19M155** 401815

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn afloopt in 2020
- de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn in oktober 2018 geëvalueerd is,
- uit deze evaluatie een aantal aandachtspunten geformuleerd zijn,

Overwegende dat
- in de evaluatie het college aangeeft dat er aandachtspunten zijn omtrent de opvang van (wilde) dieren, dierenleed, gevonden dieren en bijtincidenten, en deze te willen onderzoeken of oppakken,
- het opstellen van een nieuwe Uitvoeringsagenda gepaard gaat met verruimde ambitie,
- deze ambitie door middel van een beleidsmatig vervolg op onderzoek of aanpak vraagt om de inzet van middelen,

Verzoekt het college

- voor de perspectiefnota met een nieuw, geactualiseerde en ambitieuze Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021/2025 te komen, en bij de perspectiefnota de middelen voor de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn expliciet toe te wijzen aan dierenwelzijn.

AANGENOMEN

19 M 155 / P.2 7K

en gaat over tot de orde van de dag

Marie José Navis - GroenLinks
Mark Coenders - GroenLinks
Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem

AANGENOMEN 7K

Voor 39 *Motie "Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn" (19M155)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
Hutten		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Aydemir		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

GEMEENTE Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum	: 9 februari 2021
Zaaknummer	: 543974
Contactpersoon	: Anne Luijten
Telefoonnummer	: 026 377 5168

Onderwerp: Biodiversiteitsagenda 2021-2025

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de Biodiversiteitsagenda 2021-2025.

Inleiding
In het Coalitieakkoord 2018-2022 staat: 'Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.' In de Groenvisie 2017-2035 is daarvoor reeds een beleidskader vastgesteld door de raad. Maar de Groenvisie is een plan op hoofdlijnen. De maatregelen benoemd in deze Biodiversiteitsagenda zijn een uitwerking van het thema 'Natuurvriendelijke stad': biodiversiteit in en om de stad en de natuurinclusieve stad. Het verzamelt alle acties voor biodiversiteit op één plek.

Dit is belangrijk, want de natuur is van levensbelang. Biodiversiteit (biologische diversiteit, dus de verscheidenheid aan leven in een bepaald gebied) zorgt voor evenwicht van het ecologisch systeem, waar de mens onderdeel van uitmaakt. Hierdoor hebben we zuurstof, schoon water, bevruchting van bloemen en gewassen en een vruchtbare bodem. De biodiversiteit staat echter onder druk. Uit een in 2017 gepubliceerd Nederlands-Duits onderzoek in Duitse natuurgebieden bleek dat in 27 jaar tijd maar liefst 75% van de hoeveelheid insecten verdwenen was. Ook algemene insectensoorten gaan sterk achteruit. Met de afname van insecten verdwijnen ook veel andere soorten. Hierdoor loopt de biodiversiteit gevaar. Om het ecologisch evenwicht zich te kunnen laten herstellen zijn maatregelen nodig. Daarom werken we samen met partners en inwoners aan het versterken van de biodiversiteit.

Biodiversiteitsagenda 2021-2025
Met de Biodiversiteitsagenda bundelt de gemeente Arnhem voor het eerst alle beleid en acties: wat gebeurt er al en wat is er nog nodig? Waar willen we naartoe en hoe gaan we dat concreet aanpakken? Biodiversiteit krijgt zo een steviger positie in ons beleid. Op deze manier willen we de biodiversiteit herstellen, behouden en vergroten. De voortgang van de maatregelen benoemd in het plan wordt jaarlijks aan de gemeenteraad gerapporteerd.

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

Consequenties

Het opstellen van deze Biodiversiteitsagenda geeft een praktische invulling aan de ambities uit de Groenvisie. Door jaarlijks te evalueren kan bijgestuurd worden waar nodig.

Communicatie

De volgende externe partijen hebben de mogelijkheid gehad input te leveren:

- Groenforum (de Arnhemse afdelingen van KNNV, NIVON, IVN, Bezoekerscentrum Molenplaats, Vleermuiswerkgroep Gelderland, Imkersvereniging Arnhem Velp e.o., Gelderse Natuur en Milieufederatie, Stichting Ecovrede, Netwerk Groen Arnhem, Stichting Samenwerkende Volkstuinen Arnhem en Vogelwerkgroep Arnhem e.o.);
- Groei & Bloei Arnhem, Milieudefensie Arnhem, Vereniging Vrienden van Meinerswijk, Vereniging Vrienden van Sonsbeek en Bloei! in Arnhem;
- Waterschap Rijn en IJssel en Waterschap Rivierenland;
- Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Geldersch Landschap & Kasteelen.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Bijlage
– Biodiversiteitsagenda 2021-2025

Ruimte Voor Biodiversiteit

Biodiversiteitsagenda Arnhem 2021–2025

Gemeente Arnhem

Inhoud

VOORWOORD 4

1. INLEIDING 5

2. WAAR STAAN WE NU? 7

3. WAAR WILLEN WE NAARTOE? 10

4. WAT DOEN WE AL? 13

5. WAT GAAN WE EXTRA DOEN? 21

6. UITVOERINGSAGENDA 2021–2025 29

BEGRIPPENLIJST 31

NOTEN 32

BIJLAGE A DOELSOORTEN 33

BIJLAGE B EXTENSIEF MAAIBEHEER 34

BIJLAGE C ARNHEM EN DE WOLF 35

BIJLAGE D UITVOERINGSPARTNERS IN DE STAD 36

COLOFON 39

Wat is biodiversiteit?

Biodiversiteit draait om de verscheidenheid aan leven in een bepaald gebied (of op de aarde als geheel). Het gaat dan om micro-organismen, planten en dieren en de ecosystemen waar ze deel van uitmaken. Bij het bevorderen van biodiversiteit streven we dus zowel naar **(1) een zo groot mogelijke soortenrijkdom** als naar **(2) gezonde ecosystemen**. Tot slot richten we ons soms ook op **(3) het behoud van (het leefgebied van) specifieke soorten.** Dan gaat het bijvoorbeeld om soorten die op het punt staan om uit te sterven.

Vrolijke kleuren voor bewoners, voedsel voor insecten en beschutting voor kleine dieren dankzij minder maaien bij Kinderkamp Presikhaaf © Vivienne van Sante (Gem. Arnhem)

Afbeelding voorzijde: Een bijenveldje aangelegd door bewoners in de Albert Neuhuysstraat in Hoogkamp © Vivienne van Sante (Gem. Arnhem)

Voorwoord

Biodiversiteit is een thema dat mij persoonlijk bijzonder aan het hart gaat. Een thema dat bovendien verweven is met veel vraagstukken waar we als maatschappij voor staan. Denk maar aan klimaatverandering, of aan de gewenste vergroening van onze stad zoals die is vastgelegd in het Arnhemse bomenbeleid. Daarmee is biodiversiteit een thema dat vraagt om actie en maatregelen. Geen grootse vergezichten dus. Maar een concrete agenda, waarin staat wat onze doelen zijn en hoe we die willen bereiken.

Niet voor niets hebben we in onze Groenvisie het thema biodiversiteit een prominente plek gegeven. En wie A zegt, moet ook B doen. Er gebeurt al best een hoop op dit gebied. Zo is Arnhem sinds 2019 officieel een bijvriendelijke gemeente. Dat wil zeggen dat we in ons beheer van de openbare ruimte rekening houden met de bij. Zo laten we bepaalde planten en struiken expres staan of planten we ze aan zodat bijen in onze gemeente het hele jaar door voedsel kunnen vinden. En daar profiteren andere insecten ook van!

Daarnaast hanteren we een natuurvriendelijk maaibeleid. Dat betekent dat op sommige plekken gazon of groenstroken niet of nauwelijks gemaaid worden. Dat roept soms vragen op bij onze Arnhemmers. Die zien dan halfgemaaide groenstroken en vragen zich af of de machinist van de maaimachine wellicht niet goed uitgeslapen was. Niets is minder waar, het is juist heel doordacht.

Een ander mooi voorbeeld was de actie #groenerzuid waarbij we in alle wijken in Arnhem-Zuid op willekeurige plekken tasjes achterlieten met plantjes die Arnhemmers in hun directe omgeving konden planten. Op die manier kon iedere Arnhemmer heel eenvoudig bijdragen aan een groener en tegelijkertijd biodiverser Arnhem.

Ben je ook benieuwd wat we de komende periode van plan zijn op het gebied van biodiversiteit? Lees dan dit plan door en laat je vooral ook inspireren. Heb je zelf nog goede of nieuwe ideeën? Schroom niet en neem contact op met ons.

Cathelijne Bouwkamp
Wethouder Groen & Openbare Ruimte

1. Inleiding

De berging van regenwater door vegetatie en een gezonde bodem zorgt voor demping van de pieken en dalen in de waterafvoer. Zo worden overstromingen en waterschade voorkomen. © Serrie Photography

Het vergroten van de biodiversiteit hebben we opgenomen als speerpunt in de *Groenvisie 2017–2035* onder het thema 'Natuurvriendelijke stad'. Deze *Biodiversiteitsagenda* werkt dit thema verder uit. De acties en maatregelen benoemd in deze agenda zijn dus een uitvoering van bestaand beleid en bestaande financiële ruimte. Het beschrijft wat we al doen en wat we tussen nu en 2025 nog extra gaan doen om de gestelde doelen in de Groenvisie rond biodiversiteit te behalen. We zullen het college en de gemeenteraad jaarlijks over de voortgang van deze maatregelen informeren. Dit doen we via de *Uitvoeringsagenda Groenvisie* (inclusief de besteding van het Groenfonds).

Biodiversiteit is van levensbelang

De achteruitgang in biodiversiteit behoort, samen met klimaatverandering, tot de grootste problemen van onze tijd. Zo gaat de hoeveelheid insecten al tientallen jaren enorm achteruit. Het tekort aan insecten werkt door tot bovenin de voedselketen. Ook onze Arnhemse 'Big Five' (Wolf, Edelhert, Das, Slechtvalk en Bever) is uiteindelijk afhankelijk van een gezonde bodem met een rijk bodemleven en voldoende planten en insecten om te overleven.

Omdat dieren en planten sterk in aantallen en verscheidenheid afnemen, kunnen bovendien veel ecosystemen hun functies niet meer goed vervullen. Dit heeft grote gevolgen, ook voor de mens. Deze ecosystemen zorgen namelijk voor een vruchtbare bodem om gewassen op te kweken, waterberging bij heftige buien en het onderdrukken van plagen. En de natuur doet nog veel meer! Zo beschermen planten ons tegen de verdere opwarming van de aarde door CO_2 op te nemen. En planten gaan hitte en droogte tegen en filteren fijnstof uit de lucht. De natuur draagt ook bij aan de gezondheid van onze inwoners, zowel mentaal als fysiek. Onderzoek na onderzoek toont aan dat mensen in een groene omgeving meer bewegen, meer sociale contacten hebben, minder vaak ziek zijn, minder stress hebben en meer geluk ervaren. Biodiversiteit vormt dus de basis voor ons bestaan.

Samen naar meer biodiversiteit in Arnhem

Juist in Arnhem liggen enorme kansen voor het realiseren van een grote biodiversiteit. Enerzijds hebben we een uitstekende groene fysieke structuur. Zo hebben we zeer gevarieerde natuur met bijzondere hoogteverschillen en een diverse bodemopbouw: van de hoge zandgronden op de Arnhemse Veluwe tot leem op de stuwwal en klei in de polder en het uiterwaardengebied. Vanuit die plekken kan flora en fauna via de vele parken en groene verbindingen zoals bomenrijen tot diep in de stad komen. Een groot deel van onze natuur is onderdeel van het Gelders Natuurnetwerk en het Europese Natura 2000-gebied. We voelen een grote verantwoordelijkheid om die biodiversiteit zo goed mogelijk te beschermen.

Anderzijds hebben we vele groene partners die zich inzetten voor het verder vergroenen van Arnhem, van bewoners(initiatieven) en stichtingen tot kennisinstellingen en kleine en grotere ondernemingen (zie Bijlage D). Met deze groene partners hebben we al veel bereikt. Dit heeft geresulteerd in verschillende onderscheidingen en certificaten. Zo certificeerde Skal ons al in de jaren '90 voor het beheer van onze gemeentelijke bossen, parken en hooilanden en het beheer door middel van extensieve begrazing (runderen en paarden) in de uiterwaarden. En in 1995 kregen we als eerste gemeente in Nederland het internationale FSC keurmerk, de hoogst denkbare vorm van erkenning voor goed bosbeheer. Arnhem verdiende in 2008 ook de titel Groenste Stad van Nederland en een jaar later Groenste Stad van Europa. En Arnhem kreeg van de organisatie 'Nederland Zoemt' het certificaat Bijvriendelijke Gemeente (2019). Toch blijft de biodiversiteit in Arnhem onder druk staan. We gaan daarom nog meer doen om de biodiversiteit in en om de stad te versterken.

De volgende partners hebben geholpen bij de totstandkoming van deze Biodiversiteitsagenda. Ze hebben dat gedaan via (de mogelijkheid tot) deelname aan interviews waarin ze konden aangeven wat er volgens hen in Arnhem nog extra moet gebeuren om de biodiversiteit te herstellen, behouden en vergroten. En ze hebben de Biodiversiteitsagenda als concept ontvangen ter kennisgeving en de mogelijkheid gehad om daar feedback op te leveren:

- Groenforum (de Arnhemse afdelingen van KNNV, NIVON, IVN, Bezoekerscentrum Molenplaats, Vleermuiswerkgroep Gelderland, Imkersvereniging Arnhem Velp e.o., Gelderse Natuur en Milieufederatie, Stichting Ecovrede, Netwerk Groen Arnhem, Stichting Samenwerkende Volkstuinen Arnhem en Vogelwerkgroep Arnhem e.o.);
- Groei & Bloei Arnhem, Milieudefensie Arnhem, Vereniging Vrienden van Meinerswijk, Vereniging Vrienden van Sonsbeek en Bloei! in Arnhem;
- Waterschap Rijn en IJssel en Waterschap Rivierenland;
- Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Geldersch Landschap & Kasteelen.

2. Waar staan we nu?

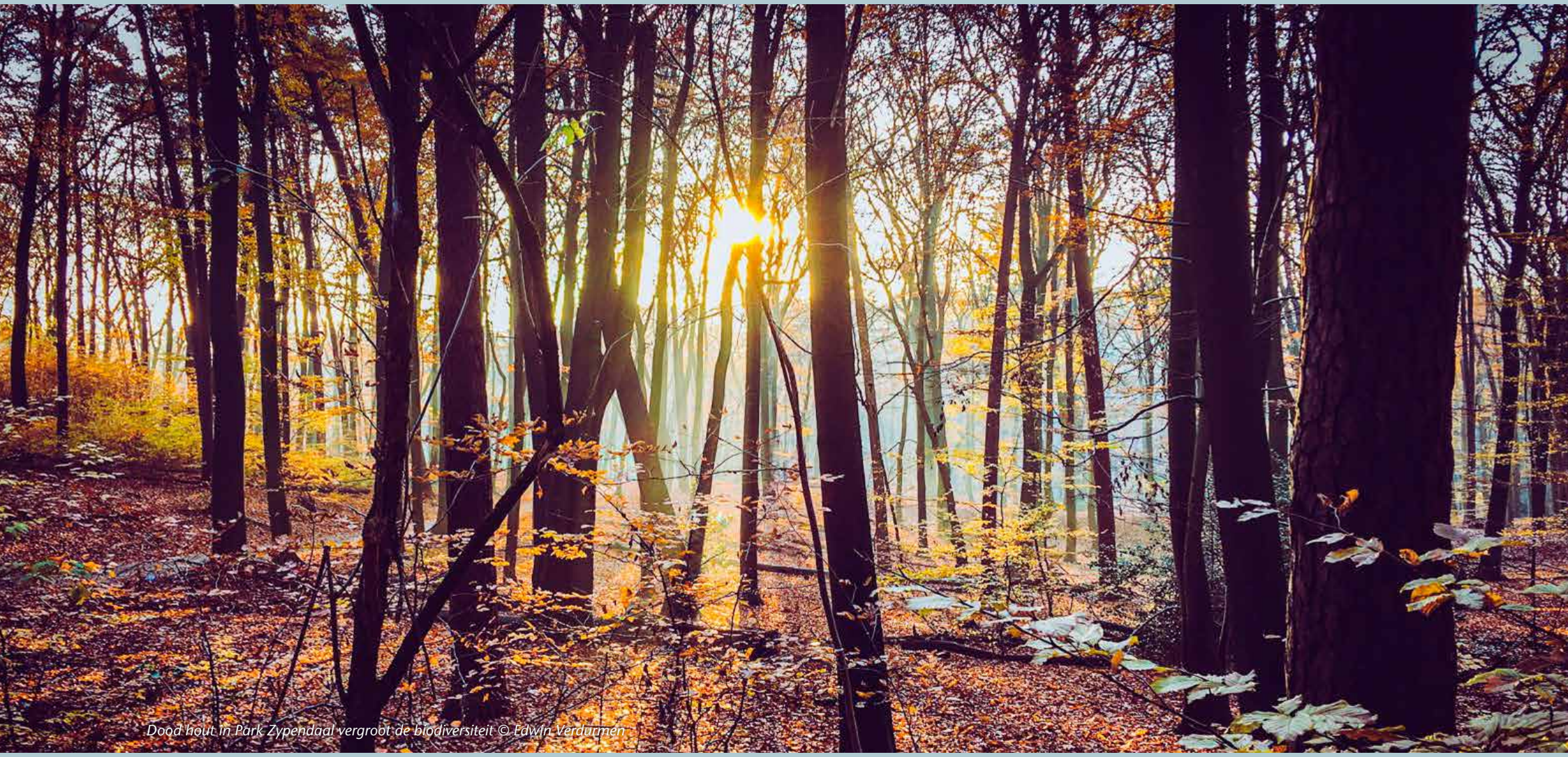

Dood hout in Park Zypendaal vergroot de biodiversiteit © Edwin Verdurmen

Ons beleid is om de grote rijkdom aan soorten in onze gemeente in stand houden en gezonde ecosystemen te creëren. We richten ons dus niet alleen op het beschermen van bedreigde soorten. Hoewel we tot nu toe niet structureel monitorden, waardoor een nulmeting van de biodiversiteit in de Gemeente Arnhem ontbreekt, kunnen we op basis van waarnemingen wel een beeld schetsen van de huidige biodiversiteit.

Data geregistreerd via waarneming.nl geven een positief beeld; Arnhem behoort tot de 10 gemeenten in Nederland met de hoogste biodiversiteit, met in 2020 maar liefst 4061 verschillende geregistreerde soorten (plek 7). Toch zegt dat niet alles. De Arnhemse natuur blijkt in haar huidige conditie voor lang niet alle soorten die die hier mogelijk zouden kunnen voorkomen geschikt. Een gebied is namelijk pas geschikt voor een soort wanneer er aan de 4 V's van Voedsel, Veiligheid, Voortplanting & Verplaatsing wordt voldaan. Door verschillende bedreigingen zijn deze vier factoren steeds minder aanwezig. Naast de achteruitgang van het bodemleven (door verdroging, vermesting, verzuring en verarming van de bodem) vormen versnippering van leefgebieden, een te hoge recreatiedruk en invasieve exoten een gevaar. Ook klimaatverandering is in toenemende mate een bedreiging.

Polder- en Rivierengebied

Onze uiterwaarden zijn centraal gelegen tussen de Natura 2000-gebieden Veluwe en Rijntakken. Met haar ooibossen, moeras, grasland en open water herbergt het gebied een rijke flora en fauna; er zijn 1620 soorten geteld, waaronder bijna 200 vogelsoorten (waaronder 54 Rode Lijst-soorten), meer dan 20 zoogdiersoorten en 600 plantensoorten. Tot de aanwezige zoogdiersoorten behoren maar liefst 7 soorten vleermuizen. Ook de Haas en het Konijn komen verspreid over het gebied voor. Zij staan sinds kort op de Rode Lijst in de categorie 'Gevoelig'[1]. En er leven verschillende soorten marters, zoals de Hermelijn (Rode Lijst, Kwetsbaar) en Bunzing (Kwetsbaar).

In het gebied zijn verschillende ecotopen aanwezig met elk hun eigen typische vogelsoorten. Door de verandering in de grootte van deze ecotopen, veroorzaakt door successie en begrazing, zijn sommige vogels in steeds kleiner wordende aantallen (Kleine Karekiet) of helemaal niet meer aanwezig (Kwartelkoning, Bedreigd). Ook de Steenuil (Kwetsbaar) lijkt verdwenen uit het gebied.
De Rietzanger is een vogeltje dat in de jaren '60 nog algemeen voorkwam in Arnhem maar sindsdien een zeer negatieve trend volgt. Andere soorten nemen juist toe. Er zijn bijvoorbeeld relatief veel soorten holenbroeders aangetroffen, zoals Spechten. Ook de IJsvogel komt voor. In onze uiterwaarden komen op dit moment geen inheemse reptielen voor, al biedt het gebied perspectief voor de Ringslang (Kwetsbaar), een typische doelsoort van riviernatuur. Qua amfibieën komen mogelijk zeer lage (zorgwekkende) aantallen van de Rugstreeppad (Gevoelig) voor.

De Bever, die in 1994 stroomopwaarts is uitgezet, heeft een heuse comeback gemaakt. Het dier heeft zich hier sinds 2006 gevestigd en neemt sindsdien toe in aantallen. Door heel het waterrijke gebied zijn sporen van de bever aangetroffen. En dat is goed nieuws, want de bever is een echte sleutelsoort: door zijn aanwezigheid en gedrag faciliteert hij het voorkomen van een grote groep andere dier- en plantensoorten in het gebied. Het is nu wachten op andere typische soorten, zoals de Otter en de Waterspitsmuis (Kwetsbaar).

Arnhemse Veluwe

De bodem op de Arnhemse Veluwe is flink uit balans, wat consequenties heeft voor alles wat er in en op die bodem leeft. Een gezonde bodem is namelijk een vereiste voor een goed functionerend en weerbaar, oftewel veerkrachtig bos.
De slechte staat van de bodem en daarmee de teruggang in biodiversiteit wordt veroorzaakt door de veel te hoge stikstofdepositie die neerdaalt op het gebied. Hierdoor staat vooral op de droge zandgronden de natuur onder druk. Veel vlindersoorten die afhankelijk zijn van stikstofarme milieus, zoals karakteristieke vlinders van de heide, gaan achteruit. Net zoals vogels die afhankelijk zijn van een hoge kwaliteit van het bodemleven. Een andere oorzaak van het verlies in biodiversiteit is de te grote begrazingsdruk van wild (Edelhert, Ree en Wild Zwijn), waardoor verjonging van bossen minder op gang komt dan gewenst. Daarnaast gaan sommige soorten achteruit door versnippering van leefgebieden en door recreatief gebruik. Dit alles maakt onze bossen kwetsbaar voor bijvoorbeeld klimaatverandering, dat het al ongezonde bos het laatste zetje kan geven. In de extreem droge zomers van 2017–2020 is bijvoorbeeld veel sterfte opgetreden van Fijnspar en Lariks. Ook Douglas, Beuk en Eik hebben het zwaar.

Op de Arnhemse Veluwe bevinden zich ook verschillende intensieve landbouwgronden. Door het monotone gebruik ervan en het gebrek aan landschapselementen hebben weide- (zoals Grutto, Tureluur en Veldleeuwerik) en akkervogels (Patrijs) het moeilijk (allen op de Rode Lijst). Weidevogels hebben bloem- en kruidenrijke graslanden nodig en de patrijs variatie in het landschap. Ook de kleine marters en de tot voor kort 'algemene soorten' als Konijn en Haas gaan hierdoor achteruit. Net als de Sleedoornpage (Bedreigd): gelukkig komt deze vrij zeldzame vlinder ook op andere plekken voor dan op onze landbouwgronden, zoals op Hoogte 80 en in Arnhem-Zuid.

Er zijn ook mooie ontwikkelingen. Zo heeft in 2020 de Wolf, een echte topper in de voedselpiramide, zich gevestigd op de Arnhemse Veluwe. Het ecosysteem is hierdoor versterkt omdat groot wild er nu een natuurlijke predator bij heeft. Positief is ook het ouder worden van het bos, waardoor bijvoorbeeld het aantal boomholtes en het aandeel dood hout toeneemt. Dit is goed voor bosvogels, zoals diverse spechten, en vleermuizen.

Stedelijk gebied

Veel dier- en plantsoorten zijn tegenwoordig afhankelijk van de stedelijke omgeving. Geschikte elementen in het buitengebied, zoals heggen en houtwallen, zijn namelijk grotendeels verdwenen. Daarnaast voelen heel wat soorten zich van oorsprong thuis in de stad door de aanwezigheid van tuinen, parken, bermen, sloten en slootkanten. Maar vogels als de Gierzwaluw, Huiszwaluw (Gevoelig), Huismus (Gevoelig) en Zwarte Roodstaart en vleermuizen als de Gewone Dwergvleermuis en Laatvlieger (Kwetsbaar) hebben het moeilijk omdat er weinig verblijfsplekken over zijn in huizen en omdat de Arnhemse tuinen verstenen.

Met de Slechtvalk gaat het juist uitstekend. Arnhem is uniek in Nederland in zijn ‘slechtvalkendichtheid’: binnen een cirkel van 4 kilometer bevinden zich maar liefst vier broedparen. Dit is mede te danken aan het zorgvuldig plaatsen van broedkasten op favoriete plekken. Maar ook helemaal aan de onderkant van de voedselketen zijn er dankzij actieve beheermaatregelen mooie ontwikkelingen. Volgens NLAdviseurs, dat in 2019 en 2020 de biodiversiteit in de Arnhemse bermen onderzocht, werpt ‘de duidelijke ecologische aanpak die wordt gebruikt om het beheer af te stemmen…zijn vruchten af’ in Arnhem (p. 10).[2] Dit resulteert bijvoorbeeld in meer Vlinders en Bijen.

3. Waar willen we naartoe?

Park Sonsbeek

Het doel van de acties en maatregelen in deze Biodiversiteitsagenda is het herstellen, behouden en versterken van de biodiversiteit in de gemeente Arnhem.

We willen de huidige biodiversiteit in ieder geval behouden en liefst vergroten om een verdere achteruitgang van soorten en ecosystemen te voorkomen. Daarnaast willen we op plekken waar de biodiversiteit de afgelopen jaren erg achteruit gegaan is, die biodiversiteit herstellen tot een gezond niveau. We richten ons daarbij op wat er al is, maar we hebben ook oog voor nieuwe ontwikkelingen. Dit is extra belangrijk omdat de verwachting is dat Arnhem de komende jaren nog flink zal groeien, wat extra druk zal geven op de bestaande biodiversiteit. Arnhem is een 'Global Goals Gemeente'.

Zie voor een overzicht van de 'Global Goals' volgende pagina.

Deze Biodiversiteitsagenda beschrijft de acties die we gaan nemen in de komende jaren om een stap dichterbij bovenstaande visie te komen. Op basis van de resultaten van ons monitoringsonderzoek kan vervolgens in 2025 een nieuw plan opgesteld worden.

De Biodiversiteitsagenda zal meegenomen worden in de totstandkoming van de Omgevingsvisie van Arnhem.

Groente Gilde Geitenkamp © Arnhem Klimaatbestendig

Door bewoners aangelegd groen in het Spijkerkwartier © Matthijs Kop

Onze visie voor 2030 sluit nauw aan bij de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties, een set van 17 'Global Goals' op economisch, sociaal en ecologisch vlak die in 2030 behaald moeten zijn:

Doel	Acties
Doel 15, Leven op het Land	***Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe*** • Dankzij structurele monitoring weten we hoe het ervoor staat met de biodiversiteit in Arnhem; • De biodiversiteit in onze natuurgebieden is vergroot; • De natuurgebieden zijn beter verbonden met de stad; • Invasieve exoten zijn teruggedrongen tot een beheermatig niveau; • Minder verzuring, vermesting en verdroging van de bodem doordat bodemvormende processen weer in gang zijn gebracht; • We zijn aangesloten bij de twee belangrijke coalities die in Nederland actief zijn op Doel 15: Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en de Nationale Actieagenda Biodiversiteit.
Doel 3, Goede Gezondheid en Welzijn	***Verzeker een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden*** • Het vergroten van de biodiversiteit draagt bij aan een betere gezondheid van Arnhemmers doordat het leidt tot meer beweging, meer sociale contacten, minder ziekte, minder stress en meer geluk.
Doel 4, Kwaliteitsonderwijs	***Bevorder levenslang leren voor iedereen*** • Arnhemmers zijn zich bewust van het belang van biodiversiteit en handelen ernaar, daarbij gestimuleerd door de gemeente en groene partners in de stad.
Doel 11, Duurzame Steden en Gemeenschappen	***Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam*** • Natuurinclusief bouwen is de norm.
Doel 12, Verantwoorde consumptie en productie	***Verzeker duurzame consumptie-, en productiepatronen*** • Duurzame voedselproductie in de vorm van natuurinclusieve landbouw en veeteelt; • Samen optrekken met opgaven rond circulariteit; zoals opzetten circulair boombeheer.
Doel 13, Klimaatactie	***Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden*** • Samen optrekken met opgaven rond klimaatadaptatie; zoals 10% minder verharding, verminderen hitte- en wateroverlast.
Doel 14, Leven in het Water	***Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de maritieme hulpbronnen*** • Verbeteren van de waterkwaliteit.
Doel 17, Partnerschap om de doelen te bereiken	***Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling*** • We geven ruimte aan aanvullende, creatieve ideeën op deze Biodiversiteitsagenda vanuit bewoners(initiatieven), groene non-profit organisaties, (boeren)bedrijven, kennisinstellingen, ondernemingen, musea en opleidingen in en rond Arnhem, en regionale partners. We hebben iedereen nodig om het tij te keren.

4. Wat doen we al?

Bewonersinitiatief aan de Klingelbeekseweg © Vivienne van Sante (Gem. Arnhem)

In dit hoofdstuk staat kort beschreven wat we nu al doen om de biodiversiteit in onze gemeente te herstellen, behouden en vergroten. Eerst lichten we een aantal gebruiken en principes toe die we gemeentebreed toepassen. Daarna zoomen we in op de maatregelen die we nemen om de biodiversiteit in onze natuurgebieden te vergroten en vervolgens op het stedelijk gebied.

Biodiversiteit in de Gemeente Arnhem: algemeen gehanteerde principes

Flora en fauna waarnemingen

We hebben een abonnement op de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF). Hierin zijn waarnemingen van meer dan 100 databases gebundeld. Bijvoorbeeld van allerlei vrijwilligersgroepen in Arnhem, zoals de Vogelwerkgroep Arnhem e.o. en de KNNV Arnhem. Deze data gebruiken we bij advisering naar beheer en bij projecten. En ook richting bestuur.

Groene en blauwe verbindingen

Onze parken zijn via groene corridors (groene lanen, bosrijke woongebieden, bloemstroken) verbonden met elkaar en met het buitengebied. Deze groenstructuren (zie rechts) zorgen ervoor dat de natuur vanuit onze natuurgebieden tot diep in de stad kan komen. De verbindingen tussen het buitengebied en de parken zijn van belang voor bijvoorbeeld Das, Ree, Vleermuis, Groene en Zwarte Specht en IJsvogel. Verder zijn de parken een uitvalsbasis van de natuur in de stad. Via de parken komen meerdere vleermuis- en vogelsoorten, amfibieën en kleine zoogdieren tot diep in de stad voor. Een belangrijke rol spelen ook de natte en droge ecologische verbindingszones in Schuytgraaf en de natte ecologische verbindingszone in Presikhaaf. Maar ook de dijken en de groenlijnen in Elderveld en De Laar fungeren als verbindingszones.

Ook het bovengronds halen van de Sint Jansbeek, een project dat in 2017 werd afgerond, draagt bij aan het versterken van de verbindingen en daarmee aan de biodiversiteit. Deze sprengenbeek loopt vanaf de rand van de Veluwe (de bron ligt in Park Zypendaal), door Park Sonsbeek naar de stad en vervolgens naar de Rijn. Langs een deel van de beek ligt een beplantingsstrook met waterplanten en ter hoogte van de Eusebiuskerk is de noordelijke kademuur beplant met varens. Onder de bruggen zitten nestkastjes voor de Grote Gele Kwikstaart en speciaal voor eenden zijn er trappetjes in de kademuren gemetseld.

Specifiek voor amfibieën hebben we ongeveer dertig poelen aangelegd in en bij woonwijken en natuurgebieden. Eens in de vijf tot tien jaar wordt groot onderhoud gepleegd om te voorkomen dat ze dichtslibben. En onder de Erasmussingel bij stadsboerderij de Korenmaat in Arnhem-Zuid ligt een amfibieëntunnel zodat amfibieën en kleine zoogdieren veilig naar de andere kant van de weg kunnen.

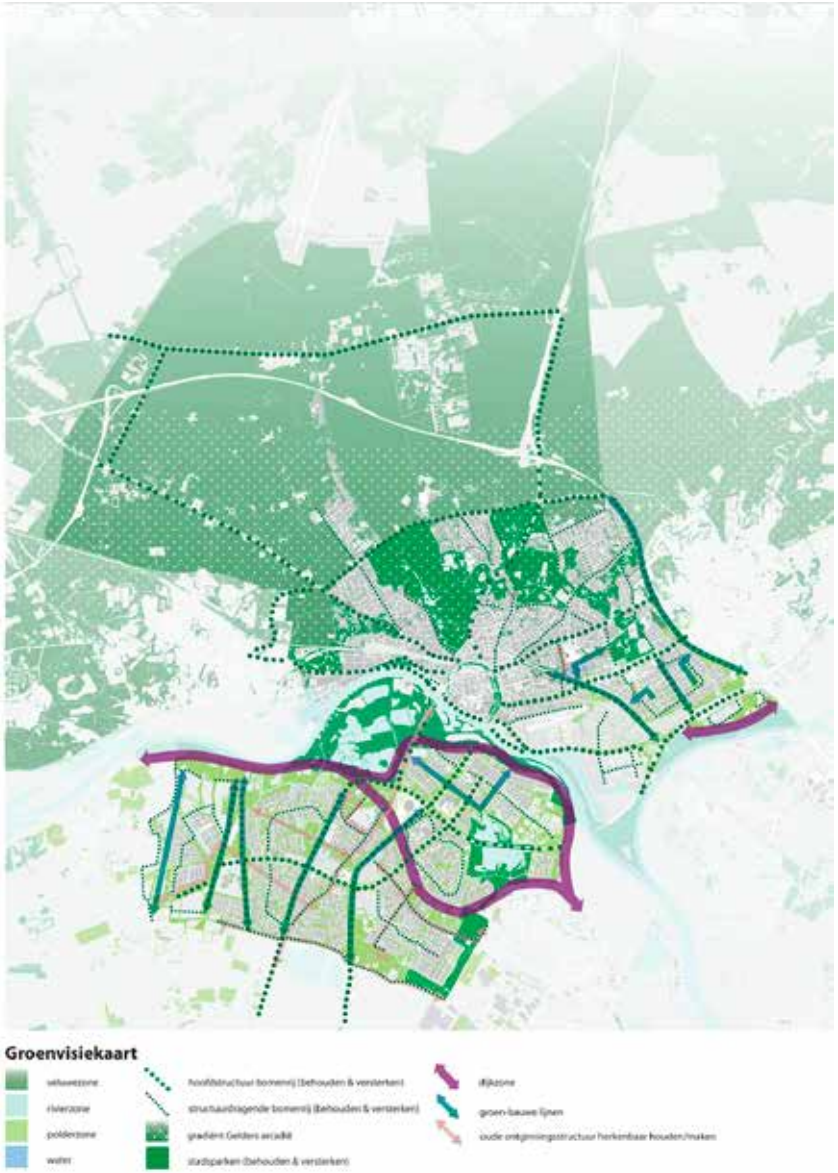

Gebruik van inheems plantmateriaal ter bevordering van inheemse diersoorten

Ons uitgangspunt is om, in ieder geval in onze grote groenstructuren, inheemse vegetatie te gebruiken die is afgestemd op de grondsoort en het waterhuishouden. Het liefst kiezen we hierbij voor een combinatie van streekeigen bomen, struiken en kruiden die afwisselend bloeien en dienen als goede nectar- en stuifmeelbron voor insecten of voedselbron voor vogels. Een uitzondering op dit principe vormen bijvoorbeeld een aantal parken. Vanwege de cultuurhistorische achtergrond is daar een grotere soortenrijkdom aangeplant met ook niet-inheemse beplanting. We onderzoeken voortdurend in hoeverre het mogelijk is om ook buiten onze grote groenstructuren meer inheems plantmateriaal te gebruiken. Bijvoorbeeld in de bloem- en plantenbakken in de stad. En bij de aanplant van bomen. Ook stimuleren we bewoners om bloemenweides aan te leggen in hun tuin en buurt en daarbij inheemse mengsels te gebruiken. Buiten de wijken kijken we eerst naar de mogelijkheden om het maaibeheer te extensiveren voordat we besluiten tot inzaaien- of planten. Dit kan genoeg zijn om de nog aanwezige bloemrijke vegetatie – en de lokale insectengemeenschappen die zijn aangepast aan deze streekeigen flora – te herstellen.

Verbeteren van de waterkwaliteit

Samen met de waterschappen werken we aan het verbeteren van de waterkwaliteit in Arnhem, waardoor de biodiversiteit wordt vergroot. Veel planten en dieren zijn namelijk afhankelijk van schoon water in hun levenscyclus. En het zorgt ervoor dat de ecosysteemdiensten van zoet water, zoals natuurlijke waterzuivering, niet te veel onder druk komen te staan. Een voorbeeld is het ganzenbeheer dat we gezamenlijk met Waterschap Rijn en IJssel sinds 2017 hebben opgepakt, waardoor er minder uitwerpselen in het water komen en er minder blauwalg ontstaat.

Verminderen van lichthinder

Door overmatige verlichting staan nachtvlindersoorten onder druk en raken jaarlijks miljoenen trekvogels gedesoriënteerd. Daarom beschermen we de donkerte zo goed mogelijk. Waar mogelijk beperken we de verlichting. We verlichten alleen de wegen en fietspaden die zorgen dat je veilig thuis kunt komen. Recreatieve routes en de meeste parken vallen daar niet onder. In de praktijk betekent dit: hoe meer naar het buitengebied, hoe minder licht. Daarom zijn bijvoorbeeld zelfs grote wegen zoals de Amsterdamseweg grotendeels niet verlicht. En op de Huissensedijk maken we gebruik van dynamische verlichting: op het moment dat er geen beweging is van fietsers, voetgangers of auto's geven deze lantaarnpalen slechts 30% verlichting, pas bij beweging wordt dat meer.

Natuur in de stad: een reiger op zoek naar vis en een kademuur beplant met muurplanten bij de Sint-Jansbeek © Harriet Wansink, Vivienne van Sante (Gem. Arnhem)

Extensief maaibeheer

Sinds begin jaren ‘90 zijn we steeds meer extensief gaan maaien. Dat betekent minder vaak maaien, daarbij ongeveer 25 procent laten overstaan en het gemaaide gras na enkele dagen afvoeren (zie Bijlage B). Extensief (of ecologisch) maaien werkt twee kanten op in de voedselketen: van onderaf zorgt het voor een gezondere bodem met meer variatie, meer bloemen, meer insecten en meer vogels. Bovenin de voedselketen is het belang ook duidelijk. Zo jagen de Slechtvalken op de Eusebiustoren op vogels, die weer insecten eten, die weer op bloemen en planten afkomen. En die bloemen zijn er omdat wij extensief maaien. In 2012 maaiden we een oppervlakte van 310 voetbalvelden extensief, anno 2020 is dat gegroeid naar 365 voetbalvelden: ongeveer de helft van al het gras. De overige gebieden, zoals gras bestemd voor recreatie (honden uitlaten, voetbalveldjes, etc.) maaien we maximaal 16 keer per jaar.

Hierbij is het ook belangrijk om onze keuzes uit te leggen aan bewoners. Zo konden inwoners in 2019 en 2020 mee op pad met het veldonderzoek van NLAdviseurs naar de verbetering van de biodiversiteit in onze bermen en zijn we in 2020 begonnen met een serie video’s waarin we ons maaibeheer uitleggen. Inwoners die draagvlak hebben gevonden bij hun medebuurtbewoners kunnen ook zelf suggesties bij ons indienen voor locaties met meer extensief maaibeheer.

Niet alle grond in Arnhem is van de gemeente. We houden daarom zo goed mogelijk contact met andere terreinbeheerders om ze te stimuleren de biodiversiteit voorop te stellen bij keuzes in hun maaibeheer. Zo hebben we jaarlijks afstemming met Waterschap Rijn en IJssel over hoe en wanneer beheer en onderhoud van de openbare ruimte rond beken en sloten in Arnhem-Noord plaatsvindt. Sinds 2019 houdt dit waterschap daarbij nog meer rekening met natuurontwikkeling en het verbeteren van de biodiversiteit. Begroeiing blijft langer staan waar het kan, tot ruim na het broedseizoen. En als er gemaaid wordt, wordt bijna altijd slechts één kant van de oever gemaaid.

Het beschermen van onze oude bomen

Bomen zijn onderdeel van de biodiversiteit en tegelijkertijd ondersteunen ze de biodiversiteit. Ze bieden namelijk voedsel, leefruimte, bescherming en nestgelegenheid aan insecten, vogels en kleine zoogdieren. Vooral oudere bomen – vanaf een diameter van 50 centimeter – zijn vanuit het oogpunt van biodiversiteit interessant (zie figuur). Deze bomen zijn net volwassen aan het worden en beginnen vanaf deze leeftijd veel bij te dragen aan de biodiversiteit. We beschermen deze bomen via het *Bomenplan* (2020). Daarin is bijvoorbeeld afgesproken dat we extra bomen gaan aanplanten, die bovendien de ruimte krijgen om groot en oud te worden. Ook streven we naar 10% staand en liggend dood hout in het bos. In projecten gaan we zorgvuldiger dan vroeger om met de bomen die er al staan, bijvoorbeeld door boominclusief te ontwerpen.

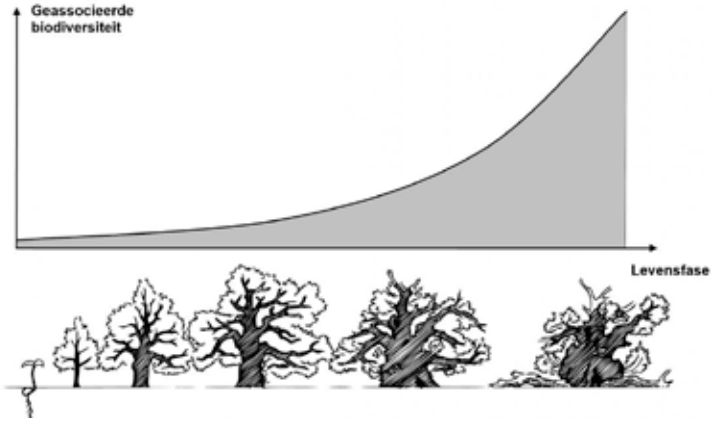

Plagen tegengaan via versterken natuurlijke vijanden

Als de biodiversiteit omlaag gaat, gaat de kans op plagen omhoog. Aan de ene kant hebben we in Arnhem last van invasieve exoten. Aan de andere kant van de eikenprocessierups. Via een serie aan maatregelen proberen we hier iets aan te doen. We streven naar het constant houden of verminderen van het oppervlak met invasieve exoten. Dit gaat in overleg met de provincie, die verantwoordelijk is voor de bestrijding ervan. In de rivieren, beken en watergangen hebben we bijvoorbeeld overlast van de Amerikaanse rivierkreeft en de waterplanten grote waternavel en waterteunisbloem. Verder hebben we in Arnhem vooral last van de invasieve plantensoorten Amerikaanse eik, Japanse duizendknoop, reuzenberenklauw en reuzenbalsemien. In 2019 is voor die laatste drie soorten geld vrij gemaakt om ze te bestrijden, voor een periode van drie jaar. Dit begint zijn vruchten af te werpen. Om de eikenprocessierups te beheersen, treffen we de volgende maatregelen:

- We hebben in 2019 en 2020 duizenden vogelhuisjes uitgedeeld aan inwoners, die we ook zelf in de openbare ruimte ophangen.
- We zorgen voor meer variatie in boomsoorten bij nieuwe aanplant in o.a. onze bomenrijen en lanen, waardoor eikenprocessierupsen (en andere plagen en ziektes) teruggedrongen worden.
- We maaien de bermen op locaties met veel eiken extensief, zodat er meer bloemen gaan groeien. De bloemen trekken natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups aan, zoals sluipwespen en -vliegen.

Daar waar deze maatregelen onvoldoende effect hebben, bestrijden we beperkt met biologische bestrijdingsmiddelen. In 2019 ging het om 9.6% van onze eiken.[3] We volgen de ontwikkeling op het gebied van bestrijding nauwgezet, om zo efficiënt mogelijk te blijven bestrijden met de minste schade voor andere insecten.

Het blijft belangrijk om ons te realiseren dat veel plagen vooral een biodiversiteitsprobleem zijn. Door de teruggang in biodiversiteit zijn er namelijk te weinig natuurlijke vijanden. De lange termijnoplossing ligt dan ook in het actief stimuleren van natuurlijke vijanden door het bevorderen van de biodiversiteit. Hier gaan we nog veel meer op inzetten dan we tot nu toe gedaan hebben, via de maatregelen benoemd in het volgende hoofdstuk.

Balans tussen honingbijvolken en wilde bijen

Voor een gezonde voedselketen en complete ecosystemen zijn voldoende soorten en aantallen wilde bijen cruciaal. Zij hebben stuifmeel en nectar nodig, die niet onbeperkt voorradig zijn. Er zijn mogelijk negatieve effecten van de aanwezigheid van de honingbij op de wilde bij (concurrentie om voedsel). We zorgen dat wilde bijen het hele jaar genoeg voedsel kunnen vinden. Vooral in de bos- en natuurgebieden op de arme zandgronden van Arnhem-Noord is voedsel schaars en in beperkte periodes aanwezig. Denk aan de heide die slechts een beperkte periode bloeit. We beperken hier het aantal honingbijkasten. Verder werken we nauw samen met de Imkersvereniging Arnhem Velp e.o.. Zo sloten we al in 2010 een bijenconvenant om gezamenlijk het aantal drachtplanten en -bomen te verhogen. En we werken aan goede afspraken met de imkers van deze vereniging over de bijenkasten in de openbare ruimte. Alleen honingbijhouders die via de Imkersvereniging lid zijn van de Nederlandse Bijenhouders Vereniging komen in aanmerking om kasten te plaatsen op gemeenteterrein. De Imkersvereniging Arnhem Velp e.o. realiseert zich dat imkers niet meer uitsluitend gebruik kunnen maken van het landschap door bijenkasten te plaatsen, maar ook horen bij te dragen aan het herstel van biotopen ter bevordering van de algehele biodiversiteit. Om dat doel te verwezenlijken heeft de vereniging de ‘Stichting Vitale Biotopen Gelderland-Midden’ in het leven geroepen. Vanuit die stichting wordt een module over wilde bijen toegevoegd aan de basiscursus voor imkers. Daarnaast wordt een vervolgcursus ontwikkeld om reeds praktiserende imkers op te leiden tot ‘Imkers 2.0’: Ambassadeurs van de Biodiversiteit. Deze ‘Imkers 2.0’ hebben meer oog voor de omgeving waarin hun bijenkasten staan. Ze inventariseren waar deze biotopen verbeterd kunnen worden en dragen kansrijke locaties aan bij de Stichting, die er verder mee aan de slag gaat. Ook gaan deze imkers een grotere rol spelen in de educatie rond biodiversiteit. Zoals door het geven van informatie over het belang van het verbeteren van het leefgebied voor *alle* insecten. Hier profiteren zowel de wilde bij als de honingbij van.

Natuurinclusief bouwen

Bij her- en nieuwbouwprojecten wordt natuurinclusief bouwen steeds vaker meegenomen. Als gemeente stimuleren we ontwikkelaars en inwoners om in het ontwerp natuurinclusieve maatregelen op te nemen en creëren we ook bij de bouw zelf ruimte voor de natuur. Bij ruimtelijke ingrepen moet, conform de Wet natuurbescherming, via een Quick Scan Flora&Fauna gecheckt worden of beschermde plant- en diersoorten hinder ondervinden van de ingreep.

Maar in Arnhem gaan we een stap verder. Al in 1999 ontwikkelden we de Arnhemse Natuurkalender, die wordt ingezet bij bouwwerkzaamheden en bij werkzaamheden binnen het reguliere beheer en onderhoud. De kalender laat zien wat de optimale tijd is voor werkzaamheden zodat verstoring van planten en dieren wordt beperkt.

In 2016 schreven we voor het Vastgoedplein bovendien de brochure ‘De waarde van stadsnatuur – voordelen en voorbeelden van natuur in de stad’, over de mogelijkheden voor natuur bij bebouwing. Bij renovatie van de bestaande woningen en bouw van nieuwe woningen in Malburgen en Schuytgraaf is het meenemen van maatregelen voor natuur uitgangspunt. In Schuytgraaf zijn in 2020 bijvoorbeeld speciale Welkomstkaarten ontworpen. Hierin staat per diersoort welke maatregelen een bewoner kan nemen om een goede leefomgeving te creëren. In de komende jaren wordt het meenemen van de natuur bij nieuwbouwopgaven nog belangrijker. In de *Woondeal regio Arnhem-Nijmegen* hebben we namelijk afgesproken dat natuurinclusiviteit en klimaatadaptiviteit als verplicht onderdeel worden opgenomen in de ontwerpopgaven. Hiermee wordt de groeiopgave met de groenopgave verbonden.

Ook bij de bouw zelf houden we rekening met het ruimte zoeken / creëren voor natuur. In Schuytgraaf geven we de Rugstreeppad bijvoorbeeld de ruimte om gebruik te maken van ondiepe plassen die ontstaan tijdens de bouw en er zijn gronddepots waar ze kunnen overwinteren. En voor de Oeverzwaluw wordt daar al jarenlang elk jaar een tijdelijke nestlocatie gecreëerd (de ‘traditionele’ aanpak is het weren van deze soorten op de bouwlocatie met paddenschermen en flauw afgewerkte gronddepots).

Voorbeelden van welkomstkaarten waarmee inwoners in Schuytgraaf worden gestimuleerd voor specifieke soorten maatregelen te nemen in hun tuin. © Gem. Arnhem

Biodiversiteit in onze natuurgebieden: de Arnhemse Veluwe en de uiterwaarden

Vergroten van de variatie en gelaagdheid door te dunnen

Ons doel in de Arnhemse bossen en parken is een natuurlijk en gevarieerd bosland-schap met een zo hoog mogelijke biodiversiteit, dat bestand is tegen klimaat-verandering. Dit bereiken we door in te grijpen via periodiek dunnen en door vervolgens zoveel mogelijk gedund hout achter te laten in het bos als goed is voor de biodiversiteit. Dit dunnen is nodig omdat veel van onze Arnhemse bossen ooit zijn aangelegd om te dienen als productiebossen, waardoor ze grotendeels bestaan uit gelijkjarige monoculturen. Deze bossen worden gekenmerkt door rechte rijen bomen met eentonige aanplant en weinig onderbegroeiing. De biodiversiteit is laag en het bos is door zijn eentonigheid slecht bestand tegen klimaatverandering, ziekten en plagen. De natuur doet er honderden jaren over om deze bossen te verjongen en gevarieerder te maken. De dunningen versnellen dit proces. Ze zorgen voor zowel meer gelaagdheid als een toename in soortensamenstelling (dus meer variatie)[4]. Dit gaat in nauwe samenspraak met de desbetreffende schouwgroep. We leggen het belang hiervan zo goed mogelijk uit aan onze inwo-ners, bijvoorbeeld tijdens wandelingen met bewoners in bossen en parken met geplande bomenkap en door bij de ingangen informatieborden op te hangen met uitleg over het belang van dunnen en contactgegevens van onze beheerder.

Een volwassen edelhert op de Arnhemse Veluwe © Bart Castelein (Gem. Arnhem)

Leefgebied van specifieke soorten vergroten

In de afgelopen jaren hebben we gericht ingegrepen om het leefgebied van bepaalde soorten op en rond de Arnhemse Veluwe te vergroten. Zoals door de aanleg van poelen. Hier profiteren vele diersoorten van, zoals insecten, amfibieën en reptielen (Adder, Zandhagedis, Gladde Slang) en groot wild. En we hebben succesvolle proeven gedraaid met het inzaaien van ruiterpaden met inheemse, bloemrijke kruidenmengsels ten behoeve van bijvoorbeeld de Groene, Grote Bonte en Zwarte Specht. Ook proberen we, in samenspraak met de andere terreinbeheerders die actief zijn op en rond de Arnhemse Veluwe, het aantal barrières zo laag mogelijk te houden. Zo onthekken we waar mogelijk. Hiermee zorgen we dat er een zo groot mogelijk aaneengesloten leefgebied ontstaat.

Begrazingsdruk beheersen

Het afschieten van groot wild als Ree, Edelhert en Wild Zwijn is soms nodig om de biodiversiteit te behouden en te vergroten. Het gebied kan namelijk maar een beperkte hoeveelheid groot wild aan. Als de begrazingsdruk te groot wordt, krijgen bos en heide niet de kans zich te verjongen. Plantjes en boompjes die opkomen worden immers direct opgegeten. Hierdoor ontbreekt op delen van de Arnhemse Veluwe de gewenste gelaagdheid en variatie en gaat de kwaliteit van de bodem verder achteruit. In de *Visie Dierenwelzijn 2021–2030* kunt u meer lezen over ons faunabeheer.

Samen met de provincie: stikstof verminderen en vermindering verstoring

We werken ook samen met de provincie aan een aantal opgaves om de biodiver-siteit op de Arnhemse Veluwe te vergroten. Via de *Gelderse Maatregelen Stikstof 2019–2023* (GMS) hopen we de stikstof te verminderen en de natuur sterker te maken. Ook werken we met de provincie aan een verduidelijking van de recre-atieve zonering waarbij het nadrukkelijk de bedoeling is voldoende ruimte te scheppen voor natuur en biodiversiteit. Daarnaast wordt ook gezamenlijk gewerkt aan de Natuuropgave N2000 voor heidevelden en open stuifzanden in verband met de terugloop van bepaalde doelsoorten. Een belangrijke nevenopgave hierbij is de vermindering van de verstoring van de rust in het gebied.

Uiterwaardenpark

De groene longen van Arnhem bestaan niet alleen uit de Arnhemse Veluwe en de parken in Arnhem-Noord. De uiterwaarden aan de zuidkant van de Rijn zijn minstens zo belangrijk. De Konikpaarden (geïntroduceerd in 1991) en Gallowayrunderen (1992) zorgen voor variatie in de structuur van de vegetatie en gaan daarmee biodiversiteitsverlies tegen.[5] Deze extensieve begrazing voorkomt bovendien het dichtgroeien van de uiterwaarden, zodat de Rijn ook bij hoogwater kan doorstromen. Ook hoeven we hier maar weinig te maaien. In 2019 kregen de kuddes er twaalf hectare extra ruimte bij. Dat zal verder worden uitgebreid. Al sinds de jaren '90 ligt er namelijk een plan om het hele uiterwaardengebied te ontwikkelen tot één groot aaneengesloten natuurgebied. Het was lange tijd lastig om dit plan te realiseren, omdat we eigenaar waren van slechts een klein deel van het gebied. Nu beheren we echter maar liefst 300 hectare, vanaf de oostelijke Bakenhof[6] tot aan de westelijke gemeentegrens. Hierdoor kan het hele uiterwaardengebied in de gemeente aan elkaar geknoopt worden tot één groot natuurnetwerk. Dit biedt enorme kansen voor het vergroten van de biodiversiteit in het gebied.

De kuddes van 24 konikpaarden en 28 gallowayrunderen grazen al bijna 30 jaar in Meinerswijk © Harriet Wansink (Gem. Arnhem)

Biodiversiteit in stedelijk gebied

Beperken verharding: steen eruit, (het juiste) groen erin

Arnhem mag in 2009 dan wel tot 'Groenste Stad van Europa' zijn verkozen, dat betekent niet er op sommige vlakken geen werk aan de winkel is. De Universiteit Wageningen liet zien dat we op basis van de hoeveelheid groen binnen de bebouwde kom in 2017 landelijk maar op plaats 166 (van 389) staan op de ranglijst van groene gemeenten. En een onderzoek van Deloitte in 2019 wees uit dat slechts 32% van de Arnhemse particuliere tuinen uit vegetatie bestaat, onder het landelijke gemiddelde van 36%. Dit is niet goed voor de biodiversiteit en ook niet voor de klimaatbestendigheid van de stad. Gelukkig maken veel Arnhemmers zich hard voor een groenere stad. Zo wordt in de binnenstad de ene na de andere gevel vergroend of geveltuin aangelegd. Wij zijn hier als gemeente enorm blij mee en stimuleren dit via zowel subsidieregelingen als via onze groene partners. En met succes: in Arnhem zijn tot 2020 al meer dan duizend groene bewonersinitiatieven geregistreerd, van boomtuintjes tot bijenidylles! Bewoners leggen deze tuintjes en stroken zelf aan en onderhouden ze ook. Dit wordt gedaan door individuele bewoners maar ook samen: zo zijn er sinds 2017 al honderden geveltuinen, klimpalen met gevelgroen en andere groene plekken aangelegd in het centrum. En in Arnhem-West ligt bijvoorbeeld het Arnhems Labyrint, een stadstuin met meer dan 75 verschillende soorten planten die aangelegd is en onderhouden wordt door tientallen wijkbewoners. De IVN afdeling Arnhem heeft een vlindertuin aangelegd aan de Parkweg, die ook door hen wordt onderhouden. En er zijn nog veel meer mooie voorbeelden!

Via het Aanjaagfonds en via de subsidieregeling Klimaatadaptatie kunnen bewoners ondersteuning aanvragen voor dit soort groene initiatieven. Via de subsidieregeling Eetbare Stad is er tevens ondersteuning beschikbaar voor bijvoorbeeld een buurt- of schoolmoestuin. Alle drie deze subsidies dragen bij aan een groenere stad.

We werken ook nauw samen met onze groene partners om de biodiversiteit in de stad te vergroten (zie Bijlage D). Enkele voorbeelden zijn:

- **Het Groenforum** is een verzamelplek voor groene instanties in Arnhem. Het Groenforum wordt door de gemeente voor verschillende groene ontwikkelingen en plannen gevraagd om advies. Het Groenforum kan ook zelf bij de gemeente Arnhem aandacht vragen voor groene thema's en ambities.

- **Groen Arnhem** organiseert met verschillende partners elk jaar de Groenmarkt op de Molenplaats in Sonsbeek. Dit is een grote groene belevingsmarkt met niet alleen verkoop van biologische en inheemse planten en zaden en tuinartikelen maar bijvoorbeeld ook workshops, lezingen en tuinschetsservices.

- **Het Natuurcentrum** verzorgt educatie over het belang van natuur. Ze doen dit in de klas, buiten, of op hun stadsboerderijen. Denk aan het geven van (buiten)lessen over dieren in de stad en hoe ze te helpen en uitleg over bomen, bloemen en insecten. Ze bereiken daarmee maar liefst 98% van de Arnhemse basisscholen. Ook adviseren ze bij de aanleg van groene schoolpleinen en schoolmoestuinen, stellen lesmateriaal beschikbaar en hebben ze een heuse dierotheek. Op stadsboerderij Presikhaaf is tevens een heemtuin en een insectenvriendelijke tuin aangelegd.

- **Arnhem Zoemt** is een stichting die al sinds 2016 initiatieven van bewoners ondersteunt en kennis deelt om Arnhem bloemrijker te maken voor de wilde bij. Bijvoorbeeld via het organiseren van informatie- en netwerkbijeenkomsten over de wilde bij en het (helpen) aanleggen en onderhouden van bloemenveldjes en bloemenstroken. Ook vlinders en andere bestuivers hebben daar profijt van. Arnhem Zoemt gaat in 2020 en 2021, met financiering vanuit het Groenfonds, aan de slag met de vergroening van 12 wijken via het aanplanten van planten waar wilde bijen dol op zijn.

- Het netwerkplatform **Arnhem Klimaatbestendig** spant zich in om de verstening in wijken tegen te gaan en plaats te maken voor (het juiste) groen. Ze doen dat bijvoorbeeld via hun website en via strategisch geplaatste boxen met folders. En via gerichte voorlichtingsbijeenkomsten die wijkbewoners enthousiasmeren om (samen) aan de slag te gaan met het vergroenen van hun huis, tuin of buurt. Zoals door het gezamenlijk aanleggen van groende daken. De gemeente en Arnhem Klimaatbestendig delen sinds 2020 ook planten uit aan geïnteresseerde bewoners. Elk jaar rond IJsheiligen vervangt de gemeente de winterbeplanting uit de plantschalen in de stad voor zomerbloeiers. De vaste planten die overblijven – in 2020 bijvoorbeeld karnoeljes en kerstrozen – zijn goed her te gebruiken. Bewoners geven de planten een tweede leven in een boomspiegel of geveltuin.

- Arnhem is sinds 2020 tevens lid van **Operatie Steenbreek**, een organisatie die voorlichtingscampagnes organiseert om mensen ertoe aan te zetten hun tuin te ontstenen.

Maar ook andere groene partners helpen mee om de biodiversiteit in de stad te vergroten. Zo is de ontmoetingsplek De Stadskeuken in 2019 een actie begonnen waarbij vrijwilligers meer dan duizend zakjes bijenmengsel gemaakt hebben die ze uitdelen op zo'n 15 locaties in de stad tegen een kleine donatie. Met de donatie worden ware bijenoases aangelegd. Er gebeurt dus al enorm veel op dit gebied!

Bewustwording creëren over het belang van biodiversiteit

Om bewoners aan te zetten tot groene acties in hun eigen tuin en buurt is het belangrijk eerst bewustwording te creëren onder onze inwoners over het belang van biodiversiteit. We doen dit o.a. op de volgende manieren:

- **Cameraproject Tuinen –** Om aan inwoners te laten zien wat de invloed is van de inrichting van hun tuin en de directe omgeving op het wildleven hebben we in 2019–2020 deelgenomen aan het burgerwetenschapsproject 'Wildcamera – zoogdieren in de achtertuin.' In ongeveer 40 particuliere tuinen zijn nachtcamera's geplaatst. Zo hebben we meer zicht gekregen in het soort zoogdieren dat Arnhemse tuinen bezoekt én hebben de deelnemende inwoners geleerd hoe ze hun tuin beter kunnen inrichten. De bevindingen worden gedeeld met belangstellenden via een openbare lezing.

- **Bezoekerscentrum De Molenplaats als Groene VVV** – De Molenplaats in Sonsbeek is een 'Groene VVV' die Arnhem promoot als 'Groenste stad van Nederland'. De Molenplaats speelt een centrale rol in het uitdragen van de ambities zoals vastgelegd in de Groenvisie, namelijk door de promotie van de waarden van het groen. De Molenplaats moet een plek worden waar je terecht kunt voor alle informatie rondom het groen in en om Arnhem (wandel- en fietsroutes, flora en fauna, je laten informeren over klimaatadaptatie en biodiversiteit).

Boomspiegeladoptie in het Broek © Bert Roete

5. Wat gaan we extra doen?

Aantrekkelijk stedelijk groen in het Spijkerkwartier © Matthijs Kop

In dit hoofdstuk leggen we uit welke maatregelen we tot en met 2025 gaan ondernemen binnen het huidige vastgestelde beleid om een stap dichterbij onze visie voor 2030 te komen.

Meten is weten: structurele monitoring biodiversiteit

Een voorwaarde om onze doelstellingen te behalen is het opzetten van structurele monitoring. Anders weten we immers niet of ons beleid rond biodiversiteit daadwerkelijk bijdraagt aan het vergroten ervan. We gaan veertien 'Living Labs' structureel monitoren. In 2025 zijn alle Living Labs gemonitord en ligt er per Living Lab een ontwikkel- en beheeradvies. Dit advies gebruiken we om ons biodiversiteitsbeleid van 2025–2030 vorm te geven. De locaties van de Living Labs (zie kaart) zijn geselecteerd in nauwe samenwerking met het Arnhemse opleidingsinstituut IPC de Groene Ruimte en moesten voldoen aan twee criteria: 1) de huidige biodiversiteit is niet voldoende en 2) het Living Lab vormt een referentiekader voor vergelijkbare gebieden in Arnhem. Bovendien wilden we gevarieerde Living Labs hebben verspreid over de gehele gemeente, zodat we een goed beeld krijgen van de totale biodiversiteit in onze gemeente. Op basis van de resultaten nemen we waar gewenst maatregelen om de biodiversiteit te vergroten. Als de genomen maatregelen leiden tot een vergroting van de biodiversiteit, kunnen we dezelfde maatregelen gaan toepassen in vergelijkbare gebieden. We koppelen de resultaten van de monitoring ook terug aan onze inwoners. En de informatie kan gebruikt worden voor het schrijven van toekomstige beheervisies voor onze bossen en parken.[7]

Biodiversiteit en Circulariteit

Circulariteit en biodiversiteit gaan prima samen. We grijpen meekoppelkansen aan. We hebben in het Bomenplan afgesproken dat we circulair boombeheer gaan opzetten, zodat het hout uit onze gemeente een duurzame lokale bestemming krijgt. We produceerden de vogelhuisjes voor de nieuwe biodiversiteitspakketten (zie verderop) dan ook lokaal van hout uit eigen bossen. Dit is het eerste product dat officieel onder de noemer 'Arnhems Stadshout' valt.

Bovendien gaan we ons maaisel vaker inzetten om producten als bokashi (gefermenteerd organisch materiaal) te maken op eigen terrein. Dit draagt bij aan biodiversiteit, circulariteit én klimaatmitigatie. Blad-, maai- en snoeiafval wordt nu nog op grote afstand verwerkt tot compost, waarbij veel CO_2 vrijkomt. In 2020/21 starten we een pilot waarbij twee aannemers maaisel transporteren naar twee plekken in Arnhem om er binnen onze eigen gemeente bokashi van te maken.

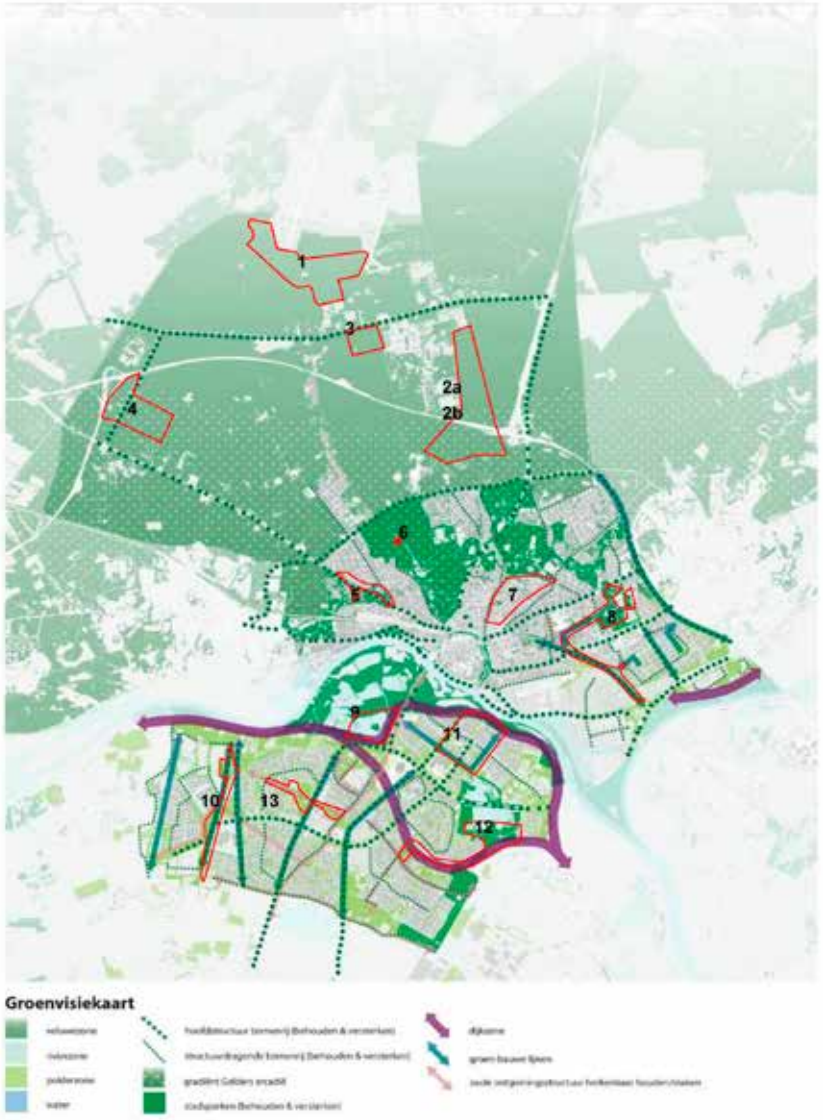

Bodemverbeteraars als bokashi kunnen de plek van kunstmest innemen, dat zeer slecht is voor het bodemleven en de bodem zelf. Bijvoorbeeld door de bokashi toe te voegen aan de beplantingsvakken in de wijken en op onze agrarische terreinen. Dit valt bovendien financieel gunstiger uit dan de huidige compostering.
We houden de ontwikkelingen in de gaten en ondersteunen groenaannemers die hierin interesse tonen.

Biodiversiteit en Klimaatadaptatie

Een andere belangrijke opgave met veel raakvlakken met biodiversiteit is klimaatadaptatie. We pakken biodiversiteit en klimaatadaptatie zo veel mogelijk tegelijk aan, omdat ze elkaar versterken. Eén van de doelstellingen die opgenomen is in de *Strategie Klimaatadaptatie 2020–2030* is om de verharding die in het bebouwde deel van Arnhem aanwezig is tot 2030 met 10% te verminderen en te vervangen voor groen of ruimte voor water. Voor een belangrijk deel wordt deze ambitie waargemaakt in gebiedsontwikkelingen en projecten in de openbare ruimte. Daarnaast wordt in de binnenstad en de oudere wijken daaromheen een koeltenetwerk gerealiseerd, bestaande uit groene en beschaduwde plekken. We gaan erop letten dat bij de uitvoering van dit soort projecten waar mogelijk wordt gekozen voor inheemse beplanting met een gevarieerde bloeitijd die een hoge bijdrage levert aan de biodiversiteit, dus een meerwaarde heeft voor vogels en insecten.

Een ander belangrijke constatering in relatie tot klimaatverandering is dat onze houding ten opzichte van exoten moet veranderen. Over het algemeen verdienen inheemse soorten de voorkeur, maar dat hoeft niet altijd het geval te zijn. Veel nieuwkomers in de stad bijvoorbeeld, zoals flora in boomspiegels, groene perceeltjes en voegen en kieren tussen stoeptegels en muren, zijn daar terecht gekomen omdat ze uitstekend zijn aangepast op de lokale omstandigheden en kunnen een waardevolle voedselbron zijn voor dieren. Met het oog op klimaatverandering is het des te belangrijker dat we ons realiseren dat slechts enkele nieuwkomers zich ontpoppen tot invasieve exoten. Andere nieuwkomers worden, vanwege het vele stuifmeel en nectar dat ze aanbieden, juist zeer gewaardeerd door insecten. Die moeten we dus niet automatisch als ongewenst zien en verwijderen.

Bij ruimtelijke projecten natuurinclusief en klimaatadaptief ontwerpen en bouwen als norm hanteren

In de *Woondeal regio Arnhem-Nijmegen* (2020) is afgesproken dat de duizenden woningen die er in Arnhem bijkomen natuurinclusief en klimaatadaptief gebouwd moeten worden. We hebben daarom een ‘Puntensysteem Natuurinclusief Bouwen’ ontwikkeld met bijbehorende Maatregelencatalogus. Dit Puntensysteem is in eerste instantie opgesteld voor nieuwbouwontwikkelingen in Schuytgraaf. We ontwikkelen het Puntensysteem nu verder door, zodat we het gemeentebreed kunnen toepassen. Met het Puntensysteem moet elk nieuwbouwproject een minimum aantal punten halen door het nemen van maatregelen die de biodiversiteit en klimaatadaptatie in de directe omgeving van het bouwproject ten goede komen. De ontwikkelaar heeft zelf in principe de keuzevrijheid om de precieze maatregelen te bepalen, maar dit is wel afhankelijk van de biodiversiteit en klimaatbestendigheid ter plekke (of het gebrek daaraan) en de diersoorten die in dat gebied ondersteuning nodig hebben. De maatregelen zijn altijd een combinatie van maatregelen voor gebouwbewonende soorten (zoals neststenen voor vleermuizen en vogels ingemetseld in gebouwen) en groene omgevingsmaatregelen (groene daken of gevels, verminderen van lichthinder, aanplant inheemse hagen, struiken en bomen, aanleg verbindingszones etc.). We willen dit Puntensysteem gaan verplichten bij nieuwe bouwontwikkelingen. Dit doen we door het gebruik van het puntensysteem vast te leggen in bestemmingsplannen en per 1-1-2022 ook in het Omgevingsplan.

Het vergroten van de biodiversiteit in onze natuurgebieden

Vooral op de Arnhemse Veluwe gaat de biodiversiteit hard achteruit. De arme en verzuurde zandgronden zijn niet meer in staat zijn om voldoende vocht en voedingstoffen vast te houden. Dit is niet alleen slecht voor de biodiversiteit, maar maakt onze bossen ook kwetsbaar voor klimaatverandering. Onze bossen zijn zichtbaar niet goed bestand tegen de veranderende omstandigheden, zoals hetere zomers en meer en heftigere stormen. Gelukkig werkt onze afdeling Bossen & Parken hard aan de verbetering hiervan, waarbij ze ook volop samen werken met kennisinstituten als IPC De Groene Ruimte, De Bosgroepen, Van Hall/Larenstein en de WUR. We gaan in de komende jaren nog meer actie ondernemen om de slechte staat van de bodem op de Arnhemse Veluwe en omgeving te verbeteren.

Doordat de begrazingsdruk vanuit groot wild al te hoog is, is het niet wenselijk om in de komende jaren nog extra begrazing toe te voegen op de Arnhemse Veluwe in de vorm van schaapskuddes of koeienkuddes: we streven namelijk naar meer, ouder en gevarieerder (loof)bos, maar dan moeten die bomen wel de kans krijgen om uit te groeien tot volwassen bomen. Door de vraatvoorkeuren van het groot wild worden bepaalde vegetatiesoorten (waaronder de zeer gewenste rijk-strooiselsoorten) altijd als eerste opgegeten, waardoor het bos een eenzijdiger soortenbestand krijgt. Het verhogen van het aandeel bomen en struiken met rijk strooisel is de meest voor de hand liggende en tevens gemakkelijkst uitvoerbare maatregel om de gedegradeerde bosbodems te herstellen. Deze soorten geven namelijk voedingsstoffen (nutriënten, zoals calcium en kalium) terug aan de bodem, zodat de gedegradeerde bosbodem weer in de juiste balans komt.
We onderzoeken drie sporen:

1. We gaan kijken of we meer rijk-strooiselsoorten kunnen aanplanten dan we tot nu toe doen en welke plekken dit het meest nodig hebben (de meest verzuurde gronden). Om deze bomen de kans te geven tot volwassen bomen uit te groeien, beschermen we ze waar mogelijk van vraat door middel van afrastering.
2. We gaan onderzoeken of we een aantal bestaande rijk-strooiselbomen kunnen omheinen. Deze zogenaamde bronbomen leveren stekjes, die we verderop in het bos kunnen herplanten.
3. Een andere (tijdelijke) optie is om blad van loofbomen van het Rivierengebied naar het Veluws Plateau te brengen (bijvoorbeeld van Ratelpopulieren of Essen) en door de grond te mengen.

In de uiterwaarden werken we toe naar één beheereenheid van aaneengesloten natuur. Als onderdeel hiervan krijgen tientallen hectares landbouwgrond de bestemming natuur. Hekken en prikkeldraad worden zoveel mogelijk verwijderd. Zo ontstaat een natuurgebied van 6 kilometer lang in het hart van de stad. Konikpaarden en Gallowayrunderen kunnen zich dan niet alleen vrij door Meinerswijk bewegen maar ook door de Groene Rivier tot aan de Bakenhof.
Ze zorgen daarbij voor de vorming van ruigten en ooibos, waardoor de diversiteit van het landschap wordt vergroot en de biodiversiteit zal toenemen. Vooral het scheppen van voorwaarden voor de ontwikkeling van hardhoutooibos, daar waar het de waterafvoer van de rivier niet belemmert, is belangrijk voor de uiterwaarden. Door het intensieve landbouwbeheer in het verleden is er bijna geen hardhoutooibos meer aanwezig. In het stukje ooibos dat er nu is leven al soorten zoals de Bever, Vleermuis en Rugstreeppad en het is rijk aan vogels, waaronder de Reiger, IJsvogel en Oeverzwaluw. Als het lukt meer ooibos terug te brengen, wordt het gebied steeds geschikter voor soorten als Otter, Zwarte Ooievaar, Visarend en Lepelaar.

Het beter verbinden van de natuurgebieden met de stad

We willen onze bestaande groene hoofdstructuur verbeteren en uitbreiden door het groen nog beter met elkaar te verbinden. En ons bestaande groen biodiverser maken en versnippering van ons groen voorkomen. Zo krijgen flora en fauna een groter leefgebied. Het is hiervoor van belang om ecologische verbindingszones te maken waar deze nu ontbreken. En de huidige verbindingszones te verbeteren als ze hun taak onvoldoende vervullen. Zo wordt een langgerekte corridor gecreëerd die verschillende losse natuurgebiedjes samenbrengt tot een samenhangend geheel. Dit kan bijvoorbeeld door op daarvoor geschikte plekken te kiezen van intensief naar extensief maaibeheer te gaan; door boeren te stimuleren om bloemrijke akkerranden, houtwallen en hagen aan te leggen langs en door hun landbouwgronden; door specifiek elementen aan te leggen die de biodiversiteit verhogen, zoals amfibieënpoelen of faunapassages; door inwoners te stimuleren stenen in hun tuin en buurt te vervangen voor (het juiste) groen (zie volgende sectie) en/of door meer verschillende soorten aan te planten voor een grotere variatie in bloeitijd.

Ook de verticale gelaagdheid kan op veel plekken vergroot worden door een combinatie van bloemrijk gras, struiken en bos. Met name de middenlaag ontbreekt nu vaak; het aandeel struiken is in vergelijking met andere gemeenten al laag en zakt verder terug. Dit komt enerzijds door het opruimen en niet herplanten van struiken wanneer vakken aan vervanging toe zijn. En anderzijds omdat in nieuwe projecten vooral gazon, bomen en hagen ontworpen worden, maar voor struiken vaak geen ruimte is of wordt gemaakt. Terwijl struweel (een vegetatie van struiken van 1 tot 5 meter hoog) erg belangrijk is voor het vergroten van de biodiversiteit. Het biedt beschutting en nestgelegenheid aan vogels en zorgt voor voedsel in de vorm van noten of vruchten aan vogels en zoogdieren. Struwelen zijn bovendien vaak insectenrijk en daarmee belangrijk als jachtgebied voor vleermuizen. Ze vormen onderdeel van het leefgebied van diverse zoogdieren zoals de Das en de Egel, amfibieën en vlinders.

We gaan de komende jaren in kaart brengen waar onze huidige ecologische structuur verbindingsstukken mist (gaten) en hoe we die verbindingen kunnen realiseren. Hieronder is alvast een begin gemaakt. De tabel geeft de al bekende zwakke plekken in onze verbindingszones aan, met de geplande verbeteracties:

Arnhem-breed			
Zwakke plek netwerk	**Oplossing**	**Hoe**	**Voordelen**
Gebrek aan struiken/struweel	Streven naar groter aandeel heester en struweel laag	Onder de aandacht brengen bij wijkonderhoud en bij nieuwe projecten. Starten met een herstel- project waarin gezocht wordt naar nieuwe locaties in het bestaande groen om de middenlaag weer aan te planten. Hier zijn al enkele concrete locaties voor in beeld.	Meer biodiversiteit: voedsel, veiligheid (beschutting), voortplanting en verplaatsing

Arnhemse Veluwe en omgeving			
Zwakke plek netwerk	**Oplossing**	**Hoe**	**Voordelen**
Intensieve landbouw	Bedrijfsbeëindiging; het vrijgekomen land wordt gebruikt voor de aanleg van meer bos.	Project *Transitie Landbouwgrond (2019–2022)*[8]. 1 van de locaties is geselecteerd als *Living Lab* t.b.v. biodiversiteitsmonitoring	Meer biodiversiteit, reductie stikstof, vastleggen CO_2.
	Een toetsbare vorm van biologische, natuurinclusieve dan wel circulaire landbouw waarbij o.a. landschapselementen rondom en in landbouwpercelen worden aangelegd zoals houtwallen, solitaire bomen, bloemrijke akkerranden.		Meer biodiversiteit, reductie stikstof, circulariteit
Deelenseweg splitst leefgebied dieren	Afsluiting voor gemotoriseerd verkeer tussen de aansluiting met de Cattepoelseweg en de westelijke ingang van de Oranjekazerne	Onderzoeken of dit kan	Biodiversiteit: het wild in Schaarsbergen krijgt een groter leefgebied.
Verblijfsrecreatie, attracties en omheiningen van defensieterreinen zorgen voor belemmering van de verspreiding van fauna (soms ook flora), voor vervuiling en voor druk op de noodzakelijke rust in de natuurgebieden.	Nog meer inzetten op het opheffen van zo veel mogelijk barrières, zoals hek(wer)ken	We zijn al in gesprek met Defensie en het Rijksvastgoedbedrijf om te kijken of de rasters en hekwerken rond hun terreinen kunnen worden verwijderd / of er passages in de omhekking kunnen worden aangebracht / of bepaalde delen kunnen worden vrijgegeven zodat de passage van wild mogelijk wordt. Vakantieparken stimuleren mee te doen aan de cursus *'Vitale Vakantieparken, Natuurlijk!'*, waarin ze bewust worden gemaakt van het belang en de kansen van biodiversiteit voor hun bedrijf en worden geënthousiasmeerd om concrete maatregelen uit te voeren.	Biodiversiteit: het wild op de Arnhemse Veluwe krijgt een groter leefgebied.
(Het effect van het beperkt ingrijpen op) de aanwezige biodiversiteit in bosreservaat de Koningsheide en het Oerbos de Waterberg.	Monitoren en evt. beleid aanpassen	Op basis van de uitkomst van het vergelijkend onderzoek in het bosreservaat op de Koningsheide en het Oerbos (2025) evalueren we het beperkt ingrijpen in deze gebieden. Het Oerbos is geselecteerd als *Living Lab.*	Gevarieerder bos met grote gelaagdheid en een openblijvende heide.

Polder- en Rivierengebied			
Zwakke plek netwerk	**Oplossing**	**Hoe**	**Voordelen**
Gebrek aan (hardhout)ooibos	In de gebiedsvisie voor Stadsblokken Meinerswijk uit 2011 en de Beheervisie Zuidelijke Uiterwaarden Nederrijn 2019 zijn de gebieden aangegeven waar bosontwikkeling mogelijk is zonder in conflict te komen met de waterdoorstroming. Dit kan op Stadsblokken rond de Zuidelijke Plas en zuidelijk van de Plas van Bruil.	Er is al veel struweelontwikkeling. Het belangrijkste dilemma is nog particulier agrarisch eigendom, maar de gemeente krijgt steeds meer land in bezit. Zuidelijke Plas is geselecteerd als *Living Lab*.	Ooibossen ontstaan alleen langs de rivier en leveren een ongelooflijke rijkdom aan biodiversiteit op.

Stedelijk gebied			
Zwakke plek netwerk	**Oplossing**	**Hoe**	**Voordelen**
Dieren kunnen zich niet overal vrij door de stad bewegen.	***Bijen- en vlinderlinten.*** Hierin spelen bloemrijke bermen, gevels, boomspiegels en tuinen in de stad een belangrijke rol.	In 2021 – 2025 de zwakste locaties inventariseren en aanpakken. I.s.m. bewoners via de Wijkgroenvisies. Amsterdamseweg/Het Dorp en een deel van Klarendal en Elderveld zijn geselecteerd als *Living Lab*, de aanbevelingen die uit de eerste monitoringsronde volgen kunnen ook op andere plekken in de stad worden toegepast.	Meer biodiversiteit, klimaatadaptatie (verminderen hitte-eilandeffect, minder overlast bij heftige buien etc.)
	Egelstruin- en eekhoornklauterroutes. De boomstructuren en struwelen in de stad verbeteren.		
	Stadsvogel-en vleermuisnetwerken. Bomen, bos en struiken.		

Inwoners informeren en bijstaan bij het vergroten van de biodiversiteit in hun eigen tuin en buurt

We hebben in de *Groenvisie* aangegeven dat we de stad willen ontstenen en vergroenen. En dat burgerparticipatie daarbij een belangrijke rol speelt: 'De inwoners van onze stad krijgen meer zeggenschap over ons groen'; 'In een proces van co creatie kan de gemeente allerlei initiatieven uit de samenleving laten opbloeien.' We zijn er heel blij mee dat vele Arnhemmers ons nu al vragen om een groenere/natuurlijkere omgeving dicht bij huis en willen het gemakkelijker maken voor de inwoners van Arnhem om hun steentje bij te dragen. Het belangrijkste middel om dit vorm te geven zijn de Wijkgroenvisies. Daarnaast willen we het bewustzijn van inwoners omtrent het belang biodiversiteit in het algemeen en natuurlijke, groene tuinen in het bijzonder vergroten. We zetten in op verschillende sporen:

Groene bewonersinitiatieven stimuleren

We maken het gemakkelijker voor inwoners om een aanvraag te doen om een stukje land (boomspiegel, geveltuintje, braakliggende grond) in eigen beheer te nemen en hier de biodiversiteit te vergroten. We ontwikkelen een nieuwe webpagina op de gemeentelijke website waarop de procedure helder staat omschreven en de belangrijkste Do's & Don'ts rond de populairste groene bewonersinitiatieven staan vermeld: zie www.arnhem.nl/groenebuurt.

Het ontwikkelen van een biodiversiteitspakket en het doorontwikkelen van de Welkomstkaarten

We ontwikkelen met een aantal groene partners en bewonersinitiatieven een Biodiversiteitspakket. Het pakket wordt op verschillende locaties in de stad verkocht en ingezet voor andere doeleinden. Bijvoorbeeld als cadeautje aan nieuwe bewoners via makelaars. Het bestaat uit een inheems bloemzaaimengsel gedoneerd door De Stadskeuken vanuit de actie 'Zaai een Zaadje', een informatiebrochure biodiversiteit met tips en uitleg over het natuurvriendelijk maken van de eigen tuin en omgeving en een vogel-zoekkaart. Dat alles zit in of aan een vogelhuisje geproduceerd door Arnhemse sociale werkplaatsen van hout uit onze eigen bossen. Ook gaan we de Welkomstkaarten die eerder specifiek voor Schuytgraaf zijn ontworpen, doorontwikkelen zodat ze in de hele stad inzetbaar zijn (door het toevoegen van een aantal soorten).

Opstellen Wijkgroenvisies

In de Groenvisie staat dat we wijken gaan ondersteunen bij het opstellen van wijkvisies of -plannen voor het groen. Dit gaat in 2021 gebeuren voor een tiental wijken. We willen van bewoners weten hoe ze het groen in hun wijk zien over ~ 5 jaar. En we verzamelen ideeën rond het groen en de bomen in de wijk en vragen aan bewoners welke rol ze kunnen en willen spelen in het (helpen) realiseren van deze ideeën en wat ze daarvoor nodig hebben. Burgerinitiatieven in het groen krijgen hierbij alle ruimte en worden actief gestimuleerd. Ook acties die de klimaatbestendigheid van de wijk vergroten, zoals het verwijderen van verharding en het vergroenen van gevels, kunnen aangedragen worden. De vergroening van tuinen wordt ook meegenomen. Hiervoor worden o.a. bovenstaande website, Biodiversiteitspakket en Welkomstkaarten ingezet en we werken nauw samen met onze groene partners in de stad. En per wijk selecteren we een drietal 'Adoptiesoorten' die baat hebben bij een groenere wijk.

Het structureel organiseren van lezingen in De Molenplaats en andere manieren van promotie

Zodra de coronacrisis onder controle is, gaan we met de Molenplaats een viertal lezingen per jaar organiseren rond biodiversiteit. Hiermee willen we bereiken dat inwoners meer betrokken raken bij de natuur (houding) en dat ze ook gaan zorgen (gedrag/actie) voor de natuur. Om dit te structureren en goed te communiceren hebben we voor zowel Arnhem-Zuid, Arnhem-Noord als het stedelijk gebied een 'Big 5' geselecteerd. In Arnhem-Noord is dat Wolf, Edelhert, Wild Zwijn, Ree en Das. In Arnhem-Zuid Bever, Patrijs, Kwartelkoning, Rugstreeppad en Kamsalamander. En in het stedelijk gebied Slechtvalk, Egel, Gewone Dwergvleermuis, Gierzwaluw en Huismus. De lezingen gaan onder andere over de volgende onderwerpen:

- Bijeenkomst over terugkoppeling van het Cameraproject Tuinen;
- Een serie bijeenkomsten over de Wolf. Wolven in Nederland is hierover al benaderd, maar door de corona-crisis ligt dit stil.
- Een (jaarlijks terugkerende) bijeenkomst over wilde bijen en vlinders i.s.m. KNNV/IVN en Arnhem Zoemt.
- Lezingen over de dieren van de 'Arnhemse Big 5' (Wolf, Edelhert, Das, Slechtvalk en Bever) en de Big 5 van Arnhem-Noord, Arnhem-Zuid en het stedelijk gebied.

Daarnaast onderzoeken we samen met Citymarketing hoe we onze wilde dieren kunnen inzetten om onze aantrekkelijke stad beter voor het voetlicht te krijgen bij toeristen.

Lesprogramma Biodiversiteit voor Arnhemse basisschoolleerlingen

Natuurcentrum Arnhem is bezig met de ontwikkeling en het testen van een lesprogramma biodiversiteit voor kinderen in de basisschoolleeftijd (groep 5/6), bovenop hun bestaande lespakketten over de natuur. Bij een geslaagde pilot zullen leerlingen vanaf het schooljaar 2021–2022 via een drietal momenten in de klas leren over biodiversiteit. Hieraan gekoppeld zitten praktische opdrachten waarmee ze aan de slag kunnen met biodiversiteit in hun eigen tuin en/of directe omgeving, zoals het inrichten van een klein stukje tuin als 'biodiversiteitsparadijs' en het meten van de soorten die er voorkomen. Als beloning krijgt de klas een leskist te leen met een aantal nachtcamera's om te gebruiken in de tuinen van de leerlingen.

Kinderklimaattop Biodiversiteit

Natuurcentrum Arnhem organiseert eens in de twee jaar een Kinderklimaattop. In 2021 is het thema 'Biodiversiteit'. Kinderen uit groep 7/8 bedenken inventieve oplossingen voor een aangedragen probleem rond biodiversiteit en een selecte groep mag hun idee presenteren op het stadhuis.

Opzetten tegelactie- of service 'Stenen eruit, groen erin'

Om bewoners te ondersteunen bij het onttegelen van hun tuin gaan we samen met Arnhem Klimaatbestendig onderzoeken of we ofwel een tegelservice-pilot ofwel een 'NK Tegelservice' kunnen opzetten en of we dit kunnen koppelen aan de eerdergenoemde Wijkgroenvisies. Bij een tegelservice kunnen bewoners hun tuintegels aanbieden, die door de gemeente gratis worden opgehaald mits bewoners kunnen aantonen dat ze gaan vergroenen. Bij een NK Tegelwippen kunnen Arnhemmers de strijd aangaan met andere gemeenten om zoveel mogelijk tegels uit de tuin en buurt te halen.

Contentplanning/Contentkalender

Via een Contentkalender Biodiversiteit gaan we als gemeente het nieuws rond biodiversiteit meer systematisch communiceren met onze inwoners. Hierop is voor het hele jaar in kaart gebracht welke groene onderwerpen wanneer spelen. Hoe kunnen we deze onderwerpen anders dan anders belichten en er communicatief meer uithalen? De Contentkalender wordt jaarlijks geactualiseerd met de betrokken partners, programma's en projecten.

De eerste oplage van de Biodiversiteitspakketten werd in oktober 2020 gelanceerd bij de Groenmarkt © Gem. Arnhem

6. Uitvoeringsagenda 2021–2025

Ecozone met wadi in Presikhaaf I © Arnhem Klimaatbestendig

De maatregelen benoemd in dit plan zijn een uitvoering van bestaand beleid en bestaande financiële ruimte. Hieronder staat hoe we het beschikbare geld uit het Groenfonds voor 2021 gaan inzetten om eerder genoemde plannen te realiseren.

Besteding Groenfonds 2021 – 2025: Thema Biodiversiteit

	2021	2022	2023	2024	2025
Monitoring & Onderzoek	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
Verbeteren Biodiversiteit	€ 10.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
Promotie Biodiversiteit	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Ondersteunen Initiatieven voor meer Biodiversiteit	€ 15.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Totaal	**€ 70.000**	**€ 70.000**	**€ 70.000**	**€ 70.000**	**€ 70.000**

Onder 'Monitoring & Onderzoek' valt o.a. de monitoring van de Living Labs, inclusief het daarop gebaseerde beheer- en ontwikkeladvies. 'Verbeteren biodiversiteit' gaat over het uitvoeren van fysieke maatregelen die de biodiversiteit vergroten, zoals het aanleggen van groenblauwe landschapselementen (poelen, houtwallen, knotbomen, boomgaarden, e.d.). Dit bedrag kan bijvoorbeeld ingezet worden om de suggesties uit het beheer- en ontwikkeladvies te realiseren of om ecologische verbindingen te versterken. We onderzoeken subsidiemogelijkheden bij de provincie om dit bedrag te vergroten.

Het promoten van het belang van biodiversiteit doen we in 2021 o.a. door de ontwikkeling van biodiversiteitspakketten; het ondersteunen van de ontwikkeling van een lespakket biodiversiteit voor Arnhemse bassischoolleerlingen; de inzet van dit lespakket als onderdeel van de Kinderklimaattop; en het doorontwikkelen van Welkomstkaarten.

We ondersteunen initiatieven van stichtingen en verenigingen. In 2021 bijvoorbeeld het project 'Adopteer een Bij', waarmee Arnhem Zoemt zich inzet om Arnhem bloemrijker te maken voor de wilde bij, samen met bewoners.

Buurttuin MFC Klarendal © Bloei! in Arnhem

Begrippenlijst

Extensieve begrazing
Jaarrond-begrazing door groepen paarden en runderen. Geeft snel een gevarieerd begroeiingsbeeld omdat de grazers selectief zijn in het grazen en hun ontlasting zorgt voor lokale voedselrijkdom op microschaal. Hierdoor ontstaat een zeer geschikt leefgebied voor veel soorten. En de overlevingskansen van eieren, rupsen en poppen zijn bij extensieve begrazing veel groter dan bij maaien, omdat de vegetatie nooit in één keer wordt verwijderd.

Gezonde bodem
De verzuring (dankzij stikstofdepositie), vermesting (door landbouw), verdroging (door klimaatverandering) en verarming (= minder organische stof en daardoor minder organismen) van de bodem bedreigt de biodiversiteit. Door het bodemvormend proces weer op gang te brengen of beter te laten verlopen, versterken we de onderkant van de voedselpiramide en vergroten we dus de algehele biodiversiteit. Bijvoorbeeld via het uitbreiden en verbeteren van ons extensieve maaibeheer en het aanplanten van **rijk-strooiselsoorten** in onze bossen.

Inheemse vegetatie
Bomen, struiken en kruiden van autochtone herkomst; dus de soorten die ergens van nature voorkomen. De toepassing van een groter, maar ook meer divers aanbod van inheemse bloemen, bomen en planten is van belang voor heel veel dieren die afhankelijk zijn van deze streekeigen planten voor hun voedsel. Op inheemse soorten komen gewoonlijk veel meer dieren voor dan op geïntroduceerde soorten. De inheemse vegetatie die we kiezen in Arnhem is gebaseerd op de Potentieel Natuurlijke Vegetatie (zie Groenvisie).

Invasieve exoten
Exoten zijn planten en dieren die oorspronkelijk niet in Nederland voorkomen. Ze zijn niet allemaal ongewenst, maar de *invasieve* exoten wel. Deze planten en dieren hebben ongewenste eigenschappen en kunnen zich, omdat ze geen natuurlijke vijanden hebben, snel uitbreiden. Inheemse planten en dieren worden zo verdrongen en kunnen uitsterven.

Natuurinclusief bouwen
Het is goed mogelijk om een gebied zó (her) in te richten dat naast de mens ook flora en fauna er ruim voldoende plek krijgen. Het is vooral een kwestie van de natuur meenemen in de plannen. Natuurinclusief bouwen is het zodanig oprichten van bouwwerken en inrichten van de omgeving van de gebouwen, dat het van grote waarde is voor de natuur in de stad. Bijvoorbeeld door natuurinclusieve bouwmaatregelen zoals nestkasten en de aanleg van groen.

Oerbos
Een oorspronkelijk bos dat zich zonder (veel) menselijke invloed heeft ontwikkeld en dus te beschouwen is als wildernis. In Europa zijn de oerbossen grotendeels verdwenen. De gemeente Arnhem wil door beperkt beheer in Oerbos de Waterberg het natuurlijke bos ‘terugontwikkelen’.

Rijk-strooiselsoorten
Boomsoorten met bladeren die rijk zijn aan waardevolle nutriënten en gemakkelijk afbreekbaar zijn, waardoor ze in staat zijn om in 5-10 jaar een gedegradeerde bodem weer in balans te krijgen. Het blad vormt zich om naar snel verteerbaar organisch materiaal dat voedingsstoffen zoals calcium en kalium aan de bodem teruggeeft. Boomsoorten met ‘rijk strooisel’ zijn bijvoorbeeld (Winter)linde, Haagbeuk, Boswilg, (Veld)esdoorn, Zoete Kers, Hazelaar, Berk, Iep, Ratelpopulier, Europese vogelkers, Zwarte els en Es. Naaldbomen, zoals de Lariks en Grove den, maar ook Zomereik en Beuk zijn juist boomsoorten met sterk verzurend strooisel. Andere manieren om de bodem te verbeteren zijn bijvoorbeeld het toepassen van kalk, steenmeel of bokashi.

Stikstofdepositie
Stikstof komt in de vorm van ammoniak en ammonium op de grond, waardoor de bodem verzuurt en mineralen uitspoelen. Hierdoor hebben planten en bomen te veel stikstof en te weinig mineralen in hun blad/naalden, waardoor bijvoorbeeld eiken steeds minder gezond worden en afsterven; kruiden en bloemen verdwijnen; de vegetatie onvoldoende voedselkwaliteit biedt voor rupsen en andere bladeters; open plekken snel dichtgroeien; en veel karakteristieke vlinders van de heide verdwijnen. De hele keten komt dus onder druk te staan.

Noten

1 De Rode Lijsten flora en fauna omvatten verdwenen, ernstig bedreigde, bedreigde, kwetsbare en gevoelige planten en dieren in Nederland.

2 NLAdviseurs. (mei 2020). *Analyse bermbeheer. Inventarisatie en advies (bloemrijke) grasvegetaties Gemeente Arnhem*.

3 Biologische bestrijding 2019: totaal 8.500 eiken. Preventief behandeld met Xentari: 779 st. Met TP-nema: 111 st. Het overgrote deel van de bossen en parken en de meeste gebieden met beschermde vlindersoorten bespuiten we niet. De selectie van bomen gaat in overleg met de Vlinderstichting en is gericht op plekken waar het voor andere insecten het minst schadelijk is. Als na de behandeling met het bestrijdingsmiddel de rups toch in een boom komt, dan zuigen we de rupsen weg.

4 Niet overal in Arnhem grijpen we actief in om de biodiversiteit te verhogen. Het zuidwestelijk deel van de Koningsheide (70 ha, bosreservaat sinds 2019) en het bos De Waterberg (80 ha, Oerbos sinds 2016) worden beperkt beheerd. Dat houdt in dat beheer alleen plaatsvindt in belang van de veiligheid en voor het tegengaan van invasieve exoten. In 2025 beoordelen we deze gebieden en vergelijken we ze met het oostelijke deel van de Koningsheide dat op reguliere wijze wordt beheerd. We kijken dan onder meer naar de variatie van het bos en de voorkomende dier- en plantensoorten. De verwachting is dat de biodiversiteit in gebieden waar wel actief wordt ingegrepen hoger zal zijn en de bodem gezonder.

5 We zetten daarnaast – waar mogelijk en zinvol – schapenbegrazing in. Op dit moment doen we dat op en rond de Huissensedijk en Drielsedijk in Arnhem-Zuid. Voor een toelichting over de keuzes rond het beheer van de kuddes konikpaarden, gallowayrunderen en schapen, zie de *Visie Dierenwelzijn 2021–2030*.

6 Een groen ruig parkachtig gebied van 81 hectare in de Malburgse uiterwaarden tussen de John Frost- en de Andrej Sacharovbruggen, ten oosten van Stadsblokken.

7 Voor alle grote groeneenheden, waaronder de parken die eigendom zijn van de gemeente, stellen we beheervisies op. De bestaande beheervisies hebben al een sectie ‘Ecologie,’ waarin informatie staat over hoe de biodiversiteit wordt versterkt. Deze informatie kan verder verfijnd worden als er structurele monitoringsgegevens beschikbaar zijn.

8 Arnhem heeft ±412 ha landbouwgrond in bezit., waarvan bijna 310 ha verpacht aan circa 50 agrarische ondernemers die de gemeentegrond gebruiken voor een gangbaar agrarisch bedrijf. We willen in nauwe samenwerking met onze pachters het beheer en gebruik van onze landbouwgronden ten noorden van de Schelmseweg verduurzamen, zoals vastgesteld in de *Visie Stadslandbouw en Regionaal Voedsel (2017)* en de *Groenvisie 2017–2035*. Het eindplaatje is een toetsbare vorm van biologische, natuurinclusieve dan wel circulaire landbouw die de deelnemende pachters in een periode van enkele jaren doorvoeren in hun bedrijf.

Bijlage A Doelsoorten

IIn de *Groenvisie 2017–2035* is de gemeente opgedeeld in zeven gebieden met doelsoorten per gebied:

- **Het Veluws Plateau:** het Arnhemse deel van de Veluwe. De bodem bestaat voornamelijk uit zand.
- **Het Veluws Gradiënt:** de stadsparken en parken bij zorginstellingen in Arnhem-Noord.
- **Het Rivierenlandschap:** deze grote open ruimte dwars door de stad, waar ook de uiterwaarden en bijbehorende dijkzone onder vallen, heeft een bodem van klei.
- **Het Polderlandschap:** het polderlandschap, ook gelegen op klei, bevindt zich aan beide kanten van het rivierenlandschap. In deze zone liggen bijvoorbeeld de groen-blauwe lijnen, die zorgen dat de natuur vanuit de natuurgebieden tot diep in de stad kan komen.
- **Stadskern:** het in Arnhem-Noord gelegen centrum van de stad.
- **Wijkgroen:** de buurtparken en al het overige groen in de wijken en buurten.
- **Particulier groen:** de particuliere tuinen.

De doelsoorten per gebied zijn:

- **Rivierengebied:** ijsvogel, (zwarte) ooievaar, patrijs, steenuil, kwartelkoning, bever, otter, ringslang, kamsalamander, inheemse vegetatie.
- **Poldergebied:** groene specht, ringslang, boomklever, kamsalamander, rietzanger, steenuil, patrijs, kwartelkoning, waterspitsmuis, kleine karekiet, rugstreeppad, ringslang, hermelijn, ijsvogelvlinder, oranjetipje, inheemse vegetatie.
- **Veluws Plateau:** edelhert, wild zwijn, havik, das, ree, groene en zwarte specht, nachtzwaluw, adder, zandhagedis, gladde slang, vleermuizen, inclusief inheemse vegetatie.
- **Veluws Gradiënt:** das, ree, groene-, grote bonte- en zwarte specht, eekhoorn, bosuil, ijsvogel, heikikker, beekprik, bermpje en sleedoornpage, inclusief inheemse vegetatie.
- **Stadskern** / **Wijken** / **Particulier groen**: gierzwaluw, huiszwaluw, huismus, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, oranjetipje, dagpauwoog en bijen, inclusief inheemse vegetatie.

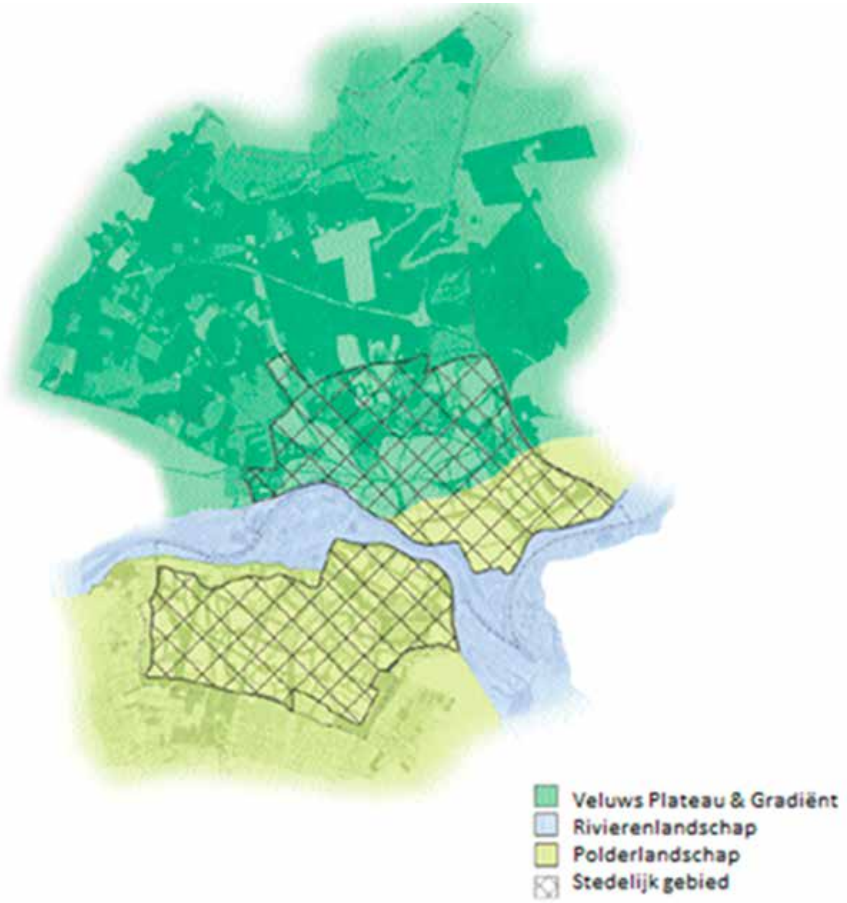

Bijlage B Extensief maaibeheer

Wat is extensief maaibeheer precies?

Door vaak te maaien en het maaisel te laten liggen, zijn veel bodems verstoord geraakt. Door het teveel aan voedingsstoffen in de bodem neemt de soortenrijkdom af. Bloemrijke kruiden houden juist van arme bodems. Door extensief te maaien en het maaisel (en daarmee de voedingsstoffen) af te voeren krijgt de inheemse bloemrijke vegetatie de kans om zich te herstellen. Zo ontstaat weer voldoende voedsel, voortplantingshabitat en beschutting voor insecten en kleine zoogdieren.

Wat houdt extensief maaibeheer in de gemeente Arnhem anno 2021 precies in?

De gemeente stuurt in dit proces de aannemers aan. In de onderhoudscontracten met de aannemers zijn de gebieden en de wijze van maaien per gebied vastgelegd. De gemeente Arnhem verstaat onder extensief maaibeheer:

- **Minder vaak maaien.** Nog maar 1 tot 3 keer maaien per jaar (soms zelfs maar 1 keer per 3 jaar). Minimaal 10 centimeter van het maaisel blijft staan.
- **Maaisel afvoeren.** Met het oog op verschraling van de bodem voeren we het maaisel binnen enkele dagen af. We laten het maaisel wel eerst een paar dagen liggen zodat de zaden kunnen rijpen en uit het maaisel kunnen vallen, wat goed is voor de zaadvoorraad in de bodem.
- **Juiste tijdstip maaien.** Als er door omstandigheden (bijvoorbeeld langdurige droogte) minder of later gemaaid moet worden, bespreken we dat met onze aannemers.
- **Gefaseerd maaien.** We laten per maaibeurt ongeveer 25% van de vegetatie staan. De overstaande vegetatie maaien we tijdens de volgende maaibeurt juist wel. Waar mogelijk maaien we daarbij in ruime bochten om bomen, struwelen en mantelzoomvegetaties heen. Hierdoor krijgen kruiden de kans om langer te bloeien en zaad te zetten, bieden de kruiden habitat voor vlinders, bijen en andere dieren en ontstaat meer gelaagdheid.

We zijn continue bezig om ons maaibeheer (veelal in samenspraak met of op verzoek van inwoners van Arnhem) te verbeteren en te verfijnen. Zo hebben we in 2019 en 2020 een ecologisch adviesbureau laten kijken naar het beheer van bloemrijke bermen en graslanden/weides op 31 locaties in en om de stad met als doel de huidige situatie te beoordelen en te leren hoe die te verbeteren. Zowel inwoners als onze groenaannemers zijn meegenomen in dit proces. Op basis van de resultaten in deze én omringende gebieden wordt het maaibeheer nog verder aangepast op de biodiversiteit.

Gefaseerd maaien Sonsbeek weiland © Vivienne van Sante Gem Arnhem

Bijlage C Arnhem en de Wolf

De wolf is een beschermde diersoort en welkom in Arnhem. De Zuid-Veluwe (waaronder het buitengebied van de gemeente Arnhem) is een prima leefgebied en recentelijk dan ook geschikt bevonden door een wolvenpaar. De wolf maakt het verstoorde ecosysteem en de bijbehorende voedselkringloop weer compleet. Wolven helpen bij populatiebeheer van grootwild (met name edelhert, ree, damhert en jonge wilde zwijnen), waarvan we een overschot hebben.

De wolf en de mens

De wolf is zeer schuw en een vluchtdier. Hij ziet de mens niet als prooi. Voor mensen die in een wolvengebied lopen, heeft de komst van de wolf dan ook geen gevolgen als zij hun hond aangelijnd houden, op de paden blijven en niet achter de wolf aangaan.

Wat eet de wolf

Het dieet van wolven bestaat voor ongeveer 99% uit in het wild levende dieren. Het doden van schapen en ander vee gebeurt weinig. In veel gevallen blijkt de dader een hond of vos te zijn geweest.

Schade door wolven

Dierhouders zijn verantwoordelijk voor de bescherming van hun dieren tegen roofdieren. Provincies zijn verantwoordelijk voor een billijke vergoeding van schade aan landbouwdieren door wolven. De provincie gaat de Zuid-Veluwe aan het officiële leefgebied van de wolf toevoegen. Schade door wolven, die bijvoorbeeld een schaap of geit kunnen doodbijten, wordt daardoor tot zeker 2022 vergoed. Ook kunnen bezitters van landbouwdieren in het gebied vragen om een bijdrage voor beschermende maatregelen, zoals elektrische rasters.

We communiceren het belang van de wolf voor Arnhem jaarlijks naar onze inwoners op verschillende leuke manieren. Bijvoorbeeld via lezingen in de Molenplaats, onze ‘Groene VVV’.

Bijlage D Uitvoeringspartners in de stad

De belangrijkste groenpartners in de stad en hun functie:

Partners	Functie
Arnhem Klimaatbestendig* platform van Gemeente Arnhem, de waterschappen Rijn en IJssel en Rivierenland, Groen Arnhem, Natuurcentrum Arnhem, CASA, Le Far West, ROETEplannen en Make a Change.	Informeert en activeert Arnhemmers over hoe we de stad samen meer klimaatbestendig kunnen maken. Het platform verbindt bewoners, bedrijven, kennisinstellingen en overheden met elkaar in lopende projecten en nieuwe initiatieven. Het is een netwerkaanpak die met kleine lokale investeringen en aanpassingen grote opbrengsten genereert. Bijkomende voordelen; de stad wordt groener en aantrekkelijker, de luchtkwaliteit verbetert, biodiversiteit neemt toe, bewoners voelen zich gezonder en gelukkiger.
Arnhem Zoemt!*	Een stichting van en voor bewonersinitiatieven die de leefsituatie van de bij en andere bestuivers verbeteren. Ze delen kennis en (helpen met) organiseren locale initiatieven.
Groenforum Arnhem De Arnhemse afdelingen van KNNV, NIVON, IVN, Bezoekerscentrum Molenplaats, Vleermuiswerkgroep Gelderland, Imkersvereniging Arnhem Velp e.o., Gelderse Natuur en Milieufederatie, Stichting Ecovrede, Netwerk Groen Arnhem, Stichting Samenwerkende Volkstuinen Arnhem en Vogelwerkgroep Arnhem e.o. Het Groenforum houdt daarnaast contact met Groei & Bloei Arnhem, Milieudefensie Arnhem, Vereniging Vrienden van Meinerswijk, Vereniging Vrienden van Sonsbeek en Bloei! in Arnhem.	• verzamelplek voor groene instanties in Arnhem • wordt door de gemeente voor verschillende groene ontwikkelingen/plannen gevraagd om advies. • daarnaast kan het Groenforum ook bij de gemeente Arnhem aandacht vragen voor groene thema's en ambities.
Groen Arnhem* Groen Arnhem is een initiatief van Molenplaats, Natuurcentrum Arnhem, Kernteam Stadslandbouw en Gemeente Arnhem.	Bevordert als netwerk de samenwerking tussen bewoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven, kennisinstellingen en overheid om zo samen Arnhem verder te vergroenen.
Arnhemse afdelingen IVN/KNNV	Instituut voor natuureducatie en Vereniging voor Veldbiologie. Organiseert lezingen, excursies en doet veldmetingen.
Molenplaats Sonsbeek (voorheen Bezoekerscentrum Sonsbeek)*	Promoot en informeert over het stedelijk groen. Het beginpunt voor vele wandelingen en een goed uitgangspunt voor een fietstocht. De Witte Watermolen produceert biologische, authentieke meel- en bakproducten. In de Molenschuur kun je terecht voor Peeze koffie en een lekkere lunch.
Natuurcentrum Arnhem*	Maakt het groen en de natuur beleefbaar voor kinderen.

*Krijgt subsidie vanuit gemeente

Overige Stakeholders:

Regionale organisaties	Ondernemingen, musea, opleidingen in de stad
	Artez
Geldersch Landschap en Kasteelen	Bloemen in de Tuin (ontwerpt natuur- en klimaatvriendelijke tuinen)
IVN Gelderland	Burgers Zoo
Natuur en Milieu Gelderland	HAN
Natuurmonumenten	Hoveniersbedrijf de Groene Vingers
Staatsbosbeheer	Intratuin Arnhem
Stichting Landschapsbeheer Gelderland	Larenstein / Van Hal
Vleermuiswerkgroep Gelderland (VleGel)	NLAdviseurs
Waterschap Rijn en IJssel	Mimint
Waterschap Rivierenland	Nom
Bosgroep	Tuin van de Buren (tuinontwerper & hovenier)
	Uiterwaarde (terreinbeheerder)
	S-kwadraat
	Watermuseum

Non-profit organisaties		
Arnhem Klimaatbestendig	Hoeve Klein Mariendaal	Park Lingezegen
Arnhem Zoemt	Imkersvereniging Arnhem – Velp e.o.	Stadstuin Kweekland
Arnhems Peil	IPC de Groene Ruimte	Tuinderij De Mijmering
Arnhemse Bomenbond	IVN Arnhem	Vogelwerkgroep Arnhem
Bloei! in Arnhem	Kernteam Stadslandbouw Arnhem	Volkstuinvereniging Arnhem
BTV Elderveld	KNNV Arnhem	Vrienden van Meinerswijk
De Groene Vos	Landerij De Park	Vrienden van Sonsbeek
Ecovrede	Milieudefensie Arnhem	
Groei en Bloei Arnhem	Natuurcentrum Arnhem	
Groenforum Arnhem	Netwerk Groen Arnhem	

Bewonersinitiatieven		
Angerenstein toekomstbestendig	De Torentuin	Hoogstambrigade Schuytgraaf
Arnhems Labyrint	De Tuinmaat	Kloppend Stadshart
Arnhem tuiniert (Samenwerkingsverband tussen Tuin van de Buren en Bloemen in de Tuin)	De Vlindertuin	MFC De Malburcht
Arnhems Hart	De Zorgtuin	Park Coehoorn
Binnentuinen Spijkerkwartier	Duurzaam Craneveer	Park Kinderkamp
Burgemeesterswijk commissie duurzaamheid	Eetbaar Arnhem	Schone straat, groene buurt
BuurtGroenBedrijf Spijkerkwartier	Eetbare natuurtuin Innana	Schuytgraaf Natuur en Milieu
Buurtmoestuin Groenteschuyt	Elderveld Groen	Spijkerzwam
Buurtmoestuin Vredenburg	Groen West	Stadslandbouw Mooieweg
Buurtoestuin MFC Klarendal	Groente Gilde	Stadslandbouw Sint Marten
Buurttuin Charley Bosveldhof	GroenVerbindtSchuytgraaf	Transformatorplein
Dazo	Grrroen in Kronenburg	Tuinbroek
De Bruistuin	Heerlijkheid Van Coers	Yes In My Back Yard
De Buurtakker	Herstel Beekdal Paasberg	
De Stadskeuken	Het Groene Broek	

Colofon

Ruimte Voor Biodiversiteit, Biodiversiteitsagenda Arnhem 2021 – 2025

Uitgave: Gemeente Arnhem, januari 2021

Contact: anne.luijten@arnhem.nl

Deelnemers rondetafelgesprek woensdag 30 juni 2021
Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022

Ronald de Boer	RAVON Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland
Annebrecht van Oven	Dierenbescherming regio noordoost
Lisette van de Kuit	Dierenbescherming regio noordoost

BEHANDELRESULTAAT

Informatieve & Meningsvorming-I behandeling

GEMEENTE Arnhem

Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Spruijt (Arnhem Centraal), Peters (VVD), Van Iperen (D66), De Groot (PvdD), Prinsen (GroenLinks), Bouma (PvdA), Nede (ChristenUnie), Çetintaş (SP) en Van der Broek (CDA). De fracties van de PVV, DENK/Verenigd Arnhem en de AOP waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Tijdens de Informatieve fase vond een rondetafelgesprek plaats met de heer De Boer van RAVON (Reptielen, Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) en mevrouw Van Omen (Dierenbescherming regio noordoost). Andere betrokkenen hebben hun inspraakreactie toegestuurd (deze zijn aan de stukken toegevoegd).
Na de afronding van de Informatieve fase vond de meningsvormende fase I plaats. Deze werd afgerond met een drietal toezeggingen van de wethouder over het toesturen van gevraagde informatie. Deze zullen voor de Meningsvormende fase II naar de raad worden gestuurd.
De SP en de PvdA hebben een motie aangekondigd over het budgetplafond van de vergoeding dierenartskosten minima.
Ook de fracties van D66 en de Partij voor de Dieren hebben aangegeven wijzigingsvoorstellen te overwegen.

Toezeggingen
De wethouder zegt toe uit te zoeken wat de stand van zaken is in het dierentehuis in deze post-coronatijd en de raad hierover te berichten.
De wethouder zegt toe uit te zoeken hoe het zit met de (on)mogelijkheid om schuilstallen in een paardenwei te verplichten en de raad hierover te informeren.
De wethouder zegt toe de raad te informeren over de uitvoering van de motie 20M174 "groene Verkeersborden".

Conclusie
Aan het eind van de vergadering besluit de raadskamer in overleg met de wethouder dat de vragen van de Partij voor de Dieren schriftelijk zullen worden beantwoord. Daarop concludeert de voorzitter namens de raadskamer dat de meningsvormende fase I is afgerond en dat de behandeling de volgende keer zal worden voortgezet met de Meningsvormende fase II.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

L.R. Manders

Memo

Datum : 8 juli 2021

Aan : Gemeenteraad

Van : Cathelijne Bouwkamp

Cc : -

Betreft : Beantwoording vragen PvdD voor de M2-bijeenkomst RV dierenwelzijn en biodiversiteit

Beste gemeenteraad,

Hierbij ontvangt u ten behoeve van het agendapunt Visie Dierenwelzijn van de meningsvormende (M2) raadsvergadering op 14 juli a.s.:

- de antwoorden op de (schriftelijk) gestelde vragen van de Partij voor de Dieren;
- de stand van zaken van de toezeggingen die ik heb gedaan tijdens de M1 op 30 juni j.l.

Antwoorden op schriftelijk gestelde vragen Partij voor de Dieren

Wordt uitgezocht:
schuilstal in paardenwei: Kunnen we dat verplichten of hoe anders waarborgen? Kan dit ook op paardenweides die niet op gemeentegrond bevinden? Kan het aanplanten van bomen in weides tbv schaduw bevorderd worden?
Zie bij 'Toezeggingen wethouder', aan het einde van deze memo.

1: Hoe gaat de gemeente nieuwe eigenaren en bestaande eigenaren van dieren actief bereiken?
Via onze internetpagina, Wijkteams Arnhem en andere samenwerkingspartners (zie ook de Uitvoeringsagenda).
Aandachtspunten naast verzorging: waar koopt u het dier? wat is de herkomst van het gefokte dier? Wat wordt er concreet gedaan om de verkoop van dieren buiten speciaalzaken tegen te gaan?
We willen dit, samen met andere instanties, aankaarten bij het Rijk.

2: Kan er een kaart komen van de bestaande en toekomstige situatie van afrasteringen, wildroosters e.d. in het gebied. De toekomstige situatie moet duurzaam worden vastgelegd. (De informatie is er, maar ook overzichtelijk?)
Als het hier gaat om de zuidelijke uiterwaarden: zo'n kaart komt er als de inrichting van het gebied definitief is.
Als het gaat om het buitengebied (Arnhemse Veluwe): Samen met stichting Ark gaan we de komende vijf jaar de rasters, faunapassages en wildroosters van alle terreineigenaren in beeld brengen. Stichting Ark gaat namelijk deze periode aan de slag met de natuurontwikkeling in dit gebied. Waaronder verbindingen tussen natuurgebieden. Zodra er een kaart beschikbaar is zullen wij die delen met de raad.

3: Kunnen de gebieden waar paarden en runderen lopen op in specifieke periodes (gedeeltelijk) worden afgesloten voor recreatie en honden?
Wij zien op dit moment geen noodzaak voor het afsluiten van gebieden voor recreatie waar paarden en runderen lopen. En deze gebieden zijn al afgesloten voor honden. Het is wel zo dat dit altijd een

afweging is en soms een dilemma, niet alle diersoorten gaan (afhankelijk van het gebied) goed samen.

4: Beheer in het wild levende dieren. Kan de wethouder garanderen dat er alleen reactief beheerd zal worden (=voorkomen onnodig lijden)?
Als het gaat om de runderen en paarden in Meinerswijk: we grijpen alleen in bij onnodig lijden en noodsituaties zoals hoogwater. Het vanwege de jaarlijkse aanwas selecteren in de kudde heeft een meer proactief karakter: we willen vroegtijdig voorkomen dat de kuddes te groot worden voor het (begrensde) gebied. We onderzoeken of er andere, diervriendelijke methoden van populatiebeheer zijn.
Als het gaat om het beheer van andere in het wil levende dieren: nee, dat kunnen we niet garanderen. Wij zijn gebonden aan het door de provincie vastgestelde populatiebeheer v.w.b. de aantallen wilde dieren.

5: TNR op eigen terrein. wordt het beleid op campings of openluchtmuseum wel nog ondersteund?
Ja, voor zover het past binnen de provinciale regels.
Uitvoering - Ook PvdD is voor herinvoeren TNR. Overigens mag dit in gebieden die niet onder de NB-wet vallen nog steeds. Vragen: is het college geholpen met een motie over TNR als extra steun bij aanspreken provincie op dit onderwerp?
Het college zal een (breed gedragen) motie over het herinvoeren van TNR (Trap, Neuter, Return) als steun in de rug ervaren en er als zodanig naar handelen.
6: Er was ooit een kaart hondenlosloopgebieden op www.Arnhem.nl. Komt er weer zo'n kaart of is deze er nog en kunnen we hem gewoon niet vinden?
Deze is er nog en is te vinden via
https://www.arnhem.nl/Inwoners/wonen_en_milieu/dierenwelzijn/hondenpoep.

7: Waarom wordt zichtbaarheid groot wild genoemd? Dit is toch geen belang van het dier?
Het wordt voor de volledigheid genoemd: het is namelijk -naast dierenwelzijn- een van de overwegingen bij de uitvoering van populatiebeheer van groot wild.
Voor het beleven van natuur en natuurwaarden, het geven van inzicht in het functioneren van de natuur (waar groot wild een belangrijk onderdeel van is) en het creëren van draagvlak voor natuur, is het van belang dat natuur zichtbaar en beleefbaar is.

8: Verstoten duiven door duivenmelkers, wat gaat/kan de gemeente daaraan doen?
Wij ondersteunen de duiventil in Elderveld, die de verstoten duiven op kan vangen.

9: Voor tegengaan overlast ganzen: weet het college dat niet alleen hekjes maar ook ruigtevegetatie, soortenrijker en minder gemaaid gras helpen?
Ja. Dit doen wij ook zoveel mogelijk, maar het helpt onvoldoende tegen overlast.

10: Preventie rattenoverlast: vragen: zijn er op dit moment knelpunten?
Ja, waar afval wordt geplaatst buiten (naast) de afvalcontainers, waar vogels worden gevoerd, dichtbegroeide vegetatie en niet-ongediertewerend gebouwde gebouwen.
En wordt er ook nog op individuele overlast ingegrepen. Ergens een paar ratten weg te vangen waar iemand vindt dat er overlast is, gebeurt dat nog?
Ja.

11: Kan de gemeente bevorderen/eisen dat pachter bijv bij paardenwei zorgt voor een bordje met een eigen in-geval-van-nood nummer en 1-1-4 red een dier?
We gaan onderzoeken of voorwaarden rond dierenwelzijn in huurcontracten of contractverlengingen opgenomen kunnen worden.

12: Uitgangspunten afschot “lazen wij met stijgende verbazing”
punt 3: "zoveel als mogelijk geschoten"??? wat wordt bedoeld?
Daarmee wordt bedoeld dat we het door de provincie vastgestelde populatiebeheer zoveel mogelijk realiseren in gebieden waar het wild het meeste risico voor aanrijdingen loopt.

13: woningisolatie vleermuizen bescherming, wat doet gemeente om te voorkomen dat dieren per ongeluk expres gedood worden? Handhaving en toezicht?
In principe is voor het isoleren van de spouw van woningen geen omgevingsvergunning nodig bij de omgevingsdienst. Wel is de initiatiefnemer of eigenaar is verantwoordelijk voor de naleving van de Wet natuurbescherming. Alle vleermuizen zijn beschermd volgens de Wet natuurbescherming. De provincie is bevoegd gezag. Handhaving van en toezicht op deze wet is geen gemeentelijke, maar provinciale taak.
Overigens wordt bij een sloopmelding de initiatiefnemer of eigenaar wel geattendeerd op de Wet natuurbescherming en het mogelijk effect van de sloop op vleermuizen en vogels.

<u>Toezeggingen wethouder</u>

1. Tijdens de volgende bijeenkomst informeer ik de raad over aantallen opgevangen gezelschapsdieren door het asiel in verband met de Coronamaatregelen. Zit daar weet een stijgende lijn in vanwege het beëindigen van vele maatregelen?

Het asiel ziet (nog) geen toename in het aanbod van huisdieren (honden). Het is volgens hen nog te vroeg om te zeggen of dat gaat gebeuren. Door de lange wachttijd, bij o.a. fokkers, hebben belangstellenden nog maar kort hun nieuwe hond. Ook de aanvragen zijn in de lockdown-periode niet noemenswaardig gestegen. Zij hebben altijd veel mensen die contact opnemen voor een hond. Maar het plaatsingsbeleid van het asiel is een duidelijke drempel.

2. De volgende bijeenkomst geef ik aan of we de aanwezigheid van schuilstallen in paardenweides kunnen verplichten.

Voor paardenweides op gemeentegrond: we gaan onderzoeken of voorwaarden rond dierenwelzijn in huurcontracten of contractverlengingen opgenomen kunnen worden. Voor paardenweides op niet-gemeentegrond ligt de verantwoordelijkheid bij de eigenaar en handhaving en toezicht op dierenwelzijn bij landelijke instanties.

3. Tijdens de volgende bijeenkomst geef ik aan hoe het staat met de intentie om de achterkanten van verkeersborden te gebruiken voor insectenhotels (motie 20M174 "groene Verkeersborden").

De Motie behelst: De mogelijkheden en effecten voor het verduurzamen van verkeersborden te onderzoeken. Waarbij aan de achterkant een insectenhotel vastgemaakt kan worden. Dit onderzoek loopt nog. Dit najaar zullen wij de resultaten met de raad delen.

Beantwoording technische vragen A. Cetintas mail d.d. 12 juni 2021

Beste Abdurrahman,

Hieronder volgen de antwoorden op de technische vragen die u schriftelijk heeft gesteld op 5 juli j.l.

Voor welke bedrag zijn er voorgaande jaren uitgegeven?
In 2019 is de pilot uitgevoerd voor € 10.000. Die pilot werd na enkele maanden gestopt toen de grens van € 10.000 bereikt was.
In 2020 is de regeling gestart met een budget van € 60.000, hiervan is slechts € 30.000 uitgegeven. Het restant is bij de jaarrekening 2020 toegevoegd aan het jaarrekeningresultaat (en daarmee 'ingeleverd').
In 2021 is, mede door het gebruikersgemak met de nieuwe digitale Gelrepas, fors meer gebruik gemaakt van de regeling dan in 2020. T/m juni is € 24.000 besteed.

Is het bedrag toereikend en voldoende?
Over de eerste helft van 2021 zijn de kosten € 24.000. Op basis daarvan zou het budget (€ 61.000) op jaarbasis voldoende moeten zijn. Echter, gedurende dit eerste half jaar liepen de kosten wel op. In de maand juni waren de kosten het hoogst. Als de trend van juni doorzet, dan betekent dit dat de € 60.000 dit jaar niet voldoende zal zijn. Als je de andere maanden ziet, dan zou het wel prima kunnen.

Openeinderegeling ipv budgetplafond
We maken van deze nieuwe, structurele regeling een openeinderegeling. Dit betekent dat we niet stoppen met vergoeden van GelrePashouders bij het bereiken van het budget (€ 61.000).

Wat zijn de consequenties en risico's voor de gemeente als er een open einde regeling komt ipv een budgetplafond?
Bij elk huishouden met een Gelrepas is één van de volwassenen Hoofdpashouder. De Hoofdpashouder heeft nu een tegoed van € 135 op de pas, wat maximaal besteed kan worden bij de aangesloten dierenartsen. Mochten de kosten hoger uitvallen dan het beschikbare budget, dan zullen we volgend jaar het maximaal beschikbare budget per GelrePasHouder verlagen.
In plaats van bijvoorbeeld in november de regeling te stoppen als het geld op blijkt en dan in januari weer het hele proces op te starten, met alle consequenties van dien (boze Gelrepashouders, huisdieren die niet geholpen worden, dierenartsen, pashouders en leverancier van Gelrepas informeren over de stopzetting etc.) verlagen we het beschikbare budget voor 2022 van € 135 naar bijvoorbeeld € 100 per Gelrepas, mocht dat noodzakelijk blijken. Op die manier zijn er geen financiële risico's voor de gemeente en kunnen alle mensen met een laag inkomen geholpen worden met hun zieke huisdieren, ondanks dat bijvoorbeeld in november of december het bedrag op is.

In de bijlage vind u een overzicht van het dashboard voor Dierenartskosten over het eerste half jaar 2021. Hierin staat in een aantal tabellen het aantal verschillende behandelingen per soort dier, per maand en per dierenarts. Uiteraard worden ook de kosten gepresenteerd.

Met vriendelijke groet,

Cathelijne Bouwkamp
Wethouder Dierenwelzijn

Dashboard Dierenartskosten Gelrepas

Bijgewerkt t/m 30 juni 2021

Aantal behandelingen per diersoort per maand

Dier	2	3	4	5	6	Totaal
Hond	1	67	95	90	126	**379**
Kat	1	41	70	62	87	**261**
Onbekend	8	5	4	5	3	**25**
Knaagdier			5	7	8	**20**
Vogel				1	1	**2**
Reptiel			1			**1**
Totaal	**10**	**113**	**175**	**165**	**225**	**688**

Maand

2

6

behandelingen naar soort

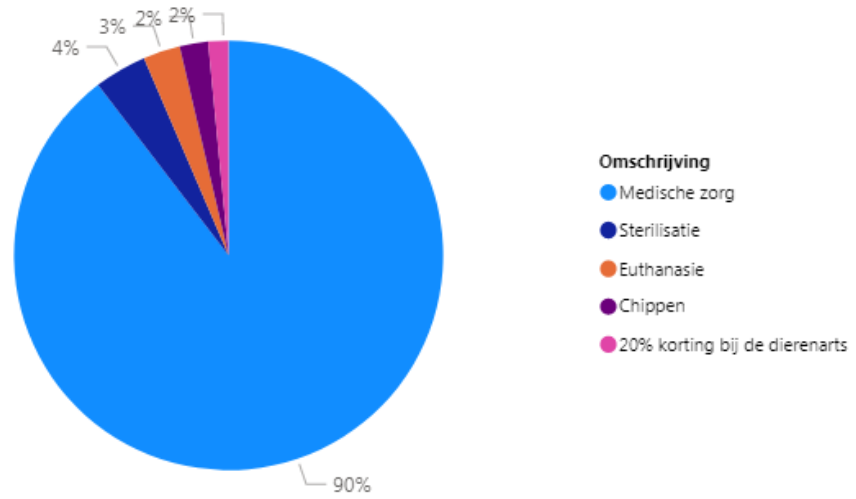

Aantal behandelingen per huisdiersoort

Omschrijving	Hond	Kat	Knaagdier	Onbekend	Reptiel	Vogel	Totaal
Medische zorg	365	221	17	6	1	2	**612**
Sterilisatie	5	21	1				**27**
Euthanasie	8	9	2				**19**
Chippen	1	10		6			**17**
20% korting bij de dierenarts				13			**13**
Totaal	**379**	**261**	**20**	**25**	**1**	**2**	**688**

Totale declaraties per maand (in €)

Productnaam	2	3	4	5	6	Totaal
Dierenarts	149	3.821	6.458	5.621	8.339	**24.388**
Totaal	**149**	**3.821**	**6.458**	**5.621**	**8.339**	**24.388**

# dierenartsen	# behandelingen	# unieke pashouders	Gemiddeld besteed (€)
7	688	383	33,97

Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en Uitvoeringsagenda 2021-2022

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	21 juli 2021
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

.

Aan de gemeenteraad, 14 juli 2021

Aanwezig:
de raadsleden/fractievolgers Peters (VVD), Van Iperen (D66), Van der Loo (GL), Bouma (PvdA), De Groot (Partij voor de Dieren), Jansen (ChristenUnie), en Van den Broek (CDA) en Çetintaş (SP). De fractie van de Arnhem Centraal, AOP, PPV en Denk/Verenigd Arnhem waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Alle ingediende amendementen en moties zijn besproken:
Amendement 21A42 'Wees ook vriendelijk voor de wesp en de hoornaar, u gaat ze nog missen', Partij voor de Dieren
Amendement 21A43 'Honden en kattenshows niet voor de sier', Partij voor de Dieren
Amendement 21A44 'Privacy voor in het wild levende dieren', Partij voor de Dieren
Amendement 21A45 'Trots is geen maatstaf voor dierenwelzijn', Partij voor de Dieren
Motie 21M156 'TNR in het basispakket', Partij voor de Dieren
Motie 21M157 'Van plaagdier bestrijding naar tegen gaan van overlast', Partij voor de Dieren
Motie 21M158 'Open einde regeling dierenartskosten', SP en Partij voor de Dieren
Motie 21M163 'Dierenshows niet voor de poes. Of de hond. Of….', Partij voor de Dieren.
Motie 21M162 'Laat sportvissers niet achter het net vissen', VVD

Op basis van het debat en de preadvisering van de wethouder zal een aantal moties/amendementen worden aangepast danwel worden ingetrokken.
Motie 21M158 is op basis van de beantwoording van de technische vragen *(zie bijlage Beantwoording technische vragen A. Cetintas mail d.d. 12 juni 2021)* en de toezegging van de portefeuillehouder ingetrokken.

Toezegging
De wethouder zegt toe de raad, naar aanleiding van de gegevens van het *Dashboard Dierenartskosten Gelrepas*, op het juiste moment, te informeren over het beschikbare budget voor het meebetalen aan de dierenartskosten van minima.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de Meningsvormend-2 fase is afgerond en het raadsvoorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende vergadering.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen S. van Ommen

Politieke Avond

Dossiernummer	2761
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	14 juli 2021
Agendapunt	3.WG
Omschrijving	16.00 uur - 18.00 uur: Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	30 juni 2021
Politieke Avond	**14 juli 2021**
Politieke Avond	21 juli 2021

Titel/onderwerp: # Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 377 4836 petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	M. Spanbroek
Portefeuillehouder:	B. Roelofs	Telefoonnr:	377 3182
		E-mailadres:	michiel.spanbroek@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend 2. De bespreking van concept amendementen en concept moties ter voorbereiding op besluitvorming.		
Toelichting	**Voorstel** Het college stelt de raad voor om in te stemmen met een gemeentelijke bijdrage voor het verbeteren van de ventilatie in de Arnhemse scholen, akkoord te gaan met een investeringsbudget van maximaal € 3,6 miljoen en de financiële bijdrage te dekken vanuit de algemene middelen, zoals reeds aangegeven in Perspectiefnota 2022-2025. De Specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) is een uitkering van het Ministerie van BZK om schoolbesturen en gemeenten te helpen met aanpassingen aan het ventilatiesysteem en verbetering van het binnenklimaat. Niet de schoolbesturen zelf, maar gemeenten vragen deze specifieke uitkering aan. Via de SUVIS-regeling financiert het Rijk maximaal 30% van de totale kosten voor het verbeteren van de ventilatie. Voor de overige 70% is in principe de gebouweigenaar verantwoordelijk. De aanpak van de ventilatiesystemen kost € 11,9 miljoen. Het Rijk geeft een subsidiebijdrage van € 3,6 miljoen en van de schoolbesturen wordt een bijdrage gevraagd van € 4,7 miljoen. De gemeente Arnhem heeft voor 32 schoolgebouwen een subsidie aanvraag ingediend waarvan er 22 aanvragen zijn toegekend. Voor de overige aanvragen is geen subsidie meer beschikbaar. Indien er aanvragen van andere gemeenten worden afgewezen dan kan het alsnog zo zijn dat er subsidie vrijkomt waarmee aanvragen vanuit de gemeente Arnhem kunnen worden toegekend. Voorafgaand aan de totstandkoming van het voorliggende raadsvoorstel heeft het college de schoolbesturen voorgesteld om de hoogte van de te ontvangen subsidie mede afhankelijk te laten zijn van de van de solvabiliteit van de school/scholen. Als gevolg van een gezamenlijke reactie van de schoolbesturen hierop, met betrekking tot de onwenselijkheid hiervan, heeft het college besloten deze verdeelsleutel los te laten. De maximale gemeentelijke bijdrage van € 3,6 miljoen blijft gehandhaafd. In deze € 3,6 miljoen zijn tevens de noodzakelijke aanpassingen voor een drietal MFC's opgenomen. Bij het vaststellen van de Perspectiefnota 2022-2025 op 30 juni 2021 heeft de raad ingestemd om deze investering te dekken vanuit de algemene reserve. Proces De beraadslaging is gestart met een informatieve sessie op 30 juni waarbij door vertegenwoordiging van de schoolbesturen van het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs is ingesproken. Tevens is het raadsvoorstel meningsvormend 1 besproken waarbij vier toezeggingen zijn gedaan door wethouder Roelofs.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Afronden van de meningsvorming 2 en doorgeleiden naar de besluitvormende vergadering.		
Spreekrecht publiek	Nee, heeft reeds plaatsgevonden.		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. **Meningsvorming 2** Het doel van de M2 is het bespreken van de reeds ingediende moties en/of amendementen. Behandeling gebeurt per motie of amendement, op volgorde van volgnummer:		

	1. Indiener licht motie of amendement toe 2. Woordvoerders van andere fracties krijgen de gelegenheid om vragen te stellen aan de indiener of hun standpunt te delen 3. De portefeuillehouder krijgt de gelegenheid om te reageren op de motie of het amendement (pre-advies) 4. Woordvoerders kunnen reageren op de bijdrage van de portefeuillehouder. Daarna is de volgende motie of amendement aan de beurt, totdat alle moties of amendementen zijn besproken. Interrupties zijn toegestaan, maar kunnen vanwege de tijd beperkt worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel "Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)"
Bijlage 1 - Memo Aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) 22-12-20
Bijlage 2 - Memo voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) 03-02-21
Bijlage 3 - Reactie VO besturen inzake SUVIS 12-21-21
Bijlage 4 - Antwoordbrief aan schoolbesturen VO voortgang SUVIS 24-03-2021
Bijlage 5 - Reactie schoolbesturen inzake bijdrage SUVIS op basis van Solvabiliteit d.d. 12-05-21
Raadsbrief "Tussenrapportage ventilatie schoolgebouwen en MFC's in Arnhem", d.d. 13-10-2020
Raadsbrief "Ventilatie in scholen en MFC's tussenstand van 23 november 2020", d.d. 01-12-2020
Toezegging "Binnenklimaat scholen" d.d. 2-6-2021
Aangenomen motie "Duidelijkheid voor het onderwijs" (20M252) van de fracties D66, VVD, CDA, DENK Verenigd Arnhem, GroenLinks, PvdA en Partij voor de Dieren, d.d. 11-11-2020
Aangenomen motie "Gezonde scholen" (20M189g) van de fracties D66, Arnhemse Ouderen Partij en DENK Verenigd Arnhem, d.d. 2-9-2020
Aangenomen motie Een beter binnenklimaat voor alle scholen (16M73) van de fracties SP, ChristenUnie, Partij voor de Dieren, D66, d.d. 27-6-2016
Raadsbrief Moties "Duidelijkheid voor onderwijs" (20M189g) en "Uiterlijk in januari gezonde lokalen" (20M252), d.d. 29-6-2021
Behandelresultaat informatieve en meningsvormende behandeling 30 juni 2021

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling
Wijzigingsvoorstel van	Mattijs Loor - D66 Daniël Becker - ChristenUnie
Titel van het wijzigingsvoorstel	Meer geld voor ventilatie basisscholen door apart budget voor MFC's
Nummer Zaaknummer	**21A41** 560330

De raadsleden stellen de volgende verandering voor:

1. Beslispunten 2. en 3. te vervangen door:

> *2. Akkoord te gaan met een investeringsbudget van maximaal 3,6 miljoen euro voor de PO-, VO- en SO-scholen, met uitzondering van de MFC's, waarbij de gemeente 21,5% bijdraagt aan de kosten voor de VO-scholen en 45% bijdraagt in de kosten voor de SO- en PO-scholen. Op voorwaarde dat de schoolbesturen bereid zijn om het overige deel bij te dragen.*
>
> *3. Akkoord te gaan met een aanvullend investeringsbudget van maximaal 1,5 miljoen euro voor de gemeentelijke MFC's.*
>
> *4. De financiële bijdrage voor de PO-, VO- en SO-scholen te dekken vanuit de algemene middelen, zoals reeds aangegeven in de perspectiefnota 2022-2025.*
>
> *5. De kapitaallasten voor het investeringsbudget van de MFC's te dekken uit een even grote verlaging van het budget voor aanhuur kantoorhuisvesting.*

Toelichting:

De PO-scholen (basisscholen) hebben aangegeven de bijdrage voor de verbetering van de ventilatie niet te kunnen betalen. De VO-scholen (middelbare scholen) gaan wel akkoord te met de voorgestelde bijdrage van 48,5%. Dit komt door het grote aantal basisscholen in Arnhem in ernstig verouderde gebouwen en doordat het basisonderwijs relatief weinig geld te besteden heeft.
Circa 1,5 miljoen van de 3,6 miljoen in het voorstel gaat naar de MFC's (multifunctionele centra) van de gemeente. Hierdoor blijft er te weinig geld over voor de noodzakelijke verbeteringen van de andere schoolgebouwen. We stellen voor om extra geld vrij te maken om de ventilatie van

de MFC's van te betalen. Dan kan de bijdrage voor de basisscholen en scholen in het speciaal onderwijs worden verhoogd.

Financiële onderbouwing:

De bijdrage van de gemeente voor de MFC's bedraagt 1,5 miljoen euro. Een eerste schatting (op basis van het raadsvoorstel) is dat de kapitaallasten voor dit bedrag ca. 100.000 euro zullen bedragen.

In de jaarrekening 2020 is een structureel voordeel gerapporteerd op de aanhuur van kantoorhuisvesting door de gemeente. Een deel van deze middelen is ingezet voor amendement 21A33. Er resteert echter nog ruim voldoende om de extra kapitaallasten voor het verbeteren van de ventilatie van de MFC's uit te dekken.

Met 1,5 miljoen extra budget voor de PO- (basisonderwijs) en SO- (speciaal onderwijs) scholen kan een gemeentelijke bijdrage van 45% voor die schoolgebouwen worden bekostigd, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

SCHOOL	BEDRAG TOTAAL	GEMEENTE	SCHOOLBESTUUR	RIJK
VO		21,5%	48,5%	30,0%
Beekdal Quadraam Toegeke	€ 445.326,00	€ 95.745,09	€ 215.983,11	€ 133.597,80
Maarten van Rossum Quad	€ 497.901,00	€ 107.048,72	€ 241.481,99	€ 149.370,30
Olympus Quadraam Toegek	€ 254.328,00	€ 54.680,52	€ 123.349,08	€ 76.298,40
Montesori Quadraam Toeg	€ 1.256.571,00	€ 270.162,77	€ 609.436,94	€ 376.971,30
Thomas a Kempis COG Toeg	€ 508.330,20	€ 109.290,99	€ 246.540,15	€ 152.499,06
Guido de Bres Guido de Bre	€ 283.848,00	€ 61.027,32	€ 137.666,28	€ 85.154,40
SO		45,0%	27,9%	27,1%
Lichtenbeek Onderwijsspec	€ 775.910,00	€ 349.423,31	€ 216.486,69	€ 210.000,00
PO		45,0%	25,0%	30,0%
AMS 6 Flores Toegekend 31	€ 310.000,00	€ 139.605,40	€ 77.394,60	€ 93.000,00
AMS 8 Flores In behandelin	€ 110.000,00	€ 49.537,40	€ 27.462,60	€ 33.000,00
Boomhut Bernhardlaan Flo	€ 255.000,00	€ 114.836,70	€ 63.663,30	€ 76.500,00
Boomhut Julianalaan Flores	€ 485.000,00	€ 218.414,90	€ 121.085,10	€ 145.500,00
Hugo de Groot Flores Toege	€ 355.000,00	€ 159.870,70	€ 88.629,30	€ 106.500,00
Jan Ligthart 27 Flores Toege	€ 290.000,00	€ 130.598,60	€ 72.401,40	€ 87.000,00
Jan Ligthart 39 Flores Toege	€ 180.000,00	€ 81.061,20	€ 44.938,80	€ 54.000,00
Jozef Sarto 27 Flores Toegel	€ 310.000,00	€ 139.605,40	€ 77.394,60	€ 93.000,00
Jozef Sarto 29 Flores Toegel	€ 180.000,00	€ 81.061,20	€ 44.938,80	€ 54.000,00
Julianaschool Flores Toegek	€ 360.000,00	€ 162.122,40	€ 89.877,60	€ 108.000,00
Pieter Brueghel 6 Flores To	€ 230.000,00	€ 103.578,20	€ 57.421,80	€ 69.000,00
Pieter Brueghel 8 Flores To	€ 230.000,00	€ 103.578,20	€ 57.421,80	€ 69.000,00
De Zyp 3 Flores Toegekend	€ 180.000,00	€ 81.061,20	€ 44.938,80	€ 54.000,00
De Zyp 28 Flores Toegekend	€ 180.000,00	€ 81.061,20	€ 44.938,80	€ 54.000,00
ASV Heijenoord Flores Toeg	€ 205.000,00	€ 92.319,70	€ 51.180,30	€ 61.500,00
Heijenoord Flores Toegeker	€ 280.000,00	€ 126.095,20	€ 69.904,80	€ 84.000,00
Sterrenkring Flores Toegeke	€ 330.000,00	€ 148.612,20	€ 82.387,80	€ 99.000,00
Binnenstad Flores In behan	€ 280.000,00	€ 126.095,20	€ 69.904,80	€ 84.000,00
Mozaiek 2 Flores In behand	€ 280.000,00	€ 126.095,20	€ 69.904,80	€ 84.000,00
Mozaiek 264 Flores In beha	€ 305.000,00	€ 137.353,70	€ 76.146,30	€ 91.500,00
Paulusschool Delta Afgewe	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
Jozefschool Delta Toegeken	€ 400.520,30	€ 180.370,31	€ 99.993,90	€ 120.156,09
MFC'S		70%		30%
MFC Presikhaven gemeente	€ 726.000,00	€ 516.000,00		€ 210.000,00
MFC De Spil gemeente Toeg	€ 574.750,00	€ 402.325,00		€ 172.425,00
MFC De Salamander gemee	€ 877.250,00	€ 614.075,00		€ 263.175,00
Totaal	€ 11.935.734,50	€ 5.162.712,92	€ 3.222.874,23	€ 3.550.147,35
Totaal MFC's	€ 2.178.000,00	**€ 1.532.400,00**	€ 0,00	€ 645.600,00
Totaal excl MFC's	€ 9.757.734,50	**€ 3.630.312,92**	€ 3.222.874,23	€ 2.904.547,35

Mattijs Loor - D66
Daniël Becker - ChristenUnie

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 560330

Onderwerp: Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)

Voorstel

1. In te stemmen met een gemeentelijke bijdrage voor het verbeteren van de ventilatie in de Arnhemse scholen.
2. Akkoord te gaan met een investeringsbudget van maximaal € 3,6 miljoen. Op voorwaarde dat de schoolbesturen eveneens bereid zijn om de benodigde bijdragen te doen.
3. De financiële bijdrage te dekken vanuit de algemene middelen, zoals reeds aangegeven in perspectiefnota 2022-2025.

Inleiding

Voorgeschiedenis

Sinds de zomer van 2020 is de aandacht voor ventilatie in schoolgebouwen, in het bijzonder in relatie tot COVID-19, fors toegenomen. Om inzicht te verkrijgen in de ventilatie-inrichting bij scholen heeft het Landelijk Coördinatieteam Ventilatie Scholen (LCVS) een sector brede digitale uitvraag in het funderend onderwijs georganiseerd. Het verzoek was om voor 1 oktober 2020 meetgegevens beschikbaar te stellen. In Arnhem hebben in totaal 7 schoolbesturen aan dit verzoek voldaan. In de raadsinformatiebrieven van achtereenvolgens oktober en november 2020 hebben wij de gemeenteraad hiervan op de hoogte gebracht. Vervolgens is op 23 november 2020 de specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) bekend gemaakt. Met deze regeling stelt het Rijk € 100 miljoen beschikbaar voor het verbeteren van de ventilatie in schoolgebouwen. Via de SUVIS-regeling financiert het Rijk maximaal 30% van de totale kosten voor het verbeteren van de ventilatie. Voor de overige 70% is in principe de gebouweigenaar verantwoordelijk. De gemeente dient namens het schoolbestuur de subsidie aanvraag in en dat kon onder voorbehoud van financiering. Na bekendmaking van de SUVIS-regeling heeft de wethouder de schoolbesturen bij memo van 2 december 2020 aangespoord om gebruik te maken van de SUVIS-regeling. Vanwege het achterblijven van reacties door schoolbesturen en het slinken van de subsidiepot door toename van het totaal aantal landelijke SUVIS-aanvragen heeft de wethouder opnieuw via een memo de schoolbesturen aangespoord. In deze memo van 3 februari 2021 zegt de wethouder toe iedere complete SUVIS-aanvraag direct door te geleiden.

Hoewel de gebouweigenaar verantwoordelijk is voor een goede ventilatie in schoolgebouwen voelt het college de morele plicht om - in aanvulling op de financiële bijdrage van het Rijk - eveneens een financiële bijdrage te leveren. De wethouder heeft in laatstgenoemde memo aangegeven dat hij voornemens is de gemeentelijke bijdrage afhankelijk te stellen van de solvabiliteit 1 van het schoolbestuur. Solvabiliteit 1 is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen. Bij toepassing van deze verdeelsleutel zouden de

schoolbesturen minimaal een gemeentelijke bijdrage van 15% en maximaal een bijdrage van 25% ontvangen. De totale gemeentelijke bijdrage zou op basis hiervan op 3,6 miljoen komen. Dit bedrag is in de besprekingen bij het opstellen van de perspectiefnota 2022-2025 meegenomen en hierin ook opgenomen.

De huidige stand van zaken

Op dit moment heeft de gemeente voor 32 schoolgebouwen een subsidie aanvraag met een totaal bedrag van € 11.935.734 ingediend bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het RVO is belast met de uitvoering van de SUVIS-regeling. De laatste aanvraag is woensdag 17 maart 2021 ingediend. Daarna zijn er op verzoek van het RVO voor verschillende aanvragen aanvullende gegevens verstrekt. Van de 32 aanvragen zijn er op dit moment 23 beschikt. Er zijn 22 toekenningen en 1 afwijzing vanwege niet voldoen aan de voorwaarden. Voor de overige aanvragen is op dit moment onzeker of deze worden toegekend. In principe is de subsidiepot leeg, maar wanneer er ingediende aanvragen van andere gemeenten na toetsing worden afgewezen kan het zijn dat aanvragen van de gemeente Arnhem alsnog worden toegekend.

Voor de Guido de Bres is een toekenning ontvangen. Voor deze school is in de perspectiefnota 2022-2025 een bedrag opgenomen voor nieuwbouw (of renovatie). Een dergelijk proces neemt een aantal jaren in beslag, daarom is men voornemens toch de maatregelen voor de verbetering van het binnenklimaat uit te gaan voeren. Bij de uit te voeren maatregelen in het kader van SUVIS wordt zoveel als mogelijk rekening gehouden met het hergebruiken van installaties zodat wanneer er gestart gaat worden met de nieuwbouw (of renovatie) deze hergebruikt kunnen worden om kapitaalvernietiging te voorkomen (het hergebruik kan eventueel ook in het ander schoolgebouw plaatsvinden).

De schoolbesturen hebben gezamenlijk bij brief van 12 mei 2021 aangegeven de verdeelsleutel op basis van solvabiliteit 1 niet wenselijk te vinden (u heeft van deze brief een afschrift ontvangen). Op basis hiervan heeft het college besloten deze verdeelsleutel los te laten, maar wel de maximale gemeentelijke bijdrage van € 3,6 miljoen te handhaven. In deze € 3,6 miljoen zijn tevens de noodzakelijke aanpassingen voor een drietal MFC's opgenomen. De kosten daarvan komen geheel voor rekening van de gemeente. Los van de aanpassingen aan de MFC's komt de gemeentelijke bijdrage voor alle schoolbesturen op 21,5% van de investering. Met het loslaten van de verdeelsleutel solvabiliteit is tegemoetgekomen aan het bezwaar van de schoolbesturen, maar ze zouden verder graag zien dat de gemeentelijke bijdrage hoger wordt. Daar is binnen Perspectiefnota en begroting geen rekening mee gehouden.

Wanneer de schoolbesturen onderling tot een andere verdeling van de middelen komen waarbij de gemeentelijke bijdrage maximaal € 3,6 miljoen blijft en alle toegekende projecten worden uitgevoerd, dan staat het college open om hieraan medewerking te verlenen.

Beoogd effect

Door de financiële bijdrage van het Rijk en de gemeente aan het schoolbestuur kan een verbetering van het binnenklimaat van bestaande schoolgebouwen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs (inclusief MFC's) worden gerealiseerd.

Argumenten

Frisse lucht op school is nodig om goed te kunnen leren en werken en goede ventilatie (luchtverversing) is van belang voor een gezond binnenklimaat. Ventilatie kan ook helpen om de overdracht van luchtweginfecties te beperken.

Kanttekeningen en risico's

- Een goede ventilatie kan helpen om de overdracht van luchtweginfecties te beperken. Volgens het RIVM is het echter onbekend in welke mate ventilatie helpt om de verspreiding van COVID-19 daadwerkelijk tegen te gaan.

- Een tweetal schoolbesturen (Kentalis en Cordeo) heeft niet adequaat gereageerd op de vraag om een complete subsidieaanvraag conform stappenplan SUVIS bij de gemeente in te dienen. Wellicht gaan zij gebruik maken van de tweede tranche die vanaf 2022 wordt opengesteld.

- Onvoldoende aannemers beschikbaar om werkzaamheden op tijd uit te voeren conform subsidieregeling voor 31 december 2023.

- Bij het Rijk zijn weliswaar alle subsidieaanvragen gedaan maar de gemeente heeft nog niet voor alle aanvragen een beschikking ontvangen. De kans bestaat dat niet alle subsidies uiteindelijk worden toegekend.

Financiën

De aanpak van de ventilatiesystemen kost € 11,9 miljoen. Het Rijk geeft een subsidiebijdrage van € 3,6 miljoen en van de schoolbesturen wordt een bijdrage gevraagd van € 4,7 miljoen.
De totale bijdrage van de gemeente komt uit op € 3.626.425,=.
Dit leidt tot de volgende kapitaallasten:

- 2022 € 121.000,=
- 2023 € 241.000,=
- 2024 € 238.000,=
- 2025 € 235.000,=
- 2026 € 232.000,=

Binnen de middelen voor onderwijshuisvesting is hiervoor geen dekking te vinden. Het totaalbudget staat al onder druk om de geplande voorzieningen uit het IHP PO goed tot uitvoering te kunnen brengen. Dekking kan alleen worden gevonden uit de algemene middelen. In de Perspectiefnota 2022-2025 en de begroting wordt hiervoor een voorstel gedaan. De begrotingswijziging vormt reeds onderdeel van de begroting 2022, daarom wordt bij dit raadsvoorstel nu geen begrotingswijziging gemaakt.

Met de wens van de schoolbesturen voor een hogere gemeentelijke bijdrage is geen rekening gehouden in de Perspectiefnota en begroting.

Uitvoering

Voor de uitvoering van de verbetering van de ventilatie ligt de primaire verantwoordelijkheid de schoolbesturen als eigenaar van het schoolgebouw. De uitvoering van de verbetering van de ventilatie in de MFC's ligt in handen van de gemeente.

Communicatie

Met de scholen is voorafgaand aan dit voorstel overleg gevoerd. Na besluitvorming zal er met de schoolbesturen verder worden gesproken over de wijze van uitvoering en verantwoording. De verantwoording loopt immers via de SISA van de gemeentelijk jaarrekening.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad:
- Memo Aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) 22-12-20
- Memo voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) 03-02-21
- Reactie VO besturen inzake SUVIS 12-21-21
- Antwoordbrief aan schoolbesturen VO voortgang SUVIS 24-03-2021
- Reactie schoolbesturen inzake bijdrage SUVIS op basis van Solvabiliteit d.d. 12-05-21

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	560330

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 mei 2021, nummer 560330;

gelet op de verantwoordelijkheden tussen gemeente en schoolbesturen inzake aanpassingen in schoolgebouwen conform de Wet op het primair onderwijs, Wet op het voortgezet onderwijs en de Wet op de expertisecentra en de bepalingen uit de rijksregeling Specifieke uitkering ventilatie in scholen,

besluit:

1. In te stemmen met een gemeentelijke bijdrage voor het verbeteren van de ventilatie in de Arnhemse scholen.

2. Akkoord te gaan met een investeringsbudget van maximaal € 3,6 miljoen. Op voorwaarde dat de schoolbesturen eveneens bereid zijn om de voorgestelde bijdrage te doen.

3. De financiële bijdrage te dekken vanuit de algemene middelen, zoals reeds aangegeven in perspectiefnota 2022-2025.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Van: Michiel Spanbroek
Verzonden: woensdag 14 juli 2021
Onderwerp: RE: technische vraag Suvis

Hallo Steffanie,

Als antwoord op je onderstaande bericht het volgende:

In twee van de drie MFC's zijn een tweetal scholen gehuisvest. Dat betekent dat die bedragen dus om te vergelijken gedeeld door twee moeten worden.

Verder zijn door de omvang van het gebouw en een divers gebruik hiervan de installaties een stuk complexer. Dat heeft ook tot gevolg dat de aanpassing hiervan meer kosten met zich meebrengt.

Prioritering is op basis van metingen luchtkwaliteit gedaan.

Tot zover.

Groet,

Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ Arnhem

Postbus 9029
6800 EL Arnhem
Michiel Spanbroek
Bestuursadviseur onderwijshuisvesting

Verzonden: maandag 12 juli 2021
Onderwerp: technische vraag Suvis

Dag Michiel,

Ik heb een vraag over het berekende totaalbedrag voor SUVIS binnen de MFC's. Hoe kan het dat deze (totale bedragen, dus niet de 70%) bedragen zoveel hoger zijn dan bij de andere schoollocaties?
En op welke manier is voor de MFC's een weging voor prioriteit toegepast, zoals dat bijvoorbeeld een voor de PO scholen ook is gedaan?

Ik hoor graag van je. Alvast veel dank.

Groet,
Steffenie Pape
VVD Arnhem.

Memo voor de schoolbesturen

Onderwerp: Aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS)

Geacht schoolbestuur,

Helaas heeft het coronavirus ons stevig in de greep. Het is ernstig dat de schooldeuren om deze reden wederom moeten sluiten. Ik wens u veel sterkte met die situatie en hoop dat het aantal besmettingen zich vanaf nu weer in de goede richting zal ontwikkelen.

Subsidieregeling

In deze memo vraag ik uw aandacht voor de subsidieregeling voor het verbeteren van ventilatie op scholen (SUVIS). Deze regeling is gepubliceerd in de Staatscourant. Via deze regeling financiert het Rijk maximaal 30% van de totale kosten voor het verbeteren van de ventilatie. Verder schrijft het Rijk in de berichtgeving dat schoolbesturen en gemeenten samen afspraken kunnen maken over de overige 70% van de kosten. Formeel ligt de verantwoordelijkheid voor de ventilatie van scholen waar het om bestaande gebouwen gaat, bij de scholen zelf. Als gemeente hechten wij uiteraard ook aan een goede ventilatie. Ik vind het belangrijk dat onze leerlingen in frisse scholen veilig onderwijs krijgen aangeboden.

Benodigde informatie

Als gemeente hebben wij zo spoedig mogelijk een totaaloverzicht van alle scholen nodig om de mogelijkheden voor een gemeentelijke bijdrage goed te kunnen beoordelen. De volgende vragen moeten onder andere worden beantwoord: Welke CO2 waarden worden gemeten en hoe verhouden die zich met de door de LCVS gestelde normen? Met welke maatregelen kunnen die verschillen worden opgeheven en wat kosten die maatregelen? Hoe worden die maatregelen gefinancierd? Hoeveel “CO2 stoplichtmeters” zijn nodig?

Bijdrage onder voorbehoud

Een gemeentelijke bijdrage zal waarschijnlijk moeten worden betaald uit het bestaande budget voor onderwijshuisvesting. Dit kan consequenties hebben, bijvoorbeeld vertraging in het programma voor huisvestingsprojecten. Onze eventuele bijdrage kan daarom slechts plaatsvinden onder voorbehoud van goedkeuring door de gemeenteraad. Mijn voorstel zal zijn om de hoogte van de bijdrage mede afhankelijk te laten zijn van de financiële weerbaarheid van uw organisatie, uitgedrukt in solvabiliteit.

Op korte termijn aanvragen

De subsidieaanvraag moet worden gedaan door de gemeente. Het indienen van een aanvraag is mogelijk vanaf 4 januari 2021 tot en met 30 juni 2021. Omdat Minister Slob 'op = op' hanteert bij het verdelen van de subsidie, denk ik dat het belangrijk is om zo spoedig mogelijk te beginnen met de subsidieaanvragen. Graag willen we uw gegevens dan ook op zeer korte termijn ontvangen, **bij voorkeur voor 4 januari 2021 doch uiterlijk voor 11 januari 2021.** Hoe eerder we de informatie ontvangen, hoe eerder over het indienen van een aanvraag duidelijkheid kan worden geboden.

Wellicht ten overvloede staan hieronder de aanvraaggegevens en de projectvoorwaarden weergegeven. Die zijn ook terug te vinden op de site van het RVO (https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/suvis)

Ik hoop u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. Heeft u vragen naar aanleiding van deze memo dan kunt u contact opnemen met de heer Bas van Loef, via Bas.van.Loef@arnhem.nl

Met vriendelijke groet,

Hans de Vroome
Wethouder Onderwijs

Aanvraaggegevens:

1. Adresgegevens van de betreffende school/scholen;
2. Een verklaring waarin u aangeeft dat de ventilatie niet voldoet en aangeeft in welke mate zij daarin niet voldoet (vergelijking tussen CO2 metingen en opgestelde normen van de LCVS);
3. Een overzicht van de te nemen maatregelen (inclusief in te zetten CO2 stoplichtmeters) en de te verwachten luchtverversingscapaciteit of CO2 concentratie nadat de maatregelen zijn genomen;
4. Het aantal leerlingen op 1 oktober 2020;
5. Een begroting van de kosten van de maatregelen;
6. Een tijdsplanning van de werkzaamheden.

Projectvoorwaarden:

De in te dienen projecten in ieder geval maatregelen die leiden tot:

- een luchtverversingscapaciteit van ten minste 6 dm3/s per persoon of een CO2-concentratie van maximaal 1.200 ppm, in schoolgebouwen die zijn gebouwd voor 1 april 2012 of op grond van een bouwvergunning die is aangevraagd voor 1 april 2012;
- een luchtverversingscapaciteit van ten minste 8,5 dm3/s per persoon of een CO2-concentratie van maximaal 950 ppm, in schoolgebouwen die zijn gebouwd op grond van een omgevingsvergunning voor het bouwen aangevraagd op of na 1 april 2012;

Als de schoolgebouwen nog niet over onderstaande maatregelen beschikken, dan moet u met deze regeling zorgen voor:

- het aanbrengen van kooldioxidemeters in iedere onderwijsruimte in het schoolgebouw. De kooldioxidemeters moeten voldoen aan de in artikel 3.5 van de Regeling Bouwbesluit 2012 genoemde eisen en voorzien zijn van monitoring waarvan de gegevens tenminste een jaar beschikbaar blijven.

- het aanbrengen van een energieregistratie- en bewakingssysteem met rapportagefunctie per dag, week en jaar.

De uitkering kan ook voor andere energiebesparende maatregelen aangevraagd worden. Die maatregelen moeten dan wel het uiteindelijke energieverbruik en de CO2-uitstoot beperken.

De bouwactiviteiten moeten starten tussen 1 oktober 2020 en 1 januari 2022. Op uiterlijk 31 december 2023 moet de bouw afgerond zijn. Dit kan door de minister uitgesteld worden tot 30 juni 2024. Hiervan, en van andere belangrijke wijzigingen, moet u de minister op de hoogte houden.

Memo voor de schoolbesturen

Onderwerp: Voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS)

Geacht schoolbestuur,

Sinds oktober vorig jaar hebben schoolbesturen en gemeente regelmatig overleg gevoerd over de ventilatie problematiek op scholen. Op 30 november 2020 heeft de Minister haar SUVIS regeling bekend gemaakt. We hebben u gevraagd in de periode van oktober / november metingen te verrichten ten einde de problematiek in kwalitatieve en kwantitatieve zin te duiden. Vervolgens heeft u op 22 december 2020 van mij een memo ontvangen met als onderwerp: aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS). In deze memo heb ik uw aandacht gevraagd voor de subsidieregeling voor het verbeteren van ventilatie op scholen. Omdat alleen de gemeente de subsidie kan aanvragen heb ik u verzocht informatie te verstrekken voor het doen van een aanvraag. Daarbij was het verzoek de gegevens bij voorkeur voor 4 januari 2021 doch uiterlijk voor 11 januari 2021 te verstrekken.

Stand van zaken

Tot op heden heeft één schoolbestuur de volledige gegevens ingediend voor het doen van een aanvraag. De overige zeven schoolbesturen hebben nog geen of slechts ten delen gegevens ingediend.

Individuele doorgeleiding subsidie aanvraag

Omdat Minister Slob 'op = op' hanteert bij het verdelen van de subsidie, willen wij niet langer wachten met het doorzetten van de subsidie aanvraag tot dat alle aanvragen bij de gemeente zijn ingediend. Dit betekent dat de gemeente per direct een door het schoolbestuur volledig en realistisch ingevuld SUVIS-stappenplan (formulier met voorbeeld bijgevoegd) onder voorbehoud van cofinanciering direct zal doorgeleiden.

Gemeentelijke bijdrage onder voorbehoud van financiering

De gemeentelijke bijdrage zal waarschijnlijk moeten worden betaald uit het bestaande budget voor onderwijshuisvesting. Dit kan consequenties hebben, bijvoorbeeld vertraging in het programma voor huisvestingsprojecten. Onze eventuele bijdrage kan daarom slechts plaatsvinden onder voorbehoud van goedkeuring door de gemeenteraad. Mijn voorstel zal zijn om de hoogte van de bijdrage (zie onderstaande tabel) mede afhankelijk te laten zijn van de financiële weerbaarheid van uw organisatie, uitgedrukt in solvabiliteit.

Solvabiliteit	Bijdrage gemeente	Bijdrage schoolbestuur
> 0,6	15%	55%
> 0,5 < 0,6	20%	50%
> 0,4 < 0,5	25%	45%
> 0,3 < 0,4	30%	40%
< 0,3	35%	35%

Ik hoop u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. Heeft u vragen naar aanleiding van deze memo dan kunt u contact opnemen met de heer Bas van Loef, via Bas.van.Loef@arnhem.nl

Met vriendelijke groet,
Hans de Vroome
Wethouder Onderwijs

Bijlagen: Stappenplan SUVIS met voorbeeld.

QUADRAAM
GELDERSE
ONDERWIJS
GROEP

Gemeente Arnhem
T.a.v. de heer H. de Vroome, wethouder
Per e-mail: hans.de.vroome@arnhem.nl

Duiven, 12 februari 2021
Kenmerk: 21.02.11.009
Betreft: voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS)

Geachte heer De Vroome,

Op 3 februari jl. ontvingen wij als schoolbesturen van u een memo met het onderwerp Voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS). In genoemd memo spreekt u over 2 onderwerpen: 1. De individuele doorgeleiding subsidie aanvraag en 2. De gemeentelijke bijdrage onder voorbehoud van financiering.

Uw opmerkingen onder het eerste onderwerp (individuele doorgeleiding subsidie aanvraag) sluiten aan bij de afspraken die wij met u hebben gemaakt in ons bestuurlijk overleg van 26 januari jl. Daarin hebben wij met elkaar afgesproken dat wij opnieuw onze gegevens gaan aanleveren in het door de gemeente aangeleverde format. U heeft onze aanvragen dan ook deze week ontvangen.

Een tweede afspraak die wij in het bestuurlijk overleg met elkaar hebben gemaakt is dat de gemeente direct de SUVIS stappenplannen van de schoolbesturen gaat doorgeleiden onder voorbehoud van cofinanciering. Dat geeft ons gezamenlijk de ruimte verder na te denken over de wijze van aanwending van de subsidie en de wijze waarop de cofinanciering van de gemeente tot stand komt. Dit in samenhang met het bestuurlijk overleg dat wij met u voeren over het komende IHP.

Onder punt 2 in de genoemde memo schetst u de wijze waarop u wilt omgaan met de gemeentelijke bijdrage onder voorbehoud van financiering. In ons bestuurlijk overleg d.d. 26 januari jl. hebben wij gezamenlijk bij u aangegeven dat wij het niet eens zijn met uw plan om de hoogte van de bijdrage mede afhankelijk

te laten zijn van de financiële weerbaarheid van de organisatie, uitgedrukt in solvabiliteit. We hebben daarop gezamenlijk besloten dat de wijze waarop de verdeling van de cofinanciering plaats kan vinden verder onderwerp van gesprek is tot het moment van de uiteindelijke toekenning van de financiering door het rijk. Ons gezamenlijk bestuurlijk overleg in het kader van het IHP is hiervoor uitermate geschikt. Met deze brief maken wij formeel bezwaar tegen de wijze waarop u nu in de genoemde memo aangeeft om te willen gaan met de toekenning van de gemeentelijke bijdrage.

Wij bespreken dit onderwerp graag verder met u in ons eerstvolgende gezamenlijke bestuurlijk overleg. Wij wachten de uitnodiging daartoe af.

Met vriendelijke groet,

J.J. van Dijk, voorzitter College van Bestuur COG
J. van Drieënhuizen -Kok, directeur GSG Guido, locatie Arnhem, namens het College van Bestuur
H. Diender-van Dijk, voorzitter College van Bestuur Quadraam

GEMEENTE Arnhem

Datum	: 24 maart 2021
Zaaknummer	: 560330
Contactpersoon	: Bas van Loef
Telefoonnummer	: 0681309252

T.a.v. J.J. van Dijk, voorzitter College van Bestuur COG,
J. van Drieënhuizen -Kok, directeur GSG Guido, locatie Arnhem,
namens het College van Bestuur
H. Diender-van Dijk, voorzitter College van Bestuur Quadraam

Onderwerp: memo voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS)

Beste Erica, Janine en Jan Jacob,

Allereerst dank voor jullie mail van 12 februari 2021 in reactie op de memo van wethouder De Vroome over de voortgang aanvraag specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS). In deze mail gaan jullie in op de individuele doorgeleiding subsidie aanvraag en de gemeentelijke bijdrage.

Met betrekking tot de individuele doorgeleiding kan de gemeente melden dat voor 32 schoolgebouwen waarvan de dossiers compleet zijn een subsidie aanvraag is ingediend. Eerder ingediende dossiers bleken incompleet en voldeden niet aan de subsidievoorwaarden. Hierover is met jullie contact opgenomen met het verzoek tot het aanvullen van gegevens. Dit is een andere vraag dan het opnieuw aanleveren van gegevens. Daarbij is voor het vergemakkelijken van de aanvraag, op jullie verzoek, een stappenplan met een voorbeeld aanvraag, met dank aan het COG, beschikbaar gesteld.

Nu de aanvragen zijn ingediend zal de raad worden geïnformeerd over het totaal aantal aanvragen en de daarmee gemoeide investeringen. Zoals gesteld in de memo is het voorstel van de wethouder om de hoogte van de bijdrage mede afhankelijk te laten zijn van de financiële weerbaarheid van jullie organisaties uitgedrukt in solvabiliteit.

Ik begrijp uit de mail dat jullie, overigens zonder onderbouwing, formeel bezwaar maken tegen de wijze waarop de wethouder om wil gaan met de toekenning van de gemeentelijke bijdrage.

De reactie hierop is dat de gemeente nog geen besluit heeft genomen en dat de wethouder eerst met de gemeenteraad in gesprek wil gaan over zijn voorstel aangaande solvabiliteit en daarna op basis van een raadsbesluit met jullie in gesprek gaat.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
namens het college,

Yvonne van der Graaf
Clustermanager Gebiedsrealisatie en Vastgoed

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 59 • 6800 LK Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 59 • 6800 LK Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

Christelijke Onderwijs Groep
Vallei & Gelderland - Midden

Aan de heer B. Roelofs
Wethouder gemeente Arnhem
Per mail: bob.roelofs@arnhem.nl

i.a.a.: gemeenteraad Arnhem
griffie@arnhem.nl

Reehorsterweg 80
Postbus 78
6710 BB EDE

T 0318 66 41 00
F 0318 45 55 01

info@cog.nl
www.cog.nl

Rabobank
NL88 RABO 0387 0086 83
KvK 09125963
BTW-nr. NL 8109.56.160.B01

Datum	12 mei 2021
Kenmerk	2021-05-12COG
Onderwerp	Subsidieregeling m.b.t. de luchtkwaliteit in de schoolgebouwen

Geachte heer Roelofs,

Reeds met uw voorganger hebben we enkele malen met elkaar van gedachten gewisseld over de subsidieregeling die de landelijke overheid heeft ingesteld ter verbetering van de luchtkwaliteit in de schoolgebouwen voor het funderend onderwijs. Deze landelijke tegemoetkoming is maximaal 30% van het te besteden bedrag. Het is aan de andere belanghebbenden om de resterende 70% op te brengen.

Zolang de huidige regeling van kracht is, hebben schoolbesturen en het Arnhemse gemeentebestuur een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de onderwijshuisvesting voor het funderend onderwijs. In de gemeente Arnhem is tot op dit moment gekozen voor het niet doordecentraliseren van de huisvestingsmiddelen naar de schoolbesturen. Daarmee is er een zwaardere verantwoordelijkheid voor de gemeente Arnhem om de huisvestingslasten voor haar rekening te nemen. Zij ontvangt financiële middelen vanuit het gemeentefonds voor de onderwijshuisvesting. Deze middelen zijn afkomstig van het ministerie van OCW en hebben – zij het niet als een formele doeluitkering bestempeld – als doel om te zorgen voor een adequate onderwijshuisvesting. Om die reden hebben we ook een beroep gedaan op de gemeente om mede bij te dragen aan de kosten die gepaard gaan bij de te nemen maatregelen om de luchtkwaliteit in de onderwijsgebouwen op het minimale niveau te brengen. We zijn blij dat de gemeente hieraan gehoor wil geven.

Het heeft ons als Arnhemse schoolbesturen voor PO en VO echter verbaasd dat u de hoogte van uw bijdrage afhankelijk wilt stellen van de solvabiliteit van het schoolbestuur. In onze ogen heeft de solvabiliteit niets te maken met de hoogte van de te maken kosten om de luchtkwaliteit in de scholen op orde te brengen. Mocht het zo zijn geweest dat wij geld, dat bedoeld was voor de verbetering van de luchtkwaliteit, door ons op de bank was gezet of voor andere doeleinden was aangewend, hadden we ons uw opstelling kunnen voorstellen. Maar we hebben in de afgelopen jaren nimmer geld voor dit doel ontvangen, laat staan dat wij het gebruikt hebben voor andere doeleinden of dat we het op de bank hebben gezet. Om die reden begrijpen we uw voorstel niet. Daar komt bij dat de luchtkwaliteit bijna altijd afhankelijk is van de kwaliteit van het schoolgebouw en laat dat nu – in de huidige omstandigheden – juist uw verantwoordelijkheid zijn.

Als we dan ook concreet kijken naar de verdeling van de beschikbare middelen, dan valt ons op dat wel de MFC's – waar u verantwoordelijk voor bent – een hoge gemeentelijke bijdrage krijgen en alle andere besturen een (forse) korting krijgen op een gemeentelijke bijdrage. Dat bevreemdt temeer daar onderwijshuisvestingsmiddelen gebruikt lijken te worden voor gebouwen die slechts ten dele voor onderwijs gebruikt worden.

We hopen dat u uw voornemen om de hoogte van de bijdrage van de gemeente afhankelijk te laten zijn van de solvabiliteit van het schoolbestuur wilt laten varen. We zijn ons er terdege van bewust dat er een billijke bijdrage van de schoolbesturen moet komen voor de te nemen maatregelen, maar deze afhankelijk te stellen van de mate van solvabiliteit lijkt ons niet rechtvaardig.

We zouden graag met u in overleg willen treden over een andere vormgeving van deze subsidieverordening.

Met vriendelijke groet,
namens de bestuurders van Kentalis, Guido de Brès,
De Onderwijsspecialisten, Quadraam, Flores, Delta en COG,

Jan Jacob van Dijk
Voorzitter College van Bestuur

GEMEENTE Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum	:	13 oktober 2020
Zaaknummer	:	511741
Contactpersoon	:	Bas van Loef
Telefoonnummer	:	06 81 30 92 52

Onderwerp : Tussenrapportage ventilatie schoolgebouwen en MFC's in Arnhem

Geachte voorzitter en leden,

Van diverse kanten bereiken ons vragen over de stand van zaken voor wat betreft ventilatie op scholen. Ook in de media was hier aandacht voor. Via deze brief stellen wij u in kennis van de stand van zaken van de ventilatie van schoolgebouwen en MFC's in de gemeente Arnhem. Het betreft een tussenrapportage omdat wij nog niet alle gegevens over de ventilatie van schoolgebouwen van de schoolbesturen hebben ontvangen. Onderwijsinstellingen en ook de gemeente inventariseren op dit moment de ventilatiesystemen (al dan niet mechanisch) in de schoolgebouwen, het gebruik van de systemen en de toetsing aan het bouwbesluit. Ook worden CO2 metingen gehouden. Deze metingen vinden nog beperkt plaats omdat er onvoldoende meetapparatuur (zogenaamde CO2 dataloggers) voorhanden is. Onderstaand treft u een eerste indruk aan.

- Het schoolbestuur Flores (40 scholen in het PO)
  - 20 van de 40 scholen hebben geen mechanische ventilatie, via open ramen komt verse lucht lokaal binnen.
  - 20 met (gedeeltelijke) mechanisatie ventilatie, waarvan 10 volgens het Bouwbesluit de ventilatie op orde hebben. De overige 10 scholen worden nader onderzocht.

- Het schoolbestuur Delta (15 scholen in het PO)
  - 4 van de 15 hebben geen mechanische ventilatie
  - 11 met (gedeeltelijke) mechanisatie ventilatie
  - voor 10 scholen wordt (aanvullend) onderzoek verricht hoe te voldoen aan het Bouwbesluit.

- Het schoolbestuur Cordeo (1 school in het PO)
  - Het schoolgebouw voldoet aan Bouwbesluit bestaande bouw en ventilatie geschiedt via open ramen
  - CO2 metingen worden gedaan

- Het schoolbestuur COG (6 scholen in PO, VMBO en HAVO VWO)
  - 6 scholen hebben een (gedeeltelijke) mechanisatie ventilatie waarvan 2 met actieve afvoer vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer verse lucht

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0800 - 1809 (lokaal tarief) • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

- De COG meldt dat in het VO voor 1 specifiek noodlokaal direct buiten gebruik is gesteld (in een ander geval - ook noodlokaal - is direct een hermeting gepland). Pas na passende maatregelen (en daarmee aan de eisen) is hergebruik aan de orde.

- Het schoolbestuur GSG (1 school HAVO VWO)
  - 1 school met alleen natuurlijke ventilatie en 1 techniekklokaal met natuurlijke toevoer en mechanische afzuiging.
  - aan richtlijnen kan worden voldaan wanneer roosters worden gereinigd, ventilatoren permanent worden aangezet, zonneschermen luchtstromen niet beperken. De kosten van kortetermijnmaatregelen worden geraamd op ca. 17,5K

- Van de overige schoolbesturen; Evangelische Basisscholen, Simonscholen, Vrijescholen Athena, Quadraam, Kentalis en Onderwijsspecialisten zal de informatie volgen. Dat geldt ook voor de MFC's en een viertal scholen in eigendom van de gemeente.

- Voor zover bekend, is het sluiten van lokalen in het PO wegens onvoldoende ventilatie, niet aan de orde.

- Bij (dreigende) onvoldoende ventilatie zal de richtlijn van de LCVS (landelijke commissie ventilatie scholen) over aanbevolen maatregelen voor de korte termijn worden opgevolgd.

- In de vijf weken na de afgelopen zomervakantie is geen sprake geweest van clusterbesmetting onder schoolgaande kinderen in Arnhem. Als vanzelfsprekend blijft de GGD het aantal besmettingen monitoren en onderhoudt zij hierover contact met de gemeente.

Conclusie
In de regel wordt aan het Bouwbesluit voldaan. De schoolbesturen en gemeente ronden de inventarisaties af. De metingen worden uitgevoerd met de beschikbare apparatuur. Wanneer mogelijk zal extra apparatuur worden ingezet. De richtlijnen van de LCVS en het RIVM worden opgevolgd. Adviezen ook praktische (zoals geen gebruik van systemen met recirculatie) worden opgevolgd. We gaan richting de winter en dan zijn oplossingen voor de scholen zonder mechanische ventilatie onontbeerlijk.

Vervolgstappen
Zodra wij een compleet beeld hebben van de ventilatie op de scholen in Arnhem, zullen wij u daarover berichten. Daarnaast zal de gemeente desgevraagd schoolbesturen adviseren omtrent ventilatie in de schoollokalen en in goed overleg gezamenlijk optrekken in de aanvraag van de door het kabinet beschikbare gestelde subsidiebedrag van 360 miljoen om ventilatie van schoolgebouwen duurzaam te verbeteren.

Hoogachtend

het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Aan de gemeenteraad

Datum : 1 december 2020
Zaaknummer : 529312
Contactpersoon : Bas van Loef
Telefoonnummer : 0681309252

Onderwerp: Ventilatie in scholen en MFC's tussenstand van 23 november 2020

Geachte voorzitter en leden,

Hierbij geven wij u een tweede tussenstand over het ventilatie-onderzoek in schoolgebouwen voor het funderend onderwijs. De schoolbesturen hebben volgens de richtlijn van de landelijke commissie ventilatie scholen (LCVS), opdracht gegeven voor dit onderzoek. Ze hebben de resultaten van het onderzoek op ons verzoek beschikbaar gesteld. Dit betreft een tussenstand van 23 november 2020, een vollediger beeld is na afronding CO_2-metingen medio december te verwachten.

In onderstaand overzicht staan de bevindingen van het onderzoek op hoofdlijnen per schoolbestuur en locatie. Omdat de gemeente eigenaar is van zes MFC's met onderwijslokalen en vier schoolgebouwen hebben wij zelf ook voor deze locaties vergelijkbaar onderzoek laten doen naar de ventilatie en het CO_2-gehalte in de lokalen. Deze resultaten zijn eveneens opgenomen in het overzicht.

Voor details wordt verwezen naar de onderzoeksresultaten van de schoolbesturen en de gemeente in de bijlage.

Het primair onderwijs

Cordeo scholengroep
Cordeo heeft één schoolgebouw, de Pieter Jongelingschool, gelegen aan de Zijpendaalseweg 163. Het schoolgebouw voldoet aan het Bouwbesluit en ventilatie vindt plaats op natuurlijke wijze. Vanaf 23 november zal het CO_2-gehalte ik de klaslokalen worden gemeten. Een eerste meetresultaat is beschikbaar van het klaslokaal van groep 8: met openen ramen blijft CO_2-gehalte grotendeels onder de 1200 ppm. De meting betreft een momentopname bij redelijke buitentemperaturen. In de winterperiode, als ramen worden gesloten, zal de ventilatiecapaciteit onvoldoende zijn.

Delta scholengroep
Delta heeft zeven schoolgebouwen in Arnhem. Uit een fysieke bouwbesluittoets blijkt dat, deze gebouwen voor meer dan 90% voldoen als er tijdelijke maatregelen worden genomen zoals deuren tegen elkaar open zetten. Echter, als in de wintersituatie de ramen en deuren gesloten worden, verandert de situatie. Dan voldoen de Jozefschool, de Johannesschool en De Wijzer niet meer aan de

eisen. Het gaat dan om in totaal 14 lokalen die niet voldoen. Ook voldoen de centrale ruimte en het speellokaal in de Jozefschool en de conciërge en personeelskamer in De Wijzer niet. In de komende periode vinden CO_2-metingen plaats volgens instructies en format van de LCVS.

De Passie
De Passie heeft één schoolgebouw: De Rank, aan de Pythagorasstraat 9 in Arnhem. De aanwezige capaciteit van de afzuigventilators is voldoende om in de lokalen aan de eisen van het Bouwbesluit te voldoen. De werking van de ventilator in de aula zal worden nagekeken. Daarnaast speelt ook op deze locatie de vraag hoe om te gaan met ventilatie in de winter. Voor voldoende ventilatie is het noodzakelijk ramen open te zetten. Deze verse buitenlucht is ongeconditioneerd. Plaatsing van CO_2 meters wordt in overweging genomen.

Flores onderwijs
Flores heeft 32 schoolgebouwen in Arnhem. Met uitzondering van enkele lokalen, voldoen alle scholen aan de LCVS richtlijn of het LCVS handelingsperspectief. Alleen twee lokalen in de Julianaschool aan de Alberdingk Thijmstraat 5 voldoen niet.
De situatie voor schoolgebouwen met natuurlijke ventilatie kan drastisch veranderen als vanwege een lagere buitentemperatuur in de winter minder wordt geventileerd en omdat het te koud wordt in de klas. Dit geldt voor in totaal 37 lokalen. Na plaatsing van CO_2 meters zal in iedere school worden getest of een leerkracht met het op gezette tijden openzetten van deuren en ramen de luchtkwaliteit en temperatuur op peil kan houden. Op basis van deze gegevens, naar verwachting medio december beschikbaar, zal vervolgens worden beoordeeld of investeringen in luchtbehandeling noodzakelijk zijn.

Gemeente Arnhem
Het merendeel van de MFC's waarin onderwijs wordt gegeven voldoet aan de richtlijn van het LCVS. Uitzondering hierop is een aantal lokalen in de Salamander en Presikhaven die niet voldoen. In de Salamander is een ruimte in gebruik als schoollokaal die daarvoor niet is ontworpen. De ventilatie kan niet worden verbeterd met het openen van ramen en deuren. In MFC Presikhaven voldoen twee lokalen niet. Op deze locatie kan de ventilatie wel worden verbeterd door het openen van ramen en deuren.
Het schoolgebouw aan de Brugstraat 6 voldoet aan de eisen als ook hier ramen en deuren worden opengezet. De noodlokalen aan de Beeldhouwerstraat 29 voldoen niet aan de eisen vanwege onvoldoende ventilatie mogelijkheden.

Simonscholen
Simonscholen heeft één schoolgebouw, de Ibn-I Sina school aan de Agnietenstraat 227. Uit onderzoek blijkt dat de natuurlijke ventilatievoorzieningen in het hoofdgebouw aan de eisen voldoet. Een kanttekening daarbij is wel dat door handmatige bediening van klepramen en wisselingen in windsnelheden geen garantie is dat er te allen tijde voldoende ventilatie is in de lokalen.
Het ventilatiesysteem in de gymzaal (in beheer van de gemeente) is sterk verouderd en buitenwerking gesteld. De aanwezige klepramen voldoen niet meer aan de eisen.

Stichting Vrijescholen Athena
De Stichting Vrijescholen Athena heeft twee locaties: één in Arnhem Noord, aan de Brugstraat 6 en één in Zuid aan de Zwanebloemlaan 4. In beide gevallen gaat het om gebouwen die eind jaren ’50 gebouwd zijn, door de jaren heen wel enigszins gemoderniseerd, maar het moeten doen zonder luchtbehandelingssysteem. De luchtkwaliteit is afhankelijk van het aantal leerlingen per klas, de ligging van een lokaal (op het zuiden of aan de noordkant) en het aantal deuren en ramen dat opengezet kan worden. In Zuid zijn CO_2-metingen gedaan waaruit bleek dat in één lokaal de hoeveelheid zuurstof onvoldoende was. Er is met leerkrachten afgesproken dat zoveel mogelijk les wordt gegeven met ramen en deuren open. Dat is behelpen, want dat betekent, dat met het dalen van de buitentemperatuur de verwarming aan is, terwijl de ramen open zijn. In principe wordt op dit moment voldaan aan meest basale kwaliteitsnormen.

Het voortgezet onderwijs

De GSG Guido
De GSG Guido heeft één schoolgebouw, Guido de Bres aan de Grensweg 2 in Arnhem. Het gebouw is gedateerd. Er is alleen met het openzetten van ramen en deuren via de natuurlijke weg ventilatie mogelijk. Bij invallende winter kan ventileren met als gevolg een te lage temperatuur in de lokalen problematisch worden. Plaatsing van CO_2 meters wordt overwogen. Verder is uit onderzoek gebleken dat twee techniekokalen in de kelder (voorzien van een ventilator) niet voldoen. Daarnaast is de ventilatie in de aula onvoldoende. De ventilatie in de techniekokalen en aula worden op dit moment op orde gebracht.

Het COG
Het COG heeft een tweetal gebouwen in Arnhem: Leerpark Presikhaaf en Thomas a Kempis College. Voor beide locaties is een aantal longitudinale CO_2-metingen gedaan. De luchtverversing van het Leerpark Presikhaaf blijkt aan de eisen te voldoen. De luchtverversing van het Thomas a Kempis blijkt niet aan de eisen te voldoen. Het gebouw van het Thomas a Kempis College bestaat ventilatietechnisch uit drie delen: het hoofdgebouw en twee noodgebouwen uit respectievelijk 2008 en 2018. Voor het hoofdgebouw worden maatregelen getroffen en is een protocol van kracht: spuien na iedere les en tijdens de pauze. Voor de twee noodgebouwen zijn reeds maatregelen getroffen: aanpassing van de lucht inblaas en plaatsing van een CO_2 gestuurd ventilatiesysteem met warmte terugwinning. Met het nemen van deze maatregelen voldoet de noodbouw wel aan de eisen.

Stichting Quadraam
De stichting Quadraam heeft in totaal negen gebouwen in Arnhem. Alle gebouwen voldoen aan het Bouwbesluit. Stichting Quadraam heeft medio oktober in al haar gebouwen CO_2-metingen gedaan conform de richtlijn van het Landelijk Coördinatieteam Ventilatie op scholen (LCVS). De ventilatie-mogelijkheden zijn per gebouw verschillend. De mogelijkheden bestaan uit het volledig mechanisch ventileren, een systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters en het natuurlijk ventileren of combinaties van voorgaande. Bij één ruimte op het Montessori College is op twee momenten een te hoge waarde gemeten. Deze ruimte wordt nu vaker natuurlijk

geventileerd. Alle andere schoolgebouwen in Arnhem van stichting Quadraam laten conform de eerder genoemde metingen CO_2-waarden zien onder de norm. Wanneer de temperatuur buiten daalt, zal de situatie voor schoollokalen waarbij overwegend natuurlijk geventileerd wordt, veranderen.

(Voortgezet) speciaal onderwijs

De onderwijsspecialisten
De Onderwijsspecialisten heeft in totaal zeven schoolgebouwen in gemeente Arnhem. Er is onderzoek gedaan naar in totaal zes gebouwen, omdat één gebouw momenteel wordt gerenoveerd. Van deze zes gebouwen is een drietal (grotendeels) uitgerust met mechanische ventilatie. Op deze scholen zijn ook al CO_2-metingen gedaan en is de ventilatiecapaciteit gecontroleerd. De drie andere gebouwen hebben alleen natuurlijke ventilatie. In deze gebouwen zijn inmiddels CO_2 meters geplaatst die worden gebruikt als indicatie voor de ventilatievraag. De meters zijn voorzien van een stoplichtfunctie, waarbij groen aangeeft dat de CO_2-waarde in orde is, bij oranje een raam (verder) geopend moet worden en er aanvullend moet worden geventileerd. Bij rood moeten zoveel als mogelijk ramen open en spuien met de deur open.

Voorlopige conclusie
Op basis van de nu beschikbare gegevens kunnen wij constateren dat, op enkele uitschieters na, in het merendeel van de scholen de ventilatie op orde is. Dit kan echter veranderen als de temperatuur komende winter daalt. Door natuurlijke ventilatie, met ramen en deuren open, wordt het mogelijk te koud in de lokalen.
Als scholen de CO2-concentratie in de lokalen continu meten, kunnen ze ervoor kiezen om lokalen te ventileren als de grenswaarde bereikt wordt. Dan hoeven de ramen en deuren niet langer open te staan dan strikt noodzakelijk en wordt het misschien niet te koud in de lokalen. Op basis van deze metingen en de ervaringen die opgedaan worden met ventileren kan dan beoordeeld worden of investeringen in luchtbehandeling noodzakelijk zijn.

Vervolg
Als de CO_2-metingen van de scholen beschikbaar zijn, zullen we als gemeente in overleg met de schoolbesturen tot een plan van aanpak komen. Daarbij zal een onderscheid worden gemaakte in de korte termijn (voor de prangende gevallen), midden- en langere termijn. Wij zullen u hierover opnieuw informeren als er meer duidelijkheid is.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem
de secretaris de burgemeester

R.J.M. van Wuijtswinkel A. Marcouch

Bijlagen: 11 Onderzoeksresultaten ventilatieonderzoeken per organisatie

LCVS

1. Hoeveel schoolgebouwen heeft het schoolbestuur in eigendom per onderwijssoort?	
BO	17
SBO	1
SO	
VSO	
PrO	
VBO	
MBO-1	
HAVO	
VWO	
Gecombineerd	

2. Om welke combinatie(s) van onderwijssoorten gaat het?
diverse

Selecteer hieronder uw bevoegd gezag door op het vinkje te klikken en te filteren op uw nummer. Vul vervolgens de kolommen naast de schoolvestigingen in

Bevoegd Gezag-nummer	Brin-nummer	Vestigingsnummer	Vestigingsnaam	Straatnaam	Huisnummer	Postcode	plaatsnaam	Bouwjaar gebouw	4. Is het schoolbestuur juridisch eigenaar van het schoolgebouw?	(indien bij vraag 4 nee wordt ingevuld, vul dan hier in wie de eigenaar is)	5. Is er sprake van een gecombineerde gebruiksfunctie met kinderopvang?	6. Is bekend of het schoolgebouw aan de eisen voor bestaande bouw of aan nieuwbouw moet voldoen?	7. Welk ventilatiesysteem heeft uw gebouw?	8. Heeft er in het schoolgebouw per ventilatiesysteem een onderzoek plaatsgevonden naar de kwaliteit van de binnenlucht op basis van de capaciteit voor luchtverversing, een permanente CO_2-meting, of de indicatieve meetmethode?	Indien bij vraag 8 nee is ingevuld, vul dan hier de datum of reden in:	9. Heeft u aangegeven dat het schoolgebouw op basis van de meting niet voldoet aan het Bouwbesluit en aanvullende richtlijnen, vul deze vraag dan in. Door middel van welke meetmethode heeft het onderzoek naar de kwaliteit van de binnenlucht plaatsgevonden	Indien bij vraag 9 overig is ingevuld, vul dan hier de gebruikte methode in	10. Welke waarde leverde het onderzoek naar de kwaliteit van de binnenlucht op?	Vul hier in welke eenheid bij vraag 10 is gehanteerd:	11. Heeft het schoolbestuur voor dit gebouw (of deze gebouwen) de overige maatregelen getroffen zoals geadviseerd door het RIVM in de LCI-Richtlijn ventilatie en COVID-19?	Indien bij vraag 11 nee is ingevuld, vul dan hier de reden in:	12. Streven de ventilatiemaatregelen die genomen moeten worden met de langetermijnplanning en langetermijnbeleid, zoals vastgelegd in het gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan?	Indien bij vraag 12 nee, want is ingevuld, kunt u hier een toelichting geven	13. Indien u verder vragen of opmerkingen heeft, kunt u die hieronder omschrijven:	Naam schoolbestuur	Type onderwijs
40945	01JD	01JD00	Gereformeerde Basisschool Pieter Jongeling	Tijpendraaiseweg	163	6814 CJ	ARNHEM	1950	ja	n.v.t.	Ja, (soms) in deelstfde ruimtes	Ja, bestaande bouw	Hybaurlijke ventilatie	Hee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: (vul de datum in de kolom hiernaast in:)	apparatuur is besteld, medio oktober 2020	Goekprocefsgewijs" (eendagsmethode)	Opname met CO2 meider	1530	Ppm	a. Ja, het personeel is op de hoogte, lucht regelmatig en luchtstromen van persoon naar persoon worden vermeden.	n.v.t.	Geen zicht op	n.v.t.	n.v.t.	Cordeo Scholen (groep	PO

MEMO	
Van	Delta Scholengroep | Jutta Groosman
Voor	Bas van Loef
Betreft	Gegevens t.b.v. COVID ventilatie
Datum	13-11-2020

INLEIDING | AANLEIDING

In onderstaande tabel zijn de gegevens van de scholen in beheer van Delta Scholengroep opgenomen.

Kolom C geeft aan welke scholen wel/niet voldoen aan de eisen zoals geformuleerd door de LCVS, Frisse scholen klasse C. De resultaten zijn incl. tijdelijke maatregelen zoals deuren tegen elkaar open zetten. Alle scholen zitten boven de 90%.

Kolom A geeft aan welke scholen niet voldoen aan het bouwbesluit bestaande bouw. Dit is de situatie waar we naar toegaan als we in de wintersituatie meer en meer de ramen en deuren gaan sluiten. De percentages die genoemd zijn, zijn niet de richtlijn van Frisse Scholen klasse C, je kun je voorstellen dat de percentages dan ongunstiger worden. De eerste kolom geeft de prioriteit aan. Jozefschool op absolute nummer 1, daaronder de Johannes en de Wijzer. Waarbij de Johannesschool in het IHP vermeld staat voor nieuwbouw.

Zoals al eerder vermeld, zijn er door Delta Scholengroep nog geen CO2 metingen verricht. Wij hebben een fysieke bouwbesluittoets gedaan op alle locaties. In de komende periode zullen we CO2 metingen doen volgens het formulier van de LCVS.

TABEL (VERDEELD OVER 2 PAGINA'S)

2P2008700
Delta Scholengroep
Controle Ventilatie i.r.t. Covid-19
8-10-2020

PRIO	Naam	straat	postcode	gemeente	beheer	GO [m2]	bouw-jaar	uitbrei-ding	leeftijd	aantal lokalen reglier	aantal lokalen overig	Co2 meters	ventilatie systeem	geschat jaarlijks energie-verbruik (kWh)	geschat jaarlijks gasverbruik (m^3)
1	Jozefschool	Rijksweg West 29	6842 BA	Arnhem	Delta	1.100	1921		99	8	1	nee	A	1.030	19.836
1	De Johannesschool	Eimersingel Oost 262	6834 CZ	Arnhem	Delta	1.830	1970		50	10	3	nee	A	7.810	34.226
1	De Wijzer	Dalweg 40	6821 JP	Arnhem	Delta	1.456	1931	2020	89	11	2	nee	A+D	26.199	32.223
2	Pieter De Jong (Pyth.)	Pythagorasstraat 3	6836 GA	Arnhem	Delta	1.367	1989		31	11	2	nee	C+A	7.810	13.782
2	Paulusschool	Valckenierstraat 5	6828 RM	Arnhem	Delta / VVE	1.185	2003		17	10	2	nee	D		
3	De Horizon	Groningensingel 1183	6835 HZ	Arnhem	Delta		2006		14	10	1	nee	C+D		
3	De Kringloop	Breezandpad 7	6843 JM	Arnhem	Delta	1.663	2017		3	13	3	ja	D	48.789	7.535

				A. Bouwbesluit bestaande bouw		B. Bouwbesluit bestaande bouw		C. GGD richtlijn, FS klasse C	
				Huidige situatie		incl. tijdelijke maatregel		incl. tijdelijke maatregel	
				3,44	dm3/s/pers	3,44	dm3/s/pers	6	dm3/s/pers
	2P2008700			282,0	cm2/persoon	41,3	cm2/persoon	72,0	cm2/persoon
	Delta Scholengroep				bij 1 gevel !		bij 2 gevels !		bij 2 gevels !
	Controle Ventilatie i.r.t. Covid-19				NPR1090:1993		NPR1090:2010		NPR1090:2010
	8-10-2020			1.800	ppm max.	1.800	ppm max.	1.200	ppm max.
PRIO	Naam	straat	postcode	% lokalen dat voldoet	ruimten die niet voldoen	% lokalen dat voldoet	ruimten die niet voldoen	% lokalen dat voldoet	ruimten die niet voldoen
1	Jozefschool	Rijksweg West 29	6842 BA	10%	leslokalen	90%	speellokaal groot, centraal	90%	speellokaal groot, centraal
1	De Johannesschool	Eimersingel Oost 262	6834 CZ	70%		100%		100%	
1	De Wijzer	Dalweg 40	6821 JP	70%	lokaal 0.26, 0.29, 1.10	99%	0.23 concierge; 0.9 personeelskamer	99%	0.23 concierge; 0.9 personeelskamer
2	Pieter De Jong (Pyth.)	Pythagorasstraat 3	6836 GA	90%		100%		100%	
2	Paulusschool	Valckenierstraat 5	6828 RM	90%	speelzaal nakijken	90%	speelzaal nakijken	90%	speelzaal nakijken
3	De Horizon	Groningensingel 1183	6835 HZ	100%		100%		95%	helft lokalen op grens van max.
3	De Kringloop	Breezandpad 7	6843 JM	100%		100%		100%	

Aan

Quadraat Projectmanagement
Kerkewijk 117
3904 JB Veenendaal

Uitgebracht door

INNAX installatieadviseurs b.v.
Ir. C.A.W. Keuben

Postbus 445
3900 AK VEENENDAAL
T 088-55 33 000
F 088-55 33 900
www.innax.nl

KvK Utrecht, nr. 30056727
BTW nr. NL809366149B02
F. van Lanschot Bankiers, rek.nr. 69.92.05.158

INNAX installatieadviseurs b.v.

Quick scan ventilatie installatie

Evangelische Basisschool De Rank - Arnhem
Projectnummer: 14357-10

Veenendaal, 29 september 2020

Inhoudsopgave

Inhoud

1. Inleiding 3
1.1. Inleiding/aanleiding 3
1.2. Ventilatie in schoolgebouwen 3
1.3. Aanvullende punten van advies (RIVM/GGD/ARBO/REHVA) 4
2. Evangelische Basisschool De Rank – Pythagorasstraat 9 Arnhem 4
2.1. Locatiebezoek: Opzet ventilatieprincipe 4
2.2. Indicatieve CO_2-metingen 5
2.3. Voorlopige Conclusie/aandachtspunten 6
2.4. Vraagstelling LCSV 6

Bijlage Resultaten CO_2 metingen 18-9-2020 groep 3 en groep 4/5

1. Inleiding

1.1. Inleiding/aanleiding

In het kader van de COVID uitbraak is er door het LCVS (Landelijk coördinatieteam ventilatie op scholen) een ambitieplan 1 oktober opgesteld met de volgende doelstelling:

- Alle scholen hebben onder verantwoordelijkheid van het schoolbestuur een check gedaan om te onderzoeken of de scholen voldoen aan de eisen;
- Als de gebouwen niet voldoen, is er contact opgenomen met de lokale GGD. Welke maatregelen een school moet nemen is per situatie afhankelijk: de GGD adviseert hierover;
- Alle scholen communiceren vóór 1 oktober aan hun onderwijspersoneel en leerlingen waar de school staat. Dit betekent dat de school ofwel communiceert dat de gebouwen voldoen aan de eisen, ofwel welk plan er ligt om ervoor te zorgen dat de gebouwen voldoen aan de eisen. Ook communiceert de school dit aan de sectorraad, waarmee wordt bijgedragen aan het landelijk beeld.

1.2. Ventilatie in schoolgebouwen

Goede ventilatie en een gezond binnenklimaat zijn uiteraard belangrijk.

Volgens het RIVM is de rol van ventilatiesystemen in de verspreiding van COVID-19 weliswaar nog niet duidelijk, echter zij lijken hierin geen rol te spelen. Het RIVM ziet dan ook geen reden om wat betreft de mate van ventilatie in gebouwen af te wijken van eisen waaraan scholen nu al moeten voorzien.

Er is dan ook behoeft om in kaart te brengen of de aanwezige ventilatievoorzieningen voldoen aan het bouwbesluit 2012 inclusief aanvullende richtlijnen.

Hierbij is door het LCVS een vragenlijst opgesteld, waarbij er dient te worden gekeken naar de volgende situatie:

- Is het schoolgebouw gebouwd nadat Bouwbesluit 2012 van kracht is dan dient deze te voldoen aan de eisen overeenkomstig Bouwbesluit 2012- nieuwbouw
- Is het schoolgebouw gebouwd voor deze tijd dan dient te worden getoetst op Bouwbesluit 2012 – bestaande bouw.

De ventilatie-eisen die hierbij door het LCVS zijn aangegeven zijn vertaald naar eisen overeenkomstig de ventilatie-eisen volgens frisse scholen klasse C voor de bestaande bouw en klasse B voor nieuwbouw.

- Klasse C Bestaande bouw max 1200 ppm CO_2 – 6,0 l/s/pp
- Klasse B Nieuwbouw max 950 ppm CO_2 – 8,5 l/s/pp

Voor ruimten die ook voor kinderopvang worden gebruikt dient uitgegaan te worden van max 1000 ppm in plaats van 1200 ppm CO_2

Deze eisen zijn in lijn met adviezen van het RIVM.

Voor bestaande bouw zijn deze eisen wel zwaarder dan de wettelijke eisen volgens bouwbesluit 2012 bestaande bouw (3,44 l/s/pp).

1.3. Aanvullende punten van advies (RIVM/GGD/ARBO/REHVA)

Er zijn een aantal punten van advies aangegeven door diverse organisaties, een samenvatting van belangrijke punten:

- Ventileer in ieder geval volgens eisen van het Bouwbesluit,
- Lucht regelmatig gedurende 10 tot 15 minuten (pauzes e.d.)
- Gebruik voldoende verse buitenlucht (let op aanwezigheid recirculatie)
- Vermijd sterke luchtstromen van persoon naar persoon (zwenkventialtoren e.d)
- Advies GGD voor scholen meer ventileren dan wettelijke eis waar mogelijk (liefst 50 m3/h/pp).
- Start ventilatiesystemen enkele uren eerder op en laat ze enkele uren nadraaien.
- Controleer in geval van WTW dmv warmtewiel de constructie en drukhuishouding in de luchtbehandelingskast.

2. Evangelische Basisschool De Rank – Pythagorasstraat 9 Arnhem

2.1. Locatiebezoek: Opzet ventilatieprincipe

Er zijn geen installatietekeningen voorhanden.
Het schoolgebouw wordt gebruikt door De Rank en door een PeuterSpeelZaal (PSZ). De PeuterSpeelZaal valt niet onder de Rank. Het gebouw bestaat gedeeltelijk uit twee bouwlagen. De bovenste bouwlaag (5 lokalen werd door een andere school gebruikt, maar is momenteel niet in gebruik).
Op de begane grond bevinden zich 10 lokalen en een speellokaal. De 10 lokalen worden als volgt gebruikt: 1 lokaal door PSZ (derden); 1 lokaal voor buitenschoolse opvang (BSO); 1 lokaal als bibliotheek; 1 lokaal als speel/werkruimte; 1 handenarbeid lokaal en 5 lokalen als groepsruimte voor de diverse klassen. De groepgrootte van de klassen is op dit ogenblik ca 22-27 leerlingen.

De installaties worden onderhouden onder verantwoording van de gemeente Arnhem.
Het bouwjaar van het gebouw ligt ver voor 2012. Er wordt dan ook gekeken naar de eisen BB2012 bestaande bouw.

Algemeen:
De ventilatie installatie in het pand bestaat uit een zogenaamd type C installatie (natuurlijke toevoer, mechanische afvoer).

De toevoer van de lokalen alsmede de centrale hal/aula bestaat uit te openen ramen.
De afzuiging bestaat uit mechanische afzuiging middels ventilatoren.

In totaal zijn er 7 afzuigventilatoren aanwezig.

Verwarming geschiedt middels radiatoren.

Bouwdeel Oostvleugel:

- Dit gedeelte is voorzien van 2 afzuigventilatoren met een capaciteit van gezamenlijk ca 4.300 m3/h. Omgerekend ca 1.206 l/s

- In dit bouwdeel bevinden zich 5 lokalen, 2 toiletgroepen en een kantoor en personeelsruimte.
- Indien er 200 m3/h tbv toiletafzuiging en kantoor wordt gebruikt is er ca 1.140 l/s over voor overige ventilatie bij 6 l/s/pp is dit voldoende voor ca 190 personen. Dit zou voldoende kunnen zijn voor de 5 lokalen en kantoor. Of de ventilatie ook daadwerkelijk beschikbaar en juist verdeeld is, is niet onderzocht.

Centrale hal/aula:

- De aula is voorzien van een afzuigventilator met Dahlander schakeling (2 standen). De capaciteit bedraagt ca. 4.700 m3/h ofwel 1306 l/s.
- Op het moment van het locatiebezoek stond deze ventilatie in storing. (Gemeld aan de directeur die het doorspeelt naar de Gemeente om actie te ondernemen).

2-laags bouwdeel Westvleugel:

- Voorzien van 3 afzuigventilatoren met een totale capaciteit van ca. 8.000m3/h. Van deze ventilatoren zijn er twee in bedrijf (gezamenlijk ca 3.940 m3/h - begane grond) en 1 ventilator (ca 4.060 m3/h - verdieping) staat uit. De verdieping is momenteel ook niet in gebruik.
- Op de begane grond bevinden zich naast toiletruimten ook 4 lokalen. De capaciteit (1.094 l/s) is voldoende voor 4 lokalen en de toiletruimten. Of de ventilatie ook daadwerkelijk beschikbaar en juist verdeeld is, is niet onderzocht.

Speelzaal:

- In de speelzaal zelf is geen mechanische afzuig aangetroffen (alleen te openen ramen), wel zitten er twee afzuigroosters in de toestelberging. Deze is waarschijnlijk aangesloten op de afzuigventilator met een capaciteit van ca 2.500 m3/h (694 l/s).

Ten aanzien van de BSO (kinderopvang) is ook voldoende capaciteit beschikbaar in het systeem. Of de capaciteit juist is verdeeld is nog niet onderzocht.

2.2. Indicatieve CO_2-metingen

Om een eerste indruk te krijgen van de CO_2-concentratie zijn er gedurende één schooldag CO_2 metingen uitgevoerd.
Deze zijn uitgevoerd met gekalibreerde CO_2 meters ATU-CT.
De metingen zijn uitgevoerd op 18-9-2020 in twee lokalen.
Lokaal groep 4/5 (normaal 27 leerlingen + leerkracht) W-NW georiënteerd, grootste klas.
Lokaal groep 3 (normaal 22 leerlingen + leerkracht) O-NO georiënteerd.

Samenvatting resultaten:

lokaal	CO_2 max (ppm)	CO_2 min (ppm)	Meter	Aantal personen
Groep 4/5	939	401	Meter 1	27 (normaal 28)
Groep 3	732	395	Meter 2	19 (normaal 23)

De metingen zijn in groep 4/5 uitgevoerd met de ramen open en de deur gesloten.
De metingen zijn in groep 3 uitgevoerd met ramen en deuren open.

In de bijlage zijn de meetresultaten weergegeven.

2.3. Voorlopige Conclusie/aandachtspunten

- De aanwezige capaciteit van de afzuigventilatoren is voldoende om aan de eisen van het bouwbesluit te voldoen.
- Aangezien er geen tekeningen aanwezig zijn is het niet duidelijk welke delen op welke ventilator aangesloten zitten, en of de capaciteit juist is verdeeld.
- Werking ventilator aula!
- Hoe wordt er in de winter met de ventilatie omgegaan. Voor voldoende ventilatie is het nodig ramen open te zetten. Deze verse buitenlucht is ongeconditioneerd (buitencondities). Aanbeveling om in het najaar (start winter) de CO_2 metingen nogmaals uit te voeren, bij verschillende standen van de te openen ramen, voor zover dit strookt met eventueel nadere aanbevelingen vanuit het LCVS.

2.4. Vraagstelling LCSV

Vanuit LCSV zijn er vragen gesteld tab beantwoording vraag 5 t/m10 is onderstaande overzicht opgesteld:

5	Combinatie kinderopvang	Ja	Zelfde ruimte
6	Bouwbesluit eis BB/NB	BB	
7	ventilatiesysteem	C	
8	onderzoek	Capaciteit / CO_2	Voldoet
9	Indien niet voldoet (op basis van)	-	
	Systeemonderzoek vent capaciteit		
	Permanente CO_2-concentratie monitoring		
	Steeksproefsgewijs (eendagsmethode)		
	Overig, namelijk		
10	Waarde (ppm of l/s/pp)	939 ppm	

metingen groep 3

created: 29-9-2020 11:00:33

De Rank -Arnhem

CO2 [ppm]

Commentaar:	
Approved by:	

Device information

Serienummer:	20271461	Model:	ATU-CT
Beschrijving:	ATU-CT_20271461 meter2		

Recording information

First time:	18-9-2020 07:30:00	Geregistreerde waarden:	Sample
Last time:	18-9-2020 15:26:00		

Channel statistics

Minimum | Tijd:	395 | 18-9-2020 15:08:00	MKT:	588,15
Maximum | Tijd:	732 | 18-9-2020 11:30:00	Count of values:	477
Gemiddelde:	528	Count of errors:	0
Std afw:	104	Count of interrupts:	0

Alarm 1 statistics

First alarm time:	-	Total duration:	0s
Last alarm time:	-	Count of events:	0
Longest duration:	0s	Current status:	Geen alarm

Alarm 2 statistics

First alarm time:	-	Total duration:	0s
Last alarm time:	-	Count of events:	0
Longest duration:	0s	Current status:	Geen alarm

Grafiek

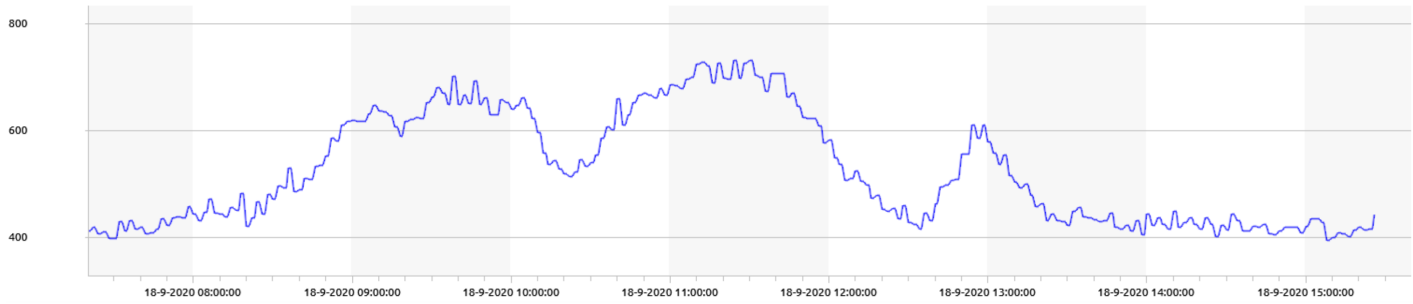

© Copyright 2020, ATAL B.V.

metingen groep 4/5

created: 29-9-2020 11:03:57

De Rank -Arnhem

CO2 [ppm]

Commentaar:	
Approved by:	

Device information

Serienummer:	20271685	Model:	ATU-CT
Beschrijving:	ATU-CT_20271685 meter 1		

Recording information

First time:	18-9-2020 07:30:00	Geregistreerde waarden:	Sample
Last time:	18-9-2020 15:30:00		

Channel statistics

Minimum | Tijd:	401 | 18-9-2020 13:01:00	MKT:	675,00
Maximum | Tijd:	939 | 18-9-2020 14:15:00	Count of values:	481
Gemiddelde:	610	Count of errors:	0
Std afw:	119	Count of interrupts:	0

Alarm 1 statistics

First alarm time:	-	Total duration:	0s
Last alarm time:	-	Count of events:	0
Longest duration:	0s	Current status:	Geen alarm

Alarm 2 statistics

First alarm time:	-	Total duration:	0s
Last alarm time:	-	Count of events:	0
Longest duration:	0s	Current status:	Geen alarm

Grafiek

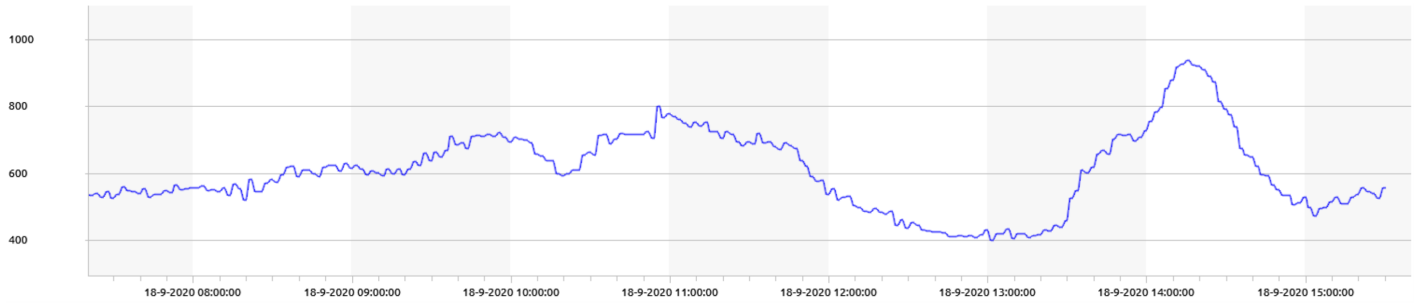

© Copyright 2020, ATAL B.V.

Rapportage ventilatieonderzoek Flores Onderwijs scholen in Arnhem. dd. 13-11-2020

Conform advies LCVS = maximaal ventileren. Scholen met enkel natuurlijke ventilatie met alle ramen open.
Scenario 1 = Ventileren met alleen alle bovenramen open.

De grijs gearceerde scholen laten een worst case zien. Deze kunnen we echter nuanceren en prioriteren na de uitkomsten van ons volgende onderzoek. Dit is middels een ventilatie protocol en CO2 meter in elke klas kijken of er een werkbare modus gevonden kan worden tussen voldoende ventilatie en minimaal maar werkbaar en acceptabel comfort. **De uitkomsten verwachten we de tweede week van december.**
Op basis hiervan en spiegeling aan het IHP en IHP 2.0 (de volgende termijn) wordt de acute prioriteitenlijst opgesteld waaruit we meteen een actielijst kunnen hangen; Kosten efficiente oplossingen zoeken of investeren.

De groen gearceerde scholen zijn in orde.

Van de geel gearceerde scholen verwachten we op voorhand dat met eerder genoemde protocol en Co2 meters een acdeptabele ventilatiemodus zal worden gevonden.

De met roze gearceerde school gaat per 1 juli 2021 naar een noodhuisvesting i.v.m. niewbouw. Geen prioriteit.

De prangende lokalen zijn degene die enkel op een natuurlijke wijze kunnen ventileren. De lokalen die mechanisch geventileerd worden in wat voor een vorm dan ook kunnen in de regel tot een acceptabele ventilatie modus komen. De pratijk wijst dit vooralsnog uit.

De scholen die we met grijs gearceerd hebben hebben ook het aantal lokalen erbij staan. Als we nu van het slechtste geval uitgaan dan zijn dit het aantal lokalen waar een oplossing voor gevonden moet worden. Na de uitkomsten van het onderzoek middels protocol en CO2 meters verwacht ik dat het aantal prangende lokalen af zal nemen en dat de degene die overblijven zoals eerder gezegd opgesplitst worden in kosten efficiente oplossingen en investeringen, afhankelijk van IHP planning.
Het is nu helaas nog te vroeg om conclusies te trekken en tot een passend advies te komen, wel kan nu rekening gehouden worden met het slechtste scenario. De grijs gearceerde scholen.

Het huidige beeld is dus dat nagenoeg alle scholen (m.u.v. enkele lokalen) voldoen aan de richtlijnen op basis van de handelingsperspectieven zoals gegeven door het LCV d.d. 1 oktober, de natuurlijk geventileerde gebouwen.
Dit nul-scenario is tot op heden toepasbaar, omdat het nog niet zo koud is. Onduidelijk is waar het naartoe gaat als het echt koud wordt in de winter. Wel hebben we gemeten dat als er maar half wordt geventileerd (bij ons scenario 1), veel natuurlijk geventileerde schoolgebouwen al snel niet meer voldoen. Het is echter nog te vroeg om op basis daarvan de conclusie te trekken dat, als een gebouw niet in op korte termijn in het IHP is opgenomen, er dus moet worden geïnvesteerd in ventilatie.
Als de CO2-meters zijn geïnstalleerd (2e trap) kan in iedere school worden getest of een leerkracht op basis van de stoplichten op die meters en het zo nu en dan open zetten van deuren / ramen het niveau toch goed op peil kan houden. Dan kunnen we ook beoordelen of investeringen gewenst zijn. Het inschatten van de hoogte van die investeringen kan pas plaatsvinden als we ook de oplossingsrichtingen hebben, die kunnen variëren van low-tech tot het plaatsen van installaties. Dit zal per locatie bepaald moeten worden op basis van testresultaten CO2-meters.

ASV (Arnhemse Scholenvereniging) Diependalseweg 2, BJ 1966				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 9
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

AMS (Arnhemse Montessorischool) Nic. Maesstraat 6, BJ 1952				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

AMS (Arnhemse Montessorischool) Nic. Maesstraat 8, BJ 1974				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 4
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Binnenstad, De Damstraat 6, BJ 1960				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 10
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Boomhut, OBS De Bernhardlaan 10, BJ 1959				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 17
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	

Boomhut, OBS De Julianalaan 1, BJ 1957				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 11
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Brueghelschool, Pieter Bauerstraat 6, BJ 1957				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 6
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Brueghelschool, Pieter Bauerstraat 8, BJ 1959				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 9
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Dasbergschool, Lea Emily Brontësingel 1a				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
	Voldoet	Voldoet	Frisse scholen klasse B	
	Voldoet	Voldoet	Frisse scholen klasse B	

Expeditie, BS De Brabantweg 101-103				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
	Voldoet	Voldoet		
	Voldoet	Voldoet		

Grootschool, Hugo de Thorbeckestraat 21, bj BJ 1950				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 14
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 10 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 10 min. overschrijding	

Heijenoordschool Gentiaanstraat 25, BJ 1963				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 10
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	

Julianaschool Alberdingk Thijmstraat 5, BJ 1928				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 14
Lokaal 1 Zolderlokaal	Voldoet niet	Voldoet niet	Klaslokaal op zolder, weinig m3	
Lokaal 2 Eerste verdieping	Voldoet niet	Voldoet niet	Veel leerlingen per m2	

Klaproos, SBO de Kluizeweg 189, BJ 1974				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 30 min. overschrijding	Wat minder leerlingen per m2
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 30 min. overschrijding	Wat minder leerlingen per m2

Klinket, Het Mr. J.M. de Kempenaersingel 4A				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet		
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet		

Ligthartschool, Jan Van Slichtenhorststr. 27a, BJ 1898				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 7
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Ligthartschool, Jan Van Slichtenhorststraat 39, BJ 1897				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 12
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Lingelaar, De Venlosingel 212-214				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet		
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet		

Mozaïek, OBS Het Zwanebloemlaan 2, BJ 1955				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 11
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 10 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet	Mechanische ventilatie	

Mozaïek, OBS Het Eimerssingel-Oost 264, BJ 1969				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 13
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 minuten overschrijding.	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 minuten overschrijding.	

Panorama, 't Mesdaglaan 70, BJ 1960				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 30 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet	Mechanische ventilatie	

Piramide, SBO de Groningensingel 1185, BJ 1978				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 35 min. overschrijding	Weinig leerlingen per m2
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 35 min. overschrijding	Weinig leerlingen per m2

Rivers International School Parnassusstraat 20				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet	Goede mechanische ventilatie	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet	Goede mechanische ventilatie	

Sartoschool, Jozef Beeldhouwerstraat 27a, BJ 1955				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 12
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 10 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 10 min. overschrijding	

Sartoschool, Jozef Beeldhouwerstraat 29, BJ 1955				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 7
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 10 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 10 min. overschrijding	

Sterrenkring, De Blekerstraat 2, BJ 1960				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 12
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	

Troubadour Elden Rijksweg West 63, BJ 1952				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 30 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet	Mechanische ventilatie wegens nieuwe aanbouw	

Witte Vlinder, BS De Kloosterstraat 85a				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet	Goed werkend balansventilatiesysteem	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet	Goed werkend balansventilatiesysteem	

Zyp, De P. van Anrooylaan 3, BJ 1968				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 9
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	

Zyp, De Eduard van Beinumlaan 28, BJ 1974				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen 9
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 20 min. overschrijding	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Bij gedeeltelijk openen, binnen 15 min. overschrijding	

Da Vinci Arnhem, OBS Slochterenweg 27,				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet niet	Geen actie	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet niet	Geen actie	

Klimboom Breezandpad 5, bj: 2020				
Ruimte	Conform advies LCVS	Scenario 1	Opmerkingen	Aantal lokalen
Lokaal 1	Voldoet	Voldoet	Frisse scholen klasse B	
Lokaal 2	Voldoet	Voldoet	Frisse scholen klasse B	

Management rapportage Ventilatie scholen Gemeente arnhem

Meikers 3 MFC Salamander (bouwjaar 2006)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
C1.01	Voldoet		
B1.08a	Voldoet		
A0.08	Voldoet niet		In de ochtend overschrijding bij openen van 1 raam en de deur is gewenste resutaalt duidelijk zichtbaar (deze ruimte is ook bij de bouw niet ontworpen als leslokaal)
C1.11	Voldoet		

Laan van Presikhaaf 7 MFC Presikhaven (bouwjaar 2009)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
2.12	Voldoet		
1.30	Voldoet niet		In de ochtend overschrijding bij openen van 1 raam en de deur is gewenste resutaalt duidelijk zichtbaar
2.50	Voldoet niet		Deze zit net boven de grens volgens advies LCVS, na buitenspelen loopt de waarde op, waarna deze vervolgens weer afneemt
1.09	Voldoet niet		Deze zit net boven de grens volgens advies LCVS, na buitenspelen loopt de waarde op, waarna deze vervolgens weer afneemt

Kazerneplein 2 MFC Klarendal (bouwjaar 2012)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
2.40	Voldoet		
2.04	Voldoet		
1.01	Voldoet		
1.06	Voldoet		

Lupinestraat 12 MFC de Spil (bouwjaar 2006)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
C 08	Voldoet		Voldoet bij geopend raam en/of deur, in gesloten toestand zal dit lokaal de grens overschrijden.
C 03	Voldoet		Voldoet bij geopend raam en/of deur, in gesloten toestand zal dit lokaal de grens overschrijden.
zie tekening	Voldoet		Voldoet bij geopend raam en/of deur, in gesloten toestand zal dit lokaal de grens overschrijden.
zie tekening	Voldoet		Voldoet bij geopend raam en/of deur, in gesloten toestand zal dit lokaal de grens overschrijden.

Graslaan 97 MFC Malburcht (bouwjaar 2006)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
M2.02a	Voldoet		Voldoet, hier zie je duidelijk het resultaat van een goed (Co2 gestuurde) ventilatie systeem, ook bij gesloten ramen en deuren.
M2.03a	Voldoet		Voldoet, hier zie je duidelijk het resultaat van een goed (Co2 gestuurde) ventilatie systeem, ook bij gesloten ramen en deuren.
M1.02c	Voldoet		Voldoet, hier zie je duidelijk het resultaat van een goed (Co2 gestuurde) ventilatie systeem, ook bij gesloten ramen en deuren.
O2.04a	Voldoet		Voldoet, hier zie je duidelijk het resultaat van een goed (Co2 gestuurde) ventilatie systeem, ook bij gesloten ramen en deuren.

Pallas Atheneplein 2 MFC Omnibus (bouwjaar 2014)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
J2.01	Voldoet		Bij gesloten ramen en deuren loopt waarde op tot aan maximaal geadviseerd.
P2.03	Voldoet		
P1.01	Voldoet		
DG1.04	Voldoet		

Pythagorasstraat 9 (bouwjaar 1989)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
Zie tekening	Voldoet		
Zie tekening	Voldoet		
Zie tekening	Voldoet		
Zie tekening	Voldoet		

de Brugstraat 6 (bouwjaar 1959)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
A-1-03	Voldoet niet		Lichte overschrijding geconstateerd
A-1-06	Voldoet niet		Lichte overschrijding geconstateerd
A-1-20	Voldoet		

Grongingensingel 1245 (bouwjaar 1979)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
A13	Voldoet		
A14	Voldoet		
B15	Voldoet		Echter is hier einde van de middag de grenswaarde bereikt.
B16	Voldoet		

Beeldhouwer straat (bouwjaar 2011)			
Ruimte	Conform advies LCVS		Opmerkingen
5. BSO ruimte 01	Voldoet niet		Hier is lichte overschrijding in de loop van de middag.

Project nr.:	721
Documentnaam:	7200071 RAP VG, Rapportage ventilatiecheck Simon scholen 201015
Opname datum	07-10-2020
Datum:	15-10-2020
In opdracht van:	Versluisgroep
Behandeld door:	.ing Jeroen Vennik

VERSLUIS
ADVISEURS NIEUWBOUW - ONDERHOUD - RENOVATIE

LOCATIE 4.Ibn-I-Sina	SYSTEEM TYPE		GELDENDE EISEN	VENTILATIEHOEVEELHEID
Islamitische Basisschool (IBS) Ibn-I Sina	A	natuurlijke toevoer en natuurlijke afvoer	Bouwbesluit 2012 Nieuwbouw	8,5 l/s. persoon
Agnietenstraat 227	B	mechanische toevoer en natuurlijke lucht afvoer	Bouwbesluit bestaande bouw	3,4 l/s. persoon
6822 JP, Arnhem	C	natuurlijke toevoer en mechanische afvoer	NEN 8087 (ouder dan 1992)	3,4 l/s. persoon
	D	mechanische toevoer en mechanische afvoer		

GEBOUWDEEL	VENTILATIE SYSTEEM	SPUI OPTIES	CO2 METING/ REGELING	BOUWJAAR	VENTILATIEDEBIET VAN REFERENTIE RUIMTE	VOLDOET AAN RIVM ADVIEZEN	GELDENDE EISEN	VOLDOET AAN EISEN	OPMERKINGEN
Hoofdgebouw	type A (hoofdsysteem)	instelbare kiepramen	geen	1902	leslokaal BG 14 l/s, leslokaal 1e verd. 22 l/s (o.b.v. max 24 personen)	NEE	NEN 8087 (ouder dan 1992)	JA	
Gymzaal + kleedkamers	type D	kiepramen (open/dicht)	geen	1902	geen	NEE	NEN 8087 (ouder dan 1992)	NEE	Door verouderde, uit bedrijf gestelde ventilatie voldoet de gymzaal+kleedruimten niet aan de eisen

INSTALLATIE OMSCHRIJVING

Maximale klasgrootte heeft 23 leerlingen + docent.
Door ontbreken van ventilatietekeningen zijn ventilatiedebieten bepaald o.b.v. luchtdoorlaat van instelbare kiepramen.

Hoofdgebouw
Ventilatie van de leslokalen en kantoren is natuurlijk d.m.v. instelbare kiepramen. Tevens zijn deze kiepramen boven de 1,8 meter van de vloer waardoor deze als volledige ventilatievoorziening voldoen aan de eisen. De ventilatie in de toiletten gaat d.m.v. muurroosters en kleine draairamen.

Gymzaal + kleedkamers
De Gymzaal en kleedkamers zijn onderdeel van de gemeente als beheerder en behoord mogelijk niet tot de Simon scholengemeenschap. Dit is niet helemaal duidelijk en is voor de zekerheid meegenomen in de opname.
De toevoerventilatie van de gymzaal gaat d.m.v. oude wervelroosters in het plafond. De afzuiging van de ventilatie gaat d.m.v. geperforeerde roosters in het plafond van de gymzaal en via overstroom door de kleedruimtes naar afzuigroosters in de doucheruimtes.
De roosters van de gymzaal en kleerkamers zijn aangesloten op oude luchtbehandelingskasten die buiten werking zijn gesteld door ouderdom. De hudige ventilatie gaat door enkele kiepramen die nu niet voldoen aan de eisen.

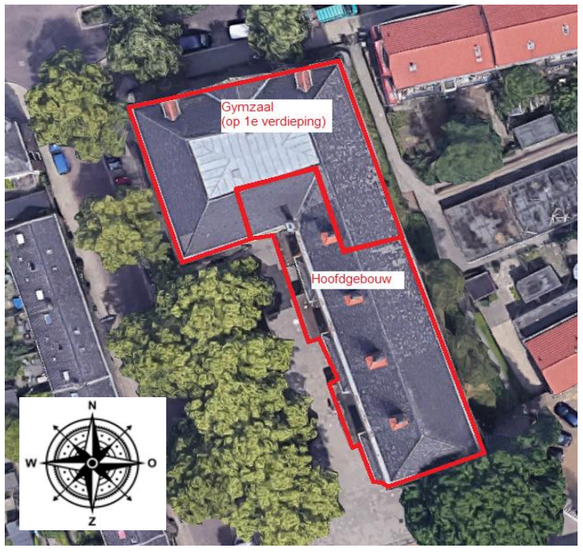

INSTALLATIECOMPONENTEN	AANTAL	FABRICAAT	JAARTAL	LOCATIE EN OVERIGE INFORMATIE
Hoofdgebouw				
Geen				
Gymzaal + kleedkamers				
Toevoerkast	1	onbekend	ca. 1950 - 1990	zolderruimte 2e verd, boven gymzaal (sterk verouderd en buiten bedrijf gesteld)
Afvoerkast	1	onbekend	ca. 1950 - 1990	zolderruimte 2e verd, boven gymzaal (sterk verouderd en buiten bedrijf gesteld)

ADVIES

- Het ventilatiesyteem in gymzaal (in beheer van gemeente) is sterk verouderd en is buitenwerking gesteld. De aanwezige kiepramen voldoen niet aan de eisen. Wij adviseren om het verouderde ventilatiesysteem te vervangen.
- De natuurlijke ventilatievoorzieningen in het hoofdgebouw voldoen aan de eisen. Echter door de handmatige bediening en wisselingen in windsnelheden is er geen garantie om conform de RIVM adviezen, ten alle tijden voldoende ventilatie te hebben. Wij adviseren hiervoor een oplossing met mechanische ventilatie.
- Indien een oplossing met mechanische ventilatie op korte termijn niet mogelijk is, adviseren wij om minimaal per leslokaal een CO2 sensor te plaatsen die aangeeft wanneer extra geventileerd dient te worden door te openen ramen (spui ventilatie)

AANDACHTSPUNTEN

geen

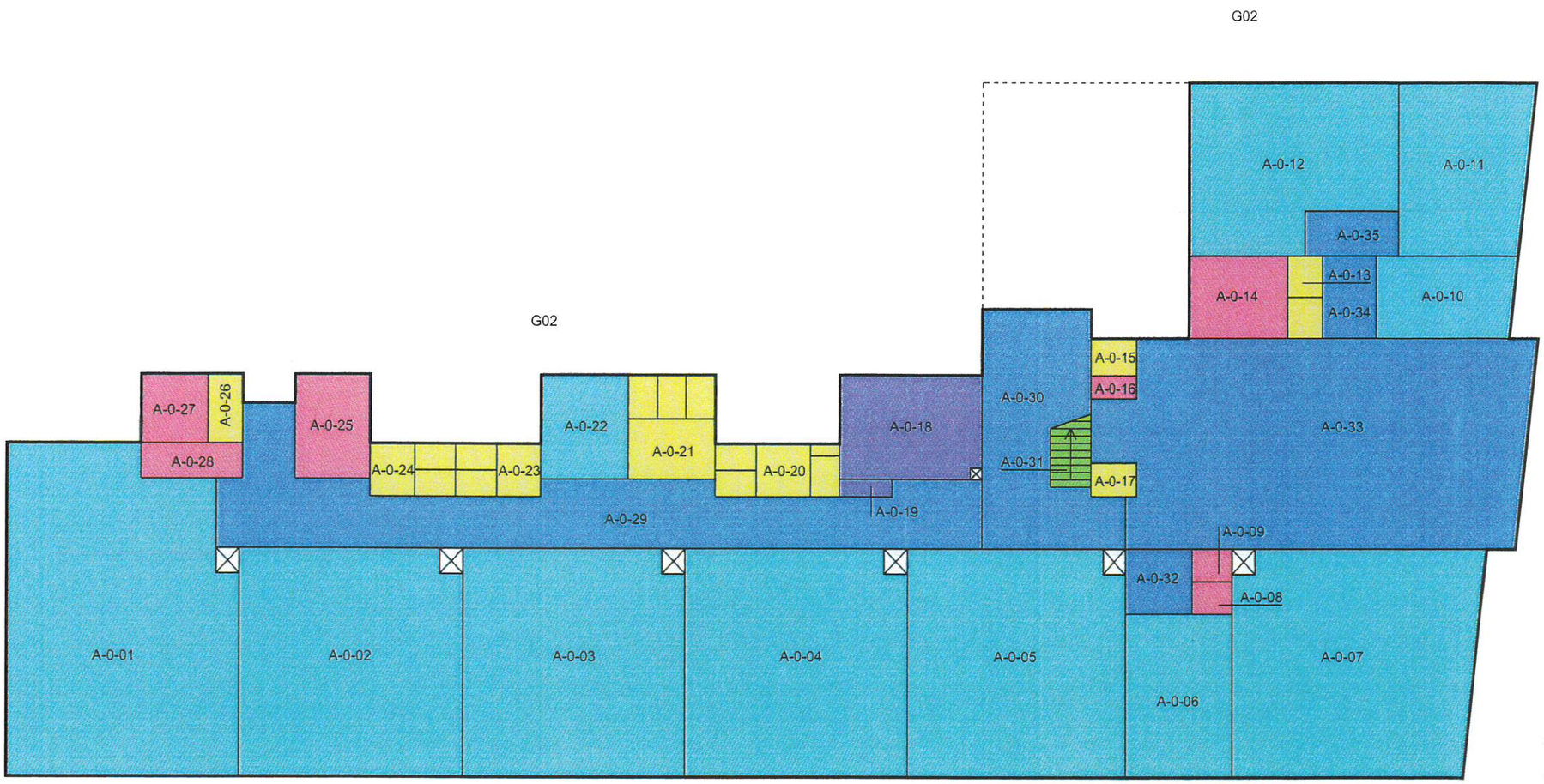

LEGENDA
A = Primaire ruimten
B1 = Secundaire ruimten
B2 = Sanitaire ruimten
B3 = Bergruimten
C = Ruimte hor. verkeer
D = Rijwielstalling
G = Ruimte vert. verkeer
F = Ruimte voor installaties

Agnietenstraat 227, begane grond

Werknummer:	Schaal:	Datum:	Gewijzigd: A:	B:	C:	D:	Tekeningnummer:
1P-001	N.v.t.	27-08-2012					1P-001-LIJN-0

Grontmij SBM
VESTIGING ALMELO HOFSTRAAT 79 / POSTBUS 665 7600 AR ALMELO T: 0546 - 85 19 19 F: 0546 - 85 07 18 E: INFO@SBM-GROEP.NL
VESTIGING ARNHEM VELPERWEG 87" 6824 HH ARNHEM T: 026 - 370 19 00 F: 026 - 370 19 02 E: INFO@SBM-GROEP.NL
Noordoost Postbus 125, 9750 AC Haren, T +31 50 533 44 55, F +31 534 96 11, E info@grontmij.nl

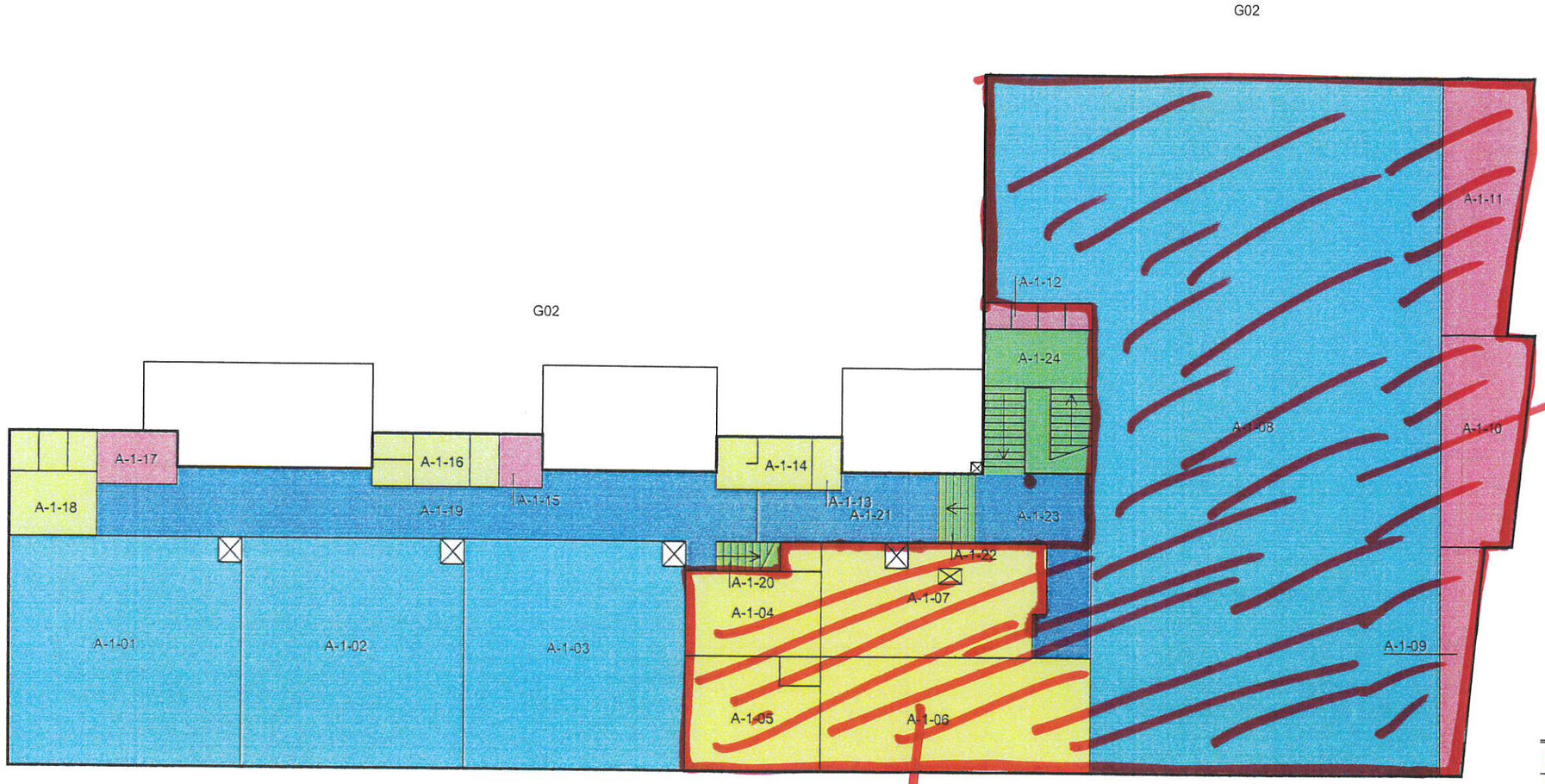

LEGENDA
A = Primaire ruimten
B1 = Secundaire ruimten
B2 = Sanitaire ruimten
B3 = Bergruimten
C = Ruimte hor. verkeer
D = Rijwielstalling
G = Ruimte vert. verkeer
F = Ruimte voor installaties

Agnietenstraat 227, eerste verdieping

Werknummer:	Schaal:	Datum:	Gewijzigd:				Tekeningnummer:
1P-001	N.v.t.	27-08-2012	A:	B:	C:	D:	1P-001-LIJN-1

Grontmij SBM
VESTIGING ALMELO HOFSTRAAT 79 / POSTBUS 665 7600 AR ALMELO T: 0546 - 85 19 19 F: 0546 - 85 07 18 E: INFO@SBM-GROEP.NL
VESTIGING ARNHEM VELPERWEG 87 6824 HH ARNHEM T: 026 - 370 19 00 F: 026 - 370 19 02 E: INFO@SBM-GROEP.NL
Noordoost Postbus 125, 9750 AC Haren, T +31 50 533 44 55, F +31 534 96 11, E info@grontmij.nl

Bas van Loef

Onderwerp: Dringend verzoek reactie concept raadsbrief Gemeente Arnhem "ventilatie in scholen en MFC's tussenstand 23-11-20"

Bedankt voor je mail.

Ik kan kort aanvullen wat de stand van zaken is op de Parcivalschool. We hebben twee locaties: één in Arnhem Noord, aan de Brugstraat 6 en één in Zuid aan de Zwanebloemlaan 4. In beide gevallen gaat het om gebouwen die eind jaren ’50 gebouwd zijn, door de jaren heen wel enigszins gemoderniseerd, maar het moeten doen zonder luchtbehandelingssysteem. Het werkt in ons voordeel, want er is geen verouderd systeem met slechte filters, maar het houdt ook in, dat de luchtkwaliteit afhankelijk is van een aantal andere factoren.
Het aantal leerlingen per klas, de ligging van een lokaal (op het zuiden of aan de noordkant) en het aantal deuren en ramen dat opengezet kan worden is wisselend. We hebben in Zuid co2-metingen gedaan en daar kwam uit, dat met name in één lokaal de hoeveelheid zuurstof onvoldoende was. We hebben afgesproken, dat leerkrachten zoveel mogelijk werken met ramen en deuren open en wanneer dit lastig is, ervoor zorgen dat tijdens pauzes het lokaal gelucht wordt. Dat is behelpen, want dat betekent, dat we de verwarming aan hebben en deuren open. In principe moeten we met bovenstaande afspraken voldoen aan de meest basale kwaliteitsnormen. Het is geen duurzame oplossing, maar vooralsnog wel de beste. Het zal herkenbaar zijn. Is dit voldoende op de vraag?

Laat maar even horen,

Hartelijke groet,

Hannes van Soest

ICS ADVISEURS

GUIDO gelooft

Rapportage opname ventilatiesystemen in relatie tot COVID-19

Opdrachtgever
GSG Guido

Referentienummer
22000333

Datum
11 september 2020

Auteur(s)
Annet Strooper
Jeffrey Westerhuis

Onderdeel van **ICS Ruimteregiegroep BV**

Richtlijnen ventilatie RIVM

- Het RIVM adviseert om minimaal volgens het bouwbesluit (bestaand of nieuwbouw) te ventileren[1].
- De PO raad, VO raad en Ruimte-OK geven in een memo aan in het kader van het Bouwbesluit voor bestaande bouw te controleren op een minimale luchtverversingsgraad van 0,7dm3/s/m2 met een minimum van 7 dm3/sec voor bestaande bouw en een luchtverversingsgraad van 3,44 dm3/sec/persoon[2].
- Het RIVM raadt af systemen te gebruiken die lucht in een ruimte recirculeren zonder deze te verversen (waaronder airco's)
- Het RIVM is terughoudend in het afraden van het gebruik van systemen die lucht recirculeren tussen verschillende ruimtes.

Voor gymzalen geldt het advies[3]:

- Tijdens lessen continu ventileren volgens het Bouwbesluit
- Na gymlessen, tijdens pauzes en voor- en na schooltijd wordt 10 tot 15 minuten de lucht ververst door ramen en deuren tegen elkaar open te zetten
- De ruimte-inhoud van de gymzaal is gemiddeld binnen een uur geventileerd
- Verse lucht dient van buiten te komen
- Het ventilatiesysteem dient een geluidsniveau onder de 40 db(A) te hebben

Disclaimer: In dit rapport worden aanwezige ventilatiesystemen beoordeeld op basis van de ventilatierichtlijnen van het RIVM in relatie tot COVID-19 en huidige inzichten met betrekking tot dit onderwerp. Uitvoering van de in het rapport genoemde maatregelen biedt echter geen garantie dat COVID-19 niet wordt verspreid in het gebouw. Ontwikkelingen rond de verspreiding van COVID-19 volgen elkaar dusdanig snel op, dat bepaalde gegevens uit het rapport verouderd of niet (meer) correct kunnen zijn. Nieuwe onderzoeksresultaten in de toekomst over ventilatie in relatie tot COVID-19 kunnen leiden tot andere inzichten. Derhalve aanvaart ICS Adviseurs B.V. geen aansprakelijkheid voor het gebruik van de gegevens uit dit rapport. Voor de meest actuele informatie over het virus raden wij u aan om de website van het RIVM te raadplegen.

[1] https://lci.rivm.nl/ventilatie-en-covid-19

[2] https://www.poraad.nl/system/files/200813_coronavirus_en_het_gebruik_van_ventilatie_en_verwarming.pdf

[3] https://www.kvlo.nl/nieuws/berichten/richtlijnen-en-adviezen-opstart-scholen3a-ventilatie-gymzalen.html

Locatie Paladijnenweg 251, 3813 DH Amersfoort

Analyse aanwezige ventilatie
In het schoolgebouw aan de Paladijnenweg 251 kan alleen natuurlijk geventileerd worden. In specifieke ruimtes zoals het techniekokaal voor specifieke apparatuur en de toiletruimtes is mechanische afzuiging aanwezig door middel van dak-ventilatoren.

Leslokaal

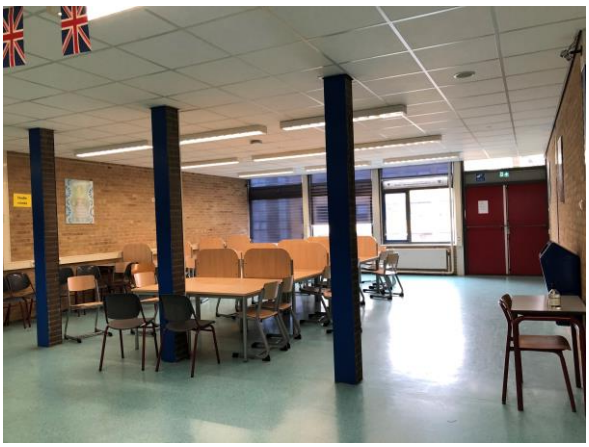

Leerplein

Beoordeling ventilatie en te nemen maatregelen

Beoordeling ventilatie in relatie tot richtlijnen RIVM
Bij locatie Paladijnenweg 251 kan in alle ruimtes voldoende worden geventileerd, zodat aan de richtlijnen van het RIVM kan worden voldaan. Om voldoende te ventileren, zijn hieronder een aantal maatregelen uitgelicht. Het advies per ruimte staat beschreven in de ruimtestaat.

Te nemen maatregelen ten aanzien van de ventilatie
- Zonneschermen, screens en gordijnen beperken de luchtstroom door de open ramen. We adviseren deze zoveel mogelijk omhoog en opzij te houden, zodat de aanvoer van verse lucht wordt verhoogd.
- Voor de specifieke ruimtes waar mechanische ventilatie is adviseren we de afzuigroosters en rozetten te reinigen.
- Advies is om de mechanische ventilatie te laten controleren door de installateur en waar nodig aan te passen zodat het werkt conform het installatieontwerp.
- Het RIVM adviseert om geen gebruik te maken van systemen met recirculatie. Om recirculatie van lucht te voorkomen wordt geadviseerd airco's niet te gebruiken.
- In de serverruimte kan de airco aan blijven, aangezien hier niet of nauwelijks mensen zullen zijn.
- Indien ventilatieroosters boven de ramen aanwezig zijn, zet deze zoveel mogelijk open.
- In lokaal 2.3 (CKV magazijn) is het advies de deuren altijd open te houden omdat hier geen te openen geveldelen zijn.
- Een ruimtestaat met een overzicht van de spuiventilatie is als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

Locatie Paladijnenweg 253, 3813 DH Amersfoort

Analyse aanwezige ventilatie
In het schoolgebouw aan de Paladijnenweg 253 wordt voor een groot deel natuurlijk geventileerd door middel van te openen geveldelen en ventilatieroosters. In sommige ruimtes is mechanische ventilatie aanwezig.

Onderwijslokaal

Trappenhuis

Beoordeling ventilatie en te nemen maatregelen

Beoordeling ventilatie in relatie tot richtlijnen RIVM
Bij locatie Paladijnenweg 253 kan in alle ruimtes voldoende worden geventileerd, zodat aan de richtlijnen van het RIVM kan worden voldaan. Om voldoende te ventileren, zijn hieronder een aantal maatregelen uitgelicht. Het advies per ruimte staat beschreven in de ruimtestaat.

Te nemen maatregelen ten aanzien van de ventilatie
- Voor alle ruimtes waar mechanische ventilatie is adviseren we de afzuigroosters en rozetten te reinigen.
- Advies is om de mechanische ventilatie te laten controleren door de installateur en waar nodig aan te passen zodat het werkt conform het installatieontwerp.
- Zonneschermen, screens en gordijnen beperken de luchtstroom door de open ramen. We adviseren deze zoveel mogelijk omhoog en opzij te houden, zodat de aanvoer van verse lucht wordt verhoogd.
- Het RIVM adviseert om geen gebruik te maken van systemen met recirculatie. Om recirculatie van lucht te voorkomen wordt geadviseerd airco's niet te gebruiken.
- In de serverruimte kan de airco aan blijven, aangezien hier niet of nauwelijks mensen zullen zijn.
- Zet ventilatieroosters boven de ramen zoveel mogelijk open.
- In de kantoorruimtes/docentenwerkkamers zoals hieronder weergegeven, waar geen te openen geveldelen zijn, is het advies de deur altijd open te houden.
- Een ruimtestaat met een overzicht van de spuiventilatie is als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

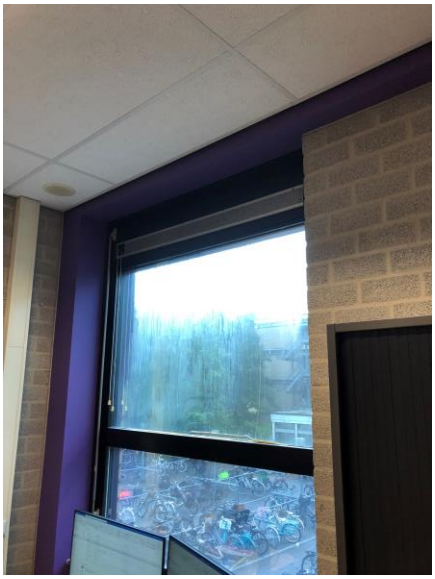

Kantoorruimte

Locatie Arnhemseweg 65, 3817 CB Amersfoort

Analyse aanwezig ventilatie
In het schoolgebouw aan de Arnhemseweg 65 kan alleen natuurlijk geventileerd worden door te openen geveldelen en ventilatieroosters. De serverruimte wordt middels een airco geventileerd.

Leslokaal

Airco t.b.v. serverrruimte

Beoordeling ventilatie en te nemen maatregelen

Beoordeling installatie in relatie tot richtlijnen RIVM
Bij locatie Arnhemseweg 65 kan in alle ruimtes voldoende worden geventileerd, zodat aan de richtlijnen van het RIVM kan worden voldaan. Om voldoende te ventileren, zijn hieronder een aantal maatregelen uitgelicht. Het advies per type lokaal staat beschreven in de ruimtestaat.

Te nemen maatregelen ten aanzien van de ventilatie
- Zonneschermen, screens en gordijnen beperken de luchtstroom door de open ramen. We adviseren deze zoveel mogelijk omhoog en opzij te houden, zodat de aanvoer van verse lucht wordt verhoogd.
- Het RIVM adviseert om geen gebruik te maken van systemen met recirculatie. Om recirculatie van lucht te voorkomen wordt geadviseerd airco's niet te gebruiken.
- In de serverruimte kan de airco aan blijven, aangezien hier niet of nauwelijks mensen zullen zijn.
- Indien ventilatieroosters boven de ramen aanwezig zijn, zet deze zoveel mogelijk open.
- Voor lokaal type C (0.08), type H (0.03) en type L (0.17) adviseren wij de deur tijdens gebruik van de ruimte open te houden voor voldoende ventilatie.
- Een ruimtestaat met een overzicht van de spuiventilatie is als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

Locatie Grensweg 2, 6823 JH Arnhem

Het schoolgebouw aan de Grensweg is gebouwd in 1957.

Analyse aanwezige ventilatie
In het gebouw kan alleen natuurlijk geventileerd worden. De techniekokalen in de kelder zijn voorzien van een ventilator. In één van de techniekokalen is daar sprake van een natuurlijke toevoer van lucht en een mechanische afzuiging, het andere techniekokaal heeft geen natuurlijke toevoer van lucht.

Standaardlokaal

Techniekokaal

Beoordeling ventilatie en te nemen maatregelen

Beoordeling installatie in relatie tot richtlijnen RIVM
Bij GSG Guido locatie Arnhem wordt niet in alle ruimtes voldoende geventileerd. Aan de richtlijnen van het RIVM wordt voldaan als de volgende maatregelen worden opgevolgd.

Te nemen maatregelen ten aanzien van de ventilatie
- Voor de techniekokalen in het gebouw waar mechanische ventilatie is adviseren we de afzuigroosters te reinigen.
- De mechanische ventilatie (techniek lokalen) stonden bij het bezoek aan de locatie niet aan. Advies is deze beide ventilatoren permanent aan te zetten.
- Zonneschermen, screens en gordijnen beperken de luchtstroom door de open ramen. We adviseren deze zoveel mogelijk omhoog en opzij te houden, zodat de aanvoer van verse lucht wordt verhoogd.
- Het RIVM adviseert om geen gebruik te maken van systemen met recirculatie. Om recirculatie van lucht te voorkomen wordt geadviseerd airco's niet te gebruiken.
- In de serverruimte kan de airco aan blijven, aangezien hier niet of nauwelijks mensen zullen zijn.
- Een standaard leslokaal (lokaal 09) heeft 3 kiepramen boven en 3 draairamen onder. De bezetting van dit lokaal is 27 leerlingen plus een docent. In deze lokalen adviseren wij voor voldoende ventilatie de 2 kiepramen boven en 1 draairaam onder 30 graden te openen. De deur kan dan dicht blijven.
- De flexplekken voor docenten zijn qua te openen geveldelen gelijk aan een standaardlokaal en daar kan voldoende worden geventileerd.
- De techniekokalen (lokaal 12 en lokaal 13) in de kelder zijn voorzien van een ventilator. Afzuiging alleen is daar niet voldoende. Lokaal 12 heeft geen te openen ramen in de gevel, het advies daar is om aanvullend 1 van de 2 de nooddeuren te openen. We adviseren voor lokaal 13 om voor extra ventilatie de ramen te openen (en de raamuitzetter te vervangen).
- De aula heeft in 1 gevel 4 kiepramen boven en 1 kiepraam onder. Het advies hier is om in de tegenoverliggende gevel 2 kiepramen onder open te maken en de overige ramen weer bedienbaar te maken.
- Een ruimtestaat met een overzicht van de spuiventilatie is als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

Algemene tips

Tips ventilatie in relatie tot COVID-19

- Laat het ventilatiesysteem voor aanvang en na afloop van bijeenkomsten in een ruimte doorlopen.
- Ventileer op maximale stand in een ruimte tijdens bijeenkomsten.
- Maak geen gebruik van systemen die lucht recirculeren, waaronder airco's en zwenkventilatoren. Pas eventueel een hitteprotocol hierop aan.
- Maak geen gebruik van ruimten zonder ventilatie.
- Houdt zonneschermen omhoog terwijl ramen open staan, om de aanvoer van verse lucht te verhogen.
- Lucht elk uur door gedurende 10 tot 15 minuten ramen en deuren tegen elkaar open te zetten. Ook tijdens pauzes en na samenkomsten van meerdere mensen, zoals bijvoorbeeld een vergadering, is het belangrijk om te luchten.
- Houd wanneer het weer het toe laat ramen open gedurende bijeenkomsten.
- Zingen of hard praten veroorzaken extra aerosolen en worden (bij voorkeur) vermeden.
- Bij gebrek aan voldoende ventilatie worden kleinere klassen aangeraden.
- Wanneer de waarde van een CO2-meter in het lokaal boven de 1200 ppm uitkomt wordt geadviseerd ramen en deuren te openen.
- Indien de repro ruimte uitgerust is met airconditioning om luchtvochtigheid te beheersen, moet de afweging worden gemaakt of gebruik van de ruimte voldoende veilig is bij werkende airconditioning. Dit wegens het advies van het RIVM om airconditioners uit te zetten in verband met recirculatie van de lucht.

Aan: Kimberley de Rover (COG)

Van: Marcel van der Ven (Alliantis)

Kopie: Miranda van der Haar (COG)

Betreft: Resultaten CO2-metingen voor Landelijk Coördinatieteam Ventilatie op Scholen

Datum: 2 oktober 2020 – versie 1.1

Deze notitie betreft de vier onderwijsgebouwen van COG voor voortgezet onderwijs.
Voor voortgezet onderwijs geldt de 1,5m-regel niet voor leerlingen onderling. Evenmin geldt het maximum van 30 personen in een ruimte zoals dat 29 september jl. weer is ingesteld.
Om de kans op besmetting met het COVID-virus te verkleinen, dient er voldoende luchtverversing in gebouwen plaats te vinden. De overheid geeft op dit punt de volgende adviezen:

- *Ventileer in ieder geval volgens de eisen van het Bouwbesluit die van toepassing zijn op het gebouw. Met ventileren wordt zowel het afvoeren van vuile lucht als het aanvoeren van verse buitenlucht bedoeld.*
- *Lucht regelmatig 10 tot 15 minuten door bijvoorbeeld ramen en deuren tegen elkaar open te zetten. Doe dit in ieder geval tijdens de pauzes en voor, tussen en na schooltijd.*
- *Vermijd luchtstromen van persoon naar persoon door (zwenk)ventilatoren of systemen waarmee recirculatie plaatsvindt binnen één ruimte waar meerdere personen verblijven. Denk bijvoorbeeld aan aula's, klaslokalen of kantines.*
- *Ga na of ruimtes die voor bepaalde activiteiten worden gebruikt, hiervoor ook oorspronkelijk bedoeld waren en de hoeveelheid luchtverversing hierop is afgestemd.*

Met uitzondering van het eerste punt heeft de afdeling Facilitair & Huisvesting van COG deze adviezen al voor aanvang van het schooljaar 2020/2021 opgevolgd. De toetsing aan het Bouwbesluit heeft afgelopen weken plaatsgevonden en maakt onderdeel uit van de opdracht die door het Landelijk Coördinatieteam Ventilatie op Scholen (LCVS) richting schoolbesturen is gegeven. Deze opdracht houdt in dat de scholen uiterlijk 1 oktober het volgende moeten doen:

1. *Onder verantwoordelijkheid van het schoolbestuur een check hebben gedaan om te onderzoeken of de gebouwen voldoen aan de eisen;*
2. *Als hun gebouwen niet aan de eisen voldoen, contact hebben opgenomen met de lokale GGD.*
3. *Onderwijspersoneel en leerlingen informeren over de staat van de ventilatie in de gebouwen.*

Wij informeren u hierbij over de gebouwen waar niet wordt voldaan aan het Bouwbesluit dat op die gebouwen van toepassing is (actie 1 en 2). Naar aanleiding van deze constateringen zijn reeds verbeteracties in gang gezet. Personeel, leerlingen en hun ouders zijn geïnformeerd (actie 3).

De situatie op de scholen voor voortgezet onderwijs van COG

In de afgelopen weken zijn per onderwijsgebouw tenminste twee CO2-metingen verricht in lokalen waarvan de luchtverversing als kritiek wordt aangemerkt. Hiermee is per gebouw de *worst case* in beeld gebracht. De luchtverversing van Leerpark Presikhaaf in Arnhem en Het Perron in Veenendaal voldoen aan de norm die het Bouwbesluit stelt. De conclusies voor de gebouwen waar de resultaten niet binnen de norm vallen, zijn als volgt:

Thomas a Kempis (1962/2004/2008/2018), Arnhem

Het gebouw bestaat ventilatietechnisch uit drie delen. Het hoofdgebouw (1962/2004) en het noodgebouw uit 2018 hebben luchtafzuiging respectievelijk luchtaanzuiging, de aula een mechanisch ventilatiesysteem en het noodgebouw uit 2008 heeft natuurlijke ventilatie.
Het hoofdgebouw en de aula moeten voldoen aan het in het Bouwbesluit 2012 vastgelegde 'rechtens verkregen niveau'. Dit niveau betreft het Bouwbesluit 2003, ofwel een maximale CO2-concentratie van 1.200 ppm. De metingen in het hoofdgebouw wijzen uit dat de CO2-concentratie tot boven de 1.400 ppm stijgt. Het hoofgebouw voldoet dus niet aan het Bouwbesluit 2003. Vastgesteld is dat nu niet het maximale uit de afzuiginstallaties van het gebouw valt te halen. Maatregelen zijn in gang gezet waarvan het de verwachting is dat die er toe leiden dat de CO2-concentratie onder de 1.200 ppm zal blijven. Het voornemen is de maatregelen in week 43 af te ronden. Tot die tijd is een verscherpt protocol van kracht die de luchtstroom door het gebouw moet verbeteren. De CO2-concentraties worden in kritieke lokalen gemonitord.
Het noodgebouw uit 2018 moet voldoen aan het Bouwbesluit 2012, ofwel aan 950 ppm. De CO2-concentraties blijken op te lopen tot waarden tussen de 1.200 en 1.800 ppm. Week 41 wordt een proef uitgevoerd met een aanpassing van de luchtinblaas. Zolang de luchtinblaas nog niet afdoende presteert, dienen tijdens het gebruik en tenminste 15 minuten er na de ramen van een lokaal op ventilatiestand te staan, de toegangsdeur tot het lokaal open te blijven en tegenoverliggende ramen in het gebouw eveneens op ventilatiestand te staan.
Het noodgebouw uit 2008 moet voldoen aan het Bouwbesluit 2003, ofwel aan 1.200 ppm. Dit maximum is niet zeker te stellen omdat het gebouw afhankelijk is van de winddruk op de gevel. Dit gebouw wordt in week 43 voorzien van een CO2-gestuurd ventilatiesysteem met warmteterugwinning. Tot die tijd dienen tijdens het gebruik en tenminste 15 minuten er na de ramen, de toegangsdeur en de vluchtdeur naar buiten op ventilatiestand te staan.

Titus Brandsma (2001), Velp

Het gebouw heeft een mechanische afzuiging die op de tweede verdieping is opgewaardeerd om te voldoen aan Frisse Scholen klasse B (maximaal 950 ppm CO2).
Het gebouw als geheel hoort te voldoen aan het in het Bouwbesluit 2012 vastgelegde 'rechtens verkregen niveau'. Dit niveau betreft het Bouwbesluit 1992 (revisie 1995), ofwel 1.200 ppm.
De metingen wijzen uit dat de CO2-concentraties op de tweede verdieping soms wel de 950 ppm overschrijden maar niet de 1.200 ppm. Op de begane grond en op de eerste verdieping komen de waarden net boven de 1.200 ppm. Daarmee voldoen begane grond en eerste verdieping net niet aan het 'rechtens verkregen niveau'. In week 41 worden nieuwe metingen uitgevoerd met als doel het gebouw daarna zodanig luchtzijdig in te kunnen regelen dat de luchtverversing beter op basis van de bezetting wordt verdeeld. Dit inregelen wordt voor week 43 ingepland.

Bas van Loef

Onderwerp: Uw antwoorden op de Inventarisatie Ventilatie op Scholen

Centraal Bureau Quadraam (CBQ)
Saturnus 5, 6922 LX Duiven | Postbus 7, 6920 AA Duiven
Algemeen 026 320 8800 | 06 285 65 929 | www.quadraam.nl
Aanwezig: **ma, di, do en vr**

Hoeveel schoolgebouwen heeft het schoolbestuur in gebruik per onderwijssoort?

BO	
SBO	
SO	
VSO	
PrO	2
VBO	2
VMBO-t	2
HAVO	
VWO	1
Gecombineerd	11
Totaal	18

Welke schoolgebouwen heeft het schoolbestuur in gebruik?

	BRIN-vestigingsnummer:	Adres:	Plaatsnaam:	Bouwjaar:
PrO	12NW00	Leidenweg 60	Arnhem	2008
PrO	08PS00	Hoge Witteveld 2	Didam	2006
VBO	16SK05	Stationspoort 36	Zevenaar	2014
VBO	20TZ07	Groningensingel 1235	Arnhem	1984
VMBO-t	03RR04	Eltensestraat 8	Duiven	1992
VMBO-t	16SK07	Zonegge 07-09	Zevenaar	1980
VWO	20RM00	Thorbeckestraat 17	Arnhem	1957
havo vwo	25GL00	Bernhardlaan 49	Arnhem	1965
havo vwo	03RR00	Saturnus 1	Duiven	2004
vbo vmbo t	20TZ04	Auditorium 6	Elst	2004
havo vwo	20TZ11	Auditorium 3	Elst	2011

vmbo-t havo	25GL06	Utrechtseweg 174	Arnhem	1924
havo vwo	16SK00	Heerenm�ten 6	Zevenaar	1980
havo vwo	20TZ00	Metamorfosenallee 75	Arnhem	2020
vmbo-t havo	16SK01	Dijksestraat 12	Didam	1997
vmbo-t havo vwo	05FF00	Olympus 11	Arnhem	1967
vmbo'-t havo vwo	20TZ12	Parnassusstraat 20	Arnhem	2017
vmbo't vbo	25GL04	Thomas a Kempislaan 82	Arnhem	2007

Is het schoolbestuur juridisch eigenaar van het schoolgebouw?

12NW00	ja
08PS00	ja
16SK05	ja
20TZ07	ja
03RR04	ja
16SK07	ja
20RM00	ja
25GL00	ja
03RR00	nee, dat is: 'Stichting Quadraam'
20TZ04	ja
20TZ11	ja
25GL06	ja
16SK00	ja
20TZ00	nee, dat is: 'stichting Quadraam'
16SK01	ja
05FF00	ja
20TZ12	ja
25GL04	ja

Is bekend of het schoolgebouw aan de eisen voor bestaande bouw of aan nieuwbouw moet voldoen?

12NW00	Ja, bestaande bouw
08PS00	Ja, bestaande bouw
16SK05	Ja, nieuwbouw
20TZ07	Ja, bestaande bouw
03RR04	Ja, bestaande bouw
16SK07	Ja, bestaande bouw
20RM00	Ja, bestaande bouw
25GL00	Ja, bestaande bouw
03RR00	Ja, bestaande bouw
20TZ04	Ja, bestaande bouw

20TZ11	Ja, bestaande bouw
25GL06	Ja, bestaande bouw
16SK00	Ja, bestaande bouw
20TZ00	Ja, nieuwbouw
16SK01	Ja, bestaande bouw
05FF00	Ja, bestaande bouw
20TZ12	Ja, nieuwbouw
25GL04	Ja, bestaande bouw

Welke ventilatie-installatie heeft uw gebouw?

12NW00	Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
08PS00	Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
16SK05	Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
20TZ07	Natuurlijke ventilatie Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
03RR04	Natuurlijke ventilatie Combinatie: systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
16SK07	Combinatie: systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters
20RM00	Natuurlijke ventilatie Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
25GL00	Natuurlijke ventilatie Combinatie: systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
03RR00	Natuurlijke ventilatie Combinatie: systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
20TZ04	Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
20TZ11	Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
25GL06	Combinatie: systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
16SK00	Natuurlijke ventilatie Mechanische ventilatie
20TZ00	Mechanische ventilatie

16SK01	Natuurlijke ventilatie Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters
05FF00	Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie
20TZ12	Combinatie: systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters Mechanische ventilatie
25GL04	Natuurlijke ventilatie Combinatie: systeem met actieve aanvoer van verse lucht en natuurlijke afvoer van vervuilde lucht via roosters Combinatie: systeem met actieve afvoer van vervuilde lucht en natuurlijke aanvoer van verse lucht via roosters Mechanische ventilatie

Heeft er in het schoolgebouw per ventilatiesysteem een onderzoek plaatsgevonden naar de kwaliteit van de binnenlucht op basis van de capaciteit voor luchtverversing, een permanente CO_2-meting, of de indicatieve meetmethode? Voldoet het schoolgebouw aan de normen die voortkomen uit het Bouwbesluit en aanvullende richtlijnen?

12NW00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
08PS00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
16SK05	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
20TZ07	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
03RR04	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
16SK07	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
20RM00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
25GL00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
03RR00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
20TZ04	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
20TZ11	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
25GL06	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
16SK00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
20TZ00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
16SK01	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
05FF00	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
20TZ12	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'
25GL04	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: '10/8/2020'

U gaf aan dat minstens een schoolgebouw niet voldoet aan de gestelde grenswaarden, of dat u dit voor minstens een gebouw nog niet in beeld heeft. Heeft het schoolbestuur voor dit gebouw (of deze gebouwen) de overige maatregelen getroffen zoals geadviseerd door het RIVM in de LCI-Richtlijn ventilatie en COVID-19?

Ja, het personeel is op de hoogte, lucht regelmatig en luchtstromen van persoon naar persoon worden vermeden.

Stroken de ventilatiemaatregelen die genomen moeten worden met de langetermijnplanning en langetermijndoelen, zoals vastgelegd in het gemeentelijk Integraal HuisvestingsPlan?

12NW00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
08PS00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
16SK05	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
20TZ07	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
03RR04	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan

16SK07	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
20RM00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
25GL00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
03RR00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
20TZ04	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
20TZ11	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
25GL06	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
16SK00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
20TZ00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
16SK01	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
05FF00	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
20TZ12	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan
25GL04	Niet van toepassing, er is nog geen gemeentelijk Integraal Huisvestingsplan

Indien u verder vragen of opmerkingen heeft, kunt u die hieronder omschrijven:
Er zijn bij gemeenten wel huisvestingsverordeningen, maar geen actuele IHP's waarbij ventilatie is opgenomen.

Kenmerken Schoolbestuur:

Naam schoolbestuur	Stichting Quadraam
Nummer bevoegd gezag	13554
Naam contactpersoon	Roger Klinkers
Functie contactpersoon	Senior Adviseur
Telefoonnummer contactpersoon	0641226529
E-mailadres contactpersoon	r.klinkers@quadraam.nl
Type onderwijs	VO

LCVS

1. Hoeveel schoolgebouwen heeft het schoolbestuur in totaal met leerlingen?
66
Aantal: 4
Ja, 4
Ja, 4
Ja, 4
Ja, 4
Ja, 4
Ja, 4
Ja, 4
Ja, 4
Ja, 4

2. Om welke combinatie(s) van onderwijssoorten gaat het?
SO/SVO, SO/SBO, VSO, VSO

Selecteer hieronder uw bevoegd gezag door op het vinkje te klikken en te filteren op uw nummer. Vul vervolgens de kolommen naast de schoolvestigingen in

Bevoegd Gezag-nummer	Brin-nummer	Vestigingsnummer	Vestigingsnaam	Straatnaam	Huisnummer	Postcode	plaatsnaam	Bouwjaar gebouw	4. Is het schoolbestuur juridisch eigenaar van het schoolgebouw?	(Indien bij vraag 4 nee wordt ingevuld, vul dan hier in wie de eigenaar is)	5. Is er sprake van een gecombineerde gebruiksfunctie met kinderopvang?	6. Is bekend of het schoolgebouw aan de eisen voor bestaande bouw of aan nieuwbouw moet voldoen?	7. Welk ventilatiesysteem heeft uw gebouw?	8. Heeft er in het schoolgebouw per ventilatiesysteem een onderzoek plaatsgevonden naar de bevalltijd van de binnenlucht op basis van de capaciteit voor luchtverversing, een pertinente CO2-meting, of de indicatieve meetmethode?	Indien bij vraag 8 nee is ingevuld, vul dan hier de datum of reden in.	9. Heeft u aangegeven dat het schoolgebouw op basis van de meting niet voldoet aan het Bouwbesluit en aannemelijk richtlijnen, vul deze vraag dan in. Door middel van welke maatregelen heeft het onderzoek naar de kwaliteit van de binnenlucht plaatsgevonden	Indien bij vraag 9 overig is ingevuld, vul dan hier de gebruikte methode in.	10. Welke waarde bevindt het onderzoek naar de bevalltijd op?	Vul hier in welke eenheid bij vraag 10 is gehanteerd.	11. Heeft het schoolbestuur voor dit gebouw (of deze gebouwen) de overige maatregelen getroffen zoals beschreven door het RIVM in de LCI-Richtlijn ventilatie en COVID-19?	Indien bij vraag 11 nee is ingevuld, vul dan hier de redes in	12. Straken de ventilatiemaatregelen die genomen moeten worden voor de langetermijnplanning en langetermijnplanning, zoals vastgelegd in het gemeentelijk integraal huisvestingsPlan?	Indien bij vraag 12 nee, want is ingevuld, kunt u hier een toelichting geven.	13. Indien u verder vragen of opmerkingen heeft, kunt u die hieronder omschrijven:	Naam schoolbestuur	Type onderwijs
49601	01JH	01JH00	De Brouwerij	Askerdamgarieweg	74	1814 AM	ARNHEM	1936	ja		Ja, in een aparte ruimte	Ja, bestaande bouw	Natuurlijke ventilatie	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: (vul de datum in de kolom hiernaast in:)	1-11-2020								Hoo, waard.			De Onderwijsspecialisten	SO
49601	23GK	23GK00	Groot College	Berthanenstraat	230	6826 TJ	ARNHEM	1970	ja		Nee	Ja, nieuwbouw	Mechanische ventilatie	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: (vul de datum in de kolom hiernaast in:)									Ja, het ligt in elkaars verlengstel		Lt.v.m. renovatie momenteel geen ruimte oudeschaak, in definitieve situatie (feb 2021)	De Onderwijsspecialisten	SO
49601	01JE	01JE00	De Groenewaar	Berthanenstraat	244	6826 TJ	ARNHEM	2020	ja		Nee	Ja, nieuwbouw	Mechanische ventilatie	Ja, het onderzoek is uitgevoerd en de capaciteit voor de luchtverversing voldoet, of de CO2-concentratie blijft onder de									Ja, het ligt in elkaars verlengstel	gebouw diatreet van mei 2020.	Nieuwbouw opgeleverd in 2020 volgens Triae cluster klasse B	De Onderwijsspecialisten	SO
49601	2AHY	2AHY00	Lichtenbeek (SO - MG)	Rekenseweweg	6	6814 YC	ARNHEM	1962	ja		Ja, (soms) in dezelfde ruimte.	Ja, bestaande bouw	Natuurlijke ventilatie	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: (vul de datum in de kolom hiernaast in:)	1-10-2020			032 meters zijn berekd, worden reeds oktober 2020 gelevert					Geen zicht op	Het gebouw staat niet bij de gemeente op de planning voor desgelijke actes.	Veel verschillende ventilatiesystemen in verschillende bouwdelen, wordt in kaart	De Onderwijsspecialisten	SO
49601	03MA	03MA00	Het Prisma (VSO-MG)	Verjonsoudseweg	3-5	6813 GG	ARNHEM	1962	ja		Nee	Ja, bestaande bouw	Natuurlijke ventilatie	Nee, het onderzoek wordt voor de volgende datum uitgevoerd: (vul de datum in de kolom hiernaast in:)	1-11-2020			032 meters zijn berekd, worden reeds oktober 2020 gelevert					Ja, het ligt in elkaars verlengstel	In afwachting van nieuwbouw, in gebruik te nemen in 2022.	Nieuwbouw gepland 2021/2022	De Onderwijsspecialisten	SO
49601	14PG	14PG00	Marinelaat	Middachtenstegert	12	6825 HH	ARNHEM	1963	ja		Nee	Ja, nieuwbouw	Mechanische ventilatie	Ja, het onderzoek is uitgevoerd en de capaciteit voor de luchtverversing voldoet, of de CO2-concentratie blijft onder de									Ja, het ligt in elkaars verlengstel	Aanpassing zojuist opgeleverd.	Grootschalige renovatie opgeleverd in 2020 volgens Triae schalen klasse B	De Onderwijsspecialisten	SO
49601	15TQ	15TQ00	Schakengemeenschap Marinelaat VBO LWOO	Middachtenstegert	12	6825 HH	ARNHEM	1963	ja		Nee	Ja, nieuwbouw	Mechanische ventilatie	Ja, het onderzoek is uitgevoerd en de capaciteit voor de luchtverversing voldoet, of de CO2-concentratie blijft onder de									Ja, het ligt in elkaars verlengstel	Aanpassing zojuist opgeleverd.	Grootschalige renovatie opgeleverd in 2020 volgens Triae schalen klasse B	De Onderwijsspecialisten	SO

Toezeggingen

Informatie

ID	934
Titel	Binnenklimaat scholen
Datum	2-6-2021
Agendapunt	**Politieke Avond 2021** (6.LF.20.30 uur - 22.00 uur: Perspectiefnota 2022-2025 / Turap-1 2021 / Jaarstukken 2020 - Portefeuille: wethouder Roelofs) woensdag 2 juni 18:45 tot 23:15 Stadhuis
Toezegging	De wethouder zegt toe om voor de raad de laatste stand van zaken in beeld te brengen ten aanzien van de uitvoering van de moties "Een beter binnenklimaat voor alle scholen" (16M73) en "Gezonde scholen" (20M189g) en als gevolg van het overleg dat binnen twee weken plaatsvindt met de PO scholen zo mogelijk voor het zomerreces met een plan van aanpak te komen.
Portefeuillehouder	Bob Roelofs
Deadline	
Stand van zaken	
Datum afdoening	
Bijlage(s)	

AANGENOMEN

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	11 november 2020
Bij de bespreking van	Vaststellen van de Begroting 2021
Motie van	Mattijs Loor - D66 Steffenie Pape - VVD Klaartje van Dillen - CDA Talip Aydemir - Denk Verenigd Arnhem Tulay Gemici - GroenLinks Giovanni Visser - PvdA Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel motie	Duidelijkheid voor het onderwijs
Nummer Zaaknummer	**20M252** 504479

Omdat we weten dat:

- De gemeenteraad al eerder heeft aangegeven gezonde scholen belangrijk te vinden;
- Een groot deel van de Arnhemse scholen niet voldoet aan de richtlijnen voor goede ventilatie;
- Het ontbreken van goede ventilatie het risico op het verspreiden van het coronavirus vergroot;
- Het ministerie van onderwijs 360 miljoen euro beschikbaar heeft gesteld om dit te verbeteren;
- Er nog steeds onduidelijkheid is over de bekostiging van de keuze bijna energie neutraal te bouwen (BENG) in het onderwijs.

Omdat we vinden dat:

- De gemeente een verantwoordelijkheid heeft om te zorgen dat nieuwbouwprojecten voor onderwijs voldoen aan de geldende wet- en regelgeving en een gezonde schoolomgeving moet bieden;
- Deze verantwoordelijkheid ook deels geldt voor bestaande gebouwen, terwijl bij onderhoud de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij schoolbesturen ligt;
- De raadsbrief van 13-10-2020 te weinig urgentie laat zien als het gaat om het oplossen van ventilatieproblemen in combinatie met het coronavirus;
- Goede, gezonde onderwijshuisvesting een belangrijke voorwaarde is voor goed onderwijs en de gezondheid van leerlingen en personeel;
- Verdere vertraging van de plannen voor vernieuwing van onderwijshuisvesting daarom ongewenst is.

AANGENOMEN

Daarom roept de gemeenteraad het college op om:

1. Samen met schoolbesturen en met inachtneming van bovenstaande, er zorg voor te dragen dat Arnhemse scholen voldoen aan wet- en regelgeving, waaronder de BENG-normen, en een gezonde onderwijsomgeving bieden, ook in relatie tot COVID-19;
2. Voor 1 december met een overzicht te komen wat nodig is om de huidige schoolgebouwen aan te passen m.b.t. COVID-19, inclusief een financieel beeld waarin duidelijk wordt welke lasten terecht komen bij onderwijs, rijk en gemeente;
3. Ook voor de ambitie om BENG te bouwen met een financieel beeld te komen waar welke lasten terecht komen;
4. Hierbij rekening te houden met de wens van de raad om vernieuwing van onderwijshuisvesting niet verder te vertragen.

Mattijs Loor - D66
Steffenie Pape - VVD
Klaartje van Dillen - CDA
Talip Aydemir - Denk Verenigd Arnhem
Tulay Gemici - GroenLinks
Giovanni Visser - PvdA
Leo de Groot - Partij voor de Dieren

VOOR	34	*"Duidelijkheid voor het onderwijs" (20M252)*
TEGEN	3	

GROENLINKS	7	0	VVD Arnhem	6	0	D66	5	0	PvdA	4	0
Coenders			Combée			Andeweg			Greving		
Prinsen			Pape			Loor			Bouma		
Navis			Kalthoff			Venhoek			De Vries		
Dolsma			Van Es			Van Ommen			Visser		
Gemici			Maref			Van Iperen					
Simonis			Loos								
Van der Loo						Arnhem Centraal	0	3	SP	3	0
			CDA Arnhem	2	0	Manders			Elfrink		
Arnhemse Ouderen Partij	1	0	Van Dillen			Van der Laak			Çetintaş		
Wiggers			Hutten			Kraaijenbrink			Dobbe		
ChristenUnie	2	0	DENK Verenigd Arnhem	2	0	Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0	Partij voor de Vrijheid		
Becker			Usta			De Groot			Verheij		
Nede			Aydemir			Eliëns					

Totaal	37

Gemeenteraad Arnhem

AANGENOMEN

Bij elkaar op	2 september 2020
Bij de bespreking van	Perspectiefnota 2021-2024 / Arnhemse herstelagenda Coronacrisis
Motie van	Mattijs Loor - D66 Sarah Dobbe - SP Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem
Titel van de motie	Gezonde scholen
Nummer Zaaknummer	**20M189g** 487605

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 2 september een besluit te nemen over het nemen van maatregelen indien blijkt dat de ventilatie op Arnhemse scholen een risico op de verspreiding van het coronavirus met zich meebrengt.

De aanleiding is dat op dit moment nog geen volledige duidelijkheid is over de mogelijke risico's, en dat met de naderende winter open ramen geen oplossing meer zijn om te voorzien in voldoende ventilatie. Door dit voorstel aan te nemen wordt het College gevraagd direct met een voorstel met maatregelen te komen als blijkt dat dat nodig is.

We weten dat (constateringen):

- Ventilatiesystemen, of het ontbreken daarvan, op scholen mogelijk een risico op verspreiding van het coronavirus met zich meebrengen. Dit hangt sterk af van het type ventilatiesysteem en de wijze waarop het wordt gebruikt.[1]
- Er nog geen inventarisatie bekend is van de situatie op Arnhemse scholen.[2]
- Voortschrijdend inzicht over de rol van ventilatiesystemen bij de verspreiding van het coronavirus niet uit te sluiten is.

We vinden dat (overwegingen):

- De luchtkwaliteit op scholen goed moet zijn en geen risico's op de verspreiding van het Coronavirus met zich mee mag brengen.
- Het opnieuw sluiten van scholen zo veel mogelijk voorkomen moet worden. Als door onvoldoende goede ventilatie in de herfst of winter sluiting van schoolgebouwen dreigt, moet het College direct maatregelen nemen.

---

[1] Zie onder andere https://www.nrc.nl/nieuws/2020/08/28/waart-het-virus-rond-boven-het-systeemplafond-a4010094.

[2] SP en D66 stelden eerder schriftelijke vragen aan het College van B&W. Uit de beantwoording van de vragen van de SP blijkt dat de gemeente op dit moment geen volledig beeld heeft van de ventilatieinstallaties in de verschillende gebouwen. De vragen van D66 zijn nog niet beantwoord.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het College om: 1. De raad een overzicht te doen toekomen van de constateringen uit de controles van de ventilatiesystemen door de schoolbesturen en de gemeente[3], en hierbij de knelpunten aan te geven die nu aan de orde zijn of aan de orde kunnen zijn wanneer in het najaar of de winter de ramen niet meer geopend kunnen blijven; 2. Dit overzicht te actualiseren indien uit voortschrijdend inzicht blijkt dat nadere maatregelen gewenst zijn; 3. Zodra blijkt dat investeringen in schoolgebouwen nodig zijn om verspreiding van het coronavirus via de ventilatiesystemen te voorkomen, in samenwerking met de verantwoordelijke schoolbesturen direct maatregelen te nemen om (tijdelijke) aanpassingen te doen; 4. Indien de reguliere budgetten hiervoor ontoereikend zijn, direct met een voorstel naar de raad te komen om hiervoor middelen vrij te maken, waarbij dit ten koste mag gaan van de investeringsruimte uit de Herstelagenda.
Mattijs Loor - D66 Sarah Dobbe - SP Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem

AANGENOMEN

[3] Uit de beantwoording van schriftelijke vragen blijkt dat de gemeente de installaties van de MFC's heeft laten controleren. Het ministerie (zie brief bij beantwoording schriftelijke vragen) heeft schoolbesturen opgeroepen de eigen schoolgebouwen te controleren.

Voor 33

Tegen 3

Motie "Gezonde scholen" (20M189g)

GROENLINKS	6	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Dillen		
Hutten		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Venhoek		
van Ommen		
van Iperen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Eliëns		

PvdA	4	0
Greving		
Bouma		
de Vries		
Visser		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	1	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

16 M73

D66 Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem SP ChristenUnie

Motie: Een beter binnenklimaat voor alle scholen

De raad van de Gemeente Arnhem, in vergadering bijeen op 27 juni 2016, bij het agendapunt "Moties vreemd aan de agenda";

Constaterende dat:

- Veel schoolgebouwen een onvoldoende binnenklimaat hebben.
- Het Arnhemse coalitieakkoord inzet op een goed binnenklimaat voor alle scholen.
- Het college in antwoord op mondelinge vragen heeft aangegeven niet verder te willen gaan dan klasse C uit het programma Frisse Scholen.

Overwegende dat:

- Uit onderzoek blijkt dat het binnenklimaat van invloed is op de leerprestaties van kinderen en het ziekteverzuim van onderwijzend personeel.
- Klasse C niet toereikend is om te voldoen aan de binnenklimaat-eisen van het Bouwbesluit.

Draagt het college op:

- Voor alle schoolgebouwen samen met de onderwijsbesturen te streven naar een binnenklimaat dat voldoet aan de eisen conform klasse B voor het binnenklimaat zoals gesteld in het Programma Frisse Scholen 2015 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Bij nieuwbouw en renovatie in de uitgangspunten samen met de onderwijsbesturen eisen op te nemen conform klasse B zoals gesteld in het Programma Frisse Scholen 2015 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

En gaat over tot de orde van de dag.

D66	PvdD	SP	CU
Maarten Venhoek	Leo de Groot	Abdurrahman Çetintaş	Addy Plieger

AANGENOMEN

Voor 33

Tegen 5

Motie "Een beter binnenklimaat voor alle scholen" (16M73)

D66	8	0
Andeweg		
Kemperman		
Loor		
de Vroome		
Venhoek		
Güven		
Kaatee		
Hamersveld		

SP	8	0
J. Elfrink		
van Geffen		
Kusters		
Lenting		
Lunter		
van Sprang		
Çetintas		
Noordzij		

PvdA	0	5
Louwers		
de Vries		
A-Kum		
Greving		
Lasthuizen		

VVD Arnhem	4	0
Combée		
Kalthoff		
van der Zee		
Kelderman		

GROENLINKS	3	0
Bouwkamp		
Peters		
Coenders		

CDA Arnhem	3	0
Karssenberg		
Montfrooy		
van Dillen		

Arnhem Centraal	2	0
Manders		
van der Laak		

ChristenUnie	2	0
Plieger-Bos		
Becker		

Verenigd Arnhem	1	0
Bal		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
van Beers		

Partij voor de Dieren Gemeentesociafractie Arnhem	1	0
de Groot		

Totaal

38

Aan de gemeenteraad

Datum : 29 juni 2021
Zaaknummer : 584240
Contactpersoon : Bas van Loef
Telefoonnummer : 026 377 2466

Onderwerp: Moties "Duidelijkheid voor onderwijs" (20M189g) en
"Uiterlijk in januari gezonde lokalen" (20M252)

Geachte voorzitter en leden,

Hierbij willen wij graag een tweetal nog openstaande moties afhandelen. Het betreft de motie "Duidelijkheid voor onderwijs" (20M189g) en de motie "Uiterlijk in januari gezonde lokalen" (20M252). Deze twee moties zijn voor de raadsbrief van 1 december 2020 over stand van zaken ventilatie in schoolgebouwen en MFC's aangenomen. De beantwoording van de twee moties heeft enige tijd op zich laten wachten omdat schoolbesturen en gemeente meer tijd nodig hadden, om maatregelen en kosten voor uitvoer van de verbetering van de luchtkwaliteit nader uit te werken in een plan van aanpak. Inmiddels zijn de subsidieaanvragen ingediend en deels beschikt. Op dit moment worden de resterende aanvragen door de subsidieverstrekker beoordeeld en indien noodzakelijk in overleg met schoolbesturen en gemeente aangevuld. De verwachting is dat de laatste dossiers medio juli zijn afgerond.

Motie: Duidelijkheid voor onderwijs

1. Samen met schoolbesturen en met inachtneming van bovenstaande, er zorg voor te dragen dat Arnhemse scholen voldoen aan wet- en regelgeving, waaronder de BENG-normen, en een gezonde onderwijsomgeving bieden, ook in relatie tot COVID-19;

2. Voor 1 december met een overzicht te komen wat nodig is om de huidige schoolgebouwen aan te passen m.b.t. COVID-19, inclusief een financieel beeld waarin duidelijk wordt welke lasten terecht komen bij onderwijs, Rijk en gemeente;

3. Ook voor de ambitie om BENG te bouwen met een financieel beeld te komen waar welke lasten terecht komen;

4. Hierbij rekening te houden met de wens van de raad om vernieuwing van onderwijshuisvesting niet verder te vertragen.

Ad1 Alle scholen in Arnhem voldoen aan de wet- en regelgeving. Nieuw te bouwen scholen voldoen sinds 1 januari van dit jaar aan het nieuwe Bouwbesluit. Dit is inclusief Bijna Energie Neutraal Bouwen (BENG) en frisse scholen klasse B. In relatie tot COVID-19 gelden de regels voor luchtverversing uit het Bouwbesluit en de landelijke richtlijnen vanuit het LCVS.

Ad2 Met de raadsbrief van 1 december 2020 is de raad geïnformeerd met een voorlopige eindrapportage over de ventilatie en CO2-metingen van schoollokalen. In het raadsvoorstel van 30 juni 2021 is een verdeling opgenomen welke lasten terecht komen bij Rijk, gemeente en onderwijs.

Ad3 In het jaarprogramma integraal huisvestingsplan primair onderwijs 2021 zal de raad worden geïnformeerd over financiële consequenties van BENG voor de uitvoering van de nog komende scholenbouwprojecten.

Ad4 Het streven blijft om samen met de schoolbesturen de uitvoering van de vernieuwing van de onderwijshuisvesting voortvarend uit te voeren. Daarbij dient te worden opgemerkt dat door BENG en de toename van de bouwkosten (circa 40%) de onderwijsbegroting onder druk komt te staan en temporisering van de projecten niet langer kan worden uitgesloten.

Motie: Uiterlijk in januari gezonde lokalen

1. Er in samenwerking met de schoolbesturen zorg voor te dragen dat voor 1 februari 2021 alle lokalen die nu niet voldoen indien de ramen gesloten zijn, ten minste worden uitgerust met een CO2-meter met 'stoplicht', indien op die termijn geen voldoende verbetering kan worden gerealiseerd;

2. De raad voor 1 februari 2021 een plan van aanpak voor de luchtkwaliteit in alle Arnhemse leslokalen te doen toekomen.

Ad1 Het plaatsen van CO2-meters zal verplicht onderdeel (voorwaarde subsidieverstrekker) uitmaken van investeringen in de aanpak voor verbetering van de luchtkwaliteit van scholen waar de luchtkwaliteit niet op orde is. Daarnaast heeft een aantal schoolbesturen een bouwbesluittoets gedaan waarbij is gekeken of met de te openen delen voldoende geventileerd kan worden. Indien dat het geval is, is het vanuit het bouwbesluit niet noodzakelijk om CO2-metingen te doen.

Ad2 Met het raadsvoorstel gemeentelijke bijdrage specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS) geagendeerd voor de raad op 30 juni 2021 voorziet het college in het gevraagde plan van aanpak.

Met de bovenstaande beantwoording beschouwen wij de moties "Duidelijkheid voor onderwijs" en "Uiterlijk in januari gezonde lokalen" als afgedaan.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

Bijlagen:
- Motie 20M189g
- Motie 20M252

Gemeenteraad Arnhem

AANGENOMEN

Bij elkaar op	2 september 2020
Bij de bespreking van	Perspectiefnota 2021-2024 / Arnhemse herstelagenda Coronacrisis
Motie van	Mattijs Loor - D66 Sarah Dobbe - SP Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem
Titel van de motie	Gezonde scholen
Nummer Zaaknummer	**20M189g** 487605

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 2 september een besluit te nemen over het nemen van maatregelen indien blijkt dat de ventilatie op Arnhemse scholen een risico op de verspreiding van het coronavirus met zich meebrengt.

De aanleiding is dat op dit moment nog geen volledige duidelijkheid is over de mogelijke risico's, en dat met de naderende winter open ramen geen oplossing meer zijn om te voorzien in voldoende ventilatie. Door dit voorstel aan te nemen wordt het College gevraagd direct met een voorstel met maatregelen te komen als blijkt dat dat nodig is.

We weten dat (constateringen):

- Ventilatiesystemen, of het ontbreken daarvan, op scholen mogelijk een risico op verspreiding van het coronavirus met zich meebrengen. Dit hangt sterk af van het type ventilatiesysteem en de wijze waarop het wordt gebruikt.[1]
- Er nog geen inventarisatie bekend is van de situatie op Arnhemse scholen.[2]
- Voortschrijdend inzicht over de rol van ventilatiesystemen bij de verspreiding van het coronavirus niet uit te sluiten is.

We vinden dat (overwegingen):

- De luchtkwaliteit op scholen goed moet zijn en geen risico's op de verspreiding van het Coronavirus met zich mee mag brengen.
- Het opnieuw sluiten van scholen zo veel mogelijk voorkomen moet worden. Als door onvoldoende goede ventilatie in de herfst of winter sluiting van schoolgebouwen dreigt, moet het College direct maatregelen nemen.

---

[1] Zie onder andere https://www.nrc.nl/nieuws/2020/08/28/waart-het-virus-rond-boven-het-systeemplafond-a4010094.

[2] SP en D66 stelden eerder schriftelijke vragen aan het College van B&W. Uit de beantwoording van de vragen van de SP blijkt dat de gemeente op dit moment geen volledig beeld heeft van de ventilatieinstallaties in de verschillende gebouwen. De vragen van D66 zijn nog niet beantwoord.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het College om: 1. De raad een overzicht te doen toekomen van de constateringen uit de controles van de ventilatiesystemen door de schoolbesturen en de gemeente[3], en hierbij de knelpunten aan te geven die nu aan de orde zijn of aan de orde kunnen zijn wanneer in het najaar of de winter de ramen niet meer geopend kunnen blijven; 2. Dit overzicht te actualiseren indien uit voortschrijdend inzicht blijkt dat nadere maatregelen gewenst zijn; 3. Zodra blijkt dat investeringen in schoolgebouwen nodig zijn om verspreiding van het coronavirus via de ventilatiesystemen te voorkomen, in samenwerking met de verantwoordelijke schoolbesturen direct maatregelen te nemen om (tijdelijke) aanpassingen te doen; 4. Indien de reguliere budgetten hiervoor ontoereikend zijn, direct met een voorstel naar de raad te komen om hiervoor middelen vrij te maken, waarbij dit ten koste mag gaan van de investeringsruimte uit de Herstelagenda.
Mattijs Loor - D66 Sarah Dobbe - SP Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem

AANGENOMEN

[3] Uit de beantwoording van schriftelijke vragen blijkt dat de gemeente de installaties van de MFC's heeft laten controleren. Het ministerie (zie brief bij beantwoording schriftelijke vragen) heeft schoolbesturen opgeroepen de eigen schoolgebouwen te controleren.

Voor 33

Tegen 3

Motie "Gezonde scholen" (20M189g)

GROENLINKS	6	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Dillen		
Hutten		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Venhoek		
van Ommen		
van Iperen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Eliëns		

PvdA	4	0
Greving		
Bouma		
de Vries		
Visser		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	1	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

AANGENOMEN

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	11 november 2020
Bij de bespreking van	Vaststellen van de Begroting 2021
Motie van	Mattijs Loor - D66 Steffenie Pape - VVD Klaartje van Dillen - CDA Talip Aydemir - Denk Verenigd Arnhem Tulay Gemici - GroenLinks Giovanni Visser - PvdA Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel motie	Duidelijkheid voor het onderwijs
Nummer Zaaknummer	**20M252** 504479

Omdat we weten dat:

- De gemeenteraad al eerder heeft aangegeven gezonde scholen belangrijk te vinden;
- Een groot deel van de Arnhemse scholen niet voldoet aan de richtlijnen voor goede ventilatie;
- Het ontbreken van goede ventilatie het risico op het verspreiden van het coronavirus vergroot;
- Het ministerie van onderwijs 360 miljoen euro beschikbaar heeft gesteld om dit te verbeteren;
- Er nog steeds onduidelijkheid is over de bekostiging van de keuze bijna energie neutraal te bouwen (BENG) in het onderwijs.

Omdat we vinden dat:

- De gemeente een verantwoordelijkheid heeft om te zorgen dat nieuwbouwprojecten voor onderwijs voldoen aan de geldende wet- en regelgeving en een gezonde schoolomgeving moet bieden;
- Deze verantwoordelijkheid ook deels geldt voor bestaande gebouwen, terwijl bij onderhoud de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij schoolbesturen ligt;
- De raadsbrief van 13-10-2020 te weinig urgentie laat zien als het gaat om het oplossen van ventilatieproblemen in combinatie met het coronavirus;
- Goede, gezonde onderwijshuisvesting een belangrijke voorwaarde is voor goed onderwijs en de gezondheid van leerlingen en personeel;
- Verdere vertraging van de plannen voor vernieuwing van onderwijshuisvesting daarom ongewenst is.

AANGENOMEN

Daarom roept de gemeenteraad het college op om:

1. Samen met schoolbesturen en met inachtneming van bovenstaande, er zorg voor te dragen dat Arnhemse scholen voldoen aan wet- en regelgeving, waaronder de BENG-normen, en een gezonde onderwijsomgeving bieden, ook in relatie tot COVID-19;
2. Voor 1 december met een overzicht te komen wat nodig is om de huidige schoolgebouwen aan te passen m.b.t. COVID-19, inclusief een financieel beeld waarin duidelijk wordt welke lasten terecht komen bij onderwijs, rijk en gemeente;
3. Ook voor de ambitie om BENG te bouwen met een financieel beeld te komen waar welke lasten terecht komen;
4. Hierbij rekening te houden met de wens van de raad om vernieuwing van onderwijshuisvesting niet verder te vertragen.

Mattijs Loor - D66
Steffenie Pape - VVD
Klaartje van Dillen - CDA
Talip Aydemir - Denk Verenigd Arnhem
Tulay Gemici - GroenLinks
Giovanni Visser - PvdA
Leo de Groot - Partij voor de Dieren

VOOR	34	*"Duidelijkheid voor het onderwijs" (20M252)*
TEGEN	3	

GROENLINKS	7	0	VVD Arnhem	6	0	D66	5	0	PvdA	4	0
Coenders			Combée			Andeweg			Greving		
Prinsen			Pape			Loor			Bouma		
Navis			Kalthoff			Venhoek			De Vries		
Dolsma			Van Es			Van Ommen			Visser		
Gemici			Maref			Van Iperen					
Simonis			Loos								
Van der Loo						Arnhem Centraal	0	3	SP	3	0
			CDA Arnhem	2	0	Manders			Elfrink		
Arnhemse Ouderen Partij	1	0	Van Dillen			Van der Laak			Çetintaş		
Wiggers			Hutten			Kraaijenbrink			Dobbe		
ChristenUnie	2	0	DENK Verenigd Arnhem	2	0	Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0	Partij voor de Vrijheid		
Becker			Usta			De Groot			Verheij		
Nede			Aydemir			Eliëns					

Totaal	37

BEHANDELRESULTAAT

Informatief/Meningsvorming (1) 30 juni 2021

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel "Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)"

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	B. Roelofs

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: Pape (VVD), Loor (D66), Gemici (GroenLinks), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem), Visser (PvdA), Groot (CDA), Becker (ChristenUnie)
Afwezig: de fracties van de Partij voor de Dieren, PVV, SP en Arnhemse Ouderenpartij.

Verder aanwezig: mevrouw S. Veltmaat (namens de schoolbesturen primair onderwijs), de heer J.J. van Dijk (namens de schoolbesturen voortgezet onderwijs Arnhem), de heer Roelofs (wethouder)

Verloop
Er is door de raadskamer met mevrouw Veltmaat en de heer Van Dijk in het informatieve deel en met wethouder Roelofs in het meningsvormende deel onder andere gesproken over; een integraal huisvestingsplan voor zowel het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs als het speciaal onderwijs; gezamenlijke verantwoordelijkheid gemeente en schoolbesturen omtrent communicatie over ventilatie en de gezondheidsrisico's; de hoogte van de investeringen door de scholen en die van de gemeente; verdeling van de middelen; decentralisatie en doordecentralisatie; eisen aan ventilatie; het verstrekken van leningen aan schoolbesturen; garantstelling door de gemeente;

Toezeggingen

- Gezamenlijk optrekken communicatie over ventilatie

De wethouder is bereidt om gezamenlijke met de schoolbesturen op te trekken in de communicatie over de ventilatieproblematiek en gezonde scholen.

- Gesprek Provincie onderwijshuisvesting

Wethouder Roelofs zegt toe om met de provincie in gesprek te gaan om de urgentie van het vraagstuk onderwijshuisvesting onder de aandacht te brengen, de wethouder zal proberen om dit gesprek voor het zomerreces te laten plaatsvinden.

- Duiding raadsvoorstel

Wethouder Roelofs zal terugkomen bij de raad hoe de volgende uitspraak in het voorstel geduid moet worden: *"Wanneer de schoolbesturen onderling tot een andere verdeling van de middelen komen waarbij de gemeentelijke bijdrage maximaal € 3,6 miljoen blijft en alle toegekende projecten worden uitgevoerd, dan staat het college open om hieraan medewerking te verlenen. over de vrijblijvendheid en de rol van de gemeente bij de gesprekken over de verdeling van de middelen."*

BEHANDELRESULTAAT

Informatief/Meningsvorming (1) 30 juni 2021

- Uitsplitsing onderwijsmiddelen

Wethouder Roelofs komt terug op vraag waarom het college geen uitsplitsing kan maken van de middelen die volgens het Rijk in Arnhem nodig zijn voor onderwijshuisvesting en de uitgaven die de gemeente doet.

Moties en/of amendementen

De fractie van de ChristenUnie kondigt een amendement aan t.a.v. de gelden voor de MFC's en beraad zich nog op een motie of amendement m.b.t. de bijdrage per schoolbestuur in relatie en verhouding tot de investering van dat schoolbestuur om te komen tot een goed binnenklimaat.
De fractie van D66 kondigt een amendement aan omtrent de verbetering van de uitgangspunten en uitvoerbaarheid van het voorstel.

Conclusie

De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat de informatieve en meningsvormende (1) bespreking is afgerond. Het voorstel wordt doorverwezen naar de meningsvormende (2) fase.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

M. Simonis

"Gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling (Specifieke uitkering ventilatie in scholen)"

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	21 juli 2021
Zaaknummer:	560330
Portefeuillehouder:	Roelofs

Aan de gemeenteraad, 14 juli 2021

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Venhoek (D66), Pape (VVD), Becker (ChristenUnie), Visser (PvdA), Dilekci (Denk VA), Groot (CDA), Gemici (GroenLinks), Van Plateringen (Arnhemse Ouderenpartij), Kraaijenbrink (AC). De fracties van de PVV, SP, PvdD waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Verder aanwezig: Wethouder Roelofs.

Afdoening toezeggingen
1. Toezegging "Gesprek Provincie onderwijshuisvesting"
   Er heeft op 12 juli 2021 een gesprek plaatsgevonden met gedeputeerde Kerris. Provinciale Staten heeft de motie " Meer koele klassen in Gelderland" overgenomen. De wethouder blijft hierover in contact met de gedeputeerde.
2. Toezegging "Duiding raadsvoorstel"
   Dit is opgenomen in het raadsvoorstel voor het geval de schoolbesturen met een ander voorstel komen voor de verdeling van de middelen die past binnen de beschikking en binnen de kaders van de 3,6 miljoen.

Amendement
Het volgende amendement is besproken:
- "Meer geld voor ventilatie basisscholen door apart budget voor MFC's" (21A41) van de fracties D66 en ChristenUnie

Toezeggingen Politieke Avond 14 juli 2021
1. Toezegging "motie Meer koele klassen in Gelderland"
   De wethouder zal navraag doen bij gedeputeerde Kerris ten aanzien van de uitvoeringstermijn van de door de GS aangenomen motie "verkenning koele lokalen".
2. Toezegging "prioriteit mfc's en SUVIS"
   De wethouder zal voor de besluitvormende vergadering van 21 juli 2021 terugkomen op de vraag over de prioriteit en noodzaak van de SUVIS regeling voor de mfc's in relatie tot de scholen.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de M2 behandeling is afgerond.

De raadsadviseur, De voorzitter,

P. Wielaard L.R. Manders

Titel/onderwerp: Initiatiefvoorstel "Sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein"

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	SP en AOP	Ambtenaar:	Berry Prins
Initiatiefnemers:	Elfrink; Wiggers	Telefoonnr:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp	E-mailadres:	berry.prins@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** De leden Elfrink (SP) en Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij) hebben het initiatiefvoorstel ingediend. Zij stellen voor de gemeenteraad te laten besluiten tot: 1. het saneren van de illegale gemeentelijke gifbelt aan de Bethaniënstraat en het uitbreiden en herinrichten van het aldaar gelegen woonwagenterrein volgens het model M4 (17 plaatsen) 2. de hiermee samenhangende kosten te dekken uit de voor dit doel gereserveerde middelen. **Advies college** Op dit moment ligt er nog geen advies van het college over dit initiatiefvoorstel. Indien dat wordt aangeboden, wordt dat advies toegevoegd aan de stukken. Zie voor meer informatie het initiatiefvoorstel.		
	Start en afronding van de informatieve fase, start en afronding van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	1. Informerende fase *Inspreken* Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Op dit moment is er één aanmelding (bewoner). Nadat de inspreker heeft ingesproken krijgt de raadskamer de gelegenheid om de inspreker vragen te stellen. 2. Vergaderorde M1 - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - Na de eerste termijn van de raadskamer reageren de initaitiefnemers van het initiatiefvoorstel. Zij hebben daarvoor ook een termijn. - Vervolgens wordt aan de raadskamer de mogelijkheid geboden om, als er behoefte aan is, vragen aan het college te stellen of om advies te vragen. - Daarna volgt de tweede termijn van de raadskamer en de tweede termijn van de initiatiefnemers. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein" van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij			

Van: de leden Elfrink (SP) en Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)
Aan: de voorzitter van de agendacommissie
Betreft: initiatiefvoorstel conform art. 43 rvo.
Onderwerp: sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein

Arnhem, 14 juni 2021

Geachte voorzitter,

De leden Elfrink (SP) en Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij) dienen hierbij in het initiatiefvoorstel “sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein”. Wij verzoeken dit voorstel op de agenda van de eerstvolgende politieke avond te plaatsen na het verstrijken van de in art. 43 lid 3 van het RvO genoemde termijn van vier weken.

Bij voorbaat dank.

Hoogachtend,

Elfrink (SP), Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Initiatiefvoorstel (art. 43 RvO) van de fracties van de SP en de Arnhemse Ouderen Partij tot het saneren van de illegale gemeentelijke gifbelt aan de Bethaniënstraat en het uitbreiden en herinrichten van het aldaar gelegen woonwagenterrein volgens het Model M4 (17 plaatsen)

Voorstel

1. het saneren van de illegale gemeentelijke gifbelt aan de Bethaniënstraat en het uitbreiden en herinrichten van het aldaar geleden woonwagenterrein volgens het Model M4 (17 plaatsen)
2. de hiermee samenhangende kosten te dekken uit de voor dit doel gereserveerde middelen.

Inleiding

Op 27 mei 2020 is door de gemeenteraad het besluit genomen de verontreinigde grondwal rondom het woonwagenkamp Bethaniënstraat te verwijderen, het woonwagenkamp in principe uit te breiden naar minimaal 14 en maximaal 17 standplaatsen in een nieuwe opstelling en het terrein te saneren (scenario 3C) en daarvoor een definitief plan uit te werken.[1]

Tot op heden is het college er niet in geslaagd om dit plan uit te werken waardoor deze mensen en hun kinderen nog steeds op een door de gemeente aangebrachte illegale gifbelt moeten wonen en leven waarvan onafhankelijk en deskundig onderzoek heeft aangetoond dat deze een acuut humaan risico vormt voor de gezondheid.

Met dit initiatiefvoorstel besluit de raad om het terrein te saneren en het woonwagenterrein een herinrichting te geven en uit te breiden naar 17 standplaatsen volgens model M4. Dit model is een uitwerking van het scenario 3c in het eerder genomen raadsbesluit en doet het meeste recht aan de belangen van de bewoners en kan rekenen op steun van een overgrote meerderheid van de bewoners.

---

[1] https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/3c71dd6a-28b5-4811-b3aa-f3c9133d7f18#1d3ab464464e-4c04-a949-b05b7ad040bb

Financiën

Er zijn door de raad al middelen voor dit doel gereserveerd. Deze kunnen in het geheel worden aangewend voor de uitvoering van het besluit.

Communicatie

In handen te stellen van het college van B&W

Beoogd effect

Sanering van de illegale gemeentelijke gifbelt aan de Bethaniënstraat, herinrichting en uitbreiding van het aldaar gelegen woonwagenterrein en recht doen en uitvoering geven aan eerdere door de raad genomen besluitvorming.

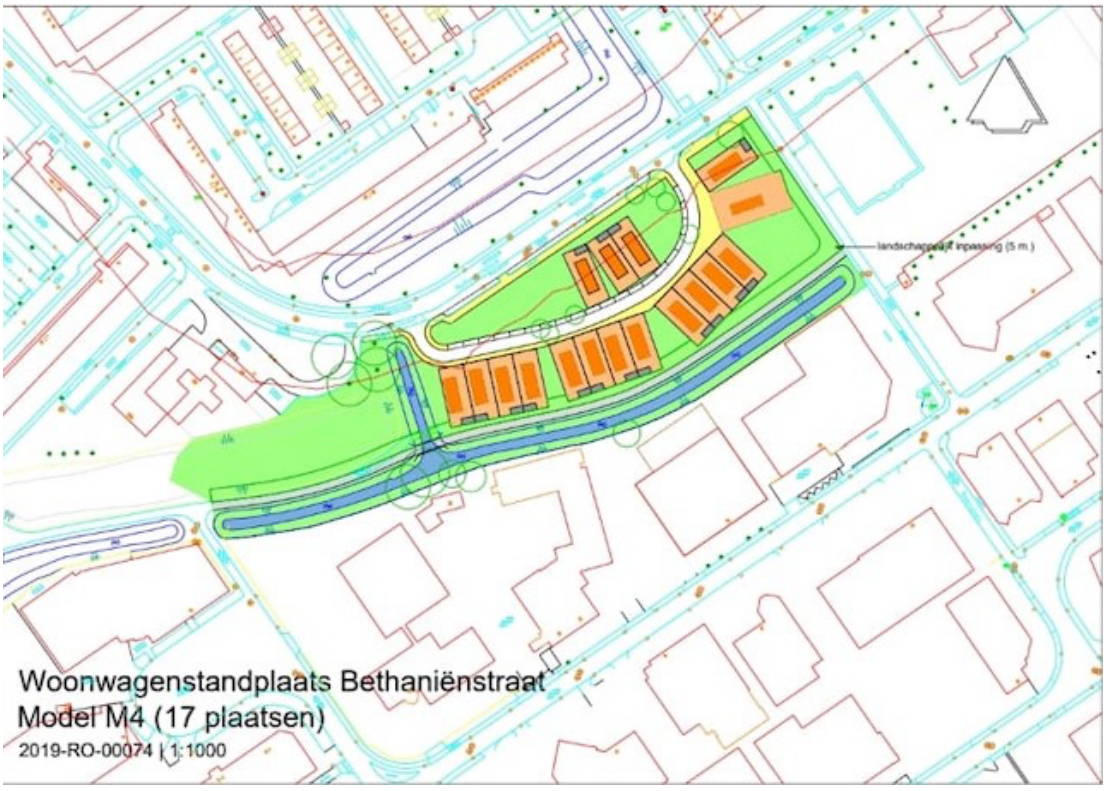

Aan de gemeenteraad

Datum	: 9 juli 2021
Zaaknummer	: 589379
Contactpersoon	: Berry Prins
Telefoonnummer	: 0800-1809

Onderwerp: Uitkomst keuzeproces herinrichting woonwagenlocatie Bethaniënstraat

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de uitslag van de stemming onder de huidige bewoners van de woonwagenlocatie Bethaniënstraat over scenario's voor uitbreiding en herinrichting.

Inleiding
Op 27 mei 2020 heeft u het voorstel "Scenario's grondwal en woonwagenkamp Bethaniënstraat" aangenomen. U heeft besloten om de verontreinigde grondwal rondom het woonwagenkamp te verwijderen, het kamp in principe uit te breiden naar minimaal 14 en maximaal 17 standplaatsen in een nieuwe opstelling, het terrein te saneren (scenario 3C) en daarvoor een definitief plan in samenspraak met de huidige bewoners uit te werken.

In het raadsvoorstel is aangegeven dat in de verdere planuitwerking consensus met en onder de woonwagenbewoners (en overeenstemming met Volkshuisvesting) essentieel is. Gelet op de verschillende meningen van de woonwagenbewoners en de noodzaak van draagvlak geldt de voorwaarde (ook van corporatie Volkshuisvesting) dat minimaal twee derde van de huidige bewoners instemt met het uitbreidings- en herinrichtingsplan. Hierbij geldt 1 stem per huidige wagen.

Uitwerking in definitief plan
Op basis van het raadsbesluit van 27 mei 2020 heeft het college in samenspraak met de bewoners een aantal scenario's voor een definitief plan uitgewerkt. Over dit proces hebben wij u geïnformeerd per brief van 15 juni 2021. We waarderen het dat de bewoners samen met ons lang en veelvuldig hebben overlegd en actief hebben meegedacht.

Het scenario 3C uit het raadsbesluit is op basis van wensen van woonwagenbewoners vertaald in twee varianten, nl. het oorspronkelijke voorstel (scenario 3C) en een variant daarop (uitwerking van 3C). Daarnaast heeft een deel van de bewoners een eigen variant laten maken, het zogenoemde model M4. Alle scenario’s zijn in de bijlage opgenomen.

Stemming
Deze varianten, inclusief het model M4 van enkele bewoners, zijn aangedragen voor een stemming op 8 juli 2021 onder alle woonwagenbewoners, ook gelet op het kunnen creëren van duidelijkheid onder de bewoners. Ten behoeve van de stemming zijn spreekuren voor bewoners georganiseerd en is veelvuldig contact geweest met bewoners. Voorafgaand aan de stemming is bewoners duidelijk gemaakt hoe de stemming in z'n werk gaat.

Voor de stemming is een procedure gevolgd, die door notaris John Wijnmaalen van notariskantoor Dirkzwager is begeleid en gecontroleerd op rechtmatigheid. Het proces-verbaal van de notaris is in de bijlage opgenomen.

Er hebben 6 van de 11 huishoudens voor de drie scenario's gestemd en 5 huishoudens hebben tegen gestemd. Alle huishoudens hebben dus een stem uitgebracht, en ook dat toont de betrokkenheid van alle huishoudens bij dit proces. Helaas betekent de stemming dat we ondanks het vele overleg niet tot een gewenste meerderheid voor een van de scenario's voor een definitief plan zijn gekomen.

De woonwagenbewoners zijn persoonlijk geïnformeerd over de uitslag van deze stemming.

Vervolg
De stemming onder de bewoners heeft laten zien dat er onvoldoende draagvlak is voor een scenario voor uitbreiding van de standplaatsen op de Bethaniënstraat. Dit heeft uiteraard gevolgen voor het vervolgproces. Wij zullen daarover met een voorstel komen naar uw raad. Uiteraard worden de inwoners daarover geïnformeerd.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

Bijlage(n)
- Proces verbaal uitslag stemprocedure
- Scenario 3C
- Scenario 3Ca
- Scenario 4M

JW / 20212618
proces-verbaal van stemming

Vandaag, negen juli tweeduizend eenentwintig, verklaar ik, mr. Johan Jozef Henry Wijnmaalen MRICS, notaris te Arnhem, het navolgende:

- **Gemeente Arnhem**, een publiekrechtelijk rechtspersoon gevestigd en kantoorhoudende Koningstraat 38 te 6811 DG Arnhem (postadres: Postbus 9029, 6800 EL Arnhem), ingeschreven in het handelsregister bij de Kamer van Koophandel onder nummer 09214908 met vermelding RSIN 001825112, hierna te noemen "**Gemeente**", heeft mij, notaris, verzocht om stemmen die betrekking hebben op "Woonwagenlocatie Bethaniënstraat te Arnhem" te ontvangen en de uitslag van de stemming vast te stellen.
- De procedure heeft plaatsgevonden overeenkomstig de Stemvoorwaarden inzake stemming "Woonwagenlocatie Bethaniënstraat te Arnhem" (**bijlage 1**).
- Aan gegadigden die in aanmerking komen voor deelname aan de stemming, zijnde ieder gezin van een van de elf (11) huidige woonwagens, is door de Gemeente één (1) stembiljet uitgereikt.
- De stemgerechtigden zijn in de gelgenheid gesteld hun stem uit te brengen voor danwel tegen, drie (3) mogelijke ontwerpen van de Woonwagenstandplaats, genaamd "scenario 3C", "scenario 3Ca" en "scenario M4", waarbij het mogelijk is om meerdere stemmen per stembiljet uit te brengen.
- Op donderdag acht juli tweeduizend eenentwintig ben ik, notaris, tussen vijftien uur en zestien uur en tussen negentien uur en twintig uur aanwezig geweest in het MFC Presikhaven te Arnhem, alwaar de stembiljetten konden worden ingediend.
- In totaal zijn door mij, notaris, elf (11) stembiljetten in ontvangst genomen die aan deze akte zijn gehecht (**bijlage 2**).
- Vijf (5) enveloppen met stembiljetten zijn door stemgerechtigden rechtstreeks aan een medewerker van de Gemeente overhandigd, die mij deze enveloppen ter hand heeft gesteld. De overige zes (6) enveloppen heb ik in ontvangst genomen.
- De uitgebrachte stemmen zijn door mij, notaris, in bewaring genomen.
- Vervolgens heb ik, notaris, vandaag, om ongeveer negen uur in aanwezigheid middels Teams van twee medewerkers van de Gemeente, de enveloppen geopend.
- Gebleken is dat zes (6) stemmen vóór alle drie (3) genoemde scenario's die zijn aangeduid met "scenario 3C", "scenario 3Ca" en "scenario M4" zijn uitgebracht. De overige vijf (5) stemmen zijn tegen de drie (3) genoemde scenario's "scenario 3C", "scenario 3Ca" en "scenario M4" uitgebracht.

Dit proces-verbaal is opgemaakt te Arnhem op de datum als aan het begin van deze

akte vermeld.

Volgt ondertekening.

UITGEGEVEN VOOR AFSCHRIFT

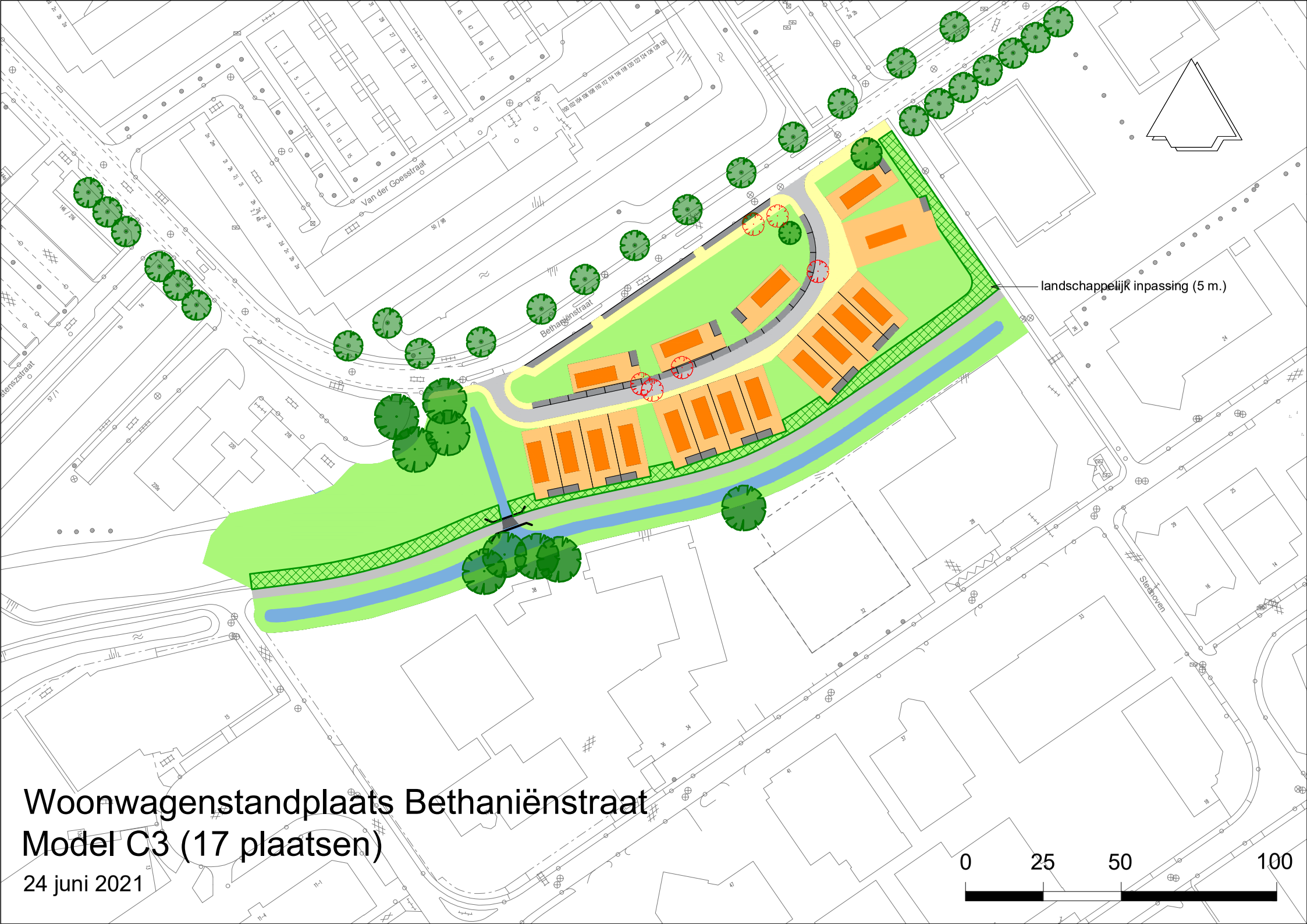

Woonwagenstandplaats Bethaniënstraat

Model C3 (17 plaatsen)

24 juni 2021

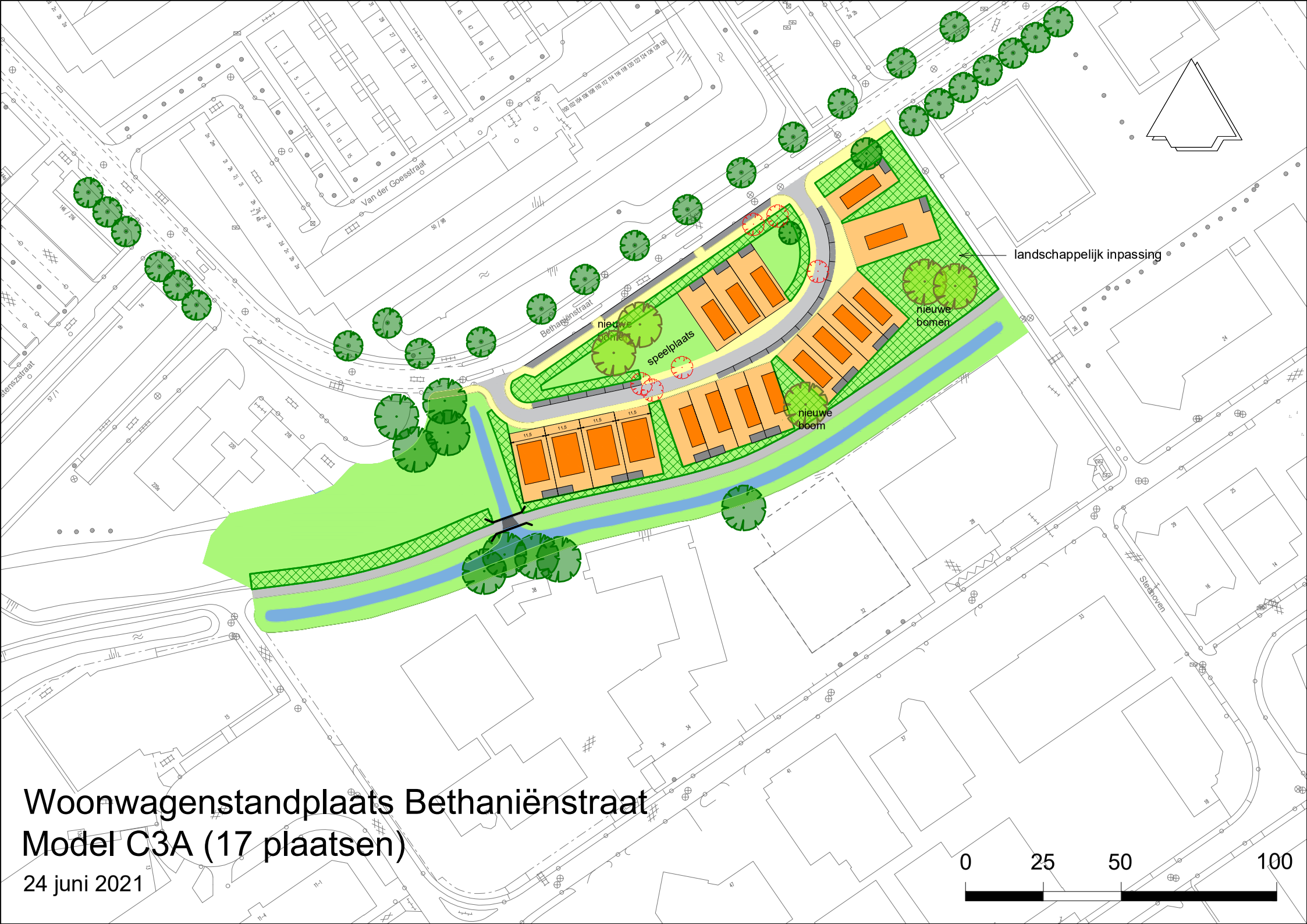

Woonwagenstandplaats Bethaniënstraat

Model C3A (17 plaatsen)

24 juni 2021

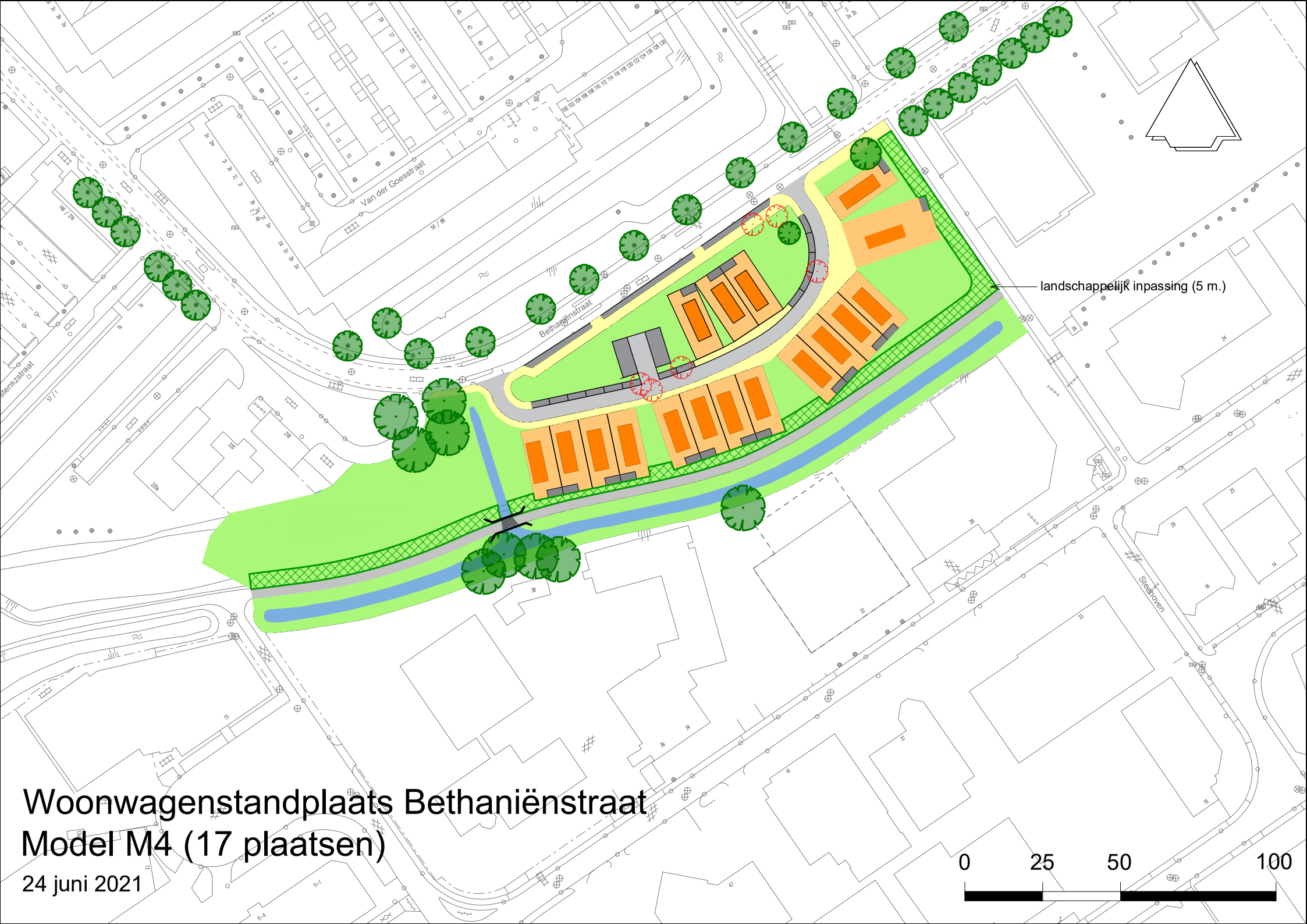

Woonwagenstandplaats Bethaniënstraat
Model M4 (17 plaatsen)

24 juni 2021

Aan de gemeenteraad

Datum	: 15 december 2020
Zaaknummer	: 533273
Contactpersoon	: Berry Prins
Telefoonnummer	: 026 3772274

Onderwerp: Voortgangsnotitie woonwagenlocatie Bethaniënstraat

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van voorliggende brief waarin we u de stand van zaken toelichten over woonwagenlocatie Bethaniënstraat.

Inleiding
Op 27 mei 2020 heeft uw raad besloten tot "… de sanering van de verontreinigde grondwal rondom de woonwagenlocatie aan de Bethaniënstraat alsmede het woonwagenkamp in principe uit te breiden naar minimaal 14 en maximaal 17 standplaatsen in een nieuwe opstelling en daarvoor een definitief plan uit te werken". Hierbij heeft het de voorkeur om de sanering in combinatie op te pakken met een herinrichting en uitbreiding van het kamp.

Voortgangsnotitie woonwagenlocatie Bethaniënstraat
Om tot een voldoende gedragen herinrichtingsplan te komen, zijn wij in gesprek gegaan met de bewoners van de woonwagens op deze locatie. Naast individuele gesprekken hebben wij ook met de bewoners gezamenlijk om tafel gezeten. In dat traject hebben we moeten constateren dat de bewoners en families niet dichter bij elkaar kwamen, maar dat er meer onderlinge discussies zijn ontstaan. Vlak voor de zomer leidden de verschillen tot een dusdanige verharding in de discussie dat wij ons genoodzaakt zagen de 'pauzeknop 'in te drukken en een periode van rust in te lassen in de zomer.
De noodzaak van urgentie voor de sanering en herinrichting van deze locatie is echter onbetwist. Niet alleen bij het college, maar zeker ook bij de bewoners. Met de wisseling van het projectmanagement in september hebben wij er daarom bij de bewoners op aangedrongen om een mediator in te schakelen. Doel van het mediation-traject is een situatie te scheppen waarin op een goede manier het gesprek met elkaar gevoerd kan worden over de toekomst van het kamp.

Uit gesprekken met individuele huishoudens blijkt die wil ook bij de bewoners aanwezig te zijn. Dat is voor ons het startsein geweest om een serie van 3 mediation-sessies te organiseren. De mediator heeft daarbij de instemming van alle bewoners gekregen. De eerste bijeenkomst vindt plaats op 15 december. Dat wordt, mede op verzoek van de bewoners een fysieke bijeenkomst. Het spreekt voor zich dat wij de

RIVM-richtlijnen rondom corona naleven. Na deze sessie volgt in januari een tweede sessie en begin februari een derde. De sessies zijn zodanig opgebouwd dat er vanuit de wensen van bewoners ten aanzien van een nieuwe plek op het kamp wordt gekeken of er met enig schuren en schaven aan het voorkeursscenario (3C) een herinrichtingsvoorstel tot stand kan komen, waarin de bewoners zich herkennen en waaraan men zich wil committeren. We hebben de sessies vrij kort op elkaar gepland. Dat is niet alleen voor de bewoners overzichtelijk en behapbaar, ook zorgt dit voor voortgang in het proces. Wij beseffen dat het allerminst zeker is dat we met alle bewoners tot een gezamenlijk voorstel komen, maar we zijn ook niet pessimistisch. We zien wel degelijk kansen. Er is immers een belangrijk gezamenlijk doel: een schoon kamp met extra standplaatsen voor de kinderen van de huidige bewoners. Na de mediation-sessies zullen wij de balans opmaken. Op dit moment zijn nog verschillende scenario's denkbaar. We willen daar niet op vooruit lopen. Zodra het mediation-traject is afgerond informeren wij u over de resultaten.

Naar aanleiding van de lockdown die op maandagavond 14 december bij monde van minister-president Rutte is afgekondigd, is mede in overleg met de mediator besloten de mediationsessie van 15 december te annuleren. Afhankelijk van de mogelijkheden vanaf 19 januari wordt, in overleg met de bewoners, gekeken op welke wijze de mediation het snelst en naar tevredenheid kan worden opgepakt.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

R.J.M. van Wuijtswinkel A. Marcouch

Aan de gemeenteraad

Datum : 15 juni 2021
Zaaknummer : 581063
Contactpersoon : Berry Prins
Telefoonnummer : 06 43703570

Onderwerp: Voortgang uitvoering Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocaties

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de voortgang van de uitvoering van het Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocaties.

1 Inleiding

Bij de behandeling van de “Visie Merwedeterrein” in de raadskamer op 19 mei 2021, is het onderwerp uitbreiding woonwagenstandplaatsen nadrukkelijk op de agenda gezet. Door de huurdersvereniging woonwagenbewoners Arnhem wordt beargumenteerd waarom op deze locatie haast gemaakt moet worden met de uitbreiding van het aantal standplaatsen en ook de huidige bewoners van de woonwagenlocatie aan de Merwedestraat maken duidelijk dat zij snel meer plekken willen. De vraag rijst welke voortgang er is geboekt met de uitvoering van het Plan van aanpak Uitbreiding Woonwagenlocaties, dat wij op 23 juni 2020 ter informatie aan u toegezonden hebben, en welke u nogmaals bijgesloten vindt in de bijlage.

In deze brief beschrijven wij de stand van zaken rond de uitvoering van het Plan van aanpak en geven wij aan waarom de realisatie van nieuwe standplaatsen in de praktijk weerbarstiger is dan destijds gedacht. Daarbij nemen wij ter vergelijking ook de resultaten mee van de “Herhaalmeting Standplaatsen 2020”, die minister Ollongren op 11 mei 2021 naar de Kamer heeft gestuurd.

Leeswijzer
In deze brief beschrijven wij in paragraaf 2 ‘de aanloop’ de historische context van het vraagstuk. Waar komen we vandaan en wat is de essentie van het Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocaties? Vervolgens lichten we in paragraaf 3 de stand van zaken anno nu toe. Hierbij is er allereerst aandacht voor de specifieke aanpak van de sanering van de grondwal op de woonwagenlocatie aan de Bethaniënstraat en lichten we het proces rond de herinrichting en uitbreiding van deze locatie toe.

Vervolgens gaan we in op de uitwerking van de verschillende beleidsonderdelen van het Plan van aanpak: de vorming van een toewijzingssysteem voor woonwagenstandplaatsen als uitwerking van de vigerende Huisvestingsverordening, de aanpak van de uitbreiding van woonwagenlocaties en de weerbarstigheid die we daar tegenkomen en vergelijken we die met de landelijke situatie zoals minister Ollongren van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deze recent heeft onderzocht. Ook gaan we in op de pilot-locaties ten behoeve van het onderzoeken van de financiële dilemma's bij uitbreidingen en stippen we de ontwikkeling van de nieuwe woonwagenlocatie in Schuytgraaf aan. We sluiten in paragraaf 4 af met enkele constateringen van onze zijde.

2 De aanloop

2.1 Woonbehoefteonderzoek

De gemeente heeft in 2018 en 2019, samen met de huurdersvereniging woonwagenbewoners en de woningcorporaties, een woonbehoefteonderzoek laten uitvoeren. De rapportage is op 21 mei 2019 aangeboden aan de raad. Uit het onderzoek blijkt dat er een behoefte aan standplaatsen is van 98 extra plekken. Op suggestie van de huurdersvereniging wordt dit aantal later bijgesteld naar 110. Het grootste deel van de vraag betreft huurwagens op huurstandplaatsen. Bij deze cijfers dient te worden opgemerkt dat in het onderzoek geen huurprijzen zijn genoemd, maar slechts gevraagd is of men behoefte heeft aan een standplaats.

2.2 Plan van aanpak

Aansluitend aan het woonbehoefte-onderzoek is per locatie gekeken naar de specifieke behoefte per locatie en is een globale oriëntatie op de ruimtelijke (on-)mogelijkheden per locatie gedaan. In Arnhem zijn 14 woonwagenlocaties. In het "Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocaties" (verder: PVA) zijn de resultaten weergegeven. Dit PVA is in samenspraak met de huurdersvereniging en woningcorporaties opgesteld. Het is op 23 juni 2020 ter informatie aan u aangeboden en nogmaals bijgevoegd bij deze brief.

In het PVA zijn 4 sporen onderzocht:

1 Beleidsafspraken t.a.v. toewijzingsregels;
2 Mogelijke uitbreidingslocaties;
3 Financiële aspecten;
4 Brandveiligheid.

Planning

Op basis van de beoordeling van de woonruimtebehoefte per locatie en de ruimtelijke kansen en belemmeringen versus de planologische en milieuaspecten is inzichtelijk gemaakt bij welke locaties er kansrijke uitbreidingen denkbaar zijn op respectievelijk korte termijn (1 - 2 jaar), middellange termijn (2 -

4 jaar) en lange termijn (4 - 10 jaar). Tevens is beschreven op welke locaties geen uitbreidingen mogelijk zijn of niet gewenst zijn.

Op basis van de ruimtelijke en planologische verkenning naar uitbreidingsmogelijkheden in combinatie met de woonbehoefte per locatie, worden de volgende locaties kansrijk geacht voor de korte termijn (1 tot 2 jaar):

- Locatie Frieslandsingel: 4 tot 5 extra standplaatsen en huurwagens
- Locatie Gelderse Rooslaan: 4 extra standplaatsen en huurwagens
- Locatie Meliskerkestraat: 1 extra standplaats
- Locatie Bethaniënstraat: 3 tot 6 extra standplaatsen en huurwagens

Besloten wordt te starten met 1 of 2 pilot-locaties om ervaring op te doen en in samenwerking met de woningcorporaties businesscases uit te werken.

Op middellange termijn (2 - 4 jaar) worden mogelijke uitbreidingen op de volgende woonwagenlocaties verkend:

- Locatie aan de Erasmussingel
- Locatie aan de Groningensingel
- Locatie aan de Merwedestraat

Ten aanzien van de Merwedestraat wordt aangetekend dat de verkenning ook afhangt van externe ontwikkelingen, welke ertoe kunnen leiden dat deze locatie pas later in de tijd aan de beurt komt.

Op lange termijn (4 - 10 jaar) worden mogelijke uitbreidingen op de volgende woonwagenlocaties verkend:

- Locatie Dordrechtweg
- Locatie Merwedestraat
- Locatie Schuytgraaf (nieuwbouw)

In het PVA hebben wij voorts belangrijke, gedeelde uitgangspunten opgenomen ten aanzien van:

- De pilots voor uitbreiding
- Het verbeteren van de brandveiligheid
- Het nader uitwerken van de toewijzingsregels onder de Huisvestingsverordening
- Het nader uitwerken van het vraagstuk van beheer en exploitatie
- De gewenste omvang van woonwagenlocaties (gemiddeld 12 - 15 wagens)
- De nieuwe locatie in Schuytgraaf
- De standaard afmetingen van een huurstandplaats met huurwagen (20m x 10m respectievelijk 6m x 13m)
- Een globale verkenning van financiële aspecten
- De businesscase per nieuw te realiseren standplaats

2.3 Bethaniënstraat

Vanwege de vervuilde grondwal verdient de locatie aan de Bethaniënstraat speciale aandacht. Op 27 mei 2020 heeft u het raadsvoorstel ‘Scenario’s grondwal en woonwagenkamp Bethaniënstraat” aangenomen. U besluit hiermee om:

- de verontreinigde grondwal rondom het woonwagenkamp te verwijderen, het kamp in principe uit te breiden naar minimaal 14 en maximaal 17 standplaatsen in een nieuwe opstelling, het terrein te saneren (scenario 3C) en daarvoor een definitief plan in samenspraak met de huidige bewoners uit te werken. Voorwaarde, ook van woningcorporatie Volkshuisvesting, is dat er een twee derde meerderheid van de huidige bewoners vóór het inrichtingsplan is;
- een budget van € 3,9 miljoen beschikbaar te stellen voor deze werkzaamheden.

3 Stand van zaken

3.1 Herinrichting en sanering Bethaniënstraat

Na vaststelling van het raadsbesluit van 27 mei 2020 zijn de gesprekken met de huidige bewoners gestart. Er is (net) geen 2/3- meerderheid van de huidige bewoners voorstander van scenario 3C, hetgeen leidt tot onderlinge wrijving op het kamp, tussen families. Op de door de gemeente georganiseerde bewonersavond van 30 juni 2020 wordt afgesproken nadere uitwerkingen van scenario 3C te maken en daarvoor ter plaatse de huidige standplaatsen in te meten, zodat er nauwkeuriger gewerkt kan worden aan de uitwerking van dit scenario teneinde voldoende draagvlak te verkrijgen. Ook wordt op 30 juni afgesproken de gesprekken op een respectvolle wijze te blijven voeren met elkaar.

De benodigde onderzoeken die volgen voor de uitwerking van dit scenario worden vervolgens belemmerd doordat vakmensen die op het kamp komen om metingen te doen of de technische staat van wagens op te nemen, door enkele van de woonwagenbewoners niet worden geduld en van het terrein gestuurd. Ook wordt de toon van de communicatie tussen enkele bewoners en de gemeente en bewoners onderling harder. Als enkele bewoners bij de gemeente aangeven zich niet meer veilig te voelen, besluit wethouder Bouwkamp daarop een pauze in te lassen en het planvormingsproces voorlopig stil te leggen tot na de zomer van 2020.

Medio september 2020 vindt een wisseling van projectmanager plaats. Onder de voorwaarde van acceptatie van mediation wordt het proces vanaf oktober 2020 weer opgestart. Op 15 december 2020 is een bewonersbijeenkomst gepland. Helaas moet deze, na de aankondiging van de lockdown op 14 december, als gevolg van het corona-virus worden afgelast. Om toch voortgang te kunnen boeken, heeft de projectmanager samen met de mediator op 20 en 21 januari 2021 individuele gesprekken gevoerd met de meeste van de huidige woonwagenbewoners. Enkele bewoners weigerden op gesprek te komen of wilden niet vanwege angst voor corona. Met hen zijn telefonisch de persoonlijke wensen uitgewisseld. De bewoners gaven terug de gesprekken te hebben gewaardeerd vanwege de tijd, aandacht en omstandigheden.

Op basis van alle beschikbare informatie wordt een nieuwe inrichtingsvariant naast de bestaande herindeling conform scenario 3C gemaakt. Deze variant, de 'Rollemanvariant' genaamd, is in het Initiatievenberaad van de gemeente beoordeeld op kansrijkheid en eventuele ruimtelijke of beleidsmatige belemmeringen. Tevens is advies van de brandweer gevraagd. De Rollemanvariant wordt vanuit planologisch oogpunt kansrijk geacht.

De presentatie van beide varianten wordt, vanwege het verlengen van de corona-beperkingen, nog een keer uitgesteld, maar op 29 april 2021 vindt in de sporthal van het MFC Presikhaven de bijeenkomst plaats. Bij de bijeenkomst zijn 10 van 11 huishoudens vertegenwoordigd. Vanwege corona heeft één huishouden zich afgemeld. Dit wordt apart bijgepraat. Twee huishoudens stappen op na het uitdelen van de plattegronden, achteraf blijkt dat zij deze anders interpreteerden dan bedoeld was. De sfeer is verder goed. Er heeft die avond geen stemming plaatsgevonden. Bewoners geven wel suggesties voor een andere invulling, waarbij een variatie op scenario 3C de meeste kans lijkt te maken op commitment van een 2/3-meerderheid. Hierbij worden de 3 kavels niet meer in de lengterichting op het terrein gesitueerd, maar dwars op de Bethaniënstraat. Afgesproken wordt dat de gemeente deze optie uitwerkt en voor de zomer (2021) bij de bewoners terugkomt voor een finale presentatie.

Momenteel wordt de presentatie en stemming van 2 varianten voorbereid:
- Scenario 3C (het oorspronkelijke voorstel)
- Een variant op scenario 3C (de uitwerking van het oorspronkelijke voorstel)

Een aantal bewoners heeft, met hulp van een stedenbouwkundige, een eigen variant op scenario 3C laten maken. Vanuit de gemeente zijn zij hierin ondersteund door het beschikbaar stellen van kaartmateriaal in verschillende formaten. We hebben meermaals aangegeven dat de gemeente een soortgelijke variant uitwerkt.

Streven is voor de zomer van 2021 tot een stemming te komen over deze varianten. Indien voor een van de varianten een twee derde meerderheid ontstaat, besluiten we die variant verder uit te werken in combinatie met het saneren van de grondwal en ondergronden. Indien er geen meerderheid voor een van de varianten is, zijn we voornemens de sanering van de grondwal op te pakken. Daarmee komt er meer tijd en capaciteit beschikbaar om de uitbreiding op andere locaties op te pakken.

Voor de sanering van de grondwal is in maart 2021 van het ministerie een subsidie van € 1,05 miljoen verkregen. Voorwaarde is dat het project in 2021 wordt opgestart.

3.2 Uitwerking PVA

3.2.1 Uitwerking beleidsafspraken

In het laatste kwartaal van 2020 is het proces om te komen tot een nieuw toewijzingssysteem voor standplaatsen en woonwagens in samenspraak met de woningcorporaties Volkshuisvesting, Vivare en

Portaal en de huurdersvereniging woonwagenbewoners Arnhem opgepakt. Dit systeem wordt een nadere beleidsregel van de vigerende Huisvestingsverordening en betreft een collegebevoegdheid. In een aantal overleggen zijn de wensen en uitgangspunten met elkaar besproken. Tevens zijn ervaringen van andere gemeente (o.a. van Overbetuwe, Deventer, Apeldoorn) gebruikt bij het opstellen van een nieuw toewijzingsconcept.

Belangrijke uitgangspunten bij de toewijzing zijn:
- Familiebanden
- Toewijzing per locatie
- Meettijd van kinderen vanaf 18 jaar
- Oorspronkelijke bewoners van de voormalige woonwagenlocatie Schaapsdijk

Op basis hiervan is een procedure tot stand gekomen om te komen tot een rangorde van kandidaten voor vrijkomende plekken. De huurdersvereniging woonwagenbewoners heeft het recht om op basis van zwaarwegende argumenten af te wijken van de reguliere procedure en middels ‘maatwerk’ te komen tot een kandidaat die wordt voorgedragen aan de betreffende corporatie. Deze methodiek is als pilot uitgeprobeerd bij een vrijkomende standplaats op de locatie aan de Groningensingel, zodat de huurdersvereniging, woningcorporatie en gemeente de samenwerking op dit onderdeel kunnen ervaren. Deze ervaringen worden verwerkt in het definitieve voorstel voor de toewijzingssystematiek.

Momenteel is 90% van de concepttekst door de betrokkenen geaccordeerd. Ook is de concepttekst getoetst door de juridische afdeling van de gemeente. Verwachting is dat de definitieve concepttekst voor de zomer aan het college aangeboden kan worden.

3.2.2 Mogelijke uitbreidingslocaties

Het proces rond de herinrichting en uitbreiding van de Bethaniënstraat is in paragraaf 3.1 beschreven. De Bethaniënstraat geldt als de eerste pilot-locatie voor aanpak van de uitbreiding. De weerbarstigheid van de materie is in 3.1 weergegeven. Het blijkt lastig om tot concrete resultaten te komen. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen:

1 We moeten omgaan met relatief veel ruimtelijke belemmeringen op de locaties
2 We hebben te maken met complexe wet- en regelgeving
3 Er is sprake van weerstand tegen uitbreiding van locaties (omgevingsmanagement)
4 Het is moeilijk om voldoende draagvlak voor planvorming bij zittende bewoners te krijgen
5 Realisatie van nieuwe standplaatsen is een kostbare en financieel lastige aangelegenheid
6 Het planvormingsproces vraagt veel energie, capaciteit en aandacht van betrokkenen
7 De bijdragen van woonwagenbewoners laten zich niet vangen in een standaard projectaanpak, maar vragen om maatwerk

We vergelijken onze bevindingen met de landelijke trends:

Landelijke Herhaalmeting
Ook bij andere gemeenten in onze regio en in Nederland lopen uitbreidingsprocessen vast op deze taaiheid. Recent heeft minister Ollongren de “Herhaalmeting Standplaatsen 2020” naar de Kamer gestuurd. Zij komt tot de treurige conclusie dat, ondanks de beleidswijzigingen en inspanningen van gemeenten en corporaties, sinds 2018 het aantal standplaatsen voor woonwagens de afgelopen twee jaar vrijwel gelijk is gebleven. Wel zijn meer gemeenten bezig met de in 2018 afgesproken inzet om met het lokale woonbeleid te zorgen voor voldoende standplaatsen. De komende twee jaar verwachten zij met ongeveer 150 extra standplaatsen te komen. Voor de aanpak van knelpunten in gemeenten komt het Rijk met een nieuw ondersteuningsprogramma.

De nieuwe meting volgt de resultaten van het ‘Beleidskader gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid’. De resultaten van de meting zijn voorgelegd aan bewoners. Zij waarderen de concrete stappen van een aantal gemeenten, maar betreuren het dat er nog geen toename is van het aantal plekken. Minister Ollongren schrijft de Tweede Kamer dat zij deze teleurstelling begrijpt. Zij meldt dat gemeenten en woningcorporaties het ontwikkelen van het standplaatsenbeleid ingewikkeld vinden. Het grondgebruik van een standplaats is relatief groot en de realisatie van een standplaats met woonwagen is in veel gevallen duurder dan de bouw van een woning in de sociale huur. Sommige gemeenten melden dat het contact met bewoners stroef verloopt.

Extra maatregelen
Minister Ollongren stelt in overleg met de VNG een ondersteuningsprogramma op. Verder publiceert de VNG met steun van het ministerie een wegwijzer met daarin de stappen die een gemeente kan zetten om aan het beleidskader te voldoen. Naar de kosten van standplaatsen en woonwagens komt een onderzoek zodat lokale partijen in hun overleg meer objectieve gegevens bij de hand hebben. De minister wijst erop dat gemeenten voor standplaatsen en woonwagens een beroep kunnen doen op het budget van 50 miljoen euro dat zij voor de huisvesting van specifieke doelgroepen vrij heeft gemaakt.

Het spreekt voor zich dat wij scherp zullen zijn op het benutten van de mogelijkheden die dit voor ons in Arnhem biedt. De regeling wordt door het Rijk in het najaar verder uitgewerkt.

Pilots
Belangrijk aspect bij uitbreiding van locaties zijn de kosten. Om meer inzicht te krijgen in de financiële aspecten rondom uitbreiding van standplaatsen wordt in samenwerking met de woningcorporaties naast de sanering en herinrichting van de locatie Bethaniënstraat nog op minimaal een andere pilot-locatie doorgerekend. Voor het uitvoeren van de pilots is medewerking van de corporaties nodig. We zijn met hen over de condities in gesprek. Als mogelijke pilotlocaties zijn in beeld de locaties aan de Frieslandsingel (met Portaal) en de Gelderse Rooslaan (met Volkshuisvesting). Aan de Frieslandsingel is

potentieel plaats voor uitbreiding met 5 plaatsen. Aan de Gelderse Rooslaan is in potentie plek voor 4 extra standplaatsen.

Voor deze locaties worden doorrekeningen van de mogelijkheden op deze locaties gemaakt. Een knelpunt is de hoogte van de grondprijs. Over de uitkomsten zullen we u via een aparte brief informeren zodra de doorrekeningen zijn afgerond.

U heeft een bedrag van € 250.000 beschikbaar gesteld voor een 2e pilot-locatie met 4 à 5 plekken. Dit bedrag is bedoeld voor kosten van het bestemmingsplan, benodigde onderzoeken en civieltechnische werkzaamheden. Daarnaast is een bedrag van € 115.000 beschikbaar voor programmasturing en planuitwerking (o.a. inzet project- en omgevingsmanagement, maar ook maken van kostencalculaties).

Voor de uitbreiding van locaties op de middellange en lange termijn zijn vooralsnog geen middelen voorzien in de begroting.

Voortgang nieuwe woonwagenlocatie Schuytgraaf
Op basis van het plan van aanpak woonwagenlocaties is in het kader van de gebiedsontwikkeling van Schuytgraaf onderzocht of een woonwagenlocatie in Veld 1 ruimtelijk inpasbaar is. Ruimtelijk zijn hier 8 standplaatsen in de zuidelijke punt inpasbaar. Over de daadwerkelijke invulling hiervan moeten nog nadere afspraken worden gemaakt.

4 Ten slotte

We moeten constateren dat het bereiken van concrete resultaten niet eenvoudig is. In bovenstaande brief hebben wij beschreven dat de materie weerbarstig en complex is. Daarbij speelt wet- en regelgeving en financiering een rol, maar ook draagvlakprocessen bij woonwagenbewoners en weerstand uit de omgeving. De uitwerking van de pilot Bethaniënstraat laat zien dat elke processtap discussie oplevert, die tot intensief contact met bewoners leidt. Bewoners zien in de praktijk weinig resultaten en vinden dat het te lang duurt. Helaas kunnen we niet anders dan constateren dat uitbreiding van locaties een kwestie is van lange adem en volharden, waarbij we stapje voor stapje toewerken naar nieuwe standplaatsen.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

Bijlage: Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocatie, juni 2020

GEMEENTE Arnhem

Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocaties

Definitief | Juni 2020

Plan van aanpak Uitbreiding Woonwagenlocaties

Definitief | Juni 2020

Inhoudsopgave

1 Inleiding 1
1.1 Aanleiding 1
1.2 Achtergrond 1
1.3 Opdracht 2
1.4 Leeswijzer 2
2 Proces 3
2.1 Opzet 3
2.2 Proces 3
3 Beleidsafspraken 4
3.1 Verdere analyse van woonbehoefte 4
3.2 Woonbeleid en doelgroepen 5
3.3 Toewijzing 7
3.5 Beheer 9
4 Brandveiligheid 10
5 Mogelijke uitbreidingslocaties 11
5.1 Verkenning 11
5.2 Uitgangspunten 11
5.3 Locatie Bethaniënstraat 13
5.4 Nieuwe locatie 13
5.5 Korte termijn (1 tot 2 jaar) 14
5.6 Middellange termijn (2 tot 4 jaar) 14
5.7 Lange termijn (4 tot 10 jaar) 14
5.8 Geen uitbreiding 15
6 Financiën 16
6.1 Verkenning 16
6.2 Business case 17
6.3 Subsidies 18
6.4 Vervolg 19
7 Risico's 21
8 Het vervolg 22
8.1 Voorstel 22
8.2 Aanbevelingen 22
Bijlagen 24

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Naar aanleiding van uitspraken van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie dat het Nederlandse beleid met betrekking tot woonwagenbewoners discriminerend is, heeft de minister in juli 2018 het landelijke 'Beleidskader gemeentelijk standplaatsenbeleid' gepresenteerd. Dit beleidskader reikt gemeenten de kaders aan waarmee zij lokaal woonwagenbeleid kunnen ontwikkelen. De kern van het nieuwe beleid is dat woonwagenbewoners een eigen culturele identiteit hebben die samenhangt met hun manier van wonen. Meer concreet brengt dit de verplichting voor lokale overheden met zich mee om voor een afgewogen woonbeleid te zorgen, zodat de doelgroep volgens hun tradities en culturele identiteit kan leven.

Eind 2018 en begin 2019 heeft de gemeente Arnhem een woonbehoefteonderzoek laten uitvoeren. In samenwerking met een vertegenwoordiging van woonwagenbewoners zijn alle woonwagenlocaties bezocht en nagenoeg alle woonwagenbewoners gesproken. De huidige stand van zaken is in beeld gebracht en er is onderzocht welke woonbehoefte woonwagenbewoners hebben. In Arnhem zijn er op dit moment 128 standplaatsen. Uit het onderzoek bleek dat er onder woonwagenbewoners een sterke behoefte is aan extra standplaatsen en (huur)woonwagens. In het onderzoek is de behoefte aan 98 extra standplaatsen en of woonwagens geïnventariseerd. Deze behoefte leeft onder woonwagenbewoners die nu inwonen bij familieleden op een woonwagenlocatie, of bij mensen die van oorsprong woonwagenbewoner zijn en zich verplicht voel(d)en om in een reguliere woning te wonen. Daarnaast zijn er bij bewoners zorgen over brandonveilige situaties op de woonwagenlocaties.

De raad is in mei 2019 geïnformeerd over het behoefteonderzoek. Het college heeft daarbij besloten om de regie te nemen om samen met betrokken woningcorporaties een plan van aanpak te maken voor uitbreiding van woonwagenlocaties en verbeteren van brandveiligheid.

1.2 Achtergrond

De gemeente Arnhem wil al haar inwoners gelijk behandelen. Concreet voor woonwagenbewoners betekent dit dat zij binnen een redelijke termijn een kans moeten maken op een eigen standplaats en/of (huur)wagen. Dat is nu niet het geval.

De woonwagenbewoners ervaren een jarenlange achterstelling op o.m. huisvestingsgebied. Het vraagstuk speelt al vele jaren en is niet makkelijk oplosbaar gebleken. Dit heeft tevens geleid tot niet ingevulde verwachtingen, waardoor er een gebrek aan vertrouwen in de gemeente is.

Het probleem kent vele lagen en betrokken partijen, waaronder uiteraard de woonwagenbewoners zelf en de drie corporaties Vivare, Portaal en Volkshuisvesting. De woonwagenbewoners hebben een vertegenwoordiging opgericht, de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem (HVWA). Niet alle woonwagenbewoners voelen zich echter vertegenwoordigd door de HVWA, waarbij het familiebelang (dat prevaleert) zal meespelen. De complexiteit en gevoeligheid van het vraagstuk, verschillende spelers met eigen kaders en belangen en een verschil in verwachtingen zorgen voor bijzondere kenmerken van het probleem.

Het doel is om via het plan van aanpak - en het bieden van uitzicht op mogelijke uitbreiding van woonwagenlocaties op de korte, middellange en lange termijn - de achterstelling van woonwagenbewoners op volkshuisvestelijk gebied zo veel als mogelijk in te halen.

Daarmee kan tevens invulling worden gegeven aan een visie en programma voor woonwagenlocaties in Arnhem, als aanvulling op de Woonvisie van de gemeente Arnhem.

1.3 Opdracht

De gemeente Arnhem neemt de regie om samen met de corporaties Vivare, Portaal en Volkshuisvesting te komen tot een plan van aanpak voor uitbreiding van woonwagenlocaties in Arnhem. De volgende onderdelen komen hierbij aan de orde:

- In beeld brengen van samenwerkingspartners die dit kunnen en willen realiseren.
- Ruimtelijke en planologische aspecten; in beeld brengen van locaties waarop uitbreiding mogelijk kan plaatsvinden.
- Financiële aspecten: de kosten/investeringen die verbonden zijn aan de uitbreiding voor de verschillende partijen (en de mogelijkheden voor subsidie).
- Een verdere onderbouwing van de woonbehoefte.
- Verbeteren van de brandveiligheid in bestaande en nieuwe situatie.

Hierbij worden de volgende faseringsstappen uitgewerkt:

- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de korte termijn (1 tot 2 jaar).
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de middellange termijn (2 tot 4 jaar).
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de lange termijn (4 tot 10 jaar).

In het plan van aanpak moeten o.m. afspraken op beleidsmatig niveau verkend en bepaald worden. Dit gebeurt in overleg tussen gemeente, corporaties en tevens de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem (HWBA, hierna: huurdersvereniging).

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (2) wordt het proces van totstandkoming van het plan van aanpak toegelicht en de uitgangspunten daarvoor. In hoofdstuk 3 worden de beleidsafspraken toegelicht die door gemeente en corporaties gemaakt en uitgevoerd moeten worden om uitbreidingen en toewijzingen te kunnen uitvoeren. Het onderwerp brandveiligheid wordt besproken in hoofdstuk 4. De mogelijke uitbreidingslocaties worden in hoofdstuk 5 verkend en benoemd. In hoofdstuk 6 worden benodigde financiele afspraken toegelicht aan de hand van een business case van een uitbreiding van een standplaats met een huurwagen. In een plan van aanpak worden ook risico's onderzocht; deze staan in hoofdstuk 7. Het plan van aanpak wordt in hoofdstuk 8 afgesloten met een voorstel voor het vervolg, i.c. te nemen besluiten, en met aanbevelingen.

2 Proces

2.1 Opzet

Voor het plan van aanpak zijn vier 'sporen' parallel onderzocht, die moeten samenkomen tot integrale afwegingen en besluitvorming. Deze sporen komen terug in onderhavig plan van aanpak.

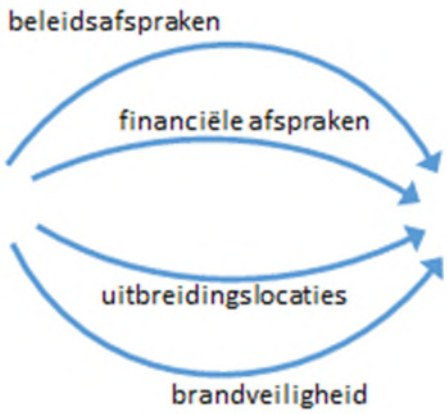

2.2 Proces

Gelet op de aanleiding, de belangrijkste en enige doelgroep en de rol van de corporaties, is een plan van aanpak alleen succesvol (uitvoerbaar) als deze op voldoende draagvlak kan rekenen. Een aanpak op papier zetten die deze partijen niet willen en/of niet kunnen uitvoeren, zal niet tot de gewenste uitbreiding van standplaatsen leiden.

Voor het opstellen van het plan van aanpak hebben meerdere overleggen tussen betrokken partijen plaatsgevonden:

- Periodiek werkoverleg tussen gemeente en de corporaties Vivare, Portaal en Volkshuisvesting om invulling te geven aan de te maken afspraken tussen deze partijen.
- Periodiek werkoverleg tussen gemeente, corporaties en vertegenwoordiging van woonwagenbewoners (de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem) over te maken afspraken tussen alle partijen, algemene afstemming en/of specifieke inhoudelijke onderwerpen.
- De gemeentelijk projectmanager heeft een toelichting gegeven op de Algemene Ledenvergadering van de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem.
- De brandweer en VGGM hebben vragen beantwoord over brandveiligheid en gezondheid. De brandweer heeft tevens een toelichting gegeven in een overleg met corporaties en de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners.
- Rondom de situatie van de illegale grondwal naast het woonwagenkamp aan de Bethaniënstraat hebben aparte overleggen tussen gemeente en de woonwagenbewoners plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot scenario's voor de grondwal en een uitbreiding van aantal standplaatsen die separaat aan de gemeenteraad zijn voorgelegd.

Het concept plan van aanpak is besproken met de corporaties en met de Huurdersvereniging.

3 Beleidsafspraken

De te maken beleidsafspraken met corporaties en Huurdersvereniging hebben betrekking op de volgende onderwerpen:

- Verdere analyse van woonbehoefte
- Doelgroepen
- Woonruimtetoewijzing
- Beheer(organisatie)

De onderwerpen worden in de volgende paragrafen toegelicht.

3.1 Verdere analyse van woonbehoefte

In overleg met de Huurdersvereniging is de inventarisatielijst met woonbehoefte integraal geanalyseerd en waar nodig aangevuld en aangescherpt. Hieruit blijkt het volgende:

- Er zijn 110 geïnteresseerden die aangeven (weer) een eigen standplaats/woonwagen te willen hebben. Dit zijn 12 meer dan uit het woonruimtebehoefte-onderzoek van mei 2019. Dit komt door het corrigeren van enkele foutieve tellingen in de lijst.
  Onder 'geïnteresseerden' wordt ook verstaan partners die samen een eigen standplaats/woonwagen willen hebben; die tellen dan als 1.
- Van de 110 geïnteresseerden in een eigen standplaats/woonwagen zijn er:
  - 49 die als inwonend zijn genoemd;
  - 56 die momenteel in een woning wonen;
  - 5 die momenteel in een woonwagen in Huissen wonen.
- Deze 110 geïnteresseerden hebben de volgende voorkeuren:
  - 81 willen in een huurwagen wonen;
  - 6 willen een eigen woonwagen op een huurstandplaats;
  - 23 willen een eigen woonwagen op eigen grond

In de verdere analyse is tevens onderscheid gemaakt naar de behoefte per locatie. Deze is vermeld in de locatiebeschrijvingen in bijlage B.

De behoefte aan 110 extra standplaatsen, kan dan ook als volgt verder geduid worden:

- Behoefte van 85 extra standplaatsen op locaties die in eigendom en verhuur zijn van corporaties.
- Behoefte aan 25 extra standplaatsen, waarvan:
  - 4 wonend die naar een nieuw, eigen familiekamp willen;
  - 4 wonend naar een nieuwe locatie of waar plek is willen;
  - 6 in Huissen wonen (5 woonwagens, 1 wonend) en bij voorkeur bij elkaar;
  - 1 van het private woonwagenkamp aan de Molenweg.

Bovenstaande behoefte is op basis van de in 2019 uitgevoerde inventarisatie. Opgemerkt moet worden dat deze behoeftevraag 'open' was, dat wil zeggen nog zonder de (on)mogelijkheden zoals in onderhavig plan van aanpak geschetst. Het is daarom niet bekend of en hoe deze behoefte zou veranderen gelet op uitgangspunten zoals doelgroepen, inkomensgrenzen, eigendom en verplaatsingskosten. Een behoefte op middellange en lange termijn en mogelijkheden om deze op te vangen op de bestaande locaties is mede afhankelijk van demografische ontwikkelingen.

3.2 Woonbeleid en doelgroepen

Voor doelgroepen voor sociale verhuur van woonruimte, waaronder ook standplaatsen en huurwagens vallen, geldt landelijke regelgeving. Deze dient toegepast te worden op de specifieke situatie van woonwagenbewoners en hun woonwensen. Dit betekent concreet dat in overleg met corporaties en de Huurdersvereniging de woonbehoefte nader onderbouwd en gespecificeerd wordt om te bepalen of deze aansluit op de mogelijkheden van regelgeving over doelgroepen voor sociale huur of eventueel koop. Te denken valt hierbij aan bijvoorbeeld inkomensgrenzen en wensen voor huur of koop van woonwagens. Dit geldt tevens voor het toewijzingsbeleid.

<u>80-10-10 regeling (tot 2021)</u>

Een landelijke toewijzingsregel uit de Woningwet waar woningcorporaties mee te maken hebben is de 80-10-10 regeling. De regeling geeft aan dat woningcorporaties:

- Minimaal 80 procent van hun vrijkomende sociale woningvoorraad – woningen met een huurprijs tot € 737 (prijspeil 2020) – moeten verhuren aan de sociale doelgroep. De primaire (sociale) doelgroep zijn de huishoudens met een gezamenlijk jaarinkomen tot € 39.055 (prijspeil 2020).
- Tot 2021 kunnen corporaties 10 procent van de vrijkomende sociale woningen toewijzen aan huishoudens met lage middeninkomens tot € 43.574. Gelet op deze termijn tot 2021 is deze toewijzing niet aan de orde voor realisatie van nieuwe standplaatsen en huurwagens in Arnhem.
- Daarnaast mogen corporaties 10 procent van de woningen toewijzen aan huurders met een hoger inkomen. Dit wordt aangeduid als de 10 procent vrije ruimte. Bij de 10 procent vrije ruimte gelden bepaalde voorrangsregels:
    - huishoudens waarvan de gemeente in de huisvestingsverordening dat ze voorrang krijgen;
    - huishoudens met problemen rond gezondheid, veiligheid, sociale factoren, overmacht of calamiteiten;
    - huishoudens die (met toestemming van de corporatie) woningen met elkaar ruilen;
    - medehuurders die (met toestemming van de corporatie) huurder worden.

De 80-10-10 regeling vervalt per 1 januari 2021. Formeel moet dan weer 90 procent van de sociale woonruimtes die corporaties toewijzen, worden toegewezen aan inkomens tot maximaal € 39.055 (prijspeil 2020) en resteert nog 10 procent vrije toewijzingsruimte. Corporaties krijgen dan de mogelijkheid om – als hieraan lokaal behoefte is – de vrije toewijzingsruimte te vergroten tot 15 procent. Dit (behoefte aan 15%) moet dan in de prestatieafspraken worden opgenomen.

<u>Gemeentelijke huisvestingsverordening</u>

In de Huisvestingsverordening van de gemeente Arnhem staat:

> *"Het aanbod van standplaatsen wordt beschouwd als maatwerk ten behoeve van een bijzondere doelgroep als bedoeld in artikel 9 en vastgelegd in een nader door burgemeester en wethouders vast te stellen regeling."*

Aanbod en toewijzing van standplaatsen wordt als maatwerk gezien en daarom is een aanvulling op de Huisvestingsverordening niet nodig. Door het nader uitwerken en bepalen van een toewijsregeling wordt invulling gegeven aan de Huisvestingsverordening.

<u>Passend toewijzen</u>

De corporaties in de regio Arnhem Nijmegen maken gebruik van het systeem van passend toewijzen.

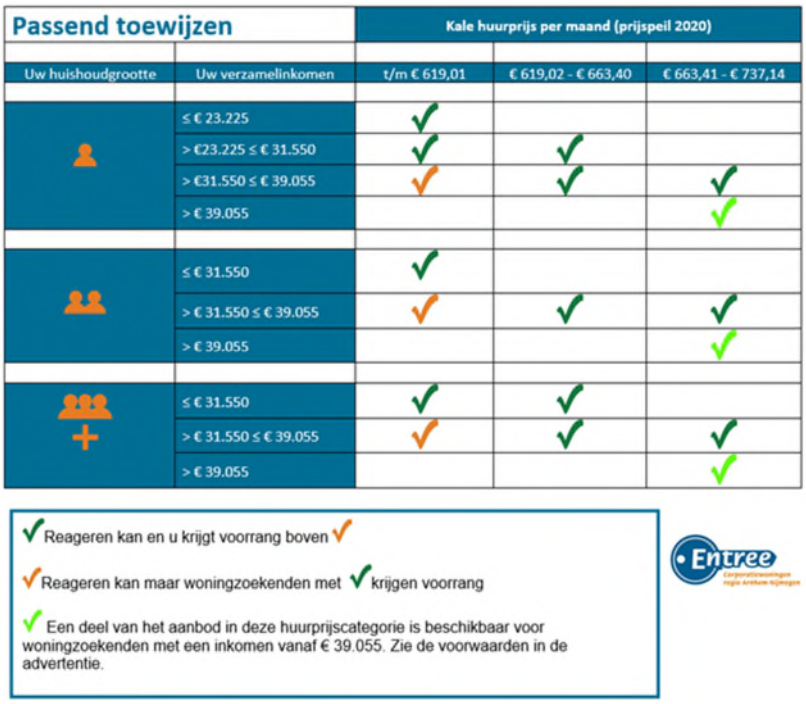

De Huurdersvereniging schat in dat nagenoeg de gehele groep van geïnteresseerden in een eigen standplaats/huurwagen een inkomen heeft dat onder de grens voor sociale doelgroep valt. Kanttekening is dat een daadwerkelijke toetsing of een potentiële huurder voldoet aan de inkomensgrens, door de corporatie wordt verricht op het moment van voordracht. Dit geldt zowel voor verhuur van een woonwagen (inclusief standplaats) als bij de verhuur van alleen een standplaats.

Voor corporaties geldt de wettelijke verplichting dat 95% van de toewijzingen passend dient te gebeuren. Als iemand niet tot de primaire doelgroep behoort, dan moet een afwijking worden overwegen met bijvoorbeeld een hogere (marktconforme) huur. De te vragen huur bij het passend toewijzen aan de primaire doelgroep heeft directe invloed op de financiële haalbaarheid van vooral het aanbieden van een huurwagen.

De precieze regels voor toewijzing – zie de hoofdlijnen in paragraaf 3.3 – moeten nader uitgewerkt worden met binnen deze beleidskaders, de nader te bepalen mogelijkheden voor afwijkingen en in relatie tot de financiële haalbaarheid van een aan te bieden woonproduct.

Huurtoeslag

Huurtoeslag kan verkregen worden voor een zelfstandige woonruimte. Volgens de Belastingdienst is een woonwagen een zelfstandige woonruimte. Het verkrijgen en de hoogte van huurtoeslag is afhankelijk van enkele voorwaarden, waaronder hoogte van de huur, de leeftijd en het inkomen en eigen vermogen. In het plan van aanpak heeft geen toetsing plaatsgevonden of de mogelijke huursom van een woonwagen incl. standplaats betaalbaar is met of zonder huurtoeslag. Deze toetsing van eigen draagkracht moet door geïnteresseerde woonwagenbewoners zelf uitgevoerd worden.

Koop- en huurwensen

Het bieden van huisvesting aan woonwagenbewoners die in de sociale doelgroep vallen, is een taak voor corporaties. Uitgangspunt voor de corporaties is dat woonwagenbewoners bij voorkeur zelf in een woonwagen voorzien. Als een woonwagenbewoner die tot de primaire doelgroep behoort hier niet zelf in staat toe is, wordt gekeken of hiervan wordt afgeweken en een huurwagen wordt aangeboden. Het kunnen voeren van goed beheer is hierbij belangrijk. Als een woonwagenbewoner vanwege inkomen niet tot de sociale doelgroep behoort, dan is het de overweging om alleen de standplaats te verhuren of dat de corporatie een marktconforme huur toepast.

In het geval van een mutatie (verhuizing), wordt de huurwagen niet verwijderd. In de toewijzing wordt dan opgenomen dat er een verplichte afname is.

Voor de wensen om een eigen wagen op eigen grond te realiseren, is er geen directe exploitatierol voor een corporatie. Dit geldt bij eventuele nieuwe locaties. Voor bestaande en mogelijk uit te breiden locaties is het van belang om het eigendom in één hand te hebben gelet op (toekomstig) beheer.

3.3 Toewijzing

De huidige toewijzing van staanplaatsen/woonwagens door corporaties sluit niet aan op de wensen van woonwagenbewoners. Immers, ook 'burgers' kunnen in aanmerking komen voor een standplaats. Voor de Huurdersvereniging is het een belangrijk, wellicht doorslaggevend, punt dat het wonen in familieverband essentieel is. Dit sluit aan op het Beleidskader Gemeentelijk Woonwagen- en Standplaatsenbeleid van april 2018. Daarnaast heeft de Huurdersvereniging in haar statuten het 'afstammingsbeginsel' op laten nemen.

De huurdersvereniging heeft een eerste advies voor toewijzing opgesteld (in volgorde):

1. *Inwonende en uitwonende kinderen met eigen kinderen en/ of partner.*
2. *Inwonende kinderen vanaf 18 jaar, met maatwerk.*
3. *Inwonende kinderen vanaf 18 jaar, met meettijd.*
4. *Overige familieleden die nu 'wonen' en 'spijtoptanten'. In de Arnhemse situatie zijn dat voormalige woonwagenbewoners van het oude kamp Schaapdijk.*
5. *Woonwagenbewoners buiten Arnhem, zonder afstammingsbeginsel komen niet aan de orde.*

NB. Het passend toewijzen is niet besproken. De huur van een standplaats is voor iedereen gelijk en het aantal beschikbare huurwoonwagens is minimaal. Standplaatsenruil is, net als woningruil, mogelijk.

Het 'passend toewijzen' is hierin niet echt meegenomen. Immers: het merendeel huurt nu alleen de standplaats. Overigens is de vraag naar huurwoonwagens wel toegenomen. De huurdersvereniging heeft haar leden vertelt dat huurwoonwagens, mochten deze er komen, alleen voor huurders met een laag inkomen beschikbaar zijn. T.z.t. zal de huurdersvereniging haar achterban informeren over inkomensnormen, passend toewijzen ed.

Dit eerste advies moet aangescherpt worden om eenduidige en eerlijke toewijzingsregels, ook op langere termijn, te kunnen toepassen. De Huurdersvereniging heeft hierop het advies aangepast en formuleert, na overleg met de corporaties, de volgende hoofdlijnen van toewijzing:

- *Maatwerk gaat voor meettijd. Maatwerk geldt bij 'schrijnende' situaties waarvoor wooncorporaties met Huurdersvereniging in overleg gaan. Gedacht kan worden aan een voorstel voor urgentietoewijzing vanuit de Huurdersvereniging waarbij de eis geldt dat 100% van de bewoners van de betreffende locatie ermee akkoord moet zijn.*
- *Meettijd toekennen op basis van leeftijd.*
- *Toewijzing gebeurt per locatie. Verwanten op een kamp hebben voorrang op verwanten van buiten een kamp.*

In de vervolgfase moeten deze regels uitgewerkt worden in overleg tussen Huurdersvereniging en de corporaties en gedragen worden onder de doelgroep.

Verder geeft de Huurdersvereniging de volgende adviespunten mee:

- Tot de doelgroep behoren: *voormalige, huidige en toekomstige huurders van woonwagens en/of standplaatsen op woonwagenkampen in Arnhem, Sinti's, Roma's, reizigers die niet meer reizen, kermisexploitanten en circusartiesten. Deze doelgroep dient een binding te hebben met het voormalige woonwagenkamp Schaapdijk Arnhem én met de woonwagencultuur waarbij het afstammingsbeginsel een voorwaarde is*.

- Huurwagens: *vasthouden aan de 30% norm, welke wilt zeggen dat minimaal 30% beschikbaar is voor sociale huur. Bij het verstrekken van een huurwoonwagen wordt gekeken naar het inkomen van de huurder; het passend toewijzen. Bij huur van standplaatsen wordt het huurbedrag bepaald naar aantal m^2 en zou passend toewijzen niet van toepassing moeten zijn.*
- Erfenis: *Voor erfgenamen van een koopwoonwagen op een huurstandplaats worden toewijzingsvoorwaarden aangepast. Erfgenamen zijn familieleden en eerste en tweede graad (afstammingsbeginsel). Bij aanvaarding van de erfenis volgt de toewijzing huurstandplaats. Het huurcontract van de standplaats is vervolgens niet overdraagbaar. Gedacht kan worden aan een aanvullende eis dat voor overzetten van het huurcontract naar de erfgenaam/erfgenamen een akkoord nodig is van 100% van de bewoners van de betreffende locatie.*

Kanttekening is de relatie met het doelgroepenbeleid van de woningcorporaties. Als een kandidaat tot de primaire doelgroep (gelet op inkomensgrens, zie paragraaf 3.2) behoort, dat kan indien nodig een woonwagen geplaatst worden bij nieuwe verhuringen. Als echter iemand met een hoger inkomen volgens de toewijzing aan bod is, dan zal die persoon in principe zelf in een eigen woonwagen moeten voorzien, of hierop dient een uitzondering gemaakt te worden als er al een huurwagen staat (dan geldt een hogere huurprijs).

Een specifiek toewijzingsbeleid voor woonwagens valt – gelet op het verwachte aantal mutaties per jaar – binnen de 20% maatwerk die corporaties mogen bieden binnen de Huisvestingsverordening van de gemeente Arnhem, met inachtneming van de andere groepen die binnen de 20% maatwerk een plek moeten krijgen.

Toewijzen per locatie

In het inventarisatie-onderzoek, zie paragraaf 3.1 en bijlagen A, is tevens onderscheid gemaakt naar de behoefte *per* locatie. Dit is belangrijk om te weten, omdat het de primaire behoefte is om bij de eigen familie op de eigen (oude) locatie te kunnen wonen. Het wonen in familieverband is de kern van de woonwagencultuur en de manier van wonen.

Concreet betekent dit dat in de praktijk de behoefte per locatie wordt opgepakt. Het kan dus voorkomen dat er locaties zijn waar mogelijk voldoende uitbreidingsmogelijkheden zijn voor de behoefte op díe locatie. Maar het kan ook gebeuren dat er locaties zijn waar wel behoefte is, maar geen uitbreidingsmogelijkheden. Deze behoefte kan dan niet vervuld worden. In theorie kunnen er ook locaties zijn waar er geen behoefte is, maar in potentie wel uitbreidingsruimte. Op die locaties vindt dan geen uitbreiding plaats omdat toewijzing plaats vindt op basis van familieverbanden en er dan kennelijk in die situatie geen behoefte vanuit familieverbanden bestaat.

Het oplossen van de behoefte per locatie – en het dus niet te beschouwen als een integrale 'legpuzzel' over heel Arnhem – is erkend en ondersteund door de Huurdersvereniging. Zie ook paragraaf 3.3 over het toewijzingsbeleid. Daarnaast zou een 'integrale verhuisbeweging en herschikking' van woonwagens over alle locaties betekenen dat er privé-eigendommen (eigen woonwagens) verplaatst moeten worden. De Huurdersvereniging heeft aangegeven dat het merendeel van de woonwagenbewoners hier onvoldoende financiële middelen voor heeft.

Het is daarnaast een vraagstuk of woonwagenbewoners, die buiten Arnhem al een woonwagenstandplaats huren maar wel voldoen aan de toewijzingsregels, een plek krijgen aangeboden in Arnhem. Dit is een concreet geval bij de interesse van enkele bewoners van een woonwagenlocatie in Huissen. In ieder geval moeten hiervoor afspraken gemaakt worden met de gemeente Lingewaard over onder meer het risico van leegstand bij een vertrek van deze bewoners. Het is daarnaast nog onbekend of de verhuiswens van deze bewoners ook door henzelf gefinancierd kan worden.

3.5 Beheer

In de huidige situatie beheren en exploiteren de drie woningcorporaties elk hun eigen locaties in Arnhem. Bij de totstandkoming van dit plan van aanpak zijn beheervraagstukken op tafel gekomen, maar niet verder verdiept gelet op de wens op eerst hoofdlijnen over toewijzingsregels, mogelijke uitbreidingslocaties en financiële haalbaarheid vast te kunnen leggen.

In een volgende fase wordt het vraagstuk van beheer en exploitatie door de corporaties verder onderzocht. Er worden mogelijkheden verkend die bijvoorbeeld een aparte beheer- en eventueel exploitatieorganisatie voor alle locaties kan bieden. Het is op voorhand een optie dat het uitbesteed kan worden. Hierbij kan geleerd worden van ervaringen elders in Nederland.

Voor wat betreft het uitvoeren van een nieuw toewijssysteem, is het een uit te werken vraag of dit kan plaatsvinden door de Huurdersvereniging. Hierbij wordt op basis van vastgelegde regels een voordracht gedaan, die vervolgens door corporaties wordt getoetst waarna een toewijzing volgt. Of er wordt door een onafhankelijke uitvoeringsorganisatie op basis van de nieuwe toewijzingsregels een transparante lijst van zoekenden op volgorde bijgehouden. Uit deze lijst volgt de toewijzing per locatie.

4 Brandveiligheid

De brandweer heeft in september 2019 een inspectie uitgevoerd van de locatie Bethaniënstraat. Daarbij is geconstateerd dat enkele woonwagens dicht op elkaar staan (enkele tot 1 meter). In het kader van risicogerichte brandveiligheid concludeert de brandweer echter dat met deze huidige onderliggende afstanden van de woonwagens op gelijkwaardige veilige manier wordt voldaan aan de functionele eis van het Bouwbesluit. Het Bouwbesluit geeft de mogelijkheid dat als er op gelijkwaardig veilige manier aangetoond kan worden dat er aan de functionele eis voldaan kan worden, het qua brandveiligheid ook goed is. Bij het inspectierapport van de locatie Bethaniënstraat is een memo als bijlage toegevoegd met de motivatie hiervan.

Deze motivatie volgt uit de beoordeling (schouw) die de brandweer in 2018, op basis van luchtfoto's, heeft uitgevoerd naar alle woonwagenlocaties in de regio en de gemeente Arnhem. De brandweer concludeert daarin dat geen van de huidige woonwagenlocaties voldoet aan de *prestatie-eisen* van het Bouwbesluit, maar dat wel wordt voldaan aan de *functionele eis* van het Bouwbesluit.

Het inspectierapport van de brandweer is als bijlage B bijgevoegd.

De conclusies en aanbevelingen van de brandweer zijn teruggekoppeld met woonwagenbewoners (Bethaniënstraat resp. Huurdersvereniging Woonwagenbewoners) en de corporaties. Daarnaast heeft de brandweer de beoordelingen ten opzichte van de prestatie- respectievelijk functionele eis uit het Bouwbesluit nader toegelicht in een gesprek met vertegenwoordigers van de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners.

In dit gesprek op 30 oktober 2019 zijn de volgende punten besproken:

- Op geen enkele woonwagenlocatie wordt eigenlijk voldaan aan de prestatie-eis uit het Bouwbesluit. Dit betreft de eis dat er een afstand moet zijn van 5 meter tussen clusters van 4 woonwagens.
- Aan de hand van voorbeelden is aangegeven dat er aan de functionele eis van het Bouwbesluit middels de aangeleverde memo onderbouwd kan worden dat de kans op snelle uitbreiding van brand voldoende wordt beperkt. Hiermee wordt voldaan aan de functionele eis.
- Er is bijvoorbeeld schetsmatig uitgelegd dat een opstelling van 4 of meer woonwagens op een rij met 1 meter tussenafstand vanuit praktisch en risico-oogpunt als veiliger en beter beheersbaar wordt beschouwd dan een vrijstaand cluster van 4 woonwagens die aan elkaar zijn gebouwd of in een opstelling staan waardoor 'binnenruimtes' ontstaan.
- De Huurdersvereniging ziet in de memo van de brandweer aanknopingspunten om richting verzekeraars het gesprek aan te gaan over een brandverzekering.
- De Huurdersvereniging neemt de conclusies en aanbevelingen van de brandweer mee in hun Algemene Ledenvergadering.

Bij nieuwe uitbreidingen worden de aanbevelingen van de brandweer over compartimentering van woonwagens (de prestatie-eis uit het Bouwbesluit) integraal meegenomen.

5 Mogelijke uitbreidingslocaties

5.1 Verkenning

Een uitbreiding van standplaatsen kan slagen als:

1. Uitbreiding bij bestaande locaties ruimtelijk-planologisch inpasbaar is en/of een nieuwe locatie mogelijk wordt gemaakt.
2. Voor díe specifieke locatie een woonbehoefte bestaat (gelet op locatie-specifieke familiebanden).
3. Deze woonbehoefte past binnen de regelgeving omtrent de sociale doelgroep en het voorstel voor nieuwe regels voor woonruimtetoewijzing.
4. Er financieel haalbare afspraken gemaakt kunnen worden tussen gemeente en corporaties.

Om dit vraagstuk te kunnen beantwoorden, is de nadere analyse van de woonruimtebehoefte 'gelegd' over de mogelijke uitbreidingslocaties.

Mogelijke uitbreidingen bij bestaande woonwagenlocaties zijn beoordeeld op onder meer ruimtelijke kansen en belemmeringen en daarnaast planologische en milieuaspecten. Dit heeft plaatsgevonden door de alle locaties integraal te bespreken in het ambtelijke Initiatievenberaad. Hierin hebben alle beleidsafdelingen zitting om integraal advies te geven over ruimtelijke initiatieven.

In bijlage A zijn alle woonwagenlocaties opgenomen inclusief de beoordeling uit het Initiatievenberaad. Deze beoordeling heeft plaatsgevonden op basis van bestaande beleidskaders en -uitgangspunten en overige lopende ontwikkelingen en projecten die van invloed kunnen zijn op een mogelijke uitbreiding.

Daarnaast is verkend of er mogelijkheden zijn voor realisatie van een nieuw woonwagenkamp, waarbij Schuytgraaf een reëel te onderzoeken optie is.

5.2 Uitgangspunten

Een van de uitgangspunten is dat voor de locatieverkenning naar uitbreiding van standplaatsen alleen is gekeken naar bestaande woonwagenlocaties of in lopende grondexploitaties waarin de gemeente de regie heeft (i.c. Schuytgraaf). Er is niet uitgegaan van actieve grondaankoop door de gemeente voor mogelijke nieuwe woonwagenlocaties.

Om concrete invulling van mogelijke (kansrijke) locaties te verkennen, zijn de navolgende ruimtelijke en beleidsmatige uitgangspunten opgehaald en afgestemd met corporaties en Huurdersvereniging.

Omvang woonwagenlocaties

De gewenste omvang van een woonwagenkamp in Arnhem is 12 tot 15 plaatsen gelet op de positieve ervaringen van huidige locaties in Arnhem voor wat betreft leefbaarheid en beheer. Uitzonderingen hierop - zoals de locatie Bethaniënstraat waarvoor maximaal 17 is voorgesteld – dienen per locatie afgewogen te worden.

Voor nieuwe locaties heeft de Huurdersvereniging de wens geuit om deze uit minimaal 8 à 10 standplaatsen te laten bestaan.

Huurwagen

Voor het bepalen van een financiële business case, zie hoofdstuk 6, is een standaard huurwagen gebruikt om deze normatief qua investering en rendement door te rekenen. Deze huurwagen kent een gemiddelde grootte en is op meerdere plekken in Nederland geplaatst in verhuur- en beheerconstructies. Deze wagen

wordt als gebruikelijk en toepasbaar gezien en daarom gebruikt als (financieel) uitgangspunt voor dit plan van aanpak en de financiële verkenning. Deze woonwagen is daarmee geen definitief product dat door corporaties aangeboden gaat worden; dit is afhankelijk van onder meer de financiële uitwerking en keuzes per corporatie en mogelijke locatie en situatie.

Deze huurwoonwagen die als uitgangspunt in dit plan van aanpak is beschouwd, is 6 meter breed bij 13 meter diep en heeft daarmee een oppervlakte van 78 m^2.

Het is daarmee een 'woonproduct' dat qua oppervlak in voldoende mate passend is voor de verschillende type huishoudens (één- of meerpersoons) in het sociale doelgroepenbeleid van de corporaties. Daarbij moet beseft worden dat een toewijzing op basis van familieverband én per woonwagenlocatie een beperking in zich heeft voor wat betreft uitwisselbaarheid. Anders gezegd, er is een zeer specifieke vraag terwijl het gebruikelijke beleid van woningcorporaties van passend toewijzen uitgaan van een brede 'markt' aan diversiteit in aanbod en type woningzoekenden.

De afgelopen jaren zijn nieuwe modellen op de markt gekomen die extra geïsoleerd en gasloos zijn. Dit kan bereikt worden door een combinatie van zonnepanelen en/of infrarood panelen die in de vloer voor warmte zorgen. Dit vertaald zich in hogere investeringskosten in een huurwagen, maar de energielasten voor deze woonwagen is lager.

Grootte en inrichting standplaats

Voor de grootte en inrichting van een standplaats zijn ook normatieve uitgangspunten bepaald. Dit is gebeurd op basis van input uit gesprekken met de corporaties, Huurdersverenging en een adviseur in beheer en reconstructie van woonwagenparken. Daarnaast is een bureaustudie verricht naar standplaatsgroottes (en grondprijzen) zoals deze door enkele andere gemeenten in beleid is opgenomen.

Een gemiddelde grootte van een standplaats is 10 meter breed en 20 meter diep, totaal 200 m^2.

Belangrijk onderdeel op een standplaats – behorend bij de woonwagencultuur van reizigers – is een aparte berging op de standplaats. Deze berging is doorgaans 3 x 5 meter en dient als verblijfsruimte gebouwd te worden conform Bouwbesluit. Daarnaast zijn er aansluitingen aanwezig voor een wasmachine en eventueel een toilet en douche. Tegenwoordig zijn moderne woonwagens voorzien van een geïntegreerde badkamer. Een berging kan in steen worden uitgevoerd of als prefab worden geplaatst.

Een gemiddelde woonwagen weegt ca. 40 tot 60 ton en heeft daarmee een hoge druk per funderingspunt. Een standplaats dient daarmee van een stevige grondlaag c.q. fundering voorzien te zijn.

In onderstaande schets is de standaard huurwagen van 6 x 13 meter en een berging geprojecteerd op een standplaats van 200 m^2. Tussen woonwagen en berging is minimaal 1 meter benodigd, waardoor aan de voorzijde 3 meter resteert. Aan weerszijden is 2 meter vrije ruimte (exclusief een mogelijke erfafscheiding).

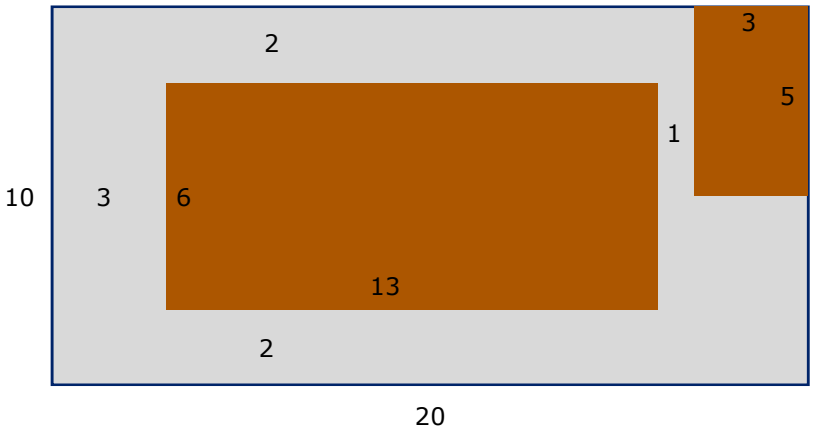

5.3 Locatie Bethaniënstraat

Op het woonwagenkamp Bethaniënstraat speelt een unieke situatie door de illegale grondwal met verontreinigend stortmateriaal die 30-35 jaar geleden weggehaald had moeten worden, maar niet is gebeurd. De unieke situatie van de illegale, verontreinigde grondwal leidt tot de actuele kans om een uitbreiding en een robuuste bodemsanering mogelijk te maken. Het voorbereiden van besluitvorming hierover liep voorop ten opzichte van onderhavig plan van aanpak, maar zal op dezelfde beleidsmatige en financiële uitgangspunten voor uitgifte en verhuur van nieuwe standplaatsen gebaseerd moeten worden.

Het voorstel van het college aan de raad is een uitbreiding van het woonwagenkamp in een nieuwe 'halve cirkel' opstelling die mede door bewoners als positief is benoemd. Het college kiest in principe voor een uitbreiding naar minimaal 14 en maximaal 17 standplaatsen. Daarmee zijn minimaal 3 tot maximaal 6 extra standplaatsen mogelijk.

Over het voorstel voor de grondwal en woonwagenlocatie Bethaniënstraat heeft op 27 mei 2020 aparte (financiële) besluitvorming plaats gevonden.

5.4 Nieuwe locatie

Een nieuwe woonwagenlocatie is in principe ruimtelijk mogelijk in de nieuwbouwontwikkeling van Schuytgraaf.

Het is logisch om een mogelijke nieuwe woonwagenlocatie integraal in de start ontwikkeling van een nieuw nieuwbouwveld mee te nemen. Daarmee zijn uitgangspunten voor alle betrokkenen helder, waaronder huidige en toekomstige bewoners en de ontwikkelaar/bouwer. Dit uitgangspunt wordt onderschreven door de Huurdersvereniging.

Het veld dat nog niet in ontwikkeling is genomen, is veld 1. De overige velden zijn al gerealiseerd, ingevuld of is de ontwikkeling al reeds gestart (inclusief programmatische en financiële kaders die vastliggen). Het opstellen van een ruimtelijke raamwerk voor veld 1 start in de 2e helft van 2020 of in 2021. Daarbij zal ruimtelijk en programmatisch verkend worden of en onder welke voorwaarden een woonwagenlocatie inpasbaar is.

Een inpassing wordt dan mede vormgegeven door uitgangspunten vanuit geluid (spoor- en wegverkeer), de grootte van standplaatsen, clustering in groepen van vier en de stedenbouwkundige en landschappelijke inpassing in het stratenpatroon en de beschikbare blokdieptes en gelet op de overige woonprogramma's. Het meenemen van een nieuwe woonwagenlocatie in de ontwikkeling van een nieuw veld kost minimaal drie jaar.

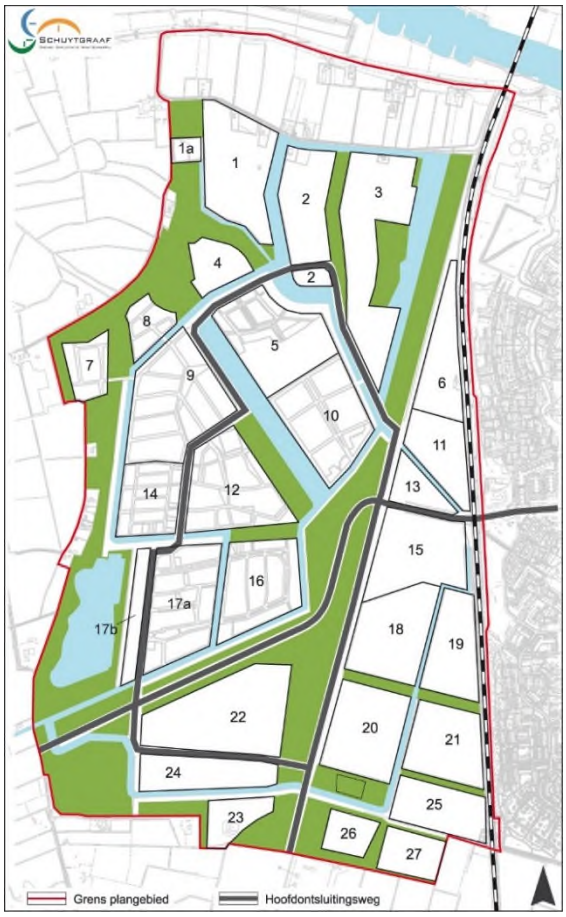

Het inpassen van een nieuwe woonwagenlocatie betekent dat minder woningen conform het vigerende woningbouwprogramma kunnen worden gerealiseerd. Dit heeft negatieve financiële consequenties voor de grondexploitatie van Schuytgraaf en waarvoor nieuwe dekkingsmiddelen voor vrijgemaakt moeten worden.

Als een nieuwe woonwagenlocatie in veld 1 gewenst is, dan moeten de kaders van Schuytgraaf ten aanzien van programma, financiën en stedenbouw hierop aangepast worden. Het is aannemelijk dat negatieve financiële consequenties voor de grondexploitatie Schuytgraaf als gevolg van een dergelijke omzetting worden gedekt via nieuwe, alternatieve middelen voor uitbreiding van woonwagenstandplaatsen.

5.5 Korte termijn (1 tot 2 jaar)

Op basis van de ruimtelijke en planologische verkenning naar uitbreidingsmogelijkheden in combinatie met de woonbehoefte per locatie, worden de volgende locaties kansrijk geacht voor de korte termijn (1 tot 2 jaar):

- Locatie Frieslandsingel: 4 tot 5 extra standplaatsen en huurwagens
- Locatie Gelderse Rooslaan: 4 extra standplaatsen en huurwagens
- Locatie Meliskerkestraat: 1 extra standplaats
- Locatie Bethaniënstraat: 3 tot 6 extra standplaatsen en huurwagens

Totaal zijn daarmee 12 tot 16 extra standplaatsen ruimtelijk mogelijk. Deze uitbreidingskansen zijn met inachtneming van de nader af te wegen ruimtelijke beoordeling in een planologische procedure en afhankelijk van o.a. de concrete verhuiswensen van (uitwonenden) geïnteresseerden.

Gelet op het opdoen van ervaring en een beheersbare scope, wordt aanbevolen om niet alle kansrijke locaties gelijktijdig uit te werken en op te pakken, maar te beginnen met 1 of 2 pilotlocatie(s).

5.6 Middellange termijn (2 tot 4 jaar)

Op de volgende locaties dient een mogelijke uitbreiding op middellange termijn nader verkend te worden, vanwege bredere ruimtelijke ontwikkelingen in of rond het plangebied, onderzoek naar planologische of (milieu-)technische voorwaarden en/of nader afstemmen van bewonerswensen:

- Locatie Erasmussingel:
  - Behoefte geïnventariseerd van 12 extra standplaatsen, waarvan 6 geïnteresseerden thans wonend zijn.
  - Verdere verkenning naar wensen en mogelijkheden gelet op al dan niet plaatsen op groen voorterrein.
- Locatie Groningensingel:
  - Behoefte geïnventariseerd van 9 extra standplaatsen, waarvan 1 geïnteresseerde wonend is en 2 geïnteresseerden liever naar een eigen familiekamp gaan.
  - Verdere verkenning naar wensen en mogelijkheden, afhankelijk van mogelijke herontwikkeling van Lorentz locatie en concrete behoefte aan huur- en eigen wagens.
- Locatie Merwedestraat:
  - Behoefte geïnventariseerd van 16 extra standplaatsen, waarvan 11 geïnteresseerden thans wonend zijn.
  - Op het Merwedeterrein spelen onzekere ontwikkelingen die niet in een vast, toekomstig tijdsvenster kunnen worden vastgelegd. Daarom is de locatie Merwedeterrein zowel genoemd als nader te verkennen op middellange termijn als lange termijn.
  - Onderzoek naar mogelijke uitbreiding richting zuidzijde op middellange termijn, afhankelijk van visie Merwedeterrein, gebruik parkeerterrein en concrete verhuiswensen.

Of en hoeveel extra standplaatsen op middellange termijn op deze locaties mogelijk zijn, is op dit moment niet aan te geven gelet op de noodzaak van verdere verkenning, gesprekken over bewonerswensen en de ruimtelijke en financiële haalbaarheid.

5.7 Lange termijn (4 tot 10 jaar)

Op de volgende locaties dient een mogelijke uitbreiding op lange termijn verkend te worden, vanwege bredere ruimtelijke ontwikkelingen in of rond het plangebied, onderzoek naar planologische of ruimtelijke voorwaarden en/of nader afstemmen van bewonerswensen voor een herstructurering:

- Locatie Dordrechtweg
    - Behoefte geïnventariseerd van 6 extra standplaatsen, waarvan 3 geïnteresseerden thans wonend zijn.
    - Wens Huurdersvereniging is reconstructie en verruiming van huidige locatie i.v.m. leefbaarheid en bereikbaarheid. Een uitbreiding op bestaande locatie is niet gewenst.
    - Onderzoek naar mogelijkheden en financiering voor reconstructie op **lange termijn**. Of dan extra standplaatsen mogelijk zijn, is onzeker.
- Locatie Merwedestraat:
    - Behoefte geïnventariseerd van 16 extra standplaatsen, waarvan 11 geïnteresseerden thans wonend zijn.
    - Mogelijke uitbreiding en verbeteren leefbaarheid te onderzoeken op lange termijn, afhankelijk van visie op Merwedeterrein en financiering van een reconstructie.
- Nieuwe locatie in Schuytgraaf, veld 1:
    - Verkenning of en onder welke voorwaarden een woonwagenlocatie ruimtelijk en programmatisch inpasbaar is.

Of en hoeveel extra standplaatsen op de lange termijn op deze locaties mogelijk zijn, is op dit moment niet aan te geven gelet op de noodzaak van verdere verkenning, gesprekken over bewonerswensen en de ruimtelijke en financiële haalbaarheid.

5.8 Geen uitbreiding

Bij de volgende locaties is geen uitbreiding mogelijk of is op de betreffende locatie geen behoefte aan extra standplaatsen:

- Locatie Huissensedijk
- Locatie De Pas
- Locatie Joris van der Haagenlaan
- Locatie ir. Molsweg
- Locatie Immerlooplein
- Locatie Klingelbeekseweg

6 Financiën

6.1 Verkenning

Voor het verkennen van de financiële haalbaarheid zijn de kosten en investeringen, die verbonden zijn aan een uitbreiding, voor de verschillende partijen en de mogelijkheden voor subsidie verkend. Dit is gedaan aan de hand van twee normatieve business cases op basis waarvan financiële kaders en afspraken bepaald kunnen worden. De eerste business case betreft de ontwikkeling van een standplaats (waarop een bewoner een eigen woonwagen plaatst) en de tweede business case gaat om de ontwikkeling van een standplaats met daarop een huurwoonwagen.

Voor het bepalen van de haalbaarheid van financiële kaders en afspraken, wordt in principe uitgegaan van de volgende rolverdeling tussen de betrokken partijen en wie welk onderdeel betaalt:

- Gemeente: beschikbaar stellen en geschikt maken van de locatie, waaronder:
  - plankosten voor onder andere ontwerp en communicatie
  - planologische procedure en vergunningen
  - bijdrage groencompensatiefonds
  - bouwrijp maken
  - nutsvoorzieningen tot standplaats
  - woonrijp maken van de openbare ruimte
- Corporaties: ontwikkeling tot gebruiksklaar:
  - inrichten van de standplaats
  - plaatsen van een berging
  - eventueel plaatsen van een te verhuren woonwagen
- Woonwagenbewoners:
  - huren van de standplaats en aankoop en het plaatsen van een eigen woonwagen in eigen beheer, of
  - het huren van een standplaats en een huurwoonwagen

De uiteindelijk te kiezen constructie in kostenverdeling en al dan niet gronduitgifte, bepaalt wie eigenaar is van de grond. De corporaties willen in principe de verhuur van een standplaats en eventueel huurwagen op zich nemen. Vivare en Volkshuisvesting hoeven daarbij niet per se het grondeigendom te hebben; Portaal wil het grondeigendom niet. Voor de gemeente betekent het een nadere afweging tussen gronduitgifte – mede gelet op een grondprijs, zie paragraaf 6.2 – of een constructie waarbij gronden om niet worden ingebracht of in bruikleen worden gegeven.

Voor het bepalen van financiële kaders per partij geldt:

- Gemeente: het bepalen van een grondexploitatie c.q. investeringsbudget waarin kosten en mogelijke opbrengsten (gronduitgifte) per uitbreidingslocatie in een financieel resultaat zijn uit te drukken.
- Corporaties: het bepalen van een rendementsberekening waarin het beheer en de exploitatie van een standplaats en eventueel een huurwagen in de tijd zijn uitgedrukt, samen met de mogelijke huur.
- Woonwagenbewoners: het beschikbaar hebben van middelen om een woonwagen in eigen beheer te kunnen plaatsen of de huurprijs van een huurwagen te kunnen betalen.

Voor het eventueel verplaatsen van woonwagens gelden de volgende (financiële) uitgangspunten:

- De corporaties verkopen geen bestaande standplaatsen. Versnippering van eigendom op een locatie kan problematisch werken in (toekomstige) vraagstukken van beheer en leefbaarheid.
- De gemeente en de corporaties verplaatsen geen particulier bezit. Als een woonwagenbewoner met een eigen wagen wil verhuizen naar een andere standplaats, dan moet deze bewoner daar zelf (financieel) voor zorg dragen.

- Uitzondering voor de gemeente is het mogelijk verplaatsen van woonwagens binnen de locatie Bethaniënstraat omdat deze onlosmakelijk zijn verbonden met de unieke situatie van het verwijderen van de verontreinigde, illegale grondwal en de mogelijke integrale oplossing voor uitbreiding met een robuuste sanering van het terrein. Voor de locatie Bethaniënstraat zijn verplaatsingskosten van de woonwagens opgenomen in de kostenraming van het integrale voorstel. Hierover vindt aparte besluitvorming plaats.
- Een mogelijke uitzondering is een situatie waarbij een enkele woonwagen een uitbreiding van de locatie en een nieuw, gewenste interne ontsluiting in de weg staat. Door bijvoorbeeld een woonwagen te verplaatsen kunnen de extra standplaatsen beter aangesloten worden op de interne ontsluiting van het woonwagenkamp en daarmee meer een ruimtelijke eenheid vormen. Deze situatie dient apart afgewogen te worden voor wat betreft verplaatsingskosten en de meerwaarde van een nieuwe inrichting of alternatieven daarvoor. Besluitvorming vindt per locatie plaats.
- Voor enkele locaties is een reconstructie op lange termijn als wens genoemd vanwege bereikbaarheid en leefbaarheid. Het kostencomponent van mogelijke verplaatsingen (op dezelfde locatie) is integraal onderdeel van toekomstige verkenningen naar de haalbaarheid van dergelijke reconstructies.

6.2 Business case

Gemeente

Naar de drie bestaande locaties waarbij een uitbreiding op de korte termijn (1 tot 2 jaar) kansrijk is, zijn de gemeentelijke kosten voor bouw- en woonrijp maken c.a. globaal verkend. Met inachtneming van specifieke verschillen per locatie, is het algemene beeld dat voor een extra standplaats een kostenbedrag van gemiddeld minimaal € 50.000 nodig is. Dit is een normatieve berekening zonder effecten van rente en kostenstijgingen. Dit gemiddelde bedrag kan variëren naar gelang de kenmerken van een locatie en kent een hoog risicoprofiel, afhankelijk van specifieke maatregelen op een locatie zoals voor geluid of bodem.

De kostenverkenning is gebaseerd op de aanduidingen voor mogelijke uitbreiding zoals in bijlage A opgenomen. In deze fase zijn geen ontwerpen opgesteld, noch nadere (bodem)onderzoeken uitgevoerd. Daarmee heeft dit kostenbedrag een hoog risicoprofiel. Daarnaast gaat een uitbreiding veelal ten koste van grond die een bestemming Groen of Natuur heeft. Volgens de Groenvisie uit 2018 moet dit oppervlakte groen binnen het project gecompenseerd worden. Als dat niet lukt, moet een bijdrage gedaan worden in het groenfonds. Een groencompensatie binnen de projectgrens of de directe omgeving wordt echter als onhaalbaar gezien gelet op de beperkt beschikbare ruimte. Vooralsnog is er rekening gehouden met een financiële bijdrage aan het groenfonds.

Op basis van de grondprijzennota zoals door het college vastgesteld, geldt voor de uitgifte van een kavel voor sociale woningbouw een grondprijs van € 29.500. Deze grondprijs dekt niet de kosten, zodat uitbreiding van standplaatsen (bij bestaande locaties of op een nieuwe locatie) tot een verliesgevende grondexploitatie voor de gemeente leidt.

Dit kent meerdere oorzaken. Allereerst is het programma van een uitbreiding en daarmee een grondexploitatie beperkt. Het gaat om 'slechts' enkele extra standplaatsen waarover dezelfde kosten, die in het algemeen ook gelden voor bijvoorbeeld een project van 20-40 woningen, verdeeld moeten worden. Daarmee zijn de kosten per standplaats onevenredig hoog. Ten tweede geldt een uitgifte ten behoeve van woonwagens als een programma met 100% sociaal. Er zijn geen middelduur of dure wooncategorieën die als opbrengstdragers voor de goedkope categorie kunnen fungeren. Als laatste zijn veel plankosten voorzien in ontwerp en voorbereiding. De ervaring leert dat het veel tijd en inzet vergt om samen met bewoners en corporaties tot een gedragen en uitvoerbaar uitbreidingsplan per locatie te komen.

Naast de benodigde plankosten per uitbreidingslocatie, zijn algemene plankosten voorzien voor de programmatische aansturing en het verder verkennen van mogelijke uitbreidingslocaties op middellange termijn. Hieronder valt onder meer de inzet van project- en omgevingsmanagement en benodigde

vakdisciplines voor het nader uitwerken en bewaken van afspraken met de corporaties en de Huurdersvereniging.

Uitbreiding met een standplaats en huurwagen

De corporaties hebben een globale rendementsberekening uitgevoerd voor het krijgen van inzicht in de financiële haalbaarheid. Dit is gedaan op basis van een aantal normatieve uitgangspunten, zoals de standaard huurwagen die in paragraaf 5.2 is omschreven.

De globale kosten voor aanbrengen van bestrating op een standplaats en realiseren van een berging variëren tussen de € 35.000 en € 45.000, afhankelijk van aansluitingen erin en een uitvoering als prefab of in steen. De aanschaf van een te verhuren woonwagen varieert tussen € 80.000 en € 100.000, afhankelijk van uitvoering en gasloos. Tegenover een hogere investering voor een gasloze woonwagen staat dan wel een door de corporaties extra te vragen maandelijkse vergoeding aan huurder (zogeheten EPV) en heeft de huurder lagere energielasten.

Daarnaast zijn er jaarlijkse kosten voor onderhoud en beheer te rekenen. Allerlei andere (organisatie)-kosten zijn hierin niet meegerekend. Dit betreft een nieuwe plek met een nieuwe huurwagen.

Een eerste doorrekening in de investeringsmodellen van de corporaties leidt tot een fors tekort (onrendabele top) die niet in verhouding staat tot die van een reguliere sociale woning. De bijbehorende IRR (Internal Rate of Return; interne opbrengstvoet) ligt ver onder de investeringskaders en beleidsnormen van zowel corporaties als (externe) toezichthouders.

Een van de redenen van het verschil met een reguliere sociale woning is de kortere afschrijvingstermijn en dat de grondwaarde op nul wordt gewaardeerd vanwege de specifieke bestemming. Daarmee is er een groter verschil (onrendabele top) tussen de marktwaarde in verhuurde staat en de benodigde stichtingskosten.

Bovenstaande is op basis van het uitgangspunt van verhuur van een standplaats inclusief woonwagen. Hierbij is gerekend met een verhuur aan de primaire doelgroep van de corporaties tot aan maximaal de 2^{e} aftoppingsgrens, zie paragraaf 3.2. Er is echter ruimte om in 5% van alle gevallen (van passend toewijzen) hiervan af te wijken; dit vergt nadere uitwerking in het vervolg.

Uitbreiding met een standplaats

Het inrichten van een standplaats en plaatsen van een berging – zonder het plaatsen van een huurwagen – is vele malen goedkoper (geen aanschaf van een woonwagen). Hiertegenover staan lagere huuropbrengsten per maand voor alleen het verhuren van een standplaats (ca. € 200 per maand). Deze business case geeft als uitkomst een onrendabele top die lager ligt dan bij een huurwagen, maar een meer negatieve IRR vanwege de lage kasstroom aan huuropbrengsten in relatie tot de benodigde investeringen aan het begin. Het verhuren van een standplaats, zonder huurwagen, kent echter een beter risicoprofiel als het gaat om leegstand en beheerkosten.

6.3 Subsidies

Onderdeel van het plan van aanpak is een onderzoek naar mogelijke subsidies voor dekking van de benodigde investeringen. Daartoe is door het InterGemeentelijk Subsidiebureau (IGSg5) een subsidiescan verricht.

De uitkomst van deze subsidiescan is dat er voor uitbreiding van woonwagenlocaties geen subsidiemogelijkheden zijn. Er is slechts één subsidiemogelijkheid (maximaal € 50.000) voor projecten en activiteiten ten behoeve van de participatie en emancipatie van de Sinti en Roma in Nederland. Deze subsidie ziet niet toe op het financieren van (fysieke) uitbreiding van standplaatsen.

De regio Arnhem Nijmegen, waaronder de gemeente Arnhem, heeft op 4 maart 2020 een Woondeal met het Rijk gesloten. Met de Woondeal begint de regio aan een langjarige samenwerking met het Rijk met als doel om de woningmarkt beter te laten functioneren en sneller woningen te kunnen realiseren.

In de Woondeal zijn met partners zoals corporaties aan de hand van vijf kernthema's afspraken met het Rijk gemaakt over versnelling. De thema's zijn Groei, Bereikbaarheid, Betaalbaarheid, Circulariteit, Leefbaarheid. In de Woondeal worden diverse concrete afspraken gemaakt, waaronder het inrichting van een 'ontwikkeltafel' met het rijk en private partijen zoals ontwikkelaars en corporaties, maar ook zorgpartijen e.d. Doel daarvan is om de woningmarkt beter te laten functioneren en een meer constante bouwstroom te kunnen realiseren (het voorkomen van pieken en dalen in de woningproductie). De gebieden in de Woondeal worden ook voorgedragen voor de woningbouw impulsgelden die beschikbaar zijn gesteld door het Rijk en er is afgesproken dat de regio een korting op de verhuurderheffing krijgt. Overigens geldt deze verhuurderheffing al niet voor woonwagenstandplaatsen.

Over de specifieke doelgroep van woonwagenbewoners is in de Woondeal het volgende afgesproken:

> *60. Woonwagenbewoners*
>
> *Met de invoering van het landelijk beleidskader gemeentelijke woonwagen- en standplaatsenbeleid stellen gemeenten het beleid voor woonwagens en standplaatsen vast als onderdeel van het volkshuisvestingsbeleid. Het beleid dient voldoende rekening te houden met en ruimte te geven voor het woonwagenleven van woonwagenbewoners. Een woningzoekende woonwagenbewoner die dit wenst, zou binnen een redelijke termijn kans moeten hebben op een standplaats. De corporaties zijn een belangrijke partij om in de huisvesting van woonwagenbewoners, voor zover deze tot de doelgroep behoren, te voorzien. Voorwaardelijk voor effectief woonwagen- en standplaatsenbeleid is dat de behoefte helder is. Het Rijk ondersteunt de partijen via het programma bij Platform 31 zowel met de ontwikkeling van het beleid, zoals het in beeld brengen van de behoefte, alsook bij de implementatie ervan door middel van een kennis- en leerprogramma voor gemeenten.*

In de Woondeal zijn geen afspraken gemaakt over financiering van de onrendabele kosten van uitbreiding van woonwagenstandplaatsen.

6.4 Vervolg

Conclusie is dat voor het realiseren van een standplaats er geld bij moet. Zowel voor gemeente als voor de corporaties sluit de business case negatief. De dekking uit een grondprijs resp. verhuur is onvoldoende om alle kosten voor gemeente en corporaties op te vangen. Omdat partijen invulling willen geven aan de beleidsopgave om huisvesting te bieden voor de specifieke doelgroep van woonwagenbewoners, is verkend met welke kosten voor uitbreiding gemeente en corporaties te maken krijgen.

De grondprijs van € 29.500 voor sociale woningbouw geldt voor een kavel van 120 m^2. Als de kavel afwijkt, is in de gemeentelijke grondprijzennota opgenomen dat er een verrekening van de kavelprijs kan plaatsvinden. Gelet op een gemiddelde grootte van een standplaats van 200 m^2, zou de grondprijs evenredig hoger moeten zijn voor de extra grootte. Omdat de business case voor een extra standplaats en huurwagen negatief is, is het een nadrukkelijke overweging om de grondprijs van € 29.500 voor een standplaats van gemiddeld/ongeveer 200 m^2 toe te passen in plaats van sociale woningbouwkavel van 120 m^2.

Vanuit de corporaties worden randvoorwaarden gesteld aan de maximale hoogte van de onrendabele top, de IRR en aan exploitatielasten. Dit is ook bij realisatie van sociale woningbouw het geval. Op basis hiervan zal nader overleg tussen gemeente en corporaties over de financiële uitgangspunten moeten plaatsvinden, waaronder verdeling van kosten en de grondprijs.

Dit betekent dat de gemeente een afweging en besluit moet nemen over een aanpassing in de sociale grondprijs voor specifiek woonwagenplaatsen en mogelijk het inbrengen van gronden om niet via een nader te bepalen constructie. De corporaties dienen een standpunt in te nemen over het accepteren van een onrendabele top en IRR in het verhuren van nieuwe huurwagens.

Voor wat betreft financiële besluitvorming dient per uitbreidingslocatie een grondexploitatie c.q. investeringsbudget opgesteld te worden. De dekking daarvoor dient integraal afgewogen te worden via de

reguliere procedure van perspectiefnota en programmabegroting. Hierbij kan worden voorgesteld om te laten besluiten over een integraal totaalbudget voor uitbreiding woonwagenlocaties met financiële middelen voor locatie(s) op korte termijn. Hiermee wordt voorkomen dat bij het vaststellen van een nieuwe grondexploitatie c.q. investeringsbudget per locatie er gezocht moet worden naar dekking. Dit werkt praktisch en geeft helderheid over het beschikbaar stellen van geld voor de locaties die kansrijk zijn op korte termijn. Daarnaast biedt het flexibiliteit om middelen in te zetten voor locatie(s) die bij nadere uitwerking meer of minder kansrijk zijn op de korte termijn.

Van de woonwagenlocatie Bethaniënstraat zijn financiële consequenties voor uitbreiding (die onlosmakelijk zijn verbonden met de unieke situatie van het verwijderen van de illegale, verontreinigde grondwal) apart inzichtelijk gemaakt. De raad heeft op 27 mei 2020 ingestemd met het voorstel voor uitbreiding met 3 tot 6 extra standplaatsen en daarvoor de financiële middelen beschikbaar gesteld.

Ten aanzien van financiële bijdragen door derden verdient het aanbeveling om een lobbytraject op te zetten richting het ministerie van Binnenlandse Zaken om te bezien of (bijvoorbeeld in een pilot) het plan van aanpak voor uitbreiding van woonwagenlocaties in Arnhem kan worden geïntegreerd in de uitwerking van de Woondeal.

7 Risico’s

Het uitbreiden met extra standplaatsen in uit te werken projecten en verdere verkenningen naar (middel)lange termijn kent risico’s. Deze liggen vooral op de volgende aspecten:

- Het vertrouwen en verwachtingen van woonwagenbewoners in de voortgang en resultaten. Het woonbehoefteonderzoek heeft geleid tot verwachtingen die niet realiseerbaar zijn. Het is daarom belangrijk om duidelijk over reële resultaten te zijn en om het gesprek mét de woonwagenbewoners te voeren. hebben en niet over hen. De vertegenwoordigende rol van de Huurdersvereniging is daarbij belangrijk in de communicatie naar de achterban.
- De uitvoerbaarheid van een nieuw toewijzingsbeleid op basis van familieverbanden. Het voorgestelde toewijzingsbeleid is gericht op de specifieke familiecultuur van woonwagenbewoners. Een uitwerking in concrete regels, die eerlijk en toekomstbestendig zijn, moet nog juridisch en organisatorisch vormgegeven worden. Het is van belang dat deze uitwerking én praktisch en juridisch uitvoerbaar blijft én op draagvlak bij alle woonwagenbewoners kan blijven rekenen. Een uitbreiding op een locatie zal niet slagen als er onenigheid ontstaat over voor wie de nieuwe plekken zijn.
  Voor de gemeente Arnhem en de corporaties is het van belang dat deze concrete toewijzingsregels voldoende waarborgen bieden dat ongewenste effecten tussen gemeenten in de regio zo veel als mogelijk voorkomen moeten worden. Dit moet een vast onderdeel worden van de subregionale overleggen over woonbeleid die tussen directe omliggende gemeenten worden gevoerd.
- Het is nog niet zeker of de financiële consequenties voor gemeente en corporaties geaccepteerd en gedekt gaan worden.
- Kostenoverschrijdingen bij nadere uitwerking van plannen en/of ontbreken van draagvlak en/of nieuwe, aanvullende eisen of wensen.
- Risico’s in planologische procedures bij uitbreidingen.

8 Het vervolg

8.1 Voorstel

Voor het realiseren van extra standplaatsen is het noodzakelijk dat het financiële tekort in de business case gedekt wordt. Dit betekent dat gemeente en corporaties haalbare en gedragen afspraken moeten gaan maken over verdeling van kosten om uitbreiding van woonwagenlocaties mogelijk te kunnen maken.

Naast het financiële tekort op het realiseren van extra standplaatsen, is er ook budget nodig voor afstemming met corporaties en begeleiden van de doelgroep (waaronder overleg met de Huurdersvereniging). Deze plankosten zijn overkoepelend en behoren niet tot de afzonderlijke grondexploitaties c.q. investeringsbudgetten van mogelijke uitbreidingslocaties.

Uitgaande van het bereiken van een haalbare kostenverdeling met de corporaties en financiële dekking, is er viertal kansrijke locaties voor uitbreiding op korte termijn. Gelet op het opdoen van ervaring en een beheersbare scope, wordt echter aanbevolen om niet alle kansrijke locaties gelijktijdig uit te werken en op te pakken, maar te beginnen met 1 of 2 pilotlocatie(s). Deze opgave moet in de prestatieafspraken worden opgenomen, naast procesafspraken over verkenningen naar de (financiële) (on)mogelijkheden van uitbreidingen op (middel)lange termijn.

In het plan van aanpak zijn hoofdlijnen verkend voor het vormgeven van toewijzingsbeleid met als uitgangspunt het kunnen samenwonen in familieverband. In een vervolgfase moet dit nader uitgewerkt worden in eenduidige, eerlijke en uitvoerbare regels. De regels moeten familiebanden respecteren, maar tevens passen bij de situatie ter plekke zoals of er al wel of geen huurwagen staat en inkomensdoelgroep. De organisatie en het beheer van het toewijzingsbeleid (zoals inschrijven, registreren en voordragen) moet dan tevens vorm worden gegeven. Daarbij kan gedacht worden aan het laten inschrijven en registreren bij een ondersteunende partij of samenwerkingsverband (bijvoorbeeld Entree).

Door het nader uitwerken en bepalen van een toewijsregeling wordt invulling gegeven aan de Huisvestingsverordening en is een aanvulling op de verordening niet nodig. De hoofdlijnen uit het plan van aanpak worden onderdeel van het gemeentelijk woonwagenbeleid en opgenomen in de Woonvisie.

8.2 Aanbevelingen

Voor de verdere uitwerking worden de volgende aanbevelingen meegegeven:

- Inzetten op 1 of 2 pilotproject(en) om praktische kennis en ervaring op te doen met uitbreiding, inzicht te krijgen in daadwerkelijke kosten en gelet op risicobeheersing. Deze ervaringen kunnen worden gebruikt voor mogelijke toekomstige uitbreidingen.
- In de organisatorische aansturing uit te gaan van een programmateam dat afspraken met corporaties en de Huurdersvereniging verder uitwerkt en bewaakt. Per uitbreidingslocatie een projectteam in te richten, waarbij voor de daadwerkelijke werkzaamheden tevens een hierin gespecialiseerd bureau kan worden ingeschakeld.
- Het maken van procesafspraken met corporaties over verkenningen naar de (financiële) (on)mogelijkheden van uitbreidingen op de middellange en lange termijn.

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Arnhem
Opgesteld door	Afdeling Project- en Interimmanagement Dhr. J. van de Kamp
In samenwerking met	Beleidsafdelingen gemeente Arnhem Vivare Volkshuisvesting Arnhem Portaal Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem
Status	Definitief, versie 1.0
Datum	15 juni 2020

Bijlagen

A. Overzicht woonwagenlocaties

B. Mogelijke uitbreidingen woonwagenlocaties

C. Inspectierapport brandveiligheid, VGGM, d.d. 5-9-2019

D. Quick scan geluidseffecten en -maatregelen, DGMR, d.d. 18-2-2020

Bijlage A Overzicht woonwagenlocaties

Locaties in eigendom van corporaties.

Joris van der Haagenlaan

Klingelbeekseweg

Merwedestraat

Bethaniënstraat

Gelderse Rooslaan

Dordrechtweg

Immerlooplein

Ir. Molsweg

Huissensedijk

Frieslandsingel

Groningensingel

Meliskerksestraat

De Pas

Erasmussingel

GEMEENTE Arnhem

Eusebiusbuitensingel 53
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

www.arnhem.nl
gemeente@arnhem.nl
0900 - 1809

Project:
Plan van aanpak uitbreiding woonwagenlocaties

Onderdeel:
Overzicht bestaande locaties

Cluster:	Afdeling:	Getekend:	Goedgekeurd:	Datum uitgifte:	Status:
Openbare Ruimte	Ontwerp	SaalBe	KampJe	15.04.2020	CO

Formaat:	Schaal:	Documentcode:	Tekeningnummer:	Blad:	Aantal:
594x841 mm	1 : 15000	2018-SI-00313.dgn	215	14	14

Bijlage B Mogelijke uitbreidingen woonwagenlocaties

Locatie Frieslandsingel	Portaal

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Vanuit oogpunt van stedenbouw en landschap is een uitbreiding/verdubbeling van een rij woonwagens denkbaar. Aandachtspunten zijn een goede ruimtelijke en landschappelijke inpassing die aansluit bij de omgeving en parkeren.
- Locatie kent bestemming Groen, met dubbelbestemming 'Waarde – Landschap 1'. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak.
- Vanuit omgevings- en milieukwaliteit zijn geen belemmeringen voorzien.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 5 extra standplaatsen, waarvan 1 bewoner wil verhuizen vanaf locatie Huissensedijk.
- Waarvan 5 huurwagens.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Mogelijke ruimte voor 5 extra standplaatsen (aanduiding A).

Conclusie en voorstel:

- Kansrijke locatie voor **korte termijn**, met inachtneming van ruimtelijke beoordeling.
- Uitbreiding met 4 tot 5 standplaatsen en huurwagens, afhankelijk van o.a. concrete verhuiswens van bewoner vanaf Huissensedijk.

Locatie Huissensedijk	Portaal

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- De locatie is fysiek 'ingeklemd' in de omgeving. Ruimtelijk en landschappelijk zijn er geen uitbreidingsmogelijkheden.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 2 extra standplaatsen, waarvan 1 geïnteresseerde thans wonend is.
- Waarvan 2 huurwagens.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Geen.

Conclusie en voorstel:

- Geen uitbreiding.

Locatie De Pas	Vivare

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Uitbreidingsmogelijkheden zijn ruimtelijk en landschappelijk beperkt, mede gelet op huidig gebruik.
- De onderzochte locaties kennen bestemming Groen, met dubbelbestemming 'Waarde – Landschap 1'. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak en parkeren.
- Vanuit omgevings- en milieukwaliteit is geluid een belemmering. Geluid wegverkeer is hoger dan de streefwaarde, maar lager dan de grenswaarde. Hiervoor is een procedure nodig gelet op ineffectiviteit van maatregelen. Voor sportvelden is een motivering noodzakelijk en een schermmaatregel te overwegen.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 4 extra standplaatsen, waarvan 1 geïnteresseerde thans wonend is.
- Waarvan 3 huurwagens.
- Waarvan 1 geïnteresseerde (die ook wonend is) een eigen wagen op eigen grond wil.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Geen.

Conclusie en voorstel:

- Geen uitbreiding.

Locatie Dordrechtweg	Vivare

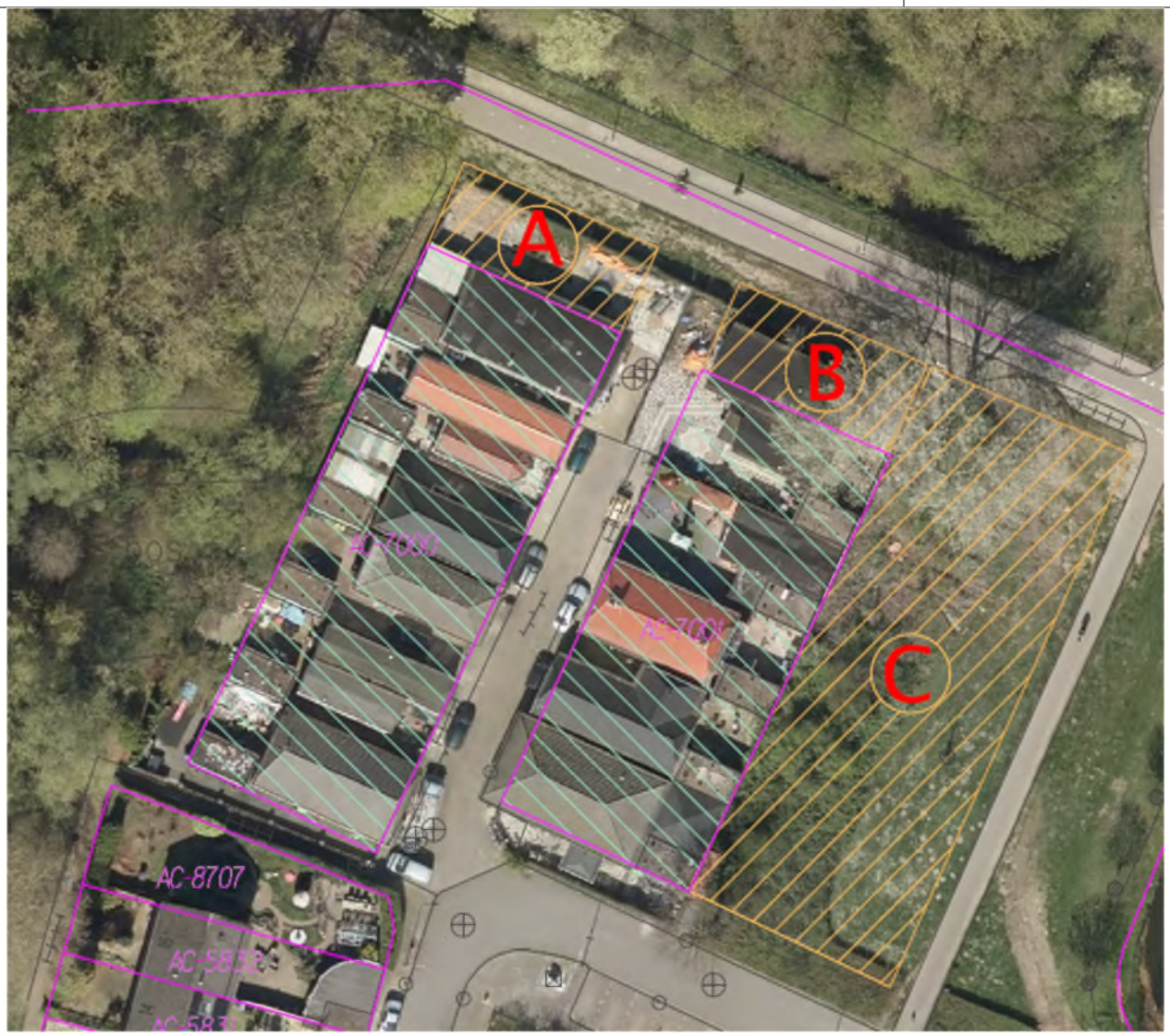

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Vanuit oogpunt van stedenbouw en landschap slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden gelet op (recreatieve) groene dooradering van de wijk, ontbreken van ruimtelijke eenheid voor het kamp en noodzaak van eigen ontsluiting. Belang is behoud groene buffer.
- De onderzochte locaties kennen bestemming Groen. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak en parkeren.
- Vanuit omgevings- en milieukwaliteit is geluid een belemmering. Het railverkeersgeluid ligt boven de voorkeurswaarde, maar onder de grenswaarde. Maatregelen voor het spoor zijn niet doeltreffend. Een hogere waarde is nodig.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 6 extra standplaatsen, waarvan 3 geïnteresseerden thans wonend zijn.
- Waarvan 6 huurwagens.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Wens Huurdersvereniging is reconstructie en verruiming van huidige locatie i.v.m. leefbaarheid en bereikbaarheid. Een uitbreiding op bestaande locatie is niet gewenst.

Conclusie en voorstel:

- Geen uitbreiding op bestaande locatie.
- Onderzoek naar mogelijkheden en financiering voor reconstructie op **lange termijn**. Of dan extra standplaatsen mogelijk zijn, is onzeker.

Locatie Erasmussingel	Vivare

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Ruimtelijk lijkt uitbreiding goed mogelijk en landschappelijk goed in te passen. Belangrijk aandachtspunt is of met een uitbreiding het kamp niet te groot wordt gelet op leefbaarheid en beheersbaarheid.
- De onderzochte locaties kennen bestemming Groen. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak en parkeren.
- De geluidbelasting van wegverkeer is hoger dan de voorkeurswaarde, maar lager dan de grenswaarde. Een geluidscherm aan voorzijde is niet realistisch. Snelheidsverlaging op Erasmussingel is noodzakelijk, anders een procedure hogere waarde.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 12 extra standplaatsen, waarvan 6 geïnteresseerden thans wonend zijn.
- Waarvan 8 huurwagens.
- Waarvan 4 eigen wagens op eigen grond.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Mogelijke ruimte voor 11 extra standplaatsen.
- Signaal vanuit Huurdersvereniging is verdeelde meningen vanaf het kamp over wel/niet benutten van groenstrook voor extra plaatsen in relatie tot huidige uitzicht en spelen.

Conclusie en voorstel:

- Huurdersvereniging gaat in overleg met bewoners.
- Onderzoek naar mogelijkheden en wensen voor **middellange termijn**.

Locatie Groningensingel	Vivare

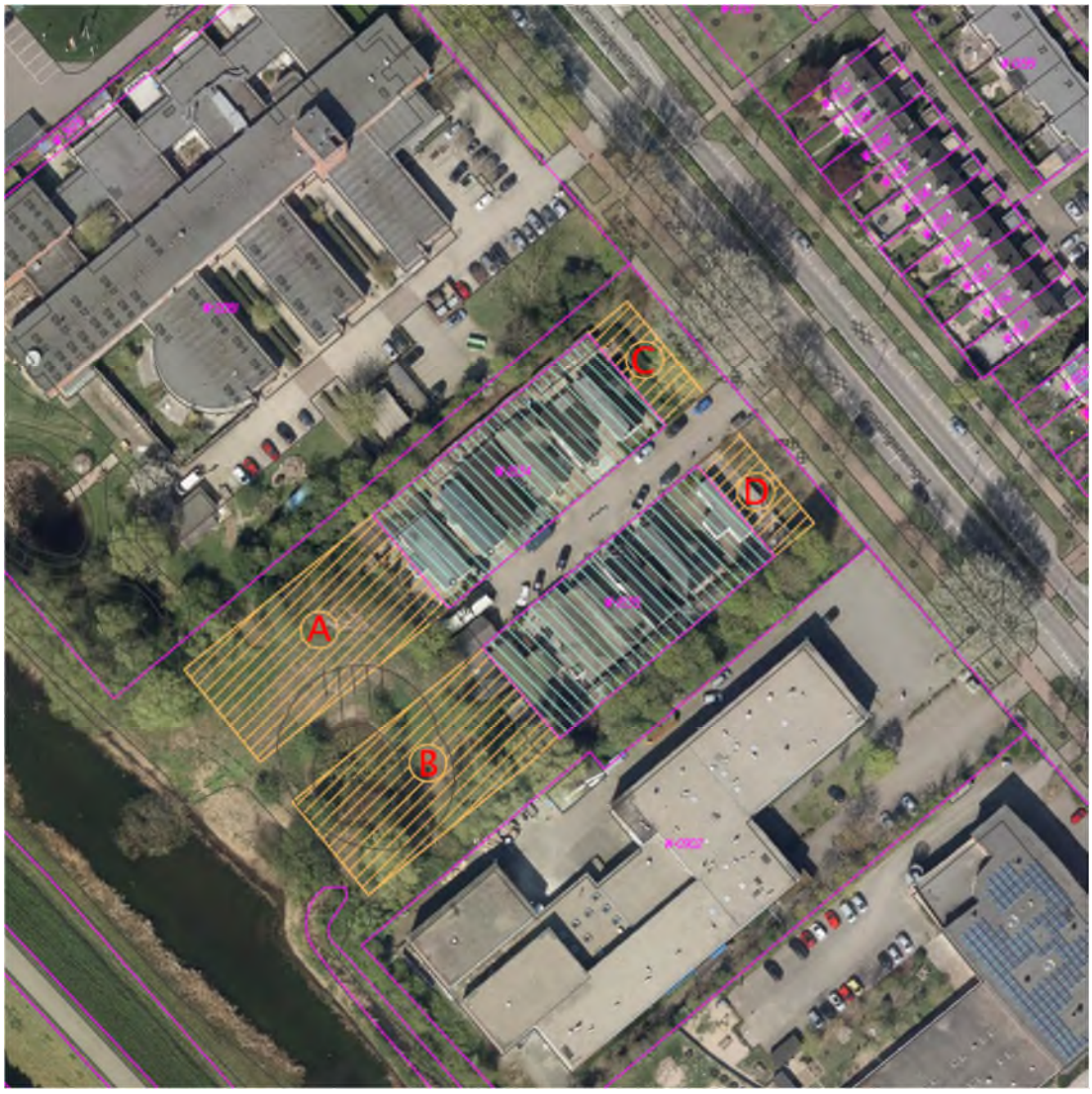

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Fysiek lijkt uitbreiding goed mogelijk. De locatie is echter onderdeel van moeraszone en vanuit landschappelijk en ecologisch optiek niet voor de hand liggend. Verbreding van scope is de verkenning naar Lorentz locatie en strook langs kanaal. Dit biedt mogelijke kansen voor alternatieve inpassing en/of compensatie moeraszone en uitbreiding van standplaatsen.
- De westelijke locaties kennen bestemming Natuur. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak en parkeren.
- Aan westzijde geenmilieu-belemmeringen. Voor oostzijde zijn geluidsmaatregelen nodig.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 9 extra standplaatsen, waarvan 1 geïnteresseerde wonend is, 2 geïnteresseerden liever naar eigen familiekamp gaan.
- Waarvan 3 huurwagens.
- Waarvan 6 eigen wagens op eigen grond.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Mogelijke ruimte voor 8 extra standplaatsen (aanduidingen A en B).

Conclusie en voorstel:

- Onderzoek naar mogelijkheden en wensen voor **middellange termijn**, afhankelijk van verkenning Lorentz locatie en concrete behoefte naar huur- en eigen wagens.

Locatie Joris van der Haagenlaan	Vivare

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Uitbreiding aan oostzijde en zuidzijde lijkt weinig ruimte te laten voor een goede landschappelijke inpassing gelet op cultuurhistorische waardevolle Schelmseweg en aanliggend landschap.
- De locaties kennen bestemming Groen. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is parkeren op eigen terrein.
- Vanuit omgevings- en milieukwaliteit zijn de hoogspanningslijnen een belemmering. Een uitbreiding (i.c. nieuwe woonbestemming) is niet mogelijk in verband met ligging binnen de specifieke zone van de hoogspanningsverbinding.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- Geen behoefte.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Geen gelet op belemmering hoogspanningslijn.

Conclusie en voorstel:

- Geen uitbreiding.

Locatie Merwedestraat	Vivare

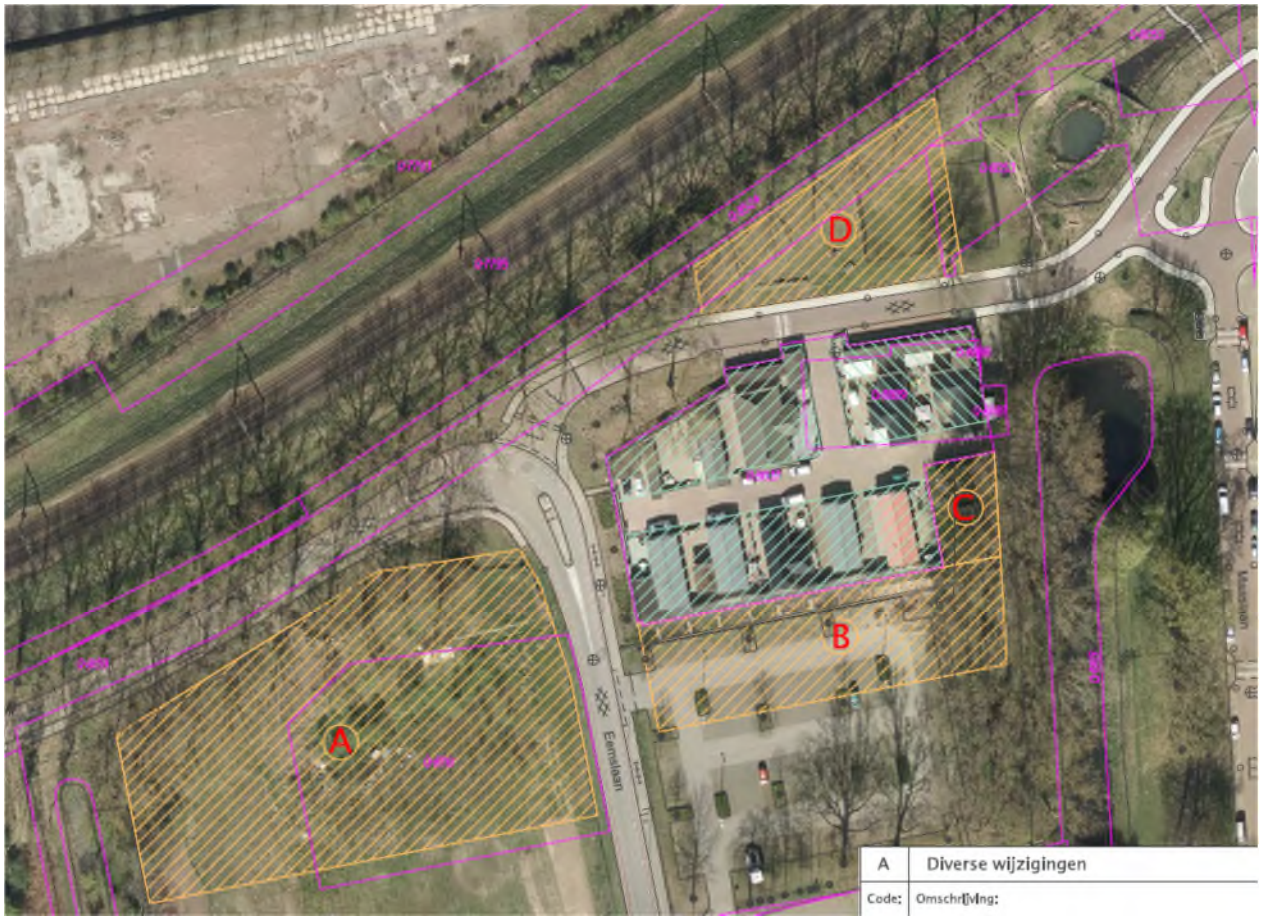

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Noordzijde (D) is niet logisch en ongewenst gelet op eerdere verplaatsing en realisatie ecozone en speelveld. Aan zuidzijde is uitbreiding minder wenselijk gelet op parkeergebruik en ontbreken van ruimtelijke eenheid en sociale cohesie met bestaande kamp. Dit geldt ook voor uitbreiding westzijde (A), waarbij een doorsnijding middels een weg ongewenst is.
- De locaties kennen bestemming Groen. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak en parkeren.
- Geluid railverkeer vereist een procedure hogere waarde. Voor geluid wegverkeer is schermmaatregel of snelheidsverlaging nodig.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 16 extra standplaatsen, waarvan 11 geïnteresseerden wonend zijn.
- Waarvan 16 huurwagens.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Mogelijke ruimte voor 5 of 6 extra standplaatsen aan zuidzijde ten koste van openbare parkeerplaats (C en B).
- Extra plaatsen afhankelijk van integrale herontwikkeling Merwedeterrein.

Conclusie en voorstel:

- Onderzoek naar mogelijke uitbreiding richting zuidzijde op **middellange termijn**, afhankelijk van visie Merwedeterrein, gebruik parkeerterrein en concrete verhuiswens.
- Mogelijke uitbreiding en verbeteren leefbaarheid te onderzoeken op **lange termijn**, afhankelijk van visie op Merwedeterrein en financiering.
- Geen uitbreiding aan spoorzijde (D).

Locatie ir. Molsweg	Volkshuisvesting

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Uitbreiding richting (c.q. tot op) de Huissensestraat is ongewenst vanwege behoud van ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit van groene randen van de Huissensestraat.
- De locaties kennen bestemming Groen. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak en parkeren. Uitgangspunt is geen uitweg aan de Huissensestraat. Interne ontsluiting via kamp is complex gelet op bestaande inrichting.
- De geluidbelasting van wegverkeer is hoger dan de grenswaarde. Maatregelen als een scherm, stil asfalt of snelheidsverlaging zijn niet effectief.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 4 extra standplaatsen, waarvan 2 geïnteresseerden wonend zijn.
- Waarvan 4 huurwagens.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Geen gelet op geluidsbelemmering wegverkeer.

Conclusie en voorstel:

- Geen uitbreiding.

Locatie Immerlooplein	Volkshuisvesting

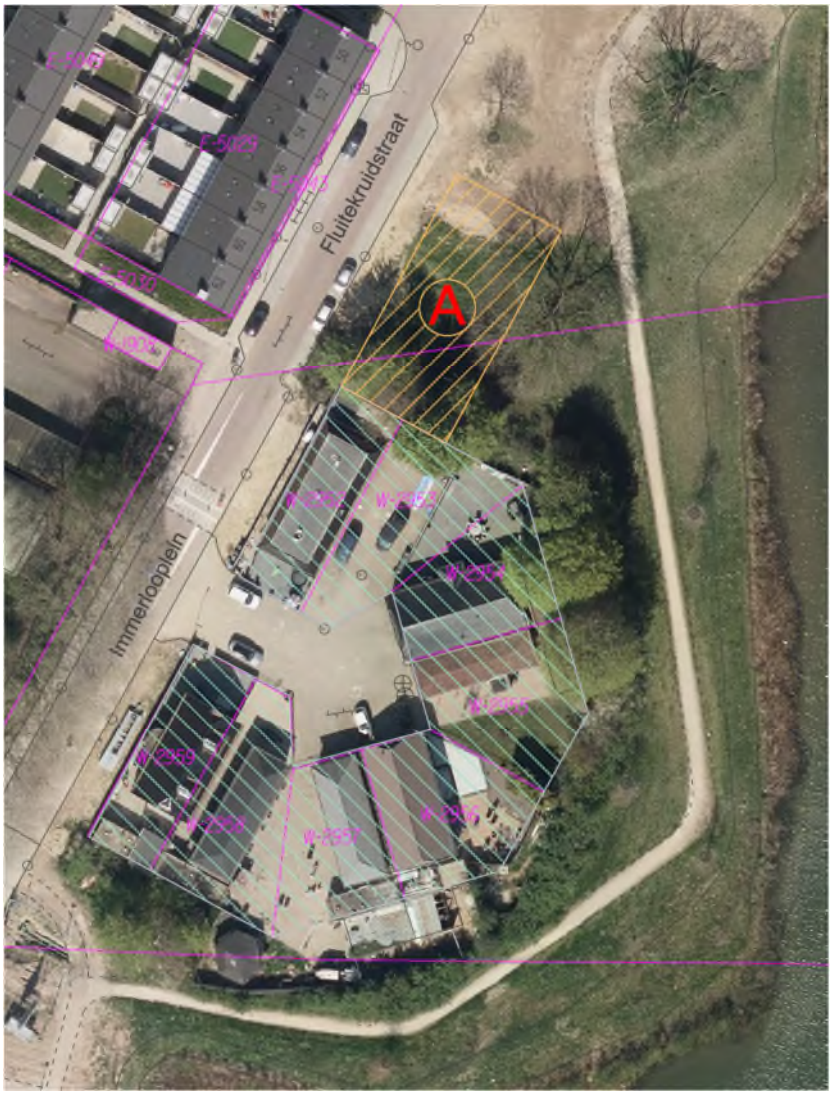

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Ruimtelijke is de locatie niet logisch, omdat een nieuwe standplaats door zijn situering geen onderdeel uitmaakt van het bestaande kamp waardoor de herkenbare eenheid teniet wordt gedaan. Op de locatie is een herdenkingsmonument aanwezig.
- Locatie kent bestemming Groen, met dubbelbestemming 'Waarde – Landschap 1'. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak. Locatie ligt mogelijk in toekomstig tracé stadswarmte.
- Aandacht voor (compenseren) parkeren.
- Vanuit omgevings- en milieukwaliteit zijn geen belemmeringen voorzien.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 4 extra standplaatsen, waarvan 3 geïnteresseerden wonend zijn.
- Waarvan 2 huurwagens.
- Waarvan 1 eigen wagen op eigen grond.
- Waarvan 1 eigen wagen op te huren grond.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- In theorie 1 tot 2 extra plaatsen, echter is op onderzochte uitbreidingsruimte een monument aanwezig. Huurdersvereniging erkend behoud van monument.

Conclusie en voorstel:

- Geen uitbreiding.

Locatie Gelderse Rooslaan	Volkshuisvesting

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Locatie is ruimtelijk en landschappelijk in te passen. Aandachtspunt is zorgen voor nieuwe ruimtelijke eenheid van extra plaatsen ten opzichte van het kamp. Vanuit de wijk was er een initiatief voor een pluk- en moestuin, dit is tevens in afweging met de waterberging.
- Locatie kent bestemming Groen. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Gebied is aangewezen als noodzakelijke waterberging voor Malburgen-West. Het zoekgebied A is aangepast en begrensd op de waterberging incl. een onderhoudsstrook van 5m.
- Extra uitweg op Gelderse Rooslaan is ongewenst. Dit is aandachtspunt in relatie tot opties voor interne ontsluiting en mogelijke verplaatsing van woonwagens.
- Geluid van wegverkeer is hoger dan de voorkeurswaarde, maar lager dan de grenswaarde. Niet realistisch om aan Eldenseweg maatregelen te nemen. Maatregelen aan de Gelderse Rooslaan zijn niet effectief. Procedure hogere waarde nodig.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 4 extra standplaatsen, waarvan 1 geïnteresseerde wonend is.
- Waarvan 4 huurwagens.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Mogelijke ruimte voor in principe 4 extra standplaatsen, afhankelijk van exacte opgave en inpassing van waterberging.

Conclusie en voorstel:

- Kansrijke locatie voor **korte termijn**, met inachtneming van ruimtelijke beoordeling.
- Uitbreiding met 4 standplaatsen en huurwagens, afhankelijk van o.a. concrete verhuiswens.

Locatie Meliskerkestraat	Volkshuisvesting

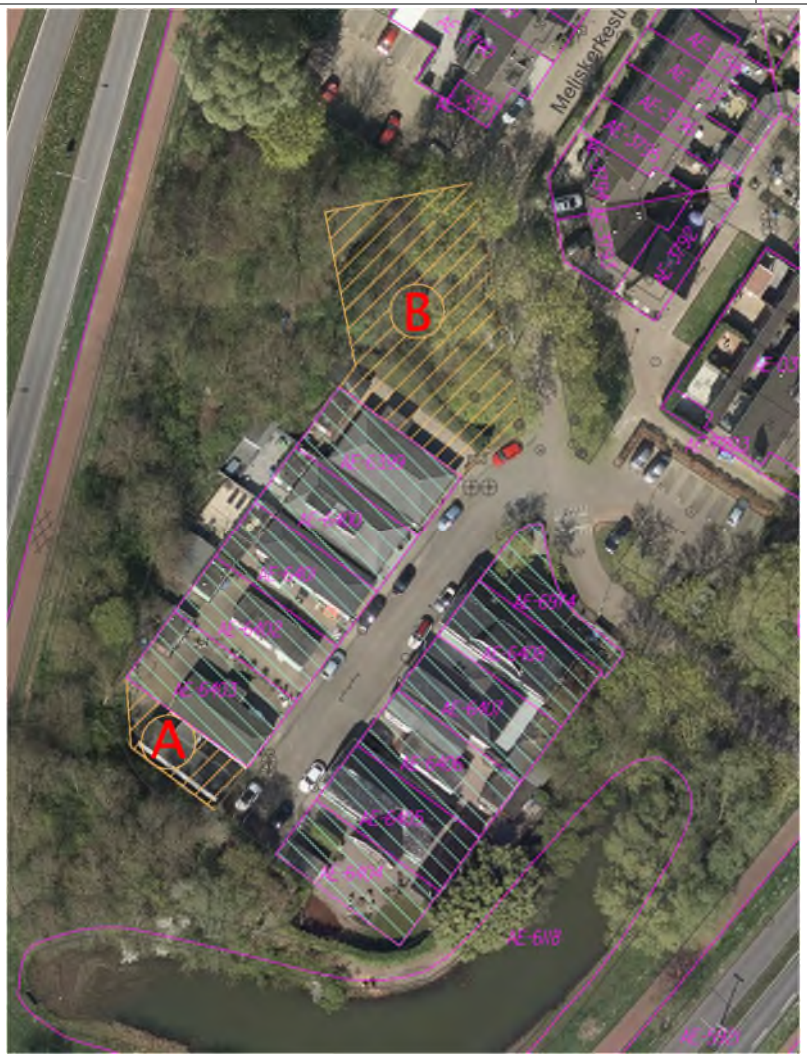

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Locatie sluit direct aan op woonstraat en tegenover gelegen woningen. Nieuwe standplaats heeft geen ruimtelijke relatie meer met bestaande waardoor heldere ruimtelijke eenheid ontbreekt. Er is geen landschappelijke groene inpassing mogelijk.
- Locatie kent bestemming Groen met dubbelbestemming 'Waarde - Landschap 1'. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- Aandachtspunt is watercompensatie voor toename verhard oppervlak en parkeren. Vanuit mobiliteit geschikt geacht.
- Het noordelijke deel B voldoet aan de grenswaarde. Maatregelen kunnen de geluidsbelasting wel beperken, maar niet onder de voorkeurswaarde brengen. Eventueel procedure hogere waarde nodig.

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- 9 extra standplaatsen, waarvan 4 geïnteresseerden wonend zijn.
- Waarvan 5 huurwagens.
- Waarvan 4 eigen wagen op eigen grond.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Mogelijke ruimte voor 1 extra standplaats (aanduiding B).

Conclusie en voorstel:

- Kansrijke locatie voor **korte termijn**, met inachtneming van ruimtelijke beoordeling.
- Uitbreiding met 1 standplaats en huurwagen.

Locatie Klingelbeekseweg	Volkshuisvesting

Ruimtelijke/planologische beoordeling:

- Vanuit landschappelijk en ruimtelijk oogpunt is een uitbreiding in het parkgebied ongewenst. Tevens is dit groencompensatie voor het bebouwen van Hoogstede. Op de noordoostelijke hoek van het parkgebied bevindt zich een bunker met geschutskoepel.
- Locatie kent bestemming Groen met dubbelbestemming 'Waarde - Landschap 1'. Groenvisie en groencompensatieregels zijn van toepassing.
- In de bodem onder het aangrenzende parkgebied bevindt zich een restverontreinigingscontour die is voorzien van een afdeklaag (leeflaag).

Behoefte uit inventarisatieonderzoek:

- Geen behoefte.

Mogelijke uitbreidingsruimte:

- Geen.

Conclusie en voorstel:

- Geen uitbreiding.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Brandweer

Rapportage Schouw Bethaniënstraat 222 tm 238

Datum : 05–09-2019

Aan : Henk Kamerbeek

Van : Abel Drent

Kopie aan :

Inleiding:
Vanuit het gemeente Arnhem is brandweer Gelderland-Midden gevraagd om een schouw brandveiligheid uit te voeren bij de woonwagens op de standplaatsen aan de Bethaniënstraat 222 tot en met 238 te Arnhem. De basis voor de schouw is de beoordeling van de brandveiligheid overeenkomstig het Bouwbesluit 2012 en daaraan gekoppeld het bestemmingsplan.
Het bestemmingsplan is als bijlage 1 toegevoegd. Vanuit het bestemmingsplan zijn geen eisen met betrekking tot de brandveiligheid opgenomen, derhalve is de schouw uitgevoerd conform het Bouwbesluit.

Beoordeling volgens het Bouwbesluit:
Beantwoorden vraag:
Voldoen de woonwagens op de woonwagenstandplaats aan de relevante eisen van het Bouwbesluit met betrekking tot de brandveiligheid?
De relevante eisen van het Bouwbesluit zijn aangegeven in:
Afdeling 2.2 Sterkte bij brand, hieraan wordt voldaan.
Afdeling 2.9 Beperking van het ontwikkelen van brand en rook, hieraan wordt voldaan.
Afdeling 2.10 Beperking van uitbreiding van brand, hier wordt nader op ingegaan.
Afdeling 2.12 Vluchtroutes, hieraan wordt voldaan.
Afdeling 6.5 Tijdig vaststellen van brand nieuwbouw en bestaande bouw, hier wordt nader op ingegaan.

Toelichting:
Afdeling 2.10 Beperking van uitbreiding van brand, is onderverdeeld in functionele eisen en prestatie eisen. Indien er wordt voldaan aan de prestatie eis voldoet men ook aan de functionele eis.
De prestatie eis wordt aangegeven in bijlage 2.
In bijlage 3 is aangegeven dat alleen Bethaniënstraat 222, 222a en 222b geclusterd zijn met maximaal 4 woonwagens. De afstand is meer dan 5 meter van deze 3 geclusterde woonwagens en hierbij wordt voldaan aan alle prestatie eisen, inclusief een weerstand tegen branddoorslag en brandoverslag (WBDBO) van minimaal 20 minuten (artikel 2.100 Bouwbesluit).
De overige 8 woonwagens voldoen niet aan de prestatie eis. De afstanden tussen de woonwagens variëren van minimaal 1.5m (zie bijlage 4) tot 3,5 meter. *De conclusie is dat hierbij niet wordt voldaan aan de prestatie eis.* Toch kan men concluderen dat met de huidige onderliggende afstanden van de woonwagens op gelijkwaardige veilige manier (artikel 1.3 Bouwbesluit) wordt voldaan aan de functionele eis van het Bouwbesluit. De onderbouwing is aangegeven in bijlage 5.

Rapportage Schouw Bethaniënstraat 222 tm 238

Afdeling 6.5 Tijdig vaststellen van brand nieuwbouw en bestaande bouw, het aanbrengen van rookmelders, is niet te eisen maar het advies is wel om de rookmelders te plaatsen (artikel 6.21 Bouwbesluit).

Conclusie:
Er wordt niet voldaan aan de prestatie eisen van het Bouwbesluit. Dit vormt, op basis van gelijkwaardigheid, echter geen probleem in het kader van risico gerichte brandveiligheid omdat wel aan de functionele eis wordt voldaan.

Aanbeveling:
Bij de 3 bezochte woonwagens zijn rookmelders aanwezig (zie bijlage 6). Ondanks dat deze rookmelders verouderd zijn,(ouder dan 10 jaar) functioneren de rookmelders nog wel.
Aanbeveling is, omdat een vroege detectie van rook en brand levensreddend is, bij alle 11 de woonwagenbewoners een rookmelder aan te bieden.

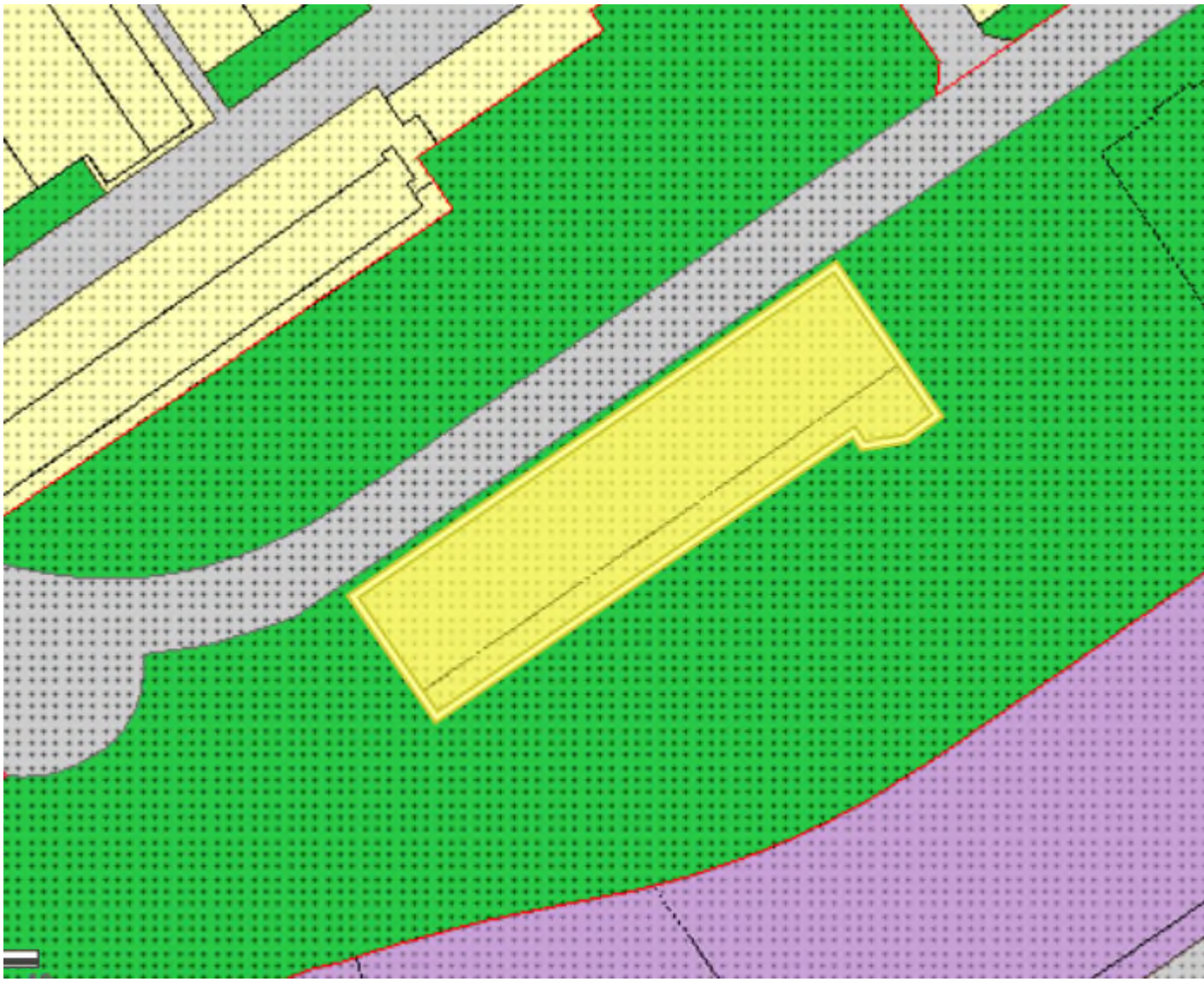

maximum bouwhoogte (m): 4
maximum aantal bouwlagen: 1

Artikel 12 Wonen - Woonwagenstandplaats

- **12.1 Bestemmingsomschrijving**
- **12.2 Bouwregels**
- **12.3 Specifieke gebruiksregels**

12.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Wonen - Woonwagenstandplaats' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

a. het wonen in woonwagens, hieronder niet begrepen bewoning van woningen of woonschepen, met dien verstande dat maximaal 12 woonwagens mogen worden geplaatst.

en daaraan ondergeschikt voor:

b. groen- en speelvoorzieningen;
c. buurtwegen, woonstraten en andere voorzieningen ten behoeve van het verkeer;
d. verblijfsgebieden.

12.2 Bouwregels

a. Op de in lid 1 van dit artikel bedoelde gronden, voorzover binnen het bouwvlak gelegen, mogen, met inachtneming van de aangegeven maximaal aantal bouwlagen en maximumbouwhoogten uitsluitend woonwagens, bijgebouwen en andere ondergeschikte binnen de bestemming passende bouwwerken worden gebouwd.
b. Op de in lid 1 van dit artikel bedoelde gronden, ter plaatse van de aanduiding 'bijgebouwen' mogen bijgebouwen en andere binnen de bestemming passende bouwwerken met een maximum bouwhoogte van 3 meter en een maximale oppervlakte van 20 m^2 worden gebouwd.

12.3 Specifieke gebruiksregels

a. Onder gebruik van de gronden en opstallen in strijd met de bestemming bedoeld in art 7.10 van de Wet ruimtelijke ordening wordt in elk geval begrepen:
    1. gebruik als beroeps- of bedrijfsmatige werk- of opslagruimte;
    2. het gebruik van bijgebouwen als zelfstandige woning en als afhankelijke woonruimte.
b. Het bepaalde in lid 12.3 onder a.1. is niet van toepassing op het gedeelte van een woning in gebruik ten behoeve van beroep aan huis door de bewoner, mits dit gedeelte niet meer bedraagt dan 1/3 van de vloeroppervlakte van de woning. Voorts mag door dit gebruik geen onevenredige aantasting van het woon- en leefklimaat ter plaatse, noch een onevenredige parkeerdruk ontstaan.

Artikel 2.83 lid 2 Bouwbesluit

Het ***tweede lid*** geeft aan dat er ten hoogste 4 woonwagens met bijgebouwen (zie voor het begrip «nevenfunctie» artikel 1.1) bij elkaar mogen liggen binnen een brandcompartiment, op voorwaarde dat de totale gebruiksoppervlakte in dat brandcompartiment aan woonwagens en bijgebouwen niet groter is dan 500 m². De onderlinge afstand die hierbij tussen de woonwagens moet worden aangehouden is niet in dit besluit geregeld. De denkbeeldige afstand van 5 m in artikel 2.84, achtste lid, die in de praktijk soms als onderlinge afstand wordt aangehouden is daar niet voor bedoeld. De in dat artikel genoemde afstand is alleen een rekenwaarde. De daadwerkelijke afstand tussen de woonwagens volgt uit het bestemmingsplan. Dit (tweede) lid geeft het bevoegd gezag alleen de mogelijkheid om op te treden tegen een brandonveilige opstelling van woonwagens al dan niet als gevolg van een onjuiste afstand tussen de woonwagens onderling. Een clusteromvang van ten hoogste 4 woonwagens biedt voldoende brandveiligheid en laat ruimte om woonwensen in te willigen. Bij dit tweede lid zijn de aanbevelingen uit de handreiking Brandveiligheid van woonwagens en woonwagenlocaties, VROM-Inspectie, 15 maart 2009 verwerkt. In het tweede lid van artikel 2.83 is bij Stb. 2014, 51 de gebruiksoppervlakte binnen het brandcompartiment van ten hoogste 500 m2 verruimd naar ten hoogste 1.000 m^2. Hiermee is het mogelijk om voortaan grotere woonwagens dan 125 m^2 te plaatsen binnen een brandcompartiment. Dit gewijzigde voorschrift past beter binnen de uitgangspunten van de hierboven genoemde Handreiking brandveiligheid van woonwagens en woonwagenlocaties, op basis waarvan de afgelopen jaren veel woonwagenlocaties opnieuw zijn ingericht.

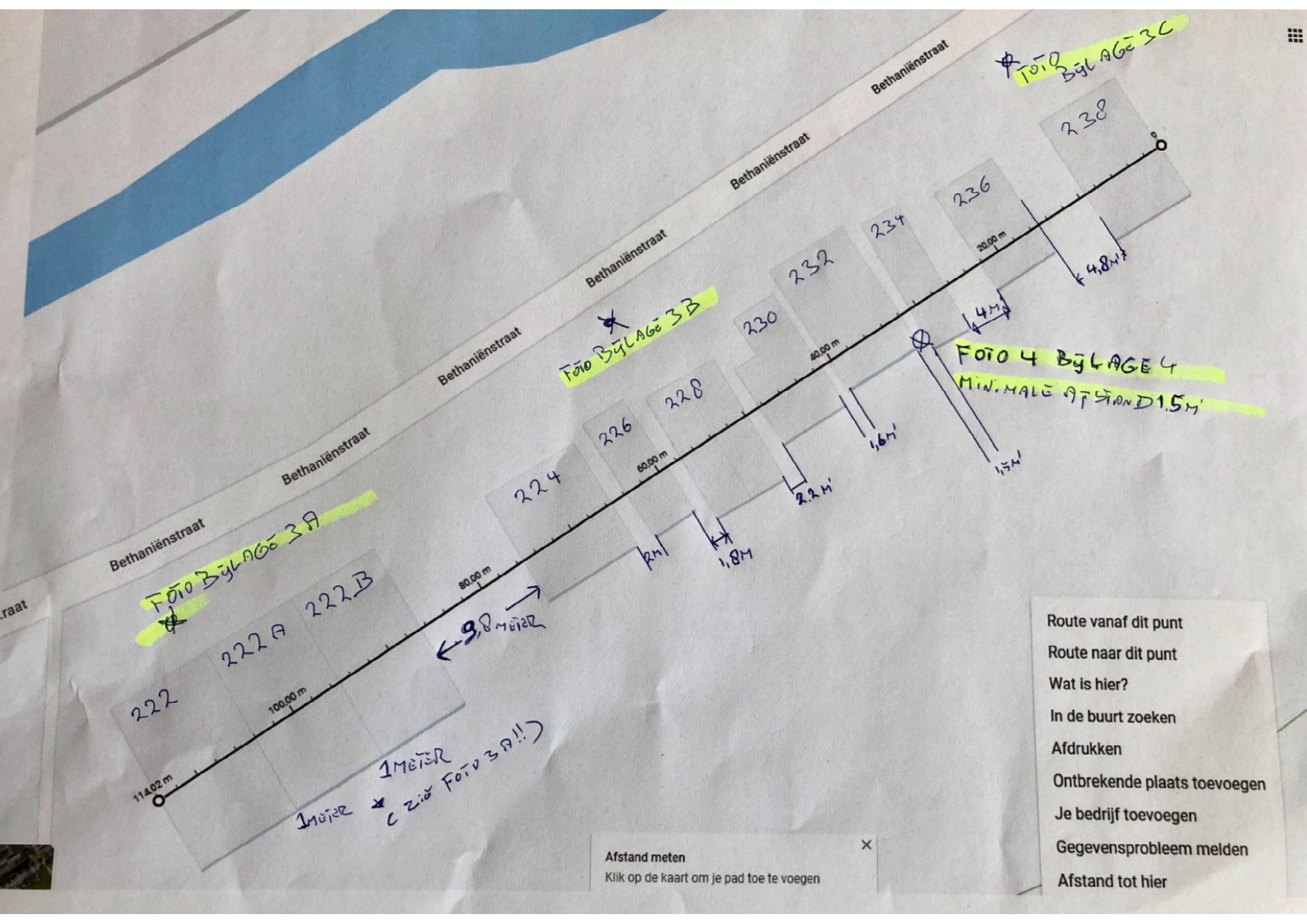
Bethaniënstraat
Bethaniënstraat
Bethaniënstraat
Bethaniënstraat
Bethaniënstraat
FOTO BIJLAGE 3A
FOTO BIJLAGE 3B
FOTO BIJLAGE 3C
FOTO 4 BIJLAGE 4
MINIMALE AFSTAND 1,5M
222
222A
222B
224
226
228
230
232
234
236
238
114,02 m
100,00 m
80,00 m
60,00 m
40,00 m
20,00 m
0
9,8 METER
1 METER
1 METER (zie FOTO 3A!!)
1,8M
2,2M
1,6M
1,5M
4M
4,8M
Route vanaf dit punt
Route naar dit punt
Wat is hier?
In de buurt zoeken
Afdrukken
Ontbrekende plaats toevoegen
Je bedrijf toevoegen
Gegevensprobleem melden
Afstand tot hier
Afstand meten
Klik op de kaart om je pad toe te voegen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden Brandweer

MEMO

Betreft : **Memo brandveiligheid risicogerichte benadering woonwagenstandplaatsen**

Inleiding
Op 11 april 2018 is in een woonwagen in de woonwagenstandplaats aan de Ir. Molsweg in Arnhem brand uitgebroken. Dit is reden geweest om eens specifiek te kijken naar de regelgeving op het gebied van brandcompartimentering in relatie tot de situatie in de praktijk. Doel van deze memo is om te bekijken of er knelpunten zijn waar op gereageerd zou moeten worden.
Daarom zijn alle woonwagenstandplaatsen in Gelderland Midden aan een schouw onderworpen, waarbij is vastgesteld dat een groot aantal standplaatsen op het gebied van het onderdeel “beperking uitbreiding van brand” niet voldoen aan de uitgangspunten van het Bouwbesluit 2012.
Voor een juist begrip hiervan zullen we kort kijken naar wat het Bouwbesluit 2012 hierover stelt.

Bouwbesluit
Artikel 2.82 geeft geen specifieke eisen voor woonwagens, terwijl in artikel 2.83 lid 2 wordt gesteld dat in een brandcompartiment ten hoogste vier woonwagens zijn gelegen met een totaal gebruiksoppervlak van ten hoogste 1000 m^2. Dit kan worden gerealiseerd door het aanbrengen van een bouwkundige weerstand tegen branddoorslag en brandoverslag (wbdbo) van 30 minuten, of door een onderlinge afstand aan te houden van minimaal 5 meter tussen de woonwagens (2.84 lid 10).
In de toelichting Bouwbesluit 2012 wordt expliciet aangegeven dat deze wbdbo geldt voor een compartiment van vier woonwagens.
In afdeling 2.11 (*Verdere beperking uitbreiding van brand*) worden geen directe eisen gesteld die rechtstreeks betrekking hebben op woonwagens. De toelichting geeft hierom aan dat kan worden volstaan met de eisen vanuit artikel 2.82, 2.83 en 2.84. Conclusie is dat de brandcompartimentering per cluster van maximaal vier woonwagens de enige eis is die gesteld kan worden aan deze standplaatsen op het gebied van beperken van brand.

Uit de toelichting Bouwbesluit 2012 blijkt verder dat de brandveiligheid van woonwagens en hun standplaatsen deels op een risicogerichte manier zijn benaderd. Hierbij is de handreiking “Brandveiligheid van woonwagens en woonwagenlocaties” van de VROM-Inspecties uit 2009 gebruikt als uitgangspunt, waarin rekening is gehouden met de specifieke “woonwensen“.

Verwacht wordt dat het onmogelijk zal zijn om al de bestaande standplaatsen te laten gaan voldoen aan de hierboven genoemde regelgeving, daarom zullen we hierna kijken of een risicogericht benadering kan leiden tot een acceptabel en gelijkwaardig brandveiligheidsniveau ten opzichte van de geldende regels.

MEMO

Onderzoek
Om een beeld te krijgen van de daadwerkelijke risico's bij een brand in een woonwagen is het noodzakelijk om in het verleden te duiken. Daarbij wordt meteen duidelijk dat er nauwelijks gegevens van branden in woonwagens kunnen worden opgevraagd binnen onze organisatie. Dat heeft te maken met beperkingen in ons datasysteem en een beperkte hoeveelheid incidenten met woonwagens binnen onze regio. Daarnaast zijn kleine en door de bewoners zelf gebluste branden totaal niet in beeld.

Het is natuurlijk niet zo dat er niets bekend is over branden bij woonwagenstandplaatsen. Als er veel schade is of als er slachtoffers te betreuren zijn wordt hiervan gelijk in de media verslag gedaan, waardoor via internet alsnog gegevens bekend worden.
In bijlage 1 is een globaal overzicht van woonwagenbranden in Nederland over de afgelopen 15 jaar weergegeven, achterhaald via gegevens op het internet. Zoals al eerder aangegeven zullen dit vast niet alle daadwerkelijke branden in woonwagens zijn, maar geven ze wel een goede indicatie voor het aantal relevante branden op woonwagenstandplaatsen.

Volgende vraag die meteen opkomt is of bij een brand van een woonwagen het aantal slachtoffers beperkt blijft, een belangrijke reden eventuele handhaving van regels?
Binnen Nederland blijkt dat de er vanaf 2006 in totaal 4 dodelijke slachtoffers te betreuren zijn geweest, bij drie losse incidenten. Daarnaast zijn er meerdere gewonden te betreuren geweest. Bij geen van de *gevonden* incidenten waren meer dan 4 woonwagens betrokken.

Buiten Nederland zie je dat in 2015 in Dublin zelfs 10 personen zijn overleden na een brand in meerdere woonwagens. Dit is zeker niet exemplarisch, maar kan worden gezien als een zeer uitzonderlijke situatie door een ongelukkige samenloop van omstandigheden. Wat overigens wel opvalt bij dit incident is dat er ook hier slechts sprake was van een beperkt aantal betrokken woonwagens, te weten 2 stuks.

Beantwoorden deelvraag
Hoe is het nu mogelijk dat er bij branden op woonwagenstandplaatsen nooit meer dan 4 woonwagens zijn afgebrand? Hieronder zijn een aantal mogelijke oorzaken aangegeven.

1. Het voordeel van woonwagens boven woningen is dat er bij woonwagens vrijwel nooit sprake is van branddoorslag van de woonwagens onderling, in tegenstelling tot de situatie bij normale woningen welke tegen elkaar aan zijn gebouwd (branddoorslag via het dakbeschot). Dit is bij woonwagens veel minder het geval omdat ze los van elkaar geplaatst zijn, met alleen soms een berging die grenst aan de buren.

2. Door de combinatie van kleinere ruimte en de toepassing van veel kunststoffen in een woonwagen zal er relatief veel rook ontstaan. Er ontstaat eerder een brandstof-beheerste brand met een beperkte uitbreidingssnelheid dan bij normale woningen.
   Resultaat hiervan is dat vooral in het begin van de brand minder hittestraling afgegeven zal worden aan de omgeving, waardoor het risico op brandoverslag wordt beperkt.

3. Als laatste en niet onbelangrijke factor om mee te wegen is dat de repressieve dienst eenvoudiger woonwagens kan blussen dan woningen. De brandoppervlakte is klein door de beperkte oppervlak

MEMO

en hoogte van de woonwagen. Het overgrote deel van de woonwagens beschikt alleen over een begane grond, hierdoor is de binnenaanval door de brandweer relatief eenvoudig en snel uit te voeren. Hierdoor is het mogelijk een beginnende brand in een vroegtijdig stadium te bestrijden. Daarnaast kan de repressieve dienst eenvoudig bluswater voor blussing en/of koeling tussen de woonwagens krijgen, ook al is er maar een beperkte ruimte van bijvoorbeeld 50 cm aanwezig.

Conclusie
Op basis van de hierboven genoemde factoren is min of meer aangetoond dat bij brand in één woonwagen er geen brand te verwachten is waarbij vier of meer dan vier woonwagens zijn betrokken.
Met deze constatering is ook gelijk duidelijk dat er aan de functionele eis vanuit het Bouwbesluit wordt voldaan, immers een brandcompartiment omvat maximaal vier woonwagens.

Daar waar zich meer dan vier woonwagens in een brandcompartiment bevinden geldt ook dat het risico op uitbreiding naar meer woonwagens niet te verwachten is. Daarom is het voor het bevoegd gezag in deze situaties niet strikt noodzakelijk om handhavend op te treden inzake clustervorming.

Aanbeveling
Hoeft er dan niets meer worden gedaan aan de situatie op bestaande woonwagenstandplaatsen? Dat is wat ons betreft wat te beperkt. Het is zeker zo dat de bouwkundige schade acceptabel is.
Maar het is zeker verstandig om verder te kijken naar wat er mogelijk is om te zorgen voor nog meer persoonlijke veiligheid voor de bewoners. Hieronder worden een aantal mogelijke oplossingsrichtingen aangegeven.

1. Blijven adviseren om in bestaande situaties een zo groot mogelijke afstand tussen woonwagens te realiseren. Het blijft verstandig om daar waar mogelijk de afstand tussen de afzonderlijke clusters naar 5 meter te brengen. Het Bouwbesluit 2012 geeft aan dat er binnen een brandcompartiment maximaal vier woonwagens gesitueerd kunnen zijn, dus bij nieuw in te richten woonwagenstandplaatsen dit als uitgangspunt vasthouden.

2. Rookmelders blijven adviseren om te zorgen voor een vroegtijdige alarmering van de bewoners in geval van brand. Hierbij dient bij plaatsing van de melders wel rekening gehouden te worden met de specifieke eigenschappen van een woonwagen (lage plafonds, vaak een open keuken).
   Bij toepassing van meerdere rookmelders (bijvoorbeeld ook in slaapkamers) deze gekoppeld uitvoeren.

3. Om de ontwikkeling van brand te beperken en dus schade en mogelijk slachtoffers te beperken kan een woningsprinkler, watersproei installatie of zelfs een stationaire watermistinstallatie worden toegepast. Ook het toepassen van een blus bol DSPA (Dry Sprinkler Powered Aerosol) kan overwogen worden.

4. Voorlichting naar de bewoners over gebruik, aankleding en versiering om de bewustwording op het gebied van brandveiligheid te vergroten.

MEMO

5. Voor de brandweer is het noodzakelijk om gegevens van branden op woonwagenstandplaatsen vast te gaan leggen in hun document management systeem.

Communicatie
Ondanks het beperkte aantal branden in woonwagens blijft het verstandig om aandacht te hebben voor brandveiligheid op woonwagenstandplaatsen. Voorstel is om in overleg te treden met de belangenvereniging voor woonwagenbewoners om na te gaan wat de beste wijze is om deze boodschap over te brengen. Ook de gemeenten en eventueel woningcorporaties, als eigenaren van de standplaatsen, kunnen betrokken worden in deze consultatieronde. Vervolgens moet dit leiden tot een gerichte campagne met als doel een nog brandveiliger woonklimaat voor woonwagenbewoners. Er is inmiddels een overleg geweest met de Stichting woonwagen belangen Nederland. De voorzitter van de vereniging van Sinti Roma en Woonwagenbewoners NL& Woonwagenbelangen Nederland, heeft na overleg toegestaan dat deze memo op de internet site “Het Wiel” (toegang van meer dan 4000 personen) geplaatst mag worden. De voorzitter bedankt ons voor de samenwerking en geeft aan ook graag in de toekomst meer voor elkaar te betekenen.

Gemeente Arnhem - woonwagenstandplaatsen

Haalbaarheidsonderzoek geluid

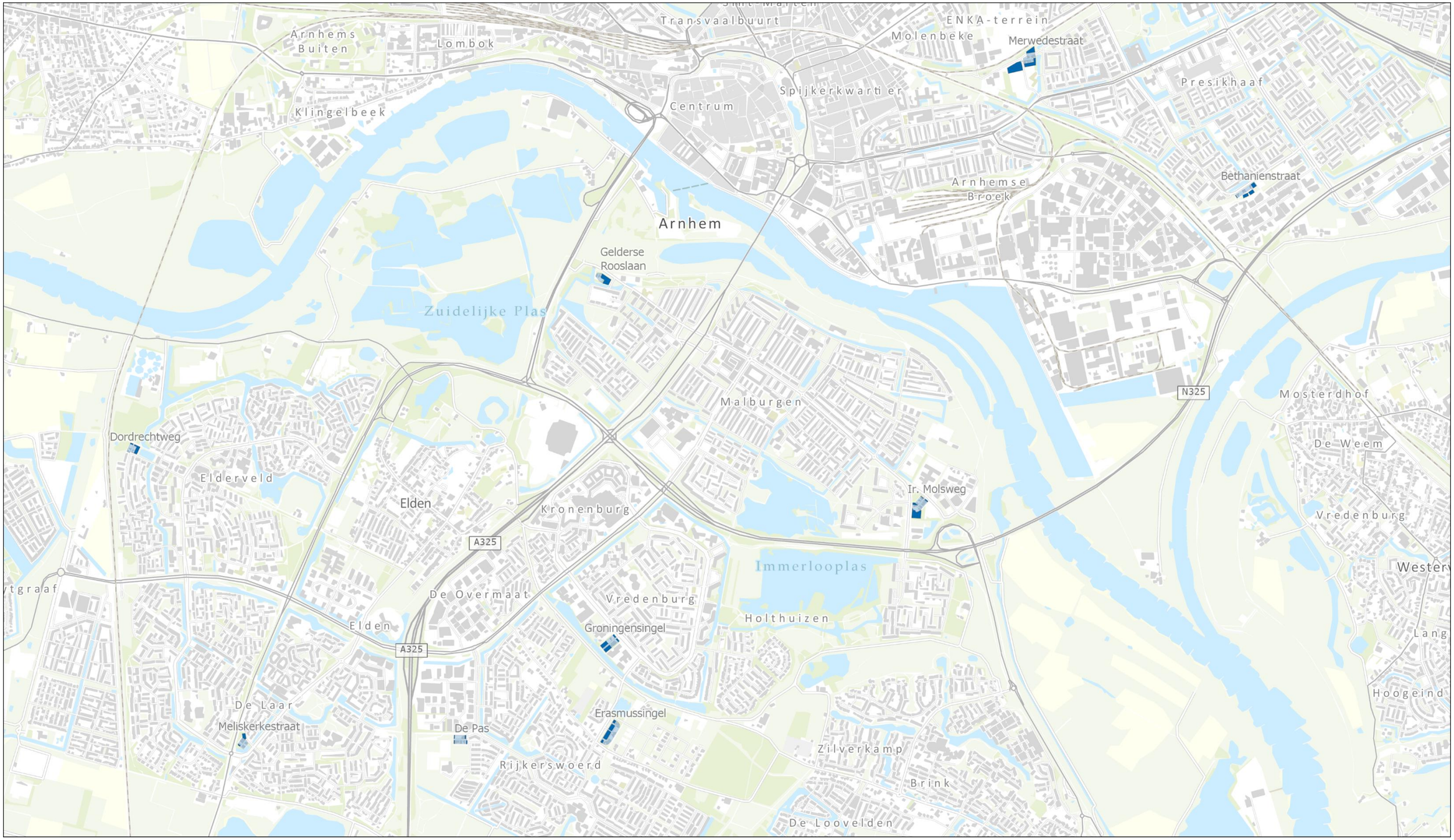

Documentnummer: M.2019.1521.00.R001 (HL)
Datum: 18 februari 2020
Contactpersoon: ing. J.D. (Jasper) Pondman | jpo@dgmr.nl | t 088 - 3467 817

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Arnhem Postbus 9029 6800 EL ARNHEM
Contactpersoon opdrachtgever	Mevrouw Gerritsen
Project	Gemeente Arnhem - woonwagenstandplaatsen
Betreft	Haalbaarheidsonderzoek geluid
Uw kenmerk	-
Rapport	M.2019.1521.00.R001
Datum	18 februari 2020
Versie	003
Status	eindrapportage
Uitgevoerd door	DGMR Industrie, Verkeer en Milieu B.V. Van Pallandtstraat 9-11 6814 GM Arnhem Postbus 153 6800 AD Arnhem
Contactpersoon	ing. J.D. (Jasper) Pondman 088 346 78 17 jpo@dgmr.nl
Auteur	ing. J.D. (Jasper) Pondman 088 346 78 17 jpo@dgmr.nl
Projectadviseur	ing. M.H.M. (Michel) van Kesteren 088 346 78 00 ks@dgmr.nl
2e lezer/secr.	HL

ing. M.H.M. (Michel) van Kesteren
DGMR Industrie, Verkeer en Milieu B.V.

Inhoud

In dit document is een analyse opgenomen van de geluidbelasting bij een aantal locaties waar mogelijk uitbreiding van woonwagenstandplaatsen kan komen. De geschetste uitbreidingsmogelijkheden zijn onderdeel van het locatieonderzoek in het kader van het plan van aanpak voor uitbreiding van woonwagenlocaties dat door de gemeente Arnhem in overleg met betrokken corporaties en woonwagenbewoners wordt opgesteld.

De analyse zijn uitgevoerd voor de relevante geluidsbronnen. Dat zijn industriegeluid, wegverkeersgeluid en railverkeersgeluid.

Voor industriegeluid is gebruik gemaakt van de VNG-publicatie Bedrijven en milieuzonering. Daarbij is gekeken voor welke bedrijven de standplaatsen komen binnen de richtafstand. Voor die bedrijven is de representatieve invulling van de maximale planmogelijkheden bepaald en doorgerekend. Deze zijn getoetst aan de streefwaarden uit stap 2 en 3 uit de publicatie. Wordt voldaan aan stap 2, dan is sprake van een goede ruimtelijke ordening. Bij stap 3 is een extra afweging nodig.

Voor sportvelden is ook de representatieve invulling van de maximale planmogelijkheden opgenomen. De geluiden vallen niet onder regelgeving, maar een afweging van de geluidbelasting is wel noodzakelijk in het kader van een goede ruimtelijke onderbouwing. Het Activiteitenbesluit geeft geen grenswaarden voor het geluid van sportactiviteiten. Eventuele ontwikkeling van woonwagenstandplaatsen leidt daardoor niet tot een belemmering voor de sportvelden.

Voor verkeer is getoetst of de geluidbelasting voldoet aan de voorkeurswaarde van 48 dB. In dat geval is geen hogere waarde en onderbouwing daarvoor nodig. Indien dat niet het geval is, is getoetst of de geluidbelasting voldoet aan de grenswaarde. Voor woonwagenstandplaatsen bedraagt die grenswaarde 53 dB. Dit is een andere waarde dan geldt voor woningen. Woonwagens zijn namelijk minder goed te isoleren. Ook gelden de grenswaarden niet bij de gevel, maar op de grens van het terrein. Maatregelen zijn onderzocht om te bepalen of het mogelijk is de geluidbelasting terug te brengen onder de voorkeurswaarde of grenswaarde.

Voor railverkeer is eenzelfde benadering gevolgd. De voorkeurswaarde bedraagt in dit geval 55 dB en de grenswaarde 63 dB.

De Pas

Hier gaat het enkel om wegverkeer en industriegeluid van de sportvelden.

De richtafstand (kleine cirkels rond uitbreidingslocaties) van de bedrijvigheid op het bedrijventerrein tegenover de locatie ligt niet over de woonwagenstandplaatsen heen. Daarmee vormt dit geen belemmering.

De geluidbelasting (ten hoogste 51 dB) is hoger dan de voorkeurswaarde, maar lager dan de grenswaarde. Maatregelen zijn niet mogelijk om te gaan voldoen aan de voorkeurswaarde. De geluidbelasting wordt bepaald door De Pas en Lange Akker.

Sportvelden aan de zuidzijde. Op basis van een inschatting van het gebruik en het trainings/wedstrijdschema hebben we de geluidbelasting in beeld gebracht. Dit ligt zowel voor het langtijdgemiddeld beoordelingsniveau, als voor de maximale geluidsniveaus boven de streefwaarden uit stap 2 van de VNG-publicatie Bedrijven en milieuzonering. Die oorzaak is stemgeluid en geluid van fluitjes. Voor het maximale geluidsniveau ligt dit ook boven de streefwaarden uit stap 2. ($L_{Ar,LT}$ ten hoogste 49 en 46 dB(A), L_{max} ten hoogste 82 en 75dB(A) in dag- en avondperiode). De geluiden zijn niet relevant voor de toetsing aan het Activiteitenbesluit. Eventueel kan gemotiveerd worden dat de niveaus in dit geval aanvaardbaar zijn.

Een schermmaatregel langs de weg is niet doeltreffend. Er blijft een overschrijding van de voorkeurswaarde

Het vervangen van het wegdek voor een stil wegdek zorgt niet voor een geluidbelasting onder de voorkeurswaarde.

De Pas is reeds een 30 km/uurweg. Het verlagen van de rijsnelheid op de Lange Akker naar 30 km/uur zorgt nog steeds voor een overschrijding van de voorkeurswaarde.

30

Met een scherm van 2 meter hoog, met een hoek om het plangebied is het maximale geluidsniveau te beperken tot 75 dB(A). Motivering blijft noodzakelijk

Eindconclusie: past binnen grenswaarde, maatregelen aan De Pas en Lange Akker zijn niet realistisch, schermmaatregel niet effectief. Voor sportvelden is een motivering noodzakelijk en een schermmaatregel te overwegen.

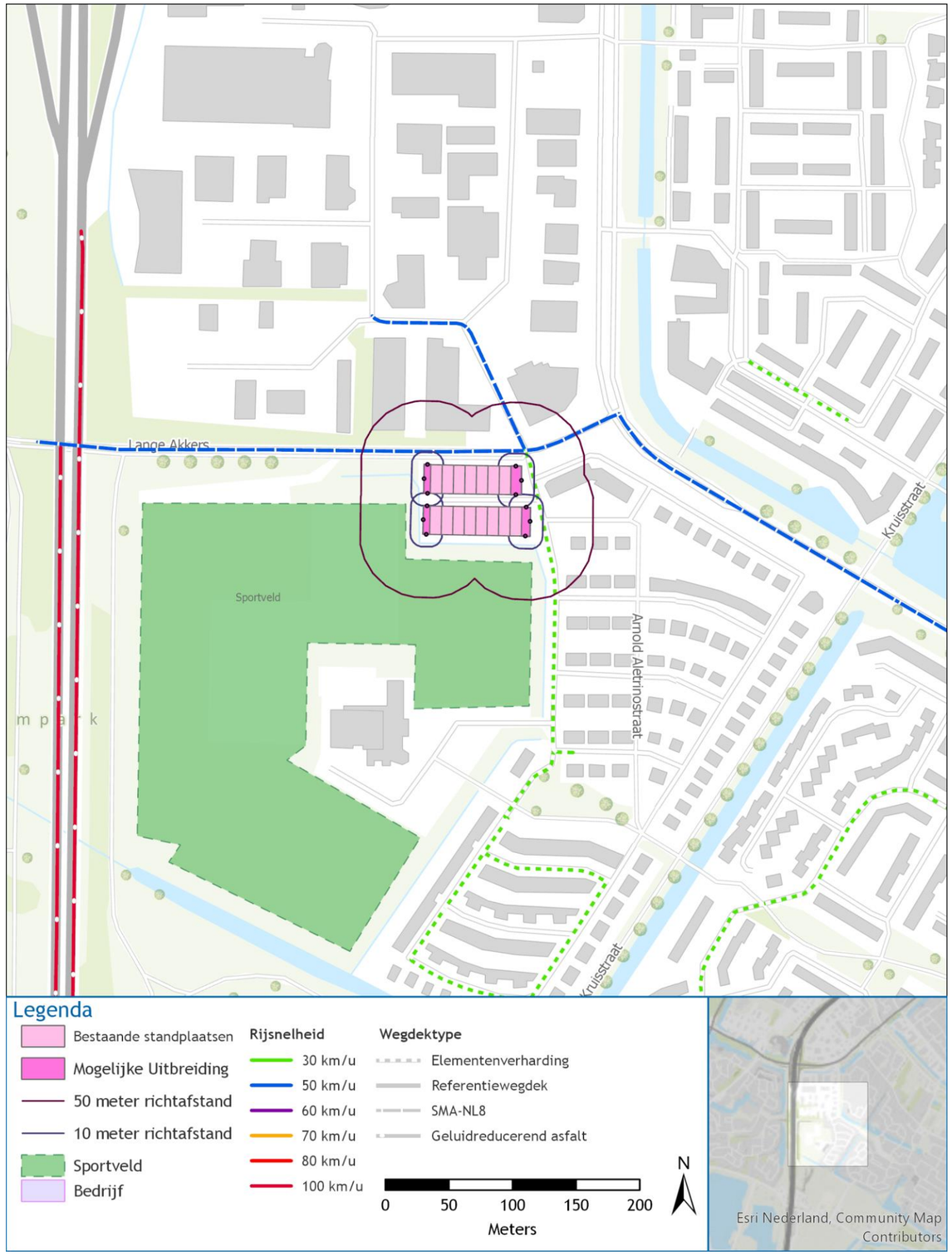

Dordrechtweg

Het gaat hier om rail- en wegverkeer.

Het railverkeersgeluid (geluidbelasting ten hoogste 59 dB) ligt boven de voorkeurswaarde, maar onder de grenswaarde. Maatregelen zijn niet doeltreffend voor het spoor. Een hogere waarde is wel nodig.

Het wegverkeersgeluid van de gezoneerde wegen en de niet gezoneerde wegen is onder de voorkeurswaarde.

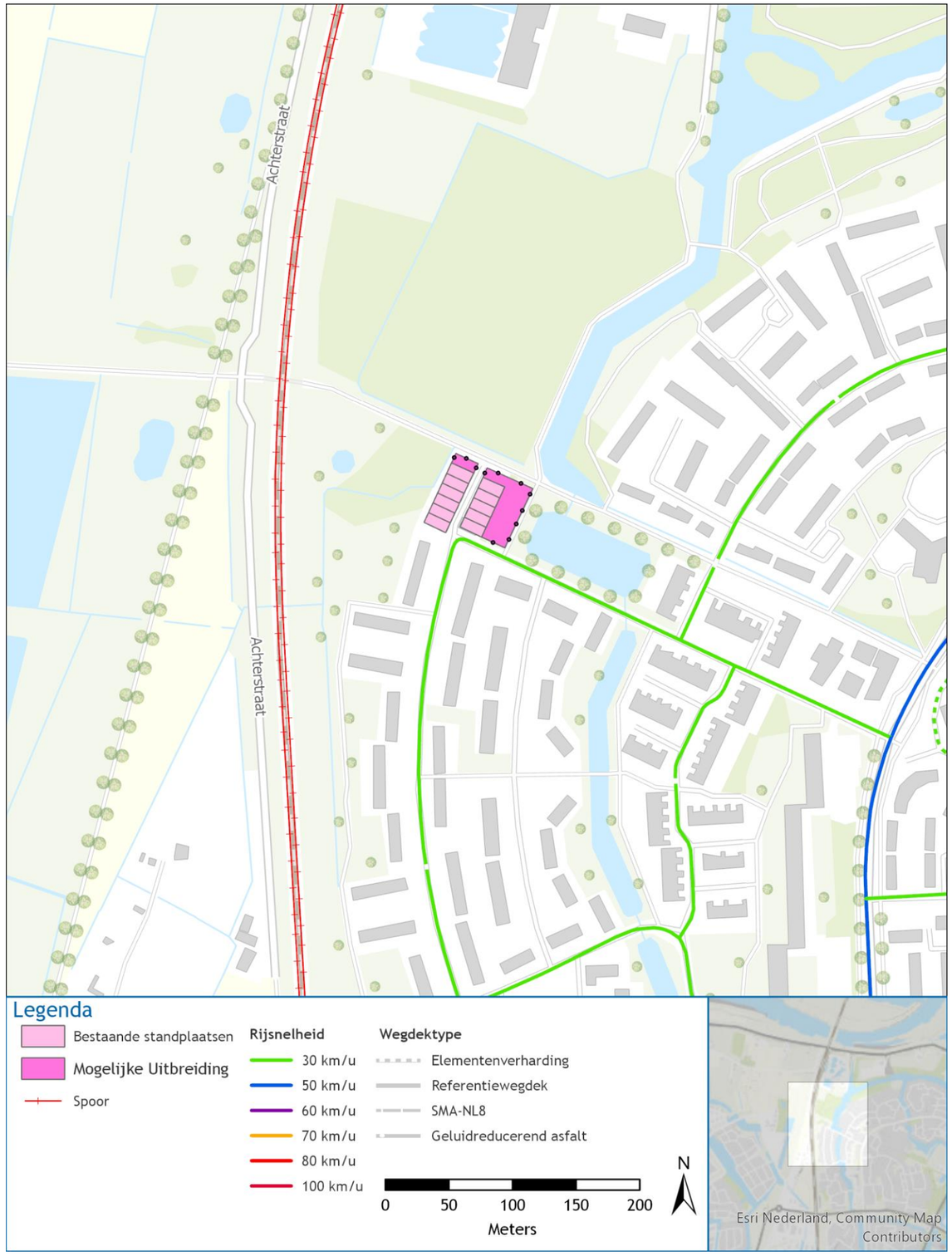

Eindconclusie: Voor railverkeer is een hogere waarde nodig. Het wegverkeer voldoet aan de voorkeurswaarde.

Erasmussingel

Het gaat hier enkel om wegverkeer.

De geluidbelasting (ten hoogste 52 dB) is hoger dan de voorkeurswaarde, maar lager dan de grenswaarde. Maatregelen zijn mogelijk om te gaan voldoen aan de voorkeurswaarde.

Met een scherm van 2 m hoog over een lengte van 150 m langs de standplaatsen kan de geluidbelasting beperkt worden tot de voorkeurswaarde. Een scherm langs de voorzijde van het terrein, dat tevens de ontsluiting vormt, en aan de voorzijde van de woonwagens is stedenbouwkundig en gelet op de gewenste openheid niet realistisch.

Met het vervangen van het wegdek op de Erasmussingel voor een stil wegdek blijft de geluidbelasting boven de voorkeurswaarde.

Door de Erasmussingel nabij het gebied af te waarderen van 50 naar 30 km/uur is deze niet meer zoneringsplichtig. Op dat moment geldt daarvoor niet meer de Wgh en wordt het formeel mogelijk de standplaatsen te realiseren. Wel dient nog onderbouwd te worden dat de geluidbelasting als gevolg van niet-gezoneerde wegen acceptabel is. De geluidbelasting van de niet gezoneerde wegen is na de snelheidsverlaging 48 dB.

30

Eindconclusie: Past binnen grenswaarde, met schermmaatregel of snelheidsverlaging ook binnen de voorkeurswaarde.

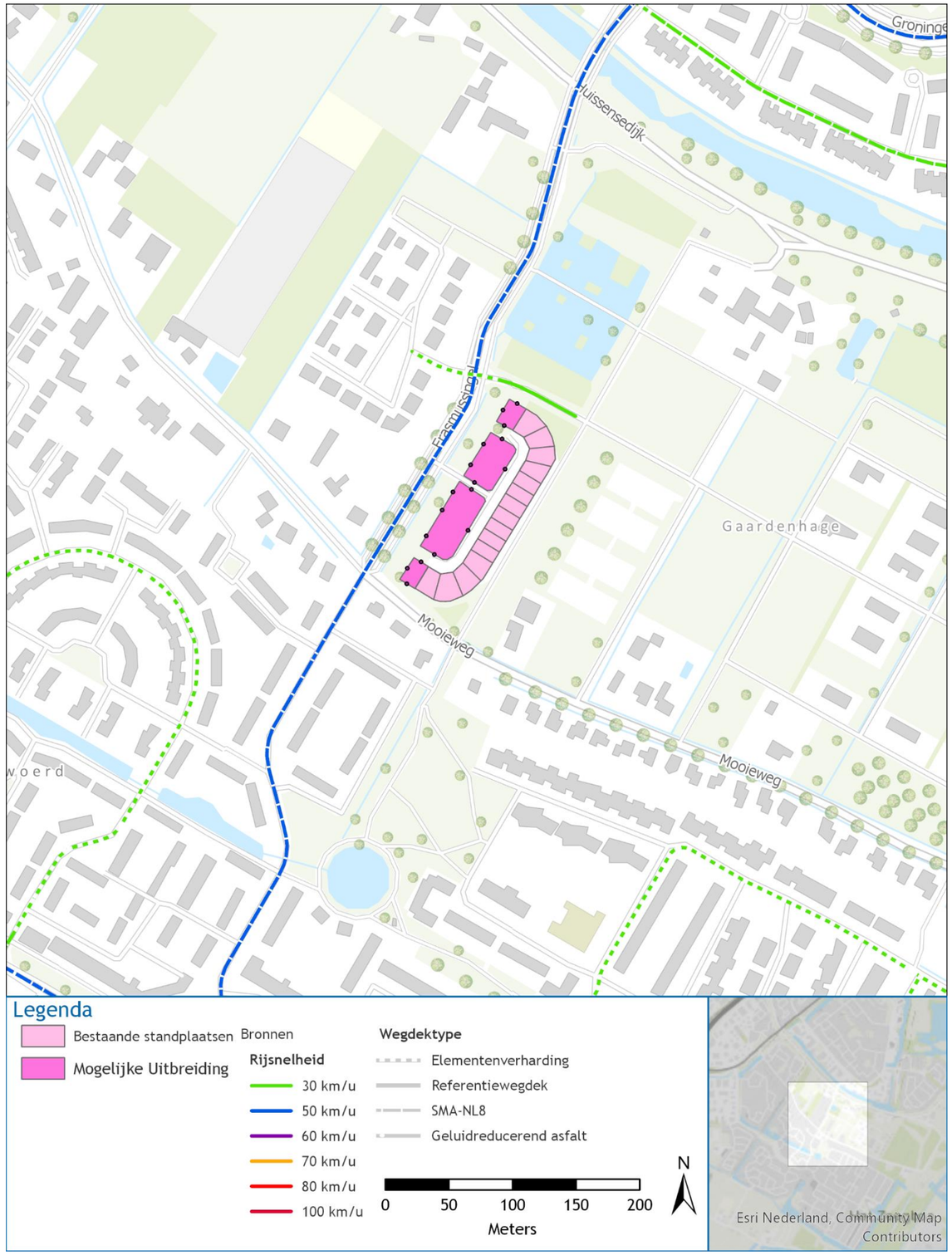

Groningensingel

Het gaat hier enkel om wegverkeer.

Het wegverkeersgeluid (geluidsbelasting 54 dB) is boven de grenswaarde.

Op het westelijke deel (deel aan het water) wordt wel voldaan aan de voorkeurswaarde.

Op het oostelijke deel is de geluidbelasting hoogstens 54 dB. Daarom zijn hier de volgende maatregelen onderzocht:

Met een schermmaatregel is de geluidbelasting (geluidbelasting 51 dB) niet tot de voorkeurswaarde te beperken. Wel kan worden voldaan aan de grenswaarde.

Met het aanpassen van het wegdek op de wegen rond het gebied blijft de geluidbelasting boven de voorkeurswaarde (52 dB). Een hogere waarde is nodig.

Het afwaarderen van de Groningensingel tot 30 km/uurweg maakt dat deze niet meer zoneringsplichtig is. Op dat moment geldt daarvoor niet meer de Wgh en wordt het formeel mogelijk de standplaatsen te realiseren. Wel dient nog onderbouwd te worden dat de geluidbelasting als gevolg van niet-gezoneerde wegen acceptabel is. De geluidsbelasting is 50 dB. Gezien de wijkontsluitingsfunctie van deze weg is dit niet wenselijk.

30

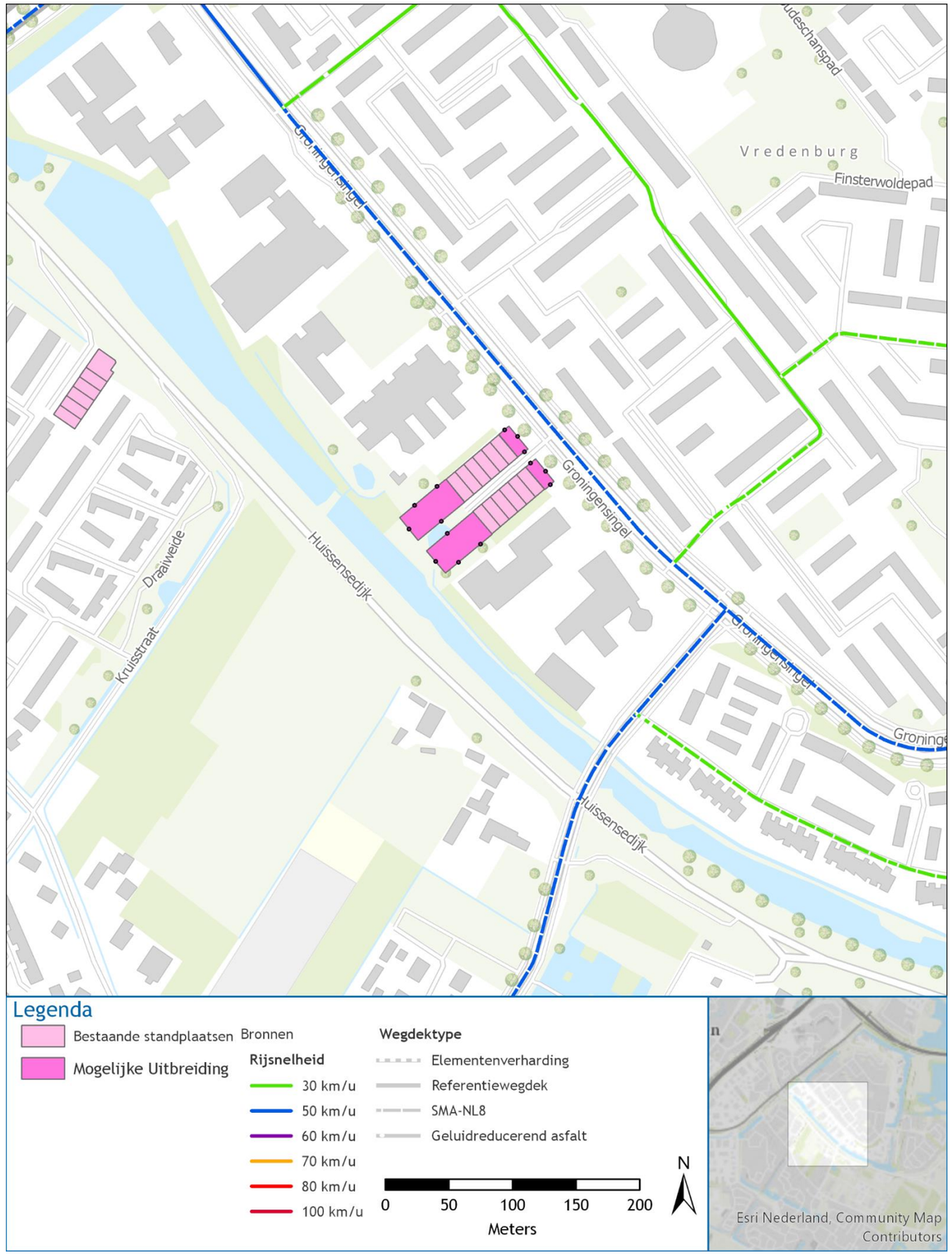

Eindconclusie: Het westelijke deel voldoet aan de voorkeurswaarde. Op het oostelijke deel kan met scherm- of wegdekmaatregelen aan de grenswaarde worden voldaan.

Merwedestraat

Hier gaat het om railverkeer en om wegverkeersgeluid.

Het railverkeersgeluid (geluidbelasting ten hoogste 58 dB) ligt boven de voorkeurswaarde, maar onder de grenswaarde. Maatregelen zijn niet nodig voor het spoor. Een hogere waarde is wel nodig. Het is wel kritisch. Hij ligt tegen het spoor aan, daardoor gaat het geluid er eigenlijk overheen. Op iets grotere hoogte loopt de geluidbelasting daardoor al snel op.

Met een schermmaatregel is dit onder de grenswaarde te reduceren. Daarvoor is 180 meter scherm van 2 meter hoog toegepast (kosten ca. € 180.000,--). De geluidbelasting komt dan onder de grenswaarde te liggen (ten hoogste 52 dB). Dan is nog steeds een hogere waarde nodig.

Het wegverkeersgeluid van gezoneerde wegen ligt boven de voorkeurswaarde en boven de grenswaarde (ten hoogste 61 dB). Daarom is een aantal maatregelen onderzocht:

Met het aanpassen van het wegdek op de wegen rond het gebied blijft de geluidbelasting boven de grenswaarde (59 dB). Dit geeft geen oplossing.

Door de Merwedestraat nabij het gebied af te waarderen van 50 naar 30 km/uur is deze niet meer zoneringsplichtig. Op dat moment geldt daarvoor niet meer de Wgh en wordt het formeel mogelijk de standplaatsen te realiseren. Wel dient nog onderbouwd te worden dat de geluidbelasting als gevolg van niet-gezoneerde wegen acceptabel is. Die geluidbelasting bedraagt dan nog 58 dB (hierop is aftrek toegepast). Dit behoeft op dat moment nog wel onderbouwing.

Eindconclusie: Formeel mogelijk te maken door schermmaatregel of afwaardering naar 30 km/uur van de Merwedestraat nabij het plangebied.

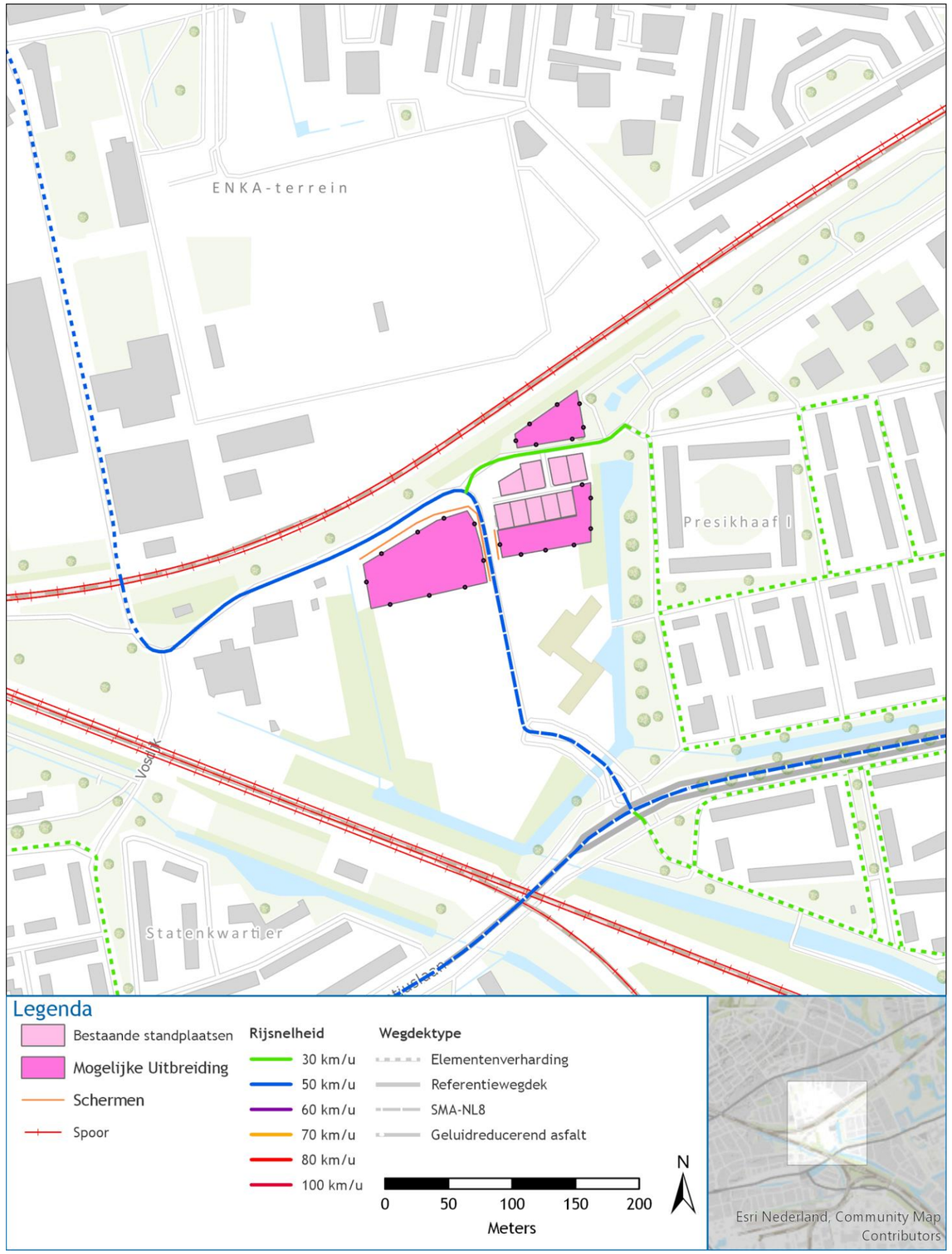

Ir. Molsweg

Het gaat hier enkel om wegverkeer.

De geluidbelasting (geluidbelasting 59 dB) is hoger dan de voorkeurswaarde en de grenswaarde. Daarom is een aantal maatregelen onderzocht:

Met een schermmaatregel is dit niet tot de grenswaarde te beperken. ✗

Het aanpassen van het wegdek is niet goed mogelijk voor de N325. Met het veranderen van het wegdek van de Ir. Molsweg en de Huissensestraat blijft de geluidbelasting boven de grenswaarde. ✗

Een snelheidsverlaging is niet mogelijk, gezien de wijkontsluitingsfunctie van de IR. Molsweg en de Huissensestraat. Voor de N325 is dit eveneens onwenselijk. ✗

30

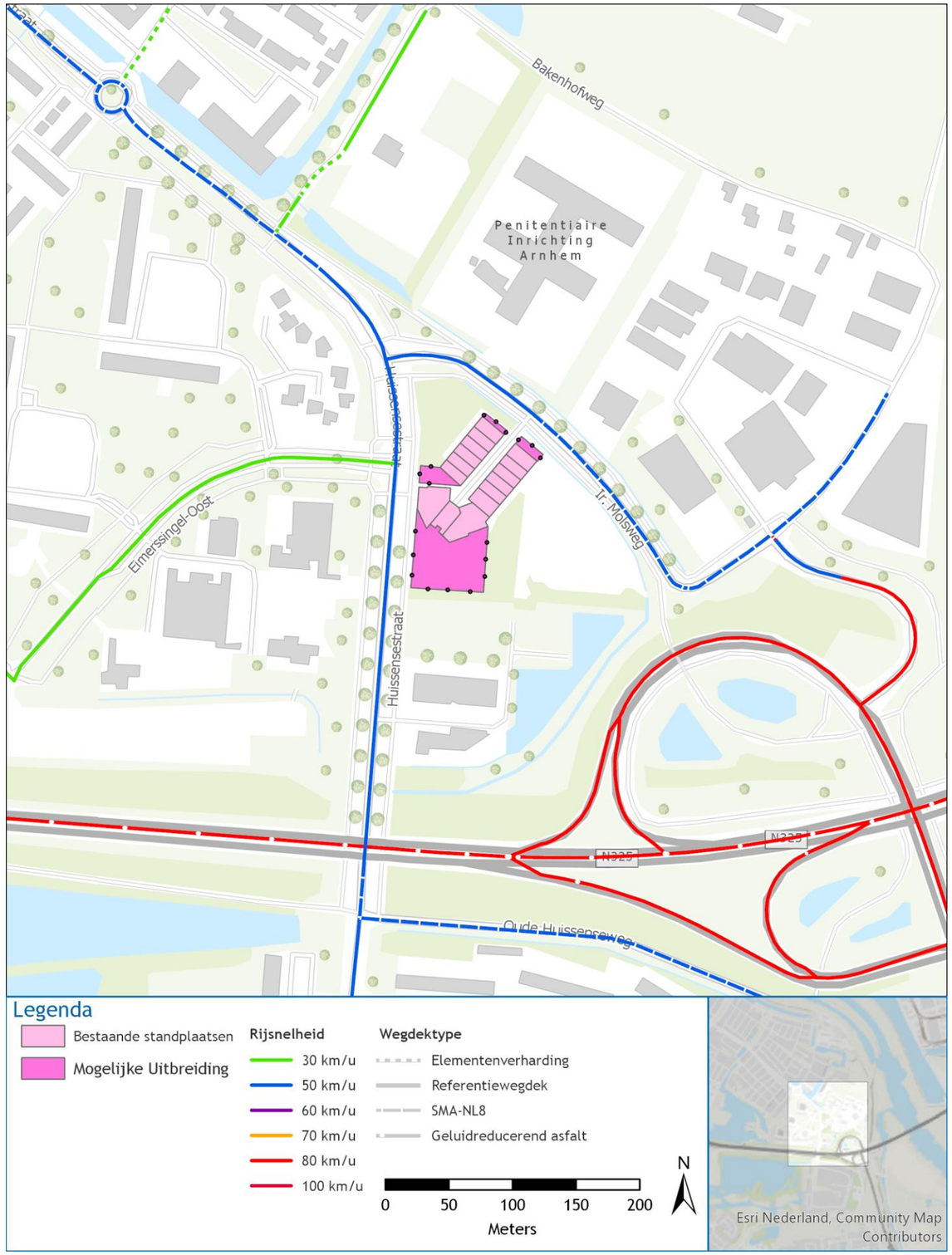

Eindconclusie: Geluidsbelasting boven de grenswaarde, en maatregelen zijn niet effectief.

Gelderse Rooslaan

Hier gaat het enkel om wegverkeer.

De geluidbelasting (ten hoogste 52 dB) is hoger dan de voorkeurswaarde, maar lager dan de grenswaarde. Maatregelen zijn mogelijk om te gaan voldoen aan de voorkeurswaarde.

De geluidbelasting wordt bepaald door de Eldenseweg. Het is niet realistisch om hier maatregelen aan te nemen.

Onderzocht zijn maatregelen bij het plangebied en aan de Gelderse Rooslaan. Zowel met scherm, ander wegdek of snelheidsverlaging blijft die geluidbelasting (afgerond) gelijk. Maatregelen aan de Gelderse Rooslaan zijn niet nodig.

Eindconclusie: past binnen grenswaarde, maatregelen aan Eldenseweg zijn niet realistisch, schermmaatregel niet effectief.

Meliskerkestraat

Het gaat hier enkel om wegverkeer.

Het wegverkeersgeluid van gezoneerde wegen ligt boven de voorkeurswaarde en boven de grenswaarde (ten hoogste 55 dB). Daarom is een aantal maatregelen onderzocht:

Met een schermmaatregel is dit onder de grenswaarde te reduceren. Daarvoor is 160 meter scherm van 2 meter hoog toegepast (kosten ca. €160.000,--). De geluidbelasting komt dan onder de grenswaarde te liggen (ten hoogste 52 dB). Dan is nog steeds een hogere waarde nodig.

Met het aanpassen van het wegdek op de wegen rond het gebied blijft de geluidbelasting boven de grenswaarde (54 dB). Dit geeft geen oplossing.

Door de Batavierenweg nabij het gebied af te waarderen van 50 naar 30 km/uur is deze niet meer zoneringsplichtig. De Meliskerkestraat is reeds 30 km/uur.

Een snelheidsverlaging voor de Batavierenweg is echter niet wenselijk gezien de doorstromingsfunctie van deze weg.

30

Het noordelijke deel voldoet wel aan de grenswaarde. Maatregelen kunnen de geluidsbelasting wel beperken, maar niet onder de voorkeurswaarde brengen.

Eindconclusie: Het noordelijke deel voldoet aan de grenswaarde. Met een schermmaatregel kan de gehele uitbreiding gerealiseerd worden, Hogere waarden zijn nodig.

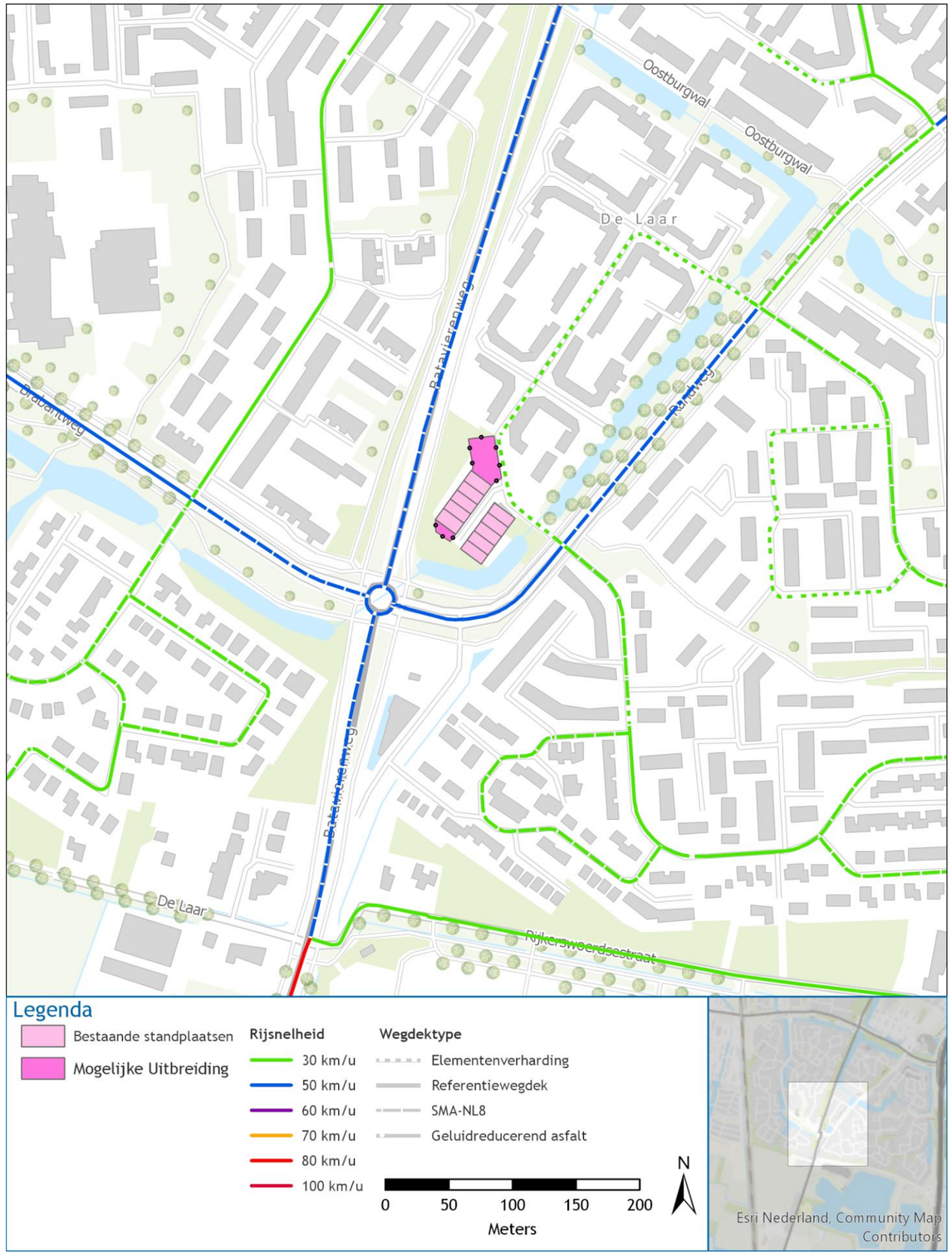

Bethaniënstraat

Hier gaat het om railverkeer, wegverkeer en bedrijvigheid.

Het railverkeer blijft onder de voorkeurswaarde. Daarvoor zijn geen maatregelen nodig.

Het wegverkeer ligt boven de voorkeurswaarde en boven de grenswaarde (ten hoogste 57 dB). Daarom zijn maatregelen onderzocht:

- Met schermen van 2 meter hoog en 70 en 20 meter lang is de geluidbelasting te reduceren, maar blijft de geluidbelasting boven de grenswaarde liggen.
- Door het toepassen van stil asfalt blijft de geluidbelasting ook boven de grenswaarde (ten hoogste 54 dB)
- Met een snelheidsverlaging van de Bethanienstraat nabij het gebied kan worden voldaan aan de grenswaarde. Wel is nog steeds een hogere waarde nodig voor verder gelegen stukken van deze weg. De Wgh is niet meer van toepassing voor de wegen in de buurt, maar in de ruimtelijke motivering moet nog wel aandacht besteed worden aan de verhoogde geluidbelasting.

30

De bedrijven hebben een richtafstand van 50 meter. De twee deelgebieden liggen binnen de richtafstand van drie bedrijven. Deze gebouwen zijn zeer specifiek gericht op het huidig gebruik. Het is niet aannemelijk dat hier op overzienbare tijd ander type bedrijvigheid zal plaatsvinden. Daarom zijn de activiteiten van deze bedrijven op basis van kentallen ingeschat. Daaruit blijkt dat deze bedrijven geen belemmeringen ondervinden van de nieuwe standplaatsen en dat voor het aspect bedrijvigheid sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

Naast het gebied ligt een sportveldje (cruyff court). Op basis van een inschatting van het gebruik, gebaseerd op vergelijkbare situaties, hebben we de geluidbelasting in beeld gebracht. Dit ligt zowel voor het langtijdgemiddeld beoordelingsniveau, als voor de maximale geluidsniveaus boven de streefwaarden uit stap 2 van de VNG-publicatie Bedrijven en milieuzonering. Dit komt zowel door het stemgeluid, als door het geluid van ballen tegen het hekwerk. Voor het maximale geluidsniveau ligt dit ook boven de streefwaarden uit stap 3. ($L_{Ar,LT}$ ten hoogste 53 dB(A), L_{max} ten hoogste 72 dB(A) in dag- en avondperiode). Hiervoor geldt enkel een afweging voor het woon- en leefklimaat. Het veldje kent geen formeel toetsingskader voor geluid en wordt dus ook niet belemmerd door uitbreiding van de standplaatsen. Voor deze afweging is gekeken naar maatregelen:

- Met een scherm van 2 meter hoog is het langtijdgemiddeld beoordelingsniveau te reduceren tot onder de streefwaarde uit stap 2.
- Met een scherm van 3 meter hoog, met een hoek om het plangebied is het maximale geluidsniveau onder de streefwaarde uit stap 2 te krijgen.

Eindconclusie: Rail voldoet, verkeer is enkel met een snelheidsverlaging binnen de grenswaarden te krijgen. Bedrijven worden niet belemmerd. Voor de geluidbelasting van het sportveld is een motivering nodig of dit acceptabel wordt geacht in deze situatie, maatregelen zijn wel mogelijk.

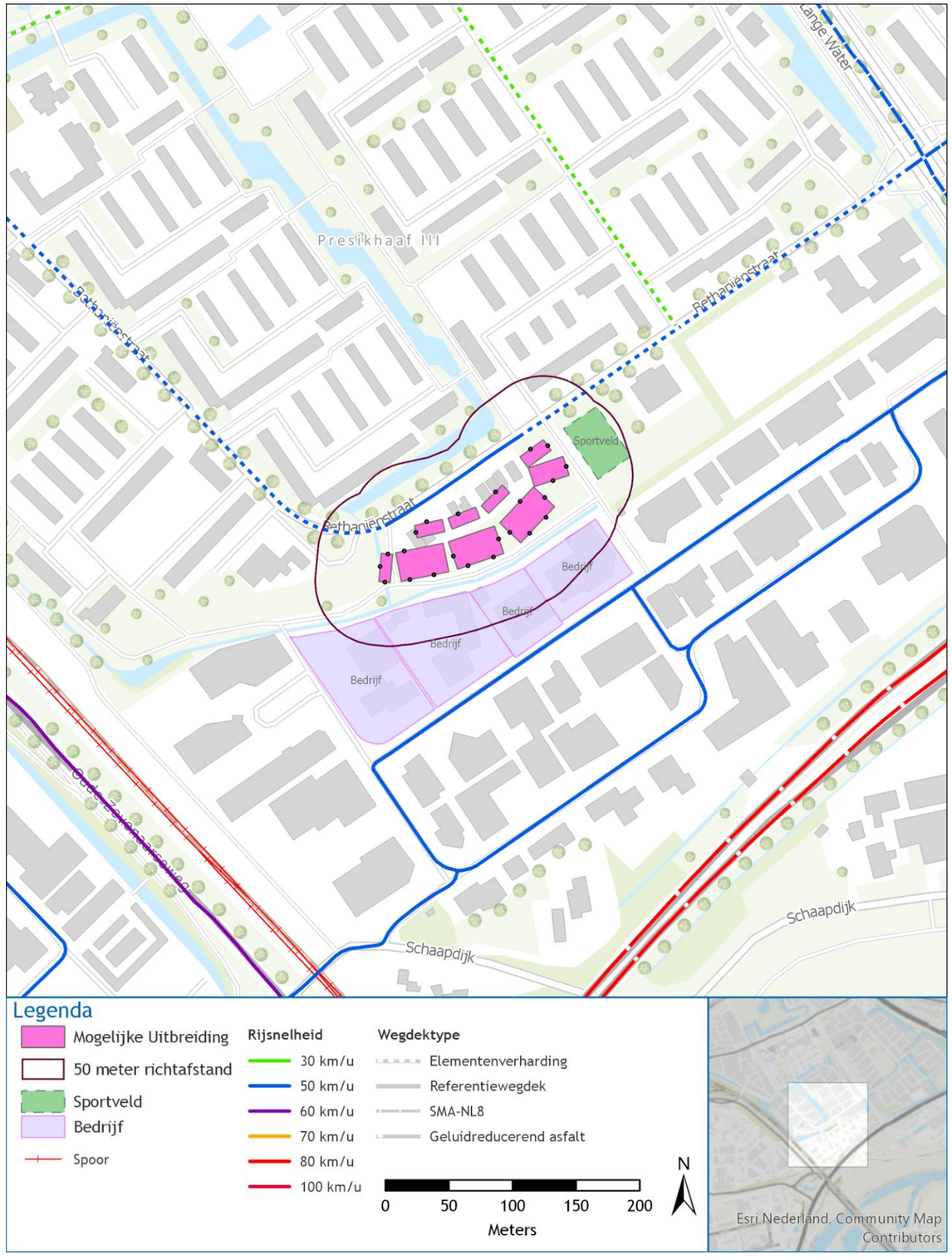

Conclusie

Vanuit akoestisch perspectief zijn het westelijke deel van de Groningensingel en Erasmussingel zonder hogere waarden te ontwikkelen.
Voor De Pas, de Dordrechtweg en de Gelderse Rooslaan zijn maatregelen niet effectief, maar Hogere waarden wel mogelijk.
Voor de Merwedestraat, Meliskerkestraat en Bethanienstraat kan met maatregelen aan de grenswaarde worden voldaan, hogere waarden blijven noodzakelijk.
De Ir. Molsweg overschrijdt de grenswaarde, en maatregelen zijn niet effectief.

Locatie	Railverkeer	Wegverkeer	Industrie of sport	conclusie	Toelichting
De Pas	-	Ja, mits HW	Ja, mits	Ja, mits	Bronmaatregelen niet doeltreffend, motivering bij sportveld, scherm bij sportvelden kan overwogen worden. Bedrijvigheid buiten richtafstand.
Dordrechtweg	Ja, mits HW	Ja	-	Ja, mits	Hogere waarde railverkeer nodig.
Erasmussingel	-	Ja, mits	-	Ja, mits	Schermmaatregel of snelheidsverlaging nodig, anders HW.
Groningensingel	-	Ja, mits	-	Ja Ja, mits	Westelijk deel onder voorkeurswaarde, voor het oostelijk deel zijn maatregelen mogelijk voor het beperken tot de grenswaarde.
Merwedestraat	Ja, mits HW	Ja, mits	-	Ja, mits	Voor wegverkeer snelheidsverlaging of schermmaatregel. RL Opletten op hoogte rond het spoor
Ir. Molsweg	-	nee	-	Nee	Wegverkeer boven grenswaarde, maatregelen niet effectief.
Gelderse Rooslaan	-	Ja, mits HW	-	Ja, mits	Wegverkeer een hogere waarde, geen goede maatregelen mogelijk
Meliskerkestraat	Ja	Ja, mits	-	Ja, mits	Wegverkeer schermmaatregel of snelheidsverlaging, daarna HW nodig.
Bethanienstraat	ja	Ja, mits	Ja, mits	Ja, mits	Wegverkeer een snelheidsverlaging, motivering/schermen bij sportveld

Conclusie

Vanuit akoestisch perspectief zijn het westelijke deel van de Groningensingel en Erasmussingel zonder hogere waarden te ontwikkelen. Voor de Erasmussingel zijn wel maatregelen nodig.
Voor De Pas, de Dordrechtweg en de Gelderse Rooslaan zijn maatregelen niet effectief, maar Hogere waarden wel mogelijk.
Voor de Merwedestraat, Meliskerkestraat en Bethaniënstraat en het oostelijk deel van de Groningensingel kan met maatregelen aan de grenswaarde worden voldaan, hogere waarden blijven noodzakelijk.
De Ir. Molsweg overschrijdt de grenswaarde, en maatregelen zijn niet effectief.

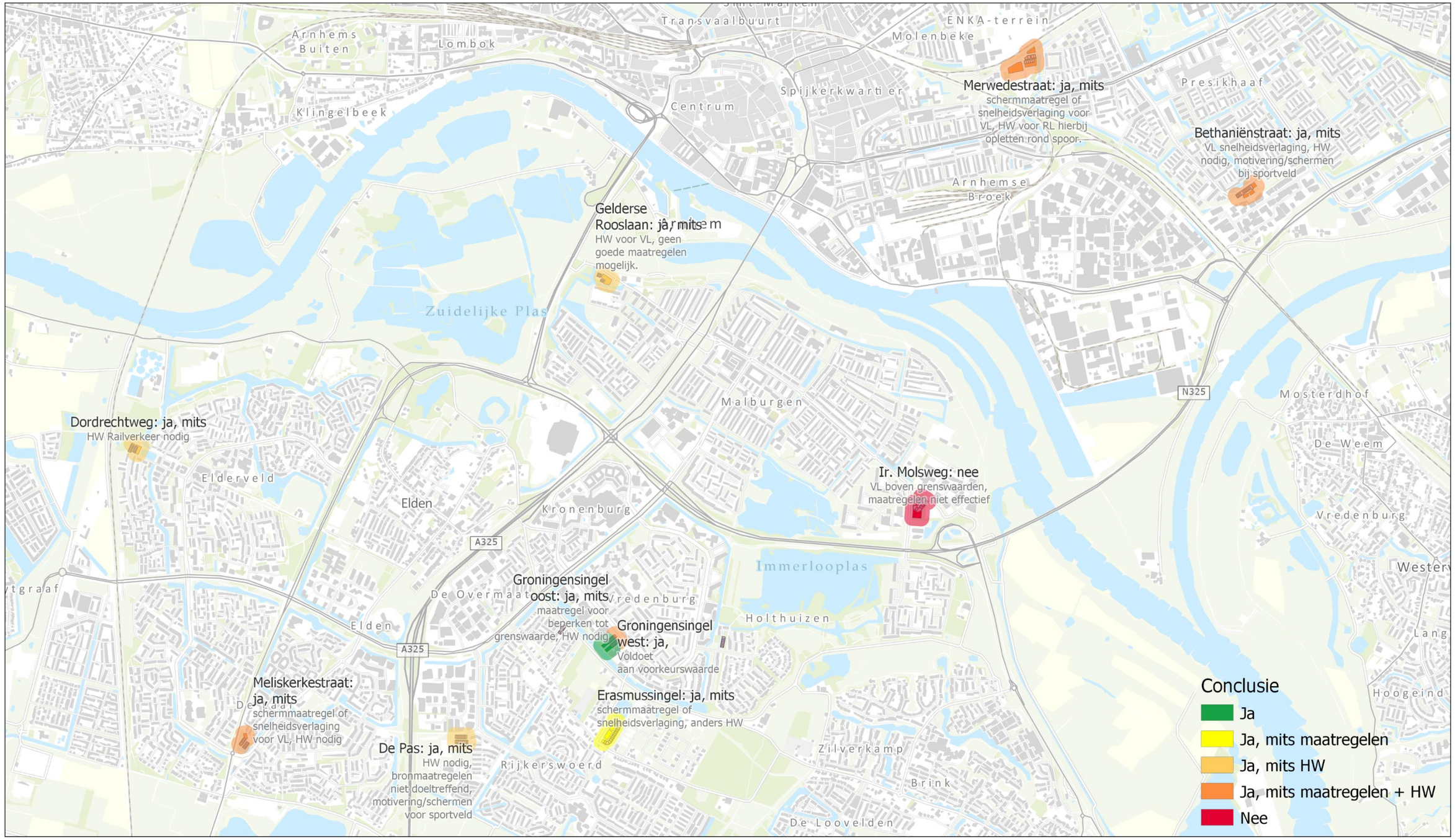

Aan de gemeenteraad

Datum	: 13 juli 2021
Zaaknummer	: 588166
Contactpersoon	: Berry Prins
Telefoonnummer	: 06 4370 3570

Onderwerp: Art. 43 initiatiefvoorstel sanering gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding woonwagenterrein

Geachte voorzitter en leden,

De raadsleden G. Elfrink van de fractie SP en N. Wiggers van de fractie Arnhemse Ouderenpartij hebben bij de voorzitter van de agendacommissie, bij ons ontvangen 14 juni 2021, een initiatiefvoorstel ingediend op grond van artikel 43 van het Reglement van Orde met als onderwerp “Sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein”. Het initiatiefvoorstel is als bijlage toegevoegd aan deze brief.

Wij stellen u voor kennis te nemen van onze wensen en bedenkingen ten aanzien van het initiatiefvoorstel.

Inleiding
Op 27 mei 2020 heeft u het voorstel "Scenario's grondwal en woonwagenkamp Bethaniënstraat" aangenomen. U heeft besloten om:

1. de verontreinigde grondwal rondom het woonwagenkamp te verwijderen, het kamp in principe uit te breiden naar minimaal 14 en maximaal 17 standplaatsen in een nieuwe opstelling, het terrein te saneren (scenario 3C) en daarvoor een definitief plan in samenspraak met de huidige bewoners uit te werken;
2. een budget van € 3,9 miljoen beschikbaar te stellen voor deze werkzaamheden.

In het raadsvoorstel is aangegeven dat in de verdere planuitwerking consensus met en onder de woonwagenbewoners (en overeenstemming met Volkshuisvesting) essentieel is. Gelet op de verschillende meningen van de woonwagenbewoners en de noodzaak van draagvlak, geldt de voorwaarde (ook van corporatie Volkshuisvesting) dat minimaal twee derde van de huidige bewoners instemt met het uitbreidings- en herinrichtingsplan. Hierbij geldt 1 stem per huidige wagen.

Initiatiefvoorstel
In het art. 43 initiatiefvoorstel worden de volgende voorstellen gedaan:

1. het saneren van de illegale gemeentelijke gifbelt aan de Bethaniënstraat en het uitbreiden en herinrichten van het aldaar geleden woonwagenterrein volgens het model M4 (17 plaatsen);
2. de hiermee samenhangende kosten te dekken uit de voor dit doel gereserveerde middelen.

Uitwerking tot definitief plan
Op basis van het raadsbesluit van 27 mei 2020 werkt het college in samenspraak met de bewoners een definitief plan uit waarbij in principe ruimte komt voor minimaal 14 en maximaal 17 standplaatsen. Over de stand van zaken van dit proces hebben wij u geïnformeerd per brief van 15 juni 2021.

Het scenario 3C uit het raadsbesluit is op basis van wensen van woonwagenbewoners vertaald in twee varianten, nl. het oorspronkelijke voorstel (scenario 3C) en een variant daarop (uitwerking van 3C). Daarnaast heeft een deel van de bewoners een eigen variant laten maken, het zogenoemde model M4.

Deze varianten, inclusief het model M4 van enkele bewoners, zijn aangedragen voor een stemming op 8 juli 2021 onder alle woonwagenbewoners. Over de uitslag van deze stemming bent u op 9 juli geïnformeerd. Over het vervolg wordt u apart nog verder geïnformeerd.

Advies
Wij hebben de volgende bedenkingen bij het initiatiefvoorstel:

- Voor het verkrijgen van draagvlak heeft het college de uitwerking ingericht als een proces waarin 'van onderop' wensen van en oplossingen door bewoners konden worden ingebracht. Daarbij is ook een traject van mediation ingezet. Het initiatiefvoorstel om een variant - die ook is ingebracht door enkele bewoners - door de raad 'van bovenaf' op te leggen voor alle bewoners, doorkruist dit proces van samenspraak en is contraproductief om tot een gedragen plan te komen.
- Het genoemde model M4 dat door enkele woonwagenbewoners is ingebracht, is reeds meegenomen in de stemming over alle varianten.

Wij adviseren daarom negatief over het ingediende initiatiefvoorstel.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

Bijlage
– Ingekomen Art. 43 initiatiefvoorstel grondwal en woonwagenkamp Bethaniënstraat

Geachte raadsleden

Wij zijn al vanaf het begin af aan tegen scenario 3c .Dit waren wij al in de tijd dat dhr projectleider was .

Wij waren tegen omdat onze woonwagen (eigendom) 8.20 meter breed is en 16 meter lang.

U zult dan begrijpen dat dat niet gaat passen op een standplaats van 9 meter breed en 20 meter lang.

Ik heb nu een standplaats van 10 meter breed en 25 meter lang .

En sta op nog geen meter afstand van mijn buren , en dat is niet echt veilig gezien de brandveiligheid!

Toen wij een nieuwe projectleider , dhr , kregen , heb ik hem dan ook gelijk gevraagd via de mail als die voor dat die begon een een keer kon komen kijken bij ons , zodat die weet waarover die praat en niet zoals zijn voorganger pas na 1.5 jaar.

Dat vond dhr een goed idee .

Dus is die 3! Weken geleden (terwijl die al bijna een jaar bezig was .....)voor het eerst geweest , naar herhaardelijk vragen van ons en eerdere toezeggingen .

In een gesprek met dhr en de mediator is ons verteld dat scenario 3 c helemaal van tafel word gegooid en er een nieuwe tekening zou komen met een ieder zijn wensen erin bewerkt .

Nu moesten wij vorige week stemmen tussen 3 tekeningen , 1 keer 3 c (tewijl die van tafel zou gaan ....) en 2 andere die op 2 hele kleine aanpassingen naar ook gewoon 3c waren)

Een van die tekeningen is ingebracht door bewoners van het kamp .

Terwijl wij ook een tekening (die wij zelf met 5 bewoners) gemaakt hebben laten zien ,en daar word niks meegedaan . Op deze tekening (ziebijlage) hebben alle bewoners dezelfde staandplaatsen , wat wel zo eerlijk is ,12 meter breed en 25 meter lang (en mogenlijk ook die ene die 16 meter moet worden past erop)en passen er ook 17 op . Je staat dan brandveilig en heb ook de uitbereiding .Het is toch vreemd dat hier niks meegedaan word en die andere die op 3c lijkt komt er wel bij ?

Nu gaat het om scenario 3M , die door bewoners zelf gemaakt is . Op die tekening krijgen wij standplaatsen die 9 meter breed is . Onze woonwagen is 8.20 meter breed , dat past toch niet ?!

Sommige van u zijn bij ons thuis geweest en zullen dit beamen.

De spanningen lopen bij ons op het kamp elke keer hoog op en ik kan u verzekeren dat dat niet meer fijn wonen is !

Wij hopen dat u onze wensen meeneemt in de beslissingen

Met vriendelijke groet

Fam . te Braak (bethanienstraat)

Bethanjenstraat

Geachte raadsleden,

Wij zijn twee bewoners van de bethanienstraat.

Wij zijn 80 en 84 jaar oud.

Allereerst wil ik hier beginnen hoe respectloos het hier gaat op het kamp.

Mijn hele leven wonen wij in een woonwagen.

Maar hoe wij zo op onze oude dag moeten leven,van s ochtends tot s avond de radio van mij buren aan (boxen staan in de tuin op mijn voordeur gericht) mijn man kan de krant in de tuin niet lezen tv kunnen wij niet verstaan,er staat een aanhanger achter mij auto met oudijzer erop aan de voorkant een ophoging dus u begrijpt dat ik 10 keer moet draaien om er uit gekomen met mij auto en dit gedrag gaat maar door,als mijn kinderen komen worden ze uitgescholden u snap dat dit geen normaal leven meer is,

Saneren oke.

Uitbreiding graag, ook voor mijn kleinkinderen.

Maar wel op een eerlijke manier en met respect.

De grootste verhalen hebben jullie al gehoord.

Hoe respectloos wij worden behandeld op onze oude dag.

Mijn man heeft tot zijn 82e gewerkt. En wil nog van zijn oude dag genieten.

Wij nog graag op een fijne en veiligemanier kunnen wonen hier.

Waarom wij tegen de drie tekeningen zijn ? ; niet een familie alles.

En dat de plaatsen op een eerlijke manier verdeeld worden.

Met vriendelijke groet

Dhr en Mevr . te Braak

Geachte raadsleden ,

Ik wil via deze weg mijn mening geven over de gifgrond van ons woonwagenkamp

Als eerste wil ik het liefste blijven staan hoe ik nu sta .

Aangezien dat ik al een oude woonwagen hebt (eigendom dus geen huur) en ik niet weet als de woonwagen een verplaatsing wel overleeft.

Hij is al een keer verplaatst vanaf het grote kamp Velperbroek.

En staat nu al ruim 30 jaar op deze plek.

Ik ben het er ook niet mee eens als ik ruimte wat ik nu heb nu af moet staan.

Dat hoeven anderen op dit kampje namelijk ook niet. Want nummer 238 die heeft op elke optie die gekozen kan worden een veel grote vak (16 meter breed) dan de rest . En dan ook nog een grote groenstrook ernaast , terwijl de rest hutje mutje op elkaar staat.

Ik sta nu op een hoekvak

En wil ook op een hoekvak blijven staan.

En als jullie toch besluiten op verplaatsing van de woonwagens wil ik minimaal dezelfde ruimte terug die ik nu ook hebt .

En een hoekvak houden.

Want mijn wagen is 7 meter breed en als we dan vakken zouden krijgen van 9 meter breed

Heb ik geen ruimte over bijna om naar de schuur te gaan.

Ook sta ik dan te dicht op mijn buren.

En dat is dan weer gevaarlijk met brandgevaar (ik krijg mijn woonwagen namelijk ook niet in de brandverzekering)

Als we grotere staanplaatsen krijgen / houden wil ik dat er dan maar gekeken moet worden als er plaats over is om staanplaatsen bij te maken.

Maar als eerste grote staanplaatsen en dan pas kijken naar uitbreiding.

Met vriendelijke groet

C Vellinga Bethanienstraat 222 A

Van: Gerrits
Datum: 13 juli 2021
Onderwerp: Bethaniestraat

Beste raadsleden.

Ik ben mvr gerrits van de bethaniestraat en woon hier al 38 jaar en altijd
met plezier gewoont ook heb ik altijd een groot vak gehad van 20 meter breed en 25 meter lang
omdat ik op het grote kamp ook altijd op de hoek heb gestaan
en toen verhuisd na de bethaniestraat heb ik hier ook altijd een hoekvak gehad
nu willen ze ons kamp vergroten met meer standplaatsen ,waar ik erg blij mee ben maar op alle nieuwe tekening zie ik mijn tuin nergens op terug dat vind ik heel erg jammer en heb dit al paar keer aangegeven maar er lijkt geen gehoor aan te geven te worden
de andere familie krijgt wel hun even grote standplaats terug van 16 meter breed , dat gaat toch niet eerlijk ?
Ik vind dat we allemaal dezelfde rechten hebben
dus vandaar dat ik niet eens ben met de tekening helaas want ikwil ook graag uitbreiding op een eerlijke manier zodat mijn neef of nicht ook bij ons zouden kunnen staan
Ik ben inmiddels 76 jaar en wil nog eigenlijk van mijn laatse jaartjes genieten op de bethaniestraat.
mvgr gerrits

Geachte raadsleden

Van J. Groenewold. 70 jaar.

Het wordt tijd dat de gemeente Arnhem zijn verantwoordelijkheid nakomt.

Zijn burgers zolang met vergiftige grond laten ziten is ronduit schandalig.

Dit jaar nog mocht de KPN nog graven in de straat voor glasvezelkabel.

Als dat klaar is dan wordt de giftige grond over de tegels gestrooit.

Daar spelen dan kleine kinderen op!

De gemeente heeft ons laten stemmen en daarbij een meerderheid van tweederde,
voor één van de drie plannen geeist.

Aangezien er altijd mensen zijn die voor hun eigen fantasieplan blijven opkomen,
zal er nooit overeenstemming zijn.

Op deze manier kan de gemeente jarenlang de plannen uitstellen.

Na deze jarenlange ellendige situatie is het hard nodig om de grond te saneren,
en daarom heb ik op alle drie de plannen ja gestemd.

Arnhem 14 07 2021.

J. Groenewold Bethanienstraat

Van: s. hoeree
Verzonden: woensdag 14 juli 2021 14:44
Onderwerp: mening woonwagenbewoner bethanienstraat

goede dag ik ben een bewoner van het woonwagenkamp ik ben zeer verdrietig 4 jaar lang hebben we gestreden voor een mooi gifvrij kamp met maximalle uitbreiding van 17 staanplaatsen 11 voor vaste bewoners en 6 voor de kinderen van de bewoners via het bestaande lijstje een zeer mooie kans die de gemeente ons bied door middel van 3 tekeningen die de gemeente ons bied ondanks er 4 vakken op staan die groter zijn en aan de te braken zijn verdeeld geen probleem we willen verder nu moeten het stuklopen op hun ze willen nog meer grond ze hebben nu 250 m2 met ilegalen stukken die bij zijn gepakt en wetelijk gezien hebben ze 218 kwa kadaster nu bied de gemeente ze 261.63m2 zie bijgevoegd papier dus ruim 40 m2 meer ze op kadaster hebben staan en nog is het niet goed ze hebben dan 1 grotere vakken dan ons tussen haakjes geen probleem 2 uitzicht ze wilde hebben geen probleem en hun kinderen erop en weer is het niet goed ze zeggen eerst wij dan de kinderen als er wat over is ja hallo de 3 kinderen van hun staan boven aan het lijstje moeten wij er dan de dupen van zijn onze kinderen ze willen nog meer stukken grond zodat er kinderen afvallen of vakken moeten verdwijnen ze hebben al zoveel en nog zielig doen wat krijgen wij gemeente ??? wij vragen om gifvrij wonnen en het maximallen van 17 vakken te maken wat er op de tekening staat gemeente denk ook aan onze kinderen astubliefd zij hebben er maling aan maar wij niet we hebben er 4 jaar voor gestreden jullie zijn met 3 tekeningen gekomen die passen en wij 6 bewoners zijn met alle 3 de tekeningen mee gegaan zeer jammer wij willen wel maar er zijn mensen die aleen maar aan hun eigen denken ikke ikke ikke gemeente denk ook aan ons en aan onze kinderen en laat onze kinderen niet het dupen worden van hun anders maak een kampje voor ons aleen als ze dan niet willen maak er een wal tussen en plaats de 6 bewoners met de 3 kinderen en klaar gif weg en wij zijn gelukkig maar dan moeten ze niet piepen als hun kinderen wegvallen hun willen zelf alles voor hun eigen en wij nemen er genoegen mee dan ook de 3 vakken naar onze kinderen melissa nicky en jimmy gemeente denk aan het uitsterfbeleid en de toekomst van de kinderen dus hopen op een mooi kampje GIFVRIJ en niet te wijken van de 6 exstra vakken maar voor de tekening te gaan die de gemeente heeft gemaakt als je hun de zin gaat geven komen straks met nog meer genoeg is genoeg we zijn geen steletje kleine kinderen pak door met jullie goede tekeningen ga er wat aan doen welke het ook wordt het maak ons niet uit het houd een keer op gemeente help ons met vriendelijke groet mevr scholtens hoere bethanienstraat 234 bijgevoegd tekening met op het witte gedeelte de ilegalle stukken en op het orange gedeelte de m2 meters kwa kedaster ook bijgevoegdt de brief van lies kwa m2 meters voor te braken de tegenpartij

14:00
10%
Bethanienstraat
218m2
218m2
218m2
206m2
206m2
205m2
204m2
204m2
204m2
204m2
204m2
425m2
onwagenkamp‹Beth

Aan bewoners van Bethanïënstraat 222A t/m 238

Arnhem; 13- 7- 2021

Beste bewoner(s),

Omdat er ondanks de uitslag van stemming nog vragen binnenkomen zet ik hierbij de belangrijkste zaken op een rijtje.

Morgen, woensdagavond wordt de uitslag van de stemming besproken in de raadsvergadering.

In de ontwerpen worden de nieuwe kavels voor huurwagens maximaal 10 x 20 met een huurwagen van 6 x 13m en een schuur van 5 x 3m.

Uitgangspunt voor bestaande wagens die verplaatst gaan worden is dat je fatsoenlijk om de wagen heen moet kunnen.

In scenario 3Ca zijn de 4 grote kavels voor de fam. te Braak; 11,5 x 22,75m = 261,63m2. De schuur moet daarbinnen een plek krijgen.

Groter gaan de kavels niet worden. Daar gaat de gemeente om verschillende redenen niet in mee, ook al is het wel mogelijk een tekening te maken waar ze (ogenschijnlijk) in passen. Dat heeft te maken met geld, met wet- en regelgeving, met eisen rond brandveiligheid en stedenbouw.

Nieuwe plannen indienen heeft geen zin. Er is geen tijd (en menskracht) om ze voor morgen te beoordelen op wettelijke aspecten.

Een herinrichting heeft wellicht alleen nog een kans van slagen als jullie gezamenlijk (dus alle 11 huishoudens) achter 1 van de drie (3C, 3CA, M4) ontwerpen gaan staan en dat in een brief aan de wethouder bevestigen.

Tot zover.

Met een groet van Lies

Goedemiddag,

Hier spreekt de familie Spijk.

Bethanienstraat Arnhem.

Bij deze wil ik jullie laten weten hoe wij over het kamp denken.

Zoals jullie weten staan wij met nog 7 andere bewoners op **gifgrond**, hierbij staan de andere 4 bewoners op **schoon grond**.

Nu is er een mogelijkheid om de grond te saneren en uit te breiden naar **17 staanplaatsen**, en hierdoor een kamp te creëren waar wij natuurlijk blij mee zijn. Maar hier zijn het er 5 bewoners niet mee eens.

We kregen 3 tekeningen doorgestuurd en met alle 3 zijn we akkoord gegaan met de 6 andere bewoners. Nu zijn de andere 5 bewoners nergens mee akkoord gegaan en hebben dus hierbij hun tegenstem gegeven op de 3 tekeningen.

Ook hebben we als bewoners gekeken naar de tekening van te Braak maar deze is naar het tekenen van een stedenbouwkundige tekenaar niet mogelijk gebleken zie bijlage.

Bij de schriftelijke inbreng heb ik gelezen dat ze het hebben over huisnummer 238, deze heeft een tuin van 425m2 dit is wettelijke vastgelegd in het kadaster zie bijlage.

Ons is namelijk altijd vertelt dat het kadaster werd aangehouden, zie raadsvoorstel.

Naar mijn weten zijn het altijd 7 bewoners geweest die met alle plannen meegingen, maar door een familie kwestie buiten ons 6^{e} is er nu 1 stem minder helaas.

Maar wat is er nou niet mooier dan dat de grond gesaneerd word en dat de grondwal weg wordt gehaald, en we hierbij dus **GIFVRIJ** kunnen wonen?. (in de toekomst). En je hierdoor ook 17 staanplaatsen creëert **voor ons en onze kinderen**.

Maar 5 bewoners willen groter en bredere staanplaatsen wat niet mogelijk is.

We hebben gestreden voor 17 staanplaatsen en niet minder.

En we willen ook geen buitenstaanders op het kamp.

Gemeente laat ons niet langer wachten en ga van start met het woonwagenkamp.

We wachten al te lang.

Datum: 14-07-2021

Familie Spijk.

Bethaniënstraat 238, 6826TJ Arnhem

Bethaniënstraat 238, 6826TJ Arnhem

Dagelijks vertrouwen 10.000 consumenten en professionals op Planviewer.

Bethaniënstraat 238, 6826TJ Arnhem is een **standplaats** met de status **'Plaats aangewezen'** en de oppervlakten van het **totale grondvlak is 425,10m^2.**
Deze standplaats is gelegen aan de straat Bethaniënstraat in de woonplaats Arnhem.

Lies Vonk

Onderwerp: FW: briefje

Van: Lies Vonk
Verzonden: dinsdag 13 juli 2021 17:31
Aan: Lies Vonk <l.vonk@rijnstad.nl>
Onderwerp: briefje

Bewoners Bethaniënstraat 222A t/m 238

Dag bewoner(s) , heer, mevrouw,

Omdat er vragen werden gesteld dacht ik er goed aan te doen jullie allen een briefje te sturen.
Niemand en dan ook werkelijk niemand heeft mij hiertoe gedwongen of opdracht gegeven en ook niemand heeft me gevraagd dit te doen.
Als bewonersondersteuner kan ik dit soort afwegingen zelf maken.

Ik dacht vanuit goede bedoelingen dat dit briefje wat extra duidelijkheid zou geven.
Inmiddels begrijp ik dat het effect van het briefje tegengesteld is en dat het woede oproept.
Het is nooit mijn bedoeling geweest om woede en onrust te zaaien. Ik kan deze mis-inschatting niet terugdraaien dit alles spijt me dan ook zeer.

Afgelopen maanden heb ik ieder van jullie waar mogelijk op dezelfde wijze benadert, zo nodig van info voorzien ben ik met ieder van jullie op dezelfde manier in gesprek gegaan.
Ik wens ieder van jullie echt alle goeds toe; dank voor de openheid, het vertrouwen en de gesprekken.
Excuus aan ieder voor wie ik niet aan de verwachtingen heb voldaan.

Met vriendelijke groet,
Lies Vonk

Van: L. Gerrits
Datum: 14 juli 2021 om 15:58:22 CEST
Onderwerp: Gifvrij bethanienstraat 226

Wij de bewoners van de bethanienstraat

Willen heel graag gifvrij wonen ,en dat wij het mooiste en schoonste kamp van arnhem krijgen. Op de manier waarop het gaat is onbegrijplijk . We zijn nu al zo lang aan het wachten! gemeente arnhem en raadsleden doe hier wat aan zodat het nu einderlijk opgelost kan worden en wij als bewoners van de bethanienstraat weer rustig verder kunnen leven waneer houd deze ellende allemaal op?
Zo veel brieven ,tekeningen,besprekingen,vergaderingen enz enz wij zij er niks mee opgeschoten,wij hebben duidelijkheid nodig! Help ons gifvrij tewonen .mvg lenie gerrits

Lijst met insprekers

Initiatiefvoorstel ' Sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein

14 juli 2021

1. Tonnie Bosvelt
2. Beppie te Braak
3. Diana Kummeling
4. Maran Onderwaater
5. Dave giezenaar
6. Gonny Heuterman

Initiatiefvoorstel 'Sanering illegale gemeentelijke gifbelt Bethaniënstraat en uitbreiding en herinrichting van het aldaar gelegen woonwagenterrein'

Initiatiefnemers	Elfrink (SP), Wiggers (AOP)
Zaaknummer:	
Portefeuillehouders:	Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrink (AC), Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem), Elfrink (SP - initiatiefnemer), Becker (CU), Greving (PvdA), Combee (VVD), Prinsen (GL), Loor (D66), Van Dillen (CDA), De Groot (PvdD) en Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij - initiatiefnemer).
De fractie van de PVV was niet bij de beraadslaging aanwezig.

Bespreking
De beraadslaging bestond uit een informatieve en een meningsvormende fase. Tijdens de informatieve fase hebben vijf insprekers ingesproken en vragen beantwoord van fractievertegenwoordigers. Tijdens de meningsvormende behandeling hebben fractievertegenwoordigers hun voorlopige mening geuit en vragen gesteld aan de initiatiefnemers in het eerste termijn van de raadskamer. Voor de eerste termijn van de initiatiefnemers was geen tijd meer.

Conclusie
Na afronding concludeerde de voorzitter dat de M1 nog niet voldoende is behandeld. De initiatiefnemers hebben aangegeven mogelijk het voorstel te willen wijzigen. Afhankelijk daarvan wordt een vervolg van de M1 ingepland.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

L. Manders

Titel/onderwerp: **Moties vreemd aan de agenda van portefeuillehouder: Louwers**

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 3774836 Petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	Raad		
Portefeuillehouder:	M. Louwers		
Doel activiteit	Meningsvormend		
Toelichting	**Inleiding** De Agendacommissie heeft in de vergadering van 12 mei 2021 het Dagelijks Bestuur gemandateerd om voor de periode tot aan het zomerreces moties vreemd in raadskamers voor te bespreken en vervolgens de behandeling in de raad te beperken tot het stemmen over de moties vreemd aan de agenda. Een en ander conform de notitie die de Agendacommissie op 24 juni 2020 vaststelde. Dit heeft ertoe geleid dat het Dagelijks Bestuur een indeling heeft gemaakt voor het in raadskamerverband debatteren over de diverse moties vreemd aan de agenda. Tijdens de besluitvormende raad zal dan alleen nog gestemd worden over de moties. **Te behandelen moties vreemd:** 1. Motie vreemd aan de agenda "Ondersteun Arnhemse Sekswerkers" (21M38) van de fracties SP en D66 2. Motie vreemd aan de agenda "500 euro bijverdienen naast bijstand toestaan" (21M41) van de fracties SP, Partij voor de Dieren, Arnhemse Ouderen Partij, Arnhem Centraal en DENK Verenigd Arnhem 3. Motie vreemd aan de agenda "Laat Arnhemse gedupeerde gezinnen niet nog verder de dupe worden door de Belastingdienst" (21M60) van de fracties SP en Partij voor de Dieren 4. Motie vreemd aan de agenda "Mensen goed informeren over uitkeringen" (21M72) van de fractie PvdA. 5. Motie vreemd aan de agenda "Werken moet lonen - óók voor de zwerfvuilruimers van de Brug" (21M82) van de fractie SP		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Debat voeren en afronden zodat in de besluitvormende raad alleen hoeft te worden gestemd.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	De moties worden op volgnummer behandeld. Behandeladvies per motie: ▪ De 1e indiener krijgt (indicatief) 2 minuten om desgewenst de motie toe te lichten ▪ De portefeuillehouder krijgt kort de gelegenheid te reageren. ▪ De overige fracties krijgen de gelegenheid te reageren. *Interrupties zijn toegestaan* ▪ Stemming over de moties vindt plaats in de besluitvormende raad van 21 juli aanstaande		
Bijlagen			

Moties vreemd aan de agenda:
Motie vreemd aan de agenda "Ondersteun Arnhemse Sekswerkers" (21M38) van de fracties SP en D66
Motie vreemd aan de agenda "500 euro bijverdienen naast bijstand toestaan" (21M41) van de fracties SP,

Partij voor de Dieren, Arnhemse Ouderen Partij, Arnhem Centraal en DENK Verenigd Arnhem
Motie vreemd aan de agenda "Laat Arnhemse gedupeerde gezinnen niet nog verder de dupe worden door de Belastingdienst" (21M60) van de fracties SP en Partij voor de Dieren
Motie vreemd aan de agenda "Mensen goed informeren over uitkeringen" (21M72) van de fractie PvdA.
Motie vreemd aan de agenda "Werken moet lonen - óók voor de zwerfvuilruimers van de Brug" (21M82) van de fractie SP

Motie vreemd aan de orde van de dag

Ondersteun Arnhemse Sekswerkers (21M38)

De raad, bijeen op .....
gehoord de beraadslagingen,

constaterende dat

- De tippelzone in Arnhem is gesloten en sekswerkers, in tegenstelling tot andere contactberoepen, door coronamaatregelen hun beroep niet kunnen uitoefenen
- De mensen die in Arnhem als sekswerkers werken nu geen inkomen hebben en tussen wal en schip vallen van inkomensregelingen
- Sekswerkers hierdoor in sommige gevallen noodgedwongen in de illegaliteit hun werk moeten doen[1]

overwegende dat

- Sekswerk legaal is in Nederland maar corona de ongelijke behandeling van deze beroepsgroep in vergelijking met andere werkenden blootlegt
- Er geen reden is om hen niet te compenseren als zij door coronamaatregelen hun werk niet kunnen doen en daardoor geen inkomen hebben
- De vermogens- en partnertoets, die niet gelden voor bijvoorbeeld zzp'ers die en TOZO aanvraagt, belemmerend werkt in het aanvragen van een bijstandsuitkering
- Tot op heden slechts 3 Arnhemse sekswerkers een aanvraag hebben gedaan voor inkomensondersteuning in de vorm van een uitkering Participatiewet
- De gemeente niet rechtstreeks contact heeft opgenomen met de sekswerkers
- De gemeente ervoor kan kiezen, net als in Utrecht, om sekswerkers actief financieel te ondersteunen zolang zij door coronamaatregelen hun werk niet kunnen doen[2]

[1]https://www.verwey-jonker.nl/artikel/sekswerker-wordt-de-illegaliteit-in-gedreven/

[2]https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/2058910/gemeente-utrecht-schiet-sekswerkers-financieel-te-hulp.html

Roept het college op om

te zorgen dat er, met terugwerkende kracht, inkomensondersteuning komt voor sekswerkers in Arnhem die door de coronamaatregelen hun werk niet kunnen doen en Arnhemse sekswerkers hier actief over te informeren

En gaat over tot de orde van de dag.

Sarah Dobbe (SP)
Susan van Ommen – D66

Zaaknummer:

Motie vreemd aan de orde van de dag

500 euro bijverdienen naast bijstand toestaan (21M41)

De raad, bijeen op …….

gehoord de beraadslagingen,

constaterende dat,

de gemeente Amsterdam een mogelijkheid heeft gevonden om binnen de participatiewet mensen toe te staan 500 euro per maand bij te verdienen naast hun bijstand,

overwegende dat,

het goed is als mensen mogen bijverdienen naast hun bijstand; zodat mensen werkzaam kunnen zijn zonder dat dit direct leidt tot een korting op de uitkering en mensen zich minder zorgen hoeven maken of zij financieel het hoofd boven water kunnen houden;

van mening dat,

de gemeente Arnhem dezelfde mogelijkheid moet benutten die door de gemeente Amsterdam gevonden is;

draagt het college op,

inwoners van Arnhem toe te staan 500 euro per maand bij te verdienen met volledig behoud van bijstand

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink (SP), Eliëns (Partij v.d. Dieren), Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij), Aydemir (DENK Verenigd Arnhem)

Zaaknummer:

Motie vreemd aan de orde van de dag

Laat Arnhemse gedupeerde gezinnen niet nog verder de dupe worden door de Belastingdienst (21M60)

De raad, bijeen op .....
gehoord de beraadslagingen,

Constaterende dat:
-Gedupeerde Arnhemse ouders van het toeslagenschandaal nog steeds in de verdrukking zitten, en dat elke dag dat dit voortduurt ongekend onrecht betekent voor deze ouders en hun kinderen,
-Bijna de helft van de aangemelde ouders de beloofde compensatie niet krijgt, dat dit vanaf 1 mei betekent dat er weer schuldeisers op de stoep staan, en een snelle oplossing nu dus heel hard nodig is[1],
-De compensatie van gedupeerden in de toeslagenaffaire volledig vast is gelopen te lopen en de zogeheten Uitvoeringsorganisatie Herstel Toeslagen in crisis verkeerd[2],

Overwegende dat:
-De gemeente Rotterdam de schulden van de ouders die slachtoffer zijn geworden van het toeslagenschandaal gaat overnemen, omdat het te lang duurt voordat de afspraken tussen het Rijk en de schuldeisers rond zijn,
-Dit ook voor de gedupeerde ouders in Arnhem mogelijk en wenselijk is[3], zodat zij verder kunnen met hun leven,

Draagt het college op om:
De schulden van de ouders die slachtoffer zijn geworden van het toeslagenschandaal over te nemen

[1] Geen 30.000 euro voor bijna helft gedupeerden in toeslagenaffaire | Trouw
[2] Compensatie voor ouders in toeslagenaffaire loopt volledig vast: crisis bij de Belastingdienst | Trouw
[3] https://www.omroepgelderland.nl/nieuws/6893129/Slachtoffer-toeslagenaffaire-wacht-nog-steeds-op-30-000-euro

en gaat over tot de orde van de dag.

Elfrink, Dobbe, Cetintas – SP
Hanse Eliëns – Partij voor de Dieren

Zaaknummer:

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	
Ter bespreking	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Ria de Vries - PvdA
Titel motie	Motie mensen goed informeren over uitkeringen
Nummer Zaaknummer	**21M72**

Constaterende dat:

- Mensen met een uitkering die gaan scheiden of mensen waarvan de kinderen uit huis gaan in de problemen kunnen komen door de verandering in het inkomen;
- Mensen na scheiding ieder een uitkering krijgen die samen hoger is dan de gezamenlijk uitkering toen zij nog samen waren;
- De Belastingdienst in het eerste jaar nog kijkt naar het gezamenlijk inkomen, waardoor het risico bestaat dat de Belastingdienst door de stijging van het inkomen onterecht toeslagen gaat terugvorderen;
- Als oplossing de 10% regeling in het leven is geroepen, waarbij als het inkomen van de ex partner met meer dan 10% stijgt dit inkomen niet meegeteld hoeft te worden.
- Om de stijging van het inkomen van de ex-partner te bewijzen de Belastingdienst gegevens wil hebben waar het bruto-inkomen op staat, terwijl de gemeente alleen informatie verstrekt met het netto-inkomen.

Overwegend dat:

- Deze situatie zich ook voor kan doen als meerderjarige kinderen het huis verlaten.
- Onterechte invorderingen een grote negatieve impact hebben op het leven van mensen;
- Het van belang is om, zoal bijvoorbeeld de gemeente Tilburg, mensen te informeren over de brutobedragen, maar ook over de regelingen om te voorkomen dat mensen in de problemen komen.
- Met meer informatie de gemeente in ieder geval kan proberen te voorkomen dat mensen onterecht toeslagen terug moeten betalen.

Verzoekt het college,

- Om de bruto uitkeringsbedragen te vermelden op de website en actief uitkeringsgerechtigden hierover te informeren;
- Mensen op deze manier ook actief te informeren over veranderde levenssituaties en de mogelijke gevolgen voor de uitkering.

- De gemeenteraad hierover voor de Meerjarenprogrammabegroting 2022-2025 te informeren. -
En gaat over tot de orde van de dag, Ria de Vries (PvdA) https://nos.nl/l/2382078

Gemeenteraad Arnhem

Motie vreemd aan de orde van de dag

Werken moet lonen – óók voor de zwervuilruimers van de Brug (21M82)

De Raad, bijeen op ……
gehoord de beraadslaging,

constaterende dat,

het regelmatig gebeurt dat mensen die afhankelijk zijn van een uitkering verplicht worden te werken zonder dat zij loon ontvangen;
het ruimen van zwerfvuil waaronder het verwijderen van grofvuil uit sloten, het opruimen van gedumpte poepluiers, etc. cruciaal werk is voor de Arnhemse samenleving en dit nu wordt uitgevoerd door bijstandsgerechtigden zonder dat zij daarvoor een passende beloning krijgen;

overwegende dat,
de Inspectie SZW concludeert dat gemeenten in hun beleid meer aandacht zouden moeten besteden aan het voorkomen van verdringing, (1);

spreekt uit dat,
werk moet lonen; en verdringing van betaald werk door bijstandsgerechtigden en stagiaires onwenselijk is,

draagt het college op,
middels opdrachtverlening en concessieverlening dan wel anderszins te verzekeren dat betaald werk niet wordt verdrongen door uitkeringsgerechtigden en stagiaires en dat mensen niet worden verplicht te werken met behoud van uitkering en daarmee ook de zwerfvuilruimers van de Brug te belonen voor hun werk tegen tenminste het minimumloon

en gaat over tot de orde van de dag
Gerrie Elfrink, Sarah Dobbe, Abdurrahman Çetintas (allen SP)

(l) "Gemeentelijke aandacht voor verdringing bijstandsgerechtigden" Rapport - Inspectie SZW - 2015

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	7 juli 2021
Bij de bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Marie José Navis - GroenLinks Ria de Vries - PvdA Patrick van Iperen - D66 Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem
Titel van de motie	Uitstroompremie voor een sociale bijstand
Nummer Zaaknummer	**21M153**

We weten dat;

- in Arnhem gemiddeld veel mensen met een bijstandsuitkering wonen,
- de Arnhemse gemeenteraad in heeft gestemd met een initiatiefvoorstel (2016) en motie (2018) voor proeftuinen ten behoeve van het bijverdienen in de bijstand,
- mensen met een deeltijdfunctie 3 keer zoveel kans hebben om uit te stromen uit de bijstand,
- uit het onderzoek ‘Weten wat werkt’ blijkt dat met het bijverdienen naast de bijstand de kans op een baan stijgt
- daaruit ook blijkt dat een bijverdienregeling zowel aanzet tot het vinden van werk als ook het behouden van werk,
- door de Coronacrisis meer mensen meer risico lopen om in te stromen in de bijstand.

We vinden dat;

- de stap naar werk kleiner gemaakt moet worden door het opbouwen van deeltijdwerk,
- bijverdienen naast de bijstand een aanvullende aanpak is om meer mensen uit te laten stromen naar betaald werk,
- alle ruimte voor vertrouwen en menselijkheid die de participatiewet voorschrijft gebruikt moet worden.

Daarom spreekt de raad uit:
Dat het bijverdienen naast een bijstandsuitkering een goede methode is voor meer uitstroom uit de bijstand.

En daarom verzoekt de gemeenteraad het college,

- te onderzoeken hoe bijverdienen naast de bijstand ingevoerd kan worden door middel van een uitstroompremie/bijverdienpremie,
- de gemeenteraad de mogelijkheden voor te leggen voor een grondslag voor een uitstroom/bijverdienpremie (met een duur van meer dan 6 maanden),

- eventuele kosten uiterlijk in september voor de begroting inzichtelijk te maken voor de gemeenteraad.

Raadsleden

Marie José Navis - GroenLinks
Ria de Vries - PvdA
Patrick van Iperen - D66
Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem

Moties vreemd aan de agenda, portefeuillehouders Louwers

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	21 juli 2021
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Louwers

Aan de gemeenteraad, 14 juli 2021

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Van Iperen (D66), Hutten (CDA), Kalthoff (VVD), Dilekci (Denk VA), Jansen (ChristenUnie), Hobbelen (AOP), Eliëns (PvdD), De Vries (PvdA), Navis (GroenLinks).
De fracties van de PVV, SP, Arnhem Centraal waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Verder aanwezig: Wethouder Louwers.

Besproken moties
- motie vreemd aan de agenda "Ondersteun Arnhemse Sekswerkers" (21M38) van de fracties SP en D66
- motie vreemd aan de agenda "500 euro bijverdienen naast bijstand toestaan" (21M41) van de fracties SP, PvdD, Arnhemse Ouderen Partij en DENK Verenigd Arnhem
- motie vreemd aan de agenda "Laat Arnhemse gedupeerde gezinnen niet nog verder de dupe worden door de Belastingdienst" (21M60) van de fracties SP en Partij voor de Dieren
- motie vreemd aan de agenda "Motie mensen goed informeren over uitkeringen" (21M72) van de fractie PvdA
- motie vreemd aan de agenda "Werken moet lonen - óók voor de zwervuilruimers van de Brug" (21M82) van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij
- motie vreemd aan de agenda "Uitstroompremie voor een sociale bijstand" (21M153) van de fracties GroenLinks, PvdA, D66 en DENK Verenigd Arnhem

Verloop
- De fractie van de Partij voor de Dieren dient de motie 21M38 mede in.
- De fractie van de Partij voor de Dieren zal naar aanleiding van het gewisselde over motie 21M60 in overleg treden met de mede-indiener(s).
- Motie 21M72 wordt door de indieners ingetrokken als gevolg van het overnemen van de motie door de wethouder.
- Motie 21M153 wordt door de indieners ingetrokken als gevolg van het overnemen van de motie door de wethouder met de toevoeging dat de uitvoeringstoets wordt toegevoegd aan het onderzoek.

Toezegging
"Lobby bijverdienen in de bijstand"
De wethouder zegt, bij de bespreking van de concept motie 21M41 toe dat ze zal lobbyen en oproepen om bijverdienen in de bijstand tot € 500 mogelijk te maken.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat alle moties vreemd aan de agenda zijn besproken.

De raadsadviseur,	De voorzitter,
P. Wielaard	R. Maref

Politieke Avond

Dossiernummer	2736
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	14 juli 2021
Agendapunt	7.WG
Omschrijving	18.45 uur - 20.15 uur: Wijzigen Algemene Plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Politieke Avond	**14 juli 2021**
Politieke Avond	15 september 2021

Titel/onderwerp: **Wijzigen Algemene Plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders**

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Danielle van Haard
Portefeuillehouder:	R. Paping	Telefoonnr:	3683
		E-mailadres:	Danielle.van.Haard@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** De ruimte, en daarmee de te verdelen vergunningen, voor standplaatsen (zoals een oliebollenkraam) is beperkt. Een uitspraak van de Raad van State schrijft voor dat bij het verdelen van schaarse vergunningen openbaarheid en transparantie verplicht is. Dat is momenteel niet het geval, en daarom is er een APV wijziging nodig om de wijze van vergunningverlening in lijn te brengen met de uitspraak van de Raad van State. Zie voor meer informatie het raadsvoorstel.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start en afronding van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	1. Informerende fase *Inspreken* Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Op dit moment zijn er twee insprekers: de heren Meurs en Hendriks. Nadat zij hebben ingesproken krijgen de raadsleden de gelegenheid om vragen te stellen. 2. Vergaderorde M1 Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Wijzigen Algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders"			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 532081

Onderwerp: Wijzigen Algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Voorstel

1. De Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem te wijzigen in verband met samenlopende en concurrerende aanvragen van standplaatshouders.

Inleiding

De ruimte voor de te verdelen vergunningen voor standplaatsen is beperkt. Hierdoor is er sprake van schaarse vergunningen. In het huidige standplaatsenbeleid gaan standplaatshouders met oude rechten voor, dit is naar de huidige stand van het recht niet meer mogelijk. Op basis van een uitspraak van de Raad van State op 2 november 2016 schrijft de rechtspraak voor dat bij het verdelen van schaarse vergunningen openbaarheid en transparantie verplicht is zodat alle potentiële gegadigden een eerlijke kans hebben mee te dingen naar de vergunning. De wijze waarop vergunningen worden verdeeld en de aanvraagmogelijkheid moeten voorafgaand aan een nieuwe vergunningsperiode bekend worden gemaakt. Zie ook https://www.raadvanstate.nl/@8967/gelijke-kansen-en/

De eerdergenoemde schaarste speelt zich met name af bij de winterstandplaatsen (verkoop oliebollen en aanverwante producten). In 2016 zijn de winterstandplaatsen voor drie jaar vergund. Dat was voor de uitspraak van de Raad van State. In het voorjaar van 2019 zijn de vergunningen aan de winterstandplaatshouders vervolgens weer verleend voor de periode van drie jaar. In die vergunning (en voorafgaand aan verlening) is aan de vergunninghouders gecommuniceerd dat de gemeente zich aan het oriënteren is op welke wijze zij de schaarse standplaatsvergunningen wil gaan verdelen zodat wordt voldaan aan de bovenstaande uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Nu is het moment aangekomen dat de wijzigingen daadwerkelijk doorgevoerd kunnen worden, en dat de zittende ondernemers ook voldoende en zorgvuldig voorbereid zijn op de nieuwe wijze van vergunningen verstrekken. Voor de vaste standplaatsen, die jaarrond worden verleend voor een bepaalde dag en locatie, is minder sprake van schaarste daar er een ruim aanbod is van beschikbare locaties voor het innemen van een standplaats in de gemeente. Maar ook voor deze standplaatsen geldt dat moet worden voldaan aan de uitspraak van de Raad van State.

Ook op het gebied van terrassen, evenementen en nachtwinkels heeft men te maken met schaarse vergunningen waarbij het verlenen van vergunningen voor onbepaalde tijd vanwege voornoemde uitspraak gewijzigd moeten worden naar vergunningen voor bepaalde tijd. Het terrassenbeleid is hier in 2019 al op aangepast, het evenementenbeleid volgt dit najaar. Het standplaatsenbeleid zal ook

GEMEENTE Arnhem

aangepast moeten worden op basis van de uitspraak van de Raad van State. Beleidsoverwegingen die in het verleden ten grondslag lagen aan beleid zullen dus op basis van de uitspraak van de Raad van State opnieuw bekeken moeten worden. Hierbij is ook gekeken naar aanpassingen in verordeningen in andere gemeenten, waar deze wijzigingen in beleid ten aanzien van schaarse vergunningen ook spelen.

Beoogd effect

De regelgeving omtrent de vergunningen voor standplaatsen wordt ingericht volgens de huidige wet- en regelgeving met als uitgangspunt gelijke kansen voor elke geïnteresseerde ondernemer.

Argumenten

1.1 *Er moet een weigeringsgrond worden toegevoegd die het mogelijk maakt om aanvragen af te wijzen wanneer er sprake is van concurrerende en samenlopende aanvragen.*

Als er meerdere ondernemers zijn die op dezelfde locatie en op hetzelfde tijdstip willen staan dan is er sprake van samenlopende en concurrerende aanvragen. In het geval er hiervoor geen alternatieve oplossing is, zal de standplaats op grond van loting aan één ondernemer worden toegekend. De andere aanvragen worden dan op grond van dit artikellid afgewezen.

1.2 *Er moet een formulier worden vastgesteld voor het aanvragen van een vergunning.*

De interesse van een ondernemer wordt kenbaar gemaakt via een formulier waarop aangegeven wordt voor welke dagen en locaties hij/zij in aanmerking wil komen. Op basis hiervan wordt gekeken of er sprake is van samenlopende en concurrerende aanvragen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Er kan enige onvrede ontstaan bij standplaatshouders die onder het oude recht voorrang hadden op andere aanvragers.*

Seizoensstandplaatshouders die onder het oude recht vallen, raken door de aanpassing van de APV hun voorkeurspositie kwijt. De gemeente is in gesprek met deze ondernemers. In deze gesprekken wordt benadrukt dat de rechtspraak voorschrijft dat openbaarheid en transparantie verplicht is zodat alle potentiële gegadigden een eerlijke kans hebben mee te dingen naar de vergunning. Er wordt in dat kader ook gekeken naar, en met de ondernemers gesproken over, een ruime overgangsperiode voor de standplaatshouders die onder het oude recht vallen.

Participatie

De gemeente is in gesprek met seizoensstandplaatshouders.

Financiën

Niet van toepassing.

Uitvoering

Na wijziging van de APV zal het huidige standplaatsenbeleid "Notitie beleid standplaatsvergunningen 2015" geactualiseerd worden.

Communicatie

Publicatie van de wijziging van de APV vindt plaats op www.overheid.nl en het digitale Gemeenteblad. De publicatie van (nieuwe of vrijgevallen) standplaatsen vindt plaats op www.officielebekendmakingen.nl

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- niet van toepassing

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	532081

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 mei2021, nummer: 532081;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

Besluit:

1. De Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem te wijzigen in verband met samenlopende en concurrerende aanvragen van standplaatshouders, op de volgende wijze:

I. In artikel 5.2.3, zesde lid (weigeringsgronden) als volgt te wijzigen en de bijbehorende toelichting vast te stellen zodat na sub f een sub g wordt ingevoegd luidende:

"g. er één of meer aanvragen voor samenlopende concurrerende standplaatsen zijn ingediend."

Toelichting

artikel 5.2.3, zesde lid, aanhef, onder g (samenlopende en concurrerende aanvragen)
Indien er meerdere ondernemers zijn die op dezelfde locatie en op hetzelfde tijdstip willen staan dan is er sprake van samenlopende en concurrerende aanvragen. In het geval er hiervoor geen alternatieve oplossing is, zal de standplaats op grond van loting aan één ondernemer worden toegekend. De andere aanvragen worden op grond van dit artikellid afgewezen.

II. Na artikel 5.2.3 een nieuw artikel 5.2.4 in te voegen dat komt te luiden als volgt:

"Artikel 5.2.4 Aanvraag vergunning
1. Het college stelt voor het indienen van aanvragen voor een vergunning als bedoeld in artikel 5.2.3 een formulier vast.
2. Bij een aanvraag voor een vergunning als bedoeld in artikel 5.2.3 worden overgelegd:
   a. een bewijs van inschrijving in het handelsregister bij de Kamer van Koophandel;
   b. situatietekening van de locatie;
   c. een foto van de kraam/standplaatswagen;
   d. een bewijs waaruit blijkt dat de aanvrager gerechtigd is tot het gebruik van de ruimte van de standplaats;
   e. een kopie van een identiteitsbewijs van de aanvrager."

Gemeente Arnhem

III. Te bepalen dat de onder I en II bedoelde wijziging van de APV in werking treden op de dag na die van bekendmaking in het Gemeenteblad.

De griffier, De voorzitter,

Datum: 14 juli 2021
Onderwerp: RE: Inspreken gemeenteraad

Beste raadsleden,

Graag wil ik de volgende punten onder de aandacht brengen

In de brief van maart 2016 is mij toegewezen dat ik als zittende standplaatshouder van een seizoen standplaats , die zijn vergunning wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een standplaats pas vrijkomt als de zittende ondernemer zich niet meer inschrijft. Met de zittende standplaatshouder wordt de ondernemer bedoeld aan wie laatste vergunning is verleent voor de betreffende seizoen standplaats.

Met deze vergunning had ik weer hoop op de toekomst en ik was door deze vergunning zeker voor mijn inkomsten voor de toekomst waardoor ik een nieuwe gebakkraam heb laten bouwen met daarbij een opslag waar de gebakkraam onderdak kreeg buiten de periode okt tm januari om. Maar om even terug t gaan in de geschiedenis in het jaar 2003 moest ik een stuk grond kopen van de gemeente aan de molen weg Elden gem Arnhem om als verblijf voor mijn bedrijf te huisvesten opslag van de gebakkraam, maar om dit alles te bekostigen van aanschaf van de deze kavel had ik al geen voldoende inkomen , met mijn boekhouding ter hand hebben wij een gesprek gevoerd met de gemeente Arnhem in deze de heer Rene Mulder, hieruit bleek dat mijn hooft inkomen verdiend wordt in de maanden oktober tm januari jaarlijks op het Willemsplein waar ik toen al geruime tijd stond vanaf 1988, met deze inkomen en gemeente garantie kon en kan ik de financiering net maandelijks voldoen, daarbij kreeg ik een vergunning van 12 jaren op contract daarna zou t contract weer verlengd worden , dat is met vele hotten en stoten steeds weer vergund

vervolgens krijg ik de mededeling in 2019 van der gemeente Arnhem, dat de raad van state eind 2016 heeft besloten dat er ,, een wijziging algemene plaatselijk verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaats houders is gekomen

nu zijn we in gesprek met de gemeente Arnhem voor een passende oplossing .
de toezeggingen in het verleden hebben toch wel een verantwoording van de gemeente Arnhem naar mij toe, zonder deze standplaats in Arnhem kan ik simpel weg niet meer overleven geen voldoende inkomsten meer , en als deze standplaats weg valt heeft gemeente Arnhem dan al een oplossing voor mij, mijn inkomsten zijn alleen mijn gebakkraam in Arnhem

mijn voorstel laat het beleid zoals het was, en laat het nieuwe beleid ingaan bij nieuwe te realiseren standplaatsen wat ook al reeds div andere gemeentes op deze wijze toepassen

wij zijn van voornemens om met de gemeente een passende oplossing te vinden maar uw voorstel van 7 jaar is naar ons inziens te kort om de investeringen terug te verdienen daarbij zeg de gemeente 10 jaar maar deze 3 jaar meegerekend snijd geen hout om dat wij deze 3 jaar al hadden volgens de toezeggingen van het oude beleid,, vervolgens om even terug te komen op de gemeente garantie van hypotheek voor mijn kavel aan de molenweg deze loopt nog 15 jaar, en daarbij de afschrijving van de gebakkraam jaarlijks

verders verwijs ik u naar de bijlagen die mijn collega Hendriks naar u meezond. Berekeningen ect etc
mvg Rocher meurs

Beste raadsleden,

Graag wil ik de volgende punten onder de aandacht brengen:

- In de brief van 24 maart 2016 met kenmerk: 2016.0.017.414 en zaaknr: 2016-03-01354 is mij toegewezen dat ik als zittende standplaatshouder van een seizoensstandplaats, die zijn standplaatsvergunning wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een standplaats pas vrijkomt als de zittende ondernemer zich niet inschrijft. Met de zittende standplaatshouder wordt de ondernemer bedoeld aan wie het laatst de vergunning is verleend voor de betreffende seizoensstandplaats. Naar aanleiding van deze brief heb ik een investering gedaan van € 150.000 euro om een nieuwe gebakkraam te laten bouwen.

- Vervolgens krijg ik de mededeling in 2019 van de Gemeente Arnhem, dat de Raad van State eind 2016 heeft besloten dat er: een wijziging algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders is gekomen.

- Nu zijn we in gesprek met de Gemeente Arnhem om een passende oplossing te vinden. Het voorstel van de Gemeente Arnhem is om een vergunning te verlenen voor 10 jaar met aftrek van afgelopen 3 jaar (die ons reeks vergund was). Dit betekent dat we over 7 jaar onze seizoensstandplaats kwijt raken. En ik hierdoor in deze korte periode mijn investering niet terug kan verdienen.

- Er zijn diversen Gemeentes die hier anders mee omgaan dan de Gemeente Arnhem.

Bijlage 1: Wijziging beleid seizoensstandplaats d.d 24 maart 2016.
Bijlage 2 Schaarste vergunningen BOVAG
Bijlage 3: Rapport schaarste vergunningen

GEMEENTE
Arnhem

VERZONDEN 2 4 MAART 2016

De heer R.H.C. Hendriks

Datum	:	
Uw kenmerk	:	
Ons kenmerk	:	2016.0.017.414
Zaaknr.		2016-03-01354
Contactpersoon	:	
Telefoonnummer	:	

Onderwerp : Wijziging beleid seizoensstandplaatsen

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij deel ik u mee dat het college van B&W bij vergadering van 15 maart jl.. het 'Beleid Standplaatsvergunningen 2015' heeft gewijzigd. De beleidsregel voor seizoensstandplaatsen is gewijzigd. In het beleid is opgenomen dat een "zittende" standplaatshouder van een seizoensstandplaats, die zijn standplaatsvergunning wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een standplaats pas vrijkomt als de zittende ondernemer zich niet inschrijft. Met de zittende standplaatshouder wordt de ondernemer bedoeld aan wie het laatst de vergunning is verleend voor de betreffende seizoensstandplaats.

Nu de vergunningen voor seizoensstandplaatsen zijn verlopen, moeten de standplaatshouders zich opnieuw inschrijven. In 2016 wordt eenmalig de inschrijving voor de seizoenstandplaatsen voor de winterperiode op 1 juni 2016 gesteld.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
namens het college,

Kristel van Zonneveld
Hoofd van de afdeling Werk inkomen economie en cultuur

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 (lokaal tarief) • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

SCHAARSE VERGUNNINGEN

Beste collega's, belanghebbenden & kermisliefhebbers,

Jaarlijks staan er in de laatste maanden van het jaar rond de 1700 oliebollen- en gebakkramen verspreid door heel Nederland. Het overgrote deel van deze standplaatshouders (ambulante handel) zijn kermisexploitanten. Buiten het feit dat deze periode ons afgelopen november en december ongelofelijk veel positieve publiciteit heeft opgeleverd is het ook een intensieve periode van hard werken, lange dagen, tot zelfs 7 dagen per week maar ook omzettechnisch een zeer belangrijk onderdeel van onze jaarlijkse bedrijfsvoering.

Veel standplaatshouders hebben momenteel nog langdurige afspraken, meerjarige contracten tot zelfs 'een plek voor het leven'. Maar Europa gooit roet in het eten. In het standplaatsenbeleid van verschillende gemeenten staat een grote verandering op stapel namelijk die van de schaarse vergunningen. Door Europese regelgeving mogen gemeenten verschillende vergunningen niet meer voor onbepaalde tijd verlenen. Deze ingrijpende regelgeving geldt ook voor de standplaatsvergunningen (ambulante handel).

De BOVAK heeft hierover gesproken met de Centrale Vereniging voor de Ambulante Handel. De CVAH gaf aan dat ze in Den Haag en Brussel een intensieve lobby voert om de regelgeving niet voor de ambulante handel te laten gelden dan wel de contractduur op te rekken tot 15 jaar zodat investeringen in nieuwe kramen niet mank gaan lopen met de looptijd van de standplaats (met andere woorden; hoe kun je nog financiële middelen verkrijgen wanneer je maar een éénjarig contract kunt verkrijgen).

Op 27 november jl. heeft de voltallige Tweede Kamer ingestemd met een motie van SGP kamerlid Chris Stoffer en VVD kamerlid Martin Wörsdörfer, om een onderzoek te starten naar de gevolgen van de schaarse vergunningen voor de ambulante handel. Zij verwachten dat dit onderzoek zal leiden tot handvatten voor gemeenten over hoe om te gaan met de schaarse vergunning voor de ambulante handel.

De gemeente Apeldoorn heeft als één van de eerste besloten om haar nieuwe Marktverordening uit te stellen tot er meer duidelijkheid is. Dit betekent dat hun oude Marktverordening van kracht blijft en dat de bepalingen over schaarse vergunningen nog niet ingaan. Ondertussen bereiken ons steeds meer berichten uit het land dat verschillende gemeenten 'worstelen' met dit vraagstuk. Zoals in de gemeenten Den Bosch en Oss. In de gemeente Haarlem – het braafste jongetje van de klas - vindt momenteel een interne inventarisatie plaats maar de BOVAK roept alle gemeenten dringend op om voorlopig te wachten met het aanpassen van de plaatselijke Marktverordening en de resultaten van bovengenoemd onderzoek af te wachten. Wij houden jullie uiteraard op de hoogte van het vervolg.

Familieberichten
Helaas waren er de afgelopen twee weken ook weer enkele sterfgevallen te betreuren. Zo heeft de (kermis)wereld op vrijdag 1 februari jl. afscheid genomen van de 83-jarige Bep Goeman-Brouwer († 27 januari jl.) uit Leiden (bekend als exploitante van een oliebollenkraam en moeder van Carla Schimmelpenninck-Goeman). Tevens hebben we op woensdagavond 30 januari en donderdagmiddag 31 januari jl. vaarwel moeten zeggen tegen de 90-jarige Margrieta Sipora (tante Griet) Schaaf-Witstijn († 28 januari jl.) uit Amsterdam (weduwe van Gerrit Schaaf en moeder van onder andere Ank Beekvelt-Schaaf en Johnny Schaaf). Hierbij wil ik mijn oprechte deelneming overbrengen aan alle dierbaren en de wederzijdse families. Allen veel sterkte en kracht toegewenst voor de komende tijd.

In deze weken brengt (& bracht) mijn 'kermistour' me onder andere naar het 68e Kinderfeest van Carnavalsvereniging De Groenzoeters in Zuidlaren (zo. 27 jan. jl.), de vakbeurs Interschau / 70e Delegiertentag / 65-jarig ESU jubileum / nostalgische Kirmes Anno Dazumal in Essen (Dld.) (wo. 30 & do. 31 jan. jl.) en het 52e Kinderfeest van Carnavalsvereniging De Juttekoppen te Klarenbeek (za. 9 febr. jl.). Ik hoop u tijdens één van bovenstaande momenten te mogen ontmoeten en te spreken.

Donderdag 14 februari a.s. Algemene Leden Vergadering
Tenslotte wil ik u nogmaals attenderen en uitnodigen voor onze aankomende jaarlijkse ALV (Algemene Leden Vergadering) welke gehouden zal worden op donderdag 14 februari aanstaande vanaf 10:00 uur zoals vanouds weer bij Van der Valk in Ugchelen. Nu Corry Sipkema en Ida Oostenenk-Maas hebben besloten te stoppen als BOVAK-bestuurder en Hans van Tol zich weer verkiesbaar heeft gesteld moeten wij deze dag een drietal nieuwe bestuursleden kiezen. Naast Hans van Tol hebben zich een drietal nieuwe kandidaten beschikbaar gesteld te weten Remon Bakker (Deventer), Jeffrey Dauphin (Weert) en Jan Vermolen (Den Haag).

Daarnaast wil het bestuur u graag bijpraten over de stappen en beslissingen die we in het afgelopen jaar hebben moeten nemen maar belangrijker nog, we willen graag onze plannen voor de komende jaren met u delen. In navolging op het succesvolle BOVAK-symposium van 1 oktober jl. in Weert willen we graag met alle aanwezigen in discussie aan de hand van de stelling: IS ER NOG TOEKOMST VOOR ONS KERMISBEDRIJF. Ik reken op uw komst en betrokkenheid!

Hartelijke groet,
BOVAK - Nationale Bond van Kermisbedrijfhouders

Atze J. Lubach-Koers
Voorzitter

Colofon

Officieel orgaan van de Nationale Bond van Kermisbedrijfhouders
Gezamenlijke uitgave van BOVAK en Buro de Kermisgids B.V.

Verschijnt elke 14 dagen

ISSN 0166-2554
Redaktie, abonnements- en advertentieadministratie

DE KERMISGIDS
Organisator van ruim 80 kermissen door heel Nederland en eigenaar/uitgever van het toonaangevende vakblad 'de kermisgids'.

Postadres:
Postbus 7
2400 AA Alphen a/d Rijn

Bezoekadres:
Maatschappijlaan 33
2401 CL Alphen a/d Rijn
Tel. (0172) 43 03 55 of 44 22 89
Fax (0172) 43 08 80
www.dekermisgids.nl
e-mail redactie@dekermisgids.nl

Bankrelatie:
ING Bank/Alphen a/d Rijn
Rekeningnr. NL10INGB065.24.10.000
Gironr. NL28INGB000048.10.903

Hoofdredaktie:
K.A. Vonk
Alphen a/d Rijn
Dagelijks bestuur BOVAK

Opmaak: Buro de Kermisgids
Druk: Okay Color, Alphen aan den Rijn

Overname van de gehele of gedeeltelijke inhoud van dit blad is verboden.

De redaktie van De Kermisgids is niet verantwoordelijk voor de inhoud van opgegeven advertenties alsmede de inhoud van het bovak katern.

Secretariaat BOVAK:
Prins Willem Alexanderlaan 1435
7312 GB Apeldoorn
Tel. (055) 522 37 46
www.bovak.nl; kermis@bovak.nl

Bijlage: 3

Schaarse vergunningen en terugverdientijd in de ambulante handel
Amsterdam, januari 2021 In opdracht van ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Bevindingen over verkoopwagens 66,9 procent van de ambulante handelaren geeft aan gebruik te maken van een verkoopwagen. Deze wagen is nagenoeg altijd (98,5 procent) in eigendom van de onderneming. Circa negentig procent van de ondernemingen die handelen in de voedingswaren maken gebruik van een verkoopwagen. Voor de overige producten is dit aantal aanzienlijk lager, circa veertig procent. Een gemiddelde verkoopwagen kost € 108.000, en wordt binnen circa tien jaar afgeschreven. Een verdere uitsplitsing toont aan dat de prijzen van de verkoopwagens onderling sterk verschillen. Het grootste gedeelte van de variantie kan worden verklaard door het type verkoopwagen. Zo kost een wagen met koeling gemiddeld genomen € 134.500, terwijl een wagen zonder koeling gemiddeld genomen € 69.500 kost. Verkoopwagens die gebouwd zijn voor de vishandel zijn met een gemiddelde waarde van € 178.000 het duurst.

De terugverdientijd
Tabel 3.7 toont aan dat de gemiddelde terugverdientijd voor ondernemingen in de ambulante handel negen of twaalf jaar is. Indien er gekozen wordt voor de bovengrens houdt men rekening met een minimum inkomen voor alle ondernemers in aftrek van de netto winst. Indien er gekozen wordt voor de ondergrens, wordt er geen rekening met het minimum inkomen gehouden.

Tabel 3.7 De gemiddelde terugverdientijd is 9 (ondergrens) of 12 (bovengrens) jaar

Terugverdientijd	**Ondergrens/ bovengrens**	**Jaar**
Gemiddelde	Ondergrens (excl. Minimum inkomen)	9
	Bovengrens (incl. minimum inkomen)	12
Mediaan	Ondergrens (excl. Minimum inkomen)	**5**
	Bovengrens (incl. minimum inkomen)	**7**

Bron: SEO Economisch onderzoek

Memo

Datum : maandag 26 juli 2021

Aan : De raad van de gemeente Arnhem

Van : Wethouder Paping

Betreft : Juridische vragen inzake standplaatsen

Aanleiding van deze memo is behandeling van het raadsvoorstel op 14 juli 2021 dat voorziet in een weigeringsgrond in Algemene plaatselijke verordening waardoor bij meerdere aanvragen voor dezelfde plaats, voor dezelfde tijd aanvragen kunnen worden geweigerd. Naar aanleiding van deze behandeling heb ik toegezegd juridisch uit te (laten) zoeken of het mogelijk is om de lengte van de overgangstermijn op bijvoorbeeld 10 jaar te zetten, de mogelijkheden in lengte van de vergunning te onderzoeken en of het (juridisch) mogelijk is voorwaarden m.b.t. de kwaliteit aan een vergunning te verbinden.

Juridisch Advies termijnen

In het advies wordt aangegeven dat er belangrijke rechtsbeginselen (het formele gelijkheidsbeginsel en het beginsel van gelijke kansen) ten grondslag liggen aan de voorgenomen wijziging van het beleid. Dat betekent - kort gezegd - dat bij schaarse vergunningen het belangrijk is dat ook andere potentiële vergunninghouders de kans krijgen om een plek te verwerven. Omdat de standplaatsvergunningen nu eerst gegund worden aan de "zittende" exploitant voldoet ons huidig beleid hier niet aan.
Verder wordt ingegaan op de regels die gelden voor het vaststellen van de termijn. Hierbij is van belang dat deze termijn niet van onbepaalde duur mag zijn en een afweging plaats moet vinden tussen de (afschrijving van de) investeringen en de mate waarin elke standplaatshouder een kans krijgt op een plek in Arnhem.

Daarnaast wordt ingegaan op het overgangsrecht nu insprekers nieuwe informatie hebben verstrekt bij het inspreken in de raad. Hierbij hebben zij aangegeven dat zij door de brief van 2016 het vertrouwen hebben gekregen levenslang van een vergunning voorzien te zijn op hun huidige plek. Vanuit dat vertrouwen hebben zij forse investeringen gedaan. Het advies geeft aan dat wanneer betrokkenen hierdoor destijds extra investeringen hebben gedaan, hier vanuit het vertrouwensbeginsel mee rekening moet worden gehouden.

Uitwerking

Zoals in het juridisch advies aangegeven zijn afschrijvingen en investeringen van exploitanten van standplaatsen in zijn algemeenheid niet één op één terug te herleiden naar één bepaalde standplaats in de gemeente Arnhem.

In dat verband lijkt het pleitbaar om in de toekomst een termijn van tien jaar te hanteren voor de duur van de standplaatsvergunning. Zo wordt de vrije mededinging zo min mogelijk belemmerd, maar biedt de termijn wel ruimte voor een exploitant om investering terug te verdienen. Omdat van te voren helder is dat een vergunning de duur van tien jaar kent, kan de exploitant daar rekening mee houden met zijn investeringen.

Gelet op de omstandigheden van dit specifieke geval kan bij het overgangsrecht gemotiveerd worden dat deze tot vijftien jaar na 2016 geldt. Dit houdt verband met de stelling van de exploitanten dat zij vanwege de wijziging van het beleid begin 2016 grote investeringen hebben gedaan die zij anders niet zouden hebben gedaan. In het kader van het vertrouwensbeginsel kan onderbouwd worden om vanaf 2016 een overgangstermijn te hanteren van 15 jaar (tot 2031) zodat de exploitanten de toen gedane investeringen nog terug kunnen verdienen. Deze termijn is afgeleid van de afschrijvingstermijn die de insprekers zelf hebben aangegeven.

Juridisch advies - kwaliteitseisen
Het juridisch advies geeft aan dat er ook andere wijze mogelijk zijn om standplaatsen te verdelen. Eén van de mogelijkheden is de vergelijkende toets: hierbij vindt een inhoudelijke vergelijking plaats op van tevoren vastgestelde criteria. Om dit te kunnen doen, moeten de criteria waarlangs en de wijze waarop getoetst wordt van te voren bekendgemaakt worden.

Uitwerking
Het is dus mogelijk om kwaliteitscriteria te hanteren bij het verdelen van standplaatsen. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan de volgende punten:

1. Criteria die zien op de uitstraling van de verkoopinrichting, zoals ruimtelijke kwaliteitswaarde en de inpassing in de omgeving van de standplaats;
2. Criteria die zien op de innovatie en duurzaamheid, zoals energiezuinige apparatuur, apparatuur die weinig overlast veroorzaakt en afval dat wordt gescheiden en op verantwoorde wijze afgevoerd;
3. Criteria die zien op de ondernemer, zoals maatschappelijke verantwoord ondernemen.

Advies Juridische Zaken

Datum : 22 juli 2021

Aan : Wethouder Paping

Betreft : Juridisch advies schaarse rechten en standplaatsen

Op 14 juli 2021 heeft een raadskamerbehandeling van het voorstel tot wijziging van de Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem in het kader van de standplaatsvergunningen plaatsgevonden. Naar aanleiding van deze behandeling heeft wethouder Paping toegezegd juridisch uit te (laten) zoeken of het mogelijk is om de lengte van de overgangstermijn op bv 10 jaar te zetten, de mogelijkheden in lengte van de vergunning te onderzoeken en of het (juridisch) mogelijk is voorwaarden m.b.t. de kwaliteit aan een vergunning te verbinden. Dit advies beoogt deze juridische vragen te beantwoorden

1. Inleiding

Op 2 november 2016 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) een uitspraak[1] gedaan in een zaak over een speelautomatenhal die consequenties heeft voor het verlenen van schaarse vergunningen door bijvoorbeeld gemeenten. In deze uitspraak constateerde de Afdeling dat er in het Nederlands recht een rechtsnorm bestaat die ertoe strekt dat bij de verdeling van schaarse vergunningen door het bestuur op enigerlei wijze aan (potentiële) gegadigden ruimte wordt geboden om naar de beschikbare vergunning(en) mee te dingen (formele gelijkheidsbeginsel en het beginsel van gelijke kansen). Kort samengevat bepaalt de uitspraak:

- Een gemeentelijke verordening kan niet worden gebruikt om de regels zo toe te snijden op een concrete situatie dat het er feitelijk op neer komt dat er maar één van tevoren beoogde ondernemer voor vergunning in aanmerking komt;
- Bij verordening kan mededingingsruimte wel worden beperkt maar niet worden uitgesloten;
- De uitspraak sluit geen manieren van verdeling uit. Vergunningverlening op volgorde van binnenkomst van aanvragen is mogelijk;
- Daar waar sprake is van een beperkt aantal vergunningen waarbij het aantal gegadigden het aantal vergunningen overtreft (de zgn. schaarse vergunningen) zijn vergunningen voor onbepaalde tijd in beginsel niet toegestaan;
- Bij schaarse vergunningen is openbaarheid en transparantie verplicht zodat alle potentiële gegadigden een eerlijke kans hebben mee te dingen naar de vergunning. Om gelijke kansen te realiseren moet het bestuur voorafgaand aan de aanvraagprocedure openbaar bekend maken dat:
    1. Er een schaarse vergunning beschikbaar is;
    2. Welke procedure wordt gevolgd om de vergunning te verdelen;
    3. Binnen welk aanvraagtijdvak een aanvraag moet worden ingediend;
    4. De toe te passen criteria bij verdeling van de vergunningen.

2. Huidige situatie met standplaatsen

Op dit moment worden de standplaatsvergunningen in de gemeente Arnhem door het college voor drie jaar verleend. Strikt genomen worden ze dus niet voor onbepaalde tijd verstrekt. In 2016 is echter het beleid dusdanig gewijzigd dat een "zittende" standplaatshouder die zijn standplaats wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een nieuwkomer niet de ruimte wordt geboden mee te dingen naar een

[1] AbRvS, 2 november 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2927. Verdere voorbeelden voor standplaatsen: AbRvS 12 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:994 en AbRvS 21 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1588.

standplaats die hij graag wil hebben, als deze ingenomen is door een standplaatshouder die wil verlengen. Gelet hierop is het beleid niet in lijn met de uitspraak van de Afdeling en is het aan het college dit aan te passen aan de huidige stand van het recht.
Verder bieden de huidige bepalingen van de Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem (Apv) geen goede mogelijkheden om bij aanvragen van meerdere exploitanten voor dezelfde standplaats op dezelfde tijd te weigeren. Deze Apv wijziging ligt nu ter besluitvorming voor bij de raad.

3. Is het nodig om iets te veranderen?

Van gemeenten mag verwacht worden dat ze zich aan de regels houden voor verdeling van schaarse vergunningen. Zij moeten daarom bekijken of er vergunningstelsels in hun gemeente zijn die in de praktijk kunnen leiden tot verdelingsvraagstukken. Uit de uitspraak van de Afdeling volgt dat in geval er sprake is van schaarse rechten er bepaalde regels gelden waarmee deze worden verdeeld.

Er is sprake van een schaarse recht als er meer aanvragen zijn dan beschikbare vergunningen. Vraag die in de raadsvergadering gesteld is, is of er wel sprake is van schaarse rechten en of een oplossing zou zijn om meer standplaatsen te creëren.

Binnen de gemeente Arnhem zijn de standplaatsen aangewezen door het college, zodat er geen wildgroei aan standplaatsen ontstaat (schaarse rechten om beleidsmatige redenen). De mogelijkheden tot het innemen van een standplaats zijn in de stad op dit moment bijna allemaal benut.
Voor exploitanten zijn standplaatsen die gelegen zijn in een druk gebied zoals het centrum van de stad of bij de winkelcentra zeer gewild. De aangewezen standplaatsen worden door de exploitanten daarom niet allemaal als gelijkwaardig beschouwd, waardoor de vergunningen voor de courante plekken op dit moment in ieder geval als schaars recht moeten worden beschouwd. Het aanwijzen van nieuwe plaatsen zou dit probleem niet ondervangen.

Ter onderbouwing kan worden opgemerkt dat begin 2019 een andere exploitant dan de zittende exploitant een aanvraag heeft gedaan voor de standplaats aan het Willemsplein. In zijn zienswijze op de weigering van de standplaatsvergunning heeft de gemachtigde van deze exploitant een beroep gedaan op de onderhavige jurisprudentie. Uiteindelijk is dit geschil beslecht omdat er nog een mogelijkheid was hem een andere standplaats te geven.

4. Welke regels gelden voor het vaststellen van de termijn van de vergunning?

De duur van vergunningen mag dus niet onbepaald zijn, maar moet bepaald worden. Op grond van artikel 62 Dienstenrichtlijn moet de geldigheidsduur van de vergunning voor economische activiteiten zodanig worden vastgesteld dat de vrije mededinging niet in grotere mate wordt belemmerd of beperkt dan nodig is met het oog op de afschrijving van de investeringen en een billijke vergoeding van het geïnvesteerde kapitaal.

De wetgeving stelt hiervoor geen algemene en concrete termijn omdat de situaties van de diverse schaarse rechten verschillen. Zo is bij de coffeeshops in de gemeente Arnhem gekozen voor een termijn van acht jaar, terwijl bij de terrassen een kortere overgangstermijn is gehanteerd van vier jaar. Het verschil hiertussen wordt onder meer veroorzaakt door de afschrijving van hiervoor gedane investeringen.

Bij bepalen van die termijn moet er een afweging plaats moet vinden tussen de (afschrijving van de) investeringen en de mate waarin elke standplaatshouder een kans krijgt op een plek in Arnhem. Bij ambulante handel is het bepalen van die termijn lastig. Investeringen die een exploitant doet aan zijn wagen zijn immers niet één op één terug te rekenen naar de standplaats die zij nu hebben in de gemeente Arnhem. Nadat de termijn van hun vergunning is verstreken kan het zijn dat zij dezelfde of een andere standplaats binnen de gemeente krijgen. Exploitanten kunnen ook een standplaats buiten de gemeente Arnhem hebben of in de toekomst krijgen om hun inkomen te verdienen. Tevens kan een wagen verkocht worden wanneer een exploitant geen standplaats in of buiten de gemeente Arnhem krijgt, waardoor er een restwaarde van de investering overblijft.

5. Welke ruimte biedt het juridisch kader om een andere overgangstermijn te hanteren?

Zoals onder punt 4 uiteen gezet biedt het juridisch kader geen kale rekensom, maar uitgangspunten waarlangs beleidsmatig termijnen moeten worden bepaald. In het kader van het overgangsrecht speelt echter nog een rechtsbeginsel: het vertrouwensbeginsel.

In de raadsvergadering hebben exploitanten (in eigen bewoordingen) een beroep op dit beginsel gedaan door te stellen dat zij uit een brief van 2016 hebben mogen afleiden dat zij "levenslang" en standplaatsvergunning zouden krijgen. Op grond hiervan hebben zij grote investeringen gedaan met een afschrijftermijn van 15 jaar. Door nu het beleid te wijzigen naar een overgangstermijn van 10 jaar lopend vanaf 2019, kunnen zij hun investeringen (mogelijk) niet meer terugverdienen (op een standplaats in Arnhem).

Het college heeft op 24 maart 2016 in een brief aan de standplaatshouders aangegeven het beleid van de standplaatsen te wijzigen. In het beleid is vanaf dat moment opgenomen dat een "zittende" standplaatshouder van een seizoensstandplaats, die zijn standplaatsvergunning wil verlengen, voorrang heeft. Deze beleidswijziging is van voor de uitspraak omtrent schaarse rechten. Beleid kan worden gewijzigd en de vergunningen worden voor drie jaar verleend, maar in casu konden exploitanten uit deze mededeling het gerechtvaardigd vertrouwen wellicht ontlenen dat zij voor langere termijn de beschikking hadden over de standplaats. Dit wordt bevestigd in een heel recente uitspraak van de Afdeling. Hieruit volgt dat bij standplaatsvergunningen voor onbepaalde tijd die worden omgezet naar vergunningen met een beperkte geldigheidsduur, de betrokken vergunninghouders in bijzondere omstandigheden extra tijd moet worden geboden om de door hen met het oog op de eerdere situatie gemaakte (kapitaal)investeringen redelijkerwijs te kunnen afschrijven.[2]

Indien en voor zover exploitanten naar aanleiding van dit vertrouwen forse investeringen hebben gedaan, kan er een schadeplicht voor het gemeentebestuur ontstaan indien zij hier bij het bepalen van hun overgangstermijn geen rekening houdt.[3]

6. Is het mogelijk om andere voorwaarden te stellen aan de vergunninghouder i.p.v. dat er alleen wordt geloot?

De uitspraak en de daarin aangehaalde rechtsbeginselen sluiten geen verdelingssystematiek uit. Globaal bestaan er de volgende soorten verdelingsprocedures:

[2] AbRvS 21 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1588, r.o. 5.1.
[3] Er wordt hiermee voldaan aan het zogenaamde dispositievereiste: betrokkenen hebben naar aanleiding van de ondubbelzinnige mededeling van het college anders gehandeld (investeringen gedaan) dan dat zij anders zouden hebben gedaan.

1. Volgorde van binnenkomst: deze procedure is ook wel bekend als "wie het eerst komt, wie het eerst maalt";
2. De veiling: deze procedure wordt door de centrale overheid wel gebruikt voor de "verkoop" van frequenties voor mobiele telefonie;
3. De loting: aanvragen moeten binnen een bepaald tijdvak worden ingediend en daarna vindt een loting plaats;
4. De vergelijkende toets: hierbij vindt een inhoudelijke vergelijking plaats op van tevoren vastgestelde criteria. Deze lijkt op het tendersysteem zoals bij bijvoorbeeld culturele subsidies wordt gebruikt.

Het is dus mogelijk om voor een ander systeem te kiezen dan voor het systeem om te loten bij meerdere aanvragen voor dezelfde plaats op dezelfde tijd. Om dit te kunnen doen, moeten de criteria waarlangs en de wijze waarop getoetst wordt van te voren bekend gemaakt worden. Ook moet achteraf duidelijk herleidbaar zijn op welke wijze de inhoudelijke toets heeft plaatsgevonden en hoe bijvoorbeeld een puntenverdeling tot stand is gekomen. Daarbij is van belang dat de criteria zo objectief mogelijk zijn. Risico hierbij is dat er een hele beoordelingssystematiek (punten) voor gemaakt moet worden, het gaat veel tijd kosten, maar zal ongetwijfeld ook tot onvrede gaan leiden bij de aanvragers. Je zult gemotiveerd moeten onderbouwen waarom je bepaalde punten hebt toegekend. Volgens ons kun je op die manier vervelende discussies gaan krijgen en schiet het zijn doel voorbij. Dit risico wordt kleiner is als uitgegaan wordt van een beperkt aantal minimumeisen (ipv scoren op onderdelen).

Een raadslid heeft tevens gevraagd of tegengegaan kan worden dat er een Belgische gebakskraam de plek van een Arnhemse onderneming inneemt. Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord. Binnen de Europese Unie zijn de vier vrijheden van belang: van goederen, personen, van vestiging en van diensten. Met name die laatste twee zorgen ervoor dat er geen selectie plaats mag vinden op de nationaliteit of het ingezetenschap van degene die de diensten verzorgt.

Op basis van bovenstaande is ons voorstel om In de uitwerking van het beleid een aantal minimumcriteria te hanteren die betrekking hebben op o.a. duurzaamheid, arbeidsvoorwaarden en uitstraling. Voldoet men hier aan volgt via een loting de toekenning van de vergunning.

BEHANDELRESULTAAT

Informatieve & Meningsvorming-I behandeling

Wijziging APV ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Peters (VVD), Steenvoort (D66), Tujeehut (AOP) Simonis (GroenLinks), Bouma (PvdA), Nede (ChristenUnie) en Van der Broek (CDA). De fracties van de PVV, DENK/Verenigd Arnhem, SP, Arnhem Centraal en de Partij voor de Dieren waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Tijdens de Informatieve fase is ingesproken door de heren Meurs en Hendriks. Hun schriftelijke bijdragen zijn toegevoegd aan de stukken.

Na de afronding van de Informatieve fase is een start gemaakt met de meningsvormende fase I. Omdat er veel vragen waren over het voorstel is besloten dat de raadskamer eerst de toegezegde informatie van de portefeuillehouder af wacht alvorens verder te gaan met de behandeling van dit raadsvoorstel.

Toezegging
Wethouder Paping zegt toe juridisch uit te (laten) zoeken of het mogelijk is om de lengte van de overgangstermijn op bv 10 jaar te zetten, de mogelijkheden in lengte van de vergunning te onderzoeken en of het (juridisch) mogelijk is voorwaarden m.b.t. de kwaliteit aan een vergunning te verbinden. (Deze informatie zal voor 1 september naar de raad gestuurd worden).

Conclusie
De voorzitter concludeert namens de raadskamer dat de meningsvormende fase I niet is afgerond en na het zomerreces zal worden voortgezet.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

J. van der Loo

Politieke Avond

Dossiernummer	2772
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	14 juli 2021
Agendapunt	9.RZ
Omschrijving	20.30 uur - 21.45 uur: 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	9 juni 2021
Politieke Avond	7 juli 2021
Politieke Avond	**14 juli 2021**
Politieke Avond	21 juli 2021

Titel/onderwerp: 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Heleen Sauer en Paul van Hoof
Portefeuillehouder:	R. Paping C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3441 en 3710
		E-mailadres:	heleen.sauer@arnhem.nl; Paul.van.Hoof@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (m1)		
Toelichting	**Inhoud** Er liggen twee raadsvoorstellen tegelijk voor: 1. Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost 2. Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' Het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost is onderdeel van de Arnhem-Oost-aanpak, en wordt daarom tezamen behandeld. **Arnhem-Oost-aanpak** • De wijken Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen (samen 'Arnhem-Oost') kampen met aanzienlijke problemen. Bewoners met verminderde zelfdredzaamheid en veel vraag naar zorg, ondersteuning of begeleiding. Daarnaast is er veel overlast van bewoners onderling, een toename van schulden, werkeloosheid, nieuwe kwetsbare groepen, faillissementen en krimp van innovatieve sectoren en uit- of afstel van investeringen. • Met de Arnhem-Oost-aanpak wilt het college de situatie langjarig aanpakken en duurzaam verbeteren. • Onderdeel van de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen is een kernafspraak over leefbaarheid. Hierin spreken Arnhem en de minister voor BZK af om stadsvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Ook heeft BZK eind 2019 afspraken met 16 gebieden in Nederland afspraken gemaakt die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie behoren wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek. Die afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet. • Met de Arnhem-Oost-aanpak wilt het college invulling geven aan de motie 20M253 ("doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak). **Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds; Arnhem-Oost** • Zoals aangegeven spreekt BZK via de Woondeal en de afspraken met de 16 gebieden in Nederland commitment uit voor financiële ondersteuning. Vooruitlopend op deze meerjarige rijksinzet is begin dit jaar de regeling specifieke uiterking herstructurering volkshuisvesting (ook wel 'Volkshuisvestingsfonds) aangekondigd. • Het college heeft voor 18 mei 2021 een aanvraag ingediend voor een rijksbijdrage van €25,5 mln. Met voorbehoud van instemming van de gemeenteraad. Met deze investering kan in totaal een investeirng van €47,2 mln. worden gedaan in Arnhem-Oost. • De aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds ziet niet enkel op leefbaarheidsvraagstukken, maar is ook gericht op het renoveren en verduurzamen van woningen. Daardoor worden comfort, gezondheid, woonlasten en duurzaamheid stekr verbeterd. Hiervoor wordt een eigen bijdrage gevraagd van €20 tot €25 per maand voor 15 jaar van de bewoners. • De aanvraag is ook gericht op het ingrijpen van woonoverlast door het opkopen van in totaal 25 woningen (inpondingsregeling), het vergroenen van de openbare ruimte en wordt samengewerkt met corporaties, scholen in de wijken en met Scalabor,		

Voorgesteld resultaat van de bespreking	Afronding van de meningsvormende 1 fase.
Spreekrecht publiek	Nee
Behandeladvies	<u>Vergaderorde M1</u> Op 7 juli is reeds gestart met de M1 behandeling en is de eerste termijn van zowel de raad als het college afgerond. Daarom ziet de vergaderorde van het vervolg van de M1 er als volgt uit: - Gestart wordt met de tweede termijn van de raad. Daarin kunnen meningen worden verkondigd en politieke vragen aan het college gesteld. Ook is er ruimte voor onderling debat. - Na de tweede termijn van de raad start het college met haar tweede termijn. Daarin worden de gestelde vragen beantwoord. - - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel - Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'			
Bijlage 1 - 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost', uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost.			
Bijlage 2 - Wijkanalyses			
Bijlage 3 - Aangenomen motie Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak (20M253)			
Raadsvoorstel "Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost"			
Bijlage 1 - Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost			
Bijlage 2 - Bidbook: Achter de voordeur in Arnhem-Oost			
Bijlage 3 - Klimaatfonds Toets Aanvraag Volkhuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds			

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
Wijzigingsvoorstel van	Mattijs Loor - D66
Titel van het wijzigingsvoorstel	Geen discriminerende indicatoren in gemeentebeleid
Nummer Zaaknummer	**21A46** 574142

De raadsleden stellen de volgende verandering voor:

Aan het raadsbesluit een beslispunt toe te voegen:

> *4. In toekomstige onderzoeken en bij de verdere uitvoering van het 'Plan van aanpak Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost' en de 'Arnhem Oost Aanpak' géén gebruik te maken van de categorie 'Bewoners' uit de Leefbaarometer van het CBS of van andere onderzoeken die uitgaan van het aandeel mensen met een migratieachtergrond in een buurt.*

Toelichting:

De "Leefbaarometer" van het CBS wordt gebruikt om de leefbaarheid van buurten te meten. De gemeente Arnhem gebruikt dit instrument voor de onderbouwing van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds. Over de categorie 'Bewoners' in de Leefbaarometer bestaat discussie.[1] Deze bestaat namelijk uit gegevens die gaan over het aandeel inwoners met een migratieachtergrond in de buurt. Natuurlijk suggereert de Leefbaarometer zelf geen oorzakelijk verband tussen deze groepen inwoners en de leefbaarheid. Maar door het toepassen van deze gegevens om de leefbaarheid te meten, legt de gemeente in het voorstel wel een verband tussen leefbaarheid en het aandeel mensen met een migratieachtergrond in de wijk.

Uit onderzoek blijkt geen oorzakelijk verband tussen afkomst en sociale problematieken in de wijk. Bij eigen onderzoeken maakt de gemeente Arnhem géén gebruik van de categorie 'Bewoners' uit de Leefbaarometer. Daar worden andere meetmethodes gebruikt die wel kijken naar sociale cohesie in de wijk maar niet naar afkomst of naar het aandeel mensen met een migratieachtergrond.

[1] Zie onder andere ook: https://www.trouw.nl/binnenland/een-algoritme-is-niet-neutraal-ook-een-overheidsalgoritme-niet~bbc021d0/

Hoewel het vanwege de aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds logisch is om de gegevens van de Leefbaarometer te gebruiken, zouden deze in het vervolg geen rol meer mogen spelen. Zo kunnen we onbedoelde discriminatie en stigmatisering door de overheid voorkomen.
Mattijs Loor - D66

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	21 juli 2021
Ter bespreking van	'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
Amendement van het lid	Menno Loos - VVD
Titel Amendement	Gelijk besparen
Nummer / zaaknummer	**21A47** 574142

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor in het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost op blz 22:

“Bewoners met een Gelrepas betalen geen eigen bijdrage.”

Dit te vervangen door:

“Voor bewoners die in de schuldsanering zitten dan wel bij schrijnende gevallen, maatwerk toe te passen.”

Toelichting

Compensatie is niet nodig.

Het plan zorgt ervoor dat ongever 1.750 huizen van particuliere huiseigenaren in Arnhem-Oost aanzienlijk worden verbeterd, waardoor het woongenot toeneemt.
Dit doen we met alle inwoners van Arnhem-Oost samen. Dat vraagt van een ieder inzet en een eigen bijdrage. De eigen bijdrage, omgezet in een toekomstbestendige lening welke in 15 jaar mag worden afgelost, zal ruim terugverdiend worden door de maandelijkse energiebesparing.

Menno Loos - VVD

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
Motie van	Mattijs Loor - D66 Steffenie Pape - VVD Klaartje van Dillen - CDA
Titel van de motie	Ruimte voor kleinere klassen
Nummer Zaaknummer	**21M160** 560330

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 het college op te roepen om scholen die kleinere klassen willen maken daarvoor de ruimte te geven.

Door dit voorstel aan te nemen, kunnen scholen in Arnhem Oost ook echt de klassen kleiner maken, zodra zij daarvoor voldoende leerkrachten kunnen vinden. Soms kan ook begeleiding in kleinere groepen zonder leerkracht een oplossing zijn. Dan moet dat ook mogelijk zijn in het schoolgebouw.

Omdat we weten dat:

- Kleinere klassen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de kansengelijkheid van kinderen in de wijken van Arnhem Oost;
- De scholen met een groot risico op onderwijsachterstanden (OAB score per leerling volgens Stichting PAS) voor het grootste deel in de wijken in Arnhem Oost liggen;
- Het moeilijk is voor scholen in deze wijken om voldoende leerkrachten te vinden;
- Sommige van deze scholen onvoldoende ruimte hebben om in kleinere groepen les of begeleiding te geven;

Omdat we vinden dat:

- Zodra er voldoende leerkrachten of andere ondersteuners zijn gevonden om in kleinere groepen les en ondersteuning te geven, dit ook mogelijk moet zijn;

Daarom roept de gemeenteraad het college op om:

In de toegezegde actualisatie van het Integraal Huisvestingsplan voor het primair onderwijs mee te nemen dat:

1. Specifiek voor scholen met veel onderwijsachterstanden géén bestaande ruimtes aan het onderwijs worden onttrokken als deze nodig zijn voor onderwijs in kleinere groepen;
2. Voor nog uit te werken nieuwbouw-, renovatie- en uitbreidingsplannen rekening gehouden wordt met de ambities uit de Arnhem Oost Aanpak.

Mattijs Loor - D66
Steffenie Pape - VVD
Klaartje van Dillen - CDA

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
Motie van	Mattijs Loor - D66
Titel van de motie	Verlengde schooldag prioriteit
Nummer Zaaknummer	**21M161** 560330

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 het college op te roepen om in de uitwerking van de Arnhem Oost Aanpak een plan voor het invoeren van verlengde schooldagen prioriteit te geven.

Omdat we weten dat:

- Het realiseren van een verlengde schooldag een belangrijk onderdeel is van de ontwikkellijnen van de Arnhem Oost Aanpak;
- Ook voor de andere ontwikkellijnen, op het gebied van gezondheid en veiligheid, een inhoudelijk sterke verlengde schooldag van belang kan zijn;
- Het onderwijs op dit moment nauwelijks mogelijkheden heeft om deze ambitie waar te maken;

Omdat we vinden dat:

- De prioriteit van de Arnhem Oost Aanpak bij de jeugd moet liggen, omdat zij de toekkomst van Arnhem Oost vormen en bepalend zijn voor het succes van onze aanpak over 20 jaar;
- De burgemeester recent terecht een vurig pleidooi hield voor een verlengde schooldag in kwetsbare wijken, en dit pleidooi een concreet plan verdient[1];

Daarom roept de gemeenteraad het college op om:

1. Topprioriteit te geven aan het ontwikkelen van een concreet plan om een verlengde schooldag voor de jeugd in Arnhem Oost mogelijk te maken;
2. Hiervoor steun te zoeken bij de Rijksoverheid, maar niet af te wachten met het uitwerken van een plan tot de Rijksoverheid middelen heeft toegezegd.

Mattijs Loor - D66

[1] https://www.facebook.com/ahmed.marcouch/posts/10223674032852725

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
Motie van	Giovanni Visser – PvdA
Titel van de motie	Gegarandeerd sociale huur
Nummer Zaaknummer	**21M164** 574142

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 een besluit te nemen over het verkopen van sociale huurwoningen in Arnhem-Oost en bouwen van nieuwe sociale huurwoningen in andere wijken.

De aanleiding is het voornemen van het college om sociale huurwoningen te verkopen in de wijken van Arnhem-Oost. Spoorzone-Oost wordt genoemd als locatie om nieuwe sociale huur te realiseren.
Door dit voorstel aan te nemen zorgen we ervoor dat het aantal sociale huurwoningen in Arnhem niet zal afnemen en dat nieuwe sociale huurwoningen zo veel mogelijk komen in wijken met een beperkt aantal sociale huurwoningen.

Omdat we weten dat;

- wijken met een brede woningmix helpen om de leefbaarheid te verbeteren
- verkoop van sociale huur een mogelijkheid is om plaats te maken voor bewoners die een betaalbare koopwoning nodig hebben
- de wijken van Arnhem-Oost een groot aantal sociale huurwoningen hebben, maar andere wijken een laag aantal sociale huurwoningen

Omdat we vinden dat;

- het streven naar gemengde wijken niet ten koste mag gaan van sociale huur
- de verkoop van sociale huur betekent dat op een andere locatie nieuwe sociale huur moet worden gerealiseerd
- ook in wijken buiten Arnhem-Oost de woningmix verbeterd kan worden
- het aantal sociale huurwoningen niet omlaag mag gaan

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het college om;

- pas over te gaan op verkoop van sociale huur wanneer minstens dat aantal ter compensatie is opgenomen in de harde plancapaciteit
- waar mogelijk te streven naar de ontwikkeling van te compenseren sociale huur in wijken met een bestaand aandeel van maximaal 60 procent sociale huur

Raadsleden

Giovanni Visser – PvdA

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
Motie van	Giovanni Visser – PvdA
Titel van de motie	Samen aan de slag voor Arnhem-Oost!
Nummer Zaaknummer	**21M165** 574142

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 een besluit te nemen over het realiseren van cocreatie tussen bewoners en gemeente in de vijf wijken van Arnhem-Oost.

De aanleiding is de versterkte inzet van Arnhem om bewoners beter te betrekken bij de ontwikkelingen in hun wijk. Het college heeft aangegeven mogelijkheden te zien voor cocreatie in de wijken van Arnhem-Oost.
Door dit voorstel aan te nemen spreekt de gemeente Arnhem zich echt uit om de aanpak voor Arnhem-Oost te gebruiken om bepaalde ontwikkelingen in de buurt gelijkwaardig met bewoners op te pakken en te realiseren.

Omdat we weten dat;

- de afgelopen jaren een verbeterslag is gemaakt met burgerparticipatie en betrokkenheid van bewoners in de wijken
- bewoners de allerbeste deskundigen van de wijk zijn

Omdat we vinden dat;

- de aanpak voor Arnhem-Oost alleen kan slagen als bewoners zich betrokken voelen bij de veranderingen in de buurt
- bewoners trots moeten kunnen zijn op hun wijk, onder meer door samen met de gemeente aan de slag te gaan om verbeteringen, zoals vergroening, mogelijk te maken

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het college om;

- bij een of meerdere (deel)projecten in Arnhem-Oost te streven naar een proces van volwaardige cocreatie, waarbij bewoners als gelijkwaardige partners al vanaf het begin mogen meeschrijven aan de plannen tot aan de realisatie
- de gemeenteraad te informeren over de projecten die worden aangewezen voor cocreatie

Raadsleden

Giovanni Visser – PvdA

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	Een doorbraak voor Arnhem-Oost
Motie van	Guus van der Laak - Arnhem Centraal
Titel van de motie	De Nederlandse taal is de basis
Nummer Zaaknummer	**21M166** 574142

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 een besluit te nemen over de motie “De Nederlandse taal is de basis”

We weten dat:

- Om aan een goede toekomst te kunnen bouwen het kunnen spreken, lezen en schrijven van de Nederlandse taal essentieel is.
- Dat kinderen met een niet-Nederlandse achtergrond veelal thuis opgroeien en leven in een omgeving waar de moedertaal leidend is.
- Ze hierdoor belemmerd worden in hun ontwikkeling van de Nederlandse taal.

We vinden dat:

- Kinderen het nodig hebben dat ze ook in hun thuissituatie verder kunnen bouwen aan hun Nederlandstalige ontwikkeling.
- Het daarom van belang is, dat ook hun ouders de kans krijgen om de Nederlandse taal zich goed eigen te maken. Zodat ze hun kinderen kunnen helpen bij vragen over schoolopgaven.
- Dat als ouders hun kinderen niet kunnen helpen en stimuleren het effect van onze inspanningen niet het gewenste resultaat zal opleveren.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het college om:

- Met een plan te komen waarin de aanpak om tot een goed niveau van de Nederlandse taal voor zowel alle kinderen als in hun eigen woonsituatie woonachtigen (ouders en soms andere familieleden) wordt uitgewerkt.

Raadsleden

Guus van der Laak - Arnhem Centraal

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'
Motie van	Mark Coenders - GroenLinks Cyriel Prinsen - GroenLinks
Titel van de motie	Instrumenten voor diverse wijken
Nummer Zaaknummer	**21M167** 574142

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 een besluit te nemen over de motie ‘instrumenten voor diverse wijken’.

We weten dat:

- In de uitgangspunten van de Arnhem Oost-aanpak beschreven staat: “Waar nodig is dat ook het differentiëren van woningaanbod ter bevordering van diversiteit aan inkomensgroepen, veiligheid, sociale cohesie en de kans om in de eigen wijk door te groeien.”

We vinden dat:

- Om differentiatie in Arnhem Oost voor elkaar te krijgen, er ook actie nodig is in de rest van de stad.
- Hierbij bijvoorbeeld gedacht kan worden aan het vooral toevoegen van sociale huurwoningen in wijken waar nu veel koopwoningen zijn.
- Zorg- en andere maatschappelijke voorzieningen vaak geconcentreerd zijn in wijken die al kwetsbaar zijn.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het college om:

- Te onderzoeken welke instrumenten de gemeente heeft of kan hebben om buiten Arnhem Oost verandering mogelijk te maken, en hoe we deze instrumenten het best kunnen inzetten, zodat we meer diverse wijken krijgen (in Arnhem Oost) wat betreft woningaanbod, maar ook wat betreft bijvoorbeeld zorgvoorzieningen.
- De gemeenteraad hier voor 2022 over te informeren.

Raadsleden

Mark Coenders - GroenLinks
Cyriel Prinsen - GroenLinks

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 574142

Onderwerp: Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'

Voorstel

1. De uitgangspunten, doelen en ontwikkellijnen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost (Een doorbraak voor Arnhem-Oost) vast te stellen als richtinggevend kader voor deze aanpak.
2. Het college van burgemeester en wethouders de opdracht te geven om de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost samen met bewoners en andere partners langs de ontwikkellijnen verder uit te werken in uitvoeringsplannen (zoals bijvoorbeeld plan van aanpak Volkshuisvestingsfonds).

Inleiding

De wijken Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen (samen 'Arnhem-Oost') kampen met aanzienlijke problemen en kennen veel kwetsbare bewoners. Bewoners met verminderde zelfredzaamheid die veel zorg, ondersteuning of begeleiding nodig hebben. Tegelijkertijd met een toename van kwetsbare groepen neemt ook de overlast van bewoners onderling toe. Corona versterkt deze trends. Er is sprake van toename van schulden, toename van werkloosheid, nieuwe kwetsbare groepen, een toename van faillissementen, krimp van innovatieve sectoren en uitstel of afstel van investeringen. De problematiek in kwetsbare wijken wordt steeds scherper zichtbaar, geconcentreerder - en de noodzaak voor oplossingen urgenter.

Met de Arnhem-Oost-aanpak willen wij deze situatie langjarig aanpakken en duurzaam verbeteren. In de wijken, mét de wijken en in samenwerking met maatschappelijke partners en andere overheden. De totale opgave in Arnhem-Oost, om echt de veerkracht in de vijf wijken terug te krijgen, gaan de middelen van de betrokken partijen (ruim) te boven. Aanvullende fondsen om leefbaarheid langjarig aan te pakken blijven ook in de toekomst nodig. In Arnhem kennen we grootstedelijke problemen zonder grootstedelijke middelen. Vooral noemen wij hier als partners bij investeringen het Rijk en de provincie Gelderland, medeondertekenaars van de Woondeal, van waaruit de Arnhem-Oost-aanpak gestalte krijgt.

Iets meer dan een jaar geleden tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen, een samenwerkingsagenda voor de regionale woningbouwopgave. Belangrijk onderdeel is een kernafspraak over leefbaarheid, waarin de regio - en daarbinnen de stad Arnhem - en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) afspreken om stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Door prioriteit te geven aan acties en initiatieven die niet alleen woningbouw mogelijk maken, maar die ook verbonden zijn met de sociale opgaven in onze wijken, die de leefomgeving verbeteren, die bijdragen aan lokale werkgelegenheid en de economische kracht van onze stad versterken. Wij willen daarmee vooral de leefbaarheid van de wijken en de kansen van de inwoners vergroten.

GEMEENTE Arnhem

Manifest
Het komen tot een stadsvernieuwingsprogramma Arnhem-Oost staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken over in totaal 16 gebieden die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek worden gerekend. Het gaat om gebieden waar net als in Arnhem-Oost sprake is van een combinatie en cumulatie van opgaven op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid en leefbaarheid, wonen en gezondheid. De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak voor deze stedelijke vernieuwingsgebieden, nu nog onder de noemer van het interbestuurlijk programma Leefbaarheid en Veiligheid. De 15 gemeenten waarin deze gebieden liggen, hebben zich verenigd en aangesloten bij het Manifest 'Kom op voor de meest kwetsbare gebieden'.

Gebiedsgerichte aanpak
De gemaakte afspraken moeten dus leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak van deze stedelijke vernieuwingsgebieden. Ondertussen zijn wij in Arnhem al gestart. Het beleidskader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' schetst de contouren van de aanpak in de vijf wijken van Arnhem-Oost; de uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak waarmee wij voor doorbraken willen zorgen in Arnhem-Oost. Hiermee geven we ook invulling aan de motie "Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak" d.d. 11 november 2020 (20M253). Deze unaniem aangenomen motie ondersteunt de door het college ingezette urgente en gerichte aanpak die noodzakelijk is voor deze gebieden.

In deze motie vraagt uw raad namelijk aan ons om:
1. In nauwe samenwerking met de teams leefomgeving en een brede vertegenwoordiging van bewoners uit deze wijken een integraal, samenhangend maar beknopt lange termijnbeleid te formuleren voor de Arnhem Oost Aanpak;
2. Dit beleid, inclusief concrete, meetbare doelen en de daarvoor benodigde middelen, uiterlijk in mei 2021 aan de raad aan te bieden;
3. In de periode tot de raad dit beleid vaststelt, voortvarend aan de slag te gaan met de problemen op het gebied van wonen, veiligheid, zorg en armoede in deze wijken.

De integrale aanpak, de bijzondere ambitie, de ontwikkellijnen en de werkwijze sluiten aan bij de vraag uit de motie: samenhangend, lange termijn, beknopt en ook opgehaald en besproken met bewoners en partners in de wijken. Concrete, meetbare doelen zijn en worden via de uitvoeringsplannen ingevuld.

Nota bene: wij zijn al begonnen.
Na het sluiten van de Woondeal zijn wij reeds begonnen met het verder invullen en vormgeven van de Arnhem-Oost-aanpak, een en ander ook in lijn met uw motie "Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak". Er zijn voortdurende gesprekken om landelijke regelingen, subsidies en wetgeving te richting naar Arnhem-Oost. In allerlei voorstellen van ons ziet u Arnhem-Oost al terug: of het nou gaat om het Brede Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit, Jeugd Aan Zet, of de buurtconciërges en straatcoaches.
Een ander voorbeeld hiervan is de aanvraag Volkshuisvestingsfonds als deel van ontwikkellijn 4.

Met nadruk start of eindigt het niet hier: we zitten al midden in het begin van de Arnhem-Oost-aanpak. Dit beleidskader is echter een belangrijke mijlpaal voor de verdere samenwerking en invulling, samen met onze partners binnen en buiten de stad, de bewoners van Arnhem-Oost en uw raad

Beoogd effect

Een richtinggevend kader vaststellen voor een integrale Arnhem-Oost-aanpak die lange termijn *commitment* laat zien in en buiten Arnhem(-Oost) en de verdere basis vormt voor verdere uitvoering samen met bewoners, ondernemers en andere partners.

Argumenten

1.1 **Analyse: urgentie per wijk in beeld**

Op basis van data van het team Onderzoek en Statistiek van de gemeente Arnhem, andere beschikbare informatie bij de gemeente, BZK en in wijkgesprekken met wijkprofessionals, betrokken bewoners en ondernemers, is per wijk in Arnhem-Oost een analyse gemaakt. Hierin is het beeld bepaald van het karakter en de kenmerken van de wijk, de samenstelling, urgente multiproblematiek en aangrijpingspunten voor oplossingen en belangrijke katalysatoren voor (sociale) vooruitgang.
De analyses per wijk zijn als bijlage bij dit raadsvoorstel toegevoegd.

In zijn ambitie en de werkwijze is de Arnhem-Oost-aanpak op de analyses van BZK (zoals de leefbarometer) en deze wijk analyses gestoeld. Via thema-sessies en brainstorms, is het college gekomen tot een ambitie en ontwikkellijnen voor de Arnhem-Oost-aanpak met perspectief voor jongeren en andere bewoners. Vervolgens zijn in een tweede ronde wijkgesprekken de volgende stappen in de wijk en mogelijke samenwerkingsvormen verder verkend.

Naast dit alles is ook de Arnhem-Oost Kring geformeerd: een actiegerichte denktank van betrokken Arnhemmers en anderen met een hart voor de wijken in Arnhem-Oost die veel ervaring en een netwerk hebben op de gebieden die relevant zijn voor de Arnhem-Oost-aanpak en waarin we ook samenwerken met BZK.

Onze ambitie

De hoofdambitie van de Arnhem-Oost-aanpak is dat iedere jongere in Arnhem-Oost dezelfde kansen heeft als elke andere jongere in Arnhem en Nederland. Daarvoor is een langjarige beweging nodig.

De urgentie van de multiproblematiek in de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost, de wijkanalyses en de behoefte aan en afspraak over een langjarige, gebiedsgerichte aanpak, leidt ertoe dat wij voor onze ambitie en aanpak bewust kiezen voor een termijn van 18 jaar.

Juist omdat wij denken dat deze aanpak zo belangrijk is voor een nieuwe generatie, stellen wij het perspectief van jongeren centraal in onze richtinggevend kader voor Arnhem-Oost. Daar waar ambities en doelen niet specifiek gericht zijn op jongeren zelf, zijn ze tenminste randvoorwaardelijk voor hun ontwikkeling.

Over 18 jaar zien wij dan ook graag voor ons dat in Arnhem-Oost:

- Het aantal kinderen dat opgroeit in armoede is aanzienlijk gezakt.
- Alle jongeren die de mogelijkheden hebben om een startkwalificatie te hebben, halen die ook.
- Jongeren zijn gezond, zowel fysiek als mentaal en maken minder gebruik van Jeugdzorg.
- Jongeren kunnen en willen blijven wonen in de wijk waar ze zijn opgegroeid.
- Jongeren spreken en schrijven Nederlands (B1 niveau) naar hun beste kunnen.

- Alle kinderen in Arnhem-Oost groeien op in een omgeving waar werken normaal is.
- De ouders, leraren, buren, vrienden, werkgevers zijn trots op wat er in hun wijk met hun jeugd is gebeurd.

Deze ambitie moet werkelijkheid worden doordat opeenvolgende colleges, gemeenteraden, bewoners, partners en andere bondgenoten in de stad, de provincie en op rijksniveau zich hebben toegelegd aan langjarig commitment. Het betekent dan ook niet dat alle doorbraken al bedacht zijn. Deze willen we juist samen verder ontwikkelen ruimte voor geven.

Het langetermijnperspectief van 18 jaar maakt de Arnhem-Oost-aanpak uniek. Het nodigt uit tot een andere manier van denken en kijken naar oplossingen. Het maakt oplossingen mogelijk die veel verder in de tijd liggen. Er moet ruimte zijn om na te denken en te experimenteren. Ook voor het bouwen van netwerken die het verschil maken moet je tijd en het vertrouwen hebben.

Vier ontwikkellijnen

Deze langjarige beweging waarbij sociale en fysieke aanpak steeds zoveel mogelijk worden gecombineerd, zijn vertaald in vier ontwikkellijnen. Deze vier ontwikkellijnen vormen tezamen een integraal perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem en komen allen ten goede aan meer kansen en perspectief voor een nieuwe generatie. De nadruk ligt in deze wijkaanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek. De ontwikkellijnen vormen samen met de wijkanalyses en andere analyses een leidraad om te komen tot de ambities over 18 jaar. De doelen voor de komende 4 jaar worden opgenomen in de wijkuitvoeringsplannen. De ontwikkellijnen zijn niet alleen een doel om naartoe te werken, maar iets waar wij elke dag in de buurt mee bezig willen zijn.

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn

Deze eerste ontwikkellijn is gericht op de sociale cohesie in de wijk. Een eerste voorwaarde daarvoor is altijd: veiligheid. Elke wijk heeft een wijkveiligheidsaanpak op maat. Een tweede voorwaarde naast veilig is dat men zich vrij voelt. Vrij om te zijn wie je bent. Mee kunnen doen in de wijk. Niemand wordt uitgesloten. Discriminatie is onacceptabel. Ten derde willen wij weer dat wij ons met elkaar verbonden voelen in plaats van de anonimiteit en eenzaamheid die wij tegen zijn gekomen in de wijkanalyse. Een vierde voorwaarde is de beheersing van de taal om mee te doen in onze samenleving.

2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners zijn aan het werk als ze dat kunnen of doen mee

Iedereen onderstreept het belang van een goede opleiding. Goed betekent voor ons naast excellent onderwijs, ook dat alle kinderen de vrijheid hebben de opleiding te doen die zij willen en aankunnen. En om aandacht te hebben voor de persoonlijke ontwikkeling om je staande te kunnen houden en voor jezelf op te komen. Je talenten te kunnen ontplooien.

3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal

Arnhem-Oost heeft de ambitie om voorwaarden te creëren voor een goede sociale basis. Het uitgangspunt is dat bewoners financieel en sociaal redzaam zijn. Wij zetten daarom fors in op het terugdringen van schulden. In het gezond leven staat bewegen en een gezond levenspatroon centraal. In elke wijk wordt de ontwikkeling gestimuleerd dat park of straat ruimte biedt aan ontmoeting, scholing, cultuur, bewegen en sporten.

4. Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte
In heel Arnhem-Oost moeten kwalitatief goede woningen staan en een leefomgeving die niet alleen schoon, heel en veilig is, maar juist leuk, uitdagend en groen. De fysieke opgave van Arnhem-Oost moet bezien worden vanuit de verstedelijkingsopgave en de ontwikkelingen die al gaande zijn. Kansengelijkheid bevorderen vanuit het oogpunt van wonen en openbare ruimte heeft als basis het zorgdragen voor goede woningen en leefomgeving. De woonbeleving moet bijdragen aan de fysieke en mentale gezondheid van inwoners.

Typisch Arnhem-Oost
Bij de Arnhem-Oost-aanpak draait het steeds om het versnellen van processen, intensiveren van oplossingen of doorbreken van dillema's. Zo willen wij werken. Samenhang en samenspel zoeken tussen interventies en inspanning van gemeente en partners. Samenbrengen van initiatieven. Er is immers sprake van een integrale aanpak. De sociale aanpak moet het fysieke versterken en andersom. Het gaat steeds over een plus, of een doorbraak - niet om meer van wat wij al deden. De Arnhem-Oost-aanpak zoekt wel aansluiting bij dat wat al wel goed gaat, en haakt aan bij bestaande of te ontwikkelen visies, zoals bijvoorbeeld in het sociaal domein en het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost.

De Arnhem-Oost-aanpak pakken wij daarnaast nauwgezet en in samenhang met de ontwikkeling van andere preventiewijken op. De aanpak in Arnhem-Oost zal ons veel leren om in die wijken te kunnen voorkomen wat in Arnhem-Oost de wijken kwetsbaar heeft gemaakt. Om achteruitgang tijdig te signaleren en op ontwikkelingen in te kunnen springen, zorgen we voor continue monitoring van alle Arnhemse wijken. De nieuwe monitor wordt in het najaar van 2021 uitgevoerd in alle Arnhemse wijken.

2.1 Ontwikkellijnen uitwerken in uitvoeringsplannen

Nadere invulling en uitvoering van projecten, initiatieven en maatregelen krijgen vorm in uitvoeringsplannen, waarbij het belangrijk is dat die samen met bewoners en andere partners vorm krijgen. Met het vormgeven en uitvoeren van individuele projecten, etc. wordt overigens niet gewacht tot vaststelling van de uitgangspunten - we beginnen zoveel mogelijk alvast.

Een voorbeeld hiervan is de aanvraag Volkshuisvestingsfonds als deel van ontwikkellijn 4. Vooruitlopend op de meerjarige rijksinzet voor Arnhem-Oost als totaal is begin dit jaar de Regeling specifieke uitkering herstructurering volkshuisvesting, ook wel het Volkshuisvestingsfonds (VHF) genoemd, aangekondigd. Met deze uitkering kunnen gemeenten investeren in de verbetering van woonkwaliteit, leefomgeving en verduurzaming in kwetsbare gebieden. Arnhem heeft hiervoor op 18 mei een aanvraag voor een uitkering uit het VHF ingediend om te dienen als doorbraak voor een deel van de fysieke component van de Arnhem-Oost-aanpak. Naast uitvoeringsplannen op thema zoals het VHF maken we ook uitvoeringsplannen per wijk. Iedere wijk is immers uniek, heeft andere urgenties, problemen en kansen.

Omdat bewonersparticipatie en het inzetten op de juiste doorbraken van groot belang is, én het steeds zoeken naar (alternatieve) aanvullende financiering enige onzekerheid met zich mee brengt, zijn uitvoeringsplannen nog niet in detail uitgewerkt - we willen dit juist met bewoners en andere partners in Arnhem-Oost doen. Het (cofinancierings)geld is daarom al wel gereserveerd zodat we wendbaar kunnen inspringen op de te verwachten rijksinzet, en gericht kunnen bijdragen aan benodigde doorbraken die duidelijk worden in de uitwerking met andere partners.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Lange termijn is altijd onzeker*
Dat voor Arnhem-Oost een lange termijn aanpak nodig is, maakt dat ambities, doelen, etc. per definitie onzeker zijn. Een ambitieuze ambitie kan wel (elke dag) richting geven en toont *commitment*. Periodieke voortgangsrapportages, -gesprekken en bijsturing maken een lange termijn aanpak wendbaar en betrouwbaar ondanks de lange termijn. Een lange termijn vraagt wel nader *commitment* van opeenvolgende raden en colleges, om vertrouwen in Arnhem-Oost te behouden.

1.2 *Participatie heeft veel aandacht nodig*
Inbreng van bewoners en andere partners is dé essentie van de Arnhem-Oost-aanpak. Het is van groot belang om daarbij zorg te dragen dat een zoveel mogelijk bewoners zich gehoord voelen - ook als daar alternatieve participatietrajecten voor nodig zijn (van deur tot deur aankloppen, WhatsApp groepen, etc.). Wij realiseren ons desondanks dat er is altijd een groep die je niet zult bereiken.

1.3 *De kans bestaat dat verdere rijksinzet uitblijft*
Hoewel wij dit niet verwachten, kan het zijn dat verdere rijksinzet voor Arnhem-Oost in het regeerakkoord uitblijft.

Participatie

Een aanpak zoals de Arnhem-Oost-aanpak kan niet zonder inbreng van bewoners, ondernemers en andere partners in de wijken van Arnhem-Oost, en breder in de stad. De directe betrokkenheid van de wijk bij de Arnhem-Oost-aanpak past ook in een Arnhemse traditie van bewonersparticipatie. Voor de verdere participatie rond uitvoeringsprogramma's wordt een apart participatietraject (op maat) uitgewerkt.

De totstandkoming van de uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost hebben hun eigen participatietraject gekend: samen met BZK en de afdeling Onderzoek & Statistiek van de gemeenten werden wijkanalyses gemaakt en deze zijn per wijk in Arnhem-Oost besproken en verder vorm gegeven in wijksessies met professionals, bewoners en ondernemers, per wijk steeds één sessie aan het begin van het traject (na het tekenen van de Woondeal) en een tweede de afgelopen twee maanden. De uitkomsten bieden veel aanknopingspunten voor lange en korte termijn doorbraken en initiatieven in Arnhem-Oost.

Daarnaast is er op 26 november 2020 een informatiesessie met de raad geweest, en is een 'Arnhem-Oost Kring' gestart: een verzameling betrokken stakeholders in de stad die kunnen fungeren als actiegerichte denktank, met vertegenwoordigers uit bijvoorbeeld het onderwijs, veiligheid en politie, het bedrijfsleven en de woningbouwcorporaties en BZK

Financiën

De verwachting is dat de komende jaren meerdere regelingen vanuit het Rijk komen gericht op kwetsbare gebieden die als multiplier werken voor investeringen in Arnhem met als vereiste dat wij ook zelf investeren. Om te kunnen werken aan het aanpakken van de problematiek in onze kwetsbare

wijken zijn (eveneens) middelen nodig. Deze kunnen vaak worden ingezet als cofinanciering voor externe middelen.

In de Perspectiefnota 2022-2025 is de financiële vertaling van de Arnhem-Oost-aanpak opgenomen. Voor het regeerakkoord is door het ministerie van Binnenlandse Zaken samen met 15 gemeenten ingezet op een investering van € 400 miljoen voor 16 gebieden per jaar. Voor Arnhem kan dit (afhankelijk van nog vast te stellen verdeelsleutels) een jaarlijks budget opleveren tussen de € 15 en € 20 miljoen. Hiervoor is cofinanciering noodzakelijk. Voorstel is om hiervoor alvast in 2022 €1,5mln en vanaf 2023 2 miljoen jaarlijks structureel te reserveren om daarmee de toekenning van budgetten vanuit het rijk te mobiliseren.. Een deel hiervan wordt ingezet ten behoeve van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds (zie separaat raadsvoorstel). Over de inzet van de overige middelen zullen separate voorstellen aan de raad worden voorgelegd en/of nadere spelregels voor inzet hiervan worden voorgelegd.

De veiligheid in de wijken heeft de laatste jaren extra aandacht gekregen wat heeft geleid tot het formuleren van prioriteiten in acht gebieden. De situatie in de Arnhemse wijken maakt dat de huidige capaciteit om in de wijken slagvaardig te kunnen werken onvoldoende is. Om die reden breiden wij veiligheid uit met 2fte , waarbij dekking (€200.000/jaar) plaatsvindt binnen de genoemde middelen voor de Arnhem-Oost-aanpak.

Binnen de Arnhem-Oost-aanpak worden er ook kosten gemaakt voor organisatie. Hiervoor ramen wij in 2021 € 250.000 en in 2022 en 2023 € 500.000 per jaar. Deze inzet wordt grotendeels vanuit de middelen voor anticyclisch investeren die al in de begroting zijn opgenomen en een bijdrage van BZK die binnen de aanvraag Volkshuisvestingsfonds is opgenomen. Het restant van circa € 500.000 wordt gedekt uit de algemene middelen.

Uitvoering

Met deze Arnhem-Oost-aanpak doet Arnhem iets dat uniek is in Nederland. Dit kán in Arnhem door de jarenlange ervaring met de wijkaanpak. Ook voor de Arnhem-Oost-aanpak gelden de uitgangspunten: dichtbij en bereikbaar voor bewoners, weten wat er speelt en ruimte bieden aan initiatieven en ideeën uit de wijk.

De Arnhem-Oost-aanpak is een programma dat vraagt om een stevige stedelijke aansturing waarbij steeds afstemming plaatsvindt met de andere Arnhemse programma’s en de teams leefomgeving en dat er uiteraard goede contacten met de stakeholders in de stad zijn.

Onder de vlag van Arnhem-Oost worden zowel onderdelen van de wijkprogramma's versterkt, als wordt invulling gegeven aan stadsbreed gestelde doelen als de mensen aan het werk, minder mensen in een uitkering, de energietransitie, schooluitval. Arnhem-Oost is daarmee een katalysator voor de opgaven in kwetsbare wijken.

Na vaststelling van het richtinggevend kader door de raad gaat het college verder met het verder uitwerken van uitvoeringsplannen. Jaarlijks zal het college de raad via een voortgangsrapportage informeren over de stand van zaken. Indien daar aanleiding voor is, zullen uiteraard separate raadsvoorstellen naar de raad komen, zie bijvoorbeeld het Volkshuisvestingsfonds.

Communicatie

Deze aanpak wordt via een gezamenlijk persbericht met de aanvraag Volkshuisvestingsfonds naar buiten gebracht.

Over alle deelprojecten en -initiatieven wordt richting raad en bewoners steeds nader gecommuniceerd. De uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost (Een doorbraak voor Arnhem-Oost) worden gedeeld met bewoners en andere partners. De Arnhem-Oost-aanpak krijgt een online platform, maar er wordt ook toenadering gezocht tot bestaande wijkmedia en huis-aan-huis-communicatie. Voor de participatie wordt een apart participatietraject uitgewerkt en gedeeld met de raad.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost', uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost.
- Bijlage Wijkanalyses
- Aangenomen motie Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak (20M253)

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	574142

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders 18 mei 2021, nummer 574142;

gelet op artikel 108 van de Gemeentewet,;

besluit:

1. De uitgangspunten, doelen en ontwikkellijnen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost (Een doorbraak voor Arnhem-Oost) vast te stellen als richtinggevend kader voor deze aanpak.
2. Het college van burgemeester en wethouders de opdracht te geven om de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost samen met bewoners en andere partners langs de ontwikkellijnen verder uit te werken in uitvoeringsplannen (zoals bijvoorbeeld plan van aanpak Volkshuisvestingsfonds).

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Geitenkamp
Klarendal
Presikhaaf
Arnhemse Broek
Malburgen

ONDERWERP
Arnhem-Oost-aanpak

Een doorbraak voor Arnhem-Oost

Uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost

GEMEENTE Arnhem

Voorwoord

Er is een kloof gegroeid tussen mensen en gebieden in ons land. De omstandigheden waarin mensen moeten leven, zijn ongelijk verdeeld. Te veel mensen staan op achterstand. We zien dat ook in onze stad: in de vijf wijken Geitenkamp, Presikhaaf, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen. Arnhem-Oost.

Achter de voordeuren daar reikt de stip op de horizon vaak niet verder dan het einde van de week. Zij zijn niet bezig om te leven, maar om te overleven. Arnhemse gezinnen worstelen daar met financiële stress. Met laaggeletterdheid. Ze worden verlamd door de brievenbus die uitpuilt van ongeopende enveloppen met onbegrijpelijke brieven. En er groeien kinderen op die soms in hun leven nooit iemand hebben gekend die een baan heeft.

Wij zien dat, maar veel van de mensen die er wonen, hebben het gevoel dat zij helemaal niet gezien worden. Daarom is het urgent om hen te laten weten dat ze gezien worden. Zo'n ongelijke situatie vraagt om een urgente, en gerichte aanpak. Deze wijken verdienen het om stevig te investeren.

Elk Arnhems kind verdient een thuis in een buurt waar je goed woont. Een omgeving die je niet omlaag trekt, maar opstuwt. Waar je kan zijn wie je bent. Waar het veilig is als je uit je raam kijkt, en waar je naar een goede school kan gaan om het beste uit jezelf te halen. Want onderwijs is een sleutel naar het goede leven. Dat is beschaving.

En dat is waarom onze aanpak om de ongelijkheid in kwetsbare buurten met voorrang te verbeteren, nog meer noodzaak heeft gekregen. Omdat we vinden dat dat beschaving is.

We sluiten bondgenootschappen om de wijken waar het niet goed gaat met werk, onderwijs, of veiligheid - op te stuwen tot wijken waar ieder kind opgroeit met een toekomst die schijnt en veelbelovend is, in plaats van vol met drempels en donderwolken.

Daar gaat het om bij kinderen die wonen in Arnhem-Oost, dat er mensen zijn die in hen geloven, die geloven in hun toekomst. Dat is zo typisch Arnhem: problemen doorstaan en bouwen aan onze toekomst. Dan benutten we al dat talent en al die potentie in Arnhem-Oost. Dan wordt een ieder gezien, krijgt elke wens, elke droom, in Arnhem zijn kans.

"In Arnhem-Oost staat het water bij onze bewoners tot aan de lippen, onze mensen hier leven zo veel armer, zieker en korter dan in vrijwel alle andere buurten in ons land. Terwijl wij gezinnen kunnen optillen met gerenoveerde woningen, het beste onderwijs, actieve sportclubs, oplettende zorg en beschermende veiligheidsdienaren: van overleven naar léven. In de pedagogische wijk waar iedereen de ouders helpt".

Ahmed Marcouch, burgemeester van Arnhem

Woondeal en Arnhem-Oost-aanpak

In maart 2020 tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen, een samenwerkingsagenda voor de regionale woningbouwopgave. Belangrijk onderdeel is een kernafspraak over leefbaarheid, waarin de regio - en daarbinnen de stad Arnhem - en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) afspreken om stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Deze aanpak wordt een integraal stadsvernieuwingsprogramma voor de vijf meest kwetsbare wijken van Arnhem (Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek, Malburgen), samen onder de noemer 'Arnhem-Oost' en 'Arnhem-Oost-aanpak'.

Arnhem-Oost als onderdeel van 16 gebieden in Nederland

De afspraak over een stadsvernieuwingsprogramma staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken over in totaal 16 gebieden in Nederland die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek worden gerekend. Het gaat om gebieden waarvan sprake is van een combinatie en cumulatie van problemen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid.

Gebiedsgerichte aanpak

De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak van deze stedelijke vernieuwingsgebieden. Ondertussen zijn we in Arnhem al gestart. In dit document leest u de uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak waarmee we voor doorbraken willen zorgen in Arnhem-Oost.

Onze ambitie voor Arnhem-Oost

De langjarige beweging van de Arnhem-Oost-aanpak heeft een nieuwe talentvolle generatie van sterke persoonlijkheden als perspectief. Een generatie die opgroeit met gelijke kansen en durft te dromen over een betere toekomst. Een generatie die vrij, gezond en kansrijk opgroeit. Een generatie voor wie geen brug te ver is.

Over 18 jaar zien we daarom graag voor ons dat in Arnhem-Oost:

- Het aantal kinderen dat opgroeit in armoede drastisch is afgenomen.
- Alle jongeren die de mogelijkheden hebben om een startkwalificatie te hebben, die ook halen.
- Jongeren gezond zijn, zowel fysiek als mentaal, en minder gebruik van Jeugdzorg maken.
- Jongeren kunnen en willen blijven wonen in de wijk waar ze zijn opgegroeid.
- Jongeren Nederlands (B1 niveau) spreken en schrijven naar hun beste kunnen.
- Alle kinderen groeien op in een omgeving waar werken normaal is.
- Ouders, leraren, buren, vrienden, werkgevers trots zijn op wat er in hun wijk met hun jeugd is gebeurd.

Deze ambitie moet werkelijkheid worden doordat opeenvolgende colleges, gemeenteraden, bewoners, partners en andere bondgenoten in de stad, de provincie en het rijk zich hebben toegelegd aan langjarig commitment: de lange adem - het toewerken naar een horizon die wordt geïnspireerd door het beter willen maken voor volgende generaties - dat heeft het verschil gemaakt. **Daardoor heeft iedere jongere in Arnhem-Oost dezelfde kansen als elk ander jongere in Nederland**. En is de hele stad vooruit gegaan door de vooruitgang in deze wijken.

4 ontwikkellijnen voor Arnhem-Oost

Om een omslag te maken in 18 jaar redeneren wij vanuit een opgroeiende generatie - waarbij niet alleen de focus ligt op individuele kinderen maar ook op de omgeving en de mensen rondom hem of haar: het sociale weefsel in de wijk. De volgende ontwikkellijnen vormen tezamen een integraal perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem-Oost en komen allen ten goede aan meer kansen, ontwikkeling en perspectief voor een nieuwe generatie. Dit zijn de pijlers onder onze aanpak. Daarbij worden sociale en fysieke aanpak steeds zoveel mogelijk gecombineerd. De ontwikkellijnen vormen samen een leidraad om te komen tot de ambities over 18 jaar. Ze zijn niet alleen een doel om naartoe te werken, maar iets waar we elke dag in de buurt mee bezig willen zijn.

1

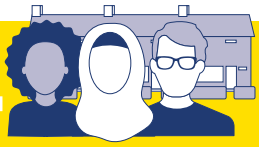

Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.

2

Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners die dat kunnen zijn aan het werk of doen op een andere manier mee.

3

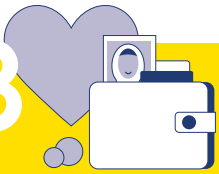

Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal.

4

In Arnhem-Oost is het opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

1

Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.

Mensen maken met elkaar de wijk. Je leeft, woont, vermaakt je, leert, sport en werkt er. Je doet er boodschappen, speelt op straat en ontmoet elkaar. Voor ieder mens is het belangrijk om gezien te worden, ergens bij te horen en ertoe te doen. Deze ontwikkellijn is daarom gericht op de sociale cohesie in de wijk. Zorgen dat bewoners naar elkaar omkijken en een schouder bieden als het nodig is. En dat je je vrij voelt om te zijn wie je bent. Een eerste voorwaarde daarvoor is altijd: veiligheid. Veiligheid creëer je door enerzijds te handhaven en anderzijds door een veilige omgeving te stimuleren. Veilig doordat criminaliteit wordt aangepakt en hufterig en asociaal gedrag niet worden geaccepteerd. Zo voorkomen we verloedering van de buurt en voel je je veilig op straat. En als het mis is dan pakken we het samen op: schoon, heel en veilig. Elke wijk heeft een wijkveiligheidsaanpak op maat.

Een tweede voorwaarde naast veilig is dat men zich ook vrij voelt. Vrij om te zijn wie je bent, mee kunnen doen in de wijk. Niemand wordt uitgesloten, voor iedereen is er ruimte om te leven en te wonen. Discriminatie is onacceptabel.

Ten derde willen we ons met elkaar verbonden voelen in plaats van de anonimiteit en eenzaamheid. Mensen hebben behoefte aan continuïteit, aanwezigheid en informaliteit in hun contacten. We willen daarom ontmoetingsplaatsen creëren in de wijk om die relaties op te bouwen. Naast de wijkcentra waar iedereen al gebruik van kan maken zijn ontmoetingsplekken plekken waar bewoners elkaar treffen van in de plint van een flatgebouw, de sportkantine of een bankje op straat.

Een vierde voorwaarde is de beheersing van de taal om mee te doen in onze samenleving. Of je nu uit het buitenland komt of hier geboren bent of om wat voor reden dan ook niet de taal machtig bent.
En we willen weer dat bewoners trots zijn op hun wijk door initiatieven te steunen om de wijk een leuke en fijne plek te maken. Trots betekent je verantwoordelijk voelen voor het wel en wee in de wijk en de bewoners. Trots omdat je wijk positief in het nieuws komt, omdat je er met plezier leeft.

2

Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners die dat kunnen zijn aan het werk of doen op een andere manier mee.

Iedereen onderstreept het belang van een goede opleiding. Goed betekent voor ons naast excellent onderwijs, ook dat alle kinderen de vrijheid hebben om de opleiding te doen die zij willen en aankunnen. En om aandacht te hebben voor de persoonlijke ontwikkeling om je staande te kunnen houden en voor jezelf op te komen. Je talenten te kunnen ontplooien. We stellen ons een pedagogische wijk voor waarbij ouders betrokken zijn en hun kind kunnen ondersteunen op hun niveau, eventueel met begeleiding en coaching. Betrokken ouders, doordat ze weten hoe het gaat met hun kinderen op school, maar ook doordat ze meedoen op school door over hun leven en werk te komen vertellen of activiteiten te organiseren.

Rolmodellen uit het echte leven werpen een blik op de toekomst voor de kinderen uit hun wijk. Andere bewoners springen bij om kinderen te helpen bij hun ontwikkeling en toegang te geven tot hun netwerken. Waarbij scholen betrokken zijn bij de wijk en een centrale rol innemen als het gaat om leren in de wijk. Scholen zijn daarom langer open, maken met bewoners en andere professionals naschoolse activiteiten in sport, spel en cultuur en zijn verbonden met Arnhemse ondernemers en in het bijzonder met de bedrijven en organisaties in hun wijk.

Die ondernemers zijn ook van belang om ervoor te zorgen dat bewoners werk vinden in hun stad. Dat gaat natuurlijk om bestaande werkgevers waar we al veel mee samenwerken, maar het betekent ook dat wij ondernemers gaan stimuleren om zich te vestigen rond Arnhem en in de wijken die zo veel mogelijk aansluiten bij de capaciteiten van de bewoners. We werken samen met buurtbaanbedrijven en andere wijkbedrijven. We creëren buurtwerkplekken in de wijken zoals buurtconciërges. Niet voor iedereen is er immers plek op de hedendaagse arbeidsmarkt met haar vele eisen. We willen de spiraal van generatiewerkeloosheid doorbreken: niet werken is niet meer normaal, tenzij je een goede reden hebt omdat het niet gaat. Dan wordt er gekeken wat iemand wel kan betekenen voor de wijk of de stad. Voor iedereen is het van belang om niet aan de zijlijn te staan, maar om mee te doen.

Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond – zowel fysiek als mentaal.

Arnhem-Oost heeft de ambitie om de voorwaarden te creëren voor een goede sociale basis. Het uitgangspunt is dat bewoners financieel en sociaal redzaam zijn. Wie kan rondkomen heeft geen dagelijkse stress. Stress zorgt er voor dat mensen van dag tot dag gaan leven en niet meer in de toekomst kijken. Het vernauwt je wereld en je mogelijkheden. Er liggen veel oorzaken ten grondslag aan stress. Geldzorgen is een van de belangrijkste. Stress van schulden, stress om de huur te kunnen betalen en daarmee een dak boven het hoofd. We zetten daarom fors in op het terugdringen van schulden. Dat doen we door achter de voordeur te komen als we een straat of woningen fysiek aan te pakken. We gaan dan proactief met de bewoners aan de slag om ze een goede start in hun nieuwe of opgeknapte woning of buurt te geven. Rondkomen heeft niet alleen te maken met schulden, er zijn genoeg mensen die geen schulden hebben maar wel de eindjes aan elkaar moeten knopen.

Hoewel we in de wijk gaan voor sociale stijging, moeten we eveneens erkennen dat het al heel mooi is als het leven van veel mensen stabieler kan worden. Hier is hulp bij zich staande houden en voorkomen van terugval de opgave. We zorgen daarom voor de beste professionals in kwetsbare wijken die aansluiting weten te vinden bij de bevolkingssamenstelling van de wijk. Tweetaligheid, kennis van verschillende achtergronden en het streetwise zijn in de frontlinie van het werk zijn kwaliteiten die we vragen van onze sociale werkers.

In een gezond leven staat bewegen en een gezond levenspatroon centraal. Het aanbod van advies op gezond levenspatroon wordt vergroot. De openbare ruimte wordt zodanig ingericht dat fysiek bewegen wordt bevorderd. Minder ruimte voor verkeer meer ruimte voor de mens. In elke wijk wordt een aantal fysieke locaties ontwikkeld tot een multifunctionele park of straat die ruimte biedt aan ontmoeting, scholing, cultuur, bewegen en sporten.

De plus van Arnhem-Oost zit in het steeds gezamenlijk oppakken met andere ontwikkellijnen. Het gebruik maken van alle contactmomenten met bewoners om naar elkaar om te zien en te vragen hoe het gaat en daarmee sociale problematiek aan te pakken als het wordt aangetroffen. Op deze manier willen we ook de 'zorgmijders' en de bewoners van wie we het niet weten bereiken. Elk fysiek project in Arnhem-Oost gaat gepaard met een achter-de-voordeur-aanpak.

In Arnhem-Oost is het opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

In heel Arnhem-Oost moeten kwalitatief goede woningen staan. De fysieke opgave van Arnhem-Oost moet bezien worden vanuit de verstedelijkingsopgave en de ontwikkelingen die al gaande zijn. Kansengelijkheid bevorderen vanuit het oogpunt van wonen en openbare ruimte heeft als basis het zorgdragen voor goede woningen. De woonbeleving moet bijdragen aan de fysieke en mentale gezondheid van inwoners.

De ambitie is dat elke bewoner prettig woont in een wijk die bij hem past. Dat betekent dat er goed gekeken moet worden naar de samenstelling van het woningaanbod. Waar nodig is dat ook het differentiëren van woningaanbod ter bevordering van diversiteit aan inkomensgroepen, veiligheid, sociale cohesie en de kans om in de eigen wijk door te groeien. Met het oog op de toekomst zal er straks meer behoefte zijn aan eenpersoonswoningen dan aan eengezinswoningen. En vanuit het licht om de samenstelling van de wijk meer te mengen tussen hoog en laag opgeleid zal ook daar het aanbod op moeten worden aangepast. En daarnaast zijn er in alle wijken nog woningen en buurten die toe zijn aan renovatie of sloop om zo een betere en duurzame woningvoorraad op te bouwen.

Met de woningcorporaties wordt in meerjarige plannen parallel gestart met achter-de-voordeur-aanpak en de ontwikkeling van de openbare ruimte. De ambitie is dat elk fysiek verbetertraject wordt gevolgd door een sociale uitvraag bij de bewoners. En in het vervolg wordt gestuurd op differentiatie van bewonerssamenstelling. De problematiek in de particuliere woningvoorraad wordt aangepakt door: het tegengaan van rotte kiezen en huisjesmelkers en het stimuleren van samenvoegen en andere woningverbeteringen. Dat kan ook betekenen dat een fysiek project wordt gestart vanuit de sociale opgave en noodzaak. De Arnhem-Oost aanpak kan hier versterken door voorfinanciering van onderdelen van projecten of door 'onrendabele toppen' van projecten te financieren. Andersom betekenen de fysieke opgaves kansen om nu de sociale en fysieke opgave aan elkaar te koppelen.

De wijken krijgen een steeds belangrijkere rol in de stad: als sociale ontmoetingsruimte zijn ze al in opkomst en waar mogelijk zal Arnhem-Oost dat versterken. Daarbij is het van belang dat het goed toeven is in Arnhem-Oost. Dat betekent een veel groenere leefomgeving: mooi openbaar groen met een meer klimaatbestendige inrichting. Een derde ontwikkeling is de trend om meer te bewegen. De openbare ruimte wordt een speelveld dat moet uitnodigen en verleiden om te bewegen. Dat vraagt om het fysiek verbinden van gebieden voor de bewoners.

Het uitnodigen door de omgeving te verfraaien en op buurt of wijkniveau bepaalde voorzieningen te treffen. De vierde ontwikkeling is dat wijken steeds meer ook de werkplek van de 21e eeuw worden. Dit impliceert in eerste instantie dat er in de verdichtende wijken meer ruimte voor voetgangers, meer zitgelegenheden, meer groene gebruiksruimten, meer ruimte voor bewegen en urban sports zal zijn. Dit houdt in dat er minder ruimte voor verkeer in de wijk zal zijn. In tweede instantie betekent dit dat een zorgvuldige (her)schikking van publieksfuncties, bedrijfspanden en andere werkruimten verlangd wordt. De buurt is niet meer alleen een woonbuurt. Het is ook een plek om te werken, voor vrije tijd en zorgfuncties, zoals scholen, sporten en kinderopvang.

Door al deze ingrepen komen de vijf wijken in 18 jaar tijd meer in balans, worden de woonmilieus verbeterd, en worden de doelen in het sociale en veiligheidsdomein ook door fysieke ingrepen ondersteund. De WOZ-waarde van alle woningen zal in 18 jaar tijd naar het Arnhemse gemiddelde groeien.

Doorbraakhouding Arnhem-Oost-aanpak

De Arnhem-Oost-aanpak onderscheidt zich, naast de genoemde ambities en ontwikkellijnen, door een 'doorbraakhouding'. We willen vanuit de Arnhem-Oost-aanpak steeds versnellen, intensiveren, of doorbreken. Hieronder wordt uiteengezet wat we daaronder verstaan.

Versnellen → **Intensiveren** → **Doorbreken**

Onorthodoxe oplossingen

We gaan zorgen voor een doorbraak in plaats van dat we (alleen) doorgaan met waar we mee bezig zijn. Dat wil niet zeggen dat er geen goede dingen gebeuren in Arnhem-Oost. Er zijn talloze prachtige initiatieven in de wijken. Daar sluiten we op aan, en dat wat goed gaat, gaan we versnellen en intensiveren - met een slagvaardige drang naar effect. Maar vanuit de Arnhem-Oost Aanpak zullen we altijd denken: wat is er nodig? Hoe kan het óók? Wat is de onorthodoxe oplossing waar een wijk naar snakt? Of een voor de hand liggende aanpak, waar normaal gesproken geen geld voor is. We staan open voor andere invalshoeken, kleine projecten met vernieuwende inzichten en houden zoveel mogelijk opties open om het goede te kunnen doen. Verandering is niet een vraag van meer controle, maar van het veranderen van denkbeelden door nieuwe verbindingen. Traditionele denkbeelden stellen wij ter discussie, waarbij we nadrukkelijk samenwerken en leren binnen de 16 stadsvernieuwingsgebieden die Nederland kent. Onze aanpak is op die manier weerbaar door wendbaarheid. Niet leunen op wat kan, maar met elkaar doen wat nodig is en pas stoppen als het resultaat er is. Dit betekent ook ruimte voor ogenschijnlijk kleine veranderingen, zeker als deze uit de wijk zelf komen, hebben deze vaak een groot effect, vanwege het vergoten van sociale cohesie, betrokkenheid en handelingsperspectief.

Integrale aanpak als katalysator

Een doorbraak vraagt om een integrale aanpak met bewoners, onderwijs, ondernemers en andere partners. Een integrale aanpak is nodig om te voorkomen dat de oplossing voor het ene probleem een vergroting van het andere probleem wordt. Maar dit vraagt ook dat de aanpak van deze complexe problemen vanuit integraal perspectief veel robuuster is en we meer impact maken. Arnhem-Oost is in die zin een katalysator om de verschillende beleidsterreinen en het wijkgericht werken in relatie tot elkaar te brengen. Als alle disciplines en bewoners met elkaar over een onderwerp tot oplossingen komen, breng je focus aan en kun je uitzonderingen maken.

Gebiedsgericht

We focussen op Arnhem-Oost als één gebied op zich, maar ook op specifieke gebieden in de wijk waar we alle invalshoeken bijeen brengen van fysiek tot sociaal, van veiligheid tot onderwijs en werk. We kijken dáár, in die omgeving, hoe en met wie we de wijk beter maken voor de bewoners. Iedere wijk is uniek in haar kansen en opgaven.

De schakel in een lange keten

We beseffen dat het niet om de gemeente draait - wij zijn een schakel in een langere keten - maar wij hebben als overheid wel een belangrijk verantwoordelijkheid om te zorgen dat de voorwaarden voor gezond en goed leven in al onze wijken worden gerealiseerd. Wij pakken daarbij onze rol om aan te jagen, te ondersteunen en regie te voeren in die wijken waar ingrijpen nu nodig is vanwege de urgentie van de problematiek waar bewoners mee te kampen hebben. Voor die doorbraak is het noodzakelijk dat de overheid ingrijpt. Dat doen wij samen met al onze partners en altijd in het belang van onze inwoners. Oplossingen zijn integraal omdat dit nodig is voor het forceren van een doorbraak. En de oplossingen zijn niet altijd even makkelijk. Het gesprek daarover gaan we nooit uit de weg.

Normverandering

De Arnhem-Oost-aanpak wil daarnaast bijdragen aan een normverandering. Doorbreken dat je omgeving je tegenhoudt als je er iets van wilt maken. En ook normaliseren: beter weten in te spelen op elkaars gedrag in plaats van etiketten te plakken. Geen afhankelijkheid van instanties en systemen, maar mensen grip geven op hun eigen leven en vrijheid om daarin je eigen keuzes te maken. Daar waar de energie zit - daar waar mensen er iets van willen maken -, dat willen we stimuleren. En al die prachtige initiatieven in de wijk willen wij ondersteunen en verbinden met elkaar. Een breed en fijnmazig netwerk van alle initiatieven en actieve wijkbewoners is een grote meerwaarde en zorgt voor een sterk ecosysteem dat als basis dient voor het versterken van een wijk. Met her- en erkenning van de diversiteit van de wijken in Arnhem-Oost. Dat betekent ook wat voor onze eigen professionals: de Arnhem-Oost-aanpak dwingt tot meer integraliteit, een combinatie van sociale en fysieke verandering. Meer richting, met z'n allen voor een probleem en een oplossing gaan. Niet berusten, maar buiten structuren denken als dat beter is, binnen bestaande structuren als dat kan en altijd met de bestaande wijkstructuren en de bewoners in beeld.

Groot denken, klein beginnen: vertrouwen herstellen door lange en korte termijn te verbinden

Wat de aanpak van Arnhem-Oost uniek maakt, is het langetermijnperspectief van 18 jaar. Dat nodigt uit tot een andere manier van denken en kijken naar oplossingen. Het maakt oplossingen mogelijk die veel verder in de tijd liggen. Oplossingen voor de vraagstukken die er liggen kosten tijd en zijn ook niet uitgekristalliseerd, er moet ruimte zijn om na te denken en te experimenteren. Ook voor het bouwen van netwerken die het verschil maken moet je tijd en het vertrouwen hebben dat het niet een aanpak is die elke 4 jaar ter discussie staat.

Maar belangrijk is: we wachten niet af. Omdat we een nieuwe generatie centraal stellen, mogen we geen moment verspillen. Niet alleen voor korte termijn winst of effect, maar juist nu beginnen in de wetenschap dat ingrijpen ook nu noodzakelijk is. En ook nu al laten zien dat onze commitment voor de lange termijn is. Dat is ook belangrijk voor de relatie overheid – inwoner: bewoners van deze wijken voelen zich vaak niet gezien en niet gehoord door de overheid. Een stevige betrokkenheid nu kan alleen maar het vertrouwen herstellen als de inwoners zien dat het niet voor even is, maar voor de lange termijn. Het is van groot belang dat zij nu snel zien wat dat betekent in hun leven en niet alleen op papier. Groot denken, klein beginnen. Op de korte termijn het perspectief verbinden met concrete resultaten, op de middellange termijn verbeteren om op de lange termijn fundamenteel te veranderen.

Bewonersparticipatie

Een aanpak zoals de Arnhem-Oost-aanpak kan niet zonder inbreng van bewoners, ondernemers en andere partners in de wijken van Arnhem-Oost, en breder in de stad. De directe betrokkenheid van de wijk bij de Arnhem-Oost-aanpak past ook in een lange Arnhemse traditie van bewonersparticipatie.

Nawoord

Arnhem-Oost is een kans om de stad en vijf wijken in het bijzonder een grote impuls te geven. Meer sociale cohesie, excellent onderwijs, meer werk, minder zorgen en plezierig wonen. Meer kansengelijkheid voor iedereen en in het bijzonder de jeugd in deze wijken. Zij zijn immers de generatie over 18 jaar die dan met recht kunnen zeggen: wij hebben de kansen gehad en gepakt. Dat vraagt om de uitgangspunten van de Arnhem-Oost-aanpak samen met bewoners en andere partners steeds te vertalen in concrete plannen en projecten. Dat vraagt (altijd) om nu actie te ondernemen. Een kans omzetten in doen - daar is energie, steun en een langdurig commitment van bewoners en vele partners voor nodig. Wij vragen u om met ons die kans te verzilveren en om de schouders er onder te zetten.

Wijkanalyses

Wijkanalyses

De urgentie in Arnhem is ten opzichte van Nederland hoog, maar er zijn ook verschillen binnen de Arnhem-Oost wijken. Per wijk is een analyse gemaakt van de (multi)problematiek op het gebied van (o.a.) wonen, werk, onderwijs, veiligheid en zorg en andere sociaal-maatschappelijke en leefbaarheidsproblematiek. Dat is gedaan op basis van beschikbare data, maar ook door per wijk sessies te organiseren om problemen te markeren en mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen, met professionals uit de wijk, zoals de Teams Leefomgeving van de gemeente, ondernemers en betrokken bewoners.

"Toen wij de winkel nog hadden en er een grote markt was, was het druk en zochten mensen elkaar op. De ziel is nu uit de wijk en die moet terugkomen."

– Jan Lareman, bewoner en voormalig middenstander Geitenkamp

Geitenkamp

Algemene aandachtspunten

Bewoners van de Geitenkamp hebben een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Steeds meer mensen verwachten achteruitgang in hun buurt. Bewoners ervaren een gevoel van onveiligheid en de alcohol en drugsoverlast neemt toe in de wijk. Afgelopen jaar zijn een aantal incidenten geweest die bijdragen aan dit gevoel, zoals met vuurwerk en vernielingen rond de jaarwisseling. De bewoners kennen elkaar goed, maar dat hoeft niet perse positief te zijn. De ervaringen met hulp, informatie en support is niet positief. Bewoners hebben een eigen normenkader ontwikkeld. Kinderen zeggen nu al dat ze later niet gaan werken maar een uitkering gaan aanvragen, net als hun ouders. Deze generatiepatronen zijn moeilijk te doorbreken.

Bewoners

Geitenkamp is een wijk met 3.900 inwoners. Het is een homogene wijk. Het percentage autochtone inwoners is hoger dan gemiddeld in Arnhem (74% versus 67%) en bijna de helft van de bewoners zijn laagopgeleid (47% vs. 29% in Arnhem). Een groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door een mentale beperking. Het aantal mensen dat gebruikt maakt van hulpverlening (wmo, jeugdwet, WW) is relatief hoog. De lichamelijke en mentale gezondheid ligt lager dan de rest van Arnhem. Bijna de helft van de Geitenkampers is laag opgeleid en 30% van de bewoners maakt gebruik van de armoederegeling.

Bewoners kennen elkaar goed, maar de sociale cohesie is laag: bewoners ervaren de wijk niet als een gezellige wijk met veel saamhorigheid. De sociale buurtkracht, de mate waarin bewoners bij elkaar terecht kunnen, is eveneens laag. Initiatieven zijn wel zichtbaar, voorbeeld daarvan is de Buurtmoestuin Vlindertuin: een bewonersinitiatief om wijkgenoten bij elkaar te brengen.

Wonen

In de Geitenkamp staan gemiddeld de kleinste woningen van Arnhem. De beoordelingscijfers van de woonomgeving zakken de laatste jaren, de bewoners ervaren veel verloedering. 82% Van de woningen zijn corporatiebezit, tegenover 36% in de rest van Arnhem. Aanpassingen aan de woningen zijn moeilijk uit te voeren, vanwege het beschermd stadsgezicht.

Voorzieningen en openbare ruimte

Het voorzieningenaanbod aan het Marktplein neemt af. Winkeliers kunnen met moeite het hoofd boven water houden. Winkels verdwijnen en komen weinig nieuwe winkels voor terug. Het plein is erg versteend, wordt gebruikt als parkeerplaats voor auto's en niet als een plek waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten en waar het fijn vertoeven is. Ook de rest van de wijk is versteend. In de wijk is weinig groen dat uitnodigt tot ontmoeten, terwijl de wijk wel grenst aan een groene omgeving.

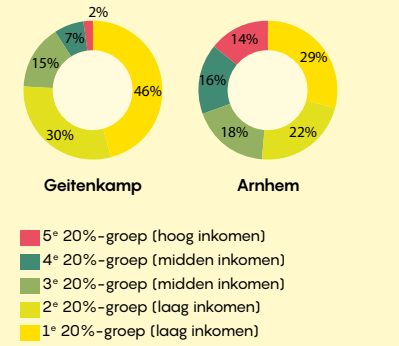

Figuur 1 Inkomensverdeling per 20% groep

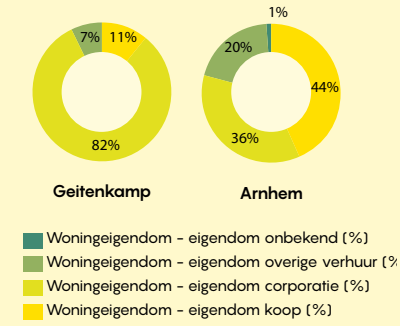

Figuur 2 Woningeigendom

Kansen

Geitenkamp is een duidelijk afgebakende wijk met een eigen karakter. In de wijk is nog relatief veel sociaal contact, zeker ten opzichte van andere wijken met lage inkomens.

“De verschillen in de wijk, koop-huur, etniciteit, bepalen op straatniveau hoe voor jou de leefbaarheid en veiligheid is en wat jouw kansen zijn.”

– Nabil el Malki, Presikhaaf University

Presikhaaf-West

Algemene aandachtspunten

Presikhaaf-West is een wijk met veel jonge bewoners en tegelijkertijd duidelijke risico’s bij het opgroeien. Er zijn veel verschillende gemeenschappen met daarbinnen een sterke sociale cohesie, deze cohesie ontbreekt echter tussen gemeenschappen. Het onderlinge contact staat onder druk, men kent ‘de ander’ niet. Het gevoel van eenzaamheid is relatief hoog, bijna een op de vijf bewoners heeft te weinig contact met andere mensen. In Arnhem is dit een op de zeven. Een concentratie van problematiek bevindt zich aan de kant van de Oude Zevenaarseweg.

Bewoners

Presikhaaf-West is een heterogene wijk, met 117 etniciteiten. Bijna de helft van de bewoners zijn alleenstaand, en 14% van de huishoudens bestaat uit eenoudergezinnen.

Bijna de helft van de inwoners is laagopgeleid (47%), ten opzichte van 29% in Arnhem. Armoede is een breed probleem in de wijk. Bijna een derde van de kinderen groeit op in een huishouden met een laag inkomen, dat is het hoogste percentage in Arnhem. 28% van de inwoners heeft de afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen. Onder jongeren zijn de risico’s bij opgroeien op verschillende gebieden aantoonbaar groter, relatief aan Arnhem. Het risico op gedragsproblemen is hoog: 23% tegenover 11% in heel Arnhem.

Leefbaarheid en veiligheid

Afgelopen jaren is het gevoel van onveiligheid in de wijk sterker geworden. Er zijn relatief veel meldingen van overlast. Meldingen gaan over zowel verkeersoverlast als sociale overlast.

De leefbaarheid in de buurt wordt consequent als laagst van Arnhem beoordeeld. Specifiek de belemmeringen voor kinderen zijn hierin leidend. Er zijn mogelijkheden om buiten te spelen, maar het verkeer, water en teveel afval op straat zorgen voor de belemmeringen. Bewoners ervaren een verloederde wijk zonder uitstraling.

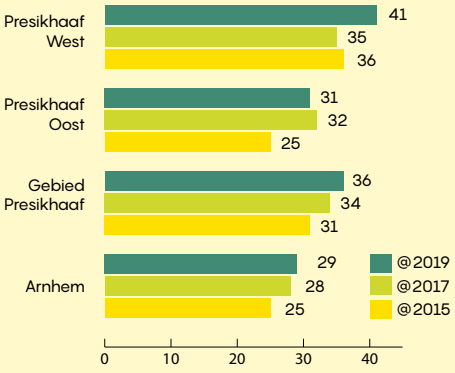

Figuur 4 Onveiligheidsgevoelens in de buurt

Kansen

Afgelopen jaren hebben corporaties geïnvesteerd in het verduurzamen en onderhouden van hun bezit in deze wijk. Een voorbeeld van een project dat hier gaande is, is sociaal cement: passende toewijzing van sociale huurders op voorwaarde dat zij zich inzetten voor sociale cohesie in hun appartementencomplex. Vanuit de gemeente is een ontwikkelperspectief in ontwikkeling, waarin de ruimtelijke en fysieke ontwikkeling van een deel van de wijk,Presikhaaf III. Presikhaaf I en II zijn afgelopen jaren al herontwikkeld.

Relatief een groot deel van de bewoners denkt dat de wijk vooruitgaat de komende vijf jaar. Ze zijn positiever over de nabijheid van voorzieningen dan in de andere Arnhem-Oost wijken. Daarnaast ervaren bewoners hulp en ondersteuning van binnen de eigen gemeenschap.

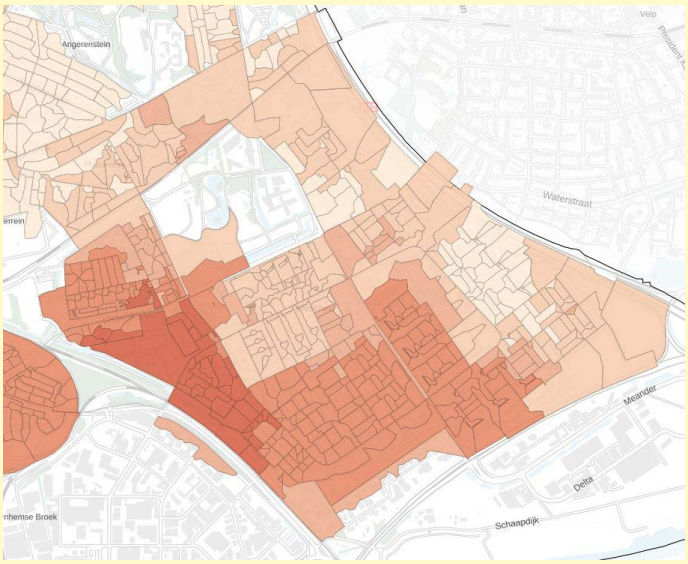

Figuur 3
Probleemgedrag/verslaving (2020)
PC6, 2016, psychisch functioneren-probleemgedrag/verslaving

- < 2,5%
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- >= 50%

"Er is weinig vermenging tussen de diverse gemeenschappen. Als er een bruisende plek zou komen waar we elkaar kunnen ontmoeten, waar je kunt sporten en dingen samen kan doen. Dan krijg je veel meer: dit is Malburgen, hier komen we samen."

– Mariken Goris, directeur Monchyschool

Malburgen

Algemene aandachtspunten

Malburgen is een diverse wijk, bestaande uit drie delen: Malburgen-West, Malburgen-Oost (Noord) en Malburgen-Oost (Zuid), waarbij west en oost gescheiden worden door de Nijmeegseweg. In de wijk zijn de verschillen in buurten opvallend. Malburgen-Oost bestaat uit kwetsbare buurten waarin eenzaamheid en gebrek aan verbinding met de wijk een probleem is. In Malburgen-West is persoonlijke problematiek bovenliggend: een relatief groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking en/of laaggeletterdheid.

Gedeeld in de hele wijk is dat buurtbewoners weinig vertrouwen in de overheid en in zichzelf hebben. De cultuur verschilt per buurt, zelfs straten kunnen een eigen cultuur hebben. Er zijn veel verhuisbewegingen in de wijk, wat bijdraagt aan de anonimiteit, vooral in de hoogbouw.

Bewoners

Malburgen als geheel is een heterogeen gebied: gemiddeld 38% van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond, ten opzichte van 21% in Arnhem. Specifiek in de buurt Immerloo ligt dit percentage hoog: meer dan de helft van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond. In deze buurt is het aantal eenoudergezinnen eveneens relatief hoog, 15% tegenover 8% in Arnhem. In de rest van Malburgen ligt dit percentage iets hoger dan Arnhem algemeen.

Een aanzienlijk deel van de inwoners van Malburgen heeft een lage sociaaleconomische status. Ruim 40% van de inwoners is laagopgeleid, ten opzichte van 29% in Arnhem. Een vierde van de inwoners

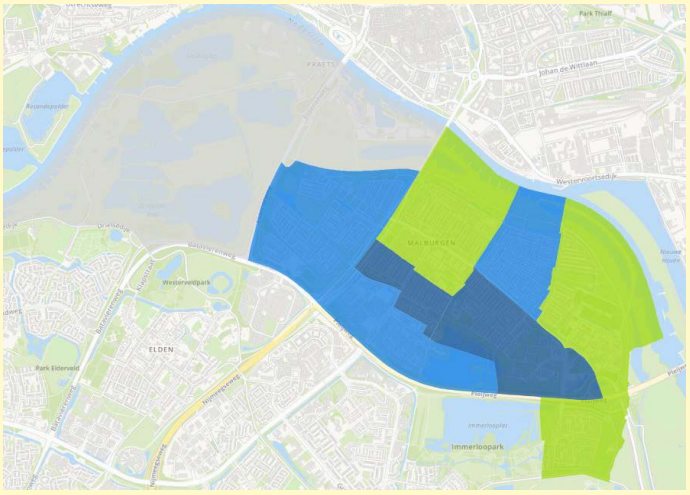

Figuur 5
Migratieachtergrond

- < 19,5
- 19,5 < 26,0
- 26,0 < 32,5
- 32,5 < 39,0
- >=39,0

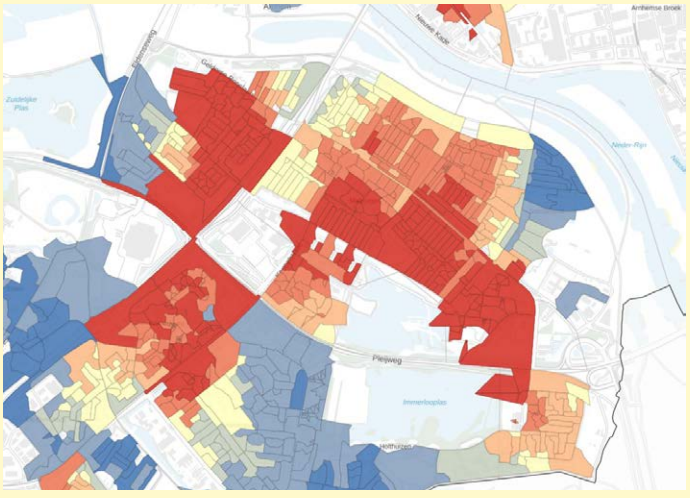

Figuur 6
Licht verstandelijk beperkt/ laaggeletterden (2020)

PC6

- < 12%
- 12 - 18%
- 18 - 24%
- 24 - 30%
- 30 - 36%
- 36 - 42%
- >= 42%

Kans op het vóórkomen van personen van 19 jaar en ouder met een licht verstandelijke beperking en/of laaggeletterden in een zelfstandig huishouden.
Bron: Woonzorgwijzer

moet rondkomen van iets meer dan het sociaal minimum, en eenzelfde deel van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen. Van de bijna 20 duizend inwoners van Malburgen als geheel maakt iets minder dan een vijfde gebruik van één of meerdere armoederegelingen.

Naast sociaaleconomisch is ook de gemiddelde gezondheid van inwoners van Malburgen lager dan in Arnhem. Een belangrijk deel van de bewoners van Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-West lopen bovendien het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking.

Sociale cohesie

De verbinding met buurt en buurtbewoners is onderzocht aan de hand van stellingen, zoals: ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen. Deze sociale cohesie wordt door bewoners als minder positief beoordeeld dan gemiddeld in Arnhem. Met name in Malburgen-Oost (Zuid) is men relatief onbekend met elkaar. Wat betreft de sociale kracht (bij buurtbewoners terecht kunnen voor hulp, en zelf hulp geven) scoren de bewoners van Malburgen vrijwel gelijk aan het gemiddelde in Arnhem. Het aandeel bewoners dat actief is in de buurt is de afgelopen jaren specifiek in Malburgen-Oost (Zuid) toegenomen.

Leefbaarheid en veiligheid

Het rapportcijfer voor veiligheid is in Malburgen lager dan het gemiddelde in Arnhem (6,1 tegenover 6,7). Sinds 2015 is het cijfer zelfs nog iets achteruit gegaan. Overlast komt vooral van verloedering, sociale overlast en verkeer. Specifiek vernieling is een terugkerend probleem, waarbij de cijfers sterk gebiedsgebonden zijn (Immerloo: 21% tegenover Bakenhof 2%).

Wonen

Ruim de helft van de woningen in Malburgen is in corporatiebezit (56%, tegenover 35% Arnhem), vooral in Malburgen-Oost (Zuid) is het aandeel groot (75%). Het rapportcijfer dat bewoners van Malburgen geven aan de eigen woning is sinds 2019 achteruit gegaan, en ligt iets lager dan het Arnhems gemiddelde. Wat betreft de buurtevaluatie, gebaseerd op een aantal stellingen, is een duidelijk verschil te zien tussen Malburgen en Arnhem (6,2 versus 7,2). Vooral voor Malburgen-West is dat sinds 2015 verslechterd, van 6,5 naar 6,2. Bewoners zijn over fysieke voorzieningen minder tevreden dan gemiddeld in Arnhem, maar in Malburgen-Oost (Zuid) is een duidelijke positieve ontwikkeling te zien, daar steeg het rapportcijfer voor voorzieningen van 6,6 naar 7,7.

Kansen

Het aantal bewoners van Malburgen dat zich actief inzet in de buurt stijgt, dat laat zien dat mensen zelf willen investeren in hun wijk. Onderwijs krijgt veel aandacht in de wijk. Ook is er een aantal buurtinitiatieven / jongerenorganisaties dat door jonge wijkbewoners is opgericht en ontstaan er initiatieven rond winkelcentrum de Drieslag.

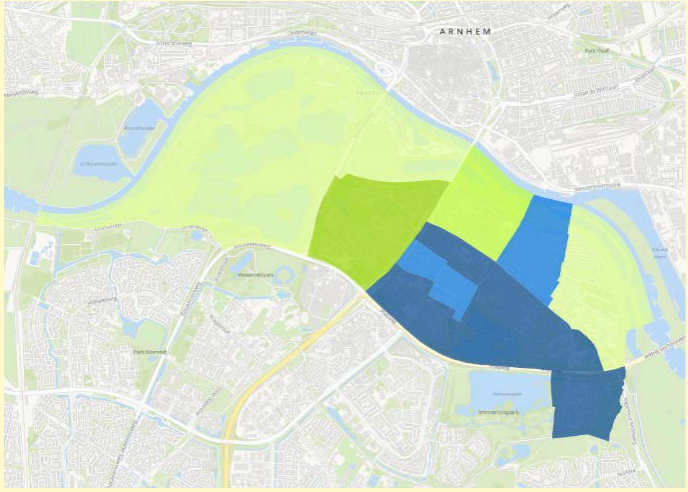

Figuur 7
Woningencorporatiebezit Malburgen

- < 30
- 30 < 40
- 40 < 50
- 50 < 60
- >=60

"Wat je graag zou willen is dat de goed opgeleide Klarendaller de oude Klarendaller leert hoe je zelfredzamer wordt."

– Mike Hoose woont en werkt in Klarendal bij Het KinderWijkteam

Klarendal

Algemene aandachtspunten

Klarendal is een authentieke volkswijk, met voornamelijk kleine woningen. Een van de kenmerken is het Modekwartier, dat in 2008 werd gereed gemaakt: een aantal winkels en bedrijfsruimtes bij elkaar, ingericht op het gebied van mode en design. Dit is een toeristische trekker geworden. De wijk heeft een heterogene bevolking, gemiddeld relatief jong. Deze jongeren zien over het algemeen weinig perspectief. De binding met de wijk en met elkaar is relatief groot.

Bewoners

Ruim zeventig procent van de bevolking (72%) is tussen twintig en vijfenzestig jaar oud, tegenover 63% in Arnhem. Het aantal 65+ers is daarentegen juist minder dan in Arnhem. Het aantal alleenstaanden is met zestig procent hoog, ten opzichte van 49% in Arnhem. Bewoners ervaren een goede lichamelijke en psychische gezondheid, dat is gelijk aan de situatie voor heel Arnhem. Kans op voorkomen van verstandelijke beperking en/of laaggeletterdheid is daarentegen groter dan gemiddeld in Arnhem. Bijna een vierde van de jongeren van 0 tot 18 jaar maakt gebruik van de Jeugdwet.

De sociaaleconomische status van relatief veel inwoners in Klarendal is laag en het aantal voortijdig schoolverlaters is hoog (4% tegenover 2,7% in Arnhem). Een derde van de inwoners is laagopgeleid en een vijfde maakt gebruik van één of meer armoederegelingen.

Sociale cohesie

De verbinding met de buurt is relatief goed, en Klarendal scoort bovengemiddeld positief op sociale cohesie. Mensen

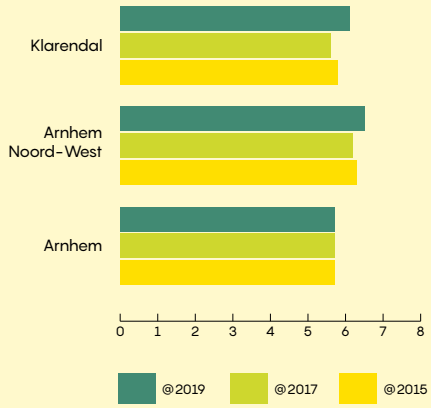

Figuur 8
Kengetal sociale cohesie Klarendal
0 is negatief, 10 is positief

Kental sociale cohesie
Het kental is berekend aan de hand van de volgende stellingen (gemeten op 5-pt schaal: helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens):

1. De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om.
2. Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen.
3. Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is.
4. De mensen in de buurt kennen elkaar nauwelijks (oneens).

Figuur 9
Psychisch functioneren in Klarendal

Cognitief Functioneren (2020) PC6, 2016, psychisch functioneren - cognitief functioneren

- 2,5% of minder
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- meer dan 50%

voelen zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt, en gaan op een prettige manier met elkaar om. Ook vergeleken met de andere Arnhem-Oost wijken scoort Klarendal goed: op alle indicatoren scoort Klarendal hoger, behalve op de stelling: (oneens) mensen kennen elkaar nauwelijks: alleen in Geitenkamp kennen bewoners elkaar beter.

De sociale buurtkracht is gelijk aan dat van Arnhem (kengetal: 5,8). Het aantal mensen dat afgelopen jaar actief was in de eigen buurt is in Klarendal de afgelopen jaren gestegen, van 19% in 2017 naar 25% in 2019.

Veiligheid en leefbaarheid

Veiligheid is een belangrijke kwestie in de wijk. Hoewel het rapportcijfer vrijwel gelijk is aan dat van het gemiddelde in Arnhem, stijgt het percentage bewoners dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt (van 27% in 2015 naar 40% in 2019, tegenover 29% in Arnhem). Bewoners ervaren veel buurtproblemen zoals verloedering, dreiging en sociale overlast. De sociale overlast komt specifiek voornamelijk door alcohol en drugsgebruik/handel. Bewoners zijn daarentegen optimistisch: 35% verwacht de komende jaren vooruitgang tegenover 16% dat achteruitgang verwacht.

Wonen

Klarendallers zijn gemiddeld positief over de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen. Ruim de helft (53%) van de woningen is in bezit van de corporaties. De sociale overlast komt mede voort uit de aanwezigheid van kruipdoor/sluipdoor routes. Daarnaast is er relatief weinig mogelijkheden om elkaar te ontmoeten.

Kansen

Bewoners zijn optimistisch: ondanks het relatief hoge onveiligheidsgevoel dat men ervaart, denken bewoners vaak dat hun wijk de komende jaren vooruit zal gaan. Daarnaast is een positief aanknopingspunt de sociale cohesie: men voelt zich verbonden met de buurt. Mensen kennen elkaar relatief goed. Hoewel de sociale kracht niet hoger is dan elders in de gemeente, nam het aandeel mensen dat zich actief inzet voor de buurt het afgelopen jaar wel toe.

"De speelplekken voelen ondergeschikt aan het verkeer. Als de veiligheid verbeterd wordt, kan er meer onbekommerd gespeeld worden en bevordert de gezondheid van de kinderen."

– Helen Meijrink, bewoner en lid wijkplatform

Arnhemse Broek

Algemene aandachtspunten

De wijk Arnhemse Broek, gelegen naast de binnenstad, is een wijk waarin armoede en lage sociale cohesie de grootste opgaven zijn. Bewoners hebben hier een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Bewoners zien weinig perspectief, daarom is er weinig vertrouwen in de toekomst en het eigen kunnen. Ze zijn bovengemiddeld ongezond. Er zijn veel verhuisbewegingen, dat bijdraagt aan de lage binding met de eigen buurt. De openbare ruimte heeft weinig kwaliteit en er zijn veel meldingen van overlast.

Bewoners

In deze wijk wonen veel alleenstaanden, bijna zestig procent van de inwoners is alleenstaand. De wijk heeft een heterogene bevolking, 106 etniciteiten wonen hier. Wat betreft de vele verhuisbewegingen: dat zijn er circa 25% op de totale bevolking. Armoede in de wijk blijkt duidelijk uit de cijfers: 28% van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen, een vierde van de inwoners heeft afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen.

Ook in Arnhemse Broek is het opleidingsniveau gemiddeld laag: 38% van de inwoners in laagopgeleid, versus 29% in Arnhem. Het risico op laaggeletterdheid en/of licht verstandelijke beperking is groter, en de psychische gezondheid wordt lager gescoord dan het gemeentelijk gemiddelde (82% versus 87%). Er lijkt een concentratie te zijn van deze problematiek aan de uiteinden van de wijk.

Sociale cohesie

De sociale cohesie en sociale buurtkracht zijn lager dan gemiddeld in Arnhem en bewoners zijn minder vaak actief in verenigingen of als vrijwilliger. De afgelopen jaren nam het aantal bewoners dat te weinig contact heeft met andere mensen toe, van 14% naar 21%. Desondanks voelen bewoners van Arnhemse Broek zich niet vaker eenzaam dan de rest van Arnhem.

Veiligheid en leefbaarheid

De onveiligheidsgevoelens in de buurt was hoog (39% in 2017), maar is de afgelopen jaren bijna naar het gemiddelde in Arnhem gegaan (31% tegenover 29% in Arnhem in 2019). Ook het rapportcijfer voor veiligheid in de buurt stijgt, maar blijft nog wel onder het gemeentelijk gemiddelde. De criminaliteitscijfers zijn relatief hoog, het aantal registraties van criminaliteit ligt bijvoorbeeld hoger dan dat van Presikhaaf. De kans op verslechtering hiervan is groot.

De leefbaarheidscijfers liggen iets onder het gemeentelijk gemiddelde (6,7 versus 7,2 in Arnhem). Men ervaart relatief veel overlast, met name verkeersoverlast, verloedering en sociale overlast.

Wonen

Ruim de helft van de woningen (56%) is in corporatiebezit. De type woningen zijn heel divers. In de wijk staan woningen uit zowel de jaren dertig, als vijftig, als uit de afgelopen twintig jaar. De waardering voor de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen ligt in Arnhemse Broek lager dan in Arnhem als geheel.

Openbare ruimte en voorzieningen

Wat mist zijn sportvoorzieningen en -mogelijkheden om te bewegen en speelplekken voor kinderen. Daarnaast is een behoefte aan meer ontmoetingsplekken in de wijk. Positief is dat relatief een groot deel van de bevolking denkt dat de wijk de komende vijf jaar vooruit zal gaan.

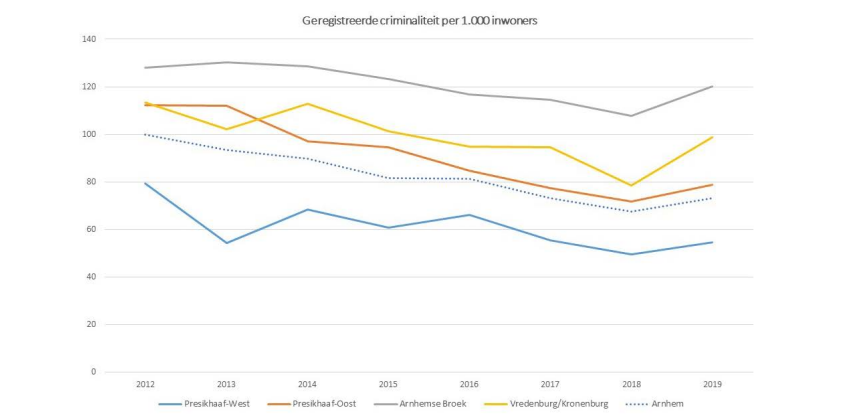

Kansen

Bewoners zijn optimistisch over de ontwikkelingen voor de komende vijf jaar in de wijk. Ondanks de lage sociale cohesie en de lage sociale buurtkracht voelen bewoners zich niet eenzaam. Daarnaast zijn de bewoners afgelopen jaren positiever geworden over de ervaren veiligheid in de buurt, terwijl de geregistreerde criminaliteit lijkt toe te nemen.

AANGENOMEN

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	11 november 2020
Bij de bespreking van	Vaststellen van de Begroting 2021
Motie van	Mattijs Loor - D66 Giovanni Visser - PvdA Mark Coenders - GroenLinks Daniël Becker - ChristenUnie
Titel van de motie	Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak
Nummer Zaaknummer	**20M253** 504479

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 11 november een besluit te nemen over het ontwikkelen van een beleid voor de aanpak van kwetsbare wijken in Arnhem Oost, zoals Malburgen, Immerloo en Presikhaaf.

De aanleiding is dat het college hiervoor een speciale, integrale aanpak voorstelt, maar daarvoor nog geen randvoorwaarden door de raad zijn vastgesteld. Door dit voorstel aan te nemen wordt het college gevraagd uiterlijk in mei een voorstel voor deze randvoorwaarden aan de raad te sturen.

We weten dat:

- Het college voorstelt middels de 'Arnhem Oost Aanpak', ook wel 'stadsvernieuwing 3.0' genoemd, integraal aan de slag te gaan met uiteenlopende problemen in een aantal wijken in Arnhem Oost;
- Voor deze aanpak door de raad geen integrale set van kaders of randvoorwaarden is vastgesteld;
- In de begroting voor deze aanpak geen concrete, meetbare doelen zijn opgenomen en er ook geen (delen van) budgetten aan deze aanpak zijn toegewezen.

We vinden dat:

- Een samenhangende aanpak van problemen – op het gebied van wonen, veiligheid, zorg, armoede, etc. - in Arnhems meest kwetsbare wijken van groot belang is;
- Deze aanpak een door de raad vastgesteld beleid met concrete, meetbare doelen en bijbehorende middelen verdient.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het College om:

1. In nauwe samenwerking met de teams leefomgeving en een brede vertegenwoordiging van bewoners uit deze wijken een integraal, samenhangend maar beknopt lange termijn beleid te formuleren voor de Arnhem Oost Aanpak;
2. Dit beleid, inclusief concrete, meetbare doelen en de daarvoor benodigde middelen, uiterlijk in mei 2021 aan de raad aan te bieden;

AANGENOMEN

3. In de periode tot de raad dit beleid vaststelt, binnen d[illegible] voortvarend aan de slag te gaan met de problemen op het gebied van wonen, veiligheid, zorg en armoede in deze wijken.
Mattijs Loor - D66 Giovanni Visser - PvdA Mark Coenders - GroenLinks Daniël Becker - ChristenUnie

VOOR	37	*"Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak" (20M253)*
TEGEN	0	

GROENLINKS			VVD Arnhem			D66			PvdA		
	7	0		6	0		5	0		4	0
Coenders			Combée			Andeweg			Greving		
Prinsen			Pape			Loor			Bouma		
Navis			Kalthoff			Venhoek			De Vries		
Dolsma			Van Es			Van Ommen			Visser		
Gemici			Maref			Van Iperen					
Simonis			Loos								
Van der Loo						Arnhem Centraal	3	0	SP	3	0
			CDA Arnhem	2	0	Manders			Elfrink		
Arnhemse Ouderen Partij	1	0	Van Dillen			Van der Laak			Çetintaş		
Wiggers			Hutten			Kraaijenbrink			Dobbe		

ChristenUnie			DENK Verenigd Arnhem			Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem			Partij voor de Vrijheid		
	2	0		2	0		2	0			
Becker			Usta			De Groot			Verheij		
Nede			Aydemir			Eliëns					

Totaal	37

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 572098

Onderwerp: Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Voorstel

1. Het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds (VHF) Arnhem-Oost vast te stellen.
2. Hiervoor € 2,0mln. uit het klimaatfonds in te zetten ten behoeve van de renovatie- en isolatieaanpak
3. Na toekenning van de bijdrage van het Rijk de financiële consequenties van dit voorstel in de begroting 2022 te verwerken.

Inleiding

Iets meer dan een jaar geleden tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio Arnhem-Nijmegen, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen, een samenwerkingsagenda voor de regionale woningbouwopgave. Belangrijk onderdeel hiervan is een kernafspraak over leefbaarheid, waarin de regio - en daarbinnen de stad Arnhem - en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) zich uitspreken om stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Deze aanpak moet een nader uit te werken integraal stadsvernieuwingsprogramma worden voor de vijf wijken Klarendal, Geitenkamp, Arnhemse Broek, Malburgen en Presikhaaf-West in Arnhem, samen onder de noemer 'Arnhem-Oost' en 'Arnhem-Oost-aanpak'.

De aanpak voor een stadsvernieuwingsprogramma Arnhem-Oost staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken met totaal 16 gebieden in Nederland die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek behoren. Het gaat om gebieden waar al vele jaren sprake is van een opeenstapeling van opgaven op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid. Corona heeft deze situatie versterkt. De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak voor deze 16 stedelijke vernieuwingsgebieden, nu nog onder de noemer van het interbestuurlijk Programma Leefbaarheid en Veiligheid.

Vooruitlopend op deze meerjarige rijksinzet is begin dit jaar De Regeling specifieke uitkering herstructurering volkshuisvesting, ook wel het Volkshuisvestingsfonds (VHF) genoemd, aangekondigd. Met deze uitkering kunnen gemeenten investeren in de verbetering van woonkwaliteit, leefomgeving en verduurzaming in kwetsbare gebieden. In deze woongebieden staat onder andere de leefbaarheid onder druk. De Regeling richt zich specifiek op het particulier woningbezit in deze wijken. De inschrijving voor het VHF is open van 3 mei tot en met 19 mei 2021 en de bijdrage van BZK is maximaal 70% van het tekort.

Arnhem GEMEENTE

De doelstellingen van het VHF sluiten aan bij de Arnhemse doelen op het gebied van onder andere wonen, klimaat, leefbaarheid en veiligheid in deze kwetsbare wijken. Ons college zal dan ook op 18 mei 2021 een aanvraag indienen voor een rijksbijdrage van €25,5 miljoen bij het VHF, met voorbehoud van instemming van de gemeenteraad van Arnhem. Hiermee kan een totale investering in Arnhem-Oost worden gedaan van €47,2 miljoen. De doelen van Arnhem-Oost gaan verder dan dit plan voor het VHF. Dit komt door de voorwaarden en doelen die het BZK aan het VHF heeft gekoppeld, welke zich beperken tot een isolatie- en renovatieaanpak voor particuliere woningen en de aangrenzende directe leefomgeving.

Beoogd effect

De aanpak van particuliere woningen en de directe leefomgeving, in samenhang met een brede (sociale) leefbaarheidsaanpak draagt bij aan het realiseren van betere woon-/leefomgeving en meer kansengelijkheid in Arnhem(-Oost) en aan de CO2-reductie doelstellingen van het programma New energy made in Arnhem 2020-2030.

Argumenten

1.1 Bovenstaande aanpak levert een substantiële bijdrage aan de urgente leefbaarheidsvraagstukken in Arnhem-Oost.

In Arnhem is sprake van hardnekkige problemen en achterstanden op het gebied van onderwijs, werk, veiligheid en leefbaarheid, gezondheid en wonen, die zich allemaal ophopen in hetzelfde gebied, Arnhem-Oost. Arnhem staat dan ook al jaren hoog op de verkeerde landelijke lijsten van het Sociaal Cultureel Planbureau als het gaat om onze sociaal maatschappelijke structuur. Deze problemen manifesteren zich het sterkst in onze meest kwetsbare wijken in Arnhem-Oost. Het doorbreken van deze situatie is al vele decennia één van de grote opgaves van de stad. Die achterstand is niet door de gemeente Arnhem alleen in te lopen. Samenwerking en rijksbijdragen zijn onontbeerlijk bij deze opgave.

Om de positie van achterstand om te buigen en een omslag te maken redeneren wij vanuit een opgroeiende generatie. Bij deze aanpak ligt de focus niet alleen op het individuele kind maar ook op de omgeving en de mensen rondom hem of haar: het sociale weefsel in de wijk. De volgende vier lijnen in de aanpak vormen samen een integraal perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem-Oost en komen allen ten goede aan meer kansen en perspectief voor een nieuwe generatie. De nadruk ligt in deze wijkaanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek. De lijnen zijn:

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.
2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners zijn aan het werk als ze dat kunnen of doen mee.
3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal.
4. Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

Het VHF biedt de mogelijkheid om samen met bewoners, woningeigenaren en VVE's de woonkwaliteit en leefomgeving in de meest kwetsbare gebieden te verbeteren. Dit doen we in

samenhang met een stevige (sociale) leefbaarheidsaanpak en met onze partners in de stad om zo te komen tot een leefbare en duurzame woonomgeving.

1.2 Met renoveren en verduurzamen van woningen worden comfort, gezondheid, woonlasten en duurzaamheid sterk verbeterd

In Arnhem-Oost kampen bewoners met een eigen woning veelal met problemen waardoor ze moeite hebben om hun woning te onderhouden, te verduurzamen en toekomstbestendig te maken. De financiële middelen ontbreken en/of men weet niet hoe dit aan te pakken. Als gevolg hiervan zien wij verloedering van de woningen, woningen die te maken hebben met schimmel- en vochtproblematiek en woningen die slecht geïsoleerd zijn. Dergelijke problemen leiden tot verminderd wooncomfort en brengen gezondheidsproblemen met zich mee. Daarnaast zien we dat de energielasten alleen maar stijgen, wat zijn weerslag heeft op de financiële en persoonlijke situatie van de bewoners. Hierdoor kunnen zij minder goed meekomen in onze stad.

De corporaties investeren in hun woningbezit in Arnhem-Oost, zij renoveren en verduurzamen hun voorraad. In de prestatieafspraken van dit jaar hebben wij met de corporaties afgesproken dat partijen meer aandacht hebben voor leefbaarheid in kwetsbare wijken en de benodigde differentiatie en dat wij gaan samenwerken in de Arnhem-Oost-aanpak. Ook gezond wonen (het bestrijden van vocht en schimmel in woningen) krijgt het komende jaar volop aandacht evenals klimaatadaptatie en de energietransitie. Renovatie en verduurzaming wordt richting huurders als belangrijk punt gezien voor meer comfort en voor het verlagen van woonlasten. De totale opgave, om echt de veerkracht in de vijf wijken terug te krijgen, gaan de middelen van partijen te boven. Aanvullende fondsen om leefbaarheid langjarig aan te pakken blijven ook in de toekomst nodig.

Ook de particuliere woningvoorraad moet deze renovatie- en isolatie-slag maken om toekomstbestendig te zijn. Het VHF biedt de mogelijkheid om samen met bewoners en eigenaren juist hier een flinke investering te plegen in een kwalitatief goede woning en een prettige en veilige openbare ruimte. Dit in samenhang met een stevige (sociale) leefbaarheidsaanpak met onze partners in de stad.

In de Arnhem-Oost wijken staan in totaal 26.000 woningen. Het merendeel hiervan is corporatiebezit. Onze corporaties werken hard aan het toekomstbestendig maken van hun woningen. Het particulier eigendom kan hier maar moeilijk op meeliften. In totaal hebben ruim 3.434 particuliere woningen een WOZ-waarde onder de NHG-grens (van 325.000) en een laag energielabel (lager dan D). In onze aanpak gaan wij aan de slag met de 1.754 woningen met de laagste energielabels. Deze woningen hebben het minste comfort, de hoogste energielasten en zijn mede daardoor het ongezondst om in te leven. Voor die woningen waar dat het geval is, pakken wij ook direct de vocht- en schimmelproblematiek aan.

De Regeling eist dat woningen minimaal 3 labelsprongen maken of minimaal naar label B gaan. Met de aanpak van achterstallig onderhoud en schimmel komen wij op een gemiddelde investering van circa €24.000 euro per woning (zie paragraaf financiën).

Om de kosten van deze investering per woning te dekken zetten wij er op in dat een bewoner een eigen bijdrage doet van €2.500,-. Dit maken wij mogelijk via onze toekomstig bestendig wonen lening.

Hierbij is het bedrag van €2.500,- in 15 jaar terug te betalen (gemiddeld bedrag per maand is €20,- tot €25,- euro). Bewoners die in bezit zijn van een GelrePas betalen geen eigen bijdrage.
Daarnaast kunnen bewoners voor deze investering ISDE-subsidie aanvragen. Deze is gemiddeld zo'n 20% van de duurzaamheidsinvesteringen.

Het restant van de investering wordt voor 70% door een bijdrage uit het Volkshuisvestingsfonds afgedekt en voor het overige door cofinanciering door gemeente en provincie afgedekt. Onderdeel van de aanpak is het ontzorgen en ondersteunen van de bewoners bij het indienen van de aanvragen voor beide subsidieregelingen door het inzetten van een formulierenbrigade (zie voor nadere toelichting ook paragraaf 1.5)

1.3 Opkopen van woningen door inponding als extra maatregel om woonoverlast aan te pakken met oog en respect voor alle bewoners en omgeving.

Woonoverlast is divers. Veelal is er sprake van geluidsoverlast, milieuoverlast, overlast door verward of onaangepast gedrag. Zware woonoverlast kan een negatief effect hebben op de leefbaarheid en dient dan adequaat te worden aangepakt. Om de bewoners te ondersteunen bij de aanpak van dit soort problemen, zijn er verschillende instrumenten beschikbaar. Van Buurtbemiddeling tot het toepassen van de Wet aanpak Woonoverlast. Dit al naar gelang de aard en ernst van de overlast. Ook zien wij een toename van overlast van panden vanuit kamerbewoning. Kamerbewoning neemt toe doordat panden bewust voor kamerbewoning worden opgekocht als belegging en bron van inkomsten. Dit kan een nadelig effect hebben op het woongenot en leefklimaat in een galerij, straat en buurt. De gemeente heeft regels voor het verkameren en verhuren. Deze zijn recentelijk van kracht geworden en raken uitsluitend nieuwe situaties.

Als de overlast vanuit verkamerde panden, waaronder het huisvesten van arbeidsmigranten, studenten en het laten inwonen van dak- en thuislozen optreedt, is deze lastig aan te pakken en vraagt maatwerk. Maatwerk betekent niet alleen repressie-maatregelen, maar ook perspectief bieden aan de bewoners die hier niet altijd uit vrije wil zijn, maar omdat er simpelweg geen alternatief is.

De overlast heeft over het algemeen betrekking op geluid, milieu (verloedering), aso-gedrag en gedrag dat intimiderend overkomt bij omwonenden. In het door de afdeling Veiligheid gecoördineerde 'pandenoverleg' wordt samen met betrokken instanties (o.a. politie, brandweer, Overlast en Zorgcoördinatie, gemeente, handhaving, omgevingsdienst (ODRA)) de overlastsituatie vanuit het pand besproken en van een actieplan voorzien. Het gaat daarbij ook om goed huurder- en verhuurderschap, afspraken maken en rekening houden met elkaar. Het is belangrijk dat verhuurders dat serieus nemen, om zo te komen tot een verbeterde situatie.
In een enkel geval zijn er geen concrete handvatten om handelend op te treden. Meldingsmoeheid en berusting van omwonenden ligt dan op de loer. Zeker als dit speelt in de meest kwetsbare wijken in Arnhem, daar waar de sociale structuur en binding al onder druk staat.

De inzet van de gemeente en haar partners is er juist op gericht de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren. Deze situatie te laten bestaan en niet doorbreken is onwenselijk. In die situaties willen wij over kunnen gaan tot opkoop van woningen. Overigens breekt koop geen huur, maar er komt wel meer grip op goed verhuurderschap en het aanpakken van overlastgedrag van huurders. Na aankoop

wordt de woning verduurzaamd en wordt het pand weer verkocht of via de wooncorporatie verhuurd. Dit noemen wij inponding.

Het VHF maakt ingrijpen door middel van een inpondingsregeling voor een periode van 10 jaar (conform de looptijd van het fonds) mogelijk. Wij gaan voor deze inpondingsregeling uit van het opkopen van in totaal 25 woningen in Arnhem-Oost. Met OHG (Ontwikkel- en Herstructureringsfonds Gelderland), één van de fondsen onder Topfonds Gelderland dat onder OostNL valt zijn wij in gesprek of de inpondingsregeling onder te brengen is onder OHG. Dit wordt in de komende periode nader uitgewerkt. Indien dit niet tot een samenwerking leidt, zal de inpondingsregeling worden uitgevoerd onder het mandaat Strategische Vastgoedaankopen van het Grondbedrijf.

1.4 Een groene fijne leefomgeving draagt bij aan prettige en gezonde buitenontmoetingen

Een groot deel van de wijken van Arnhem-Oost kampt met een te stenige, sleetse en verloederde openbare ruimte. Er zijn weinig plekken voor ontmoeting, sport en bewegen. Dit alles leidt op sommige plekken tot onveilige en onprettige buitenruimtes. Bewoners komen er niet graag terwijl ze zich er wel dagelijks bevinden omdat ze er wonen, hun kinderen naar school brengen en boodschappen doen.
Bovendien is een groene leefomgeving in de buurt van je woning zeer belangrijk voor de gezondheid van de wijkbewoners. De nabijheid van groen kan zorgen voor 24 procent meer lichaamsbeweging en 15 procent minder obesitas[1]. Daarom werken wij in de Arnhem-Oost-aanpak aan het realiseren van openbare ruimten die aansluiten bij de gewenste activiteiten op die plek. Een veilige buitenruimte waar ruimte is voor biodiversiteit, klimaatadaptatie, vergroenen en die uitnodigt elkaar te ontmoeten, te bewegen en die de (fysieke en psychische) gezondheid van bewoners vergroten.

Direct grenzend aan het particulier woningbezit wordt daarom het openbaar gebied aangepakt. Dit wordt gedaan in samenspraak met de bewoners: zij kennen hun directe woonomgeving het beste en weten wat nodig is.
Een duurzame en veilige woonomgeving is een randvoorwaarde om te komen tot een verbetering van de woonkwaliteit en leefbaarheid. Het enkel verbeteren van woningen is niet toereikend. De woonomgeving moet ook gezond en toekomstbestendig zijn. Wij verbeteren daarom ook de directe omgeving van de particuliere woningvoorraad. Ingrepen die wij hiermee doen zijn het toevoegen van openbaar groen en ontmoetingsruimte en het verbeteren van de inrichting en verlichting om de (het) veiligheid(sgevoel) van de bewoners te vergroten.

Op twee plaatsen gaan we extra investeren in de openbare ruimte in de directe omgeving van de woningen:

- *Malburgen - Groene Lint*: Aanleggen van een groene verbindingsroute in Malburgen, waarbij het ontwerp tot stand is gekomen in samenspraak met en door de bewoners. Met de route worden woningen en straten met elkaar verbonden ten behoeve van ontmoeting, verbinding, leefbaarheid en veiligheid.
- *Presikhaaf West -"Co-creatie Buurttuinen".* In de buurten tussen de Keulse slag en de Bontekoestraat ligt relatief veel openbare ruimte die we gaan benutten voor het vergroten van de sociale cohesie. Van dit gebied maken wij samen met en door buurtbewoners gemeenschappelijke tuinen waar de bewoners buiten kunnen zitten en kinderen kunnen spelen.

[1] Judith van der Poel, Groene Stad Filosofie 2002

Door dit gezamenlijk vorm te geven en in te richten vergroot dit eigenaarschap van de bewoners op hun eigen woon- en leefomgeving en worden ze weer trots op de wijk. Doel is om daarmee ook om de grote hoeveelheid zwerfafval te verminderen.

1.5 Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak

Ontzorgen rondom de renovatie en verduurzamen particuliere woningen: Onderdeel en onmisbaar in de aanpak is een stevige brede sociale leefbaarheidsaanpak. Er wordt intensief samengewerkt met corporaties, scholen in de wijken en met het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor. Er wordt ingezet op uitvoering met en door de wijk in de vorm van ontzorgingspakketten, energiecoaches, wijkconciërges, zolderopruimploegen, ambassadeurs in de wijk als ondernemer en verenigingen. De door Uw Raad vastgestelde energie-armoede aanpak is juist bedoeld voor de groep bewoners waar ook het Volkshuisvestingsfonds zich op richt. Wij zetten deze aanpak dan ook intensief in voor deze doelgroep.

Onderwijs- en werkgelegenheidskansen: De opgave brengt een forse investering en concreet werk met zich mee: wij willen dit zoveel mogelijk laten landen bij de bewoners uit de wijk zelf, kwetsbaren en bewoners die geen baan hebben. Hierdoor kunnen zij een bijdrage leveren aan de eigen woonomgeving en weer trots worden op de wijk. De ervaringen die op zijn gedaan met wijkgerichte sociaal-ondernemende initiatieven, zoals bijvoorbeeld Buurt-BaanBureau, HetBroekOmhoog, Klassewerk, BuurtGroenBedrijf worden hier ingezet. Zodat er leer-werktrajecten en werk voor jongeren uit de wijk ontstaan. We werken hierin samen met sociale wijkteams, Werk & Inkomen, jongerenwerk en de Teams Leefomgeving.

Achter de voordeur-aanpak: Met deze renovatie- en verduurzamingsaanpak zitten wij direct bij de bewoners aan tafel. Wij zijn langdurig betrokken en bouwen van daaruit een band op met bewoners. Essentieel in deze aanpak is dat de renovatie-aanpak al vanaf het ophalen van draagvlak wordt uitgevoerd door mensen die een afspiegeling zijn van de wijk, zodat mensen zich herkennen en er daarmee een band opgebouwd wordt. Via deze weg proberen wij bewoners naast de renovatie van de woning op weg te helpen op onderwerpen als taalproblemen, laaggeletterdheid, participeren, financiën en een netwerk opbouwen (eenzaamheid). Wij grijpen deze kans aan om vervolgens toe te leiden naar een hulp- en activeringsaanbod'. Voor een oplossing van die problemen verbinden wij de Achter de voordeur-aanpak met de integrale sociale aanpak binnen de Arnhem-Oost-aanpak, zodat wij niet alleen zien welke problemen er zijn, maar er ook iets aan gaan doen. In Arnhem hebben wij samen met corporaties, op kleine schaal ervaring opgedaan met een dergelijke aanpak in Immerloo (www.achterdevoordeur.com) waaruit blijkt dat 80% van de bewoners hiermee een zetje in de goede richting krijgen. Corporaties en gemeente werken hierbij intensief samen met welzijnsorganisaties uit de wijken, sociale wijkteams, politie, handhaving en Boa's en de Teams Leefomgeving.

1.6 *Grootschalige investeringen in renovatie en verduurzaming van woningen is een katalysator van innovatie*
Arnhem heeft een goede reputatie op het gebied van innovaties in de energietransitie. Deze innovaties moeten niet alleen ontwikkeld worden in Arnhem, maar ook toegepast in onze stad. Ze bieden kansen voor bijvoorbeeld monumentale woningen die lastig te isoleren zijn. Wij zetten daarom in op samenwerking met de Arnhemse bedrijven en zoeken experimenteerruimte om dit lokaal te kunnen toepassen. De Economic Board acht dit ook van het grootste belang en ondersteunt onze aanvraag voor het VHF van harte.

2.1 Deze aanpak draagt bij aan de landelijke klimaatdoelen zoals vertaald in de door raad vastgestelde programma New energy made in Arnhem 2020-2030 en de Klimaatadaptatiestrategie

Door in te zetten op de laagste energielabels, heeft de isolatie-aanpak ook een relatief groot milieu-effect. In onze Arnhem-Oost wijken staan met name rijwoningen uit de periode voor 1975. Onderzoek van Berenschot[2] laat zien dat dakisolatie bij dit type woningen een aardgasreductie van 28% tot 39% met zich meebrengt. Dit heeft een direct effect op woonlasten, fijnstofuitstoot en de gezondheid van bewoners. Het renoveren van de 1.754 woningen in Arnhem-Oost draagt bij aan het realiseren van de doelen van het programma Nemia.

De isolatiemaatregelen van drie labelsprongen leiden tot een besparing op het gasverbruik van circa 500m3 per woning per jaar, wat staat voor 0,9 ton CO2 uitstootreductie per woning per jaar.

Zie verder bijlage: "Toets Aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds".

Kanttekeningen en risico's

1.1 Als uw raad niet instemt met dit voorstel, moeten wij de aanvraag bij het Rijk intrekken
De aanvraag is ingediend onder voorbehoud van instemming van Uw Raad. Wij trekken onze aanvraag terug als zich deze situatie zich voordoet.

1.2 Als het Rijk de aanvraag niet honoreert, dan gaat het plan niet door
Er bestaat een risico dat het Rijk de aangevraagde middelen niet toekent. Financieel gezien heeft dit geen consequenties, maar het plan zal dan niet tot uitvoering kunnen worden gebracht.

1.3 Als er onvoldoende draagvlak is bij particuliere eigenaren, zal er minder resultaat zijn.
Qua investeringen leidt dit tot minder uitgaven. Mogelijk leidt dit tot meer plankosten. Indien deze situatie zich voordoet werken wij indien nodig voorstellen worden uit om gewenste resultaten binnen kaders uit te voeren. Gezien de reeds gevoerde gesprekken in de wijken verwachten we niet dat dit risico optreedt.

1.4 Als er erg veel belangstellig en draagvlak is, dan is het budget mogelijk niet toereikend

[2] Rapport “Beschouwing van mogelijke invullingen van een nieuwe isolatiesubsidie voor woningeigenaren” van Berenschot in opdracht van het Ministerie van BZK, dd 9 april 2021

Het particuliere bezit in de kwetsbare wijken is omvangrijker dan in de aanvraag is meegenomen. Indien blijkt dat regeling succesvoller is dan verwacht verkennen wij met het ministerie van BZK mogelijkheden van een opschaling.

1.5 *Te weinig middelen binnen de regeling Toekomstbestendig Wonen Lening*
Indien de door uw raad vastgestelde kaders van de regeling Toekomstbestendig wonen lening door succesvol gebruik worden overschreden komen wij met aanvullende voorstellen.

1.6 *De ISDE-regeling wijzigt van rijkswege waardoor inwoners geen of minder subsidie krijgen*
Indien de bestaande ISDE-regeling van rijkswege dusdanig wijzigt in de komende 10 jaar zonder nieuwe regeling die deze compenseert, dan bestaat risico dat inwoners een deel van de investering niet vergoed kunnen krijgen. In dat geval zullen wij na overleg met het Rijk met aanvullende voorstellen komen. Door belang dat gehecht wordt aan verduurzaming achten wij de kans klein.

1.7 *Te weinig capaciteit om intensieve traject met inwoners vorm te geven*
Het betreft een intensief traject waarbij wij achter de voordeur komen. Dit zullen vaak bewoners zijn waarmee wij nu relatief weinig contact mee hebben. Wij baseren ons bij deze aanpak op ervaringen die wij hebben opgedaan in andere wijken zoals Immerloo. Dit is het vertrekpunt en dat willen wij verder doorontwikkelen. Ditzelfde geldt voor aanpakken als Buurt-baanbedrijven/leer-werkplekken etc. Wij realiseren ons dat dit voor een deel ook nog experimenteren en pionieren is. Als blijkt dat wij bij de uitvoering hiervan fors gaan afwijken, komen wij met een aanvullend voorstel.

Participatie

Het gesprek met de inwoners van de stad en in de specifieke gebieden waar plannen worden gemaakt, is steeds meer onderdeel van het continue samenspel van de inwoners en de gemeente. Dit besef en deze noodzaak groeit met de dag en wordt en is steeds meer onderdeel van ons werk. De inzichten en gezichtspunten van bewoners bij dit raadsvoorstel zijn dan ook niet enkel van afgelopen maanden maar zijn het resultaat van jarenlange gesprekken. Heel specifiek hebben wij in de periode september 2020 t/m maart 2021 (online) wijkgesprekken georganiseerd over de wijkgerichte energietransitie voor de vijf Arnhem-Oostwijken het Arnhemse Broek, Geitenkamp, Klarendal, Malburgen en Presikhaaf. Ook hebben er vijf wijkgesprekken fysiek overdag plaatsgevonden, bij het mobiele energieloket Lijn2030.

De woningen in deze wijken gaan niet voor 2030 van het aardgas af. De wijkgesprekken hadden als doel de bewoners en ondernemers hierover te informeren en informatie te geven over wat zij (nog meer) kunnen doen om de energierekening te verlagen. Daarnaast is opgehaald wat er speelt, welke vragen, dilemma's en zorgen er zijn bij onze bewoners als het gaat om een de verduurzaming van hun woning.

Tijdens het wijkgesprek zijn alle ideeën, vragen, zorgen en behoeften besproken. Veel mensen begrijpen dat de woningen in hun wijk nu nog niet van het aardgas afgaan en zijn op zoek naar praktische tips en maatregelen om energie te besparen en het verduurzamen van hun woning. Ook waren er mensen die met name hun zorgen deelden, bijvoorbeeld over de betaalbaarheid en over de slechte isolatie van veel woningen in hun wijk.

Financiën

Met de financiële middelen van het VHF kunnen gemeenten investeren in de verbetering van woonkwaliteit, leefomgeving en verduurzaming in kwetsbare gebieden onder de volgende voorwaarden:

- Er is sprake van een financieel tekort;
- De bijdrage vanuit het VHF is maximaal 70%;
- De financiële bijdrage (cofinanciering) van de gemeente (en provincie) dekt ten minste 30% van het totale financiële tekort;
- De uitvoering start binnen 2 jaar na toekenning, oplevering binnen 10 jaar;
- De energieprestatie van de woningen verbetert met minstens 3 energielabelstappen of naar label B;
- De kosten van de activiteiten zijn minstens € 7.500.000. Of het gaat om minstens 200 woningen.

Arnhem maakt graag gebruik van deze cofinancieringsregeling om een flinke impact in de Arnhem-Oost wijken te kunnen hebben en tevens een flinke impact in CO2-besparing te kunnen genereren.
De kosten van onze aanvraag zijn als volgt opgebouwd:

Totale projectinvesteringen						
Kosten						
Renovatie en verduurzaming						
Verduurzaming woningen	€	21.233	x	1.754 woningen	€	37.242.590
Achterstallig onderhoud en schimmelaanpak	€	2.453	x	1.754 woningen	€	4.302.517
Inponding	**€**	**29.397**	x	25	**€**	**734.913**
Openbare ruimte					€	2.476.069
Subtotaal investering					€	44.756.088
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak						
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid					€	1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost					€	750.000
Subtotaal uitvoeringskosten					€	2.488.500
Totaal investeringen					€	47.244.588

Toelichting kosten:
Renovatie en verduurzaming
In totaal zijn er in Arnhem-Oost 3.434 woningen met een G, F of E label en een WOZ-waarde onder de NHG -grens (€325.000,-). Wij gaan ervan uit dat 70% van de woningeigenaren met een woning met een G en F label mee doet met de regeling en dat de aanvullende 30% woningeigenaren zijn van een woning met energielabel E. Daarmee komen we in totaal op 1.754 woningen die we met deze regeling aanpakken. Om de kosten voor verduurzaming te berekenen zijn voor de woningen met een G, F en E label de kosten voor 3 labelsprongen berekend aan de hand van verschillende archetypen woningen. Daarnaast hebben we een inschatting gemaakt van de kosten voor achterstallig onderhoud en schimmel.

Wij gaan uit van een eigen bijdrage van €2.500 per woning en een ISDE-subsidie per woning die gemiddeld 20% van de verduurzamingskosten zal bedragen. Het tekort op de totale investering van €41,5 mln (€37.2+€4,3) is dan €30,7 mln die wij op kunnen voeren in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder).

Inponding
De kosten voor de inpondingsregeling zijn berekend aan de hand van een aantal voorbeeldwoningen. We gaan ervan uit dat er gemiddeld 10% aan kosten over de aankoopsom wordt gemaakt (verwervings- en advieskosten etc.). De woning wordt gerenoveerd en verduurzaamd volgens bovenstaande systematiek (zie renovatie en verduurzaming). De woning wordt vervolgens weer verkocht waarbij de aanname is dat de helft van de investering aan verduurzaming zich terugverdiend in een hogere verkoopwaarde. De helft van de investering plus de kosten over de aankoopsom zijn daarmee de kosten die op de regeling drukken. Dit bedraagt voor 25 woningen in totaal €735.000,- die wij op kunnen voeren in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder)

Openbare ruimte
Aanpak openbare ruimte bestaat uit drie hoofdcomponenten
a. aanpak openbare ruimte rondom aan te pakken particuliere woningen
b. Openbare ruimte Presikhaaf-West, Co-creatie Buurttuinen
c. Openbare ruimte Malburgen, vergroenen, verduurzamen, ontmoeten langs het Groene Lint

a: Aanpak openbare ruimte rondom betrokken woningen
Uitgangspunt is dat per te renoveren woning 15 m² openbare ruimte in de directe nabijheid wordt opgewaardeerd. Hiervoor is € 53,5 per m² geraamd. De totale kosten, rekening houdend met 1.754 woningen, komen daarmee op € 1.407.585,-.

b: Openbare ruimte Presikhaaf-West, Co-creatie Buurttuinen:
De totale kosten voor de Buurttuinen van Presikhaaf bedragen € 747.423,-. De totale omvang van de buurttuinen bedraagt circa 10.500 m².

c: Openbare ruimte Malburgen, vergroenen, verduurzamen, ontmoeten langs het Groene Lint
De totale kosten voor het Groene Lint in Malburgen bedragen € 826.293,-. De ontwikkeling gaat over 1.995 m² nieuw te ontwikkelen groen gras, 28.850 m² het te ontwikkelen groene perken en 81 nieuw aan te planten bomen. In de regeling zijn alleen die kosten op te voeren die samenhangen met de particuliere voorraad die aangepakt wordt. De toerekenbaarheid van het Groene Lint aan de regeling geschat op 50%. Dit komt omdat niet alleen de particuliere woningeigenaren waarvan het bezit gerenoveerd wordt profijt hebben van deze investeringen, maar ook andere omwonenden, zoals huurders. Daarmee komen de op te voeren kosten voor Malburgen op € 413.146,-.

De totale op te voeren kosten in de aanvraag voor openbare ruimte zijn daarmee €1.407.585 + €747.423 + €413.146 is 2.4 miljoen die op te voeren is in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder)

De overige kosten voor de aanpak openbare ruimte van het Groene Lint zullen los van de regeling van het VHF worden gedekt. Hiertoe zal gezocht worden naar cofinanciering van onder andere rijk en provincie op gebied van leefbaarheid en klimaatadaptatie, danwel eigen middelen uit het klimaatfonds. Er zal niet eerder tot uitvoering worden overgegaan, alvorens de dekking geregeld is.

Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheid
De uitvoeringskosten die samenhangen met de (sociale) leefbaarheidsaanpak bestaan uit de kosten

voor ontzorging, participatie, aanpak "achter de voordeur" en werkgelegenheidskansen. Deze zijn geraamd op €1,7 miljoen euro die op te voeren zijn in de regeling.

Daarnaast geeft BZK ons ook de kans om via de regeling van het Volkshuisvestingsfonds een deel van de programmakosten van Arnhem-Oost op te voeren. Dit als overbrugging tot onder de nieuwe Rijkscoalitie het programma leefbaarheid en veiligheid is vormgegeven. Dit betreft €750.000,- die op te voeren is in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder).

Tekorten op de investeringen					
Kosten					
Renovatie en verduurzaming (na ISDE en eigen bijdrage)					
	€	**17.496** x	**1.754** woningen	**€**	**30.687.476**
Inponding	**€**	**29.397** x	25	**€**	**734.913**
Openbare ruimte				€	2.476.069
Subtotaal investering				€	33.898.457
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak					
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid				€	1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost				€	750.000
Subtotaal uitvoeringskosten				€	2.488.500
Totaal aanvraag				€	36.386.957

Toelichting dekking

Om deze kosten te dekken dient Arnhem samen met andere lagere overheden 30% van de financiële dekking te leveren. Bij een positief besluit op de aanvraag levert het rijk 70% van de kosten. Bij bovenstaande investering betekent dit dat Arnhem en provincie samen €10.917.000 aan dekking moet leveren en de bijdrage van BZK € 25.469.957 miljoen bedraagt

De provincie heeft zich bereid verklaart €500.000,- aan cofinanciering te leveren.

De gemeentelijke dekking wordt als volgt gefinancierd:

Herstelagenda (bestaande begroting)		€ 3.000.000,-
Plankosten herstelagenda (bestaande begroting)		€ 805.000,-
Perspectiefnota (nieuw voorstel PPN)		€ 3.262.000,-
Klimaatfonds(bestaande begroting, vergt raadsbesluit)		€ 2.000.000,-
Nemia (bestaande begroting)		€ 700.000,-
Energiearmoede (bestaande begroting)		€ 200.000,-
Openbare ruimte (bestaande begroting)		€ 450.000,-
Totaal ten laste van de gemeente		€10.417.000,-
Provinciale cofinanciering		€ 500.000,-
Totale cofinanciering gemeente en provincie		€10.917.000,-
Aanvraag Volkshuisvestingsfonds	70%	€ 25.469.957,-
Totale dekking		€ 36.386.957,-

Herstelagenda
In de bestaande begroting is in de herstelagenda 3 miljoen gereserveerd voor Arnhem-Oost[3]. Deze wordt ingezet als dekking van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds. In de herstelagenda is een bedrag gereserveerd voor plankosten voor de jaren 2021, 2022 en 2023 (resp. €1,0 mln., €0,8 mln. en €0,6 mln., totaal €2,4 mln.). Van dit bedrag wordt €805.000,- ingezet ten behoeve van de dekking van plankosten voor de aanpak van het VHF.

Perspectiefnota
Op pagina 19 van de perspectiefnota is voorgesteld dat er vanuit het budget Arnhem-Oost een bedrag van 3 jaar €700.000,- (totaal 2,1 miljoen) jaar ingezet wordt voor de aanvraag VHF. Aanvullend zetten we vanaf 2025 jaarlijks gedurende de looptijd van het Volkshuisvestingsfonds 166.000 in van de voorgestelde structurele middelen van 2 mln Arnhem-Oost (7x€166.000=€1,162 mln). Deze aanvullende middelen zijn nodig ten gevolge van recente ontwikkelingen, waaruit gebleken is dat de BTW over particuliere renovatie niet compensabel is via het BTW-compensatiefonds. Dit effect is €4,7 miljoen groot, waarvan een deel land bij de particuliere ISDE-aanvraag en een deel (€3,9 miljoen) bij de overheden, waarvan de gemeente 30% (=€1,162.000) voor haar rekening neemt. In totaal betekent dit dat €3.262.000,- wordt ingezet als dekking voor de aanvraag VHF.

Klimaatfonds
De aanpak van het Volkshuisvestingsfonds draagt bij aan de doelen van het programma Nemia 2020-2030. Zie argument 2.1. Om die reden wordt €2 miljoen uit het klimaatfonds ingezet als dekking voor de aanpak van het VHF. Zie verder bijlage "spelregels inzet klimaatfonds".

Nemia en de Aanpak Energiearmoede
Binnen de bestaande begroting van Nemia en de Aanpak Energiearmoede wordt voor de komende 10 jaar in totaal €700.000,- resp. €200.000,- van de bestaande begroting ingezet als dekking voor de aanvraag VHF. Uiteraard wordt dit ingezet binnen de door de raad gestelde kaders van deze raadsbesluiten.

Openbare ruimte
Binnen de bestaande begroting van het beheer van de openbare ruimte wordt in de gebieden die aangepakt worden met het VHF in de komende 10 jaar een bedrag van €450.000,- vrijgemaakt dat ingezet wordt ter dekking van de kosten die gemaakt worden in de openbare ruimte.

Uitvoering

[3] Zoals ook eerder in een raadsbrief vermeldt, wordt van de anticyclische investeringen uit de herstelagenda een bedrag van €3 miljoen geïnvesteerd in Arnhem-Oost in relatie tot de aanvraag Volkshuisvestingsfonds. De herstelagenda gaat er vanuit dat deze kosten op de balans worden opgenomen, en gedurende een aantal jaren worden afgeschreven. Hiervoor werden in de herstelagenda kapitaallasten gereserveerd. De investeringen die nu worden voorgesteld (het renoveren van woningen) kunnen echter volgens de regelgeving (het BBV) niet op de balans van de gemeente worden opgenomen, omdat deze woningen geen eigendom van de gemeente zijn. Daarom zal de hier vermelde €3 miljoen worden onttrokken aan de BR Kapitaallasten. De hiervoor in de herstelagenda gereserveerde kapitaallasten zullen ter compensatie hiervan aan de BR Kapitaallasten worden toegevoegd. Op deze manier komt de €3 miljoen zoals bedoeld beschikbaar voor besteding in Arnhem-Oost, en wordt voldaan aan de geldende regelgeving.

Na instemming van gemeenteraad en toekenning van het Rijk zal een start worden gemaakt met voorbereiding van de uitvoering.

Planning renovatie buurten

- Initiatieffase (- heden)

De initiatieffase is gestart en afgerond met de indiening van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds.

- Deelbuurt 1 en 2

Definitiefase - Realisatiefase (Q2 2021 - Q4 2024)

Voor de opvolgende deelbuurten geldt een vergelijkbare planning die wij hieronder op hoofdlijnen uiteenzetten, te weten:

- Definitiefase- Realisatiefase (Q3 2025- Q1 2030)

Planning Inpondingsregeling:

Voor de verschillende buurten hebben wij de overlastpanden in beeld echter wij moeten nog de afweging maken welke woningen de meeste urgentie hebben om in te ponden. Dit zijn de woningen waar inponding de enige uitweg is voor een betere leefbaarheid in de buurt. De inponding per buurt zal zoveel mogelijk parallel lopen met de renovatieplannen in de buurten. Waar wij dit naar voren kunnen halen gaan wij dat doen.

Planning leefomgeving

- Aangrenzende openbare ruimte (Q3 2021- Q1 2030)

Waar wij de noodzaak zien de aangrenzende openbare ruimte aan het particulier woningbezit op te pakken zullen wij dit gelijktijdig oppakken met de renovatie van de woningen of eerder indien mogelijk of wenselijk vanuit de wijk.

- Groene Lint Malburgen en Buurttuinen Presikhaaf (Q3-2021-Q3 -2024)

Deze twee projecten in de openbare ruimte gaan wij direct verder brengen.

Communicatie

Over de aanvraag voor het VHF is een persbericht verstuurd. De verdere communicatie en participatie wordt uitgewerkt bij toekenning van de aanvraag zoals beschreven in het plan.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
- Bidbook: Achter de voordeur in Arnhem-Oost
- Klimaatfonds Toets Aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	572098

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders 11 mei 2021, nummer: 572098

gelet op artikel 108 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds (VHF) Arnhem-Oost vast te stellen.
2. Hiervoor € 2,0mln. uit het klimaatfonds in te zetten ten behoeve van de renovatie- en isolatieaanpak
3. Na toekenning van de bijdrage van het Rijk de financiële consequenties van dit voorstel in de begroting 2022 te verwerken

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Arnhem Oost

Programma Arnhem-Oost en Plan van aanpak

Aanvraag Volkshuisvestingsfonds

GEMEENTE Arnhem

Leeswijzer

Dit document bestaat uit 2 delen.

In deel 1, programma Arnhem-Oost wordt een analyse van de leefbaarheid van onze kwetsbare wijken gegeven en wordt ingegaan op de generatie-aanpak van het programma Arnhem-Oost.

Deel 2 bevat het Plan van aanpak voor het Deelplan Fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds. Deze aanpak is onderdeel van ontwikkellijn 4 van het programma Arnhem-Oost, te weten "Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte".

Hierin wordt in hoofdstuk 5 de aanpak en de maatregelen ten behoeve van de aanvraag voor het Volkhuisvestingsfonds toegelicht. Daarbij wordt naast de fysieke maatregelen een stevige sociale leefbaarheidsaanpak uitgewerkt.
In hoofdstuk 6 wordt de kwetsbaarheid van de aan te pakken gebieden beschreven en wordt de verwachte impact van de maatregelen beschreven.
In hoofdstuk 7, 8 en 9 worden respectievelijk de organisatie, de planning en de financiën toegelicht.

In de bijlagen vindt u een uitgebreide analyse per wijk van Arnhem-Oost. Ook zijn de adhesiebetuigingen van onze partners hier te vinden, te weten de corporaties, de Economic Board en een flink aantal sociale bondgenoten. In bijlage 3 is de planning in een balkenplanning uitgewerkt.

Inhoudsopgave

Deel 1 4

1. Inleiding 5
2. Leefbaarheid in de kwetsbare wijken van Arnhem-Oost 7
3. Programma Arnhem-Oost 10
   - 3.1 Ambities Arnhem-Oost 10
   - 3.2 Kracht van de Arnhem-Oost-aanpak 10
4. Prettig wonen in een wijk die bij je past 13
   - 4.1 Bestaande (woning)voorraad Arnhem-Oost 13
   - 4.2 Verstedelijking Arnhem-Oost 13

Deel 2 16

5. Uitwerking inzet Volkshuisvestingsfonds 17
   - 5.1 Renovatie-aanpak 19
   - 5.2 Inponding 23
   - 5.3 Leefomgeving 24
   - 5.4 Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak 27
6. Kwetsbaarheid buurten en impact van de maatregelen 30
   - 6.1 Kwetsbaarheid aan te pakken buurten 30
   - 6.2 Impact van de maatregelen 32
7. Organisatie 35
8. Participatie en communicatie renovatie-aanbod en aanpak openbare ruimte Arnhem-Oost 37
   - 8.1 Participatiestrategie Arnhem-Oost 37
   - 8.2 Voorbeelden van wat we al doen in Arnhem-Oost 37
9. Financiën 42

Bijlagen 44

Bijlage 1 Wijkanalyses 44
- Geitenkamp 45
- Presikhaaf-West 46
- Malburgen 47
- Klarendal 49
- Arnhemse Broek 51

Bijlage 2 Adhesiebetuigingen 52
- Adhesiebetuiging woningbouwcorporaties 52
- Adhesiebetuiging The Economic Board 53
- Adhesiebetuiging sociale partners 54

Bijlage 3 Planning 56

Deel 1
Programma Arnhem-Oost

1. Inleiding

In Arnhem is sprake van hardnekkige problemen en achterstanden op het gebied van onderwijs, werk, veiligheid en leefbaarheid, gezondheid en wonen, die zich allemaal ophopen in hetzelfde gebied. Arnhem staat dan ook al jaren hoog op de verkeerde landelijke lijsten van het Sociaal Cultureel Planbureau als het gaat om onze sociaal maatschappelijke structuur. Het doorbreken van deze situatie is al vele decennia de opgave voor Arnhem. Die achterstand is niet door de gemeente Arnhem alleen in te lopen.

Op 4 maart 2020 tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal. Een belangrijk onderdeel voor Arnhem is de kernafspraak over de leefbaarheid van Arnhem-Oost. De gemeente Arnhem en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) spreken hierin af dat we de stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls geven. Deze aanpak is een integraal stadsvernieuwingsprogramma geworden voor de vijf wijken Arnhemse Broek, Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf-West en Malburgen. Samen onder de noemer de 'Arnhem-Oost-aanpak'. Het Volkshuisvestingsfonds is een fysieke regeling, die zich specifiek richt op de particuliere voorraad in deze Arnhem-Oost wijken.

Arnhem-Oost als onderdeel van 16 gebieden in Nederland

Het komen tot een stadsvernieuwingsprogramma Arnhem-Oost staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken over in totaal 16 gebieden die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek worden gerekend. Het gaat om gebieden waar sprake is van een combinatie en cumulatie van opgaven op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid.
De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak voor deze stedelijke vernieuwingsgebieden, nu nog onder de noemer van het interbestuurlijk programma Leefbaarheid en Veiligheid (waarin naast BZK ook andere relevante ministeries zijn vertegenwoordigd).

Voor Arnhem vertaalt de Woondeal zich dan ook niet alleen in het toevoegen van nieuwe woningen, maar ook in een stevige integrale aanpak voor de wijken in Arnhem-Oost. Deze wijken kennen een stapeling van sociaal-maatschappelijke problematiek, waar een brede stadsvernieuwingsaanpak nodig is om het perspectief van deze wijken te veranderen. "*We zien in die wijken dat mensen op cruciale factoren op achterstand staan.*", zegt burgemeester Ahmed Marcouch. "*Denk aan werkloosheid, armoede, laaggeletterdheid, onveiligheid. In sommige gezinnen is er geen enkele generatie die gewerkt heeft.*"
Die problemen hebben nu al volop aandacht in Arnhem, maar met deze deal verbinden Rijk, Provincie, regio en overige (maatschappelijke) partners zich langjarig en met voorrang om het leven in deze wijken te verbeteren.

Figuur 1 Stadsvernieuwing Arnhem-Oost

"Onze ambitie is dat die Arnhemse inwoners vanuit de modus overleven naar echt leven gaan. We moeten de achterstanden wegnemen. Dat betekent dat we niet alleen dubbel glas plaatsen ergens, maar ook verder kijken naar wat een gezin nodig heeft.", zegt Marcouch [1].

Dit citaat vat feitelijk de kern van onze aanpak die dit plan van aanpak beschrijft, samen. De Arnhemse aanpak gaat verder dan de enkel de fysieke aanpak en benut deze om het perspectief van de Arnhemmers in deze wijken fors te vergroten.

Arnhem-Oost en de verstedelijkingsopgave Arnhem

Tot 2040 zal Arnhem met zo'n 16.000 woningen groeien. De kwetsbare wijken kunnen deze verstedelijking alleen aan als eerst grootschalig en langjarig geïnvesteerd wordt in de bewoners van deze wijken. Tegelijk biedt de verstedelijkingsopgave wijken ook kansen: Arnhem wil graag meer diversiteit in de wijken. De verstedelijking biedt kansen om in wijken met een (te) eenzijdige bevolkingsopbouw gaandeweg te komen tot transformatie. Door andere doelgroepen de wijken in te trekken kan de sociale samenstelling van een wijk verstevigd worden (vragers en dragers), met behoud van cultuur en bestaande inwoners. Daarbij is van belang dat ook elders voldoende sociale huur (kwalitatief toegespitst op de huidige vraag) wordt toegevoegd.

Arnhem-Oost en de wijkgerichte energietransitie

In 2050 zal ook in Arnhem de energietransitie voltooid moeten zijn. Naast duurzaamheid zijn haalbaarheid en betaalbaarheid daarbij belangrijke randvoorwaarden om ervoor te zorgen dat iedereen mee kan doen. Ook in de kwetsbare wijken. De wijkgerichte energietransitie en de recent gesloten Citydeal Energieke wijken, die Arnhem met BZK en aantal andere gemeenten heeft gesloten, biedt de mogelijkheid de energietransitie te koppelen aan bredere leefbaarheidsvraagstukken.

1 Citaten van burgemeester Marcouch komen uit een artikel van het Algemeen Dagblad "Woondeal: 5000 extra huizen bouwen in Arnhem en Nijmegen en aanpak van achterstandswijken", d.d. 4 maart 2020.

2. Leefbaarheid in de kwetsbare wijken van Arnhem-Oost

Waar je wieg staat, doet er nog steeds toe, maakte een recente studie van Bastian Ravesteijn weer eens duidelijk (KansenKaart, Erasmus School of Economics en Tinbergen Instituut). Er waren altijd al verschillen in kansen, maar de verschillen worden de laatste jaren groter. Kinderen en jongeren uit kwetsbare wijken beginnen vaak met 1-0-achterstand, door onderadvisering bij schoolkeuze, vooroordelen en het ontbreken van een netwerk die hen omhoogtrekken.

Je thuis is je basis. De woning moet veilig en comfortabel zijn en passen bij je gezinssamenstelling. Daarnaast levert de directe (fysieke) woonomgeving een belangrijke bijdrage aan het ontmoeten, je veilig voelen, sporten of gewoon kunnen chillen onder een boom als verkoeling. Een (sociale) woonomgeving waarin je mensen treft die je kunnen ondersteunen en verder helpen, netwerken die je omhoog trekken. Daarom investeren we samen met inwoners en corporaties al veel in de woningen en leefomgeving in deze wijken. Ondanks dat zien we in deze wijken nog steeds veel woningen die slecht onderhouden, weinig toekomstbestendig zijn en een slecht energielabel hebben. Een deel van de woningen heeft te maken met vocht- en schimmelproblematiek waardoor ze niet comfortabel en ongezond zijn. De samenstelling van het woningaanbod is te eenzijdig. Met het oog op de toekomst zal er meer behoefte zijn aan woningen voor eenpersoonshuishoudens dan nu. Als we de samenstelling van de wijk meer willen mengen met hoog- en laagopgeleid, dan zal daar het huidige woningaanbod op aangepast moeten worden. De openbare ruimte in deze wijken is veelal sleets en nodigt niet uit om te ontmoeten, spelen en bewegen, kortom: om mee te doen. De voorzieningen moeten goed en laagdrempelig zijn zoals goede scholen, zorg in de buurt en mogelijkheden om te kunnen werken. Uit onderzoeken (Leefbaarheid in Nederland 2018 en Veerkracht in het corporatiebezit) komt naar voren dat het over het algemeen goed gaat met de leefbaarheid en veiligheid in ons land, maar dat het tegelijkertijd met een aantal gebieden de verkeerde kant op dreigt te gaan. Arnhem-Oost is een van deze gebieden die ten opzichte van de rest van Nederland slecht scoort. In de wijk Malburgen ligt de armste buurt van Nederland.

Figuur 2 Arnhem
Figuur 2 toont het armste postcodegebied in Nederland met het hoogste percentage (en bijbehorende aantal) personen in huishoudens met een inkomen onder het niet-veel-maar-toereikend criterium.
Bron: CBS (Integrale Inkomens- en Vermogensstatistiek '11-'17), SCP-bewerking

Onder kwetsbaar gebied worden wijken en buurten verstaan waar de leefbaarheid onder druk staat.

De Leefbarometer van het BZK levert op een laag schaalniveau informatie over de leefbaarheid, waarbij buurten ten opzichte van het gemiddelde in Nederland worden gescoord. Naast de totale leefbaarheidsscore (hieronder weergegeven in de kaart) wordt de score op een vijftal onderliggende dimensies bepaald, te weten:

bewoners, woningen, veiligheid, fysieke omgeving en voorzieningen. Het betreft hierbij de score ten opzichte van Nederland. Scores oranje, rood en donkerrood geven kwetsbaarheid van de betreffende gebieden aan. Hoe donkerder de gebieden, hoe kwetsbaarder.

De score op de dimensie woningen is negatiever naarmate er sprake is van meer kleine eengezinswoningen, woningen tussen 1945-1980, vooroorlogse woningen, sociale huurwoningen en kleine appartementen na 1970.

De dimensie bewoners en fysieke leefomgeving in het gebied dragen bij aan een ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied.

Springco heeft de Leefbarometer geregionaliseerd, waardoor de gebieden in de regio/Rebel (het COROP-gebied Arnhem-Nijmegen) onderling kunnen worden vergeleken. Op de dimensie woningen laat deze zien dat het plangebied ondergemiddeld scoort ten opzichte van de gemeente en regio.

Als gemeente herkennen wij ons in de uitkomsten van de landelijke onderzoeken en het onderzoek van Springco/Rebel. In de vijf Arnhem-Oost wijken wonen mensen die met moeite het hoofd boven water weten te houden en nauwelijks kunnen rondkomen. Corona versterkt deze trend.

De analyse van de problemen die in wijken spelen is niet alleen van belang om inzicht te krijgen in de urgentie. De analyse vormt de aanleiding voor het maken van een langjarige aanpak die nodig is om deze complexe problemen te doorbreken. Deze is van belang om de impact van maatregelen op de problemen te bepalen (zie deelplan Volkshuisvestingsfonds in hoofdstuk 6). Maar nog meer is dit een basis voor een goede wijkanalyse die nodig is om bij de uitvoering aan te sluiten bij de vraagstukken van Arnhemmers (zie hoofdstuk 5 en bijlage verdiepende Wijkanalyses).

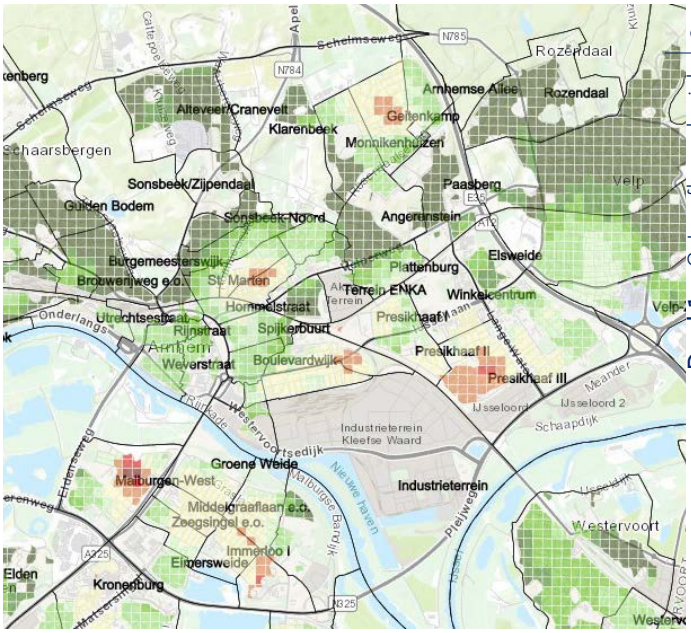

Figuur 3 Leefbaarheid totaal (Leefbarometer, BZK 2018)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

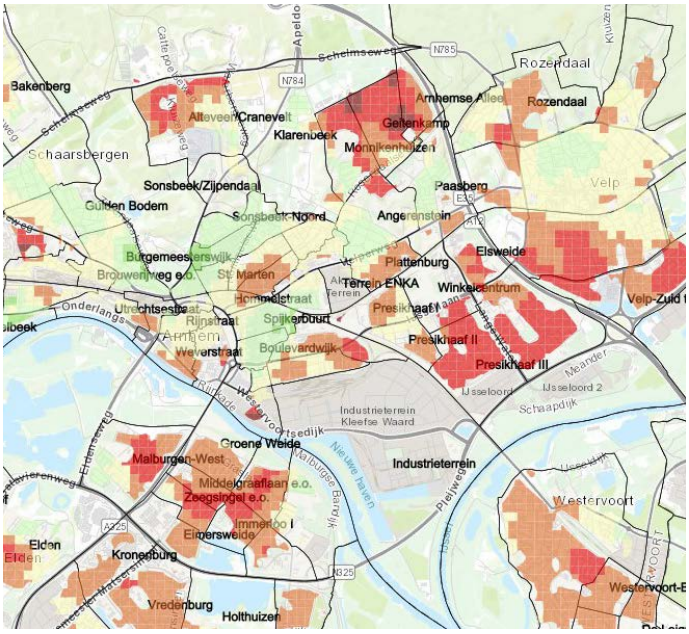

Figuur 4 Dimensie woningen (Leefbarometer, BZK 2018)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

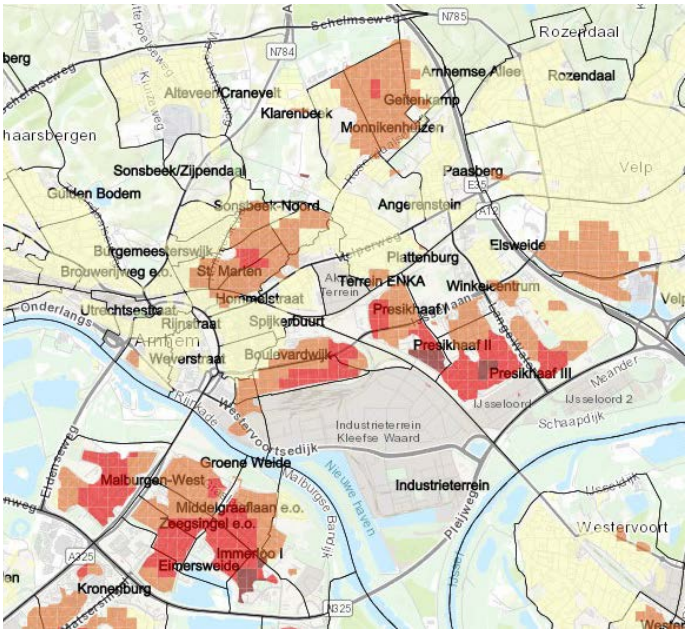

Figuur 5 Dimensie bewoners (Leefbarometer, BZK 2018)

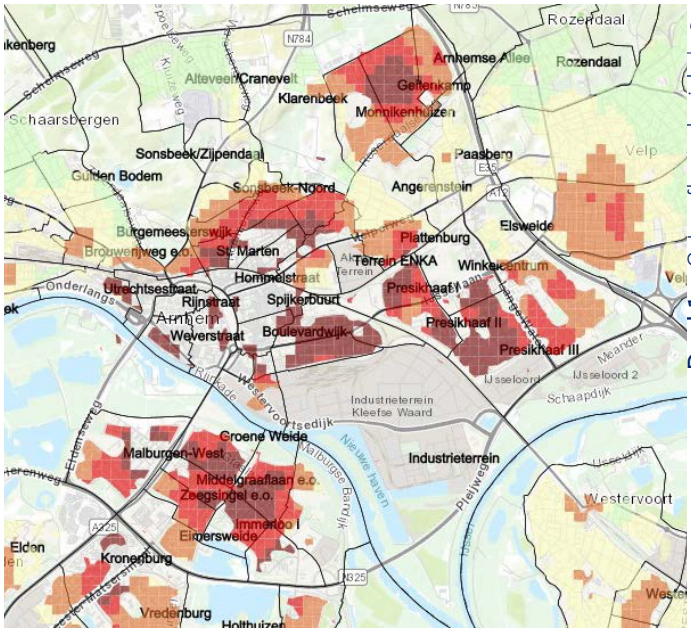

Figuur 6 Dimensie veiligheid (Leefbarometer, BZK 2018)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

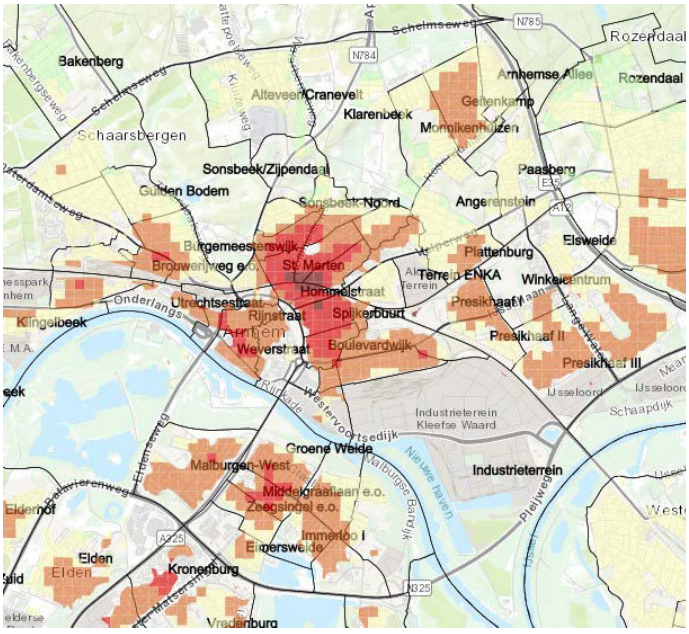

Figuur 7 Dimensie fysieke omgeving (Leefbarometer, BZK 2018)

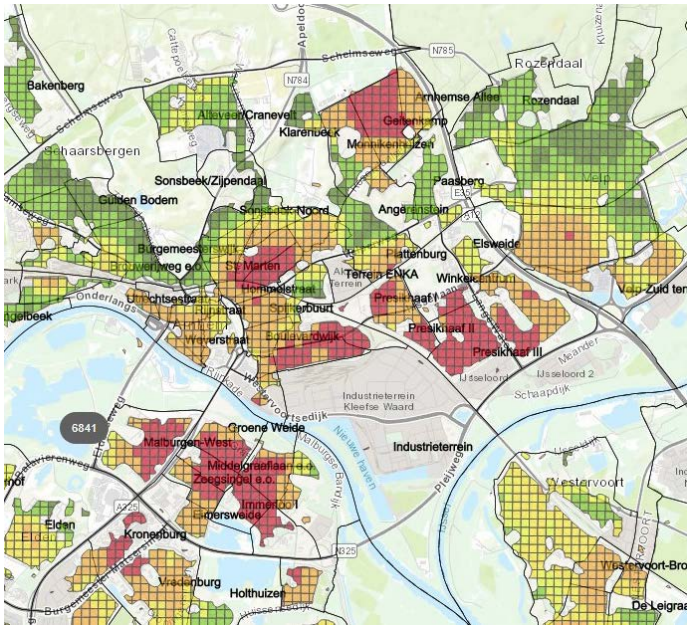

Figuur 8 Leefbaarheid geregionaliseerd ((BZK 2018, bewerking Springco 2021)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

3. Programma Arnhem-Oost

De urgentie van de multiproblematiek in de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost en de kloof tussen die buurten en de rest van de stad, leidt ertoe dat we voor onze ambitie en aanpak bewust kiezen voor een termijn van 18 jaar. Een nieuw perspectief voor een nieuwe generatie. Dat is de tijd waarin een kind dat vandaag wordt geboren in Arnhem-Oost een volwassen mens wordt. We willen dat het straks niet meer uitmaakt waar je wieg staat als het gaat om de kansen die je hebt op een mooi leven.

Om de omslag te maken in 18 jaar, redeneren wij vanuit een opgroeiende generatie. Hierbij ligt niet alleen de focus op het individuele kind maar ook op de omgeving waar hij of zij opgroeit en de mensen om hem of haar heen: het sociale weefsel in de wijk.

3.1 Ambities Arnhem-Oost

De ambities voor Arnhem-Oost vormen een integraal en samenhangend perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken en komen allemaal ten goede aan meer kansen en perspectief voor de nieuwe generatie. De nadruk ligt in de aanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek, en de volgende ontwikkellijnen centraal staan:

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.
2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners hebben werk als ze dat kunnen of doen mee.
3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal.
4. Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

Mensen maken met elkaar de wijk. Je leeft, woont, leert, sport, werkt en vermaakt je er. Je doet er boodschappen, speelt op straat en ontmoet elkaar. Voor ieder mens is het belangrijk jezelf te kunnen zijn, gezien te worden, ergens bij te horen en er toe (te) doen. Kortom, je thuis te voelen in een wijk waar je trots op kan zijn. De Arnhem-Oost-aanpak is daarom gericht op de sociale cohesie in de wijk. Zorgen dat bewoners naar elkaar omkijken en een schouder bieden als het nodig is.

Voor het vergroten van kansengelijkheid is een goede opleiding van cruciaal belang. Dit betekent in Arnhem naast excellent onderwijs, dat alle kinderen de vrijheid hebben om zich persoonlijk te ontwikkelen en een opleiding te volgen die zij willen doen en aankunnen. Het is voor iedereen belangrijk je talenten te kunnen ontplooien. Dit is een belangrijk onderdeel van de Arnhem-Oost Aanpak. Arnhem-Oost heeft de ambitie om voorwaarden te creëren voor een goede sterke sociale basis. Het streven is dat bewoners financieel en sociaal redzaam zijn, in staat zijn om werk te vinden dat bij hen past en zich blijvend te ontwikkelen.

De ambitie is dat elke bewoner prettig en veilig woont in een wijk die bij hem of haar past. De woning moet gezond, comfortabel en duurzaam zijn. De leefomgeving gezond, groen, schoon en veilig. Het is in Arnhem-Oost belangrijk het draagvermogen en de draagkracht van de wijk te vergroten en te zorgen voor mogelijkheden om in je eigen wijk 'wooncarrière' te maken. Waar nodig, betekent dit meer differentiatie van woningaanbod ter bevordering van diversiteit in inkomensgroepen, sociale cohesie en de kans om in de eigen wijk door te groeien. Met het oog op de toekomst zal er straks meer behoefte zijn aan eenpersoonswoningen dan aan eengezinswoningen. Vanuit het licht om de samenstelling van de wijk meer te mengen tussen hoog en laag opgeleid zal daar het aanbod op moeten worden aangepast.

3.2 Kracht van de Arnhem-Oost-aanpak

De Arnhem-Oost-aanpak onderscheidt zich, naast de genoemde ambities en ontwikkellijnen, door een 'doorbraakhouding'. Hieronder zetten we uit een wat we daaronder verstaan.

Onorthodoxe oplossingen
We gaan zorgen voor een doorbraak in plaats van dat we (alleen) doorgaan met waar we mee bezig zijn. Dat wil niet zeggen dat er geen goede dingen gebeuren in Arnhem-Oost. Er zijn talloze prachtige initiatieven in de wijken. Daar sluiten we op aan, en dat wat goed gaat, gaan we versnellen en intensiveren met een slagvaardige drang naar effect. Maar zullen we altijd denken: wat is er nodig? Hoe kan het óók? Wat is de onorthodoxe oplossing waar een wijk naar snakt? Of een voor de hand liggende aanpak, waar normaal gesproken geen geld voor is. We staan open voor andere invalshoeken, kleine projecten met vernieuwende inzichten en houden zoveel mogelijk opties open om het goede te kunnen doen.

Verandering is niet een vraag van meer controle, maar van het veranderen van denkbeelden door nieuwe verbindingen. Traditionele denkbeelden stellen wij ter discussie waarbij we nadrukkelijk samenwerken en leren binnen de 16 stadsvernieuwingsgebieden. Onze aanpak is zo weerbaar door wendbaarheid. Niet leunen op wat kan, maar met elkaar doen wat nodig is en pas stoppen als het resultaat er is. Dit betekent ook ruimte voor ogenschijnlijk kleine veranderingen, zeker als deze uit de wijk zelf komen, hebben deze vaak een groot effect, vanwege het vergoten van sociale cohesie, betrokkenheid en handelingsperspectief.

Integrale aanpak als katalysator

Een doorbraak vraagt om een integrale aanpak met bewoners en ondernemers. Een integrale aanpak is nodig om te voorkomen dat de oplossing voor het ene probleem een vergroting van het andere probleem wordt. Maar dit vraagt ook dat de aanpak van deze complexe problemen vanuit integraal perspectief veel robuuster is en we meer impact maken. Arnhem-Oost is in die zin een katalysator om de verschillende beleidsterreinen en het wijkgericht werken in relatie tot elkaar te brengen. Als alle disciplines en bewoners met elkaar over een onderwerp tot oplossingen komen, breng je focus aan en kun je uitzonderingen maken.

Gebiedsgericht

We focussen op specifieke gebieden in de wijk waar we alle invalshoeken bijeen brengen van fysiek tot sociaal, van veiligheid tot onderwijs en werk. We kijken dáár, in die omgeving, hoe en met wie we de wijk beter maken voor de bewoners. Iedere wijk is uniek in haar kansen en opgaven.

De schakel in een lange keten

We beseffen dat het niet om de gemeente draait - wij zijn een schakel in een langere keten - maar wij hebben als overheid wel een belangrijk verantwoordelijkheid om te zorgen dat de voorwaarden voor gezond en goed leven in al onze wijken worden gerealiseerd. Wij pakken daarbij onze rol om aan te jagen, te ondersteunen en regie te voeren in die wijken waar ingrijpen nu nodig is vanwege de urgentie van de problematiek waar bewoners mee te kampen hebben. Voor die doorbraak is het noodzakelijk dat de overheid ingrijpt. Dat doen wij samen met al onze partners en altijd in het belang van onze inwoners. Oplossingen zijn integraal omdat dit nodig is voor het forceren van een doorbraak. En de oplossingen zijn niet altijd even makkelijk. Het gesprek daarover gaan we nooit uit de weg.

Normverandering

De Arnhem-Oost-aanpak wil daarnaast bijdragen aan een normverandering. Doorbreken dat je omgeving je tegenhoudt als je er iets van wilt maken. En ook normaliseren: beter weten in te spelen op elkaars gedrag in plaats van etiketten te plakken, een druk kind heeft bijvoorbeeld niet meteen ADHD. Geen afhankelijkheid van instanties en systemen, maar mensen grip geven op hun eigen leven en vrijheid om daarin eigen keuzes te maken. Daar waar de energie zit - daar waar mensen er iets van willen maken -, dat willen we stimuleren. En al die prachtige initiatieven in de wijk willen wij ondersteunen en verbinden met elkaar. Een breed en fijnmazig netwerk van alle initiatieven en actieve wijkbewoners is een grote meerwaarde en zorgt voor een sterk ecosysteem dat als basis dient voor het versterken van een wijk. Met her- en erkenning van de diversiteit van de wijken in Arnhem-Oost. Dat betekent ook wat voor onze eigen professionals: de Arnhem-Oost-aanpak dwingt tot meer integraliteit, een combinatie van sociale en fysieke verandering. Meer richting, met z'n allen voor een probleem en een oplossing gaan. Niet berusten, maar buiten structuren denken als dat beter is, binnen bestaande structuren als dat kan en altijd met de bestaande wijkstructuren en de bewoners in beeld.

Groot denken, klein beginnen: vertrouwen herstellen door lange en korte termijn te verbinden

Wat de aanpak van Arnhem-Oost uniek maakt, is het langetermijnperspectief van 18 jaar. Dat nodigt uit tot een andere manier van denken en kijken naar oplossingen. Het maakt oplossingen mogelijk die veel verder in de tijd liggen. Oplossingen voor de vraagstukken die er liggen kosten tijd en zijn ook niet uitgekristalliseerd, er moet ruimte zijn om na te denken en te experimenteren. Ook voor het bouwen van netwerken die het verschil maken moet je tijd en het vertrouwen hebben dat het niet een aanpak is die elke vier jaar ter discussie staat.

Maar belangrijk is: we wachten niet af. Omdat we een nieuwe generatie centraal stellen, mogen we geen moment verspillen. Niet alleen voor korte termijn winst of effect, maar juist nu beginnen in de wetenschap dat ingrijpen ook nu noodzakelijk is. En ook nu al laten zien dat onze commitment voor de lange termijn is. Dat is ook belangrijk voor de relatie overheid – inwoner: bewoners van deze wijken voelen zich vaak niet gezien en niet gehoord door de overheid. Een stevige betrokkenheid nu kan alleen maar het vertrouwen herstellen als de inwoners zien dat het niet voor even

is, maar voor de lange termijn. Het is van groot belang dat zij nu snel zien wat dat betekent in hun leven en niet alleen op papier. Groot denken, klein beginnen. Op de korte termijn het perspectief verbinden met concrete resultaten, op de middellange termijn verbeteren om op de lange termijn fundamenteel te veranderen.

4. Prettig wonen in een wijk die bij je past

Arnhem heeft de komende jaren op het gebied van stadsontwikkeling twee grote opgaven: de verstedelijkingsopgave en de leefbaarheidsopgave. De kwetsbare wijken kunnen deze verstedelijking alleen aan als eerst grootschalig en langjarig geïnvesteerd wordt in de bewoners en hun directe leefomgeving. Tot 2040 zal Arnhem met zo'n 16.000 woningen groeien op een huidige aantal van 77.500 woningen.

De verstedelijkingsopgave biedt ook kansen: Arnhem wil meer diversiteit in wijken met behoud van identiteit. Verdichten, transformeren of herstructureren biedt de kans om in wijken met een (te) eenzijdige bevolkingsopbouw qua kwetsbaarheid gaandeweg te komen tot een gedifferentieerde woningmix waardoor meerdere doelgroepen toegang tot de wijk hebben en er ook graag komen. Waarbij dit niet stopt bij het opleveren van deze woningen. Het succes hangt ook af van hoe de nieuwe bewoners van de wijk integreren. Nieuwe wijkbewoners en wijkbewoners die er al langer wonen leren elkaar kennen en begrijpen. Door andere doelgroepen de wijken in te trekken kan de sociale samenstelling van een wijk verstevigd worden (vragers en dragers), terwijl we de bestaande bewoners en hun plek in de wijk blijven koesteren. De openbare ruimte in de wijken nodigt te weinig uit tot ontmoeten, spelen en bewegen, kortom kunnen meedoen. Deze vicieuze cirkel moeten we doorbreken.

De verstedelijkingsopgave en de leefbaarheidsopgave in Arnhem-Oost kunnen daarmee niet zonder elkaar en moeten hand in hand gaan.

4.1 Bestaande woning voorraad Arnhem-Oost

Om de kansengelijkheid te bevorderen is het noodzakelijk om de huidige woningen toekomstbestendig te maken.

In Arnhem-Oost kampen bewoners met een eigen woning vaak met problemen waardoor ze moeite hebben hun woning te onderhouden, te verduurzamen en toekomstbestendig te maken. De financiële middelen ontbreken en/of men niet weten hoe dit aan te pakken. Als gevolg hiervan zien we verloedering van de woningen, woningen die te maken hebben met schimmel en vochtproblematiek en woningen die slecht geïsoleerd zijn. Dergelijke problemen leiden tot verminderd wooncomfort en brengen gezondheidsproblemen met zich mee. Daarnaast zien we dat de energielasten alleen maar hoger worden, wat zijn weerslag heeft op de financiële en persoonlijke situatie van bewoners waardoor zij minder goed mee kunnen komen in onze stad.

De corporaties investeren in hun woningbezit in Arnhem-Oost, zij renoveren en verduurzamen hun voorraad. In de prestatieafspraken van dit jaar hebben wij met de corporaties afgesproken dat partijen meer aandacht hebben voor leefbaarheid en de benodigde differentiatie in kwetsbare wijken en dat we gaan samenwerken in de Arnhem-Oost-aanpak. Ook gezond wonen (het bestrijden van vocht en schimmel in woningen) krijgt de komende jaren volop aandacht evenals klimaatadaptatie en de energietransitie. Renovatie en verduurzaming wordt richting huurders als belangrijk punt gezien voor meer comfort en voor het verlagen van woonlasten. De totale opgave, om echt de veerkracht in de vijf wijken terug te krijgen, gaan de middelen van partijen te boven. Aanvullende fondsen om leefbaarheid langjarig aan te pakken blijven ook in de toekomst nodig.

Ook de particuliere voorraad moet deze renovatie en isolatieslag maken om toekomstbestendig te zijn. Het Volkshuisvestingsfonds biedt de mogelijkheid om samen met bewoners, eigenaren juist hier een flinke investering te plegen in een kwalitatief goede woning en een prettige en veilige openbare ruimte. Dit in samenhang met een stevige (sociale) leefbaarheidsaanpak met onze partners in de stad.

4.2 Verstedelijking Arnhem-Oost

De verstedelijkingsopgave in (de Spoorzone) Arnhem-Oost draagt substantieel bij aan de woningbouwopgave van de stad tot 2040. Met de potentie om 8.000 tot 10.000 woningen aan de bestaande stad toe te voegen, ontstaat een kans om niet alleen voldoende betaalbare woningen aan de voorraad toe te voegen maar ook om de kwetsbaarste gebieden in Arnhem-Oost een impuls te geven. Kwaliteit staat hierbij op de eerste plaats. Dit betekent meer ruimte voor openbaar groen en klimaatadaptatie, bewegen en ontmoeten in het Spoorpark van de toekomst. Dit park vormt de 'leeflijn' van Arnhem-Oost en verbindt bestaande wijken met de nieuwe ontwikkelgebieden.

Met het ontwikkelen van deze gebieden wordt de doorstroming op gang gebracht en de mismatch op de woningmarkt aangepakt. Het zorgen voor aantrekkelijke appartementen voor ouderen genereert onder andere veel verhuisbewegingen (lange verhuisketen) en er kunnen hierdoor eengezinswoningen vrijkomen in omliggende buurten.

Corporatiebezit kan dan op de markt gebracht worden als goedkope koop. Daarbij is van belang dat ook elders voldoende sociale huur (kwalitatief toegespitst op de huidige vraag) wordt toegevoegd. Deze ontwikkeling biedt een kans om de spreiding van kwetsbare inwoners over de stad te verbeteren. Door relatief veel betaalbare woningen in de Spoorzone-Oost te programmeren kan doorstroom vanuit de omliggende Arnhem-Oost-wijken op gang worden gebracht.

Daarnaast wordt samen met maatschappelijke partners, het expertteam (flex)wonen van RVO en atelier Rijksbouwmeester in (Spoorzone) Arnhem-Oost het realiseren van flexwonen onderzocht. Hiermee kunnen we voorzien in huisvesting voor urgente woningzoekenden op een zo kort mogelijke termijn.

Met deze ingrepen dragen we bij aan de aanpak van de kwantitatieve en kwalitatieve mismatch op de woningmarkt en verbetering van de leefbaarheid van deze wijken. De opgave van Arnhem-Oost is daarmee een opgave voor de gehele stad.

Deel 2
Deelplan fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestings-fonds

5. Uitwerking inzet Volkshuisvestingsfonds

In Arnhem-Oost zijn we een langjarige aanpak gestart om hardnekkige sociale problemen op te lossen en achterstanden in te halen. Dat doen we samen met bewoners, het Rijk en provincie en maatschappelijke partners. We maken extra investeringen en onorthodoxe maatregelen mogelijk op het gebied van onderwijs, werk, veiligheid en leefbaarheid, gezondheid en wonen en de openbare ruimte. Om in Arnhem-Oost van achterstand te komen tot een 'gewoon' Nederlands gemiddelde, zijn ingrepen, investeringen en doorbraken nodig op het sociale en fysieke vlak.

Het Volkshuisvestingsfonds is een fysieke regeling die voor zo'n doorbraak kan zorgen. Het is een fysieke regeling die binnen het programma Arnhem-Oost bijdraagt aan de ontwikkellijn "opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte" en zich specifiek richt op de particuliere voorraad.

Betere, duurzamere woningen die betaalbaarder worden en prettiger om in te wonen en een fijnere, groene omgeving is een grote en noodzakelijke katalysator binnen onze integrale aanpak. Daarbij kijken we steeds hoe deze fysieke doorbraak ook voor sociale doorbraken kan zorgen: als we bouwen aan en in Arnhem-Oost, moet dat ook werk en stages in Arnhem-Oost opleveren, en als we een woning verduurzamen is dat een goed moment om te kijken waar bewoners verder mee geholpen zijn.

De doelen van dit fonds sluiten bovendien naadloos aan bij de City Deal Energieke Wijken die we op 4 maart jl. ondertekenden, waarin de volgende vier werklijnen benoemd zijn:

- Kansen voor kwetsbare huishoudens
- Naar werk en opleiding
- Stimulering particuliere eigenaren
- Met de energietransitie naar een betere openbare ruimte

Het hart van onze aanpak onder de vlag van het Volkshuisvestingsfonds bestaat uit het renoveren van 1.754 particuliere woningen met de slechtste energielabels in Arnhem-Oost. We kiezen voor deze energielabels, omdat dit de woningen en daarmee de bewoners treft met het slechtste wooncomfort en de hoogste energielasten en we daarmee de grootste impact maken. Van deur tot deur wordt met de bewoners gesproken over wat nodig is om hun woning duurzaam en toekomstigbestendig te maken. Er wordt gebruik gemaakt van onze ervaringen vanuit onder andere de wijkaanpak en de aanpak energie-armoede uit het programma NEmiA (New Energy made in Arnhem).

Er zal tevens ingezet worden op een inpondingsaanpak om overlast en malafide verhuur aan te pakken op plekken waar de (sociale) leefbaarheid onder druk staat, waardoor het mogelijk is om over te gaan tot het opkopen van een woning, opknappen, renoveren, verduurzamen en weer op de markt brengen.

Rondom de aan te pakken particuliere woningen, die veelal ook directe buren zijn van corporatiebezit, zal samen worden opgetrokken met de corporaties om zo meer impact te generen. Daarbij is de verbetering van de directe leefomgeving onderdeel van de aanpak, maar er zullen ook bredere maatregelen genomen worden in de openbare ruimte in de vorm van vergroenen, ontmoeten en bewegen.

Onderdeel en onmisbaar is een stevige brede sociale leefbaarheidsaanpak. Er wordt intensief samengewerkt met corporaties en onderwijs in de wijken en met het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor. Er wordt ingezet op uitvoering met en door de wijk in de vorm van ontzorgingspakketten, energiecoaches, buurtconciërges, zolderopruimploegen, ambassadeurs in de wijk als ondernemers en verenigingen.

De opgave brengt een forse investering en concreet werk met zich mee: dit moet landen bij de mensen uit de wijk zelf, kwetsbaren en bewoners die geen baan hebben. Hierdoor kunnen zij een bijdrage leveren aan de eigen woonomgeving en weer trots worden op de wijk. De ervaringen die op zijn gedaan met wijkgerichte sociaal-ondernemende initiatieven, zoals bijvoorbeeld Buurt-BaanBureau, HetBroekOmhoog, Klassewerk, BuurtGroenBedrijf worden hier ingezet. Zodat er leer-werktrajecten en werk voor jongeren uit de wijk ontstaat. Hierbij wordt samengewerkt met sociale wijkteams, Werk & Inkomen, jongerenwerk en de Teams Leefomgeving.

Samengevat bestaat onze aanpak voor het Volkshuisvestingsfonds uit de volgende maatregelen:

1. Particuliere woningvoorraad renoveren: waarbij wooncomfort, welzijn en gezondheid (waaronder schimmel), woonlastenvermindering en duurzaamheid centraal staan.
2. Met inponden/aankoop van aantal panden overlastgevende situaties aan te pakken en na opkopen en renovatie woningen terug op markt brengen waarmee we impact maken op de kwalitatieve en kwantitatieve mismatch in woningvoorraad.
3. De directe leefomgeving aan te pakken qua veiligheid, leefbaarheid, vergroening inclusief kwalitatief groen, klimaatbestendigheid en ontmoeten.
4. Een brede (sociale) leefbaarheidsaanpak. Daarbij aansluiten bij de individuele leefomstandigheden en dus inzetten op actieve ondersteuning en ontzorgen. Nadrukkelijk oog voor persoonlijke omstandigheden en -zorgen wanneer we achter voordeur komen en kansen verzilveren bij activeren van inwoners en creëren van opleiding en werkgelegenheid.

5.1 Renovatie-aanpak

5.1.1 Inleiding

We zien door veel achterstallig onderhoud van de woningen, woningen die te maken hebben met schimmel en vochtproblematiek en woningen die slecht geïsoleerd zijn. De energielasten worden alleen maar hoger en deze vicieuze cirkel willen we doorbreken door naast renoveren en verduurzamen ook achterstallig onderhoud, schimmel en vocht aan te pakken.

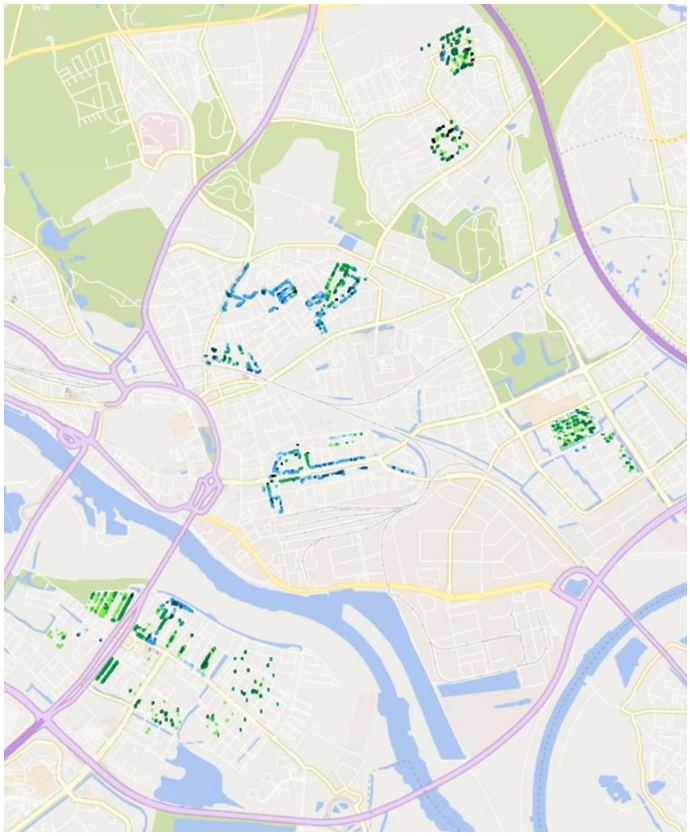

Figuur 9 Te renoveren woningen

In gesprek met bewoners

In de periode september 2020 t/m maart 2021 heeft de gemeente Arnhem wijkgesprekken over 'energie besparen' georganiseerd voor de wijken het Arnhemse Broek, Geitenkamp, Klarendal, Malburgen en Presikhaaf.' Ook hebben er wijkgesprekken overdag plaatsgevonden bij het mobiele energieloket Lijn2030. Vanaf december 2020 hebben wijkgesprekken digitaal plaatsgevonden.
De woningen in deze wijken gaan niet voor 2030 van het aardgas af. De wijkgesprekken hadden als doel de bewoners en ondernemers hierover te informeren en over wat zij (nog meer) kunnen doen om de energierekening te verlagen. Daarnaast hebben we opgehaald wat er speelt, welke vragen, dilemma's en zorgen er zijn.
Tijdens het wijkgesprek zijn alle ideeën, vragen, zorgen en behoeften besproken. Veel mensen begrijpen dat de woningen in hun wijk nu nog niet van het aardgas afgaan en zijn op zoek naar praktische tips en maatregelen voor verduurzaming. Ook waren er mensen die met name hun zorgen deelden, bijvoorbeeld over de betaalbaarheid en over de slechte isolatie van veel woningen in hun wijk.

Figuur 10

Woningtype	Bouwjaar	Aardgasreductie spouwmuurisolatie*	Aardgasreductie vloerisolatie*	Aardgasreductie dakisolatie*	Aardgasreductie isolatieglas*
2-onder 1-kap	1965 -1975	21%	9%	32%	10%
2-onder 1-kap	1975 - 1995	11%	4%	16%	5%
rijwoning	voor 1925		11%	39%	14%
rijwoning	1925 - 1945	15%	11%	39%	14%
rijwoning	1945 - 1965	14%	11%	37%	13%
rijwoning	1965 - 1975	10%	8%	28%	10%
rijwoning	1975 - 1995	7%	5%	18%	6%
meergezinswoning	voor 1925				21%
meergezinswoning	1925 - 1965	15%			14%
meergezinswoning	1965 - 1975	14%			12%
meergezinswoning	1975 - 1995	8%			7%

* Reductie ten opzichte van het oorspronkelijke aardgasverbruik (als nog geen isolatiemaatregelen zijn uitgevoerd.

Figuur 11

5.1.2 Aanpak renovatie

In de Arnhem-Oost wijken staan in totaal 26.000 woningen. Het merendeel hiervan is corporatiebezit. Onze corporaties werken hard aan het toekomstbestendig maken van hun woningen. Het particulier eigendom kan hier maar moeilijk op meeliften. In totaal hebben ruim 3.434 particuliere woningen een WOZ-waarde onder de NHG-grens en een laag energielabel (lager dan D).

We pakken in onze aanpak 1.754 woningen met de laagste energielabels aan. Deze woningen hebben het minste comfort, de hoogste energielasten en zijn mede daardoor het ongezondst om in te leven. Ook pakken we in deze renovatieslag direct schimmelproblematiek aan bij woningen waar dit aan de orde is. Renovatie en verduurzaming van de woningen zien we als een vehikel om de leefbaarheid in de wijk te verbeteren. Met corporaties spraken wij af hierin samen optrekken. In onderstaande adhesiebetuiging spreken ze hun intenties uit.

Adhesieverklaring woningbouwcorporaties

Investeren in de vijf wijken van 'Arnhem-Oost' is van groot belang voor alle bewoners die we in dat gebied huisvesten, en de stad als geheel. Het maakt deze wijken voor de tienduizenden mensen die er wonen een plek die leefbaarder is - met een duurzame woningvoorraad - en bovenal een plek die je graag je thuis wil noemen.

Investeren in de openbare ruimte en particuliere voorraad, waaronder het zogenoemde gespikkeld bezit, zijn in de verbeterslag voor Arnhem-Oost een belangrijke stap - ook voor de woningbouwcorporaties. Graag trekken we hierin samen op met de gemeente, bijvoorbeeld door bij de onderhoudsplanning van onze corporaties ook rekening te houden met de renovatie van het gespikkeld bezit, zoals meegenomen in de aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds.

Wij zien dit voornamelijk als onze leefbaarheidstaken ten dienste van onze huurders en de leefbaarheid in de omgeving van ons bezit. Hierin zoeken we graag naar manieren om van (uitvoerend) werk in de wijk ook werk, stages of opleidingsmogelijkheden te maken voor bewoners - bijvoorbeeld via een buurtbaanbedrijf. Zo bouwen we samen - gemeente, corporaties en bewoners - aan een betere buurt, en levert dat ook nog eens werk en een beter toekomstperspectief op voor de directe omgeving.

Door in te zetten op de laagste energielabels, heeft de isolatie-aanpak ook een relatief groot milieu-effect. In onze Arnhem-Oost wijken staan met name rijwoningen uit de periode voor 1975. Onderzoek van Berenschot[2] laat zien dat dakisolatie bij dit type woningen een aardgasreductie van 28% tot 39% met zich meebrengt (figuur 11). Dit heeft een direct effect op woonlasten, fijnstofuitstoot en de gezondheid van bewoners.

5.1.3 Stappenplan en planning

Globaal maken we een onderscheid in drie typen aanpakken: gespikkeld bezit, hoofdzakelijk particulier bezit en VVE's.

Renovatieaanbod

De renovatieaanpak vindt plaats in 22 deelbuurten. Er is voor gekozen om in eerste instantie in twee deelbuurten te starten met de uitrol van het renovatieaanbod voor particuliere woningen eigenaren. In de eerste twee deelbuurten gaan wij ervaring op doen zodat wij erna kunnen versnellen. De twee deelbuurten verschillen qua karakteristieken en problematieken ten opzichten van elkaar zodat wij breed ervaring op doen. Hierna zullen wij gefaseerd in de overige deelbuurten de aanpak uitrollen. Van 2 buurten gaan wij naar 4, 5, 5 en 6 buurten per fase, totaal 22 buurten.

2 Rapport "Beschouwing van mogelijke invullingen van een nieuwe isolatiesubsidie voor woningeigenaren" van Berenschot in opdracht van het Ministerie van BZK, dd 9 april 2021

De planning bestaat uit een zestal fases: de Initiatiefase, Definitiefase, Ontwerpfase, Voorbereidingsfase, Uitvoeringsfase en Evaluatiefase. Hieronder volgt per fase een toelichting. Voor een uitgewerkte planning verwijzen we naar de balkenplanning in bijlage 3.

Alle deelbuurten
Initiatieffase (- heden)
De initiatieffase is gestart en afgerond met de indiening van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds. Bewoners en belanghebbenden binnen het bestaande netwerk zijn betrokken geweest bij de aanvraag.

Deelbuurt 1 en 2
Definitiefase (Q2 2021 - Q3 2021)
- Uitwerking communicatie- en participatieplan
- Uitwerking renovatieaanbod intern

Ontwerpfase (Q3 2021-Q2 2022)
- Informeren bewoners
- 'Achter-de-voordeur' gesprekken en hulp bieden
- Uitwerking renovatieaanbod met inbreng van bewoners
- Uitwerken koppelkansen en maatwerk
- Concreet uitwerken Groene Lint Malburgen en Buurttuinen Presikhaaf

Voorbereidingsfase (Q3 2022 - Q1 2023)
- Draagvlak/ instemming ophalen bij particuliere woningeigenaren: meedoen
- Ontzorgen: hulp bij subsidie en financieringsaanvraag, zolder opruimen etc.
- Aanbesteding renovatieaanbod en projecten openbare ruimte (Groene Lint/Buurttuinen, overige)

Realisatiefase (Q2 2023 - Q3 2024)
- Gunning
- Start uitvoering werkzaamheden

Evaluatiefase (Q4 2024)

Voor de opvolgende deelbuurten geldt een vergelijkbare planning die wij hieronder op hoofdlijnen uiteenzetten, te weten:

Deelbuurt 3 tot en met 6
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2023 - Q2 2025)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2025- Q1 2027)

Deelbuurt 7 tot en met 11
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2024 - Q2 2026)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2026- Q1 2028)

Deelbuurt 12 tot en met 16
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2025 - Q2 2027)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2027- Q1 2029)

Deelbuurt 17 tot en met 22
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2026 - Q2 2028)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2028- Q1 2030)

Deze planning is voorlopig waarbij de start en de maximale periode tot aan realisatie van alle deelbuurten vastligt. Mocht het zo zijn dat wij kunnen versnellen dan zullen wij dit uiteraard doen waardoor we eerder tot de realisatie in de 22 buurten komen.

Toelichting maatwerk
De insteek is maatwerk per deelbuurt, maar per deelproject wordt niet telkens het wiel opnieuw uitgevonden. We maken gebruik van de ervaringen die we elders hebben opgedaan in Arnhem. Er wordt gebruik gemaakt van een menukaart met daarop met verschillende menu's en opties, die afhankelijk van de behoefte per deelbuurt ingezet kunnen worden. Op deze menukaart staan mogelijkheden om individueel aan de slag te gaan, maar vooral ook samen met de buren (collectief).

Met deze menukaart bieden we ook een pakket van 'ontzorging' aan. Dit is ondersteuning voor het proces rondom de renovatie en verduurzaming. Bijvoorbeeld:
- Formulierenbrigade: hulp bij het aanvragen van de ISDE-subsidie
- Zolderopruimploegen: hulp om de woning op te ruimen, zodat deze geïsoleerd kan worden
- Bredere ondersteuning: vormen van inkomensondersteuning, stappen richting opleiding en werk en gezondheids- en sociale leefbaarheidsvraagstukken. We verwachten dat in het intensieve contact we ook hier over kunnen spreken met de bewoners.

Toelichting financiën
De woningeigenaar vraagt met behulp van de formulierenbrigade ISDE-subsidie aan (gemiddeld 20% van de investering) en levert

een eigen bijdrage van €2.500, waar gewenst via Toekomstigbestendig wonen lening welke in 15 jaar wordt afgelost. De maandelijkse aflossing is lager dan de maandelijkse lastenbesparing die optreedt als gevolg van de renovatie. Bewoners met een Gelrepas[3] betalen geen eigen bijdrage. De totale kosten van de renovatie en verduurzaming wordt zo betaald uit ISDE-subsidie, eigen bijdrage en bijdragen uit het Volkshuisvestingsfonds (zie hoofdstuk 9).

Bij de verstrekking van de overheidsbijdrage voor de renovatie en verduurzaming denken wij aan het opleggen van een aantal voorwaarden. Deze voorwaarden zullen nader worden uitgewerkt en betreffen het deels terugbetalen van de bijdrage bij verkoop binnen 5 jaar en het bij verkoop mogelijk opleggen van een zelfbewoningsplicht. Bij de nadere uitwerking van de regeling zorgen we bovendien dat de financiële voordelen van de renovatie-aanpak bij de huurders landt (voor zover het gaat om verhuur-situaties).

5.1.4 Werkgelegenheid en innovatie

Het renoveren van woningen gaat veel werk opleveren. We willen graag dat deze werkgelegenheid zoveel mogelijk gaat landen in de wijken zelf. Daarom maken we gebruik van het 'buurt-baan-bedrijfconcept'. Zo kunnen ook de bewoners in kwetsbare wijken meedoen en profiteren van de energietransitie. We doen hier al ervaring mee op, bijvoorbeeld met het initiatief 'Kleurrijke Energieambassadeurs[4]. Zie voor meer uitwerking hiervan ook het onderdeel "Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak (paragraaf 5.4).

Arnhem heeft een goede reputatie op het gebied van innovaties in de energietransitie. Deze innovaties moeten niet alleen ontwikkeld worden in Arnhem, maar ook toegepast in onze stad. Deze innovaties bieden kansen voor bijvoorbeeld monumentale woningen die lastig te isoleren zijn. We zetten daarom in op samenwerking met de Arnhemse bedrijven en zoeken experimenteerruimte om dit plaatselijk te kunnen toepassen. De Economic Board acht dit ook van het grootste belang (zie adhesiebetuiging Economic Board).

Adhesieverklaring The Economic Board

Net als de gemeente Arnhem zien wij in de wijken van Arnhem-Oost dat multiproblematiek op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid zich ophoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en de verschillende bondgenoten samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Vanuit bedrijvigheid liggen er kansen om innovaties uit deze regio toe te passen op het gebied van energy, health & hightech en circulariteit ten behoeve verduurzamen woningbouw, leefbaarheid en zorg en welzijn.

Een investering in de fysieke kant van de doorbraken die nodig zijn voor Arnhem-Oost - via een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds - als katalysator voor sociale vooruitgang, ondersteunen wij van harte.

3 Arnhemmers met een bijstandsuitkering van de gemeente of met een inkomen tot maximaal 120% van de bijstandsnorm, (behalve studenten) en gezinnen met kinderen van 0 t/m 17 jaar met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm hebben recht op een Gelrepas.

4 https://www.arnhemaan.nl/nieuws/kleurrijke-energieambassadeurs-gezocht/

Drie voorbeelden

Bij onze aanpak is er een aantal bijzonderheden te noemen:

Monumentale status woningen in Arnhemse Broek en Geitenkamp
Veel woningen in Geitenkamp en in het Arnhemse Broek hebben een monumentale status. Dat maakt renovatie een extra complexe opgave. Zo hebben deze woningen veelal geen spouwmuur om te isoleren. Juist in deze buurten willen we aan de slag met Arnhemse innovaties om slimme en betaalbare isolatiepakketten kunnen aanbieden.

Vissenbuurt Malburgen als voorbeeld voor aanpak gespikkeld bezit
De Vissenbuurt is een deel van Malburgen met een aantal straten die kampen met forse problematieken, waaronder armoede, schulden, en een groot gevoel van onveiligheid, verloedering en verpaupering. Het gebied vraagt voortdurend veel aandacht, op het terrein van beheer en onderhoud en op sociaal vlak. Een groot deel van de Vissenbuurt is in bezit van corporaties waar de wil is om deze buurt te renoveren. Rondom en tussen het corporatiebezit zitten enkele blokken met particulier eigendom. Een bijdrage uit het Volkshuisvestingsfonds biedt kans om nu ook deze particuliere woningen mee te nemen in deze renovatie en verduurzamingsaanpak.

Presikhaaf 3 als voorbeeld voor aanpak voor bloksgewijze aanpak particulier bezit
Een kwart van de woningen in Presikhaaf 3 zijn particuliere koopwoningen en hebben een relatief lage WOZ-waarde en lage energielabels. Woningeigenaren zien corporaties hun vastgoed verduurzamen en de positieve invloed die dit heeft op het welzijn van huurders. Woningeigenaren zijn echter niet in staat om deze stap te zetten omdat er simpelweg geen geld voor is. We gaan in deze buurt dan ook met een aantal blokken aan de slag en kiezen hier voor een combinatie van maatwerk per woning en collectieve inkoop per blok.

5.2 Inponding

Woonoverlast is divers. Veelal is er sprake van geluidsoverlast, milieuoverlast, overlast door verwarde gedrag of onaangepast gedrag. Enerzijds vraagt dit om normalisatie en acceptatie van de mensen om ons heen. Anderzijds kan zware woonoverlast een zeer negatief effect hebben op de leefbaarheid en dient dan adequaat te worden aangepakt. Om de bewoners te ondersteunen bij het oplossen zijn er verschillende instrumenten. Van Buurtbemiddeling tot het toepassen van de Wet aanpak Woonoverlast. Dit al naar gelang de aard en ernst van de overlast. Naast deze vorm van overlast zien we een toename van overlast van panden vanuit kamerbewoning. Kamerbewoning neemt toe doordat panden bewust voor kamerbewoning worden opgekocht als belegging en bron van inkomsten. Dit heeft een nadelig effect op het woongenot en leefklimaat in een galerij, straat en buurt. De gemeente heeft regels voor het verkameren en verhuren. Deze zijn recentelijk van kracht geworden en raken uitsluitend nieuwe situaties.

De overlast vanuit verkamerde panden, waaronder het huisvesten van arbeidsmigranten, studenten en het laten inwonen van dak- en thuislozen, is lastig aan te pakken en vraagt maatwerk. Maatwerk betekent niet alleen repressie-maatregelen, maar ook perspectief bieden aan de mensen die hier wonen die hier niet altijd uit vrije wil zijn, maar omdat er simpelweg geen alternatief is.

De overlast heeft over het algemeen betrekking op geluid, milieu (verloedering), aso-gedrag en gedrag dat intimiderend overkomt bij omwonenden. In het door de afdeling Veiligheid gecoördineerde 'pandenoverleg' wordt samen met betrokken instanties (o.a. politie, bandweer, Overlast en Zorgcoördinatie, gemeente, handhaving, omgevingsdienst (ODRA)) de overlastsituatie vanuit het pand besproken en van een actieplan voorzien. Het gaat daarbij ook om goed huurder- en verhuurderschap, afspraken maken en rekening houden met elkaar. Belangrijk dat verhuurders dat serieus nemen. Dat moet leiden tot een verbeterde situatie.

In een enkel geval levert ook dat te weinig op en zijn er geen concrete handvatten om handelend op te treden. Meldingsmoeheid en berusting van omwonenden ligt dan op de loer. Zelfs de onwenselijke situatie van verhuisbewegingen van de 'goede bewoners'. Maar minimaal het gevoel van onveiligheid en het gevoel van in de steek gelaten worden door de instanties/overheid. Zeker wanneer dit speelt in de meest kwetsbare wijken in Arnhem, daar waar de

sociale structuur en binding al onder druk staat. De inzet van de gemeente en haar kernpartners is er juist op gericht de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren. Deze situatie te laten bestaan en niet doorbreken is onwenselijk. In die situaties willen we ook over kunnen gaan tot opkoop van woningen. Overigens breekt koop geen huur, maar er komt wel meer grip op goed verhuurderschap en het aanpakken van overlastgedrag van huurders. Na aankoop wordt de woning verduurzaamd en wordt het pand weer verkocht of via de wooncorporatie verhuurd. Deze aanvulling op instrumentarium kan in eerste aanleg als pilot worden uitgerold.

In Arnhem-Oost gaan we met een inpondingsregeling 25 woningen opkopen:
Stap 1: Per woning een strategie bepalen die het meest kansrijk is om de woningen aan te kopen.
Stap 2: Gesprekken met eigenaren voeren waarbij afhankelijk van de te volgen strategie wordt toegewerkt naar de aankoop van de woning. Hierbij ook zorgdragen voor de zittende bewoners.
Stap 3: Overeenstemming bereiken met woningeigenaren.
Stap 4: Koopovereenkomst ondertekenen en overdracht.
Stap 5: Verduurzamen woning, achterstallig onderhoud en schimmelproblematiek aanpakken.
Stap 6: Woning in verkoop brengen met zelfbewoningsplicht en anti-speculatie-beding

Met OHG (Ontwikkel- en Herstructureringsfonds Gelderland), één van de fondsen onder Topfonds Gelderland dat onder OostNL valt, zijn we in gesprek of we voor de inpondingsregeling samen kunnen werken. Dit wordt in de komende periode nader uitgewerkt. Indien dit niet tot een samenwerking leidt, zal de inpondingsregeling worden uitgevoerd onder het mandaat Strategische Vastgoedaankopen van het Grondbedrijf van de gemeente Arnhem.

Planning Inpondingsregeling:
Voor de verschillende buurten hebben we de overlastpanden in beeld echter we moeten nog de afweging maken welke woningen de meeste urgentie hebben om in te ponden. Dit zijn de woningen waar inponding de enige uitweg is voor een betere leefbaarheid in de buurt. De inponding per buurt zal zoveel mogelijk parallel lopen met de renovatieplannen in de buurten. Waar we dit naar voren kunnen halen gaan we dat doen.

5.3 Leefomgeving

Een groot deel van de wijken van Arnhem-Oost kampt met een te stenige, sleetse openbare ruimte en verloedering en ontbreekt het aan plekken voor ontmoeting. Dit alles leidt tot onveilige en onprettige buitenruimte. Bewoners komen er niet meer graag terwijl ze zich er dagelijks bevinden.

Bovendien is een groene leefomgeving zeer belangrijk voor de gezondheid van de wijkbewoners. De nabijheid van groen kan zorgen voor 24 procent meer lichaamsbeweging en 15 procent minder obesitas[5]. Daarom werken we in de Arnhem-Oost-aanpak aan het realiseren van openbare ruimten die aansluiten bij de gewenste activiteiten op die plek. Een veilige buitenruimte waar ruimte is voor biodiversiteit, klimaatadaptatie, vergroenen en die uitnodigt elkaar ontmoeten en bewegen en die de (medische en psychische) gezondheid van bewoners vergroten. Het gaat om fysieke en psychische gezondheid, daar zijn veel onderzoeken over gedaan. De aanpak van het Marktplein in de Geitenkamp is een voorbeeld van een opgave die invulling geeft aan het vergroot van de ontmoetingsmogelijkheden in de wijk. Dit geldt ook voor het vergroenen en klimaatadaptiever maken van de Leuke Linde in Klarendal.
In het Arnhemse Broek liggen kansen nu de verbouwing van het wijkontmoetingscentrum, de Symfonie in 2021 wordt afgerond en waar ook behoefte is aan verspreid door de wijk verschillende plekken die de jeugd uitdagen tot bewegen.
Dergelijke opgaven pakken we samen met bewoners, ondernemers en organisaties uit de wijk op en zijn onderdeel van de pijler “opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte”. Voor de aanvraag voeren we onderstaande drie maatregelen op.

5.4.1 Openbare ruimte rondom aan te pakken particuliere woningen

Een duurzame en veilige woonomgeving is randvoorwaardelijk om te komen tot een verbetering van de woonkwaliteit en leefbaarheid. Het enkel verbeteren van woningen is niet toereikend. De woonomgeving moet ook gezond en toekomstbestendig zijn. We verbeteren daarom ook de directe omgeving van de particuliere

5 Judith van der Poel, Groene Stad Filosofie 2002

woningvoorraad. Ingrepen die we hiermee doen, zijn het tegengaan van hittestress, het verbeteren van de afwatering rondom de woningen, het toevoegen van openbaar groen en ontmoetingsruimte en het verbeteren van de inrichting en verlichting om de (het) veiligheid(sgevoel) van de bewoners te vergroten. We rekenen hiervoor een vast bedrag per aan te pakken woning toe aan deze opgave (gemiddeld €750,- per woning).

5.4.2 Presikhaaf-West

De Woondeal benoemt Presikhaaf-West als versnellingslocatie voor woningbouw. De opzet van de wijk maakt dat er veel 'achterkantsituaties' grenzen aan het openbaar groen. Deze zijn niet in alle gevallen van goede kwaliteit. Je ziet aan de hoeveelheid zwerfafval dat men weinig zorgdraagt voor de eigen leefomgeving. Met deze aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds willen we de delen met veel particulier woningbezit en de directe omgeving een impuls geven op het gebied van klimaatadaptatie (vergroenen) en de sociale cohesie (verlevendigen). We willen de bewoners trots laten zijn op hun buurt en het eigenaarschap aanwakkeren. Dit gaat zorgen voor een leefbare en duurzame wijk met toekomstwaarde. De eerste schetsontwerpen voor de leefomgeving zijn opgehaald bij professionals en sluiten aan bij een verbetering van de leefomgeving van bewoners. Gezamenlijk uitwerken van de schetsontwerpen met de bewoners tot definitief ontwerp is de volgende stap.

Specifiek brengen we een opgave in het Volkshuisvestingsfonds. Dit is het project "Co-creatie Buurttuinen". In de buurten tussen de Keulse slag en de Bontekoestraat ligt relatief veel openbare ruimte die kan worden benut voor het vergroten van de sociale cohesie. Van dit gebied maken wij gemeenschappelijke tuinen voor buurtbewoners. Het vergroten van het eigenaarschap laat mensen trots zijn op hun leefomgeving. Doel is om daarmee ook de grote hoeveelheid zwerfafval te verminderen.

Door gezamenlijk met de omwonenden plannen te maken leren bewoners elkaar (beter) kennen, wordt de ruimte aantrekkelijker en het eigenaarschap vergroot. Het maken van een ontwerp vindt plaats via een sociaal traject, waarbij bewoners hun herinneringen aan 'buiten spelen' of 'buiten zijn' vertellen. Met de verhalen wordt een vertaling gemaakt in type beplanting en mogelijke objecten en activiteiten. Mensen delen hun verhaal en krijgen een tastbare herinnering in de Buurttuin.

De uitkomst is een gebied met een eigen identiteit. Bewoners kunnen deze leefomgeving gebruiken als verlengde van de eigen tuin. Bewoners van andere delen uit de wijk kunnen de tuinen ook gebruiken. Bijvoorbeeld als onderdeel van een ommetje. Afspraken over het gebruik kunnen vast worden gelegd in een overeenkomst om te voorkomen dat bewoners de ruimte claimen. Het blijft openbaar toegankelijk.

5.4.3 Malburgen: vergroenen, verduurzamen, ontmoeten langs het Groene Lint

Malburgen is ooit ontworpen als 'tuinwijk' waar mensen in het groen konden wonen. Veel woningen hadden zelfs een eigen moestuin. De wijk heeft zich echter ontwikkeld tot een wijk met veel sociale problemen. In de wijk zijn de verschillen in buurten opvallend. De wijk is in de loop der jaren op veel plekken versteend en de gemiddelde bewoner heeft zelf ook meer met tegels dan met natuur. Hierdoor is op veel plekken, zowel in de openbare ruimte als in de tuinen, het groene karakter van de wijk verdwenen. Pleinen, straathoeken en winkelcentra zijn versteend en zien er troosteloos uit; en de drie buurten die samen Malburgen vormen, behoren tot de top-6 buurten met meest versteende tuinen van Arnhem: in Malburgen-Oost (noord) is 71% van het tuinoppervlak verhard (#1), in Malburgen-Oost (zuid) 69% (#2) en in Malburgen-West 64% (#6). Dit is ver boven het gemiddelde van 51% in Arnhem (bron: Stichting Steenbreek, 2019).

We werken toe naar een groenere wijk: de meest versteende plekken worden onthard en vergroend en er ontstaat een groene verbinding- en ontmoetingsroute voor mensen en dieren. Dit met kwalitatief en kwantitatief groen dat bijdraagt aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, ontspanning en ontmoeten in de buurt en leefbaarheid en veiligheid. Dit in samenspraak met bewoners: samen met hen wordt bepaald waar te ontharden, waar openbaar groen te versterken, verbeteren, uit te breiden en te verbinden.

Het Groene Lint is een unieke verbindingszone tussen Park Malburgen-West en Immerloo-park en is door bewoners bedacht. Met de route worden verschillende woon- en groengebieden met elkaar verbonden. Hiermee ontstaat een groene wandelroute als verbinding door de wijk waar bewoners kunnen spelen, wandelen, bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. Het ontwerp voor de hele route maken we met een intensief participatietraject met de bewoners.

Figuur 12
Bestaande speeltuin in één van de buurttuin-locaties Presikhaaf-West

Figuur 13
Luchtfoto van één van de drie locaties

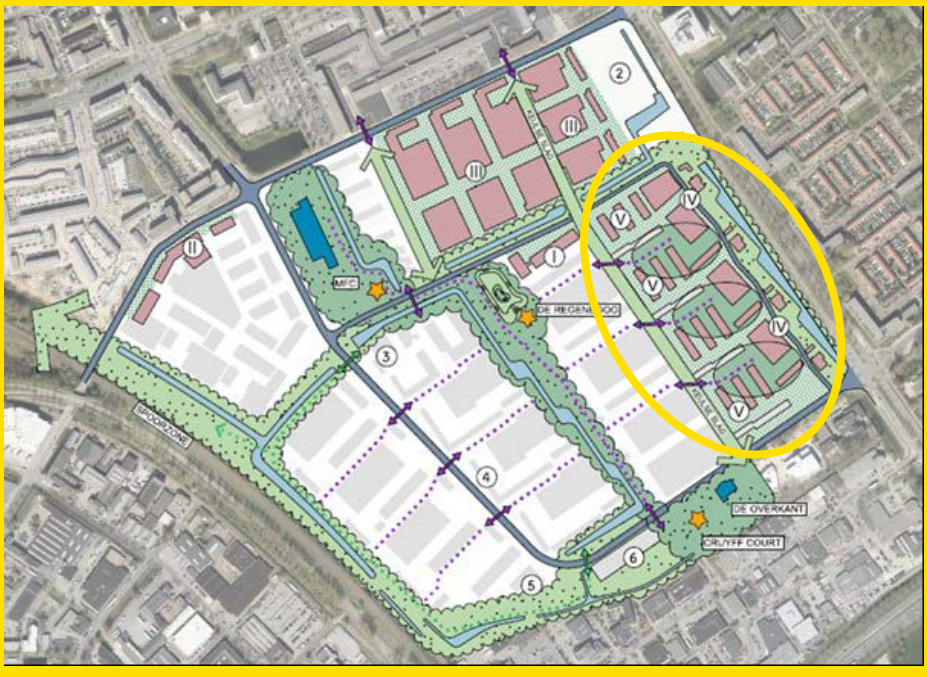

Figuur 14

Het grootste deel van de route grenst aan het particulier bezit dat we willen aanpakken. Telkens als een stukje van dat bezit wordt aangepakt, wordt de realisatie/uitvoering van dit Groene Lint daar aan vast gekoppeld.

De deelprojecten die we aanpakken zijn (van links naar rechts op de kaart):

- Winkelcentrum Hoefbladlaan: plein ontstenen en vergroenen;
- Dovenetellaan: bestaand groen versterken;
- Pastinaakstraat: bomen planten, plantvakken uitbreiden, hitteplek ontstenen;
- De Monchyplein: huidig verkeersplein wordt compact en nieuwe ruimte wordt samen met huidig plantsoen opnieuw ingericht, waarin o.a. wadi en natuurvriendelijke beplanting een opvallend statement/ontwerp vormen voor de biodiverse stad;
- Nijmeegseweg middenberm De Monchyplein t/m Rijnhal: nieuwe aanplant van bomen en gazon wordt bloemen/kruiden;
- Winkelcentrum Drieslag: plein ontstenen en vergroenen;
- Veldbloemenlaan (gazon): bestaand groen versterken;
- St. Gangulpusplein/Middelgraaflaan: nieuw groen langs gevels en pergola's;
- Akkerwindestraat: bomen planten, nieuwe plantvakken en bestaand groen versterken;
- Zwanenbloemlaan: binnentuinen vergroenen met eetbaar groen.

Bewoners hebben een actieve rol bij de planvorming, uitvoering en beheer van het project. Door hun eigen buurt te vergroenen voelen ze zich meer betrokken bij hun eigen leefomgeving en nemen meer verantwoordelijkheid voor het prettig inrichten en ingericht houden ervan. De route zoals die door de bewoners is bedacht, loopt door buurtjes die nu nog zeer versteend zijn en langs meerdere sociale ontmoetingsplekken, waaronder het MultiFunctioneel Centrum De Spil, Jongerencentrum Fresh, Winkelcentrum Hoefbladlaan, Winkelcentrum Drieslag, het Islamitisch Centrum en Wijkcentrum de Hobbit.

Planning

Groene Lint Malburgen en Buurttuinen Presikhaaf (Q3 2021- Q3 2024)

Deze twee projecten in de openbare ruimte gaan we direct verder brengen.

Aangrenzende openbare ruimte (Q3 2021- Q1 2030)

Waar wij de noodzaak zien de aangrenzende openbare ruimte aan het particulier woningbezit op te pakken zullen wij dit gelijktijdig oppakken met de renovatie van de woningen of eerder indien mogelijk of wenselijk vanuit de wijk.

5.4 Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak

Net als dat we samen optrekken met de corporatie bij de renovatie van de woningen, werken we nauw samen bij een stevige integrale sociale aanpak die nodig is om de wijk te versterken. Dit doen we op de terreinen veiligheid en leefbaarheid, zorg en gezondheid, onderwijs en werk.

Ontzorgen rondom de renovatie en verduurzamen particuliere woningen.

Er wordt ingezet op uitvoering met en door de wijk zelf in de vorm van ontzorgingspakketten, energiecoaches, wijkconciërges,

Figuur 15 Groene Lint Malburgen

zolderopruimploegen, ambassadeurs in de wijk zoals ondernemers en verenigingen. De door de raad vastgestelde energie-armoede -aanpak is juist ook bedoeld voor de groep bewoners waar het Volkshuisvestingsfonds op gericht is. We zetten deze aanpak dan ook intensief in.

Onderwijs- en werkgelegenheidkansen

De opgaaf brengt een forse investering en concreet werk met zich mee: hierbij kan werk dat voortvloeit uit de inspanningen gericht renovatie en verduurzamen van de particuliere woningen worden opgeteld bij het formele werk van wijkondernemers en de informele klussen van buurtbewoners. Dit biedt kansen voor de vele werkzoekenden uit Arnhem-Oost: van mensen die al langer langs de kant staan tot mensen die door de coronacrisis in de WW zijn gekomen of een beroep hebben moeten doen op de TOZO, van voortijdig schoolverlaters tot zij-instromers zoals statushouders, van jong tot oud, van praktisch geschoolden tot hoger opgeleiden enzovoorts. Met als doel een bijdrage te leveren aan de eigen woonomgeving en weer trots te worden op hun wijk. De ervaringen die op zijn gedaan met wijkgerichte sociaal-ondernemende initiatieven, zoals bijvoorbeeld Buurt-BaanBureau, HetBroekOmhoog, Klassewerk, BuurtGroenBedrijf en PresikhaafUniversity, maar ook succesvolle initiatieven van elders, zoals www.deberoepentuin.nl worden hier ontwikkeld en ingezet. Hierbij wordt samengewerkt met de corporaties, met het onderwijs in de wijk en met Arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, Werk & Inkomen (bureau Nieuwkomers), jongerenwerk, maar ook organisaties zoals bijvoorbeeld Refugeecompany.

Achter de voordeur-aanpak

Met deze renovatie en verduurzamingsaanpak zitten we direct bij de bewoners aan tafel. We zijn langdurig betrokken en bouwen van daaruit een band op met bewoners. Essentieel in deze aanpak is dat de renovatie-aanpak wordt uitgevoerd door mensen die een afspiegeling vormen van de wijk, zodat mensen zich herkennen en er daarmee een band opgebouwd kan worden. Via deze weg proberen we bewoners naast de renovatie van de woning op weg te helpen op onderwerpen als taalproblemen, laaggeletterdheid, participeren, financiën en een netwerk opbouwen (eenzaamheid).

Adhesieverklaring sociale partners Arnhem-Oost-aanpak (VNO-NCW Regio Arnhem-Nijmegen, Arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, Presikhaaf University, AM-Support, SWOA, Rijnstad)

Net als de gemeente Arnhem zien wij dat in de wijken van Arnhem-Oost de problemen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, leefbaarheid en veiligheid, wonen en gezondheid zich hebben opgehoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en verschillende bondgenoten daarbij samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Een grote investering in de fysieke doorbraken voor Arnhem-Oost, het renoveren en verduurzamen van woningen, het aanpakken van schimmelwoningen, het opkopen van overlastgevende panden, het aanpakken van de openbare ruimte, is een enorme stap voor de doorbraken voor Arnhem-Oost en heeft ook effect op de sociale vooruitgang. Het levert werk en stages of, beter betaalbare woningen, een prettiger huis om in te wonen en een veiligere en beter leefbare omgeving.

Daarom steunen wij als bondgenoten in de (sociale) aanpak voor Arnhem-Oost een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds wij van harte.

We grijpen deze kans aan om vervolgens toe te leiden naar een hulp- en activeringsaanbod. Voor een oplossing van die problemen verbinden we de Achter de voordeur-aanpak met de integrale sociale aanpak binnen de Arnhem-Oost-aanpak, zodat we niet alleen zien welke problemen er zijn, maar er ook iets aan kunnen doen. In Arnhem hebben we samen met corporaties op kleine schaal ervaring opgedaan met een dergelijke aanpak in Immerloo (www.achterdevoordeur.com) waaruit blijkt dat 80% van de bewoners hiermee een zetje in de goede richting krijgen. Corporaties en gemeente werken hierbij intensief samen met welzijnsorganisaties uit de wijken, sociale wijkteams, politie, handhaving en Boa's en de Teams Leefomgeving.

6. Kwetsbaarheid buurten en impact van de maatregelen

6.1 Kwetsbaarheid aan te pakken buurten

Op de kaart weergegeven staan de 5 wijken van Arnhem-Oost. De aanvraag richt zich op in totaal 7 PC4-gebieden binnen deze wijken. Deze buurten zijn met naam aangeduid op de kaart. Hoewel deze buurten ten opzichte van elkaar verschillende sterktes en zwaktes kennen, kenmerken ze zich gemiddeld genomen door een aantal problemen, zowel ten opzichte van de rest van Arnhem als ook ten opzichte van Nederland als geheel.

Onder kwetsbaar gebied worden wijken en buurten verstaan waar de leefbaarheid onder druk staat.Het ministerie van BZK hanteert hiervoor de volgende indicatoren:

- Wonen: de samenstelling van woningtypen en huishoudens is volgens de gemeente kwetsbaar, en het aantal verhuizingen binnen korte tijd is relatief hoog. Ook kan er sprake zijn van een ondergemiddelde woningkwaliteit. Bijvoorbeeld doordat er veel sprake is van achterstallig onderhoud.
- Veiligheid: de buurt presteert ten opzichte van de rest van de gemeente ondergemiddeld op het terrein van de veiligheid. Denk daarbij aan veiligheidsincidenten en incidenten aangaande sociale problemen in de buurt, etc.
- Werk en inkomen: de bewoners van de buurt presteren ten opzichte van de rest van de gemeente ondergemiddeld op het terrein van werk en inkomen. Denk daarbij aan de uitkeringsafhankelijkheid van huishoudens (bijstand, WW, Wajong, arbeidsongeschiktheid), langdurige bijstandsuitkering van langer dan één jaar, lager gemiddeld huishoudinkomen, huishoudens met kinderen met een inkomen tot het sociaal minimum, werklozen, etc.
- Opleiding en jeugdhulp: de bewoners van de buurt hebben een lager dan gemiddeld opleidingsniveau en hoger dan gemiddeld gebruik van jeugdhulp. Denk daarbij aan het aantal kinderen dat gebruik maakt van jeugdhulp, het aantal voortijdige schoolverlaters of het hoogst behaalde opleidingsniveau, etc.

Het ministerie van BZK stelt als voorwaarde voor het Volkshuisvestingsfonds dat de aanvraag zich richt op een gebied dat ondergemiddeld scoort op de indicator wonen en op minstens één van de andere indicatoren veiligheid, werk en inkomen en opleiding en jeugdhulp.

Hieronder gaan we kort op deze kenmerken in voor de betreffende PC4 gebieden.

PC 4 - gebieden	Buurten
6822	Onder de Linden, Klarendal-Noord, St. Janskerkstraat e.o.
6823	Geitenkamp
6826	Presikhaaf III
6828	Statenkwartier, Arnhemse Broek
6832	Immerloo I, Zeegsingel e.o.
6833	Kamillehof, Groene Weide
6841	Malburgen-West

Figuur 16

Voor de indicator **wonen** hebben we gekeken naar:
- Aandeel koopwoningen onder € 175.000 WOZ-waarde: In alle PC-4 gebieden is dit aandeel hoger dan het Arnhems gemiddelde.
- Leegstand CBS: Deze ligt gemiddeld rond het Arnhems gemiddelde.

Voor de indicator **veiligheid** hebben we gekeken naar:
- Aantal geweldsincidenten per 1000 inwoners: Deze ligt in PC4-gebied 6832 hoger dan gemiddeld in Arnhem. In de overige gebieden is deze lager.
- Aantal vermogensdelicten per 1000 inwoners: Deze ligt in alle gebieden onder het gemiddelde van Arnhem.

Met betrekking tot veiligheid valt op dat deze wijken op de leefbarometer van BZK op de dimensie veiligheid wel negatief scoren (zie hoofdstuk 2), terwijl ze op basis van de politiemonitor (geweld en vermogen) niet ondergemiddeld scoren (zie tabellen hieronder). Dit kan een gevolg zijn van het feit dat geweldsmisdrijven verhoudingsgewijs meer plaatsvinden in bv uitgaansgebieden. Een andere reden kan gelegen zijn in de grotere politie-inzet juist in de benoemde gebieden.

Voor de indicator **werk en inkomen** hebben we gekeken naar:
- Aandeel in bijstand: In alle PC4-gebieden behalve 6833 ligt dit aandeel boven het gemiddelde in Arnhem.
- Netto arbeidsparticipatie: Deze ligt in alle PC4-gebieden lager dan gemiddeld in Arnhem.

Voor de indicator **opleiding en jeugdhulp** hebben we gekeken naar:
- Aandeel laagopgeleiden: In alle buurten zijn er veel meer laag opgeleiden dan het stedelijk gemiddelde.
- Aandeel jeugdzorg: Deze ligt in Arnhem gemiddeld rond de 10%. In PC4-gebied 6823 ligt deze met 16% ver boven dit gemiddelde.

PC 4 - gebieden	aantal woningen	leegstand (CBS)	koop-woningen onder 175.000 (WOZ)	Gewelds-delicten per 1000 huishoudens (Politie)	Vermogens-delicten per 1000 huishoudens (Politie	Laagop-geleidheid (CBS)	Jongeren Jeugdzorg (CBS)	Bijstand (CBS)	Netto Arbeids-participatie (CBS)
6822	3835	4%	21%	15	81	32%	9%	10%	63%
6823	3760	3%	36%	20	32	48%	16%	13%	53%
6826	4830	3%	60%	9	36	45%	6%	12%	56%
6828	5845	4%	24%	9	38	35%	6%	10%	60%
6832	2630	5%	53%	26	101	50%	7%	9%	51%
6833	2940	2%	46%	21	56	34%	8%	7%	65%
6841	2080	2%	21%	19	70	35%	7%	9%	63%
Gemeente	75632	4%	15%	21	103	28%	10%	7%	66%

PC 4 - gebieden	Buurten	Wonen	Veiligheid*	Werk/ Inkomen	Opleiding / Jeugdhulp	kwetsbaar
6822	Onder de Linden, Klarendal-Noord, St. Janskerkstraat e.o.	ja	nee	ja	ja	ja
6823	Geitenkamp	ja	nee	ja	ja	ja
6826	Presikhaaf III	ja	nee	ja	ja	ja
6828	Statenkwartier, Arnhemse Broek	ja	nee	ja	ja	ja
6832	Immerloo I, Zeegsingel e.o.	ja	ja	ja	ja	ja
6833	Kamillehof, Groene Weide	ja	nee	ja	ja	ja
6841	Malburgen-West	ja	nee	ja	ja	ja

* Dit is de veiligheid gementen op basis van aantal gewelds- en vermogensmisdrijven per 1.000 inwoners

Op basis van bovenstaande indicatoren worden alle gebieden waar de aanvraag op ziet als kwetsbaar beoordeeld. In de tabel op paigna 31 is dit weergegeven. Hierbij geeft een "ja" aan dat slechter wordt gepresteerd ten opzichte van de rest van de gemeente, een "nee" betekent dat gelijk of beter wordt gepresteerd ten opzichte van de rest van de gemeente.

Op basis van de beschikbare landelijke data constateren we dat alle PC4 gebieden in de aanvraag zich als kwetsbaar kwalificeren.

6.2 Impact van de maatregelen

Om inzicht te krijgen in de impact van de maatregelen in het kader van het Volkshuisvestingsfonds hebben wij Rebel gevraagd vanuit een economische bril naar de maatregelen te kijken, om zo het beoogde effect goed te kunnen duiden. Dit bureau is een landelijke autoriteit op het gebied van maatschappelijke kosten-baten analyses. In deze paragraaf geven we één op één hun bevindingen weer:

De maatregelen binnen het hier beschreven programma gaan telkens uit van een andere probleemanalyse. Ze hebben allemaal een "eerste orde effect": dat is het direct zichtbare en meetbare resul-

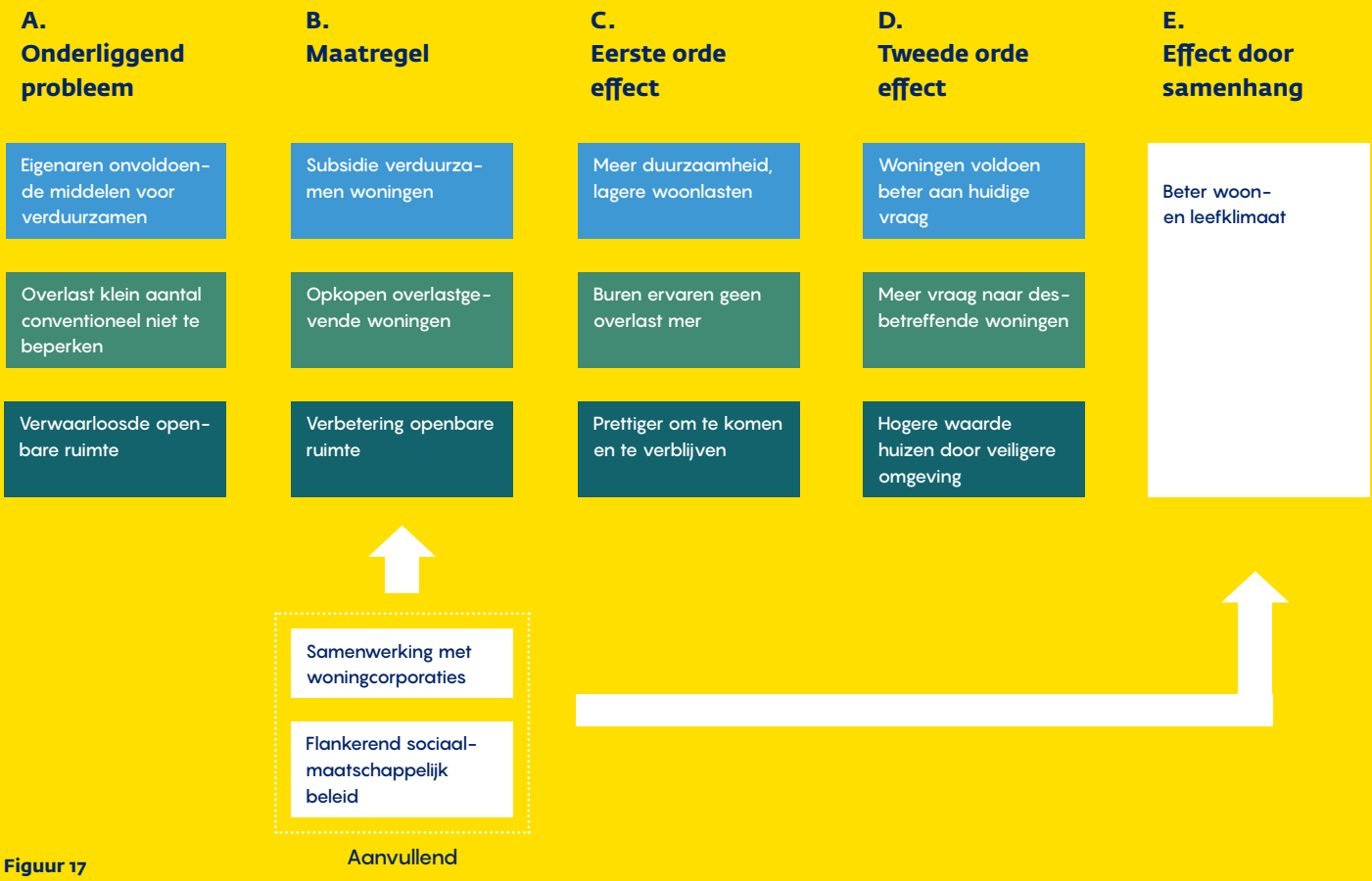

Figuur 17

taat van de maatregelen. Maar daarnaast hebben de maatregelen ook nog een "tweede orde effect": dat is het resultaat dat indirect ontstaat als gevolg van het eerste orde effect. En tenslotte hebben de maatregelen nog een effect dat ontstaat door de samenhang van de maatregelen met elkaar, en met de flankerende maatregelen (samenwerking met corporaties en sociaal-maatschappelijk beleid).

In figuur 18 schetsen we de zogenaamde "effectenboom" van de maatregelen, daaronder gaan we er nader op in.

Effecten maatregel 1: subsidie verduurzamen particuliere woningen

De eerste maatregel betreft het verlenen van subsidies ten behoeve van het verduurzamen van particuliere woningen. Daarmee helpen we woningeigenaren in de desbetreffende gebieden die niet over voldoende financiële en ruimte beschikken om deze opgave zelf aan te pakken. Ook is er hierdoor veelal sprake van het ontbreken van mentale ruimte. Objectieve cijfers, zoals de terugverdiencapaciteit van een maatregel, en instrumenten, zoals een gemeentelijke duurzaamheidslening, zijn onvoldoende om deze eigenaren over de streep te trekken. Deels omdat ze financieel al krap zitten en deels omdat ze te maken hebben met sociaal-maatschappelijke problemen waardoor ze deze opgave er niet bij kunnen hebben. Er wordt gewerkt met een menukaart van ingrepen, zodat geborgd is dat de renovatie en verduurzamingsmaatregel goed aansluit bij het specifieke "duurzaamheidstekort" van elke woning.

Het meest directe effect is dat met deze maatregel 1.754 woningen in Arnhem-Oost verduurzaamd zijn. Dat leidt tot minder energieconsumptie – wat goed is voor de Nederlandse duurzaamheidsambities – en tot lagere woonlasten voor de woningeigenaren.

Het indirecte effect hiervan is de verschuivende woonvraag. De afgelopen jaren is het gemiddelde te koop staande huis – door duurzame nieuwbouw en verduurzaming van bestaande bouw – steeds duurzamer geworden., Dit is af te lezen aan een beter energielabel (zie onderstaande afbeelding; bron: https://www.clo.nl/indicatoren/nl0556-energielabels-woningen).

Hierdoor verschuift wat een koper op de woningmarkt als 'normaal' ervaart. Een energielabel van D of slechter was in 2010 nog 'normaal' in die zin dat het 48% van de woningen betrof. In 2019 hadden nog maar 28% van de woningen een label van D of slechter. Dit aandeel zal verder blijven dalen, waardoor kopers steeds

Energielabels woningen naar jaar van opname

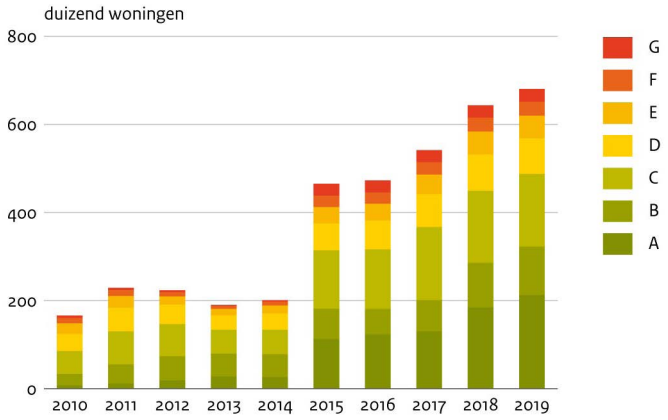

Bron: RVO

Figuur 18

meer een "discount" zullen rekenen voor woningen met zo'n laag energielabel. Ofwel: de woningen in Arnhem-Oost voldoen steeds in mindere mate aan de vraag, tenzij ingegrepen wordt door te verduurzamen. Onze maatregel verbeterd daarmee de balans tussen vraag en aanbod.

Aanpassingen aan woningen in het kader van energietransitie en binnenklimaat (slecht geïsoleerde huizen, tocht, schimmelproblematiek) zijn van invloed op de gezondheid en het welbevinden van mensen. Hierbij gaat het vooral om het binnenklimaat, niet zo zeer om het energiegebruik. De Gezondheidsraad heeft in een recent advies op het belang van de renovatie en verduurzaming in relatie tot gezondheid gewezen. (https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2020/07/14/gezonde-energietransitie-in-de-gebouwde-omgeving)

Effecten maatregel 2: opkoop circa 25 woningen

De tweede maatregel is het opkopen van een klein aantal (circa 25) woningen waarvan het gebruik op dit moment voor overlast zorgt. Direct effect hiervan is dat de overlast wordt weggenomen. Dit is vooral relevant voor bewoners van woningen in de nabijheid van deze woningen. Aangezien het om een ingrijpende maatregel gaat, zal deze niet worden genomen bij een "normale", lees: één-op-één, burenruzie. Het gaat altijd om situaties waarbij vanuit één woning overlast wordt veroorzaakt voor een groot aantal woningen. Het directe effect is: overlast verlichten voor

omwonenden. Economisch gezien ontstaat hierbij een hefboomeffect: een ingreep bij één woning leidt tot verbeteringen bij x woningen, en ingreep bij 25 woningen dus tot verbeteringen bij 25*x woningen.

Het indirecte effect hiervan is wederom te zien op de woningmarkt. Het is aannemelijk dat er minder of zelfs geen vraag is naar woningen waarbij sprake is van overlast door buren, zeker als het om overlast van dusdanige omvang gaat. De desbetreffende (25*x) woningen zijn daarmee economisch niet op een efficiënte manier betrokken bij het samenspel van vraag en aanbod: de woningmarkt is op deze plekken verstoord door overlastgevende woningen. Het wegnemen van de oorzaak van overlast leidt ertoe dat omliggende woningen weer bij het reguliere aanbod horen, waardoor er meer balans ontstaat tussen vraag en aanbod.

Effecten maatregel 3: investeren in openbare ruimte

De derde maatregel betreft het verbeteren van de openbare ruimte in de wijk. Deze nodigt vaak te weinig uit tot ontmoeten, spelen en bewegen, kortom: meedoen. Hierbij is er sprake van een duidelijk direct effect: de openbare ruimte wordt een aantrekkelijkere plek om te verblijven. Ook wordt een goed ingerichte openbare ruimte, waar een divers publiek verblijft, ervaren als een veilige plek.
Dat leidt tot een tweede orde effect: een wijk die als veilig wordt ervaren, zal door (potentiële) huurders en woningeigenaren hoger gewaardeerd worden, wat terug te zien is in de waardeontwikkeling van de woningen.

Aanvullende maatregelen en effecten van samenhang

Naast de drie fysieke ingrepen zijn er twee aanvullende maatregelen: ten eerste een nauwe samenwerking met corporaties in de wijk, en ten tweede flankerend beleid op sociaal-maatschappelijk gebied. Beide hebben ze hun eigen effecten, maar versterken ook de effecten van de fysieke ingrepen.
De samenwerking met corporaties leidt ertoe dat echt wijkgericht gewerkt kan worden. Zo voorkomen we dat de tweedeling in een buurt ontstaat tussen bijvoorbeeld verduurzaamde woningen en woningen met achterstallig onderhoud. Zo ontstaat een totaal plaatje: een groot deel van de woningen én de openbare ruimte wordt aangepakt, én enkele bronnen van overlast worden opgelost. In samenhang wordt de wijk naar een nieuw niveau getild.
Daarbij helpt ook dat de 'hardware' (fysieke ingrepen door gemeente en corporaties) wordt aangevuld door "software", of zoals burgemeester Marcouch het heeft geformuleerd: "niet alleen dubbel glas plaatsen, maar ook verder kijken naar wat een gezin nodig heeft". Zo leveren wij een bijdrage om vooral multiprobleemgezinnen (laaggeletterdheid, werkloosheid, armoede, schulden, zorgvraag etc.) verder te helpen. Ook hier geldt dat de kracht van de aanpak ontstaat uit de samenhang van maatregelen: we helpen mensen aan een betere thuissituatie én een betere wijk om te leven

7. Organisatie

In Arnhem staat al jaren lang een sterke programma- en projectorganisatie met programma- en projectmanagers die sturing geven aan processen en projecten managen in opdracht van het bestuur van onze stad. Hierin is de programmamanager de ambtelijk (gedelegeerd) opdrachtgever. Daar waar meerdere projecten spelen wordt voor een gebied een ontwikkelmanager aangesteld om de integraliteit tussen de projecten te bewaken en waar koppelkansen liggen deze te pakken.
Op hoofdlijnen ziet de projectorganisatie als volgt uit:

Samenwerkingstafel Arnhem-Oost Kring Samenwerking min BZK

Stuurgroep
(Burgemeester en Wethouders, corporatie bestuurder + programmamanager)

Woningbouwcorporaties, Sociale partners, Onderwijsinstellingen & Economic Board

Ontwikkelmanager
Fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost

Project-/ participatie managers
fysieke en sociale opgave (Per wijk een)

Project-ondersteuning
(projectsecretaris)

Assetmanager corporatie
(afhankelijk van gespikkeld bezit)

Communicatie-adviseur
(gericht op ontzorging en / ondersteuning van bewoners)

Gemeentelijk ondersteuningsteam
Openbare Ruimte / Teams Leefomgeving / Handhaving / Veiligheid / Gebiedsteams Werk en Inkomen / Juridische Zaken / Financiën/ Vastgoed

Klankbordgroep bewoners/ belanghebbenden
op projectniveau

Partners uit de wijken/stad
Politie / BOA's / Zorg en Welzijnswerk (gericht op armoede, schulden werk en zorg) / Sociale Wijkteams / Onderwijs / Scalabor / Activerend Werk

Samenwerkingstafel Arnhem-Oost Kring

In de samenwerkingstafel (Arnhem-Oost Kring) werken we samen met het ministerie van BZK en 10 professionele stakeholders met goed Arnhemse netwerk binnen bijvoorbeeld corporatieland, welzijnsorganisaties, werknemersorganisaties, arbeidsontwikkelbedrijf, onderwijs, politie aan de ambities van Arnhem-Oost. De burgemeester is de voorzitter van het overleg. Het overleg dient als klankbord en adviesorgaan maar worden ook ingezet om eigenstandig thema's op te pakken.

Stuurgroep Arnhem-Oost

Burgemeester en Wethouders vormen samen met de programmamanager het gemeentelijke deel van de stuurgroep. Deze werkt nauw samen en stemt af met woningbouwcorporaties onder een set van prestatieafspraken. Specifiek voor Arnhem-Oost is er daarnaast een samenwerkingstafel opgezet die fungeert als een groep bondgenoten op doelstellingniveau en partners bij uitvoering van de vier ontwikkellijnen.

Programmamanager

Arnhem-Oost kent vier ontwikkellijnen zoals beschreven in hoofdstuk 3 en de programmamanager geeft op doelniveau invulling aan deze lijnen in samenspel met Burgemeester en Wethouders. Binnen de vier ontwikkellijnen worden waar nodig gedetailleerde organisatie opgericht passend bij de opgave.

Ontwikkelmanager fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds

Binnen de ontwikkellijn "Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte" is voor fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkhuisvestingsfonds is een ontwikkelmanager aangesteld. De ontwikkelmanager is de spin in het web en zorgt voor ontwikkelkracht en stakeholder management. Hierdoor worden er slagvaardig stappen gezet en komen projecten tot uitvoering. Het gevaar van een integrale opgave is vaak dat men eerst alles helder wil hebben en alles wil overzien al vorens te starten. Echter, opgaves kunnen niet wachten op elkaar en daar waar je een hebt project afgerond ontstaat al weer een nieuwe opgave. De ontwikkelperspectieven, handelingskaders en wijkprogramma's zoals deze opgesteld zijn voor de Arnhem-Oost wijken geven kaders waar binnen projecten zelfstandig kunnen draaien zonder de integrale opgave uit het oog te verliezen.

Projectgroep per project

Project-participatiemanager

Per wijk in Arnhem-Oost is een project-participatiemanager verantwoordelijk voor alle projecten die er lopen, ondersteunt door een projectsecretaris en waar nodig een assistent projectmanager.

Projectsecretaris

De projectsecretaris is ondersteunend aan de verschillende projecten in de wijk en waar mogelijk ook wijk overstijgend.

Assetmanager corporaties

Daar waar we bij het renovatieaanbod samen optrekken met de corporaties neemt de assetmanager van de betreffende corporatie deel aan de projectgroep.

Communicatieadviseur

Voor Arnhem-Oost is een fulltime communicatiemanager aangesteld die vanuit haar expertise ondersteunend is aan de project-/participatiemanagers voor alle Arnhem-Oost projecten.

Ondersteuning/Klankbord

Gemeentelijk ondersteuningsteam

Waar nodig zal er ondersteuning geboden worden door het gemeentelijke ondersteuningsteam vanuit openbare ruimte, gebiedsteam werk en inkomen en Teams leefomgeving etc. Met de wijkmanagers van Teamsleefomgeving trekken wij samen op. Zij zijn immers de oren en ogen naar de wijk.

Klankbordgroep

Voor de renovatieopgave zullen wij per wijk een afvaardiging van bewoners vragen met ons actief mee te denken het renovatieaanbod te ontwikkelen. Voor de projecten in de openbare ruimte werken wij reeds samen met een afvaardiging van bewoners en belanghebbenden. Dit zullen wij continueren.

Partners uit de wijk/stad

Veel partners uit de wijk/stad werken op dit moment al samen in de Arnhem-Oost wijken als ondersteuningsteam bij de verschillende opgave. Ook voor de renovatieopgave voor particuliere woningeigenaren zoeken wij deze samenwerking op.

8. Participatie en communicatie renovatie-aanbod en aanpak openbare ruimte Arnhem-Oost

8.1 Participatiestrategie Arnhem-Oost

De Arnhem-Oost aanpak is gericht op het creëren van gelijke kansen voor alle Arnhemmers. De opgaven in de vijf kwetsbare wijken van Arnhem-Oost hebben betrekking op onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid. Gezien de langjarige aanpak (18 jaar) staat het perspectief van jongeren centraal.

Bewonersparticipatie speelt een grote rol in de Arnhem-Oost-aanpak, de aanpak betreft immers de directe leefomgeving. Steeds wordt gekeken in welke vorm dit het beste kan, gezamenlijk met professionals in themasessies, gebruikmakend van panels, klankbordgroepen of persoonsgericht met een specifieke vraag. In een fysieke of online setting worden bewoners en betrokkenen gevraagd mee te praten. Aandachtspunt hierbij is dat niemand wordt uitgesloten, iedereen kan meepraten, terwijl specifieke vraagstukken bij de direct betrokkenen worden neergelegd.

Meerwaarde van participatie is niet alleen het vergroten van het draagvlak maar ook toename in de verbondenheid met dat wat er speelt in de wijk en de mogelijke oplossingen daarvoor en dat het handelingsperspectief geeft.

De doelgroep profielen zijn daarbij leidend. Voor veel bewoners in Arnhem-Oost is de verduurzaming van hun woning namelijk complex; zij zijn met andere dingen bezig die op dit moment meer prioriteit hebben. Het is zaak om een participatieaanpak te ontwikkelen die past bij hun leven, wensen en (financiële en mentale) mogelijkheden.

Koppelkansen benutten

Participatie van bewoners is cruciaal. Wij realiseren ons dat de renovatie-aanpak reikt tot achter de voordeur van elke woning. Een enorme opgave maar ook een kans! Dit biedt ons als gemeente de mogelijkheid om in gesprek te komen. Thema's als vereenzaming, gezondheid, leefbaarheid, veiligheid en armoede komen op tafel. De kunst is om de meningen, ideeën en behoeften van bewoners zo goed mogelijk te koppelen aan de opgaven waar we als gemeente voor staan.

Op maat meedoen

Niet alle onderdelen van het participatieproces zijn voor dezelfde mensen interessant of belangrijk. De een wil zo vroeg mogelijk betrokken worden en de ander juist pas wanneer er meer duidelijk is. In de participatiestrategie voor Arnhem-Oost wordt het proces daarom in stukken geknipt. Mensen worden steeds in staat gesteld op maat mee te doen.

Ontzorgen

De mate waarin particuliere woningeigenaren mee willen doen hangt grotendeels samen met de aantrekkelijkheid van het 'renovatieaanbod'. Gelet op de doelgroep profielen voor deze wijken is dit extra belangrijk. Daarom is het van belang dat het aanbod voor de woningeigenaar een compleet ontzorgingspakket is. Er wordt maatwerk geleverd in het (ontzorg-)aanbod, zodat het voor iedereen aantrekkelijk is om mee te doen.

Meedenken.arnhem.nl

Wij beschikken over een digitale participatietool (meedenken.arnhem.nl). Via deze tool kunnen stellingen worden getoetst, enquêtes worden uitgezet en ook een interactief platvorm worden gecreëerd.

8.2 Voorbeelden van wat we al doen in Arnhem Oost

Arnhem-Oost Kring

In de samenwerkingstafel (Arnhem-Oost Kring) werken we samen met het ministerie van BZK en 10 professionele stakeholders met goed Arnhemse netwerk binnen bijvoorbeeld corporatieland, welzijnsorganisaties, werknemersorganisaties, arbeidsontwikkelbedrijf, onderwijs, politie aan de ambities van Arnhem-Oost. De burgermeester is de voorzitter van het overleg. Het overleg dient als klankbord en adviesorgaan maar worden ook ingezet om eigenstandig thema's op te pakken.

Ontwikkelperspectieven en Handelingskaders

De gemeente werkt met professionals, ondernemers en bewoners uit de wijk gezamenlijk aan een Ontwikkelperspectief voor Presikhaaf 3. Voor Geitenkamp en Malburgen is er recent een handelingskader opgesteld met actieve inbreng vanuit bewoners. Een Ontwikkelperspectief geeft bestaande opgaven die al in gang gezet zijn weer, beschrijft nieuwe opgaven die op korte termijn opgepakt worden en ambities op de langere termijn. Daarbij zijn drie hoofdlijnen belangrijk: de openbare ruimte, de noodzakelijke

opgave van de woningvoorraad en het versterken van de sociale en fysieke verbindingen. Het resultaat is een compacte, beeldende visie die ambities, kansen en bedreigingen in beeld brengt voor gemeente, eigenaren, belanghebbenden en omwonenden. Het Ontwikkelingsperspectief biedt tevens heldere kaders voor de verdere uitwerking van concrete stedenbouwkundige plannen en bouw- en inrichtingsplannen t.a.v. het gemeentelijke (grond) eigendom en private initiatieven. Daarnaast bevat het Ontwikkelperspectief ook een plan van aanpak voor de langere termijn op het gebied van veiligheid, leefbaarheid, de energietransitie en de woonopgave.

Wijkgesprekken energietransitie

In de Arnhem-Oost wijken zijn de afgelopen maanden gesprekken gevoerd met bewoners over de energietransitie. Om zoveel mogelijk bewoners te bereiken hebben we dat op verschillende manieren gedaan. Kleinschalige gesprekken binnen verschillende buurtclubs, online wijkavonden, gesprekken fysiek in de wijken met de inzet van Lijn2030, ons mobiele energieloket. In Presikhaaf en Malburgen hebben wij samengewerkt met Presikhaaf University en Empowering Nisa aan het 10 x 10 projecten. In beide wijken gingen 10 jongeren met een etnische achtergrond binnen hun eigen netwerk met 10 huishoudens in gesprek. Zo zijn 200 huishoudens bereikt! De gesprekken gingen over energiebewustwording en hoe je kunt besparen. We hebben opgehaald wat er speelt en leeft, waar behoeftes liggen en waar bewoners zich zorgen over maken. Door deze aanpak hebben wij de eerste wijkbewoners weten te mobiliseren en enthousiasmeren. Voor de energietransitie hebben wij de campagne 'Arnhem AAN' ontwikkeld (www.arnhemaan.nl). Informatie over het renovatieaanbod in de Arnhem-Oost wijken gaat hier ook een prominente plek krijgen.

Groenagenda

Voor alle wijken in Arnhem-Oost is met intensieve betrokkenheid van bewoners een groenagenda opgesteld. Onlangs is in het Arnhemse Broek een eerste hittesafari georganiseerd, wat groot succes was.

Participatie Buurttuinen Presikhaaf en Groene Lint Malburgen

Onderdeel van deze aanvraag zijn fysieke ingrepen in de openbare ruimte in Presikhaaf en Malburgen. Zowel bij het initiatief Buurttuinen in Presikhaaf als het Groene Lint in Malburgen zijn al lange tijd bewoners, ondernemers en wijkprofessionals betrokken. Samen geven we kaders vorm, ontwerpen en denken we na over de doelen die gehaald kunnen worden met deze fysieke ingrepen.

Wijkgerichte benadering

Arnhem kent een lange geschiedenis van wijkgericht werken, onder andere met wijkregisseurs en wijkprogramma's. Sinds 2016 wordt er nog meer samen met de wijken en vanuit de wijken gewerkt met de Teams Leefomgeving. Ons participatietraject voor deze aanpak sluit aan bij dit stevige netwerk: met bewoners gaan we actief aan de slag: we luisteren naar behoeften en wensen van bewoners en daar waar we projecten van kunnen maken pakken we dit samen op.

De renovatie en verduurzaming van het particuliere woningbezit in de Arnhem-Oost wijken draagt bij aan de wijkgerichte energietransitie van Arnhem. In april 2019 is door de gemeenteraad de 'Arnhemse Aanpak van de wijkgerichte energietransitie' vastgesteld. De Arnhemse Aanpak kent onder andere de volgende uitgangspunten:

- De trias energetica is leidend; eerst energie besparen.
- De aanpak is wijkgericht en samen met bewoners en overige gebruikers.
  Waar zelf organiserend vermogen onvoldoende ontstaat, neemt de gemeente samen met stedelijke partners het voortouw, altijd in verbinding met de bewoners.
- De energietransitie mag niet leiden tot (verdere) energiearmoede en schuldenproblematiek.

Wij streven naar een goede en tijdige betrokkenheid van bewoners. Om de individuele burger in beweging te krijgen is meer nodig dan een zak met geld. Er is verbinding nodig met wat er leeft in de wijk. Teams Leefomgeving (TLO), zij zijn de oren en ogen in de wijk, we trekken daarom samen op in de Arnhem-Oost wijken.

Doelgroepgerichte benadering

In 2019 is door Citisens een betrokkenheidsanalyse uitgevoerd, waarmee wij inzage hebben gekregen in de inwonerssamenstelling per wijk en de houding, gedrag en onderliggende drijfveren van onze wijkbewoners. De profielen zijn een geabstraheerde werkelijkheid. Ze zijn een goede leidraad voor de communicatie met de bewoners en hoe zij gestimuleerd kunnen worden om mee te denken en te doen in de uitvoering van de plannen rondom de renovatie van hun woningen.

In de Arnhem-Oost wijken bevinden zich vooral 'Honkvaste buurtbewoners' ('Het is wat het is') en 'Eigengereide digitalen'('We krijgen geen invloed') en Stadse nomaden ('loopt prima zo'). Alle drie de bewonersgroepen staan open voor de verduurzaming van hun woning. Honkvaste buurtbewoners en Eigengereide digitalen hebben weinig vertrouwen in de overheid. Stadse Nomaden hebben een bovengemiddeld vertrouwen in de gemeente. Door rekening te houden met hun leefstijl, wensen en eisen wordt de kans vergroot dat we hen een goed 'renovatieaanbod' kunnen doen en dat ze meedoen. Binnen de wijken komen meerdere profielen voor. We kunnen op straat niveau bekijken welk profiel het meest dominant aanwezig is en hier onze participatie aanpak op inrichten. Hiernaast is er aandacht voor mensen met een etnische achtergrond. Denk aan culturele verschillen en taalbarrières. Ook is er extra aandacht voor mensen die leven rondom de armoedegrens, zij hebben veelal zoveel aan hun hoofd dat er eerst ruimte moet komen voor dat ze kunnen denken aan het renoveren van hun woning. Voor deze doelgroep profielen is onderzocht hoe ze benaderd willen worden en hoe ze willen participeren in projecten.

Honkvaste Buurtbewoners worden het liefst via hun eigen netwerk (familie, vrienden, buurtbewoners) uitgenodigd om te participeren in een initiatief of project. Een huis-aan-huis verspreide nieuwsbrief vanuit de gemeente wordt door deze groep inwoners ook positief ontvangen. Ook een online kanaal is geschikt om deze groep te bereiken (bv. online platforms of enquêtes). Bij belangrijke onderwerpen zijn zij aanwezig bij een (offline) bewonersavond. Deze groep inwoners participeert het liefst in projecten waarin 'meedoen' voorop staat (in plaats van meedenken). Hun motief is vooral: opkomen voor het eigen belang (soms zelfs 'tegen' de gemeente) en het zoeken van gelijkgestemden.

Eigengereide Digitalen worden ook het liefst via hun eigen netwerk (familie, vrienden, buurtbewoners) uitgenodigd om te participeren in een initiatief of project. Een huis-aan-huis verspreide nieuwsbrief vanuit de gemeente leest deze groep inwoners niet. Een online kanaal is geschikt om deze groep te bereiken (bv. online platform of enquête). Met bijvoorbeeld een film die online staat weten we deze doelgroep goed te bereiken. Hun motief is opkomen voor het eigen belang, want anders houdt niemand rekening met je. De groep geeft er geen prioriteit aan om te participeren.

Stadse Nomaden worden graag op een persoonlijke manier uitgenodigd. Zij staan open voor een uitnodiging vanuit de gemeente, maar het liefst worden zij uitgenodigd door familie, vrienden of buurtbewoners om te participeren in een initiatief of project. Een huis-aan-huis verspreidde nieuwsbrief vanuit de gemeente leest deze groep inwoners niet. Een online kanaal is het meest geschikt om deze groep te bereiken. Deze groep inwoners participeert het liefst in projecten waarin 'meedoen' voorop staat (in plaats van meedenken). Hun motief is vooral sociaal van aard: nieuwe mensen leren kennen of juist bestaande contacten verstevigen. Sommigen participeren om 'zelf wat te leren', vaak heeft participeren geen prioriteit.

De wijze waarop de beide groepen informatie ontvangen en verwerken is verschillend. Dit betekent dat de communicatie op verschillende manieren moet worden opgepakt. Voor alle drie de groepen bewoners geldt dat ze het liefst via hun netwerk benaderd worden. We zijn daarom ook blij met het reeds bestaande netwerk in de wijk waardoor wij de bewoners via hun "voorkeursroute" kunnen bereiken. Participatie zit niet zo zeer in meedenken, maar vooral in meedoen.
De profielen helpen proactief in te spelen op de te verwachten weerstanden, ruimte te creëren voor ongenoegen of positieve ideeën en naast de bewoners te gaan staan. Bij iedere bewoner is een aanknopingspunt te vinden om het gesprek aan te gaan. Tevens is het belangrijk is dat wij de bewoners weten vast te houden. Dit bereiken wij door op de radar te blijven.

Hoe organiseren de wijken zich?

In de Arnhem-Oost wijken zit veel organiserend vermogen. Iedere wijk heeft wel een eigen wijkplatform, een wijkvereniging, een wijkkrant en andere wijkwerkgroepen zoals een werkgroep 'Groen' of een werkgroep speciaal gericht ouderen of het vertier van kinderen. Het wijkplatform of de wijkvereniging is een bewonersoverleg van wijkbewoners en beroepskrachten over leefbaarheid, veiligheid, wonen en welzijn in de wijk en richt zich op alle wijkbewoners in alle leeftijdscategorieën. Het doel van de bewoner overleggen is de leefbaarheid mede te verbeteren en de goede onderlinge verstandhouding tussen de wijkbewoners te bevorderen. Naast deze bewoner overleggen zijn er een aantal teams in de wijk; het Sociaal wijkteam, het Team Leefomgeving en de medewerkers van werk en inkomen. Op het gebied van welzijn zijn bijvoorbeeld ouderenwerk, jeugd- en jongerenwerkers en opbouwwerkers actief. Ook de buurtbeheerders van de corporaties hebben intensief contact met deze groeperingen. Ze spelen een centrale rol in het

leefbaarheidsvraagstuk en het signaleren van sociale problematiek, en zijn voor het project een belangrijke schakel in het contact met de stakeholders in de wijken.

Planning

Initiatieffase - Betrokkenheid bewoners binnen het bestaande netwerk
In de paragraaf 'Voorbeelden van wat we al doen in Arnhem Oost' hebben we aangegeven hoe professionele stakeholder en bewoners betrokken zijn en worden bij de opgaven in Arnhem-Oost.

Definitiefase - Kennismaking renovatieaanbod en uitwerking communicatie- en participatieplan
Particuliere woningeigenaren uit de Arnhem-Oost wijken die in aanmerking komen voor het renovatieaanbod worden per brief geïnformeerd over de kans die hen geboden wordt om in een gezonder en comfortabeler huis te wonen. Hierin geven we aan dat er binnenkort per blok of per straat een bijeenkomst wordt georganiseerd waarvoor ze een uitnodiging ontvangen. Bewoners kunnen als ze op voorhand vragen hebben of informatie willen een bezoek brengen aan de website Arnhem Aan of telefonisch contact opnemen met de gemeente. In de definitiefase werken we de participatieplannen per wijk uit, met de doelgroep profielen als uitgangspunt. Want de wijken verschillen van elkaar en we willen juiste de krachten uit de wijk benutten. We starten met een stakeholdersanalyse. Samen met de stakeholders uit de wijk onderzoeken we hoe we de communicatie en participatie concreet handen en voeten kunnen geven. Op deze manier worden twee werelden bij elkaar gebracht; de geabstraheerde werkelijkheid uit de profielen en de kennis en kunde van de stakeholders in de wijk.

In het plan wordt benoemd welke communicatiemiddelen worden ingezet en welke rol de stakeholders daarin hebben. Daarnaast is onderzocht welke koppelkansen er liggen en welke rol/participatiegraad daarin voor de bewoners is weggelegd. Het plan geeft ook aan wat harde randvoorwaarden zijn en waar geen medezeggenschap op mogelijk is. Op deze manier worden de verwachtingen goed gemanaged.

Ontwerpfase
In deze fase gaan we de bewoners informeren over het renovatieaanbod en halen op wat bewoners nodig hebben. Nog niet op huisnummer niveau, dat komt later. Dit is bedoeld om een beeld te krijgen hoe de brede aanpak verder uitgewerkt moet worden. Daarbij is het belangrijk dat bewoners een indicatie krijgen van 'wat het gaat kosten en opleveren'. Door particuliere woningeigenaren mee te nemen in de plannen en een aantrekkelijk ontzorgingspakket aan te bieden vergroten we het draagvlak. Tijdens deze fase tasten we al af wat het draagvlak onder de particuliere woningeigenaren is. Gedurende de ontwerpfase worden de koppelkansen concreet uitgewerkt. Uitgangspunt is dat waar mogelijk de bewoner betrokken wordt bij de uitvoering. De (her)inrichting van het openbaar gebied (buurttuinen Presikhaaf en Groene Lint Malburgen) zal ook verder met de bewoners uitgewerkt worden.

Voorbereidingsfase
In deze fase beslissen particuliere woningeigenaren of ze instemmen met het renovatieaanbod voor hun woning. Bewoners worden individueel benaderd en ze krijgen een concreet 'renovatieaanbod'. Daarnaast wordt onderzocht hoe individuele obstakels (bijv. schuldenproblematiek) aangepakt kunnen worden. Afhankelijk van het draagvlak wordt er nog extra ingezet op voorlichting van verschillende doelgroepen.

Realisatiefase
Tijdens de realisatiefase is het heel belangrijk om tijdig en met regelmaat te informeren wat de stand van zaken is van de uitvoering, wanneer welke maatregelen uitgevoerd gaan worden, tijdsduur en mate van overlast enzovoort.

Evaluatiefase
Zowel de uitvoering als de communicatie en participatie wordende vooraf (SMART)-geformuleerde doelen uitgebreid geëvalueerd. Dit is zeer waardevolle informatie voor Arnhem en deze zal landelijk gedeeld worden.

Inschatting risico's behalen van draagvlak

We zien dat de renovatie opgave vooral als een sociaal-maatschappelijke uitdaging. De risico's zijn dan ook vooral van sociaal-maatschappelijke aard. Onze strategie is erop gericht dat iedereen 'op maat' mee kan doen omdat niet alle onderdelen van het proces voor iedereen interessant of belangrijk zijn. Gezien de investeringen om het draagvlak te verkrijgen, denken we het ontbreken van voldoende draagvlak tot een minimum te beperken. Wij houden er met de aantallen bewoners die wij benaderen rekening mee dat een aantal niet mee wil doen. Wij gaan uit van een percentage van 70% van alle woningen met een F- en G-label. Dit vullen we aan met woningen met een E-label, waardoor we uiteindelijk verwach-

ten dat 1.754 particuliere woningeigenaren mee gaan doen.

Mate van participatie

Bewoners beslissen zelf of ze mee willen doen of niet, wij als gemeente bepalen echter de spelregels. We verwachten dat bewoners deze duidelijkheid waarderen. Belangrijker is dat we ze goed uitleggen hoe het werkt, wat voor kansen het biedt en hoe zij (financieel) worden ontzorgd. Uiteraard hebben bewoners wel medezeggenschap over de totstandkoming en uitvoering van het uitvoeringsplan. Willen ze het zelf oppakken, liften ze mee op de plannen van de corporaties of gaan ze zelf deels aan de slag? In het participatieplan wordt uitgewerkt hoe de participatie wordt vormgegeven.

Daar waar vanuit planning iets eerder kanen vanuit participatie blijkt dat iets eerder moet; doen we dat. Zo bouwen we aan een sterkere relatie en aan vertrouwen tussen wijkbewoners onderling en tussen bewoners en gemeente.

9. Financiën

De totale investering die gemoeid is met het deelplan Fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds bedraagt 47,2 miljoen.

Totale projectinvesteringen					
Kosten					
Renovatie en verduurzaming					
Verduurzaming woningen	€ 21.233	x	1.754	woningen	€ 37.242.590
Achterstallig onderhoud en schimmelaanpak	€ 2.453	x	1.754	woningen	€ 4.302.517
Inponding	€ 29.397	x	25		€ 734.913
Openbare ruimte					€ 2.476.069
Subtotaal investering					€ 44.756.088
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak					
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid					€ 1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost					€ 750.000
Subtotaal uitvoeringskosten					€ 2.488.500
Totaal investeringen					€ 47.244.588

Het tekort op de bovenstaande investering betreft circa 36,4 miljoen, uitgesplitst in de volgende onderdelen:

Tekorten op de investeringen					
Kosten					
Renovatie en verduurzaming (na ISDE en eigen bijdrage)	€ 17.496	x	1.754	woningen	€ 30.687.476
Inponding	€ 29.397	x	25		€ 734.913
Openbare ruimte					€ 2.476.069
Subtotaal investering					€ 33.898.457
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak					
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid					€ 1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost					€ 750.000
Subtotaal uitvoeringskosten					€ 2.488.500
Totaal aanvraag					€ 36.386.957

Bijlagen

Bijlage 1 Wijkanalyses

De urgentie in Arnhem is ten opzichte van Nederland hoog, maar er zijn ook verschillen binnen de Arnhem-Oost wijken. Per wijk is een analyse gemaakt van de (multi)problematiek op het gebied van (o.a.) wonen, werk, onderwijs, veiligheid en zorg en andere sociaal-maatschappelijke en leefbaarheidsproblematiek. Dat is gedaan op basis van beschikbare data, maar ook door per wijk sessies te organiseren om problemen te markeren en mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen, met professionals uit de wijk, zoals de Teams Leefomgeving van de gemeente, ondernemers en betrokken bewoners.

"Toen wij de winkel nog hadden en er een grote markt was, was het druk en zochten mensen elkaar op. De ziel is nu uit de wijk en die moet terugkomen."

– Jan Lareman, bewoner en voormalig middenstander Geitenkamp

Geitenkamp

Algemene aandachtspunten

Bewoners van de Geitenkamp hebben een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Steeds meer mensen verwachten achteruitgang in hun buurt. Bewoners ervaren een gevoel van onveiligheid en de alcohol en drugsoverlast neemt toe in de wijk. Afgelopen jaar zijn een aantal incidenten geweest die bijdragen aan dit gevoel, zoals met vuurwerk en vernielingen rond de jaarwisseling. De bewoners kennen elkaar goed, maar dat hoeft niet perse positief te zijn. De ervaringen met hulp, informatie en support is niet positief. Bewoners hebben een eigen normenkader ontwikkeld. Kinderen zeggen nu al dat ze later niet gaan werken maar een uitkering gaan aanvragen, net als hun ouders. Deze generatiepatronen zijn moeilijk te doorbreken.

Bewoners

Geitenkamp is een wijk met 3.900 inwoners. Het is een homogene wijk. Het percentage autochtone inwoners is hoger dan gemiddeld in Arnhem (74% versus 67%) en bijna de helft van de bewoners zijn laagopgeleid (47% vs. 29% in Arnhem). Een groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door een mentale beperking. Het aantal mensen dat gebruikt maakt van hulpverlening (wmo, jeugdwet, WW) is relatief hoog. De lichamelijke en mentale gezondheid ligt lager dan de rest van Arnhem. Bijna de helft van de Geitenkampers is laag opgeleid en 30% van de bewoners maakt gebruik van de armoederegeling.

Bewoners kennen elkaar goed, maar de sociale cohesie is laag: bewoners ervaren de wijk niet als een gezellige wijk met veel saamhorigheid. De sociale buurtkracht, de mate waarin bewoners bij elkaar terecht kunnen, is eveneens laag. Initiatieven zijn wel zichtbaar, voorbeeld daarvan is de Buurtmoestuin Vlindertuin: een bewonersinitiatief om wijkgenoten bij elkaar te brengen.

Wonen

In de Geitenkamp staan gemiddeld de kleinste woningen van Arnhem. De beoordelingscijfers van de woonomgeving zakken de laatste jaren, de bewoners ervaren veel verloedering. 82% Van de woningen zijn corporatiebezit, tegenover 36% in de rest van Arnhem. Aanpassingen aan de woningen zijn moeilijk uit te voeren, vanwege het beschermd stadsgezicht.

Voorzieningen en openbare ruimte

Het voorzieningenaanbod aan het Marktplein neemt af. Winkeliers kunnen met moeite het hoofd boven water houden. Winkels verdwijnen en komen weinig nieuwe winkels voor terug. Het plein is erg versteend, wordt gebruikt als parkeerplaats voor auto's en niet als een plek waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten en waar het fijn vertoeven is. Ook de rest van de wijk is versteend. In de wijk is weinig groen dat uitnodigt tot ontmoeten, terwijl de wijk wel grenst aan een groene omgeving.

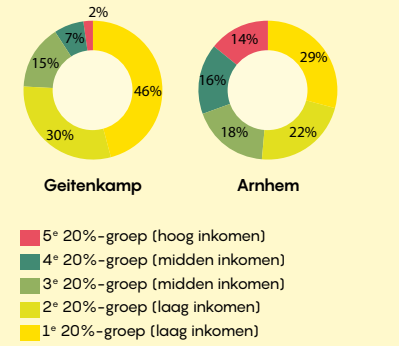

Figuur 1 Inkomensverdeling per 20% groep

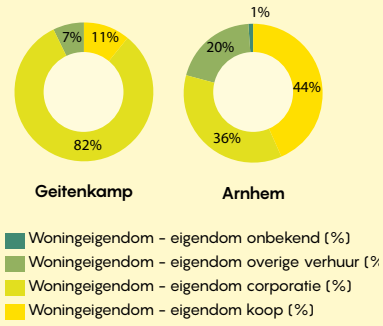

Figuur 2 Woningeigendom

Kansen

Geitenkamp is een duidelijk afgebakende wijk met een eigen karakter. In de wijk is nog relatief veel sociaal contact, zeker ten opzichte van andere wijken met lage inkomens.

"De verschillen in de wijk, koop-huur, etniciteit, bepalen op straatniveau hoe voor jou de leefbaarheid en veiligheid is en wat jouw kansen zijn."

– Nabil el Malki, Presikhaaf University

Presikhaaf-West

Algemene aandachtspunten

Presikhaaf-West is een wijk met veel jonge bewoners en tegelijkertijd duidelijke risico's bij het opgroeien. Er zijn veel verschillende gemeenschappen met daarbinnen een sterke sociale cohesie, deze cohesie ontbreekt echter tussen gemeenschappen. Het onderlinge contact staat onder druk, men kent 'de ander' niet. Het gevoel van eenzaamheid is relatief hoog, bijna een op de vijf bewoners heeft te weinig contact met andere mensen. In Arnhem is dit een op de zeven. Een concentratie van problematiek bevindt zich aan de kant van de Oude Zevenaarseweg.

Bewoners

Presikhaaf-West is een heterogene wijk, met 117 etniciteiten. Bijna de helft van de bewoners zijn alleenstaand, en 14% van de huishoudens bestaat uit eenoudergezinnen.

Bijna de helft van de inwoners is laagopgeleid (47%), ten opzichte van 29% in Arnhem. Armoede is een breed probleem in de wijk. Bijna een derde van de kinderen groeit op in een huishouden met een laag inkomen, dat is het hoogste percentage in Arnhem. 28% van de inwoners heeft de afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen. Onder jongeren zijn de risico's bij opgroeien op verschillende gebieden aantoonbaar groter, relatief aan Arnhem. Het risico op gedragsproblemen is hoog: 23% tegenover 11% in heel Arnhem.

Leefbaarheid en veiligheid

Afgelopen jaren is het gevoel van onveiligheid in de wijk sterker geworden. Er zijn relatief veel meldingen van overlast. Meldingen gaan over zowel verkeersoverlast als sociale overlast.

De leefbaarheid in de buurt wordt consequent als laagst van Arnhem beoordeeld. Specifiek de belemmeringen voor kinderen zijn hierin leidend. Er zijn mogelijkheden om buiten te spelen, maar het verkeer, water en teveel afval op straat zorgen voor de belemmeringen. Bewoners ervaren een verloederde wijk zonder uitstraling.

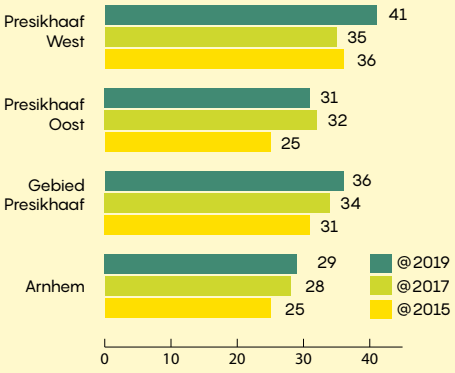

Figuur 4 Onveiligheidsgevoelens in de buurt

Kansen

Afgelopen jaren hebben corporaties geïnvesteerd in het verduurzamen en onderhouden van hun bezit in deze wijk. Een voorbeeld van een project dat hier gaande is, is sociaal cement: passende toewijzing van sociale huurders op voorwaarde dat zij zich inzetten voor sociale cohesie in hun appartementencomplex. Vanuit de gemeente is een ontwikkelperspectief in ontwikkeling, waarin de ruimtelijke en fysieke ontwikkeling van een deel van de wijk,Presikhaaf III. Presikhaaf I en II zijn afgelopen jaren al herontwikkeld.

Relatief een groot deel van de bewoners denkt dat de wijk vooruitgaat de komende vijf jaar. Ze zijn positiever over de nabijheid van voorzieningen dan in de andere Arnhem-Oost wijken. Daarnaast ervaren bewoners hulp en ondersteuning van binnen de eigen gemeenschap.

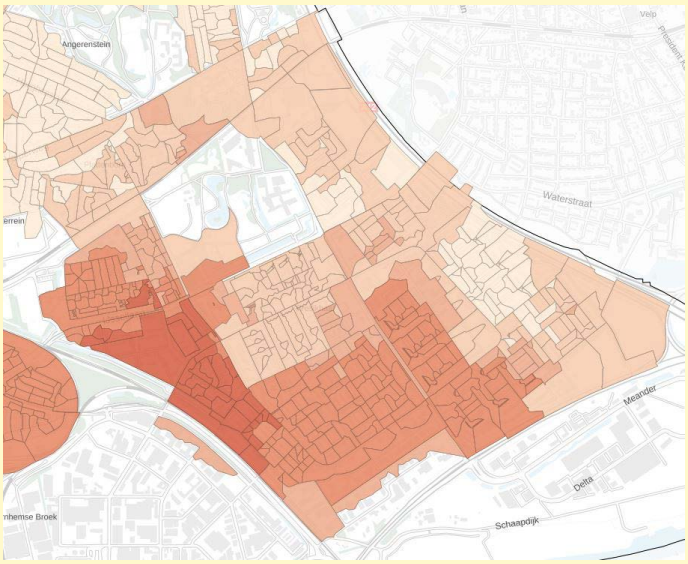

Figuur 3
Probleemgedrag/ verslaving (2020) PC6, 2016, psychisch functioneren-probleem-gedrag/verslaving

- < 2,5%
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- >= 50%

"Er is weinig vermenging tussen de diverse gemeenschappen. Als er een bruisende plek zou komen waar we elkaar kunnen ontmoeten, waar je kunt sporten en dingen samen kan doen. Dan krijg je veel meer: dit is Malburgen, hier komen we samen."

– Mariken Goris, directeur Monchyschool

Malburgen

Algemene aandachtspunten

Malburgen is een diverse wijk, bestaande uit drie delen: Malburgen-West, Malburgen-Oost (Noord) en Malburgen-Oost (Zuid), waarbij west en oost gescheiden worden door de Nijmeegseweg. In de wijk zijn de verschillen in buurten opvallend. Malburgen-Oost bestaat uit kwetsbare buurten waarin eenzaamheid en gebrek aan verbinding met de wijk een probleem is. In Malburgen-West is persoonlijke problematiek bovenliggend: een relatief groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking en/of laaggeletterdheid.

Gedeeld in de hele wijk is dat buurtbewoners weinig vertrouwen in de overheid en in zichzelf hebben. De cultuur verschilt per buurt, zelfs straten kunnen een eigen cultuur hebben. Er zijn veel verhuisbewegingen in de wijk, wat bijdraagt aan de anonimiteit, vooral in de hoogbouw.

Bewoners

Malburgen als geheel is een heterogeen gebied: gemiddeld 38% van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond, ten opzichte van 21% in Arnhem. Specifiek in de buurt Immerloo ligt dit percentage hoog: meer dan de helft van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond. In deze buurt is het aantal eenoudergezinnen eveneens relatief hoog, 15% tegenover 8% in Arnhem. In de rest van Malburgen ligt dit percentage iets hoger dan Arnhem algemeen.

Een aanzienlijk deel van de inwoners van Malburgen heeft een lage sociaaleconomische status. Ruim 40% van de inwoners is laagopgeleid, ten opzichte van 29% in Arnhem. Een vierde van de inwoners

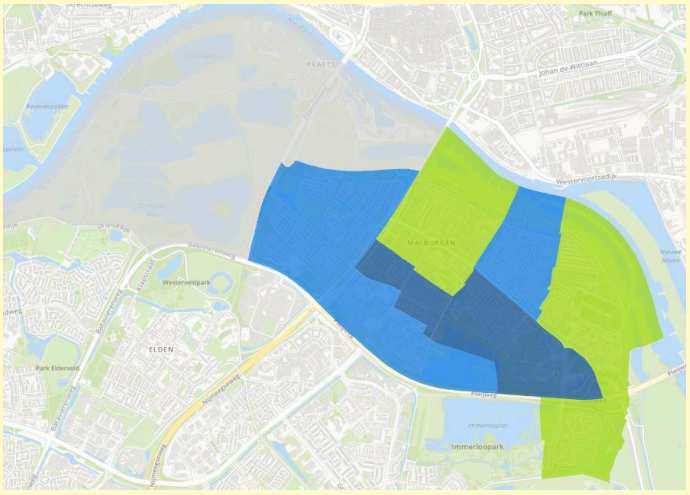

Figuur 5
Migratieachtergrond

- < 19,5
- 19,5 < 26,0
- 26,0 < 32,5
- 32,5 < 39,0
- >=39,0

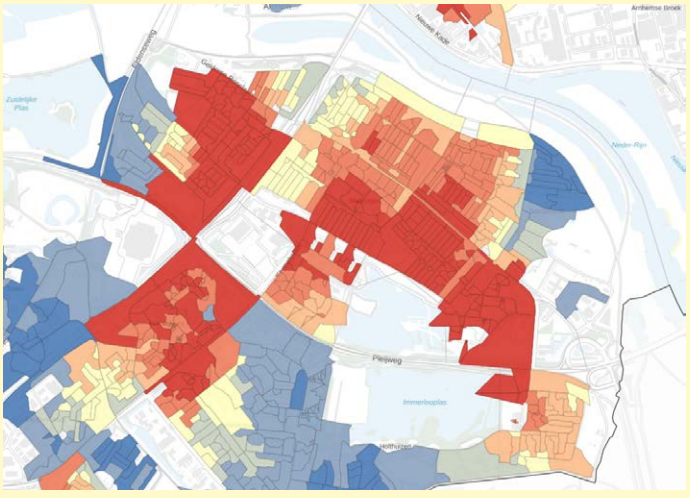

Figuur 6
Licht verstandelijk beperkt/ laaggeletterden (2020)

PC6

- < 12%
- 12 - 18%
- 18 - 24%
- 24 - 30%
- 30 - 36%
- 36 - 42%
- >= 42%

Kans op het vóórkomen van personen van 19 jaar en ouder met een licht verstandelijke beperking en/of laaggeletterden in een zelfstandig huishouden.
Bron: Woonzorgwijzer

moet rondkomen van iets meer dan het sociaal minimum, en eenzelfde deel van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen. Van de bijna 20 duizend inwoners van Malburgen als geheel maakt iets minder dan een vijfde gebruik van één of meerdere armoederegelingen.

Naast sociaaleconomisch is ook de gemiddelde gezondheid van inwoners van Malburgen lager dan in Arnhem. Een belangrijk deel van de bewoners van Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-West lopen bovendien het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking.

Sociale cohesie

De verbinding met buurt en buurtbewoners is onderzocht aan de hand van stellingen, zoals: ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen. Deze sociale cohesie wordt door bewoners als minder positief beoordeeld dan gemiddeld in Arnhem. Met name in Malburgen-Oost (Zuid) is men relatief onbekend met elkaar. Wat betreft de sociale kracht (bij buurtbewoners terecht kunnen voor hulp, en zelf hulp geven) scoren de bewoners van Malburgen vrijwel gelijk aan het gemiddelde in Arnhem. Het aandeel bewoners dat actief is in de buurt is de afgelopen jaren specifiek in Malburgen-Oost (Zuid) toegenomen.

Leefbaarheid en veiligheid

Het rapportcijfer voor veiligheid is in Malburgen lager dan het gemiddelde in Arnhem (6,1 tegenover 6,7). Sinds 2015 is het cijfer zelfs nog iets achteruit gegaan. Overlast komt vooral van verloedering, sociale overlast en verkeer. Specifiek vernieling is een terugkerend probleem, waarbij de cijfers sterk gebiedsgebonden zijn (Immerloo: 21% tegenover Bakenhof 2%).

Wonen

Ruim de helft van de woningen in Malburgen is in corporatiebezit (56%, tegenover 35% Arnhem), vooral in Malburgen-Oost (Zuid) is het aandeel groot (75%). Het rapportcijfer dat bewoners van Malburgen geven aan de eigen woning is sinds 2019 achteruit gegaan, en ligt iets lager dan het Arnhems gemiddelde. Wat betreft de buurtevaluatie, gebaseerd op een aantal stellingen, is een duidelijk verschil te zien tussen Malburgen en Arnhem (6,2 versus 7,2). Vooral voor Malburgen-West is dat sinds 2015 verslechterd, van 6,5 naar 6,2. Bewoners zijn over fysieke voorzieningen minder tevreden dan gemiddeld in Arnhem, maar in Malburgen-Oost (Zuid) is een duidelijke positieve ontwikkeling te zien, daar steeg het rapportcijfer voor voorzieningen van 6,6 naar 7,7.

Kansen

Het aantal bewoners van Malburgen dat zich actief inzet in de buurt stijgt, dat laat zien dat mensen zelf willen investeren in hun wijk. Onderwijs krijgt veel aandacht in de wijk. Ook is er een aantal buurtinitiatieven / jongerenorganisaties dat door jonge wijkbewoners is opgericht en ontstaan er initiatieven rond winkelcentrum de Drieslag.

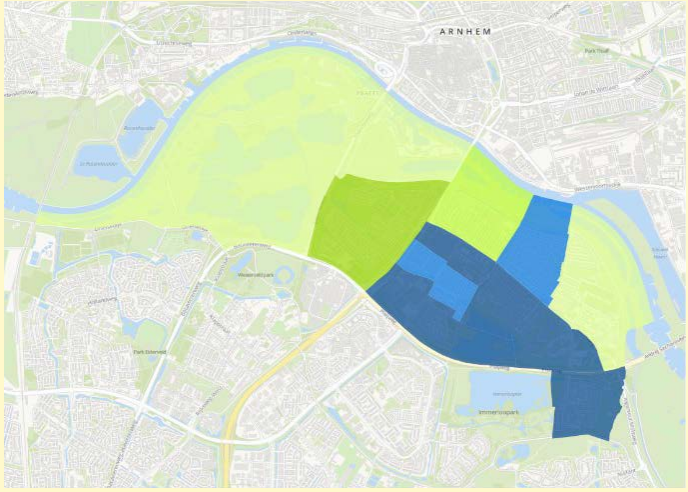

Figuur 7
Woningencorporatiebezit Malburgen

"Wat je graag zou willen is dat de goed opgeleide Klarendaller de oude Klarendaller leert hoe je zelfredzamer wordt."

– Mike Hoose woont en werkt in Klarendal bij Het KinderWijkteam

Klarendal

Algemene aandachtspunten

Klarendal is een authentieke volkswijk, met voornamelijk kleine woningen. Een van de kenmerken is het Modekwartier, dat in 2008 werd gereed gemaakt: een aantal winkels en bedrijfsruimtes bij elkaar, ingericht op het gebied van mode en design. Dit is een toeristische trekker geworden. De wijk heeft een heterogene bevolking, gemiddeld relatief jong. Deze jongeren zien over het algemeen weinig perspectief. De binding met de wijk en met elkaar is relatief groot.

Bewoners

Ruim zeventig procent van de bevolking (72%) is tussen twintig en vijfenzestig jaar oud, tegenover 63% in Arnhem. Het aantal 65+ers is daarentegen juist minder dan in Arnhem. Het aantal alleenstaanden is met zestig procent hoog, ten opzichte van 49% in Arnhem. Bewoners ervaren een goede lichamelijke en psychische gezondheid, dat is gelijk aan de situatie voor heel Arnhem. Kans op voorkomen van verstandelijke beperking en/of laaggeletterdheid is daarentegen groter dan gemiddeld in Arnhem. Bijna een vierde van de jongeren van 0 tot 18 jaar maakt gebruik van de Jeugdwet.

De sociaaleconomische status van relatief veel inwoners in Klarendal is laag en het aantal voortijdig schoolverlaters is hoog (4% tegenover 2,7% in Arnhem). Een derde van de inwoners is laagopgeleid en een vijfde maakt gebruik van één of meer armoederegelingen.

Sociale cohesie

De verbinding met de buurt is relatief goed, en Klarendal scoort bovengemiddeld positief op sociale cohesie. Mensen

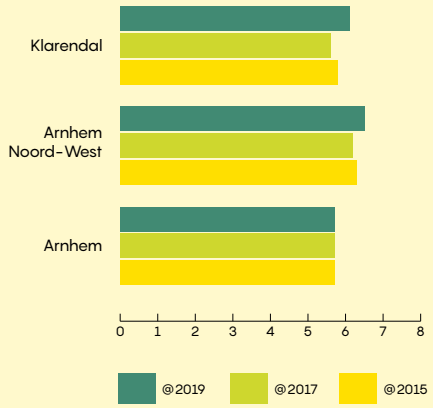

Figuur 8
Kengetal sociale cohesie Klarendal
0 is negatief, 10 is positief

Kental sociale cohesie

Het kental is berekend aan de hand van de volgende stellingen (gemeten op 5-pt schaal: helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens):

1. De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om.
2. Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen.
3. Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is.
4. De mensen in de buurt kennen elkaar nauwelijks (oneens).

Figuur 9
Psychisch functioneren in Klarendal

Cognitief Functioneren (2020) PC6, 2016, psychisch functioneren - cognitief functioneren

- 2,5% of minder
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- meer dan 50%

voelen zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt, en gaan op een prettige manier met elkaar om. Ook vergeleken met de andere Arnhem-Oost wijken scoort Klarendal goed: op alle indicatoren scoort Klarendal hoger, behalve op de stelling: (oneens) mensen kennen elkaar nauwelijks: alleen in Geitenkamp kennen bewoners elkaar beter.

De sociale buurtkracht is gelijk aan dat van Arnhem (kengetal: 5,8). Het aantal mensen dat afgelopen jaar actief was in de eigen buurt is in Klarendal de afgelopen jaren gestegen, van 19% in 2017 naar 25% in 2019.

Veiligheid en leefbaarheid

Veiligheid is een belangrijke kwestie in de wijk. Hoewel het rapportcijfer vrijwel gelijk is aan dat van het gemiddelde in Arnhem, stijgt het percentage bewoners dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt (van 27% in 2015 naar 40% in 2019, tegenover 29% in Arnhem). Bewoners ervaren veel buurtproblemen zoals verloedering, dreiging en sociale overlast. De sociale overlast komt specifiek voornamelijk door alcohol en drugsgebruik/handel. Bewoners zijn daarentegen optimistisch: 35% verwacht de komende jaren vooruitgang tegenover 16% dat achteruitgang verwacht.

Wonen

Klarendallers zijn gemiddeld positief over de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen. Ruim de helft (53%) van de woningen is in bezit van de corporaties. De sociale overlast komt mede voort uit de aanwezigheid van kruipdoor/sluipdoor routes. Daarnaast is er relatief weinig mogelijkheden om elkaar te ontmoeten.

Kansen

Bewoners zijn optimistisch: ondanks het relatief hoge onveiligheidsgevoel dat men ervaart, denken bewoners vaak dat hun wijk de komende jaren vooruit zal gaan. Daarnaast is een positief aanknopingspunt de sociale cohesie: men voelt zich verbonden met de buurt. Mensen kennen elkaar relatief goed. Hoewel de sociale kracht niet hoger is dan elders in de gemeente, nam het aandeel mensen dat zich actief inzet voor de buurt het afgelopen jaar wel toe.

"De speelplekken voelen ondergeschikt aan het verkeer. Als de veiligheid verbeterd wordt, kan er meer onbekommerd gespeeld worden en bevordert de gezondheid van de kinderen."

– Helen Meijrink, bewoner en lid wijkplatform

Arnhemse Broek

Algemene aandachtspunten

De wijk Arnhemse Broek, gelegen naast de binnenstad, is een wijk waarin armoede en lage sociale cohesie de grootste opgaven zijn. Bewoners hebben hier een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Bewoners zien weinig perspectief, daarom is er weinig vertrouwen in de toekomst en het eigen kunnen. Ze zijn bovengemiddeld ongezond. Er zijn veel verhuisbewegingen, dat bijdraagt aan de lage binding met de eigen buurt. De openbare ruimte heeft weinig kwaliteit en er zijn veel meldingen van overlast.

Bewoners

In deze wijk wonen veel alleenstaanden, bijna zestig procent van de inwoners is alleenstaand. De wijk heeft een heterogene bevolking, 106 etniciteiten wonen hier. Wat betreft de vele verhuisbewegingen: dat zijn er circa 25% op de totale bevolking. Armoede in de wijk blijkt duidelijk uit de cijfers: 28% van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen, een vierde van de inwoners heeft afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen.

Ook in Arnhemse Broek is het opleidingsniveau gemiddeld laag: 38% van de inwoners in laagopgeleid, versus 29% in Arnhem. Het risico op laaggeletterdheid en/of licht verstandelijke beperking is groter, en de psychische gezondheid wordt lager gescoord dan het gemeentelijk gemiddelde (82% versus 87%). Er lijkt een concentratie te zijn van deze problematiek aan de uiteinden van de wijk.

Sociale cohesie

De sociale cohesie en sociale buurtkracht zijn lager dan gemiddeld in Arnhem en bewoners zijn minder vaak actief in verenigingen of als vrijwilliger. De afgelopen jaren nam het aantal bewoners dat te weinig contact heeft met andere mensen toe, van 14% naar 21%. Desondanks voelen bewoners van Arnhemse Broek zich niet vaker eenzaam dan de rest van Arnhem.

Veiligheid en leefbaarheid

De onveiligheidsgevoelens in de buurt was hoog (39% in 2017), maar is de afgelopen jaren bijna naar het gemiddelde in Arnhem gegaan (31% tegenover 29% in Arnhem in 2019). Ook het rapportcijfer voor veiligheid in de buurt stijgt, maar blijft nog wel onder het gemeentelijk gemiddelde. De criminaliteitscijfers zijn relatief hoog, het aantal registraties van criminaliteit ligt bijvoorbeeld hoger dan dat van Presikhaaf. De kans op verslechtering hiervan is groot.

De leefbaarheidscijfers liggen iets onder het gemeentelijk gemiddelde (6,7 versus 7,2 in Arnhem). Men ervaart relatief veel overlast, met name verkeersoverlast, verloedering en sociale overlast.

Wonen

Ruim de helft van de woningen (56%) is in corporatiebezit. De type woningen zijn heel divers. In de wijk staan woningen uit zowel de jaren dertig, als vijftig, als uit de afgelopen twintig jaar. De waardering voor de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen ligt in Arnhemse Broek lager dan in Arnhem als geheel.

Openbare ruimte en voorzieningen

Wat mist zijn sportvoorzieningen en -mogelijkheden om te bewegen en speelplekken voor kinderen. Daarnaast is een behoefte aan meer ontmoetingsplekken in de wijk. Positief is dat relatief een groot deel van de bevolking denkt dat de wijk de komende vijf jaar vooruit zal gaan.

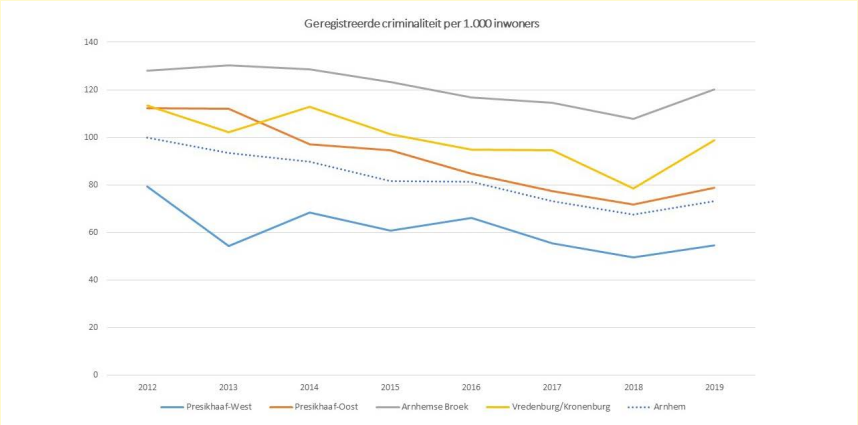

Kansen

Bewoners zijn optimistisch over de ontwikkelingen voor de komende vijf jaar in de wijk. Ondanks de lage sociale cohesie en de lage sociale buurtkracht voelen bewoners zich niet eenzaam. Daarnaast zijn de bewoners afgelopen jaren positiever geworden over de ervaren veiligheid in de buurt, terwijl de geregistreerde criminaliteit lijkt toe te nemen.

Bijlage 2 Adhesiebetuigingen

Adhesiebetuiging woningbouwcorporaties

Investeren in de vijf wijken van 'Arnhem-Oost' is van groot belang voor alle bewoners die we in dat gebied huisvesten, en de stad als geheel. Het maakt deze wijken voor de tienduizenden mensen die er wonen een plek die leefbaarder is - met een duurzame woningvoorraad - en bovenal een plek die je graag je thuis wil noemen.

Investeren in de openbare ruimte en particuliere voorraad, waaronder het zogenoemde gespikkeld bezit, zijn in de verbeterslag voor Arnhem-Oost een belangrijke stap - ook voor de woningbouwcorporaties. Graag trekken we hierin samen op met de gemeente, bijvoorbeeld door bij de onderhoudsplanning van onze corporaties ook rekening te houden met de renovatie van het gespikkeld bezit, zoals meegenomen in de aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds.

Wij zien dit voornamelijk als onze leefbaarheidstaken ten dienste van onze huurders en de leefbaarheid in de omgeving van ons bezit. Hierin zoeken we graag naar manieren om van (uitvoerend) werk in de wijk ook werk, stages of opleidingsmogelijkheden te maken voor bewoners - bijvoorbeeld via een buurtbaanbedrijf. Zo bouwen we samen - gemeente, corporaties en bewoners - aan een betere buurt, en levert dat ook nog eens werk en een beter toekomstperspectief op voor de directe omgeving.

Portaal, Vivare, Volkshuisvesting Arnhem

PORTAAL vivare volkshuisvesting Arnhem

The Economic Board.com
Food, Health, Energy

Adhesiebetuiging The Economic Board

Net als de gemeente Arnhem zien wij dat in de wijken van Arnhem-Oost dat multiproblematiek op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid zich ophoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en de verschillende bondgenoten samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Vanuit bedrijvigheid liggen er kansen om innovaties uit deze regio toe te passen op het gebied van energy, health & hightech en circulariteit ten behoeve verduurzamen woningbouw, leefbaarheid en zorg en welzijn.

Een investering in de fysieke kant van de doorbraken die nodig zijn voor Arnhem-Oost - via een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds - als katalysator voor sociale vooruitgang, ondersteunen wij van harte.

The Economic Board,
28 april 2021

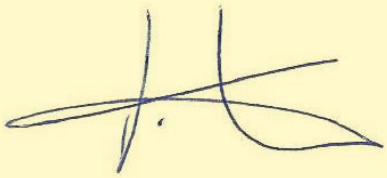

Sigrid Helbig

Directeur

Adhesiebetuiging sociale partners

Net als de gemeente Arnhem zien wij dat in de wijken van Arnhem-Oost de problemen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, leefbaarheid en veiligheid, wonen en gezondheid zich hebben opgehoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en verschillende bondgenoten daarbij samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Een grote investering in de fysieke doorbraken voor Arnhem-Oost, het renoveren en verduurzamen van woningen, het aanpakken van schimmelwoningen, het opkopen van overlastgevende panden, het aanpakken van de openbare ruimte, is een enorme stap voor de doorbraken voor Arnhem-Oost en heeft ook effect op de sociale vooruitgang. Het levert werk en stages of, beter betaalbare woningen, een prettiger huis om in te wonen en een veiligere en beter leefbare omgeving.

Daarom steunen wij als bondgenoten in de (sociale) aanpak voor Arnhem-Oost een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds wij van harte.

De heer Ilko Bosman (VNO-NWC Regio Arnhem - Nijmegen)
De heer Marcel Hielkema (Arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor)
De heren Melvin Kolf en Nabil el Malki (Presikhaaf University)
De heren Samir Makhoukhi en Mustafa Amezrine (AM-Support)
Mevrouw Bea Schouten (Stichting Welzijn Ouderen Arnhem)
Mevrouw Joke Wisseborn-Remigius3 (Rijnstad)

Datum opstelling:
29-04-2021

Volkshuisve
(Arnhem O

Id	Taaknaam	Duur	Begindatum
1	Indienen aanvraag volkshuisvestingsfonds	1,4 wkn	maa 3-5-21
2	Besluitvorming BZK over aanvraag	16,2 wkn	woe 12-5-21
3	Go - werkzaamheden	0 wkn	woe 1-9-21
4	Gemeenteraadsverkiezingen 2022	0 wkn	woe 16-3-22
5	Geen besluitvorming in de Raad	7 wkn	woe 16-3-22
6	**Aanpak Inpondingsregeling**	**543,8 wkn**	**woe 1-9-21**
7	Voorbereiding regeling	13 wkn	woe 1-9-21
8	**Besluitvorming Regeling (juridische aspecten)**	**8,4 wkn**	**din 7-12-21**
9	Aanleveren B&W	2 dagen	din 7-12-21
10	B&W	1 dag	din 21-12-21
11	Raad (i,m)	2 dagen	woe 12-1-22
12	Raad (B)	1 dag	woe 2-2-22
13	Regeling gereed t.b.v. uitvoering	0 wkn	woe 2-2-22
14	Uitvoering regeling	521,6 wkn	don 3-2-22
15	**Renoveren/verduurzamen woningen (en vergroenen openbaar gebied)**	**447,6 wkn**	**woe 1-9-21**
16	**Ontwerpfase**	**317,6 wkn**	**woe 1-9-21**
17	**Deelbuurt 1 en 2**	**41 wkn**	**woe 1-9-21**
18	Uitwerken PvA voor participatie en wijkgerichte aanpak met bewoners deelbuurt 1	15 wkn	woe 1-9-21
19	Openstellen van gemeentelijke regeling voor verduurzaming,	26 wkn	woe 15-12-21
20	Uitwerken PvA voor participatie en wijkgerichte aanpak met bewoners deelbuurt 2	15 wkn	woe 1-9-21
21	Openstellen van gemeentelijke regeling voor verduurzaming,	26 wkn	woe 15-12-21
22	**Deelbuurten 3 t/m 22**	**222 wkn**	**maa 3-7-23**
27	**Voorbereidingsfase**	**316,6 wkn**	**woe 15-6-22**
28	**Deelbuurt 1 en 2**	**39,6 wkn**	**woe 15-6-22**
29	Draagvlak bij particuliere woningeigenaren deelbuurt 1	13 wkn	woe 15-6-22
30	Ontzorgen deelbuurt 1 (hulp bij subsidie en financieringsaanvraag etc.)	13 wkn	woe 14-9-22
31	Aanbesteding bij 1 of meerdere partijen deelbuurt 1	52 dagen	woe 14-12-22
32	Selectie uitvoerende partij	6 wkn	maa 6-2-23
33	Draagvlak bij particuliere woningeigenaren deelbuurt 2	13 wkn	woe 15-6-22
34	Ontzorgen deelbuurt 2 (hulp bij subsidie en financieringsaanvraag etc.)	13 wkn	woe 14-9-22
35	Aanbesteding bij 1 of meerdere partijen deelbuurt 2	52 dagen	woe 14-12-22
36	Selectie uitvoerende partij	6 wkn	maa 6-2-23
37	**Deelbuurten 3 t/m 22**	**197 wkn**	**maa 30-9-24**
42	**Uitvoeringsfase**	**361 wkn**	**maa 1-5-23**
43	Deelbuurt 1	72 wkn	maa 1-5-23
44	Deelbuurt 2	72 wkn	maa 1-5-23
45	Deelbuurt 3 t/m 16	195 wkn	maa 7-7-25
46	Deelbuurt 17 t/m 22	90 wkn	maa 10-7-28
47	Oplevering	0 wkn	vri 29-3-30
48	**Aanpak openbaar gebied met focus op specials**	**155 wkn**	**woe 1-9-21**
49	**PRESIKHAAF VERGROENEN EN TOEVOEGEN ONTMOETING**	**155 wkn**	**woe 1-9-21**
50	Ontwerpfase (met bewoners)	41 wkn	woe 1-9-21
51	Voorbereidingsfase	42 wkn	woe 15-6-22
52	Realisatiefase	72 wkn	woe 5-4-23
53	Oplevering	0 wkn	din 20-8-24
54	**GROENE LINT MALBURGEN (WANDELROUTE)**	**155 wkn**	**woe 1-9-21**
55	Ontwerpfase (met bewoners)	41 wkn	woe 1-9-21
56	Voorbereidingsfase	42 wkn	woe 15-6-22
57	Realisatiefase	72 wkn	woe 5-4-23
58	Oplevering	0 wkn	din 20-8-24

Project: Uitvoering volkshuisvestingsfo
Datum uitdraai: don 29-4-21
JM

Taak — Basislijn — Mijlpaal
Splitsing — Splitsing in basislijn — Voortgang van
Voortgang van taak — Mijlpaal van basislijn — Samenvatting

estingsfonds
ost Aanpak)

Projectleider: Janna Brouwer

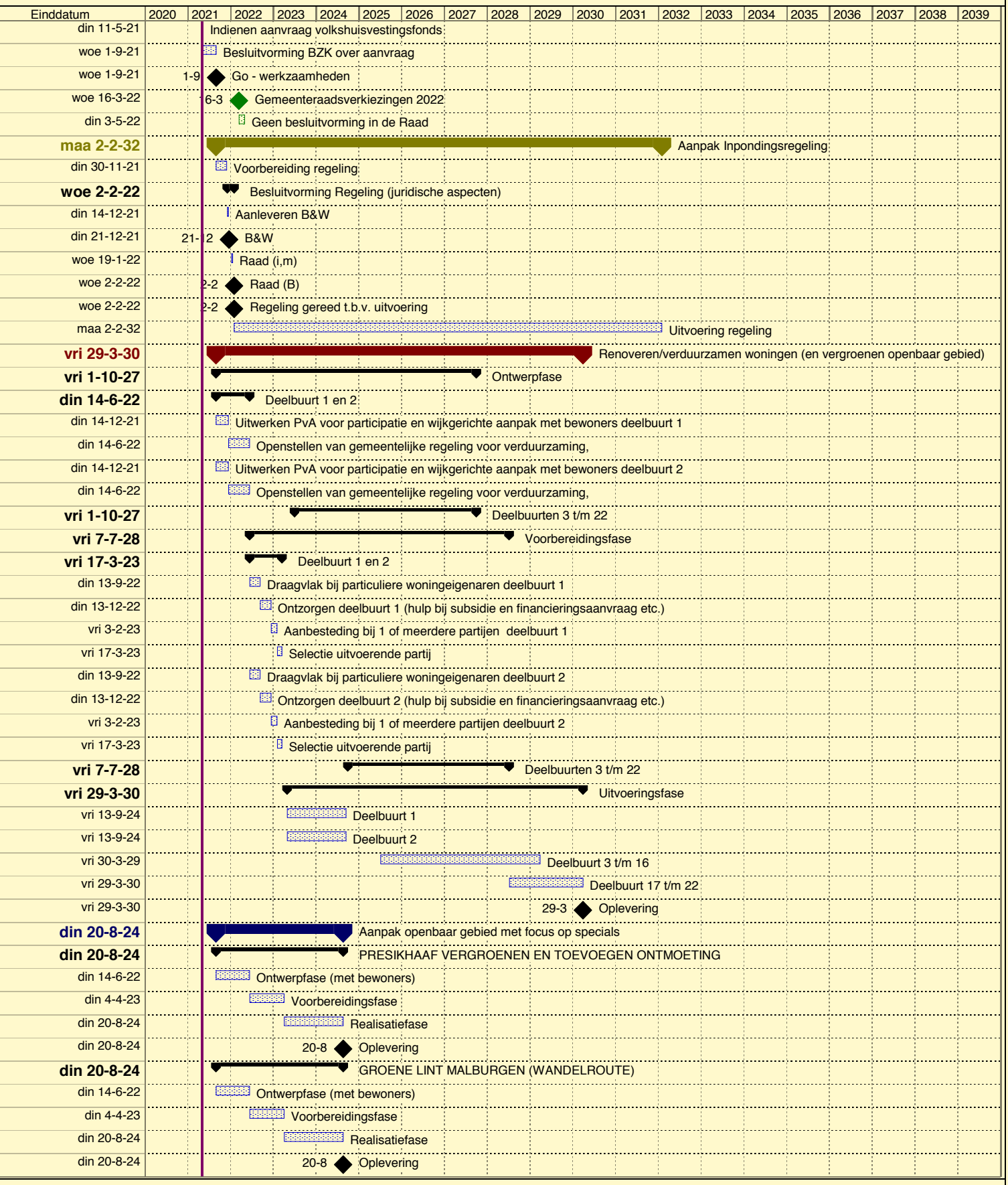

Projectsamenvatting
Deadline
samenvattingstaak
Externe taken
Externe mijlpaal

Arnhem
Oost

Achter de voordeur in Arnhem-Oost

Aanvraag Volkshuisvestingsfonds, mei 2021

GEMEENTE Arnhem

Arnhem-Oost

In de vijf wijken in Arnhem-Oost wonen tienduizenden Arnhemmers die dagelijks stress ervaren vanwege een gebrek aan voldoende inkomen, werkeloosheid, gezondheid en het ontbreken van perspectief. Het is er onveiliger dan elders in de stad, de openbare ruimte is sleets en versteend, veel woningen hebben achterstallig onderhoud en op verloedering slaat toe. Arnhem-Oost heeft te maken met hardnekkige problemen en achterstanden en behoort tot de 16 gebieden in Nederland met de grootste leefbaarheidsproblematiek. Dit zijn geen omstandigheden om in op te groeien, terwijl wij willen dat ieder kind in Arnhem kan uitgroeien tot een sterke persoonlijkheid, met een mooi perspectief voor de rest van z'n leven. Met de langjarige 'Arnhem-Oost-aanpak' willen wij het verschil maken voor een nieuwe generatie en tegelijkertijd de wijken elke dag een stukje beter maken.

De kloof dichten in Arnhem-Oost

Die aanpak is een zaak van lange adem. Niet alleen omdat er grote opgaven liggen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid, maar juist omdat multiproblematiek zich in Arnhem-Oost ophoopt, en verschillende problemen van invloed zijn op elkaar. Er bestaat een grote kloof tussen wijken in Arnhem-Oost en andere wijken in ons land. We willen die kloof dichten met een integrale aanpak die een brug slaat tussen sociale en fysieke opgaven. We sluiten bondgenootschappen met partners die nodig zijn om het verschil te maken: bewoners, ondernemers, corporaties, onderwijs, zorgverleners, welzijn en overheid. Waar we letterlijk bouwen aan en in de wijk, zorgen we dat dit voor wijkbewoners leer-, stage- en werkplekken oplevert. We verbinden bestaande functies: zo kan een school een community voor de wijk worden die bijdraagt aan het algehele pedagogische klimaat, met gelegenheid voor kunst en cultuur. En de openbare ruimte een plek waar gewerkt wordt aan meer sporten, bewegen en gezondheid.

Karakteristiek karakter

Arnhem-Oost is één gebied, maar bestaat uit wijken met allemaal opvallende karakteristieken, en een onmiskenbaar eigen karakter. Van honderdjarig tuindorp met beschermd stadsgezicht tot de eerste nieuwbouwwijk van Arnhem-Zuid. Van ons-kent-ons cultuur tot anonimiteit in hoogbouw. Met grote verschillen in bevolkingssamenstelling, van bijna volledig autochtone wijk tot buurten met enorm veel verschillende etniciteiten. Allen met een bepaalde 'wijktrots', maar ook oog voor problemen die de wijk parten spelen. De ingrepen per wijk hangen samen met het bijzondere karakter. Waarbij we in Geitenkamp de ontmoetingsfunctie van het illustere Marktplein willen herstellen en de kenmerkende kleine huizen uit begin vorige eeuw willen verduurzamen, maakt in Malburgen juist het opkopen van overlastgevende panden een groot verschil in de leefbaarheid. Dat gaat steeds samen met sociaal beleid, zoals energie-armoede aanpakken, opvoedondersteuning, taallessen, jongerenwerk en extra leertijd op school. We doen dit alles ook op een manier die karakteristiek is voor Arnhem: met grote inbreng en betrokkenheid van bewoners.

Maatregelen Volkshuisvestingsfonds

De maatregelen die het Volkshuisvestingsfonds mogelijk maakt, zijn grote en noodzakelijke stappen in de aanpak die wij de komende decennia in Arnhem-Oost inzetten. Ze sluiten naadloos aan op doelstellingen van de City Deal 'Energieke wijken, duurzaam en sociaal' en verdere uitvoering van de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen. De wijken in Arnhem-Oost worden hierdoor een thuis waar je kansrijk opgroeit, fijn woont en waar je omgeving je opstuwt in plaats van omlaag trekt. Met het renoveren van de woningvoorraad wordt het wooncomfort verbeterd en het woonklimaat gezonder. Het maakt een einde aan schimmelwoningen, vermindert woonlasten en maakt woningen duurzamer en toekomstbestendiger en zorgt voor een enorme vermindering van de CO_2-uitstoot. We halen overlast weg en brengen een nieuw en divers woningaanbod terug. De directe leefomgeving wordt hierdoor veiliger, groener, gezonder en biedt een mooie aanleiding om elkaar te ontmoeten. Terwijl we dit allemaal doen, komen we achter de voordeur van mensen in Arnhem-Oost om daar te helpen met hun dagelijkse stress.

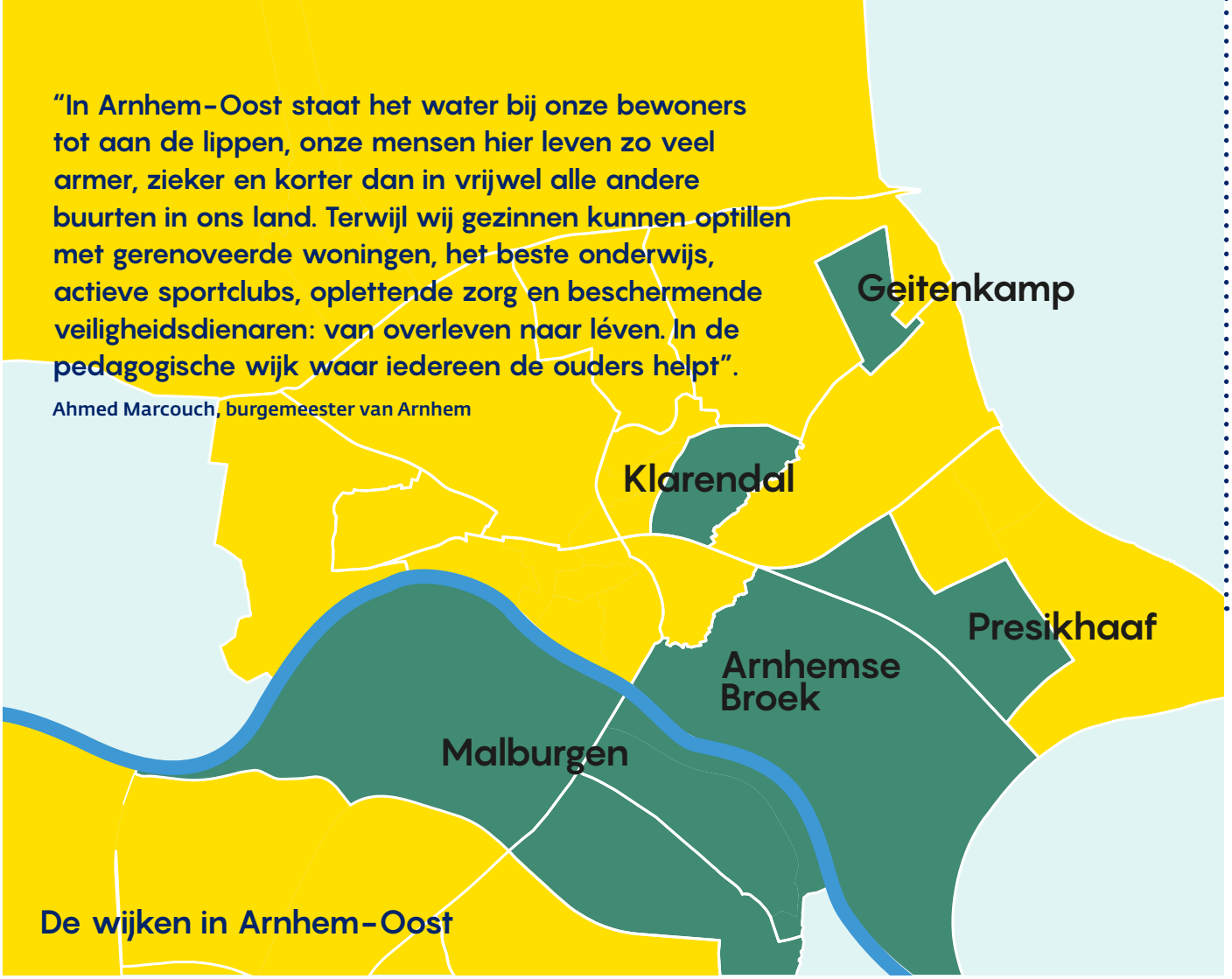

Geitenkamp

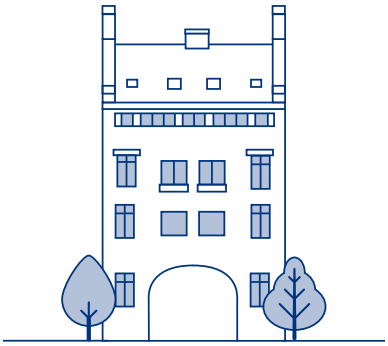

Geitenkamp is tussen 1920 en 1930 gebouwd op de stuwwallen van Arnhem. In de volksmond de “Geitenbult” genoemd. Het is een bijzondere wijk en een zeldzaam voorbeeld van pittoreske stedenbouw. Doordat de wijk is opzet als tuindorp, de hoogteverschillen en bouwstijl is Geitenkamp onderscheidend ten opzichte van andere Arnhemse wijken. De wijk werd vanwege de afgezonderde ligging ontworpen als een zelfstandig stadsdeel met eigen voorzieningen, zoals een marktplein, winkels, scholen en een kerk. Met circa 2.000 woningen behoort de Geitenkamp tot Nederlands grootste, gemeentelijke, sociale woningbouwprojecten uit de jaren twintig.

De urgentie

Geitenkamp is een duidelijk afgebakende wijk met een eigen karakter. In Geitenkamp staan de kleinste woningen van Arnhem. Aanpassingen aan woningen zijn lastig uit te voeren, omdat het stadsgezicht beschermd is. Ten opzichte van andere Arnhem-Oost wijken is er veel sociaal contact. Het percentage autochtone inwoners beslaat bijna drie kwart van de inwoners. Bijna de helft is laagopgeleid en heeft een slechte lichamelijke en mentale gezondheid. Een groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze hierdoor niet mee kunnen komen in de maatschappij. Het aantal bewoners dat gebruik maakt van hulpverlening is hoog en bijna een derde maakt gebruik van armoederegelingen. Bewoners kennen elkaar goed, er is een dorpsgevoel, maar ervaren de wijk niet als een gezellige, saamhorige wijk. Ze hebben een eigen normenkader ontwikkeld.

Geitenkamp feiten & cijfers

Bevolking naar leeftijdsklassen

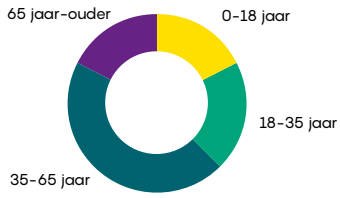

Bevolking naar migratieachtergrond

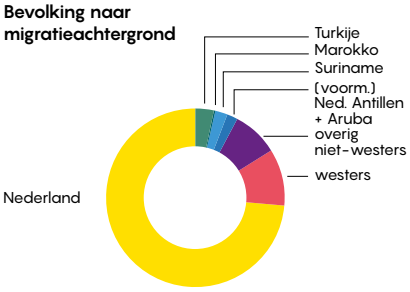

Woningen naar WOZ-waarde

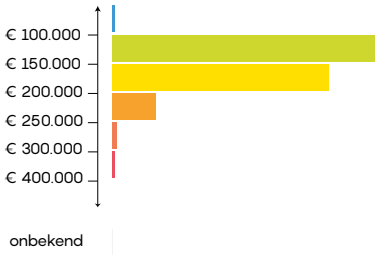

Inkomensverdeling per 20% groep

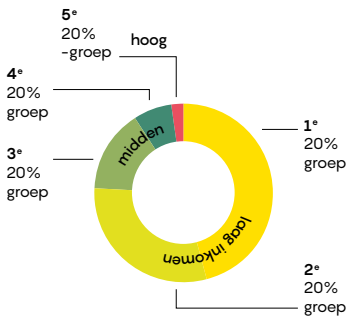

Woningen naar type geldig energielabel

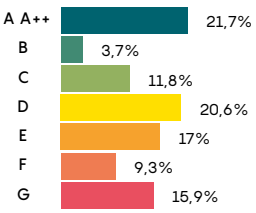

“Toen wij de winkel nog hadden en er grote markt was, was het druk en zochten mensen elkaar op.”

Jan Lareman, bewoner en voormalig middenstander Geitenkamp

Kinderen zeggen vaak dat ze later niet gaan werken maar een uitkering gaan aanvragen, net als hun ouders. Veel partners uit de stad werken er samen met vrijwilligers hard aan om deze generatiepatronen te doorbreken. Zo is Jongerencentrum de Sperwer, onderdeel van Rijnstad, al meer dan 40 jaar een plek voor de jeugd. Sportbedrijf Arnhem verzorgt sport- en spelactiviteiten waarin bewegen, gezondheid en ontmoeten centraal staan. Buurtcentrum De Beijer, hoger op de bult, richt zich juist op eenzame ouderen. Ook is er een leerwerkplek Proeflokaal Enjoy en Learn! waar horecatalent wordt ontwikkeld.
Er is steeds meer verloedering, er heerst een gevoel van onveiligheid en alcohol- en drugsoverlast neemt toe. De incidenten rond de jaarwisseling met vuurwerk en vernielingen dragen bij aan dit gevoel.

Verduurzaming particulier woningbezit

In Geitenkamp gaan we aan de slag in twee deelbuurten. Een deelbuurt met particuliere woningen en een deelbuurt met gespikkeld bezit. Bij het particuliere blok gaat het om woningen met vooral label F en G en voorzien we 3 labelsprongen. Bij het gespikkeld bezit lopen de labels uiteen van C tot G. Hier gaat het om 3 sprongen of tot label B. Waar mogelijk lopen we samen op met de renovatieplannen van corporaties. In Geitenkamp benaderen we circa 200 huishoudens.

Het Marktplein: een belangrijke ontmoetingsfunctie voor de wijk

Het Marktplein heeft een belangrijke ontmoetingsfunctie. Oudere Geitenkampers doen er hun dagelijkse rondje winkels en kopen bewust lokaal bij de supermarkt, de slager, bakker, slijter en bloemist. Ook horecazaken zijn op het plein te vinden. Op zaterdag is er is een kleine markt. Vanwege de beperkte mobiliteit van bewoners door een laag inkomen is het belangrijk dat er winkels voor dagelijkse benodigdheden blijven. Het Marktplein staat hiermee voor een fikse uitdaging. Meer winkeliers vertrekken omdat ze nauwelijks het hoofd boven water kunnen houden. Het plein is versteend en wordt gebruikt als parkeerplaats. Hiernaast zijn veiligheid en overlast aandachtspunten op het plein. Voor de leefbaarheid is het belangrijk dat het Marktplein zijn ontmoetingsfunctie terug krijgt. Belangrijk daarbij is dat de huidige supermarkt wordt vergroot omdat deze te klein is om te overleven. Zonder supermarkt dreigen andere winkels ook te verdwijnen. De corporaties, provincie, winkeliers, wijkbewoners en gemeente hebben een concept ontwikkeld voor het Marktplein. Deze opgave wil de gemeente parallel aan de renovatie-aanpak oppakken. De gemeente zal hiervoor opzoek gaan naar financiële middelen om ook hier tot uitvoering te komen. Zo slaan wij nog beter de brug tussen de fysieke en sociale opgave.

Klarendal

Klarendal is een authentieke volkswijk, met voornamelijk kleine woningen. Meer dan de helft is corporatiebezit. Het eerste deel werd in 1830 gebouwd. Klarendals trots, de Klarendalse Molen, werd in 1870 verplaatst naar de wijk. Karakteristiek zijn het Luthers Hofje uit 1860 en de Mussenbuurt uit 1911 in het hogere deel van Klarendal. Roerige momenten in de Klarendalse geschiedenis waren het oproer tegen de verloedering in 1970 en de drugsopstand in 1989. In 1970-1980 werd in het kader van stadsvernieuwing grootschalig gesaneerd in het zuiden van de wijk. Er verscheen aan de Klarendalseweg een klein winkelcentrum. In 2007 werd de wijk tot zogeheten Vogelaarwijk bestempeld. Gemeente Arnhem heeft samen met Volkshuisvesting plannen ontwikkeld om verpauperde panden en panden met ongewenste bestemming op te kopen en om te vormen tot kleine modewinkels. In mei 2008 kwam onderaan de Klarendalseweg dit 'modekwartier' gereed. De ambitie is om van Klarendal een Notting Hill in het klein te maken.

De urgentie

Klarendal heeft een jonge bevolking met meer 20-65 jarigen en minder 65+-ers. Vooral in Klarendal-Zuid en Noord komt veel armoedeproblematiek voor en deze buurten scoren hoog op het risico van verslechtering in de komende jaren. Het hoge gebruik vanuit de Jeugdwet en het hoge percentage voortijdig schoolverlaters is een belangrijk aandachtspunt. Veel jongeren zien namelijk weinig perspectief. Daarnaast speelt veiligheid een belangrijke rol. Twee op de vijf inwoners voelt zich wel eens onveilig en men ervaart meer overlast dan gemiddeld. Die overlast bestaat vooral uit sociale overlast op straat, veroorzaakt door alcohol- en drugsgebruik.

Positief is dat men zich meer dan in andere Arnhem-Oost wijken verbonden voelt met de wijk. Mensen kennen elkaar goed. Ondanks het onveiligheidsgevoel, denken veel inwoners dat Klarendal de komende jaren vooruit gaat. Dit laat zien dat het een veerkrachtige wijk is. De gemeente werkt met de partners in de wijk aan opvoedingsondersteuning en kansrijk opgroeien voor kinderen. Verder loopt er een Aanpak drugscriminaliteit en overlast. Onderdeel daarvan is de inrichting van de openbare

Bevolking naar leeftijdsklassen

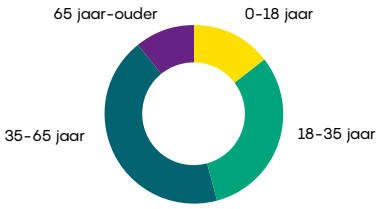

Bevolking naar migratieachtergrond

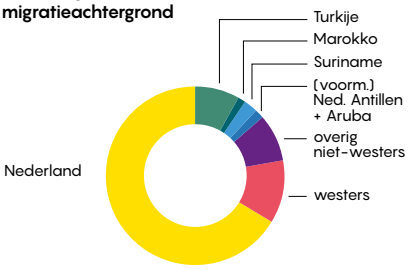

Woningen naar WOZ-waarde

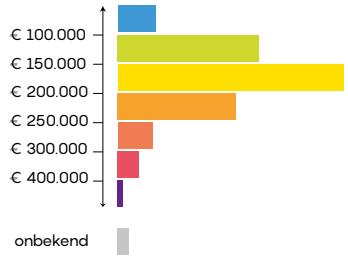

Inkomensverdeling per 20% groep

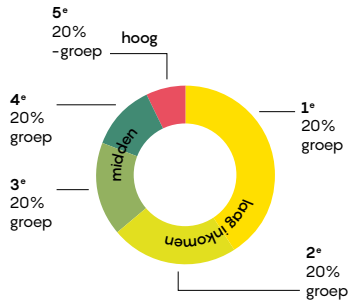

Woningen naar type geldig energielabel

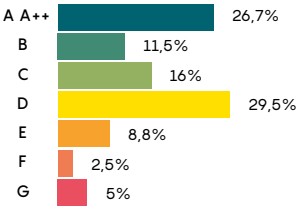

"Wat je graag zou willen is dat de goed opgeleide Klarendaller de oude Klarendaller leert hoe je zelfredzamer wordt."

Mike Hoose woont en werkt in Klarendal bij Het KinderWijkTeam

ruimte en het wegnemen van kruipdoor/ sluipdoor routes.

Verduurzaming particuliere woningen

We gaan aan de slag in vier deelbuurten van Klarendal. In twee deelbuurten is de ruime meerderheid particulier bezit met label G en gaan we 3 labelsprongen maken. In een deelbuurt is het grootste gedeelte particulier bezit, met wisselende labels. Hier gaan we 3 labelsprongen maken of isoleren tot label B. In een deelbuurt is sprake van gespikkeld bezit. De labels lopen hier ver uiteen. We gaan hier 3 labelstappen maken of isoleren tot label B. Bij het gespikkeld bezit gaan we waar het kan optrekken met woningcorporaties. In totaal benaderen we 837 particuliere woningeigenaren.

De Leuke Linde

De Leuke Linde is een plek die niet meer weg te denken is uit de wijk. In de jaren '80 groeide: 'De Leuke Linde' uit tot een begrip. Halverwege de jaren '90 maakte een groep vrijwilligers een omvangrijk en kostbaar herinrichtingsplan. De bouwspeelplaats was verouderd, toestellen moesten vervangen door betere, meer avontuurlijke ook voor verschillende doelgroepen. Het plan bleek een groot succes. "De Leuke Linde" onderging een ware gedaantewisseling en in 1997 werd een bijna compleet nieuwe speelvoorziening heropend. De Leuke Linde werkt veel samen met het Kinderwerk in het MFC Klarendal en Sportbedrijf Arnhem. De laatste jaren kampt De Leuke Linde met verloedering ondanks de bevlogenheid van de vrijwilligers die zich met hart en ziel inzetten voor deze plek. Er is meerdere malen brand gesticht en hoewel dit hersteld is, is het effect ervan nog duidelijk zichtbaar, zo ook het effect van de stijgende drugsoverlast. Daarom willen wij als gemeente, buiten de aanvraag van het Volkshuisvestingsfonds om gaan inzetten op een forse herwaardering van deze plek. We willen kwalitatief en kwantitatief groen toe voegen en daarmee een bijdrage leveren aan de biodiversiteit, klimaatadaptatie, de behoefte aan ontspanning en ontmoeten, leefbaarheid en veiligheid. Dit willen we doen samen met de vrijwilligers van De Leuke Linde en met bewoners uit de wijk.

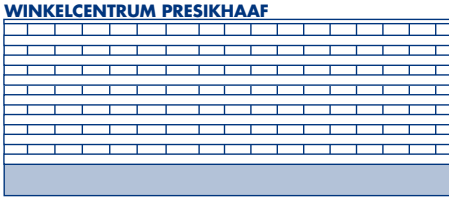

Presikhaaf west

Begin van deze eeuw is de herstructurering van Presikhaaf 1 en 2 opgepakt. Deze herstructurering is grotendeels aan Presikhaaf 3 voorbij gegaan. Een klein deel van Presikhaaf 2 rondom de winkelstrip aan de Volkerakstraat dient nog te worden opgepakt. Presikhaaf 3 is een jaren '60 woonbuurt met rationele verkaveling met open bouwblokken en strokenverkaveling. Een open structuur met lange zichtlijnen en relatief veel openbaar groen. Dit is vooral 'kijkgroen' en is op veel plekken sleets. De mogelijkheden voor ontmoeten, spelen en bewegen in de openbare ruimte zijn beperkt, terwijl hier veel ruimte voor is. Een groot deel is corporatiebezit waarbij een deel van de grond is vervuild. Sanering wordt hierdoor onderdeel van de herstructurering van het corporatiegedeelte.

De sociale balans, gemengde woningvoorraad en inrichting van de openbare ruimte heeft in dit deel van Presikhaaf nauwelijks aandacht gekregen. Met professionals en bewoners uit de wijk werken in het kader van de Woondeal aan een Ontwikkelperspectief: een samenhangend kader waarbinnen de afzonderlijke ontwikkelingen in Presikhaaf 3 in een eigen traject verder ontwikkeld kunnen worden. Daarmee wordt aangehaakt op de ambities ten aanzien van leefbaarheid, duurzaamheid en versnelling van de woningbouwopgave.

De urgentie

Presikhaaf 3 kampt met veel grootstedelijke problematiek. De buurt heeft een relatief laag gemiddeld inkomen, kent veel gezinnen in de bijstand en bijna een derde van de kinderen groeit op in armoede. Bijna de helft van de inwoners is laagopgeleid en hebben hierdoor weinig perspectief. Inwoners zijn sterk georiënteerd op de gemeenschap waar ze toe behoren maar verder is er veel anonimiteit in de wijk en tussen gemeenschappen. De leefbaarheid staat onder druk en inwoners ervaren een

“De verschillen in de wijk, koop-huur, etniciteit, bepalen op straatniveau hoe voor jou de leefbaarheid en veiligheid is en wat jouw kansen zijn.”

Nabil el Malki werkt bij Presikhaaf University

wijk zonder uitstraling met verloedering en overlast. Er worden belemmeringen ervaren om buiten te spelen terwijl er voldoende speelplekken zijn. Wel ervaren inwoners hulp en support van binnen hun eigen gemeenschap. In de wijk is Presikhaaf University actief. Een groep jonge begeleiders van diverse achtergronden, leeftijden, opleidingsniveau die veelal woonachtig zijn in Presikhaaf. De begeleiders helpen kinderen bij hun huiswerk en sport, geven ze vertrouwen. De ontwikkeling van jeugd van Presikhaaf stellen ze hierbij centraal.

Verduurzamen particuliere woningvoorraad

We gaan in drie delen van Presikhaaf 3 aan de slag. In een deelbuurt zijn alle ruim 350 woningen particulier bezit. Voor de VvE’s in deze buurt hebben we een maatwerkaanpak. Het gaat hier met name om woningen met label E en maken een sprong naar label B.

In een andere deelbuurt is het meer een mix. Aan de oost kant zit gespikkeld bezit en aan de west kant zijn het particuliere woningen, waaronder ook VvE’s. De energielabels lopen hier nogal uiteen. De meeste woningen nemen een stap van label E naar label B. Een aantal gestapelde woningen hebben nu label F of G en maken 3 labelsprongen. We nemen ook de VVE’s van winkelstrips mee aan de Volkerakstraat (label E naar B) en aan de Bitterstraat (label G naar D). In totaal benaderen we 480 huishoudens.

Co-creatie Buurttuinen en aanpak achterkant situaties

Tussen de Keulse slag en Bontekoestraat ligt veel openbare ruimte. Van dit gebied maken wij gemeenschappelijke tuinen voor buurtbewoners. Hiernaast maakt de opzet van de wijk dat er veel ‘achterkantsituaties’ grenzen aan het openbaar groen. Deze zijn in veelal niet van goede kwaliteit wat de uitstraling niet ten goede komt. Je ziet aan de hoeveelheid zwerfafval dat men weinig zorgdraagt voor de eigen leefomgeving. Met de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds willen we deze plekken een impuls geven op het gebied van klimaatadaptatie (vergroenen) en de sociale cohesie (verlevendigen).

Door met de omwonenden plannen te maken leren bewoners elkaar (beter) kennen, wordt de ruimte aantrekkelijker. Het eigenaarschap wordt vergroot en ze worden weer trots op hun leefomgeving. Met verhalen over herinneringen aan ‘buiten spelen’ of ‘buiten zijn’ van bewoners maken we een vertaling in type beplanting en mogelijke objecten en activiteiten.

Bevolking naar leeftijdsklassen

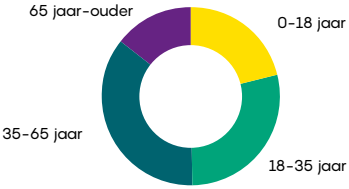

Bevolking naar migratieachtergrond

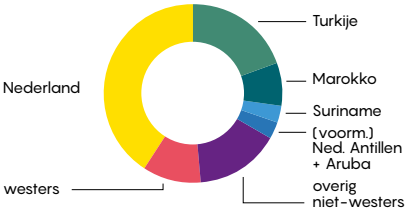

Woningen naar WOZ-waarde

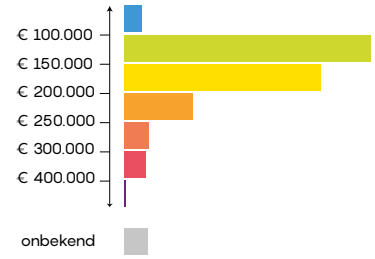

Inkomensverdeling per 20% groep

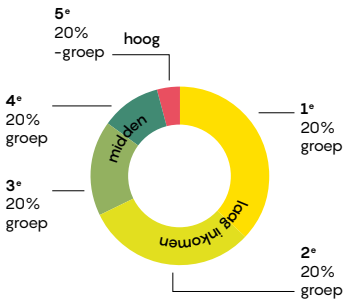

Woningen naar type geldig energielabel

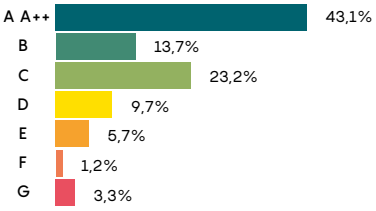

Arnhemse Broek
feiten & cijfers

Arnhemse Broek

Het laaggelegen Arnhemse Broek werd vanaf de jaren 20' vorige eeuw ontwikkeld als woon- en industriegebied en bestaat uit de buurten 't Broek, Statenkwartier, Van Verschuerwijk, Rijnwijk en Nieuwe Kadekwartier. De Van Verschuerwijk is een bijzondere buurt. Het is het 2e woningwetcomplex in Arnhem en is zowel een gemeentelijk- als Rijksmonument. De wijk is gebouwd tussen 1911 en 1913 en is in de afgelopen jaren volledig gerestaureerd door Volkshuisvesting. Meer dan de helft van de woningen in Arnhemse Broek is corporatiebezit. Een groot deel van de corporatiewoningen is de afgelopen jaren gerenoveerd. Mede door oplevering van Het Nieuwe Kadekwartier is er een stijging van particulier bezit. De buurten onderling hebben weinig binding met elkaar. Inwoners zijn relatief ontevreden over de woonomgeving en voorzieningen in de wijk. De kwaliteit van de openbare ruimte is slecht en er ontstaat steeds meer verloedering.

Bevolking naar leeftijdsklassen

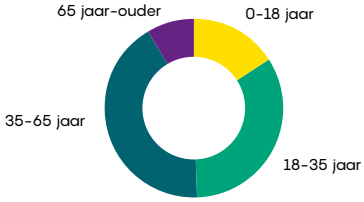

Bevolking naar migratieachtergrond

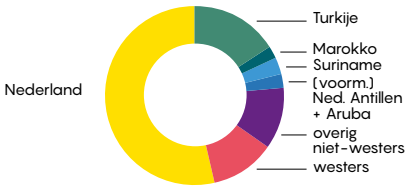

Woningen naar WOZ-waarde

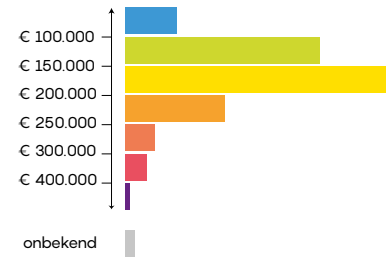

Inkomensverdeling per 20% groep

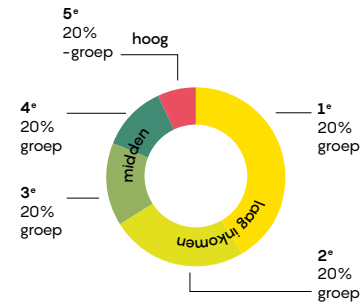

Woningen naar type geldig energielabel

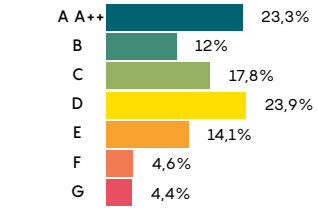

De urgentie

Arnhemse Broek is een wijk met 106 etniciteiten. Vooral in 't Broek domineren de woonculturen van de Turkse gemeenschap en die van de autochtone Broekenaren. Er heerst een bijzondere en hechte cultuur waarbij bewoners elkaar kennen en voor elkaar opkomen. De wijk kent sociale problemen. Er is werkloosheid en het aantal bijstandsuitkeringen is hoog. Armoede is hier een van de grootste problemen, bijna een derde van de kinderen groeit op in een gezin met een laag inkomen. Er is sprake van laaggeletterdheid en licht verstandelijke beperking onder de inwoners.

Ook op buurtniveau is weinig gevoel van verbondenheid. Ondanks de lage sociale cohesie en kracht voelen inwoners zich niet eenzaam. Kinderen kampen met gezondheidsproblemen als overgewicht en een derde van de kinderen rookt. Het welzijn van kinderen in de wijk is hiermee een grote zorg die vanuit ons Team Leefomgeving veel aandacht krijgt. De criminaliteitscijfers zijn hoog. Toch lijkt het gevoel van onveiligheid vanuit cijfers minder te worden. De wijk heeft te kampen met verkeersoverlast, verloedering en sociale overlast door de lokale jeugd. Bewoners zien weinig perspectief, daarom is er weinig vertrouwen in de

toekomst en het eigen kunnen. Verschillende instanties als het Sportbedrijf Arnhem, scholen, bewoners, ondernemers en wijkprofessionals richten zich op verschillende acties om de leefbaarheid, gezondheid en veiligheid aan te pakken en kinderen gelijke kansen te bieden. Zo helpt Gezond Onderweg (GO!) ouders en kinderen bij het aanleren van een gezonde leefstijl. Samen met vrijwilligers uit de wijk wordt gewerkt aan het verminderen van het aantal weesfietsen en scooters. De gemeente ondersteunt de projecten van de projectgroep Groen in het Arnhemse Broek.

Verduurzamen particulier woningbezit

In totaal benaderen we aan de Johan de Wittlaan e.o. bijna 650 woningeigenaren. Binnen deze buurt zien we een heel aantal gestapelde woningen met label G. Hier gaan we voor 3 labelsprongen. Daarnaast is er nog een heel aantal rijwoningen met labels E tot G. Ook daar maken we 3 labelsprongen of gaan we tot label B.

Gezondheid, bewegen en ontmoeten voor jong en oud

Er zijn weinig faciliteiten voor bewegen en ontmoeten in de wijk. We merken dat dit voor de bewoners een gemis is. De verbouwing van de Symfonie wordt in 2021 afgerond. Zo krijgt het Arnhemse Broek een meer toegankelijk en herkenbaar wijkcentrum dat tegemoet komt aan de vraag van bewoners voor ontmoetingsruimten in de buurt. Uit gezondheidsoverweging, maar ook vanwege overlast door verveling is er een grote behoefte aan plekken die de jeugd uitdagen tot bewegen. Ook is het belangrijk dat de plekken veilige zijn en verspreid zijn over de wijk zodat ze snel even bezocht kunnen worden. Dit zorgt ervoor dat ook jonge kinderen nog even net voor of na het eten naar buiten kunnen om hun energie kwijt te raken. Dit draagt niet alleen bij aan de lichamelijke en geestelijke gezondheid maar ook aan de leefbaarheid en veiligheid in de wijk. Waar deze openbare ruimte grenst aan particuliere woningen gaan wij aan de slag om ook deze ambitie te realiseren.

"De speelplekken voelen ondergeschikt aan het verkeer. Als de veiligheid verbeterd wordt, kan er meer onbekommerd gespeeld worden en bevordert de gezondheid van de kinderen."

Helen Meijrink, trotse bewoner en lid wijkplatform

Malburgen

Malburgen werd de eerste naoorlogse 'nieuwbouwwijk' ten zuiden van de Rijn. Ontworpen als 'tuinwijk' waar mensen woonden in het groen. Veel woningen hadden een eigen moestuin. Helaas is zowel in de openbare ruimte als in tuinen het groene karakter grotendeels verdwenen. Flatgebouwen, pleinen, straathoeken en winkelcentra zijn versteend en zien er verwaarloosd uit. Ondanks alle inspanningen die zowel sociaal, economisch als fysiek zijn gedaan, vanuit de Vogelaar-aanpak, is het niet gelukt te voorkomen dat Malburgen zich verder heeft ontwikkeld tot een wijk met veel sociale problemen.

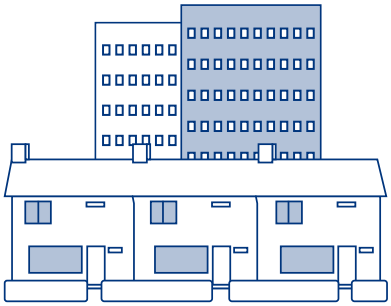

De urgentie

Er is veel onvrede over de woonomgeving; er is sprake van sociale overlast, vernieling en verloedering. Malburgen kent veelal per straat een eigen cultuur, waardoor de leefbaarheid onder druk staat, bijvoorbeeld omdat zogenoemde 'wijkkoningen' de dienst uitmaken. Inwoners voelen zich sociaal en emotioneel eenzaam en weinig verbonden met de wijk. Rolmodellen ontbreken waardoor inwoners niet met een ander perspectief in aanraking komen. Er is behoefte aan ontmoetingsplekken, want voor de verschillende etniciteiten is ontmoeten essentieel.

In Malburgen wonen meer dan 50 verschillende etniciteiten waardoor er veel verschil is in normen en waarden. Dit maakt het des te complexer om bewoners in harmonie te laten samen leven, zeker als hun leven op veel punten niet op orde is. In Malburgen is bijna de helft van de inwoners laag opgeleid en er wonen veel mensen met een licht verstandelijke beperking. Van de bijna 20 duizend inwoners in Malburgen, maakt bijna een vijfde gebruik van armoederegelingen. Verder zijn er problemen als gezondheidsbeperkingen en taalachterstanden. De afgelopen jaren zien wij een positieve ontwikkeling in het aantal inwoners dat zich samen met (vrijwilligers)organisaties

Malburgen feiten & cijfers

Bevolking naar leeftijdsklassen

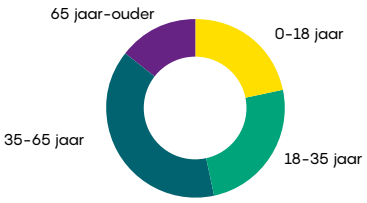

Bevolking naar migratieachtergrond

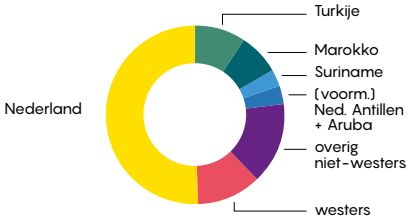

Woningen naar WOZ-waarde

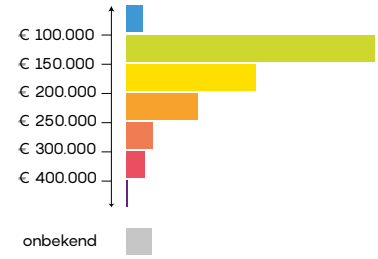

Inkomensverdeling per 20% groep

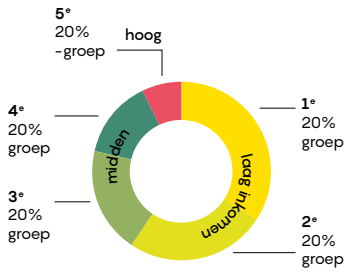

Woningen naar type geldig energielabel

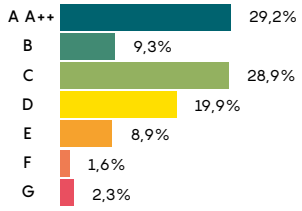

"Er is weinig vermenging tussen de diverse gemeenschappen. Als er een bruisende plek zou komen waar we elkaar kunnen ontmoeten, waar je kunt sporten en dingen samen kan doen. Dan krijg je veel meer: dit is Malburgen, hier komen we samen."

Mariken Goris, directeur Monchyschool

actief inzet voor de wijk. Zo verbindt het AM-Supportteam op een effectieve manier sport aan sociale, educatieve en maatschappelijke initiatieven om jongeren een betere kansen te bieden. Vanuit "het Huis voor de Wijk" werken organisaties samen met wijkbewoners aan een sterker Malburgen. Eén hiervan is Empowering Nisa, die jonge meiden leert gebruik te maken van hun eigen kracht zodat ze onderdeel worden van de samenleving. Onze integrale aanpak voor Malburgen zal inwoners de mogelijkheid bieden zelf aan de slag te gaan met hun welzijn, gezondheid en de leefbaarheid in de buurt!

Verduurzaming particuliere woningen

In Malburgen zijn weinig (sociale) koopwoningen waardoor de doorstroming ontbreekt. Bij veel woningeigenaren staat het water aan de lippen. Laat staan dat men geld heeft om de woning te verduurzamen. Recent aanbod van de corporatie aan woningeigenaren van de Vissenbuurt om mee te liften op de verduurzamingsplannen werd een teleurstelling. Dit ondanks dat er vanuit de gemeente een kleine financiële bijdrage en begeleiding beschikbaar werd gesteld bovenop de subsidie voor verduurzaming vanuit het rijk. Het gat was te groot en onoverbrugbaar voor de meeste eigenaren. In Malburgen gaan aan de slag in 11 deelbuurten. In 5 deelbuurten met gespikkeld bezit samen optrekken met de verduurzamingsplannen van de corporatie. In 4 deelbuurten gaan we aan de slag met het specifiek benaderen van VvE's. En in 4 deelbuurten gaan we van start met een renovatie aanpak voor alleen particulieren. In 2 deelbuurten zit een overlap in aanpakken. In totaal gaan we bijna 1.270 woningeigenaren benaderen.

Groene Lint als verbinding waar het goed toeven is

Met inbreng van bewoners gaan we de meest versteende plekken ontharden, openbaar groen versterken, uitbreiden en met elkaar verbinden waardoor er een groene verbindingsroute ontstaat tussen de verschillende woon- en groengebieden. Dit draagt bij aan biodiversiteit, klimaatadaptatie en leefbaarheid. Met als kers op de taart een groene ontmoetingsplek rondom het Monchyplein waar alles samenkomt en waarmee Park Malburgen West en Immerloo-park met elkaar worden verbonden. Hiermee ontstaat een groene wandelroute door de wijk waar bewoners kunnen spelen, wandelen, bewegen en elkaar kunnen ontmoeten.

Bijlage 1: Toets Aanvraag Volkhuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds (zaaknummer)

[De Kaders zijn g*eamendeerd door de Gemeenteraad vastgesteld op 15 mei 2019]*

Onderwerp	Spelregels	Argumenten voor financiering aanvraag Volkshuisvestingsfonds uit het Klimaatfonds
Voorwaarden voor bestedingen	1. Passend binnen het doel van de BR Duurzaam Arnhem. 2. In lijn met het bestedingsperspectief. 3. Een zo mogelijk kwantitatieve toelichting hoe de besteding bijdraagt aan (één van de) doelen van het fonds 4. Investeringen worden gerealiseerd binnen de gemeentegrenzen. Een beperkt deel van de investeringen kan buiten de gemeente, maar binnen de regio Arnhem Nijmegen worden ingezet. 5. Er wordt aangeven in welke mate de investering wordt gedekt uit reguliere investeringen van betrokken instellingen / sectoren, uit besparingen op energie en/of uit bijdragen van andere overheden en derden 6. Het is duidelijk welk instrumentarium wordt ingezet, passend binnen de beleidskaders. 7. Risico's zijn beschreven. 8. Waar mogelijk wordt 'social return on investment' onderdeel van de opdrachtverstrekking 9. Uitgangspunt voor besteding is het multiplyer-effect, waarbij andere partijen meefinancieren, zoals provincie, rijk, bewoners en/of bedrijven. 10. Uitgangspunt is dat kosten voor bewoners minimaal gelijk blijven of dalen door een lagere energierekening.	1. De aanvraag Volkhuisvestingsfonds draagt bij aan het realiseren van de doelstellingen van NEMiA en voldoet zodoende aan het doel van BR Duurzaam Arnhem: Het project zorgt voor verlaging van de CO2-uitstoot én voor lagere energiekosten van huiseigenaren en vergroting van het wooncomfort. 2. De aanvraag Volkshuisvestingsfonds is in lijn met het bestedingsperspectief aangezien het bijdraagt aan het realiseren van de energietransitie in wijken (De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie, april 2019 en het programmaplan NEMIA 2020-2030, 29 januari 2020). 3. In de aanvraag Volkhuisvestingsfonds werken wij aan de isolatie van 1.754 particuliere woningen in Arnhem-Oost met de slechtste energielabels met minimaal 3 labelsprongen (besparing circa 0,9 Kton CO2 per jaar na realisatie). 4. Het gaat om bereiken van woningeigenaren die zelf niet of nauwelijks in staat zijn hun woning te verduurzamen en het doorvoeren van isolerende maatregelen in woningen in Arnhem. 5. De investeringen worden deels gedaan door particuliere woningeigenaren. Het overgrote deel wordt opgebracht door de bijdrage van het Rijk, Provincie, en vanuit het klimaatfonds. 6. Gemeente is verantwoordelijk voor uitvoering binnen bestaande kaders. 7. In de collegenota zijn de risico's beschreven. Naast het risico dat het Rijk de aanvraag niet honoreert is draagvlak onder de bewoners is het grootste risico waarvoor wij beheersmaatregelen hebben geformuleerd door middel van een zorgvuldig participatief proces. 8. Arnhem-Oost en deze aanvraag in het kader van Volkhuisvestingsfonds biedt een kans om Arnhemmers met afstand tot de arbeidsmarkt in te zetten. Dat kan zowel in de voorbereidingsfase als energie-coaches als in de uitvoeringsfase. 9. De bijdrage van het Rijk dekt voor het overgrote deel de kosten. 10. Uitgangspunt is dat de renovatie en isolatiemaatregelen een positief effect hebben op de verlaging van de woonlasten.

Onderwerp	Spelregels	Argumenten voor financiering aanvraag Volkshuisvestingsfonds uit het Klimaatfonds
Bevoegdheid voor het doen van bestedingen	11. Bestedingsvoorstellen van meer dan €500.000,- worden ter goedkeuring aan de raad voorgelegd. Voor het overige is het college bevoegd.	11. Het voorstel voor besteding van €2,0mln. wordt hiermee voorgelegd aan de raad.
Verantwoording van de bestedingen	12. Verantwoording vindt plaats in de reguliere P&C-cyclus 13. Het bestedingsperspectief wordt jaarlijks aangepast.	12. wordt meegenomen in de P&C-cyclus. 13. wordt doorlopende gemonitord.

Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' & Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Zaaknummer:	574142 & 572098
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrinck (AC), Visser (PvdA), Loos (VVD), Eliëns (PvdD), Henzen (PVV), Coenders (GL), Loor (D66), Van Dillen (CDA), Elfrink (SP), Nede (CU) en Van Plateringen (AOP).

Bespreking
De beraadslaging bestond uit twee onderdelen: een technische briefing en een expertmeeting. Na de technische briefing zijn technische vragen gesteld en beantwoord. Daarna vond de epertmeeting plaas. Daarvoor waren uitgenodigd: Marcel Hielkema (Scalabor), Liesbeth van Asten (Volkshuisvesting), Nabil El Malki (Presikhaaf University), Sylvia Veltmaat (Flores Onderwijs).

Conclusie
Aan het einde van de bespreking heeft de voorzitter geconcludeerd dat de technische briefing en de expertmeeting zijn afgerond. Een vervolgbehandeling zal worden ingepland als combinatie informerend/meningsvormend. Dan zijn insprekers welkom.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

L. Manders

Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' & Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Zaaknummer:	574142 & 572098
Portefeuillehouder:	R. Paping & C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Van der Laak (AC), Visser (PvdA), Loos (VVD), Eliëns (PvdD), Verheij (PVV), Coenders (GL), Loor (D66), Van Dillen (CDA), Becker (CU) Aydemir (DENK/VA) en Wiggers (AOP).
De fractie van de SP was niet aanwezig.

Bespreking
De beraadslaging bestond uit twee onderdelen: een informatief deel met daarin twee insprekers en de start van de meningsvormende 1 vergadering. Tijdens het informatief deel hebben MDT026 (Ashley Ersilia en Mandy Croes) en Ramon Barends ingesproken. Vervolgens is gestart met de M1 behandeling. Daarvan is de eerste termijn van de raad en van het college afgerond.

Toezeggingen
1. Wethouder Paping zegt toe de meetbare ambities van de Arnhem-Oost aanpak jaarlijks te monitoren (tellen en vertellen).
2. Wethouder Paping zegt toe schriftelijk te reageren op de vraag van D66 over het gebruik van de leefbaarometer.

Conclusie
Aan het einde van de bespreking heeft de voorzitter geconcludeerd dat de M1 behandeling nog niet is afgerond en opnieuw geagendeerd dient te worden.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

V. Bouma

Memo

Datum : Zondag 11 juli 2021

Aan : Gemeenteraad

Van : Ronald Paping, Cathelijne Bouwkamp

Betreft : Behandeling raadsvoorstel Arnhem-Oost en VHfonds: twee vragen uit de raadskamer dd 7 juli 2021

Er is een tweetal vragen gesteld in de raadskamer van 7 juli tijdens de behandeling van de voorstellen voor Arnhem-Oost en het VHfonds. Hieronder de vragen en het antwoord.

Vraag van de fractie van D66
D66-fractie vraagt / stelt dat de Leefbaarometer omstreden zou zijn en er sprake is van discriminerende algoritmes waarbij ten onrechte 'migratieachtergrond' als indicator van leefbaarheid wordt gezien.

Antwoord:
De Leefbaarometer is de veelgebruikte leefbaarheidsmonitor van het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK). Met name in de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds (gericht op BZK) wordt deze dan ook een aantal keer opgevoerd, dit was ook onderdeel van het aanvraagproces waarin gevraagd is om landelijke data te gebruiken, zodat het beoordeling van de aanvragen t.o.v. elkaar mogelijk wordt. Het is goed om aan de voorkant nog eens te benadrukken dat de vijf wijken van Arnhem-Oost ook op basis van al onze eigen indicatoren die relevant zijn voor de leefbaarheid, en bijvoorbeeld informatie van het CBS, helaas in de volle breedte steeds het slechtst 'scoren' van de Arnhemse wijken, met name als het gaat om een opeenhoping van problemen.

Dan over de zorg die de heer Loor (D66) uitspreekt over de Leefbarometer en mogelijke "discriminerende" indicatoren. Vooraf is het belangrijk om te vermelden (zie ook de bijgaande brief van BZK aan de Eerste Kamer) dat de huidige Leefbaarometer geen oorzakelijk verband aangeeft waarom de leefbaarheid in een wijk slecht scoort. Het geeft enkel aan dat er een correlatie is tussen de (100) gebruikte indicatoren, die in het model de kenmerken van een wijk weergeven, en het waardeoordeel van bewoners over hun woonomgeving.

Uit de Leefbaarometer kan dus op geen enkele manier worden afgeleid dat bewoners met een migratieachtergrond de oorzaak zijn van een mindere leefbaarheid in hun wijk (geen causaal verband). Het model geeft alleen aan dat bewoners met een migratieachtergrond, een laag inkomen en/of een lage opleiding vaker wonen in kwetsbare wijken met relatief lage huren (sociale woningbouw) waar veelal een opeenstapeling van problematiek is, waardoor de leefbaarheid minder is (volgens de oordelen van de bewoners zelf).

Maar de discussie hierover kan mogelijk wel die indruk geven en we moeten oppassen voor stigmatisering. Gelukkig ziet BZK dat ook in. Het model van de Leefbaarometer wordt op dit moment vernieuwd en herijkt (door Atlas Research en In.Fact). Daarbij wordt rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen en inzichten. Ook worden alle (100) indicatoren tegen het licht gehouden. Deze herijking zal na de zomer gereed zijn. Enkele van die indicatoren van het model betreffen inderdaad 'migratie-

achtergrond'. Deze specifieke indicatoren zullen niet meer worden gebruikt in het nieuwe Leefbaarometermodel 3.0 (dit valt eveneens in bijgevoegde brief te lezen).

Voor zover de zorgen van de D66-fractie over de Leefbaarometer zich eveneens richten op het onderwerp ‘selectieve woningtoewijzing’ vanuit de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek, is het goed om te benadrukken dat dit in Arnhem niet aan de orde is.

Vragen van de fractie van DENK
1) Wat wil het college nu anders doen om meer input vanuit de bewoners te krijgen? Want met datgene wat je hebt gedaan zijn er nog steeds te veel aandachtspunten in de wijk. (Mede vanwege de vraag van Arnhem Centraal waarin gepleit werd om de vrijdagen te betrekken om moskeebezoekers te benaderen voor meer input)

Antwoord:
Voor het richtinggevend kader hebben we nu met name professionals, ondernemers, bewonersorganisaties en groepje bewoners gesproken, maar voor de verdere uitwerking is inderdaad een laagdrempelige en brede betrokkenheid van bewoners nodig. Via moskeebezoekers is zeker een goed idee, maar denk ook aan sportclubs, andere verenigingen, de supermarkt, van deur tot deur. We moeten voor deze aanpak daarbij meer doen dan de vaste inspraakroutes.

2. Inbreng van partners is de essentie van de Arnhem -Oost -aanpak. Op welke partners doelt het college? Omdat we nu al partners hebben die met middelen al veel zouden moeten doen.

Antwoord:
Hierbij hebben we het vooral over partners die op het gebied van leefbaarheid en perspectief voor Arnhem-Oost een grote rol hebben: bewoners zelf, het bedrijfsleven, het onderwijs, politie en justitie, verenigingen, etc. Dat zijn allemaal partners met eigen middelen en verantwoordelijkheden, de organisaties die we zelf subsidiëren of anderszins inschakelen hebben natuurlijk ook een belangrijke rol, maar we hebben het hier over een hele brede groep aan bondgenoten.

3. Het voorstel van de jongeren om BBQ's of meet and greets te organiseren, die dit vandaag ook hebben gelanceerd, krijgt steeds meer vorm omdat er een behoefte is om bij elkaar komen en samen laagdrempelige bijeenkomsten te organiseren, op wijkniveau. Wat is de visie van het college hierover, omdat niet iedereen de gemeente weet te bereiken?

Antwoord:
Hier kunnen de TLO's een belangrijke rol in spelen, maar dit is ook zeker iets dat past in de Arnhem-Oost-aanpak waar sociale cohesie en ontmoeten een belangrijke rol heeft. Dit wil je stimuleren, juist ook als de "formele" wegen niet worden gevonden.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

DG Bestuur, Ruimte en Wonen
Directie Democratie en Bestuur

www.rijksoverheid.nl
www.facebook.com/minbzk
www.twitter.com/minbzk
www.linkedin.com/company/ministerie-van-bzk

Kenmerk
2021-0000207719

Uw kenmerk
168501.01U

Datum 30 april 2021

Betreft Toepassing van de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek (EK, 33797, X)

Met interesse heb ik kennisgenomen van de brief van 19 maart jl. van de voorzitter van de commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis van de Koning van Uw Kamer over het besluit tot verlenging van de toepassing van de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek (Wbmgp) in Rotterdam. In deze brief zal ik ingaan op de vragen die de leden van de fracties van GroenLinks en van de Partij van de Arbeid (PvdA) hierover hebben gesteld. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren (PvdD) hebben zich bij deze vragen aangesloten. Voor de duidelijkheid heb ik hun vragen cursief weergegeven.

Leefbaarheidsmonitor
Bij het beoordelen van de noodzaak tot het inzetten van het instrument van selectieve woningtoewijzing wordt gebruikgemaakt van een leefbaarheidsmonitor. Gaan deze leden er terecht van uit dat dit de leefbaarometer is zoals weergegeven op leefbaarometer.nl?

De leefbaarometer maakt gebruik van 100 indicatoren. Daaronder zijn indicatoren die betrekking hebben op de woningen, bewoners, voorzieningen, veiligheid en fysieke omgeving. Kunt u aangeven hoe de verschillende indicatoren de beoordeling van de leefbaarheid beïnvloeden?

Om selectieve woningtoewijzing te mogen toepassen, moet de gemeenteraad een onderbouwde aanvraag doen bij mij tot aanwijzing van de complexen, straten of gebieden waarin ze de maatregelen wil toepassen. De gemeente moet in deze onderbouwing 'voldoende aannemelijk' maken dat aan de volgende vier toetsingscriteria is voldaan: noodzakelijkheid, geschiktheid, subsidiariteit, en proportionaliteit. Voor de onderbouwing van de 'noodzakelijkheid' wordt vaak, maar niet uitsluitend de Leefbaarometer gebruikt, zoals weergegeven in www.leefbaarometer.nl. Daarmee wordt de opeenstapeling van de leefbaarheidsproblematiek in een gebied inzichtelijk gemaakt. Gemeenten zijn vrij om daarvoor ook andere, eigen gemeentelijke monitorinstrumenten en registratiesystemen te gebruiken, zoals wijkprofielen en sociale indexen. Ook wordt hiervoor de kennis en ervaring gebruikt van wijkprofessionals en ervaringsdeskundigen (kwalitatieve onderbouwing).

Het is een misverstand dat de indicatoren die in het Leefbaarometermodel worden gebruikt de beoordeling van de leefbaarheid beïnvloeden. De Leefbaarometer geeft geen oorzakelijk verband aan waarom de leefbaarheid in een wijk slecht scoort. Het geeft enkel aan dat er een correlatie is tussen de (100) gebruikte indicatoren, die in het model de kenmerken van een wijk weergeven, en het waardeoordeel van bewoners over hun woonomgeving. Deze kenmerken of indicatoren zijn statistisch het meest verklarend voor de verschillen in de oordelen van bewoners over de leefbaarheid in hun buurt. Dit zogenoemde oordelenmodel is een belangrijk onderdeel. De Leefbaarometer is daarmee een instrument dat registreert hoe de samenleving in elkaar zit voor wat betreft de verschillen in leefbaarheid tussen woongebieden.

Voor de technische details verwijs ik u naar het document waarin uitgebreid de ontwikkeling van het instrument is beschreven en verantwoord (Leefbaarometer 2.0; instrumentontwikkeling).[1]

Op basis van de Leefbaarometerscore van een gebied, en die van de onderliggende vijf dimensies, is vervolgens een lokale analyse (maatwerk) nodig met betrokken partijen waarom de leefbaarheidsontwikkeling of -situatie achteruit gaat of bijvoorbeeld 'zwak' scoort.

De leden van de fracties van GroenLinks en de PvdA vragen u hoe objectief de criteria zijn. Van een aantal indicatoren lijkt de relatie met leefbaarheid onbetwistbaar (overlast, criminaliteit, beschikbare voorzieningen). Ten aanzien van een aantal indicatoren lijkt er echter toch sprake te zijn van een subjectief oordeel. Waarom zou een wijk met veel kleine woningen immers leefbaarder of onleefbaarder zijn dan een wijk met veel grote woningen? En waarom is het bijvoorbeeld problematisch als er veel eenoudergezinnen zijn? Hoe beoordeelt u de subjectiviteit van een aantal indicatoren en het risico op een mogelijke bias die daarmee gepaard gaat?

Zoals ik hierboven heb aangeven komt de leefbaarheidsscore tot stand op basis van statistische modelschatting: hoe sterk (en met welke richting) is de samenhang (correlatie) tussen een bepaalde indicator aan de ene kant en het oordeel van bewoners over de leefbaarheid in hun buurt aan de andere kant. Het gaat dus niet om subjectieve keuzes van onderzoekers of beleidsmakers, maar om het oordeel van bewoners zelf. Daaruit blijkt bijvoorbeeld dat wijken waar veel kleine woningen zijn, minder gunstig worden gewaardeerd dan wijken met ruimere woningen. Het subjectieve oordeel van bewoners over hun woonomgeving is gebaseerd op enquêtegegevens uit het WoonOnderzoek Nederland (WoON).

De categorie 'bewoners' kent onder meer de volgende indicatoren: aandeel westerse allochtonen, aandeel MOE-landers, aandeel niet-westerse-allochtonen, aandeel Marokkanen, aandeel Surinamers, aandeel Turken, aandeel overige niet-

[1] https://doc.leefbaarometer.nl/resources/Leefbaarometer%202.0%20Instrumentontwikkeling%20CONCEPT.pdf

westerse allochtonen'. Kunt u aangeven wat de relevantie van deze indicatoren voor het beoordelen van de leefbaarheid is? Kunt u aangeven of het toekennen van een (negatieve) waarde enkel en alleen op basis van de afkomst van bewoners van een wijk ongerechtvaardigd onderscheid op basis van etniciteit, en daarmee een vorm van (institutioneel) racisme is? Waarom wel of waarom niet? Bent u bereid om de betreffende indicatoren uit de leefbaarometer te (laten) verwijderen?

Uit de Leefbaarometer kan op geen enkele manier worden afgeleid dat bewoners met een migratieachtergrond de oorzaak zijn van een mindere leefbaarheid in hun wijk (geen causaal verband). Het model geeft alleen aan dat bewoners met een migratieachtergrond, een laag inkomen en/of een lage opleiding vaker wonen in kwetsbare wijken met relatief lage huren (sociale woningbouw) waar veelal een opeenstapeling van problematiek is, waardoor de leefbaarheid minder is (volgens de oordelen van de bewoners zelf).

Bij de herijking van het Leefbaarometermodel, die nu wordt uitgevoerd en na de zomer gereed zal zijn, worden alle 100 indicatoren tegen het licht gehouden. Daarbij zal rekening worden gehouden met nieuwe ontwikkelingen en inzichten, zoals de WRR-verkenning 'De nieuwe verscheidenheid; toenemende diversiteit naar herkomst in Nederland' (2018). Omdat onjuiste interpretatie van de Leefbaarometer kan bijdragen aan stigmatisering van specifieke groepen in de bevolking is het streven om dergelijke indicatoren niet meer mee te nemen. Gelet op deze overwegingen zeg ik u toe dat in de nieuwe Leefbaarometer 3.0 geen indicatoren meer zullen worden gebruikt die betrekking hebben op de migratieachtergrond.

Wordt er in de aanstaande evaluatie van de inzet van de Wbmgp aandacht besteed aan de mogelijke bias in de indicatoren van de leefbaarometer? Zo niet, bent u bereid een dergelijk onderzoek te laten uitvoeren?

In de evaluatie over de toepassing van de Wbmgp wordt geen aandacht besteed aan (de indicatoren van) de Leefbaarometer. De herijking van het Leefbaarometermodel volgt een eigen onderzoekstraject. Zoals ik hierboven heb aangegeven kan de Leefbaarometer worden gebruikt om de 'noodzakelijkheid' van de inzet van de Wbmgp-maatregelen voldoende aannemelijk te maken, naast onderbouwing op basis van andere lokale monitorinstrumenten, registratiesystemen en kwalitatieve informatie.

Toepassing Rotterdam
Uit de gebiedsaanwijzing Rotterdam van 12 februari 2021 maken de leden van de fracties van GroenLinks en de PvdA op dat bij de beoordeling van de noodzaak van selectieve toewijzing gebruikgemaakt is van de leefbaarometer, in combinatie met gegevens van de politie met betrekking tot veiligheid. Hoe hebben de indicatoren met betrekking tot de etnische achtergrond van de bewoners in casu de beoordeling van de noodzaak tot het selectief woning toewijzen beïnvloed?

Bij het besluit voor de gebiedsaanwijzing om selectieve woningtoewijzing te kunnen toepassen in de gemeente Rotterdam hebben indicatoren met betrekking

tot de etnische achtergrond van bewoners geen enkele rol gespeeld. De gemeente Rotterdam heeft ter onderbouwing van de aanvraag gebruik gemaakt van de Leefbaarometer en andere administratiesystemen, zoals die van de gemeente over het aantal bijstandsuitkeringen (voor artikel 8 en 9 van de Wbmgp) en van gegevens uit de politieregisters over overlastmeldingen (voor artikel 10 van de Wbmgp).

Naast kwantitatieve gegevens heeft de gemeente Rotterdam voor de onderbouwing ook gebruik gemaakt van kwalitatieve informatie, gebaseerd op de kennis en ervaringen van professionals werkzaam in de aangewezen gebieden en ervaringsdeskundigen.

De gemeente Rotterdam heeft alleen een aanvraag gedaan voor toepassing van artikel 9 en 10 van de Wbmgp, en niet van artikel 8. Deze leden hebben begrepen dat de gemeente het niet noodzakelijk en onwenselijk vindt om bewoners slechts op basis van het hebben van een laag inkomen uit te sluiten van een woning in de betreffende straten, maar dat het voor het vergroten van de leefbaarheid van belang is voorrang te kunnen geven aan mensen met (vrijwilligers)werk of studie, en mensen op basis van crimineel of overlastgevend gedrag te kunnen weigeren. Hoe apprecieert u deze keuze?

De gemeenteraad van Rotterdam heeft voorafgaand aan de aanvraag een integraal afwegingskader op straatniveau vastgesteld teneinde de maatregelen uit de Wbmgp op een kleinschaliger niveau gerichter toe te kunnen passen (meer maatwerk). Uit het resultaat van dat afwegingskader op straatniveau voor het toepassen van de artikelen 8, 9 en 10 van de Wbmgp bleek vervolgens dat voor een groot deel van de bestaande aangewezen gebieden de inzet van artikel 8 van de Wbmgp niet langer nodig was. De gemeenteraad heeft toen besloten artikel 8 in die gebieden niet langer toe te passen vanaf 1 januari 2021. Het is aan de gemeenteraad om te besluiten of al dan niet een aanvraag wordt gedaan voor toepassing van artikel 8, 9 of 10 van de Wbmgp. Na indiening van de aanvraag toets ik vervolgens aan de hand van de criteria in de Wbmgp of voldoende aannemelijk is gemaakt dat aan die eisen is voldaan om te besluiten tot een gebiedsaanwijzing.

Uit de aanvraag van de gemeente Rotterdam blijkt dat de gemeente de toepassing van de Wbmgp ook wil gebruiken om bepaalde woningzoekenden zoals politiemensen, leraren en zorgmedewerkers met voorrang een woning te kunnen toewijzen. Is dit naar uw oordeel een geëigende toepassing van de Wbmgp? Zijn er andere manieren waarop een dergelijk voorrangsbeleid gevoerd kan worden?

De gemeente Rotterdam verleent op basis van artikel 9 van de Wbmgp aan woningzoekenden met bepaalde sociaaleconomische kenmerken voorrang in aangewezen gebieden waar de leefbaarheid en veiligheid onder druk staan door voorrang te verlenen aan bepaalde beroepen uit de maatschappelijke sector, zoals politiemensen, leraren en zorgmedewerkers. Dit past binnen de decentrale beleidsruimte die dit artikel biedt aan de gemeente. Op die wijze is het mogelijk om geleidelijk een meer evenwichtige bevolkingssamenstelling in kwetsbare gebieden na te streven en zo te kunnen bijdragen aan de versterking van de

sociaaleconomische positie van het gebied. Daarnaast geeft de gemeente Rotterdam in de aanvraag aan dat mensen uit maatschappelijke sectoren iets kunnen betekenen voor de wijk omdat ze beroepshalve (zorg, onderwijs, veiligheid, etc.) al contact hebben met en in verbinding staan met bewoners.

Selectieve woningtoewijzing op grond van de Wbmgp is een ingrijpende maatregel en kan alleen maar worden ingezet in aanvulling op en in samenhang met vele andere maatregelen ten behoeve van de bewoners (bv. scholing, werk, gezondheid en hulpverlening, etc.), de leefbaarheid en de veiligheid in het gebied. Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid is in dat verband een inspirerend voorbeeld van een dergelijke meerjarige, integrale gebiedsaanpak.

Naast het verlenen van voorrang aan woningzoekenden met bepaalde sociaal-economische kenmerken in een aangewezen kwetsbaar gebied, met als doel een bijdrage te leveren aan de leefbaarheid en veiligheid, zijn er ook andere manieren met een ander doel waarop voorrangsbeleid gevoerd kan worden. Ik wijs daarbij op de mogelijkheden voor gemeenten om op grond van de Huisvestingswet 2014 regels te stellen over de verdeling van woonruimte om de onevenwichtige en onrechtvaardige gevolgen van schaarste aan woonruimte te bestrijden. Deze regels beschrijven onder meer welke groepen woningzoekenden in aanmerking komen voor welke categorieën schaarse huurwoningen. Op basis van onder meer de artikelen 12 en 14 van de Huisvestingswet 2014 kan voorrang worden verleend aan bepaalde categorieën woningzoekenden. Artikel 12 van de Huisvestingswet 2014 ziet op het urgentie verlenen aan woningzoekenden 'waarvoor de voorziening in de behoefte aan woonruimte dringend noodzakelijk is'. Het gaat daarbij onder meer om woningzoekenden die verblijven in een voorziening voor tijdelijke opvang voor personen die hun woning hebben moeten verlaten in verband met relationele problemen of geweld, of om woningzoekenden die mantelzorg verlenen of ontvangen. De gemeenteraad kan hier ook nog andere groepen woningzoekenden aan toevoegen zoals woningzoekenden met een medische urgentie. Op basis van artikel 14 van de Huisvestingswet 2014 kan bij de verdeling van schaarse huurwoningen waarvoor in de gemeente een huisvestingsvergunning geldt, voorrang worden gegeven aan woningzoekenden die 'economisch of maatschappelijk gebonden zijn aan de woningmarktregio, de gemeente of een tot de gemeente behorende kern'.

Kunt u aangeven op grond van welke data(bronnen) door de gemeente Rotterdam wordt beoordeeld of een woningzoekende kan worden afgewezen voor een woning in de aangewezen straten? Hoe wordt bijvoorbeeld beoordeeld of iemand vrijwilligerswerk verricht? En op basis van welke gegevens wordt beoordeeld of er sprake is van overlastgevend of crimineel gedrag? Wie neemt de beslissing, wie hebben hierbij inzage in de gegevens, en hoe is het delen van de gegevens geregeld?

De gemeente Rotterdam maakt bij de beoordeling of een woningzoekende geen huisvestingsvergunning krijgt voor een woning in de aangewezen straten bij de toepassing van artikel 8 van de Wbmgp gebruik van de Basisregistratie Personen om vast te stellen of de woningzoekende gedurende die zes jaar voorafgaand aan de aanvraag onafgebroken ingezetene is geweest van de regio.

Op grond van artikel 9 van de Wbmgp vindt er geen afwijzing plaats. Er kan uitsluitend op basis van bepaalde sociaaleconomische kenmerken, die de gemeenteraad vastlegt in de huisvestingsverordening, met voorrang een huisvestingsvergunning worden verleend. Of iemand vrijwilligerswerk verricht, beoordeelt de gemeente Rotterdam aan de hand van een officiële vrijwilligersovereenkomst afgesloten tussen het bedrijf en de vrijwilliger.

Bij de toepassing van artikel 10 van de Wbmgp vindt de beoordeling of het huisvesten van de woningzoekende zal leiden tot een toename van overlast of criminaliteit in het aangewezen gebied, plaats door de burgemeester op grond van de verstrekte relevante politiegegevens en de duiding ervan door de politie. Artikel 10b van de Wbmgp geeft aan op basis van welke criteria de burgemeester deze informatie beoordeelt. De burgemeester neemt in zijn beoordeling mee:
a. De aard en ernst van de gedragingen, waarbij zwaarder gewicht wordt toegekend aan gedragingen die bij wet strafbaar gesteld zijn dan aan andere gedragingen;
b. De frequentie en onderlinge samenhang van de gedragingen;
c. De overlast die de gedragingen hebben veroorzaakt;
d. Het tijdsverloop sinds de gedragingen zijn geconstateerd;
e. De relatie tussen de geconstateerde overlastgevende gedragingen en de mogelijke invloed van deze gedragingen op de leefbaarheid in een aangewezen gebied.

De burgemeester heeft inzage in de verstrekte politiegegevens, op basis waarvan hij - na beoordeling aan de hand van bovenvermelde criteria - een positieve woonverklaring, eventueel met een of meer gedragsaanwijzingen of een negatieve woonverklaring, afgeeft.

De gegevensverwerking gebeurt met inachtneming van de voorgeschreven privacyregels op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en volgens de regels hieromtrent die zijn opgenomen in het Besluit verwerking persoonsgegevens bij selectieve woningtoewijzing ter beperking van overlastgevend en crimineel gedrag. De functionaris voor de gegevensbescherming houdt toezicht op de interne naleving van deze regels.

Wordt bij de risicobeoordeling gebruikgemaakt van – al dan niet zelflerende-algoritmen? Op welke momenten in het proces is er sprake van een menselijke toets? Wordt aan degene die niet in aanmerking komt voor woningtoewijzing in de betreffende straten meegedeeld waarom – en op basis van welke data- hij of zij wordt afgewezen? Is er een werkwijze/protocol opgesteld om de desbetreffende personen te wijzen op hun rechten, zoals het inzagerecht, correctierecht, transparantie en leesbaarheid? Hoe verhoudt zich deze informatie in uw optiek tot de AVG en de Wet Politiegegevens?

Er wordt bij de risicobeoordeling om een woningzoekende op grond van artikel 10 van de Wbmgp wel of geen huisvestingsvergunning te verlenen geen gebruikgemaakt van - al dan niet zelflerende - algoritmen. De beoordeling door de burgemeester van de verstrekte politiegegevens leidt tot óf een positieve

woonverklaring (eventueel met voorschriften) óf tot een negatieve woonverklaring. Een positieve woonverklaring wordt gevolgd door het afgeven van een huisvestingsvergunning door het college van burgemeester en wethouders. In die gevallen waarbij de beoordeling door de burgemeester leidt tot een voornemen om een negatieve woonverklaring af te geven of een woonverklaring met voorschriften, vindt een zienswijzegesprek plaats met de woningzoekende.

Indien de burgemeester een woonverklaring afgeeft waaraan voorwaarden verbonden zijn, geeft het college een huisvestingsvergunning af met dezelfde voorwaarden. Wordt een negatieve woonverklaring afgegeven, dan besluit het college tot het niet afgeven van de huisvestingsvergunning door, tenzij het college van mening is dat de hardheidsclausule van toepassing is en er alsnog een huisvestingsvergunning wordt verstrekt.

Tegen een besluit om geen huisvestingsvergunning af te geven, of tegen een besluit van een verleende vergunning waaraan bepaalde voorwaarden zijn verbonden (gedragsaanwijzingen) is bezwaar en beroep mogelijk. Bij de gemeente kan er bezwaar worden gemaakt. De onafhankelijke bezwaarcommissie kan inzicht krijgen in de aan de burgemeester verstrekte relevante politiegegevens en de duiding ervan door de politie.

Verder heeft de woningzoekende het recht van inzage en correctie van zijn of haar gegevens.[2] Indien de bezwaarmaker van mening is dat de politiegegevens niet juist zijn, dient er een aanvraag te worden ingediend bij de politiechef van de regionale eenheid om, op basis van artikel 25 van de Wet politiegegevens (Wpg), de gegevens in te zien. Als de bezwaarmaker van mening is dat de politiegegevens aangevuld, verbeterd, verwijderd of afgeschermd moeten worden, kan hij op basis van artikel 28 van de Wpg hiertoe een schriftelijk verzoek doen. Indien de betrokkene bezwaar gemaakt heeft kan deze op grond van artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht een voorlopige voorziening aanvragen. Hierbij kan een rechter een schorsende werking toekennen aan het besluit van de gemeente totdat er uitsluitsel komt van de politie. Uiteraard heeft een persoon van wie persoonsgegevens zijn verwerkt in het bestand van de gemeente in verband met de aanvraag voor een huisvestingsvergunning ook op basis van artikel 15 van de AVG het recht op inzage in de gegevens die over hem of haar zijn verwerkt in dat bestand.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

[2] Kamerstukken II, 2015/16, 34 314, nr. 6

Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' & Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Zaaknummer:	574142 & 572098
Portefeuillehouder:	R. Paping & C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aan de gemeenteraad, 14 juli 2021

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Van der Laak (AC), Visser (PvdA), Loos (VVD), Eliëns (PvdD), Elfrink (SP), Coenders (GL), Loor (D66), Van Dillen (CDA), Becker (CU) Aydemir (DENK/VA) en Wiggers (AOP).
De fractie van de PVV was niet aanwezig.

Bespreking
De beraadslaging bestond uit twee onderdelen: het restant van de M1 (tweede termijn raad en tweede termijn college) en de M2. Tijdens de M2 behandeling zijn de onderstaande 2 amendementen en 6 moties besproken. De laatste motie is alleen toegelicht en het college heeft een preadvies gegeven. Het is nog niet besproken met de andere fracties.

- amendement "Geen discriminerende indicatoren in gemeentebeleid" (21A46) van de fractie D66
- amendement "Gelijk besparen" (21A47) van de fractie VVD
- motie "Ruimte voor kleinere klassen" (21M160) van de fracties D66, VVD en CDA
- motie "Verlengde schooldag prioriteit" (21M161) van de fractie D66
- motie "Gegarandeerd sociale huur" (21M164) van de fractie PvdA
- motie "Samen aan de slag voor Arnhem-Oost!" (21M165) van de fractie PvdA - INGETROKKEN
- motie "De Nederlandse taal is de basis" (21M166) van de fractie Arnhem Centraal
- motie "Instrumenten voor diverse wijken" (21M167) van de fractie GroenLinks

Toezeggingen
- Wethouder Paping zegt toe expliciet bij de raad aan te geven indien het college de categorie ‘bewoners’ van de leefbaarometer moet gebruiken.
- Wethouder Paping zegt toe bij een of meerdere (deel)projecten in Arnhem-Oost te streven naar een proces van volwaardige cocreatie, waarbij bewoners als gelijkwaardige partners al vanaf het begin mogen meeschrijven aan de plannen tot aan de realisatie en de gemeenteraad te informeren over de projecten die worden aangewezen voor cocreatie. Op basis van deze toezegging. Hierover wilt de portefeuillehouder in gesprek met de raadswerkgroep burgerparticipatie. Op basis van deze toezegging heeft de indiener de motie ingetrokken.

Conclusie
Aan het einde van de bespreking heeft de voorzitter geconcludeerd dat de M1 en de M2 behandeling is afgerond en beide voorstellen doorgeleid kunnen worden naar besluitvorming.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

K. Kalthoff

Vaststellen: "Lokale steun in crisis- Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse coronasteunmaatregelen"

Zaaknummer:	517751
Portefeuillehouder:	Dhr R. Paping/ Dhr. J. van Dellen

Aan de gemeenteraad, 15 juli 2021

Aanwezig:
de raadsleden/fractievolgers: Manders (AC), Pape (VVD), Venhoek (D66), Simonis (GL), Greving (PvdA), Nede (ChristenUnie), Groot (CDA) en Tujeehut (AOP). De fracties van de PPV, PvdD, Denk/VA en SP waren niet vertegenwoordigd.
Wethouder Paping kon niet aanwezig zijn bij deze vergadering vanwege het feit dat hij gelijktijdig bij een andere politieke vergadering aanwezig moest zijn. Wehouder Van Dellen nam de honneurs waar.

Verloop
De raadskamer heeft het raadsvoorstel meningsvormend 1 besproken. Naar aanleiding van de bespreking zijn er geen wijzigingsvoorstellen aangekondigd. Tevens zijn er geen toezeggingen gedaan door de wethouder.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de raadskamer van mening is dat het raadsvoorstel voldoende meningsvormend 1 behandeld is en dat het doorgeleid kan worden naar de besluitvormende raad als hamerstuk.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

V. Bouma

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **517751**

ONDERWERP: **Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse coronasteunmaatregelen**

Voorstel

De Rekenkamer stelt de raad voor te besluiten het college van burgemeester en wethouders op te dragen:

1. De raad periodiek te voorzien van een meerjarige doorkijk op de financiële en beleidsinhoudelijke risico's als gevolg van de coronapandemie.
2. Een evaluerend gesprek te voeren met de gemeenteraad over de informatievoorziening en de (voorbereiding) van besluitvorming over onder andere de corona-steunmaatregelen en de herstelagenda.
3. De gezamenlijke afspraken die worden gemaakt op basis van een evaluerend gesprek ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
4. Bij besluitvorming door de raad over de inzet van de gemeente op het gebied van corona en de gevolgen daarvan eerst beleidsalternatieven ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
5. De werking en effecten van het Anrhems afwegingskader corona 2020-2021 te evalueren.
6. De uitkomsten van deze evaluatie te rapporteren aan de raad.

Inleiding

De Rekenkamer Arnhem heeft samen met de Rekenkamer(commissie)s van Tilburg, Breda en Oss een gezamenlijk onderzoek uitgevoerd naar de getroffen corona-steunmaatregelen en het gelopen proces tot besluitvorming daarover.

De doelstelling van het onderzoek is enerzijds om inzicht te geven in de genomen maatregelen en de besluitvorming, inclusief belangenafwegingen en risico-onderkenning, en anderzijds om te kijken hoe gemeenten van elkaar kunnen leren als het gaat om het in positie brengen van de gemeenteraden. Het onderzoek heeft niet als doel gehad om een inhoudelijk oordeel te geven over de genomen maatregelen.

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt:

1. *Welke regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen?*
2. *Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's?*
3. *En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de coronacrisis?*

Gemeente Arnhem

Het eindrapport bestaat uit verschillende onderdelen. In de bestuurlijke nota staan de conclusies en aanbevelingen verwoord. Ook de reactie van het college van burgemeester en wethouders is integraal hierin opgenomen. In de nota van bevindingen zijn het feitenrelaas en de bevindingen opgenomen. De nota van bevindingen is opgebouwd uit twee delen. Er is een overkoepelende rapportage waar wordt ingegaan op de overeenkomsten en de verschillen tussen de vier gemeenten. Daarnaast is er een Arnhems deelrapport. De deelrapporten van de RK(c)'s Tilburg, Breda en Oss zijn beschikbaar op de website van de Rekenkamer Arnhem.

Argumenten

1.1 *Een meerjarige doorkijk in de (financiële) gevolgen van de corona crisis maakt het mogelijk om te kunnen anticiperen op eventuele toekomstige tegen- of meevallers en vraagstukken.*

Met het ontwikkelde coronadashboard met daarin cijfers en feiten op de thema's Covid-19, economie, werk & inkomen, welzijn en gemeentelijke financiële risico's hebben de raad en het college een instrument in handen om risico's en impact te kunnen monitoren. Ook nadat de corona-maatregelen worden versoepeld kan het corona-dashboard bijdragen aan zicht op de gevolgen van corona. De sturingsinformatie zoals die nu beschikbaar is door middel van dit coronadashboard kan versterkt worden door te werken met een meerjarig inzicht in de (financiële) gevolgen van corona. Logischerwijs geeft dit, vanwege allerhande onzekerheden, geen statisch inzicht. Wel kan het, juist in tijden van onzekerheid, handvatten bieden voor besluitvorming over de inzet van de gemeente.

2.1 *Een evaluerend gesprek tussen raad en college draagt bij aan samen leren.*

De coronapandemie zorgt voor uitzonderlijke situaties. Dat geldt zowel voor het besturen van de stad (ondersteunen van inwoners, ondernemers en instellingen) als de besluitvorming daarover. In de beginperiode van de crisis kwam daar de uitdaging bij voor de raad om als besluitvormend orgaan weer 'up en running' te worden. In de eerste maanden en ook de periode daarna zijn door college en raad keuzes gemaakt hoe het samenspel in te vullen (stellen van vragen, informeren, voorbereiden besluitvorming etc.). Daar was logischerwijs geen blauwdruk voor. Dat bekent ook dat de Rekenkamer geen vaste set met normen of te maken afspraken hiervoor heeft opgenomen in het rapport, maar dat het aan raad en college samen is om hier invulling aan te geven. Een open gesprek tussen gemeenteraad en college kan bijdragen aan samen leren over het eerste jaar. Wat ging terugkijkend goed en kan beter als het gaat om informatievoorziening en besluitvorming? Wat hebben beide bestuursorganen nodig om hun eigen taken en verantwoordelijkheden zo goed mogelijk uit te kunnen voeren ten aanzien van corona en een mogelijk nieuwe crisis?

3.1 Het vastleggen van afspraken kan houvast bieden voor zowel de raad als het college in de komende periode.

Het vastleggen van de afspraken die voortvloeien uit het evaluerende gesprek kan dienen als richtlijn voor de komende periode. We zijn immers nog niet uit de crisis en de nasleep daarvan. En niemand weet of en zo ja wanneer een crisis van deze omvang zich aan kan dienen. De afspraken kunnen vastgelegd in een kader informatievoorziening o.i.d zonder dat het kader daarmee voor altijd in beton gegoten is.

4.1 Het voorleggen van beleidsalternatieven biedt de mogelijkheid om als raad vroegtijdig in een proces richting te bepalen en kaders te stellen.

Sommige dossiers (omvangrijke en politiek- gevoelige dossiers) zijn gebaat bij een vroegtijdige richting bepaling door de gemeenteraad. Een manier om dat te doen is door te werken met beleidsalternatieven. Dat betekent concreet dat het college in een vroeg stadium van een beleidsvormingsproces alternatieven voorlegt met verschillende richtingen. Dit zijn alternatieven en richtingen die principiële keuzes bevatten op een hoog aggregatieniveau van de vraag 'wat willen we'. Er kunnen immers als verschillende politieke visies zijn hierover. Door te werken met beleidsalternatieven faciliteer je politieke debat- en besluitvorming hierover. Na het besluit van de raad over de richting, legt het college vervolgens een beleidsplan/agenda o.i.d. voor ter besluitvorming. Het enkel voorleggen van een plan, zonder dat dit voorafgegaan is door beleidsalternatieven, maakt het voor fracties lastig om op te reageren indien zij een andere visie hebben op het vraagstuk dan waar het plan op is gestoeld. Amenderen kan binnen de context van een voorgelegd plan, maar is lastig in het geval van een andere visie op de basis van het plan.

5.1 Evalueren van het afwegingskader geeft inzicht in de vraag of het in de praktijk bijdraagt aan de bedoelde ondersteuning voor instellingen en ondernemers.

Het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 is gebaseerd op uitgangspunten over de gewenste ondersteuning van instellingen en ondernemers. Het kan zijn dat de ondersteuning in de praktijk anders uitpakt dan gewenst, ook omdat wellicht niet alle effecten van het afwegingskader goed te overzien waren. Ook kan inmiddels de praktijk door veranderingen weer om een andere afweging vragen. Een evaluatie van het afwegingskader in relatie tot de gestelde doelen geeft hier inzicht in.

6.1 De evaluatie kan aanleiding geven tot een nieuwe belangenafweging.

Op basis van de uitkomsten van de evaluatie kan besloten worden om het afwegingskader te handhaven of juist aan te passen. Daarnaast is het mogelijk dat aanpassingen gewenst zijn op basis van maatschappelijke ontwikkelingen, op basis van het verloop van de coronapandemie etc. Door de

uitkomsten aan de raad te rapporteren wordt de raad in staat gesteld om positie in te nemen in de belangenafweging die ten grondslag ligt aan een afwegingskader.

Kanttekeningen

n.v.t.

Financiën en uitvoering

Indien uw raad besluit de aanbevelingen van de Rekenkamer over te nemen (de 6 beslispunten in het dictum), dan adviseert de Rekenkamer u het college te verzoeken binnen een termijn van drie maanden een plan van aanpak inclusief financiële consequenties aan de raad aan te bieden. In het plan van aanpak dient het college aan te geven op welke wijze de aanbevelingen (raadsbesluiten) uitgevoerd zullen worden.

Communicatie

De Rekenkamer licht het rapport aan uw raad toe tijdens een informatieve raadskamerbijeenkomst en geeft een gezamenlijk persbericht uit.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Rapport Rekenkamer Arnhem
- Aanbiedingsbrief
- Bijlagenboek (met de deelrapporten van Breda, Oss en Tilburg)
- Persbericht RK(c)'s Arhem, Breda, Oss en Tilburg Corona

Zaaknummer	517751

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het Rekenkamerrapport en het voorstel van de Rekenkamer Arnhem van 8 april 2021
zaaknummer: 517751

besluit:
het college op te dragen:

1. De raad periodiek te voorzien van een meerjarige doorkijk op de financiële en beleidsinhoudelijke risico's als gevolg van de coronapandemie.
2. Een evaluerend gesprek te voeren met de gemeenteraad over de informatievoorziening en de (voorbereiding) van besluitvorming over onder andere de corona-steunmaatregelen en de herstelagenda.
3. De gezamenlijke afspraken die worden gemaakt op basis van een evaluerend gesprek ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
4. Bij besluitvorming door de raad over de inzet van de gemeente op het gebied van corona en de gevolgen daarvan eerst beleidsalternatieven ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
5. De werking en effecten van het Anrhems afwegingskader corona 2020-2021 te evalueren.
6. De uitkomsten van deze evaluatie te rapporteren aan de raad.

De griffier, De voorzitter,

Corona

Reken
kamer
Arnhem

Rapport 'Lokale steun in Crisis'

Rekenkameronderzoek naar de corona-steunmaatregelen

Rekenkamer Arnhem

Lokale steun in crisis

Rekenkameronderzoek naar corona-steunmaatregelen

Bestuurlijke nota

8 april 2021

Zaaknummer: 517751

Rekenkamer Arnhem

Rekenkamer Arnhem

Inhoudsopgave

Bestuurlijke nota

1. Inleiding		**3**
1.1 Aanleiding		4
1.2. Doel-en vraagstelling		4
1.3 Afbakening		5
1.4 Leeswijzer		6
2. Conclusies		**7**
2.1 Beantwoording onderzoeksvragen en conclusies		7
	Steunmaatregelen	7
	Besluitvorming door de raad	8
	Afwegingen en beslissingen	9
	Inzicht in risico's	10
	Belangen	12
	Informatievoorziening	13
	Kaderstellende en controlerende rol	13
2.2 Leren van elkaar		15
	2.2.1 Algemene leereffecten	15
	2.2.2 Leereffecten Arnhem	16
	2.2.3 Halen en brengen matrix	16
2.3. Beantwoording centrale onderzoeksvraag		17
3. Aanbevelingen		**19**
4. Reactie College van B&W		
Bijlage I	Overkoepelend rapport over de vier gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg	
Bijlage II	Deelrapport Arnhem inzet corona-steunmaatregelen	
Bijlagenboek (separaat)	Bundeling bestuurlijke nota's Breda, Oss en Tilburg	

1. Inleiding

Voor u ligt de bestuurlijke nota van de Rekenkamer Arnhem van het onderzoek naar de getroffen corona-steunmaatregelen, de besluitvorming daarover en de rol van de gemeenteraad in Arnhem. Deze bestuurlijke nota bevat de conclusies en de aanbevelingen van het onderzoek. De basis hiervoor ligt in de nota van bevindingen, het feitelijke en door de ambtelijke organisatie gevalideerde onderzoeksrapport. Het Arnhemse deelrapport en het gezamenlijke hoofdrapport zijn als bijlage bij deze bestuurlijke nota gevoegd.

De Rekenkamer Arnhem heeft samen met de Rekenkamer(commissies) van Tilburg, Breda en Oss een gezamenlijk onderzoek uitgevoerd met ondersteuning van Bureau voor Economische Argumentatie (BEA). Voor elke gemeente is een afzonderlijk deelrapport opgesteld (Bijlage II Deelrapport Arnhem) en daarnaast is er een hoofdrapport waarin de vier gemeenten onderling worden vergeleken (Bijlage I). Rekenkamer Arnhem bedankt BEA en de collega rekenkamers hartelijk voor hun inbreng in het onderzoek.

Bij het schrijven van deze bestuurlijke nota, kijkt de Rekenkamer terug op een bijzonder jaar. Dat de coronapandemie wereldwijd en ook voor de inwoners van en ondernemers in Arnhem een grote impact heeft, staat vast. Maar wát die impact precies is en zal zijn moet nog blijken. Niet eerder hebben overheden en dus ook de gemeente Arnhem te maken gehad met een crisis van deze omvang. De term 'ongestructureerde vraagstukken' (wicked problems) is wellicht passend voor de uitdagingen waar gemeenten voor staan: vraagstukken die ingewikkeld zijn omdat de kennis over de problematiek zelf beperkt is of tegenstrijdig.

Ook voor de (lokale) democratie is de coronapandemie een uitdaging gebleken. Al was het maar omdat in het begin van de corona-crisis in Nederland alle gemeenteraden voor de vraag kwamen te staan hoe zij het eigen besluitvormingsproces zodanig konden inrichten dat de democratie doorgang kon vinden op een voor ieder veilige manier. Een (tijdelijke) spoedwet voorzag uiteindelijk in de mogelijkheid voor gemeenteraden om digitaal te beraadslagen en stemmen.

Met het uitvoeren van dit onderzoek en de conclusies en aanbevelingen die daaruit volgen in de hoofdstukken 2 en 3 van deze bestuurlijke nota, wil de Rekenkamer geenszins de indruk wekken de ultieme wijsheid in pacht te hebben over hoe de raad en het college geacteerd zouden *moeten* hebben in het bijzondere afgelopen jaar als het gaat om de crisis en de corona-steunmaatregelen. Het aspect leren van andere gemeenten is daarom ook een belangrijk onderdeel van het onderzoek. Daar waar de rekenkamer concrete aanbevelingen formuleert voor de raad, is dat steeds vanuit de

opvatting dat democratie en lokaal bestuur goed gedijen bij de mogelijkheid tot deliberatie en het publiekelijk komen tot afwegingen.

1.1 Aanleiding

Voor Arnhem komt het coronavirus vanaf het begin dichtbij doordat de uitbraak van het Covid-virus plaats vindt in de Chinese zusterstad Wuhan. Eind februari 2020 worden de eerste Nederlandse besmettingen vastgesteld. Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook de verschillende gemeenten op (lokale) maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, ondernemers, zzp-ers en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

Het acute karakter van de coronacrisis noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen en het gelopen proces tot besluitvorming over de steunmaatregelen.

1.2 Doel- en vraagstelling

De doelstelling van het onderzoek is enerzijds om inzicht te geven in de genomen maatregelen en de besluitvorming, inclusief belangenafwegingen en risico onderkenning, en anderzijds om te kijken hoe gemeenten van elkaar kunnen leren om de gemeenteraden beter in positie te brengen. Het onderzoek heeft niet als doel gehad om een inhoudelijk oordeel te geven over de genomen maatregelen.

Centrale vraagstelling

- Welke regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen?
- Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico’s?
- En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de coronacrisis?

Om tot een beantwoording van de centrale vraag te kunnen komen zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Onderzoeksvragen

1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten? Welke corona-steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten genomen waar de raden ook zelf beslissingen in hadden kunnen nemen?
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

In het kader van het onderzoek zijn documenten geanalyseerd en interviews gehouden met de ambtelijk contactpersoon voor dit onderzoek, de wethouder Economische Zaken, Sport en Bedrijfsvoering en een raadadviseur (griffie). Ook zijn er vragen gesteld aan de raadsfracties zowel aan het begin van het onderzoek (schriftelijk) als richting het einde van het onderzoek (een digitale sessie).

1.3 Afbakening

Het onderzoek is gestart met een brede inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen op maatregelen die kunnen worden opgevat als specifieke corona-steunmaatregelen.

Onder corona-steunmaatregelen verstaat de rekenkamer in het onderzoek:
maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij

- *inwoners*
- *instellingen (al dan niet gesubsidieerd)*
- *verenigingen*

•bedrijven.

•ondernemers en zzp-ers

en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

1.4 Leeswijzer

De opzet van deze bestuurlijke nota is als volgt. Hoofdstuk 2 bevat, gestructureerd op basis van de onderzoeksvragen, de conclusies. Het hoofdstuk sluit af met de beantwoording van de centrale vraagstelling. In hoofdstuk 3 staan de aanbevelingen weergegeven die de Rekenkamer doet.

2. Conclusies

Op basis van het onderzoek trekt de Rekenkamer Arnhem conclusies. In paragraaf 2.1 zijn de eerste vier onderzoeksvragen opgenomen. De onderzoeksvragen vijf en zes hebben een afwijkend karakter en richten zich op het leren van elkaar. Deze onderzoekvragen komen aan bod in paragraaf 2.2. In paragraaf 2.3 staat de beantwoording van de centrale vraagstelling centraal.

2.1 Beantwoording onderzoeksvragen en conclusies

Onderzoeksvraag 1 : Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten? Welke corona-steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten genomen waar de raden ook zelf beslissingen in hadden kunnen nemen?

Conclusie 1

a. **De coronasteunmaatregelen van de vier onderzochte gemeenten komen in belangrijke mate overeen.**
b. **De gemeente Arnhem zet vroeg in de coronacrisis een breed palet aan lokale steunmaatregelen in.**
c. **De raad in Arnhem heeft geen steunmaatregelen ter besluitvorming voorgelegd gekregen vanuit het college en daarmee geen kaderstellende rol gespeeld als het gaat om het bepalen van de steunmaatregelen.**

<u>Steunmaatregelen</u>

De vier gemeenten Breda, Oss, Tilburg en Arnhem hebben steunmaatregelen genomen die aanvullend zijn op de door de Rijksoverheid genomen maatregelen vlak na de uitbraak van het virus in de derde week van maart. De maatregelen van het Rijk focussen zich vooral op ondersteuning op financieel vlak zoals verruiming van al bestaande kredietfaciliteiten en borgstellingen. Daardoor waren drie van de vier gemeenten terughoudend met het inzetten van financiële steunmaatregelen, omdat het budgettaire beslag daarvan snel kan oplopen. In Breda werd wel extra ingezet op lokale ondersteuning en compensatie van inkomensverlies van ondernemers. Zo stelt het college van de gemeente Breda al in maart 2020 als enige van de vier gemeenten een ‘broodnoodregeling’ in voor ondernemers/inwoners die in acute financiële problemen zitten. Dit was in Arnhem niet het geval, hier werd verwezen naar de landelijke regelingen. De gemeente Oss trekt zelf geen extra geld uit voor maatregelen, gezien de beperkte financiële middelen van Oss. Zij verwijzen door naar de landelijke regelingen. In Tilburg geeft het college ondernemers die hun oorsprong vinden in de Bijstandsregeling voor Zelfstandigen (Bbz)

de ruimte om langer gebruik te maken van deze voorziening als zij door de coronacrisis geraakt zijn.

Daarnaast kwamen er in Arnhem ook regelingen voor gesubsidieerde instellingen van de jeugdzorg en Wmo, culturele instellingen, sportverenigingen en wijkcentra. Het palet aan maatregelen in Arnhem is breed: financieel, sociaal-maatschappelijk en sociaaleconomisch worden er steunmaatregelen ingevoerd. De meeste lokale steunmaatregelen betreffen maatregelen gericht op het bevorderen van liquiditeit van bedrijven, zzp-ers en instellingen en het faciliteren van hen om zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden. De invulling hier van loopt in de andere drie gemeenten uiteen. Bijvoorbeeld:

- De gemeente Tilburg regelt extra faciliteiten voor dak- en thuislozen en schrapt de eigen bijdrage voor Wmo-cliënten voor de maanden maart en april.
- In Oss zijn steunmaatregelen vooral gericht op het investeren in samenleven, op het ondersteunen van kwetsbare mensen, het investeren in zorgcontinuïteit en het toeleiden naar werk van mensen, die door corona hun baan kwijtraakten.
- Breda zet zich meer voor ondernemers in vergelijking met de andere drie gemeenten.

Er is een zekere fasering zichtbaar op lokaal niveau in de deelnemende gemeenten. Een groot deel van de steunmaatregelen is genomen in de eerste twee maanden (maart en april 2020) van de coronacrisis, en daarvan een groot deel in de eerste weken. Dit was de ‘echte’ crisisfase. Daarna volgt in mei en juni 2020 een fase van ‘herpakken’. Er is meer aandacht voor nadenken over uitgangspunten van de gemeentelijke aanpak, visievorming en integrale beleidsafwegingen.

In Arnhem is deze fasering duidelijk zichtbaar. Enerzijds staat in de beginperiode het verstrekken van informatie (ook om meer bewustwording van en inzicht in ontstane financiële problemen te krijgen) aan inwoners en ondernemers centraal. Anderzijds biedt de gemeente aan het begin van de crisis handvatten door steunmaatregelen voor ondernemers en instellingen in te zetten op liquiditeitsverbetering zoals uitstel van betalingen en doorgaan met subsidiëren en coulance in te betalen huur. Ook zet Arnhem maatregelen in om omzetverlies te beperken (o.a. verruiming terrassen, verruiming expeditie tijden). In de herpakfase na de eerste twee stormachtige maanden is er ruimte om na te denken over de lange termijn visie. Dit is voor de vier deelnemende gemeenten ongeveer tegelijkertijd, namelijk rond de zomer. Dit resulteert rond de zomer in een Arnhemse Herstelagenda coronacrisis waarin verder vooruitgekeken wordt.

Besluitvorming door de raad

In alle vier de gemeenten hebben de colleges de steunmaatregelen vastgesteld en zijn deze niet vooraf aan de raden ter besluitvorming vastgelegd. In een zuiver democratisch proces had het

college de maatregelen wel eerst aan de raad voorgelegd. Dit is in geen van de vier gemeenten gebeurd.
De raden uit de vier gemeenten zijn in de eerste fase wel actief geïnformeerd door de colleges over de genomen besluiten met betrekking tot de coronasteunmaatregelen. Ook voor Arnhem geldt dat het college de steunmaatregelen niet ter besluitvorming heeft voorgelegd aan de raad, niet vooraf en ook niet seperaat achteraf. Vanwege de crisissituatie en de bijzondere situatie waarin de Arnhems raad (en ook de raden van Oss, Tilburg en Breda) zich bevond qua digitale vergader- en besluitvormingsmogelijkheden is het te legitimeren dat het college zelf snel tot besluitvorming wilde komen en de raad 'slechts' informeerde. Vanaf halverwege april komt de vergadercyclus van de gemeenteraad weer op gang. Dat had het college aan kunnen grijpen om de steunmaatregelen alsnog ter besluitvorming voor te leggen aan de raad. Hiermee zou het college de raad in staat hebben gesteld om mede richting te geven aan principiële keuzes over de inzet van Arnhemse middelen. De Arnhemse raad heeft zelf overigens bij de eerste politieke debatten in april 2020 de ruimte gepakt om door middel van moties aanvullende steunmaatregelen vast te stellen. Kijkend naar de inhoud van de ingediende en aangenomen moties en de schriftelijke vragen waarin fracties het college vragen om inzet voor specifieke doelgroepen, constateert de Rekenkamer dat de raad op hoofdlijnen het brede maatregelenpakket van het college ondersteunt.

Onderzoeksvraag 2
Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake coronasteunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?

Conclusie 2

a. **De raad en het college hebben inzicht verkregen in de financiële en beleidsmatige gevolgen van de coronacrisis. Dit heeft bijgedragen aan de sturingsmogelijkheden voor het college als het gaat om de inzet van steunmaatregelen en voor raad en college als het gaat om herstelmogelijkheden.**
b. **Door het ontbreken van financiële- en beleidsscenario's en beleidsalternatieven bij bijvoorbeeld besluitvorming over de Arnhemse herstelagenda is de raad niet in staat gesteld door het college om kaders te stellen en richting te geven.**

<u>Afwegingen en beslissingen</u>

De vier gemeenten hebben verschillende uitgangspunten geformuleerd ten aanzien van de inzet van de steunmaatregelen. Breda heeft zowel bij het eerste als het tweede pakket corona-steunmaatregelen uitgangspunten geformuleerd voor de inzet vanuit de gemeente, onder meer hoe middelen effectief, doelmatig en rechtvaardig ingezet kunnen worden. In Oss zijn in een vroeg stadium (voorjaar 2020) van de coronacrisis generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die de gemeente wil innemen wat betreft corona-steunmaatregelen,

vastgelegd in een opinienota Covid-19. Uitgangspunten waren ondermeer dat de gemeente inkomenssteun wilde bieden aan mensen die dat nodig hadden, maar geen omzetsteun aan bedrijven en dat helpen verdienen beter is dan financieel ondersteunen. In de gemeente Tilburg zijn uitgangspunten zoals in de andere gemeenten minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

Het college stuurt op 18 maart een raadsinformatiebrief met daarin een brede focus voor de inzake van steunmaatregelen met accenten op een vijftal thema's (1) kinderen, onderwijs en opvang; (2) ondernemers (culturele instellingen) en werkgelegenheid; (3) inkomens(ondersteuning) en werk; (4) inzet op zorg en ondersteuning en ten slotte op de (5) dienstverlening van de gemeente Arnhem. Er liggen op dat moment nog geen vastgestelde uitgangspunten voor de inzet van steunmaatregelen binnen die thema's. In oktober 2020 stuurt het college stuurt op verzoek van de raad (motie) ter informatie (raadsbrief) een afwegingskader voor de manier waarop het college wil omgaan met het ondersteunen van partijen waar de gemeente een bestuursrechtelijke relatie (subsidierelatie) of een privaatrechtelijke relatie (huurders van de gemeente) mee heeft. Het kader geldt voor de periode oktober 2020-mei 2021. Met het afwegingskader ligt dan een eerste instrument om binnen de genoemde thema's expliciete en transparante afwegingen te maken over de steun vanuit de gemeente aan bijvoorbeeld sportverenigingen, welzijnsorganisaties en huurders van de gemeente.

Voor alle vier de gemeenten geldt dat besluitvorming over steunmaatregelen of herstel (voor de gemeente Arnhem de Arnhemse Herstelagenda), voorzover dit al ter besluitvorming aan de raad werd voorgelegd, niet werd ondersteund vanuit het college met beleidsscenario's of beleidsalternatieven. Dit was voor het bepalen van de inzet van steunmaatregelen, vanwege de crisissfeer wellicht niet passend, maar het had zeker wel gekund bij de voorbereiding van de besluitvorming door de raad over de Arnhemse herstelagenda. Dit heeft tot gevolg gehad dat de raden en dus ook de raad van de gemeente Arnhem niet in staat is gesteld door het college om kaders te stellen en richting te geven.

Inzicht in risico's

In alle vier de gemeenten hebben vooral de financiële gevolgen van de coronacrisis en het beheersen van de financiële risico's voor de gemeente als gevolg van de coronacrisis veel aandacht gekregen.

In Arnhem zetten zowel de raad, als het college en de ambtelijke organisatie vol in op inzicht in en beheersing van de financiële risico's van de coronacrisis voor Arnhem. De blik is daarbij ook op de toekomst gericht.

- Zo vraagt de raad in april 2020 (motie Scenario's voor morgen) aan het college per motie om meer inzicht in de financiële risico's van de coronacrisis voor de gemeente Arnhem en om scenario's naar aanleiding van de in beeld gebrachte risico's. De raad verzoekt het

college om deze sturingsinformatie zodat de raad dit kan betrekken bij de besluitvorming over de Perspectiefnota 2021-2024 en de Meerjarenbegroting 2021-2024.

- Voor het college en de ambtelijke organisatie is het voortdurend monitoren van de risico's en de financiële impact op de gemeentelijke begroting en anderzijds de door het Rijk en de Provincie Gelderland toegezegde compensatie een belangrijke vorm van risico-beheersing. Ambtelijk wordt dit door het corona finance team uitgevoerd. Het werken met financiële impactanalyses draagt bij aan beheersing van de (financiële) risico's van de crisis voor de gemeente.

Arnhem zet niet alleen in op zicht op financiële risico's maar ook op inzicht in de beleidsmatige impact van de corona-crisis:

- Het college ontwikkelt mede naar aanleiding van de hierboven genoemde motie van de raad (motie Scenario's voor morgen) het corona dashboard. Het dashboard is in juni 2020 in de lucht. Het dashboard geeft inzicht in de ontwikkeling van cijfers en feiten op de thema's Covid-19, economie, werk & inkomen, welzijn en gemeentelijke financiële risico's. De cijfers in de dashboard worden bijgesteld als er nieuwe gegevens zijn. Met het corona dashboard heeft de gemeente een instrument in handen om risico's en impact te kunnen blijven monitoren. Dit draagt bij aan de sturingsruimte voor de raad en het college.

Het inzicht in risico's en het verzoek vanuit de raad om scenario's heeft in Arnhem niet geleid tot het werken met financiële en beleidsscenario's als onderbouwing voor besluitvorming over steunmaatregelen. Dat geldt ook voor de gemeenten Breda en Tilburg. Alleen in Oss, daar is na de zomer van 2020 expliciet door de raad gevraagd om uitwerking van financiële en/of beleidsmatige scenario's, om beter om te kunnen gaan met de grote onzekerheden. Het college heeft een tweetal scenario's aan de raad voorgelegd (scenario één uitgaand van een tweede coronagolf met een lockdown voor twee maanden en het tweede scenario waarin geen tweede golf voorzien). Beide scenario's waren niet alleen snel ingehaald door de tijd maar gaven vanwege de beperkte scope ook weinig handelingsperspectief aan de gemeenteraad.

Onderzoeksvraag 3: Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?

Conclusie 3

a. **Arnhem kiest bij de inzet van steunmaatregelen voor een inhoudelijke focus, zet de (kwetsbare) inwoner centraal en kiest ervoor om zich te richten op twee urgente impactthema's: Sociaalmaatschappelijk en Sociaaleconomisch met daarnaast het oog op het financieel belang.**
b. **Het college heeft daarbij de lead.**

c. Het Arnhems afwegingskader bevat uitgangspunten en is door het college vastgesteld.

Belangen

Arnhem hanteert twee impactthema's: Sociaalmaatschappelijk (‘welzijn’, breed opgevat) en Sociaaleconomisch gericht op economie, werk en inkomen(s-ondersteuning). De twee thema’s klinken ook door in de door de gemeente genomen coronasteunmaatregelen. De inhoudelijke focus van de gemeenten is vergelijkbaar. Alleen de gemeente Breda zet in vergelijking minder sociale maatregelen in voor kwetsbare burgers en meer maatregelen voor bedrijven.

In alle vier de gemeenten zijn de colleges in de lead bij het afwegen van belangen bij steunmaatregelen. De afweging hoeveel middelen per thema worden ingezet in Arnhem, is gemaakt door het college waarbij de gemeenteraad door middel van raadsvragen en moties invloed uitoefent en vooral om meer aandacht of extra inzet vraagt voor bepaalde thema’s of accenten daarbinnen. Het college heeft in principe de van het Rijk ontvangen compensatiemiddelen rechtstreeks doorgeleid naar het betreffende beleidsveld. Op basis van welke belangenafwegingen het college in de beginperiode de onderverdeling maakt van inzet van middelen per thema is niet helder. Het is in dit onderzoek niet gebleken dat de gemeente in de beginperiode voor deze afweging beschikt over een expliciet afwegingskader. Dit verandert in het najaar van 2020. Het college formuleert uitgangspunten voor het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 in reactie op een door de raad aangenomen motie (raadsbrief 13 oktober 2020). Het afwegingskader betreft onder meer de keuze voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking. Hiermee beperkt de gemeente ook de financiële consequenties van maatregelen. Het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 biedt in eerste instantie handvatten hoe om te gaan met gesubsidieerde organisaties en instellingen. Het afwegingskader heeft als doel om tot een evenwichtige afweging voor de inzet van lokale steun tijdens de coronacrisis te komen. Het kader wordt ook gehanteerd om andere steunmaatregelen, zoals voor ondernemers, vorm te geven en te toetsen aan de hand van uitgangspunten. Met dit afwegingskader heeft de gemeente vanaf het najaar 2020 voor het eerst een expliciet afwegingskader voor steunmaatregelen. In theorie biedt dit handvatten voor het college voor de verdeling van de middelen en een handvat voor de raad voor de uitoefening van de controlerende rol. Op welke wijze in de praktijk in Arnhem verschillende belangen tegen elkaar afgewogen worden bij keuzes over steunmaatregelen is in het onderzoek niet helder geworden.

Onderzoeksvraag 4: Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?

Conclusie 4

a. **In de eerste periode van de coronacrisis was niet of nauwelijks sprake van kaderstelling door de gemeenteraden.**
b. **De colleges hebben de raden steeds achteraf actief geïnformeerd over de getroffen steunmaatregelen.**
c. **Het college van Arnhem bedient de raad met zowel actieve als passieve informatievoorziening.**
d. **De Arnhemse raad stelt zich actief op in het opvragen van informatie bij het college.**
e. **Dankzij de actieve verzoeken vanuit de raad aan het college om sturingsinstrumentarium aan te reiken ter voorbereiding van besluitvorming kon de raad zijn kaderstellende rol beter vervullen.**

Informatievoorziening

Vanaf het begin van de coronacrisis hebben de colleges in alle vier de gemeenten geïnvesteerd in een intensieve informatievoorziening voor de raden, met elkaar snel opvolgende raads-(informatie)brieven, nieuwsbrieven ook voor een breder publiek en na verloop van tijd met coronamonitors.

Dit geldt zeker ook voor de gemeente Arnhem. Het college heeft de raad vanaf het begin van de coronacrisis actief geïnformeerd. Zo informeert het college de raad vanaf begin maart 2020 via de genummerde raadsbrieven "Update corona virus" en "voortgang crisismaatregelen tegen coronavirus". Op het dieptepunt van de crisis gebeurt dat met een frequentie van meerdere keren per week. Tot en met het zomerreces verschijnen er 16 raadsbrieven die een update geven over de crisis en de maatregelen. Raadsfracties stellen vanaf begin van de crisis half maart direct veel schriftelijke vragen (artikel 44 RvO) aan het college. De eerste vraag wordt op 13 maart schriftelijk gesteld. Het College spant zich in om alle artikel 44 vragen zo spoedig mogelijk te beantwoorden. Het overgrote deel van de vragen wordt binnen de gestelde termijn van 4 weken beantwoord. Om de stroom aan vragen goed te kunnen verwerken en breed toegankelijk voor de raad te maken worden, in samenspraak met het presidium en de griffie, aanvullende mogelijkheden ingesteld voor raadsleden voor het stellen van vragen. Het college biedt bijvoorbeeld aan raadsleden de mogelijkheid om vragen direct door te geven zodat deze onderwerpen verwerkt kunnen worden in de raadsbrieven. Veel raadsfracties zijn positief over de snelheid van de informatievoorziening vanuit het college.

Kaderstellende en controlerende rol

Bij aanvang van de coronacrisis stonden de geldende regels het functioneren van de vier raden in de weg. Fysieke vergaderingen waren immers een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio's. Dit

probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april 2020 door de Eerste Kamer is aangenomen.

Het moment waarop de raad de eigen vergadercyclus weer oppakt varieert per gemeente. Ook de mate van een actieve houding verschilt. De raden van Tilburg en Oss volgen in het begin het college passiever en de raden van Arnhem en Breda zijn vanaf het begin actief. In beide gemeenten stellen raadsfracties bijvoorbeeld al vanaf het begin schriftelijke vragen aan het college.

Per saldo geldt voor alle vier de gemeenteraden dat raadsvragen en moties belangrijke raadsinstrumenten waren om de betrokkenheid op het coronadossier te uiten en om van belang geachte invalshoeken en doelgroepen in de te maken afwegingen te betrekken. Dit geldt zeker ook voor de Arnhemse raad:

- Zo dient een aantal raadsfracties in Arnhem vrij direct (13 maart en 15 maart) na de aanvullende landelijke maatregelen op 12 maart (thuiswerken en afgelasten evenementen) en na het afkondigen van de intelligente lockdown schriftelijke vragen in. Kern van de schriftelijke vragen zijn verzoeken aan het college om aanvullende lokale maatregelen te nemen.
- Op 15 en 22 april vinden de eerste Politieke Avonden (in aangepaste vorm) in Arnhem plaats, nadat deze vanaf 15 maart zijn uitgesteld. De door het college verzonden raadsbrieven met betrekking tot de steunmaatregelen staan op de agenda. De gemeenteraad neemt door middel van moties het initiatief om besluiten te nemen over aanvullende lokale steunmaatregelen.

Beide instrumenten zijn door de raadsfracties aangewend om het college te verzoeken aanvullende steunmaatregelen in te stellen. Waar het college de besluitvorming over maatregelen niet heeft voorgelegd aan de raad heeft de raad zelf op deze manier zichzelf als kaderstellende speler in de besluitvormingsarena geplaatst, ook al ging het daarbij 'slechts' om aanvullende maatregelen.

De Arnhemse gemeenteraad heeft die actieve houding doorgezet in de maanden die daarop volgden. Op meerdere momenten verzoekt de raad het college (hoofdzakelijk met het raadsinstrument moties) om sturingsinstrumenten aan te reiken aan de raad, onder meer risico-inventarisaties, scenario's en een procesvoorstel voor de route van perspectiefnota naar begroting, een nadere onderbouwing van de Arnhemse Herstelagenda. Het college reageert weliswaar actief op de meeste verzoeken vanuit de raad (met uitzondering van de gevraagde scenario's), maar het college had de raad steviger in positie kunnen brengen door zelf op voorhand de raad te voorzien van deze instrumenten en informatie.

Dat laatste geldt ook voor het werken met scenario's en alternatieven. Het uitwerken van financiële (en ook beleidsmatige) scenario’s is een terugkerende wens van alle vier de raden. In geen van de

vier gemeenten zijn de raden echter zodanig bediend met behulp van scenario-uitwerkingen en alternatieve aanpakken dat zij op basis daarvan echte keuzes konden maken. Door de colleges voorgestelde maatregelen zijn telkens zonder alternatieven voorgelegd aan de raden. Voor de eerste coronamaatregelen was er wellicht ook minder ruimte voor besluitvorming door college én raad. Instellingen en ondernemers waren immers ook gebaat bij snelle besluitvorming door het college. De besluitvorming voor de Arnhemse Herstelagenda vond in een later tijdvak plaats, waarin de crisis zoals die in de beginperiode voelbaar was, minder heftig was. De raad was in kaderstellende zin steviger in positie gebracht als het college alternatieven had voorgelegd.

2.2 Leren van elkaar

Doel van dit gezamenlijke onderzoek was om van elkaar te leren (onderzoeksvragen 5 en 6). Hierna volgt een korte samenvatting van te leren lessen. Het onderzoek levert geen leidraad op over hoe gemeenten in een crisis zoals de coronacrisis zouden moeten acteren, maar levert wel inspiratie op om als gemeenteraden van elkaar te leren. In deze paragraaf worden eerst de algemene leereffecten benoemd en vervolgens enkele highlights uit de verschillende gemeenten. De paragraaf sluit af met een halen-en-brengen-matrix.

2.2.1 Algemene leereffecten

1. Het blijkt belangrijk dat gemeenten ook, en misschien wel juist, in tijden van crisis proberen uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen en dat daarbij zo mogelijk een duidelijke focus wordt gekozen. In enkele gemeenten zijn meer of minder scherpe uitgangspunten en focus geformuleerd. De raden hebben echter weinig tot niet getoetst of het college zich hier aan hield. Het versterkt de positie van de raad als hij dit wel doet.

2. Het onderzoek laat zien dat de colleges niet of niet expliciet ambities en doelen hebben geformuleerd. Dit belemmert de raad bij het toetsen of de gemeente voldoende voortgang boekt met de gekozen aanpak. De controlerende rol van de raad krijgt zo het karakter van aandacht vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad vermoedt dat extra aandacht of inzet gewenst is. De controlerende rol van de raad komt zo in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol, oftewel: als het college onvoldoende expliciet ambities formuleert, is het aan de raad hier alsnog in te voorzien.

3. In de eerste periode van een crisis is het lastig om als raad actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Het lijkt echter niet nodig dat een gemeenteraad langer dan twee maanden een passieve rol accepteert, zo laten de voorbeelden van Arnhem en Breda zien.

4. In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg hebben raden aangedrongen op financiële scenario's en beleidsalternatieven. Nadat de eerste crisisfase voorbij is, en iedereen zich in een fase van 'herpakken' vindt, is het aan de raad om op dit punt door te pakken en vasthoudend te zijn. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad als geheel.

2.2.2 Leereffecten Arnhem

Hieronder volgt een opsomming van de leereffecten in Arnhem.

Arnhem

Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad:

- Kiezen voor collegiale verantwoordelijkheid voor corona-crisisaanpak met op elk thema twee portefeuillehouders betrokken.
- Opstellen van een 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021', met uitgangspunten voor door de gemeente te vervullen rol en focus.
- Initiatief 'Voor elkaar in Arnhem', waarmee de samenwerking tussen aanbieders op het terrein van welzijn en zorg is bevorderd en waardoor de hulpvraag van kwetsbare inwoners kon worden verbonden met het beschikbare aanbod aan vrijwilligers en buurtinitiatieven.
- Zomer 2020 is er al een aanzet voor een corona-herstelagenda.

2.2.3 Halen en brengen matrix

Om het voor de lezer inzichtelijk te maken, bevat deze nota een halen en brengen tabel waarin de verschillende 'good practices' van de vier raden zijn samengebracht. Deze tabel geeft een eerste indruk wat elke raad bij de collega gemeenteraden kan halen en brengen. Uiteraard is deze tabel geen blauwdruk voor succesvolle ingrepen en is de opsomming niet uitputtend, maar kan wel ter inspiratie dienen.

Een aantal highlights uit de matrix uitgelicht

- De Bredase keuze voor een beperkt aantal steunpakketten draagt bij aan transparantie en bevordert een heldere fasering van maatregelen.
- Het agenderen in de raad van de rolverdeling tussen college en raad, inclusief burgemeestersbevoegdheden, waarbij een werkbare modus is gevonden om de raad actiever te betrekken bij besluitvorming in Breda.
- In vroeg stadium van de coronacrisis als gemeente uitgangspunten formuleren zoals in Oss is gebeurd over de te kiezen rol en het soort maatregelen dat de gemeente wel en welke maatregelen de gemeente niet wil nemen.

- De Tilburgse gemeenteraad heeft het college zowel ruimte gegeven om zijn rol te kunnen vervullen bij de aanpak van de coronacrisis maar tegelijkertijd deze ruimte wel begrensd (zowel financieel als wat betreft de vraag wanneer een besluit ‘langs de raad moet’).
- De monitor ‘Tilburg onder corona’ met informatie over gevolgen van corona (ook financieel) en welke maatregelen de gemeente neemt

De tabel dient als volgt te worden gelezen. De bovenste rij is de gemeente die wat kan 'halen' en de verticale rij is de gemeente die wat kan bieden of 'brengen'. Zo zou Arnhem wat kunnen leren van het voeren van een debat over de uitgangspunten voor corona-steunmaatregelen (Oss). Oss daarentegen zou de Arnhemse Herstelagenda of het snel hervatten van de reguliere vergadercyclus van de raad kunnen bekijken.

→ Halen / ↓ Brengen	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

2.3 Beantwoording centrale vraagstelling

Hieronder wordt het overall beeld toegelicht dat ontstaat bij het beantwoorden van de centrale vraagstelling. Voor de volledigheid, deze centrale vraagstelling luidt als volgt:

1. Welke corona-steunmaatregelen zijn door gemeenten genomen?
2. Welke belangen en risico’s bij de besluitvorming zijn daarover zijn betrokken en hoe?
3. Hoe is de gemeenteraad bij de besluitvorming hierover betrokken?

Steunmaatregelen

In Arnhem zijn verschillende aanvullende corona-steunmaatregelen genomen door de gemeente in aanvullingen op de maatregelen van het Rijk. Deze steunmaatregelen hebben een brede maatschappelijke focus en beslaan verschillende categorieën waaronder culturele instellingen, ondernemers en gesubsidieerde partners.

Belangen en risico's

De afwegingen zijn gemaakt op basis van twee urgente impactthema's aan het begin van de crisis, te weten sociaalmaatschappelijk en sociaaleconomisch. Deze thema's en focus op kwetsbare groepen werd ook verankerd in de verdere Arnhemse aanpak. Later kwam daar een afwegingskader voor het beoordelen van de corona-steunmaatregelen bij. Arnhem monitort de financiële risico's en de beleidsinhoudelijke impact doorlopend. De financiële impactanalyses en de coronamonitor zijn belangrijke instrumenten voor de gemeenteraad bij de besluitvorming over maatregelen en een herstelagenda.

Betrokkenheid gemeenteraad

De raad is in de beginperiode van de crisis niet betrokken bij besluitvorming over de in te zetten maatregelen; wel wordt de raad actief geïnformeerd door het college. Om in die periode toch invloed uit te kunnen oefenen maken fracties veel gebruik van de raadsinstrumenten moties en schriftelijke vragen. Vanaf het moment dat de eerste crisisgolf wat geluwd lijkt en er nagedacht wordt over het werken aan herstel, zit de raad meer op de bok. Zo stelt de raad de Arnhemse Herstelagenda vast waarin een brede aanpak is opgenomen voor een duurzaam herstel. Op een aantal momenten is het de raad die het college om sturingsinstrumenten vraagt, die logischerwijs uit de koker van het college hadden moeten komen. Het college had de raad daarnaast nog sterker in positie kunnen brengen door bij belangrijke besluitvormingsmomenten, zoals het vaststellen van de Arnhemse herstelagenda, de raad alternatieven voor te leggen in plaats van één plan.

3. Aanbevelingen

De Rekenkamer formuleert vier aanbevelingen die allen gericht zijn op het versterken van de kaderstellende en controlerende rol van de raad.

Aanbeveling 1: Financiële en beleidsmatige risico's
Blijf de financiële en beleidsinhoudelijke risico's monitoren en gebruik deze informatie als één van de bronnen ter onderbouwing voor besluitvorming over de inzet van de gemeente Arnhem op het gebied van corona en de gevolgen daarvan. Zet daarbij in op een *meerjarige* doorkijk naar de (financiële) gevolgen van corona op de verschillende beleidsterreinen om te kunnen anticiperen op mogelijke toekomstige tegenvallers en vraagstukken.

Aanbeveling 2: Kader informatievoorziening
Maak afspraken over de gewenste informatievoorziening in crisistijden en leg deze vast. Voer daartoe eerst als raad en college gezamenlijk een evaluerend gesprek ('wat ging goed en wat kan beter?').

Aanbeveling 3: Beleidsalternatieven
Werk met beleidsalternatieven in het geval dat er principiële keuzes gemaakt moeten worden over de gemeentelijke inzet (nieuwe steunmaatregelen en/of verdere inzet op herstel). Na besluitvorming door de raad over de gewenste richting (één van de beleidsalternatieven) kan een daarop geënt plan ter besluitvorming worden voorgelegd.

Aanbeveling 4: Belangenafweging
Evalueer de werking en effecten van het Arnhems afwegingskader 2020-2021 in relatie tot de doelstelling van het afwegingskader en de doelen uit de herstelagenda (bijvoorbeeld: wat is de verdeling qua gemeentelijke middelen in de praktijk geweest en tot welke feitelijke mogelijkheden en belemmeringen heeft dit geleid bij instellingen etc.). Rapporteer hierover aan de raad als voorbereiding op besluitvorming over het eventueel voortzetten van het afwegingskader.

GEMEENTE Arnhem

Rekenkamer Arnhem
t.a.v. de heer A.H. Teeuw
Koningsstraat 38
6811 DG Arnhem

Datum	:	30 maart 2021
Uw kenmerk	:	557751
Zaaknummer	:	559532
Contactpersoon	:	Mirjam Molenaar
Telefoonnummer	:	026 3775180

Onderwerp: bestuurlijke reactie Rekenkameronderzoek Coronamaatregelen

Geachte heer Teeuw,

De Rekenkamer heeft ons uitgenodigd te reageren op het onderzoek naar de inzet van coronamaatregelen en de betrokkenheid van de gemeenteraad hierbij. U gaf samen met de Rekenkamers van Tilburg, Oss en Breda opdracht aan bureau BEA om dit (vergelijkend) onderzoek voor vier gemeenten uit te voeren. In de bestuurlijke nota heeft u de leerervaringen beschreven die de Arnhemse Rekenkamer formuleert naar aanleiding van het onderzoek.

Allereerst
Allereerst willen wij u bedanken voor het onderzoek. Met aandacht hebben wij de verschillende rapportages gelezen. Goed om in het 'deelrapport Arnhem' een verslag van het afgelopen bewogen jaar zorgvuldig op een rij gezet te zien. En absoluut waardevol om in het overkoepelend rapport de handelswijze van vier gemeenten naast elkaar te zien.

Wij constateren met u dat afgelopen jaar bijzonder was. U noemt terecht dat wij met elkaar stonden voor een 'wicked problem'. In maart vorig jaar konden wij nog op geen enkele wijze bevroeden waar wij nu zouden staan en wat we onderweg allemaal tegen zouden komen. Wij waarderen uw uitgangspunt in de bestuurlijke nota dat u niet pretendeert aan te willen geven hoe het college had *moeten* handelen. Dat past wat onze betreft helemaal bij de uitzonderlijke positie waarin wij ons met elkaar bevonden (en nog bevinden). En dat biedt ook ruimte om gezamenlijk te leren.

Enkele constateringen en leerpunten bij het onderzoek

Definitie coronamaatregelen
Tijdens het onderzoek is - omwille van vergelijkbaarheid - gekozen voor een smalle definitie van coronamaatregelen. Het gaat dan om maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij

diverse groepen en maatregelen die gericht zijn op de informatievoorziening over inkomen. Voor ons college is de definitie absoluut breder, tijdens het onderzoek deelden we dit ook met u.

Wij kijken in Arnhem namelijk niet alleen naar maatregelen die met wegvallende inkomsten van doen hebben, maar ook naar de maatschappelijke impact die niet direct te relateren is aan inkomstendaling. Onze inzet heeft zich steeds gericht op:

a. Doen wat direct nodig is voor onze Arnhemmers.
b. Waar mogelijk en nodig een Arnhemse invulling hanteren die verschil maakt.
c. Terwijl we ons voorbereiden op stappen voorwaarts, namen we ondertussen alvast enkele maatregelen.

We hadden daarbij oog voor kwetsbaren en ondernemers, we wilden onze stedelijke infrastructuur overeind houden en we hebben dat altijd gedaan door in verbinding te staan met de stad. Dit betekent in praktijk bijvoorbeeld dat in Arnhem vanaf dag 1 ook kinderen in een kwetsbare positie naar school konden blijven gaan (naast kinderen van ouders in cruciale beroepen). Maar ook betekent het dat wij een cruiseschip inrichtten als extra opvang voor onze dak- en thuislozen en dat wij zorgden voor een zomerprogramma in onze Arnhemse wijken. Ook organiseerden we diverse netwerk- en matchingsbijeenkomsten en richten we een 1,5 meter loket in om maximaal met ondernemers mee te nemen. Wij kunnen ons zeker voorstellen dat de vier gemeenten juist ook op deze 'brede definitie' van elkaar zouden kunnen leren, voor ons zou dit in elk geval interessant zijn.

Kaderstellende rol raad

In de bestuurlijke nota legt u veel nadruk op de kaderstellende rol van de raad. Terecht. Wij zien in de rapportage dat het voor alle steden balanceren was tussen direct handelen en zorgvuldig vooruitkijken. Van week tot week waren wij bezig met (doorvertalen van rijks)maatregelen en aanvullende keuzes met onze Arnhemmers voorop. En eigenlijk heeft het hele jaar die intensiteit gekend. Waar in het begin de gezondheidscrisis centraal stond, werd dat later steeds meer de economische en maatschappelijke crisis.

Wij zijn blij dat wij er in slaagden een zo open en kort als mogelijke lijn met de raad te onderhouden, waardoor we zo dicht mogelijk bij elkaar bleven. Dat was voor ons ook belangrijk en vanaf de allereerste dag van deze crisis realiseerden we ons dat we juist daarop in wilden zetten. Vandaar ook dat al direct in maart diverse raadsbrieven verschenen. We vinden het prettig te vernemen dat de wijze waarop wij invulling hebben gegeven aan de (actieve) informatievoorziening en de wisselwerking met de raad, werd gewaardeerd. Voortdurend hebben wij de raad in de positie en gelegenheid gebracht om vragen te stellen, aan te scherpen, bij te sturen etc. We zien ook dat de raad daar een actieve rol op heeft genomen. En daar waar besluitvorming van de raad nodig was (zoals bij de keuze om culturele instellingen samen met anderen te ondersteunen) is dat natuurlijk gebeurd. Wat ons betreft is dat wat in crisistijd past in een 'zuiver democratisch proces', zoals u dat benoemt.

Werken met financiële en beleidsscenario's
Wij hebben er in Arnhem voor gekozen niet met verschillende financiële scenario's te werken maar adaptief te werk te gaan, waarbij wij ons beeld voortdurend aanpasten aan de nieuwste inzichten, risico's en voorspellingen. We zien dit als een goede keuze bevestigd door de andere steden. Geen van de steden werkte met scenario's en de eenmalige poging van Oss werd direct ingehaald door de realiteit. Onze werkwijze met de Corona-impactanalyse, die gekoppeld is aan onze 'reguliere' risicoparagraaf, maakte het voor ons in afgelopen jaar mogelijk de korte termijn impact te koppelen aan de langere termijn inzichten. De wijze waarop wij dat in Arnhem deden, heeft ter inspiratie gediend voor diverse andere gemeenten.

Uw aanbevelingen
Uw Rekenkamer focust in haar aanbevelingen op het versterken van de kaderstellende en controlerende rol van de raad. Wij danken u voor de suggesties die u doet en zullen deze - waar ze nog geen praktijk zijn - in overweging nemen.

Aanbeveling 1: Financiële en beleidsmatige risico's
Precies om de reden die u aangaf, blijf monitoren, hebben wij al vroegtijdig de Corona-impact analyses gekoppeld aan onze reguliere cyclus. En hebben wij de 'herstelagenda' onderdeel gemaakt van onze begroting en de daarbij horende reguliere cyclus. De Corona-impact analyse die u bijvoorbeeld 9 maart van dit jaar ontving, staat rechtstreeks in verbinding met onze risicoparagraaf in de cyclusproducten. Op die manier komt ook zoveel mogelijk een meerjarige doorkijk tot stand op de financiële en beleidsmatige gevolgen van corona.

Aanbeveling 2: Kader informatievoorziening
Wij kunnen ons zeker voorstellen dat de voorliggende rapportages van BEA (het Arnhemse deel en het overkoepelende rapport) waardevolle handvatten biedt om dit gesprek goed te voeren. Een vervolgstap kan inderdaad zijn een gezamenlijk evaluerend - en vooruitblikkend - gesprek met raad en college.

Aanbeveling 3: Beleidsalternatieven
Wij lezen deze suggestie meer als een algemene suggestie voor de wijze waarop wij in Arnhem tot keuzes en uitwerking van beleid zouden kunnen komen, de door u geschetste werkwijze is immers op dit moment geen praktijk.

Voor deze situatie van crisis zijn wij blij dat - ondanks het feit dat de intensiteit ongekend was en het aantal maatregelen vanuit het rijk enorm, het ons is gelukt zoveel als mogelijk de gebruikelijke samenwerking tussen raad en college te volgen, waarbij de rol van de raad kaderstellend, richtinggevend en controlerend is.

Aanbeveling 4: Belangenafweging
Uw suggestie om te evalueren op de werking en effecten van afwegingskaders en andere maatregelen, zien wij als een prima aanbeveling.

Tot slot
De rapportages die u samen met de andere Rekenkamers door BEA heeft laten opstellen, bieden ons waardevolle spiegels voor onze inzet en werkwijze. Ook wij hebben in het afgelopen jaar zoveel mogelijk gebruik gemaakt van kennis en inzichten van anderen, immers iedereen bevindt zich in dezelfde uitdagende vraagstukken. Het onderzoek van BEA is daar een waardevolle aanvulling op. Goed om van elkaar te leren!

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Rekenkamer Arnhem

Bijlage I

Overkoepelend rapport over de vier gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Zaaknummer: 517751

BEA
economische
argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Hoofdrapport

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss REKENKAMER COMMISSIE

Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Hoofdrapport

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres:	Stad van Cahen
	Muurhuizen 104
	3811 EL Amersfoort
Telefoon:	06 – 430 35 116
E-mail:	info@bea.nl
Website:	www.bea.nl

BEA

Inhoud

Voorwoord 1

Samenvatting 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 7

2 Reactie gemeenten op corona: aanpak en organisatie 9
2.1 Arnhem, Breda, Oss en Tilburg direct in frontlinie van coronavirus 9
2.2 Eerste steunmaatregelen in maart: focus op liquiditeit bedrijven & instellingen 10
2.2 Inrichting lokale crisisorganisatie 11

3 Overzicht en categorisering van corona-steunmaatregelen 14
3.1 Inzet gemeenten aanvullend op corona-steunmaatregelen van het Rijk 14
3.2 Maatregelen grotendeels gelijkgericht met enkele lokale accenten 17
3.3 Van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 18

4 Gemaakte afwegingen en meegewogen belangen en risico's 20
4.1 Veel aandacht voor beheersing van financiële risico's vanwege corona 20
4.2 Uitgaven gemeenten in perspectief van compensatie door het Rijk 23
4.3 Wisselende aandacht voor formuleren uitgangspunten voor inzet gemeente 25

5 Betrokkenheid van de raad 28
5.1 Raad aanvankelijk niet actief betrokken, college verantwoordt achteraf 28
5.2 Invloed van raad door middel van raadsvragen, moties en amendementen 31
5.3 Kaders stellen en controleren: terugkijken en vooruitzien 32

6 Leereffecten 36
6.1 Door betrokkenen als positief ervaren praktijken 36
6.2 'Halen/brengen'-matrix, wat kunnen gemeenten van elkaar leren? 37

Bijlage I: corona-steunmaatregelen van het Rijk 39
Overzicht corona-steunmaatregelen Rijksoverheid: noodpakket 1, 2 en 3 41
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) 42
Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) 42
Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS) 43
… en opvolger Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL) 44
Verlaging voorlopige aanslagen, uitstel van betaling en verlaging boeterente 44
Kredietverlening, borgstelling en garantieregeling 44

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in het voorliggende **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s.. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

BEA

Samenvatting

Het voorliggende rapport bundelt de belangrijkste inzichten van het door BEA in opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss uitgevoerde onderzoek naar:

1. De vraag welke corona-steunmaatregelen door gemeenten zijn genomen.
2. Welke belangen en risico's bij de besluitvorming daarover zijn betrokken en hoe.
3. Hoe de gemeenteraad bij de besluitvorming hierover is betrokken.

De opbrengst van het onderzoek wordt hierna toegelicht aan de hand van de deelvragen.

Onderzoeksvraag 1: *welke corona-steunmaatregelen hebben gemeenten genomen?*

- De gemeenten hebben steunmaatregelen genomen die aanvullend zijn op de door de Rijksoverheid voor een belangrijk deel al snel na het uitbreken van de coronacrisis genomen steunmaatregelen.
- De steunmaatregelen van het Rijk betreffen deels financiële steunmaatregelen, zoals de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), de Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) en de Tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren (TOGS, later opgevolgd door de Tegemoetkoming vaste lasten, TVL), en voor een ander deel betrof het verruiming van al bestaande kredietfaciliteiten of borgstellingsregelingen om bedrijven in staat te stellen te lenen bij bijvoorbeeld banken om zo de negatieve gevolgen van de coronacrisis op te kunnen vangen.
- Gemeenten waren mede daarom terughoudend met financiële steunmaatregelen, ook omdat het budgettaire beslag daarvan snel kan oplopen. De gemeente Breda heeft met de BroodNood-regeling, extra geld voor Business Coach Breda en een voucher-regeling voor financieel advies aan het MKB op dit vlak de meeste inspanningen geleverd.
- Het doorbetalen van gesubsidieerde instellingen op het terrein van onder meer Wmo, jeugdzorg (ook als zij door corona de overeengekomen prestaties niet kunnen leveren) kan worden gezien als een financiële steunmaatregel, maar leidt in principe niet tot extra budgettair beslag ten opzichte van de gemeentelijke begroting. Hetzelfde geldt voor het doorbetalen van subsidies voor culturele instellingen, sportverenigingen en dorps- en wijkcentra. In Arnhem, Breda en Tilburg heeft de gemeente wel extra subsidie verstrekt aan culturele instellingen die onderdeel vormen van de landelijke basisinfrastructuur. Het betrof een matching-maatregel waardoor subsidie van het Rijk voor deze instellingen veiliggesteld kon worden.
- Als gemeenten lokale belastingen of heffingen kwijtschelden of huren van gemeentelijk vastgoed verlagen leidt dit wel tot extra budgettair beslag en dit was ook het geval toen de gemeente Oss eind maart 2020 tijdelijk gratis parkeren in het centrum invoerde.
- Veel lokale steunmaatregelen betreffen maatregelen gericht op het bevorderen van liquiditeit van bedrijven, zzp'ers en instellingen en het faciliteren van hen om zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden. Uitstel van lokale belastingen en heffingen en te betalen gemeentelijke facturen en uitstel van huur van gemeentelijk vastgoed zijn voorbeelden van liquiditeitsbevorderende maatregelen die in alle vier de gemeenten zijn genomen.

- Gemeenten hebben tot slot ook diverse faciliterende maatregelen genomen. Voorbeelden zijn het toestaan van terrasuitbreidingen, drive thru's voor bedrijven die normaal niet aan particuliere consumenten leveren of campagnes ter bevordering van winkelen in de eigen stad.

In de door de gemeenten genomen steunmaatregelen is een zekere fasering zichtbaar. Een groot deel van de steunmaatregelen is genomen in de eerste twee maanden (maart en april 2020) van de coronacrisis, en daarvan een groot deel in de eerste weken. Dit was de 'echte' crisisfase. Daarna volgt in mei en juni 2020 een fase van 'herpakken'. Er is meer aandacht voor nadenken over uitgangspunten van de gemeentelijke aanpak, visievorming en integrale beleidsafwegingen. In de zomer van 2020 en daarna beginnen gemeenten na te denken over hoe ingespeeld kan worden op de nieuwe corona-samenleving, met vanaf de zomer de eerste herstelagenda's in Arnhem en Breda.

Onderzoeksvragen 2 en 3: *welke belangen en risico's zijn betrokken bij de besluitvorming en hoe?*

- Omdat gemeentelijke middelen beperkt zijn en gemeenten minder 'diepe zakken' hebben dan het Rijk, was het nodig na te denken over de gemeentelijke rol en focus bij het formuleren van corona-steunmaatregelen.
- Het college in Oss heeft daarvoor in het voorjaar van 2020 uitgangspunten geformuleerd en deze in een 'opinienota COVID-19' vervat en begin juni 2020 besproken met de raad. Uitgangspunten waren onder meer dat de gemeente inkomenssteun wilde bieden aan mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren, dat helpen verdienen beter is dan financieel ondersteunen en dat de gemeente een financieel gezonde organisatie is en wil blijven. Hiermee is het budgettair beslag voor de gemeente beperkt. De focus was verder gericht op investeren in samenleven, investeren in zorgcontinuïteit en het toeleiden naar werk van mensen die door corona hun baan kwijtraakten.
- Ook de gemeente Arnhem heeft haar inspanningen voorzien van een focus medio mei 2020. Zij richt haar inzet op twee 'urgente impactthema's', namelijk sociaalmaatschappelijk (welzijn en zorg) en sociaaleconomisch (economie, werk en inkomen). Tegelijkertijd formuleert het college uitgangspunten waarmee mogelijke maatregelen kunnen worden beoordeeld, in de vorm van een 'afwegingskader corona 2020-2021'.
- In Breda zijn ook uitgangspunten geformuleerd voor de corona-aanpak, zonder dat dit vorm krijgt in een duidelijk focus. Strategische uitgangspunten betreffen effectiviteit, doelmatigheid, rechtvaardigheid, proportionaliteit en maatwerk. De uitgangspunten van effectiviteit en doelmatigheid zijn uitgewerkt door bijvoorbeeld te eisen dat aanvragers levensvatbaar zijn en dat regionale zorgaanbieders alleen worden ondersteund als andere gemeente meedoen, om te voorkomen dat aanvragers alsnog failliet gaan. Als steun structureler wordt, worden extra eisen gesteld aan toekenning. Een minimumeis die Breda stelt is dat aanvragers eerst een beroep doen om de Rijksmaatregelen.
- De gemeente Tilburg heeft minder expliciete uitgangspunten geformuleerd.
- Voor alle vier de gemeenten geldt verder dat in het onderzoek niet is getoetst of geformuleerde uitgangspunten ook daadwerkelijk gehanteerd zijn in de praktijk. Het onder-

zoek heeft ook geen voorbeelden opgeleverd van gemeenteraden die het college aanspreken op de naleving van geformuleerde uitgangspunten.

In alle vier de gemeenten is er veel aandacht voor de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente en de beheersing van financiële risico's. Dit heeft echter vrijwel niet vorm gekregen in het opstellen van financiële scenario's. Alleen in Oss is er een scenariouitwerking geweest na de zomer op verzoek van de raad, daarbij aansluitend op voor de VNG ontwikkelde basisscenario's waarbij één uitgaat van een tweede golf met een lockdown voor twee maanden en het tweede scenario geen tweede golf voorziet.

Onderzoeksvraag 4: *hoe is de gemeenteraad bij de besluitvorming hierover betrokken?*

- In de eerste periode van de coronacrisis hebben colleges de raden niet actief betrokken bij besluitvorming over corona-steunmaatregelen. De raad werd achteraf geïnformeerd.
- Vanaf het begin van de coronacrisis hebben colleges geïnvesteerd in een intensieve informatievoorziening voor de raden, met elkaar snel opvolgende raads(informatie)brieven, nieuwsbrieven ook voor een breder publiek en na verloop van tijd coronamonitors.
- In Arnhem en Breda hebben raadsfracties vanaf het begin van de coronacrisis veel raadsvragen gesteld. In Oss en Tilburg waren raden daarmee terughoudend, om het college niet voor de voeten te lopen en omdat geoordeeld werd dat corona geen 'politiek issue' was. Deze terughoudendheid weerspiegelt zich ook in het aantal moties.
- Per saldo geldt voor alle vier de gemeenteraden dat raadsvragen en moties belangrijk waren om de betrokkenheid op het coronadossier te uiten en om van belang geachte invalshoeken en doelgroepen in te maken afwegingen te betrekken.
- De voor het onderzoek geïnventariseerde raadsvragen, moties en amendementen laten zien dat de raden daarbij zowel economische als sociaalmaatschappelijke belangen inbrengen en dat er continu aandacht wordt gevraagd voor de gewenste beheersing van financiële risico's voor de gemeenten.
- Het moment waarop de raad weer actiever wordt betrokken varieert. In Breda wordt de reguliere vergadercyclus van de raad (met beeldvormende, beoordelende en besluitvormende raadsvergaderingen) relatief snel hervat. Het eerste pakket steunmaatregelen wordt op 9 en 23 april besproken in twee beeld- en oordeelsvormende vergaderingen en het tweede pakket doorloopt de drie reguliere raadsoverleggen resulterend in besluitvorming op 28 mei 2020. Ook in Arnhem zijn er in april 2020 alweer twee politieke avonden waarop wordt gediscussieerd over de corona-aanpak.
- Medio mei en begin juni 2020 is er in Tilburg en Oss debat in de raad over de rolverdeling tussen college en raad en in Oss staan daarbij ook de door het college geformuleerde uitgangspunten voor de corona-steunmaatregelen centraal. Deze overleggen markeren het moment waarop in beide gemeenten de raad zijn normale rol weer oppakt en actief wordt betrokken bij besluitvorming over de corona-steunmaatregelen.
- In Breda neemt een fractie in de raad het initiatief voor een discussie over de rolverdeling tussen college en raad, met daarbij aandacht voor de specifieke bevoegdheden van de burgemeester in crisistijd. De discussie vindt plaats op 7 september en wordt vervolgd op 19 november 2020. Als reactie hierop komt de burgemeester medio december 2020 met een brief aan de raad waarin hij zijn visie geeft op wanneer actieve betrokkenheid van de raad gewenst is en in welke situaties het college mandaat heeft

besluiten te nemen zonder de raad daar actief bij te betrekken.

- Het uitwerken van financiële (en ook beleidsmatige) scenario's is een terugkerende wens van de raden. Zoals hiervoor toegelicht heeft dit in Oss geleid tot het opstellen van twee scenario's. In geen van de vier gemeenten zijn de raden echter zodanig bediend met behulp van scenario-uitwerkingen en alternatieve aanpakken dat zij op basis daarvan echte keuzes konden maken. Door de colleges voorgestelde maatregelen zijn telkens zonder alternatieven voorgelegd aan de raden.
- In Tilburg heeft de raad op 25 mei 2020 met een unaniem aangenomen motie het college de ruimte gegeven om maatregelen te kunnen nemen maar het mandaat daarvoor tegelijkertijd duidelijk begrensd. Het college heeft mandaat om maatregelen te treffen als deze per maatregel niet gepaard gaan met meer dan € 75.000 budget en het totale budgettaire beslag beneden de € 500.000 per jaar blijft (geldend voor 2021).

Onderzoeksvraag 5: *hoe kan de raad zijn respectievelijke rollen verstevigen?*

- Het blijkt belangrijk dat gemeenten ook, en misschien wel juist, in tijden van crisis proberen uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen en dat daarbij zo mogelijk een duidelijke focus wordt gekozen.
- In enkele gemeenten zijn meer of minder scherpe uitgangspunten en focus zijn geformuleerd. De raden hebben echter weinig tot niet getoetst of het college zich hier aan hield. Het versterkt de positie van de raad als hij dit wel doet.
- Het onderzoek laat zien dat de colleges niet of niet expliciet ambities en doelen hebben geformuleerd. Dit belemmert de raad bij het toetsen of de gemeente voldoende voortgang boekt met de gekozen aanpak. De controlerende rol van de raad krijgt zo het karakter van aandacht vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad vermoedt dat extra aandacht of inzet gewenst is. De controlerende rol van de raad komt zo in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol, oftewel: als het college onvoldoende expliciet ambities formuleert, is het aan de raad hier alsnog in te voorzien.
- Het voorbeeld van Tilburg laat zien hoe de raad tegelijk ruimte kan bieden aan het college en het mandaat tegelijkertijd begrenst.
- Het agenderen door de raad in Breda van de rolverdeling tussen college en raad op het coronadossier laat zien dat dit vruchten af kan werpen. Het is uiteindelijk aan college en raad gezamenlijk om een goede balans te kiezen.
- In de eerste periode van een crisis is het lastig om als raad actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Het lijkt echter niet nodig dat een gemeenteraad langer dan twee maanden een passieve rol accepteert, zo laten de voorbeelden van Arnhem en Breda zien.
- In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg hebben raden aangedrongen op financiële scenario's en het beleidsalternatieven. Nadat de eerste crisisfase voorbij is, in een fase van 'herpakken', is het aan de raad om op dit punt door te pakken en vasthoudend te zijn. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad als geheel, waarbij oppositie en coalitiepartijen beide onderkennen dat er voor de raad 'wat te kiezen moet zijn'.

Onderzoeksvraag 6: *wat kunnen de gemeenten van elkaar leren?*

Het onderzoek levert geen leidraad op over hoe gemeenten in een crisis zoals de corona-

crisis zouden moeten acteren. Wel kunnen de volgende leereffecten worden benoemd

- Het is essentieel dat gemeenten in een vroeg stadium van de crisis uitgangspunten formuleren over de rol die de gemeente wil vervullen en welke taken zij wel en welke zij niet wil oppakken.
- Het is gewenst dat gemeenten deze uitgangspunten dan ook expliciet toepassen en dat colleges in raadsbrieven bij te nemen maatregelen, of in reactie op moties met voorstellen voor maatregelen, verwijzen naar de uitgangspunten. Het is ook gewenst dat raden controleren of colleges zich aan geformuleerde uitgangspunten houden.
- Het onderzoek laat zien dat het belangrijk is dat de raad het college in tijden van crisis de ruimte geeft om te doen wat gedaan moet worden, maar dat het ook gewenst is dat er duidelijkheid is over de grenzen van het mandaat van het college.
- Het lijkt onvermijdelijk dat de raad in de beginperiode van een grote crisis deels achteraf wordt geïnformeerd over genomen maatregelen. Het is wel gewenst dat het college de raad actief betrekt bij de te hanteren uitgangspunten en zo de raad in positie brengt om zijn kaderstellende rol te kunnen vervullen.
- Omdat het gewenst is in een vroeg stadium van de crisis na te denken over te hanteren uitgangspunten, impliceert dit dat de raad ook niet te lang langs de zijlijn mag staan.
- Als een crisis langer duurt en mogelijk structurele effecten heeft op de dienstverlening van instellingen en bedrijven, is expliciete aandacht voor een herstelagenda gewenst.

Het onderzoek levert op dat alle gemeenten wat van andere gemeenten kunnen leren. In paragraaf 6.2 is een zogenoemde 'halen/brengen'-matrix opgenomen die illustreert welke leerervaringen gemeenten inbrengen en van welke gemeenten zij zouden kunnen leren.

Dilemma's, *vragen waarop geen pasklare antwoorden kunnen worden gegeven*

- Het onderzoek laat zien dat de raden in Oss en Tilburg aanvankelijk terughoudend zijn met indienen van raadsvragen en moties, om het college niet voor de voeten te lopen. De raden in Arnhem en Breda zijn op dit vlak vanaf de start heel actief. Voor beide opstellingen is wat te zeggen. Per saldo lijkt het onwenselijk als een terughoudende opstelling te lang duurt (twee maanden kan hierbij wellicht een maximum zijn) en voor de actieve raden lijkt dosering gewenst. Dosering kan dan met name betrekking hebben op vragen ex artikel 40 waarop het college schriftelijk en binnen een bepaalde tijd dient te reageren.
- Het werken met een beperkt aantal grotere pakketten corona-steunmaatregelen, zoals in Breda, bevordert de transparantie van de besluitvorming. Het bevordert echter ook dat de raad om ruime mandaten wordt gevraagd in financiële zin. Wellicht kan het modulair opbouwen van grotere pakketten een uitweg bieden uit dit dilemma, waarbij de raad per module akkoord kan gaan (of niet) met het voorstel van het college.
- In Breda is door het college expliciet geformuleerd dat er een wens is maatwerk te kunnen toepassen voor 'schrijnende gevallen'. Maatwerk kan echter omslaan in willekeur. Om willekeur te voorkomen zouden uitgangspunten geformuleerd moeten worden, waarbij onvermijdelijk het gewenste maatwerk weer deels teniet wordt gedaan.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

De door de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss geformuleerde vraagstelling richt zich op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen en op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een ander belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de raden bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en ook welke rol zij hadden kunnen of zelfs hadden moeten spelen en hoe raden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling onderzoek corona-steunmaatregelen : centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden.
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende jaren verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

BEA

Afbakening van corona-steunmaatregel

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip ‘corona-steunmaatregel’. Als corona steunmaatregelen worden opgevat:

- Door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp’ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp’ers omdat het leidt tot gezondheidsproblemen bij mensen. Belangrijk is ook dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, zzp’ers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een ‘corona-samenleving’.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is ‘breed’ gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soorten-maatregelen is niet volledig hard te trekken.

2 Reactie gemeenten op corona: aanpak en organisatie

In aanvulling op de door de B3A-rekenkamers geformuleerde onderzoeksvragen, is door BEA in kaart gebracht hoe de vier gemeenten in brede zin hebben gereageerd op de corona-uitbraak en hoe zij de crisisorganisatie hebben ingericht.

Samengevat zijn de **conclusies**:

- Arnhem, Breda, Oss en Tilburg lagen in de frontlinie van het coronavirus. De eerste corona-besmettingen vonden met name plaats in Brabant en ook Arnhem.
- De veiligheidsregio is, vanwege opschaling naar GRIP-4, aanvankelijk leidend bij de beheersing van de coronacrisis, vanwege de dan noodzakelijke inzet op het terrein van bevolkingszorg en inzet van hulpverleningsdiensten.
- Gemeenten richten ook hun eigen crisisorganisatie in, waarbij de ene gemeente ervoor kiest om deze 'in de lijn te organiseren' (met name Breda en Oss) en andere gemeenten de crisisorganisatie naast de bestaande organisatie positioneren (zoals in Tilburg).
- De eerste corona-steunmaatregelen volgen snel op de door het Rijk aangekondigde maatregelen (op 18 maart 2020) en lopen daar deels op vooruit (de eerste lokale corona-steunmaatregelen worden aangekondigd in Breda op 14 maart, in Arnhem op 15 maart, in Oss op 18 maart en in Tilburg op 20 maart 2020).

2.1 Arnhem, Breda, Oss en Tilburg direct in frontlinie van coronavirus

Eerste besmettingen

De gemeenten waarop het voorliggende onderzoek zich richt kregen als eersten in Nederland te maken met het coronavirus. Op 27 februari werd in het Elisabeth-TweeStedenZiekenhuis (ETZ) in Tilburg de eerste Nederlandse coronadiagnose gesteld. De burgemeester van Arnhem had de gemeenteraad al op 27 februari 2020 geïnformeerd over de uitbraak van het coronavirus in de Arnhemse zusterstad Wuhan. Op 5 maart wordt ook in Arnhem de eerste coronabesmetting vastgesteld.

Begin maart blijkt Brabant het zwaarst getroffen, als provincie waar in eerste instantie de meeste besmettingen worden geconstateerd, met daarbinnen belangrijke haarden in de regio's Tilburg, Breda, Uden en Veghel. Op 10 maart 2020 lichten de voorzitters van de drie Brabantse veiligheidsregio's in een gezamenlijke persconferentie toe dat vanaf dan alle grote evenementen in de provincie verboden zijn. Het verbod richt zich onder meer op festivals en dancefeesten en ook de wedstrijden in het betaalde voetbal worden verboden. Brabant is op dat moment de enige provincie waar dergelijke beperkende maatregelen worden getroffen.

15 maart 1e lockdown

Op 15 maart 2020 kondigt het kabinet de eerste landelijke lockdown aan. Daardoor sluit onder andere ook de horeca. De economische gevolgen van de lockdown zijn groot en gemeenten beraden zich daarom op eventuele maatregelen om de gevolgen voor onder meer inwoners, bedrijven en zzp'ers en al dan niet gesubsidieerde instellingen te beper-

ken. Op 23 maart kondigt het kabinet aanvullende maatregelen aan voor onder meer winkels, zodanig dat er niet te veel mensen in een winkel zijn en zij voldoende afstand kunnen houden.

2.2 Eerste steunmaatregelen in maart: focus op liquiditeit bedrijven & instellingen

In maart eerste corona-steunmaatregelen

In Arnhem, Breda, Oss en Tilburg worden in de periode van 14 maart tot eind maart 2020 de eerste corona-steunmaatregelen genomen. Het accent ligt op uitstel van betaling van lokale belastingen en heffingen en aan de gemeente te betalen facturen voor getroffen ondernemers, het coulant omgaan met huurders van gemeentelijk vastgoed en op een vlotte betaling door de gemeente aan leveranciers en doorbetaling van subsidie aan instellingen die de overeengekomen prestaties vanwege corona niet kunnen leveren.

De gemeente Breda is de enige gemeente die in dit stadium van de coronacrisis maatregelen neemt om inkomstendaling door inwoners, bedrijven en zzp'ers te dempen. Het betreft een zogenoemd BroodNood-fonds[1], een noodfonds COVID-19, extra budget voor Business Coach Breda en geld voor een voucherregeling gericht op financieel advies voor MKB-bedrijven. Ook met betrekking tot de uitvoering van de Tozo-regeling besluit Breda dat zij een stapje extra wil zetten, door aan de eventuele renteloze lening minder strenge eisen te stellen dan landelijk is voorgesteld.

Eerste corona-steunmaatregelen in periode van medio tot eind maart 2020	
Arnhem	In de periode 18 t/m 26 maart 2020 zijn de eerste corona-steunmaatregel genomen: • Uitstel belastingaanslagen (OZB, rioolheffing, afvalstoffenheffing). • Continuering dienstverlening aan inwoners met schuld (leefgeld). • Inrichting webpagina met informatie voor inwoners, bedrijven e.a. • Doorbetaling subsidie instellingen die prestatie niet kunnen leveren. • Mogelijkheid van voorschot op Tozo. • Coulant omgaan met huurvoorwaarden gemeentelijk vastgoed. • Tijdelijk verruimen expeditie-tijden t.b.v. 'ouderenuurtje'.
Breda	Op 17 t/m 20 maart 2020 is eerste corona-steunmaatregel van kracht: • Instellen van BroodNoodfonds (in eerste week 600 keer beroep op gedaan), bekrachtigd op 24 maart 2020. • Uitvoering Tozo-regeling, met mogelijkheid van rentedragende lening (minder strenge eisen dan landelijk voorgesteld) Op 24 maart volgen de volgende corona-steunmaatregelen: • Oprichten noodfonds COVID-19 à € 1,2 miljoen. • Uitbreiding budget ondersteuning Business Coach Breda.

[1] Het BroodNood-fonds is onder meer bedoeld voor werknemers met nul-urencontracten, zzp'ers en uitzendkrachten die door corona geen inkomsten meer hebben en geen spaargeld en die ook geen partner met inkomsten hebben of beroep kunnen doen op hulp van naasten.

	• Instellen vouchers voor financieel advies voor MKB. • Verlenen van uitstel betaling lokale belastingen, heffingen, precario en leges van afgelaste evenementen. • Aanpassing van betaling verleende subsidie aan instellingen in nood. • Uitstel van betaling van facturen voor getroffen bedrijven.
Oss	Op 18 maart 2020 eerste corona-steunmaatregelen: • Uitstel gemeentelijke belastingen en heffingen. • Uitstel van betaling voor door gemeente verstuurde facturen. • Zo snel mogelijk betalen van leveranciers. • Tijdelijk gratis parkeren in deel van centrumgebied. • Tijdelijk stoppen met handhaving fietsverbod centrum. • Omzetten weekmarkten naar versmarkten. • Uitbreiding bevoorradingsuren supermarkten t.b.v. ouderen. Op 24 t/m 31 maart volgen de volgende corona-steunmaatregelen: • Uitstellen invorderen dwangsommen in corona-tijd. • Doorbetaling Wmo-dienstverlening (Zorg in Natura en Pgb). • Doorbetaling voedselbank Oss.
Tilburg	Op 20 maart 2020 eerste corona-steunmaatregelen: • Uitstel van huurbetaling voor gemeentelijke huurders. • Doorbetaling uren Diamantgroep, ondanks beperking openingstijden fiet-senstallingen. Op 24 t/m 27 maart volgen de volgende corona-steunmaatregelen: • Uitbetaling subsidies voor geannuleerde evenementen. • Uitstel betaling toeristenbelasting. • Doorbetaling zorgaanbieders Jeugdhulp en Wmo. • Gratis annuleren huurreserveringen sportaccommodaties. • Verstrekking laptops aan kinderen uit minimagezinnen. • Doorbetaling alfahulpen voor door klant afgezegde uren. • Verstrekken voorschot op Tozo-regeling. • Uitstel betaling reclamebelasting en BIZ-heffing. • Verkorten betalingstermijnen leveranciers van gemeente.

2.2 Inrichting lokale crisisorganisatie

Opschalen naar GRIP-4

Omdat de uitbraak van het coronavirus zodanig ingrijpend is en maatregelen vereist op bovenlokaal niveau, is landelijk begin maart besloten dat de veiligheidsregio's in de lead zijn bij het organiseren en (laten) uitvoeren van allerlei maatregelen op het terrein van bevolkingszorg. De corona-epidemie is dermate ingrijpend, dat wordt opgeschaald van GRIP-3 naar GRIP-4. Het uitroepen van een GRIP-4 status betekent dat de burgemeester van de grootste gemeente in de veiligheidsregio de leiding neemt over de, vaak vooral door het Rijk c.q. het ministerie van VWS bepaalde, uit te rollen maatregelen en voorschriften op

het terrein van gezondheidszorg en openbare orde.

Voor Arnhem en Tilburg betekent dit dat 'hun' burgemeester via de Veiligheidsregio de bestuurlijke trekker is van de op het gebied van gezondheidszorg en openbare orde te nemen maatregelen. De burgemeesters van de andere gemeenten, waaronder die van Breda (waarbij aangetekend dat de burgemeesters van Tilburg en Breda per 'toerbeurt' voorzitter zijn van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant) en Oss, participeren in het regionale beleidsteam (RBT). Alle burgemeesters zijn in hun eigen gemeente vanwege de GRIP-4 status belast met specifieke bevoegdheden op genoemde terreinen.

Lead bij de lijn of bij crisisorganisatie

In alle vier de gemeenten is vastgesteld dat de coronacrisis breder impact heeft dan 'alleen' op het terrein van gezondheidszorg en openbare orde. Allerlei economische sectoren werden hard geraakt door zowel de coronaepidemie zelf als door de maatregelen van overheden op allerlei niveaus om de gezondheidseffecten te beperken. De gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg hebben bij het inrichten van de lokale crisisorganisatie en het coördineren van de corona-steunmaatregelen uiteenlopende keuzes gemaakt. In grote lijnen kan worden gesteld dat Breda en Oss de crisis op dit vlak vooral vanuit de 'staande organisatie' hebben gemanaged, dat Tilburg de crisisorganisatie naast de bestaande organisatie heeft gepositioneerd en dat er in Arnhem sprake was van een mengvorm van beide aanpakken.

Inrichting crisisorganisatie en verhouding tot lijnorganisatie van gemeente	
Arnhem	Lokaal beeld: • Er is een crisisorganisatie opgezet aansluitend op de Veiligheidsregio, gericht op de uitvoering van noodverordeningen en het treffen van andere maatregelen op het terrein van veiligheid en gezondheid. • Daarnaast heeft de gemeente zich georganiseerd in relatie tot de crisis, met als doel om er zo goed mogelijk mee om te gaan en de bijkomende negatieve effecten zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen, ook in samenwerking met maatschappelijke partners. • In Arnhem is op bestuurlijk niveau gekozen voor collegiale verantwoordelijkheid. • Op ambtelijk niveau is er een Corona Finance Team ingesteld en een ABC-team dat zich richt op beleidsinterventies, naast een lokale crisisorganisatie met focus op bevolkingszorg en openbare orde. Beide teams zijn ingesteld ter versterking van de staande organisatie.
Breda	Lokaal beeld: • Breda koos voor een collegebrede collegiale inzet op corona, vanuit het idee dat corona alle beleidsvelden raakt. In de ambtelijke organisatie is een coronateam geformeerd uit diverse disciplines, met als coördinator de manager Economische en Culturele Zaken. • Dit team was ingebed in de ambtelijke organisatie. De lead bij het

	managen van de crisis lag bestuurlijk bij het college en ambtelijk bij directie en managementteam, ondersteund door het ambtelijke 'coronateam'.
Oss	Lokaal beeld: • De gemeente Oss heeft voor de aanpak van de crisis gebruik gemaakt van de staande organisatie. Het directieteam schoof wekelijks aan bij de collegevergaderingen om een goede communicatie en een snelle besluitvorming mogelijk te maken. Het directieteam liet zich ondersteunen door vier werkgroepen met elk een eigen opdracht: ➢ de werkgroep kritische processen, gericht op processen die voor de eigen organisatie of inwoners van vitaal belang zijn. ➢ de werkgroep P&O richtte zich op de inzet van personeel en aanpassingen van de bedrijfsvoering, zoals IT voor thuiswerken. ➢ de werkgroep economie, ofwel het Corona Team Economie, coördineerde de communicatie met ondernemers. ➢ de werkgroep sociaal domein richtte zich op het oplossen van problemen rond participatie en zorg..
Tilburg	Lokaal beeld: • Als onderdeel van de GRIP-structuur is de Hoofdtaakorganisatie (HTO) ingesteld met daarin de ambtelijk meest betrokkenen met als voorzitter wisselend de concerncontroller en het hoofd van het team Veiligheid en Wijken. Deze crisisstructuur is uitgebreid met de afdelingshoofden Sociaal en Economie & Arbeidsmarkt. Het team had een coördinerende rol. De staande organisatie voerde uit. • In Tilburg was de bestuurlijke aansturing van de crisis belegd bij de Stuurgroep Corona met de meest betrokken portefeuillehouders. • Rond de zomer 2020 ging Tilburg weer over naar de normale organisatie. De crisisorganisatie met de Stuurgroep Corona en de HTO is toen vervangen door een structuur met respectievelijk een bestuurlijk combi-portefeuillehoudersoverleg (PHO) op vrijdag en een ambtelijk 'corona forum'. Het corona forum is een organisatiedoorsnijdende overlegtafel. Elke dinsdag werden daar corona-gerelateerde stukken besproken, die op de vrijdag aan de orde kwamen in het combi-PHO en de dinsdag erna tot besluitvorming konden leiden in het collegeoverleg.

3 Overzicht en categorisering van corona-steunmaatregelen

De eerste deelvraag waarop het voorliggende onderzoek zich richt, betreft de vraag welke corona-steunmaatregelen door met name gemeenten zijn genomen. De onderzoeksvraag is als volgt geformuleerd:

Deelvraag gericht op welke corona-steunmaatregelen zijn genomen	Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden.

Samengevat zijn de **conclusies**:

- Het onderzoek laat zien dat de door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen voor een belangrijk deel overeenkomen
- Gemeenten hebben, ook vanwege de wens om maatregelen te nemen die aanvullend zijn op die van het Rijk, met name gekozen voor
  - inzet op liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen
  - en het faciliteren van bedrijven en instellingen om het inkomstenverlies te beperken en minder op directe financiële ondersteuning.
- In de vier gemeenten is een ontwikkeling te zien in het pakket steunmaatregelen waarbij in maart en april 2020 sprake is van lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen), waarna in mei en juni 2020 sprake is van stabilisatie en 'herpakken' door de gemeente van reguliere beleidsvorming (waarbij de raad weer intensiever wordt betrokken) en vanaf de zomer 2020 aandacht voor het opstellen van herstelagenda's.

3.1 Inzet gemeenten aanvullend op corona-steunmaatregelen van het Rijk

Focus Rijk…

Zoals in bijlage I nader is toegelicht, concentreert de ondersteuning door het Rijk zich op:

- Bieden van directe financiële ondersteuning voor bedrijven en zzp'ers, bijvoorbeeld:
  - Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo).
  - Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW).
  - Tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren (TOGS), later opgevolgd door de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL).
- Verruimen van al beschikbare kredietfaciliteiten en borgstellingsregelingen, om bedrijven in staat te stellen bij andere partijen (zoals banken) te kunnen lenen om op die manier de coronacrisis te kunnen overleven. Voorbeelden zijn:
  - BMKB-C tijdelijke faciliteit onder de BMKB.
  - GO-C verruiming regeling Garantie Ondernemingsfinanciering.
  - Rentekorting kleine ondernemers op microkredieten Qredits.
  - Tijdelijke verruiming Borgstelling MKB Landbouwkredieten.
  - COL Corona overbruggingslening.
  - KKC (Klein Krediet Corona), overheidsgarantie op bankkredieten aan het MKB.

De Tozo en de NOW vormen, in combinatie met TOGS (en de TVL-regeling als opvolger van TOGS), voor een groot deel van bedrijven en instellingen de basis voor het financieel kunnen overleven van de coronacrisis. De Tozo-regeling maakt het mogelijk dat zelfstandige ondernemers met en zonder personeel bij het wegvallen van inkomsten hun inkomen aangevuld krijgen tot het sociaal minimum (met daarbij de mogelijkheid een lening af te sluiten). De bijdrage aan het inkomen is een gift, die in principe niet terugbetaald hoeft te worden. Hetzelfde geldt voor de NOW, waarbij ondernemers tot 90 procent van de loonsom gedekt kunnen krijgen, afhankelijk van de omvang van het geleden omzetverlies, en TOGS (en later TVL) waarbij bedrijven een deel van hun vaste lasten vergoed krijgen.

… gemeenten vullen gericht aan

Alle vier de gemeenten waarop het voorliggende onderzoek zich richt, verwijzen in de toelichting op de lokaal genomen maatregelen naar de maatregelen zoals die door de Rijksoverheid al in een vroeg stadium van de coronacrisis genomen zijn. De wens is deze maatregelen niet te 'dubbelen', ook al omdat gemeenten niet beschikken over dezelfde 'diepe zakken' als het Rijk. De lokale maatregelen kunnen als volgt worden ingedeeld:

- Financiële steun, met als onderscheidende kenmerken dat de ontvanger de bijdrage van de gemeente mag houden (bij een lening is dit niet zo) of dat de gemeente een betaling kwijtscheldt.
- Liquiditeitsondersteuning, waarbij de gemeente ontvangen facturen sneller betaalt of waarbij aan de gemeente te betalen belastingen, heffingen of facturen gefaseerd betaald mogen worden (maar uiteindelijk wel betaald moeten worden).
- Faciliterende maatregelen, waarbij de gemeente anderszins probeert om bedrijven, instellingen of inwoners te helpen inkomstenverlies vanwege corona te helpen beperken.

Terughoudend met financiële steun

Gemeenten zijn, mede gelet op de hiervoor weergegeven regelingen van de Rijksoverheid, terughoudend met het verlenen van financiële steun. Financiële steun is vooral gericht op instellingen die geheel of voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van gemeentelijke subsidies. De financiële steun krijgt dan vorm in besluiten om de subsidie voor deze instellingen door te betalen ook als de instellingen de prestaties die zij worden geacht te leveren niet kunnen leveren vanwege corona. Omdat het doorbetalen van onder meer instellingen op het gebied van Wmo en jeugdzorg niet resulteert in extra uitgaven ten opzichte van de begroting, worden deze besluiten in de regel niet voor goedkeuring voorgelegd aan de raad. Andere vormen van financiële steun betreffen:

- Kwijtschelden van gemeentelijke belastingen of heffingen (vaak nadat eerst uitstel is verleend) voor een bepaalde periode.
- Kwijtschelden van huur van gemeentelijk vastgoed voor een bepaalde periode.
- Matching van door het Rijk voor culturele instellingen (met name de zogenoemde 'culturele basisinfrastructuur') extra ter beschikking gestelde subsidies.

De gemeente Breda heeft aanvullend enkele financiële steunmaatregelen genomen. Dit betreft met name uitbreiding van het budget voor ondersteuning van bedrijven door Business Coach Breda, het instellen van vouchers voor financieel advies aan MKB-bedrijven en

het instellen van een BroodNood-fonds voor inwoners waarvoor geldt dat het inkomen sterk is gedaald vanwege corona tot onder het sociaal minimum terwijl er geen opvang is in de vorm van een partner met inkomen of een uitkering.

Daarnaast geeft het Bredase college op 24 maart 2020 in een raadsbrief aan maatwerk te willen leveren voor “schrijnende gevallen”. Hieronder wordt verstaan bedrijven die “buiten de boot vallen” wat betreft Rijksregelingen of reguliere financiering, die als gevolg van de coronacrisis in de problemen komen maar die in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn. De gemeente Breda heeft voor financiële maatwerkondersteuning uitgangspunten geformuleerd: bedrijven of verenigingen dienen “in de basis rendabel c.q. perspectiefvol te zijn” en de omvang van de steun wordt afgestemd op de specifieke financiële positie van de aanvrager. Eén van de uitgangspunten is dat de ondersteuning de vorm krijgt van een achtergestelde renteloze lening. De uitgangspunten en de gekozen vorm onderstrepen de terughoudendheid van de gemeente op dit vlak.

Inzet op liquiditeit

Deze vorm van ondersteuning sluit aan bij het karakter van veel door Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen, waarbij wordt ingezet op liquiditeitsverbetering van bedrijven en instellingen. Maatregelen met deze focus betreffen onder meer:

- Uitstel van betaling van lokale belastingen, heffingen, precario en leges.
- Uitstel van betaling van door de gemeente te versturen facturen voor dienstverlening.
- Uitstel van huurbetalingen voor huurders van gemeentelijk vastgoed.
- Versneld betalen van door de gemeente te betalen facturen van leveranciers.
- In enkele gevallen ondersteunen van bedrijven of instellingen met een lening.

Het budgettaire beslag voor de gemeente is in principe kleiner dan bij financiële steun, als verleende leningen of gegeven uitstel van betaling uiteindelijk resulteert in (terug-)betaling. De vraag is of, zeker met het langer duren van de coronacrisis, bedrijven en instellingen aan deze verplichting uiteindelijk wel kunnen voldoen.

Een andere vorm van ondersteuning door gemeenten, waarvoor in alle vier gemeenten is gekozen, betreft het (geheel of deels) continueren van subsidies aan instellingen ondanks dat deze vanwege corona(maatregelen) de met de gemeente overeengekomen prestaties niet kunnen leveren. Maatregelen richten zich onder meer op (alle of een deel van de) gesubsidieerde instellingen in de volgende sectoren: jeugdhulp, Wmo, doelgroepenvervoer, sociale werkvoorziening, culturele instellingen, sportverenigingen en dorps- en wijkcentra. Het continueren van subsidie resulteert niet in extra budgettair beslag.

Faciliteren ondernemers in nieuwe situatie

Een derde vorm van corona-steunmaatregelen waarop alle gemeenten, zij het op uiteenlopende manieren, inzetten, betreft het faciliteren van met name bedrijven om het opgelopen omzetverlies te beperken door aan deze bedrijven op bepaalde aspecten meer ‘ruimte’ te bieden om hun bedrijfsvoering af te stemmen op de nieuwer werkelijkheid van een coronasamenleving.

Voorbeelden zijn:

- Tijdelijk invoeren van gratis parkeren voor een deel van het centrumgebied.
- Toestaan van terrasuitbreidingen of overkappingen voor een bepaalde periode.
- Toestaan van 'drive thru's' voor bedrijven in detailhandel en dienstverlening.
- Verruiming venstertijden supermarkten ten behoeve van ouderenuurtje 's ochtends.
- Bijdrage voor 'City Hosts' om bezoekers coronaproof door de binnenstad te leiden.
- Bijdrage aan campagnes om kopen bij lokale ondernemers te stimuleren.
- Omzetten van weekmarkten naar versmarkten, zodat de markt deels door kan gaan.
- Verruiming van gebruiksperiode van verleende vergunningen voor kermisstandplaatsen.

3.2 Maatregelen grotendeels gelijkgericht met enkele lokale accenten

Grote overeenkomsten…

De hiervoor toegelichte inzet van gemeenten op het terrein van corona-steunmaatregelen is voor een belangrijk deel gelijkgericht. Het lokale maatregelenpakket is voornamelijk gericht op het volgende soort ondersteuningsmaatregelen:

- Liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen, zoals hiervoor beschreven door uitstel van betaling van lokale belastingen, heffingen, precario en leges, uitstel van betaling van huur of van facturen en het zelf als gemeente snel betalen van facturen.
- Faciliteren van het aanpassen door met name bedrijven van hun bedrijfsvoering op de nieuwe omstandigheden in een 'corona-samenleving', bijvoorbeeld door het toestaan van terrasuitbreiding.
- Doorbetaling van subsidies aan gesubsidieerde instellingen zonder dat deze, vanwege corona, de overeengekomen prestaties kunnen leveren.
- Inzet op informatievoorziening aan bedrijven, zzp'ers en instellingen over ondersteuning (door Rijk, provincie en gemeente), ook ten behoeve van de gemeenteraad.

… enkele lokale accenten

De specifieke lokale accenten maken maar een beperkt deel uit van de door gemeenten getroffen maatregelen. Uitgesplitst naar de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg betreffen onder meer de volgende maatregelen:

Specifieke lokale accenten in door gemeenten gekozen corona-steunmaatregelen	
Arnhem	Lokale accenten: • Bijdrage aan Noodfonds van Stichting Ondernemersfonds Arnhem. • Inzetten van 'City Hosts' voor gastvrij en coronaproof ontvangen van bezoekers aan de binnenstad. • Samen met Stadsmarketing Arnhem gebruiken van 'Dit is Pas Arnhem'-pas en bijbehorende 'pluim' t.b.v. lokale ondernemers. • Pilot 'Geldzaken & Ondernemen' gericht op ondernemers die (mede) vanwege corona in de schulden zijn geraakt.
Breda	Lokale accenten: • Instelling van een BroodNood-fonds. • Oprichting van een noodfonds COVID-19 t.b.v. liquiditeit van bedrijven.

	• Uitbreiding budget voor ondersteuning Business Coach Breda. • Instellen vouchers voor financieel advies voor MKB. • Met subsidieontvangers die meer dan € 1 miljoen ontvangen individuele gesprekken voeren om eventueel maatwerk te kunnen bieden. • Aanpassing/verlaging van tarieven in contracten voor afvalinzameling als aanbieders vanwege corona veel minder afval aanbieden. • Aanpassing van subsidiabel percentage van begroting op terrein van sport en evenementen. • Campagne #Bredakooplokaal. • Uitbreiding ondersteuningsmiddelen voor starters, scale-ups en 'schrijnende gevallen'.
Oss	Lokale accenten: • Tijdelijk invoeren van gratis parkeren in deel van centrumgebied. • Tijdelijk stoppen met fiscale handhaving fietsverbod centrumgebied. • Toestaan van enkele 'drive thru's' in de gemeente. • Geldlening aan Stichting Cultureel Centrum De Hoeve in Lith om acute liquiditeitsproblemen door omzetdaling te kunnen overleven.
Tilburg	Lokale accenten: • Toestaan van diverse 'drive thru's. • Convenant 'ketensolidariteit horeca Tilburg'. • Doorvoeren van maatregel 'verantwoord verplaatsen' van verkeer in een 1,5 meter-samenleving (waarbij er in de raad discussie was of dit primair een corona-steunmaatregel was). • Ondersteuning Tilburgse markten met advies en vergoeding voor inkomstenderving. • Starterslift Overbruggingsleningen (SOL) voor ondernemers. • Verstrekking laptops aan schoolkinderen uit minimahuishoudens.

3.3 Van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

In de door gemeenten genomen corona-steunmaatregelen is een globale ontwikkeling zichtbaar, die als volgt kan worden samengevat:

- In de periode van maart en april 2020 is sprake van lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen).
- In mei en juni 2020 is sprake van stabilisatie en 'herpakken' door de gemeente van reguliere beleidsvorming (waarbij ook de gemeenteraad intensiever wordt betrokken).
- Vanaf de zomer 2020 is er aandacht voor het opstellen van herstelagenda's.

De meeste hiervoor toegelichte corona-steunmaatregelen zijn genomen in de eerste weken en maanden van de coronacrisis. Het accent ligt op het lenigen van de eerste nood die er is bij bedrijven, ondernemers en instellingen vanwege het wegvallen van inkomsten.

Tegen de zomer 2020 is de eerste golf van de corona-pandemie voorbij. Het onderwijs en

de economie kunnen in aangepaste vorm doorstarten. Ook het karakter van de steunmaatregelen verandert. In de tweede fase is er meer aandacht voor het creëren van ruimte om te ondernemen en het versterken van het aanpassingsvermogen van inwoners en bedrijven. De volgende aanzetten voor een herstelagenda zijn gevonden:

- Het college van de gemeente Arnhem presenteert op 7 juli 2020 een voorstel aan de raad voor een Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis. Belangrijke 'insteek' is de constatering dat vanwege corona er een toegenomen kans is op blijvende werkloosheid van inwoners vooral uit specifieke kwetsbare groepen. Deze herstelagenda doet voorstellen voor investeringen op de volgende punten:
  - Ondersteuning van mensen die nieuw instromen in de bijstand met scholing, begeleiding en coaching;
  - Extra investeringen in mensen die al langer aan de kant staan;
  - Extra inzet op de grootste risicogroepen: zzp'ers, jongeren en statushouders;
  - Extra inzet op kwetsbare Arnhemmers die structurele ondersteuning nodig hebben
- De tweede monitor 'Tilburg onder Corona' van september 2020 heeft als ondertitel 'Van crisismaatregelen naar herstel en inspelen op de toekomst'. De monitor bevat naast een overzicht van tot dan door Rijk, provincie en de gemeente Tilburg genomen maatregelen ook voorlopige inzichten over hoe de gemeente ondernemers kan stimuleren als de samenleving normaliseert en gewend raakt aan de 1,5 meter-samenleving. In oktober 2020 publiceert de gemeente het koersdocument 'Tilburg Circulair 2021-2025' waarin de inzet op een lokale, meer duurzame economie wordt gekoppeld aan het streven om als gemeente versterkt uit de coronacrisis te komen.
- In het tweede maatregelenpakket van de gemeente Breda, zoals op 7 mei aan de raad wordt gepresenteerd, is aandacht voor een herstelagenda. Bij de raadsbrief is een nota 'Middellange termijn aanpak effecten coronavirus: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen' d.d. 6 mei 2020 opgenomen. De nota bevat twee soorten maatregelen:
  - Overkoepelende, generieke maatregelen.
  - Sectorspecifieke maatregelen.

  Bij de sectorspecifieke maatregelen wordt onder meer ingezet op:
  - Zogenoemde 'Unlock Challengers', gericht op het uitzetten van concrete vragen van ondernemers (indien mogelijk via Plan Breda) om bedrijven uit te dagen met creatieve ideeën te komen voor de 1,5 meter economie en voor herstel en transitie.
  - Campagne #Bredakooplokaal.
  - Integraal herstelplan toeristische en vrijetijdssector.

4 Gemaakte afwegingen en meegewogen belangen en risico's

De tweede en derde deelvraag waarop het voorliggende onderzoek zich richt, betreft de vraag op basis van welke afwegingen corona-steunmaatregelen genomen zijn en met name welke belangen en risico's in deze afweging zijn betrokken.

Relevante deelvragen	Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?

Samengevat zijn de **conclusies**:

- In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg heeft het beheersen van de financiële risico's voor de gemeente veel aandacht gekregen, onder meer in discussies in de gemeenteraad en in de door het college naar de raad verzonden documenten.
- De raad vroeg in Arnhem, Breda en Oss expliciet om uitwerking van (financiële en/of beleidsmatige) scenario's, om beter om te kunnen gaan met de grote onzekerheden.
- Daarnaast hebben gemeenten in bredere zin uitgangspunten geformuleerd waarin onderkende risico's, belangen en te maken afwegingen doorklinken:
  - De gemeente Oss heeft in het voorjaar generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die de gemeente wil innemen wat betreft corona-steunmaatregelen. Deze zijn vastgelegd in een opinienota COVID-19 en in juni 2020 met de raad besproken.
  - De gemeente Breda heeft bij de eerste twee pakketten corona-steunmaatregelen op het niveau van soorten maatregelen uitgangspunten geformuleerd voor de inzet van de gemeente en hoe middelen effectief en doelmatig ingezet kunnen worden.
  - Het college van Arnhem heeft medio mei 2020 aan de raad toegelicht te focussen op twee 'urgente impactthema's: sociaalmaatschappelijk (i.c. 'welzijn' breed opgevat) en sociaaleconomisch (gericht op economie, werk en inkomensondersteuning). In oktober 2020 is het 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' vastgesteld.
  - In de gemeente Tilburg lijken uitgangspunten voor de invulling van corona-steunmaatregelen minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

4.1 Veel aandacht voor beheersing van financiële risico's vanwege corona

Onzekerheid & scenario's

De onzekerheid waar gemeenten mee te maken hebben bij het bepalen van hun rol en inzet wat betreft corona-steunmaatregelen, is op 29 april 2020 kernachtig verwoord door de wethouder Financiën van de gemeente Arnhem:

- "… Ik leef in volstrekte onzekerheid. Dit is een crisis die ik nog nooit heb meegemaakt. De impact is zo onzeker."

De raad in Arnhem, Breda en Oss heeft door raadsvragen en moties het college verzocht

scenario's uit te werken om meer inzicht in en grip te krijgen op de gevolgen van corona:

Scenario-uitwerking van financiële en/of beleidsmatige impact van corona	
Arnhem	• De raad verzocht het college op 29 april 2020 via een motie snel met scenario's te komen vanwege in beeld gebrachte risico's en deze bij voorkeur tijdens het proces van de Perspectiefnota aan te bieden. • Op 19 mei 2020 stuurt het college de raadsbrief 'Aanpak en scenario's coronacrisis' naar de raad. Daarin geeft het college aan te werken met "adaptieve scenario's waarbij het handelingsperspectief steeds wordt aangepast aan de mate van impact die de crisis op verschillende beleidsvelden van de samenleving heeft." De motie heeft nog niet geresulteerd in het voorleggen aan de raad van meerdere (financiële of beleidsmatige) scenario's waaruit de raad kan kiezen.
Breda	• In Breda heeft de raad onder meer op 16 april en 14 mei 2020 gevraagd om uitwerking van scenario's. Bij de bespreking van het tweede pakket corona-steunmaatregelen op 14 mei 2020 constateren fracties dat er maar één scenario is uitgewerkt. • In de raadsbrief 'Financieel inzicht en overzicht effecten' van 7 mei 2020 verwijst het college naar door het Centraal Planbureau (CPB) opgestelde scenario's, maar geeft aan dat het financiële effect van deze scenario's lastig is in te schatten. De duur van de crisis is sterk bepalend. Het college licht op 14 mei 2020 toe dat het college probeert het meest realistische scenario te presenteren bij de kaderbrief en dat daarvoor voortschrijdend inzicht opgebouwd moet worden.
Oss	• De raad van Oss vraagt op 4 juni 2020 om scenario's waarin de financiële gevolgen van de coronacrisis en genomen maatregelen in kaart worden gebracht. • Het college heeft de opdracht uitgevoerd en de analyse opgenomen in de programmabegroting 2021-2024. De gemeente heeft daartoe een onderzoek van AEF voor de VNG doorvertaald naar de gemeente Oss. AEF onderscheidt in dit onderzoek twee scenario's: 'best case-scenario: er komt geen tweede golf en 'worst case-scenario: er komt een tweede golf met een nieuwe lockdown voor twee maanden.
Tilburg	• BEA heeft geen concrete raadsvragen of moties gevonden in Tilburg gericht op scenario-uitwerkingen. • Het college bericht de raad op 26 januari 2021 dat de (dan vierde) monitor 'Tilburg onder Corona' inzicht biedt in de actualiteit van de crisis, de mogelijke handelingsperspectieven en de financiële gevolgen. Het college geeft aan dat met het vaccinatieprogramma een nieuwe fase van de crisis is aangebroken, die uitzicht biedt op het einde daarvan, en dat "we kunnen vooruitkijken over de effecten van corona (…) op de stad. Voor een aantal gebieden (…) kan daarbij in

	scenario's worden gedacht. De gemeente (…) maakt daarbij gebruik van de expertise die er al is op het gebied van scenario-denken".

De conclusie is dat feitelijk door de vier gemeenten beperkt gebruik is gemaakt van scenario-analyses en dat de raad in geen van de gemeenten meerdere scenario's is voorgelegd.

Beheersing van risico's

Deze conclusie laat onverlet dat door colleges en raden wel aandacht is besteed aan inzichtelijk maken van met name financiële risico's en hoe deze kunnen worden beheerst. De volgende beelden illustreren dit:

- Op 19 mei 2020 stuurt het college in Arnhem een raadsbrief met als onderwerp 'Aanpak en scenario's coronacrisis', met daarin aandacht voor de financiële en beleidsmatige impact van corona. Aangegeven is dat er een eerste impactanalyse is en dat wordt gewerkt aan een monitor en dashboard. Belangrijk is hoe de gemeente extra kosten en gederfde inkomsten kan dekken en dat daar nauw overleg over is met provincie en Rijk maar dat "ook voor hen geldt dat op dit moment nog geen toezeggingen gedaan kunnen worden" en dat er door beide bestuurslagen "op dagelijkse basis nieuwe beleidsregels worden uitgeschreven die impact hebben op de gemeente en onze inwoners". Op 2 juni geeft het college in de raadsbrief 'Arnhemse aanpak: de weg vooruit' aan dat "bij een crisis met een impact zoals nu bij corona, de gemeente kan helpen dempen maar de gemeente is niet dé verzekeringsnemer van alle risico's".
- In Breda gaat de raad akkoord met het ter beschikking stellen van middelen voor het college bij het tweede pakket corona-steunmaatregelen in mei 2020 (gaat om € 6,8 miljoen die uit de reserves worden voorgefinancierd). December 2020 schetst het college de financiële contouren van een derde steunpakket van € 8,63 waarover begin januari 2021 raadsvragen worden gesteld omdat de dekking nog niet volledig is geregeld en het college aangeeft dat de eigen reserves maximaal voor € 4,3 miljoen kunnen worden aangesproken afhankelijk van de van het Rijk te ontvangen compensatie.
- In Oss zijn in het voorjaar generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die het college ziet voor de gemeente bij de corona-aanpak. Uitgangspunten zijn onder meer dat de gemeente inkomenssteun geeft aan inwoners maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren en dat de gemeente een (ook financieel) gezonde organisatie is en wil blijven. In de opinienota waarin een en ander is uitgewerkt, geeft het college aan dat het voor 2020 benodigde extra budget nog niet precies ingeschat kan worden maar naar verwachting goed te overzien zijn en opgevangen kunnen worden. De onzekerheid schuilt volgens het college vooral in langetermijneffecten, vanwege extra uitgaven voor schuldhulpverlening en bijstand en gederfde inkomsten (parkeren, toerisme). Het college betrekt deze risico's bij de uitwerking van de begroting voor het nieuwe jaar.
- In Tilburg is eind 2020 discussie over de financiële risico's die de gemeente loopt, aan de hand van een door het college opgesteld raadsvoorstel d.d. 6 november 2020. Het college merkt in het raadsvoorstel op dat "uit signalen blijkt dat het proces en de bijbehorende financiële verwerkingswijze niet voor iedereen voldoende helder zijn". Het college heeft daarom een beslisboom en stroomschema opgesteld om transparant te ma-

ken waarover het college kan besluiten en wat voorgelegd wordt aan de raad. Het college besluit als de maatregel al meegenomen is in een compensatiepakket van het Rijk, als de uitgaven gedekt kunnen worden uit 'bestaande budgetten' of als de lasten de € 75.000 niet overtreffen. Daarnaast wordt voorgesteld de financiële bevoegdheden van het college te verruimen om zo sneller maatregelen te kunnen treffen.
De raad neemt op 4 december 2020 een amendement aan waarin het raadsvoorstel wordt overgenomen maar dat het mandaat van het college wordt beperkt tot 2021 en dat het maximale bedrag van het mandaat wordt begrensd tot € 500.000.

Het globale beeld is dat het college in Breda het ruimste financiële mandaat heeft gekregen om maatregelen te treffen. In Tilburg heeft de raad enerzijds het college mandaat gegeven maar het mandaat ook duidelijk begrenst. In Oss en Arnhem is een en ander minder expliciet geregeld waarbij in Oss het college in het voorjaar uitgangspunten heeft opgesteld die bevorderen dat de gemeente financieel niet te veel hooi op de vork neemt.

4.2 Uitgaven gemeenten in perspectief van compensatie door het Rijk

De coronacrisis trekt een zware wissel op de gemeentelijke financiële huishouding. Diverse inkomsten vallen weg of vallen tegen (bijvoorbeeld parkeerinkomsten, toeristenbelasting) en daar staan voor de gemeente extra kosten tegenover. De extra kosten betreffen de kosten van de corona-stimuleringsmaatregelen, maar gemeenten hebben bijvoorbeeld ook extra kosten vanwege het toegenomen afvalaanbod dat verwerkt moet worden.

Het Rijk heeft in overleg met de VNG een compensatiepakket voor gemeenten ontwikkeld[2]. Dit pakket biedt de gemeenten compensatie voor kosten die buiten hun invloedssfeer liggen en voor kosten die gemeenten maken uit het oogpunt van een maatschappelijk belang dat ook door het Rijk wordt onderschreven (bijvoorbeeld huurvrijstelling voor sportclubs, compensatie van de kosten van noodopvang voor kinderdagverblijven, enzovoort). Een deel van de compensatiemaatregelen zijn geoormerkt en andere vrij te besteden. Financiële risico's voor gemeenten treden op wanneer de gemeente:

- Meer inkomsten derft dan door het Rijk worden gecompenseerd.
- Meer (extra) kosten maakt voor vitale voorzieningen dan het Rijk compenseert.
- Meer kosten maakt voor maatregelen dan door het Rijk wordt gecompenseerd.
- Ook maatregelen neemt die niet door het Rijk worden gecompenseerd.

Aan de andere kant kunnen gemeenten ook geld overhouden aan de coronacrisis wanneer zij door het Rijk meer gecompenseerd krijgen dan ze uitgeven. Dat kan het geval zijn wanneer gemeenten bijvoorbeeld ambtenaren die het door de coronacrisis minder druk hebben, inzetten voor de uitvoering van een bewerkelijke maatregel als de Tozo.
De tot dusver bekende compensatie van het Rijk voor gemeenten resulteert in extra inkomsten voor de vier gemeenten van circa € 7,3 miljoen voor Oss tot tussen € 22,5 en

[2] Zie bijlage I voor een toelichting hierop.

€ 23 miljoen voor Arnhem en Tilburg:

Pakket	Jaar	Doel	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
1	2020	Lokale culturele voorzieningen	€ 707.996,28	€ 715.720,00	€ 307.296,35	€ 873.743,25
1	2020	Inhaal Jeugd	€ 427.751,46	€ 326.616,88	€ 196.995,09	€ 473.029,37
1	2020	Inhaal Wmo	€ 127.261,81	€ 119.646,77	€ 71.143,98	€ 151.125,81
1	2020	mutatie Participatie	€ 1.335.972,37	€ 1.137.906,94	€ 894.353,21	€ 1.441.345,76
1	2020	Toeristen/parkeerbelasting	€ 1.888.000,00	€ 2.039.000,00	€ 364.000,00	€ 1.806.000,00
1	2020	Eigen bijdrage Wmo	€ 228.606,87	€ 229.434,51	€ 105.833,17	€ 197.650,79
1	2020	Noodopvang kinderen ouders cruciaal beroep	€ 191.038,76	€ 211.997,47	€ 108.665,38	€ 239.599,20
1	2020	mutatie Maatschappelijke opvang	€ 2.098.441,01	€ 1.590.228,81	€ 828.847,13	€ 1.963.775,14
1	2020	mutatie Vrouwenopvang	€ 246.212,07	€ 246.342,66	€ 0,00	€ 176.304,41
1	2020	mutatie Voorschoolse voorziening peuters	€ 83.901,92	€ 81.024,31	€ 41.574,14	€ 102.133,97
2	2020	Schrappen opschalings korting 2020	€ 758.191,85	€ 711.211,96	€ 352.511,15	€ 933.917,35
2	2020	Lokale culturele voorzieningen	€ 704.130,34	€ 703.318,57	€ 303.854,16	€ 877.476,27
2	2020	Buurt- en dorpshuizen	€ 207.786,79	€ 188.834,75	€ 83.257,36	€ 257.226,56
2	2020	Vrijwilligers organisaties	€ 66.394,54	€ 75.679,71	€ 37.670,26	€ 85.350,03
2	2020	Toezicht en handhaving	€ 462.676,15	€ 507.175,30	€ 230.241,19	€ 627.205,04
2	2020	mutatie Participatie	€ 742.206,87	€ 632.170,52	€ 496.862,89	€ 800.747,64
2	2020	extra kosten verkiezingen	€ 217.334,00	€ 280.530,00	€ 149.513,00	€ 221.958,00
2	2020	Precario belasting & markt-/evenementenleges	€ 191.971,00	€ 235.466,00	€ 50.456,00	€ 153.274,00
2	2021	Schrappen opschalings korting 2021	€ 1.733.009,95	€ 1.625.627,33	€ 805.739,78	€ 2.134.668,22
3	2020	Continuïteit van zorg (COVID 19) 2020	€ 222.519,78	€ 205.869,98	€ 123.730,29	€ 265.323,79
3	2020	Compensatie quarantainekosten 2020	€ 49.058,81	€ 44.441,56	€ 19.377,84	€ 61.131,12
3	2020	Aanvullende pakket re-integratiekosten 2020	€ 914.968,68	€ 408.368,53	€ 130.451,60	€ 710.293,26
3	2020	Gemeentelijk schuldenbeleid 2020	€ 217.730,64	€ 185.959,23	€ 75.018,83	€ 258.555,84
3	2020	Bijzondere bijstand 2020	€ 75.680,91	€ 64.871,04	€ 25.965,54	€ 90.233,78
3	2020	Continuïteit van zorg beschermd wonen 2020	€ 228.900,72	€ 109.956,35	€ 61.669,31	€ 184.725,92
3	2020	Crisisdienstverlening 2020	€ 455.436,00	€ 475.907,00	€ 0,00	€ 441.358,00
3	2020	Jeugd aan zet				
3	2021	Aanvullende pakket re-integratiekosten 2021	€ 2.104.331,33	€ 939.204,48	€ 300.024,91	€ 1.633.599,48
3	2021	Gemeentelijk schuldenbeleid 2021	€ 445.120,32	€ 380.168,03	€ 153.365,66	€ 528.581,82
3	2021	Bijzondere bijstand 2021	€ 154.719,21	€ 132.619,92	€ 53.082,97	€ 184.470,54
3	2021	Impuls re-integratie 2021	€ 1.123.694,55	€ 501.526,99	€ 160.210,68	€ 872.327,85
3	2021	Cultuurmiddelen 2021	€ 2.751.532,39	€ 2.184.174,91	€ 576.131,45	€ 2.628.929,75
3	2021	Crisisdienstverlening 2021	€ 1.302.935,00	€ 1.626.654,00	€ 0,00	€ 1.288.013,00
3	2021	Extra kosten verkiezingen 2021	€ 186.179,90	€ 231.676,85	€ 118.534,35	€ 263.440,92
		Totalen				
1	2020	Totaal 1e pakket 2020	€ 7.335.182,53	€ 6.697.918,36	€ 2.918.708,45	€ 7.424.707,70
2	2020	Totaal 2e pakket 2020	€ 3.350.691,54	€ 3.334.386,81	€ 1.704.366,01	€ 3.957.154,89
3	2020	Totaal 3e pakket 2020	€ 2.164.295,55	€ 1.495.373,68	€ 436.213,41	€ 2.011.621,72
2	2021	Totaal 2e pakket 2021	€ 1.733.009,95	€ 1.625.627,33	€ 805.739,78	€ 2.134.668,22
3	2021	Totaal 3e pakket 2021	€ 8.068.512,70	€ 5.996.025,17	€ 1.361.350,02	€ 7.399.363,36
1+2+3	2020	Totale steun 2020	€ 12.850.169,63	€ 11.527.678,85	€ 5.059.287,87	€ 13.393.484,30
1+2+3	2021	Totale steun 2021	€ 9.801.522,65	€ 7.621.652,49	€ 2.167.089,80	€ 9.534.031,58
1+2+3	20+21	Totale steun 2020 + 2021	€ 22.651.692,28	€ 19.149.331,34	€ 7.226.377,67	€ 22.927.515,88
		Inwoners 1-1-2020	161.350	184.070	91.915	219.797
		Totale steun 2020 + 2021 per inwoner	€ 140,39	€ 104,03	€ 78,62	€ 104,31

Het overzicht levert de volgende conclusies op:

- De compensatiebijdragen van het Rijk variëren omgerekend naar inwoner van € 78,62 voor Oss tot € 140,39 voor Arnhem.
- De compensatie van het Rijk voor ondernemingen, waaronder zzp'ers en waarbij veel maatschappelijke organisaties kwalificeren als onderneming, telt op tot circa € 48 miljard (zie bijlage I). Dat is omgerekend naar inwoner circa € 2.750 voor drie nu bekende steunpakketten (waarbij steunpakket 3 doorloopt in 2021), grotendeels als gift en deels als lening.
- De compensatie van het Rijk voor gemeenten wordt door gesprekspartners voor het re-

kenkameronderzoek gekwalificeerd als wellicht niet volledig kostendekkend maar wel "ruimhartig".

Een definitief beeld van de financiële consequenties van de coronacrisis voor gemeenten is nog niet te geven. Ten eerste zijn de feitelijke kosten door de gemeenten nog niet definitief vastgesteld en ten tweede is er nog onzekerheid over de definitieve compensatiebedragen die de gemeenten van het Rijk ontvangen.

4.3 Wisselende aandacht voor formuleren uitgangspunten voor inzet gemeente

De vier gemeenten hebben de uitgangspunten voor de vraag welke rol de gemeente wil spelen en welke steunmaatregelen zij wel en of niet wil nemen, verschillend uitgewerkt.

- In Oss zijn in het voorjaar van 2020 richtinggevende generieke uitgangspunten geformuleerd.
- In Breda zijn bij het eerste en tweede steunpakket op het niveau van soorten maatregelen uitgangspunten geformuleerd.
- In Arnhem heeft het college medio mei 2020 focus aangebracht in de gemeentelijke inzet en deze uitgewerkt in een 'afwegingskader corona 2020-2021' medio oktober 2020.
- In de gemeente Tilburg lijken uitgangspunten voor de invulling van corona-steunmaatregelen minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

Generieke uitgangspunten in Oss

In een vroeg stadium van de coronacrisis hebben directieteam en college zich gebogen over de vraag wat bij de te nemen steunmaatregelen het uitgangspunt zou moeten zijn. De volgende uitgangspunten zijn vanaf het voorjaar 2020 door Oss gehanteerd:

1. Inkomenssteun voor wie dat nodig heeft, geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
2. Helpen verdienen is beter dan helpen besparen.
3. Op naar werk.
4. We investeren in samenleven.
5. We investeren in zorgcontinuïteit.
6. We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Deze uitgangspunten zijn later vastgelegd in een in juni 2020 met de raad besproken opinienota COVID-19. Door gesprekspartners is aangegeven dat de duidelijke uitgangspunten 'rust hebben gebracht'. Het was duidelijk waarom de gemeente bepaalde initiatieven wel zou kunnen en willen steunen en andere niet. Het voorkwam dat bij elke afzonderlijke vraag om ondersteuning van de gemeente door de gemeente 'vanaf nul' moest worden nagedacht over de te hanteren uitgangspunten en beoordelingscriteria.

In Breda focus op effectiviteit & doelmatigheid

De gemeente Breda heeft bij het eerste en vooral bij het tweede pakket maatregelen met name op het niveau van soorten maatregelen uitgangspunten voor haar rol en inzet geformuleerd:

- Effectiviteit en doelmatigheid (niet met zoveel woorden benoemd, maar er zijn diverse

uitgangspunten op operationeel niveau die hier betrekking op hebben).
- Rechtvaardigheid, bijvoorbeeld als er 'schrijnende gevallen' zijn die geen beroep kunnen doen op landelijke regelingen maar waarbij wel sprake is van levensvatbaarheid.
- Proportionaliteit. De middelen staan in verhouding tot de maatschappelijke behoefte.
- Mogelijkheid open willen houden voor het toepassen van maatwerk.
- Keuze voor generieke maatregelen boven bewerkelijke maatwerkmaatregelen.
- Rechtmatigheid en het voorkomen van willekeur.

Het uitgangspunt van effectiviteit en doelmatigheid van de gemeentelijke inzet is op diverse momenten en in verschillende documenten nader uitgewerkt, onder meer langs de volgende lijnen:
- Maatregelen zijn aanvullend op Rijksmaatregelen.
- Maatregelen stapelen is echter niet de bedoeling.
- Aanvragers dienen levensvatbaar te zijn om te borgen dat geld niet wordt 'weggegooid'.
- Steun aan regionaal werkende zorgaanbieders kan worden verleend onder de voorwaarde dat ook andere gemeenten waar de instelling voor werkt meedoen.
- Als ondersteuning structureler wordt, worden extra eisen gesteld aan toekenning.
- Onderdeel daarvan is dat ook andere stakeholders hun inbreng moeten leveren.
- Tegenover ondersteuning staat dat de aanvrager zo mogelijk een tegenprestatie levert en dat, als het uitgangspunt 'behoud van werk' is, er geen ontslagen volgen.

Het college geeft verder in de toelichting op het tweede pakket steunmaatregelen van mei 2020 aan dat het verwacht dat ondersteuning het meest effectief is als deze gericht is op het verkleinen van de vaste lasten, het verlenen van directe steun in acute situaties en door vrijwilligersorganisaties en verenigingen te ondersteunen met kennis en expertise. Daarnaast kunnen publieke of private prestatieafspraken (subsidies en contracten) worden aangepast om de continuïteit van betreffende bedrijven of instellingen te borgen.

Arnhems afwegingskader corona 2020-2021

Het Arnhemse college heeft op 13 oktober een raadsbrief getiteld 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' toegezonden aan de raad. De aanleiding is dat de raad in een motie van 2 september 2020 aandacht vraagt voor de gevolgen van uitstel van betaling voor gesubsidieerde instellingen in Arnhem. Als op uitstel geen afstel volgt, kunnen instellingen in de (financiële) problemen komen op het moment dat alsnog moet worden betaald. Met het afwegingskader wordt de raad geïnformeerd over en betrokken bij door het college te maken afwegingen ten aanzien van al dan niet gesubsidieerde verenigingen en organisaties. Het afwegingskader ziet niet op de bredere afweging die gemaakt kan of moet worden tussen, bijvoorbeeld, het ondersteunen van verenigingen en organisaties enerzijds versus het ondersteunen van andere door de coronacrisis getroffen doelgroepen (bijvoorbeeld bedrijven die omzet hebben verloren of inwoners met uiteenlopende problematieken).

De raadsbrief met het afwegingskader bevat onder meer de volgende uitgangspunten:

- De aanvrager dient eerst beroep te doen op Rijksregelingen (die zijn ‘voorliggend’).
- Keuze voor generieke maatregelen en hanteren van een afwegingskader voor maatwerk.
- Gemeente zal ondersteuning eerder overwegen als zonder dat het risico bestaat dat bedrijven en instellingen vanwege corona hun maatschappelijke of economische bijdrage aan de samenleving niet meer kunnen leveren.
- Kwijtschelding (geheel of deels) van uitgestelde huur of gemeentelijke belasting is mogelijk als organisaties zonder in gevaar komen en hun bijdrage aan de samenleving niet meer kunnen leveren en de gemeente mogelijk later huur- of belastinginkomsten mist.
- Tegenover ondersteuning staat dat de aanvrager kijkt of alternatieve inzet mogelijk is.

Op deze manier hoopt het college te borgen dat de in te zetten middelen effectief en doelmatig worden ingezet en dat een en ander recht doet aan “wat wij maatschappelijk en sociaaleconomisch van groot belang vinden”.

5 Betrokkenheid van de raad

De vierde en vijfde deelvraag waarop het voorliggende onderzoek zich richt, gaat in op de betrokkenheid van de raad bij het formuleren van corona-steunmaatregelen. De vierde deelvraag kijkt daarbij terug en de vijfde deelvraag sorteert voor op de zesde en laatste deelvraag (te behandelen in hoofdstuk 6) gericht op 'lessons learned'.

Relevante deelvragen	Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende jaren verstevigen?

Samengevat zijn de **conclusies**:

- In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg heeft het college in de eerste periode besluiten genomen zonder de raad actief te betrekken. De raad werd achteraf geïnformeerd.
- In de loop van het voorjaar en tegen de zomer verandert dit beeld. De raad wordt weer actiever betrokken en de reguliere vergadercyclus van beeldvormend, oordeelsvormende en besluitvormende raadsoverleg wordt hervat.
- In alle vier de gemeenten zijn de raden vanaf het begin van de crisis zeer betrokken op het coronadossier. Wel is er een verschil in de mate waarin raden raadsvragen stellen en moties indienen. In Oss en Tilburg kiest de raad aanvankelijk een terughoudender opstelling dan in Arnhem en Breda). In de loop van 2020 vlakken deze verschillen af.
- In enkele gemeenten is er expliciet discussie over de rolverdeling tussen college en raad, vanuit het gevoel van de raad dat hij te lang te weinig betrokken is bij relevante besluitvorming. In Breda is dit het geval vanaf september 2020 naar aanleiding van raadsvragen over de wens van de raad om actiever betrokken te worden. In Tilburg verandert de opstelling en betrokkenheid van de raad mede als gevolg van een informatiedebat over de coronamaatregelen in mei 2020.

5.1 Raad aanvankelijk niet actief betrokken, college verantwoordt achteraf

In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg heeft het college in de eerste periode van de coronacrisis besluiten genomen zonder de raad actief te betrekken. De raad werd achteraf geïnformeerd. Het moment waarop de raad weer actiever betrokken wordt bij het nadenken over lokale corona-steunmaatregelen en de besluitvorming daarover, varieert. In Arnhem wordt de raad medio april 2020 actief betrokken bij de te kiezen aanpak en instrumentatie. Ook in Breda is de raad vanaf medio april 2020 weer actief betrokken en is de reguliere vergadercyclus hersteld (met resp. beeldvormende, oordeelsvormende en besluitvormende overleggen over het tweede corona-steunpakket). In alle vier de gemeenten is vanaf de start door het college intensief en frequent gecommuniceerd over de gevolgen van de coronacrisis, de uitdagingen die voorliggen en de genomen besluiten.

Betrokkenheid raad in eerste periode van crisis , globale beelden	
Arnhem	Beelden: • Van medio maart tot medio april 2020 wordt de raad vooral achteraf geïnformeerd over genomen maatregelen. De informatievoorziening aan de raad is wel intensief (frequente raadsbrieven). • De gemeenteraad in Arnhem stelt vanaf het begin veel vragen en raadsfracties dienen diverse moties in. • Medio april 2020 zijn er politieke avonden met discussie in de raad en met het college over de gekozen aanpak en daarbij gelegde lokale accenten. Vergeleken met andere gemeenten is dit relatief vroeg. • In een raadsbrief van 19 mei 2020 licht het college de genomen maatregelen en besluiten toe en hoe de raad de komende tijd wordt geïnformeerd over en betrokken bij het coronadossier en ook hoe zij haar rol kan spelen bij het opstellen van de begroting 2021-2024. • Op 24 juni 2020 is er weer een informatieve politieke avond over corona met als onderlegger voor discussie, en later besluitvorming ook in de raad, over de perspectiefnota, raadsbrief 'aanpak en scenario's coronacrisis' van 19 mei, de raadsbrief 'Arnhemse aanpak, de weg vooruit' van 2 juni, een coronadashboard en een notitie 'Arnhems corona-noodplan, investeren in een sociale toekomst'.
Breda	Beelden: • Over het eerste pakket steunmaatregelen van 24 maart 2020 wordt de raad achteraf geïnformeerd. Wel is er op 9 april 2020 een oordeelsvormende raadsoverleg over het eerste pakket maatregelen. • Net als in Arnhem uiten raadsfracties hun betrokkenheid bij het dossier vanaf de start in de vorm van raadsvragen en moties. • Bij het uitwerken van het tweede pakket maatregelen voor de middellange termijn is weer sprake van de reguliere vergadercyclus van de raad (16 april 2020 beeldvormende vergadering Bredaas Beraad, 14 mei oordeelsvormende vergadering en 28 mei besluitvormend). • Op 28 mei 2020 wordt unaniem een raadsvoorstel aangenomen met akkoord op het tweede pakket steunmaatregelen en daarvoor beschikbaar te stellen middelen (€ 6,83 miljoen, te dekken uit de algemene reserves). De raad geeft hiermee het college ruim mandaat.
Oss	Beelden: • Raadsfracties hebben aan het begin van de coronacrisis besproken terughoudend te zijn met het stellen van raadsvragen. • Tussen fracties was een 'understanding' dat op het corona-dossier geen politiek zou moeten worden bedreven, onderlinge verschillen op dit dossier werden als beperkt ingeschat. • Nadat fysiek vergaderen in maart 2020 niet meer mogelijk was en digitaal vergaderen wettelijk nog niet geregeld, was er wekelijks over-

	leg tussen college en fractievoorzitters. Bij raadsfracties was het gevoel buitenspel te staan en met deze keuze is hierop ingespeeld. • De raad heeft haar kaderstellende rol kunnen vervullen met name in een debat op 4 juni 2020, waarin de door het college opgestelde opinienota COVID-19 is besproken, inclusief daarin opgenomen uitgangspunten over hoe de gemeente Oss wil acteren op het corona-dossier en met name wat betreft corona-steunmaatregelen.
Tilburg	Beelden: • Evenals in Oss heeft de raad in Tilburg zich aanvankelijk terughoudend opgesteld wat betreft raadsvragen of indienen van moties. • Het college kreeg van de raad ruimte “te doen wat nodig was”. • Bij de eerste corona-steunmaatregelen was de raad in Tilburg niet actief betrokken. Op 1 mei 2020 heeft het college de tot 17 april 2020 genomen maatregelen samengevat, waarna deze besproken is in een informatiedebat met de raad op 18 mei. • Dit moment markeert de overgang in Tilburg van een crisisaanpak, waarbij de raad vooral achteraf werd geïnformeerd, naar een intensievere betrokkenheid van de raad.

Het algemene beeld uit het onderzoek is dat raadsfracties in het algemeen begrip hebben voor het achteraf informeren over genomen maatregelen in de eerste periode van de coronacrisis, gelet op de aanwezige urgentie. Er is ook waardering voor de frequente en uitgebreide informatievoorziening van college aan de raad over de genomen maatregelen.

De tevredenheid over de informatievoorziening laat onverlet dat raadsleden in de eerste periode van de coronacrisis soms een gevoel van ‘machteloosheid’ hadden en moeite hadden goed te volgen welke maatregelen door het college werden genomen. Behalve de grote hoeveelheid informatie die raadsleden moesten verwerken, speelde hierbij wellicht ook de vorm mee waarin deze werd aangeboden. Het bundelen van maatregelen in een beperkt aantal pakketten, waartoe in Breda is besloten (gericht op respectievelijk de korte, middellange en lange termijn), kan het overzicht bevorderen.

Onvrede ontstaat als de periode van beperkte betrokkenheid van de raad langer duurt of als het college besluiten neemt waarvan althans een deel van de raad vindt dat deze verder gaan dan het strikt uitvoeren van corona-gerelateerde crisismaatregelen. Zo ontstond in Tilburg heftige discussie over de corona-steunmaatregel ‘verantwoord verplaatsen’. De strekking daarvan (o.a. instellen 30 km/uur-zones voor auto’s binnen de ring) werd door een deel van de raad niet meer werd gezien als corona-steunmaatregel ‘sec’ maar als een politiek voorstel waarover in de raad debat hoort plaats te vinden.

In Breda initieerde een fractie begin september 2020 met een bespreeknotitie discussie over de wijze waarop de raad tot dan betrokken was op het coronadossier. De aandacht richtte zich op de burgemeestersbevoegdheden en op de bredere wens om als raad meer

en actiever betrokken te worden bij het coronadossier en met name meer keuzemogelijkheden voorgelegd te krijgen vanuit het college. In het Bredaas Beraad van 19 november 2020 is daarover verder gesproken. De burgemeester reageert met het volgende voorstel:

- Bij losstaande spoedeisende beslissingen informeert de burgemeester achteraf omdat overleg vooraf praktisch niet haalbaar is.
- Als besluiten zien op meer dan één casus, meer beleidsmatig van aard zijn of voor langere tijd gelden, wordt de raad in principe vooraf betrokken in een openbare sessie.
- Uiteindelijk is de afweging aan de burgemeester als bestuursorgaan, waarover deze zich achteraf verantwoordt. De burgemeester vraagt om begrip als, door onvoorspelbaarheid en/of urgentie, alsnog moet worden afgeweken van 'hoe het zou moeten'.

5.2 Invloed van raad door middel van raadsvragen, moties en amendementen

De invloed van de raad blijkt onder meer uit gestelde vragen en ingediende moties en amendementen. Voor alle vier gemeenten zijn diverse voorbeelden te noemen waar door middel van raadsvragen, moties of amendementen wezenlijke zaken in gang zijn gezet wat betreft corona-steunmaatregelen. Een verre van uitputtende selectie ter illustratie:

Voorbeelden van aanvaarde moties, een selectie	
Arnhem	• Motie 'Scenario's voor morgen'. • Motie 'Herstelagenda cultuurmakers'. • Motie 'Meer en beter onderbouwen'. • Motie 'Onderwijsachterstanden tegengaan'. • Motie 'Corona vergroot kloof tussen arm en Rijk, gemeente moet die kloof verkleinen'.
Breda	• Motie 'Noodfonds verenigingen en organisaties'. • Motie 'Herstelplan voor zwaar getroffen sectoren'. • Motie 'Herstelplan armoede, verklein de tweedeling in de stad'. • Motie 'Een toegankelijk1,5 meter-samenleving'.
Oss	• Motie 'Heuvel', gericht op positie van horeca- en marktondernemers aldaar. • Motie 'Juist niet bezuinigen in coronatijd'. • Motie 'Lobby coronalasten buiten de begroting', om deze als incidentele posten in de begroting op te nemen zodat deze niet per se hoeft te sluiten. • Motie 'scenario's steunpakket Oss', gericht op het uitwerken ook via scenario's van structurele en incidentele effecten van corona voor de gemeente Oss, de inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.
Tilburg	• Motie 'Corona-aanpak, de volgende stap', waarin alle fracties in de raad het college oproepen waar mogelijk elke 14 dagen in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad noodzakelijke besluiten kan nemen over de lokale corona-(steun)maatregelen. • Motie 'Gezonder de crisis uit', gericht op het actief inspelen met uitvoeringsprogramma 'Positieve gezondheid' op de gezondheidsimpact van corona. • Motie 'Lokale steun voor startende ondernemers', waarin het college wordt opgedragen aanvullend op de landelijke steunmaatregelen te komen met

	lokale (steun)maatregelen om startende ondernemers, met name in de horeca, die onvoldoende geholpen zijn met de landelijke maatregelen.

Het niet als uitputtend bedoelde overzicht illustreert de inhoudelijke diversiteit. Enkele terugkerende aandachtspunten waar raden via moties aandacht voor vragen zijn:

- Verbeteren van de informatievoorziening door college aan raad, bijvoorbeeld door periodiek met elkaar in gesprek te gaan over gevolgen en effecten van corona. Dit verzoek in Tilburg sluit aan bij hierover in Breda gevoerde discussies tussen raad en college.
- Aandacht voor het opstellen van een 'herstelplan' en op herstel gerichte maatregelen.
- Uitwerken van (financiële en/of beleidsmatige) scenario's zodat gemeenteraden wat betreft coronamaatregelen 'wat te kiezen' hebben en meer inzicht ontwikkelen in de impact van corona en van eventuele corona-steunmaatregelen.

5.3 Kaders stellen en controleren: terugkijken en vooruitzien

Kaderstellende rol

De hiervoor weergegeven moties laten zien dat de raden op die manier invulling geven aan zowel de kaderstellende als controlerende rol. Ten aanzien van de kaderstellende rol kunnen in bredere zin de volgende constateringen worden gedaan:

- In de eerste periode van de coronacrisis was feitelijk van kaderstelling door de raad niet of nauwelijks sprake. Het college trof maatregelen en informeerde de raad achteraf.
- Via moties hebben de raden in alle vier gemeenten, in de ene vaker dan in andere, bijgedragen aan kaderstelling. Bijvoorbeeld door (extra) aandacht te vragen voor kwetsbare groepen inwoners of door de coronacrisis getroffen ondernemers en instellingen.
- Gaandeweg het voorjaar heeft de raad in de vier gemeenten weer meer en actievere betrokkenheid bij het coronadossier. Raden worden weer in de gelegenheid gesteld om voorstellen van het college aan te nemen of te verwerpen.
- In geen van de gemeenten heeft het college aan de raad op het coronadossier meerdere alternatieven voorgelegd om over te besluiten.

Controlerende rol

De controlerende rol van de raad is op het coronadossier lastig in die zin dat er door de colleges geen scherp geformuleerde ambities zijn geformuleerd. Het is voor de raad dan niet mogelijk om te toetsen of de gemeente 'nog op schema ligt met de uitvoering'. De controlerende rol krijgt daarmee feitelijk grotendeels het karakter van aandacht vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad het vermoeden heeft dat extra aandacht of inzet gewenst is. De controlerende rol van de raad komt dan in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol. De raad kan ook controleren of door het college geformuleerde uitgangspunten worden nageleefd. De in het onderzoek verzamelde raadsvragen en moties bevatten geen duidelijke voorbeelden waarbij langs deze weg door de raden invulling is gegeven aan de controlerende rol door het college aan te spreken op het naleven van de geformuleerde uitgangspunten.

Met betrekking tot de financiële consequenties van corona voor de gemeente hebben de raden hun controlerende rol meer inhoud kunnen geven. Er is in de vier gemeenten door

de raden via raadsvragen en moties aandacht gevraagd voor het toelichten op en inzichtelijk maken van de (financiële en overige) impact van corona op de gemeente. Deze vragen hebben eraan bijgedragen dat het college de raad heeft voorzien met financiële overzichten en monitors waarin de financiële gevolgen werden meegenomen. Daarnaast hebben gemeenten geïnvesteerd in monitors en peilingen om inzicht te genereren in de mate waarin gebruik is gemaakt van voorzieningen en hoe economische sectoren zich ontwikkelen ondanks de coronacrisis (zoals in Arnhem, Breda, Oss en Tilburg). Daarnaast zijn er peilingen onder inwoners over hoe zij de coronacrisis ervaren in Tilburg en Breda, en inventariseert de gemeente Arnhem met het coronadashboard ook het effect van corona op het welzijn van inwoners naast de impact op de economie en ondernemers.

Het onderzoek levert wat betreft kaders stellen en controleren de volgende beelden op:

Toelichting op invulling **kaderstellende en controlerende rol van de raad**	
Arnhem	Beeld: • Er is door de gemeenteraad in Arnhem een groot aantal raadsvragen geformuleerd, vanaf de start van de coronacrisis, en er is regelmatig gebruik gemaakt van de mogelijkheid via moties accenten te leggen. • De raad is betrokken bij het afwegingskader corona 2020-2021 en de 'Arnhemse aanpak' en heeft met beide documenten ingestemd. • De raad heeft per motie het college gevraagd door het opstellen van scenario's stuurinformatie te genereren en inzicht te ontwikkelen in de mogelijke gevolgen van corona en de financiële risico's.
Breda	Beeld: • De Bredase raad stelde vanaf het begin veel raadsvragen en diende diverse moties in. Zowel bij het 1e als 2e maatregelenpakket was er sprake van een levendige discussies in de raad. Desondanks is er bij een deel van de raad gevoel "langs de zijlijn te staan". • De raad stelt onder meer vragen over de informatiepositie van de raad, de rolverdeling met het college en wenselijkheid van scenario's. • Een raadslid neemt initiatief om als raad actiever betrokken te worden bij besluitvorming over corona-aanpak en (steun)maatregelen. • De aandacht richt zich daarbij ook op specifieke burgemeestersbevoegdheden in geval van crisis. De burgemeester heeft medio december 2020 op deze aspecten gereageerd in een brief aan de raad. • Bij de behandeling van het tweede en derde maatregelenpakket in mei 2020 en januari 2021 is de reguliere cyclus van beeldvormende, oordeelsvormende en besluitvormende raadsoverleg weer hervat. • De voor het onderzoek aan raadsfracties voorgelegde vragen en met hen belegde sessie toont dat er waardering is voor het snelle handelen van het college, waarbij aanvankelijk vooral achteraf is geïnformeerd. Wenspunten blijven het ontbreken van scenario-uitwerkingen.
Oss	Beeld: • In de eerste weken van de coronacrisis waren fysieke raadsvergade-

	ringen niet mogelijk en was wettelijk nog niet geregeld dat er digitaal vergaderd kon worden. In die periode is er door het college wekelijks overlegd met de fractievoorzitters. • De in deze periode door het college genomen besluiten zijn achteraf niet voorgelegd aan de gemeenteraad ter goedkeuring. De inschatting was dat de gemeenteraad zich kon vinden in de genomen besluiten. De raad heeft zelf ook niet gevraagd om alsnog over deze collegebesluiten te vergaderingen of het college hierover aangesproken. • Vanaf 16 april 2020 hebben digitale raadsvergadering plaatsgevonden. In het eerste overleg op 16 april is het onderwerp corona niet inhoudelijk besproken. De fracties in de gemeenteraad van Oss hebben in de periode daarna wel op diverse momenten raadsvragen gesteld over corona en steunmaatregelen en hierover moties ingediend maar minder dan in met name Arnhem en Breda. • De raad heeft in juni 2020 de door het college opgestelde 'opinienota' besproken en de daarin opgenomen uitgangspunten bij te nemen corona-steunmaatregelen goedgekeurd en is zo akkoord gegaan met belangrijke kaders bij de uitwerking van corona-steunmaatregelen.
Tilburg	Beeld: • De raad heeft in een motie van 25 mei 2020 unaniem uitgesproken dat het college zo mogelijk elke 14 dagen met de raad in gesprek gaat over gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de Raad besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. • Met de motie van 25 mei 2025 spreekt de raad ook uit in te stemmen met de tot dan door het college genomen maatregelen. • Tot dan was de betrokkenheid van de raad vooral passief, in die zin dat de raad bij genomen maatregelen achteraf werd geïnformeerd. • Verder beperkt de raad op 14 december 2020 het mandaat van het college tot € 75.000 per maatregel en tot € 500.000 in totaal geldend voor 2021. • In de periode daarvoor naam de raad ook besluiten over corona-steunmaatregelen, waarbij dit vooral maatregelen betreft met financiële gevolgen voor de gemeente (o.a. vrijstelling precario voor terrassen, wijziging legesverordening, regeling leges evenementen). • In een informele sessie met raadsleden voor het voorliggende onderzoek is gebleken dat de meeste raadsleden positief oordelen over de informatievoorziening door het college en dat raadsfracties terughoudend waren met indienen van raadsvragen om het college ruimte te geven. Gaandeweg 2020, in de periode van mei en juni 2020, is de normale verhouding tussen raad en college weer hersteld.

Volksvertegenwoordigende rol

Het rekenkameronderzoek levert op dat de meeste raadsfracties gedurende de coronacrisis door allerlei maatschappelijke organisaties, al dan niet gesubsidieerde instellingen, bedrijven, zzp'ers en inwoners zijn benaderd met vragen over corona en met op dat vlak ervaren problemen. Op basis van antwoorden op aan raadsleden voor het voor-

liggende onderzoek voorgelegde vragen kan worden gesteld dat zij met name ook vanuit sectoren als horeca, cultuur, sport en zorg benaderd zijn met vragen. Ook het lokale MKB heeft, via de lokale ondernemersverenigingen en ook op het niveau van individuele bedrijven, raadsleden benaderd. Raadsleden geven aan dat in voorkomende gevallen bedrijven bijvoorbeeld zijn doorverwezen naar een ondernemersloket. Het laat zien dat raadsleden ook gedurende de coronacrisis hun volksvertegenwoordigende rol zijn blijven vervullen. Allerlei (groepen) inwoners weten raadsleden te vinden, van studenten (over het wegvallen van bijverdiensten in relatie tot studieschulden) tot ouderenorganisaties (over subsidiemogelijkheden). Raadsleden geven aan zelf ook actief inwoners, bedrijven of instellingen te hebben opgezocht om te kijken hoe de coronacrisis hun raakt.

Op een ander niveau trekken raadsleden, en een enkele keer volledige raden, aan de bel over hun zorg of zij hun volksvertegenwoordigende rol nog wel goed kunnen uitoefenen. Eind mei steunt de volledige raad van Tilburg een motie waarin het college wordt opgeroepen waar mogelijk elke 14 dagen in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad de besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. In de overwegingen in de motie wordt er expliciet aan gerefereerd dat “raadsleden verantwoordelijkheid hebben als volksvertegenwoordigers van de samenleving”. Ook in Breda is er expliciet gediscussieerd over de positie van de raad en hoe de raad ook in tijden van corona in positie kan komen en blijven.

6 Leereffecten

De zesde deelvraag in het onderzoek richt zich op het lerend vermogen van de gemeenten.

Relevante deelvraag	Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

Samengevat zijn de **conclusies**:

- Elke gemeente lijkt te kunnen leren van in één van de vier andere gemeenten opgedane ervaringen en daar (succesvol) toegepaste aanpakken of beleidsmatige ideeën.

6.1 Door betrokkenen als positief ervaren praktijken

De uitgevoerde inventarisatie heeft diverse praktijken opgeleverd waar betrokkenen positief op terugkijken. Betrokkenen kunnen zijn raadsleden, portefeuillehouders en ambtelijke betrokkenen. Weergegeven zijn ervaringen waarvan BEA op basis van gevoerde gesprekken inschat dat deze breed worden gedeeld in de betreffende gemeente. De geïnventariseerde 'good practices' vormen mede de basis voor onderling uit te wisselen leereffecten.

Overzicht van door gemeenten gemaakte keuzes die terugkijkend kunnen worden beschouwd als **'succes'**, waar andere gemeenten mogelijk van kunnen leren.	
Arnhem	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad: • Kiezen voor collegiale verantwoordelijkheid voor corona-crisisaanpak met op elk thema twee portefeuillehouders betrokken. • Opstellen van een 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021', met uitgangspunten voor door de gemeente te vervullen rol en focus. • Initiatief 'Voor elkaar in Arnhem', waarmee de samenwerking tussen aanbieders op het terrein van welzijn en zorg is bevorderd en waardoor de hulpvraag van kwetsbare inwoners kon worden verbonden met het beschikbare aanbod aan vrijwilligers en buurtinitiatieven. • Zomer 2020 is er al een aanzet voor een corona-herstelagenda.
Breda	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad: • Het vroeg in de coronacrisis ingestelde BroodNood-fonds voorzag in een wezenlijke behoefte, gelet op het gebruik dat er van is gemaakt. • Bij het eerste entweede pakket corona-steunmaatregelen formuleerde het college voor soorten maatregelen uitgangspunten over de inzet van de gemeente, met oog voor effectiviteit en doelmatigheid. • De keuze voor een beperkt aantal steunpakketten draagt bij aan transparantie en bevordert een heldere fasering van maatregelen. • Het agenderen in de raad van de rolverdeling tussen college en raad, inclusief burgemeestersbevoegdheden, waarbij een werkbare modus is gevonden om de raad actiever te betrekken bij besluitvorming.
Oss	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad:

	• In vroeg stadium van de coronacrisis als gemeente uitgangspunten formuleren over de te kiezen rol en het soort maatregelen dat de gemeente wel en welke maatregelen de gemeente niet wil nemen. • Nauwe samenwerking van college en directieteam over coronamaatregelen, zodat de 'staande organisatie' de crisis goed kon managen. • Uitvoeren van de Tozo-maatregel met vooral eigen medewerkers, zodat de gemeente hier financieel voordeel uit haalde.
Tilburg	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad: • De gemeenteraad heeft op 25 mei 2020 het college zowel ruimte gegeven om zijn rol te kunnen vervullen bij de aanpak van de corona-crisis maar tegelijkertijd deze ruimte wel begrensd (zowel financieel als wat betreft de vraag wanneer een besluit 'langs de raad moet'). • Een combi-portefeuillehoudersoverleg op vrijdag, ter voorbereiding van besluitvorming in het college de dinsdag erna, en een ambtelijk 'corona forum', als ambtelijke organisatiedoorsnijdende overlegtafel. • De monitor 'Tilburg onder corona' met informatie over gevolgen van corona (ook financieel) en welke maatregelen de gemeente neemt.

6.2 'Halen/brengen'-matrix, wat kunnen gemeenten van elkaar leren?

Het door de gemeente Oss vroegtijdig formuleren van algemene uitgangspunten kan inspiratie vormen voor de andere B3A-gemeenten. Ook het expliciet bespreken daarvan met de raad inspireert, net als de expliciete discussie in Breda over de rolverdeling van college en raad. Hetzelfde geldt voor het snel na de eerste crisisperiode hervatten van de reguliere vergadercyclus van de raad in Arnhem en Breda. De wijze waarop de raad in Tilburg het college enerzijds ruimte gaf en anderzijds het mandaat begrensde bevat ook leereffecten.

Wat gemeenten van elkaar kunnen leren, is samengevat in onderstaande overzicht:

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

BEA

Bij de ‘vulling’ van de corona-aanpak is gebleken dat het BroodNood-fonds in Breda in een behoefte voorziet. Een meerwaarde leverde ook het zoeken van samenwerking met maatschappelijke partners in Tilburg (met het convenant ketensolidariteit horeca). De aanzetten voor een herstelagenda in Arnhem en Breda, en in mindere mate Tilburg, kunnen Oss inspireren hier ook expliciet werk van te maken, inspelend op het aflopen van de huidige lockdown.

Bijlage I: corona-steunmaatregelen van het Rijk

Gemeenten hebben hun rol in de sociaaleconomische ondersteuning van burgers en bedrijven vooral gezien als aanvullend op de ondersteuning van het Rijk. Gemeenten hebben, anders dan het Rijk, niet de middelen om een grootschalig ondersteuningsbeleid te financieren. Wel zijn ze, beter dan het Rijk, in staat om bij de ondersteuning maatwerk te realiseren en te voorkomen dat bepaalde groepen tussen wal en schip vallen. De gemeentelijke maatregelen kunnen echter niet goed worden begrepen zonder inzicht in de rol van de Rijksoverheid.

In deze bijlage is een inventarisatie opgenomen van de corona-steunmaatregelen van de Rijksoverheid. De informatie is afkomstig uit de brieven over de noodpakketten die het kabinet aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. De bijlage is bedoeld als overzicht en bevat dan ook beperkte informatie over de inhoud van de maatregelen en indicaties voor de bedragen die met de verschillende maatregelen zijn genoemd. Een volledig overzicht is pas te verwachten als het stof rond de coronacrisis is opgetrokken.

Accent

Het accent van de corona-steunmaatregelen van het Rijk ligt op:

- Bieden van directe financiële ondersteuning voor bedrijven en ondernemers, bijvoorbeeld:
  - Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo).
  - Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW).
  - Tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren (TOGS), later opgevolgd door de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL).
- Verruimen van al beschikbare kredietfaciliteiten en borgstellingsregelingen, om bedrijven in staat te stellen bij andere partijen (zoals banken) te kunnen lenen om op die manier de coronacrisis te kunnen overleven. Voorbeelden zijn:
  - BMKB-C tijdelijke faciliteit onder de BMKB.
  - GO-C verruiming regeling Garantie Ondernemingsfinanciering.
  - Rentekorting kleine ondernemers op microkredieten Qredits.
  - Tijdelijke verruiming Borgstelling MKB Landbouwkredieten.
  - COL Corona overbruggingslening.
  - KKC (Klein Krediet Corona), overheidsgarantie op bankkredieten aan het MKB.

Snelle actie

De Rijksoverheid heeft al op 18 maart 2020 diverse maatregelen afgekondigd gericht op bedrijven en zelfstandigen:

Tijdlijn van genomen maatregelen: 1 maart 2020 tot heden	
datum	Beknopte toelichting op maatregel
18-3-2020	• Tozo 1 inkomenssteun voor ondernemers; • NOW 1 inkomenssteun voor werknemers; • TOGS tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren;

	• Versoepeling inning, boetes en rente Belastingdienst 1; • BMKB-C tijdelijke faciliteit onder de BMKB; • GO-C verruiming regeling Garantie Ondernemingsfinanciering; • Rentekorting kleine ondernemers op microkredieten Qredits; • Tijdelijke verruiming Borgstelling MKB Landbouwkredieten;
25-4-2020	• COL Corona overbruggingslening
7-5-2020	• KKC (Klein Krediet Corona), overheidsgarantie op bankkredieten aan het MKB;
20-5-2020	• Tozo 2 • NOW 2 • TVL 1 tegemoetkoming vaste lasten MKB • Tweede tranche COL • Continuering BMKB-C en GO-C • Versoepeling inning, boetes en rente Belastingdienst 2;
doorlopend maat-werk	• Steunmaatregelen internationaal opererend Nederlands be-drijfsleven;
28-8-2020	• Tozo 3 • NOW 3 • TVL 2 • steunpakket culturele sector; • tegemoetkoming dierentuinen

Overzicht corona-steunmaatregelen Rijksoverheid: noodpakket 1, 2 en 3

Maatregel	Doelgroep	Plafond/ open einde	Gift/ Lening	Begrote cq beschikbare middelen (mln euro)			
				NP 1.0	NP 2.0	NP 3.0	Totaal
TOZO-gift	zelfstandige ondernemers	O	G	1.500	700	610	2.810
TOZO-lening	zelfstandige ondernemers	O	L	2.000	400		2.400
NOW	werkgevers	O	G	10.000	10.000	5.400	25.400
TOGS/TVL	ondernemers in getroffen sectoren	O	G	?	1.000	1820	2.820
Belastingdienst	alle ondernemingen	O	G	?			0
BMKB-C	MKB	O	L	?	1.500		1.500
GO-C	MKB	P	L	1.100	10.000		11.100
Qredits-C	KB	P	L	6			6
ML-C	ondernemers land- en tuinbouw	O	L	?			0
COL	innovatieve bedrijven		L		150		150
KKC	MKB		L		713		713
Steunmaatregelen	internationaal opererend bedrijfsleven	O					0
Steunpakket	instellingen culturele sector	P	G		360	482	842
Programmakosten	landelijke publieke omroep	P	G			19	19
Tegemoetkoming	dierentuinen	P	G			39	39
	evenementenbranche					0	
	reisbranche	P	L			160	
Totaal							47.799

Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)

De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) is bedoeld voor zelfstandig ondernemers met en zonder personeel. De maatregel kreeg in het eerste noodpakket een looptijd 18 maart tot en met 31 mei 2020. De regeling bestaat uit twee delen:

- Een aanvullende uitkering voor levensonderhoud voor het geval het inkomen van de ondernemer door de coronacrisis tot onder het sociaal minimum daalt.
- Een lening voor bedrijfskapitaal om liquiditeitsproblemen als gevolg van de coronacrisis op te vangen.

De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) is gebaseerd op het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz). De Tozo behelst een versoepeling van de voorwaarden waaraan een ondernemer moet voldoen om voor bijstandsverlening in aanmerking te komen. Er wordt geen toets gedaan op de levensvatbaarheid van de onderneming, er is geen partnertoets en er is geen vermogenstoets.
De regeling wordt uitgevoerd door de gemeenten. Gemeenten zullen volledig worden gecompenseerd voor het extra beroep op aanvullende bijstand, bedrijfskapitaal en uitvoeringskosten. Bij de presentatie van het eerste noodpakket raamde het Rijk de kosten van de regeling op maximaal € 1,5 tot € 2 mrd voor inkomensondersteuning (inclusief uitvoeringskosten) en € 2 mrd voor bedrijfskapitaal.
In het tweede noodpakket is de maatregel verlengd tot en met 31 augustus 2020. Daarbij zijn aanpassingen doorgevoerd in de voorwaarden. Voor de aanvullende uitkering gaat een partnertoets gelden. Voor de lening geldt een hoger maximumbedrag. Een ondernemer komt niet meer in aanmerking voor een lening als hij in surseance van betaling of faillissement verkeert. Het Rijk verwachtte ten tijde van het tweede noodpakket dat de kosten voor de maatregel voor 2020 als geheel € 0,7 mrd zouden bedragen voor inkomenssteun en € 0,4 mrd voor kapitaalverstrekkingen. Deze bedragen zijn inclusief uitvoeringskosten.
In het derde noodpakket is de maatregel verlengd tot 1 juli 2021. Per 1 oktober 2020 is een beperkte vermogenstoets ingevoerd in de vorm van een toets op beschikbare geldmiddelen. Per 1 januari wil de Rijksoverheid ondernemers meer gaan ondersteunen bij de voorbereiding op een nieuwe toekomst. Die ondersteuning wordt een taak van de gemeenten, die daartoe het instrumentarium van de Participatiewet zullen inzetten. Op 1 juli 2021 zal de Tozo ophouden te bestaan en zal de reguliere Bbz van toepassing zijn.

Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW)

NOW staat voor Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud. Deze noodmaatregel vervangt tijdelijk de werktijdverkorting-regeling, die als gevolg van de coronacrisis onder te grote druk was komen te staan. De eerste versie van de NOW is opgenomen in het eerste noodpakket dat de regering op 17 maart 2020 heeft gepresenteerd.
De regeling wordt uitgevoerd door het UWV. Werkgevers die te maken hebben met tenminste 20% verwacht omzetverlies kunnen, gerelateerd aan het omzetverlies, kunnen bij het UWV voor een periode van drie maanden een tegemoetkoming in de loonkosten aanvragen

ter hoogte van 90% van de loonsom. Per werknemer geldt een maximum van tweemaal het maximumdagloon voor de werknemersverzekeringen. De werkgever ontvangt daarbij een forfaitaire opslag voor werkgeverslasten van 30%. Bij de aanvraag committeert de werkgever zich vooraf aan de verplichting géén ontslag om bedrijfseconomische redenen aan te vragen voor zijn werknemers gedurende de periode waarover de tegemoetkoming ontvangen wordt. Wanneer de werkgever toch ontslag aanvraagt om bedrijfseconomische redenen, wordt een correctie toegepast ter grootte van 150% van de loonsom van de ontslagen werknemers.

In het tweede noodpakket, dat op 20 mei 2020 is gepresenteerd, blijft de NOW gedurende de maanden juni, juli, augustus en september van kracht. Wel wordt een aantal aanpassingen doorgevoerd. De forfaitaire opslag voor werkgeverskosten gaat omhoog van 30% naar 40%. De correctie bij ontslag om bedrijfseconomische redenen wordt bijgesteld van 150% tot 100%. Wel moet de werkgever bij een ontslag van meer dan 20 werknemers een akkoord bereiken over de ontslagen met een vertegenwoordiging van de werknemers. Bovendien wordt als aanvullende voorwaarde in de regeling opgenomen dat de werkgever zich inspant om werknemers te stimuleren om aan om- of bijscholing te doen.
In het derde noodpakket wordt een geleidelijke afbouw van de NOW-regeling aangekondigd. De looptijd van negen maanden is onderverdeeld in drie tranches van drie maanden. In de eerste tranche (het vierde kwartaal van 2020) wordt de tegemoetkoming verlaagd van 90% naar 80% van de loonsom. In de tweede tranche wordt het vergoedingspercentage verlaagd naar 70% en in de derde tranche naar 60%. De correctie bij ontslag om bedrijfseconomische redenen wordt geschrapt. In de derde tranche wordt het maximaal te vergoeden loon per werknemer verlaagd van twee maal het dagloon naar eenmaal het dagloon.

Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS)...

In het eerste noodpakket kondigt het kabinet aan dat er een noodloket komt voor een tegemoetkoming in de vorm van een gift voor de eerste nood bij ondernemers die direct zijn getroffen door overheidsmaatregelen ter bestrijding van de coronacrisis en die hun omzet daardoor geheel of grotendeels zien verdwijnen. De maatregel is slechts toegankelijk voor ondernemers uit een beperkt aantal sectoren.

Het noodloket krijgt later de naam Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS). Via de TOGS kon een specifieke groep getroffen ondernemers een eenmalige tegemoetkoming van € 4.000 netto krijgen waarmee ze hun vaste lasten konden betalen. Voor de regeling komen ondernemers in aanmerking. Vooral kappers en ondernemers in de horeca maakten gebruik van de regeling. Bijna een kwart van de TOGS-uitkeringen ging naar bedrijven uit deze sectoren.

… en opvolger Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL)

In het tweede noodpakket wordt de TOGS vervangen door de TVL (tegemoetkoming vaste lasten MKB). De TVL is bedoeld voor bedrijven in dezelfde sectoren als de TOGS. De TVL biedt deze bedrijven een tegemoetkoming die afhankelijk is van de omvang van het bedrijf, de hoogte van de vaste kosten en de mate van omzetderving. De vergoeding kan oplopen tot € 20.000 voor drie maanden.

In het derde noodpakket kondigt het kabinet een verlenging van de TVL aan met negen maanden. De voorwaarden worden geleidelijk aangescherpt. In het vierde kwartaal van 2020 komen (net als in de eerste en tweede periode) bedrijven uit getroffen sectoren in aanmerking als ze meer dan 30% omzetverlies hebben geleden. In het eerste kwartaal van 2021 wordt dit verhoogd tot 40% en in het tweede kwartaal van 2021 tot 45%. De vergoeding blijft gelijk aan 50% van de vaste lasten, maar om de grotere MKB-bedrijven beter te bedienen wordt het maximumbedrag verhoogd tot € 90.000 per drie maanden.

Verlaging voorlopige aanslagen, uitstel van betaling en verlaging boeterente

Op 12 maart 2020 heeft het kabinet aangekondigd dat de Belastingdienst bijzonder uitstel van betaling zal verlenen aan alle ondernemers die door de coronacrisis in liquiditeitsproblemen zijn gekomen of zullen komen. In het eerste noodpakket voegt het kabinet daaraan andere maatregelen toe. Zo wordt de invorderingsrente verlaagd van 4% tot 0,1% en kunnen ondernemers op verzoek een verlaging krijgen van de voorlopige aanslagen inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting.

In het tweede noodpakket is de periode waarin ondernemers uitstel van betaling kunnen aanvragen verlengt tot 1 september 2020. Bovendien wordt het mogelijk gemaakt om uitstel van betaling aan te vragen voor betalingsverplichtingen op grond van EU-douanewetgeving. De verlaging van de invorderingsrente wordt verlengd tot 1 oktober 2020.

In het derde noodpakket is voorzien in een geleidelijke afbouw van de fiscale maatregelen die in de eerste twee pakketten zijn geïntroduceerd.

Kredietverlening, borgstelling en garantieregeling

Het kabinet heeft verschillende maatregelen getroffen om de toegang van het MKB tot de kapitaalmarkt open te houden. In het eerste noodpakket gaat het om de volgende maatregelen:

- Er is een tijdelijke faciliteit gecreëerd onder de Borgstellingsregeling voor het MKB (BMKB) voor kleine en middelgrote bedrijven die zijn getroffen door de coronamaatregelen. Onder deze faciliteit kunnen in de kern gezonde bedrijven een hogere borgstelling verkrijgen voor af te sluiten kredieten.
- Het kabinet heeft het garantiebudget van de regeling Garantie Ondernemersfinancie-

ring uitgebreid van € 400 miljoen tot € 1,5 miljard. Hiermee kan de maximale GO-faciliteit per onderneming worden verhoogd van € 50 tot € 150 miljoen.
- Het kabinet heeft € 6 miljoen beschikbaar gesteld aan Qredits om door corona getroffen ondernemingen een rentekorting te kunnen bieden op hun microkredieten.
- Het kabinet heeft de borgstelling voor werkkapitaal onder de regeling Borgstelling MKB Landbouwkredieten tijdelijk verruimd om de liquiditeitsproblemen van de land- en tuinbouw te verlichten.

Op 25 april 2020 heeft het kabinet besloten tot de instelling van een kredietfaciliteit voor groeibedrijven, namelijk de Corona-Overbruggingslening (COL). De kredietfaciliteit wordt uitgevoerd door de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's). Het kabinet heeft voor dit overbruggingskrediet voor startups, scale-ups en innovatieve MKB-ers € 100 miljoen beschikbaar gesteld. De COL is een van de aanvullende maatregelen om ondernemers te ondersteunen vanwege de economische gevolgen van het coronavirus en is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de ROM's en Techleap.nl.

In het tweede noodpakket is voorzien in een tweede tranche voor de COL ter grootte van € 150 miljoen.

BEA
economische
argumentatie

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

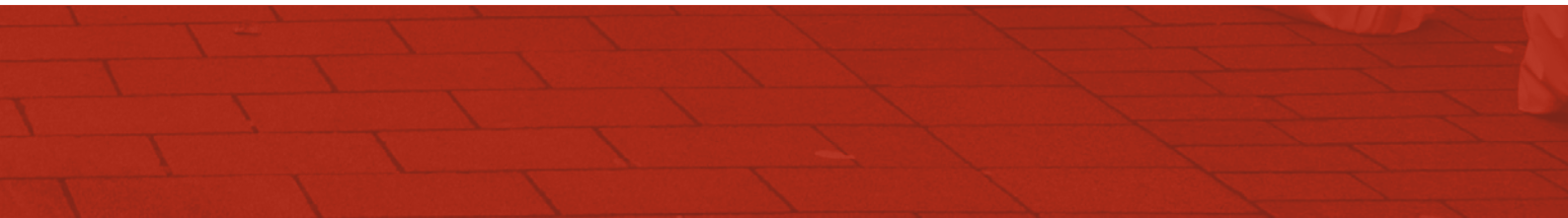

Rekenkamer Arnhem

Bijlage II

Deelrapport Arnhem inzet corona-steunmaatregelen

Zaaknummer: 517751

BEA
economische
argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Arnhem

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss
Rekenkamercommissie

Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Arnhem

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres: Stad van Cahen
Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort
Telefoon: 06 – 430 35 116
E-mail: info@bea.nl
Website: www.bea.nl

Inhoud

Voorwoord 1

Antwoorden op onderzoeksvragen 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 7
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk 7
1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken? 7
1.3 Leeswijzer 10

2 Reactie Arnhem op corona: aanpak en organisatie 11
2.1 Opzet van een crisisorganisatie 11
2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden 15

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 18
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 18
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 31

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 36
4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder 36
4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid 38

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 43
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 43
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 48

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen 52

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Arnhem**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Arnhem genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft in ieder geval 40 maatregelen geïnventariseerd die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen. • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen. ➢ Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, mogelijk afstel). ➢ Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren. ➢ Faciliteren van instellingen of bedrijven om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden (bijvoorbeeld verruiming expeditietijden supermarkten t.b.v. ouderenuurtje, verruiming terrassen, mogelijkheid voor evenementen om een nieuwe datum te kiezen). ➢ Informatievoorziening over de crisis door middel van een website www.voorelkaarinarnhem.nl[1], verschaffen van informatie voor ondernemers via www.arnhem.nl en via e-mailadres ondernemen@arnhem.nl en samenwerking van gemeentelijke klantenservice, afdeling Economie en Bureau Zelfstandigen (‘loket 1,5 meter’). ➢ Stimuleren van centrumondernemers (horeca, retail) door inzet van ‘City Hosts’ en door met Stadsmarketing Arnhem inzetten van ‘Dit is Pas Arnhem’ waarmee een ‘pluim’ voor iemand kan worden gekocht bij lokale onder-

[1] De website www.voorelkaarinarnhem.nl is een initiatief van enkele instellingen op het gebied van sociaal werk (MVTA, Rijnstad en SWOA). Vanwege het stoppen van groepsactiviteiten hebben zij gezocht naar andere wegen waarlangs zij de Arnhemmers konden bereiken. De gemeente ondersteunt Voor Elkaar in Arnhem (onder de noemer ‘Samen Voor Elkaar in Arnhem’) en ziet het initiatief als een waardevolle samenwerkingspartner.

	nemers en het 'aan de praat houden' van de economie in het algemeen door het besluit tot anticyclisch investeren. ➢ In het verlengde van het ondersteunen van ondernemers of organisaties bij het opvangen van de gevolgen van de coronacrisis, zet de gemeente ook in op bewustwording van en inzicht in de financiële problemen die ontstaan, door de pilot 'Geldzaken & Ondernemen', door de partners in 'Vroeg Erop Af' te verzoeken mensen met betalingsachterstanden te benaderen en te attenderen op hulpmogelijkheden en in samenwerking met Rijnstad laagdrempelige budgetchecks aan te bieden voor mensen met inkomensdaling. ➢ Matchen van bijdragen van Rijk en provincie voor culturele instellingen in landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum en.
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	• De gemeente Arnhem heeft in een raadsbrief d.d. 19 mei 2020 geformuleerd waar de beleidsmatige accenten liggen wat betreft het opvangen van de coronacrisis. De focus ligt op twee 'urgente impactthema's: ➢ Sociaalmaatschappelijk (welzijn en zorg). ➢ Sociaaleconomisch (economie, werk en inkomen). Daarnaast blijkt uit de deskresearch en uit gesprekken dat er in Arnhem ook veel aandacht was voor onderwijs en kinderopvang. • Het college heeft verder op 19 mei 2020 in een raadsbrief een afwegingskader corona 2020-2021 voorgelegd aan de raad. Uitgangspunten voor het beoordelen van mogelijke corona-steunmaatregelen zijn met name: ➢ Keuze voor generieke maatregelen en het opstellen van een afwegingskader voor het toepassen van aanvullend eventueel benodigd maatwerk. ➢ De mate waarin betrokkenen risico lopen is

	van belang bij het bepalen van de eventuele wenselijkheid van steun door de gemeente. ➢ Aanvullend op toegekend uitstel van betaling van huur of gemeentelijke belasting is onder voorwaarden (gedeeltelijk) kwijtschelding mogelijk indien zonder deze (gedeeltelijke) kwijtschelding het voortbestaan van organisaties in gevaar kan komen en/of sprake zal zijn van een faillissement waarbij naast maatschappelijke effecten de gemeente ook financiële verliezen van oninbare huren moet dragen en met leegstand te maken krijgt. ➢ Voordat de gemeente steun verleent, moet de betreffende vereniging, instelling of bedrijf eerst een beroep hebben gedaan op de rijksregelingen. “Het college ziet deze regelingen als ‘voorliggend’”. ➢ De gemeente hanteert als basishouding verder dat de gemeente wel coulant wil zijn maar bij subsidiepartners ook kijkt naar eventuele alternatieve inzet (bijvoorbeeld heeft een aantal organisaties zich ingezet voor de noodopvang op scholen). • Op 2 juni 2020 is door het college de zogenoemde ‘Arnhemse aanpak: de weg vooruit’ (uit de coronacrisis) gepubliceerd. In deze aanpak is nog eens bevestigd dat gericht wordt op ‘oog hebben voor kwetsbare groepen’, ‘overeind houden van de stedelijke infrastructuur’ en dat de gemeente altijd in verbinding blijft met de stad[2].
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• Eén van de uitgangspunten uit het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 betreft de keuze voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking. Hiermee beperkt de gemeente ook de financiële consequenties van maatregelen. • De financiële impact van corona, voor zowel inwoners, bedrijven en instellingen als ook voor de gemeente zelf, is een belang dat in Arnhem, ook in de raad, veel aandacht krijgt. De raad heeft op 2 april 2020 een motie aangenomen

[2] In de raadsbrief van 2 juni 2020 zijn niet alleen deze uitgangspunten opgenomen. De raadsbrief bevat ook een groot aantal nieuwe corona-steunmaatregelen en acties van de gemeente. Zie hiervoor paragraaf 3.1.

	gericht op het door het college ontwikkelen van scenario's om zo beter inzicht en meer sturingsinformatie te ontwikkelen. • Het gewicht dat wordt toegekend aan (inzicht in en beheersing van) de financiële gevolgen van corona blijkt uit het feit dat ambtelijk een 'corona finance team' is ingesteld (naast een ABC-team gericht op beleidsinterventies). • Ten behoeve van de beheersing van de financiele risico's is verder een corona-dashboard ontwikkeld. Dit dashboard is op 24 juni gepresenteerd. Op 19 mei 2020 stuurt het college een raadsbrief met als onderwerp 'Aanpak en scenario's coronacrisis' en een uiteenzetting op de volgende aspecten: ➢ Crisisbeheersing corona. ➢ Financiële impact corona. ➢ Beleidsmatige impact corona. ➢ Begroting 2021-2024. • Zoals hiervoor toegelicht, is er in Arnhem zowel bij college als in de raad vanaf het begin aandacht voor zowel sociaalmaatschappelijke als sociaaleconomische problemen als gevolg van corona, naast aandacht voor financiën. Door de gemeenteraad is een groot aantal moties opgesteld en raadsvragen ingediend, waarbij die voor een groot deel betrekking hebben op de kwetsbare groepen in de samenleving en hoe die geraakt worden door corona. Het college heeft in een raadsbrief van 18 maart 2020, met daarin een pakket eerste maatregelen, een thematische indeling gevolgd die daarna consequent is gehandhaafd en waardoor wordt bijgedragen aan de balans in de aandacht voor de verschillende relevant geachte belangen (thema's zijn kinderen en onderwijs; economie, cultuur, sport en evenementen; werk en inkomensondersteuning; zorg en welzijn; overig). • De afweging hoeveel middelen per thema worden ingezet, is gemaakt door het college waarbij de gemeenteraad door middel van raadsvragen en moties invloed uitoefent en met name om meer aandacht of extra inzet vraagt voor bepaalde thema's of accenten daarbinnen. Het college heeft in principe de van het Rijk ontvangen com-

	pensatiemiddelen rechtstreeks doorgeleid naar het betreffende beleidsveld.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• Er is door de gemeenteraad in Arnhem een groot aantal raadsvragen geformuleerd, vanaf de start van de coronacrisis, en er is ook regelmatig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om via moties accenten te leggen. • Het college heeft de raad via griffie en presidium direct aangeboden om vooral aan te geven wanneer er vragen zijn, zodat daar aandacht aan kan worden besteed in de corona-raadsbrieven. Naast de bestaande mogelijkheid van ex artikel 44-vragenen technische vragen is daar regelmatig gebruik van gemaakt. De antwoorden worden dan gedeeld met de hele raad. • De raad is verder betrokken bij de keuzes die opgenomen zijn in het afwegingskader corona 2020-2021 en de inrichting van de 'Arnhemse aanpak'. De raad heeft met beide bepalende documenten ingestemd. • De raad heeft verder bij motie het college gevraagd om door middel van het opstellen van scenario's stuurinformatie te genereren en inzicht te ontwikkelen in de mogelijke gevolgen van corona en de financiële risico's. • De volksvertegenwoordigende rol van de raad klinkt door in aandacht die is gevraagd voor effecten van corona waar inwoners direct last van ondervinden. Voorbeelden betreffen raadsvragen over gevolgen van corona voor mensen met een beperking, de zorg voor zorgverleners en bewoners van verpleeghuizen en de impact van corona op gebedshuizen. • Fracties in de raad geven verder aan, in reactie op voor het onderzoek voorgelegde vragen, dat zij behalve door inwoners ook door allerlei instellingen, bedrijven en instellingen zijn benaderd vanwege corona, bijvoorbeeld door de horeca die het moeilijk heeft, door MKB-bedrijven en zzp'ers voor wie hetzelfde geldt en door zorginstellingen, verpleeginstellingen, sportverenigingen en culturele instellingen.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk

Maatregelen rijksoverheid…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, wordt vergoed.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting enzovoort.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, ondernemers, zzp'ers en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken?

Dilemma

Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij ondernemers, zzp'ers, inwoners en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen. Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om 'er iets van te vinden'. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

De door de B3A-rekenkamers geformuleerde vraagstelling richt zich op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen en op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen plaatsvond en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een ander belang-

rijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en welke rol zij had kunnen of had moeten spelen en hoe de gemeenteraad in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kan worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken?

Afbakening corona-steunmaatregel

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen

- ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling

bij

  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening over de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen[3].

De inkomstendaling kan hierbij het gevolg zijn van corona, bijvoorbeeld als ondernemers ziek worden vanwege corona en hun zaak daardoor omzetverlies leidt, maar het kan ook het gevolg zijn van door de overheid genomen maatregelen om de verspreiding van corona tegen te gaan. De 1,5 meter-maatregelen hebben grote gevolgen voor bijvoorbeeld winkels en horeca en dit geldt in sterkere mate uiteraard voor een lockdown. Daarnaast is van belang dat mensen hun gedrag aanpassen en ook daarom bijvoorbeeld minder winkels bezoeken en meer online kopen.
Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soorten-maatregelen is niet volledig hard te trekken[4]. In bijlage I is een overzicht opgenomen van 'overige' maatregelen waarvan door BEA is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregelen.

---

[3] Deze afbakening van corona-steunmaatregelen stelt (compensatie van) gedaalde inkomsten centraal. Door de ambtelijke contactpersoon voor het onderzoek is in het ambtelijk wederhoor aangegeven dat er ook andere 'schade' is als gevolg van corona en dat de gemeente zich daar bij het beperken van de schade van corona ook op gericht heeft. Het gaat dan bijvoorbeeld om het organiseren van zomerscholen om extra te investeren in de schoolgaande jeugd, om inspanningen op het gebied van sport en jeugdwelzijn om kinderen en jongeren actief te houden of criminele verleidingen tegen te gaan. Een ander voorbeeld betreft het organiseren van extra opvang voor dak- en thuislozen. In bijlage I is een overzicht opgenomen van maatregelen die de gemeente Arnhem heeft genomen om in bredere zin (niet behorend tot de focus van het onderzoek waarbij gericht is op corona-steunmaatregelen) de schade vanwege corona te beperken.

[4] Een voorbeeld betreft de inzet van de gemeente Arnhem in het regionale verband van het WerkgeversServicePunt (WSP) Midden-Gelderland. Het WSP heeft met het initiatief Midden-Gelderland Werkt Door ingezet op het bij elkaar brengen van werkgevers om capaciteitsvraagstukken op te lossen. Het uiteindelijke doel is om zo er aan bij te dragen dat mensen hun baan en salaris behouden (waardoor dit initiatief volgens de gehanteerde afbakening van corona-steunmaatregel kan worden gezien als een corona-steunmaatregel), zich waardevol blijven voelen en de economie zo goed als het kan doordraait.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor Arnhem is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.
- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een overzicht van door de gemeente genomen maatregelen die op basis van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening niet worden gezien als corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Arnhem op corona: aanpak en organisatie

2.1 Opzet van een crisisorganisatie

Uitbraak in zusterstad Wuhan…

Op 31 januari 2020 maakt de burgemeester in een raadsbrief[5] voor het eerst melding van de uitbraak van het coronavirus. Daarbij speelt mee dat de uitbraak zich concentreert in de Arnhemse zusterstad Wuhan in China. De burgemeester informeert de raad dat het Corona-virus een meldingsplichtige A-ziekte is en dat daarom de regie en leiding van de bestrijding van de ziekte in handen is van de minister van Volksgezondheid. Maatregelen worden landelijk afgestemd en de minister kan regels stellen die noodzakelijk zijn voor de bestrijding van de ziekte. De minister kan vervolgens de voorzitter van de Veiligheidsregio opdragen de bestrijding ter hand te nemen. Het bestuur van de Veiligheidsregio zorgt er voor dat de voorbereidingen hiertoe worden getroffen. De uitvoering is dan vervolgens in handen van de GGD. De burgemeester meldt dat op de gemeentelijke website een nieuwsbericht is geplaatst om Arnhemmers te informeren waar zij meer informatie kunnen vinden en waar ze terecht kunnen met hun vragen

… ook Arnhem geraakt

Op 5 maart 2020 bericht de burgemeester de raad dat een inwoner van Arnhem is besmet met het Corona-virus (COVID-19)[6]. Het gaat om een vrouw die de week daarvoor met haar gezin in Noord-Italië op vakantie is geweest.

Op 12 maart 2020 bericht de burgemeester de raad[7] over de stand van zaken in de bestrijding van het coronavirus en meldt dat de minister--president een persconferentie heeft gegeven waarin hij nadere maatregelen voor de bestrijding van het coronavirus heeft toegelicht. Redenen hiervoor zijn dat de bron van de besmetting van coronapatiënten op diverse plekken in Nederland niet meer te herleiden is. Tevens neemt de druk op onze zorgvoorzieningen dermate toe dat de maatregelen zijn uitgebreid. De genomen maatregelen zijn een aanwijzing van de minister van Volksgezondheid conform de Wet Publieke Gezondheid en zijn niet vrijblijvend. Ze gaan direct in en gelden tot en met het einde van deze maand. In de brief meldt de burgemeester verder dat de impact van de maatregelen groot is. Als voorbeelden van hoe het Arnhem raakt geeft hij aan dat evenementen als de Snuffelmarkt en de concerten van de Snollebollekes in het Gelredome, de programmering in Musis en vele sportactiviteiten niet meer kunnen doorgaan.

---

5 Gemeente Arnhem, burgemeester Marcouch, raadsbrief met onderwerp: *Uitbraak Corona-virus* (1), 31 januari 2020.

6 Gemeente Arnhem, burgemeester Marcouch, raadsbrief met onderwerp: *Update Corona-virus*, 5 maart 2020.

7 Gemeente Arnhem, burgemeester Marcouch, raadsbrief met onderwerp: *Update Corona-virus*, 12 maart 2020.

BEA

Opschaling naar GRIP-4

De burgemeester geeft verder aan dat alle veiligheidsregio's zijn gevraagd op te schalen naar GRIP-4. Hij geeft aan dat dit betekent dat hij voornemens is vanuit zijn rol als voorzitter van de Veiligheidsregio een Regionaal Beleids Team (RBT) te formeren om de coördinatie van de bestrijding aan te sturen. Opschaling naar GRIP-4 betekent dat opgeschaald wordt van een lokale naar een regionale aanpak:

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij er sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, is er ook nog een GRIP-4. • Dan gaat het om situaties waarin de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

Op 15 maart bericht de burgemeester de raad dat het kabinet aanvullende maatregelen heeft genomen. Onder meer de horeca moet vanaf 18 uur die dag sluiten tot in ieder geval 6 april en dit geldt ook voor onder meer coffeeshops, seksinrichtingen, sauna's, sportlocaties, en sport- en fitnessclubs. Hij bericht dat in Arnhem direct handhavers de straat op zijn gegaan om ondernemers te informeren en op hun verantwoordelijkheid te wijzen indien nodig. De burgemeester geeft aan dat de nieuwe maatregelen ook de gemeentelijke dienstverlening en organisatie raken. De gemeente wil de dienstverlening aan inwoners en bedrijven overeind houden en bekijkt daarom de kritische processen zoals burgerzaken, telefonische dienstverlening, ICT-beheer en diverse Werk en Inkomen-processen. Inwoners wordt gevraagd zoveel als mogelijk zaken digitaal af te handelen.

Maatregelen veiligheidsregio

Als voorzitter van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) heeft de burgemeester van Arnhem vanaf de uitbraak van het coronavirus een coördinerende rol in de wijze waarop de gemeente Arnhem, in samenwerking met de andere gemeenten in deze regio, heeft gereageerd op het uitbreken van corona. De door de voorzitter van de veiligheidsregio genomen besluiten betreffen onder meer:

- Verboden samenkomsten en evenementen.
- Niet in acht nemen veilige afstand.
- Verboden openstelling inrichtingen[8].

[8] De toelichting laat zien welke impact deze maatregel heeft c.q. welke sectoren en beroepen de maatregel raakt: eet- en drinkgelegenheden, sport- en fitnessgelegenheden, sauna's, seksinrichtin-

- Verbod uitoefenen contactberoepen.
- Verboden gebieden en locaties.
- Beëindigen van voorzieningen personenvervoer.
- Verboden openstelling onderwijsinstellingen.
- Verboden openstelling kinderopvang.
- Verboden toegang zorginstellingen en woonvormen voor ouderenzorg.

In een raadsbrief van 26 maart 2020 wordt toegelicht dat een en ander in een noodverordening is opgenomen die voortvloeit uit een aanwijzing van de minister van VWS aan de veiligheidsregio's, waaronder VGGM.

De wijze waarop de gemeente Arnhem heeft gereageerd op de crisis kent twee aspecten:
- Er is een crisisorganisatie opgezet, zoals hiervoor toegelicht, aansluitend op de veiligheidsregio, gericht op de uitvoering van noodverordeningen en het treffen van andere maatregelen op het terrein van veiligheid en gezondheid.
- Daarnaast heeft de gemeente zich georganiseerd in relatie tot de crisis, met als doel om er zo goed mogelijk mee om te gaan en de bijkomende negatieve effecten zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen, ook in samenwerking met maatschappelijke partners.

Begin mei 2020 wordt de crisisorganisatie als volgt toegelicht, toegespitst op het opstellen van een Perspectiefnota als voorbereiding voor de begroting voor het komende jaar 2021. De 'staande' organisatie van de gemeente Arnhem is aangevuld met een crisisorganisatie en twee werkgroepen gericht op respectievelijk financiële impact (Corona Finance Team, CFT) en beleidsinterventies (ABC-team):

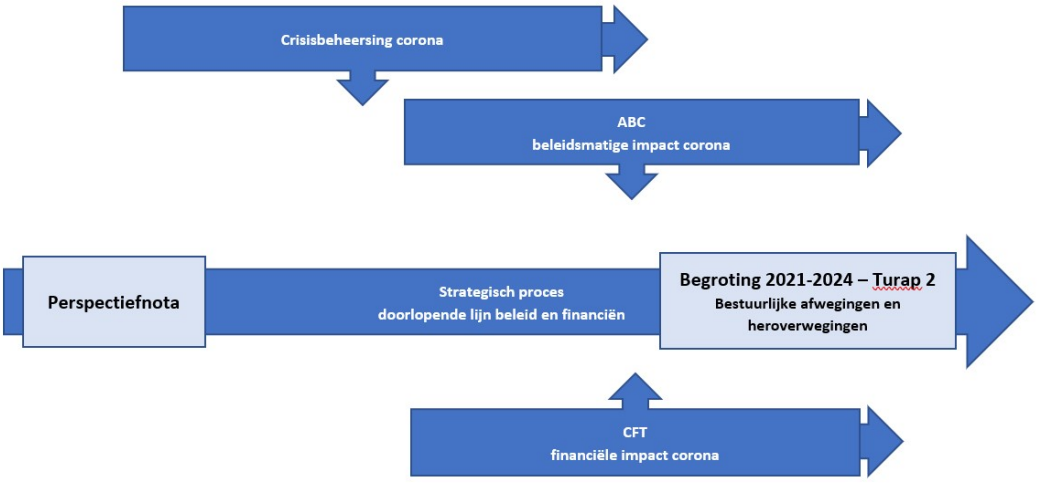

gen, coffeeshops, speelautomatenhallen, inrichtingen waar op de uiterlijke verzorging gerichte contactberoepen worden uitgeoefend.

BEA

Organisatie aanpak

Binnen de gemeente Arnhem is aanvankelijk burgemeester Marcouch coördinerend portefeuillehouder voor corona, met alle wethouders verder in het crisisteam. Uiteindelijk is op bestuurlijk niveau gekozen voor collegiale verantwoordelijkheid bij het oppakken van de coronacrisis. Er is intensief samengewerkt tussen portefeuilles. Bijvoorbeeld waren twee wethouders met name betrokken bij maatregelen met betrekking tot evenementen (portefeuillehouders evenementen en openbare orde) en vier bij de maatregelen gericht op inrichting en uitbreiding van terrassen (portefeuillehouders economische zaken, openbare orde, toerisme en recreatie en financiën over het al dan niet in rekening brengen van leges). De portefeuillehouder financiën was verder coördinerend wat betreft het in beeld brengen van de financiële impact van de corona-crisis en het opstellen van een corona-dashboard. Met name betrokken portefeuillehouders waren de burgemeester (vanwege zaken die raken aan openbare orde en veiligheid) en de wethouders economische zaken, financiën, de wethouder evenementen, toerisme en recreatie met tevens jeugd in zijn portefeuille en de wethouder werk en inkomen met tevens welzijn en maatschappelijke opvang in haar portefeuille.

Op ambtelijk niveau is er een Corona Finance Team in het leven geroepen en een ABC-team dat zich richt op noodzakelijke beleidsinterventies. Op ambtelijk niveau is er sprake van intensieve informatie-uitwisseling, onder meer met behulp van verzameldocumenten waarin opgenomen is wat er in de stad speelde bij relevante partijen of wat er veranderde in de regelgeving, zodat ambtelijk betrokkenen op hetzelfde informatieniveau zaten. De ambtelijke organisatie wordt ook versterkt om het vele werk dat op de gemeente af komt te kunnen oppakken. Zo is alleen voor de Tozo-regeling inzet nodig van in het begin circa 90 arbeidskrachten (deels vanuit de bredere ambtelijke organisatie op deze taak ingezet en deels op flexibele basis extern ingehuurd).

'Voor elkaar in Arnhem'

Een onderscheidend element in de Arnhemse aanpak betreft het initiatief 'Voor elkaar in Arnhem'. Het betreft een samenwerking van een aantal organisaties die, ook op wijkniveau, inwoners, vrijwilligers, verenigingen en organisaties faciliteren en ondersteunen. Stichting Rijnstad (aanbieder op terrein van welzijn en maatschappelijke dienstverlening), Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp Arnhem (MVTA) en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) hebben in samenwerking met de gemeente Arnhem snel na het uitbreken van het coronavirus hoe zij hun doelgroepen van vooral kwetsbare inwoners ook in tijden van corona goed konden blijven bereiken. Een groot aantal reguliere activiteiten viel weg, zoals organiseren van groepsactiviteiten, dagbesteding, aanbieden van ontmoetingsruimtes en ook jongerencentra zijn gesloten. Met het initiatief is ingezet op het verbinden van de praktische hulpvraag vanuit deze kwetsbare groepen met het aanbod aan vrijwilligers en buurtinitiatieven. Bij ernstiger hulpvragen wordt de inwoner doorgeleid naar professionele ondersteuning. De gemeente Arnhem ondersteunt 'Voor elkaar in Arnhem' en de coordinatie is in handen van Rijnstad.

'Shortcut' raadsvragen

In de beginfase van de coronacrisis is nagedacht over het optimaal bedienen van de informatiebehoefte van raadsleden. Er is voor gekozen om raadsleden de mogelijkheid te bieden direct aan de ambtelijke organisatie vragen te stellen, via het kabinet van de burgemeester, waarna beantwoording uiteraard wel volgde bij monde van het college van B&W. Met deze 'short cut' is veel tijd gewonnen ten opzichte van een normale procedure qua beantwoording van informatieve, technische raadsvragen.

2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden

Snel raadsvragen

In de eerste dagen na de uitbraak van corona in Nederland stelt het college van B&W zich op het standpunt dat vooralsnog geen overhaaste beslissingen genomen moeten worden over eventuele ten opzichte van de landelijke maatregelen aanvullende lokale corona-steunmaatregelen. Enkele fracties vragen het college aanvullende maatregelen te overwegen:

Raadsvragen en antwoorden van college van B&W, medio maart	
Datum	Raadsvragen en daarop ontvangen antwoorden
13 maart 2020	• Vragen Arnhem Centraal met als aanleiding dat de coronacrisis "zwaar inhakt op vele kleine ondernemers en zzp'ers": ➢ Is het college bereid en in staat snel een noodfonds of andere adequate regeling in te stellen voor bovengenoemde problematiek? ➢ Is het college bereid en in staat snel een eenvoudig benaderbaar meldpunt aan te bieden dat slagvaardig kan handelen? ➢ Is het college het eens met de fractie van Arnhem Centraal dat het verstandig is om deze problematiek snel aan te pakken om langdurige uitkeringen in de toekomst te voorkomen?" • Het college van B&W beantwoordt deze vragen op 24 maart 2020. Het college geeft aan dat de gemeente, naast de bestaande regelingen voor ondernemers, "op dit moment geen extra eigen compensatiefonds gaat opzetten". Er wordt primair aangesloten bij de initiatieven van het Rijk op dit vlak. De gemeente wil geen overhaaste maatregelen nemen, maar volgt wel de ontwikkelingen.
15 maart 2020	• Vragen van de PvdA-fractie met als aanleiding dat veel bedrijven en instellingen worden gesloten vanwege corona en dat dit voor veel Arnhemmers die daardoor niet kunnen werken maar gen vast contract hebben grote financiële gevolgen zal hebben: ➢ Is het college het met de PvdA eens dat inwoners die het financieel zwaar hebben door omstandigheden waar zij niks aan kunnen doen, niet ook nog gestraft moeten worden met aanmaningskosten? Zo ja, is het college bereid met bedrijven als woningbouwverenigingen en energiemaatschappijen te overleggen om aanmaningskosten achterwege te laten en coulance te betrachten met betalingsregelingen als de gevol-

	gen van Corona achter de rug zijn? ➢ Is het college bereid om met het Rijk te zoeken naar een oplossing voor Arnhemse zzp'ers die door deze crisis onevenredig hard getroffen worden? Zo nee, waarom niet? ➢ Wil het college voor die inwoners die nu een participatiewet-uitkering nodig hebben, versneld een procedure opstarten en zo nodig voorschotten verstrekken om hen niet nog groter in de problemen te brengen? Zo nee, hoe gaat het college deze inwoners dan helpen? • Het college reageert per brief d.d. 24 maart 2020 dat het college in overleg gaat met woningbouwverenigingen en energiemaatschappijen over aanmaningskosten en coulance bij betalingsregelingen. Verder verwijst het college naar de landelijke maatregelen ten behoeve van getroffen zzp'ers, waarbij zij aangeeft dat bij deze maatregelen geen vermogens- of partnertoets wordt toegepast. Wat betreft voorschotten geeft het college aan dat dit mogelijk is en dat dit in Arnhem gebeurt op basis van maatwerk.
15 maart 20-20	• Vragen VVD Arnhem, vragen over steun aan Arnhemse ondernemers. De fractie stelt dat in het verlengde van landelijk al genomen maatregelen, er ook zaken zijn die de gemeente lokaal kan organiseren. De fractie stelt daarom de volgende vragen aan het college: ➢ Is het college voornemens de Arnhemse ondernemers proactief te informeren, te adviseren en te begeleiden inzake de noodmaatregelen vanuit de overheid en de bestaande gemeentelijke mogelijkheden die hen ter beschikking staan? Zo ja, hoe gaat de gemeente Arnhem dit doen? ➢ Is het college bereid om in navolging op de landelijke fiscale opschortingsmogelijkheden voor ondernemers, ook de lokale belastingen (o.a. OZB en toeristenbelasting) voor ondernemers op te schorten zodat er tijdelijk meer financiële ruimte ontstaat? • Het college antwoordt dat ingezet wordt op maximale informatievoorziening voor ondernemers in Arnhem en begeleiding bij het vinden van mogelijke ondersteuningsmaatregelen of middelen (regelingen, fondsen, et cetera) voor ondernemers.

Als onderdeel van de toegezegde informatievoorziening, is op 16 maart een webpagina geopend voor ondernemers met vragen[9]: Op deze webpagina wordt onder meer verwezen naar al beschikbare regelingen (o.a. BMKB, werktijdverkorting en Bbz-uitkering). Daarnaast verwijst het college van B&W ernaar dat ondernemers zich ook kunnen wenden tot Bureau Zelfstandigen (BZ). BZ heeft al vele ondernemers te woord gestaan, van informatie voor-

[9] www.arnhem.nl/Ondernemers/onderneming_starten/Vragen_over_ondernemen_en_coronavirus.

zien en ook om aanvragen in te kunnen dienen (de informatievoorziening op de BZ-website is toegankelijk en up to date).

Eerste aanvullende maatregelen

In reactie op door de VVD-fractie op 15 maart 2020 gestelde vragen geeft het college van B&W in zijn antwoord van 24 maart 2020 aan dat het college, om tegemoet te komen aan mogelijke liquiditeitsproblemen voor Arnhemse ondernemers, verenigingen en stichtingen (met een KVK nummer in Arnhem), de mogelijkheid creëert uitstel van betaling van de belastingaanslag 2020 (voor OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing) te kunnen vragen voor drie maanden[10]. Daarmee wordt maatwerk gecreëerd voor ondernemers, stichtingen en verenigingen die mogelijk in de problemen komen

Het college van B&W geeft aan de mogelijkheid tot uitstel voorlopig te beperken tot de belastingaanslag 2020. De toeristenbelasting is een beperkte belasting die betrekking heeft op een verplichting over 2019. De reinigingsrechten hebben het karakter van een retributie voor verleende diensten en wordt pas eind april opgelegd.

Op 18 maart volgt een eerste raadsinformatiebrief[11] met een overzicht van maatregelen die het college van B&W inmiddels getroffen heeft of voornemens is te treffen. Het accent ligt op wat de gemeente regelt voor allereerst kinderen, onderwijs en opvang. Als tweede de maatregelen voor ondernemers, (culturele) instellingen en werkgelegenheid. Als derde voor inkomens(ondersteuning) en werk en als vierde de inzet op zorg en ondersteuning. Vervolgens komt de dienstverlening van de gemeente Arnhem aan de orde. Deze brief biedt als voortgangsbrief een inventarisatie op hoofdlijnen; voor veel regelingen en maatregelen volgt nog verdere uitwerking en concrete communicatie, zoals voor de juridische en financiële consequenties, voor de uitvoering en voor de tussentijdse veranderingen.

De in de raadsbrief van 18 maart aangehouden thematische indeling, is daarna gecontinueerd in opvolgende raadsbrieven. De gekozen thematische indeling sluit niet aan bij de indeling van de portefeuilles en dit is bewust zo gekozen. Er is gekeken naar welke domeinen geraakt werden door corona en die domeinen zijn gekozen als ordeningsmodel. Mede daardoor is ervoor gekozen dat bij elk thema twee portefeuillehouders betrokken zijn.

[10] Gemeente Arnhem, college van B&W, Onderwerp: schriftelijke vragen art. 44 Rvo over vragen steun aan Arnhemse ondernemers: *Update Corona-virus*, 24 maart 2020.
[11] Gemeente Arnhem, college van B&W, Onderwerp: *voortgang crisismaatregelen tegen coronavirus*, 18 maart 2020.

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

Eerste keuzes maatregelen & beleid

De raadsinformatiebrief van 18 maart[12] bevat, zoals aan het eind van hoofdstuk 2 aangegeven, een eerste overzicht van maatregelen die het college van B&W inmiddels getroffen heeft of voornemens is te treffen, in aanvulling op de al op 15 maart aangekondigde mogelijkheid van uitstel van betaling voor belasting voor getroffen ondernemers. De raadsbrief bevat een overzicht van de activiteiten:

- Met een accent allereerst op kinderen, onderwijs en opvang.
- Daarnaast wordt ingegaan op
  - Maatregelen voor ondernemers, (culturele) instellingen en werkgelegenheid.
  - Inkomens(ondersteuning) en werk.
  - Zorg en ondersteuning.
  - Dienstverlening van de gemeente Arnhem.

Het college geeft aan dat de website Arnhem.nl wordt ingericht om ondernemers te informeren over de regelingen en ondersteuningsprogramma's die vanuit het Rijk of andere instanties worden aangeboden. Deze wordt continue verder aangevuld met nieuwe informatie, bijvoorbeeld over het landelijke compensatiefonds voor zzp'ers en ondernemers.

Verder wordt aangegeven dat het ministerie van OCW komt met een aanvullend maatregelenpakket met specifiek aandacht voor cultuur. Aangegeven wordt dat er een motie in de Tweede Kamer is aangenomen voor een steunpakket cultuursector. Het college van B&W informeert de raad dat zodra hierover meer bekend is, de gemeente via de gemeentelijke website informatie beschikbaar zal stellen. Aangegeven wordt dat Arnhem samen optrekt met de (G9)-steden, provincie en Rijk om de cultuursector te ondersteunen.

In de raadsbrief is verder aandacht voor de vele organisaties op het gebied van cultuur, sport, welzijn en zorg die vanwege corona niet altijd aan hun verplichtingen kunnen voldoen en waardoor ook de reguliere exploitatie soms onder druk te staan. Veel partijen waarmee de gemeente samenwerkt, maken zich zorgen om hun inkomsten. Andere organisaties zullen hun activiteiten juist op een andere manier moeten gaan inzetten, om kwetsbare en eenzame Arnhemmers te ondersteunen of om vrijwilligers te helpen. In de brief licht het college toe welke uitgangspunten gehanteerd worden:

- De gemeente Arnhem blijft de subsidie in de daarvoor gestelde termijnen gewoon betalen zodat partijen geen liquiditeitsproblemen gaan ondervinden.

[12] Gemeente Arnhem, college van B&W, Onderwerp: *voortgang crisismaatregelen tegen coronavirus*, 18 maart 2020.

- De gemeente roept partijen op om daar waar de dienstverlening niet meer conform afspraken kan worden geleverd, actief en creatief te zoeken naar alternatieven en die met ons nadrukkelijk vooraf af te stemmen.
- De gemeente verwacht van partijen ook kritisch te kijken of bepaalde kosten, die samenhangen met activiteiten die niet meer worden uitgevoerd, kunnen worden afgebouwd of tijdelijk kunnen worden gestopt.
- Tussentijds of bij eindverantwoording zullen we in redelijkheid bepalen hoe we tot vaststelling van het definitieve subsidiebedrag, hoogte van de opdracht kunnen overgaan, waarbij er ook een verantwoordelijkheid ligt bij de uitvoerende partijen.

Het college geeft ten aanzien van Arnhemmers met schulden aan dat de dienstverlening wordt gecontinueerd, zij het telefonisch of digitaal. Technische zaken als onderhandelen met schuldeisers wordt voortgezet maar prioriteit 1 ligt bij de betaling van leefgeld aan mensen.

In de raadsbrief van 26 maart 2020 wordt onder meer aangekondigd dat de gemeente de extra tijdelijke financiële ondersteuning regelt, zoals het Rijk die biedt met de Tozo-regeling (Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers), voor in Arnhem gevestigde ondernemers en zzp'ers. Om de Tozo-regeling te kunnen uitvoeren, heeft de gemeente Arnhem uiteindelijk circa 90 arbeidskrachten ingezet. Het college van B&W geeft in de raadsbrief aan dat een precieze uitwerking door het kabinet van de Tozo-regeling er nog niet is. Daardoor kan de uitvoering nog niet volledig van start. De gemeente heeft er wel voor gekozen, nu dit nog niet het geval is, ondernemers die zich gemeld hebben (inmiddels 2.200) te benaderen en te vragen of er sprake is van een urgente situatie waardoor zij direct geld nodig hebben. Er is dan de mogelijkheid om via een online-aanvraagformulier een voorschot aan te vragen.
Andere besluiten en voornemens van het college van B&W, zoals opgenomen in de raadsbrief van 26 maart 2020 zijn:

- College van B&W kondigt aan dat er een noodverordening in de maak is, gebaseerd op een nieuwe aanwijzing van de minister van VWS aan de voorzitter van de veiligheidsregio (i.c. VGGM).
- Aangegeven is dat de gemeente met het onderwijs werkt aan een plan om ervoor te zorgen dat voor alle leerlingen les op afstand mogelijk is en dat er een laptop, computer of tablet beschikbaar is. En de gemeente kijkt met scholen wat gedaan kan worden voor leerlingen die thuis meer begeleiding nodig hebben.
- Het college geeft aan dat het mogelijk is uitstel van gemeentelijke belastingen aan te vragen. Uitstel geldt voor ondernemers die ingeschreven staan bij de Kamer van Koophandel (dit omvat dus ook bijvoorbeeld stichtingen en verenigingen).
- Verder zegt het college toe dat de gemeente coulant omspringt met huurvoorwaarden. Verder zal er per direct geen huur in rekening gebracht worden voor de periode waarin de sportaccommodaties gesloten zijn.

- Tijdelijk verruimen van de expeditie-tijden voor supermarkten door het vervroegen en uitbreiden van de tijden met 1 uur (dus van 6:00 - 20:00 in plaats van het huidige regime van 7:00 - 19:00 uur), ook ten behoeve van het ouderenuur van 7 tot 8.00 uur.

De raadsbrief van 2 april bevat geen nieuwe maatregelen en de raadsbrief van 9 april 2020 bevat wel enkele nieuwe door het college genomen maatregelen:

- Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA) heeft in nauw overleg met de gemeente Arnhem een tijdelijk Noodfonds opgericht met als doel het ondersteunen van projecten en initiatieven die de economische schade door het coronavirus voor Arnhemse ondernemers beperken. Het fonds ondersteunt geen individuele ondernemers maar wel ondernemerscollectieven.
- Er is een cruiseschip in gebruik genomen ten behoeve van de extra opvang van daklozen (met een capaciteit van 40 opvangplekken), als aanvulling op andere voorzieningen[13].

In de raadsbrief van 9 april kondigt het college ook aan dat Gedeputeerde Staten van Gelderland richting de Gelderse gemeenten hebben uitgesproken dat het zich wil inzetten voor inwoners, ondernemers en gemeenten in de crisistijd. Het college bericht dat GS in regionaal verband met Nijmegen en Arnhem het initiatief heeft genomen om te komen tot een 'Gezamenlijk actieplan economie'. De contouren daarvan zijn als volgt:

- Provincie is bereid op korte termijn op verzoek van onder andere gemeenten acute steun te bieden waar nodig.
- Voor de middellange termijn is het voornemen voor verschillende sectoren en beroepen een regionaal plan van aanpak te maken met maatregelen die bijdragen aan economisch herstel en behoud van werkgelegenheid (bijvoorbeeld wordt gedacht aan robuuste investeringen of het naar voren halen van investeringsimpulsen).
- De provincie werkt verder aan een breed pakket met bedrijfseconomische ondersteuning voor bedrijven, in samenwerking met andere provincie(s), VNO-NCW en het ministerie van Economische Zaken.

In een brief aan de raad van 21 april[14] licht het college van B&W toe op de in gang gezette inspanningen om de economie te ondersteunen. De brief bevat onder meer de volgende initiatieven waarvoor de gemeente samenwerkt met onder andere de provincie en Oost NL:

- De provincie Gelderland is een taskforce gestart om met de toeristische sector te komen tot een aanvullende efficiënte en effectieve set van maatregelen die concreet invulling gaat geven aan herstelmaatregelen voor de vrijetijdsector in Gelderland op de korte en middellange termijn. De provincie heeft de volgende partijen betrokken: KHN,

[13] Gemeente Arnhem, college van B&W, Brief aan gemeenteraad: *opvang daklozen tijdens de coronacrisis*, 7 april 2020.

[14] Gemeente Arnhem, college van B&W, Brief aan gemeenteraad: *Overzicht actualiteit en inspanningen ter ondersteuning van de Arnhemse economie*, 21 april 2020.

de Recron, Erfgoed Gelderland, Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen en de Provincie Gelderland. De gemeente Arnhem zal aansluiting zoeken bij de Taskforce.

- Met Oost NL zal afgestemd worden over de overbruggingsleningen aan startups, scale-ups en innovatieve MKB-bedrijven waarvoor het Rijk € 100 miljoen heeft vrijgemaakt en waarvan de uitvoering bij de regionale ontwikkelingsmaatschappijen ligt. Deze ondernemingen kunnen vanaf 20 april eenvoudiger aan krediet komen. Oost NL heeft dan 7,5 mln. beschikbaar heeft voor startups en scale-ups. De komende periode zal er uitgebreider gecommuniceerd worden door Oost NL over criteria en de aanvraagprocedure.

Beleidsneutrale Perspectief-nota

Op 28 april 2020 biedt het college het raadsvoorstel 'Perspectiefnota 2021-2024' aan. Het betreft een perspectiefnota zonder omvangrijke beleidsintensiveringen of aanpassingen, gelet op de coronacrisis. De focus ligt op dit moment op bestrijding van de crisis en het tegelijk draaiend houden van de stad en voorbereiden op de tijd dat de samenleving weer normaliseert. Het college is terughoudend met beleidsintensiveringen mede omdat er grote onzekerheden zijn over de impact van de coronacrisis. Het is ook nog onduidelijk hoe het Rijk de gemeenten zal compenseren.

Op 2 mei 2020 besluit het college van B&W tot instelling van het 'Loket Anderhalve-meter', mede naar aanleiding van raadsvragen over een artikel in de Gelderlander over corona-proof-terrassen in Nijmegen.

Op 12 mei 2020 beantwoordt het college van B&W vragen van de fractie van Arnhem Centraal[15], onder andere "wat het college gaat doen om te voorkomen dat bovengenoemde groep (…) op straat komt te staan, de inkomstenbron verliest en daarmee (vaak definitief) in de bijstand komt". Een aanvullende vraag is "is een noodfonds voor deze groep toch een goede manier om te helpen. Zo nee, welke andere opties heeft het college?" Het college verwijst in zijn antwoord primair naar de landelijk getroffen maatregelen, zoals NOW, Tozo en TOGS en stelt verder dat getroffen ondernemers onder voorwaarden een beroep kunnen doen op de bijstand, met als kanttekening "dat dit zeker geen situatie is die wij in normale tijden wenselijk achten." Het college verwijst ook naar de bestaande gemeentelijke voorzieningen als Bbz en ziet geen reden voor instelling van een noodfonds.

De gemeente Arnhem heeft verder een financiële impactanalyse 'gevolgen corona-crisis' opgesteld[16]. Bij de besluitenlijst van het college van B&W van 12 mei 2020 is deze impactanalyse opgenomen. De impactanalyse raamt de impact van ontwikkelingen en be-

[15] College van B&W Arnhem, *Brief aan raad, onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over 'Vervolg art. 44 vragen: ondernemers tussen wal en schip'*, 19 mei 2020.

[16] Gemeente Arnhem, *Bijlage Financiële impactanalyse gevolgen corona-crisis,* bij besluitenlijst College van B&W van dinsdag 12 mei 220.

leidskeuzes en besluiten op zowel nationaal als lokaal niveau. Een actualisatie van de impactanalyse corona is 13 oktober 2020 aangeboden aan de gemeenteraad.

Op 19 mei zendt het college van B&W een brief aan de raad met als onderwerp Aanpak en scenario's coronavirus'. In deze brief[17] informeert het college de raad over de genomen initiatieven, welke stappen worden gezet en hoe het college de gemeenteraad daar bij wil betrekken.

- Wat is gedaan? Het college van B&W geeft aan dat in de afgelopen weken in Arnhem gewerkt is aan een integrale aanpak om te komen tot een nieuwe begroting. De belangrijke elementen van de aanpak zijn:
  - Crisisbeheersing corona, met een crisisteam onder leiding van de burgemeester.
  - Financiële impact Corona, waarbij vermeld wordt dat er een team is ingericht om dit te monitoren (i.c. het Corona Finance Team). De inzet van dit team heeft inmiddels geleid tot een eerste financiële impactanalyse, die de raad heeft ontvangen als bijlage bij de Perspectiefnota. Het college kondigt verder aan dat wordt gewerkt aan een monitor/dashboard.
  - Beleidsmatige impact corona, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar (1) sociaal-maatschappelijke thema's en welzijn en (2) sociaaleconomische thema's als economie, werk en inkomen(sondersteuning). Wat het laatste betreft bekijkt het college onder meer het naar voren halen van investeringen.
  - Begroting 2021-2024, waarbij het college van B&W het dilemma schetst waar hij voor geplaatst is: enerzijds zijn er veel onzekerheden, waardoor behoedzaamheid gepast zou zijn, maar anderzijds is er behoefte aan daadkracht om te zorgen dat inwoners gezond blijven en zo weinig mogelijk in financiële problemen komen.
- Het college licht toe op de wijze waarop de raad in de komende maanden wordt geïnformeerd en wordt betrokken bij onder meer de begroting voor 2021-2024. Piketpalen zijn:
  - Raadsinformatiebrief in de eerste week van juni over de maatregelen die Arnhem heeft genomen of in deze tijd neemt in het kader van corona.
  - Medio juni coronamonitor met toelichting.
  - Voor de zomer raadsinformatiebrief over verdere 'oplading' van de begroting, coronamonitor met toelichting en financiële impactanalyse.
  - Raadsinformatiebrief tweede helft augustus met actualisatie en verdere uitwerking van corona-gerelateerd beleid en tegelijk coronamonitor met toelichting en financiele impactanalyse.
  - Halverwege september versturen van begroting aan de gemeenteraad.

Op 2 juni wordt in een collegenota voorgesteld te besluiten tot:

[17] College van B&W Arnhem, *Raadsbrief, onderwerp: Aanpak en scenario's coronacrisis*, 19 mei 2020.

- Het waar mogelijk beschikbaar stellen van aanvullende terrasruimte in de periode van 1 juni tot 1 oktober 2020 in verband met de coronacrisis.
- Beroep te doen op de hardheidsclausule van artikel 63 van de Algemene wet op de Rijksbelastingen om geen leges te heffen over de aanvullende terrasvergunningen die worden verleend in het kader van de coronamaatregelen.

Arnhemse aanpak

Op 2 juni 2020 vat het college van B&W in de raadsbrief 'Arnhemse aanpak: de weg vooruit' samen wat de gemeente tot dusver heeft gedaan en met name hoe het college invulling heeft gegeven aan deze Arnhemse aanpak[18]. Het college geeft aan dat het streven is landelijke regelingen te vertalen naar een zo passend mogelijke Arnhemse invulling met daarbij één kanttekening: "bij een crisis met een impact zoals nu bij corona, kan de gemeente helpen dempen maar de gemeente is niet dé verzekeringsnemer van alle risico's".

Het college van B&W typeert de 'Arnhemse aanpak' als volgt:

- Doen wat direct nodig is voor onze Arnhemmers.
- Waar mogelijk en nodig een Arnhemse invulling hanteren die verschil maakt.
- Terwijl we ons voorbereiden op de stap voorwaarts, nemen we ondertussen alvast enkele maatregelen.

Verder geeft het college aan dat in de gekozen aanpak steeds de volgende uitgangspunten een rol hebben gespeeld:

- We hebben oog voor kwetsbare groepen.
- We willen onze stedelijke infrastructuur overeind houden.
- We zijn altijd in verbinding met de stad.

De volgende maatregelen zijn genomen::

- Subsidies aan instellingen worden niet stopgezet maar lopen door. De gemeente vraagt wel om creatieve alternatieve invullingen waar mogelijk.
- De gemeente regelde - in regionaal verband - de omzetgarantie voor zorgaanbieders. Zij kregen de vrijheid hun zorgverlening op alternatieve manieren in te zetten.
- In de eerste week van de crisis ontvingen ondernemers uitstel van belastingbetaling.
- De gemeente maakt afspraken met corporaties en particuliere verhuurders opdat uithuiszettingen niet plaatsvinden in deze coronacrisistijd.
- De gemeente maakt afspraken met grote schuldeisers over coulance en maatwerk en hoe zij zelf wanbetalers attenderen op hulp.
- Huurders van gemeentelijke panden krijgen uitstel van betaling tot oktober en indexaties van huren zijn opgeschoven voor huurders die in hun bedrijfsvoering door de coronacrisis zijn geraakt.

[18] College van B&W Arnhem, *Raadsbrief, onderwerp: Arnhemse aanpak: de weg vooruit*, 2 juni 2020.

- Meer dan 400 laptops worden samen met Stichting Leergeld verstrekt aan leerlingen die daar zelf niet over konden beschikken.
- Met partners in het jongerenwerk zijn afspraken gemaakt over extra inzet richting deze kwetsbare groep.
- Zodra het weer kon, stelt de gemeente sportvelden open en zorgt ook voor aanbod voor kinderen die niet ergens lid zijn en voor ruimte voor commerciële sportaanbieders.
- De hulpwebsite 'voorelkaarinarnhem' is in samenwerking met partijen uit de stad gerealiseerd (meer dan 400 vrijwilligers meldden zich).
- De gemeente ondersteunde bijzondere initiatieven, zoals de mondmaskerfabriek van de 'Refugee Company'.
- In nauw overleg met Stichting Ondernemersfonds Arnhem is een bijzonder noodfonds gelanceerd voor (collectieven van) ondernemers met ideeën die de economische structuur overeind houden.
- Afvalinzameling is geïntensiveerd en grofvuil ophalen is tijdelijk gratis.

Een bijlage bij deze raadsbrief bevat een overzicht van de maatregelen en acties die in het kader van de Arnhemse aanpak tot nu toe zijn genomen.

De volgende maatregelen worden door BEA gekwalificeerd als corona-steunmaatregel in de zin van het voorliggende onderzoek.

- Kinderen en Onderwijs
  - In samenwerking met stichting Leergeld zijn 430 laptops beschikbaar gesteld voor kinderen in arme gezinnen.
- Economie, cultuur, sport en evenementen
  - Informatievoorziening aan ondernemers via gemeentelijke website en andere communicatiekanalen over regelingen en ondersteuningsprogramma's is opgeschaald.
  - De gemeentelijke klantenservice, de afdeling Economie en Bureau Zelfstandigen werken samen voor een zo goed mogelijke informatievoorziening.
  - E-mailadres ondernemen@arnhem.nl is opengesteld om de vele vragen van ondernemers op te kunnen vangen en spoedig van antwoord te kunnen voorzien.
  - Uitstel belastingaanslag voor ondernemers (voor ozb, rioolheffing en afvalstoffenheffing) is mogelijk gemaakt.
  - Er is regelmatig bestuurlijk en ambtelijk contact met diverse ondernemersorganisaties, zoals Koninklijke Horeca Nederland, Stichting Ondernemers Fonds Arnhem, Verenigingen Eigenaren Centrum Arnhem, Ondernemers Kontakt Arnhem, Platform Binnenstad Arnhem, en daarnaast ook met Arnhemse sportverenigingen, Papendal en Vitesse.
  - Overleg met provincie over een 'actieplan economie', voor economisch herstel en behoud van werkgelegenheid.
  - De expeditie-tijden voor supermarkten aangepast zodat zij hun klanten maximaal kunnen faciliteren.

- In aanloop naar het opnieuw onder voorwaarden toestaan van terrassen voor horeca, is overlegd met Koninklijke Horeca Nederland (regio Arnhem), Platform Binnenstad Arnhem en de binnenstadsbewoners over de praktische invulling hiervan.
- Voor het gastvrij maar ook corona-proof ontvangen van bezoekers in de stad besloten om 'City Hosts' in te zetten, die bezoekers helpen bij en voorlichten over het omgaan met de corona-maatregelen;.
- Voor ondernemers of organisaties die vragen hebben of hulp nodig hebben bij de nieuwe fase sinds 1 juni, een speciaal loket geopend waar een multidisciplinair team vragen beantwoordt. Het betreft vooral vragen rond wet- en regelgeving. Ook bespreekt en beoordeelt dit team tijdelijke initiatieven die leven bij ondernemers rond de coronamaatregelen. Het sinds de crisis operationeel zijnde mailadres ondernemen@arnhem.nl fungeert als digitale ingang voor ondernemers.
- Samen met Stichting Ondernemers Fonds Arnhem een noodfonds opgericht om initiatieven en projecten te ondersteunen die de economische schade door het coronavirus bij Arnhemse ondernemers te beperken.
- Op de gemeentelijke website is een speciale Coronapagina aangemaakt, met onder meer gerichte informatie over uitkeringen. Voor ondernemers is een aparte pagina ingericht met informatie over ondernemen en het coronavirus. Hier zijn alle verschillende regelingen van het Rijk (Tozo, NOW en Togs) en gemeente terug te vinden.
- Informatievoorziening aan culturele instellingen en evenementenorganisaties is gestart via de gemeentelijke website en andere communicatiekanalen over regelingen en ondersteuningsprogramma's.
- Partijen aan wie subsidies of opdrachten zijn verstrekt, ondersteund met de mogelijkheden om activiteiten op alternatieve manier in te vullen.
- Overleg met evenementen- en festivalorganisaties over alternatieven of later doorgaan van evenementen. De gemeente stelt zich coulant op bij subsidies.
- Samen met stadsmarketing Arnhem ingezet op activiteiten om de Arnhemmer en haar bezoekers op een positieve manier een hart onder de riem te steken. Een voorbeeld is de actie van de Dit Is Pas Arnhem cadeaukaarten: De Dit Is Pas Arnhem - Pluim. Met de pluim kun je een persoonlijke held een pluim geven en daarmee steun je de lokale ondernemers in de stad die hierop zijn aangesloten.
- Met Nijmegen en de provincie afgesproken in '025-verband' op te trekken als het gaat om het noodpakket voor cultuur dat het Rijk in het leven heeft geroepen.
- Wekelijks overleg met Cultuur Netwerk Arnhem over hoe de gemeente cultuurinstellingen kan helpen.
- Voor sportclubs de huur opgeschort voor de huur van gemeentelijke locaties voor de periode waar sportaccommodaties gesloten zijn.
- Samen met de Arnhemse Sportfederatie een uitvraag gedaan onder sportverenigingen over de verwachte impact van de coronacrisis op de vereniging

- <u>Werk en inkomensondersteuning</u>
  - Alle uitbetalingen in het kader van levensonderhoud prioriteit gegeven.

- Extra capaciteit ingezet om de piek aan aanvragen voor bijvoorbeeld Tozo en bijstand te kunnen opvangen.
- Dienstverlening aan inwoners met schulden gecontinueerd. Intakes en afspraken vonden in afgelopen weken telefonisch plaats of fysiek op gepaste afstand;
- De partners in Vroeg Erop Af verzocht om mensen met betalingsachterstanden te benaderen en te attenderen op hulpmogelijkheden. We zetten in op extra communicatie om mensen met financiële vragen/problemen te wijzen op ons hulpaanbod;
- Er bij de Arnhemse woningcorporaties en particuliere verhuurders op aangedrongen om geen huisuitzettingen doen tijdens de coronacrisis. Ook hebben deze verhuurders toegezegd zich maximaal in te spannen om maatwerkoplossingen te vinden voor huurders die door het coronavirus in betalingsproblemen gekomen zijn.
- In samenspraak met Rijnstad de mogelijkheid geboden voor laagdrempelige budgetchecks voor mensen waar de inkomenssituatie plots veranderd;
- Specifiek voor jongeren ingezet op gerichte communicatie over hulp bij schulden;
- De landelijke Tozo-regeling uitgevoerd voor kleine ondernemers. Al voor de regeling bekend was, stelden we de regeling open. Waar nodig verstrekt de gemeente direct voorschotten. Inmiddels zijn alle beschikkingen afgegeven;
- Zelfstandig ondernemers die een krediet hebben van de gemeente geen rente in rekening gebracht over het eerste kwartaal;
- De pilot 'Geldzaken & Ondernemers gestart. Met daarbij specifieke aandacht voor ondernemers die door Corona in schulden zijn geraakt.

- <u>Zorg en welzijn</u>
  - De omzet van zorgaanbieders onverminderd vergoed; dit betreft aanbieders van jeugdzorg en Wmo. Ook voor vervoer en dagbesteding zijn afspraken gemaakt.
- <u>Overig</u>
  - Huurders van gemeentelijk vastgoed uitstel gegeven van huurbetalingen tot maximaal 1 oktober 2020. Voor huurders die met hun bedrijfsvoering in de problemen zijn gekomen is de huurindexering opgeschort

Matching Rijk t.b.v. cultuur

In een raadsbrief ‘Bijdrage culturele instellingen t.b.v. matching Rijk’ van 9 juni 2020 informeert het college van B&W de gemeenteraad over zijn besluit per die datum om:

- Kennis te nemen van de brief van de minister van OCW aan de Tweede Kamer m.b.t. de 300 miljoen euro steun voor de culturele sector en de impact hiervan voor Arnhemse instellingen.
- Musis en Stadstheater Arnhem, Luxor Live en Focus Filmtheater een bijdrage toe te kennen van respectievelijk maximaal € 211.000, € 125.000 en € 90.500 zodat de instellingen - met ieder een gelijke bijdrage van de provincie Gelderland - een aanvraag kunnen doen voor ondersteuning door het Rijk.
- Dit bedrag van in totaal maximaal € 426.500 te dekken uit de geoormerkte middelen voor cultuur die door het Rijk aan de gemeente worden toegekend voor compensatie van de coronaschade voor de periode media maart tot 1 juni 2020.

Toegelicht wordt dat de gemeente een structurele subsidierelatie heeft met de instellingen en dat de podia sinds de sluiting medio maart kampen met acuut inkomstenverlies en doorlopende kosten. Sinds 1 juni mogen zij onder voorwaarden weer beperkt publiek ontvangen. Dit is niet voor elke instelling opportuun.

- De provincie Gelderland onderschrijft het belang van de drie podia/theaters voor Gelderland en volgt het principe van “50% stad en 50% provincie” voor de regionale matching.
- Gedeputeerde Staten nemen hierover op 16 juni 2020 een besluit als onderdeel van het noodpakket van de provincie van 50 miljoen euro. Inzet van de gemeente Arnhem is om ook andere Arnhemse culturele infrastructuur onderdeel te laten uitmaken van dit noodpakket.
- De bijdrage van de gemeente Arnhem is nodig omdat de drie instellingen geen aanvraag kunnen indienen bij één van de drie landelijke cultuurfondsen zonder deze bijdrage. De bijdrage ‘rendeert’ verder in die zin dat met de bijdrage een factor 3 aan andere overheidsmiddelen beschikbaar komt voor deze instellingen.

Het college geeft verder aan dat ook aandacht nodig is voor de andere culturele instellingen in Arnhem. In de raadsbrief wordt aangegeven dat er bij onder meer Rozet, Museum Arnhem en De Kerk, Huis van Puck, Posttheater en SLAK (atelierstichting) financiële problemen aan de orde zijn of dreigen.

Corona-dashboard

In de raadsbrief ‘Coronadashboard’ van 9 juni 2020 licht het college van B&W toe dat de gemeente een coronadashboard heeft ontwikkeld met als doel om de raad, ondernemers, inwoners, kennisinstellingen en belangenbehartigers inzicht te bieden in de effecten van de coronacrisis, waarbij dit inzicht kan dienen voor onderbouwing van beleidskeuzes en lokale beleidsscenario’s.
Het coronadashboard is opgebouwd aan de hand van vier thema's:

- COVID-19.
- Economie, werk & inkomen.
- Welzijn.
- Gemeentelijke financiële risico's.

Verlengen van maatregelen

In de raadsbrief ‘Verlengen aanvullende terrassen i.v.m. coronacrisis’ wordt toegelicht dat het college van B&W het eerder genomen besluit om horeca onder voorwaarden toe te staan terrassen uit te breiden wil verlengen (in het bijbehorende collegebesluit is bepaald dat de verlenging betrekking heeft op de periode van 1 oktober 2020 tot 1 april 2021. Het collegebesluit van 22 september 2020 betreft de toepassing op basis van artikel 63 van de Algemene wet inzake Rijksbelastingen, van de hardheidsclausule ex artikel 63 van de Algemene wet inzake Rijksbelastingen ten aanzien van de leges voor de aanvullende terrasvergunningen die voor de periode 1 juni 2020 tot 1 oktober 2020 verleend worden in het kader van de coronamaatregelen ('1,5 meter regeling') waardoor het aanslagbedrag met 100% wordt verminderd.

Eerder zijn 70 terrassen met extra terrasruimte vergund. De wens van de Arnhemse horeca is om ook na 1 oktober de extra terrasruimte voort te zetten met de mogelijkheid om een overkapping aan te brengen. Opnieuw zal de gemeente ruimhartig aanvullende terrasruimte ter beschikking stellen, mits het veilig is en geen overlast veroorzaakt. Ondernemers kunnen het verzoek tot aanvullende terrasruimte via het Anderhalve Meter Loket kenbaar maken. Ook nu zal de gemeente geen leges in rekening brengen bij de horecaondernemers zodat zij niet voor extra kosten komen te staan.

Indien een organisatie dreigt om te vallen dan wordt maatwerk ingezet een afweging tussen verhuur van panden en voorkomen van leegstand. Dit geldt voor organisaties die horen bij de door het Kabinet vastgestelde sectoren. Hulp blijft beperkt tot maximaal de huur

Werken aan herstelagenda

In een raadsbrief d.d. 11 augustus, met als onderwerp ‘Nadere onderbouwing Herstelagenda’ (afdoen motie 20M166), wordt nader ingegaan op het op 7 juli 2020 aan de gemeenteraad raadsvoorstel ‘Arnhemse Herstelagenda coronacrisis’. Gesteld wordt dat de coronacrisis een groot effect heeft op de economie en daarmee op de werkgelegenheid. Er is een toename van mensen die beroep doen op WW of een bijstandsuitkering. De door het Rijk ingestelde Tijdelijke Werkgroep Sociale Impact Coronacrisis vraagt aandacht voor een kwetsbare groep mensen op de arbeidsmarkt. Extra zwaar getroffen zijn:

- Laaggeschoolden, al dan niet met een arbeidsbeperking.
- Mensen met een migratieachtergrond.
- Statushouders.
- Mensen met gebrek aan (recente) werkervaring of een hogere leeftijd.

Bij onvoldoende of traag economisch herstel is er kans op blijvende werkloosheid voor mensen vooral uit deze groepen. De gemeente Arnhem gaat daarom uit van een extra investeringsbehoefte in 2021 en 2022 op de volgende punten:

- Ondersteuning van mensen die nieuw instromen in de bijstand met scholing, begeleiding en coaching.
- Extra investeringen in mensen die al langer aan de kant staan (idem).
- Extra inzet op de grootste risicogroepen, zzp’ers, jongeren en statushouders.
- Vasthouden van werk door semipubliek werkgeverschap via Scalabor/Stichting aan de slag.
- Extra inzet op kwetsbare Arnhemmers die structurele ondersteuning nodig hebben.

In de raadsbrief ‘Anticyclisch investeren Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis’ van 27 oktober 2020 licht het college van B&W toe dat zij anticyclisch wil investeren om zo het wegvallen van investeringen door de coronacrisis in enige mate te compenseren. Het college geeft aan te willen investeren daar waar de impact het grootst is en het meest bijdraagt aan de grote transities en de opgaven die daar bij horen zoals de energietransitie, duurzame mobiliteit, circulaire economie en klimaatadaptatie. De anticyclische investeringen zijn bedoeld om tegen de conjunctuur in voor extra werkgelegenheid te zorgen:

- Direct werk door uren van mensen die aan de slag gaan.
- Werk omdat de stad geloof krijgt en ook gaat investeren.
- Maar ook werk voor Arnhemmers met afstand tot de arbeidsmarkt.

Investeringen vinden plaats op terreinen die aansluiten op andere overheidsagenda's en de belangrijke maatschappelijke opgaven waar Arnhem voor staat. De gemeente houdt rekening met een investeringsbedrag van in totaal circa € 13,8 miljoen. Ingezet wordt op:

- Versterking van Arnhem binnen de Groene Metropoolregio.
- Versterking van Arnhem via krachtige wijken.
- Ingezet wordt met name op drie gebieden:
  - Arnhem-Oost.
  - Kronenburg/Vredenburg.
  - Centrumgebied.

Afwegingskader corona 2020-2021

In de vergadering van 2 september 2020 heeft de gemeenteraad per motie aandacht gevraagd voor 'de gevolgen van uitstel van betalingen voor gesubsidieerde instellingen in Arnhem'. Aanleiding is dat de gemeente Arnhem sportverenigingen, cultuurinstellingen, welzijnsorganisaties, wijkinitiatieven uitstel van betaling verleent, bijvoorbeeld voor huur van onroerend goed of betaling gemeentelijke belastingen. In de raadsbrief 'Arnhems afwegingskader corona 2020 – 2021' van 13 oktober 2020 is een afwegingskader beschreven dat aansluit bij de bestaande maatregelen en interventies. Aanleiding voor het afwegingskader is dat er instellingen zijn die uitstel van betaling hebben gekregen maar in hun voortbestaan worden bedreigd indien zij uitgestelde huur alsnog moeten betalen. Toegelicht wordt dat gesubsidieerde partijen als sportverenigingen, cultuur- en welzijnsinstellingen vaak zowel een bestuursrechtelijke (subsidie-) relatie hebben met de gemeente als een privaatrechtelijke relatie, bijvoorbeeld indien zij ruimte huren van de gemeente. Het college wil extra steun verbinden aan de gesubsidieerde activiteiten zodat de betreffende instellingen de gesubsidieerde activiteiten kunnen blijven uitvoeren.

Het college geeft aan dat voor de gesubsidieerde instellingen generieke maatregelen zijn geformuleerd:

- Indexatie van huren wordt wel doorgevoerd. Indien noodzakelijk dan vindt er compensatie plaats via maatwerk. Ook in de subsidies worden de subsidiebedragen jaarlijks geïndexeerd.
- Het college kiest voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking.
- De mogelijkheid tot uitstel van huurbetaling wordt uitgebreid tot maximaal 12 maanden tot 1 mei 2021.
- Uitstel van huurbetaling is een generieke maatregel die de gemeente op maatwerkbasis inzet, gebaseerd op een individuele beoordeling van urgentie en risico's.
- Het college geeft aan dat de huur voor sportaccommodaties al voor drie maanden is kwijtgescholden en dat daarna de huurverplichtingen weer is doorgevoerd.
- De gemeente stelt geen generiek noodfonds in.

Met als basis uitstel van huurbetaling als generieke maatregel, kunnen aanvullend de volgende stappen worden gezet:

- Steun wordt verleend in de vorm van een (publiekrechtelijke) subsidie. Indien steun in de vorm van subsidie nadelige effecten heeft, kan steun via gedeeltelijke dan wel volledige kwijtschelding van huur plaatsvinden.
- Steun kan bestaan uit steun ten laste van de gemeentelijke exploitatie, liquiditeitssteun en/of garantstelling, waarbij steun met het minste beslag op de gemeentelijke exploitatie altijd de voorkeur heeft.
- Ter beperking van het financiële risico worden eventuele garantstellingen en leningen voor 50% in mindering gebracht op het beschikbare budget van € 250.000.
- De garantstelling eindigt op 1 mei 2021.
- Hoe hoger het bedrag van de steun, hoe uitgebreider de motivatie en de verantwoordingseisen van de aanvrager zullen moeten zijn.

Het afwegingskader is vastgesteld in een collegebesluit op 13 oktober 2020 en ter informatie in een raadsbrief naar de raad gezonden. Het afwegingskader is een antwoord op door de raad gestelde vragen over hoe om te gaan met uitstel van betalingen voor gesubsidieerde instellingen (bij motie van 2 september 2020, 'Is uitstel ook afstel').

Voor partijen waarmee de gemeente geen subsidierelatie heeft maar wel een privaatrechtelijke (huur-) relatie, kunnen maatregelen worden ingezet voor zover zij behoren tot door het kabinet aangewezen sectoren. De gemeente heeft vanaf oktober 2020 voor deze groep instellingen de volgende maatregelen genomen:

- Mogelijkheid tot uitstel van huurbetaling wordt uitgebreid tot 12 maanden tot 1 mei 2021.
- Indexatie van huur wordt wel doorgevoerd.
- Indien een organisatie dreigt om te vallen, wordt maatwerk ingezet voor afweging tussen verhuur van panden en voorkomen van leegstand.
- Het college kiest voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking.

Compensatie Rijk dekt groot deel kosten

Op 13 oktober biedt het college ook de raadsbrief 'Actualisatie impactanalyse corona en effecten septembercirculaire 2020'. Het college van B&W schetst hierin dat de financiële impact van corona op de gemeentelijke financiën wordt geraamd op circa € 12 miljoen aan extra lasten en/of minder baten. Deze raming is vrijwel gelijk aan een eerdere raming in augustus 2020. In de raadsbrief wordt ook toegelicht op de extra bijdragen van het Rijk voor de gemeente, met name de twee steunpakketten van 28 mei 2020 en 28 augustus 2020. De totale compensatie van het Rijk wordt geraamd op € 10,5 miljoen, waardoor de conclusie wordt getrokken dat deze compensatie het overgrote deel van de nadelige effecten van corona in de gemeentelijke exploitatie opvangt.

Op 27 oktober wordt een raadsbrief verzonden door het college met daarin een toelichting op en een uitwerking van de herstelagenda en het voornemen om als lokale overheid anticyclisch te investeren om zo de negatieve gevolgen van de coronacrisis te helpen beperken.
Het anticyclisch investeren richt zich op het 'tegen de conjunctuur in' stimuleren van extra werkgelegenheid in de vorm van:

- Direct werk door uren van mensen die aan de slag gaan.
- Werk omdat de stad geloof krijgt en ook gaat investeren.
- Werk voor Arnhemmers met afstand tot de arbeidsmarkt.

Aangrijpingspunten voor anticyclisch investeren door de gemeente vormen onder meer:

- Versterking van Arnhem binnen de Groene Metropoolregio (betreft de gemeenten ni de regio Arnhem Nijmegen en regio Foodvalley, door inzet op onder meer uitbreiding van groen, bevorderen van circulaire economie, duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie en energietransitie.
- Versterking van Arnhem via 'krachtige wijken', waarbij inspanningen zich focussen op:
  - Arnhem Oost.
  - Kronenburg/Vredenburg.
  - Centrumgebied.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

Op basis van uitgebreide deskresearch in combinatie met gevoerde gesprekken met de ambtelijke contactpersoon voor het rekenkameronderzoek en het bestuurlijk aanspreekpunt voor het rekenkameronderzoek is het navolgende overzicht opgesteld van door de gemeente Arnhem genomen corona-steunmaatregelen.
Voor een overzicht van maatregelen gericht op corona met een ander karakter verwijst BEA naar bijlage I.

Legenda behorend bij het overzicht:

Besluit

B Burgemeestersbesluit
C Collegebesluit
RB Raadsbesluit

Steuncategorieën

F Faciliterende maatregel
L Liquiditeitsondersteuning
G Financiële maatregel
O Overige hulp

Doelgroepcategorieën

G Generiek
S Sector
L/A Leveranciers/afnemers
B Burgers

Nr.	Datum 2020	Maatregel	Besluit	Steun	Doelgroep
1.	15-3	Regeling voor aanvragen van uitstel belastingaanslag (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing).	C	L	G
2.	18-3	Continuering dienstverlening aan Arnhemmers met schulden, met accent op leefgeld.	C	G	B
3.	18-3	Inrichting webpagina op www.arnhem.nl met informatie voor inwoners, ondernemers en instellingen	C	F	G
4.	18-3	Gemeente continueert subsidie aan instellingen ook als zij prestaties vanwege corona niet kunnen leveren	C	G	G
5.	26-3	Mogelijkheid van voorschot op Tozo	C	L	G
6.	26-3	Coulant omgaan met huurvoorwaarden gemeentelijk vastgoed.	C	G	G
7.	26-3	Geen huur in rekening brengen voor de periode waarin de sportaccommodaties gesloten zijn.	C	G	S
8.	26-3	Tijdelijk verruimen expeditietijden supermarkten t.b.v. 'ouderenuur'.	C	F	S
9.	26-3	Inrichten website 'www.voorelkaarinarnhem.nl' i.s.m. zorginstellingen	C	F	G
10.	2-4	Extra daklozenopvang (40 plekken) d.m.v. een schip	C	G	S
11.	9-4	Noodfonds van Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA), opgezet in overleg met de gemeente Arnhem, voor ondersteunen van projecten die de economische schade van corona voor Arnhemse ondernemers beperken.	C	? (lijkt geld van fonds)	G
12.	9-4	Ook voortgezet onderwijs kan beroep doen op invalpool Stichting PAS voor noodopvang	C	F	S
13.	april	Individuele huurders die daar om verzoeken maximaal 2 maanden uitstel van huur verlenen.	C	G	G
14.	april	Zes maanden uitstel van indexering van huur voor ondernemers die onder door kabinet vast-	C	G	G

		gestelde sectoren vallen.			
15.	9-4	430 laptops geleverd aan scholen t.b.v. leerlingen uit huishoudens op sociaal minimum i.s.m. Stichting Leergeld en Dullertstichting	C	F/G	S
16.	9-4	Mogelijkheid voor evenementen om nieuwe plek op de agenda te kiezen in loop van 2020	C	F	S
17.	april	Initiatief Midden-Gelderland Werkt Door van het WSP Midden-Gelderland, om werkgevers met overcapaciteit en behoefte aan menskracht bij elkaar te brengen, ook omdat zo mensen hun baan en inkomsten kunnen behouden.	Besluit van WSP	F	G
18.	2-6	Toepassen van hardheidsclausule van Algemene wet inzake Rijksbelastingen t.a.v. leges voor de aanvullende vergunningen voor de periode 1 juni 2020 tot 1 oktober 2020 in het kader van corona, waardoor het aanslagbedrag met 100% wordt verminderd.	C	G	S
19.	2-6	Besluiten tot het –waar mogelijk- beschikbaar stellen van aanvullende terrasruimte in periode van 1 juni 2020 tot 1 oktober 2020.	C	F	S
20.	Bijlage bij raads-Brief 2 juni (deels overzicht eerdere maatregelen)	Gemeentelijke klantenservice, afdeling Economie en Bureau Zelfstandigen werken samen t.b.v. informatievoorziening.	C	F	G
21.		Regelmatig bestuurlijk overleg met diverse ondernemersorganisaties, zoals Koninklijke Horeca Nederland, Stichting Ondernemersfonds Arnhem, Verenigingen Eigenaren Centrum Arnhem, Ondernemers Kontakt Arnhem, Platform Binnenstad Arnhem.	C	F	S
22.		E-mailadres ondernemen@arnhem.nl voor vragen van ondernemers	C	F	G
23.		Idem met Arnhemse sportverenigingen, Papendal en Vitesse.	C	F	S
24.		Overleg met provincie over ‘Actieplan Economie’, voor economisch herstel en behoud van werkgelegenheid.	C	F	G
25.		Voor gastvrij en coronaproof ontvangen van bezoekers in de stad inzetten van ‘City Hosts’.	C	F	G
26.		Voor ondernemers of organisaties die vragen hebben of hulp nodig hebben bij de nieuwe fase sinds 1 juni, is een speciaal loket (‘loket	C	F	G

		1,5 meter') geopend met een multidisciplinair team.			
27.		Overleg met evenementen- en festivalorganisaties over alternatieven of later door laten gaan van evenementen. De gemeente stelt zich coulant op bij subsidies.	C	F	S
28.		Samen met Stadsmarketing Arnhem ingezet op activiteiten om de Arnhemmer een hart onder de riem te steken. Met o.a. 'Dit is Pas Arnhem' en bijbehorende 'pluim' die besteed kan worden bij lokale ondernemers.	C	F	G
29.		Samen met Arnhemse Sportfederatie een uitvraag gedaan onder sportverenigingen over de verwachte impact van de coronacrisis op de vereniging.	C	F	S
30.		Extra capaciteit ingezet om de piek aan aanvragen voor o.a. Tozo en bijstand op te vangen.	C	F	G
31.		Zelfstandig ondernemers die een krediet hebben van de gemeente geen rente in rekening gebracht over het eerste kwartaal.	C	G	G
32.		Pilot 'Geldzaken & Ondernemers' gestart, met extra aandacht voor ondernemers die door corona in de schulden zijn geraakt.	C	F	G
33.		Partners in 'Vroeg Erop Af' verzocht om mensen met betalingsachterstanden te benaderen en te attenderen op hulpmogelijkheden	C	F	G
34.		I.s.m. Rijnstad laagdrempelige budgetchecks voor mensen met inkomensdaling	C	F	G
35.	9-6	Matching bijdragen Rijk en provincie t.b.v. Musis en Stadstheater Arnhem, Luxor Live en Focus Filmtheater (i.c. bijdrage toe te kennen van respectievelijk maximaal € 211.000, € 125.000 en € 90.500)	C	G	S
36.	9-6	Gemeente heeft coronadashboard ontwikkeld	C	F	G
37.	13-10	College heeft afwegingskader opgesteld over hoe om te gaan met huurders (al dan niet indexeren, mogelijk uitstel betaling, aanvullend eventueel subsidie of anderszins steun (liquiditeitssteun en/of garantstelling)	C	F	
38.	27-10	Besluit tot inzet van middelen voor anticyclisch investeren, gemeente houdt rekening met in-	C	G	G

		vesteringen tot circa € 13,8 mln[19]			
39.	10-11	College licht toe dat er overleg is geweest met grote verhuurders (Vivare, Portaal, Volkshuisvesting, SSH& en de AVV) om huren niet te verhogen, n.a.v. op 17 juni aangenomen motie	C	F	G
40.	1-12	Aanvullende maatregelen culturele sector, o.a. gericht op amateurkunstorganisaties, Schakel025 (t.b.v. 'stroomversnellersregeling' en scholing van zzp'ers in culturele sector), Studio Omstand, Kunst op de Koffie, Expoplu en Nationale Jeugdorkesten Nederland, pilot mediafonds, Sonsbeek & State of Fashion, Posttheater en Rozet	C	G	S
41.	15-12	Collegebesluit verlenging tot 1 maart 2021 uitstel[20] van betaling OZB en rioolbelasting voor ondernemers en uitstel betaling toeristenbelasting	C	L	G

[19] Op 11 augustus 2020 heeft het college in de brief 'Nadere onderbouwing Herstelagenda' toegezonden aan de raad. Op 25 augustus heeft het college de raad geïnformeerd over de daarbij te hanteren uitgangspunten. Op 27 oktober volgt een toelichting op de wijze waarop het college de middelen wil inzetten.

[20] Toegelicht wordt dat afstel geen reële optie is, gelet op de financiële impact van een dergelijke maatregel. .

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder

Uit de hiervoor in hoofdstuk 3 geschetste gang van zaken bij het formuleren van corona-steunmaatregelen door het college van B&W, komt naar voren dat de gemeenteraad op diverse momenten een actieve rol heeft vervuld op het dossier van de corona-steunmaatregelen. Zeker in de eerste fase van de coronacrisis (zie ook paragraaf 2.2) hebben verschillende fracties uit de gemeenteraad diverse vragen gesteld aan het college, voor een deel in de vorm van vragen ex artikel 40 Reglement van Orde (i.c. als motie).

Daarnaast zijn er diverse raadsbrieven door het college toegezonden, waarbij deze zeker in de eerste maanden niet tot besluitvorming door de raad hebben geleid. De in de raadsbrieven opgenomen besluiten werden ter kennisname aangeboden aan de raad.

Een actieve discussie in de raad vond onder meer plaats op een aantal zogenoemde 'politieke avonden'. Bijvoorbeeld op 15 april en 22 april 2020, met als onderlegger de meest recente raadsbrieven 'Voortgang crisismaatregelen tegen het coronavirus' (van 18 en 26 maart en 2 en 9 april) en de meest recente raadsbrieven 'Update corona-virus' (van 4, 5, 12 en 15 maart). Op 22 april is gestemd over 9 moties over de aanpak van het coronavirus en daarop gerichte (steun)maatregelen, waarvan 4 werden aangenomen en 5 werden verworpen:

Overzicht van moties, politieke avond van 22 april 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Onderwijsachterstanden tegengaan (D66 en SP). • Corona vergroot kloof tussen arm en rijk, gemeente moet die kloof verkleinen (SP). • Scenario's voor morgen (CDA, PvdA, D66, Arnhem Centraal en DENK Verenigd Arnhem). • Red het Airborne Museum, zodat we de Slag om Arnhem met goed fatsoen kunnen blijven herdenken (SP, VVD, D66, CDA, Arnhem Centraal, GroenLinks en PvdA).	• Bezuinigen op de zorg tijdens de coronacrisis is niet verantwoord en moet stoppen (SP). • Alle ondernemers recht op ondersteuning (Arnhem Centraal). • Zicht krijgen op onze meest kwetsbare ouderen (SP). • Stoppen met de invoering van diftar (Arnhem Centraal en PVV). • Laat werknemers niet de rekening van de coronacrisis betalen (SP).

Op 24 juni is er weer een politieke avond waarop het corona-dossier geagendeerd is. Als onderlegger voor discussie zijn onder meer ingebracht:

- Perspectiefnota 2021-2024 en bijbehorend raadsvoorstel.
- Impactanalyse gevolgen coronacrisis.
- Raadsbrief 'Aanpak en scenario's coronacrisis' d.d. 19 mei 2020.
- Raadsbrief 'Arnhemse aanpak, de weg vooruit' d.d. 2 juni 2020 met bijlage 'Arnhemse aanpak maatregelen en acties coronacrisis tot nu toe'.
- Raadsbrief 'Coronadashboard' d.d. 9 juni 2020 met bijlage 'Coronadashboard'.
- Arnhems Corona-noodplan 'Investeren in een sociale toekomst' van de SP-fractie.

Op 24 juni en daarna op 1 juli wordt meningsvormend gediscussieerd in de raad over onder meer deze ingebrachte stukken.

Overzicht van moties, politieke avond van 8 juli 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Graag op tijd (CDA en D66). • Meer en beter onderbouwen (D66, CDA en VVD). • Herstelagenda cultuurmakers (GroenLinks, D66 en PvdA).	• Coronanoodplan (SP). • Een coronafonds om financiële gevolgen coronacrisis op te vangen i.p.v. 10 miljoen euro weggooien voor een facelift voor de blauwe golven (SP).

In de periode van maart 2020 tot ultimo 2020 zijn er verder 21 raadsvragen ex artikel 44 gesteld. Een groot deel van deze vragen heeft betrekking op de impact van corona op het sociale domein. Trefwoorden zijn onder andere huisuitzettingen, zorg, arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, huiselijk geweld, schuldhulpverlening, mensen met een beperking, inburgering en onderwijs:

Overzicht van raadsvragen ex artikel 44		
30-11-2020	Corona-achterstanden en voortgang inzet op brede brugklassen	12-01-2021
05-10-2020	Inburgering in en na coronatijd	10-11-2020
12-08-2020	Het bericht dat het Arnhems voetbal zware verliezen voorziet door corona-ingrepen	01-09-2020
11-08-2020	Goede ventilatie tegen corona op Arnhemse scholen	01-09-2020
08-08-2020	Capaciteit VGGM bron- en contactonderzoek en communicatie coronavirus	01-09-2020
02-07-2020	Huisuitzettingen in coronatijd	14-07-2020
25-05-2020	Corona-boetes	08-07-2020
13-05-2020	Vaccinatie tijdens corona crisis	02-06-2020
13-05-2020	Arnhemse scholen en kinderopvang in de coronacrisis	16-06-2020
08-05-2020	Corona werpt mensen met een beperking terug	02-06-2020
06-05-2020	Kleine woonzorginstellingen door corona in acute geldproblemen	27-05-2020

04-05-2020	Zorg voor zorgverleners en bewoners van verpleeghuizen tijdens de coronacrisis	27-05-2020
02-05-2020	Corona en horeca	09-06-2020
28-04-2020	Integrale schuldhulpverlening en bewindvoering als gevolg van coronacrisis	27-05-2020
20-04-2020	Gratis parkeren zolang corona maatregelen van kracht zijn	19-05-2020
16-04-2020	Corona impact op gebedshuizen	13-05-2020
08-04-2020	Zorgen over toename huislijk geweld door coronacrisis	19-05-2020
25-03-2020	Het bericht dat Werkbedrijf Scalabor open blijft ondanks de coronacrisis	07-04-2020
25-03-2020	Zorg voor onze zorg tijdens coronacrisis	21-04-2020
24-03-2020	Geen huisuitzettingen tijdens de coronacrisis	16-04-2020
16-03-2020	Arnhemse inwoners niet de dupe van Corona	24-03-2020

De gestelde vragen worden in de regel binnen een maand beantwoord door het college.

De actieve rol van de gemeenteraad blijkt ook uit de navolgend weergegeven eerste respons van raadsfracties naar aanleiding van de voor het voorliggende onderzoek voorgelegde vragen.

4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid

Als onderdeel van het onderzoek zijn in november 2020 aan alle raadsfracties in Arnhem enkele vragen voorgelegd, met als bedoeling in beeld te brengen hoe raadsfracties oordelen over de door de gemeente genomen maatregelen, over de informatie vanuit het college van B&W en hoe de raad bij besluitvorming betrokken is en waar men terugkijkend tevreden over is en waarover minder tevreden.

De precieze formulering van de aan de raadsfracties voorgelegde fracties luidt als volgt:

a. Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
b. Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
c. Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?

Navolgend een **bloemlezing** van de ontvangen respons, met als eerste een beeld van de mate waarin fracties zelf initiatieven hebben ondernomen:

Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?

De meeste fracties geven aan dat zij inderdaad zelf initiatieven hebben genomen. Een aantal reacties ter illustratie:
• Dit hangt af van wat onder steunmaatregelen wordt bedacht. Onze fractie heeft een aantal initiatieven genomen, zoals:
  ➢ Motie 20M187; geef maatschappelijke beroepen voorrang bij corona-test. Deze is aangenomen. Vlak erna is er landelijk ook het initiatief genomen om dit te doen en inmiddels is het operationeel.
  ➢ Motie 20M167; herstelagenda cultuurmakers. Deze is aangenomen en verwerkt in de begroting, maar ook in toekomstige maatregelen.
  ➢ Motie 20M169; stadsdistributie duurzaam de stad in. Deze is aangenomen, en deels geschreven naar aanleiding van de coronacrisis/noodzaak voor minder drukte in de stad. Deze moet nog afgehandeld worden.
  ➢ Motie 20M165; waar nodig nu al beginnen. Deze dienden we als tweede in en is aangenomen. Met als resultaat dat sommige steunmaatregelen uit de Herstelagenda eerder zijn ingezet.
• We hebben direct op 15 maart, middels art 44 vragen, het verzoek aan het college gedaan om de lokale belastingen voor ondernemers op te schorten en de ondernemers proactief te informeren en te begeleiden over de noodmaatregelen. Het college heeft gehoor gegeven aan dit verzoek. Ondernemers kregen uitstel tot juli 2020 en kunnen vervolgens in termijnen betalen als dat nodig is. Verder is een ondernemersloket geopend waar ondernemers terecht kunnen met al hun vragen.
• Tijdens het Corona debat heeft onze fractie de oproep aan het college gedaan om alle creativiteit te benutten om te kijken wat we als gemeente nu en de komende tijd kunnen doen, en dan niet alleen de korte maar ook de lange termijn. Ook hebben we aangedrongen op regelmatige uitgebreide informatie over de gevolgen van de coronacrisis in de stad. Het college is met een goede herstelagenda gekomen en houdt ons goed op de hoogte door middel van het Corona Dashboard.
• Onze fractie heeft in debatten aandacht gevraagd voor de wijze waarop de ondersteuningsmaatregelen in Arnhem geregeld worden.
• Daarnaast over het verlies aan banen, gevolgen voor schulden en de impact op de zorg.
• In het debat over de herstelagenda hebben we een motie ingediend over de ondersteuning voor sportverenigingen, cultuurinstellingen en andere instellingen (motie ‘Is uitstel ook afstel’ van 2 september 2020). Het college gevraagd voor een plan van aanpak. We verlenen nu veel uitstel. Maar uitstel betekent ook dat het een keer terugbetaald moet worden. Wat betekent dit. Hier moeten we op voorhand over nadenken.
• Daarnaast gevraagd of naast steun van het Rijk ook nadere steun nodig is. Wij hebben tevens een motie ingediend om bij Rijk en VNG aan te dringen op haalbare en eerlijke eisen voor controle op Tozo- en NOW-gelden, om te voorkomen dat ondernemers achteraf benadeeld worden door tussentijds verandering van de spelregels.
• Onze fractie heeft via schriftelijk vragen en reguliere input actief bijgedragen aan de

mogelijkheid voor de horeca voor ruimere terrassen in de buitenruimte.
- Onze fractie heeft schriftelijke vragen gesteld over de komende TK-verkiezingen in maart 2021. Met name het gezondheidsrisico speelt hierbij een rol. Er was een stembureau in het ziekenhuis (al afgevallen inmiddels), in verzorgingshuizen, et cetera. Locaties waar veel oudere/kwetsbare inwoners wonen. Aanvullend zijn veel vrijwilligers/leden van het stembureau 60+. Deze groep heeft ook extra risico in een stemlokaal, waar op de verkiezingsdag vele honderden inwoners komen stemmen. Het CDA heeft onder andere voorgesteld studenten in te zetten. Dit omdat ook het aantal leden van stembureaus groter moet zijn dan in het verleden. B&W heeft deze vragen actief opgepakt (ook landelijk verplicht), maar onze vragen liepen ongeveer een maand voor op de landelijke spoedwet.
- Vanuit de gemeenteraad zijn diverse moties en amendementen ingediend rondom met name ook de 'gevolgen vanuit de corona'. Zowel bij de Begroting, maar ook in de discussie bij het jeugdbeleid als de armoedeagenda. Onze fractie heeft stevig gepleit voor duidelijke(re) monitoring. Zodat we kunnen volgen hoe de stad zich ontwikkelt. Wordt bijvoorbeeld in het sociaal domein wel aan gewerkt. Maar staat ook nog deels in de kinderschoenen (was zwak georganiseerd).
- Onze fractie heeft vragen gesteld m.b.t. kleine ondernemers die qua regels tussen wal en het schip vielen en dus geen recht hadden op regelingen vanuit het rijk. College wilde hier niets extra's voor doen.

Enkele fracties geven daarentegen aan geen initiatieven te hebben ondernomen op dit vlak:
- Nee, t.a.v. corona hebben we een motie ingediend om ons als Arnhem tegen de ondemocratische spoedwet uit te spreken. De steunmaatregelen laten we over aan partijen die ze nodig hebben gemaakt.
- Nee, onze fractie heeft geen initiatieven genomen op dit vlak.

Fracties geven ook diverse voorbeelden van maatschappelijke instellingen, ondernemingen en inwoners die contact zochten vanwege corona:

Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
• Ja, diverse. Bijvoorbeeld in het begin over de aanvraag van Tozo-regelingen. Of door inwoners die zorgen hadden over steun vanuit de overheid. • Ja, vooral met vragen over de steunmaatregelen van de gemeente. Die vragen hebben we beantwoord of doorgegeven aan het ondernemersloket. • Ja, ik ben benaderd door zzp'ers met de vraag of er recht op compensatie was. Dit was overigens niet het geval. • Onze fractie is benaderd door de zorginstellingen, verpleeginstellingen, bewoners, sportverenigingen, cultuurinstellingen • Vooral horeca laat ons blijken het heel zwaar te hebben.

- Maar ook zzp'ers met bedrijf aan huis staan in de kou. Soms moeten ze het doen met 1 kleine uitkering op bijstandsniveau. Als de partner werkt krijgt men niets omdat men boven dat niveau uit komt. Dat vinden wij onrechtvaardig. Niemand kan iets aan de situatie doen.
- Ja.
- Zelf wel mails ontvangen en nieuwsbrieven vanuit de vakorganisaties (horeca/MKB/VNO-NCW). Mijn indruk is dat veel ondernemers vanuit de landelijke regelingen (Tozo bijvoorbeeld) wel direct met de gemeente contact opnemen. Daar moeten ze ook zijn. Via fracties kunnen ze ten aanzien van financiële ondersteuning niet direct bij raadsleden zijn. Is nogal landelijk beleid.
- Gemeentelijk beleid zoals de terrassen buiten zijn lokaal wel opgepakt

Tot slot is er een eerste beeld van de tevredenheid over de inhoudelijke vulling van het pakket en de betrokkenheid bij de besluitvorming over maatregelen:

Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?
• We zijn met raadsinformatiebrieven zeer goed op de hoogte gehouden. Door het gebrek aan vergaderingen in de eerste lockdown was er echter weinig debat over. Dit had ook te maken met het feit dat het ons allemaal overrompelde. Betrokkenheid van raad bij besluitvorming over de Herstelagenda was goed. • Ja, Wij zijn tevreden over het snelle handelen van het college en over het lef dat het getoond heeft door een herstelagenda te presenteren met een investeringsagenda van 19 miljoen euro. Met name de anticyclische investeringen in de stad zijn wij erg blij mee. College heeft haar rol pro-actief opgepakt daar waar het gaat om implementeren landelijke regelingen, verruimen terrassen en maatwerk bieden zodat ondernemers zoveel mogelijk door konden. • Waar we wel nog zorgen over hebben is de lange(re) termijn. Het is belangrijk dat die ook goed op het netvlies blijft. Bijvoorbeeld door inspanningen te plegen om maakindustrie naar de regio te halen, zodat we(als land) op de lange termijn minder afhankelijk zijn van andere landen/werelddelen.. • Het is goed om de culturele sector in deze tijd overeind te houden. • Verder denk ik dat het opheffen van de meeste maatregelen meer zou helpen. Het subsidiëren van terrasverwarming/-uitbreiden van de terrasmogelijkheden in de winter is ronduit absurd. • In het begin was het lastig omdat alles snel ging. De raad leek vooral achteraf geïnformeerd te worden. Daarnaast was de impact niet duidelijk en de wijze waarop het college hiermee aan de slag wilde. • Gelukkig hebben we enkele goede debatten gehad. Is er een dashboard gekomen, waardoor we up to date inzicht hebben in de impact van Corona. • De raad krijgt ook regelmatig raadsbrieven over de maatregelen, zowel lokaal als lande-

lijk.
- De herstelagenda was een goed debat. Hierbij niet alleen gekeken naar de directe impact, maar ook gekozen voor investeren in de stad en daarmee het perspectief bieden aan de stad.
- Omdat het landelijke regelingen zijn, en het college niet echt iets lokaal wil doen, missen wij steun voor bovengenoemde groepen. Wat dat betreft zijn wij niet echt bij het beleid betrokken, omdat het uitvoering betrof van landelijke regelingen.
- Nee.
- Ik denk dat Arnhem doet wat het kan en pro-actief naar inwoners en ondernemers handelt. Veel gaat natuurlijk langs mij/onze fractie heen. Dit betreft dagelijkse uitvoering binnen de teams EZ, Werk en Inkomen, jeugdhulp. Het Corona dashboard wat de gemeente heeft ontwikkeld vind ik zelf als raadslid erg informatief en helpend.

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen zijn bij te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

"Ik leef in volstrekte onzekerheid"

Circa anderhalve maand na het begin van de coronacrisis, op 29 april 2020, verwoordt de wethouder Financiën van de gemeente Arnhem dat het college van B&W de financiële gevolgen nog niet goed kan overzien[21]:

- "Komen we in een zwart economisch scenario of zullen we ons redelijk staande houden? Ik vind dat moeilijk te bepalen."
- "… Ik leef in volstrekte onzekerheid. Dit is een crisis die ik nog nooit heb meegemaakt. De impact is zo onzeker."

Hij doet deze uitspraken op het moment dat de jaarlijkse Perspectiefnota wordt voorbereid en ter vaststelling wordt voorgelegd aan de gemeenteraad.

Per motie gevraagd om scenario's

Op 29 april wordt ook unaniem een motie aangenomen door de gemeenteraad, gericht op het bevorderen van het inzicht in de (mogelijke) financiële consequenties van de coronacrisis voor de gemeente[22]. De motie luidt als volgt:

- "De raad, gehoord de beraadslaging,
  constaterende dat
  - Er door de coronacrisis een forse recessie te verwachten valt;
  - Deze recessie ook in Arnhem effecten zal hebben en de raad tijdig een discussie wil kunnen voeren over de gevolgen van deze crisis;
  - De gemeenteraad van Arnhem graag stuurinformatie wil, om tot goede en gedegen besluitvorming hierover te komen;
  - De gemeenteraad tijdig wil beschikken over informatie, zodat zij de juiste keuzes kan voorbereiden in bijvoorbeeld de Perspectiefnota en de Meerjarenprogramma-begroting (MJPB).A

  overwegende dat
  - Het college heeft aangegeven met een financieel (corona) team wekelijks te over-

[21] Omroep Gelderland, *Arnhem tast financieel nog in het duister door corona*, 29 april 2020. .

[22] Motie 'Scenario's voor morgen', d.d. 2 april 2020, nummer 20M68, zaaknummer 465781. .

leggen over de (effecten van) genomen maatregelen en de financiën;
- Het college bij beantwoording op 22 april 2020 heeft aangegeven geen scenario's te hebben ontwikkeld, omdat de effecten van de crisis (de recessie) moeilijk in te schatten valt;
- Het college in berichtgeving naar aanleiding van de Jaarrekening heeft aangegeven dat er op dit moment al 66 risico's in beeld zijn gebracht naar aanleiding van de crisis;

verzoekt het college
- Om zo snel mogelijk met scenario's te komen naar de raad naar aanleiding van de in beeld gebrachte risico's;
- Deze scenario's bij voorkeur tijdens het proces van de Perspectiefnota aan de raad te presenteren, zodat dit meegenomen kan worden in de besluitvorming;
- Indien dit niet mogelijk is, een proces aan de raad voor te leggen, waarin het college aangeeft hoe voor de zomer de risico's en de op basis daarvan opgestelde scenario's ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd, zodat de gemeenteraad het perspectief tijdig kan bijstellen indien dit noodzakelijk is;
- In ieder geval voor de zomer en in september een update te geven van de risico's en de scenario's hier op aan te passen".

Perspectiefnota 2021-20241

De portefeuillehouder Financiën geeft in een interview aan Omroep Gelderland d.d. 29 april 2020 aan dat in de Perspectiefnota de financiën voor de komende jaren zijn doorgerekend en dat relatief kleine plussen en minnen zichtbaar zijn ten opzichte van de begroting. Hij ligt echter toe dat dit "zonder alle corona-ellende is". Het profiel waarop gebaseerd wordt of Arnhem voldoende bestand is tegen financiële risico's, is van eind 2019 en daarmee achterhaald. Corona heeft het financiële risicoprofiel van de stad immers tamelijk opgeschud. De portefeuillehouder geeft aan dat de gemeente bezig is met een zogenoemde 'impact analyse'. Zelfs als hij ervan uitgaat dat de contactbeperkende maatregelen niet langer duren dan tot half juni, ontstaat er al een tegenvaller voor de gemeente van ten minste € 15 miljoen voor het jaar 2020 vanwege onder andere extra uitkeringen, grotere zorgvraag, minder parkeerinkomsten en afnemende bouwvergunningen. Aangegeven is dat de lijst met posten waarvan de financiële gevolgen nog niet bekend zijn groot is en in dit bedrag nog niet zijn meegenomen. De portefeuillehouder geeft aan dat, om inzicht te genereren in de financiële gevolgen van corona, en grip te krijgen op de financiële consequenties, een ambtelijk 'corona finance team' is ingesteld.

Tijdlijn

Ten aanzien van de verkenning en waardering van de financiële risico's van corona voor de gemeente Arnhem zijn met name de volgende documenten van belang:
- Perspectiefnota 2021-2024 (eind april aan de raad toegezonden) met vanaf pagina 18 een toelichting op de inschattingen van de corona-effecten.
- Eerste 'financiële impact-analyse gevolgen corona-crisis', die als bijlage gevoegd is bij de Perspectiefnota 2021-2024.
- Raadsbrief 'Aanpak en scenario's coronacrisis' van 19 mei 2020.

- Aanbieden aan gemeenteraad van raadsvoorstel ‘Arnhemse Herstelagenda coronacrisis’ op 7 juli 2020.
- Actualisatie van de financiële impactanalyse in juli/augustus 2020.
- Raadsbrief bij deze actualisatie, ‘Update ontwikkelingen in aanloop naar de Begroting 2021-2024’ van 18 augustus 2020.
- Raadsbrief Actualisatie financiële impactanalyse corona en septembercirculaire in oktober 2020.
- Bijlage met financiële impactanalyse bij deze brief.

Financiële impactanalyses

Op basis van door de ambtelijke organisatie ten behoeve van het voorliggende onderzoek verstrekte informatie, kan worden gesteld dat de gemeente Arnhem de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente heeft verkend door middel van ‘financiële impactanalyses gevolgen corona-crisis’. Bij de Perspectiefnota 2021-2024, die eind april 2020 is aangeboden aan de raad, is in de bijlage een eerste uitwerking van deze financiële impactanalyse opgenomen. In de financiële impactanalyse wordt inzicht gegeven in de verwachte impact op de lopende begroting voor 2020 en de begroting voor 2021. Als er onvoldoende zekerheid is of de impact zich voor zal doen, is een risico opgenomen in het gemeentelijk risicoprofiel. Na de Perspectiefnota zijn er nog twee raadsbrieven verschenen waarin de impact en de stand van zaken met betrekking tot de relevante risico’s zijn weergegeven. Deze informatie is gecomprimeerd verwerkt in het corona-dashboard van de gemeente Arnhem.

Het college van B&W heeft mede naar aanleiding van de motie van 29 april 2020 ingezet op de ontwikkeling van een corona-dashboard. Dit dashboard wordt op 24 juni gepresenteerd.

Raadsbrief 19 mei 2020

Op 19 mei 2020 stuurt het college een raadsbrief met als onderwerp ‘Aanpak en scenario’s coronacrisis’ en een uiteenzetting op de volgende aspecten:

- Crisisbeheersing corona.
- Financiële impact corona.
- Beleidsmatige impact corona.
- Begroting 2021-2024.

Ten aanzien van de financiële impact wordt aangegeven dat er een eerste impactanalyse is, dat wordt gewerkt aan een monitor/dashboard en dat de afgelopen maanden is besteed aan het verkrijgen van inzichten op de risico’s die de stad loopt. De komende periode wordt extra aandacht gegeven aan de wijze waarop de gemeente Arnhem de extra gemaakte kosten en de gederfde inkomsten kan dekken. Aangegeven wordt dat de gemeente in nauw overleg is met zowel Rijk als provincie Gelderland maar dat “ook voor hen geldt dat op dit moment nog geen toezeggingen gedaan kunnen worden” en dat er door beide bestuurslagen “op dagelijkse basis nieuwe beleidsregels worden uitgeschreven die impact hebben op de gemeente en onze inwoners”.

BEA

Top-5-effecten financiële impact

Op 7 juli wordt de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis aangeboden aan de gemeent raad. De agenda bevat een toelichting op het CPB-scenario waarop Arnhem zich baseert bij het opstellen van prognoses en inschatten van effecten. De 'harde' nadelige effecten, die tot een overschrijding van de begroting leiden, zijn op dat moment ingeschat op € 11,3 miljoen voor het jaar 2020.
Er wordt een 'top vijf' benoemd van corona-gerelateerde effecten met de grootste financiele impact op de uitgaven voor 2020:

1. Terugloop van parkeerinkomsten.
2. Grote zorgvraag na de crisis.
3. Extra locatie voor maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona.
4. Aanpassingen in bedrijfsvoering/ICT.
5. Extra activiteiten op het terrein van afvalinzameling (inclusief bedrijfsafval).

Bij het opstellen van de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis verwacht het college dat de gemeente Arnhem van het Rijk circa € 9 miljoen zal ontvangen als compensatie. Dit betekent dat de gemeente rekening houdt met een tekort op de coronamaatregelen van zeker € 2,3 miljoen (de te ontvangen € 9 miljoen compensatie minus in ieder geval de 'harde' nadelige effecten op de begroting van € 11,3 miljoen).

Raadsbrief 18 augustus 2020

De risico-inventarisaties van de gemeente in de vorm van een financiële impactanalyse en de toelichting van de verwachte impact op de gemeente sluiten aan bij door het Centraal Planbureau opgestelde scenario's. In de raadsbrief 'Update ontwikkelingen in aanloop naar de Begroting 2021-2024' van 18 augustus 2020 is aangegeven dat de totale impact inmiddels wordt ingeschat op € 12,1 miljoen voor het jaar 2020.

De gemeente Arnhem sluit bij het inschatten van risico's aan bij door het Centraal Planbureau (CPB) opgestelde ramingen. De Herstelagenda van de gemeente Arnhem sluit aan bij de basisraming van het CPB van 16 juni 2020. In de raadsbrief met een financiële update van 18 augustus 2020 wordt aangegeven dat het CPB zijn scenario's heeft geactualiseerd. De CPB-scenario's gaan uit van drie mogelijke ontwikkelingen:

- Beperkende maatregelen gedurende 3 maanden.
- Beperkende maatregelen gedurende 6 maanden.
- Beperkende maatregelen gedurende 12 maanden.

Arnhem is vanaf het begin van de crisis uitgegaan van het middenscenario van het CPB. Op basis van dat scenario, en met gebruik van door andere steden gebruikte kengetallen en landelijke rekenregels, is onder meer een doorrekening gemaakt van het negatieve effect van corona op de bijstandsontwikkeling. De gemeente Arnhem voorziet dan medio 2018 een toename van het bijstandsbestand met 270 uitkeringsgerechtigden in 2020 en 300 in 2021.

Actualisatie 13 oktober 2020

Op 13 oktober 2020 stuurt het college de raadsbrief 'Actualisatie impactanalyse corona en effecten septembercirculaire 2020' naar de raad. De raadsbrief bevat een nieuwe raming van de extra kosten en extra gederfde inkomsten vanwege corona. Deze komen samen uit op circa € 12 miljoen, wat aansluit op de eerdere raming van 7 juli 2020. Er zijn wel veranderingen opgetreden in de verwachte financiële effecten van corona. Aan de ene kant wordt geconstateerd dat de eerder verwachte grotere zorgvraag (waarvoor € 1,7 miljoen was ingeschat) zich niet voor lijkt te doen in 2020. Tegenover deze en andere meevallers staan ook tegenvallers, waarbij met name van belang zijn de verwachte omzetderving van sociaal werkvoorzieningsbedrijf Scalabor (€ 778.000 nadeel) en extra kosten vanwege het grotere aanbod aan afval dat ingezameld en verwerkt moet worden (€ 700.000 nadeel).

Compensatie door Rijk dekt meeste kosten

In de raadsbrief stelt het college vast dat er ten opzichte van de eerdere raming van 7 juli een meevaller is wat betreft compensatie van het rijk. Deze is opgelopen van € 9 miljoen naar € 10,5 miljoen. Het college concludeert dat de totale compensatie daarmee het overgrote deel van de nadelige effecten (€ 12 miljoen) in de exploitatie opvangt.

Door de ambtelijke organisatie is voor het voorliggende onderzoek toegelicht dat de belangrijkste vorm van risicobeheersing bestond uit het voortdurend monitoren van zowel de financiële impact, en risico's, op de begroting als de door het Rijk en de provincie Gelderland toegezegde compensatie. In de financiële impactanalyses is telkens de conclusie getrokken dat beide grotendeels in lijn liggen en dat er dus geen fors financieel nadeel zal ontstaan.

Voor de gewenste intensiveringen in de Herstelagenda en het anticyclisch investeren, zoals opgenomen in de Begroting 2021, is ruimte gevonden binnen het totale meerjarige financiële beeld. De actualisatie van de bestemmingsreserves heeft daaraan bijgedragen.

Motie raad over anticyclisch sparen

Door de raad is op 11 november 2020 bij motie aandacht gevraagd voor het weer herstellen van de financiële positie van de gemeente na de coronacrisis (de motie is aangenomen met 34 stemmen voor en 3 tegen). Aangegeven wordt dat anticyclisch investeren ook vraagt om anticyclisch sparen. De motie luidt als volgt:

"We weten dat:
- Arnhem de reserves maximaal benut om extra te investeren tijdens de coronacrisis.
- Een deel van deze investeringen zichzelf zeker niet in de gemeentebegroting terugverdient.
- De financiële positie van de gemeente er daardoor niet goed uitziet en we een volgende crisis niet zomaar aan kunnen.
- Het college wel spreekt van 'anticyclisch investeren', maar nog geen onderbouwde doorzichten geeft hoe na het investeren de reserves weer worden opgebouwd.

We weten dat:

- Anticyclisch investeren ook vraagt om anticyclisch sparen als de situatie gunstiger is.

Daarom vraag de gemeenteraad aan het college om:

- Zich tot doel te stellen dat na de coronacrisis de reserves weer worden opgebouwd tot een niveau waarbij deze een nieuwe grote crisis aankunnen en dan opnieuw ruimte bieden voor anticyclisch investeren als dat nodig mocht zijn.
- Bij het proces rondom het in samenhang bekijken van solvabiliteit, schuldquote en weerstandsvermogen (naar aanleiding van motie 20M209g) ook te betrekken hoe de reserves na de coronacrisis weer worden opgebouwd.
- Bij de komende perspectiefnota de raad inzicht te geven welke verbeteringen in de financiële positie er naar aanleiding van de tussenstand in dat proces verwacht kunnen worden voor de komende jaren, eventueel in de vorm van een aantal mogelijke scenario's."

Geen beleidsscenario's

De gemeente Arnhem past scenario-analyse toe in de zin dat zij haar inschattingen van de financiële impact van corona mede baseert op CPB-scenario's en daarbij uitging van de 'middenvariant'. De gemeente Arnhem heeft geen beleidsscenario's opgesteld wat betreft de aanpak van corona of het formuleren van corona-steunmaatregelen. Het college heeft de raad geen alternatieven voorgelegd op dat vlak.

Groot gewicht gehecht aan financiën

De unaniem door de raad aangenomen motie om inzicht te genereren in de financiële consequenties van corona, het opstellen daarna door het college van een corona dashboard en de inrichting binnen de gemeentelijke organisatie van een 'corona finance team' onderstrepen het grote gewicht dat betrokkenen hechten aan (inzicht in en beheersing van) financiële risico's van de coronacrisis.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

In de raadsbrief d.d. 19 mei 2020 wordt ook ingegaan op de beleidsmatige impact van de coronacrisis, naast de financiële impact. Aandachtspunten zijn onder meer:

- De effecten van de coronacrisis (en in het verlengde daarvan de anderhalve metereconomie) op de beleidsmatige opgaven van de stad.
- De vraag op welke wijze de negatieve effecten op onder meer de economie, cultuur en welzijn kunnen worden opgevangen (beleidsinterventies).
- De focus ligt op het in beeld brengen van wat er nodig is op de termijn van 3 maanden, 6 maanden respectievelijk een jaar.

Inhoudelijk ligt de focus op twee "urgente impactthema's":

- Sociaalmaatschappelijk ('welzijn', breed opgevat).
- Sociaaleconomisch, gericht op economie, werk en inkomen(sondersteuning).

De twee thema's klinken ook door in het overzicht van door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen (zie paragraaf 3.1) en in de lijst met overige door de gemeente ge-

nomen maatregelen (zie bijlage I).

Vanuit de overtuiging dat het herstel van de coronacrisis tot herschikking van middelen zal moeten leiden en het stellen van vernieuwde prioriteiten, onderzoekt de gemeente ook de ruimte binnen de bestaande middelen: Kan de gemeente de geplande beleidsvoornemens of uitvoeringsopgaven uitstellen waardoor er financiële ruimte ontstaat? Tegelijkertijd kijkt de gemeente naar mogelijkheden vanuit de rol van de gemeente om investeringen naar voren te halen en daarmee de werkgelegenheid en de economie te kunnen stimuleren.

Het gewicht dat wordt toegekend door de gemeente Arnhem aan de beleidsmatige interventies gericht op (beperken van de negatieve gevolgen van) de coronacrisis komt tot uiting in het tweede ambtelijke team die is ingericht, namelijk het ABC-team.

Het college van B&W heeft op 13 oktober een raadsbrief getiteld 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' toegezonden aan de raad[23]. De directe aanleiding voor dit afwegingskader is dat de gemeenteraad in een motie van 2 september 2020 aandacht heeft gevraagd voor de gevolgen van uitstel van betaling voor gesubsidieerde instellingen in Arnhem. Als op uitstel geen afstel volgt, kan alsnog een groot deel van deze instellingen in de (financiële) problemen komen als zij uitgestelde huren of gemeentelijke belastingen alsnog moeten betalen. Met het afwegingskader beoogt het college:

- Actief in gesprek te gaan en te blijven met verenigingen en organisaties in de stad.
- Een concreet plan te maken met verenigingen en organisaties waarin in ieder geval (niet uitsluitend) wordt opgenomen een inventarisatie van verenigingen en organisaties die ondanks eventuele steun van Rijk of provincie als gevolg van corona in financiële problemen komen.
- Bij de raad te onderbouwen hoe het college wenst om te gaan met uitstel of compensatie van betalingen, "waarbij het voortbestaan van organisaties en verenigingen voorop staat" en daarbij inzichtelijk maakt voor welke organisaties en verenigingen afstel van huurbetalingen aan of andere ondersteuning van de gemeente op basis van maatwerk noodzakelijk is.
- De mogelijkheden en noodzakelijke ondersteuning van genoemde verenigingen en organisaties en de financiële vertaling daarvan aan te bieden aan de raad.

Het college stelt in de bijbehorende collegenota dat "het afwegingskader leidt tot een evenwichtige afweging voor de inzet van lokale steun tijdens de coronacrisis. "We hanteren dit kader om de steunmaatregelen vorm te geven en te toetsen aan de hand van uitgangspunten."

Met het afwegingskader wordt de raad geïnformeerd over en betrokken bij door het college

[23] Gemeente Arnhem, raadsbrief met onderwerp '*Arnhems afwegingskader corona 2020-2021*', 13 oktober 2020 (zaaknummer 487605).

te maken afwegingen ten aanzien van al dan niet gesubsidieerde verenigingen en organisaties. Het afwegingskader ziet niet op de bredere afweging die gemaakt kan of moet worden tussen, bijvoorbeeld, het ondersteunen van verenigingen en organisaties enerzijds versus het ondersteunen van andere door de coronacrisis getroffen doelgroepen (bijvoorbeeld ondernemers die omzet hebben verloren of inwoners met uiteenlopende problematieken).

Ten aanzien van ondernemers (en in mindere mate gesubsidieerde maatschappelijke instellingen) die toch in de problemen komen, wordt in de collegenota opgemerkt dat van belang is dat de financiële problematiek van de betreffende ondernemer of instelling wordt beoordeeld voorafgaand aan de toekenning van eventueel door de gemeente te leveren maatwerk. Aangegeven wordt dat de ambtelijke organisatie voor deze beoordeling "te beperkt is toegerust" en dat maatwerk vraagt om beoordelingsvermogen. De gemeente Arnhem kiest er daarom voor om indien mogelijk externe partijen een rol te geven bij de benodigde toetsing. Dit betreft:

- Praktische Zaken wat betreft welzijnsorganisaties.
- Het Sportbedrijf bij sportsubsidies (voor partijen die bij de gemeente huren).
- Bureau zelfstandigen bij aanvragen van ondernemers.

In de collegenota[24] wordt opgemerkt dat "het afwegingskader in alle gevallen en voor alle domeinen het kader is, ook in verband met de rechtmatigheidseisen die aan subsidieverlening worden gesteld."

De raadsbrief met het afwegingskader bevat onder meer de volgende uitgangspunten voor al dan niet steunen van verenigingen, instellingen of bedrijven en de vorm waarin dit dan het beste kan worden gegoten:

- Het college heeft gekozen voor een aantal generieke maatregelen en het opstellen van een afwegingskader voor het toepassen van aanvullend eventueel benodigd maatwerk.
- De gemeente heeft verder een inventarisatie gepleegd van risico's die veel Arnhemse organisaties lopen vanwege de coronacrisis, waardoor zij mogelijk hun maatschappelijke bijdrage op het gebied van de zorg, een sterke samenleving en een sterke economie niet meer kunnen leveren. De mate waarin betrokkenen risico lopen is van belang bij het bepalen van de eventuele wenselijkheid van steun door de gemeente.
- De gemeente geeft aan dat aanvullend op toegekend uitstel van betaling van huur of gemeentelijke belasting onder voorwaarden (gedeeltelijk) kwijtschelding mogelijk is indien zonder deze (gedeeltelijke) kwijtschelding het voortbestaan van organisaties in gevaar kan komen en/of sprake zal zijn van een faillissement waarbij naast maatschappelijke effecten de gemeente ook financiële verliezen van oninbare huren moet dragen en met leegstand te maken krijgt.

[24] Collegenota d.d. 13 oktober 2020, onderwerp '*Arnhems afwegingskader corona 2020-2021*' (zaaknummer 487605).

- Voordat de gemeente steun verleent, moet de betreffende vereniging, instelling of bedrijf eerst een beroep hebben gedaan op de rijksregelingen. “Het college ziet deze regelingen als ‘voorliggend’”.
- De gemeente hanteert als basishouding verder dat de gemeente wel coulant wil zijn maar bij subsidiepartners ook kijkt naar eventuele alternatieve inzet (bijvoorbeeld heeft een aantal organisaties zich ingezet voor de noodopvang op scholen).

Op deze manier hoopt het college te borgen dat de in te zetten middelen effectief en doelmatig worden ingezet en dat een en ander recht doet aan “wat wij maatschappelijk en sociaaleconomisch van groot belang vinden”.

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen

De gemeente heeft niet alleen corona-steunmaatregelen genomen, om de negatieve effecten van corona op de inkomsten van zzp'ers, andere ondernemers, bedrijven, instellingen en burgers te beperken, maar ook andere corona-maatregelen. Deze zijn bijvoorbeeld gericht op welzijn, zorg, onderwijs en kinderopvang:

Legenda:
RB Raadsbrief of bijlage bij raadsbrief
CB Gepubliceerde collegebesluiten

nr	Datum		**Bron**
1.	18-3	Lokale richtlijn opgesteld (bovenop landelijk beleid) voor gezinnen waar thuis problemen spelen en professionals zich ernstig zorgen maken om het kind. In die gevallen wordt ook opvang geboden, door de kinderopvang of het primair onderwijs.	RB
2.	26-3	Inrichten website 'www.voorelkaarinarnhem.nl' i.s.m. zorginstellingen	RB
3.	26-3	In samenwerking met zorgaanbieders bekijken hoe zorg en aanbod zo goed mogelijk door kunnen. Per cliënt wordt bekeken of er noodzaak is om alternatieve diensten te bieden.	RB
4.	2-4	Het college van B&W gaat in samenwerking met Stichting Leergeld over tot aanschaf van een aantal laptops voor kinderen in arme gezinnen. Hiermee wil het college voorkomen dat leer- en ontwikkelachterstanden onnodig hoog oplopen.	RB
5.	2-4	Huisuitzettingen: Het college geeft aan dat tijdens de crisisperiode geen huisuitzettingen plaatsvinden. De Arnhemse corporaties hebben dat afgesproken en nu heeft ook de Rijksoverheid heeft afspraken gemaakt met Aedes (waar de Arnhemse corporaties lid van zijn), IVBN (beleggers	RB
6.	2-4	Extra inzet op oplopende aantal jongeren dat zich meldt voor uitkering. In lijn met landelijke afspraken tussen minister en gemeenten wordt zoektijd van vier weken (om zelf werk te vinden of vervolg van school/opleiding) niet gehanteerd bij toekenning van uitkering.	RB
7.	2-4	Met jeugdwerkers, handhaving en politie direct klaar staan voor inzet op overlast van jongeren.	RB
8.		Sociale wijkteams bereikbaar houden vanuit huis.	RB
9.		Extra coronaproof opvangvoorzieningen voor daklozen mogelijk maken.	RB
10.		Voor straatprostituees met verslavingsproblematiek extra aandacht en ondersteuning na de sluiting van de zorgzone.	RB
11.		Afspraken gemaakt met jeugdzorgaanbieders, onderwijs, kinderopvang, sociale wijkteams, jeugdbescherming en Veilig Thuis om kwetsbare kinderen te beschermen.	RB
12.		Extra aandacht voor kwetsbare gezinnen met coronaklachten. Als ouders niet meer voor hun kinderen kunnen zorgen, wordt opvang geregeld.	RB

13.		Extra aandacht voor mantelzorgers.	RB
14.		Doelgroepenvervoer aangepast naar 1,5 meter afstand.	RB
15.		Sneller besluiten over zorgaanvragen als deze corona-gerelateerd zijn.	RB
16.		Aanbieders van dagbesteding verzocht na te denken over hoe dagbesteding coronaproof kan worden hervat.	RB
17.		Bijzondere aandacht voor inwoners met een beperking.	RB
18.		Arnhemse Aanpak Onderwijs, initiatief van gemeente i.s.m. Schoolbesturen PO, voorschoolse VVE-organisaties en PAS (zie raadsbrief 7 juli 2020)	RB
19.	2-6	Inventarisatie van aantallen kinderen die naar school, kinderopvang en buitenschoolse opvang komen omdat hun ouders werkzaam zijn in de vitale sectoren, of kinderen in een kwetsbare gezinssituatie.	RB
20.	2-6	Regelen noodopvang bij kinderopvang en scholen voor kinderen van ouders die normaal gesproken geen gebruik maken van opvang, ook voor kinderen die in een kwetsbare gezinssituatie zijn gekomen. Er is 24-uurs noodopvang gekomen, en ook in de meivakantie en op andere vrije dagen is noodopvang geregeld.	RB
21.	2-6	Inrichten van een centraal vraagpunt: noodopvangkinderen@arnhem.nl. Hier komen alle vragen, aanvragen en informatie over noodopvang binnen.	RB
22.	2-6	Inventarisatie welke leerlingen 'buiten beeld' zijn en hierover afspraken maken met school, RBL en sociaal wijkteam.	RB
23.	2-6	Opzetten van een invalpool voor ondersteuning van bevoegde docenten bij noodopvang op (basis)school.	RB
24.	2-6	Opstellen van een lokale richtlijn voor kinderen uit gezinnen met problemen (in samenwerking met onderwijs- en kinderopvangorganisaties en de sociale wijkteams).	RB
25.	2-6	Op alternatieve wijze voortzetten van onderwijs aan kinderen in een AZC.	RB
26.	2-6	Starten van een samenwerking met (basis)scholen en andere samenwerkingspartners, zoals de stichting PAS, om samen in beeld te brengen wat de kinderen precies nodig hebben sinds het onderwijs weer wordt opgestart. Dit noemt de gemeente de 'Arnhemse Aanpak (basis)Onderwijs'. De zomerscholen zijn onderdeel van die aanpak.	RB
27.	2-6	Gesprekken over werk in eerste instantie telefonisch doorgang geven; sinds 1 juni vinden ook weer fysiek gesprekken plaats. Dat geldt ook voor PLANgroep en Rijnstad.	RB
28.	2-6	Alles op alles zetten met Activerend Werk-aanbieders en Scalabor om de zorg voor hun medewerkers zo goed mogelijk vorm te geven en op verantwoorde wijze in contact te blijven en structuur te kunnen blijven bieden waar dat wenselijk is of nodig.	RB
29.	2-6	Inzetten van het Werkgeversservicepunt om te acteren op sectoren waar (tijdelijk) meer werkmogelijkheden zijn. Om op die manier zo snel mogelijk mensen in contact te kunnen brengen. Specifiek was hier ook aandacht voor werkmogelijkheden voor jongeren. Daarnaast is het Werkgeversservicepunt is als vraagbaak voor	RB

		ondernemers gaan functioneren bij bijvoorbeeld de NOW.	
30.	2-6	Continueren van dienstverlening aan inwoners met schulden. Intakes en afspraken vonden telefonisch plaats of fysiek op gepaste afstand.	RB
31.	2-6	Bij de Arnhemse woningcorporaties en particuliere verhuurders op aandringen geen huisuitzettingen doen tijdens de coronacrisis. Ook hebben deze verhuurders toegezegd zich maximaal in te spannen om maatwerkoplossingen te vinden voor huurders die door het coronavirus in betalingsproblemen gekomen zijn.	RB
32.	2-6	In samenspraak met Rijnstad de mogelijkheid bieden voor laagdrempelige budgetchecks voor mensen waar de inkomenssituatie plots veranderd.	RB
33.	2-6	Specifiek voor jongeren inzet op gerichte communicatie over hulp bij schulden.	RB
34.	2-6	Met jeugdwerkers, handhaving en politie direct klaar staan voor inzet op overlast van jongeren en om te zorgen dat zij zich aanpasten aan de noodverordening.	RB
35.	2-6	Overleg met specialistische zorgaanbieders over alternatieven voor de zorg aan kwetsbare inwoners, zoals dagbesteding voor ouderen. Zorg wordt zoveel mogelijk, al dan niet in alternatieve vorm voortgezet.	RB
36.	2-6	Overleg met welzijnsorganisaties als SWOA, MVT, Rijnstad, AM Support en Presikhaaf University over alternatieven voor hun ondersteuning.	RB
37.	2-6	Extra coronaproof opvangvoorzieningen voor daklozen mogelijk maken.	RB
38.	2-6	Opzetten samen met Arnhemse organisaties voor sociaal werk van een hulpwebsite voorelkaarinarnhem.nl.	RB
39.	2-6	Extra aandacht voor straatprostituees met verslavingsproblematiek en ondersteuning na de sluiting van de zorgzone.	RB
40.	2-6	Extra alertheid via de sociale wijkteams, Veilig Thuis, Moviera en Centrum voor Seksueel Geweld voor signalen van huiselijk en seksueel geweld.	RB
41.	2-6	Maken van afspraken met jeugdzorgaanbieders, onderwijs, kinderopvang, sociale wijkteams, jeugdbescherming en Veilig Thuis om kwetsbare kinderen te beschermen.	RB
42.	2-6	Extra aandacht voor kwetsbare gezinnen met coronaklachten. Als ouders door coronaklachten niet meer voor hun kinderen kunnen - bijvoorbeeld doordat ze worden opgenomen in het ziekenhuis - wordt voor deze kinderen opvang geregeld, ambulant of bij jeugdzorginstellingen.	RB
43.	2-6	Extra aandacht voor mantelzorgers. Sociale wijkteams en Mantelzorg en Vrijwillige huishulp Arnhem houden mantelzorgen zo goed mogelijk in beeld en proberen ze te ondersteunen waar nodig. Ze zijn extra alert op overbelasting van mantelzorgers.	RB
44.	2-6	Aanpassen van het doelgroepenvervoer naar de 1,5 meter afstand. Dit wordt nu met name ingezet om kinderen naar noodopvang, dagverblijf of de jeugdzorginstelling te brengen. Bij het heropenen van de scholen op 11 mei is een richtlijn hiervoor vastgesteld.	RB
45.	2-6	Het inwonerservaringsonderzoek Wmo & jeugdwet uitstellen. De uitkomsten kunnen vertekend zijn door de coronacrisis.	RB

46.	2-6	Sneller besluiten over zorgaanvragen als deze corona-gerelateerd zijn.	RB
47.	2-6	De aanbieders van dagbesteding verzoeken na te denken over hoe dagbesteding corona-proof kan worden hervat, of over mogelijke alternatieven van dagbesteding. SWOA werkt aan protocollen om weer gefaseerd op te starten, te beginnen met huisbezoeken en daarna dagbesteding..	RB
48.	2-6	Starten van gesprekken met welzijnsorganisaties, zorg, onderwijs, sport, gezondheid over de effecten van de corona-crisis.	RB
49.	2-6	Bijzonder aandacht voor inwoners met een beperking. Voor hen heeft de coronacrisis tot nóg minder bewegingsvrijheid geleid. Nu het openbare leven langzaam weer op gang komt, zijn er zorgen of met deze inwoners wel voldoende rekening wordt gehouden. Wij brengen die signalen onder de aandacht bij onze partners in de stad, zoals Sportbedrijf Arnhem en de Sociale Wijkteams, zodat zij daar extra alert op zijn. Hierover hebben wij ook overleg met het Arnhems Platform voor Chronisch zieken en Gehandicapten.	RB
50.	2-6	Ervoor zorgen dat de gemeentelijke dienstverlening gewoon doorgang vindt, zij het soms aangepast. Zoveel mogelijk dienstverlening wordt digitaal gedaan, maar afspraken op het Stadhuis vinden ook plaats - hoewel uitsluitend op afspraak; de balies zijn corona-proof gemaakt, onder meer met transparante beschermingsschermen.	RB
51.	2-6	Toegankelijk maken van alle service-informatie met betrekking tot corona via www.arnhem.nl/coronavirus en inzetten van extra capaciteit voor webcare en klantenservice.	RB
52.	2-6	Het grofvuil tijdelijk gratis op laten halen; elke inwoner kan tot 1 juli drie keer gratis grofvuil aan huis laten ophalen. Er wordt extra afval aangeboden, doordat mensen nu meer thuis zijn en gaan opruimen. De inzameling van oud-papier gebeurt niet meer met vrijwilligers, maar met professionele beladers van de inzamelaar.	RB
53.	2-6	Het werk in de openbare ruimte gewoon door laten lopen. We hebben waar mogelijk projecten zelfs naar voren gehaald, omdat we onderhoud aan bijvoorbeeld wegen en fietspaden nu met veel minder hinder kunnen uitvoeren. Dat is bovendien ook goed voor continuïteit in de bouwsector.	RB
54.	2-6	Zorgen dat vitale functies in de stad gewaarborgd zijn, door de calamiteitenorganisatie is continu stand-by te houden.	RB
55.	2-6	Aanpassen van de 'lintjesregen' aan de coronacrisis. Onderscheiden inwoners kregen persoonlijk telefonisch bericht van de burgemeester. De overhandigingen van de versierselen zal op een later tijdstip gebeuren.	RB
56.	2-6	Als onderdeel van een alternatieve programma voor de dodenherdenking als voltallig college op 4 mei een krans leggen bij het monument op het Audrey Hepburnplein. Andere organisaties - die normaal gesproken ook een krans legden - zijn uitgenodigd om dit in afstemming verspreid over de dag ook te doen. In Elden legden de voorzitter van de Historische Kring Elden en de locoburgemeester een krans bij het monument aan de Klapstraat. Ook zijn er alternatieve wijzen van herdenken gezocht, onder andere met Toneelgroep Oostpool en Het Gelders Orkest.	RB

BEA
economische
argumentatie

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

Colofon

De Rekenkamer Arnhem neemt een onafhankelijke positie in binnen de gemeente. Op basis van artikel 182 van de Gemeentewet onderzoekt de Rekenkamer de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur. In Arnhem bestaat de Rekenkamer uit drie externe leden, waaronder de voorzitter. Zij worden ondersteund door een senior onderzoeker en onderzoeker.

Rekenkamer Arnhem

Voorzitter	Dhr. drs. A. Teeuw
Leden	Dhr. drs. H. Verdellen
	Mw. drs. L. Zwier-Kentie
Senior Onderzoeker	Mw. drs. M. van Elteren
Onderzoeker	Mw. M. de Lange, MSc
Contact	Postbus 9029
	6800 EL Arnhem
	rekenkamer@arnhem.nl
	maaike.van.elteren@arnhem.nl
	meriam.de.lange@arnhem.nl
	www.rekenkamerarnhem.nl
zaaknummer	517751

Rekenkamer Arnhem

Aan	de leden van de gemeenteraad van de gemeente Arnhem i.a.a. Het college van B&W
Zaaknummer:	517751
Onderwerp:	Rekenkameronderzoek Lokale steun in crisis gepubliceerd

8 april 2021

Geachte leden van de gemeenteraad,

Hierbij bieden wij u ons rapport *Lokale steun in crisis* aan. We hebben onderzocht welke corona steunmaatregelen zijn genomen door de gemeente Arnhem en op welke wijze de gemeenteraad hierover is geïnformeerd en hoe de de raad is betrokken bij besluitvorming over de maatregelen. De Rekenkamer Arnhem heeft besloten om dit onderzoek gezamenlijk met de rekenkamers van Breda en Tilburg en de rekenkamercommissie van Oss te doen vanuit de wens de mogelijkheidheid te creëren om van elkaar te kunnen leren in deze bijzondere periode. Komen tot leerervaringen was dan ook een belangrijke doel van ons onderzoek.

In deze aanbiedingsbrief staan we kort stil bij de aanleiding en bijzondere context van het onderzoek. Tot slot geven we u nog een suggestie mee.

Aanleiding

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna:corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart 2020 diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Daarnaast hebben gemeenten aanvullende lokale maatregelen genomen. Het acute karakter van de coronacrisis noopte tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. Ook voor de (lokale) democratie is de coronapandemie een uitdaging gebleken. Al was het maar omdat in het begin van de corona-crisis in Nederland alle gemeenteraden voor de vraag kwamen te staan hoe zij het eigen besluitvormingsproces zodanig konden inrichten dat de democratie doorgang kon vinden op een voor ieder veilige manier. Dit mogelijke spanningsveld 'snel handelen in een ongekende crisissituatie en de rol van de lokale democratie' vormde de aanleiding voor het onderzoek.

Het onderzoek levert een eindrapport op dat uit verschillende onderdelen bestaat:

- De bestuurlijke nota: de conclusies en aanbevelingen van de Rekenkamer op basis van het onderzoek. De reactie van het college is integraal in de bestuurlijke nota

opgenomen. De bestuurlijke reactie gaf geen aanleiding voor de rekenkamer om een nawoord op te stellen.
- De nota van bevindingen: het feitenrelaas. Het feitenrelaas bestaat uit twee delen. Er is een overkoepelende nota waar wordt ingegaan op de overeenkomsten en de verschillen tussen de vier gemeenten. Daarnaast is er een Arnhems deelrapport.

Wij kunnen ons voorstellen dat u nieuwsgierig bent naar de deelrapporten over de andere drie gemeenten. Daarom hebben wij de deelrapporten van de rekenkamer(commissie)s Breda, Oss en Tilburg bijgesloten als Bijlagenboek. Deze rapporten publiceren we ook op onze website.

Context

In de inleiding van de bestuurlijke nota benoemt de Rekenkamer de uitzonderlijke situatie waarin we al meer dan een jaar (wereldwijd) met elkaar in verkeren: de coronapandemie. In deze aanbiedingsbrief benadrukken we graag zowel die uitzonderlijke situatie als het feit dat raad, college en ambtelijke organisatie zich enorm hebben ingespannen en nog steeds inspannen om de stad zo goed mogelijk te besturen. Dat laat onverlet dat er iets te leren valt als het gaat om het democratisch proces. In een ideale situatie is er van een nieuwe (gezondheids)scrisis voorlopig geen sprake. Helaas zijn de vooruitzichten nog niet positief genoeg dat daar direct van uit kan worden gegaan. Daarom geven we met dit onderzoek graag aanbevelingen voor mee voor de wijze waarop de gemeenteraad zijn kaderstellende en controlerende rol kan versterken, ook nu we nog niet 'uit' de crisis en de nasleep daarvan zijn.

Graag geven wij u nog een suggestie mee ter overweging. Eén van de aanbevelingen is gericht op samen (gemeenteraad en college) terugkijken op het afgelopen jaar: wat ging goed in de informatievoorziening en de (voorbereiding) van besluitvorming en wat kan beter? Deze aanbeveling is gestoeld op 'leren van het verleden om te ontwikkelen voor de toekomst'. Dit reflectieve gesprek zien wij als een technische tussenstap waarin een gesprek op procesniveau plaats kan vinden om daarna weer alle ruimte te bieden aan het politieke proces dat nodig is om onderlinge afspraken vast te leggen.

Rekenkamer Arnhem

Tot slot bieden wij u aan om, zoals gebruikelijk, dit rapport in een informatieve raadsvergadering toe te lichten en uw vragen te beantwoorden. Ook kunt u uw technische vragen voorafgaand hieraan schriftelijk of mondeling stellen aan de onderzoekers van het stafbureau van de rekenkamer. Zij zijn bereikbaar via rekenkamer@arnhem.nl.

Namens de Rekenkamer Arnhem
Mr. A.H. Teeuw, voorzitter

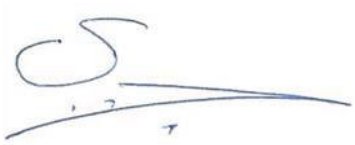

Rekenkamer Breda

Lokale steun in crisis

Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Gemeente Breda

REKENKAMER BREDA

Lokale steun in crisis

Vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Maart 2021

‘Lokale steun in crisis’. Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Rekenkamer Breda
Contact: Dr. Juliët Wiggers 076-5294686 of e-mail ja.wiggers@breda.nl
Voorzitter: drs. Hans Verdellen
Leden: mr. Angelique van Erp en drs. Han Wieringa
Foto kaft: Wessel Keizer

Maart 2021

INHOUDSOPGAVE

		Pag.
Bestuurlijke nota Rekenkamer Breda inzet coronasteunmaatregelen		**4**
1.	**Inleiding en onderzoeksvragen**	**4**
2.	**De conclusies met betrekking tot Breda en de 3 andere gemeenten**	**5**
2.1	***Welke steunmaatregelen hebben de vier gemeenten genomen?***	**5**
2.2	***Op basis van welke uitgangspunten zijn beslissingen genomen door de gemeenten?***	**7**
2.3	***Welke belangen en risico's zijn meegenomen in de besluitvorming?***	**9**
2.4	***Welke rol hebben de gemeenteraden gehad bij de besluitvorming?***	**9**
2.5	***Hoe kunnen de gemeenteraden hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken verstevigen in de komende periode?***	**10**
2.6	***Welke lessen kunnen de gemeenten mogelijk van elkaar leren?***	**11**
3.	**Aanbevelingen ter overweging**	**12**
Bijlage 1	**Overkoepelend rapport 'Lokale steun in crisis'. Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg**	**15**
Bijlage 2	**Deelrapport Breda 'Lokale steun in crisis'. Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg**	**68**

Bestuurlijke nota Rekenkamer Breda inzet van coronasteunmaatregelen

1. Inleiding en onderzoeksvragen

In het najaar van 2020 heeft de Rekenkamer Breda samen met de rekenkamer(commissie)s van Arnhem, Oss en Tilburg een onderzoek laten uitvoeren naar de inzet van coronasteunmaatregelen in deze vier gemeenten. Het onderzoek is uitbesteed aan en in samenwerking met onderzoeksbureau BEA (Bureau voor Economische Argumentatie) uitgevoerd.

Sinds februari 2020 woedt een wereldwijde coronaviruspandemie. Vanaf begin maart 2020 werd duidelijk dat ook in Nederland stringente maatregelen noodzakelijk waren om de gevolgen van het coronavirus te beteugelen. Noord-Brabant lag als eerste in het centrum van de besmettingen en voelde de gevolgen al snel. In maart 2020 stelde de overheid eerst een intelligente lockdown in, later in het jaar werd dat een algehele lockdown van het openbare leven. Inwoners moesten thuis blijven, winkels/ondernemingen en openbare instellingen moesten dicht, het openbare leven kwam grotendeels tot stilstand. Daardoor kwamen al snel veel bedrijven, instellingen en inwoners in acute (in eerste instantie financiële) problemen. Zo konden ondernemers hun rekeningen niet meer betalen, dreigden bedrijven werknemers te moeten ontslaan en konden veel zzp-ers hun zaak niet meer draaiende houden. Ook de gevolgen voor het maatschappelijke leven waren groot: zo gingen scholen, winkels en openbare instellingen dicht, instellingen als verpleeghuizen op slot, werd de reguliere zorg afgeschaald c.q. gestopt, werden evenementen afgeblazen, en sloten sportverenigingen, buurthuizen etc. de deuren. Hoe langer de coronapandemie aanhoudt, hoe duidelijker de gevolgen van de coronacrisis worden voor de samenleving, niet alleen in economisch en financieel opzicht, maar ook op sociaal, maatschappelijk, psychisch, algeheel welbevinden en bv op onderwijsgebied (bv qua leerachterstanden).

Om de acute financiële problemen van bedrijven en ondernemers op te vangen zette de Rijksoverheid vanaf begin maart 2020 al financiële maatregelen in ter ondersteuning van zwaar geraakte bedrijfssectoren. De meeste gemeenten volgden in maart 2020 snel met het instellen van maatregelen om specifieke noden in hun gemeente te lenigen. In eerste instantie werd gehoopt dat een steunperiode van ca. drie maanden voldoende zou zijn. Nu we een jaar verder zijn blijkt dat de coronacrisis een langdurige uitdaging is geworden voor burgers, ondernemers en instellingen om het hoofd boven water te houden. Voor overheden is het een grote uitdaging om goed af te wegen wat noodzakelijk is, welke uitgangspunten te hanteren en of het ‘juiste’ wordt gedaan voor de burgers, bedrijven, ondernemingen en instellingen.

Om van elkaar te kunnen leren in deze bijzondere periode zijn de Rekenkamer(commissie)s van Arnhem, Breda, Oss en Tilburg in het najaar van 2020 een onderzoek gestart naar de coronasteunmaatregelen in deze vier gemeenten. Het onderzoek richt zich op de vraag welke steunmaatregelen de vier gemeenten ingezet hebben, op welke wijze besluitvorming tot stand is gekomen en welke belangen en risico’s daarbij zijn meegewogen. Een belangrijk accent in het onderzoek vormt de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen. Tot slot richt het onderzoek zich op mogelijke lessen, die te leren zijn, over hoe als gemeenten om te gaan met een dergelijke onverwachte, omvangrijke en langdurige crisis.

De vraagstelling in het onderzoek luidt: ‘

- Welke steunmaatregelen zijn ingezet in de vier gemeenten in de periode 1 maart 2020-1 november 2020?
- Op basis van welke uitgangspunten zijn beslissingen genomen door de gemeenten?
- Welke belangen en risico’s zijn meegewogen?
- Welke rol heeft de gemeenteraad in de besluitvorming gehad?
- Hoe kunnen de gemeenteraden hun positie verstevigen?
- Welke lessen zijn mogelijk van elkaar te leren?

In het kader van het onderzoek zijn documenten geanalyseerd, interviews gehouden met de griffiers, concerncontrollers en wethouders[1] van de vier gemeenten, zijn vragen aan de raadsfracties gesteld en heeft een bijeenkomst met de raadsfracties plaatsgevonden over de coronasteunmaatregelen. Onderzoeksbureau BEA heeft voor iedere afzonderlijke gemeente een deelrapport opgesteld (zie deelrapport Breda in bijlage 2). Daarnaast heeft BEA een overkoepelend rapport opgesteld, waarin de vier gemeenten vergeleken worden (zie bijlage 1). In deze bestuurlijke nota volgen de belangrijkste conclusies en mogelijke aanbevelingen.

Steunmaatregelen kunnen gericht zijn op veel verschillende beleidsterreinen, op de economie, op sociaal gebied, op de zorg, op informatiegebied e.d.. In het onderzoek is gepoogd om een kort algeheel overzicht van maatregelen te geven. De verdiepende analyse focust vooral op financiële maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten van bedrijven, ondernemingen en burgers, en op de informatievoorziening hieromtrent.

2. De conclusies met betrekking tot Breda en de drie andere gemeenten

De coronacrisis en de gevolgen hiervan leeft sterk bij de raadsleden en de gemeenteraden, zowel in Breda, als in de andere gemeenten.
Wat betreft de coronasteunmaatregelen zijn overeenkomsten en verschillen tussen de vier gemeenten te zien. Dat geldt ook voor de andere onderzoeksvragen. Hieronder worden de bevindingen ten aanzien van Breda en de andere drie gemeenten per onderzoeksvraag belicht.

2.1 Welke steunmaatregelen hebben de vier gemeenten genomen?

Al snel na het uitbreken van de coronacrisis begin maart 2020 zette de rijksoverheid steunmaatregelen in om bedrijven tijdens de crisis te ondersteunen, zoals: 1. Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZO), 2. Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) en 3. Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), later Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL) genoemd. Daarnaast werden maatregelen voor bedrijven getroffen om betalingen uit te kunnen stellen (bv van belastingen) en werd een garantieregeling Ondernemersfinanciering ingesteld.
Ook in de vier gemeenten, waaronder in Breda dat vanaf het begin van de crisis al in de vuurlinie van de besmettingen lag, werden begin maart 2020 al snel lokale maatregelen genomen om de gevolgen van de pandemie op te vangen: in Breda op 14 maart, in Arnhem op 15 maart, in Oss op 18 maart en in Tilburg op 20 maart.

In de vier gemeenten is globaal de volgende ontwikkeling te zien in het pakket corona-steunmaatregelen; in de periode van maart en april 2020 is sprake van het lenigen van de eerste nood (‘echte’ crisismaatregelen, waarbij snelheid voorop stond); in mei en juni 2020 volgt stabilisatie en ‘herpakken’ in de vorm van reguliere beleidsvorming (waarbij ook de raden intensiever werden betrokken) en in/vanaf de zomer 2020 komt er aandacht voor het opstellen van herstelagenda’s (2de pakket aan maatregelen in Breda). Deze periode van normalisatie en herstel wordt in oktober 2020 onderbroken, als het aantal besmettingen weer sterk oploopt en het kabinet besluit tot een tweede lockdown. Daarna volgt in Breda in december 2020 een 3de pakket aan maatregelen, dat doorloopt in 2021, als duidelijk wordt dat de coronacrisis nog lang niet voorbij is. Deze laatste fase en maatregelen zijn in dit onderzoek niet gedetailleerd in kaart gebracht vanwege de looptijd van het onderzoek.

Uit het onderzoek blijkt dat er veel overeenkomsten in de lokale maatregelen te zien zijn tussen de vier gemeenten. Alle vier gemeenten hebben de specifieke veiligheidsmaatregelen, zoals die door de Veiligheidsregio’s zijn ingesteld, en de landelijke steunmaatregelen voor bedrijven (zoals voorschotten TOZO) uitgevoerd .

[1] In Breda is een gesprek gevoerd met wethouder Boaz Adank, wethouder Economie, Sociale Zaken en Bedrijfsvoering.

Daarnaast hebben alle gemeenten min of meer dezelfde maatregelen getroffen op veel vlakken. In Breda zijn 43 maatregelen in de periode maart tot 1 november ingezet, die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen volgens de gehanteerde definitie (in Tilburg: 56, in Arnhem: 40 en Oss: 35). Vanuit de wens om vooral aanvullend te zijn op de landelijke maatregelen, hebben de vier gemeenten de lokale steunmaatregelen vooral gericht op:

- Liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen;
- Het faciliteren van bedrijven en instellingen om inkomstenverlies te beperken;
- Het doorbetalen van subsidies aan instellingen, ondanks dat deze vanwege corona hun prestaties (mogelijk) niet kunnen leveren;
- Het (deels) kwijtschelden of uitstellen van gemeentelijke belastingen/heffingen en huren van gemeentelijk vastgoed;
- In Arnhem, Breda en Tilburg hebben de gemeenten op verzoek van het Rijk extra subsidie verstrekt aan culturele instellingen, die onderdeel vormen van de landelijke basisinfrastructuur, om de subsidie van het Rijk te matchen.
- Het maken van afspraken met bedrijven/instellingen/organisaties over het uitvoeren van noodzakelijke werkzaamheden (bv ophalen afval, verlenen van zorg, opvang dak- en thuislozen);
- Het stimuleren van bedrijven en instellingen om mogelijkheden te bedenken om alternatieve inkomsten te gaan genereren.
- Diverse andere faciliterende maatregelen, zoals het toestaan van terrasuitbreidingen voor de horeca, drive thru's voor bedrijven die normaal niet aan particulieren leveren en campagnes ter bevordering van lokaal winkelen in de eigen stad;
- Informatievoorziening over (de gevolgen van) het coronavirus en ondersteuningsmogelijkheden, zowel voor bedrijven, instellingen, als voor inwoners;
- Het monitoren van hoe het met de lokale ondernemers en inwoners gaat. Zo wordt in Breda een economische monitor (vanaf juni 2020 een maandelijkse peiling), een impactmeting onder ondernemers (al 7 peilingen) en een monitor onder inwoners (al 6 peilingen, plus een aparte peiling onder jongeren) uitgevoerd).

Naast de overeenkomsten zijn ook verschillen tussen de vier gemeenten te zien. De vier gemeenten hebben deels eigen keuzes gemaakt in hun lokale maatregelen.

Zo stelt het college van de gemeente Breda al in maart 2020 als enige van de vier gemeenten een 'broodnoodregeling' in voor ondernemers/inwoners die in acute financiële nood komen. Daar is Breda uniek in. Daartoe stelt de gemeente Breda zelf geld beschikbaar. De andere gemeenten verwijzen bedrijven vooral naar de landelijke ondersteuningsregelingen en stellen zelf geen extra geld beschikbaar voor het compenseren van inkomstenderving van bedrijven/ondernemers (behalve zoals in Tilburg bij schrijnende gevallen). Via de broodnoodregeling kunnen Bredase ondernemers/inwoners die acuut in geldnood komen, weekgeld ontvangen van de gemeente Breda (€100,- per week voor gezin, €70,- voor een alleenstaande) om boodschappen te kunnen doen. Ook zet de gemeente Breda zelf extra geld in voor Business Coach Breda en een voucher-regeling voor financieel advies aan het MKB. Het college stelt een noodfonds Covid19 in ten behoeve van de financiering van steunmaatregelen.
Uiteindelijk stelt de gemeente Breda zelf het meeste geld beschikbaar van de vier gemeenten: bij het tweede maatregelenpakket in de zomer een bedrag van 6,8 mln. en bij het derde maatregelenpakket eind december 2020 een bedrag van 8,6 mln..

De andere gemeenten hebben deels andere steunmaatregelen ingezet. Uit de overzichtstabellen van maatregelen in de vier gemeenten blijkt dat de andere gemeenten wat meer maatregelen specifiek gericht op burgers hebben ingezet dan Breda.
Zo ligt de focus van Arnhem in de maatregelen op twee 'urgente impactthema's: 1. Sociaalmaatschappelijke maatregelen (welzijn en zorg), en 2. Sociaaleconomische maatregelen (economie, werk en inkomen). Het college van de gemeente Arnhem presenteert op 7 juli 2020 een voorstel aan de raad voor een Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis. Belangrijke 'insteek' is de constatering dat vanwege corona er een toegenomen kans is op blijvende werkloosheid van Inwoners, vooral uit specifieke kwetsbare groepen. Deze herstelagenda doet voorstellen

voor extra investeringen in mensen die al langer aan de kant staan, extra ondersteuning van mensen die nieuw instromen in de bijstand, extra inzet op risicogroepen (zoals zzp-ers, jongeren en statushouders), en extra inzet op kwetsbare Arnhemmers die structurele ondersteuning nodig hebben.

Ook de focus van de gemeente Oss is qua steunmaatregelen vooral gericht op het investeren in samenleven, op het ondersteunen van kwetsbare mensen, het investeren in zorgcontinuïteit en het toeleiden naar werk van mensen, die door corona hun baan kwijtraakten. De gemeente Oss trekt zelf geen extra geld uit voor maatregelen, gezien de beperkte financiële middelen van Oss. Het college van Oss stelt dat “het niet onze rol is om individuele bedrijven te behoeden van de ondergang’. ‘Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning’, aldus de gemeente Oss.

Ook in Tilburg is geen eigen gemeentelijke financiering voor ondernemers/bedrijven ter beschikking gesteld. Wel wordt al in maart een compensatie van ondernemersfondsen gegeven vanwege het wegvallen van de reclamebelastingen op basis waarvan zij regulier inkomsten ontvangen. Ook krijgen Tilburgse organisaties subsidies uitbetaald voor geannuleerde evenementen, indien er kosten zijn gemaakt. Daarnaast financiert de gemeente extra faciliteiten voor dak- en thuislozen en is de eigen bijdrage voor Wmo-cliënten voor de maanden maart en april geschrapt. Op 23 juni besluit het college van Tilburg om € 1,2 miljoen ter beschikking te stellen voor de vier Tilburgse culturele instellingen, die behoren tot de basisinfrastructuur. Dit in het kader van de door de Rijksoverheid gevraagde gemeentelijke matching van extra subsidiëring vanuit de landelijke cultuurfondsen. Ook besluit het college op 23 juni dat ondernemers, die van start gegaan zijn met behulp van de landelijke Bijstandsregeling voor Zelfstandigen (Bbz), langer gebruik kunnen maken van deze voorziening (48 in plaats van 36 maanden), indien zij door de coronacrisis worden geraakt.

Conclusie: Er zijn veel overeenkomsten in de steunmaatregelen die de vier gemeenten inzetten. Daarnaast zijn ook verschillen te zien. Daar waar gemeente Breda eigen aanvullende financiën voor ondersteuning van bedrijven/ondernemers heeft ingezet, voeren de andere 3 gemeenten ten aanzien van compensatie van inkomstenverlies van bedrijven/ondernemers alleen de landelijke ondersteuningsregelingen uit. Blijkens de overzichten van maatregelen in de deelrapporten hebben de 3 andere gemeenten wel wat meer maatregelen specifiek gericht op burgers ingezet dan de gemeente Breda.

2.2 Op basis van welke uitgangspunten zijn beslissingen genomen door de gemeenten?

De vier gemeenten hebben verschillende uitgangspunten geformuleerd ten aanzien van de inzet van de steunmaatregelen.

Het College van Breda heeft op 20 maart besloten om Bredase bedrijven en instellingen te ondersteunen (Collegebesluit 20 maart 2020). Uitgangspunt hierbij was dat bedrijven en instellingen eerst een beroep doen op één van de rijksregelingen en eventueel aanvullende steun wordt verleend via een lening of via het broodnoodfonds. Op 24 maart voegt het College hieraan toe dat voor schrijnende gevallen maatwerk wordt gehanteerd, waarbij wel wordt gekeken of bedrijven/instellingen rendabel/perspectiefvol zijn qua financiële positie. Op 7 mei 2020 volgt een collegebesluit met de volgende uitgangspunten ten aanzien van de inzet van coronasteunmaatregelen in Breda op de middellange termijn:

- De opgenomen maatregelen zijn aanvullend op door het Rijk getroffen regelingen.
- De lokale maatregelen richten zich in principe op specifieke doelgroepen (bedrijfssectoren, instellingen, ondernemers e.d.), niet op het totaal aantal organisaties in de stad (noch op individuele burgers).
- Per doelgroep kijkt de gemeente ook wat overige partijen doen (denk aan banken, vastgoedeigenaren, organisaties en instellingen zelf).

- Het is niet de bedoeling om maatregelen te stapelen. Het is niet de bedoeling dat bedrijven/organisaties door een beroep op regelingen ‘zwarte cijfers schrijven’ of reserves aanvullen.
- Ondersteuning vanuit de gemeente is geen gift zonder eisen of randvoorwaarden. Aanvragers dienen levensvatbare bedrijven, instellingen en organisaties te zijn. Het is de bedoeling dat de levensvatbaarheid getoetst wordt en aan organisaties en bedrijven met voldoende reserves wordt gevraagd geen beroep op de regelingen te doen. Als het uitgangspunt is ‘behoud van werkgelegenheid’, kan het niet zo zijn dat na het ontvangen van steun alsnog medewerkers ontslagen worden.
- Waar mogelijk verwacht de gemeente ‘iets terug’ voor de geboden ondersteuning.
- Daarnaast worden algemene uitgangspunten gehanteerd, zoals rechtvaardigheid, rechtmatigheid, doelmatigheid, proportionaliteit en maatwerk. Qua doelmatigheid stelt Breda bv dat regionale zorgaanbieders alleen worden ondersteund als andere gemeenten meedoen, om te voorkomen dat aanvragers alsnog failliet gaan.

De gemeente Oss is de enige gemeente die reeds in juni 2020 specifieke uitgangspunten ten aanzien van in te zetten maatregelen heeft geformuleerd en daar een debat met de raad over heeft gehouden. Deze uitgangspunten op basis waarvan besluiten ten aanzien van maatregelen zijn genomen, zijn verwoord in de opinienota COVID-19 (gemeente Oss, juni 2020). Deze konden op veel draagvlak rekenen in de raad:

- Algemeen belang voorop
- Richtlijnen en uitgangspunten als houvast
- Kwetsbaren beschermen en ondersteunen
- Profielversterkend steunen
- De samenleving heeft voorrang
- Stabiele partner
- Mentaal leiderschap.

Aanvullend zijn uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in coronacrisis wil en kan spelen:

- Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
- Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning.
- Op weg naar werk.
- We investeren in samenleven.
- We investeren in zorgcontinuïteit.
- We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Zoals gezegd heeft Oss de inzet van de eigen financiële middelen beperkt gehouden, vanwege de financiële positie van Oss.

De gemeente Tilburg heeft als enige gemeente geen specifieke inhoudelijke uitgangspunten geformuleerd ten aanzien van maatregelen, maar besloten om in eerste instantie per geval ‘te doen wat nodig is’. Wel heeft de gemeenteraad financiële uitgangspunten richting het college vastgesteld. Zo is ten aanzien van de financiële inzet vanuit de gemeente Tilburg in juni 2020 in de raad vastgesteld dat het college in principe tot € 75.000 vrij kan besluiten een maatregel te nemen, ook als niet is geborgd dat de maatregel gecompenseerd zal worden door het Rijk of dat de maatregel uit bestaande budgetten kan worden gedekt. In het raadsdebat op 14 december 2020 is met een amendement de aanvullende bepaling opgenomen dat dit mandaat beperkt is tot het jaar 2021 en dat er een overall maximum is gesteld van € 500.000. De raad houdt hierdoor goed zicht op de uitgaven in het kader van corona.

De gemeente Arnhem legt vanaf het begin van de coronacrisis de focus op twee ‘urgente impactthema’s’:

- Sociaalmaatschappelijk (welzijn en zorg).
- Sociaaleconomisch (economie, werk en inkomen).

Daarnaast besteedt de gemeente Arnhem ook veel aandacht aan onderwijs en kinderopvang. Het college van de gemeente Arnhem heeft in een raadsbrief d.d. 19 mei 2020 geformuleerd waar de beleidsmatige accenten liggen wat betreft het opvangen van de coronacrisis. Op 2 juni 2020 is door het college de zogenoemde 'Arnhemse aanpak: de weg vooruit' (uit de coronacrisis) gepubliceerd. In deze aanpak is nog eens bevestigd dat Arnhem zich vooral richt op 'oog hebben voor kwetsbare groepen', 'overeind houden van de stedelijke infrastructuur' en dat de gemeente altijd in verbinding blijft met de stad.

Conclusie: De vier gemeenten hebben verschillende uitgangspunten gehanteerd bij de inzet van steunmaatregelen, wat ook deels heeft geleid tot verschillende maatregelen.

2.3 Welke belangen en risico's zijn meegenomen in de besluitvorming?

De vier gemeenten hebben deels verschillende afwegingen gehanteerd en uitgangspunten geformuleerd, zo blijkt uit het voorgaande.
In alle vier de gemeenten is er veel aandacht voor de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente en de beheersing van financiële risico's. Dit heeft echter vrijwel niet vorm gekregen in het opstellen van financiële scenario's of financiële risicodoorrekeningen. Door alle gemeenteraden wordt aangegeven dat deze node worden gemist. Alleen in Oss is er een scenario-uitwerking geweest na de zomer op verzoek van de raad. Daarin is aangesloten op voor de VNG ontwikkelde basisscenario's, waarbij scenario één uitgaat van een tweede coronagolf met een lockdown voor twee maanden en het tweede scenario geen tweede golf voorziet. Beide scenario's zijn overigens inmiddels achterhaald door de langdurigheid van de coronacrisis. De tweede algehele lockdown (met avondklok) duurde tot begin maart 2021, voordat enige versoepeling plaatsvond.

Voor alle vier gemeenten geldt dat niet door de gemeenteraad is getoetst of de door de gemeente geformuleerde uitgangspunten en criteria ook daadwerkelijk zo gehanteerd zijn. Het is in ieder geval niet bekend hoe criteria eventueel getoetst zijn en er is geen verslag bekend wat een toets op de uitgangspunten opleverde. Er zijn ook geen voorbeelden van gemeenteraden, die hun college hebben aangesproken op in hoeverre de uitgangspunten en criteria nageleefd zijn. De gemeente Breda heeft deels wat lagere eisen gesteld aan financiële ondersteuning van bedrijven/ondernemers dan het Rijk heeft gesteld. Ook heeft Breda zelf het meeste eigen geld in steunmaatregelen voor bedrijven/ondernemers gestoken, waardoor het financiële risico voor Breda mogelijk wat hoger is dan voor de drie andere gemeenten. Daar staat tegenover dat Breda mogelijk daardoor minder risico loopt op een oplopende werkloosheid en bijstandsafhankelijkheid onder inwoners dan de andere gemeenten. De andere gemeenten hebben wat meer sociale maatregelen genomen richting kwetsbare burgers dan Breda, waardoor mogelijk wat minder risico's op dat gebied naar voren komen. Vanwege het ontbreken van financiële doorrekeningen van de risico's (op alle beleidsterreinen) in de vier gemeenten is daar vooralsnog moeilijk zicht op te krijgen.

2.4 Welke rol hebben de gemeenteraden gehad bij de besluitvorming?

In eerste 2 à 3 maanden hebben de colleges de raden niet actief betrokken bij de besluitvorming. In alle vier gemeenten namen de colleges de besluiten in de eerste crisisperiode en werden de gemeenteraden achteraf geïnformeerd. Meerdere raadsfracties van Breda waren in eerste instantie niet heel tevreden over de informatievoorziening in Breda. Nadat de gewone vergadercyclus weer op gang kwam, de informatie via raadsbrieven en (later) raadsvoorstellen uitgebreider werd, werd de Bredase raad meer en meer tevreden over de informatievoorziening vanuit het college.

Na de eerste crisisweken zijn vooral in Breda en Arnhem veel raadsvragen gesteld en moties en amendementen ingediend. In Tilburg en Oss zijn minder vragen gesteld en moties ingediend. Enerzijds heeft dat te maken met de behoefte van de raden om goed betrokken te zijn bij de

crisis en de maatregelen die ingezet worden, en het gevoel van de raad in hoeverre zij actief betrokken wordt door het college bij de besluitvorming. Deels komt dat ook voort uit de vragen vanuit de samenleving aan de raadsfracties en de behoefte van de raad om de volksvertegenwoordigende rol goed uit te voeren. Anderzijds kan dat te maken hebben met de hoeveelheid eigen geld dat gemeenten uittrekken, de duidelijkheid over de besteding hiervan en de gevoelde behoefte van de raad om aandacht te vragen voor specifieke (onderbelichte) kwesties en mogelijk bij te sturen.
In Breda is op een gegeven moment expliciet een discussie gevoerd over de rolverdeling tussen college en raad en later in het jaar over de rolverdeling tussen burgemeester en raad. Dat heeft een verhelderend effect gehad. In de bijeenkomst met de Bredase raad in januari 2021 in het kader van het onderzoek blijkt dat bijna alle Bredase fracties tevreden zijn over de informatievoorziening vanuit het college.
Wel geven de Bredase raadsfracties tijdens de bijeenkomst in januari 2021 over onderhavig onderzoek aan dat zij graag meer keuzes hadden gehad en meer alternatieven via scenario's voorgelegd hadden willen hebben. Dat geldt overigens voor alle gemeenten dat meer keuzes en scenario's node gemist worden.

Ook in Tilburg is eind mei 2020 een motie aangenomen, waarin het college wordt opgeroepen waar mogelijk elke 14 dagen in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen van de coronacrisis, zodat de raad de besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. In de overwegingen in de motie wordt er expliciet aan gerefereerd dat "raadsleden verantwoordelijkheden hebben als volksvertegenwoordigers van de samenleving".

Het college van Breda heeft richting de raad gewerkt met pakketten van maatregelen (1ste pakket in april, 2de pakket in de zomer en het 3de pakket in december 2020). Dat heeft voordelen, omdat de informatievoorziening op die manier minder versnipperd is. In de andere gemeenten zijn maatregelen via losse raadsbrieven naar de raad gegaan, waardoor soms wel iedere week een nieuwe raadsbrief verscheen. Aan de andere kant heeft het werken met pakketten mogelijk nadelen, omdat dit gaat om gebundelde maatregelen en het voteren van een bedrag voor het hele pakket in één keer. Dat kan betekenen dat de raad minder grip heeft op de financiering van individuele maatregelen.

2.5 Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?

Bij het verstevigen van de rol van de raad is het belangrijk te realiseren dat de coronacrisis nog (lang) niet voorbij is en dat de gevolgen van de coronacrisis dus nog langere tijd zullen aanhouden. Ook is het belangrijk te realiseren dat vooral bij specifieke groepen de gevolgen van de crisis nadrukkelijker aanwezig zijn: jongvolwassenen, ouderen, mensen met een lage opleiding, mensen met een niet-westerse achtergrond en zelfstandigen (zie bv SCP, febr. 2021[2]).
Aan de andere kant valt van de coronacrisis ook veel te leren, aldus het SCP, o.a. van de vele nieuwe initiatieven in de samenleving en de veerkracht onder groepen. Een breed perspectief op herstelbeleid kan ook kansen bieden op economisch, maatschappelijk en bv 'groen' herstel.

Kaderstellende rol

- In de eerste periode van de coronacrisis was feitelijk niet of nauwelijks sprake van kaderstelling door de vier raden. Het college trof maatregelen en informeerde de raad hierover achteraf. Het is als raad lastig om in de eerste periode van de crisis actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Dat is gaandeweg het voorjaar van 2020 verbeterd; raden worden zoals regulier weer in de gelegenheid gesteld om voorstellen van het college aan te nemen of te verwerpen.

[2] Een jaar met corona | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl)
Briefadvies Planbureaus voor herstelbeleid (cpb.nl)

- Door middel van moties hebben de raden in alle vier de gemeenten verder bijgedragen aan kaderstelling. Bijvoorbeeld door (extra) aandacht te vragen voor bepaalde kwetsbare groepen inwoners of met name door de coronacrisis getroffen bedrijven en instellingen. Moties en amendementen hebben overigens wisselend succes gehad in verschillende gemeenten
- In geen van de gemeenten heeft het college aan de raad op het coronadossier meerdere alternatieven voorgelegd om over te besluiten. De raad kreeg voorstellen toegestuurd waar zij alleen 'ja' of 'nee' tegen kon zeggen. De kaderstellende rol van de raad krijgt zo het karakter van aandacht vragen voor aspecten, waarvan de raad denkt dat deze te weinig aandacht krijgen en/of extra inzet gewenst is.
- In geen van de gemeenten zijn de mogelijk langdurige gevolgen op alle beleidsterreinen in kaart gebracht. De gevolgen op de lange termijn zijn nog onduidelijk, maar volgens o.a. het SCP zullen de gevolgen voor mensen, instanties, de zorg nog lang doorwerken. Onderzoeken (o.a. van het SCP) laten zien dat de langdurige en ingrijpende coronacrisis veel effecten heeft op de samenleving als geheel, niet alleen economisch, maar ook sociaal, maatschappelijk, psychisch en bv qua gezondheid en levensverwachting. Bij een deel van de Nederlandse inwoners is het sociale en politieke vertrouwen flink aangetast, zo blijkt. Ook is de samenleving meer gepolariseerd geworden en is de wrijving tussen groepen toegenomen. De financiële en mentale reserves raken bij sommige groepen op.

Controlerende rol

- Inzake de controlerende rol van de raad zijn in enkele gemeenten meer of minder scherpe uitgangspunten geformuleerd. In geen van de gemeenten zijn scherpe doelen en ambities geformuleerd. De controlerende rol van de raad is daardoor lastig uitvoerbaar. Het is voor de raad dan niet mogelijk om te toetsen of de gemeente 'nog op schema ligt met de uitvoering'. De controlerende rol van de raad komt dan in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol door aandacht te vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad het vermoeden heeft dat extra aandacht of inzet gewenst is. Ook blijkt dat de vier raden niet echt hebben getoetst of het college zich hield aan geformuleerde uitgangspunten. Het blijkt dan ook belangrijk om, misschien wel juist, in tijden van crisis uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen met een duidelijke focus en ook te toetsten of het college zich daar aan houdt.
- Ook wat betreft de financiële consequenties van de coronacrisis hebben de raden moeilijk hun controlerende rol inhoud kunnen geven. Alleen in Tilburg zijn strakke financiële afspraken gemaakt, waardoor de raad daar meer controle uit kon oefenen. Zeker in een fase van langdurige crisis met de noodzaak van herpakken en een herstelbeleid, is het aan de raad om vasthoudend te zijn inzake financiële scenario's en beleidsalternatieven. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad, waarbij oppositie en coalitiepartijen beide onderkennen dat er voor de raad 'wat te kiezen moet zijn'.

Volksvertegenwoordigende rol

- De meeste raadsfracties in de vier gemeenten zijn gedurende de coronacrisis door instellingen, bedrijven, zzp'ers (met name vanuit sectoren horeca, cultuur, sport en zorg) en inwoners benaderd met vragen over corona en met op dat vlak ervaren problemen. Ook het lokale MKB heeft, via de lokale ondernemersverenigingen en ook op het niveau van individuele bedrijven, raadsleden benaderd. Meerdere fracties/raadsleden geven aan zelf ook actief inwoners, bedrijven of instellingen te hebben opgezocht om te kijken hoe de coronacrisis hen raakt. Het laat zien dat raadsleden ook gedurende de coronacrisis hun volksvertegenwoordigende rol zijn blijven vervullen. Enkele Bredase fracties geven aan dat zij de inwoners, belangengroepen en organisaties in Breda nu graag meer zouden willen betrekken bij de verschillende opties voor de perspectieven en herstelpakketten.
- Op een ander niveau trekken raadsleden, en een enkele keer volledige raden, aan de bel over hun zorg of zij hun volksvertegenwoordigende rol nog wel goed kunnen uitoefenen. Ook in Breda is er expliciet gediscussieerd over de positie van de raad en hoe de raad in positie kan komen en blijven.

2.6 Welke lessen kunnen gemeenten mogelijk van elkaar leren?

- Het is belangrijk om in een vroeg stadium van een crisis concrete inhoudelijke uitgangspunten te formuleren over de rol die de gemeente wil vervullen en welke taken zij wel en welke zij niet wil oppakken. En om bij het formuleren van uitgangspunten de raad vroegtijdig en actief te betrekken. De procedure zoals die in Oss heeft plaatsgevonden omtrent geformuleerde uitgangspunten kan een

inspiratie vormen. Ook is het belangrijk om na een eerste fase van acute crisis een expliciete discussie te voeren over de verantwoordelijkheden van en de rolverdeling tussen raad en college. De gemeenteraad is en blijft immers het hoogste bestuursorgaan, dat uiteindelijk verantwoordelijk is.

- Het is gewenst dat gemeenten de geformuleerde uitgangspunten en criteria ook expliciet toepassen en dat colleges in raadsbrieven, bij moties of raadsvragen bij/over te nemen maatregelen verwijzen naar de uitgangspunten. Het is ook gewenst dat raden controleren of colleges zich aan geformuleerde uitgangspunten houden en of de vastgestelde criteria gehanteerd worden bij het vaststellen van maatregelen.
- Het kan in verband met snelheid van handelen nodig zijn dat de raad het college in de eerste tijd van acute crisis in eerste instantie de ruimte geeft om te doen wat gedaan moet worden. Na een eerste korte periode zou de raad zo snel mogelijk goed betrokken moeten worden bij de besluitvorming en is duidelijkheid nodig omtrent de grenzen van het mandaat aan het college.
- Als een crisis langer duurt en mogelijk structurele effecten heeft op de dienstverlening van instellingen en bedrijven en op inwoners, is meer aandacht nodig voor de structurelere gevolgen van de crisis en de structurelere gemeentelijke inzet van maatregelen. Daarbij is expliciete aandacht nodig voor de mogelijke risico's die gepaard gaan met de ingezette maatregelen of juist met het ontbreken van maatregelen. Ook is expliciete aandacht voor een herstelagenda op langere termijn gewenst.

Een en ander komt terug in een 'haal/breng'-matrix, die samenvat wat gemeenten van elkaar kunnen leren (zie ook bijlage 1 Overkoepelend rapport):

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

3. Aanbevelingen ter overweging

De Rekenkamer Breda geeft de raad ter overweging de volgende aanbevelingen mee:

1. Houd als raad de kaderstellende rol vast die gaandeweg de coronacrisis is ingenomen en overweeg van het college te vragen om middels een aantal scenario's inzichtelijk te maken wat de lange termijn effecten van de coronacrisis kunnen zijn op (toekomstige) beleidskeuzes. Betrek bij de scenario's ook eventuele schaarsere budgetten vanuit het Rijk.

2. Vraag als raad ter versteviging van de controlerende rol aan het college om explicieter te maken welke afwegingskader en welke prioriteiten worden gesteld bij de keuze voor bepaalde corona-steunmaatregelen. Ook om explicieter aan te geven welke belangen (van welke getroffenen) worden afgewogen bij die keuzes en hoe tegengestelde of conflicterende belangen van getroffenen tegen elkaar worden afgewogen.

3. Vraag aan het college om de meerjarige (financiële) gevolgen en risico's inzichtelijk te maken voor alle beleidsterreinen om te kunnen anticiperen op mogelijke toekomstige tegenvallers c.q. problemen. Vraag ook om lange-termijn doorrekeningen en hoe de (meerjarige) risico's van de coronacrisis beheerst kunnen worden. Overweeg om te vragen hiervoor een separate risicoparagraaf uit te werken, zoals ook in raadsvoorstellen gangbaar is.

4. Vraag om een herstelagenda en perspectieven voor de lange termijn voor de inwoners, bedrijven en instellingen, waarbij rekening wordt gehouden met gevolgen van de coronacrisis op alle gebieden, naast economische en financiële gevolgen, ook sociale, maatschappelijke, psychische en bv gevolgen qua onderwijsachterstanden. Voer een debat met het college over een uitgewerkte herstelagenda, waarin brede perspectieven zijn opgenomen voor de inwoners, de sociale samenhang, de maatschappelijke verhoudingen en de leefomgeving[3].
   Het bieden van duidelijke perspectieven blijkt nu in deze fase zeer belangrijk te zijn, zo komt naar voren uit onderzoek.

5. Leer als raad van deze coronacrisis om mogelijk beter voorbereid te zijn op mogelijke volgende crises. Een suggestie kan zijn om een kort crisisprotocol vast te leggen, zodat de raad meer houvast heeft bij een eventuele volgende crisis.

[3] De Rekenkamer Breda doet in deze de suggestie aan de raad om de uitkomsten uit landelijke onderzoeken naar en adviezen over de gevolgen van de coronacrisis hierbij mee te nemen, zoals bv uit het recente onderzoek van het SCP ('Een jaar met corona', febr. 2021) en het Briefadvies van de gezamenlijke Planbureaus (febr. 2021). Hieruit blijkt dat naast de financiële en economische consequenties, ook psychologische, sociale, maatschappelijke en andersoortige gevolgen opgetreden zijn, i.c. bij groepen, die kwetsbaar gebleken zijn voor specifieke gevolgen van de coronacrisis, zoals jongeren (bv leerachterstanden, depressies, boosheid, werkloosheid), ouderen (eenzaamheid, achteruitgang, depressies), zzp-ers (inkomensachteruitgang, mogelijk verlies van zaak) en achterstandsgroepen (vaker verlies van baan, armoede, slechtere gezondheid). Vraag om die gevolgen duidelijk in beeld te brengen en vraag om duidelijk perspectief te bieden i.c. ook aan de mensen die de gevolgen van de coronacrisis nadrukkelijk ondervinden. Zie link Een jaar met corona | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl) en Briefadvies Planbureaus voor herstelbeleid (cpb.nl)

BEA
economische argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Breda

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss Rekenkamercommissie

T Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Breda

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres: Stad van Cahen
Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort
Telefoon: 06 – 430 35 116
E-mail: info@bea.nl
Website: www.bea.nl

Inhoud

Voorwoord 1

Antwoorden op onderzoeksvragen 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 7
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk 7
1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken? 7
1.3 Leeswijzer 9

2 Reactie Breda op corona: aanpak en organisatie 11
2.1 Opzet van een crisisorganisatie 11
2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden 13

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 16
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 16
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 26

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 30
4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder 30
4.2 Beeld van raadleden over hun rol en betrokkenheid 37

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 42
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 42
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 47

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen 51

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Breda**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Breda genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft 43 maatregelen geïnventariseerd die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen (tot aan het 3e pakket maatregelen dat eind december 2020 aan de raad is toegezonden). • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Lenigen van acute nood, in de vorm van een 'broodnood'-regeling en een noodfonds COVID-19. ➢ Uitstel van betaling van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen of verlaging van aan te gemeente te betalen facturen (bijvoorbeeld op het terrein van afvalinzameling). ➢ Niet innen of terugbetaling van precario voor onder meer terrassen die voor een bepaalde periode niet gebruikt konden worden of evenementen die niet konden doorgaan. ➢ Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, onder voorwaarden mogelijk afstel). ➢ Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren. ➢ Faciliteren van instellingen of bedrijven om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden (bijvoorbeeld door extra middelen voor ondersteuning door Business Coach Breda en vouchers voor financieel advies voor het mkb). ➢ Informatievoorziening over de crisis en de gevolgen daarvan, bijvoorbeeld in de vorm van digitaliseren van ondernemersspreekuren, inrichten van een werkgeversservicepunt op regionale schaal, uitvoeren van monitors en periodieke metingen van impact van corona op ondernemers, enzovoort.

	➢ Stimuleren dat ondernemers ondanks corona alsnog omzet kunnen genereren, bijvoorbeeld door bijdrage aan campagne #Bredakooplokaal en het opstellen van een herstelplan toeristische en vrijetijdssector.. ➢ Matchen van bijdragen van rijk en provincie voor culturele instellingen in landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum en.
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	• De financiële risico's van de coronacrisis voor de gemeente Breda hebben zowel in de raad als bij het college, gelet op de uitwerkingen op dit vlak in diverse raadsbrieven en andere nota's, veel aandacht gekregen. Door de raad zijn op dit vlak onder meer diverse raadsvragen gesteld. • De gemeente heeft ook diverse bepalingen geformuleerd om financiële risico's te beperken, bijvoorbeeld door maatregelen te laten gelden voor een beperkte periode en de doelgroep van maatregelen af te perken. Daarnaast zijn er diverse bepalingen geformuleerd om te voorkomen dat Breda bedrijven of instellingen steunt die desondanks niet levensvatbaar zijn (deze eis werd in de beginfase van de crisis niet expliciet gehanteerd maar wel vanaf het 2e pakket maatregelen). • De gemeente Breda heeft in aansluiting op door het CPB gehanteerde scenario's bij het 2e pakket maatregelen één scenario uitgewerkt. Hierover zijn raadsvragen gekomen omdat raadsleden bij voorkeur meerdere scenario's uitgewerkt hadden gezien. • Een belangrijk risico dat de gemeente signaleert, is dat lokaal alvast maatregelen worden genomen terwijl nog niet zeker is dat er door het rijk voor wordt gecompenseerd. Op enkele momenten heeft de gemeente Breda hier bewust een risico genomen vanuit de verwachting dat alsnog compensatie zou worden ontvangen. • Door de gemeente zijn in de operationalisering

	van de diverse maatregelenpakket allerlei bepalingen geformuleerd om te voorkomen dat (financiële) risico's te groot worden. • Daarnaast zijn er operationeel diverse uitgangspunten geformuleerd die moeten bevorderen dat door de gemeente in te zetten middelen effectief en doelmatig worden ingezet. • Andere uitgangspunten richten zich op: ➢ Rechtvaardigheid, bijvoorbeeld als er 'schrijnende gevallen' zijn die geen beroep kunnen doen op landelijke regelingen of die anderszins in het nauw komen terwijl eigenlijk wel sprake is van levensvatbaarheid. ➢ Proportionaliteit. De in te zetten middelen moet wel in verhouding staan tot de maatschappelijke behoefte. ➢ Mogelijkheid open willen houden voor het toepassen van maatwerk. ➢ Keuze voor zoveel mogelijk generieke maatregelen boven bewerkelijke maatwerkmaatregelen (vanuit het oogpunt van doelmatigheid), waarbij dit uitgangspunt en niet op het totaal aantal organisaties in de stad. ➢ Rechtmatigheid en het voorkomen van willekeur. Geconstateerd kan worden dat de uitgangspunten onderling kunnen conflicteren. Bijvoorbeeld de wens om open te staan voor het toepassen van maatwerk en het uitgangspunt om zoveel mogelijk generieke maatregelen te treffen. Daarnaast is een uitgangspunt geformuleerd dat lokale maatregelen zich in principe richten op specifieke doelgroepen (sectoren, instellingen, ondernemers e.d.).
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• In de eerste periode van de crisis heeft vooral het college relevante belangenafwegingen gepleegd. De raad is hierover wel geïnformeerd en ook over waar die afwegingen toe hebben geleid qua invulling van maatregelen. • Vanaf het 1e maatregelenpakket in maart/april 2020 is in de raad wel actief gediscussieerd over voorgestelde maatregelen en mogelijke aanscherpingen op aanvullingen. Er wordt onder meer aandacht gevraagd voor beter inzicht in de financiële risico's, voor een proactieve houding

	richting ondernemers, het voorkomen dat corona tot allerlei sociale problemen leidt (bijvoorbeeld onderwijsachterstanden). Bij het 2e pakket is er aandacht voor financiële risico's en het ontbreken van meerdere scenario-uitwerkingen, voor groepen die zwaar geraakt worden als de horeca en andere groepen ondernemers. • Specifieke aandacht is er ook via raadsvragen over de eis van behoud van banen als bedrijven steun van de gemeente ontvangen en voor het uitgangspunt dat "de gemeente alleen dingen gaat redden die perspectief hebben" en hoe de gemeente hier in de praktijk invulling aan geeft.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• De gemeenteraad in Breda is vanaf het begin actief betrokken op het coronadossier, blijkend uit een groot aantal raadsvragen en bij de presentatie van onder meer het 1e en 2e maatregelenpakket levendige discussies in de raad. • Uit antwoorden op voor het voorliggende onderzoek aan raadsfracties voorgelegde vragen blijkt waardering voor het snelle handelen van het college, waarbij veel raadsleden accepteren dat met name in de eerste fase van de crisis de betrokkenheid van de raad minder was en dat daarover vooral achteraf is geïnformeerd. • Vragen worden gesteld over de informatiepositie van de raad en over het ontbreken van scenario's, op basis waarvan de raad beter kan beoordelen wat 'goed' is. • Ten aanzien van het 1e maatregelenpakket is door een raadslid opgemerkt dat de raad "een beetje langs de zijlijn staat en achteraf mag meedenken". Wel is dit maatregelenpakket en ook het 2e en 3e pakket besproken in een reguliere cyclus raadsvergaderingen (beeldvormend, oordeelsvormend en besluitvormend). • Door een ander raadslid is een initiatief genomen om als raad meer bij de besluitvorming over de inrichting van steunmaatregelen te worden betrokken. Met name richtte de aandacht zich op de wens om meer keuzemogelijkheden voorgelegd te krijgen, bijvoorbeeld in de vorm van enkele beleidsscenario's. In het Bredaas Beraad van 19 november is hierover uitgebreid gesproken, ook aan de hand van een door een raadslid

	opgesteld notitie. • De aandacht richtte zich hierbij ook op specifieke burgemeestersbevoegdheden in geval van crisis. Op 15 december heeft de burgemeester hier op gereageerd en op de inbreng van fracties in het debat van 19 november. Hij stelt ten aanzien van de specifieke burgemeestersbevoegdheden voor: ➢ Bij losstaande, spoedeisende beslissingen is overleg vooraf met uw raad niet praktisch haalbaar. De burgemeester stelt voor dan zo spoedig mogelijk achteraf uw raad informeren. ➢ Bij besluiten die betekenis hebben voor meer dan één geval/ persoon, meer beleidsmatig van aard zijn en voor langere tijd gelden zal ik in principe streven naar bespreking met uw raad vooraf in een zo mogelijk openbare sessie. Duidelijk is dat een dergelijke mate van lokale ruimte voor burgemeesters de komende tijd nog niet aan de orde zal zijn. Het karakter van het overleg dat ik zal hebben met uw raad is te vergelijken met de zogenaamde voorhangprocedure: voorafgaande aan de toepassing van mijn bevoegdheden leg ik mijn oor te luister bij uw raad. ➢ Uiteindelijk is de afweging aan de burgemeester als bestuursorgaan, waarbij deze uiteraard achteraf verantwoording zal afleggen over de gemaakte keuzes.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk

Maatregelen rijksoverheid…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, worden vergoed.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting enzovoort.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op aanvullende maatregelen. De gemeenten zijn de bestuurslaag die het dichtst staan op burgers en ook met bedrijven, ondernemers en instellingen vaak een nauwe relatie hebben. De gemeenten ervaren ook het meest direct hoe hoog de nood bij een deel van de inwoners, ondernemers en instellingen is. Vanaf het uitbreken van de corona-crisis hebben de gemeenten daarom nagedacht over manieren waarop zij dalende inkomsten of anderszins nadelige gevolgen vanwege corona voor inwoners, ondernemers en instellingen zouden kunnen beperken of compenseren. Het voorliggende onderzoek richt zich op deze door gemeenten getroffen maatregelen.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken?

Dilemma

Het acute karakter van de problemen die een deel van de inwoners, ondernemers en instellingen ervaren als gevolg van de coronacrisis, noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. De

geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg (deze gemeenten in dit onderzoek aangeduid als de B3A-gemeenten) aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

De door de B3A-rekenkamers geformuleerde vraagstelling richt zich zowel op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen als op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en ook welke rol zij hadden kunnen of zelfs hadden moeten spelen en hoe gemeenteraden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden.
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn afgewogen bij genomen of te nemen corona-steunmaatregelen en door wie in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken?

Afbakening van corona-steunmaatregel

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen

- ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en ondernemers, maar dat corona ook kan leiden tot gezondheidsproblemen, sociale problemen kan versterken en bijvoorbeeld eenzaamheid, depressies of angsten. Daarnaast is van belang dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, ondernemers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren in de 'corona-samenleving' waar mensen bijvoorbeeld (1,5 meter) afstand tot elkaar dienen te houden.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soorten-maatregelen is niet volledig hard te trekken. In bijlage I is een overzicht opgenomen van 'overige' maatregelen waarvan door BEA is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregelen.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor Breda is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.

- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een overzicht van door de gemeente genomen maatregelen die op basis van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening niet worden gezien als corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Breda op corona: aanpak en organisatie

2.1 Opzet van een crisisorganisatie

Interne crisisorganisatie

De gemeente Breda gekozen voor een collegebrede inzet op corona. Waar in andere gemeenten de burgemeester fungeert als trekker, heeft het college er in Breda bewust voor gekozen om bestuurlijk als team te reageren op de coronacrisis, vanuit de verwachting dat corona alle beleidsvelden raakt. In de ambtelijke organisatie is voor de opzet en uitvoering van corona-steunmaatregelen een team geformeerd vanuit diverse disciplines en beleidsvelden, met als coördinator de manager Economische en Culturele Zaken en onder aansturing van de directeur Stedelijke Ontwikkeling. Dit team bleef ingebed in de ambtelijke lijnorganisatie.

Het college heeft ervoor gekozen om na de corona-uitbraak geen parallelle crisisstructuur op te zetten naast de bestaande (lijn-) organisatie. De gedachte was dat de corona-uitbraak vrijwel alle beleidsterreinen zou raken en waarvoor dus alle netwerken en capaciteit van de gemeente nodig zouden zijn. Bij het managen van de crisis lag de lead in Breda daarom bestuurlijk bij het college en ambtelijk bij directie en managementteam. Ten behoeve van de onderlinge afstemming heeft het college in de eerste crisisperiode veelvuldig contact met elkaar gehad. Uiteraard tijdens de collegevergaderingen op dinsdag, maar vaak ook bilateraal en in het begin van de crisis vrijwel dagelijks.

Het college heeft direct na de corona-uitbraak besloten om de raad frequent te informeren over te nemen besluiten, wat heeft geleid tot een groot aantal raadsbrieven. Daarbij speelde mee dat in Breda vanaf het begin van de crisis door raadsleden vragen zijn gesteld over de gevolgen, de te nemen maatregelen en de aanpak van de crisis.

Voor een deel van de vraagstukken die voorlagen was de veiligheidsregio de organisatie die in de regio Midden- en West-Brabant de lead had. Dit betrof met name maatregelen die betrekking hebben op veiligheid en gezondheidsaspecten zoals het uitvoeren van corona-testen en vaccineren (taken die worden opgepakt door de Veiligheidsregio en daarbinnen ook de GHOR[1]).

Opschaling naar GRIP 4

In een raadsbrief van 20 maart 2020 licht het college van B&W toe dat sprake is van een GRIP 4-situatie[2]. Dit houdt in dat sprake is van “een regionale aanpak, in nauwe afstemming met de landelijke aanpak”.[3] De trekker bij deze regionale aanpak is de voor-

[1] De Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) organiseert de geneeskundige hulpverlening bij zware ongevallen, rampen en crises. De GHOR is onderdeel van een veiligheidsregio.
[2] Gemeente Breda, college van B&W, raadsbrief met onderwerp: *Bredase maatregelen bestrijding corona crisis*, 20 maart 2020.
[3] Zie bijvoorbeeld Instituut voor Fysieke Veiligheid (IFV), Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB), *De veiligheidsregio en de gemeenteraad*, december 2019.

zitter van de veiligheidsregio. In het geval van de gemeente Breda is dit de voorzitter van de veiligheidsregio Midden- en West- Brabant (momenteel de burgemeester van Tilburg).

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, kan opgeschaald worden naar GRIP-4. • Dit is het geval als de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

De burgemeester van Breda neemt deel aan het regionaal beleidsteam (RBT) en hij blijft verantwoordelijk voor de Bredase situatie. De burgemeester is in zijn of haar gemeente (politiek) verantwoordelijk voor de inzet van alle hulpverleningsdiensten die betrokken zijn bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid in het kader van de Wet veiligheidsregio's (Wvr). Door de veiligheidsregio te treffen (nood-)verordeningen worden voor kennisgeving toegezonden aan de gemeenteraad. Op 18 maart gaat een noodverordening in werking met de volgende bepalingen[4]:

- Het is verboden om openbare samenkomsten en vermakelijkheden als bedoeld in artikel 174 van de Gemeentewet, samenkomsten in voor het publiek toegankelijke gebouwen en bijbehorende erven en samenkomsten in besloten sfeer te laten plaatsvinden, te (laten) organiseren dan wel te laten ontstaan waar meer dan honderd personen gelijktijdig samenkomen, dan wel aan dergelijke samenkomsten deel te nemen. Dit verbod is niet van toepassing op de dagelijkse gang van zaken in het openbaar vervoer en in gebouwen en bijbehorende erven van overheidsinstellingen en zorginstellingen.
- Het is verboden om een van de volgende inrichtingen geopend te houden:
  - Inrichtingen waar ter plaatse eten of drinken wordt verkocht en genuttigd (eet- en drinkgelegenheden), met uitzondering van inrichtingen in bedrijven die niet voor het publiek toegankelijk zijn (bedrijfskantines en bedrijfscatering) en inrichtingen in hotels ten behoeve van de hotelgasten.
  - Sport- en fitnessclubs (sportaccommodaties en sportinrichtingen), waaronder zwembaden, sporthallen en sportvelden.
  - Sauna's.
  - Inrichtingen waar bedrijfsmatig gelegenheid wordt gegeven tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of bedrijfsmatig vertoningen van erotisch-pornografische aard worden aangeboden.

[4] http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Waalwijk/CVDR638457.html .

  - Coffeeshops, behalve voor zover uitsluitend sprake is van de verkoop, aflevering of verstrekking van softdrugs (afhaalfunctie).
- Deze verboden gelden niet voor de hulpdiensten en voor door de voorzitter van de veiligheidsregio aangewezen (categorieën van) gevallen.

In de periode daarna volgen meerdere verordeningen, met aanvullende maatregelen. In juni en per 1 juli 2020 volgen vervolgens versoepelingen van een deel van de beperkende maatregelen.

Op 14 augustus 2020 publiceert de veiligheidsregio een tussentijdse evaluatie[5] van de wijze waarop de voorzitter van de veiligheidsregio in de afgelopen maanden gebruik heeft gemaakt van zijn speciale bevoegdheden. Wettelijk is vastgelegd dat de voorzitter van de veiligheidsregio na afloop van een ramp of crisis van meer dan plaatselijke betekenis verslag uitbrengt aan de gemeenteraden van de getroffen gemeenten. Hoewel op dat moment de coronacrisis nog niet voorbij is, wordt het wenselijk geacht tussentijds verantwoording af te leggen aan de raden van de gemeenten in Midden- en West-Brabant[6]. De tussentijdse evaluatie bevat geen kritische kanttekeningen bij hoe in deze veiligheidsregio het crisismanagement heeft gefunctioneerd.

In een raadsbrief van 7 mei 2020 meldt het college van B&W dat wethouder Adank de coordinatie in het kader van de maatregelen rond COVID-19 op zich genomen.

2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden

Nadat op 27 februari een eerste coronabesmetting was geconstateerd in Nederland (in het Tilburgse Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis) en in de eerste dagen van maart het aantal besmettingen opliep, kwam de regering op 9 maart met diverse hygiënemaatregelen (advies om regelmatig handen te wassen, in de elleboog niezen of hoesten enzovoort). Het kabinet riep, gelet op de concentratie van besmettingen in Noord-Brabant de inwoners van deze provincie op zoveel als mogelijk vanuit huis te werken.

Eerste communicatie met raad

Het college van B&W heeft op vrijdag 13 maart 2020 de gemeenteraad geïnformeerd over het coronavirus. In een brief aan raadsleden en burgerraadsleden wijst de burgemeester op richtlijnen en besluiten van het RIVM over hoe om te gaan met de corona-situatie. Aan mensen, organisaties en ook de gemeente wordt gevraagd activiteiten, waarbij meerdere mensen bijeen komen, uit te stellen of af te gelasten. De burgemeester geeft aan de komende week, na overleg met de griffier en de agendacommissie van de raad, te besluiten

[5] Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant, *Tussentijdse verantwoording gemeenteraden COVID 19-crisis*, 14 augustus 2020.

[6] Op 7 januari 2021 heeft de burgemeester de gemeenteraad een tussentijdse verantwoordingsrapportage vanuit de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant toegezonden. De tussentijdse verantwoording heeft betrekking op de periode van 15 juli 2020 tot 1 december 2020.

over welke activiteiten en vergadering spoedeisend zijn of uitgesteld kunnen worden[7]. Verder wordt aangegeven dat er geen aparte informatielijn wordt geopend vanuit burgemeester of college naar de raad. Verwezen wordt naar de al door de Veiligheidsregio opgezette 'weekmail voor raadsleden, die speciaal voor Breda is gemaakt en vanaf nu elke week aan de raadsleden wordt toegezonden.

Deze keuze is ook gemaakt om als college van B&W te kunnen focussen op gebruikers, inwoners, en exploitanten en ondernemers in de stad.

Eerste maatregelen

Op 14 maart wordt een raadsbrief verstuurd over de 'Bredase invulling Coronamaatregelen'. Het college bericht de raad onder meer het volgende:

- Raadsleden worden separaat door de veiligheidsregio geïnformeerd (wekelijkse nieuwsbrief).
- Gemeente was zich al aan het voorbereiden op kritische processen die te allen tijde door moeten gaan (o.a. afval ophalen, open houden publieksbalie, telefonisch bereikbaar blijven), ook als mogelijk veel medewerkers gaan uitvallen.
- Vanwege het advies om vooral thuis te werken, moet de gemeente inspelen op een dubbel zo groot aantal thuiswerkers (1000) als normaliter.
- Omdat op de gemeentelijke werklocaties minder facilitaire medewerkers nodig zijn, wordt overlegd met Amphia ziekenhuis of zij daar nuttig ingezet kunnen worden. Dit is ook gebeurd. Ambtenaren hebben zich vrijwillig aangemeld en zijn aan het werk in het Amphia gegaan.
- Omdat de afgekondigde maatregelen grote impact hebben op culturele, zorg- en onderwijsinstellingen, is er overleg met deze instellingen.
- Er is in kaart gebracht welke zorginstellingen cruciale zorg leveren. Ook daarmee is contact.
- Er is ook contact met het bedrijfsleven, waarvan een deel wordt geraakt door de maatregelen. Het ondernemersteam van de gemeente staat in nauw contact met bedrijven die het moeilijk hebben en er is overleg gepland met de horecavertegenwoordigers.

Op 20 maart verstuurt het college van B&W de eerste raadsbrief met overzicht van Bredase maatregelen gericht op de coronacrisis[8]. De brief bevat een overzicht van onderwerpen waarover het college zich beraadt, met al enkele genomen maatregelen. Vooruitlopend op het landelijke pakket aan maatregelen, neemt het college van B&W op enkele aspecten alvast maatregelen. Dit laatste betreft onder meer:

[7] Aangegeven wordt verder dat de situatie vraagt om snelheid en duidelijkheid en dat achteraf moet worden bezien hoe de situatie is gelopen en welke lessen we daaruit kunnen trekken.

[8] Gemeente Breda, college van B&W, raadsbrief met onderwerp: *Bredase maatregelen bestrijding Corona crisis*, 20 maart 2019.

- De broodnoodregeling voor mensen waarbij het inkomen direct wegvalt en die geen spaargeld hebben of een partner om op terug te vallen. In de eerste week hebben 600 inwoners een beroep op deze voorziening gedaan.
- Daarnaast kunnen zzp'ers die door de coronacrisis geen of weinig inkomen hebben een beroep doen op een tijdelijke regeling om hun inkomen aan te vullen tot bijstandsniveau (de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers, afgekort: Tozo). Deze maatregel is door het kabinet op 17 maart aangekondigd.
- Mogelijkheid van een lening voor bedrijfskapitaal, in navolging van de gemeente Rotterdam (waarbij in lijn met Rotterdam minder strenge eisen worden gesteld dan landelijk wordt voorgesteld).

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

BroodNood-regeling

De eerste corona-steunmaatregel die is genomen door het college van B&W, betreft de zogenoemde BroodNood-regeling[9]. De maatregel is opgezet voor Bredanaars met acute geldproblemen, zodat zij snel over geld kunnen beschikken om in het dagelijks levensonderhoud te voorzien. De maatregel is specifiek van belang, maar niet uitsluitend, voor werknemers met 0-uren-contracten, zzp'ers en uitzendkrachten die door het coronavirus in een situatie komen dat ze geen boodschappen kunnen doen omdat ze geen inkomen of eigen spaargeld hebben en ook geen partner met inkomsten.

Implementatie Tozo 1 is grote operatie

Eén van de eerste maatregelen waar de gemeente Breda zich op richt, is inspelen op de aankondiging door het kabinet op 17 maart aan de Tweede Kamer dat er een noodpakket banen en economie zou worden opgezet. Eén van die maatregelen is de Tijdelijke ondersteuning zelfstandige ondernemers (Tozo). De regeling wordt uitgevoerd door gemeenten[10]. Zelfstandigen kunnen aanvullende inkomensondersteuning krijgen voor levensonderhoud en/of een lening voor bedrijfskapitaal bij liquiditeitsproblemen. De AMvB voor Tozo is op 21 april gepubliceerd. In een brief aan de raad licht het college van B&W de gang van zaken toe bij de lokale implementatie van Tozo 1[11]. Omdat de nood ook in Breda hoog was op het moment dat het kabinet de maatregel aankondigde, is snel gehandeld. Gelijk na aankondiging door het kabinet en vooruitlopend op de kamerbrief, heeft de keten Participatie een proces voorbereid waardoor ondernemers vanaf 24 maart aanvragen konden indienen conform de op dat moment bekende richtlijnen. Diezelfde dag werden er 1.600 aanvragen ingediend. De daaropvolgende dagen liep het snel op en de teller stond op 1 april al op 2.900 aanvragen.

Er is in die week een team van 28 medewerkers georganiseerd om de aanvragen te behandelen. Vanaf 27 maart is een projectorganisatie in het leven geroepen om de Tozo 1-uitvoering in goede banen te leiden. De aantallen aanvragen liepen dusdanig snel op en er waren daarnaast veel vragen vanuit ondernemers om te beantwoorden, dat na een snelle analyse bleek dat de capaciteit niet toereikend was om tijdig deze grote hoeveelheid aanvragen van de ondernemers te beoordelen en tijdig financiële steun te bieden. Ook inhuren op een dergelijke korte termijn was niet mogelijk. Via interne werving heeft de gemeente snel collega's uit de eigen organisatie bereid gevonden om te ondersteunen,

---

9 Gemeente Breda, Persbericht, *Noodplan voor mensen met directe geldproblemen*, 17 maart 2020.
10 Het idee is dat gemeenten de regeling uitvoeren en dat het rijk de uitvoeringskosten compenseert en de kosten voor uitkeringen en leningen voor zijn rekening neemt. Zie ook toelichting van FAMO op deze regeling: https://www.famo.org/nieuws/nieuws/gemeente-en-de-tozo-regeling/ .
11 Gemeente Breda, college van B&W, brief aan gemeenteraad met onderwerp: *Tozo 1 regeling 2020*, 3 juli 2020.

waarbij dit zowel mensen in dienst van de gemeente zelf betroffen als mensen die al extern ingehuurd werden. Met als resultaat dat er binnen 2 weken nog eens met 75 collega's kon worden opgeschaald, die ieder 8 tot 32 uur per week konden ondersteunen.
Er zijn tot en met 31 mei in totaal 4.620 aanvragen ingediend en 3.237 aanvragen Tozo 1 toegekend. Tozo 1 liep tot 1 juni 2020. Daarna is Tozo 2 van kracht geworden voor de periode tot en met 30 september.

1e pakket maatregelen korte termijn

Op 24 maart 2020 is een collegebesluit genomen over een 'noodplan in het kader van de coronacrisis'. Op 25 maart wordt in een raadsbrief toegelicht op de genomen besluiten en wordt toegelicht op de maatregelen om met name ondernemers maar ook culturele instellingen, sportorganisaties en vrijwilligersorganisaties te ondersteunen bij de gevolgen die zij ondervinden van de coronacrisis. In de raadsbrief licht het college van B&W toe dat zij waardering heeft voor de landelijke steunmaatregelen maar waar nodig aanvullende maatregelen overweegt om voor zover nodig aanvullende maatregelen te nemen om kansrijke bedrijven door de crisis heen te helpen.

Het college hanteert hierbij de volgende uitgangspunten:

- De onderneming of de instelling doet een beroep op één van de rijksregelingen.
- Uitgangspunt is een normale bedrijfsvoering van zowel ondernemingen als instellingen. Daarbij is in de raadsbrief niet geëxpliciteerd wat precies onder een 'normale bedrijfsvoering' wordt verstaan en of dit wordt verondersteld zo te zijn óf dat er bij bijvoorbeeld steunaanvragen op wordt getoetst.
- Eventuele steun aan ondernemingen, stichtingen of verenigingen komt in principe vanuit de rijksregelingen, wordt voorgeschoten of wordt indien nodig aangevuld vanuit het lokale noodfonds.
- De gemeente betaalt of subsidieert in principe daadwerkelijk geleverde diensten en stuurt facturen voor daadwerkelijk geleverde diensten. Tegelijkertijd neemt het college wel het besluit dat de betaling van subsidies aan instellingen in acute nood wordt aangepast en dat daarbij maatwerk mogelijk is.

In de raadsbrief onderscheidt het college van B&W drie fasen in de aanpak van de coronacrisis:

- Korte termijn, waarin wordt gefocust op overbrugging. De gemeente ondersteunt in Breda gevestigde ondernemingen die in acute nood verkeren. Dit gaat om met name mkb-bedrijven in de periode tussen nu en 3 weken en om individuele werknemers/zzp'ers in acute financiële nood. Maatregelen zijn gericht op het verlenen van liquide middelen om deze periode te kunnen overleven
- Middellange termijn-maatregelen zijn gericht op het overleven van een langere periode zonder omzet. Van groot belang is bijvoorbeeld in welke mate ondernemingen de vaste lasten kunnen terugbrengen zonder al te grote effecten op de werkgelegenheid.

- De langere termijnmaatregelen die moeten voorzien in continuering van wat “tot twee weken geleden nog normaal was”. Deze richten zich op het op peil houden van de werkgelegenheid, consumenten- en producentenvertrouwen.

Het maatregelenpakket voor de korte termijn is als volgt opgebouwd:

- Er wordt tot eind juni uitstel van betaling verleend voor lokale belastingen en heffingen zoals precario en leges. Dit is in lijn met het eerder gecommuniceerde uitstel voor heffingen van de Belastingsamenwerking West-Brabant (afvalheffing, riool, OZB)
- De reeds opgelegde voorlopige aanslagen toeristenbelasting worden per direct verminderd. Dit houdt in dat ondernemers voor het restant van dit jaar geen toeristenbelasting meer hoeven af te dragen
- Er wordt tot eind juni uitstel van betaling gegeven voor facturen die de Gemeente Breda verstuurt voor door de gemeente geleverde diensten (bijvoorbeeld het ophalen van bedrijfsafval of het verhuren van gebouwen en sportvelden die nu niet gebruikt kunnen of mogen worden).
- De betaling van verleende subsidies aan instellingen in acute nood wordt aangepast. Voor organisaties die op basis van activiteiten subsidie krijgen, zoals cultuur en evenementenorganisaties zal op basis van maatwerk besluitvorming plaatsvinden.
- Er wordt een noodfonds COVID-19 gecreëerd dat een voorschot kan verlenen aan bedrijven die aanspraak maken op rijksregelingen maar voor wie de ontvangst van deze middelen te lang duurt. Het is een éénmalig vast bedrag van € 4.000 in de vorm van een renteloze lening. De totale hoogte van het noodfonds voor acute liquiditeit bedraagt € 1,2 miljoen.
- Business Coach Breda wordt uitgebreid met in totaal € 50.000: Zzp’ers en mkb-bedrijven kunnen een gratis adviesgesprek aanvragen met een business coach.
- Er kunnen vouchers, voor in totaal € 50.000,-, ter beschikking worden gesteld aan mkb-ondernemers die vanwege bankleningen en BMKB-garantie extra financiële stukken moeten overleggen.
- Een belangrijke maatregel is de uitvoering van de “Tijdelijke voorziening Inkomensondersteuning zzp en mkb” (een landelijke maatregel die lokaal wordt uitgevoerd).
- Broodnood-regeling: een lokale regeling voor Bredase burgers die door het direct wegvallen van inkomen (en het niet hebben van spaargeld, partnerinkomsten of hulp van naasten) tenminste de komende week of weken geen boodschappen kunnen doen. Afhankelijk van de gezinssituatie wordt een weekbedrag (voor een maximum van drie weken) vergoed dat varieert afhankelijk van de gezinssituatie:
  - Gehuwden (met/zonder kinderen): € 100,- .
  - Alleenstaande ouders: € 100,- .
  - Alleenstaande: € 70,- .
- Aanpassen van de uitbetalingen verleende subsidies aan instellingen in acute nood, waarbij uiteenlopende richtlijnen worden gehanteerd voor subsidies over de jaren 2019, 2020 en 2021. Een extreme variant, waaraan het college niet de voorkeur geeft

maar die voor instellingen in acute nood wel een optie is, is het alvast bevoorschotten van subsidies voor het jaar 2021.
- Binnengekomen facturen worden, zoals de gemeente Breda al nastreeft, zo snel mogelijk betaald.

In de bijlage van de raadsbrief van 24 maart 2020 geeft het college aan ruimte te willen hebben om maatwerk te leveren voor 'schrijnende gevallen'. Hieronder wordt verstaan bedrijven die "buiten de boot vallen" wat betreft rijksregelingen of reguliere financiering, die als gevolg van de coronacrisis in de problemen komen maar die in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn. Bij het verlenen van ondersteuning aan deze bedrijven, ondernemers of verenigingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:
- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die aantoonbaar niet in aanmerking komen voor rijksregelingen of reguliere financiering.
- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die als gevolg van de crisis in de problemen zijn gekomen en derhalve in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn: Inzicht in de -financiële- situatie is vereist. Kosten om dit inzicht te leveren kunnen worden voorgefinancierd.
- Voor de feitelijke bijdrage per aanvrager worden nadere criteria opgesteld, waarmee we berekenen hoeveel steun nodig is. Daarbij wordt gekeken naar liquiditeitsratio's, terugbetaling bancaire schulden, direct beschikbaar eigen vermogen, etc. Dit vraagt om uitvoeringscapaciteit en specifieke deskundigheid voor de beoordeling die wellicht extern ingehuurd moet worden.
- Ook voor deze doelgroep geldt dat we er vanuit gaan dat ook partijen die een belang hebben bij continuïteit van de onderneming hun verantwoordelijkheid nemen. Afstemming met deze partijen dient te worden georganiseerd.
- De vorm is een achtergestelde renteloze lening;

Hiervoor is toegelicht dat door het college als uitgangspunt is geformuleerd dat de gemeente in principe daadwerkelijk geleverde diensten betaalt of subsidieert. In de bijlage bij de raadsbrief van 24 maart 2020 wordt een uitzondering gemaakt voor zorgaanbieders, in lijn met een verzoek vanuit het ministerie van VWS aan de VNG. VWS roept gemeenten op om financiële zekerheid te bieden aan de gemeentelijke contractpartners, met als doel zo het zorglandschap te in tact te houden. Dit veronderstelt dat gemeenten zorgaanbieders betalen conform onafhankelijk van de vraag of de overeengekomen prestatie al dan niet is geleverd. Het college merkt op dat dit strijdig is met het hiervoor toegelichte algemene uitgangspunt maar vindt deze uitzondering acceptabel. Wel verbindt het college aan het maken van een uitzondering op de regel voor zorgaanbieders voorwaarden:
- Veel zorgaanbieders bedienen meerdere gemeenten. Het college geeft aan dat het zaak is dat gemeenten uniform optreden in hun houding ten aanzien van zorgaanbieders, zodat niet de ene gemeenten wel de subsidie volledig uitbetaald en een andere gemeente niet. Los van rechtvaardigheidsoverwegingen speelt hierbij ook mee dat als niet alle gemeenten de zorgaanbieder blijven doorbetalen, deze alsnog kan 'omvallen'

waardoor de gemeenten die wel hebben doorbetaald het risico lopen dat de subsidie niet effectief is in die zin dat het doel om de zorgaanbieder door de crisis te helpen alsnog niet wordt gerealiseerd.

In de raadsbrief van 24 maart 2020 is als uitgangspunt opgenomen dat bij de ondersteuning op de korte en middellange termijn sprake is van het verschuiven van lasten. Basisgedachte hieronder is dat de economie weer aantrekt, en dat ondernemingen in een later stadium deze ondersteuning terugbetalen. De vorm waarin ondersteuning vorm krijgt is die van een lening. Verstrekkingen worden in een overeenkomst vastgelegd.

Een ander uitgangspunt in de raadsbrief van 24 maart 2020 is dat de gemeente ondernemingen wil ondersteunen op korte termijn zonder al teveel eisen/criteria. Snelheid is in eerste instantie een essentieel criterium. Naarmate de ondersteuning structureler wordt, worden ook extra eisen en criteria gesteld aan de toekenning, evenals aan de betrokkenheid/inzet van meerdere partijen die een belang hebben bij continuïteit van een onderneming;

Daarnaast heeft het college een inventarisatie gemaakt van mogelijke maatregelen voor de middellange en langere termijn.

2e pakket middellange termijn

Op 21 april komt een maatregelenpakket voor de middellange termijn in het college, maar het voorstel wordt aangehouden. Uiteindelijk wordt in het collegeoverleg van 6 mei over dit pakket besloten. Over het collegebesluit wordt toegelicht aan de raad in de raadsbrief van 7 mei 2020[12]. De raad wordt gevraagd de notitie waarin de kaders, uitgangspunten en maatregelen zijn opgenomen vast te stellen en middelen beschikbaar te stellen om het pakket aan maatregelen te kunnen uitvoeren. De middellange termijn omvat de periode van 1 april tot 1 oktober.
De raadsbrief bevat de volgende uitgangspunten[13]:

- De opgenomen maatregelen zijn aanvullend op door het Rijk getroffen regelingen.
- De lokale maatregelen richten zich in principe op specifiek doelgroepen (sectoren, instellingen, ondernemers e.d.) en niet op het totaal aantal organisaties in de stad.
- Per doelgroep kijkt de gemeente niet alleen naar wat het Rijk doet, maar ook wat overige partijen doen (denk aan banken, vastgoedeigenaren, organisaties en instellingen zelf).
- Het is niet de bedoeling om maatregelen te stapelen. Het is niet de bedoeling dat organisaties door een beroep op regelingen ‘zwarte cijfers schrijven’ of reserves aanvullen.

[12] Gemeente Breda, college van B&W, raadsbrief met onderwerp: *Middellange aanpak effecten coronavirus gemeente Breda*, 7 mei 2020.
[13] Zie ook Gemeente Breda, *Samen sterk tegen corona, middellange termijn aanpak effecten coronavirus: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen*, 6 mei 2020.

- Ondersteuning vanuit de gemeente is geen gift zonder eisen of randvoorwaarden. Aanvragers dienen levensvatbare bedrijven, instellingen en organisaties te zijn. Als het uitgangspunt is 'behoud van werkgelegenheid', kan het niet zo zijn dat na het ontvangen van steun alsnog medewerkers ontslagen worden.
- Waar mogelijk verwacht de gemeente 'iets terug' voor de geboden ondersteuning.

Het college geeft aan dat de verwachting is dat de ondersteuning van de gemeente, gelet op rol en positie van de gemeente, het meest effectief is als deze zich richt op:
- Verkleinen van de vaste lasten.
- Verlenen van directe financiële steun in acute gevallen.
- Aanpassen van publieke of private prestatieafspraken (subsidies en contracten).
- Bestendigen van continuïteit bij Bredase bedrijven.
- Ondersteunen met kennis en expertise van vrijwilligersorganisaties en verenigingen in het maatschappelijk middenveld.

Bij de raadsbrief is een nota 'Middellange termijn aanpak effecten coronavirus: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen' d.d. 6 mei 2020 opgenomen. De nota bevat twee soorten maatregelen:
- Overkoepelende, generieke maatregelen.
- Sectorspecifieke maatregelen.

De generieke maatregelen betreffen de volgende maatregelen:
- Niet innen (of terugbetalen) van precario voor terrassen gedurende de tijd dat deze van overheidswege niet gebruikt mogen worden. Financiële consequenties is ingeschat op € 35.400 per maand, omgerekend € 212.400 tot 1 oktober).
- Niet innen (of terugbetalen) van precario voor evenementen die door een overheidsverbod geen doorgang konden vinden, voor zover niet gedekt door een verzekering van de organisator. Financiële consequentie is ingeschat op € 22.500 vanwege niet innen van leges en precario tot oktober met daarnaast € 43.440 vanwege niet innen van markt- en reclamegelden van marktlieden vanwege het niet kunnen gebruiken van hun standplaatsen.
- Aan huurders van gemeentelijk vastgoed een restitutie van de huur toe te kennen voor organisaties en instellingen die hun werkzaamheden niet op reguliere wijze hebben kunnen voortzetten vanwege coronabeperkingen. Maatschappelijke huurders komen in aanmerking voor 100% restitutie, overige huurders voor 33% restitutie en voor horeca-ondernemers wordt verwezen naar het 'horeca convenant'.
- De termijn van uitstel van betaling voor huurnota's voor gemeentelijke gebouwen verlengen tot 1 oktober 2020 indien geen gebruik gemaakt kan worden van de accommodatie.
- Ten aanzien van subsidieontvangers is de lijn dat de gemeente bij subsidies een lagere prestatie accepteert als gevolg van de crisis en genomen coronamaatregelen.
- Verzoeken om aanpassing/verlaging van reguliere afvalcontracten worden gehonoreerd voor die contractanten die van overheidswege gesloten zijn en geen afval meer aanbie-

den. De financiële impact voor de gemeente komt neer op € 84.000 per maand (€ 504.000 tot 1 oktober).

De sectorale maatregelen zijn gericht op onder meer cultuur, sport, zorg en maatschappelijk werk, dorps- en wijkcentra en de economie:

- Cultuur: maatregelen betreffen het accepteren van een lagere subsidieprestatie als gevolg van de coronamaatregelen. Verder het niet innen van huur voor cultuurpanden.
  Het college geeft verder aan dat er (met name niet-gesubsidieerde) instellingen kunnen zijn waarvoor deze maatregelen onvoldoende soelaas bieden. Zij kunnen onder voorwaarden op ondersteuningsmiddelen cultuur met een maximum van € 100.000 per organisatie (indien zij acuut worden bedreigd in het voortbestaan). Generaal Maczek Memorial en CLIB worden genoemd als mogelijke voorbeelden).
  Voor de amateurkunstensector is onder voorwaarden maximaal € 5.000 beschikbaar. Het college kondigt aan dat deze week een monitor wordt opgestart om inzicht te krijgen in de problematiek van de amateurkunst.
  Financieel beslag van de cultuurmaatregelen komt neer op € 300.000 plus € 22.000 voor amateurkunst.
- Sport: maatregelen betreffen compensatie voor de huur die zij verschuldigd zijn aan de gemeente voor (binnen of buiten)ruimte waar ze vanwege corona geen gebruik van maken. Verder niet innen van leges voor evenementen die niet door kunnen gaan; maatwerk bij toepassing van subsidieverstrekking; aanpassing van subsidiabel percentage van de begroting van 33% naar 50% indien noodzakelijk voor voortbestaan van de organisatie; niet innen van huur voor sportaccommodaties.
  Financieel beslag voor sportmaatregelen wordt geraamd op
  € 250.000.
- Zorg en sociaal maatschappelijk:
  Voor het domein Jeugd is een gemeentelijke continuïteitsbijdrage-regeling uitgewerkt. Deze regeling is nodig vanwege de p x q-systematiek in de financiering. Zorgaanbieders kunnen vanaf begin mei een continuïteitsbijdrage aanvragen over de periode van 1 maart tot en met 1 juni 2020.
  Voor het domein Wmo geldt een soortgelijke regeling. De gemeente werkt in dit domein vooral met resultaatfinanciering (niet o.b.v. ‘p x q’). De gemeente kiest ervoor de financiering op basis van gecontracteerde resultaatafspraken doorgang te laten vinden en op een later moment “te bezien op welke wijze in redelijkheid en billijkheid verrekening opportuun is in relatie tot de geleverde resultaten”. Aangegeven is dat daarbij “continuïteit voorop staat.
  Voor het doelgroepenvervoer heeft de gemeente in regionaal verband afspraken gemaakt waarbij tot 80% van de vaste ritvergoeding wordt gecompenseerd.
- Dorps- en wijkcentra:
  Het college geeft aan dat dorps- en wijkcentra door gekozen constructie met vrijwillige stichtingsbesturen vaak geen sprake is van een huursituatie maar van bruikleen van een pand. Mede daardoor passen ze niet goed in andere maatregelen, behalve dat de eenmalige € 4.000 als noodmaatregel enig soelaas biedt. Voorgesteld wordt “maatwerk te leveren” als het bestaansrecht van dorps- en wijkcentra in het geding komt.

- Economie:
  Verwezen wordt naar landelijke maatregelen als NOW, TOGS, TOZO-regelingen, uitstel van betaling van belastingen en versoepeling van kredieten (B-MKB regeling, overbruggingsleningen et cetera). De volgende maatregelen worden voorgesteld die aanvullend zijn op al staand beleid:
  - Voortzetting businesscoaches en vouchers.
  - Snelproces beoordeling tijdelijke initiatieven.
  - Uitbreiding Ondersteuningsmiddelen economie voor starters, scale-ups en schrijnende gevallen.
  - Voor ondernemers die buiten allerlei regelingen vallen kan in “schrijnende gevallen” maatwerk worden geleverd.
  - Unlock Challengers: uitzetten van concrete vragen van ondernemers (indien mogelijk via Plan Breda) om bedrijven uit te dagen met creatieve ideeën te komen voor de 1,5 meter economie en voor herstel en transitie.
  - Campagne #Bredakooplokaal.
  - Integraal herstelplan toeristische en vrijetijdssector.
- Participatie en armoedebestrijding:
  De inzet vanuit participatie is erop gericht om te voorkomen dat mensen gebruik moeten maken van steunmaatregelen:
  - Verruiming van formatieve inzet proces mainstream Werk (van intake tot uitbetaling) en team Bbz (voor uitvoering TOZO).

In het tweede maatregelenpakket wordt op bepaalde aspecten ‘over de corona-crisis heen’ gekeken. Er is budget gereserveerd (in totaal € 200.000) om in de komende maanden na te denken over hoe de economie kan functioneren, met onder meer de 1,5 meter-regel.

Het totale budgettaire beslag van het tweede maatregelenpakket is geraamd op circa € 6,8 miljoen. Door in te stemmen met het raadsvoorstel creëert de gemeenteraad voor de periode tot 1 oktober 2020 een financiële basis en geeft daarmee het college van B&W financiële armslag[14]. In het raadsvoorstel ‘middellange termijn aanpak effecten coronavirus Breda’ (zaaknummer 783771) geeft het college van B&W verder aan dat een deel van de maatregelen met terugwerkende kracht worden ingevoerd (het college denkt daarbij aan precario voor terrassen en leges voor evenementen die geen doorgang konden vinden).

De raadsbrief van 7 mei 2020 bevat een groot aantal uitgangspunten voor specifieke door de gemeente Breda getroffen corona-steunmaatregelen. Enkele uitgangspunten ter illustratie:

- Uitgangspunten met betrekking tot de huur van gemeentelijk vastgoed:
  - Gemeente Breda maakt zoveel als mogelijk gebruik van generieke maatregelen om complexe en zeer bewerkelijke en tijdrovende maatwerkoplossingen te voorkomen

[14] Door diverse raadsfracties worden hierbij wel vragen gesteld. Zie paragraaf 4.1 voor een toelichting op deze vragen.

en om gelijksoortige accommodaties zoveel als mogelijk op eenzelfde wijze te behandelen.
  - Bij maatschappelijke partners met afdoende reserves en weerstandsvermogen doet de gemeente een dringend beroep geen aanspraak op de regeling te maken.
  - Indien door een besluit van de overheid geen gebruik gemaakt kan worden van een gemeentelijke accommodatie vindt restitutie van de huur plaats uitsluitend voor die periode dat er geen gebruik gemaakt kan worden.
  - Waar onderliggende financieringsstromen niet veranderen, vindt ook geen restitutie van de huur plaats. Zo komen scholen niet in aanmerking voor een restitutie van de huur van de sportaccommodaties omdat de vergoeding voor de schoolsport die zij ontvangen vanuit de Rijksoverheid of gemeente niet verandert.
- Uitgangspunten voor het aanpassen van subsidiëring voor instellingen die in acute financiële nood verkeren:
  - Bij subsidies accepteert de gemeente een lagere prestatie accepteren als gevolg van de huidige crisis en genomen maatregelen vanuit de Rijksoverheid.
  - Er zijn organisaties waar meer inzet wordt gevraagd als gevolg van de crisis. Deze inzet kan leiden tot een hogere definitieve vaststelling van de subsidie t.o.v. de begroting.
  - De gemeente gaat er wel vanuit dat ontvangers van subsidie een maximale inspanning leveren om andere, vergelijkbare activiteiten te verrichten binnen de grenzen van de (wettelijke) mogelijkheden.

Overige maatregelen

Op 30 juni 2020 heeft het college van B&W enkele subsidieregelingen voor de culturele sector, waaronder een ‘makersregeling’. Het beschikbare subsidiebudget van de ‘makersregeling’ 2020 is verdubbeld van € 50.000 naar € 100.000. De helft van de verhoging komt van de provincie Brabant. De maximale subsidie per ‘maker’ bedraagt € 5.000.

Op 7 juli 2020 heeft de gemeenteraad de tijdelijke verordening ‘kwijtschelding leges, precariobelasting en markt- en reclamegelden’ vastgesteld. De verordening is terugwerkend vanaf 1 april 2020 van kracht.

In de raadsbrief ‘Corona-update 7’ van 10 juli 2020 licht het college van B&W toe dat de Rijksfondsen in opdracht van het ministerie van OCW de ‘Regeling aanvullende ondersteuning culturele en creatieve instellingen sector COVID-19’ uitvoert. Naar verwachting zullen drie Bredase instellingen een aanvraag doen binnen spoor 3 van deze regeling (‘investeren in de vitale regionale infrastructuur via de Rijkscultuurfondsen voor cruciale regionale musea, (pop)podia en filmtheaters’). Het betreft Chassé Cinema, Mezz en Stedelijk Museum Breda. Gemeente en provincie moeten de bijdrage van de Rijksfondsen matchen. Het college van B&W stelt voor te matchen door huurkwijtschelding en soms een aanvullende bijdrage van de gemeente Breda. De instellingen moeten op 10 juli hun aanvraag hebben ingediend. Ter voorbereiding zijn met de genoemde instellingen gesprekken gevoerd over hun bedrijfsvoering en de benodigde matching.

Op 21 juli 2020 besluit het college van B&W over de Tijdelijke subsidieregeling ondersteuning wijk en dorpscentra COVID-19.

Op 27 oktober besluit het college van B&W tot verlenging van de gemeentelijke subsidieregelingen COVID-19 voor cultuur, wijk- en dorpsraden en sport.

3e pakket, van ondersteunen naar investeren

Een 3e pakket maatregelen is 22 december door het college naar de raad gestuurd[15] en vastgesteld. Bij het raadsvoorstel is een nota gevoegd met als titel 'Corona-aanpak (2021) met doorkijk naar lange termijn: van ondersteunen naar investeren voor een wendbaar en weerbaar Breda'. Voor uitvoering van de activiteiten en maatregelen die in de aanpak voor de lange termijn zijn opgenomen, is een budget nodig van € 8.630.000.

De inhoudelijke focus ligt op de volgende thema's:

- Werken.
- Recreëren.
- Ontmoeten.

De thema's zijn op hoofdlijnen als volgt uitgewerkt:

- Het uitgewerkte Plan van aanpak voor 'werken' is uitgesplitst naar arbeidsmarkt en ondernemen en voorzien van onder meer initiatieven of extra inzet op de volgende terreinen:

  Werken
  - Opzet van regionale mobiliteitsteams[16].
  - Scholingsagenda.
  - Aanpak en aandacht voor jongeren en studenten.
  - Werkgevers ondersteunen bij behouden, ontwikkelen en opleiden van personeel.
  - Werkleerlijn voor de zorg (de 'zorgschool').
  - Armoede.

  Ondernemen
  - Crisisondersteuning voor ondernemers in het algemeen.
  - Initiatieven gericht op specifieke sectoren, zoals met name horeca, evenementensector, cultuursector, sport(verenigingen).
  - Project 'Challenges', nieuwe fase.
  - Ondernemen en locaties.
  - Binnenstad, online platform.
  - Randvoorwaardelijke ondersteuningsmaatregelen, met name vanwege de tweede lockdown waarin Nederland op het moment van schrijven van deze nota zich bevindt, zoals het kwijtschelden van precario voor terrassen als de horeca verplicht

[15] Zie Gemeente Breda, *Plan van aanpak lange termijn corona*, zaaknummer Zaaknummer: 1153405, 22 december 2020; Gemeente Breda, Raadsbrief, met onderwerp *'Financiële dekking en –impact corona-ondersteuningspakket 2021*, 8 januari 2021.

[16] Om mensen die hun baan dreigen te verliezen of hebben verloren, ook vanwege de coronacrisis, passende begeleiding bieden naar nieuw werk en inkomen. .

dicht is, kwijtschelding van leges en precario voor evenementen als er geen evenementen toegestaan zijn en kwijtschelding van markt- en reclamegelden van marktlieden die geen gebruik mogen maken van hun standplaats.

- Het in de nota opgenomen Plan van aanpak voor 'recreëren' richt zich onder meer op zwemmen in de stad, het inrichten van een zandwinput als zwemplas, nog te ontwikkelen gebieden inrichten als tijdelijk park, op orde brengen van voorzieningenniveau van parken en recreatieplassen, peilen van de behoefte aan beweegplekken in de openbare ruimte en zorgen voor goede voorzieningen voor kinderen.
- Het thema 'ontmoeten' is in het betreffende plan van aanpak voorzien van initiatieven of extra inzet gericht op onder meer wijk- en dorpscentra, cultuur, vrijwilligers(verenigingen), jongeren en studenten, de stadsprogrammering voor 2021 en een serie kleinschalige evenementen met grote artiesten in een coronaveilige omgeving onder de naam 'Bij ons in Breda' en op zorg en welzijn.

Begin 2021 diffuse situatie

De recente, tweede, lockdown plaatst de raadsbrief van 22 december met de bijgevoegde op herstel gerichte uitwerking van de plannen van aanpak op de thema's 'werk', 'recreëren' en 'ontmoeten' (met een accentverschuiving van 'ondersteunen' naar 'investeren') in een wat ander perspectief. Vooralsnog is van een normalisering op korte termijn waarschijnlijk nog geen sprake en zal er alsnog een wellicht sterker dan gedacht en gehoopt accent komen te liggen op 'ondersteuning' van door de verlengde crisis geraakte inwoners, ondernemers of instellingen.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

Op basis van uitgebreide deskresearch in combinatie met gevoerde gesprekken met de ambtelijke coördinator voor de corona-steunmaatregelen en de coördinerend portefeuillehouder is het navolgende overzicht opgesteld van door de gemeente Breda genomen corona-steunmaatregelen[17].

Besluit

B Burgemeestersbesluit
C Collegebesluit
RB Raadsbesluit

Steuncategorieën

F Faciliterende maatregel
L Liquiditeitsondersteuning
G Financiële maatregel
O Overige hulp

[17] Zie bijlage I voor een overzicht van maatregelen gericht op corona met een ander karakter, die uitgaand van de in paragraaf 1.2 opgenomen afbakening niet kwalificeren als corona-steunmaatregel.

Doelgroepcategorieën

G Generiek
S Sector
L/A Leveranciers/afnemers
B Burgers (inwoners)

Nr.	Datum 2020	Maatregel	Bron	Steun	Doel groep
1.	24-3	Oprichten noodfonds COVID-19 à € 1,2 miljoen t.b.v. acute liquiditeit van ondernemers	C	L	S
2.	24-3	Uitbreiden ondersteuning Business Coach Breda à € 50.000	C	G	G
3.	24-3	Instellen vouchers voor financieel advies MKB a € 50.000	C	G	G
4.	24-3	Instellen broodnoodfonds (met terugwerkende kracht vanaf 17 maart)	C	G	G
5.	24-3	Uitstel van betaling lokale belastingen, heffingen, precario en leges afgelaste evenementen	C	L	S
6.	24-3	Aanpassen betaling verleende subsidie aan instellingen in acute nood	C	G	G
7.	24-3	Verlenen uitstel van betaling facturen van getroffen bedrijven	C	L	L/A
8.		Implementatie TOZO	C	L	G
9.	22-4	Convenant ketensolidariteit met Koninklijke Horeca Breda, pandeigenaren en brouwerijen, gericht op matiging van huurverplichting van gezonde horecabedrijven. Gemeente heeft niet getekend maar was gesprekspartner.	n.v.t.	F	S
10.	6-5	Niet innen (of terugbetalen) van precario voor terrassen gedurende de tijd dat deze van overheidswege niet gebruikt mogen worden.	RB	G	G
11.	6-5	Niet innen (of terugbetalen) van precario voor evenementen die door een overheidsverbod geen doorgang konden vinden, voor zover niet gedekt door een verzekering van de organisator	RB	G	G
12.	6-5	Aan huurders van gemeentelijk vastgoed een restitutie van de huur toe te kennen voor organisaties en instellingen die hun werkzaamheden niet op reguliere wijze hebben kunnen voortzetten vanwege coronabeperkingen	RB	G	G
13.	6-5	De termijn van uitstel van betaling voor huurnota's voor gemeentelijke gebouwen verlengen tot	RB	L	G

		1 oktober 2020 indien geen gebruik gemaakt kan worden van de accommodatie.			
14.	6-5	Met subsidieontvangers die meer dan € 1 mln ontvangen wordt een individueel gesprek aangegaan om recht te doen aan bijzondere omstandigheden en goede (juridische en financiële) afspraken te maken.	RB	F	S
15.	6-5	Ten aanzien van subsidieontvangers is de lijn dat de gemeente bij subsidies een lagere prestatie accepteert als gevolg van de crisis en genomen coronamaatregelen	RB	G	G
16.	6-5	Verzoeken om aanpassing/verlaging van reguliere afvalcontracten worden gehonoreerd voor die contractanten die van overheidswege gesloten zijn en geen afval meer aanbieden	C	G	G
17.	6-5	Voor (met name niet-gesubsidieerde) culturele instellingen beroep mogelijk op ondersteuningsmiddelen cultuur	RB	G	S
18.	6-5	Start monitor financiële problemen van amateurkunst	RB	F	S
19.	6-5	Op terrein van sport niet innen van leges voor evenementen die niet door kunnen gaan	RB	G	S
20.	6-5	Maatwerk toepassen bij verstrekte subsidies aan evenementen die geen doorgang vinden dan wel in afgeslankte vorm.	RB	F/G	S
21.	6-5	Op terrein van sport aanpassing van subsidiabel percentage van begroting van 33% naar 50%	RB	G	S
22.	6-5	Ondersteuningsmiddelen sport beschikbaar stellen, om maatwerk te kunnen bieden, erop gericht bestaansrecht verenigingen te borgen.	RB	G	S
23.	6-5	Continuïteitsbijdrage-regeling voor domein Jeugd	RB	G	S
24.	6-5	Mogelijkheid voor zorgaanbieders om compensatie aan te vragen voor directe extra kosten i.v.m. corona	RB	G	S
25.	6-5	Continuïteitsbijdrage-regeling voor domein Wmo	RB	G	S
26.	6-5	Voor doelgroepenvervoer afspraak dat tot 80% van vaste ritvergoeding wordt gecompenseerd	RB	G	S
27.	6-5	Leveren maatwerk voor dorps- en wijkcentra als voortbestaan in het geding komt	RB	F	S
28.	6-5	Uitbreiding informatievoorziening, o.a. d.m.v. digitaliseren van bestaand ondernemersspreek-	RB	F	G

		uur in de vorm van wekelijkse online-sessies.			
29.	6-5	Inrichten werkgeversservicepunt op regionale schaal als loket waar werknemers en werkgevers terecht kunnen met vragen over arbeidsmarkt m.b.t. corona.	RB	F	G
30.	6-5	Gebruik van structuren en netwerken om aanpassingen te bespreken, bijvoorbeeld overleg met pandeigenaren, inbrengen van 'uitdagingen' bij onderwijs/Urban Living Lab/Logistic Community Brabant	RB	F	G
31.	6-5	Voortzetting businesscoaches	RB	F	S
32.	6-5	Voortzetting vouchers	RB	G	S
33.	6-5	Uitbreiding ondersteuningsmiddelen voor starters, scale-ups en schrijnende gevallen	RB	F/G	S
34.	6-5	Voor ondernemers die buiten alle regelingen vallen in schrijnende gevallen maatwerk	RB	F/G	G
35.	6-5	Campagne #Bredakooplokaal	RB	F	S
36.	6-5	Integraal herstelplan toeristische en vrijetijdssector	RB	F	S
37.	6-5	Verruiming van formatieve inzet proces mainstream Werk (van intake tot uitbetaling) en team BBZ (voor uitvoering TOZO)	RB	F/G	G
38.	14-5	Verlaging huur NAC-stadion (33% korting)		G	S
39.	30-6	Subsidieregelingen Culturele sector Breda COVID-19	C	G	S
40.	30-6	Verhoging plafond van (culturele) makersregeling	C	G	S
41.	9-7	Tijdelijke verordening kwijtschelding leges (evenementen), precario (evenementen en terrassen) en markt- en reclamegelden Breda vanaf 1 april	RB	G	S
42.	14-7	Tijdelijke subsidieregeling ondersteuning wijk en dorpscentra COVID-19.	C	G	S
43.	27-10	(verlenging) gemeentelijke subsidieregelingen voor cultuur, wijk- en dorpscentra en sport	C	G	S
44.	22-12	Als onderdeel van een 3e pakket corona-maatregelen worden diverse nieuwe initiatieven en intensiveringen van bestaand beleid aangekondigd. Een gedetailleerde uitwerking van deze initiatieven naar concrete maatregelen is in de raadsbrief van 22 december 2020 nog niet opgenomen en evenmin in de bijgevoegde nota 'middellange termijn aanpak'.			

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder

De betrokkenheid van de raad bij het dossier van corona-steunmaatregelen is groot. Het college van B&W heeft een intensieve informatievoorziening opgezet, vanaf eerste helft maart tot heden. Met name in de eerste maanden was sprake van onder meer raadsinformatiebrieven die met een frequentie van één keer per week of zelfs vaker aan de raad werden toegezonden. In paragraaf 4.2 is toegelicht hoe de informatievoorziening door het college van B&W op gang is gekomen in de periode vanaf 13 maart, met in de eerste week de volgende brieven aan de raad:

- Vrijdag 13 maart eerste brief aan de raad over hoe om te gaan met corona-crisis, mede naar aanleiding van richtlijnen en besluiten van het RIVM en eerste kabinetsmaatregelen.
- Op zaterdag 14 maart een raadsbrief met nadere toelichting over een 'Bredase invulling coronamaatregelen', met daarin ook toelichting op hoe de raad geïnformeerd zal gaan worden vanuit gemeente en veiligheidsregio.
- Op 20 maart is er de eerste raadsbrief met daarin een overzicht van mogelijke maatregelen waarover het college van B&W zich beraadt.

Bespreking 1e pakket

Het college beslist over het eerste pakket corona-steunmaatregelen op 24 maart 2020. Dit maatregelenpakket wordt besproken op onder meer de volgende momenten:

- Op 9 april in een oordeelsvormende vergadering van de raad, die via Teams wordt belegd.
  - In de agendacommissie is afgesproken dat er een eerste termijn is waarin elke fractie 4 minuten zuivere spreektijd krijgt, met een maximum van 4 voor interrumperen van andere raadsleden 4 voor interrumperen van het college van B&W[18].
  - Nadat de fracties het woord hebben gehad reflecteert het college van B&W.
  - Voor technische vragen wordt verwezen naar het schriftelijk vragenrecht.
  - De voorzitter bewaakt en stimuleert dat de nadruk in de raadsvergadering ligt op oordeelsvorming in het onderlinge debat van de fracties.
  - In de tweede termijn krijgen alle fracties 1 minuut spreektijd, waarin zij ook moties kunnen aankondigen, waarin elke fractie in totaal 4 interrupties mag plaatsen bij inbreng van andere fracties.
- Op 23 april in een debatraad[19] met als bespreekpunten onder andere het lokale maatregelenpakket in verband met corona. Er zijn twee termijnen:
  - 1e termijn met maximale spreektijd van 3 minuten per fractie.

[18] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/document/8640542/1#search=%22corona%22.

[19] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/document/8653961/1#search=%22vergaderorde%20corona%22 .

- 2e termijn met een maximale spreektijd van 2 minuten (afhankelijk van verloop 1e termijn).

Het ingebrachte voorstel van het college, van 24 maart 2020, voor het noodplan in het kader van de coronacrisis In dit voorstel is aangegeven dat het de bevoegdheid van het college van B&W is om te besluiten over de maatregelen voor de korte termijn.

Op 16 april 2020 is er een beeldvormende vergadering van het Bredaas Beraad over het pakket maatregelen met betrekking tot de coronacrisis. De in dit beraad ingebrachte beelden, ideeën en vragen kan het college van B&W gebruiken bij het daarna op te stellen collegevoorstel en vervolgens raadsbrief gericht op het 2e pakket voor de middellange termijn. Enkele beelden uit deze vergadering illustreren de houding van de meeste fracties:

- VVD-fractie geeft aan dat er breed waardering is voor aanpak van het college, veel steun voor de compassie die getoond is. Het is nu zaak om voor te bereiden op de 1,5 meter-samenleving. En de stad moet blijven investeren.
- CDA-fractie wil graag een nog meer proactieve houding, met extra inzet op accountmanagement. Daarnaast is beter inzicht nodig in financiën van gemeente en impact van corona daarop. Gevraagd wordt om een eerste set van scenario's op dit vlak.
- D66-fractie waardeert dat het college handelt en niet afwacht. De fractie wil dat het college een uiterste inspanning levert om, met onderwijs en ouders, te voorkomen dat corona leidt tot ongelijke kansen en onderwijsachterstanden.
- GroenLinks-fractie vindt dat het college in de afgelopen weken veel ruimte heeft gekregen om te inventariseren hoe corona Breda raakt. In de eerste weken leek het of vooral ondernemers een probleem hadden maar de fractie is blij dat de bredere inzet die van het college zoals die nu blijkt uit de raadsbrieven.
- PvdA-fractie roept op om te leren van 2008, toen er in de crisis misschien te hard werd bezuinigd. De fractie voelt meer voor anticyclisch investeren. De fractie deelt de oproep om beter inzicht te krijgen in de impact van corona op de financiën.
- SP-fractie twijfelt niet aan goede intenties van het college maar merkt een verschil in de theorie in de raadsbrieven en de praktijk die de SP ziet. Bijvoorbeeld gaat het dan om persoonlijke beschermingsmiddelen in verpleeghuizen en voor huishoudelijke hulpen of om voorkomen van drang op medewerkers van ATEA om te gaan werken.
- 50Plus-fractie stelt dat de maatregelen die in Breda worden getroffen binnen de grenzen moet blijven die de rijksoverheid bepaalt. Er is geen ruimte voor eigen interpretatie van regels. Wel is het goed om op bepaalde punten aanvullend beleid te formuleren, zoals Breda doet. De fractie oordeelt dat college en veiligheidsregio de informatievoorziening aan de raad zeer serieus hebben genomen.
- Breda'97-fractie wil de nodige complimenten geven over de snelheid van handelen en de tot nu genomen maatregelen. Punt van zorg voor de fractie is dat nog weinig gezegd kan worden over de financiële impact van corona voor de gemeente.
- Fractie Huong waardeert de zichtbaarheid en inzet van het college en zijn oprechte betrokkenheid bij problemen die burgers ervaren. Als kritische kanttekening brengt de

fractie in dat de raad een beetje langs de zijlijn staat en achteraf mag meedenken en oordelen. De raad geeft het college vertrouwen, maar geeft het college de raad ook het vertrouwen door haar mee te nemen in de afwegingen en de te nemen stappen?

Bespreking 2e pakket

Het tweede maatregelenpakket wordt op 14 mei 2020 in een beeldvormend Bredaas Beraad besproken[20]. In het raadsvoorstel[21] dat besproken wordt , wordt besluitvorming gevraagd over de volgende punten:

- Vast te stellen de notitie 'middellange aanpak effecten coronavirus gemeente Breda: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen'.
- Een bedrag van € 6,83 miljoen ter beschikking te stellen voor de uitvoering van deze notitie.
- Ter dekking van deze kosten € 6,83 miljoen te onttrekken aan de algemene reserves.

De in het beeldvormende Bredase Beraad door fracties ingebrachte en uitgewisselde beelden, ideeën en vragen, kunnen als volgt worden geïllustreerd[22]:

- VVD-fractie vindt dat er een goed pakket ligt waarmee we bewoners, instellingen en ondernemers helpen in deze moeilijke tijd. De fractie vindt het pakket financieel solide en gaat ervan uit dat het Rijk een fors deel van de voorfinanciering zal afdekken en dat het goed is om € 6,8 miljoen uit reserves voor te financieren. Enkele andere accenten in de inbreng betreffen de enorme impact van corona op de economie (mogelijk 1.500 tot 10.000 banen krimp voor Breda) en de vraag hoe het college toetst of steun niet wordt gebruikt om zwarte cijfers te schrijven.
- CDA-fractie vraagt zich af waarom voor uitwerking van één scenario is gekozen en er niet meer scenario's zijn doorgerekend zodat de raad de bandbreedte kan beoordelen van de financiële gevolgen. De fractie geeft aan dat ervan uitgegaan wordt dat het Rijk de extra uitgaven gaat compenseren, maar hoe reëel is dat? Verder pleit de fractie voor het integraal beschouwen van bijvoorbeeld vraag van horecaondernemers voor terras-uitbreiding omdat ook fitnessbranche, buurthuizen en verenigingen ook graag de openbare ruimte willen benutten.
- D66-fractie vindt het goed dat Breda als één van de eerste gemeenten doorpakt om haar inwoners, ondernemers en organisaties bij te staan. De fractie vraagt zich verder af hoe het gaat met generieke maatregelen, bijvoorbeeld kwijtschelden van precario, als ondernemers de kwijtschelding niet nodig hebben? Of dit dan ten goede kan komen aan het collectief, bijvoorbeeld via het Ondernemersfonds zoals in Tilburg.
- GroenLinks-fractie pleit ook voor meerdere scenario's, zodat adaptief beleid gevoerd kan worden. Verder de vraag waarom het pakket 'middellange termijn'-pakket heet

[20] In deze vergadering is een groot aantal vragen door raadsfracties gesteld aan het college van B&W. Het aantal vragen waarbij het college ervoor kiest deze schriftelijk te beantwoorden telt op tot 40. Zie: https://breda.raadsinformatie.nl/document/8768041/1#search=%22matching%20rijksfondsen%22.

[21] Gemeente Breda, college van B&W, raadsvoorstel met onderwerp: *middellange termijn aanpak effecten coronavirus gemeente Breda*, zaaknummer 783771,7 mei 2020.

[22] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/document/8755385/1#search=%22notulen%20corona%22.

omdat de doorkijk tot 1 september eigenlijk vooral korte termijn betreft. De fractie merkt verder op dat het college stelt dat “we alleen dingen gaan redden die perspectief hebben”, maar hoe blijkt dat in de uitwerking van het pakket? Bijvoorbeeld over de horeca hoor je dat het allemaal wel erg veel aan het worden is, moet je alles willen redden?

- PvdA-fractie vindt dat het maatregelenpakket getuigt van lef, om als één van de eerste steden te komen met zo’n pakket. De fractie stelt vragen over of de risico’s in het risicoprofiel adequaat zijn. De PvdA ziet dat in het pakket staat dat werkgelegenheid een belangrijk uitgangspunt is. Blijft het college er stevig op sturen dat het niet zo kan zijn dat je aanspraak maakt op steun en vervolgens mensen buiten je organisatie zet?
- SP-fractie is positief over het nieuwe pakket, maar stelt de vraag of je er vanuit kunt gaan dat de rijksoverheid ok de rekening van Breda gaat betalen? De fractie pleit ook voor toets op behoud van banen als voorwaarde voor steun aan ondernemers. De fractie stelt de vraag wie de levensvaatbaarheid toetst van bedrijven e.d. In de TOZO wordt die levensvatbaarheidstoets losgelaten, waarom doen we dat als Breda dan wel?
- 50Plus-fractie vindt de intenties van het college volstrekt helder. “Het lijkt of niets aan de aandacht van het college ontsnapt”. De fractie signaleert dat de maatregelen lopen tot 1 oktober, maar de coronacrisis zal dan nog niet voorbij zijn. Zijn er financiële middelen voor een aanpak daarna? Alles is afhankelijk van de compensatie van het Rijk. Is deze ruimhartig, dan ziet de toekomst er niet zo slecht uit maar als het anders zou uitpakken, dan hebben we een groot probleem.
- Breda’97-fractie heeft vragen gesteld en geeft aan daar goede antwoorden op te hebben ontvangen. De fractie stelt verder vragen over het weerstandsvermogen van de stad in verband met de coronacrisis.
- Fractie Huong ziet een maatregelenpakket met veel aandacht voor ondernemers en instellingen en veel minder voor mensen. Dit is ook zo bij de rijksoverheid. De fractie vraagt of de gevraagde middelen van € 6,8 miljoen wel ruimhartig zijn, want het weerstandsvermogen is ook nog € 20 miljoen. De fractie vraagt de wethouder of hij zich ervan bewust is dat thuiszitten met kinderen meer geld kosten. De vraag wordt gesteld of voor mensen in de bijstand niet voorzien moet worden in een bijdrage om bijvoorbeeld spelletjes aan te schaffen of om uit de voeten te kunnen met knutselopdrachten van school.

Moties & amendementen

Op 28 mei 2020 is een besluitvormend overleg over het middellange termijn-pakket. Het betreffende raadsvoorstel wordt unaniem aangenomen. Er zijn daarnaast diverse moties ingediend, waarbij een deel wordt aangenomen en andere worden verworpen[23]:

[23] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/vergadering/741179#ai_5332744.

Overzicht van moties in raadsvergadering van 28 mei 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Slagvaardig schakelen op maatregelen (33 voor, 0 tegen). • Een toegankelijke 1,5 meter-samenleving (33/0). • Durf te vragen (32/1). • Laat volwassenen van de toekomst nu meedenken (34/0). • Noodfonds verenigingen en organisaties (33/2). • Samen op zoek naar ruimte (32/2).	• Schaarste openbare ruimte (12/20). • Meer ruimte voor voetgangers in corona-tijd (11/20). • 0% huurverhoging is genoeg (8/25). • Mondkapjes voor minima (8/27). • Jongeren in bijstand geen maand zonder inkomen (3/31). • € 200 voor alle Bredase minima vanwge corona (3/30).

In de periode vanaf mei 2020 zijn er diverse andere moties in stemming gebracht in de gemeenteraad, en één amendement, die gericht zijn op corona-steunmaatregelen of daar aan raken. Het betreft de volgende moties:

Overzicht van moties en amendementen in periode vanaf mei 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Maak kansen voor mensen in crisistijd. • Herstelplannen voor zwaar getroffen sectoren. • Breda Gezondheidsstad. • Ruimtemakers stadsstranden, verlichte voet- en fietspaden en buitensportfaciliteiten. • Herstelplan armoede, verklein de tweedeling in de stad.	• Steun de horeca starters. • Zet coronasteun in voor coronacrisis-gedupeerden. • Deltaplan cultuur en economie. • Overgebleven TOZO-gelden naar minima.* • Bijstand van jongeren versoepelen tijdens corona. • Corona Noodfonds.

* dit betreft een amendement, de overige raadsinitiatieven betreft moties.

Raadsvragen

De Bredase raad heeft vanaf het begin diverse raadsvragen gesteld over onderwerpen die raken aan corona en de coronacrisis. Navolgend overzicht laat de breedte zien van de onderwerpen die zijn aangekaart:

Selectie van raadsvragen over corona-gerelateerde zaken	
Datum indiening	Onderwerp
13-3-2020	Vragen om het MKB te ondersteunen (VVD)
18-3-2020	Inwoners, organisaties en ondernemers over coronacrisis (SP)
26-3-2020	Kwijtschelden parkeerkosten van onze helden bij het Amphia (SP)
30-3-2020	Coronabesmettingen bij ATEA en de gebrekkige communicatie (SP)

31-3-2020	Dak- en thuislozenopvang (SP en GroenLinks)
7-4-2020	Gevolgen coronacrisis voor scholieren, voedselbank ,sociale dienst en mantelzorg (Fractie Huong)
21-4-2020	Zorgen van Bredase moslims omtrent hun laatste rustplaats (D66 en 50PLUS)
15-5-2020	Openbare ruimte voor iedereen in coronatijd (GroenLinks)
2-6-2020	Handhaving in coronatijd (CDA)
16-6-2020	Brede aanpak dak- en thuislozen (SP en GroenLinks)
15-7-2020	Bezoek ouderen tijdens COVID-19 periode en vakantie (CDA)
27-7-2020	Corona Teststraat verdwijnt uit Breda (SP)
13-8-2020	Bron- en contactenonderzoek (PvdA)
18-8-2020	Corona Teststraat, deel 2 (SP)
18-8-2020	Over economische krimp naar aanleiding van coronacrisis (PvdA)
1-9-2020	Chassétheater, ontslagen en bezuinigingen (SP en GroenLinks)
16-9-2020	Ondersteuning sportclubs in coronatijd (D66)
20-9-2020	Flinke toename autobranden (PvdA)
25-9-2020	Houdbaarheid voorzitter Veiligheidsregio vanwege gebeurtenissen Olympiaplein Tilburg (SP)
28-9-2020	Gevolgen tekort aan MBO-stageplekken (PvdA)
2-10-2020	Oplopende wachttijden coronateststraat (VVD)
4-10-2020	Verlenging coronamaatregelen (Breda Beslist)
5-10-2020	Mogelijke tekorten in vitale publieke sectoren door uitbraak coronavirus (PvdA)
8-10-2020	Coronasteun jeugdorganisaties (CDA)
15-10-2020	Overlast station (CDA)
26-10-2020	Een veilige teststraat (VVD, D66, PvdA, SP, Breda Beslist, GroenLinks, CDA, 50PLUS)
30-10-2020	Over eventueel verdwijnen van Dagbesteding Ariba in Bavel (SP)
2-11-2020	Coronavoorlichting beperking gezondheidsrisico's mensen met migratie-achtergrond en laaggeletterden (VVD)
23-11-2020	Overlast door jongeren in de wijken van Breda (D66 en PvdA)
26-11-2020	Overlast Hoge Vucht (VVD)
3-12-2020	Lokaal maatwerk coronamaatregelen (D66)
15-12-2020	Situatie station (VVD)
17-12-2020	Openingstijden Jumbo Foodmarkt (Breda Beslist)
18-12-2020	Overlast Willemstraat en omgeving (CDA)
24-12-2020	Aanpak huiselijk geweld (SP en VVD)
31-12-2020	Steunpakketten (50PLUS)
11-1-2021	Snottebellenbeleid (VVD)
12-1-2021	Sessie plan van aanpak lange termijn Corona (Fractie Huong)
20-1-2021	Schuld, over schuldhulpverlening (CDA)

21-1-2021	Drive-in stembureaus (D66)
1-2-2021	Precario van 2020 (VVD)
23-2-2021	Lange wachtrijen bij de milieustraat (Breda Beslist)

Bevoegdheden burgemeester

Op 7 september 2020 heeft de CDA-fractie een bespreeknotitie toegezonden naar de raad en het college van B&W met als onderwerp 'Betrokkenheid raad bij gebruikmaking burgemeestersbevoegdheden Corona'. Aanleiding is dat de raad zelf meer en actiever bij de besluitvorming betrokken wilde worden en graag ook meer keuzemogelijkheden wilde hebben. Verder richtte de notitie zich op het gegeven dat de burgemeester in de COVID-bestrijding uitgebreide bevoegdheden heeft op basis van de regionale noodverordeningen en de Wet Publieke Gezondheid. De wetgever heeft deze bevoegdheden bij de burgemeester neergelegd om te waarborgen dat er snelheid en integraliteit in de besluitvorming zit. De fractie stelt dat deze keuze en de bevoegdheden van de burgemeester 'onomstreden' zijn.

De fractie geeft verder aan dat de COVID-crisis langdurig is. Spoedmaatregelen worden op die manier tot 'staand beleid'. Verder worden in de beoogde tijdelijke coronawet de bevoegdheden van de burgemeester uitgebreid en de regionale aanpak prominenter. De burgemeester legt over al zijn bevoegdheden, dus ook deze, verantwoording af aan de raad. Het gaat in dit geval dan om achteraf beoordelen van maatregelen. De CDA-fractie stelt voor om een 'gremium' te organiseren, bijvoorbeeld bestaande uit de woordvoerders veiligheid, waar de burgemeester het 'gevoel van de raad' over mogelijke maatregelen kan toetsen. De burgemeester kan dan zelf een afweging maken dit gevoel mee te wegen of niet. De fractie stelt de volgende vragen:

- Aan de burgemeester: wat is uw visie hierop?
- Aan de raad: wat is uw visie hierop?
- Aan beide: wat zou een gepaste afvaardiging van de raad kunnen zijn en welke randvoorwaarden acht u dan wenselijk?

In het Bredaas Beraad van 19 november is verder gesproken over de wens van de raad om actiever betrokken te worden bij besluitvorming, daarbij meer keuzes voorgelegd te krijgen, en over de burgemeestersbevoegdheden. In de notulen staat dat er inmiddels een beeldvormende sessie is afgerond over dit onderwerp en dat daarna een gesprek heeft plaatsgevonden tussen de CDA-fractie en de burgemeester. In het overleg van 19 november wordt door de CDA-fractie aandacht gevraagd voor de tijdelijke COVID-19-wet die per 1 december van kracht wordt. Die wet geeft de burgemeester specifieke bevoegdheden, binnen een model van centrale sturing vanuit het rijk waarbij decentraal bevoegdheden komen te liggen bij de burgemeester, met betrokkenheid van gemeenteraad en college. Het lijkt goed om vooraf als raad voldoende sturing mee te geven aan de burgemeester, al zal in de praktijk de ruimte daarvoor afhankelijk zijn van de ernst van de situatie en moet die misschien niet worden overschat. In het overleg geeft de burgemeester aan dat met de COVID-19-wet wat meer bevoegdheden naar de gemeente toekomen die eerst bij de vei-

ligheidsregio lagen, althans als de situatie verandert van ‘zeer ernstig’ naar ‘zorgelijk’ of ‘waakzaam’.

De burgemeester reageert met een brief aan de gemeenteraad d.d. 15 december 2020. Hij schetst over welke bevoegdheden hij uit functie van het burgemeesterschap beschikt, mede ook als gevolg van de Tijdelijke wet maatregelen COVID-19 (Twm), die op 1 december 2020 in werking is getreden. Deze bevoegdheden betreffen het verlenen van ontheffingen op landelijke regels om handhaving te gebieden van coronamaatregelen en om gebieden aan te wijzen waar ministeriële regelingen gelden. Naar aanleiding van vragen van het raadslid Rutten zijn al praktische werkafspraken gemaakt voorafgaand aan het raadsoverleg van 19 november 2020 waarin het door het raadslid aangekaarte onderwerp werd besproken. Een en ander heeft ertoe geleid dat de burgemeester voorstelt de volgende uitgangspunten te hanteren over het betrekken van de raad:

- Bij losstaande, spoedeisende beslissingen is overleg vooraf met uw raad niet praktisch haalbaar. De burgemeester stelt voor dan zo spoedig mogelijk achteraf uw raad informeren.
- Bij besluiten die betekenis hebben voor meer dan één geval/ persoon, meer beleidsmatig van aard zijn en voor langere tijd gelden zal ik in principe streven naar bespreking met uw raad vooraf in een zo mogelijk openbare sessie. Duidelijk is dat een dergelijke mate van lokale ruimte voor burgemeesters de komende tijd nog niet aan de orde zal zijn. Het karakter van het overleg dat ik zal hebben met uw raad is te vergelijken met de zogenaamde voorhangprocedure: voorafgaande aan de toepassing van mijn bevoegdheden leg ik mijn oor te luister bij uw raad.
- Uiteindelijk is de afweging aan de burgemeester als bestuursorgaan, waarbij deze uiteraard achteraf verantwoording zal afleggen over de gemaakte keuzes.
- De burgemeester vraagt om begrip als, vanwege onvoorspelbaarheid en/of urgentie, alsnog moet worden afgeweken van ‘hoe het zou moeten’.

De burgemeester stelt verder voor om in overleg met de agendacommissie van de raad een moment in of om het Bredaas beRaad in te plannen om u te kunnen bijpraten over het verloop van de coronacrisis in het algemeen en dat hij daartoe het initiatief zal nemen. Dit heeft inmiddels plaatsgevonden.

4.2 Beeld van raadleden over hun rol en betrokkenheid

Als onderdeel van het onderzoek zijn in november 2020 aan alle raadsfracties in Breda enkele vragen voorgelegd, met als bedoeling in beeld te brengen hoe raadsfracties oordelen over de door de gemeente genomen maatregelen, over de informatie vanuit het college van B&W en hoe de raad bij besluitvorming betrokken is en waar men terugkijkend tevreden over is en waarover minder tevreden.

De precieze formulering van de aan de raadsfracties voorgelegde fracties luidt als volgt:

a. Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven suc-

cesvol?

b. Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?

c. Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?

Navolgend een **bloemlezing** van de ontvangen respons, met als eerste een beeld van de mate waarin fracties zelf initiatieven hebben ondernomen[24]:

Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
Fracties geven aan diverse moties te hebben ingediend, waaronder • Motie 'ruimtemakers' en 'motie herstelplannen corona' • Motie meer ruimte voor terrassen (en aanverwante zaken in openbare ruimte). • Opening tweede milieustraat vanwege grote drukte. • Alternatief zomerprogramma voor kinderen (zomerstraten). • Toegankelijke 1,5 meter-samenleving. • Motie herstelplan armoede. • Jongvolwassenen. • Aanvalsplan kansgelijkheid. • Sporten in openbare ruimten. Fracties geven verder aan aandacht te hebben gevraagd voor onder meer: • In het begin gevraagd om een coronadebat (gehonoreerd). • Uitdelen van 4.000 mondkapjes via voedselbank naar aanleiding van daarover gestelde vraag. • Adequate opvang voor daklozen. • Voldoende digitale leermiddelen voor kinderen. • Steun aan kunstenaars die werken o.b.v. kleine losse inkomsten (bijv. zangles). • Vragen gesteld over voldoende verkeersruimte voor voetgangers en fietsers. • Om meer steun gevraagd voor culturele en sportieve instellingen (bijv. Pier15) die hun accommodatie maar deels hebben moeten sluiten (eerdere regelingen hadden alleen betrekking op instellingen die geheel moesten sluiten). • Verder maakt de fractie zich zorgen over jongeren die hun bijbaantje kwijtraken en daaruit hun studie deels bekostigden. • Met name ingezet op 'Koop Lokaal'. • Ook aandacht gevraagd voor groepen die buiten regelingen vallen (zzp'ers, Team Uniek in Teteringen, buurthuizen).

[24] Uiteindelijk hebben acht fracties geantwoord op de voorgelede schriftelijke vragen. Het betreft twee fracties van partijen die behoren tot de coalitie en zes fracties in een oppositierol.

- In raadsvergadering van 28 mei motie ingediend voor mondkapjes verstrekken aan minima (motie is verworpen).
- Aandacht gevraagd voor broodnoodregeling omdat deze gaandeweg gewoon stop zou zijn gezet zonder raadsconsultatie, vanwege te beperkt gebruik. Portefeuillehouder heeft de regeling weer opgestart in oktober.
- Summervibes, activiteiten voor kinderen.
- Inzet op schoolachterstanden.
- Bedrijfsleven vragen om laptops.
- Mondkapjes verschaffen aan minima (verworpen motie).
- Adviesvouchers voor bedrijven.
- Tekort aan mbo-stageplaatsen.
- Tekort aan medewerkers in de zorg oplossen.
- Meer stadsstranden in Breda.
- Veilig terug naar school in de 1,5 meter-samenleving.
- (extra) Speelstraten voor kinderen.

Eén fractie geeft aan geen aandacht te hebben gevraagd voor een bepaald thema.

Fracties geven ook diverse voorbeelden van maatschappelijke instellingen, ondernemingen en inwoners die contact zochten vanwege corona:

Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
Bloemlezing van fracties ontvangen reacties: • Ja, veelal met vragen hoe of waar ze iets kunnen vinden. Zelf ook contact gezocht met instellingen en bedrijven. • Ja, vanuit horeca-, cultuur- en evenementenorganisaties, als zij iets wilden maar tegen problemen aanliepen. • Ja, door maatschappelijke organisaties, docenten, individuele inwoners, met zorgen en vragen. • Voor gemeenschapshuis gekeken naar subsidiemogelijkheden. • Benaderd door culturele/sportieve accommodaties die slechts deels moesten sluiten en daardoor buiten steunmaatregelen vielen. • Benaderd door werkveld van daklozenopvang omdat dit aanvankelijk warrig geregeld was. • Benaderd door mensen die een horecagelegenheid gestart zijn, veel kosten hadden, maar nog geen daling ten opzichte van gerealiseerde inkomsten kunnen aangeven. • Geluiden opvangen van vrijwilligers die hun vergoeding voor vrijwilligerswerk missen en dit eigenlijk niet kunnen missen naast hun uitkering. • Contact met 'makers' uit de culturele sector die kleine inkomsten zien wegvallen. • Contact met studenten over wegvallen bijverdiensten in relatie tot studieschuld • Ja, met name gericht op actie 'Koop Lokaal'.

- Ja, met name benaderd door horeca en de culturele sector. De steunmaatregelen sloten op deze vragen aan.
- Ja, benaderd door KBO Prinsenbeek i.v.m. subsidieaanvraag bij gemeente.
- Tevens nauw betrokken bij organiseren van evenement WinterWonderBeek.
- De fractie is onder meer benaderd door cultuurinstellingen en in gesprek met (horeca-) ondernemers die het zwaar hebben.

Eén fractie gaf aan niet benaderd te zijn door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners.

Tot slot is er een eerste beeld van de tevredenheid over de inhoudelijke vulling van het pakket en de betrokkenheid bij de besluitvorming over maatregelen:

Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?
Beelden: • Leden van de fractie geven aan tevreden te zijn over de proactieve crisisaanpak. • Een raadslid geeft aan dat het lastig blijft om 'te sturen in de mist'. De vraag 'wat het goede is' kan nu lastig worden beantwoord omdat je weinig zicht hebt op langetermijneffect. • Raadslid geeft aan tevreden te zijn over de breedte van het steunpakket en sectoren waarvoor die golden (hier en daar zelfs te breed), dat gaf vertrouwen. • Betrokkenheid bij de besluitvorming was van ondergeschikt belang omdat de nood om (snel) te helpen hoger was dan een uitgebreid en zorgvuldig proces. • Minder tevreden over hoe lang het duurt voor er (langere termijn) perspectieven en herstelpakketten samen met getroffen sectoren tot stand komen. • Raadslid geeft aan tevreden te zijn over de eensgezindheid in de raad, doortastendheid van college en burgemeester die goed luistert. We werden continu goed op de hoogte gehouden. • Inhoudelijk hadden we meer kunnen kijken naar ruimte geven en perspectief bieden. Een meedenk-modus in plaats van 'hier heb je geld'-modus. • Goed was vooral de snelheid waarmee maatregelen werden genomen. • Veel minder goed is de informatiepositie van en navolgbaarheid voor de raad. Uit welke rijksregelingen krijgt Breda fondsen binnen en zet Breda die volledig in? In onze ogen is virussteun geen verdienmodel. • We hebben als raad ook diverse malen om meer keus/opties gevraagd bij het vrijmaken van geld om met maatregelen op de crisis in te spelen. • Verder zouden we als raad veel meer betrokken moeten worden bij verdelen van de schaarse openbare ruimte. • Tevreden over de flexibiliteit van het college om vooral de sociaalmaatschappelijke rol als gemeente te nemen en diverse doelgroepen te steunen. College heeft ook regelmatig de raad geïnformeerd, ook over moeilijke situaties en dilemma's.

- Lastig om aan te geven waarover we minder tevreden zijn, maar als ik iets moet noemen is dat behoud van de COVID-19 teststraat in Breda. Uiteindelijk met twee teststraten wel allemaal goed gekomen.
- In de raadsvergaderingen heeft onze fractie steun gegeven aan de pakketten steunmaatregelen. De raad werd goed geïnformeerd en was voldoende betrokken bij besluitvorming, maar minder dan gewenst bij de voorbereiding van de aanpak. In de gegeven omstandigheden was dat geen reden om daarover ontevreden te zijn.
- Niet tevreden want er zijn bijna geen maatregelen geweest naast de landelijke. Er is ook alleen maar steun gegeven aan bedrijven, instellingen en instanties, niet aan mensen in armoede, ouderen in eenzaamheid of jongeren die het moeilijk hebben.
- Heb met de maatregelen ingestemd, want 'iets beter dan niets'.
- Voor zover te overzien zijn de aanvullende maatregelen van de gemeente goed geweest. Alleen kun je je afvragen of deze voldoende zijn, nu het virus langer rond dwaalt dan verwacht.
- We zijn voldoende geïnformeerd en betrokken bij besluitvorming. We vinden het jammer dat er weinig of niet met scenario's is gewerkt, dat geeft een beter beeld van de risico's die de gemeente loopt.
- Goed dat er een aanvullend pakket is in Breda bovenop landelijke maatregelen. De informatievoorziening was in de crisistijd niet optimaal, maar gezien de omstandigheden goed. Er is veel waardering voor de manier waarop het college de raad meeneemt via raadsbrieven en de stad informeert via onder andere Facebook Live-sessies. In de totstandkoming van de maatregelen is de raad minder betrokken geweest (aan de voorkant met de vraag 'waar zou een Bredaas pakket zich op moeten richten?'), dat had wellicht beter gekund.
- We zijn erg tevreden, kregen veel informatie en spreken al geregeld over focus en mogelijkheden in Breda. Vanaf nu worden we maandelijks bijgepraat door het college en er is al afgesproken dat we over maatregelen 2021 en focus daarbij met elkaar in gesprek gaan begin volgend jaar

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen genomen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

De gemeentelijke contactpersonen voor het rekenkameronderzoek geven aan dat de gemeente reguliere interne planning & control-producten gebruikt om te kunnen sturen. Als onderdeel daarvan heeft de gemeente 'forecasts' opgesteld. In voorbereidende gesprekken is daarbij aan scenariodenken gedaan, om als gemeente voor te bereiden op de meest waarschijnlijke ontwikkelingen. De onzekerheden en bandbreedtes waren echter relatief groot, wat het maken van goede scenario's bemoeilijkt. Navolgend wordt nader toegelicht hoe de gemeente op enkele belangrijke momenten financiële keuzes heeft gemaakt en risico's heeft ingeschat.

Toelichting op dekking voor pakket 2021

In een raadsbrief d.d. 8 januari 2021 heeft het college van B&W inzicht verschaft in de financiële dekking en –impact van het corona-ondersteuningspakket voor 2021[25]. Toegelicht wordt dat het voor 2021 voorziene ondersteuningspakket aanvullende financiële dekking vergt van € 8,6 miljoen. Deze dekking is als volgt gecreëerd:

- € 1 miljoen komt uit de exploitatie begroting 2021.
- € 1,5 miljoen uit het meerjareninvesteringsprogramma (MIP).
- € 2,1 miljoen betreft coronasteun vanuit het rijk, zoals opgenomen in de decembercirculaire 2020.
- Een pm-post betreft aanvullende steun in 2021 vanuit het rijk in het kader van corona.
- Een andere pm-post betreft budgetoverhevelingen van het resterend bedrag voor het middellange termijn-steunpakket 2020.
- Gebruik van de algemene reserves, afhankelijk van de pm-posten zoals hiervoor toegelicht, voor een bedrag van maximaal € 4,3 miljoen.

Onder meer door de fractie van GroenLinks zijn 'technische vragen' gesteld naar aanleiding van het financieel overzicht. Gevraagd is om een nadere toelichting op de voorziene dekking per individuele post in de gepresenteerde kostenraming. Door het college wordt

[25] Gemeente Breda, Raadsbrief, met onderwerp *'Financiële dekking en –impact corona-ondersteuningspakket 2021*, 8 januari 2021. .

de dekking als volgt toegelicht:

Dekking 3e pakket corona-steunmaatregelen, januari 2021		
€ 1 mln opgenomen in exploiteatie-begroting	• Ondersteuningsmiddelen startups/scale-ups • Schrijnende gevallen • Specifieke gevallen horeca • Challenges, nieuwe fase • Ondernemen en locaties • Randvoorwaardelijke onderst.-maatregelen • Capaciteit projectleiding	€ 75.000 € 200.000 € 185.000 € 40.000 € 250.000 € 100.000 € 150.000
€ 1,5 mln dekking via Meerjaren-Investerings-programma (MIP)	• Zandwinput inrichten als zwemplas • Toegankelijk maken van tijdelijke parken • Goede voorzieningen voor kinderen • Inrichten groene straten en pleinen	€ 350.000 € 425.000 € 350.000 € 375.000
Reguliere middelen elders opgenomen in de begroting 2021	In de financiële paragraaf van het plan van aan-pak zijn de extra middelen opgenomen die nodig zijn. In de teksten wordt indien sprake is van inzet van reguliere middelen of andere financie-ringsbronnen hieraan gerefereerd	pm
Al ontvangen bedra-gen van Rijk of pro-vincie vanwege compensatie corona	Er blijven naar verwachting coronarijksmiddelen uit 2020 over. Besluitvorming over het exacte bedrag vindt plaats bij de vaststelling van de jaarrekening 2020. Inmiddels is er vanuit het ministerie van OCW een bedrag van ruim € 2.100.000 ontvangen t.b.v. de culturele en creatieve sector (lokale culturele infrastructuur). Hieraan zijn de volgende detailmaatregelen gekoppeld • Overige rijksmiddelen 2021 cultuur • Jongeren en (internationale) studenten • Stadsprogrammering • Bij ons in Breda	 € 1.400.000 € 150.000 € 500.000 € 50.000
Nog te verwachten bedragen van Rijk of provincie	Nog geen informatie over bekend	pm
Noden die zo be-langrijk zijn dat we die opvangen uit algemene reserves	De algemene reserves worden ingezet voor zover de overige dekkingsmiddelen ontoereikend blij-ken.	

Het college verwijst in de beantwoording van de technische vragen verder naar een bin-nenkort aan de raad toe te zenden raadsbrief met daarin nadere uitwerking, inclusief op-

name van alle effecten die samenhangen met de decembercirculaire 2020.

Voorfinanciering middellangetermijnpakket

Bij het tweede corona-steunmaatregelenpakket, voor de middellangetermijn, dat op 7 mei is toegezonden door het college aan de gemeenteraad, is de dekking aanvankelijk volledig gevonden in voorfinanciering vanuit de eigen reserves, met goedvinden van de gemeenteraad, vooruitlopend op nog te ontvangen compensatie vanuit het rijk. Het budgettaire beslag van het tweede corona-steunpakket besloeg € 6,8 miljoen.

In de raadsbrief 'Financieel inzicht en overzicht effecten' van 7 mei 2020 wordt verwezen naar door het Centraal Planbureau (CPB) opgestelde scenario's. Aangegeven wordt dat het CPB op 17 maart 2020 nog het Centraal Economisch Plan 2020 publiceerde en dat daarin werd uitgegaan van een gestage groei van de Nederlandse economie, uitgaand van "beperkte effecten van corona". Op 26 maart 2020 publiceerde het CPB een scenariostudie, vanwege de grote onzekerheden rondom de opgestelde centrale raming. Het CPB onderscheidt de volgende scenario's:

- Scenario 1: Contactmaatregelen duren 3 maanden. Productiecapaciteit wordt behouden mede door steunpakket overheid. Recessie in de eerste helft van 2020, eerste herstel in de tweede helft.
- Scenario 2: Contactmaatregelen duren 6 maanden. Industrie wordt zwaarder getroffen, omdat ook leveringsproblemen ontstaan. Recessie in 2020, gevolg door herstel in 2021. Werkloosheid loopt iets op.
- Scenario 3: Contactmaatregelen duren ook 6 maanden, maar leiden tegelijk tot problemen in het financiële stelsel. De recessie duurt 1 jaar, met een traag herstel in 2021. Bedrijven moeten met overheidshulp worden gered. Werkloosheid loopt snel op.
- Scenario 4: Contactmaatregelen duren 12 maanden. De recessie houdt 1,5 jaar aan en herstel in 2021 blijft uit als gevolg van financiële problemen in het stelsel, ook in het buitenland. Nog meer bedrijven moeten worden gered. Werkloosheid loopt nog wat sneller op.

Het college geeft aan dat het (financiële) effect vanwege deze uiteenlopende scenario's lastig is in te schatten. Aangegeven wordt dat de onzekerheid over de duur van de crisis bepaalt in belangrijke mate de omvang van financiële effecten bepaalt.

Op 14 mei 2020 is er in de auditcommissie een presentatie gegeven over de eerste effecten en financiële risico's. Daarna is op meerdere momenten informatie met de raad gedeeld. In vergaderingen van de auditcommissie, bij besprekingen van voorjaarsnota, bestuursrapportage en begroting en bij de bespreking van de diverse steunpakketten.

Raad over financieel risico 2e pakket

Het tweede steunpakket met middellangetermijnmaatregelen is besproken in een beeldvormende vergadering van 14 mei 2020. De in deze vergadering gestelde vragen ten aanzien van de financiële gevolgen en risico's van dit pakket geven aan op welke manier deze invalshoek speelt bij de verschillende fracties in de raad:

- De VVD vindt het pakket financieel solide en gaat ervan uit dat het Rijk een fors deel van de voorfinanciering zal afdekken maar het is goed dat € 6,8 miljoen uit reserves voorgefinancierd wordt.
- Het CDA legt de volgende accenten:
  - De fractie vraagt zich af waarom er gekozen is voor één uitgewerkt scenario en waarom de raad niet meer scenario's doorgerekend heeft gekregen. Met twee of drie scenario's kan de raad de bandbreedte van de risico's voor Breda zien.
  - De scenario's zijn sec financieel terwijl het CDA gevraagd heeft om scenario's waar ook andere dan de financiële gevolgen naar voren komen.
  - Er wordt vanuit gegaan dat het Rijk de extra uitgaven gaat compenseren maar hoe reëel is dat?
  - Hoe gaan we deze maatregelen in zijn totaliteit en de gevolgen van de coronacrisis financieren?
  - Moet de rekening in de toekomst betaald worden of kunnen we in deze termijn al een deel van de rekening nemen?
- D66 vraagt zich af of het college kijkt naar financiering van extra uitgaven uit bestaande middelen, bijvoorbeeld bij citymarketing, het herstelplan toeristische sector of de zomerschool. Verder vraagt de fractie welke inspanningen het college gaat ondernemen om de match tussen het rijksgeld en het provinciale geld te bewerkstelligen. Aangegeven wordt dat er een hoge rijksbijdrage wordt verwacht, maar wat gaat de gemeente dan zelf doen om dat geld 'deze kant op te krijgen'?
- GroenLinks vraagt waarom er één scenario is uitgewerkt, terwijl scenario's juist bedoeld zijn om in onzekere situaties zoals deze adaptief beleid te ontwikkelen. De fractie stelt verder de vraag hoe het college zo stellig kan zijn "dat alles financieel nog past". De fractie geeft aan dat de negatieve financiële gevolgen van extra bijstandsuitkeringen en minder grondverkopen nog niet meegenomen zijn. De fractie vraagt bovendien of de van het rijk verwachte compensatie nu opgenomen is in de risicoparagraaf.
- De PvdA vindt het maatregelenpakket getuigen van lef maar stelt wel de vraag in hoeverre de geschatte kosten in het pakket uiteindelijk overeen (zullen) komen met de kosten die de gemeente moet gaan maken en of de risico's die zijn opgenomen in het risicoprofiel wel adequaat zijn. De fractie vraagt verder of het college vasthoudt aan het uitgangspunt dat bij aanspraak maken op steun hoort dat de betreffende bedrijven of instellingen dan geen mensen ontslaan.
- De SP is positief over het feit dat Breda opnieuw met een pakket aan noodmaatregelen komt, dit maal ter waarde van een bedrag van € 6,8 miljoen, maar stelt de vraag of je er zomaar van uit kunt gaan dat de rijksoverheid uiteindelijk de rekening van Breda gaat betalen. De fractie vraagt verder of het college er alleen maar vanuit gaat dat bedrijven die geld ontvangen van de gemeente alle werknemers behouden of dat dit een keiharde voorwaarde is? Verder vraagt de SP-fractie wie er beoordeelt of steun aanvragende bedrijven, instellingen of organisaties levensvatbaar zijn? Zij verwijst naar de TOZO waar dit uitgangspunt is losgelaten omdat het te veel geld kost.
- 50Plus brengt in dat "alles afhankelijk is van de compensatie van het Rijk. Is die ruim-

hartig, dan ziet de toekomst er niet zo slecht uit maar als het anders zou uitpakken hebben we een groot probleem". 50Plus vindt het terecht dat de reserves worden aangesproken voor dit doel maar denkt dat het college op korte termijn een visie moet hebben voor de toekomst.

- Breda'97 stelt vragen over het weerstandsvermogen in relatie tot wat deze maatregelen betekenen. In de jaarrekening is de stand van 31 december € 102,9 miljoen. Ondertussen komt het college erachter dat er voor € 29 miljoen geen bestemming is, die wordt eruit gehaald en in mei 2020 komt het college met een nieuwe stand van € 73,9 miljoen. Het voorstel bij de jaarrekening is om die € 29 miljoen aan de algemene reserve toe te voegen en na een positief besluit op de € 1,8 miljoen onttrekking na, zitten we weer op € 101,8 miljoen. Klopt dat?
- Fractie Huong stelt vragen over dat er "zomaar € 29 miljoen extra te besteden is". Omdat er geen doel is voor de investeringsreserve zou dit teruggaan naar de algemene reserve maar als we meer maatregelen nodig hebben, kunnen deze dan hiervan worden betaald? Heeft de raad ook wat te zeggen of die € 29 miljoen aangewend wordt voor de coronamaatregelen? Is de € 7 miljoen aan maatregelen wel ruimhartig want het weerstandsvermogen is ook nog € 20 miljoen.

Het college reageert op deze opmerkingen en vragen onder meer met de toelichting dat het college probeert het meest realistische scenario te presenteren bij de kaderbrief en dat daarvoor voortschrijdend inzicht opgebouwd moet worden. Aangegeven wordt dat de controller in de auditcommissie heeft aangegeven dat de gemeente Breda er rekening mee houden dat er een volledige financiële compensatie van het Rijk zal zijn voor datgene wat we extra uitgeven vanwege de coronacrisis en hetgeen we derven aan inkomsten. Dat is al met zoveel woorden besproken tussen het Rijk en de VNG commissie Financiën. In zijn algemeenheid geeft de portefeuillehouder Financiën aan dat de risico's naar beste weten zijn ingeschat, maar dat de gemeente wel te maken heeft met een unieke situatie. Breda, en dat "Breda behoorlijk ver vooruit loopt in het maken van een goed risicoprofiel".

De gemeentelijke contactpersonen voor het rekenkameronderzoek geven aan dat de gemeente bij de jaarrekening over 2020 voornemens is een sluitend overzicht op te nemen van de uitgaven vanwege de in 2020 uitgewerkte steunpakketten enerzijds en de van het Rijk ontvangen compensatie anderzijds. Op dit moment is dit inzicht er nog niet. Het is nog te vroeg om de vraag te kunnen beantwoorden hoeveel geld de gemeente heeft uitgegeven aan corona-steunmaatregelen waarvoor uiteindelijk geen compensatie zal owrden ontvangen van het Rijk.

Aangegeven wordt verder dat de gemeente de kans op terugbetaling van rijksmiddelen nihil acht. Over specifieke uitkeringen, zoals de bijdragen van het Rijk voor de Tozo-uitkering en de uitkering voor accommodaties, moet een gemeente zich verantwoorden. Over niet specifieke uitkeringen is dit niet het geval en is er ook geen risico dat het Rijk eventueel middelen terugvordert.

Ruim mandaat i.c.m. behoefte aan 'grip' op financiën

De voorgaande weergaves van de bespreking van het tweede maatregelenpakket en bij het derde pakket gestelde raadsvragen geven een beeld van het (grote) gewicht dat in Breda wordt toegekend door raadsleden aan de financiële impact van corona en aan de wens om, zo mogelijk door middel van scenario's, meer grip te krijgen op de financiële aspecten (onder meer door informatievoorziening en opstellen van scenario's). Tegelijkertijd illustreren deze beelden ook de ruimte die het college kreeg om gemeentelijke middelen vrij te maken ten behoeve van corona-steunmaatregelen, bijvoorbeeld door het in mei 2020 door de raad goedkeuren van een voorfinanciering en uiteindelijk een maximaal beslag op de algemene reserves van de gemeente van € 6,8 miljoen.

In het kader van het financieel toezicht dat de provincie Noord-Brabant uitoefent gericht op de gemeentelijke bestuurslaag, is aan de gemeente Breda voor de begroting voor 2021 de kleur 'oranje' toegekend. De provincie oordeelt dat de begroting 2021 "niet structureel en reëel in evenwicht is". Verder oordeelt de provincie wel dat het voldoende aannemelijk is dat dit evenwicht in het laatste jaar van de meerjarenbegroting tot stand zal worden gebracht. Ook vanuit het perspectief van deze 'code oranje' is extra aandacht oo vanuit de raad voor de gemeentelijke financiën en de financiële impact van de coronacrisis logisch.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

Diversiteit aan thema's

Het grote gewicht van de financiën laat onverlet dat in discussies in de gemeenteraad ook andere aspecten voluit meewegen. De door raadsleden gegeven antwoorden op in het kader van het onderzoek voorgelegde vragen (zie paragraaf 4.2) illustreren dit. Er wordt onder meer aandacht gevraagd voor:

- Cultuur c.q. culturele instellingen en 'makers'.
- Drukte bij de milieustraat omdat inwoners massaal zolders opruimen en gaan snoeien.
- Armoede.
- Jongvolwassenen.
- Aanvalsplan 'kansgelijkheid'
- Sporten in openbare ruimten.
- Digitale leermiddelen voor kinderen uit huishoudens met lage inkomens.
- Opvang van daklozen.
- Studenten die hun (bij-)baantje kwijtraken.
- Gratis verstrekken mondkapjes aan minima.
- Activiteiten voor kinderen (o.a. 'Summervibes', extra speelstraten).
- Mbo-stageplaatsen.

Zoals is toegelicht in paragraaf 4.1, is ongeveer de helft van de moties die raken aan corona aangenomen in de raad en de andere helft werden door de raad verworpen.

Raadsleden zijn ook benaderd door onder meer horecaondernemers, culturele instellingen en sportverenigingen, door 'makers' in de culturele sector, door bij daklozenopvang betrokken inwoners, enzovoort. Het laat zien dat het politieke corona-debat in Breda zeker niet eenzijdig gedomineerd werd door de financiële aspecten.

Voorbeeld: aandacht voor jongeren

Een voorbeeld van de aandacht die de raad heeft ook voor andere aspecten betreft bijvoorbeeld de op 14 januari 2020 belegde sessie van de gemeenteraad met zeven jongeren. Aanleiding voor de sessie was een door de fracties van D66 en PvdA opgestelde bespreeknotitie 'Jongeren in tijden van corona: naar een perspectief voor 2021', waarin ingegaan werd op de moeilijke positie van jongeren, die veel minder sociale contacten hebben vanwege wegvallen van school en andere corona-gerelateerde maatregelen (sluiten van buurthuizen, wegvallen van sportactiviteiten, enzovoort) op een leeftijd dat dit juist erg belangrijk is voor opleiding en vorming. Door de beide fracties ingebrachte denklijnen op dit vlak betreffen onder meer:

- Met jongeren praten en niet alleen over jongeren.
- Zo veel mogelijk bevorderen van fysiek onderwijs en sport- en sociale activiteiten.
- Geschikt maken van buitenruimte voor activiteiten van jongeren.
- Extra inzet op jongerenwerk.

Afweging van belangen?

De middelen van gemeenten zijn niet onbeperkt. Gemeenten zijn niet in staat de volledige schade van een crisis als de coronapandemie voor de eigen organisatie, voor de eigen inwoners en voor alle ondernemingen, instellingen en verenigingen te compenseren. Dit betekent dat de gemeenten keuzen moeten maken en belangen tegen elkaar moeten afwegen. Bij het 3e maatregelenpakket, dat in december door het college aan de raad is aangeboden, worden duidelijke accenten gelegd, namelijk op 'werken', 'recreëren' en 'ontmoeten' (waarbij aangetekend dat dit brede thema's zijn, die alsnog veel ruimte laten voor te kiezen activiteiten binnen deze thema's) als activiteiten die zowel economisch als maatschappelijk van groot belang worden geacht. Bovendien is de analyse van het college dat juist op deze thema's de negatieve impact van corona het grootst is. Een focus op deze thema's wordt vanuit dit perspectief daarom het meest effectief geacht.

De gemeente Breda heeft zowel bij het 1e pakket maatregelen als vooral bij het 2e pakket maatregelen met name op het niveau van soorten maatregelen (bijvoorbeeld 'iets doen' op het terrein van huren vanuit de positie van de gemeente als vastgoedeigenaar, idem dito iets willen betekenen voor bijvoorbeeld gesubsidieerde instellingen indien zij in acute nood komen, enzovoort). Het gaat om onder meer de volgende soorten uitgangspunten:

- Effectiviteit en doelmatigheid (niet met zoveel woorden benoemd, maar er zijn diverse uitgangspunten op operationeel niveau die hier betrekking op hebben).
- Rechtvaardigheid, bijvoorbeeld als er 'schrijnende gevallen' zijn die geen beroep kunnen doen op landelijke regelingen of die anderszins in het nauw komen terwijl eigenlijk wel sprake is van levensvatbaarheid.
- Proportionaliteit. De in te zetten middelen moet wel in verhouding staan tot de maatschappelijke behoefte.
- Mogelijkheid open willen houden voor het toepassen van maatwerk.
- Keuze voor zoveel mogelijk generieke maatregelen boven bewerkelijke maatwerkmaatregelen (vanuit het oogpunt van doelmatigheid), waarbij dit uitgangspunt kan conflicteren met het uitgangspunt om open te staan voor het toepassen van maatwerk en het

ook geformuleerde uitgangspunt dat lokale maatregelen zich in principe richten op specifieke doelgroepen (sectoren, instellingen, ondernemers e.d.) en niet op het totaal aantal organisaties in de stad.
- Rechtmatigheid en het voorkomen van willekeur.

Effectieve en doelmatige inzet middelen

Ook bij andere keuzes met betrekking tot corona-steunmaatregelen kan worden vastgesteld dat de effectiviteit en doelmatigheid mee worden gewogen in de afweging welke maatregelen te nemen en hoe deze vorm te geven. Enkel voorbeelden ter illustratie:

- Door de gemeente te treffen maatregelen dienen aanvullend te zijn op die van het rijk. Een dubbeling van maatregelen is niet efficiënt.
- Het is ook nadrukkelijk niet de bedoeling 'maatregelen te stapelen'. Anderzijds is een uitgangspunt van de gemeente Breda, expliciet benoemd bij de toelichting op het 1e pakket van maart 2020, dat bedrijven of instellingen die een beroep doen op steun van de gemeente in ieder geval óók een beroep hebben gedaan op de rijksregelingen.
- De gemeente wil verder voorkomen dat zij geld besteedt aan bedrijven of instellingen die niet levensvatbaar blijken, ook niet met ondersteuning. Steun verlenen aan niet levensvatbare bedrijven is niet effectief.
- Voor zorgaanbieders die regionaal werken betekent dit dat de gemeente als uitgangspunt hanteert dat zij bereid is subsidies door te betalen, ook als overeengekomen prestaties vanwege corona niet kunnen worden geleverd, maar onder de voorwaarde dat andere gemeenten waarvoor de zorgaanbieder werkt dan 'mee moeten doen'. Indien dit niet zo is, is er alsnog het risico dat de zorgaanbieder 'omvalt' en de subsidie van de gemeente Breda alsnog nutteloos blijkt.
- Het college geeft bij de toelichting op het 2e pakket van mei 2020 aan dat het verwacht dat de ondersteuning van de gemeente het meest effectief is als deze zich richt op:
  - Verkleinen van de vaste lasten.
  - Verlenen van directe financiële steun in acute gevallen.
  - Aanpassen van publieke of private prestatieafspraken (subsidies en contracten).
  - Bestendigen van continuïteit bij Bredase bedrijven.
  - Ondersteunen met kennis en expertise van vrijwilligersorganisaties en verenigingen in het maatschappelijk middenveld.
- De gemeente heeft in de raadsbrief van 4 maart 2020 als uitgangspunt opgenomen dat naarmate ondersteuning structureler wordt er ook extra eisen en criteria worden gesteld aan toekenning daarvan, bijvoorbeeld dat ook andere bij het betreffende bedrijf betrokken stakeholders dan hun inbreng moeten leveren.
- Ondersteuning vanuit de gemeente is geen gift zonder eisen of randvoorwaarden. Dit betekent dat als het uitgangspunt is 'behoud van werkgelegenheid', het niet zo kan zijn dat na het ontvangen van steun alsnog medewerkers ontslagen worden.
- In het algemeen stelt de gemeente als voorwaarde voor steun dat het betreffende bedrijf of de instelling dan een tegenprestatie dient te leveren als dit mogelijk is.
- Ook de handelswijze van de gemeente met betrekking tot de huur van gemeentelijk vastgoed, zoals vastgelegd in de raadsbrief van 7 mei, is geënt op overwegingen van effectiviteit en doelmatige inzet van middelen:

- Er wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van generieke maatregelen om complexe en zeer bewerkelijke en tijdrovende maatwerkoplossingen te voorkomen en om gelijksoortige accommodaties zoveel mogelijk op eenzelfde wijze te behandelen.
- Bij maatschappelijke partners met afdoende reserves en weerstandsvermogen doet de gemeente een dringend beroep geen aanspraak op de regeling te maken.
- Indien door een besluit van de overheid geen gebruik gemaakt kan worden van een gemeentelijke accommodatie vindt restitutie van de huur plaats uitsluitend voor die periode dat er geen gebruik gemaakt kan worden.
- Waar onderliggende financieringsstromen niet veranderen, vindt ook geen restitutie van de huur plaats. Zo komen scholen niet in aanmerking voor een restitutie van de huur van de sportaccommodaties omdat de vergoeding voor de schoolsport die zij ontvangen vanuit de Rijksoverheid of gemeente niet verandert.

Maatwerk voor 'schrijnende gevallen'

Een ander belang waar de gemeente een rol voor zichzelf ziet, betreft het bieden van steun aan 'schrijnende gevallen' (zie raadsbrief van 24 maart 2020). Hieronder wordt verstaan bedrijven die "buiten de boot vallen" wat betreft rijksregelingen of reguliere financiering, die als gevolg van de coronacrisis in de problemen komen maar die in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn. Bij het verlenen van ondersteuning aan deze bedrijven, ondernemers of verenigingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die aantoonbaar niet in aanmerking komen voor rijksregelingen of reguliere financiering.
- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die als gevolg van de crisis in de problemen zijn gekomen en derhalve in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn: Inzicht in de -financiële- situatie is vereist. Kosten om dit inzicht te leveren kunnen worden voorgefinancierd.
- Voor de feitelijke bijdrage per aanvrager worden nadere criteria opgesteld, waarmee we berekenen hoeveel steun nodig is. Daarbij wordt gekeken naar liquiditeitsratio's, terugbetaling bancaire schulden, direct beschikbaar eigen vermogen, etc. Dit vraagt om uitvoeringscapaciteit en specifieke deskundigheid voor de beoordeling die wellicht extern ingehuurd moet worden.
- Ook voor deze doelgroep geldt dat we er vanuit gaan dat ook partijen die een belang hebben bij continuïteit van de onderneming hun verantwoordelijkheid nemen. Afstemming met deze partijen dient te worden georganiseerd.
- De vorm is een achtergestelde renteloze lening;

De keuze van de gemeente Breda om op deze manier open te staan voor maatwerk, kan problemen opleveren ten aanzien van de wens om niet te veel hooi op de vork te nemen als gemeente. Bovendien vereist toepassing van maatwerk, zoals de gemeente zelf ook aangeeft, dat goed wordt gekeken naar de levensvatbaarheid van een organisatie die steun vraagt en dat het maatwerk zorgvuldig wordt toegepast om precedenten te voorkomen en te voorkomen dat er willekeur ontstaat in de behandeling van de ene aanvrager ten opzichte van de ander.

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen

De gemeente heeft niet alleen corona-steunmaatregelen genomen, om de negatieve effecten van corona op de inkomsten van zzp'ers, andere ondernemers, bedrijven, instellingen en burgers te beperken, maar ook andere corona-maatregelen. Deze zijn bijvoorbeeld gericht op welzijn, zorg, onderwijs en kinderopvang:

Legenda:
RB Raadsbrief
CB Gepubliceerde collegebesluiten

nr	datum	Kleine selectie van 'overige maatregelen'	**Bron**
1	24-3	In samenwerking met onderwijs en jeugdgezondheidsdienst benaderen van kwetsbare kinderen om te voorkomen dat hun kwetsbare positie verslechtert door het zonder hulp en aandacht thuiszijn. Meest 'onveilige' kinderen hebben een aanbod gekregen, soms via opvang op school maar meestal in de vorm van extra ondersteuning thuis.	RB
2	24-3	Maatwerkafspraken voor groep van 250 kwetsbare kinderen in samenwerking met onderwijs en jeugdhulp.	RB
3	24-3	Afspraak met aanbieders van dagbesteding zodat de aanbieders met alle cliënten frequent (minimaal wekelijks) contact hebben (telefoon/mail/app/videobellen en/of door middel van inzet van alternatieve vormen van begeleiding).	RB
4	24-3	Inrichten van een quarantainelocatie voor besmette dak- en thuislozen in de vorm van de voormalige PAAZ-afdeling van het Amphia-ziekenhuis aan de Langedijk.	RB
5	24-3	Ontwikkelen van een 'toolbox participatie' ter compensatie van eht wegvallen van fysieke bijeenkomsten in participatietrajecten met inwoners (t.b.v. besluitvorming in RO-domein maar ook voor visies en beleidsstukken op andere terreinen).	RB
6	24-3	Organiseren van Facebook-sessies met bestuurders voor inwoners.	RB
7	15-4	In samenwerking met Stichting Leergeld voorzien in laptops voor huishoudens met lage inkomens en kinderen ten behoeve van thuisonderwijs (de gemeente heeft 25 laptops bijgedragen in aanvulling op bijgedragen laptops door Bredase bedrijven en scholen). 70 laptops geleverd en gemeente Breda vult dit met 25 laptops aan.	RB
8	22-4	In week van 28 april t/m 2 mei organiseren van een FIFA20-toernooi voor jongeren van 10 tot 18 jaar, in samenwerking met MCON Esports en Breda-Actief. Dit als alternatief aanbod voor een deel van de activiteiten die normaal georganiseerd zouden worden in de meivakantie.	RB
9	6-5	Starten monitor om inzicht te krijgen in financiële problemen van amateurkunst	RB
10	6-5	Tijdelijke opvang voor dak- en thuislozen (waaronder MOE-landers) die normaliter buiten gemeentelijke kaders van maatschappelijke opvang vallen	RB

11	6-5	Gemeente laat enkele gesubsidieerde organisaties (bijvoorbeeld aangesloten bij Zorg Voor Elkaar Breda) extra taken en inspanningen verrichten.	RB
12	6-5	Inrichting team WW-aanvragen kortlopend (3 maanden) in kader van preventie i.s.m. UWV	RB
13	6-5	Inrichten online platform dat 'Werk naar Werk' faciliteert (regionaal)	RB
14	6-5	Inrichting online platform voor scholing/bemiddeling bij economisch herstel (regionaal)	RB
15	6-5	Inrichten crisisloket vroeg-signalering schulden, beleidskader armoede & schulden	RB
16	6-5	Loketfunctie waar burgers terecht kunnen voor (financieel) advies	RB
17	6-5	Onverminderde inzet op doelgroep banenafspraak maar daarnaast inzet Perspectief op Werk gedeeltelijk (niet geheel) laten verschuiven naar 'makkelijkere' doelgroep werkzoekenden	RB
18	8-5	Lokaal protocol sporten en bewegen kinderen en jongeren in Breda na 28 april 2020	RB
19	19-5	Besluit behandeling bezwaarschriften inzake maatregelen COVID-19	CB
20	10-7	Mensen met een beperking zijn door de ambtelijke coördinatiegroep geconsulteerd en direct betrokken bij de vormgeving van de Bredase 'anderhalvemetersamenleving'.	RB
21	4-11	Onderzoek naar gedrag van jongeren tijdens de coronacrisis	
22	8-2-21	Organiseren van expertsessie over thema eenzaamheid in relatie tot corona.	RB

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

7 april 2021

Betreft: Onderzoek Coronasteunmaatregelen

Geachte raadsleden,

Hierbij bieden wij u aan het rapport ‘Lokale steun in crisis. Vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg.’

Aanleiding

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Daarnaast hebben gemeenten aanvullende lokale maatregelen genomen. Nu het eerste jaar van de crisis achter ons ligt, heeft de rekenkamercommissie besloten om samen met de rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg terug te blikken op deze periode en een onderzoek te starten naar de omvang en aard van de genomen maatregelen en de wijze waarop de besluitvorming van deze maatregelen in de gemeenteraad heeft plaatsgevonden. De rekenkamercommissie heeft besloten om dit gezamenlijk met de drie hiervoor genoemde rekenkamers te doen om van elkaar te kunnen leren in deze bijzondere periode.

Inhoud onderzoek

De rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de rekenkamercommissie van Oss hebben Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) gevraagd om onderzoek te doen naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen. Het onderzoek betreft de periode vanaf het begin van de coronacrisis tot en met februari 2021. De te inventariseren steunmaatregelen betreffen niet zorginhoudelijke maatregelen of maatregelen in de sfeer van veiligheid en openbare orde. Corona-steunmaatregelen richten zich op instellingen, bedrijven, zzp-ers en inwoners die zodanig door corona geraakt worden dat zij behoefte hebben aan ondersteuning. Dit kan financiële ondersteuning zijn maar ook niet-financieel.

Onderzoeksvragen

De voor het onderzoek geformuleerde onderzoeksvragen luiden als volgt:

1. Welke corona-steunmaatregelen zijn er genomen?
2. Op welke wijze heeft besluitvorming over deze maatregelen plaatsgevonden, welke belangen zijn meegenomen en met onderkenning van welke risico’s?
3. Wat is de rol van gemeenteraden geweest bij besluitvorming over deze maatregelen?
4. Hoe kunnen gemeenteraden ‘goed’ of ‘beter’ in positie worden gebracht in het vervolg van de coronacrisis?

Aan de hand van deze centrale vraagstellingen zijn de volgende zes deelvragen geformuleerd:

1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten? Welke corona-steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten genomen waar de raden ook zelf beslissingen in hadden kunnen nemen?
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van coronasteunmaatregelen?
5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende jaren verstevigen?
6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

Afbakening

Het onderzoek is gestart met een brede inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen op maatregelen die kunnen worden opgevat als specifieke corona-steunmaatregelen.

Onder corona-steunmaatregelen verstaat de rekenkamercommissie in het onderzoek: maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij:

- inwoners
- instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
- verenigingen
- bedrijven
- ondernemers en zzp-ers

en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

Bevindingen

De resultaten van het onderzoek naar de gemeenten Arnhem, Breda, Oss enTilburg zijn opgenomen in het hoofdrapport: 'Leren van elkaar: Een vergelijking van (besluitvorming over) corona-steunmaatregelen.' Daarnaast is er voor iedere gemeente een deelrapport uitgebracht waarin nader wordt ingegaan op de specifieke omstandigheden van de betreffende gemeente. Voor een overzicht van de belangrijkste bevindingen van het gezamenlijke onderzoeken verwijzen wij u naar de inzichten die zijn opgenomen in de 'Samenvatting' van het hoofdrapport en de 'Antwoorden op de

onderzoeksvragen' in het deelrapport van de gemeente Oss.

Conclusies

Op basis van de hiervoor genoemde rapportages komen wij tot een aantal conclusies. Wij geven u hierna een overzicht van de algemene conclusies die betrekking hebben op de vier onderzochte gemeenten. Daarnaast hebben wij conclusies geformuleerd ten aanzien van de gemeente Oss.

Inzicht in Coronasteunmaatregelen

Algemeen

1. Coronasteunmaatregelen van de vier onderzochte gemeenten komen in belangrijke mate overeen.

   Toelichting:
   Alle vier onderzochte gemeenten hebben steunmaatregelen genomen die aanvullend zijn op de door de Rijksoverheid genomen steunmaatregelen. Het onderzoek laat zien dat de door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen voor een belangrijk deel overeenkomen. Het aantal genomen maatregelen in de vier genomen varieert. Oss heeft 35 aanvullende maatregelen genomen, Arhem 40, Breda 43 en Tilburg 56.
   Gemeenten hebben met name gekozen voor:
   a. Inzet op liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen
   b. Het faciliteren van bedrijven en instellingen om het inkomstenverlies te beperken en minder op directe financiële ondersteuning.

   In de vier gemeenten is een ontwikkeling te zien in het pakket steunmaatregelen waarbij in maart en april 2020 sprake is van lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen), waarna in mei en juni 2020 sprake is van stabilisatie en 'herpakken' door de gemeente van reguliere beleidsvorming en vanaf de zomer 2020 aandacht voor het opstellen van herstelagenda's.

Oss

2. Gemeente Oss heeft specifieke regelingen getroffen zoals:
   - Tijdelijk invoeren van gratis parkeren in deel van centrumgebied.
   - Tijdelijk stoppen met fiscale handhaving fietsverbod centrumgebied.
   - Toestaan van enkele 'drive thru's' in de gemeente.
   - Geldlening aan Stichting Cultureel Centrum De Hoeve in Lith om acute liquiditeitsproblemen door omzetdaling te kunnen overleven.

Afwegingen en belangen

Algemeen

3. In de vier onderzochte gemeenten is veel aandacht besteed aan de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente en de financiële risico's.

Oss

4. Oss onderscheidt zich ten opzichte van de andere gemeenten door:
    a. het formuleren van uitganspunten op basis waarvan besluiten konden worden genomen.
    b. het opstellen van een scenario-uitwerking op verzoek van de raad
5. De basisafweging in Oss betreft de nood van burgers en ondernemers enerzijds en de financiële spankracht van de gemeente anderzijds.

    Toelichting:
    In een vroeg stadium van de coronacrisis zijn uitgangspunten geformuleerd op basis waarvan besluiten konden worden genomen over welke corona-steunmaatregelen wel en niet te nemen. Deze uitgangspunten zijn verwoord in de opinienota COVID-19 en konden op veel draagvlak rekenen in de raad:
    - Algemeen belang voorop
    - Richtlijnen en uitgangspunten als houvast
    - Kwetsbaren beschermen en ondersteunen
    - Profielversterkend steunen
    - De samenleving heeft voorrang
    - Stabiele partner
    - Mentaal leiderschap

    Aanvullend zijn uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in de coronacrisis wil en kan spelen:

    - Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
    - Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning.
    - Op weg naar werk.
    - We investeren in samenleven.
    - We investeren in zorgcontinuïteit.
    - We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Positie van de gemeenteraad

Algemeen

6. In de eerste periode van de coronacrisis hebben colleges van de vier onderzochte gemeenten de raden niet actief betrokken bij besluitvorming over corona-steunmaatregelen. De raad werd achteraf geïnformeerd.
7. Vanaf het begin van de coronacrisis hebben colleges van de vier onderzochte gemeenten geïnvesteerd in een intensieve informatievoorziening aan de raden.
8. De voor het onderzoek geïnventariseerde raadsvragen, moties en amendementen in de vier gemeenten laten zien dat de raden zowel economische als sociaalmaatschappelijke belangen inbrengen en dat er continu aandacht wordt gevraagd voor de gewenste beheersing van financiële risico's.
9. Het onderzoek laat zien dat de colleges niet of niet expliciet ambties en doelen hebben geformuleerd op basis waarvan de raad kon toetsen of er voldoende voortgang werd geboekt.

Oss

10. Begin juni 2020 is er in Oss debat in de raad over de rolverdeling tussen college en raad. Daarbij staan ook de door het college geformuleerde uitgangspunten voor de corona-steunmaatregelen centraal. Deze bespreking markeert het moment waarop de raad zijn normale rol weer oppakt en actief wordt betrokken bij besluitvorming over de corona-steunmaatregelen.
11. Het college heeft op verzoek van de raad twee scenario's uitgewerkt. Op basis van deze scenario-uitwerking was het voor de raad niet mogelijk om tot echte keuzes te komen. Er worden geen beleidsmatige alternatieven voorgelegd.

    Toelichting: het verzoek van de raad (per motie) was breder dan de geleverde twee scenario's. Er werd gevraagd om een uitwerking van structurele en incidentele effecten van corona voor de gemeente Oss, de inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. De twee scenario's die gemaakt zijn betroffen een best case scenario: het beeld van de extra kosten zonder een nieuwe lockdown of een worst case-scenario: met een nieuwe lockdown van 2 maanden.

Leren van elkaar

De rekenkamers van Arnhem, Breda, Tilburg en de rekenkamercommissie Oss hebben de handen ineen geslagen om gezamenlijk een onderzoek uit te voeren naar de Corona-steunmaatregelen. Doel van dit gezamenlijke onderzoek was om van elkaar te leren. Hierna treft u een korte samenvatting aan van de lessons learned:

Leren van Oss

- In vroeg stadium zijn uitgangspunten geformuleerd over de te kiezen rol en het soort maatregelen dat de gemeente wel en welke maatregelen de gemeente niet wil nemen.
- Nauwe samenwerking van college en directieteam.
- Uitvoeren van Tozo-maatregel met vooral eigen medewerkers, zodat de gemeente hier financieel voordeel uit haalde.

Leren van Arnhem, Breda en Tilburg

- Kiezen voor collegiale verantwoordelijkheid met op elk thema twee betrokken portefeuillehouders (Arnhem).
- Initiatief 'Voor elkaar in Arnhem', waarmee de samenwerking tussen aanbieders op het terrein van welzijn en zorg is bevorderd en waardoor de hulpvraag van kwetsbare inwoners kon worden verbonden met het beschikbare aanbod van vrijwilligers en buurtinitiatieven (Arnhem).
- Een corona financiën dashboard en een 'corona finance team' wordt opgericht om inzicht te geven in de financiele risico's (Arnhem)
- Tijdige aanzet voor een corona-herstelagenda (Arnhem)
- Instellen van een BroodNood-fonds dat voorzag in hulp voor Bredanaars met acute geldproblemen, zodat zij snel over geld kunnen beschikken om in het dagelijks levensonderhoud te voorzien. (Breda)
- Keuze voor beperkt aantal steunpakketten (Breda)
- Duidelijkheid raad richting college over (begrenzing van) ruimte zowel financieel als wat betreft de vraag wanneer een besluit 'langs de raad' moet (Tilburg)

- Monitor corona met informatie over gevolgen van corona (ook financieel) en welke maatregelen de gemeente neemt (Tilburg)
- Convenant ketensolidariteit horeca met het doel om tot huurverlaging te komen voor horecaondernemers op het vlak van huurverplichtingen (Tilburg).

Bestuurlijke reactie college

Aan het college is een reactie op het rapport gevraagd in het kader van de procedure van bestuurlijk hoor- en wederhoor. De reactie die wij van het college hebben ontvangen is bijgevoegd. Hoewel er geen expliciete corona-herstelagenda is opgesteld, is er wel degelijk sprake van een herstelagenda als onderdeel van de reguliere programmabegroting 2021-2024. Er zijn extra middelen vrijgemaakt en diverse investeringsimpulsen vastgesteld. Het college geeft aan dit soort zaken in de toekomst meer expliciet te maken. Wij adviseren u deze explicitering van de herstelagenda de komende tijd nauwlettend te volgen.

Met vriendelijke groet,

Astrid van de Klift

Voorzitter rekenkamercommissie Oss

BESTUURLIJKE REACTIE OP HET RAPPORT

Rekenkamercommissie gemeente Oss
T.a.v. mevrouw Van de Klift

Postbus 5

5340 BA Oss

E-mail gemeente@oss.nl

www.oss.nl

Postbus 5

Dtum	Ons kenmerk	Behandeld door	Doorkiesnummer
30 maart 2021		Coen van den Hout	9380

Onderwerp

Onderzoek Corona- steunmaatregelen
Rekenkamercommissie

Geachte mevrouw Van de Klift,

De Osse rekenkamercommissie heeft onderzoek laten doen naar Corona-steunmaatregelen. Ze hebben dit onderzoek uitgebracht in het rapport: ‘Lokale steun in crisis. Vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg.’ Deze rapportage bevat de resultaten van het onderzoek dat de rekenkamers van de gemeenten Arnhem, Breda, Tilburg en de rekenkamercommissie van Oss hebben uitgevoerd naar de genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Onderstaand vindt u onze bestuurlijke reactie op de resultaten van het onderzoek. Dit doen we aan de hand van de conclusies in het rapport.

Algemeen

De uitbraak van COVID-19 en de crisis die hieruit is gevolgd is voor iedereen een bijzondere periode. We waarderen het zeer dat de rekenkamer dit onderwerp heeft gekozen en in beeld heeft gebracht hoe iedere gemeente verschillend, maar toch ook vergelijkbaar heeft gereageerd op deze crisis.

Inzicht in Coronasteunmaatregelen

De coronamaatregelen van de vier onderzochte gemeenten komen in belangrijke mate overeen. Dit vinden we goed om te lezen. Dit sluit ook aan bij ons eigen beeld als we bijvoorbeeld afstemming zoeken in de regio over corona steunmaatregelen. We vinden het daarbij overigens belangrijk te melden dat we er nog niet zijn en dat aanvullende steunmaatregelen noodzakelijk zijn. We zijn bijvoorbeeld nog bezig met:

- Voorstellen voor het niet innen van reclamebelasting en precariobelasting in 2021.
- Het uitwerken van kwijtschelding van huren over het 4e kwartaal 2020 (met name sport en cultuur).
- Compensatie van onze grotere culturele instellingen over 2020 op basis van conceptjaarrekeningen 2020.
- Afrekening van inhaalzorg en meerkosten Wmo en Jeugd.
- Compensatie voor vrijwilligersorganisaties Jeugd.

Afwegingen en belangen

We vinden en vonden het belangrijk om al snel vanaf de start van de crisis te werken met bestuurlijke uitgangspunten. We beseften al snel dat deze crisis te groot was om als gemeente op te lossen. Door te werken met deze uitgangspunten voorkomen we willekeur, hoewel we beseffen dat het ook dan nog lastig blijft wat onze rol als gemeente is en hoe we kunnen zorgen voor een optimale ondersteuning.

Positie van de gemeenteraad

We herkennen de positie van de gemeenteraad, zoals deze in het rapport is geschetst. We hebben naar onze mening in de eerste periode van de crisis vooral informeel het contact gezocht met de gemeenteraad. Dit liep via de fractievoorzitters. Bijna wekelijks

werden zij door de burgemeester (soms bijgestaan door wethouder Den Brok) bijgepraat.. Deze meer informele afstemming over maatregelen gaf ons het gevoel van vertrouwen. Wij hebben in het voorjaar het COVID debat als een ferme steun in de rug ervaren. Het illustreert dat gemeenteraad en College in de strijd tegen corona gezamenlijk optrokken. In deze debatten heeft u ons ook richting mee gegeven. Het formuleren van ambities en doelen hebben we naar onze mening meer impliciet gedaan. Uitspraken zoals, “we zorgen ervoor dat er geen vereniging omvalt door corona” en “we staan garant voor een essentieel niveau van maatschappelijke voorzieningen” passen hier wel bij. In deze crisistijd is het voor ons wel een dilemma hoe expliciet en concreet je vooraf doelen kunt stellen gezien alle onzekerheden. Ons lange termijn focus is echter helder.

Leren van elkaar

We zien veel herkenning bij andere gemeenten. Iedereen heeft vergelijkbare onderwerpen op haar eigen manier opgepakt. We denken dat de cultuur in Oss (“aanpakken, gewoon doen en daarover niet de publiciteit zoeken”) terugkomt in de wijze waarop we samen ook de crisis hebben aangepakt.

We hebben bijvoorbeeld geen expliciete corona-herstelagenda gemaakt. Overigens een mooi voorbeeld uit Arnhem. We hebben echter wel degelijk een herstelagenda, als onderdeel van de reguliere programmabegroting 2021-2024. Hierin hebben we samen met de gemeenteraad de koers naar herstel bepaald. We hebben ervoor gekozen om NIET te bezuinigen en om juist anticyclisch te investeren. We zetten vol in op realisatie van onze topprioriteiten:

- Dynamisch stadscentrum;
- Voorzieningen voor ontmoeten, sport en cultuur;
- Bouwen voor de toekomst;
- Uitvoering sociaal domein;
- Duurzaamheid;
- Investeren in de organisatie.

Hiervoor hebben we ook diverse investeringsimpulsen vastgesteld.

Daarnaast hebben we via nieuw beleid extra geld vrijgemaakt voor:

- aandacht voor " van bijstand naar meedoen"
- preventief en pro-actief arbeidsbeleid "van werk naar werk"
- bestandsontwikkeling en extra actie "van bijstand naar werk"
- vroegsignalering schuldenproblematiek

We beseffen ons dat we dit soort zaken meer expliciet kunnen maken, wat ook hoort bij de profilering van een 100.000+ gemeente.

We gaan graag met de gemeenteraad in gesprek over de bevindingen van de onderzoekers.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Oss,

De secretaris | De burgemeester,

Drs. H. Mensink | drs. W.J.L. Buijs-Glaudemans

BEA economische argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Oss

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss Rekenkamercommissie

T Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Oss

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres: Stad van Cahen
Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort
Telefoon: 06 – 430 35 116
E-mail: info@bea.nl
Website: www.bea.nl

BEA

Inhoud

Voorwoord 1

Antwoorden op onderzoeksvragen 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 6
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk 6
1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken? 7
1.3 Leeswijzer 9

2 Reactie Oss op corona: aanpak en organisatie 11
2.1 Opzet van een crisisorganisatie 11
2.2 De eerste corona (steun-)maatregelen 14

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 17
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 17
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 19

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 24
4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder 24
4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid 24

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 30
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 30
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 32

Bijlage I: beschrijving corona-steunmaatregelen 36

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Oss**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Oss genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft in ieder geval 35 maatregelen geïnventariseerd die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen. • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen. ➢ In september 2020 is het besluit genomen tot kwijtschelding van huren voor amateurorganisaties sport en cultuur. Dit besluit ging over de periode half maart tot en met juni. Een vervolg wordt voorbereid. ➢ Uitstel van betaling van rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties. ➢ Snel betalen van leveranciers. ➢ Doorbetalen van zorgaanbieders en leerlingvervoerders ➢ Compensatieregeling dorps-/wijkhuizen. ➢ Kwijtschelding van precariobelasting. ➢ Gratis parkeren in het centrum (gederfde inkomsten van circa € 1 miljoen). ➢ Faciliteren ondernemers bijvoorbeeld door toestaan uitbreiding terrassen en drive-thru's, verlenging standplaatsperiode kermisexploitanten en toestaan verkoop aan particulieren door groothandel. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen met onder meer Stichting Cultureel Centrum De Hoeve in de vorm van een lening.
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomsti-	• De gemeente Oss heeft in een vroeg stadium van de coronacrisis uitganspunten geformuleerd op basis waarvan besluiten konden worden genomen over welke corona-steunmaatregelen wel te nemen en welke niet. De gemeente Oss heeft haar uitgangspunten verwoord in een met de raad besproken opinienota COVID-19 (4 juni opi-

ge beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	niërend) en deze nota kon op veel draagvlak rekenen in de raad: • Het college geeft in het hierover genomen collegebesluit het volgende aan: “We hebben de opinienota voor het COVID-19 debat op 4 juni 2020 opgesteld. Hierin geven we aan wat de bestaande topprioriteiten, de risico’s en de dilemma’s zijn in relatie tot de COVID-19 crisis.” • De fundamentele uitgangspunten zijn: ➢ Algemeen belang voorop ➢ Richtlijnen en uitgangspunten als houvast ➢ Kwetsbaren beschermen en ondersteunen ➢ Profielversterkend steunen ➢ De samenleving heeft voorrang ➢ Stabiele partner ➢ Mentaal leiderschap • Aanvullend zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in de corona-crisis wil en kan spelen: ➢ Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren. ➢ Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning. ➢ Op weg naar werk. ➢ We investeren in samenleven. ➢ We investeren in zorgcontinuïteit. ➢ We zijn en blijven een gezonde organisatie. • Wat betreft inkomenssteun verwijst Oss naar bijstand en bijzonder bijstand en daarnaast de landelijke ondersteuningsregelingen. In de opinienota is aangegeven dat “het niet onze rol is om individuele bedrijven te behoeden van de ondergang. Evenmin kunnen we hele sectoren financieel redden”. De gemeente Oss is zich in de coronacrisis steeds bewust geweest van de beperkte (financiële) middelen die zij kan inzetten om de negatieve gevolgen van de coronacrisis voor burgers en ondernemers te beperken. Ook het tweede uitgangspunt (“helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning”) zet een rem op de middelen die Oss inzet voor inkomenssteun en financiële ondersteuning van

	burgers en ondernemers.
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• De basisafweging betreft het afwegen van de nood van burgers en ondernemers en de financiele spankracht van de gemeente anderzijds. De hiervoor toegelichte uitgangspunten bieden voor dit spanningsveld een leidraad. • Bij de (financiële) inspanningen die Oss dan wel wil leveren, wordt gekozen voor helpen verdienen boven directe financiële steun, voor ondersteunen van kwetsbaren en voor profielversterkend steunen. • Deze belangenafweging en prioriteitstelling is in eerste instantie gemaakt door het college, in samenspraak met de ambtelijke organisatie, en in juni 2020 bevestigd in de gemeenteraad. In de prioriteitennota 2021-2024 zijn deze kaders door de gemeenteraad vastgesteld en in november 2020 in de programmabegroting 2021-2024 opnieuw bevestigd.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• In de eerste weken van de coronacrisis waren fysieke raadsvergaderingen niet mogelijk en was wettelijk nog niet geregeld dat er digitaal vergaderd kon worden. In die periode is er door het college wekelijks overlegd met de fractievoorzitters. • De in deze periode door het college genomen besluiten zijn achteraf niet voorgelegd aan de gemeenteraad ter goedkeuring. De inschatting was dat de gemeenteraad zich kon vinden in de genomen besluiten. De raad heeft zelf ook niet gevraagd om alsnog over deze collegebesluiten te vergaderingen of het college hierover aangesproken. Onder andere bij de bespreking van de opinienota en de prioriteitennota zijn steeds overzichten opgenomen van corona-ondersteuningsmaatregelen. • Vanaf 16 april hebben digitale raadsvergadering plaatsgevonden. In het eerste overleg op 16 april is het onderwerp corona niet inhoudelijk besproken. De fracties in de gemeenteraad van Oss hebben in de periode daarna wel op diverse momenten raadsvragen gesteld over corona en corona-steunmaatregelen en hierover moties ingediend. Het aantal raadsvragen en moties is in

	het perspectief van de andere B3A-gemeenten beperkt. • De raad heeft, zoals toegelicht, in juni 2020 de door het college opgestelde 'opinienota' besproken, met de daarin opgenomen uitgangspunten. Het college heeft de mening van de raad opgehaald bij de bespreking van de opinienota en verwerkt in de prioriteitennota 2021-2024 (deze is behandeld in de raad van 9 juni 2020). De prioriteitennota bevat per beleidsprogramma prioriteiten, knelpunten, effecten en dilemma's vanwege COVID-19. De nota bevat verder een apart COVID-19 hoofdstuk met criteria voor ondersteuning, de ondersteuningsmaatregelen en een inventarisatie van de risico's die de gemeente loopt.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk

Maatregelen rijksoverheid…

Nadat eind februari in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, worden vergoed.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting enzovoort.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op aanvullende maatregelen. Een eerste inventarisatie laat zien hoe breed het spectrum is van lokale maatregelen waartoe besloten is in Breda, Tilburg, Arnhem en Oss:

- De gemeente Breda besloot nog in maart tot uitstel van betalingen voor lokale belastingen, vermindering van de voorlopige aanslag toeristenbelasting, uitstel van betaling voor ophalen bedrijfsafval en huur van sportvelden, betaling van subsidie aan instellingen in acute nood, gratis adviesgesprekken voor zzp'ers en mkb-bedrijven met een business coach[1].
- In Tilburg werd onder meer besloten tot uitstel van huurbelasting voor gemeentelijke gebouwen en het voorlopig niet innen van precariobelasting voor terrassen in de hore-

[1] Omroep Brabant, *Steunpakket voor ondernemers en verenigingen in Breda: gemeentelijke belastingen uitgesteld*, 25 maart 2020.

ca[2]. Uit een inventarisatie van Omroep Brabant blijkt dat in de vroege fase van corona gemeenten in Brabant verschillend omgaan met steun aan ondernemers. “In de ene gemeente krijg je boodschappengeld om je de week door te helpen, in andere gemeenten kun je je nog niet eens aanmelden voor hulp[3].”

- Uit periodiek door de gemeente Oss uitgevoerde enquêtes onder ondernemers blijkt dat in oktober het aantal ondernemers dat zich (grote) zorgen maakt over de impact van corona weer is toegenomen, tot nog grotere hoogte dan het geval was ten tijde van de eerste coronagolf[4]. Wethouder Van Geffen van Oss geeft hierover aan dat “het met Tozo veel ondernemers lukt om door te gaan met hun bedrijf, maar dat sommigen hebben meer of andere hulp nodig. Alleen al praten over hoe je je leven, werk en inkomen anders kunt inrichten, kan helpen[5].”
- In Arnhem heeft Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA) in overleg met de gemeente een Noodfonds opgericht, met tot 1 juli 2020 een budget van € 300.000 met (maximale uitkering per ondernemer € 30.000), ter ondersteuning van initiatieven die de economische schade door het coronavirus voor Arnhemse ondernemers beperken[6]. De gemeente Arnhem besloot verder tot uitstel van gemeentelijke belastingen, een soepele behandeling van gesubsidieerde instellingen die door corona niet aan hun verplichtingen konden voldoen, donatie van laptops voor kinderen in kwetsbare gezinnen voor onderwijs op afstand, verruiming van terrasmogelijkheden, loket dat ondernemers helpt met de coronaregels als elementen in een ‘herstelagenda corona-crisis’.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken?

Dilemma

Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij ondernemers, zzp’ers, inwoners en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen. Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

De door de B3A-rekenkamers geformuleerde vraagstelling richt zich zowel op inzicht ver-

---

2 Brabants Dagblad, *Tilburg werkt aan mogelijke scenario's over financiële gevolgen coronacrisis*, 4 mei 2020.

3 Omroep Brabant, *Zzp'ers die opdrachten kwijt zijn door coronacrisis snakken naar noodmaatregel van het Rijk*, 25 maart 2020.

4 Brabants Dagblad, *Osse ondernemers maken zich veel meer zorgen om corona dan afgelopen zomer*, 12 oktober 2020.

5 Algemeen Dagblad, *Oss helpt ondernemers in nieuwe pilot met coaching, schuldhulp en bijstand*, 13 oktober 2020.

6 De Gelderlander, *Arnhem lanceert noodfonds van 300.000 euro voor krachtenbundeling ondernemers*, 3 april 2020.

schaffen in welke maatregelen zijn getroffen als op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een ander belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en ook welke rol zij hadden kunnen of zelfs hadden moeten spelen en hoe gemeenteraden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken?

Afbakening van corona-steun-

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona

maatregel

steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen

- ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op informatievoorziening over de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en ondernemers omdat mensen ziek worden. Ook is van belang dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, ondernemers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soortenmaatregelen is niet volledig hard te trekken. bijlage I bevat een uitgebreide beschrijving van de corona-steunmaatregelen.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor Oss is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.
- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-

steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een nadere toelichting op de door de gemeente Oss genomen corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Oss op corona: aanpak en organisatie

2.1 Opzet van een crisisorganisatie

Nederland is op 27 februari 2020 voor het eerst met het coronavirus geconfronteerd. COVID-19, de ziekte die wordt veroorzaakt door het coronavirus, was een maand eerder al aangewezen als een ziekte van de A-categorie uit de Wet publieke gezondheid. Deze wet biedt bij het voorkomen van COVID-19 de ruimte voor gedwongen opname tot isolatie of thuisisolatie, gedwongen onderzoek, gedwongen quarantaine (inclusief medisch toezicht) en verbod van beroepsuitoefening.

Sinds de uitbraak van het virus zijn er in Nederland op verschillende bestuurlijke niveaus maatregelen getroffen om de verspreiding van het virus in te dammen en om voor burgers en bedrijven de gevolgen van de pandemie en van de preventieve maatregelen te verzachten.

Opschaling naar GRIP-4

De crisisaanpak is kort na de uitbraak opgeschaald tot GRIP-4[7]. GRIP staat voor gecoördineerde regionale incidentbestrijdingsprocedure. Opschaling tot GRIP-4 vindt plaats wanneer er behoefte is aan bestuurlijke coördinatie en leiding bij een ramp van meer dan plaatselijke betekenis. In dat geval neemt het bestuur van de Veiligheidsregio de relevante bevoegdheden van de burgemeesters over.

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij er sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, is er ook nog een GRIP-4. • Dan gaat het om situaties waarin de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

De burgemeester van Oss neemt deel aan het regionaal beleidsteam (RBT) en zij blijft verantwoordelijk voor de Osse situatie. De burgemeester is in zijn of haar gemeente (politiek) verantwoordelijk voor de inzet van alle hulpverleningsdiensten die betrokken zijn bij de

[7] Zie Veiligheidsregio Brabant-Noord, *Noodverordening van de voorzitter van de Veiligheidsregio Brabant-Noord houdende voorschriften ter voorkomen van verdere verspreiding van het coronavirus/COVID-19*, 27 maart 2020.

handhaving van de openbare orde en veiligheid in het kader van de Wet veiligheidsregio's (Wvr).

De maatregelen om de verspreiding van het virus in te dammen zijn veelal genomen op initiatief van het kabinet. In regelmatige persconferenties hebben de premier en de minister van Volksgezondheid maatregelen afgekondigd die zijn opgenomen in modelverordeningen die door de Veiligheidsregio´s zijn omgezet in regionale noodverordeningen. De maatregelen om de gevolgen van de pandemie en de bestrijdingsmaatregelen te verzachten voor burgers en bedrijven zijn genomen door zowel de landelijke overheid als de gemeenten. De Rijksoverheid heeft daartoe zelf economische steunmaatregelen genomen in de vorm van drie noodpakketten. En de Rijksoverheid heeft in overleg met de VNG middelen beschikbaar gesteld voor maatregelen van de gemeenten.

De door de veiligheidsregio te treffen (nood-)verordeningen worden voor kennisgeving toegezonden aan de gemeenteraad. De door de voorzitter van de veiligheidsregio besloten maatregelen, zoals opgenomen in de noodverordening van 27 maart 2020, betreffen onder meer[8].:

- Verboden samenkomsten en evenementen.
- Niet in acht nemen veilige afstand.
- Verboden openstelling inrichtingen.
- Verbod uitoefenen contactberoepen
- Verboden gebieden en locaties.
- Beëindiging voorzieningen openbaar vervoer.
- Verboden openstelling onderwijsinstellingen.
- Verboden openstelling kinderopvang.
- Verboden toegang zorginstellingen en woonvormen voor ouderenzorg.

Lijnorganisatie houdt de lead

Om de crisis te managen heeft de gemeente Oss gebruik gemaakt van de staande (of lijn-) organisatie, met dien verstande dat het Directieteam is aangesloten bij het College van B&W om een goede communicatie en een snelle besluitvorming mogelijk te maken. Dit is ook de verklaring van de constatering dat aan alle coronamaatregelen die de gemeente Oss heeft genomen een collegebesluit ten grondslag heeft gelegen. Het past in de werkwijze van Oss, met een in de loop der jaren ontwikkeld accent op collegiaal bestuur en met transparante besluitvorming.

Werkgroepen ingesteld

Een leerplichtambtenaar, voor wie het werk tijdelijk wegviel, is aangesteld als tijdelijke secretaris van het Directieteam. Het 'Directieteam Plus' was een directieoverleg enkel voor coronacrisis-gerelateerde zaken. Bij de start van de crisis kwam dit team dagelijks bij el-

[8] Zie Veiligheidsregio Brabant-Noord, *Noodverordening van de voorzitter van de Veiligheidsregio Brabant-Noord houdende voorschriften ter voorkomen van verdere verspreiding van het coronavirus/COVID-19*, 27 maart 2020 (hoofdstuk 2, artikel 2.1 t/m 2.9).

kaar. Verder zijn er in eerste instantie vier werkgroepen ingesteld, elk gericht op specifieke bij het managen van de coronacrisis relevante opgaven:

- De werkgroep 'continuïteit van dienstverlening', die zich richt op het borgen van kritische processen (belangrijke gemeentelijke taken die kwetsbaar kunnen zijn als bijvoorbeeld een groot deel van het personeel ziek uitvalt).
- De werkgroep 'Oss als werkgever', om te kijken naar de praktische doorvertaling van de crisis voor de gemeentelijke organisatie (o.a. noodzakelijke aanpassingen in personeelsinzet en bedrijfsvoering, bijvoorbeeld IT voor thuiswerken).
- De werkgroep 'verbinding samenleving', haalt op wat er gebeurt en leeft in de samenleving in Oss.
- De werkgroep 'zorg en welzijn', gericht op het monitoren en waar nodig ondersteunen van het hele veld van zorg en welzijn.

Daar zijn gedurende de crisis de volgende werkgroepen aan toegevoegd:

- De werkgroep 'economie', ook wel aangeduid als het Corona Team Economie, dat de communicatie met ondernemers coördineerde.
- Het team 'maatschappelijke instellingen', met name gericht op sport en cultuur en de impact van de crisis op deze instellingen en te nemen acties.

In het begin van de coronacrisis was het communiceren en uitvoeren van de besluiten van de Veiligheidsregio het belangrijkste punt van aandacht. Kort daarna is vervolgens het denken begonnen over de te nemen steunmaatregelen, onder meer blijkend uit de ideeën hierover in de raadsbrief van 18 maart 2020.

Coronateam Economie

In een Raadsbrief d.d. 18 maart 2020 laat het college weten dat een coronateam economie (CTE) ingesteld met de volgende taken[9]:

- Inventariseren van gevolgen coronavirus voor ondernemers.
- Inzichtelijk maken van steunmaatregelen voor ondernemers.
- Bundelen en doorzetten van inkomende informatie en ondernemersvragen binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.
- Verkenning aanvullende gemeentelijke steunmaatregelen van de gemeente.
- Lobby en eventueel aanpassen economisch beleid.
- Afstemmen met medeoverheden en andere instanties.

Werken vanuit duidelijke uitgangspunten

In een vroeg stadium van de coronacrisis hebben het Directieteam en het college zich gebogen over de vraag wat bij de te nemen steunmaatregelen het uitgangspunt zou moeten zijn. Er zijn toen zes criteria geformuleerd die gedurende de hele corona-periode als uitgangspunt hebben gegolden bij het nemen van maatregelen:

[9] Gemeente Oss, raadsinformatiebrief met onderwerp '*Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers*', 18 maart 2020.

1. We geven inkomenssteun aan mensen die dat nodig hebben, geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
2. Helpen verdienen is beter dan helpen besparen.
3. Op naar werk.
4. We investeren in samenleven.
5. We investeren in zorgcontinuïteit.
6. We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Deze uitgangspunten zijn later vastgelegd in de met de raad besproken opinienota COVID-19 (zie hierna in hoofdstuk 3), die besproken is met de raad in juni 2020. Door gesprekspartners, zowel bestuurlijk als ambtelijk, is aangegeven dat het werken vanuit duidelijke uitgangspunten 'rust heeft gebracht'. Het was duidelijk waarom de gemeente bepaalde initiatieven wel zou kunnen en willen steunen en andere initiatieven of vragen zou moeten afwijzen. Het voorkwam dat bij elke afzonderlijke vraag om ondersteuning van de gemeente door de gemeente 'vanaf nul' moest worden nagedacht over de te hanteren uitgangspunten en beoordelingscriteria.

Verzoeken om steun of hulp of ruimte kwamen niet alleen van buiten de gemeentelijke organisatie, maar ook van binnen. Een voorbeeld is dat de medewerker die de gemeentelijke leningen aan maatschappelijke organisaties beheert, is gekomen met het voorstel om rente en aflossing een jaar door te schuiven.

2.2 De eerste corona (steun-)maatregelen

Op 18 maart 2020 heeft de gemeente Oss een mailing gestuurd aan alle Osse ondernemers met als doel:

- Ondernemers te verwijzen naar de beschikbare bronnen met informatie over ondersteuningsmaatregelen;
- Ondernemers te informeren over een centraal loket waar ze knelpunten en hulpvragen kunnen doorgeven.

De maatregelen die Oss in deze fase neemt, zijn vooral faciliterend van aard en/of gericht op het versterken van de liquiditeitspositie van bedrijven en instellingen.

Raads informatiebrief 18 maart

Op 18 maart wordt een raadsinformatiebrief 'Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers' aangeboden aan de raad. De wethouder Economie geeft aan dat er een mailing is uitgegaan per deze datum aan alle Osse ondernemersverenigingen, met twee doelen:

- Het doorsturen van ondernemers naar websites met de meest actuele informatie over ondersteuningsmaatregelen.
- Het bieden van een centraal loket via ondernemerszaken@oss.nl.

Aangegeven wordt dat er een eerste inventarisatie van door ondernemers ervaren problemen heeft plaatsgevonden in de voorgaande week. Hieruit blijkt dat veel ondernemers al geraakt worden door de coronacrisis. Met name gaat het om:

- Liquiditeitsproblemen (kosten lopen door en inkomsten zijn soms fors minder).
- Problemen met afzet en/of aanvoer van grondstoffen.
- Een lagere bezettingsgraad, onder meer voor restaurants, hotels en andere recreatieve bedrijven (vanwege de nationale lockdown zijn deze vanaf 15 maart helemaal gesloten).

In de raadsinformatiebrief wordt een overzicht gegeven van wat reeds in gang is gezet om de door bedrijven en ondernemers ervaren problemen te monitoren en welke maatregelen genomen of in gang gezet zijn om de gevolgen te beperken. Er wordt onder meer verwezen naar de campagne 'Ik koop lokaal, bij een winkelier van hier'. Het centrummanagement van Oss is verder actief bij het stimuleren van thuisbezorg-activiteiten door horeca-ondernemers die geen bezoekers meer mogen ontvangen. Verder is aangegeven dat er een concreet aanbod is van Talentencampus Oss om te bemiddelen tussen bedrijven die, mede vanwege corona, een tijdelijk overschot hebben aan medewerkers en bedrijven die nog op zoek zijn naar medewerkers.

Besluiten B&W-overleg 24 maart

De eerste maatregel van financiële aard is een parafenbesluit van 19 maart 2020 over betaaltermijnen facturen[10]. Het bestuur van de Belastingsamenwerking Oost-Brabant (die namens onder andere de gemeente Oss de inning verzorgt van de gemeentelijke belastingen en heffingen) heeft in overleg met de gemeente Oss maatregelen aangekondigd om inwoners en bedrijven financieel te ontlasten tijdens de coronacrisis. Het besluit is om voor alle openstaande bedragen uitstel van betaling te geven tot 31 mei en om gedurende twee maanden geen nieuwe aanslagbiljetten, aanmaningen en dwangbevelen uit te sturen.

Andere maatregelen waartoe het college van B&W tegelijkertijd besluit zijn:

- Bekrachtiging Corona-parafenbesluit 19 maart over betaaltermijnen van facturen
  - Voor alle facturen die op dat moment door de gemeente Oss al verzonden zijn aan bedrijven, inwoners, verenigingen, instellingen en maatschappelijke organisaties geldt een uitstel van betaling tot 31 mei 2020.
  - Voor nieuwe facturen die de komende tijd verzonden worden, geldt een betalingstermijn van 90 dagen.
  - Daarnaast zal de gemeente Oss er alles aan doen om facturen die zij van bedrijven ontvangt zo snel mogelijk te betalen.
- Bekrachtiging parafenbesluit 'Gratis parkeren en tijdelijk stoppen fiscale handhaving en handhaving fietsverbod voetgangersgebied Oss'

[10] Zie Gemeente Oss, *Besluitenlijst vergadering van burgemeester en wethouders*, 24 maart 2020.

  - Opgemerkt wordt dat vanwege het corona-virus er een sterke terugloop is van het aantal mensen dat de binnenstad bezoekt. Mensen zijn bovendien bang om parkeerautomaten aan te raken vanwege verspreiding van het virus via de beeldschermen. Het college wil daarom de ondernemers in de binnenstad een steuntje in de rug geven.
  - Besloten wordt om het parafenbesluit van 19 maart 2020 over het tijdelijk stoppen met de fiscale handhaving en handhaving van het fietsverbod in het voetgangersgebied in Oss te bekrachtigen.
- Corona-rondvraagbesluit over de weekmarkten in Oss. Met name wordt besloten dat deze wel doorgang kunnen blijven vinden, maar dan in de vorm van versmarkten. Besloten wordt dat er geen non-foodkramen zijn toegestaan en dat kramen waar ter plekke eten wordt genuttigd ook niet zijn toegestaan. Verder wordt geadviseerd om contactloos te betalen. Onder deze voorwaarden acht de gemeente het verantwoord om de markten, in aangepaste vorm dus, door te laten gaan zodat in ieder geval een deel van de marktkooplieden hun activiteiten kunnen voortzetten.
- Corona-rondvraagbesluit over de bevoorrading van supermarkten. Besloten wordt om de bevoorradingstijden van supermarkten uit te breiden tot tussen 5 en 23 uur. Door deze maatregel zijn supermarkten beter in staat om voor de doelgroep van oudere inwoners een rustig winkeluur te organiseren.

In het B&W-overleg van 24 maart wordt ook besloten om enkele binnensportaccommodaties open te stellen voor de opvang van kinderen van een ouder met een vitaal beroep. Dit besluit valt buiten de primaire focus van het voorliggende onderzoek, dat zoals is aangegeven in paragraaf 1.2 is gericht op corona-steunmaatregelen.

Het tijdelijk stoppen van fiscale handhaving, oftewel het toestaan van gratis parkeren, per 24 maart 2020 heeft betrekking op:
- Open staan van slagbomen op het parkeerterrein Jurgensplein. Daarmee kunnen gebruikers het terrein gewoon gebruiken zonder te betalen.
- Het openlucht parkeerdek Oostwal-Oost is open. Het overdekte deel is dicht.
- Parkeergarage Bergoss gaat dicht. Er kunnen nog wel auto's uit.
- Parkeergarage Bergoss gaat vanaf zaterdag helemaal dicht voor bezoekers. Alleen abonnementhouders mogen er dan nog in. Abonnementhouders hebben altijd toegang op basis van hun abonnement. Die moeten wel betalen als ze langer blijven.
- Vergunninghouders zijn in principe niet meer gebonden aan hun zone. De gemeente maaktwel een uitzondering voor het Bergkwartier, de Goudmijnstraat en Ravenstein. Dit zijn geen gebieden met betaald parkeren, daar is alleen het zogenoemde 'vergunningparkeren'. Deze terreinen vallen buiten dus buiten de regeling.

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

Na 19 maart worden in Oss nog een aantal besluiten genomen die wel financiële consequenties hebben voor de gemeente. Het gaat dan bijvoorbeeld om het tijdelijk stoppen van de fiscale handhaving in het centrum (waardoor gratis kon worden geparkeerd), doorbetalen van aanbieders WMO-zorg en het doorbetalen van subsidies voor evenementen die niet kunnen plaatsvinden.

Ten behoeve van het raadsdebat op 4 juni heeft het college een 'Opinienota voor COVID-19 debat' opgesteld. Deze nota is tot stand gekomen op basis van de benadering die het gemeentelijk apparaat normaal hanteert bij het opstellen van de kaderbrief. In de nota worden alle beleidsterreinen langsgelopen en worden de gevolgen van de coronacrisis geïnventariseerd. Per beleidsterrein worden de gevolgen van de crisis in kaart gebracht en worden beleidsopties geschetst, op basis van een aantal algemene beleidsuitgangspunten. In de nota benoemt het college zeven fundamentele uitgangspunten bij het bepalen hoe om te gaan met alle vragen en dilemma's als gevolg van corona:

1. Algemeen belang voorop;
2. Richtlijnen en uitgangspunten als houvast;
3. Kwetsbaren beschermen en ondersteunen;
4. Profielversterkend steunen;
5. De samenleving heeft voorrang;
6. Stabiele partner;
7. Mentaal leiderschap.

Bij het maken van keuzen om al dan niet ondersteuning te bieden zijn voor het college de volgende criteria onderscheidend:

1. We geven inkomensondersteuning aan mensen die dat nodig hebben, geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren;
2. Helpen verdienen is beter dan helpen besparen;
3. Op naar werk;
4. We investeren in samenleven.
5. We investeren in zorgcontinuïteit;
6. We zijn en blijven een financieel gezonde organisatie.

De gemeente Oss heeft deze criteria vanaf het moment van formuleren en vastleggen in de opinienota COVID-19 tot heden gehandhaafd.

BEA

Debat over opinienota COVID-19

De Opinienota voor COVID-19 is in een debat besproken. In die bespreking heeft de raad feitelijk zijn zegen gegeven aan het gevoerde beleid. Er was debat, en er leefde de vraag of de gemeente wel genoeg had gedaan, waarbij de elke partij eigen prioriteiten stelde (kwetsbare bevolkingsgroepen, de cultuursector, het verenigingsleven, de zelfstandigen). Maar er was geen discussie over de vraag of het college in de eerste weken van de crisis de goede dingen had gedaan.

Raadsbreed leefde de overtuiging dat de gemeente zich zou moeten inzetten voor kwetsbare inwoners en ook voor (met name mkb) bedrijven en cultuur en sport, zo bleek uit onder meer de raadsvergadering van 4 juni 2020. Deze gevoelens spreken ook uit de moties die zijn ingediend en aangenomen toen de raad weer het normale vergaderpatroon oppakte. Een motie om in coronatijd niet te bezuinigen en in plaats daarvan in te teren op de algemene reserve is unaniem aangenomen.

Opstellen COVID-19 nota

Na 4 juni is de normale gang van zaken opgepakt. Het college heeft toen de COVID-19 nota gepresenteerd.

Die systematische aanpak is ook terug te vinden in de organisatorische benadering van de crisis. Er is in Oss een ondersteunende structuur opgezet om de crisis te managen. Daarbij is veel aandacht besteed aan het goed informeren van burgers en gemeenteraad. Met enige regelmaat zijn nieuwsbrieven gepubliceerd met corona-gerelateerd nieuws uit alle gemeentelijke organisatieonderdelen. Op de dag van de ondernemer hebben de burgemeester en een wethouder samen een filmpje opgenomen om de ondernemers een hart onder de riem te steken.

De gemeenteraad kwam sindsdien ook weer fysiek bijeen, waarbij aangetekend dat inmiddels vanwege de tweede lockdown van oktober 2020 tot heden weer is gekozen voor online-vergaderingen. De gemeenteraadsleden van Oss hebben in principe een uitgesproken voorkeur voor fysiek vergaderen.

Per saldo heeft de periode van ‘echt’ crisismanagement in Oss heel kort geduurd. In die periode is gedaan wat gedaan moest worden. Ook in deze periode van crisismanagement heeft de gemeente oog proberen te houden voor alle relevante invalshoeken, waarbij deze uiteindelijk zijn vastgelegd in de COVID-19 nota.

Over het algemeen is de raad tevreden over de manier waarop burgemeester en wethouders gedurende de crisis zijn opgetreden. Dat blijkt ook uit de moties die zijn ingediend. Dat zijn vooral moties waarbij met het college wordt meegedacht over de optimale invulling van het maatregelenpakket van de gemeente. Daarbij speelt vooral dat de raad, via het fractievoorzittersoverleg en via de nieuwsbrieven steeds geïnformeerd is.

Periodieke enquête onder ondernemers

De gemeente Oss heeft geïnvesteerd in de informatievoorziening aan de raad en aan inwoners en ondernemers in de gemeente. Dit heeft onder meer vorm gekregen door middel van periodiek uitgevoerde ondernemersenquêtes[11]. In mei, juni en september 2020 heeft de gemeente een enquête laten uitvoeren onder ondernemers in de gemeente, waarbij gevraagd wordt op de volgende thema's:

- Zorgen die leven bij ondernemers over de coronacrisis en de gevolgen daarvan.
- Verwachte financiële problemen voor het bedrijfsleven.
- Aanvragen steunmaatregelen.
- Invloed van Covid-19 op bedrijf en bedrijfsvoering.
- Naleving van de RIVM-richtlijnen.

Het beeld op basis van de derde meting is dat circa 45 procent van de ondernemers die deel hebben genomen aan de enquête gebruik maken van één of meer steunregelingen. Daarbij wordt het meest gebruik gemaakt van de landelijk getroffen steunmaatregelen, zoals met name NOW, Tegemoetkoming vaste lasten (TVL) en de TOZO-regeling:

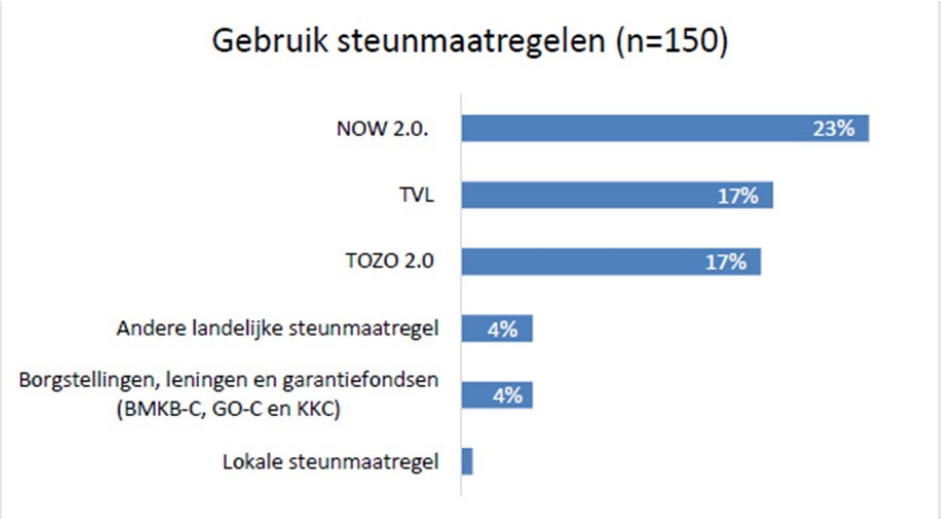

Slechts één ondernemer geeft aan gebruik te maken van lokale steunmaatregelen. Dit beeld sluit aan bij het gegeven dat de gemeente Oss er voor heeft gekozen om niet het accent te leggen op financiële steunmaatregelen voor ondernemers.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

De gemeente Oss heeft in de loop van 2020 in ieder geval 36 besluiten genomen die te kenmerken zijn als steunmaatregelen in verband met de coronacrisis. Daarvan betreffen

[11] Zie bijvoorbeeld Gemeente Oss, *Ondernemersenquête Corona-3, derde meting: resultaten van peiling 28 september t/m 5 oktober 2020*, oktober 2020.

31 collegebesluiten en de overige 5 maatregelen zijn door de raad goedgekeurd via een raadsbesluit.

Bij de steun- en compensatiemaatregelen kan onderscheid worden gemaakt in:
- Faciliteiten (ruimte maken voor economische activiteiten en voor de burgers van de stad in een 1,5 m-samenleving).
- Liquiditeitssteun (leningen, uitstel van betaling voor afnemers, versnelde betaling voor leveranciers etc.).
- Financiële steun (giften, kwijtschelding e.d.).

Daarnaast kan onderscheid worden gemaakt naar de doelgroep waarop de maatregel is gericht:
- Generiek: steun voor ondernemers ongeacht de sector waarin ze werken;
- Sector: steun voor ondernemers in specifieke sectoren;
- Afnemers/leveranciers: steun voor afnemers en/of leveranciers van de gemeente;
- Burgers: steun voor inwoners of instellingen zonder winstoogmerk die burgers ondersteunen.

In navolgende tabel zijn de steunmaatregelen van de gemeente Oss weergegeven op chronologische volgorde. Als datum is genomen de datum van het collegebesluit. Als een dergelijk besluit er niet is, is de datum genomen van de raadsinformatiebrief waarin de maatregel voor de eerste keer is genoemd.

Besluit

B Burgemeestersbesluit
C Collegebesluit
RB Raadsbesluit

Steuncategorieën

F Faciliterende maatregel
L Liquiditeitsondersteuning
G Financiële maatregel
O Overige hulp

Doelgroepcategorieën

G Generiek
S Sector
L/A Leveranciers/afnemers
B Burgers

Nr.	Datum 2020	Corona-steunmaatregel van de gemeente Oss	Bron	Steun	Doel groep
1.	18-3	Instellen van een Corona Team Economie	RB	F	G
2.	18-3	Uitstel van betaling gemeentelijke belastingen (in principe besluit van regionaal samenwerkings-verband BSOBN maar bekrachtigd door college)	RB	L	G
3.	24-3	Bekrachtiging Corona parafenbesluit tijdelijk stoppen fiscale handhaving (i.c. invoeren van gratis parkeren)	C	G	G
	24-3	Bekrachtiging Corona parafenbesluit handhaving fietsverbod voetgangersgebied Oss	C	F	G
4.	24-3	Corona Rondvraagbesluit - Bevoorradingstijden supermarkten	C	F	S
5.	24-3	Invordering dwangsommen in corona-tijd	C	L	G
6.	24-3	Voor alle facturen die door de gemeente Oss al verzonden zijn aan bedrijven, inwoners, verenigingen, instellingen en maatschappelijke organisaties geldt een uitstel van betaling tot 31 mei 2020. Voor nieuwe facturen die de komende tijd verzonden worden, geldt een betalingstermijn van 90 dagen	C	L	G
7.	24-3	De weekmarkten in Oss tot nader order (vooralsnog tot 1 juni 2020) omzetten naar versmarkten	C	F	S
8.	26-3	De gemeente doet er alles aan om leveranciers zo snel mogelijk te betalen, in ieder geval binnen 15 dagen	C	L	L/A
9.	27-3	Opvang van kwetsbare kinderen en jongeren	RB		B
10.	31-3	Corona- maatregelen doorbetaling Wmo dienst-verlening voor Zorg in Natura(ZIN) en Persoons-gebonden Budget (Pgb) Wmo en Jeugd	C	G	S
11.	31-3	Bekrachtiging Corona parafenbesluit De Voed-selbank Oss	C	F	I
12.	31-3	Tijdelijke opvang COVID-19 patiënten Verdistraat 89	C	?	B
13.	1-4	Subsidies evenementen blijven staan	RB	G	S
14.	17-4	Ondersteuning maatschappelijke organisaties	RB	L-F	S
15.	21-4	Bekrachtiging Parafenbesluit - Coronamaatrege-len- Bedrijfsafval: invoeren betalen per lediging	C	G	G
16.	21-4	Rondvraagbesluit -coronamaatregelen- Verzoek	C	F	I

		drive-thru Loomansalades			
17.	21-4	Rondvraagbesluit Corona maatregelen - Drive-in mr. Long	C	F	I
18.	12-5	Betalen 4e kwartaal kringloopbedrijf in mei 2020	C	L	I
19.	12-5	Uitstel rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties	C	L	G
20.	12-5	Verlenging betalingstermijn voor rekeningen van de gemeente Oss	C	L	G
21.	19-5	Bekrachtiging Corona parafenbesluit Precariobelasting: geen heffing gedurende de coronamaatregelen	C	G	S
22.	19-5	Verruiming terrassen 1,5 m afstand	C	F	S
23.	mei	Opinienota COVID-19 gepubliceerd			
24.	2-6	Tijdelijke verruiming van gebruiksperiode van de bestaande kermisstandplaatsen voor seizoenverkoop gedurende de periode juni t/m augustus 2020 en indien nodig met maatwerk extra tijdelijke seizoenstandplaatsen benoemen.	C	F	S
25.	14-7	Verstrekking geldlening Stichting Cultureel Centrum De Hoeve te Lith (€ 15.000 o.b.v. 15-jarige lineaire aflossing) voor oplossing liquiditeitsproblemen als gevolg van omzetdaling door corona en coronamaatregelen.	C	L	S
26.	18-8	Besluit instemming met lokale uitvoering van landelijke compensatieregeling eigen bijdrage kinderopvang. Ouders die geen gebruik konden maken van de gesubsidieerde peuteropvang en VVE in de periode dat die gesloten was door Corona (16 maart tot en met 7 juni), krijgen de eigen bijdrage terug die zij over deze periode hebben betaald. Zij ontvangen de compensatie via de eigen kinderopvangorganisatie.	C	G/F	S
27.	8-9	Kwijtschelden huurkosten amateurorganisaties sport en cultuur en mogelijkheid van kortlopend krediet bij liquiditeitsproblemen	C	G	S
28.	15-9	Bekrachtiging rondvraagbesluit verruiming gebruiksperiode voor seizoenstandplaatsen als tijdelijke coronamaatregel	C	F	S
29.	15-9	Financiering leerlingenvervoer tijdens Coronacrisis 16 maart tot 1 juni 2020	C	G	S
30.	22-9	Verlenging verruiming terrassen i.v.m. COVID-19	C	F	S

		maatregelen			
31.	13-10	Reserveren Tozo-uitvoeringsmiddelen voor gevolgen COVID-19 op bijstandspopulatie	C	O	B
32.	27-10	Corona-maatregel Opstarten invorderingen	C	O	G
33.	27-10	Rondvraagbesluit COVID-19 maatregel Tijdelijke verkoop aan particulieren bij food-groothandel gedogen	C	F	S
34.	27-10	Precariobelasting voor terrassen en uitstallingen voor het gehele jaar 2020 niet te innen	C	G	G
35.	3-11	Opstellen subsidiekader voor subsidieverstrekking vrijwilligersorganisaties 2021. Voor 2021 aangevraagde subsidies door vrijwilligersorganisaties boven € 5.000 niet direct vaststellen maar eerst te verlenen en op basis van een afrekening vast te stellen.	C	F/G	S
36.	15-12	Compensatieregeling voor wijk- en dorpshuizen als gevolg van COVID-19, gericht op compensatie van exploitatietekorten van wijk- en dorpshuizen voor de periode van 16 maart tot 31 december 2020 en deze zoveel mogelijk te dekken uit te ontvangen en nog aan te vragen compensatiegelden van het Rijk voor de geleden schade door COVID-19 op het gebied van wijk- en dorpshuizen.	C	F	S

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder

Geen politiek onderwerp

Tussen de gemeenteraadsfracties is direct bij aanvang van de coronacrisis de afspraak gemaakt dat over dit onderwerp geen politiek bedreven zou worden. Er was een breed gevoel van urgentie en de indruk heerste dat het een onderwerp was met weinig politieke tegenstellingen.

Van fysiek naar digitaal overleg

In de eerste weken waren fysieke raadsvergaderingen in verband met de RIVM-richtlijnen moeilijk te organiseren. Het college van B&W heeft toen een wekelijks overleg met de fractievoorzitters opgezet waar de eerste tijd alle spoedeisende zaken werden afgekaart. De raad is achteraf nooit teruggekomen op besluiten die in de eerste weken zijn genomen (zoals het gedurende enige tijd niet heffen van precariobelasting). In het algemeen was de mening dat het college de raad steeds goed had geïnformeerd en dat het college de juiste besluiten had genomen.

Intussen bemoeilijkt de coronacrisis het functioneren van de gemeentelijke democratie. Op 5 maart is nog een reguliere vergadering gehouden van de gemeenteraad. Daarna stonden de geldende regels het functioneren van de gemeenteraad in de weg. Fysieke vergaderingen waren een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar fysieke vergaderingen waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio. Dit probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april door de Eerste Kamer is aangenomen.

De gemeenteraad die voor 9 april was gepland, heeft digitaal plaatsgevonden op 16 april. Behalve bij de opening van de vergadering is het onderwerp “corona” in deze vergadering niet aan de orde gekomen.

Debat over ‘Opinienota’

Op 4 juni heeft er een raadsdebat plaatsgevonden aan de hand van een door het college van B&W opgestelde ‘Opinienota voor COVID-19 debat’. Zoals hiervoor in hoofdstuk 3 toegelicht, is er discussie gevoerd door de raad over onder meer de uitgangspunten van het Corona-(steun)beleid en de te hanteren criteria bij het door het college van B&W te maken keuzes bij al dan niet te bieden ondersteuning aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.

4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid

Op 11 februari 2021 is een informele sessie gehouden met raadsleden over de wijze waarop zij gedurende de afgelopen maanden geïnformeerd zijn over en betrokken bij besluitvorming en of zij, onder meer door een adequate informatievoorziening, voldoende in

positie gebracht zijn om hun kaderstellende en controlerende rol goed te vervullen. Navolgend beeld van hoe raadsleden aankijken tegen hun betrokkenheid bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen is mede op deze sessie gebaseerd en op in een eerder stadium van het onderzoek aan alle raadsfracties voorgelegde vragen hierover.

Deze via e-mail voorgelegde vragen luidden als volgt:

a. Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
b. Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
c. Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?

Navolgend een **bloemlezing** van de ontvangen respons, met als eerste een beeld van de mate waarin fracties zelf initiatieven hebben ondernomen:

Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
• Onze fractie heeft op 11 oktober 2020 artikel 41-vragen gesteld over communicatie van coronarichtlijnen en de daarin volgens de fractie aanwezige onduidelijkheden. • Wij zijn regelmatig benaderd door bezorgde inwoners. In het begin van de crises ging dit om maaltijden die door Brabant Zorg niet meer bezorgd werden. De restaurants in verzorgingshuizen waren niet meer toegankelijk voor derden (denk aan ouderen in aanleunwoningen). Wij hebben hierover contact gehad met de desbetreffende wethouder. We hebben aangegeven dat er veel onduidelijkheid is voor betrokkenen en dat zij niet weten waar ze moeten zijn voor vragen en ondersteuning. Op ons verzoek is er een folder met informatie verspreid in de wijken en bij de senioren woningen waarin vermeld stond hoe op een andere manier betrokkenen maaltijden kunnen bestellen en of aanvragen. • Ook is er regelmatig contact geweest met de zorginstellingen om signalen door te geven vanuit betrokkenen. Helaas vonden wij de betrokkenheid van de zorgorganisatie minder. • Veel betrokkenen vinden dat ze slecht geïnformeerd worden en zeker niet betrokken bij de besluitvorming. • In september hebben we regelmatig contact gehad met de cliëntencommissie van de verzorgingshuizen. • De verstrekking van maaltijden voor senioren die niet direct in de zorg zitten blijft een lastig probleem. • Daarnaast zijn we benaderd door vrijwilligers over het informeren van vrijwilligers in

verzorgingshuizen over corona besmettingen en voorzorgsmaatregelen. • Vrijwilligers voelen zich niet gehoord en niet gesteund door de organisatie. • We hebben dit doorgegeven aan de wethouder en aan de cliëntenraad. • Een fractie geeft aan zelf geen initiatieven genomen. De lokale maatregelen die zijn genomen, worden geïnitieerd door het college. Wij hebben daarin onze controlerende rol gepakt als fractie. Wel hebben wij contact gehad met onze landelijke fractie, bijvoorbeeld over de SBI-code discussie (welke sectoren wel en welke niet onder bepaalde corona-steunmaatregelen vallen)

Fracties geven ook diverse voorbeelden van maatschappelijke instellingen, ondernemingen en inwoners die contact zochten vanwege corona:

Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
• Ja zoals hierboven beschreven met name om de maaltijdverzorging voor senioren. We hebben als Raad gezamenlijk mondkapjes ingekocht (1500) en die hebben we bij de voedselbank en huis van de wijk bezorgd. • Daar hebben we begrepen dat er een goede ondersteuning is van de gemeente. • Er zijn op veel plekken mondkapjes beschikbaar , o.a. sociale wijkteams, buurthuizen, huisartsen. • Met name bij huisartsen zijn mantelzorgpakketten beschikbaar. • Ja, wij hebben deze mensen doorgestuurd naar de gemeente.

Tot slot is er een eerste beeld van de tevredenheid over de inhoudelijke vulling van het pakket en de betrokkenheid bij de besluitvorming over maatregelen:

Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?
• Wij denken dat er zeker snel gehandeld is met verstrekking van beschermingsmiddelen. • We vinden dat de communicatie niet helder en duidelijk is. • Er is nog steeds een grote groep inwoners die niet digitaal vaardig zijn. Daardoor zijn zij niet op de hoogte van nieuwe afspraken en maatregelen (zie art 41 vragen). • Er zijn diverse maatregelen genomen om ondernemers te ontzien of mogelijkheden te bieden om zo goed als kan in bedrijf te blijven. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de horeca in het Osse centrum of tijdelijke lastenverlichting voor ondernemers. Daar zijn wij inhoudelijk erg tevreden over. • Wij vonden het in het begin lastig om onze controlerende rol te pakken als fractie. Het college heeft in de beginperiode van de coronacrisis veel werk moeten verzetten waarbij we volledig geen inzicht konden krijgen wat er precies gaande was. In deze periode

hadden wij een zeker gevoel van machteloosheid. Hierop hebben wij de voorzitter en vicevoorzitter gesproken over dit gevoel. Dit is later weggenomen doordat er in praktische zin overleg was met de fractievoorzitters en dat we als fractie weer echt in gesprek konden met andere fracties en het college.

Beperkt aantal moties

De gemeenteraad in Oss heeft diverse moties ingediend op het terrein van corona en coronasteunmaatregelen. Diverse daarvan zijn ook aangenomen. Het betreft onder meer de volgende moties:

Aangenomen moties op het terrein van corona en corona-steunmaatregelen	
Datum	Toelichting inhoudelijke strekking
28 mei 2020, motie Heuvel	▪ In beeld brengen belangen horeca- en marktondernemers; ▪ Compromisvoorstel doen aan horeca- en marktondernemers; ▪ Als geen compromis wordt gesloten, raad in positie brengen om een besluit te nemen.
4 juni 2020, 'Juist niet bezuinigen in coronatijd'	• Corona aanwijzen als risico waarvoor de algemene reserve kan worden aangewend. • In kaart brengen financiële gevolgen voor maatschappelijke/culturele instellingen en (sport)verenigingen. • Aangeven waar extra ondersteuning wenselijke cq noodzakelijk is. ▪ Onttrekken daarvoor benodigde middelen aan de algemene reserve. • Daarna reserve weer op orde brengen conform de afgesproken norm.
4 juni 2020, 'lobby coronalasten buiten de begroting'	• Lobby te voeren voor toestemming om de coronalasten als incidenteel nadeel te beschouwen en buiten de systematiek van de gesloten huishouding van de jaarlijkse begroting te houden; • Lobby te voeren voor een financieringsmodel gedekt door bijvoorbeeld: ➢ Rijksbijdragen die naderhand niet via trap-op-trap-af leiden tot korting. ➢ Inzet van eigen reserves. ➢ Geldleningen tegen lage rente en trage aflossing.
4 juni 2020, 'scenario's steunpakket Oss'	• Zo goed mogelijk in kaart brengen van de incidentele en structurele gevolgen van de coronacrisis

	voor de gemeente Oss, van de omvang van de problematiek voor ondernemers, maatschappelijke en culturele instellingen en inwoners en van de mogelijkheden die de gemeente heeft om steunpakketten te bieden. • In kaart brengen welke financieringsmogelijkheden de gemeente voor deze steunpakketten heeft.
12 november 2020, 'Eenmalige COVID-19 gratificatie BOA's gemeente Oss	• Om waardering uit te spreken voor de inzet van de BOA's, die "in de frontlinie hebben gestaan", wordt het college verzocht voor het einde van 2020 een eenmalige bonus van € 300 netto uit te keren voor BOA's van de gemeente Oss.
17 december 2020, 'mondkapjes voor minima'	• Stoffen mondkapjes beschikbaar testellen voor en te verstrekken aan minima

Er zijn ook voorbeelden van moties die niet zijn aangenomen. Bijvoorbeeld een motie van 4 juni 2020 gericht op het oprichten van een coronasteunpunt.

Er zijn door de verschillende fracties in de gemeenteraad ook uiteenlopende vragen gesteld aan het college over de impact van de coronacrisis, hoe deze kan worden beïnvloed en wat de gemeente Oss doet om de gevolgen van de crisis zo goed mogelijk op te vangen. Onder meer de volgende vragen zijn gesteld:

Door raadsfracties gestelde vragen aan het college van B&W op het terrein van corona en corona-steunmaatregelen
GroenLinks vragen van 1 mei , beantwoord op 7 mei, in raad van 28 mei • Is er voldoende capaciteit bij de GGD voor bon- en contactonderzoek? • Wordt er opgeschaald? • Is daar genoeg geld voor?
GroenLinks vragen van 14 mei, beantwoord op 28 mei, in raad van 4 juni: • Hoe houdt de gemeente zicht op coronapreventie in verpleeghuizen in de gemeente? • Herkent u de kritiek van militairen op de coronapreventie in verpleeghuizen?
SP vragen in raad van 4 juni i.v.m. duidingsdebat corona • Wat zijn globaal de kosten van de coronacrisis voor de gemeente? • Welke van deze kosten worden vergoed door het Rijk? • Wie betaalt de Rijksmaatregelen?
CDA vragen in raad van 4 juni over liquiditeit bedrijven • Vragen over liquiditeit en de maatregelen waarmee de gemeente aan die liquiditeit zou kunnen bijdragen.
D66 en GroenLinks vragen van 25/26 mei over terrassen en markten beantwoord op 28 mei in raad van 25 juni

• Vragen over de spanningen tussen markt en vergrote terrassen.
SP vragen of de ingang van de Sterrebosflat coronaproof is
GL vragen over bevoegdheden in COVID-19 crisis in raad van 24 september • Vragen of mondkapjes staatsrechtelijk wel kunnen worden voorgeschreven; • Vragen over bevoegdheden Veiligheidsregio en het gebrek van controle daarop van gemeenteraden.
PvdA vragen over het inclusief maken van de 1,5 m samenleving in de raad van 24 september
SP vragen over handhaving in raad van 24 september • De gemeente moet handhaven als de burgers zich niet aan de 1,5 m samenlevingsregels houden.
GL vragen over ventilatie van buurt en dorpscentra in raad van 24 september
D66 vragen over ventilatie van schoolgebouwen in raad van 24 september
SP heeft op 11 oktober 2020 vragen gesteld over de communicatie over de corona richtlijnen omdat volgens de fractie maatregelen soms onduidelijk zijn en dat op specifieke onderdelen extra informatie wenselijk is en op welke wijze door het college is gesproken met vertegenwoordigers uit de Osse gemeenschap, bijvoorbeeld vanuit de ondernemersverenigingen, over corona en de genomen corona-steunmaatregelen.
SP vragen over het organiseren van coronaproof verkiezingen in de raad van 17 december

Het college antwoord op de op 11 oktober 2020 door de SP-fractie gestelde vragen over hoe de Osse gemeenschap betrokken wordt bij de corona-aanpak in de breedste zin van het woord, als volgt: “Tot op heden hebben we over de corona-aanpak in de breedste zin niet apart gesproken in overlegsituaties met vertegenwoordigers uit de Osse gemeenschap. Wel zijn maatregelen en mogelijkheden toegelicht waar dat ter sprake kwam (bijvoorbeeld op basis van vragen of een overlegmoment dat zich hiervoor leende). En dat was op bijna alle overleggen die we hebben gevoerd. Bijvoorbeeld in onze reguliere overleggen intern en extern met vertegenwoordigers van ondernemers. Denk hierbij aan het centrummanagement, de besturen van de ondernemersverenigingen zoals TIBO, OIK en 30. Maar ook branche specifiek met vertegenwoordigers en leden van het logistiek platform Oss, de Vijfsterrenlogistiek en Pivot Park.”

Op de door de gemeente meegenomen maatschappelijke belangen in het besluitvormingsproces over corona-steunmaatregelen wordt hierna nader ingegaan in hoofdstuk 5.

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

Uitwerking van scenario's

De gemeenteraad van Oss heeft in een motie die is aangenomen tijdens het Coronadebat op 4 juni 2020 de wens uitgesproken voor scenario-analyse waarin financiële gevolgen van de coronacrisis en mogelijke maatregelen ter ondersteuning van burgers, bedrijven en instellingen in kaart worden gebracht. Het college heeft de opdracht uitgevoerd en de analyse opgenomen in de programmabegroting 2021-2024. De gemeente heeft daartoe een onderzoek dat AEF heeft uitgevoerd in opdracht van de VNG doorvertaald naar de gemeente Oss. AEF onderscheidt in dit onderzoek twee scenario's:

- Best case-scenario: er komt geen tweede golf.
- Worst case-scenario: er komt een tweede golf met nieuwe lockdown voor twee maanden.

De door AEF benoemde top-10 financiële effecten ziet er voor Oss zo uit:

Extra kosten voor gemeente Oss, bedragen x € 1.000	**Scenario**	
	'best case'	'worst case'
extra (bijzondere) bijstand	1.800	3.000
minder inkomsten parkeren	1.200	1.600
minder inkomsten toeristenbelasting	750	1.100
ondersteuning SW-bedrijf	700	1.100
extra uitgaven sport	600	1.000
derving inkomsten retributies en leges	600	800
lagere precario- en reclamebelasting	400	600
extra uitgaven cultuurpodia	400	500
extra uitgaven schuldhulpverlening	200	400
ondersteuning WMO en Jeugdhulp	200	400
overige effecten samen	1.400	2.000
Totaal	**8.250**	**12.500**

Uit dit landelijke onderzoek bleken 42 relevante gevolgen van de coronacrisis.

Daarnaast heeft de gemeente Oss berekend welke bedragen er door het Rijk aan de gemeente beschikbaar zijn gesteld bij wijze van compensatie voor de coronakosten.

De gemeente Oss raamt op dat moment dat de steun van het Rijk € 19,760 miljoen bedraagt. Omdat in de begroting rekening wordt gehouden met een bedrag aan steun van € 16,285 miljoen, kan de gemeente Oss nog extra reserveringen aangaan ten bedrage van € 3,481 miljoen. Deze reserveringen zijn nodig omdat een aantal maatregelen nog concreet uitgewerkt moesten worden. Door het langer duren van de coronacrisis kan dit beeld inmiddels, wellicht aanzienlijk, gewijzigd zijn.

Risicobeheersing

Het belang dat de gemeenteraad hecht aan inzicht in en beheersing van de financiële gevolgen van de coronacrisis, is groot. Er is vanaf het begin tot heden blijvende aandacht voor dit thema. Wel is daarbij uitgesproken dat de gemeente Oss niet in de lead is om de ondernemers financieel door de crisis te helpen, bijvoorbeeld blijkend uit de volgende opmerking in een raadsinformatiebrief van 7 april 2020: “Financieel gezien hebben op dit moment vooral het rijk en de banken een rol om de ondernemers door deze crisis te helpen. Dat neemt niet weg dat wij als college nu al willen nadenken over de vraag hoe wij na de coronacrisis onze zwaarst getroffen sectoren, onze mkb-bedrijven en zelfstandig ondernemers kunnen ondersteunen om er weer boven op te komen.”[12]

In de prioriteitennota 2021-2024 heeft de gemeente per beleidsprogramma de vraag beantwoord: “wat zijn de effecten en dilemma’s door de COVID-19 crisis?” In de prioriteitennota heeft het college vanuit beleidsmatig oogpunt gekeken wat de mogelijke effecten (en risico’s) zijn voor het betreffende beleidsveld. In de prioriteitennota is het hoofdstuk ‘COVID-19: Financiële ondersteuningsmaatregelen en risico's’ een overzicht opgenomen van 34 risico’s die de gemeente loopt vanwege corona.

Daarnaast heeft het college in de programmabegroting 2021-2024 een samenvatting opgenomen van het landelijke onderzoek van AEF waaraan hiervoor is gerefereerd. Daarbij is ook een overzicht opgenomen van de 42 relevante gevolgen van de corona-crisis, aansluitend bij het AEF-onderzoek, waarmee een koppeling is gelegd tussen dit landelijke onderzoek en de specifieke Osse situatie.

De gemeente Oss heeft het risicomanagement met betrekking tot COVID-19 vormgegeven door de risico’s in beeld te brengen, regelmatig te actualiseren en te proberen deze te beheersen. Het risicomanagement heeft ook betrekking op relevante partners van de gemeente Oss, vanuit het perspectief hoe eventuele ontwikkelingen bij relevante partners de gemeente zou kunnen raken. In de bespreking met de raad over onder meer de opinienota COVID-19 en de prioriteitennota 2021-2024 en de programmabegroting 2021-2024 is er

[12] Gemeente Oss, raadsinformatiebrief met onderwerp ‘*Update Coronavirus en economische ontwikkelingen*’, 7 april 2020.

gesproken over het inzetten van de algemene reserves van de gemeente om risico's af te dekken. Het college kreeg hiervoor steun van de raad. Het vanaf het begin van de coronacrisis werken met duidelijke uitgangspunten, heeft ook geholpen bij het beheersen van risico's en het maken van keuzes. Deze uitgangspunten zijn met de raad besproken in het COVID-19 debat aan de hand van de betreffende opinienota en daarna nog eens bekrachtigd bij de bespreking van de prioriteitennota 2021-2024 en de programmabegroting 2021-2024.

Verder is er door het college, met steun van de raad, voor gekozen om niet extra te bezuinigen vanwege corona, maar juist te investeren.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

De gemeente Oss focust, ondanks het belang dat wordt gehecht aan de financiële gevolgen van de coronacrisis en de beheersing daarvan, zeker niet eenzijdig op de financiën. Er is daarnaast vanaf het begin van de coronacrisis tot heden veel aandacht voor de economische aspecten van de crisis, met name hoe ondernemers en bedrijfsleven worden geraakt, en voor de sociale en maatschappelijke effecten.

De inzet op ondernemers en bedrijfsleven klinkt door in de corona-steunmaatregelen, die met name op deze doelgroep gericht zijn. Daarnaast onderstreept de periodieke ondernemersenquête het belang dat de gemeente hecht aan inzicht in hoe ondernemers geraakt worden, als basis voor eventueel door de gemeente te nemen maatregelen. Wel is het college van B&W van Oss duidelijk over de (on-)mogelijkheden om als gemeente ondernemers te steunen die te maken hebben met soms grote omzetverliezen. In een raadsbrief van 7 april 2020 is het door de portefeuillehouder Economie als volgt geformuleerd:

- "Financieel gezien hebben op dit moment vooral het rijk en de banken een rol om de ondernemers door deze crisis te helpen. Dat neemt niet weg dat wij als college nu al willen nadenken over de vraag hoe wij na de coronacrisis onze zwaarst getroffen sectoren, onze mkb-bedrijven en zelfstandig ondernemers kunnen ondersteunen om er weer boven op te komen."

Er is daarnaast vanaf het begin van de crisis uitgebreid aandacht voor de meer sociale en maatschappelijke gevolgen van de coronacrisis. Ter illustratie: op 27 maart 2020 wordt door het college de tweede raadsinformatiebrief[13] verzonden aan de raad met als onderwerp 'gevolgen corona-virus sociaal domein'. De initiatieven die in deze raadsinformatiebrief worden toegelicht behoren niet tot de scope van het voorliggende onderzoek, in die zin dat het geen corona-steunmaatregelen zijn om de gevolgen van inkomstendaling als gevolg van corona voor inwoners, bedrijven, ondernemers en zzp'ers of instellingen en ver-

[13] College van B&W gemeente Oss, *Tweede raadsinformatiebrief gevolgen corona-virus sociaal domein*, 27 maart 2020.

enigingen te beperken. De raadsinformatiebrief gaat onder meer in op de gevolgen van corona op de volgende terreinen, en door de gemeente in samenspraak met derden genomen of op te zetten initiatieven waarbij de toelichting zich beperkt tot de maatschappelijke aanleiding, wat de gemeente voornemens is te doen in samenwerking met derden en denklijnen daaromtrent zonder dat eventuele financiële consequenties voor de gemeente uitgewerkt zijn:

- Zorg en welzijn.
- Jeugdhulp.
- Werk en Inkomen.
- Onderwijs en opvang.

Op het terrein van 'zorg en welzijn' is er onder meer aandacht voor het stimuleren van initiatieven waarbij inwoners elkaar helpen om de (psychische en sociale) problemen van corona op te vangen. De gemeente werkt daarbij samen met ONS welzijn, die deze activiteiten coördineert en vraag en aanbod bij elkaar brengt via het onderdeel Blink. Op het terrein van jeugdhulp is er aandacht voor mogelijk toenemende spanningen thuis (waarbij Veilig Thuis spil in het web is). Op het terrein van Werk en Inkomen is er aandacht voor onder meer schuldhulpverlening, waar extra toeloop van inwoners wordt verwacht, en bij 'Onderwijs en opvang' voor het blijven bieden van kinderopvang en (speciaal) onderwijs voor kinderen uit risicogezinnen.

De raadsinformatiebrieven 'gevolgen coronavirus sociaal domein' verschijnen met een hoge frequentie. Op 17 april is de vijfde raadsinformatiebrief over dit thema verzonden aan de raad.

De gemeente heeft ook aandacht voor de lastige positie van veel culturele instellingen en 'makers'. In een informatiebrief aan de raad van 1 april 2020 wordt bijvoorbeeld ingegaan op de stand van zaken bij de organisaties die vallen onder het programma 'Sport-Cultuur-Ontmoeten'. In deze brief wordt voor enkele professionele culturele instellingen, zoals Museum Jan Cunen, Cultuurpodium Groene Engel, Muzelinck, Theater De Lievekamp en de Bibliotheek, en enkele professionele sportorganisaties (zoals het Golfbad en het Sport Expertisecentrum) geïnventariseerd:

- Welke maatregelen (door de betreffende instelling) zijn getroffen als gevolg van de corona-richtlijnen en om de gevolgen van corona te beperken.
- Welke gevolgen deze maatregelen hebben voor de korte en langere termijn.
- Welke initiatieven er nog wel (kunnen) worden ondernomen.
- Of er urgente of concrete knelpunten zijn, zo ja welke dit dan zijn.

In de raadsinformatiebrief van 1 april 2020 is ook aangegeven dat er een ambtelijke werkgroep aan de slag gaat om te bezien welke oplossingen de gemeenten voor eventuele problemen van instellingen kan bieden, dat de gemeente informatie verzamelt en analyseert en waar mogelijk de voorkeur geeft aan generieke oplossingen.

Aangegeven is verder dat de gemeenten in Noordoost-Brabant onderling afgesproken hebben om zoveel als mogelijk één lijn te trekken richting gesubsidieerde instellingen op het terrein van cultuur, sport en verenigingsleven. Hierop is mondeling door de portefeuillehouder Economie en Cultuur dat er ook voor gekozen is om regionaal zoveel als mogelijk één lijn te trekken, om te voorkomen dat gemeenten worden uitgespeeld door instellingen die in meerdere gemeenten actief zijn.

Op 12 mei wordt in een raadsinformatiebrief ingegaan op de dan door het kabinet aangekondigde versoepelingen voor onder meer musea, podia en bibliotheken. Zij mogen weer open, zij het met beperkt aantal bezoekers en 'op basis van 1,5 meter'-bepalingen. In de raadsbrief wordt geïnventariseerd hoe de lokale instellingen inspelen op de afgekondigde versoepelingen.

Uitgangspunten & afwegingskader

Om alle uiteenlopende belangen tegen elkaar te kunnen afwegen en op het niveau van afzonderlijke maatregelen tot onderbouwd keuzes te komen, zijn door de gemeente Oss de volgende fundamentele uitgangspunten geformuleerd:

- Algemeen belang voorop.
- Richtlijnen en uitgangspunten als houvast.
- Kwetsbaren beschermen en ondersteunen.
- Profielversterkend steunen.
- De samenleving heeft voorrang.
- Stabiele partner.
- Mentaal leiderschap.

Deze uitgangspunten hebben naar de mening van bestuurlijke en ambtelijke betrokkenen goed gewerkt bij het op een consistente wijze maken van keuzes over eventuele steunmaatregelen. Het duidelijke afwegingskader "gaf rust" en zorgde ervoor dat ook eventuele afwijzingen van steunverzoeken goed konden worden gemotiveerd.

Aanvullend zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in de corona-crisis wil en kan spelen:

- Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
- Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning.
- Op weg naar werk.
- We investeren in samenleven.
- We investeren in zorgcontinuïteit.
- We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Wat betreft inkomenssteun verwijst Oss naar bijstand en bijzonder bijstand en daarnaast de landelijke ondersteuningsregelingen. In de opinienota is aangegeven dat "het niet onze

rol is om individuele bedrijven te behoeden van de ondergang. Evenmin kunnen we hele sectoren financieel redden". De gemeente Oss is zich in de coronacrisis steeds bewust geweest van de beperkte (financiële) middelen die zij kan inzetten om de negatieve gevolgen van de coronacrisis voor burgers en ondernemers te beperken. Ook het tweede uitgangspunt ("helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning") zet een rem op de middelen die Oss inzet voor inkomenssteun en financiële ondersteuning van burgers en ondernemers.

Bijlage I: beschrijving corona-steunmaatregelen

1. Instellen van een Corona Team Economie	
Datum besluit	18-3-2020
Bronaanduiding	RIB Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers
Omschrijving	Het Corona Team Economie heeft de volgende taken: • Inventariseren gevolgen coronavirus voor ondernemers. • Inzichtelijk maken van steunmaatregelen en ondernemersloketten voor de ondernemers. • Doorzetten van ingekomen ondernemersvragen naar ondernemersloketten, lokale ondernemersverenigingen en/of brancheorganisaties. • Bundelen en analyseren van de ingekomen signalen en vragen bij ondernemers, die bij alle afdelingen van de gemeente binnenkomen; doorzetten van de informatie naar de Veiligheidsregio, de provincie Noord-Brabant (Brabantse impactmonitor), Rijk en werkgeversorganisaties. • Verkenning aanvullende steunmaatregelen van de gemeente, die de gevolgen van het coronavirus voor ondernemers kunnen verzachten. • Afstemming van medeoverheden, zoals regiogemeenten Meierijstad en ’s-Hertogenbosch en andere instanties.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Geen impact op gemeentefinanciën
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de RIB

2. Uitstel van betaling gemeentebelastingen en heffingen	
Datum besluit	18-3-2020
Bronaanduiding	RIB Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers
Omschrijving	Het bestuur van de Belastingsamenwerking Oost-Brabant heeft besloten tot en met 18 mei geen nieuwe aanslagbiljetten, aanmaningen en dwangbevelen te versturen. Voor alle openstaande bedragen wordt uitstel van betaling verstrekt tot 31 mei 2020. Mocht betaling ook dan nog problemen opleveren dan worden betalingsregelingen getroffen.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Het gaat om uitstel, niet om afstel. Op langere termijn dus geen impact

	op de gemeentefinanciën indien uiteindelijk alsnog betaald wordt.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de RIB

3. Gratis parkeren en tijdelijk stoppen fiscale handhaving en handhaving fietsverbod voetgangersgebied	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De maatregel komt erop neer dat fietsen in het voetgangersgebied wordt toegestaan en dat voor parkeren in de binnenstad niet meer hoeft te worden betaald. Deze maatregel verlaagt de drempel om te winkelen in de binnenstad.
Doelgroep	Generiek (voor alle ondernemers in de binnenstad)
Financiën	Het vrij parkeren in de binnenstad kost de gemeente per maand € 175.000.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is over de maatregel geïnformeerd via het collegebesluit.

4. Ruimere bevoorradingstijden supermarkten	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Het college verruimt tijdelijk de tijden waarop supermarkten kunnen worden bevoorraad. Deze tijden waren van 7:00 tot 23:00 uur en worden van 5:00 tot 23:00 uur. Supermarktketens hebben om deze verruiming gevraagd om de winkelvoorraden op peil te kunnen houden in een tijd waarin er veel wordt gehamsterd.
Doelgroep	Sector (detailhandel)
Financiën	Het besluit heeft geen financiële implicaties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

5. Invordering dwangsommen in coronatijd	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Het besluit is vermeld in de besluitenlijst van het college van 27-10-

	2020
Omschrijving	Er loopt een aantal invorderingen van verbeurde dwangsommen in verband met overtredingen van wetgeving op het terrein van milieu, bouwen of ruimtelijke ordening. Gezien de maatregelen in het kader van corona, kan het betalen van dwangsommen grote gevolgen hebben voor de betrokkenen. Besloten is om uitstel te geven van betaling tot 1 augustus 2020.
Doelgroep	Inwoners of bedrijven met schulden aan gemeente.
Financiën	In principe geen impact op gemeentelijke financiën, tenzij debiteuren uiteindelijk mede vanwege uitstel alsnog niet betalen. Maatregel is gericht op liquiditeitsverbetering van betroffen inwoners of bedrijven.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijst van het college van 27-10-2020

6. Betalingsregelingen/uitstel van betaling	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit over betaaltermijnen facturen
Omschrijving	Voor alle facturen die op dit moment door de gemeente Oss al verzonden zijn naar bedrijven, inwoners, verenigingen, instellingen en maatschappelijke organisaties geldt een uitstel van betaling tot 31 mei 2020. Voor nieuwe facturen die de komende tijd verzonden worden, geldt een standaard betalingstermijn van 90 dagen. Daarnaast zal de gemeente Oss zal er alles aan doen om facturen van bedrijven zo snel mogelijk te betalen.
Doelgroep	Generiek (bedrijven en inwoners)
Financiën	Het gaat om uitstel, niet om afstel. Op lange termijn zijn er dus geen gevolgen voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

7. De weekmarkten in Oss tot nader order (vooralsnog tot 1 juni 2020) omzetten naar versmarkten	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Besluitenlijst vergadering college van B&W d.d. 24 maart 2020.
Omschrijving	De weekmarkten in Oss tot nader order (vooralsnog tot 1 juni 2020) omzetten naar versmarkten. Besloten wordt dat er geen non-foodkramen zijn toegestaan en dat kramen waar ter plekke eten wordt

	genuttigd ook niet zijn toegestaan. Verder wordt geadviseerd om contactloos te betalen. Onder deze voorwaarden acht de gemeente het verantwoord om de markten, in aangepaste vorm dus, door te laten gaan zodat in ieder geval een deel van de marktkooplieden hun activiteiten kunnen voortzetten
Doelgroep	Specifiek (marktkooplieden)
Financiën	Faciliteren van specifieke doelgroep.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit

8. Zo snel mogelijk betalen van leveranciers door gemeente	
Datum besluit	24-3-2020.
Bronaanduiding	Besluitenlijst vergadering college van B&W d.d. 24 maart 2020.
Omschrijving	De gemeente doet er alles aan om leveranciers zo snel mogelijk te betalen, in ieder geval binnen 15 dagen
Doelgroep	Specifiek, bedrijven die goederen of diensten leveren aan de gemeente.
Financiën	In principe geen extra uitgaven, liquiditeitsbevorderende maatregel voor leveranciers. Wel is sprake van inhaalzorg die tot meerkosten leiden. Het Rijk heeft maatregelen getroffen ter compensatie van deze meerkosten voor gemeenten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit 24 maart 2020, bekrachtiging van parafenbesluit van 19 maart 2020.

9. Opvang van kwetsbare kinderen en jongeren	
Datum besluit	27-3-2020
Bronaanduiding	Tweede Raadsinformatiebrief gevolgen corona-virus sociaal domein
Omschrijving	De gemeente heeft met het onderwijs en de kinderopvang afspraken gemaakt over de opvang van kwetsbare kinderen en jongeren. Er is gezorgd dat de kinderen terecht kunnen en er is afgesproken dat opvang en onderwijs zelf gezinnen benaderen die naar hun oordeel kwetsbaar of onveilig zijn om de kinderen uit te nodigen om te komen. Het CJG/BJG en Jeugdzorginstellingen regelen zo nodig noodopvang.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	de financiële consequenties zijn niet bekend
Betrokkenheid	De raad is geïnformeerd via de Raadsinformatiebrief.

raad/wanneer/hoe	

10. Doorbetaling Wmo-dienstverlening voor ZIN en PGB Wmo en Jeugd	
Datum besluit	31-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De gemeente Oss betaalt de gecontracteerde uren voor Wmo en jeugdzorg gewoon door. Van de zorgaanbieders wordt gevraagd de zorg aan te passen aan wat mogelijk is en aan wat nodig is.
Doelgroep	leveranciers van de gemeente (zorgaanbieders)
Financiën	In principe zijn er geen financiële consequenties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

11. De Voedselbank Oss	
Datum besluit	31-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De voedselketen is aangemerkt als cruciale beroepsgroep, maar de Voedselbanken zijn nog niet algemeen aangewezen als cruciale beroepsgroep c.q. cruciale voorziening. Op advies van Voedselbanken Nederland vragen alle Voedselbanken nu lokaal aan de gemeenten om aangemerkt te worden als cruciale voorziening, zodat zij deze voedselvoorziening open kunnen houden. De gemeente Oss honoreert dit verzoek.
Doelgroep	Individuele organisatie
Financiën	Geen financiële consequenties
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

12. Tijdelijke opvang COVID-19 patiënten Verdistraat 89	
Datum besluit	31-3-2020
Bronaanduiding	Het besluit is openbaar gemaakt in de besluitenlijst van het college van 27 oktober 2020.
Omschrijving	Er is geen nadere omschrijving van dit besluit beschikbaar
Doelgroep	Inwoners.

Financiën	Geen informatie beschikbaar
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijst van het college van 27-10-2020

13. Subsidies evenementen blijven staan	
Datum besluit	1-4-2020
Bronaanduiding	Raadsinformatiebrief “Inventarisatie organisaties Sport-Cultuur-Ontmoeten n.a.v. corona”
Omschrijving	De gemeente zal waar nodig toegezegde subsidies voor evenementen uitkeren, ondanks dat de activiteiten geen doorgang vinden.
Doelgroep	Sector (organisatie evenementen)
Financiën	Geen financiële implicaties (subsidies waren al toegezegd)
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de raadsinformatiebrief

14. Ondersteuning maatschappelijke organisaties	
Datum besluit	17-4-2020
Bronaanduiding	Vijfde raadsinformatiebrief gevolgen corona-virus sociaal domein
Omschrijving	De gemeente Oss schort voor maatschappelijke organisaties de huurbetaling voor accommodaties op tot 1 juni 2020. De gemeente schort rente/ en aflossingsbetalingen maatschappelijke organisaties op De gemeente laat subsidiebetalingen aan maatschappelijke organisaties doorlopen, ook als de maatschappelijke activiteiten waarvoor die subsidies waren bedoeld geen doorgang kunnen vinden De gemeente kan maatschappelijke organisaties een voorschot op de subsidies verstrekken. De gemeente kan maatschappelijke organisaties leningen verstrekken.
Doelgroep	Sector (maatschappelijke organisaties)
Financiën	Er is geen inzicht in de omvang van de financiële consequenties. De maatregel heeft geen directe financiële consequenties ten opzichte van wat door de gemeente begroot was.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de raadsinformatiebrief

15. Invoeren van betaling per lediging bij bedrijfsafval	
Datum besluit	21-4-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Veel ondernemers betalen de lediging van vuilcontainers per abonnement. Door de coronacrisis hebben zij veel minder ledigingen nodig. Het college biedt hen de mogelijkheid om deze periode per lediging te betalen.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De gemeente mist inkomsten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnfiomeerd via het collegebesluit.

16. Verzoek drive-thru Loomansalades	
Datum besluit	21-4-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Loomansalades heeft samen met een aantal omliggende bedrijven een verzoek ingediend om een drive-thru te mogen beginnen voor de coronavrije verkoop. Het college willigt dit verzoek in
Doelgroep	Individueel bedrijf
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

17. Drive-in Mr. Long	
Datum besluit	21-4-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Mr. Long heeft een verzoek ingediend om een drive-in voor snacks en maaltijden te te realiseren op eigen terrein, in samenwerking met Padifood, Willemsen en Venrooy. Het college honoreert dit verzoek.
Doelgroep	Individuele onderneming
Financiën	Het besluit heeft voor de gemeente geen financiële consequenties
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

18. Betalen 4e kwartaal kringloopbedrijf in mei 2020	
Datum besluit	12-5-2020
Bronaanduiding	Het besluit is aanvankelijk niet openbaar gemaakt. Dit is wel gedaan in de besluitenlijst van het college van 27 oktober 2020.
Omschrijving	Het kringloopbedrijf is door de coronacrisis in liquiditeitsproblemen gekomen. Het college besluit de gemeentelijke bijdrage aan het bedrijf voor het vierde kwartaal al in de maand mei uit te keren.
Doelgroep	individueel bedrijf
Financiën	In principe gaat het om een voorschot en zijn er op lange termijn geen financiële consequenties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	de raad is via de besluitenlijst van het college van 27 -10-2020 geïnformeerd over het besluit.

19. Uitstel rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties	
Datum besluit	12-5-2020
Bronaanduiding	Opinienota COVID-19
Omschrijving	Uitstel van rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties
Doelgroep	Maatschappelijke organisaties
Financiën	Geen extra uitgaven in principe, maatregel is een liquiditeitsbevorderende maatregel voor maatschappelijke organisaties. Het gaat om in totaal 43 leningen. Het mogelijke maximale renteverlies voor de gemeente bedraagt in 2020 € 478.000. Uitstel van aflossing bedraagt maximaal € 594.000, maar dit kunnen we opvangen binnen onze liquide middelen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Ter kennisgeving aan de raad.

20. Verlenging betalingstermijn voor rekeningen van de gemeente Oss	
Datum besluit	12-5-2020
Bronaanduiding	Opinienota COVID-19
Omschrijving	Verruiming termijn waarbinnen afnemers van gemeentelijke diensten moeten betalen.
Doelgroep	Generiek.
Financiën	Geen extra uitgaven in principe, maatregel is een liquiditeitsbevorde-

	rende maatregel voor inwoners, bedrijven en instellingen die facturen van de gemeente Oss moeten betalen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Ter kennisgeving aan de raad.

21. Geen heffing precariobelasting gedurende de coronamaatregelen	
Datum besluit	19-5-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Om bedrijven tegemoet te komen brengt de gemeente geen precariobelasting in rekening voor terrassen en uitstallingen in de periode van de coronamaatregelen. In deze periode mochten de terrassen niet open vanwege de maatregelen. Dit geldt voor de periode 1 maart – 1 juni 2020. Ook na 1 juni 2020 zal het een grote uitdaging zijn om de 1,5 meter economie vorm te geven op de terrassen. Daarom wil de gemeente de ondernemers ook in de periode 1 juni – 1 september 2020 tegemoetkomen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	De gemeente derft inkomsten door geen precario te heffen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

22. Verruiming terrassen	
Datum besluit	19-5-2020 en 22-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluiten
Omschrijving	Over de inhoud van het besluit van 19-5-2020 is geen informatie beschikbaar. Het besluit van 22-9 bevat een aanpassing van de richtlijnen die mogelijkheden biedt voor overkappingen die de mogelijkheid bieden de terrassen ook in de winter te blijven gebruiken.
Doelgroep	Horeca
Financiën	De verruiming van de terrassen heeft voor de gemeente geen financiele implicaties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijsten van het college van 26-5-2020 en 22-9-2020.

24. Verruiming gebruiksperiode voor seizoenstandplaatsen als tijdelijke coronamaatregel

Datum besluit	2-6-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	• In overleg met een collectief van de Osse kermisexploitanten de mogelijkheden voor ondersteuning in corona-tijd op te pakken; • Hiervoor de gebruiksperiode van de bestaande standplaatsen voor seizoenverkoop tijdelijk te verruimen gedurende de periode juni t/m augustus 2020. • Indien nodig met maatwerk extra tijdelijke seizoenstandplaatsen te benoemen.
Doelgroep	Sector (kermisexploitanten)
Financiën	De maatregel heeft geen financiële implicaties voor de gemeente Oss.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

25. Geldlening voor Stichting Cultureel Centrum De Hoeve te Lith	
Datum besluit	14-7-20
Bronaanduiding	Gepubliceerde collegebesluiten
Omschrijving	Besluit om Stichting Cultureel Centrum De Hoeve te Lith een geldlening te verstrekken van € 15.000 op basis van een 15-jarige lineaire aflossing tegen een rente van 0,48% (inclusief 0,2% opslagkosten) voor het oplossen van de liquiditeitsproblemen als gevolg van omzetdaling door Coronacrisis en maatregelen.
Doelgroep	Culturele instelling
Financiën	Liquiditeitsbevorderende maatregel, risico dat instelling lening uiteindelijk niet (geheel) kan terugbetalen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit is

26. Instemming lokale uitvoering compensatieregeling eigen bijdrage kinderopvang	
Datum besluit	18-8-20
Bronaanduiding	Collegebesluiten
Omschrijving	Besluit instemming met lokale uitvoering van landelijke compensatieregeling eigen bijdrage kinderopvang. Ouders die geen gebruik konden maken van de gesubsidieerde peuteropvang en VVE in de periode dat die gesloten was door Corona (16 maart tot en met 7 juni), krijgen de eigen bijdrage terug die zij over deze periode hebben betaald. Zij ont-

	vangen de compensatie via de eigen kinderopvangorganisatie. Besluit om geen uitvoeringskosten te vergoeden aan de kinderopvanginstellingen
Doelgroep	Inwoners (ouders die gebruik maken van kinderopvang).
Financiën	In principe lokale uitvoering van een landelijke maatregel.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

27. Kwijtschelden huurkosten amateurorganisaties sport en cultuur	
Datum besluit	8 september 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De gemeenteraad heeft opgeroepen om verenigingen en amateurorganisaties zoveel mogelijk te ontzien. Om de gebruikers van deze accommodaties te helpen heeft het college al eerder besloten om de huren over de periode van half maart tot 1 juli op te schorten. Dit besluit strekt ertoe om de huren over die periode kwijt te schelden.
Doelgroep	Amateurorganisaties sport en cultuur
Financiën	De kwijtschelding impliceert een inkomstenderving voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad heeft op de maatregel aangedrongen. Zij is geïnformeerd middels het collegebesluit.

28. Verruiming gebruiksperiode voor seizoenstandplaatsen als tijdelijke coronamaatregel	
Datum besluit	15-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	• Verruiming gebruiksperiode voor seizoensstandplaatsen.
Doelgroep	Sector (kermisexploitanten)
Financiën	De maatregel heeft geen financiële implicaties voor de gemeente Oss.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

29. Financiering leerlingenvervoer tijdens coronacrisis 16 maart – 1 juni 2020	
Datum besluit	15-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit.

Omschrijving	Tijdens de Coronacrisis in de periode 16 maart tot 1 juni waren de scholen gesloten. De gemeente heeft vervoerders van het leerlingenvervoer doorbetaald volgens een bepaalde verdeling zodat zij niet in de knel zouden komen. En om ervoor te zorgen dat kinderen van ouders met vitale beroepen naar de noodopvang vervoerd werden alsook kinderen naar het speciaal onderwijs. Met dit besluit bekrachtigt het college deze wijze van doorbetalen.
Doelgroep	Sector (leerlingenvervoer)
Financiën	De gemeente heeft middelen uitgegeven die niet waren verschuldigd, maar die wel waren begroot. Ten opzichte van de begroting is er dus geen sprake van extra kosten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd middels het collegebesluit.

30. Verruiming terrassen	
Datum besluit	19-5-2020 en 22-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluiten
Omschrijving	Over de inhoud van het besluit van 19-5-2020 is geen informatie beschikbaar. Het besluit van 22-9 bevat een aanpassing van de richtlijnen die mogelijkheden biedt voor overkappingen die de mogelijkheid bieden de terrassen ook in de winter te blijven gebruiken.
Doelgroep	Horeca
Financiën	De verruiming van de terrassen heeft voor de gemeente geen financiele implicaties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijsten van het college van 26-5-2020 en 22-9-2020.

31. Reserveren Tozo-uitvoeringsmiddelen voor gevolgen COVID-19 op bijstandspopulatie	
Datum besluit	13 oktober 2020
Bronaanduiding	Besluitenlijst college van B&W 27 oktober 2020
Omschrijving	De besluitenlijst bevat geen nadere informatie over het besluit. Uit gevoerde gesprekken voor het onderzoek blijkt dat de gemeente Oss verwacht op de uitvoering van de Tozo over te houden omdat de gemeente deze met eigen medewerkers uitvoert en daarom tegen lagere kosten dan het Rijk had voorzien. Deze middelen worden gereserveerd voor de kosten van een mogelijk als gevolg van de coronacrisis stijgend beroep op de bijstand.

Doelgroep	De gemeente zelf en populatie van (potentiële) bijstandsgerechtigden.
Financiën	De reservering van deze middelen heeft geen financiële implicaties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	In de programmabegroting 2021-2024 heeft de gemeenteraad hierover besloten (posten nieuw beleid in de begroting).

32. Opstarten invorderingen	
Datum besluit	27-10-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Op 24 maart en 12 mei 2020 heeft het college besloten om de betalingstermijnen van de gemeente Oss aan te passen n.a.v. het coronavirus. Deze betaaltermijn van 90 dagen wil het college verlengen. De gemeente zal het herinneringen- en aanmaningstraject voor facturen en dwangsommen wel weer opstarten. Daar waar er problemen ontstaan zal de gemeente tegemoet komen met een betalingsregeling. De maatregel om na interne goedkeuring de ontvangen factuur zo snel mogelijk te betalen blijft in stand.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De maatregel heeft op langere termijn geen financiële impact, maar bevordert wel de gemeentelijke liquiditeit.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd middels het collegebesluit.

33. Tijdelijk gedogen van verkoop aan particulieren bij food-groothandel	
Datum besluit	27-10-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Als landelijke maatregelen vanwege Covid-19 zijn de horeca gesloten en evenementen verboden. Deze situatie is vergelijkbaar met maatregelen in de eerste periode van Corona. Toen heeft de gemeente Oss tijdelijk de verkoop aan particulieren door food-groothandel op de bedrijventerreinen verruimd (niet handhaven). Gezien de vergelijkbaarheid van de situatie wordt dit ook nu weer gedoogd, voor de duur van de landelijke sluiting van de horeca.
Doelgroep	Sector (groothandel food)
Financiën	Geen financiële implicaties voor de gemeente
Betrokkenheid	De raad is over de maatregel geïnformeerd middels het collegebesluit.

raad/wanneer/hoe	

34. Precariobelasting	
Datum besluit	27-10-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Voor het gebruik van openbare ruimte brengen de gemeente Oss jaarlijks precariobelasting in rekening. Dit doet zij o.a. voor terrassen en uitstallingen. Om bedrijven tegemoet te komen, scheldt de gemeente de precariobelasting voor terrassen en uitstallingen voor het gehele jaar 2020 kwijt.
Doelgroep	Sector (horeca en detailhandel)
Financiën	Door het kwijtschelden van de precariobelasting mist de gemeente inkomsten. Het betreffende collegevoorstel gaat uit van € 21.500 aan kosten (uitgaand van zes maanden extra kwijtschelding).
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd middels het collegebesluit.

35. Subsidiekader voor verstrekking subsidies aan vrijwilligersorganisaties in 2021	
Datum besluit	3-11-2020
Bronaanduiding	Openbare besluitenlijst college van B&W.
Omschrijving	Opstellen subsidiekader voor subsidieverstrekking vrijwilligersorganisaties 2021. Voor 2021 aangevraagde subsidies door vrijwilligersorganisaties boven € 5.000 niet direct vaststellen maar eerst te verlenen en op basis van een afrekening vast te stellen. Voor 2020 geldt dat subsidie niet wordt teruggehaald als activiteiten niet doorgaan in verband met de corona maatregelen. Voor 2021 kan dat mogelijk anders liggen. Voor 2021 willen we uitgaan van het gebruikelijke en reguliere voor wat betreft de aanvragen. Daarbij staan we open voor alternatief aanbod en vervangende activiteiten van de desbetreffende vereniging. Vervolgens bieden we maatwerk: “we doen wat nodig is” en subsidiëren tenzij blijkt dat activiteiten waarvoor de subsidie bedoeld is geen doorgang kunnen vinden.
Doelgroep	Specifiek (vrijwilligersorganisaties).
Financiën	Geen extra uitgaven, uitgaven blijven binnen hetgeen was begroot.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit is ter kennisgeving toegezonden aan de raad.

36. Compensatieregeling voor wijk- en dorpshuizen als gevolg van COVID-19	
Datum besluit	15-12-2020
Bronaanduiding	Openbare besluitenlijst college van B&W.
Omschrijving	Maatregel is gericht op compensatie van exploitatietekorten van wijk- en dorpshuizen voor de periode van 16 maart tot 31 december 2020, om deze zoveel mogelijk te dekken uit te ontvangen en nog aan te vragen compensatiegelden van het Rijk voor de geleden schade door COVID-19 op het gebied van wijk- en dorpshuizen.
Doelgroep	Specifiek (wijk- en dorpshuizen).
Financiën	Het college verwacht dat de geboden compensatie niet binnen door van het Rijk te ontvangen compensatiegelden blijft en dus tot extra uitgaven leidt. Het college besluit: • De exploitatietekorten zoveel mogelijk te dekken uit de te ontvangen en nog aan te vragen compensatiegelden van het Rijk voor de geleden schade door COVID-19 op het gebied van wijk- en dorpshuizen. • Het verschil tussen de totale financiële ondersteuning aan wijk- en dorpshuizen en de compensatiegelden van het Rijk voor €108.097,-- als nadeel op te nemen in de jaarrekening van 2020.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit is ter kennisgeving toegezonden aan de raad.

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

Rekenkamer | Tilburg

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Rekenkamer Tilburg

April 2021

Inhoud

Deel 1 Bestuurlijke Nota 3

1 Inleiding 4
2 Aanleiding, doel en vraagstelling 4
3 Afbakening, onderzoeksaanpak en opzet rapport 5
4 Conclusies 6
5 Aanbevelingen 15

Deel 2 Bestuurlijke reactie college B&W 16

Deel 3a Nota van Bevindingen - *Hoofdrapport* 19

Voorwoord 22
Samenvatting 23
1 Aanleiding, doel en vraagstelling 29
2 Reactie gemeenten op corona: aanpak en organisatie 31
2.1 Arnhem, Breda, Oss en Tilburg direct in frontlinie van coronavirus 31
2.2 Eerste steunmaatregelen in maart: focus op liquiditeit bedrijven & instellingen 32
2.3 Inrichting lokale crisisorganisatie 33
3 Overzicht en categorisering van corona-steunmaatregelen 36
3.1 Inzet gemeenten aanvullend op corona-steunmaatregelen van het Rijk 36
3.2 Maatregelen grotendeels gelijkgericht met enkele lokale accenten 39
3.3 Van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 40
4 Gemaakte afwegingen en meegewogen belangen en risico's 42
4.1 Veel aandacht voor beheersing van financiële risico's vanwege corona 42
4.2 Uitgaven gemeenten in perspectief van compensatie door het Rijk 45
4.3 Wisselende aandacht voor formuleren uitgangspunten voor inzet gemeente 47
5 Betrokkenheid van de raad 50
5.1 Raad aanvankelijk niet actief betrokken, college verantwoordt achteraf 50
5.2 Invloed van raad door middel van raadsvragen, moties en amendementen 53
5.3 Kaders stellen en controleren: terugkijken en vooruitzien 54
6 Leereffecten 59
6.1 Door betrokkenen als positief ervaren praktijken 59
6.2 'Halen/brengen'-matrix, wat kunnen gemeenten van elkaar leren? 60
Bijlage I: corona-steunmaatregelen van het Rijk 62

Deel 3b Nota van Bevindingen - *Deelrapport gemeente Tilburg* 69

Voorwoord 72
Antwoorden op onderzoeksvragen 73
1 Aanleiding, doel en vraagstelling 77
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van het Rijk 77

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is de raad betrokken 77
1.3 Leeswijzer 79
2 Reactie Tilburg op corona: aanpak en organisatie 81
2.1 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden 81
2.2 Opzet van een crisisorganisatie 83
3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 85
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 85
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 89
4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 94
4.1 Betrokkenheid van de raad 94
4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid 96
5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 99
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 99
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 104
Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen 107
Bijlage II: beschrijving corona-steunmaatregelen 110

DEEL 1

BESTUURLIJKE NOTA

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

1 Inleiding

Het coronavirus, dat de ziekte COVID-19 kan veroorzaken, brak in december 2019 uit in China. Na een toename van het aantal besmettingen in Europa, werd op 27 februari 2020 de eerste besmetting in de gemeente Tilburg vastgesteld. Vanaf dat moment is Nederland snel in een crisissituatie beland en de coronacrisis beheerst tot op heden inmiddels ieders leven. Zo ook van inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers in de gemeente Tilburg. Gelijktijdig met de strijd om het virus in te dammen, worden getroffenen van de crisis gesteund door landelijke, regionale en lokale maatregelen vanuit het Rijk, de provincies en de gemeenten.

De Rekenkamer Tilburg (hierna RKT genoemd) heeft, samen met de Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda en Rekenkamercommissie Oss (hierna B3A-rekenkamers genoemd), en in samenwerking met Bureau voor Economische Zaken (hierna BEA genoemd), in ieder van de vier gemeenten onderzoek gedaan naar:

- welke corona-steunmaatregelen zijn genomen,
- op welke wijze deze corona-steunmaatregelen tot stand zijn gekomen,
- en de rol van de gemeenteraad (hierna raad genoemd) hierbij.

Door als B3A-rekenkamers hiernaar gezamenlijk onderzoek te doen wordt inzicht gegeven in hoe de vier gemeenten corona-steunmaatregelen hebben ingezet en wat ze daarbij van elkaar kunnen leren. Dit biedt gemeenteraden inzichten voor hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken in het verdere vervolg van de coronacrisis.

2 Aanleiding, doel en vraagstelling

Maatregelen Rijk…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft de Rijksoverheid medio maart 2020 diverse maatregelen genomen om getroffenen te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van de coronacrisis.

… aangevuld met regionale en lokale maatregelen

Op het moment dat het Rijk zich beraadt over steunmaatregelen, beraden ook gemeenten zich op maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat de bestrijding van het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

Aanleiding

Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraden minder in positie zijn gebracht om 'er iets van te vinden'. De geschetste situatie vormde voor de B3A-rekenkamers aanleiding tot een onderzoek naar corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten en de rol van de gemeenteraden.

Doelstelling

Doelstelling van het onderzoek is om inzicht te geven in:

- welke corona-steunmaatregelen er genomen zijn,
- op welke wijze besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden, welke belangen zijn meegenomen en met onderkenning van welke risico's,

- wat de rol van gemeenteraden is geweest bij besluitvorming over deze maatregelen,
- en hoe gemeenteraden 'goed' of 'beter' in positie kunnen worden gebracht in het vervolg van de coronacrisis.

Onderzoeks-vragen

De B3A-rekenkamers hebben aan de hand van deze doelstelling de volgende centrale vraagstelling en deelvragen geformuleerd:

Centrale vraagstelling	• Welke regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de coronacrisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

3 Afbakening, onderzoeksaanpak en opzet rapport

Afbakening corona-steunmaatregel

Er is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona-steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij

- Inwoners
- instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
- verenigingen
- bedrijven en zzp'ers

en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de

inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers omdat het leidt tot gezondheidsproblemen bij mensen, maar ook omdat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'. Enkele voorbeelden in de gemeente Tilburg zijn het besluit om geen precariobelasting te innen voor terrassen om de horeca te ontlasten, het besluit om een tijdelijke uitbreiding van terrassen toe te staan, extra financiële steun voor de vier culturele instellingen Poppodium 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het Textielmuseum en de mogelijkheid voor startups in Midden- en West-Brabant om overbruggingsfinanciering aan te vragen via de Starterslift OverbruggingsLening (SOL).

Onderzoeks-aanpak

De B3A-rekenkamers hebben het onderzoek uitgevoerd in samenwerking met BEA (dhr. Ter Beek en dhr. Langman). Na afbakening van het begrip corona-steunmaatregel, hebben de B3A-rekenkamers samen met BEA over de periode maart tot november 2020 schriftelijke stukken bestudeerd om een overzicht te vormen van welke corona-steunmaatregelen zijn genomen per gemeente. Ter beantwoording van op welke wijze besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden, welke belangen zijn meegenomen en met onderkenning van welke risico's, evenals wat de rol van de Tilburgse gemeenteraad is geweest bij besluitvorming over deze maatregelen en hoe zij in positie zijn of kunnen worden gebracht, zijn schriftelijke stukken bestudeerd over de periode maart 2020 tot en met februari 2021 en zijn interviews gehouden met de griffier, wethouder/locoburgemeester en betrokken ambtenaren[1]. Eveneens is er contact gelegd met de raad door het stellen van schriftelijke vragen en door met de raad in gesprek te gaan (januari 2021).

Van breed naar gericht verdiepen

Het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van alle door de gemeente genomen maatregelen inzake corona, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifieke maatregelen volgens het eerder afgebakende begrip corona-steunmaatregel. De scheidslijn tussen beide soorten maatregelen is niet volledig hard te trekken. In deel 3b (nota van bevindingen), bijlage I, is een overzicht opgenomen van 'overige' corona-gerelateerde maatregelen in de gemeente Tilburg waarvan is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregel. Maatregelen in de gemeente Tilburg zoals wel passen binnen de definitie, zijn opgenomen in deel 3b (nota van bevindingen), bijlage II.

Opzet rapport

De verdere opzet van het onderzoeksrapport is als volgt. Deze bestuurlijke nota (deel 1) bevat de conclusies en aanbevelingen van de RKT. In deel 2 is de bestuurlijke reactie van het college van burgemeester en wethouders (hierna college genoemd) opgenomen. In deel 3 van deze rapportage, de nota van bevindingen, wordt een uitgebreider verslag

[1] Noor Kanters (griffier), Berend de Vries (wethouder/locoburgemeester), Hanneke Kortman (adviseur bestuurlijk proces) en Aad van der Pol (concerncontroller).

gegeven van de bevindingen van het onderzoek; het hoofdrapport voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg (deel 3a) en het deelrapport voor de gemeente Tilburg, gevalideerd op feitelijke onjuistheden door de ambtelijk betrokkenen (deel 3b). Voor een overzicht van de belangrijkste bevindingen van het onderzoek verwijst de RKT naar de 'Samenvatting' in het hoofdrapport (deel 3a) en 'Antwoorden op onderzoeksvragen' (deel 3b). De onderzoeksrapporten van de gemeenten Arnhem, Breda en Oss zijn separaat beschikbaar via www.rekenkamertilburg.nl.

4 Conclusies

Dat het onderwerp 'de coronacrisis' op dit moment erg leeft bij raadsleden is evident; in zijn volksvertegenwoordigende rol hoort en ziet de raad dagelijks de gevolgen van de crisis voor getroffenen in de gemeente Tilburg. Ook vanuit zijn kaderstellende en controlerende rol is de raad betrokken bij de crisis en daaraan gerelateerde corona-steunmaatregelen die de gemeente wil treffen of heeft getroffen. In dit rekenkameronderzoek van de B3A-rekenkamers is dan ook onderzocht wat de rol van de raad is (geweest) bij corona-steunmaatregelen. En hoe gemeenteraden in positie komen of blijven en wat ze daarbij van elkaar kunnen leren.

Op basis van het onderzoek trekt de RKT de volgende conclusies:

Conclusies vraag 1

Vraag 1: Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?

Corona-steunmaatregelen en het doel daarvan

- De Rijksoverheid zet al vroeg tijdens de crisis de volgende regelingen in als voornaamste corona-steunmaatregelen voor een groot deel van bedrijven en instellingen voor het financieel overleven van de coronacrisis: 1. Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), 2. Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) en 3. Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), later Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL) genoemd. Ook wordt voor ondernemers de mogelijkheid gecreëerd om onder bepaalde omstandigheden voorlopige aanslagen inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting te verlagen, betalingen uit te stellen, de invorderingsrente te verlagen en een hogere borgstelling te krijgen voor af te sluiten kredieten. Ook is het garantiebudget van de regeling Garantie Ondernemersfinanciering uitgebreid, komt er de mogelijkheid voor een rentekorting op microkredieten, komt er een borgstelling voor werkkapitaal onder de regeling Borgstelling MKB Landbouwkredieten en komt er een Corona-Overbruggingslening (COL) voor startups, scale-ups en innovatieve MKB'ers.
- De eerste corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten volgen snel op of lopen vooruit op de door het Rijk aangekondigde maatregelen (op 18 maart 2020); in Breda op 14 maart, in Arnhem op 15 maart, in Oss op 18 maart en in Tilburg op 20 maart.
- In de vier gemeenten is globaal de volgende ontwikkeling te zien in het pakket corona-steunmaatregelen; in de periode van maart en april 2020 is sprake van het lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen), in mei en juni 2020 volgt stabilisatie en 'herpakken' in de vorm van reguliere beleidsvorming (waarbij ook de raden intensiever werden betrokken) en vanaf de zomer 2020 komt er aandacht voor het opstellen van

herstelagenda's. Deze periode van normalisatie en herstel wordt in oktober 2020 overigens onderbroken als het kabinet besluit tot een tweede lockdown. Deze globale ontwikkeling laat zien dat de door de vier gemeenten genomen corona-steunmaatregelen voor een belangrijk deel overeenkomen. Specifieke lokale accenten[2] maken maar een beperkt deel uit van het pakket aan corona-steunmaatregelen.

- Ook vanwege de wens om maatregelen te nemen die aanvullend zijn op die van het Rijk, is door de vier gemeenten met name gekozen voor corona-steunmaatregelen gericht op:
  - liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen
  - en het faciliteren van bedrijven en instellingen om het inkomstenverlies te beperken

  en vaak minder op directe financiële ondersteuning (zoals door het Rijk geboden). De inzet van gemeenten op directe financiële ondersteuning is veelal beperkt tot gevallen 'maatwerk' en 'schrijnende gevallen'.

  Verder richten de gemeenten zich eveneens tot:
  - doorbetaling van subsidies aan gesubsidieerde instellingen zonder dat deze, vanwege corona, de overeengekomen prestaties kunnen leveren.
  - inzet op informatievoorziening aan bedrijven en instellingen over mogelijke ondersteuning (door het Rijk en de gemeente), voor het brede publiek en voor de raad.
- Voor de gemeente Tilburg geldt dat er 125 corona-gerelateerde maatregelen zijn geïnventariseerd, waarvan er 56 kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen volgens de in dit onderzoek gehanteerde definitie van 'corona-steunmaatregel' (Arnhem: 40, Breda: 43 en Oss: 35).
- Bij de 56 corona-steunmaatregelen gaat het om:
  - Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen.
  - Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, mogelijk afstel).
  - Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren.
  - Faciliteren van bedrijven of instellingen om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden[3].
  - Informatievoorziening over de crisis door middel van onder meer de monitor 'Tilburg onder Corona', uitvoeren van een bedrijvenenquête over de gevolgen van corona en het coronacrisisloket voor ondernemers van Station88.
  - Matchen van bijdragen van het Rijk en de Provincie voor culturele instellingen in de landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en het nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties.
  - Specifieke regelingen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum.
- Een groot deel van de 56 corona-steunmaatregelen betreft financiële maatregelen (27 maatregelen, 48%)[4], gevolgd door liquiditeitsondersteunende maatregelen (12 maatregelen, 21%), faciliterende maatregelen (10 maatregelen, 18%) en overige hulp

[2] Voor Tilburg gaat het om 'drive thru's', convenant 'ketensolidariteit horeca Tilburg', maatregel 'verantwoord verplaatsen' van verkeer, ondersteuning Tilburgse markten, Starterslift Overbruggingsleningen (SOL) voor ondernemers en laptops voor schoolkinderen uit minimahuishoudens.

[3] Bijvoorbeeld toestaan van een drive-thru voor een ijssalon, tijdelijke uitbreiding van terrassen, toestaan van terrasoverkappingen in de winter, inzet op 'verantwoord verplaatsen' in een corona-samenleving.

[4] Een financiële maatregel kan betekenen dat de gemeente extra kosten heeft gemaakt, maar vaker is dat niet het geval terwijl een maatregel wel gekarakteriseerd wordt als financiële maatregel. Een voorbeeld is de doorbetaling van subsidies.

als ondersteuning (nood)opvang kinderen, plaatsing extra afvalbakken en schoonmaak openbare toiletten (7 maatregelen, 13%).
- De doelgroepen waar de meeste corona-steunmaatregelen voor zijn genomen in de gemeente Tilburg betreffen leveranciers/afnemers (16 maatregelen, 29%), gevolgd door generiek bijv. uitstel belastingen en heffingen, coulance betalingsafspraken (14 maatregelen, 25%), sector bijv. horeca, cultuur, evenementen (14 maatregelen, 25%), inwoners (10 maatregelen, 18%) en individuele bedrijven (2 maatregelen, 3%).

Besluiten door de raad
- Er zijn weinig van de 56 corona-steunmaatregelen in raadsbesluiten vastgelegd (5 maatregelen, 9%). Het gaat dan met name over wijzigingen in verordeningen voor leges en precario, dan wel besluiten om leges of precario niet te innen of kwijt te schelden. Meer corona-steunmaatregelen zijn als collegebesluit genomen (15 maatregelen, 27%), een enkeling als burgemeesterbesluit (2 maatregelen, 3%). Daarnaast is de raad over het overige deel van de 56 corona-steunmaatregelen geïnformeerd via een raadsbrief van 1 mei en via de drie Monitors 'Tilburg onder Corona', in totaal gaat het om 34 maatregelen (61%). Het budgetrecht van de raad is dan ook bepalend geweest voor wanneer de raad om besluitvorming is gevraagd, hetgeen wat binnen het mandaat van het college viel en niet tot extra uitgaven leidde werd door het college besloten.
- De Tilburgse raad heeft het mandaat van het college om corona-steunmaatregelen te kunnen nemen, verruimd in december 2020; zie de conclusies op vraag 2.

Conclusies vraag 2

Vraag 2: Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?

Afwegingen en beslissingen
- In de gemeente Tilburg was aanvankelijk de raad terughoudend en kon het college in maart en april 2020 de ruimte nemen om snel te handelen om de crisis te bestrijden. Vanaf mei 2020 vond een verschuiving plaats van crisisaanpak door het college waarbij de raad vooral werd geïnformeerd, naar een meer systematische, integrale benadering waarbij de raad actiever werd betrokken. Gaandeweg ontstond bij de raad namelijk behoefte voor het krijgen van meer grip en zicht op met name de financiële consequenties. Dit is via de Monitors 'Tilburg onder Corona' in beeld gebracht. De Monitor werd het meetinstrument op basis waarvan het college voorstellen doet aan de raad voor incidentele intensiveringen gericht op de effecten van corona. De eerste Monitor was in juni 2020, de tweede in september 2020, de derde in oktober 2020 (en een vierde in maart 2021).
- De raad besloot in juli 2020 bovendien dat de gemeente eerst nastreeft uitgaven gecompenseerd te krijgen van het Rijk, dat een eventueel nadelig saldo op de Rijkscompensatie ten laste van de algemene reserve wordt gebracht en aanvullende (financiële) steunmaatregelen zoveel als mogelijk opgevangen worden binnen bestaande budgetten. Als dat niet voldoende soelaas biedt, wordt een raadsvoorstel voorgelegd om het benodigde budget ten laste te brengen van de algemene reserve.
- Het mandaat van het college is later in 2020 verruimd; op 6 november 2020 is in een raadsvoorstel geschetst, met behulp van een beslisboom en een stroomschema, wat het te doorlopen proces is als een aanvrager zich meldt met een steunverzoek bij de gemeente. Hierbij is besloten dat het college tot € 75.000 per steunmaatregel vrij kan

besluiten onder het voorbehoud dat de Rijksoverheid deze steunmaatregel niet ook al compenseert en dat de maatregel niet uit bestaande budgetten kan worden gedekt. Door de raad is het mandaat van het college middels een amendement in december 2020 verruimd om sneller maatregelen te kunnen treffen, geldend tot en met 2021 en tot maximaal € 500.000. Indien het college buiten dit mandaat middelen wil aanwenden voor maatregelen, dient dit expliciet te worden voorgelegd voor goedkeuring aan de raad.

- In alle vier de gemeenten hebben vooral de financiële gevolgen van de coronacrisis en het beheersen van de financiële risico's voor de gemeente als gevolg van de crisis veel aandacht gekregen. Dit heeft echter vrijwel niet vorm gekregen in het opstellen van financiële scenario's. Alleen in Oss, daar is na de zomer van 2020 expliciet door de raad gevraagd om uitwerking van financiële en/of beleidsmatige scenario's, om beter om te kunnen gaan met de grote onzekerheden. Er is een tweetal scenario's aan de raad voorgelegd.
- In aanvulling op het willen beheersen van de financiële risico's, hebben de gemeenten Arnhem, Breda en Oss ook in bredere zin uitgangspunten geformuleerd waarin beheersing van risico's doorklinken[5]. In de gemeente Tilburg lijken zulke uitgangspunten echter minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

Onderkenning van risico's op beleidskeuzes en passende maatregelen

- De vier gemeenten hebben hun eigen crisisorganisatie ingericht, waarbij Breda en Oss ervoor kozen om deze 'in de lijn te organiseren' en Tilburg de crisisorganisatie naast de bestaande organisatie positioneerde. In Arnhem was sprake van een mengvorm van deze aanpakken. Specifiek bestond de crisisorganisatie in Tilburg in aanvang uit de Stuurgroep Corona en de Hoofdtaakorganisatie (HTO), wat rond de zomer vervangen is door het combi-PHO en 'corona forum'. Deze structuren boden en bieden een brede en professionele basis om risico's vooraf in te schatten.
- Specifiek in beeld via de Monitors 'Tilburg onder corona' zijn, zoals eerder genoemd, met name de financiële risico's; de (verwachte) inkomsten - met name compensatie van het Rijk - en (verwachte) uitgaven. In de eerder genoemde beslisboom en stroomschema zoals vastgesteld in november 2020, is aandacht voor het maatschappelijk belang, levensvatbaarheid, proportionaliteit en financiële analyse. Dit draagt bij aan beheersing van de (financiële) risico's van de crisis voor de gemeente Tilburg.
- Nu de Monitors 'Tilburg onder Corona' voldoende frequent blijft verschijnen (tot dusver drie keer in 2020 en één keer in 2021), kan het als een instrument gezien worden om (financiële) risico's niet alleen in kaart te brengen, maar ook te kunnen blijven monitoren.
- Kortom, de gemeente Tilburg doet wat ze nodig acht en er lijkt daarbij voldoende aandacht te zijn voor onderkenning van (financiële) risico's en het nemen van passende maatregelen om deze risico's te (blijven) beheersen.
- Ook in de andere vier gemeenten wordt gewicht toegekend aan het krijgen van inzicht in en de beheersing van met name financiële risico's van de coronacrisis, in de vorm

[5] In Arnhem is via een raadsbrief in mei 2020 toegelicht wat de effecten van de coronacrisis zijn op de beleidsmatige opgaven van de stad en op welke wijze de negatieve effecten op onder meer de economie, cultuur en het welzijn kunnen worden opgevangen. Breda heeft zowel bij het eerste als het tweede pakket corona-steunmaatregelen uitgangspunten geformuleerd voor de inzet vanuit de gemeente, onder meer hoe middelen effectief en doelmatig ingezet kunnen worden. In Oss zijn in een vroeg stadium van de coronacrisis al generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die de gemeente wil innemen wat betreft corona-steunmaatregelen, vastgelegd in een opinienota Covid-19.

van scenario's, dashboards, monitors of dergelijke.

Conclusies vraag 3

Vraag 3: Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?

Aandacht voor belangen

- Voorop staat sinds het begin van de coronacrisis steeds en onverminderd het belang van getroffenen in Tilburg. Het adagium in de beginperiode van maart en april 2020 daarbij was: 'doen wat nodig is'. Financiën waren dus niet de belangrijkste overweging en dekking was van latere zorg. Daarvoor was zowel politiek als bestuurlijk draagvlak.
- De belangen van getroffenen zijn groot en divers. Op verschillende terreinen heeft de gemeente Tilburg in beginsel veel lokale beleidsvrijheid om al dan niet extra accenten te leggen. Deze vrijheid wordt ingeperkt door maatschappelijke druk. Het is aan de gemeente om bij het inrichten van een maatregelenpakket keuzes te maken en prioriteiten te stellen. Het is in dit onderzoek niet gebleken dat de gemeente voor deze inhoudelijke afweging beschikt over een expliciet afwegingskader. Dit is anders in bijv. de gemeente Arnhem waar een 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' wordt gehanteerd om corona-steunmaatregelen vorm te geven en te toetsen aan de hand van uitgangspunten. Ook in Oss wordt een 'Opinienota COVID-19' vastgesteld op basis waarvan besluiten worden genomen over welke corona-steunmaatregelen wel en niet te nemen.
- Wel wordt door raadsfracties in Tilburg (nog steeds) aandacht gevraagd voor uiteenlopende noden van getroffenen. De afweging of een steunvraag gehonoreerd moet worden of niet, en welke maatschappelijke belangen in welke mate prioriteit moesten krijgen, heeft voor een deel plaatsgevonden in de context van een raadsvergadering (afhankelijk van de vraag of het raakt aan het budgetrecht van de raad) maar voor een groter deel is de afweging gemaakt door het college.
- Kortom, bij te maken keuzes over corona-steunmaatregelen worden in Tilburg, mogelijk onbewust, belangen afgewogen, maar in het onderzoek is niet duidelijk geworden hoe dat in de praktijk precies gebeurt en hoe conflicterende belangen tegen elkaar zijn of worden afgewogen.

Conclusies vraag 4

Vraag 4: Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona- steunmaatregelen?

Gemeenteraad in positie

- Bij aanvang van de coronacrisis stonden de geldende regels het functioneren van de vier raden in de weg. Fysieke vergaderingen waren immers een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio's. Dit probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april 2020 door de Eerste Kamer is aangenomen.
- De Tilburgse raad heeft, zoals eerder genoemd, het college in de eerste fase van de coronacrisis (maart en april 2020) de ruimte gegeven. De betrokkenheid van de raad was op dat moment vooral passief, in die zin dat de raad bij genomen maatregelen achteraf werd geïnformeerd. Daarna volgde de overgang naar een systematische, integrale benadering van het gemeentelijke beleid, waarbij de reguliere vergaderorde werd hersteld en waarbij de raad actiever werd betrokken. Het verloop van een meer

passieve naar actievere betrokkenheid van de raad geldt overigens voor alle vier de gemeenten.

- In Breda en Tilburg is er wel expliciet discussie over de rolverdeling tussen college en raad, vanuit het gevoel van de raad dat hij te lang te weinig betrokken was bij relevante besluitvorming[6]. In Tilburg verandert de betrokkenheid van de raad mede als gevolg van een informatiedebat over de tot dan genomen corona-steunmaatregelen en een unaniem aanvaarde motie, beide in mei 2020. Middels de motie werd het college opgeroepen om met de raad periodiek in gesprek te gaan (mogelijk iedere 14 dagen) over de gevolgen van de coronacrisis, zodat de raad de noodzakelijke besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. Eind mei 2020 is de Tilburgse raad dan ook nader in positie gebracht.
- Met de eerste en tweede Monitor 'Tilburg onder Corona' wordt de informatiepositie van de gemeenteraad verder verstevigd. De eerste Monitor (juni 2020) geeft een overzicht van de maatregelen die genomen zijn in verband met de crisis. In de tweede Monitor (september 2020) is een geactualiseerd beeld opgenomen van de belangrijkste gevolgen van corona voor de Tilburgse samenleving en hoe de gemeente Tilburg de financiële en ook maatschappelijke gevolgen daarvan beoordeelt. In de tweede Monitor wordt ook toegelicht aan welke (mogelijke) handelingsperspectieven de gemeente denkt. De derde Monitor (november 2020) laat een geactualiseerd beeld zien ten opzichte van de tweede Monitor.
- Ook in december 2020 wordt de positie van de raad verder versterkt door de, zoals eerder genoemde, verruiming en tegelijkertijd begrenzing van het mandaat van het college in relatie tot te nemen corona-steunmaatregelen tot € 75.000 en het totale budgettaire beslag beneden de € 500.000 per jaar blijft (geldend voor 2021).
- De meeste raadsleden in Tilburg met wie de RKT in het kader van dit onderzoek gesproken heeft, ervaren het samenspel tussen college, raad en ambtelijke organisatie als positief. Er is door het college geïnvesteerd in een adequate informatievoorziening richting de raad. De raad is frequent geïnformeerd met behulp van raadsbrieven en aanvullend met onder meer de Monitors 'Tilburg onder Corona'. Tevens kan vastgesteld worden dat gaandeweg 2020 er weer sprake was van een reguliere verhouding tussen raad en college.
- In de vier gemeenten is er overigens wel een verschil zichtbaar in de mate waarin raden raadsvragen stelden en moties indienden. In de ene gemeente (Oss en Tilburg) kiest de raad daarbij aanvankelijk een wat terughoudende opstelling vergeleken met de andere gemeenten (Arnhem en Breda), vanuit de gedachte het college de ruimte te geven de crisis te bestrijden. In de loop van 2020 vlakken deze verschillen af.
- Overeenkomstig tussen de vier gemeenten is dat het uitwerken van financiële (en ook beleidsmatige) scenario's een terugkerende wens is van de raden. In geen van de vier gemeenten zijn de raden zodanig bediend met behulp van scenario-uitwerkingen en beleidsmatige alternatieven dat zij op basis daarvan echte keuzes konden maken.

Conclusies vraag 5

Vraag 5: Op welke *wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?*

[6] In Breda is dit het geval vanaf september 2020 naar aanleiding van raadsvragen over de wens van de raad om actiever betrokken te worden.

Kaderstellende rol

- In de eerste periode van de coronacrisis was feitelijk niet of nauwelijks sprake van kaderstelling door de vier raden; het college trof maatregelen en informeerde de raad hierover achteraf. Het is als raad lastig om in de eerste periode van de crisis actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Dat is gaandeweg het voorjaar van 2020 verbeterd; raden worden zoals regulier weer in de gelegenheid gesteld om voorstellen van het college aan te nemen of te verwerpen.
- Door middel van moties hebben de raden in alle vier de gemeenten verder bijgedragen aan kaderstelling. Bijvoorbeeld door (extra) aandacht te vragen voor bepaalde kwetsbare groepen inwoners of met name door de coronacrisis getroffen instellingen en bedrijven.
- In geen van de gemeenten heeft het college aan de raad op het coronadossier meerdere beleidsmatige alternatieven voorgelegd om over te besluiten.

Controlerende rol

- Inzake de controlerende rol van de raad zijn in Arnhem, Oss en Breda meer of minder scherpe uitgangspunten geformuleerd. Door het college in Tilburg zijn echter geen scherp geformuleerde uitgangspunten, doelen of ambities geformuleerd. De controlerende rol van de Tilburgse raad is op het coronadossier dan ook lastig. Het is voor de raad dan niet mogelijk om te toetsen of de gemeente 'nog op schema ligt met de uitvoering'. De controlerende rol van de raad komt dan in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol door aandacht te vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad het vermoeden heeft dat extra aandacht of inzet gewenst is. Ook blijkt dat weinig van de vier raden hebben getoetst of het college zich hield aan geformuleerde uitgangspunten. Het blijkt dan ook belangrijk om, misschien wel juist, in tijden van crisis uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen met een duidelijke focus en ook te toetsten of het college zich daar aan houdt.
- Wat betreft de financiële consequenties van corona voor de gemeente Tilburg heeft de raad zijn controlerende rol wel meer inhoud kunnen geven. De raad heeft via raadsvragen en moties aandacht gevraagd voor het toelichten op en inzichtelijk maken van de (financiële en overige) gevolgen van de coronacrisis op de gemeente, zoals ook in de andere vier gemeenten. Dat heeft eraan bijgedragen dat het Tilburgse college de raad heeft voorzien met Monitors 'Tilburg onder Corona' waarin de genomen corona-steunmaatregelen en de financiële gevolgen zichtbaar werden. Zeker in de fase van herpakken, is het aan de raad om vasthoudend te zijn inzake financiële scenario's en beleidsalternatieven. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad, waarbij oppositie en coalitiepartijen beide onderkennen dat er voor de raad 'wat te kiezen moet zijn'.

Volksvertegenwoordigende rol

- De meeste raadsfracties in de vier gemeenten zijn gedurende de coronacrisis door instellingen, bedrijven, zzp'ers (met name vanuit sectoren horeca, cultuur, sport en zorg) en inwoners benaderd met vragen over corona en met op dat vlak ervaren problemen. Ook het lokale MKB heeft, via de lokale ondernemersverenigingen en ook op het niveau van individuele bedrijven, raadsleden benaderd. Raadsleden geven aan zelf ook actief inwoners, instellingen of bedrijven te hebben opgezocht om te kijken hoe de coronacrisis hen raakt. Het laat zien dat raadsleden ook gedurende de coronacrisis hun volksvertegenwoordigende rol zijn blijven vervullen.

- Op een ander niveau trekken raadsleden, en een enkele keer volledige raden, aan de bel over hun zorg of zij hun volksvertegenwoordigende rol nog wel goed kunnen uitoefenen. Eind mei 2020 steunt de volledige raad van Tilburg een motie waarin het college wordt opgeroepen frequent in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen van de coronacrisis, zodat de raad besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. In de overwegingen in de motie wordt er expliciet aan gerefereerd dat "raadsleden verantwoordelijkheid hebben als volksvertegenwoordigers van de samenleving". Ook in Breda is er expliciet gediscussieerd over de positie van de raad en hoe de raad ook in tijden van corona in positie kan komen en blijven.

Conclusie vraag 6

Vraag 6: Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

Een 'haal/breng'-matrix is opgesteld, welke samenvat wat gemeenten van elkaar kunnen leren (zie voor een verdere detaillering deel 3a, hfd 6, par. 6.2):

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

Raakvlakken met Winterschool

De Winterschool op 4 januari 2021, 'De dynamiek van een diepe crisis en de rol van de lokale overheid', georganiseerd voor raadsleden, collegeleden en directieleden van de gemeente Tilburg, heeft een aantal raakvlakken met het onderzoek:

- Tijdens een crisis zijn er 1e oorzaken en 2e oorzaken van een crisis. Zo ook inzake de coronacrisis; 1e oorzaak is de introductie van het nieuwe virus, 2e oorzaken betreffen zaken als 'zijn o.a. de psychologische, sociale, financiële gevolgen in goede banen geleid?' Wanneer terug gekeken wordt hoe de gemeente Tilburg om is gegaan met 2e oorzaken, dan zijn bijv. de financiële consequenties per corona-steunmaatregel vaak duidelijk evenals de totaalomvang (via de coronareserve in de Programmabegroting 2021). Ook lijkt het evident dat er psychologische en sociale gevolgen zijn van de crisis, echter dit blijkt niet direct uit de genomen corona-steunmaatregelen in Tilburg.
- Een crisis betekent altijd een 'buigmoment'. Welke effecten heeft de crisis nu op toekomstig beleid in de gemeente Tilburg? Denk als gemeente tijdig na over de langere termijn en werk hiervoor scenario's uit, bijvoorbeeld in de vorm van een

herstelagenda[7]. Burgemeester Weterings geeft tijdens de Winterschool aan dat Tilburg weliswaar de Monitors 'Tilburg onder Corona' heeft, maar dat deze nog geen scenario's betreffen en dat hier meer aandacht voor nodig is. Houdt hierbij ook rekening met keuzes tijdens schaarste. Immers, stelt het Rijk in de toekomst minder middelen beschikbaar, dan dienen gemeenten vooraf na te denken over welke keuzes zij maken om het overgebleven budget op in te zetten.

- Het risico op een nieuwe pandemie is relatief klein, maar indien het gebeurt heeft het grote gevolgen voor de samenleving. Het is dan ook goed om als gemeente na te denken over welke zogenoemde 'no-regret maatregelen' voor toekomstige crisissen altijd genomen zouden moeten worden. Er is door de gemeente Tilburg tot op heden nog geen aandacht voor zulke no-regret maatregelen geweest, zo lijkt. Er zou eveneens een business case ten grondslag moeten liggen aan de keuze voor deze vorm van preventieve maatregelen.

5 Aanbevelingen

Voor de raad

De RKT doet de volgende aanbevelingen aan de raad:

1. Houd als raad de kaderstellende rol vast die gaandeweg het voorjaar van 2020 is ingenomen en vraag voortaan van het college om middels een aantal scenario's uitgewerkt in een herstelagenda inzichtelijk te maken wat de lange termijn effecten van de coronacrisis kunnen zijn op toekomstige beleidskeuzes in de gemeente Tilburg, daarbij rekening houdend met eventuele schaarsere budgetten vanuit het Rijk.
2. Vraag als raad ter versteviging van de controlerende rol aan het college om met behulp van een afwegingskader explicieter te maken hoe bij de keuze over corona-steunmaatregelen prioriteiten worden gesteld en belangen van getroffenen worden afgewogen, alsook hoe tegengestelde of conflicterende belangen van getroffenen tegen elkaar worden afgewogen.
3. Zorg dat in de Monitor 'Tilburg onder Corona' inzichtelijk wordt gemaakt wat de meerjarige (financiële) risico's zijn om te kunnen anticiperen op mogelijke toekomstige tegenvallers. Overweeg om in de Monitors hiervoor een separate risicoparagraaf op te nemen.

Voor het college

De RKT doet de volgende aanbevelingen aan het college:

4. Leg als college de uitgangspunten voor de beheersing van de (ook meerjarige) risico's van de coronacrisis helder vast en communiceer deze met de raad.
5. Om de raad van adequate informatievoorziening te blijven voorzien en de (financiële) risico's en consequenties van de coronacrisis in beeld te kunnen houden, blijf geactualiseerde Monitors 'Tilburg onder Corona' frequent aanbieden aan de raad. Neem daarin ook mee, naast de financiële consequenties, de psychologische, sociale en andersoortige gevolgen zodat duidelijk wordt wat de effecten van de crisis in totaliteit zijn.

[7] De herstelagenda in Tilburg kan ook mede vorm krijgen door initiatieven vanuit regionale samenwerkingsverbanden. Een voorbeeld is dat samen met de provincie Brabant, de B5-steden (waaronder Tilburg), M7-steden en BOM is gewerkt aan een Actie- en Investeringsagenda Corona-herstel (februari 2021). Deze agenda bevat projecten die bijdragen aan het minimaliseren van de negatieve impact als gevolg van het coronavirus en tegelijkertijd een positieve impact realiseren met een (middel)lange termijn structuurversterking. De focus ligt vooral op het versnellen van bestaande projecten en het slim gebruiken van nieuwe coronafondsen van het Rijk en de EU.

DEEL 2

BESTUURLIJKE REACTIE COLLEGE B&W

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

GEMEENTE TILBURG

Onderwerp Bestuurliike reactie
Datum 6 april 2021
Ons kenmerk
Uw kenmerk

Rekenkamer Tilburg
T.a.v. de heer H. Veldman
Rekenkamer@tilburg.nl

Doorkiesnummer 14 013
E-mail college@tilburg.nl
Fax 013 542 93 96
Postadres Postbus 90155 5000 LH Tilburg
Bezoekadres Spoorlaan 181

Geachte heer Veldman,

Met interesse hebben wij kennisgenomen van het ontwerprapport 'Lokale steun in crisis – Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg'. Wij willen u om te beginnen bedanken voor het gedegen en feitelijke ontwerprapport. Dank ook aan de Rekenkamers van Arnhem en Breda, de Rekenkamercommissie van Oss en aan het Bureau voor Economische Zaken in samenwerking waarmee het onderzoek is uitgevoerd.

Uit het ontwerprapport komt het beeld naar voren dat de gemeenteraad van Tilburg redelijk tevreden is over hoe zij bij de totstandkoming van de corona-steunmaatregelen betrokken is en hierover geïnformeerd is. Wij zijn verheugd dit te lezen.
Wij willen de gemeenteraad via deze weg dan ook complimenteren met hoe zij zich heeft opgesteld vanuit hun kaderstellende en controlerende rol. Daarmee heeft zij ons de ruimte gegeven om op adequate wijze te handelen in de bestrijding van de gevolgen van deze grootste naoorlogse crisis in Nederland.

Ingaande op aanbevelingen een, drie en vijf willen wij het volgende opmerken:
Zoals in de hele wereld heeft deze crisis ook in Tilburg op vrijwel alle sectoren een grote invloed. Echter, we hebben te maken met diverse situaties per sector. Zo zijn de gevolgen voor de detailhandel anders dan die voor culturele instellingen of het onderwijs. Daarnaast zal bij de ene sector sneller duidelijk zijn wat nodig is om de negatieve gevolgen het hoofd te bieden, dan bij een andere sector. Wij willen hierop juiste wijze kunnen inspelen.
Om deze reden is – bij de bespreking van de Vierde Monitor 'Tilburg onder Corona' op 1 maart 2021– met de raad van gedachten gewisseld hoe wij in Tilburg willen omgaan met de lange termijn effecten van de crisis. Wij hebben toegezegd de raad voor de zomer te informeren over de mogelijkheden tot scenario denken. In deze scenario's worden economische en sociaal-maatschappelijke effecten en risico's voor de verschillende sectoren op middellange en lange termijn zichtbaar gemaakt. Op basis van deze scenario's kunnen wij – in overleg met de raad – bepalen wanneer en voor welke sector één of meerdere lokale herstelagenda's nodig zijn.

Tijdens de raadsbijeenkomst over de Vierde Coronamonitor is ook afgesproken dat wij de raad via de twee wekelijkse raadsbrief en het dashboard corona blijven informeren over de meest actuele trends en cijfers met betrekking tot Corona in Tilburg. In dit dashboard worden de waardevolle elementen uit de Coronamonitor gehandhaafd. Daarnaast vullen en passen we het dashboard aan met relevante informatie uit de scenario's. In de twee wekelijkse raadsbrief worden ontwikkelingen in de aanpak van COVID-19 vanuit het perspectief van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VR MWB), aangevuld met de lokale situatie in Tilburg, beschreven.

Naast de meer specifiek op de crisis gerichte aanpak zullen wij ook via het reguliere proces - in de perspectiefnota en de verschillende kadernota's - onze beleidslijnen voor de lange termijn uitzetten. In deze nota's wordt altijd geredeneerd vanuit het hier en nu en vanuit de trends en ontwikkelingen in de stad. Hierin heeft het herstel een stevige plek en kan de raad invulling geven aan haar kaderstellende rol.

Aanbevelingen twee en vier gaan in op een afwegingskader en uitgangspunten bij de keuze voor steunmaatregelen en de beheersing van de (financiële) risico's van de crisis. Wij zijn het met u eens dat een afwegingskader bijdraagt aan het wegen van belangen en het stellen van prioriteiten bij de keuze voor corona steunmaatregelen en het op de juiste wijze verwerken van financiële consequenties. Mede om die reden hebben wij eind 2020 het raadsvoorstel 'Besluitvormingsproces en verwerking Corona maatregelen' en de bijbehorende 'Leidraad integraal behandelen verzoeken Coronasteun' opgesteld. De raad heeft hiermee ingestemd. Mocht er in de aanpak van de gevolgen van de crisis een aanleiding zijn om hierin andere afwegingen te maken, dan gaan we hierover het gesprek met raad aan.

Met deze werkwijze, toezeggingen en afspraken menen wij invulling te geven aan de aanbevelingen die u doet in het ontwerprapport.

Hoogachtend,

het college,

mr. A. van Berckel-van de Langemheen MBA
gemeentesecretaris

drs. Th.L.N. Weterings
burgemeester

DEEL 3a

NOTA VAN BEVINDINGEN

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Hoofdrapport

DEEL 3b

NOTA VAN BEVINDINGEN

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Tilburg

BEA economische argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Tilburg

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Reken kamer Arnhem

Gemeente Oss Rekenkamercommissie

T Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Tilburg

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres:	Stad van Cahen Muurhuizen 104 3811 EL Amersfoort
Telefoon:	06 – 430 35 116
E-mail:	info@bea.nl
Website:	www.bea.nl

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Tilburg**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Tilburg genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft 125 corona-gerelateerde maatregelen geïnventariseerd waarvan er circa 59 kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen. • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen. ➢ Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, mogelijk afstel). ➢ Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren. ➢ Faciliteren van instellingen of bedrijven om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden (bijvoorbeeld toestaan van een drive-thru voor een ijssalon, tijdelijke uitbreiding van terrassen, toestaan van terrasoverkappingen in de winter, inzet op 'verantwoord verplaatsen' in een corona-samenleving). ➢ Informatievoorziening over de crisis door middel van onder meer de monitor 'Tilburg onder corona', uitvoeren van een bedrijvenenquête over gevolgen van corona en het coronacrisisloket voor ondernemers van Station88. ➢ Matchen van bijdragen van Rijk en provincie voor culturele instellingen in landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum.

2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	• Het college heeft op 6 november 2020 in een raadsvoorstel met behulp van een beslisboom en een stroomschema voor het te doorlopen besluitvormingsproces geschetst hoe naar zijn mening de besluitvorming over te nemen corona-steunmaatregelen kan worden ingericht. Daarbij is sinds die datum expliciet aandacht voor: ➢ Onderbouwing van het te dienen maatschappelijk belang en of dit belang voldoende zwaarwegend is. ➢ Toets op de levensvatbaarheid van de aanvrager, om te voorkomen dat geld wordt toegekend aan een instelling of bedrijf die daarna bijvoorbeeld alsnog failliet gaan. ➢ Proportionaliteit van de vraag, gericht op de verhouding tussen gevraagd bedrag en het maatschappelijk belang dat met de aanvraag gemoeid is) • Met deze stappen in de beslisboom en het stroomschema voor aanvragen van steunverzoeken verwacht de gemeente de effectiviteit en doelmatigheid van de beschikbare middelen te vergroten. • In het raadsvoorstel van 6 juni 2020, aangenomen op 14 december 2020, is opgenomen dat het college in principe tot € 75.000 vrij kan besluiten een maatregel te nemen, ook als niet is geborgd dat de maatregel gecompenseerd zal worden door het Rijk of dat de maatregel uit bestaande budgetten kan worden gedekt. In het raadsdebat op 14 december 2020 is met een amendement de aanvullende bepaling opgenomen dat dit mandaat is beperkt tot 2021 en dat er een maximum is gesteld van € 500.000. • Per saldo is sprake van een verruiming van het mandaat van het college, omdat uitgaven in beginsel behoren tot het budgetrecht van de raad, maar het door het college gevraagde mandaat wordt door de raad wel ingeperkt. • Indien het college buiten dit mandaat middelen wil aanwenden voor maatregelen,

	dient dit expliciet te worden voorgelegd voor goedkeuring aan de raad. • De gemeente heeft in de periodiek uitgebrachte monitors 'Tilburg onder corona' steeds aandacht voor de financiën, met name toegespitst op de vraag welke bedragen de gemeente ontvangt van met name het Rijk en welke uitgaven daar tegenover staan. Het in beeld hebben van (verwachte) inkomsten, met name compensatie van het Rijk, en verwachte uitgaven en de in november opgestelde beslisboom dragen bij aan beheersing van de financiële risico's van corona voor de gemeente.
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• In de eerste periode van de coronacrisis was 'geld' niet de belangrijkste overweging. Door gesprekspartners is toegelicht dat de sfeer toen zowel bestuurlijk als politiek was dat 'wat nodig is, moet gebeuren' en dat de dekking dan van latere zorg is. • Zoals toegelicht kan het college per maatregel tot een bedrag van € 75.000 en voor het jaar 2021 voor maximaal € 500.000 zelf afwegen of een maatschappelijke ondersteuningsvraag en daarop te baseren maatregel voldoende relevant is. Boven deze begrenzing is de raad expliciet aan zet om die afweging te maken. • Voor november 2020 was dit afwegingskader minder expliciet. • Ook sinds november 2020 is de afweging van de diverse maatschappelijke belangen (bijvoorbeeld het belang van ondernemers versus het belang van inzetten op sociaal kwetsbare inwoners) niet expliciet uitgewerkt.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• De gemeenteraad heeft in een motie van 25 mei 2020 unaniem uitgesproken dat het college periodiek met de raad in gesprek dient te gaan, waar mogelijk elke 14 dagen, over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad de noodzakelijke besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. • Met de motie van 25 mei 2020 spreekt de raad ook uit in te stemmen met de tot dan door het college genomen maatregelen.

	• Tot dan was de betrokkenheid van de raad vooral passief, in die zin dat de raad bij genomen maatregelen achteraf werd geïnformeerd. • Zoals hiervoor toegelicht heeft de raad op 14 december 2020 besloten het mandaat van het college te beperken tot € 75.000 per maatregel en een maximum van € 500.000 voor 2021. Daarbuiten moeten besluiten worden genomen door de raad. In de periode daarvoor zijn ook besluiten over corona-steunmaatregelen genomen door de raad, waarbij dit vooral maatregelen betreft met financiële gevolgen voor de gemeente (o.a. vrijstelling precario voor terrassen, wijziging legesverordening, regeling leges evenementen). • Specifiek voor de maatregel om extra subsidie toe te kennen aan Starterslift BV voor leningen aan startende ondernemers, heeft de raad het raadsvoorstel aangenomen om deze taak als een publieke taak te zien, waardoor het college ruimte kreeg om de extra subsidie toe te kennen. • In een informele sessie met raadsleden ten behoeve van het voorliggende onderzoek is gebleken dat de meeste raadsleden positief oordelen over de informatievoorziening door het college. Er is veel en frequent geïnformeerd met behulp van raadsbrieven en aanvullend met onder meer de monitor 'Tilburg onder corona'. • In die sessie is ook gebleken dat de raad terughoudend was met het in de crisisperiode indienen van raadsvragen, om het college ruimte te geven de crisis te kunnen managen. • Gaandeweg 2020, in de periode van mei en juni 2020, is de normale verhouding tussen raad en college weer hersteld.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van het Rijk

Maatregelen Rijksoverheid…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart 2020 diverse maatregelen genomen om ondernemers en inwoners te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van de coronacrisis. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, wordt vergoed aan bedrijven.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets voor zelfstandig ondernemers.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat de maatregelen om het coronavirus te bestrijden tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

Dilemma

Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om 'er iets van te vinden'. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is de raad betrokken?

De door Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss (samen: B3A- rekenkamers) geformuleerde vraagstelling richt

zich zowel op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen als op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en hoe gemeenteraden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volks-vertegenwoordigende taken?

Afbakening corona-

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona

steunmaatregel

steunmaatregelen worden opgevat:

- Door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen, ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers omdat het leidt tot gezondheidsproblemen bij mensen. Ook is van belang dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, ondernemers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soortenmaatregelen is niet volledig hard te trekken. In bijlage I is een overzicht opgenomen van 'overige' maatregelen waarvan door BEA is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregelen.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor de gemeente Tilburg is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.
- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name

door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een overzicht van door de gemeente genomen maatregelen die op basis van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening niet worden gezien als corona-steunmaatregelen.
- Bijlage II beschrijft in meer detail de maatregelen die binnen de in dit onderzoek gehanteerde afbakening wel worden gezien als corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Tilburg op corona: aanpak en organisatie

2.1 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden

Op 27 februari is de gemeente Tilburg met het coronavirus geconfronteerd, toen in het Elizabeth-TweeStedenziekenhuis de eerste Nederlandse coronadiagnose werd gesteld. Sinds de uitbraak van het virus zijn er in Nederland op verschillende bestuurlijke niveaus maatregelen getroffen om de verspreiding van het virus in te dammen en om voor bedrijven en inwoners de gevolgen te verzachten van de pandemie en van de preventieve maatregelen.

Snel opschaling naar GRIP-4

Op 27 februari 2020 ’s avonds komt bij de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VRMWB) het Regionaal Operationeel Team (hierna: ROT) bij elkaar. In een ROT werken regionale functionarissen, onder coördinatie van een operationeel leider, samen op het gebied van geneeskundige zorg, bevolkingszorg, brandweerzorg, politie en communicatie met als doel een (dreigende) crisis te beheersen. Op 28 februari wordt formeel opgeschaald naar GRIP-2[10]. Op maandagochtend 2 maart 2020 is door de voorzitter van de veiligheidsregio opgeschaald naar GRIP-4 en vindt de eerste vergadering van het regionaal beleidsteam (RBT) plaats[11]. GRIP staat voor gecoördineerde regionale incidentbestrijdingsprocedure. Opschaling tot GRIP-4 vindt plaats als er behoefte is aan bestuurlijke coördinatie en leiding bij een ramp van meer dan plaatselijke betekenis. In dat geval neemt het bestuur van de Veiligheidsregio de relevante bevoegdheden van de burgemeesters over[12].

[10] GRIP staat voor Gecoördineerde Regionale IncidentbestrijdingsProcedure.
[11] Bron Veiligheidsregio West- en Midden-Brabant (VRWMB), Tussentijdse verantwoording gemeenteraden COVID-19 crisis, ‘Alleen samen krijgen we corona onder controle’, juni 2020.
[12] Zie Instituut voor Fysieke Veiligheid (IFV), Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB), *De veiligheidsregio en de gemeenteraad*, december 2019.

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij er sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, is er ook nog een GRIP-4[13]. • Dan gaat het om situaties waarin de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de Veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

De trekker bij deze regionale aanpak is de voorzitter van de Veiligheidsregio. In het geval van de gemeente Tilburg is dit de voorzitter van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (in casu de burgemeester van Tilburg).

De burgemeester van Tilburg leidt als burgemeester van de qua inwoners grootste gemeente in de Veiligheidsregio het regionaal beleidsteam (RBT). De burgemeester is in zijn gemeente (politiek) verantwoordelijk voor de inzet van alle hulpverleningsdiensten die betrokken zijn bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid in het kader van de Wet veiligheidsregio's.

Door de Veiligheidsregio te treffen (nood-)verordeningen worden voor kennisgeving toegezonden aan de gemeenteraad. Op 18 maart 2020 gaat een noodverordening vanuit de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant in werking met de volgende bepalingen[14]:

- Het is verboden om openbare samenkomsten en vermakelijkheden als bedoeld in artikel 174 van de Gemeentewet, samenkomsten in voor het publiek toegankelijke gebouwen en bijbehorende erven en samenkomsten in besloten sfeer te laten plaatsvinden, te (laten) organiseren dan wel te laten ontstaan waar meer dan honderd personen gelijktijdig samenkomen, dan wel aan dergelijke samenkomsten deel te nemen. Dit verbod is niet van toepassing op de dagelijkse gang van zaken in het openbaar vervoer en in gebouwen en bijbehorende erven van overheidsinstellingen en zorginstellingen.
- Het is verboden om een van de volgende inrichtingen geopend te houden:
  - Inrichtingen waar ter plaatse eten of drinken wordt verkocht en genuttigd (eet- en drinkgelegenheden), met uitzondering van inrichtingen in bedrijven die niet voor het

[13] Er kan verder opgeschaald worden naar GRIP-5 (als er sprake is van veiligheidsregio-overstijgende problemen) en GRIP-6 als landelijke opschaling nodig is .
[14] http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Waalwijk/CVDR638457.html .

publiek toegankelijk zijn (bedrijfskantines en bedrijfscatering) en inrichtingen in hotels ten behoeve van de hotelgasten.
    - Sport- en fitnessclubs (sportaccommodaties en sportinrichtingen), waaronder zwembaden, sporthallen en sportvelden.
    - Sauna's.
    - Inrichtingen waar bedrijfsmatig gelegenheid wordt gegeven tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of bedrijfsmatig vertoningen van erotisch-pornografische aard worden aangeboden.
    - Coffeeshops, behalve voor zover uitsluitend sprake is van de verkoop, aflevering of verstrekking van softdrugs (afhaalfunctie).
- Deze verboden gelden niet voor de hulpdiensten en voor door de voorzitter van de Veiligheidsregio aangewezen (categorieën van) gevallen.

In de periode daarna volgen meerdere verordeningen, met aanvullende maatregelen. In juni en juli 2020 volgen vervolgens versoepelingen van een deel van de beperkende maatregelen. Op 25 augustus 2020 wordt een nieuwe noodverordening van kracht.

De maatregelen om de verspreiding van het virus in te dammen zijn veelal genomen op initiatief van het kabinet. In regelmatige persconferenties hebben de premier en de minister van Volksgezondheid maatregelen afgekondigd die zijn opgenomen in modelverordeningen die door de Veiligheidsregio´s zijn omgezet in regionale noodverordeningen.

De maatregelen om de gevolgen van de pandemie en de bestrijdingsmaatregelen te verzachten voor inwoners en bedrijven zijn genomen door zowel de Rijksoverheid als de gemeenten. De Rijksoverheid heeft daartoe zelf economische steunmaatregelen genomen in de vorm van drie noodpakketten. En de Rijksoverheid heeft in overleg met de VNG middelen beschikbaar gesteld voor maatregelen van de gemeenten.

2.2 Opzet van een crisisorganisatie

Inrichting lokale crisisstructuur

De gemeente Tilburg onderhoudt een – doorgaans slapende – crisisstructuur. Deze structuur is ingericht voor rampen met een duidelijk begin en einde die niet te ver uit elkaar liggen (type 'ontspoorde chloortrein'), maar was nog niet eerder getest in een langdurige crisis zoals de coronapandemie. Als onderdeel van de GRIP-structuur is de Hoofdtaakorganisatie (HTO) ingesteld met daarin de ambtelijk meest betrokkenen, die 24/7 in touw waren om de crisis feitelijk te managen in Tilburg. De HTO kende een wisselende voorzitter in de personen van Aad van de Pol (controller) en het hoofd van het team Veiligheid en Wijken.
Nu is deze structuur in de coronapandemie uitgebreid met het afdelingshoofd Sociaal en het afdelingshoofd Economie en Arbeidsmarkt. Het resulterende team coördineerde de activiteiten die in de crisisbeheersing toevallen aan de oranje kolom (bevolkingszorg), naast de witte kolom (geneeskundige zorg), de blauwe kolom (politiezorg) en de rode

kolom (brandweerzorg). Het team kwam dagelijks bijeen voor een crisisbespreking. Het team had een coördinerende rol. De uitvoering had plaats in de staande organisatie.

Wie stuurt aan?

Tilburg heeft snel een crisisorganisatie ingezet om de lijnorganisatie aan te sturen, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Bestuurlijk was daarbij relevant dat de burgemeester als voorzitter van de Veiligheidsregio ook daar veel tijd aan moest besteden en dat ook wethouder Dols participeerde in de overleggen van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VRMWB) als vertegenwoordiger namens Tilburg.

In Tilburg was de bestuurlijke aansturing van de crisis belegd bij de Stuurgroep Corona. In de stuurgroep waren de meest betrokken wethouders opgenomen (Berend de Vries, Rolph Dols, Esmah Lahlah en Mario Jacobs) met de burgemeester 'on standing invitation'.

Rond de zomer 2020 ging Tilburg weer terug naar de normale organisatie, toen in juni 2020 versoepelingen werden afgekondigd door het kabinet.

De crisisorganisatie met de Stuurgroep Corona en de HTO is toen vervangen door een structuur met respectievelijk een bestuurlijk combi-portefeuillehoudersoverleg (combi-PHO) op vrijdag en een ambtelijk 'corona forum'. Het corona forum is een organisatiedoorsnijdende overlegtafel waar alles aan de orde komt wat corona-gerelateerd is. Elke dinsdag werden daar alle coronagerelateerde stukken besproken. Die stukken zijn dan op vrijdag aan de orde in het combi-PHO en kunnen dan de volgende dinsdag in het college worden geagendeerd voor bespreking of besluitvorming. In het combi-PHO is men niet bevoegd om besluiten te nemen, die vinden plaats in het collegeoverleg op dinsdag. Een uitzondering op deze regel is mogelijk bij zeer spoedeisende issues (de in het combi-PHO dan genomen besluiten worden alsnog bekrachtigd in het navolgende collegeoverleg op dinsdag).

Veel besluiten voorjaar binnen mandaat DT

Veel van de besluiten die in de aanvangsfase zijn genomen, behoren tot de bedrijfsvoering en vallen dus onder het mandaat dat het bestuur van de raad heeft gekregen en kunnen daarbinnen deels ambtelijk worden afgedaan. Bedrijfsvoeringszaken zijn gemandateerd aan het directieteam (dit was al zo voor de coronacrisis). Denk aan liquiditeitssteun door uitstel van betaling, maar ook aan IT-uitgaven voor de thuiswerkplek, digitaal vergaderen en dergelijke. Pas bij afboeken van bedragen boven een bepaald bedrag komt het college in beeld wat betreft verleend uitstel van betalen.

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

In dit deelrapport richten we ons op de maatregelen die door de gemeente zijn genomen. De maatregelen van het Rijk en van de Veiligheidsregio's blijven hier dus buiten beschouwing.
Bij de inventarisatie van de maatregelen die door de gemeente Tilburg zijn genomen zijn we onder meer uitgegaan van de volgende bronnen:

- College- of burgemeesterbesluiten zoals die zijn gepubliceerd in het BestuursInformatieSysteem (BIS) van de gemeente.
- Raadsbesluiten zoals die zijn gepubliceerd op www.raadtilburg.nl (Notubiz).
- Aanvullend specifieke overzichten in de volgende documenten:
  - De monitor "Tilburg onder corona" van juni 2020.
  - De tweede monitor "Tilburg onder Corona" van september 2020.
  - De derde monitor "Tilburg onder Corona" van oktober 2020.

In totaal zijn in deze vier bronnen 125 maatregelen[15] van 1 maart tot 1 november 2020 te vinden die zijn genomen in verband met de coronacrisis. Van deze maatregelen zijn er 20 genomen middels een besluit van de burgemeester of van het college. Daarvan zijn er drie bekrachtigd door de gemeenteraad.

Van deze 125 maatregelen zijn er 56 te categoriseren als steun of compensatie voor inwoners, instellingen, verenigingen en bedrijven (inclusief zelfstandigen). De overige 69 zijn dat niet. Het gaat bijvoorbeeld om:

- Maatregelen die de gemeente neemt als werkgever en als aanbieder van diensten (mogelijk maken thuiswerken, plaatsen van hoestschermen bij publieksbalies).
- Maatregelen om bepaalde vormen van dienstverlening (zoals plaagdierenbestrijding) op te schorten.
- Maatregelen die betrekking hebben op door het Rijk opgedragen taken (zoals uitvoering Tozo).
- Mededelingen dat de gemeente in overleg is met bepaalde groepen in de samenleving over de invulling van de gedragsadviezen van het RIVM.
- Mededelingen dat de gemeente lobbywerk verricht of gaat verrichten om compensatie te krijgen van bepaalde kosten.

Tijdlijn

De eerste door de gemeente Tilburg getroffen corona-steunmaatregelen zijn genomen op 20 maart 2020. De situatie waarin de gemeente zich dan bevindt kan, net als in andere

[15] De aantallen zijn bij benadering omdat het tellen van maatregelen arbitraire keuzen vergt. Sommige besluiten bevatten meer dan één maatregel. Soms worden bij besluit eerder genomen maatregelen uitgebreid, aangepast, verlengd of ingetrokken. Soms komt één maatregel onder verschillende namen of omschrijvingen in de verschillende lijsten voor.

gemeenten, worden gekenschetst als een echte crisissituatie. Er moeten onder grote tijdsdruk op een groot aantal terreinen maatregelen worden getroffen en besluiten worden genomen, zowel gericht op de volksgezondheid en openbare orde als op het terrein van het sociaal domein, economie, cultuur en sport. Navolgend wordt een tijdlijn op hoofdlijnen geschetst van de door de gemeente Tilburg genomen maatregelen.

Crisis

De maanden maart en april 2020 kunnen worden gezien als de 'echte' crisismaanden, waarin het college onder grote druk een zeer groot aantal maatregelen heeft genomen, voor een deel te zien als corona-steunmaatregelen in het kader van het voorliggende onderzoek. De crisisperiode ontwikkelde zich als volgt:

- Op 27 februari wordt de eerste besmetting geconstateerd in Nederland.
- In de periode van 7 tot 12 maart is er sprake van toenemende besmettingen in het Elisabeth TweeSteden-ziekenhuis (ETZ) in Tilburg en het Amphia-ziekenhuis in Breda.
- Op 10 maart worden alle grote evenementen in Brabant verboden.
- Op 15 maart is er sprake van een 'lockdown', waarbij onder meer de horeca moet sluiten.
- Op 17 maart treft het kabinet de eerste corona-steunmaatregelen voor ondernemers en bedrijven, waaronder de NOW-maatregel op basis waarvan ondernemers tot 90 procent van de loonkosten vergoed kunnen krijgen.
- Op 20 maart neemt de gemeente Tilburg het besluit voor de eerste lokale corona-steunmaatregelen. Dit betreft onder meer
  - Uitstel van betaling op verzoek voor commerciële en maatschappelijke niet-gesubsidieerde gemeentelijke huurders van betaling van huurpenningen, optierente of erfpacht voor drie maanden.
  - Uitstel van huurbetaling voor huurders van Entrada en Zwarte Zwaan (het gaat om startende ondernemers).
  - Uitstel van huur van gemeentelijk vastgoed.
  - Doorbetaling van uren van medewerkers van de Diamant-groep ondanks beperking van de openingstijden van de fietsenstalling waar zij werkzaam zijn.
- Op 24 maart volgt een collegebesluit voor onder meer de volgende corona-steunmaatregelen:
  - Uitstel van betaling van heffingen en belastingen voor ondernemers.
  - Compensatie van ondernemersfondsen vanwege het wegvallen van de reclamebelastingen op basis waarvan zij regulier inkomsten ontvangen.
  - Uitbetaling van subsidies voor geannuleerde evenementen indien er kosten zijn gemaakt.
  - Tijdelijke huurverlaging ten aanzien van de tarieven voor Koepelhal/Wagenmakerij.
- Op 25 maart wordt het besluit genomen om zorgaanbieders op het terrein van Wmo en jeugdhulp te blijven doorbetalen, ondanks dat zij vanwege coronabeperkingen de overeengekomen diensten vaak niet kunnen leveren. Eventuele meerkosten vanwege benodigde extra inzet wordt ook vergoed.
- Op 27 maart volgende nieuwe maatregelen:

  - Verkorten van de betalingstermijnen voor leveranciers aan de gemeente.
  - Verstrekking van laptops aan schoolkinderen in minimagezinnen.
  - Doorbetaling van alfahulpen.
  - Opvang van dak- en thuislozen op de locaties Cederstraat en Willem II-kazerne.
- Op 31 maart besluit de gemeente door kermisexploitanten al betaalde pachtsommen voor kermissen die geen doorgang kunnen vinden als gevolg van corona, te restitueren.
- Op 3 april volgt het besluit tot uitstel van betaling voor de reclamebelasting.
- Op 10 april besluit het college tot 'coulance' wat betreft betalingsafspraken die getroffen zijn met inwoners en bedrijven waarbij onder meer de invorderingsrente wordt verlaagd (van 4 procent naar 0 procent) en er bijvoorbeeld geen deurwaarders worden ingezet.
- Op 14 april volgt het besluit om culturele instellingen niet te korten op de subsidie ondanks vanwege corona niet geleverde prestaties.
- Eveneens op 14 april besluit het college tot een aanbod aan marktkooplieden en de Stichting Tilburgse Markten om gebruik te maken van de diensten van een via Team Ondernemersadvies en VVV (afdeling Economie & Arbeidsmarkt) ingeschakelde adviseur.
- Op 21 april wordt besloten de eigen bijdrage voor de Wmo voor de maanden maart en april te schrappen.
- Tot slot volgt op 28 april het besluit tot vrijstelling van precario voor terrassen en uitstallingen.

Als afsluiting in zekere zin van de meest heftige crisisperiode volgt op 1 mei 2020 een raadsbrief met daarin een inventarisatie van tot dan door de gemeente genomen maatregelen[16].

'Herpakken'

In de maanden daarna verschuift de focus van de gemeente geleidelijk van maatregelen gericht op het beperken van de gevolgen van de crisis naar investeringen in informatievoorziening (door middel van onder meer een monitor 'Tilburg onder Corona') en maatregelen met het doel om ondernemers in staat te stellen goed in te kunnen spelen op de veranderende omstandigheden. In de periode van mei tot en met juli 2020 worden onder meer de volgende maatregelen genomen:

- 13 mei wordt het besluit genomen met de naam 'verantwoord verplaatsen van verkeer in 1,5 meter-samenleving'. Het richt zich op het verlagen van de maximum snelheid binnen de Ring en korter groen geven voor automobilisten, met als doel om de voetganger en fietsers beter te kunnen faciliteren en zo ook een impuls te genereren voor de ondernemers in de binnenstad.
- Op 19 mei volgt een collegebesluit 'Subsidieverlening ondersteunen ondernemerschap Regio Midden-Brabant tijdens en na corona'. De middelen hiervoor ontvangt de gemeente Tilburg van de provincie Noord-Brabant. De provincie wil hiermee de

[16] Gemeente Tilburg, raadsbrief met onderwerp 'Genomen maatregelen corona', 1 mei 2020. Voor bijlage zie: https://tilburg.raadsinformatie.nl/document/8714065/1#search=%22corona%22.

informatievoorziening aan ondernemers bevorderen, met inschakeling onder meer van de Stichting Midpoint Brabant.

- 1 juni wordt een tijdelijke uitbreiding toegestaan van terrassen, waarbij tegelijkertijd wordt besloten om voor deze uitbreiding geen leges te heffen.
- Op 9 juni volgen de volgende besluiten:
  - Uitstel van eerder voorgenomen aanpassingen aan de gemeentelijke minimaregelingen (met één jaar).
  - Vrijstelling van door verenigingen te betalen huur voor buitensportaccommodaties die gebruikt worden door jongeren.
  - Verlaging van de huur van zwembaden door zwemverenigingen.
  - Ondersteuning van de inrichting van (nood)opvang voor kwetsbare kinderen.
- Op 16 juni wordt het collegebesluit 'Ketensolidariteit Horeca Tilburg' genomen. Het doel is om tot huurverlaging te komen voor horecaondernemers op het vlak van huurverplichtingen. Voor de gemeente zelf betekent dit dat zes huurders van gemeentelijke ruimte een huurverlaging ontvangen.
- Op 23 juni besluit het college om € 1,2 miljoen ter beschikking te stellen in het kader van de door de Rijksoverheid gevraagde matching door gemeenten (en ook provincies) van extra subsidiëring vanuit de landelijke cultuurfondsen voor culturele instellingen die behoren tot de basisinfrastructuur (BIS). In Tilburg betreft dit Podium 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het TextielMuseum.
- Eveneens op 23 juni besluit het college dat ondernemers die van start gegaan zijn met behulp van de Bbz langer gebruik kunnen maken van deze voorziening (48 in plaats van 36 maanden) indien zij door de coronacrisis worden geraakt.
- Op 6 juli wordt besloten dat leges voor de aanvraag van een evenementenvergunning voor de periode 1 maart tot en met 31 augustus niet wordt geheven en zo nodig wordt terugbetaald. De gemeente mist hierdoor een bedrag van € 30.000 aan inkomsten en moet bovendien € 50.000 al betaalde leges terugbetalen omdat evenementen in de betreffende periode niet door konden gaan.
- Op 7 juli 2020 wordt door het college besloten subsidie te verlenen ten behoeve van SKE Fonds Starterslift Investment BV, dat zich richt op het financieel ondersteunen van kansrijke innovatieve startups in de regio Midden- en West-Brabant. Het gaat om een extra bijdrage van € 350.000.
- Omdat de kinderopvanginstellingen en de gastouderbranche geraakt zijn door de coronacrisis en extra kosten hebben moeten maken, kan de gemeente Tilburg met van het Rijk hiervoor ontvangen middelen op 14 juli besluiten deze sector te compenseren. Compensatie richt zich verder op de extra kosten die ouders hebben gehad vanwege eigen bijdragen.

Informatie-voorziening

In de fase van 'herpakken', zoals de maanden mei tot en met juli 2020 kunnen worden gekarakteriseerd, investeert de gemeente Tilburg ook in informatievoorziening over de impact van de coronacrisis. In juni wordt de eerste Monitor 'Tilburg onder Corona' opgesteld en gepubliceerd. De raad heeft opdracht gegeven de monitor op twee

momenten te actualiseren, te weten tegelijk met de hoofdlijnenbrief en de begroting 2021 in november 2020. In de 'Tweede Monitor Tilburg onder Corona' van september 2020 is een geactualiseerd beeld opgenomen van de belangrijkste gevolgen van corona voor de Tilburgse samenleving en hoe de gemeente Tilburg de maatschappelijke en financiële impact daarvan beoordeelt. In de tweede monitor wordt ook toegelicht aan welke (mogelijke) handelingsperspectieven de gemeente denkt. De tweede monitor 'Tilburg onder Corona' van september 2020 heeft als ondertitel 'Van crisismaatregelen naar herstel en inspelen op de toekomst'. De monitor bevat verder een overzicht van de tot nu toe door Rijk, provincie en de gemeente Tilburg genomen maatregelen.

Normalisatie & herstel

Na de zomer wordt de inzet op aanpassing van ondernemers en instellingen aan de nieuwe situatie (in casu de 1,5 meter-economie) gecontinueerd. In deze periode wordt ook gewerkt aan onderdelen voor een herstelagenda. Deze periode wordt op 13 oktober 2020 onderbroken als door het kabinet wordt besloten tot een tweede 'lockdown'. Hiermee komt een einde aan een periode waarin juist geleidelijk steeds meer versoepelingen van eerder genomen beperkende coronamaatregelen zijn doorgevoerd.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

De 55 maatregelen die wel beschouwd kunnen worden als steun- of compensatiemaatregelen kunnen worden onderscheiden naar de aard van de steun:

- faciliteiten (ruimte maken voor economische activiteiten en voor de inwoners van de stad in een 1,5 m-samenleving);
- liquiditeitssteun (leningen, uitstel van betaling voor afnemers, versnelde betaling voor leveranciers etc.);
- financiële steun (giften, kwijtschelding e.d.).

Daarnaast kan onderscheid worden gemaakt naar de doelgroep waarop de maatregel is gericht:

- Generiek: steun voor ondernemers ongeacht de sector waarin ze werken.
- Sector: steun voor ondernemers in specifieke sectoren.
- Afnemers/leveranciers: steun voor afnemers en/of leveranciers van de gemeente.
- Inwoners: steun voor inwoners of instellingen zonder winstoogmerk die inwoners ondersteunen.

In tabel B1 zijn de steunmaatregelen van de gemeente Tilburg weergegeven op chronologische volgorde. Als datum is genomen de datum van het collegebesluit of het burgemeesterbesluit. Als een dergelijk besluit er niet is, is de datum genomen die is vermeld in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei of de datum van de monitor waarin de maatregel voor de eerste keer is genoemd.

Tabel B.1 Steunmaatregelen van de gemeente Tilburg in chronologische volgorde

Bronnen

B	Burgemeesterbesluit
C	Collegebesluit
RB	Raadsbesluit
M0	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
M1	Monitor
M2	Tweede Monitor
M3	Derde Monitor

Steuncategorieën

F	Faciliterende maatregel
L	Liquiditeitsondersteuning
G	Financiële maatregel
O	Overige hulp

Doelgroepcategorieën

G	Generiek
S	Sector
L/A	Leveranciers/afnemers
I	Individuele bedrijven
B	Inwoners

Nr.	Datum 2020	Maatregel	Bron	Steun	Doel groep
1.	20-3	Beperken openingstijden fietsenstallingen, doorbetalen uren Diamant-groep	M0	G	L/A
2.	20-3	Uitstel huurbetaling voor commerciële en maatschappelijke niet-gesubsidieerde gemeentelijke huurders	M0	L	L/A
3.	20-3	Uitstel huurbetaling voor huurders Entrada en Zwarte Zwaan (startende ondernemingen)	M0	L	L/A
4.	20-3	Uitstel huur gemeentelijk vastgoed	M1	L	L/A
5.	24-3	Uitbetaling subsidies voor geannuleerde evenementen, voor zover kosten gemaakt	C	G	S
6.	24-3	Uitstel betaling toeristenbelasting	C	L	G
7.	25-3	Doorbetalen zorgaanbieders Jeugdhulp en Wmo	M0	G	L/A
8.	27-3	Gratis annuleren huurreserveringen sportaccommodaties	M0	G	L/A
9.	27-3	Verstrekking laptops aan schoolkinderen uit minimagezinnen	M0	G	B
10.	27-3	Doorbetalen alfa-hulpen voor uren die door de klant zijn afgezegd	M0	G	L/A

11.	27-3	Verstrekken voorschotten TOZO	M0	L	G
12.	27-3	Betalingsverplichting reclamebelasting en BIZ uitstellen tot 1-10-2020	M0	L	G
13.	27-3	Verkorten betalingstermijnen leveranciers	M0	L	L/A
14.	27-3	Opvang dak- en thuislozen Cederstraat en Willem II kazerne	M0	F	B
15.	31-3	Restituties pachtsommen geannuleerde kermissen	M0	G	L/A
16.	3-4	Verruiming regelgeving PGBs Wlz, Wmo, Jeugdwet en deel Zvw	M0	G	B
17.	3-4	Uitstel van betaling voor exploitanten reclame-objecten	M0	L	L/A
18.	10-4	Culturele instellingen: over 2020 niet korten op subsidies wegens niet-geleverde prestaties	M0	G	S
19.	10-4	Ondersteunen stichting Tilburgse markten met advies en vergoeding inkomstenderving	M0	F/G	S
20.	10-4	Coulance betalingsafspraken	M0	L	G
21.	14-4	Toestaan neerzetten bord voor ijssalon drive thru	C	F	I
22.	14-4	Toestaan realisatie ijssalon drive thru	C	F	I
23.	21-4	Geen eigen bijdragen Wmo in mrt en apr	M0	G	B
24.	28-4	Vrijstelling precario voor terrassen, uitstallingen e.d. (raadsbesluit 25-5-2020)	RB	G	S
25.	28-4	Uitstel betaling precario	C	L	G
26.	13-5	"Verantwoord verplaatsen" verkeer in 1,5 meter samenleving	M1	F	G
27.	19-5	Subsidie Midpoint (doorsluizen geld van de provincie)	C	G	G
28.	26-5	Tweede wijziging legesverordening: geen leges vergunningen voor terrasuitbreidingen (raadsbesluit 25-5-2020)	RB	G	S
29.	1-6	Tijdelijke uitbreiding terrassen tot 31-10-2020	B	F	S
30.	9-6	Uitstel aanpassing minimaregelingen tot na 2020	M1	G	O
31.	9-6	Vrijstelling huur buitensportaccommodaties voor jeugd tot 1-8	M1	G	L/A
32.	9-6	Verlaging huur zwemverenigingen met 50 procent tot 1 augustus	M1	G	L/A
33.	9-6	Ondersteuning inrichting (nood)opvang kwetsbare kinderen	M1	G	O
34.	9-6	Ondersteuning HBO	M1	NB	O
35.	9-6	Plaatsen van extra afvalbakken tegen zwerfafval	M1	O	B

36.	9-6	Vaker legen van wijkverzamelcontainers glas, textiel en plastic/metaal/drankverpakkingen	M1	O	B
37.	16-6	Regeling leges evenementen en kosten tapvergunning (raadsbesluit 6-7-2020)	RB	G	L/A
38.	16-6	Convenant ketensolidariteit horeca Tilburg	C	F	L/A
39.	23-6	Tijdelijke hardheidsclausule Bbz	C	G	G
40.	23-6	Verhoging bijdrage aan steunpakket cultuur BrabantStad/ Tilburg tot € 1,2 miljoen	C	G	S
41.	23-6	Verlenging uitstel betaling heffingen voor ondernemers	C	L	G
42.	23-6	Tijdelijk mogelijk maken van overkappingen op terrassen bij horeca-inrichtingen middels een tijdelijke omgevingsvergunning	C	F	S
43.	juni	Crisisplan Binnenstad i.s.m. BMT, BIZ, Citymarketing en Ondernemersfonds Tilburg	M1	F	G
44.	7-7	Starterslift Overbruggingslening beschikbaar voor ondernemers	C	L	G
45.	14-7	Compensatie gemaakte kosten kinderopvang en gastouders	C	G	S
46.	1-9	Versneld beoordelingsproces voor tijdelijke initiatieven en evenementen	M2	F	S
47.	1-9	Snel meedenken om initiatieven ondernemers mogelijk te maken	M2	F	G
48.	1-9	Tijdelijke verlaging huurtarieven Koepelhal/Wagenmakerij	C	G	L/A
49.	1-9	Gedeeltelijke compensatie ondernemersfondsen voor tegenvallende inkomsten	M2	G	G
50.	1-9	Extra steun van maximaal € 1,2 miljoen voor 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het Textielmuseum	M2	G	S
51.	1-9	Bijplaatsingen hotspotlocaties ook op zaterdag en zondag opruimen	M2	O	B
52.	1-9	Soepel omgaan met prestatieafspraken dorps- en wijkaccommodaties	M2	G	S
53.	22-9	Terrasoverkappingen in winterperiode	C	F	S
54.	22-9	Terrasuitbreidingen in winterperiode	B	F	S
55.	13-10	Vaker schoonmaken openbare toiletten	M3	O	B
56.	13-10	Tijdelijk inrijdverbod autoverkeer Piushaven en fietsverkeer Korte Heuvel tbv terrassen	M3	F	S
57.	27-10	Coulance-regeling sport	C	G	L/A

58.	23-11	Wijziging verordening leges en precario in verband met winterterrassen	RB	G	G
59.	23-11	Vijfde wijziging legesverordening, waardoor leges niet geheven worden in geval een vergunning wordt aangevraagd voor de tijdelijke uitbreiding en/of overkapping van een terras (1-11-2020 t/m 31-12-2020)	RB	G	G

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad

Van fysiek naar digitaal overleg

De coronacrisis heeft het functioneren van de gemeentelijke democratie ernstig bemoeilijkt. Op 9 maart 2020 is nog een reguliere fysieke vergadering gehouden van de gemeenteraad. Daarna stonden de geldende regels het functioneren van de gemeenteraad in de weg. Fysieke vergaderingen waren een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar fysieke vergaderingen waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio. Dit probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april 2020 door de Eerste Kamer is aangenomen.

Kort voordat de spoedwet van kracht is geworden hebben nog wel twee raadsvergaderingen plaatsgevonden.

- Op vrijdag 3 april 2020 is een raadsvergadering uitgeschreven waarbij alleen de burgemeester en de griffier aanwezig waren.
- Nadat daar was geconstateerd dat onvoldoende raadsleden waren verschenen om de raadsvergadering te kunnen beginnen, heeft de burgemeester een nieuwe vergadering uitgeschreven voor maandag 6 april. Bij deze vergadering hoefde het quorum niet aanwezig te zijn en kon een beperkt aantal raadsleden besluiten nemen. Op deze vergadering waren alle partijen door één raadslid vertegenwoordigd.

De grootste partij van de Tilburgse raad, oppositiepartij Lijst Smolders Tilburg, heeft tegen deze werkwijze ernstig bezwaar gemaakt in een open brief met als titel: 'ONWETTIG handelen kan grote consequenties hebben!!'. De vergadering is echter doorgegaan en er heeft besluitvorming plaatsgevonden. In de vergadering zijn geen corona-gerelateerde besluiten aan de orde geweest. Verder hebben er in de maand april geen raadsvergaderingen plaatsgevonden.

Van infomeren naar actiever betrekken

Op 1 mei 2020 heeft het college een brief aan de gemeenteraad[17] gestuurd met de tot 17 april genomen maatregelen, die op 18 mei is besproken in een informatiedebat van de gemeenteraad. Deze brief markeert voor de gemeente Tilburg de overgang van een crisisaanpak (branden blussen) naar een meer systematische, integrale benadering van het gemeentelijke beleid, waarbij de raad ook actiever wordt betrokken.

Per saldo kan worden gesteld dat de raad het college in de eerste fase van de coronacrisis (de maanden maart en april 2020) de ruimte gegeven om de crisis te bestrijden. De aandacht heeft in die maanden vooral gelegen bij de "witte kolom" van artsen en verpleegkundigen die in de frontlinie opereerden in de strijd tegen het virus. Toch zijn er ook 24 maatregelen genomen die kunnen worden gekarakteriseerd als steunmaatregelen.

[17] Gemeente Tilburg, raadsbrief met onderwerp '*Genomen maatregelen corona*', 1 mei 2020. Voor bijlage zie: https://tilburg.raadsinformatie.nl/document/8714065/1#search=%22corona%22..

Vijf daarvan zijn vastgelegd als collegebesluiten, de overige besluiten zijn meegenomen in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei.

De 24 maatregelen zijn als volgt onder te verdelen:

- Vier maatregelen waren gericht op inwoners. Dat zijn de extra opvang voor dak- en thuislozen, het beschikbaar stellen van laptops voor minima, het kwijtschelden van de eigen bijdragen Wmo in maart en april 2020 en een verruiming van de regels voor PGB's.
- Negen maatregelen hebben betrekking op directe financiële steun, zoals het doorbetalen van leveranciers en subsidieontvangers die door de coronamaatregelen niet konden leveren, de vrijstellingen van de precariobelasting en het gratis annuleren van huurreserveringen van sportaccommodaties.
- Negen maatregelen hebben betrekking op liquiditeitssteun, zoals uitstel van huurbetaling uitstel van heffingen, uitstel van betaling voor afnemers, sneller betalen leveranciers en het verstrekken van voorschotten op de TOZO-uitkeringen.
- Twee maatregelen hebben betrekking op het faciliteren van economische activiteiten. Dat zijn collegebesluiten die ondernemers toestaan om drive thru ijsverkoop te realiseren.

Waardering én kritiek

Bij het informatiedebat over de maatregelen op 18 mei 2020 is het college door de coalitiepartijen gecomplimenteerd met het optreden gedurende de crisis. De oppositie was daarentegen van mening dat het college de coronacrisis had aangegrepen om besluiten te nemen buiten de raad om, en nu ten onrechte volhardde in beperkende maatregelen voor het bedrijfsleven terwijl de crisis al voorbij was.

De aandacht van de oppositie concentreerde zich op een besluit dat door het college genomen was op 13 mei 2020, en dat dus nog niet in de bijlage van de raadsbrief was opgenomen, namelijk het project "verantwoord verplaatsen" over het verkeer in de 1,5 meter samenleving. Belangrijke elementen van dit besluit, namelijk het instellen van een 30 km/uur-zone voor auto's binnen de Ring en het aanpassen van de regeling van de stoplichten om voetgangers en fietsers langer en auto's korter groen te geven, konden niet rekenen op steun van de oppositie. Ook het feit dat raadsleden dit besluit uit de krant hadden moeten vernemen werd niet op prijs gesteld. Er wordt een groot aantal vragen gesteld die door het college schriftelijk zijn beantwoord.

Op 25 mei 2020 is de gemeenteraad opnieuw digitaal bijeengekomen om te spreken over uitbreiding van de terrassen en over collegevoorstellen voor een vrijstelling van precario voor uitstallingen en terrassen en voor een vrijstelling van leges voor vergunningen voor terrasuitbreidingen. In die vergadering is door alle in de raad vertegenwoordigde fracties een motie ingebracht, die vervolgens unaniem aanvaard is, waarin wordt uitgesproken dat:

- het Tilburgse college/crisisteam vanaf begin maart snel en accuraat maatregelen heeft genomen om de crisis te bestrijden;

- de raadsleden, die verantwoordelijkheid dragen als volksvertegenwoordigers (…), tijdens de eerste periode van de crisis noodgedwongen in de schaduw zijn komen te staan.
- en waarin het college wordt opgeroepen om met de raad periodiek, waar mogelijk elke 14 dagen, in gesprek te gaan over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad de noodzakelijke besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn.

Tussenbalans

Op 9 juni 2020 stuurt het college de Tussenbalans van het bestuursakkoord 2018-2022 naar de gemeenteraad, tezamen met de Monitor “Tilburg onder corona”. Deze monitor geeft een overzicht van de maatregelen die genomen zijn in verband met de coronacrisis. Het college stelt de raad voor om te besluiten:

- De Monitor Tilburg onder Corona vast te stellen als meetinstrument op basis waarvan het college voorstellen aan de raad doet voor incidentele intensiveringen gericht op effecten van corona.
- Het college de opdracht te geven tegelijk met de hoofdlijnenbrief én begroting 2021 en medio november 2020 een geactualiseerde monitor Tilburg onder corona aan te bieden en indien nodig daarbij aanvullende (financiële) maatregelen ter besluitvorming voor te leggen.
- De volgende stappen te doorlopen waar het gaat om corona maatregelen:
  a) Lobby richting Rijk en provincie dat zij de kosten zoveel als mogelijk compenseren.
  b) Een eventueel nadelig saldo op de Rijkscompensatie van corona ten laste van de algemene Reserve te brengen.
  c) Aanvullende (financiële) lokale steunmaatregelen corona zoveel als mogelijk op te vangen binnen de bestaande budgetten en waar dat niet mogelijk is, een raadsvoorstel aan te bieden waarbij het benodigde budget ten laste van de Algemene Reserve wordt gebracht.
  d) Indien de algemene reserve onder de onderbandbreedte komt, deze aan te vullen vanuit de bestemmingsreserve verkoop Essent.

Het raadsvoorstel is op 29 juni besproken in een raadsinformatiesessie met op de agenda ‘Tussenbalans en Tilburg onder corona’ en ingebracht voor besluitvorming in het overleg van 6 juli 2020.

4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid

Om inzicht te krijgen in hoe de raadsleden aankijken tegen de wijze waarop zij geïnformeerd zijn over corona en in het bijzonder de corona-steunmaatregelen en hoe zij daarbij betrokken zijn geweest, is in januari 2021 een informele sessie georganiseerd waaraan door de meeste fracties in de raad is deelgenomen. Deze sessie heeft onder meer de volgende beelden opgeleverd:

- De ontvangen informatie en betrokkenheid bij de besluitvorming van de raad wordt uiteenlopend gewaardeerd.
- Het samenspel tussen college, raad en ambtelijke organisatie is door de meeste

fracties als positief ervaren.

- Er is door het college geïnvesteerd in adequate informatievoorziening ten behoeve van de raad. Er is veel en frequent gecommuniceerd met behulp van raads(informatie)brieven.
- De raadsfracties in Tilburg hebben zich relatief bescheiden opgesteld wat betreft het indienen van vragen bij het college. Het algehele gevoel was dat het college ook ruimte moest krijgen om zijn rol te kunnen vervullen, zeker in de eerste maanden van crisis.
- Wat de betrokkenheid bij de besluitvorming betreft, is het beeld dat de raad in de eerste maanden vooral achteraf geïnformeerd werd. Richting zomer 2020 veranderde dit geleidelijk en werd de reguliere vergaderorde hersteld.
- Op 25 mei 2020 is over de betrokkenheid van de raad een motie met unanieme stemmen aangenomen (zie paragraaf 4.1 voor inhoudelijke toelichting).

In de periode van maart 2020 tot heden zijn er door de verschillende fracties in de Tilburgse gemeenteraad vragen gesteld aan het college op het terrein van corona en met name corona-steunmaatregelen. Een niet uitputtende inventarisatie heeft onder meer vragen over de volgende onderwerpen opgeleverd:

Datum	Toelichting op onderwerp van raadsvragen
10 april	Doorbetalen van terrasvergunning
17 april	Precario
28 april	Groothandels- en spoorpark
	Verband luchtkwaliteit en coronadoden
30 april	Voucherregeling financiële analyses
	Culturele ondernemers
4 mei	Crisistegoed
	Milieustraat
	Corona, kunst en cultuur
	Geef horeca de ruimte
	Zomerscholen voor Tilburgse leerlingen
20 mei	Afstemming tussen onderwijs en kinderopvang
	Gevolgen TOP-week
	Eeuwige grafrust (islamitisch begraven)
25 mei	Mondkapjes
	Afval
	Vertraging TOZO-uitkering
	Noodfonds
26 mei	Verkeersmaatregelen
	Mobiliteitsagenda
28 mei	Bijstand
	Uitstallingen

	Arbeidsmigranten
2 juni	Kwetsbare jeugd en gezinnen
8 juni	Arbeidsmigranten en corona
22 september	57 vragen naar aanleiding van de Hoofdlijnenbrief en de Monitor Tilburg onder corona.

De raadsfracties hebben daarnaast gebruik gemaakt van de mogelijkheid om vragen ex artikel 40 te stellen (schriftelijke vragen die door het college afgehandeld worden en schriftelijk worden beantwoord). De Tilburgse raad heeft zich op dit vlak terughoudend opgesteld, gelet op het aantal ex artikel 40 raadsvragen. Bovendien zijn deze ex artikel 40-vragen ook niet gesteld vanaf het begin van de coronacrisis maar vanaf eind juni 2020. Het navolgende overzicht bevat een mogelijk niet compleet overzicht van gestelde raadsvragen:

Datum	Toelichting op onderwerp van raadsvragen
30 juni	Ondersteun ondernemers bij het indienen van aanvragen voor coronasteun
15 september	Tweede steunpakket corona
15 oktober	Openstelling stadswinkels
9 december	Coronasteun voor musea
10 december	Vervolgvragen over tweede steunpakket
16 december	Schuldhulpverlening aan ondernemers
21 december 2020	Tweede lockdown en het onderwijs
13 januari 2021	Besmettingsgevaar en maatregelen in en rondom supermarkten
24 januari	Rellen en vernielingen in de stad n.a.v. corona-lockdown en avondklok

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de gemeente waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen genomen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen en door wie deze zijn afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

Handelwijze dekking kosten

De gemeenteraad heeft op 6 juli 2020 besloten dat de monitor 'Tilburg onder Corona' het meetinstrument is op basis waarvan het college voorstellen doet aan de raad voor incidentele intensiveringen gericht op de effecten van corona. Het is daarom van belang dat de monitor periodiek en voldoende frequent verschijnt.

De raad besluit verder, zoals toegelicht in paragraaf 4.1, dat de gemeente eerst nastreeft uitgaven gecompenseerd te krijgen van het Rijk en de provincie, dat een eventueel nadelig saldo op de Rijkscompensatie ten laste van de Algemene Reserve van de gemeente wordt gebracht en aanvullende (financiële) steunmaatregelen zoveel als mogelijk op te vangen binnen bestaande budgetten. Als dat niet voldoende soelaas biedt, wordt een raadsvoorstel voorgelegd om het benodigde budget ten laste te brengen van de Algemene Reserves.

Beslisboom

In een raadsvoorstel d.d. 6 november 2020 wordt gerefereerd aan deze handelwijze bij het vinden van dekking voor coronamaatregelen, aansluitend bij het raadsbesluit 'Tussenbalans en monitor Tilburg onder corona' en raadsbesluit 'Tussenrapportage 2020'. Het college merkt in het raadsvoorstel[18] op dat "uit signalen blijkt dat het proces en de bijbehorende financiële verwerkingswijze niet voor iedereen voldoende helder zijn". Het college heeft daarom een beslisboom en stroomschema opgesteld. Daarnaast wordt voorgesteld de financiële bevoegdheden van het college te verruimen om zo sneller maatregelen te kunnen treffen.

Het voorstel dat wordt voorgelegd aan de raad luidt als volgt:

- "De beslisboom voor het bestuurlijk besluitvormingsproces en de financiële verwerkingswijze bij besluitvorming over Corona maatregelen vast te stellen en daarmee tevens het college de beslissingsbevoegd te geven tot een bedrag van €

[18] Gemeente Tilburg, Raadsvoorstel '*Besluitvormingsproces en verwerking Corona maatregelen*', raad 2020_1060 definitief A, ingebracht voor raadsoverleg van 14 december 2020.

75.000,-per maatregel ingeval de dekking ontbreekt en de maatregel geen onderdeel is van een Rijkscompensatiepakket.
- Het mandaat aan het college geldt voor 2021.
- Het maximaal bedrag van het mandaat aan het college is € 500.000."

De beslisboom waaraan het college refereert, is op hoofdlijnen als volgt opgebouwd:

1. Is de voorgenomen maatregel onderwerp van gesprek geweest tussen VNG en Rijk en vanuit die hoedanigheid betrokken bij het opstellen van het Rijkscompensatiepakket
   ➔ Zo ja: De beslissingsbevoegdheid ligt bij het college[19].
   ➔ Zo nee: Ga naar 2.
2. Kunnen de lasten in verband met de lokale voorgenomen maatregel volledig worden gedekt uit bestaande budgetten?
   ➔ Zo ja: De beslissingsbevoegdheid ligt bij het college[20].
   ➔ Zo nee: Ga naar 3.
3. Bedragen de lasten in verband met de maatregel waarvoor de dekking ontbreekt minder dan € 75.000?
   ➔ Zo ja: De beslissingsbevoegdheid ligt bij het college[21].
   ➔ Zo nee: Ga naar 4.
4. De beslissingsbevoegdheid ligt bij de Raad. De lasten in verband met de maatregel waarvoor de dekking ontbreekt komen ten laste van de algemene reserve. Er wordt een raadsvoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het Combi PHO Corona. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. Na vaststelling in het college wordt het voorstel in de raad gebracht. Het nadeel wordt opgenomen in het eerstvolgende Planning & Control product. In de jaarrekening wordt de finale balans opgemaakt tussen enerzijds de gemelde nadelen en anderzijds de verkregen Rijkscompensatie. Het saldo komt ten laste/gunste van de reserve corona, die bij

[19] Er wordt een collegevoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het combi PHO. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. De raad wordt geïnformeerd per voorstel. Het nadeel wordt opgenomen als melding in het eerstvolgende Planning & Control product. In de jaarrekening wordt de finale balans opgemaakt tussen enerzijds de gemelde nadelen en anderzijds de verkregen Rijkscompensatie. Het saldo komt ten laste/gunste van de corona reserve, die bij onvoldoende saldo wordt aangevuld vanuit de algemene reserve.

[20] Er wordt een collegevoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het combi PHO. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. De raad wordt geïnformeerd per voorstel.

[21] Er wordt een collegevoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het combi PHO. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. De raad wordt geïnformeerd per voorstel.

onvoldoende saldo wordt aangevuld vanuit de algemene reserve

Bij het raadsvoorstel is een bijlage bijgevoegd met een overzicht van met het Rijk gemaakte afspraken wat betreft dekking van coronamaatregelen. De bijlage bevat ook een overzicht van negatieve financiële effecten voor de gemeente Tilburg waarover in het overleg tussen VNG en het Rijk nog geen afspraken zijn gemaakt ter compensatie.

Stroomschema steunverzoek

In het met het raadsvoorstel meegezonden collegeadvies[22] is een stroomschema opgenomen waarin de stappen worden toegelicht die doorlopen moeten worden als een aanvrager zich meldt met een steunverzoek bij de gemeente:

- Op verschillende plekken in de organisatie kunnen momenteel deze verzoeken binnenkomen. Een en ander is afhankelijk van het soort organisatie en de reeds bestaande contacten die de aanvrager heeft binnen de gemeente. Veelal is een eerste contact over steun telefonisch of per mail. Van belang is dat wordt aangegeven dat een verzoek om steun schriftelijk of per mail moet worden ingediend.
- De schriftelijke aanvraag wordt doorgestuurd naar de secretaris van het loket. Het loket neemt de aanvraag in behandeling en start de eerste fase van intake door de steunaanvraag uit te zetten in de betreffende afdeling waar het primaire contact met de aanvrager ligt. Doel van de intake is om in beeld te brengen wat het maatschappelijk belang is van de activiteiten van de aanvrager voor de stad en of dit voldoende zwaarwegend is om het verzoek om coronasteun in behandeling te nemen. De intake leidt tot een advies dat voorgelegd wordt aan de directeur Bedrijfsvoering. De directeur stemt in met het advies of stemt, indien gewenst, dit af tijdens het combi PHO op vrijdagochtend. Indien een aanvraag niet door de intake komt volgt een afwijzende reactie op het verzoek.
- Zodra een aanvraag in behandeling wordt genomen wordt er een check uitgevoerd of de voorliggende voorzieningen zijn benut. Mochten deze volledig benut zijn en er resteert nog steeds een steunbehoefte dan wordt een financiële analyse gestart. Indien voorliggende voorzieningen niet (volledig) zijn benut zal de aanvrager hierop geattendeerd worden en wordt de aanvraag buiten behandeling gesteld.
- Om de aard en omvang van de steunaanvraag te kunnen beoordelen wordt een financiële analyse gestart. In geval van partners waar al langer een (subsidie)relatie mee bestaat zal voldoende kennis bij de Planning en Control aanwezig zijn om de financiële analyse te maken. In de situatie van een aanvraag van een ondernemer kan het loket Ondernemersadvies hierin voorzien of, indien noodzakelijk, dit extern laten doen. De financiële analyse richt zich op de levensvatbaarheid van de organisatie, de oorzaak van het probleem (is het probleem veroorzaakt door corona?) en de mate en omvang waarin een eenmalige financiële impuls hieraan een bijdrage kan leveren.
- Als gevolg van de casus wordt een collegeadvies voorbereid met een advies over de steun. Daarbij wordt de proportionaliteit van de vraag meegenomen in het advies

[22] Gemeente Tilburg, Collegeadvies '*Leidraad integraal behandelen verzoeken coronasteun*', kenmerk 081220, 8 december 2020.

(bedrag versus belang). Tevens beschrijft het collegeadvies de instrumenten die ingezet worden voor de steun. Hierbij valt te denken aan huurvermindering/-kwijtschelding (in het geval het een gemeentelijke eigendom betreft), een lening of een financiële impuls via subsidie. Per casus kan de inzet van instrumenten verschillen

Raad begrenst mandaat van college…

In het raadsdebat van 14 december 2020 is naar aanleiding van het raadsvoorstel en de bijgevoegde beslisboom en stroomschema voor het bestuurlijk besluitvormingsproces en het procedure-voorstel voor de financiële verwerkingswijze bij besluitvorming over corona maatregelen een amendement ingediend door de CDA-fractie dat is aangenomen. De strekking van het amendement is dat het raadsvoorstel wordt overgenomen maar dat het mandaat van het college wordt beperkt tot 2021 en dat het maximaal bedrag van het mandaat wordt begrensd tot € 500.000.

… maar kiest wel voor een verruiming

In dezelfde raadsvergadering wordt een motie verworpen van de grootste oppositiepartij om het mandaat niet zover te verruimen en de raad of minimaal de fractievoorzitters vooraf te informeren en bij een akkoord van de meerderheid toe te staan. Gesteld wordt dat er geen enkele casus te verzinnen valt waar zo snel geld op tafel moet komen zonder dat de raad of het presidium erover kan beslissen. Gewaarschuwd wordt voor vriendjespolitiek en willekeur als gevolg van een handelwijze met te weinig checks. Geconstateerd wordt dat de raad “op oneigenlijke gronden buitenspel wordt gezet om zijn taken naar behoren te kunnen uitvoeren.

Compensatie van Rijk

In VNG-verband is een lijst gemaakt met de extra kosten c.q. inkomstenderving die buiten de invloedssfeer van de gemeenten heeft gelegen. Deze lijst vormde de basis voor de compensatiebedragen die het Rijk aan de gemeenten heeft uitgekeerd. De gemeente Tilburg heeft volgens de voor het onderzoek geïnterviewde gesprekspartners ruime compensatie ontvangen. De gemeente heeft het volledige compensatiebedrag in de zogeheten coronareserve gestopt. Deze reserve is bij de Tussenbalans met terugwerkende kracht aan de begroting toegevoegd, waardoor het gemeentebestuur extra ruimte kreeg om coronasteunmaatregelen te nemen.
Uit de Najaarsbijstelling blijkt dat de gemeente per saldo redelijk uitkomt met de naar verwachting van het Rijk te ontvangen compensatiebedragen[23]. Uit de voor de Najaarsbijstelling opgestelde overzichten blijkt, dat de belangrijkste kostenpost de uitvoering van de Tozo-regeling is, gevolgd door extra uitkeringslasten (negatieve invloed op BUIG), meerkosten voor het sociale werkvoorzieningsbedrijf Diamant en gederfde parkeerinkomsten. In de Tussenrapportage, die betrekking heeft op de periode van januari tot en met mei 2020, werden de gederfde parkeerinkomsten en de kosten vanwege noodopvang het hoogst ingeschat:

[23] Gemeente Tilburg, Najaarsbijstelling 2020, september 2020. In de Najaarsbijstelling wordt op hoofdlijnen informatie verstrekt over de financiële ontwikkelingen voor de periode juni t/m augustus 2020.

Tilburg coronabijstellingen bedragen x 1000 euro	Tussenrapportage Meer-kosten	Claim op Rijk	Najaarsbijstelling Meer-kosten	Claim op Rijk	
Inclusieve stad					
Kinderparticipatie	55				
Exploitatie sportbedrijf	675	546	546	546	
Meedoenregeling	-200	-200	-200	-200	
Compensatie extra kosten kinderopvang			135	135	
Uitvoering TOZO			7.293	7.293	
Coronacompensatie Diamantgroep			1.441	1.441	
BUIG			2.950	2.950	
Bijstelling BBZ			400	400	
Eigen bijdrage Wmo			413	413	
Totaal inclusieve stad	**475**	**346**	**12.978**	**12.978**	**0**
Duurzame stad					
Hogere baten begraafplaats	-30	-30			
Lagere kosten verkeersmaatregelen evenementen	-130	-130			
Inrichting 1,5m-samenleving	450	450			
lagere opbrengst textiel	300	300	300		
Gederfde inkomsten kort parkeren	2.830	2.830			
inzet verkeersregelaars milieustraat	70	70	80	80	
Uitgifte biozakjes			-100	-100	
Meer afval te verwerken door corona			421	421	
Gederfde inkomsten kort parkeren			1.200	1.200	
Extra schoonmaak parkeergarages			25	25	
Totaal duurzame stad	**3.490**	**3.490**	**1.926**	**1.626**	**300**
Vitale stad					
coronamaatregelen veiligheid en wijken	200	200	60	60	
Noodopvang Willem II kazerne	1.250	1.250	-238	-238	
Leges vergunningen evenementen	80	80			
haven	12	12			
markten	23	23			
Ondernemerschap Midden-Brabant	500				
Geld van de Provincie	-500				
Tilburgse kermis en dorpskermissen	265	265	300		
Deelname Brabant Stad	750				
Onttrekking co-financieringsfonds	-750				
Kennisintensieve en innovatieve startups			250		
Evenementenbeleid			300		
Totaal vitale stad	**1.830**	**1.830**	**672**	**-178**	**850**
Samen en dichtbij					
Toeristenbelasting	100	100			
Minder afgifte rijbewijzen			127		
Minder huwelijken			50		
Totaal samen en dichtbij	**100**	**100**	**177**	**0**	
Totaal	**5.895**	**5.766**	**15.753**	**14.426**	**1.327**

In de Tweede Monitor ‘Tilburg onder Corona’ van september 2020 was het totale aanvullende compensatiepakket vanuit het Rijk voor de gemeente Tilburg ingeschat op € 4 tot € 5 miljoen voor het jaar 2020.

In de Najaarsbijstelling licht de gemeente de financiële impact van corona op de gemeente

Tilburg als volgt toe:

- In lijn met de Tussenrapportage is er voor gekozen om de meerkosten, die momenteel voor mogelijke compensatie onderwerp van gesprek zijn met het Rijk, vooralsnog neutraal te houden met daar tegenover een claim op het Rijk. De verdeling van de ontvangen compensatie betrekt de gemeente bij de Jaarrekening 2020.
- Dit betekent echter ook dat de meldingen van lokale maatregelen die niet voor compensatie in aanmerking komen wel direct ten laste van het resultaat zijn gebracht.
- Tot op heden is in de tussenrapportage en de Najaarsbijstelling een totale claim op het Rijk vanwege corona opgenomen van € 12,8 miljoen.
- De verwachting is dat de compensatie voldoende is om de kosten te dekken, maar de compensatie is nog niet voor alle onderdelen zeker.
  - Hiervan heeft € 3,0 miljoen betrekking op de BUIG, die via een specifieke uitkering loopt.
  - Voor meerdere onderdelen die op dit moment nog onvoldoende duidelijk zijn verwachten we de meldingen pas bij de Jaarrekening.
- Aan voorschot heeft de gemeente vanuit het Rijk inmiddels € 13,6 miljoen ontvangen.

Aangegeven wordt dat de TOZO-regeling buiten deze bedragen is gehouden en een separaat traject volgt. Tilburg heeft voor uitvoering van de TOZO-regeling inmiddels € 26,7 miljoen aan voorschot ontvangen van het Rijk.

Scenario's & risicobeheersing

De gemeente Tilburg heeft geen scenario's opgesteld om inzicht te ontwikkelen in de (financiële) risico's van corona en de coronamaatregelen. Door de ambtelijke gesprekspartners voor het onderzoek is aangegeven dat "er is gehandeld en gemonitord". De risico's vanwege corona en de coronamaatregelen zijn gemonitord met behulp van de monitors 'Tilburg onder corona'. Eventuele corona-gerelateerde risico's zijn verder ook opgenomen in de reguliere P&C-rapportages, zoals de Tussenrapportage over de periode van januari tot en met mei en de Najaarsbijstelling gericht op de periode juni tot en met augustus. Er zijn verder geen expliciete risicobeheersmaatregelen getroffen. Er is wel gekozen voor een centrale afwikkeling van de corona-compensatie waardoor voorkomen wordt dat er vanuit de verschillende beleidsdomeinen naar mogelijke steunmaatregelen wordt gezocht omdat er compensatie beschikbaar is.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

Het grote gewicht van de financiën laat onverlet dat in discussies in de gemeenteraad ook andere aspecten voluit meewegen. De door raadsleden gegeven antwoorden op in het kader van het onderzoek voorgelegde vragen (zie paragraaf 4.2) illustreren dit. Er wordt onder meer aandacht gevraagd voor:

- Kwetsbare jeugd en gezinnen.
- Jeugd en jongeren en onderwijs, bijvoorbeeld gericht op zomerscholen.
- Afstemming tussen onderwijs en kinderopvang.

- Kunst en cultuur.
- Culturele ondernemers.
- Arbeidsmigranten en corona.
- Milieustraat.
- Verband tussen luchtkwaliteit en coronadoden.

Verder is er een groot aantal corona-gerelateerde maatregelen genomen door de gemeente Tilburg die buiten de scope vallen van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening van 'corona-steunmaatregel'[24].

Expliciete toets op belang

De afweging van maatschappelijke belangen en het meewegen van het gewicht dat door de gemeente daar aan toegekend wordt, heeft een expliciete plek gekregen in het stroomschema dat is bijgevoegd bij het raadsvoorstel van 6 november 2020, zoals hiervoor in paragraaf 4.2 toegelicht. Concreet wordt sindsdien getoetst of het maatschappelijk belang van de activiteiten van de aanvrager voor de stad voldoende zwaarwegend is om het verzoek om coronasteun in behandeling te nemen.

Afweging van belangen?

De middelen van gemeenten zijn niet onbeperkt. Gemeenten zijn niet in staat de volledige schade van een crisis als de coronapandemie voor de eigen organisatie, voor de eigen inwoners en voor alle ondernemingen, instellingen en verenigingen te compenseren. Dit betekent dat de gemeenten keuzen moeten maken en belangen tegen elkaar moeten afwegen.

Het onderzoek laat zien dat de coronasteunmaatregelen globaal ingedeeld kunnen worden naar de volgende belangen:

1. Het belang van de gemeentelijke financiële huishouding.
2. Het belang van het functioneren van vitale voorzieningen.
3. Het belang van het bedrijfsleven in de gemeente en daarbinnen van de bedrijven die zich richten op de lokale markt (met name detailhandel en horeca en in Tilburg is er ook veel aandacht voor de kermisexploitanten).
4. Het belang van de inwoners van de gemeente en daarbinnen van de kwetsbare inwoners.
5. Het belang van het voortbestaan van de sociale infrastructuur (clubs en verenigingen, sociale en culturele instellingen).

Het belang van de eigen financiële huishouding is rekbaar in die zin dat een gemeente ten behoeve van corona-steunmaatregelen een beroep kan doen op de algemene reserve en eventuele overige reserves van de gemeente. Het belang van de vitale voorzieningen is niet rekbaar. Deze voorzieningen moeten blijven doordraaien, omdat anders de leefbaarheid van de gemeente in het geding komt. De gemeente heeft feitelijk geen keuze

[24] Zie hiervoor bijlage I.

ten aanzien van deze voorzieningen. Dit betreft bijvoorbeeld het continueren van uitkeringen en het draaiend houden van de gemeentelijke organisatie.

Geen expliciet inhoudelijk afwegingskader

De belangen van inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers zijn groot en divers. Op deze terreinen heeft de gemeente in beginsel veel lokale beleidsvrijheid om al dan niet extra accenten te leggen. Deze vrijheid wordt ingeperkt door maatschappelijke druk. Het is aan de gemeente om bij het inrichten van een maatregelenpakket gericht op het steunen van inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers keuzes te maken en prioriteiten te stellen. In het onderzoek is niet gebleken dat de gemeente Tilburg voor deze inhoudelijke afweging beschikt over een expliciet afwegingskader. Wel is gebleken dat onder meer door raadsfracties aandacht is gevraagd voor uiteenlopende 'noden' van getroffenen. De afweging of een vraag gehonoreerd moet worden of niet, en welke maatschappelijke belangen in welke mate prioriteit krijgen, heeft voor een deel plaatsgevonden in de context van een raadsvergadering (afhankelijk van de vraag of het raakt aan het budgetrecht van de raad, waarbij sinds 14 december 2020 sprake is van expliciet mandaat voor het college tot een bepaald maximum per maatregel en voor het totaal op jaarbasis) maar voor een groter deel is de afweging gemaakt door het college.

De ambtelijke gesprekspartners voor het onderzoek geven aan dat bij ieder besluit is nagedacht over aspecten van precedentwerking, concurrentieverstoring (vanuit het perspectief van een 'level playing field') en staatssteun maar dat hiervoor geen gestructureerd afwegingskader is gehanteerd tot het moment van opstellen van de Leidraad integraal behandelen verzoeken coronasteun.

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen

BEA gaat ervan uit dat navolgende meetregelen buiten de primaire scope van het voorliggende onderzoek vallen, omdat zij conform de in paragraaf 1.2 opgenomen afbakening van het begrip 'corona-steunmaatregel' geen corona-steunmaatregel zijn.

Bronnen

M0 Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
M1 Monitor
M2 Tweede Monitor
M3 Derde Monitor

nr	datum		**Bron**
1	13-3-2020	Sluiting fysieke winkel VVV, later tijdelijke pop-up in de binnenstad	M0
2	16-3-2020	Verschillende maatregelen voor ondersteuning thuiswerkplek	M0
3	20-3-2020	Opschorten deelname re-integratietrajecten	M0
4	20-3-2020	Sportvelden en parken die open zijn niet te beveiligen of bewaken	M0
5	20-3-2020	Schermen plaatsen bij publieksbalies	M0
6	24-3-2020	Huisartsenposten Stappegoor en Drieburcht, op- en inrichten coronaposten	M0
7	24-3-2020	Organisatorische maatregelen uitgifte gehandicaptenparkeerkaart	M0
8	27-3-2020	Afspraken voor ondersteuning in logistiek en handhaving milieustraat	M0
9	27-3-2020	Afschalen cameratoezicht	M0
10	27-3-2020	Stoppen met plaagdierbestrijding aan huis	M0
11	31-3-2020	Vragen aan bestuur van Spoorpark om het park te heropenen	M0
12	3-4-2020	Parkeervergunning hulpverleners	M0
13	3-4-2020	Beperken openingstijden fiets afhandelcentrale AFAC	M0
14	3-4-2020	Omgevingsdialoog ruimtelijke plannen schriftelijk laten plaatsvinden	M0
15	3-4-2020	Laten verrichten van een impactmeting corona	M0
16	7-4-2020	Zomeropening passantenhaven een week uitstellen	M0
17	14-4-2020	Communiceren met aanbieders dat er een regeling vergoeding meerkosten komt	M0
18	14-4-2020	Extra ruimte beschikbaar stellen voor islamitische begrafenissen	M0
19	14-4-2020	Afnemen extra pagina's Stadsnieuws zolang de coronacrisis duurt	M0
20	16-4-2020	Inrichten teststraat zorgmedewerkers	M0
21	17-4-2020	Afhandelen TOZO op basis van AMvB	M0
22	17-4-2020	Informeren De Boemel dat er geen subsidiemogelijkheden zijn	M0
23	24-4-2020	Aankoop 40.000 mondkapjes voor voedselbanken, thuiszorg etc	M0
24	1-5-2020	Inventariseren behoefte nachtopvang kinderen vitale beroepen	M0
25	9-6-2020	Regionale coöperatie huisartsen monitort of sprake is van stuwmeer hulpvragen en welke	M1

26	9-6-2020	Inzet leerplicht met andere ketenpartners om kwetsbare leerlingen in beeld te houden	M1
27	9-6-2020	Overleg over zomerscholen	M1
28	9-6-2020	Realisatie platform BrabantLeert voor gratis online scholing aan inwoners	M1
29	9-6-2020	Subsidieaanvraag provincie extra capaciteit Loket Leren en Werken en Jongerenpunt	M1
30	9-6-2020	Realiseren inhaalslag door flexibele inzet medewerkers (Toegang)	M1
31	9-6-2020	Continue monitoring en flexibele inzet personeel op Veilig thuis	M1
32	9-6-2020	Aanpassing uitvoering arbeidsmarktmodel Tilburg investeert in Perspectief	M1
33	9-6-2020	Organisatie distributie mondkapjes Diamant Groep	M1
34	9-6-2020	Extra inzet BOA's op handhaven noodverordening	M1
35	9-6-2020	Vervroegen saneren gasleidingen	M1
36	9-6-2020	Versnelling asfalteringsprojecten	M1
37	9-6-2020	Meer inzet personeel, verkeersregelaars, dranghekken op bordes	M1
38	9-6-2020	Vaker legen van afvalbakken door aannemers	M1
39	9-6-2020	Extra informatie over wandelen in de natuur	M1
40	9-6-2020	Noodverordening coronamaatregelen	M1
41	9-6-2020	Extra afzettingen op plekken waar veel overlast is van oudere jeugd	M1
42	9-6-2020	Toezicht en handhaving op naleving noodverordening	M1
43	9-6-2020	Actieve lobby richting ministeries	M1
44	9-6-2020	Handhaven op venstertijden in het voetgangersgebied	M1
45	9-6-2020	Actieve berichtgeving naar ondernemers en culturele instellingen generieke steunmaatregelen Rijk	M1
46	9-6-2020	Extra voorzieningen veilig houden stadskantoren, inclusief ventilatie/recirculatie	M1
47	9-6-2020	Coronaklussenbank	M1
48	1-9-2020	Soepel omgaan met prestatieafspraken dorps- en wijkaccommodaties	M2
49	1-9-2020	Prioritering inzet positieve gezondheid 2021	M2
50	1-9-2020	Inzet zomeractiviteiten R-Newt en Augeo Foundation	M2
51	1-9-2020	Afstemming en communicatie over inrichting scholen	M2
52	1-9-2020	Afstemming en communicatie met GGD	M2
53	1-9-2020	Overleg met studentenverenigingen over intreeweken	M2
54	1-9-2020	Uitgebreidere en meer specifieke aanpak jongeren en (om)scholing	M2
55	1-9-2020	Efficiënt combineren van beschikbare middelen rond concept leren en werken	M2
56	1-9-2020	Digitale ondersteuning via Tilburg Actief en gemeentelijke klantregisseurs	M2
57	1-9-2020	Voorzichtige herstart met face to face contacten half juli	M2
58	1-9-2020	Plaatsing van werkzoekenden waar nu veel vraag is naar arbeid	M2
59	1-9-2020	Aangepast tarief parkeergarages	M2

60	1-9-2020	Geplande pilot verlengen openingstijden fietsenstallingen versneld opgestart	M2
61	1-9-2020	Digitale vormen van overheidscommunicatie en burgerparticipatie	M2
62	1-9-2020	Reguleren aantallen bezoekers in publieke ruimtes	M2
63	1-9-2020	Veel extra inspanningen bij toetsen en verlenen vergunningen	M2
64	15-9-2020	Mandatering coronacompensatie WMO (ivm nr. 23?)	C
65	13-10-2020	Voorbereiding tweede subsidieaanvraag bij Provincie voor talentontwikkeling breed	M3
66	13-10-2020	Handreiking COVID-19-scenario's voor VO en MBO	M3
67	13-10-2020	Overleg met gemeente, GGD, onderwijs en met kinderopvang	M3

Bijlage II: beschrijving corona-steunmaatregelen

Categorie: Faciliteiten

21 Toestaan neerzetten bord ijssalon Intermezzo drive thru	
Datum besluit	14 apr 2020
Bronaanduiding	'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020'. Op de besluitenlijst staat "Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april", maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden. Het besluit is wel te vinden in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.
Omschrijving	Het college gaat akkoord met plaatsing van een doorverwijsbord (verkeersbord) en gedeeltelijke afzetting van de Waalstraat tijdens openingstijden.
Doelgroep	Individueel bedrijf
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona via (www.raadtilburg.nl) op 17 april 2020.

22 Tijdelijke drive thru De IJskeuken	
Datum besluit	14 apr 2020
Bronaanduiding	'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020'. Op de besluitenlijst staat "Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april", maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden. Het besluit is wel te vinden in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.
Omschrijving	Het college gaat akkoord met tijdelijke realisatie van een ijs drive thru aan de Energieweg 20 in Udenhout met aantal voorwaarden. De IJskeuken is normaliter een groothandel in dessert- en ijsproducten die levert aan horecabedrijven.
Doelgroep	Individueel bedrijf
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona via (www.raadtilburg.nl) op 17 april 2020.

26 "Verantwoord verplaatsen" verkeer in 1,5 m samenleving	
Datum besluit	13 mei 2020
Bronaanduiding	Nieuwsbericht (https://www.tilburg.nl/actueel/nieuws/item/ruimte-voor-voetgangers-en-fietsers/).
Omschrijving	Maximum snelheid binnen de ring omlaag tot 30 km/uur en korter groen voor automobilisten.
Doelgroep	Inwoners (voetgangers)
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via een nieuwsbericht (zie bronaanduiding)

28 en 54 Tijdelijke vergunning terrasuitbreidingen van 1 juni t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021	
Datum besluit	1 juni 2020, 18 september 2020
Bronaanduiding	Burgemeesterbesluiten (besluitenlijsten college)
Omschrijving	Tijdelijke vergunning terrasuitbreiding voor horecaondernemers t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021 en algemene voorwaarden voor terrasuitbreidingen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	Bij afzonderlijk collegebesluit van 26 mei 2020 en raadsbesluit van 25 mei2020 zijn de terrasuitbreidingen vrijgesteld van leges. Het verlenen van vergunningen heeft voor de gemeente geen financiële consequenties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	1 juni: De raad was op de hoogte van het burgemeesterbesluit bij het nemen van het raadsbesluit over de vrijstelling van leges voor deze terrasuitbreidingen. 18 september: Geïnformeerd via een raadsbrief via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 25 september 2020.

42 en 53 Tijdelijk toestaan overkappingen terrassen van 1 juni t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021	
Datum besluit	23 juni 2020, 22 sept 2020
Bronaanduiding	23 juni: Collegebesluit 'Overkappingen op terrassen in coronatijd' 22 sept: Collegebesluit 'Terrasoverkappingen in winterperiode'
Omschrijving	Tijdelijke overkappingen toegestaan voor horeca-inrichtingen t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021 en algemene voorwaarden waaraan overkappingen moeten voldoen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	23 juni: Door de vrijstelling van onderdelen van de verordening precario zal de gemeente in 2020 naar schatting € 10.000 minder inkomsten ontvangen. 22 september: Voor het aanvragen van vergunningen moeten de ondernemers leges betalen, deze zijn kostendekkend. De precario is voor 2020 buiten werking gesteld, waardoor de gemeente minder inkomsten zal ontvangen. Voor 2021 is nog geen uitspraak gedaan over eventuele aanvullende lokale steunmaatregelen. Mochten die er komen, dan zullen die zoveel mogelijk worden opgevangen binnen de bestaande budgetten en waar dit niet mogelijk is, zal een raadsvoorstel worden gedaan om het benodigde budget ten laste van de algemene reserve te brengen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	23 juni: Geïnformeerd via de openbare besluitenlijst college van 23 juni via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020. 22 september: Geïnformeerd via een raadsbrief via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 25 september 2020.

46 Versneld beoordelingsproces voor tijdelijke initiatieven en evenementen	
Datum besluit	Onbekend
Bronaanduiding	De maatregel is genoemd in de tweede Monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	Er is geen nadere omschrijving

Doelgroep	Generiek
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raad is geïnformeerd via de tweede Monitor 'Tilburg onder corona'

56 Tijdelijke inrijverboden autoverkeer Piushaven en omrijdroute fietsers bij Korte Heuvel om terrassen horeca meer ruimte te geven	
Datum besluit	13 oktober 2020
Bronaanduiding	De maatregel is genoemd in de derde monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	Er is geen nadere omschrijving
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raad is geïnformeerd via de derde Monitor 'Tilburg onder corona'

Categorie: Liquiditeitssteun

2 Uitstel van betaling op verzoek voor commerciële en maatschappelijke niet-gesubsidieerde gemeentelijke huurders van betaling huurpenningen, optierente of erfpacht voor 3 mnd	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Op verzoek kunnen huurders uitstel krijgen voor een periode van 3 maanden. Het is uitstel, geen kwijtschelding.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	In principe op langere termijn geen financiële consequenties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

3 Uitstel huurbetaling voor huurders Entrada en Zwarte Zwaan (startende ondernemingen)	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april • bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
Omschrijving	Huurders van bedrijfsverzamelgebouwen Entrada en Zwarte Zwaan krijgen desgevraagd uitstel van huurbetaling vooralsnog voor de maanden maart, april en mei 2020. Binnen 12 maanden vanaf 1 juni 2020 alsnog te voldoen.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

4 Uitstel huur gemeentelijk vastgoed	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• ‘Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020’ • Raadsinformatiebrief ‘Coronavirus Tilburg’ 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Op verzoek kunnen huurders uitstel krijgen voor een periode van 3 maanden. Het is uitstel, geen kwijtschelding.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

6, 12, 41 Uitstel betaling heffingen en belastingen voor ondernemers, compensatie ondernemersfondsen ten laste van de algemene reserve	
Datum besluit	24 maart 2020, 27 maart 2020, 31 maart, 23 juni 2020
Bronaanduiding	24 maart 2020: Openbare besluitenlijst college 27 maart 2020: Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020 31 maart 2020: Besluit wordt genoemd in collegebesluit van 23 juni 2020 23 juni: Collegebesluit ‘Verlenging maatregelen voor ondernemers’
Omschrijving	24/27/31 maart: Op verzoek verleent de gemeente uitstel van betaling van reeds opgelegde belastingen in 2019 tot 1 juli 2020 en uitstel van betaling van heffingen reclamebelasting, BIZ en precario 2020 tot 1 oktober 2020. 23 juni: Verlenging van de maatregelen betekent dat de betalingsverplichting toeristenbelasting, reclamebelasting en BIZ wordt uitgesteld tot 1 okt 2020 en dat de mogelijkheid wordt geboden een passende regeling te treffen voor betaling in 2021. De ondernemersfondsen van Binnenstad en Linten en Bedrijventerreinen en BIZ-stichtingen worden tot max € 100.000 gecompenseerd voor mogelijke mindere opbrengst als gevolg van faillissementen.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Er bestaat een reëel risico dat door uitstel én corona de opbrengsten van gemeentelijke heffingen lager zullen zijn dan begroot. Dit risico is wat betreft de BIZ-heffing in principe voor rekening van de ondernemersfondsen. De gemeente staat garant voor maximaal 15% van de geraamde opbrengsten. Het college houdt rekening met een bedrag van in totaal maximaal € 100.000 dat het ten laste wil brengen van de algemene reserve. Het college zal voor tegenvallers proberen Rijkscompensatie te krijgen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	24 maart: geïnformeerd via openbare besluitenlijst college via www.raadtilburg.nl 27 maart: geïnformeerd middels via bij raadsbrief van 1 mei 2020 31 maart: geïnformeerd via openbare besluitenlijst college 23 juni: geïnformeerd via openbare besluitenlijst college

11 Verstrekken voorschotten TOZO	
Datum besluit	31 maart 2020
Bronaanduiding	Onbekend
Omschrijving	TOZO is een landelijke maatregel die wordt uitgevoerd door de gemeenten. De gemeente Tilburg biedt ondernemers die de TOZO aanvragen in afwachting van definitieve landelijke besluitvorming en implementatie een voorschot ter hoogte van 90% van de van toepassing zijnde norm. Dit voorschot wordt verrekend met de toekenning van de overbruggingsregeling.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De maatregel heeft alleen financiële consequenties voor de gemeente voor zover voorschotten niet terug te vorderen blijken, de hoogte van het bedrag is niet bekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd door de burgemeester via de bijlage bij de raasdsbrief van 1 mei 2020. Daarin staat dat het college op 31 maart 2020 tot de voorschotregeling heeft besloten. Dat besluit is echter in het BIS niet terug te vinden.

13 Verkorten betalingstermijnen leveranciers	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Het zo kort mogelijk houden van betalingstermijnen en het borgen van de uitbetaling van facturen van toeleveranciers die goederen en/of diensten leveren aan de gemeente.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

17 Uitstel van betaling voor exploitanten reclameobjecten	
Datum besluit	3 april 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
Omschrijving	De reclamecontractanten hebben om uitstel van afdrachten gevraagd omdat hun omzet als gevolg van de coronacrisis sterk is gedaald. Het college heeft dit verzoek gehonoreerd.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd middels de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

20 Coulance betalingsafspraken	
Datum besluit	10 april 2020
Bronaanduiding	'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020'. Op de besluitenlijst staat "Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april", maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden. Het besluit is wel te vinden in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.
Omschrijving	De invorderingsrente die normaal gesproken ingaat na het verstrijken van de betalingstermijn, wordt tijdelijk verlaagd van 4% naar bijna 0%. Dit geldt voor alle belastingschulden. Geen deurwaarders op straat. Maatwerk voor het invorderen van overige vorderingen op debiteuren die getroffen worden door de coronacrisis.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Minder inkomsten invorderingsrente, wellicht minder inkomsten door meer wanbetaling, minder invorderingskosten. Exacte bedragen niet bekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd door de burgemeester via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.

44 Starterslift Overbruggingslening (SOL) voor kansrijke startups	
Datum besluit	7 juli 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit Subsidieverlening voor Noodfonds en SKE Fonds Starterslift Investments BV + notitie SOL voor startups in Midden- en West-Brabant.
Omschrijving	Het college verleent een eenmalige subsidie van € 350.000,- aan Starterslift Investments BV voor het financieel ondersteunen van kansrijke innovatieve startups uit de regio Midden- en West-Brabant via (revolverende) leningen uit het Noodfonds en het SKE Fonds, in de periode juni 2020 t/m december 2024 gedekt uit het cofinancieringsfonds en stelt daarbij subsidievoorwaarden vast die afwijken van artikel 26 lid 3 van de Algemene Subsidieverordening gemeente Tilburg.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De subsidie aan Starterslift BV van € 350.000 wordt gedekt uit de reserve cofinancieringsfonds. De reserve cofinanciering kent na deze onttrekking een geprognotiseerde eindstand van -/- € 144.000. De verwachting is dat binnen een aantal posten van het bestedingsplan niet de volledig geclaimde middelen benodigd zijn. De onderbesteding binnen deze posten biedt de ruimte om de negatiefstand van het co-financieringsfonds op te vangen. De bijdrage vanuit de gemeente Tilburg in de kosten voor de exploitatie van de fondsen bedraagt € 6.000 per jaar in de periode 2020 t/m 2024 en dekt de gemeente jaarlijks vanuit het structurele werkbudget Vestigingsklimaat.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Op 22 juni heeft de raad via het raadsvoorstel 'Publieke taak leningen startende ondernemers' besloten dat de activiteiten van SKE Fonds en het Noodfonds van Starterslift Investment BV aan te merken zijn als publieke taak. Dat besluit heeft de ruimte gecreëerd voor het college om te besluiten over het verstrekken van leningen aan Starterslift.

Categorie: Financiën

1 Doorbetalen uren Diamant-groep bij beperking openingstijden fietsenstalling	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	De fietsenstallingen Heuvel en Pieter Vreedeplein sluiten dagelijks vanaf 22.00u vanaf 21 maart 2020 en de Kattenrug en concertzaal sluiten helemaal. De medewerkers van de Diamant-groep krijgen de uren volgens contract betaald.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen verdere financiële consequenties voor de gemeente, de kosten waren al begroot.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

5 Uitbetaling subsidies voor geannuleerde evenementen indien kosten zijn gemaakt incl. tijdelijke huurverlaging tarieven Koepelhal/Wagenmakerij	
Datum besluit	24 maart 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit ´Ondersteuning evenementenorganisatoren'
Omschrijving	Het college besluit: 1. Voegt aan alle verleende evenementensubsidies 2020 de volgende aanvullende subsidievoorwaarden toe: a. Als een evenement in 2020 niet door kan gaan door maatregelen vanwege het coronavirus, maar er door de organisator al wel aantoonbaar kosten zijn gemaakt, zijn de gemaakte kosten subsidiabel met het toegekende subsidiebedrag als bovengrens. b. Als een evenement wordt uitgesteld of niet doorgaat door maatregelen vanwege het coronavirus gaan we voor de bevoorschotting uit van de oorspronkelijke datum van het evenement. De overige subsidieverplichtingen zoals eerder opgenomen in de subsidiebeschikking blijven van toepassing op de evenementen die worden uitgesteld. 2. Voert voor organisaties die een huurovereenkomst hebben gesloten voor de Koepelhal of Wagenmakerij in 2020 de volgende aanpassingen in de overeenkomst door: a. Als het evenement in 2020 niet door kan gaan vanwege het Coronavirus brengen we geen huurtarief in rekening; b. Als het evenement verplaatst kan worden in 2020 stellen we het innen van de huur uit tot de betreffende datum. 3. Vermindert de leges naar 0 euro voor aanvragen van evenementenvergunningen die reeds getoetst zijn, waar ook leges in rekening zijn gebracht én die verder geen wijzigingen doorvoeren die opnieuw getoetst moeten worden, maar enkel een

	verschuiving van de datum naar een latere datum in 2020 betreffen. Hierdoor brengen wij maar één keer leges in rekening.
Doelgroep	Sector (evenementen)
Financiën	De maatregel inzake de subsidievoorwaarden leidt niet tot extra kosten. De opbrengsten en de kosten van de Koepelhal en de Wagenmakerij worden verwerkt in de grondexploitatie Spoorzone Tijdelijk beheer. Het niet in rekening brengen van leges evenementvergunning voor een nieuwe aanvraag later in 2020 brengt geen kosten met zich mee omdat werkzaamheden i.v.m. toetsing en verlening van de vergunning reeds bij de oorspronkelijke aanvraag zijn verricht. Het annuleren van evenementen bespaart de gemeente ook kosten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

7 Doorbetalen zorgaanbieders Jeugdhulp en Wmo	
Datum besluit	25 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Er zijn afspraken gemaakt voor de doorbetaling van hulp die niet/anders is geleverd. Voor arrangementsfinanciering betekent dit dat de doelstelling niet wordt gehaald en dus een verlenging van het zorgtraject. Daarnaast wordt er een boeggolf aan aanvragen (en daarbij horende werkzaamheden) verwacht na de crisis. Meerkosten worden vergoed. Ook gesprek over compensatiemogelijkheden voor uitgestelde zorg achteraf. Werkgroepen zijn bezig met de uitwerking van de principeafspraken.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het Rijk compenseert gemeenten voor het doorbetalen van deze hulp
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

8 Gratis annuleren huurreserveringen sportaccommodaties (Sportbedrijf)	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Het gratis annuleren van huurreserveringen van de accommodaties binnen- en buitensport t/m 6 april of een datum daarna die gekoppeld is aan de sluiting van accommodaties van de gemeente.
Doelgroep	Sector (sport)
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

9. Verstrekking laptop aan schoolkinderen minimagezinnen	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei

Omschrijving	Stichting Leergeld verstrekt laptops aan leerlingen die hier eerder niet voor in aanmerking kwamen. Dat betreft leerlingen op scholen die nooit een laptop eisten van hun leerlingen, maar nu met thuisonderwijs wel nodig hebben.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Gemeentelijke bijdrage is onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

10 Doorbetalen alfahulpen	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Alfahulpen worden van 1 maart tot en met in ieder geval 1 juni 2020 doorbetaald voor de uren die door de klant in verband met de coronacrisis zijn afgezegd. Leidt niet tot extra kosten.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen verdere financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

15 Restituties pachtsommen geannuleerde kermissen	
Datum besluit	31 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	De gemeente restitueert pachtsommen die zijn betaald in verband met kermissen die zijn geannuleerd.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het annuleren van de kermissen betekent voor de gemeente een aanzienlijke financiële tegenvaller, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

16 Verruiming regelgeving voor pgb Wlz, Wmo, Jeugdwet en deel Zvw	
Datum besluit	3 april 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Tijdelijk verruimen van de regels voor budgethouders pgb Wlz, Wmo, Jeugdwet en deel Zvw tot 1 juli 2020.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	De financiële consequenties voor de gemeente zijn onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

18 Culturele instellingen over 2020 niet korten op subsidies wegens niet-geleverde prestaties	
Datum besluit	14 april 2020

Bronaanduiding	• ‘Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020’ • Raadsinformatiebrief ‘Coronavirus Tilburg’ 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Culturele instellingen waaraan subsidie is verleend worden tegemoetgekomen met een pakket van drie steunmaatregelen: • Aan het eind van het jaar worden de - vanwege de coronacrisis- niet gerealiseerde prestaties bij de basisvoorzieningen cultuur en de Kunstenaarsinitiatieven niet verrekend met de gemeentelijke subsidies. • De subsidiebevoorschotting van culturele instellingen blijft doorlopen tijdens de corona-crisis conform de wijze waarop dat tot op dit moment reeds gebeurt. • De subsidies in het programma cultuureducatie met Kwaliteit mogen worden aangewend om de voorstellings- en activiteitenkosten door te betalen, ook al kunnen deze activiteiten niet plaatsvinden.
Doelgroep	Sector (cultuur)
Financiën	Het uitbetalen van reeds toegezegde subsidies is niet van invloed op de gemeentelijke financiën.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

19 Ondersteunen Stichting Tilburgse Markten met advies en vergoeding inkomstenderving	
Datum besluit	14 april 2020
Bronaanduiding	‘Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020’. Op de besluitenlijst staat “Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april”, maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden.
Omschrijving	Advies aan de marktkooplieden om gebruik te maken van de landelijke voorzieningen, en ter ondersteuning van Stichting Tilburgse Markten door een via Team Ondernemersadvies (afdeling Economie & Arbeidsmarkt) ingeschakelde adviseur. Deze adviseur gaat samen met de Stichting de financiële situatie als gevolg van de coronacrisis beoordelen en de Stichting en gemeente Tilburg van een objectief advies voorzien. De Stichting kan zelf de marktgelden aanpassen.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De vergoeding inkomstenderving brengt voor de gemeente uitgaven met zich mee, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 17 april 2020 en via de bijlage bij de raadsbrief op 1 mei 2020.

23. Geen eigen bijdrage Wmo over maart, april en mei 2020	
Datum besluit	21 april 2020, 9 juni 2020
Bronaanduiding	9 juni 2020: Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Geen eigen bijdrage Wmo heffen over maart, april 2020 (besluit 21 april) en mei 2020 (besluit 9 juni).

Doelgroep	Inwoners
Financiën	Het Rijk biedt gemeenten compensatie voor kwijtschelden eigen bijdragen
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020 en via de monitor 'Tilburg onder corona'.

24. Verordening tot eerste wijziging van de Verordening Precariobelasting 2020	
Datum besluit	28 april 2020
Bronaanduiding	Openbare besluitenlijst college
Omschrijving	Vrijstelling van precario voor aankondigingsborden, reclame, uitstallingen, terrassen, kermissen, staanplaatsen, kramen, tenten e.d. en zonnescherm/markies.
Doelgroep	Sector (horeca en detailhandel)
Financiën	Door de vrijstelling van de genoemde voorwerpen derft de gemeente € 452.500 aan inkomsten. Aangezien het voorstel gezien de crisis niet kan wachten tot een formeel afwegingsmoment wordt dit voorstel als individueel raadsbesluit voorgelegd. Er wordt gekozen voor dekking ten laste van de algemene reserve gebeurt in afwachting van het resultaat van het eerstvolgende formele afwegingsmoment.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 1 mei 2020. Raadsbesluit op 25 mei 2020.

27 Subsidie Midpoint Brabant ter ondersteuning regionaal ondernemerschap	
Datum besluit	19 mei 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Subsidieverlening Ondersteunen ondernemerschap Regio Midden Brabant tijdens en na Corona'.
Omschrijving	Door corona worden ondernemers getroffen in hun bedrijfsvoering. De Provincie Noord-Brabant heeft middelen vrijgemaakt voor een actieve informatievoorziening aan ondernemers in de Brabantse regio's. Zij heeft Tilburg verzocht om met partners in de regio een plan van aanpak te maken voor optimalisering van de ondernemerschapsondersteuning in de regio tijdens en na de crisis. De Provincie heeft dit plan goedgekeurd op 17 april 2020 met toekenning van een subsidie van € 500.000 exclusief btw. Dit collegebesluit voorziet in de besluitvorming over de beoogde subsidieverlening aan Stichting Midpoint Brabant, die de coördinatie en sturing op de uitvoering ter hand neemt en ten behoeve van de realisatie van het projectplan. Het besluit stelt ook bijbehorende subsidievoorwaarden vast en neemt zitting in de stuurgroep.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De subsidie van € 500.000 wordt gedekt vanuit de subsidiemiddelen die Tilburg van de provincie NB ontvangt.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 22 mei 2020.

28 Tweede wijziging legesverordening	
Datum besluit	25 mei 2020
Bronaanduiding	‘Verordening tot eerste wijziging van de Verordening Precariobelasting 2020’.
Omschrijving	De raad besluit op voorstel van het college om geen leges te heffen op aanvragen voor vergunningen voor terrasuitbreidingen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	De gemeente maakt extra kosten voor het verstrekken van vergunningen die niet door lege-inkomsten worden gecompenseerd.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit op 25 mei 2020

30 Uitstel aanpassing minimaregelingen tot na 2020	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	De aanpassing van minimaregelingen wordt met 1 jaar uitgesteld
Doelgroep	Inwoners
Financiën	De financiële consequenties voor de gemeente zijn onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

31 Vrijstelling huur buitensportaccommodaties voor jeugd tot 1 aug	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Het beperkt gebruik van gemeentelijke buitensportaccommodaties door jeugd en jongeren tot 1 augustus 2020 niet in rekening brengen bij verenigingen.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De gemeente derft hierdoor inkomsten, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

32 Verlaging huur zwemverenigingen met 50% tot 1 aug	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Tot 1 augustus 2020 wordt de huur van zwemverenigingen met 50% verlaagd.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De gemeente derft hierdoor inkomsten, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

33 Ondersteuning inrichting (nood)opvang kwetsbare kinderen	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’

Omschrijving	De monitor geeft over deze maatregel geen informatie
Doelgroep	Generiek
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor 'Tilburg onder corona'

34 Ondersteuning HBO	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	De monitor geeft over deze maatregel geen informatie
Doelgroep	Sector (onderwijs)
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor 'Tilburg onder corona'

37 Regeling leges evenementen en kosten tapvergunning	
Datum besluit	6 juli 2020
Bronaanduiding	Raadsbesluit 'Vierde wijziging Legesverordening 2020'
Omschrijving	Leges voor de aanvraag van een evenementenvergunning en eventuele kosten van een tapontheffing van 1 maart/m 31 augustus 2020 worden niet geheven of worden terugbetaald.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het gaat hierbij om een bedrag van ca. € 50.000,- dat terugbetaald moet worden (de evenementen waarvoor al vergunningen zijn aangevraagd) en een bedrag van ca. € 30.000,- dat de gemeente mist aan inkomsten van evenementen die wel op de kalender staan maar die door de coronamaatregelen niet door kunnen gaan.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit op 6 juli 2020

38 Huurverlaging voor zes huurders van ruimte in gemeentelijke panden in verband met convenant ketensolidariteit horeca Tilburg	
Datum besluit	16-6-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Ketensolidariteit Horeca Tilburg'
Omschrijving	De gemeente sluit zich aan bij een convenant tussen huurders en verhuurders van ruimten die in gebruik zijn bij horecaondernemingen om de huren gedeeltelijk kwijt te schelden voor de periode waarin de horeca gesloten moest blijven. In het kader van dit convenant scheldt de gemeente een deel van de huurverplichtingen kwijt van zes huurders.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het besluit brengt derving met zich mee van huurkosten
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via het openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020.

39 Tijdelijke hardheidsclausule Bbz	
Datum besluit	23 juni 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Tijdelijke hardheidsclausule Bbz (Corona)'
Omschrijving	Ondernemers die van start zijn gegaan met behulp van de Bbz en die zijn getroffen door de coronacrisis worden gesteund door een verlengde looptijd van de Bbz (48 in plaats van 36 maanden). Oudere zelfstandigen worden ondersteund door het hanteren van een fictief inkomen voor de maanden waarin als gevolg van de coronacrisis geen of onvoldoende inkomsten konden worden gerealiseerd.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De kosten voor de gemeente zijn laag. Ondernemers die door omstandigheden geen beroep meer zouden kunnen doen op de Bbz, zouden in de meeste gevallen terugvallen op de bijstand, die ook voor rekening van de gemeente komt.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via het openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020.

40 Bijdrage aan steunpakket cultuur Brabantstad/Tilburg.	
Datum besluit	23 juni 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Bijdrage aan steunpakket cultuur Brabantstad/Tilburg'
Omschrijving	In het besluit wordt vermeld dat eerder is besloten een bedrag van € 750.000 beschikbaar te stellen. Het besluit van 23 juni 2020 betreft een verhoging van het bedrag met € 1,2 miljoen. Het eerdere besluit is niet terug te vinden. De minister van OCW investeert € 48,5 miljoen in de vitale regionale infrastructuur via de Rijkscultuurfondsen voor een beperkt aantal cruciale regionale musea, podia en filmtheaters. Voor Tilburg gaat het om: 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het TextielMuseum. Zij voldoen aan de criteria die in de regeling zijn opgenomen. Voorwaarde voor bijdragen vanuit het Rijk is dat medeoverheden co-financieren. Het college besluit om € 1,2 miljoen extra beschikbaar te stellen voor het steunpakket cultuur in BrabantStad-verband voor de vier Tilburgse culturele instellingen.
Doelgroep	Sector (cultuur) / individuele bedrijven
Financiën	De dekking komt uit de algemene reserve voor een bedrag van maximaal € 1,2 miljoen in aanvulling op de reeds eerder toegezegde bijdrage van € 750.000,- waarvoor de dekking komt uit het Cofinancieringsfonds. De precieze onttrekking uit de Algemene Reserve wordt bepaald bij de jaarrekening 2020. Dan zal ook helder zijn in welke mate het Rijk daadwerkelijk alle meerkosten en minderinkomsten inzake corona heeft gecompenseerd en of er nog een restant te dekken blijft. Indien nodig kan op een later moment worden bepaald of de bijdrage uit het budget komt dat via de meicirculaire beschikbaar komt, maar vanwege de noodzaak tot aantoonbaar co-financieren vanuit de gemeente voor de matching met het bedrag van het ministerie van OCW, wordt de Algemene Reserve hiervoor ingezet.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Sporen van betrokkenheid van de raad bij het eerste bedrag van € 750.000 zijn niet gevonden. Over het tweede bedrag (€ 1,2 miljoen) is de raad geïnformeerd via de

	openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020.

45 Compensatie gemaakte kosten door kinderopvang en gastouders	
Datum besluit	14 juli 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit Compensatie gemaakte kosten door kinderopvang en gastouders
Omschrijving	Vanwege de coronacrisis hebben de kinderopvangsector, de gastouderbranche en ouders die er gebruik van maken in de periode van medio maart t/m 30 juni 2020 extra kosten gemaakt. Het Rijk heeft middelen voor gemeenten gereserveerd voor de compensatie van de extra gemaakte kosten door kinderopvang, gastouders en ouders voor de opvang tijdens de corona-crisis. gemeente is verantwoordelijk om de kinderopvangsector, gastouderbranche en ouders te compenseren voor de gemaakte kosten. Het college: • Vergoedt de extra gemaakte kosten kinderopvangorganisaties en gastouders hebben gemaakt voor noodopvang en extra kosten die ouders hebben gehad vanwege eigen bijdragen.
Doelgroep	Sector (kinderopvang) en inwoners (ouders)
Financiën	Naar verwachting kunnen alle kosten gedekt worden vanuit de compensatiemaatregelen vanuit het Rijk.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

57 Coulanceregeling Sport	
Datum besluit	27 oktober 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit ‘Coulance regeling Sport’
Omschrijving	In afwijking van de gebruiksvoorwaarden geen kosten rekenen voor geannuleerde huurovereenkomsten voor gemeentelijke sportaccommodaties.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De maatregel leidt tot derving van huurinkomsten voor de gemeente. De verwachting bestaat dat de gemeente hiervoor geheel of gedeeltelijk door het Rijk wordt gecompenseerd.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 30 oktober 2020.

58 Wijziging verordening precariobelasting 2021	
Datum besluit	23 november 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit ‘Raadsvoorstellen wijziging verordening leges en precario in verband met winterterrassen (corona)’
Omschrijving	Vrijstelling van precario voor aankondigingsborden, reclame, uitstallingen, terrassen, kermissen, staanplaatsen, kramen, tenten e.d. en zonnescherm/markies.
Doelgroep	Sector (horeca en detailhandel)

Financiën	Het tekort wegens het niet opleggen van precario, totaal € 100.000 wordt ten laste gebracht van de algemene reserve.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit op 23 november 2020

59. Vijfde wijziging legesverordening	
Datum besluit	27 oktober 2020
Bronaanduiding	28 april 2020: Collegebesluit 'Raadsvoorstellen wijziging verordening leges en precario in verband met winterterrassen (corona).
Omschrijving	Vrijstelling van leges voor vergunningen die worden aangevraagd voor de uitbreiding en/of overkapping van een terras in de periode van 1 november tot 31 december 2020.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	De kosten van het verstrekken van vergunningen bedragen circa € 10.000 worden ten laste gebracht van de Algemene Reserve.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit 23 november 2020

Categorie: overige maatregelen

14 Opvang dak- en thuislozen Cederstraat en Willem II kazerne	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Openen van een opvanglocatie met 30 bedden op de Cederstraat, Willem II kazerne gebouw T 24/7 in gebruik nemen ter vervanging van de Cederstraat en beschikbaar te stellen voor (niet zieke) daklozen. De gehuisveste daklozen, conform de landelijke richtlijn dak- en thuislozen tijdens de Corona crisis, dagelijks maaltijden en verzorgingsmiddelen aanbieden. De 24/7 opvang ook in te zetten voor de mensen waarvoor nu geen bed is bij Traverse.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Kosten 65.000-80.000 per 4 weken (gem. 21 personen). Op 1 mei 2020 maken 70-75 personen gebruik van de opvang.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

34 Plaatsing van extra afvalbakken tegen zwerfafval	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend

Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

35 Vaker legen wijkverzamelcontainers glas, textiel en PMD	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de monitor ‘Tilburg onder corona’

45 Bijplaatsingen op hotspotlocaties ook op zaterdag en zondag opruimen	
Datum besluit	1 september 2020
Bronaanduiding	Tweede monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de tweede monitor ‘Tilburg onder corona’

48 Vaker schoonmaken openbare toiletten	
Datum besluit	13 oktober 2020
Bronaanduiding	Derde monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de derde monitor ‘Tilburg onder corona’

Persbericht Rekenkameronderzoek ‘Lokale steun in crisis’

Waarborgen democratisch proces tijdens de coronacrisis blijkt een moeilijke opgave

8 april 2021. **De Rekenkamers Arnhem, Breda, Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss hebben gezamenlijk onderzoek gedaan naar welke lokale corona-steunmaatregelen getroffen zijn. Aan bod kwam de wijze van besluitvorming, belangen en risico’s en de rol van gemeenteraden. Uit het onderzoek komt het beeld naar voren dat de lokale steunmaatregelen grotendeels overeen komen, maar dat de democratische beginselen extra aandacht verdienen.**

Alle vier de gemeenten hebben al snel vanaf het begin van de crisis lokale steunmaatregelen ingezet en er is door alle vier de colleges en gemeenteraden hard gewerkt om zo goed mogelijk invulling te geven aan de crisissituatie. Qua steunmaatregelen blijken de vier gemeenten veel dezelfde maatregelen ingezet te hebben, vooral gericht op liquiditeit van bedrijven, ondernemers en instellingen.

De vier gemeenten hebben wel verschillende uitgangspunten geformuleerd, hetzij inhoudelijk, hetzij financieel. Dat heeft in de vier gemeenten deels tot andere maatregelen en accenten geleid. Breda richtte zich vooral op financiële ondersteuning van bedrijven en instellingen en heeft hierin verhoudingsgewijs het meeste geld geïnvesteerd van de vier gemeenten. Met name Arnhem legde het accent vooral op ondersteuning van kwetsbare inwoners en de gevolgen van de coronapandemie voor kwetsbare inwoners. De gemeente Oss is terughoudend geweest om eigen geld te investeren, enerzijds vanwege de beperkte financiële middelen anderzijds omdat zij het uitgangspunt hadden dat ‘helpen verdienen’ beter is dan directe financiële ondersteuning. Tilburg heeft veel aandacht besteedt aan (financiële) risicobeheersing. Zo heeft de Tilburgse gemeenteraad een mandaat aan het college gegeven van 75.000 euro per maatregel. Daarmee behield de raad goed zicht op de uitgaven.

In het begin van de coronacrisis was er begrijpelijk weinig ruimte en aandacht voor de democratische beginselen op lokaal niveau. Maar deze verdienen echter na de acute crisisperiode en in het verdere vervolg wel meer aandacht:

- In alle vier de gemeenten heeft het college in de eerste periode de besluiten genomen en werd de raad achteraf geïnformeerd. In de eerste maanden was er van een kaderstellende rol van de raden geen sprake. Pas na een aantal maanden kwam de besluitvorming in de gemeenteraden op gang. In enkele gemeenten heeft dat tot een discussie over de rol van college en raad geleid.
- Ook de uitgangspunten ten aanzien van de steun zijn voornamelijk door de colleges vastgesteld. Alleen in Oss heeft de gemeenteraad de te hanteren inhoudelijke uitgangspunten vastgesteld en hierover een uitgebreide discussie gevoerd. In geen van de gemeenten zijn dusdanig scherpe doelen en ambities geformuleerd, dat deze goed te controleren zijn door de raad. Door geen van de gemeenteraden is getoetst of de uitgangspunten ook daadwerkelijk zijn gehanteerd.
- In geen van de gemeenten heeft het college meerdere alternatieven om over te besluiten voorgelegd aan de raad op het coronadossier. In alle vier gemeenten geldt dat meer keuzes en scenario’s gemist zijn en worden door de raad.
- Ook zijn in geen van de gemeenten vooralsnog de mogelijk langdurige gevolgen op alle beleidsterreinen en de risico’s op deze terreinen in kaart gebracht. Het is daardoor moeilijk voor

de raad om de gevolgen van de coronacrisis goed te kunnen betrekken bij vaststelling van het (financiële en inhoudelijke) beleid in de komende tijd en komende jaren.

Qua lessen komt naar voren dat het belangrijk is om na de eerste korte acute crisisperiode de raad zo snel mogelijk weer zijn kaderstellende rol uit te laten voeren. Het is ook belangrijk om in een vroeg stadium van een dergelijke crisis concrete inhoudelijke uitgangspunten te formuleren over de rol die de gemeente wil vervullen en welke taken zij wel en welke zij niet wil oppakken. Daarbij is het gewenst dat gemeenten de geformuleerde uitgangspunten en criteria ook expliciet toepassen, toetsen en verantwoorden aan de raad. Voorts is het belangrijk dat de raad zo goed mogelijk de risico's en de gevolgen van de crisis kan inschatten, zodat tijdig hierop ingesprongen kan worden. Daarbij is door de raden ook de wens geuit om meerdere keuzes en meerdere scenario's te krijgen om te kunnen zien wat de gevolgen van verschillende scenario's zijn. Tot slot is het belangrijk om nu een herstelagenda op te gaan stellen en perspectieven voor de lange termijn voor de inwoners, bedrijven en instellingen te creëren, waarbij rekening wordt gehouden met de gevolgen van de coronacrisis op alle maatschappelijke gebieden.

De onderzoeksrapporten zijn te lezen op www.rekenkamerarnhem.nl, www.rekenkamerbreda.nl en www.rekenkamertilburg.nl. Voor Oss: het onderzoeksrapport is bijgevoegd dan wel op te vragen via de griffie van de gemeente Oss.

Noot voor de redactie, niet voor publicatie:

Voor nadere informatie kunt u zich wenden tot:

- de onderzoeker van de Rekenkamer Arnhem, mevrouw De Lange (06-25776420) of per e-mail (rekenkamer@arnhem.nl).
- de secretaris van de Rekenkamer Breda, mevrouw Wiggers (076-5294686) of per e-mail (ja.wiggers@breda.nl).
- de voorzitter van de Rekenkamercommissie Oss, mevrouw Van de Klift (06-51591619) of per e-mail (rekenkamer@oss.nl).
- de secretaris van de Rekenkamer Tilburg, mevrouw Van Gestel-Mulders (06-29385923) of per e-mail (rekenkamer@tilburg.nl).

Lokale steun in crisis

9 juni 2021, sessie met raad in Arnhem

Rekenkamer Arnhem i.s.m.
Bureau voor Economische Argumentatie | BEA

Rekenkamer Arnhem

Agenda

Voorstel

- 20.30-20.35 uur Introductie
- 20.35-20.50 uur Presentatie Rekenkamer Arnhem
- 20.50-21.30 uur Vragen & antwoorden
- 21.30-21.45 uur Afsluiting

Karakter bijeenkomst

- Informerend / informatieve behandeling
- Voorbereiding van besluitvormende raadsvergadering

Reken
kamer
Arnhem

Vraagstelling

Centrale vraag

- Welke maatregelen zijn er in de B3A-gemeenten genomen?
- Op basis van welke afwegingen en belangen en onderkenning risico's?
- Wat was informatiepositie raad?

Deelvragen

1. Welke maatregelen zijn landelijk, regionaal en lokaal genomen
2. Welke afwegingen zijn gemaakt en welke risico's zijn onderkend?
3. Welke belangen zijn meegewogen?
4. Op welke wijze kwamen raden in positie (kaderstellen, controleren, vertegenwoordigen)?
5. Lessons learned: (i) in positie brengen van raden en (ii) van elkaar leren

Reken kamer Arnhem

Maatregelen in vogelvlucht

Beeld tot januari 2021

- Uiteindelijk 41 corona-steunmaatregelen geïnventariseerd…
- … daarnaast veel overige corona-maatregelen, met name in sociaal domein
- Kern van maatregelen die wij ook elders zien
  - Uitstel van lokale belastingen
  - (voorschot op) TOZO-uitkering
  - Coulant omgaan met huurders
  - Mogelijkheid uitbreiding terrassen en afzien van leges over extra m^2
  - Continuering subsidie aan instellingen ondanks niet kunnen leveren van prestaties
- Informatievoorziening (coronamonitor, financiële impact, loket 1,5 meter)
- Typische Arnhemse accenten
  - Noodfonds Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA)
  - 430 laptops voor scholen t.b.v. huishoudens met lage inkomens
  - Inspelen op 1,5 meter economie (o.a. City Hosts & herstelagenda)
- Aansprekan lokale netwerken (o.a. grote verhuurders

Reken kamer Arnhem

Arnhem in perspectief

Wat valt op?

- Heel snel geacteerd, forse inzet (alleen voor TOZO al 90 mensen ingezet)
- Thematische uitwerking maatregelen vanaf begin corona-crisis
- Relatief veel aandacht voor onderwijs, kinderopvang, welzijn en zorg
- Stramien niet ‘opgehangen’ aan portefeuille-indeling
- Actief betrokken raad die direct veel vragen stelde
- Dilemma: snel acteren zonder garantie compensatie door Rijk
- Enkele keren méér gedaan dan wat moest of wat elders gedaan werd
- Vóór zomer al tweesporen-aanpak (crisis én herstel)
- Veel aandacht voor ervaren financiële risico’s
- ‘Arnhemse aanpak’
  (doen wat direct nodig is voor Arnhemmers,
  oog voor kwetsbare groepen, stedelijke infrastructuur overeind houden,
  alles ‘in verbinding met de stad’)

Rekenkamer Arnhem

Tijdpad

Hoofdlijnen

- 18 maart eerste overzicht lokale maatregelen
- 26 maart raadsbrief met aanvullende maatregelen
- 9 april raadsbrief met nieuwe maatregelen
- 29 april motie ‘Scenario’s voor morgen’ unaniem aangenomen
- 2 mei Perspectiefnota 2021-2024, ‘dun’ en vooralsnog ‘beleidsarm’
- 12 mei college wijst noodfonds af (voor ondernemers tussen wal & schip)
- 12 mei raadsbrief met ‘aanpak en scenario’s coronavirus’
- 2 juni raadsbrief met Arnhemse aanpak
- 9 juni raadsbrief ‘bijdrage culturele instellingen’, matching Rijk
- 9 juni raadsbrief met coronadashboard
- 7 juli raadsvoorstel Arnhemse herstelagenda
- 13 oktober raadsbrief met Arnhems afwegingskader corona
- 27 oktober raadsbrief anticyclisch investeren herstelagenda

Reken kamer Arnhem

Betrokkenheid raad

Beeld

- Snel na uitbreken coronacrisis eerste raadsvragen (13 t/m 15 maart)
- College voorziet snel in antwoorden en informeert over eerste maatregelen (18 maart 1e raadsbrief met inzichtelijke thema-indeling)
- Daarna frequent raadsbrieven maar vooralsnog informeren achteraf
- Wel vroeg actieve discussie, politieke avonden 15 en 22 april
- Vanaf begin veel raadsvragen en moties…
- … raad in Arnhem neemt in die zin veel initiatief
- Veel fracties worden benaderd door maatschappelijke instellingen, bedrijfsleven, inwoners > invulling volksvertegenwoordigende rol
- Brede focus van raad (economisch, sociaal, welzijn, cultuur, onderwijs, sport, gezondheid)

Reken kamer Arnhem

Conclusie 1

Toelichting

- Coronasteunmaatregelen van vier gemeenten komen in belangrijke mate overeen

- Gemeente Arnhem zet vroeg in coronacrisis breed palet aan lokale steunmaatregelen in

- Raad in Arnhem heeft geen steunmaatregelen ter besluitvorming voorgelegd gekregen vanuit college en daarmee geen kaderstellende rol gespeeld als het gaat om het bepalen van steunmaatregelen

Rekenkamer Arnhem

Conclusie 2

Toelichting

- Raad en college hebben inzicht verkregen in financiële en beleidsmatige gevolgen van de coronacrisis. Dit heeft bijgedragen aan de sturingsmogelijkheden van het college als het gaat om zet inzet van steunmaatregelen en voor de raad en het college als het gaat om herstelmogelijkheden.

- Door het ontbreken van financiële en beleidsscenario's en beleidsalternatieven bij bijvoorbeeld besluitvorming over de Arnhemse herstelagenda, is de raad niet in staat gesteld door college om kaders te stellen en richting te geven

Reken
kamer
Arnhem

Conclusie 3

Toelichting

- Arnhem kiest bij inzet van steunmaatregelen voor een inhoudelijke focus, zet de (kwetsbare) inwoner centraal en kiest ervoor zich te richten op twee urgente impactthema's: (1) sociaalmaatschappelijk en (2) sociaaleconomisch, met daarnaast het oog op het financiële belang

- Het college heeft daarbij de lead

- Het Arnhems afwegingskader bevat uitgangspunten en is door het college vastgesteld

Reken
kamer
Arnhem

Conclusie 4

Toelichting

- In de eerste periode van de crisis niet of nauwelijks kaderstelling raad & colleges informeren raden steeds achteraf over steunmaatregelen

- College van Arnhem bedient de raad met zowel actieve als passieve informatievoorziening

- Arnhemse raad stelt zich actief op in het opvragen van informatie bij het college

- Dankzij actieve verzoeken vanuit raad aan college om sturingsinstrumentarium aan te reiken ter voorbereiding op besluitvorming, kon raad zijn kaderstellende rol beter invullen

Reken kamer Arnhem

Leren van elkaar

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

Rekenkamer Arnhem

Aanbevelingen (1)

Toelichting

- Aanbeveling 1: financiële en beleidsmatige risico's

  Blijf financiële en beleidsinhoudelijke risico's monitoren en gebruik deze informatie ter onderbouwing van besluitvorming over inzet van gemeente t.a.v. corona

- Aanbeveling 2: kader informatievoorziening

  Maak afspraken over gewenste informatievoorziening in crisistijden en leg deze vast. Voer daartoe eerst als raad en college gezamenlijk evaluerend gesprek ("wat ging goed en wat kan beter?")

Reken kamer Arnhem

Aanbevelingen (2)

vervolg

- Aanbeveling 3: beleidsalternatieven

  Werk met beleidsalternatieven als principiële keuzes gemaakt moeten worden over gemeentelijke inzet (nieuwe steunmaatregelen en/of verdere inzet op herstel). Na besluitvorming door raad over de gewenste richting (één van de beleidsalternatieven) kan een daarop geënt plan ter besluitvorming worden voorgelegd.

- Aanbeveling 4: belangenafweging

  Evalueer de werking en effecten van het Arnhemse afwegingskader 2020-2021 in relatie tot de doelstellingen van het afwegingskader en de doelen uit de herstelagenda. Rapporteer hierover aan de raad als voorbereiding op besluitvorming over het eventueel voortzetten van het afwegingskader

Reken kamer Arnhem

Tot slot

Vragen & opmerkingen?

Rekenkamer Arnhem

Rekenkamer Arnhem i.s.m.
Bureau voor Economische Argumentatie | BEA

Rekenkamer Arnhem

BEHANDELRESULTAAT

Technische bijeenkomst 9 juni 2021 Presentatie Rekenkamer

"Lokale steun in crisis- Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen"

Documentnummer:	
Zaaknummer:	517751
Portefeuillehouder:	Dhr. R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Van der Laak (AC), Pape (VVD), Van Dillen (CDA), Loor (D66), Navis (GL), Greving (PvdA), Jansen (ChristenUnie), Eliëns (Partij voor de Dieren), Elfrink (SP) en Aydemir (Denk/VA).
De fracties van de Pvv en de AOP waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
De heer Verdellen van de Rekenkamer gaf een presentatie over het Rekenkameronderzoek "Lokale steun in crisis" - rekenkamer onderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen. De onderzoeker dhr. Ter Beek was tevens aanwezig. Beide heren hebben de vragen van de raadskamer beantwoord. De presentatie is bijgevoegd bij de stukken.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de informatieve behandeling is afgerond. Het voorstel kan doorgeleidt worden naar de meningsvorming 1.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

V. Bouma

Titel/onderwerp: # De waarde van EcoVrede

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Thor Smits en Mirjam Molenaar
Portefeuillehouder:	R. Paping & M. Louwers	Telefoonnr:	3448 en 5180
		E-mailadres:	Thor.Smits@arnhem.nl; Mirjam.Molenaar@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (M2)		
Toelichting	Op de agenda staan twee onderwerpen: 1. Het agenderingsverzoek 'Ecovrede verdient nu duidelijkheid' 2. Het raadsvoorstel 'De waarde van EcoVrede' Gezien de samenhang van beide onderwerpen worden ze in samenhang, maar na elkaar, behandeld. De informatieve ronde zal tegelijk plaatsvinden. <u>Het agenderingsverzoek 'Ecovrede verdient nu duidelijkheid'</u> De fracties D66, Partij voor de Dieren en de SP willen graag met het college, de raadskamer en Stichting EcoVrede in gesprek over de ondersteuning aan EcoVrede en de nog bestaande huisvestingsproblematiek. <u>Het raadsvoorstel 'De waarde van EcoVrede'</u> Het raadsvoorstel stelt voor kennis te nemen van het rapport, conclusies en de aanbevelingen die horen bij het in beeld brengen van de meerwaarde van EcoVrede voor Arnhem. En die publieke bijdrage uit te drukken in ruimte in Arnhem. Daarbij financiele vergoeding en incidentele subsidie beschikbaar te stellen. Zie voor meer informatie het agenderingsverzoek en het raadsvoorstel. <u>Proces</u> De beraadslaging is gestart met een informatieve sessie, die bestond uit een inspreker van EcoVrede en de gelegenheid om (technische) vragen te stellen aan het Instituut Publieke Waarden. Daarmee is de informatieve fase reeds afgerond. Op 7 juli heeft in de raadskamer de meningsvorming 1 behandeling van het raadsvoorstel plaatsgevonden en tegelijkertijd het agenderingsverzoek. Het agenderingsverzoek is voldoende behandeld en de m1 behandeling van het raadsvoorstel is afgerond. Er zijn twee toezeggingen gedaan door wethouder Louwers, die terug te vinden zijn in het behandelresultaat van de 7e juli. Er zijn 4 moties en 1 amendement aangekondigd. De meningsvorming 2 kan op woensdag 14 juli plaatsvinden. De wijzigingsvoorstellen kunnen tot maandag 12.00 uur ingediend worden bij de griffie.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Afronden van de meningsvorming 2 en doorgeleiden naar de besluitvormende vergadering.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	*Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld.* **Meningsvorming 2** Het doel van de M2 is het bespreken van de reeds ingediende moties en/of amendementen. Behandeling gebeurt per motie of amendement, op volgorde van volgnummer: 1. Indiener licht motie of amendement toe 2. Woordvoerders van andere fracties krijgen de gelegenheid om vragen te stellen aan de indiener of hun standpunt te delen 3. De portefeuillehouder krijgt de gelegenheid om te reageren op de motie of		

	het amendement (pre-advies) 4. Woordvoerders kunnen reageren op de bijdrage van de portefeuillehouder. Daarna is de volgende motie of amendement aan de beurt, totdat alle moties of amendementen zijn besproken. Interrupties zijn toegestaan, maar kunnen vanwege de tijd beperkt worden.			
Bijlagen				

Raadsvoorstel "De waarde van EcoVrede"			
Bijlage 1 - Rapport 'De waarde van EcoVrede'			
Bijlage 2 - Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage			
Bijlage 3 - Aanbiedingsbrief Instituut voor Publieke Waarden			
Behandelresultaat 9 juni en 7 juli			

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	De waarde van EcoVrede
Wijzigingsvoorstel van	Patrick van Iperen - D66 Abdurrahman Cetintas – SP Leo de Groot – Partij voor de Dieren
Titel van het wijzigingsvoorstel	Tijd om ruimte te vinden voor EcoVrede
Nummer Zaaknummer	**21A39** 512225

De volgende raadsleden stellen de volgende veranderingen in het raadsvoorstel voor:

1. De volgende beslispunten:

3. Hierbij in 2021 maximaal 50.000,- euro beschikbaar te stellen: 30.000 euro (of een x/12 deel daarvan) als maximale bijdrage, max 10.000,- euro vergoeding voor verhuizing en afvoer van spullen en 10.000 euro voor uitvoeringskosten aan de zijde van de gemeente. Daarnaast in 2022 een incidentele subsidie 30.000,- euro beschikbaar te stellen. Bedragen worden beschikbaar gesteld op basis van heldere subsidievoorwaarden.
4. De bijdragen voor 2021 en 2022 te dekken binnen het armoedebudget.
5. De afspraken rond de zomer van 2022 te evalueren en dan te beslissen over voortzetting van de subsidie.

te wijzigen naar:
3. Hierbij in 2022 maximaal 50.000,- euro beschikbaar te stellen: 30.000 euro als maximale bijdrage, max. 10.000 euro vergoeding voor verhuizing en afvoer van spullen en 10.000 euro voor uitvoeringskosten aan de zijde van de gemeente. Daarnaast in 2023 een incidentele subsidie van 30.000,- euro (of een x/12 deel daarvan) beschikbaar te stellen. Bedragen worden beschikbaar gesteld op basis van heldere subsidievoorwaarden.
4. De bijdragen voor 2022 en 2023 te dekken binnen het armoedebudget.
5. De afspraken eind 2022 te evalueren en dan te beslissen over voortzetting van de subsidie per 1 juli 2023.

2. Op pagina 3 van het raadsvoorstel onder kanttekening 3.2 '*Het lukt EcoVrede niet tijdig andere ruimte vinden'* 1 september te wijzigen naar 1 januari 2022.

3. Op pagina 4 van het raadsvoorstel onder 'Uitvoering' bij het tweede punt de datum te wijzigen van 1 september 2021 naar 1 januari 2022.

Toelichting:

Vanwege de besluitvormingsproces van de gemeenteraad neemt de gemeenteraad later een besluit over de toekomst van EcoVrede dan was voorzien in het raadsvoorstel. Het is voor EcoVrede onmogelijk om op 1 september 2021 de beide locaties waar zij nu gebruik van maken te verlaten en daarbij ook een nieuwe geschikte locatie te vinden per 1 september 2021. Daarom stellen de indieners voor om alle opgenomen termijn in het raadsvoorstel op te schuiven.

Patrick van Iperen - D66
Abdurrahman Cetintas – SP
Leo de Groot – Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	De waarde van EcoVrede
Wijzigingsvoorstel van	Patrick van Iperen - D66 Leo de Groot – Partij voor de Dieren Abdurrahman Cetintas – SP
Titel van het wijzigingsvoorstel	Gemeente helpt bij het vinden van ruimte voor EcoVrede
Nummer Zaaknummer	21A40 512225

De volgende raadsleden stellen de volgende verandering in het raadsvoorstel voor:

1. Op pagina 4 van het raadsvoorstel onder ‘Uitvoering’ aan het eerste punt de volgende zinnen toe te voegen:
- De gemeente heeft bij het vinden van een geschikte locatie een ondersteunende rol. De gezamenlijke inzet is om EcoVrede te behouden voor Arnhem.

Toelichting:

EcoVrede heeft (meer)waarde voor Arnhem en zeker voor inwoners die tussen wal en schip vallen. Dit blijkt ook uit de rapportage ‘De waarde van EcoVrede’ van het Instituut voor Publieke Waarden. Ook de gemeenteraad heeft dit meerdere keren uitgesproken. Daarom is het belangrijk om EcoVrede voor Arnhem te behouden. De gemeenteraad heeft hierom eerder ook het college verzocht[1] zich maximaal in te spannen om in overleg met betrokken een geschikte locatie te vinden voor Stichting EcoVrede.

In het raadsvoorstel wordt de verantwoordelijkheid voor het vinden van een pand bij EcoVrede zelf neergelegd. In de rapportage ‘De waarde van EcoVrede’ is als aanbeveling echter opgenomen dat de gemeente ondersteuning biedt aan EcoVrede bij het zoeken naar een pand voor de vaste uitvalsbasis. De indiener(s) vind(en) ook dat de gemeente een ondersteunende rol heeft bij het vinden van een geschikte locatie. En willen deze aanbeveling daarom ook opnemen in de uitvoering.

[1] Zie motie 19M108 “Laat EcoVrede niet barsten” (SP, Arnhem Centraal en Partij voor de Dieren).

Patrick van Iperen - D66
Leo de Groot – Partij voor de Dieren
Abdurrahman Cetintas – SP

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	De waarde van EcoVrede
Motie van	Patrick van Iperen - D66 Leo de Groot - Partij voor de Dieren Abdurrahman Cetintas – SP
Titel van de motie	Verbeter de ondersteuning maatschappelijke initiatieven
Nummer Zaaknummer	**21M154** 512225

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 het college op te roepen om de in de rapportage ‘Waarde van EcoVrede’ opgenomen aanbevelingen (pagina 17-18) en verbeterpunten (pagina 16) voor de gemeente over te nemen.

De aanleiding is dat de rapportage duidelijke verbeterpunten en aanbevelingen voor de gemeente heeft opgenomen. In het raadsvoorstel wordt alleen opgenomen dat de gemeente (en EcoVrede) de ingebrachte kritiekpunten serieus neemt.

Door dit voorstel aan te nemen zorgen we dat de aanbevelingen en verbeterpunten voor de gemeente opgepakt. Hiermee komt er meer flexibele ruimte voor (het waarderen van) maatschappelijke initiatieven in Arnhem.

Omdat we weten dat

- In de rapportage ‘Waarde van EcoVrede’ verbeterpunten en aanbevelingen opgenomen zijn voor de gemeente Arnhem;
- De gemeente de (ingebrachte) kritiekpunten serieus neemt;
- Maatschappelijke initiatieven gebaat zijn bij een meer flexibele inzet en maatwerk.

Omdat we vinden dat

- In de rapportage ‘Waarde van EcoVrede’ terechte verbeterpunten en aanbevelingen voor de gemeente zijn opgenomen.

Daarom roept de gemeenteraad het college op om:

1. Verbeterpunten en aanbevelingen uit de rapportage ‘Waarde van EcoVrede’ over te nemen;
2. In het derde kwartaal van 2021 te komen met een plan hoe zij invulling gaat geven aan de verbeterpunten en aanbevelingen uit de rapportage ‘Waarde van EcoVrede’.

Patrick van Iperen - D66
Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Abdurrahman Cetintas – SP

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	21 juli 2021
Bij de bespreking van	De waarde van EcoVrede
Motie van	Rebin Maref – VVD Guus van der Laak – Arnhem Centraal Jan Hutten - CDA
Titel van de motie	Eenmalige uitzondering voor EcoVrede
Nummer Zaaknummer	**21M159** 512225

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 21 juli 2021 het college te vragen om af te spreken dat de oplossing voorgesteld bij de bespreking van ‘’De waarde van EcoVrede & Ecovrede verdient nu duidelijkheid’’ eenmalig is en een unieke uitzondering is op de geldende subsidieregels.

We weten dat;

- het college in de raadsvergadering van 9 juli 2020 heeft toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de maatschappelijke meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen;
- de gemeente en EcoVrede in overleg zijn gegaan over de uitgangspunten voor dit onderzoek;
- het rapport is - onder kundige begeleiding van IPW - in samenwerking met EcoVrede en mede op basis van interviews met partners en cliënten tot stand gekomen;
- met een aantal punten in het onafhankelijk rapport van het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) EcoVrede in tweede instantie toch niet wilde instemmen;
- het college op basis van de conclusies de raad vraagt om in 2021 maximaal 50.000,- euro beschikbaar te stellen daarnaast met ingang van 2022 voor drie jaar 30.000,- euro een incidentele subsidie beschikbaar te stellen.
- het steeds vaker voorkomt dat de raad de opdracht geeft om huisvesting te vinden voor stichtingen, verenigingen en andere initiatieven in de gemeente;

We vinden dat;

- alle stichtingen en organisaties die afhankelijk zijn van gemeentelijke subsidies een gelijke behandeling moeten krijgen met betrekking tot aanvraagprocedures en toekenning van subsidie;
- het goed is dat we door de zeer unieke mogelijkheid op een uitzondering bijzondere initiatieven voor de stad kunnen behouden;
- wij als raad heel erg zorgvuldig met de mogelijkheid op uitzonderingen op de gemeentelijke subsidieregels moeten omgaan en dat vooral aan de ambtenaren moeten toevertrouwen;

- het een oneerlijke werking kan hebben als degene die het hardst kan schreeuwen in aanmerking komt voor een bijzondere behandeling;
- als de subsidieregels niet of niet goed werken wij als raad daarmee aan de slag moeten;
- wij als gemeente wel in specifieke gevallen kunnen helpen bij het zoeken en ondersteunen bij huisvesting, maar niet de absolute verantwoordelijkheid moeten krijgen van de vragende partij.

Daarom spreekt de gemeenteraad uit dat:

- Bij het besluiten over ‘’De waarde van EcoVrede’’ nadrukkelijk om een eenmalige uitzondering gaat.
- Er duidelijke toetsingskaders moeten komen voor toekomstige gevallen zodat ook voor de raad duidelijk wordt op basis waarvan uitzonderingen en onderzoek naar waardebepaling tot stand komen.
- Het zoeken van huisvesting uiteindelijk de verantwoordelijkheid is van de vragende partijen en de gemeente daarin een ondersteunende rol kan spelen met als doel om te helpen.

Raadsleden

Rebin Maref - VVD
Guus van der Laak – Arnhem Centraal
Jan Hutten - CDA

Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem

ID	694
Titel	Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem
Datum	9-7-2020
Agendapunt	**Politieke Avond 2020** (7.2. Moties vreemd aan de agenda die nieuw zijn ingediend) woensdag 8 juli 14:00 tot 23:00 Stadhuis
Toezegging	Wethouder Louwers heeft toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen en de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet. Ook wordt daarbij in beeld gebracht welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en voor welke subsidie EcoVrede in aanmerking komt. Zolang het onderzoek loopt kan EcoVrede gebruik blijven maken van de huidige huisvesting.
Portefeuillehouder	• Martien Louwers
Deadline	
Stand van zaken	
Datum afdoening	
Bijlage(s)	

VERWORPEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	8 juli 2020
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda die nieuw zijn ingediend
Motie van	Andeweg - Van Iperen - Loor - D66 Leo de Groot - Partij voor de Dieren Gerrie Elfrink - SP
Titel motie	Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem
Nummer Zaaknummer	**20M135** 487333

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Stichting Ecovrede gemiddeld 200 mensen per week helpt met onder andere brood, groente, fruit als ook met sociaal-juridisch advies;
- Stichting EcoVrede gemiddeld 21 taakgestraften (reclassering) per jaar begeleiden die anders een reclasseringstraject zouden volgen die dan wel door de gemeente of de Rijksoverheid bekostigd moet worden[1];
- Stichting EcoVrede gemiddeld 10-20 mensen per jaar laten re-integreren die een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben, zonder dat hiervoor een subsidie voor een participatieplaats wordt verstrekt of een Activerend Werk traject wordt ingezet[2];
- Stichting EcoVrede gemiddeld 35 plekken per jaar bied voor stagiaires met een afstand tot de arbeidsmarkt;
- Stichting EcoVrede ook op andere terreinen een maatschappelijke meerwaarde heeft voor de stad;
- Stichting EcoVrede deze inzet pleegt zonder subsidie;
- Het huren van een geschikte bedrijfshal voor Stichting EcoVrede in Arnhem al gauw € 32.400,- op jaarbasis kost en dit onbetaalbaar is voor deze stichting;

---

[1] De kosten voor een jeugdreclasseringstraject bedragen € 629,55 per maand. Een traject duurt 6 maanden en kost dan € 3.777,30. Een traject kan een keer worden verlengd. Bij 21 trajecten van € 3.777,30 komen de kosten al uit op € 79.323,30 op jaar basis (exclusief mogelijke verlengingen van trajecten).

[2] Op grond van artikel 8 van de Re-integratieverordening kan het college voor maximaal een jaar een subsidie van maximaal € 500,- per maand verstrekken aan organisaties voor de begeleiding van personen die in het kader van een participatieplaats. Een traject ontwikkeling naar trede 3 van Activerend Werk kost € 3.248,- per stuk. Bij 10 – 20 mensen per jaar komen de kosten dan uit tussen de € 32.480,- en € 64,960,-.

20m 135/P.2 7k

Overwegende dat:

- Het verdwijnen van Stichting EcoVrede zou leiden tot hogere kosten voor de gemeente;
- Het subsidiëren van, dan wel het beschikbaar stellen van een ruimte aan Stichting EcoVrede dus meer oplevert dan het laten verdwijnen van de Stichting;
- Op 25 september 2019 de raad het college al verzocht heeft zich maximaal in te spannen om in overleg met betrokkenen een geschikte locatie te vinden voor Stichting EcoVrede;
- Stichting EcoVrede opnieuw dakloos dreigt te worden;

Verzoekt het college:

- een geschikte permanente locatie te vinden voor Stichting EcoVrede waar zij al hun activiteiten kunnen voortzetten of subsidie te verstrekken om zelf een permanente locatie te kunnen huren;
- voor de kosten hiervan bij de begrotingsbehandeling een voorstel doen voor structurele dekking en tot die tijd middelen vrij te maken in de daarvoor geëigende programma's;
- Stichting EcoVrede te ondersteunen bij hun activiteiten.

en gaat over tot de orde van de dag

Andeweg - Van Iperen - Loor - D66
Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Gerrie Elfrink - SP

Voor	**12**	*Motie vreemd aan de agenda "Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem" (20M135)*
Tegen	**25**	

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Dillen		
Hutten		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Venhoek		
van Ommen		
van Iperen		

Arnhem Centraal	0	2
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Eliëns		

PvdA	0	4
Greving		
Bouma		
de Vries		
Visser		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	1
Verheij		
Sanders		

Totaal	**37**

Aan: college van B&W

Betreft: Schriftelijke vragen (art. 44 rvo)

Onderwerp: stichting Ecovrede nog steeds bedreigd

Arnhem, 23 juli 2019

Geacht college,

Vandaag verscheen in de Gelderlander het artikel 'voor de apostelen van het idealisme dreigt de straat'[1] over de stichting Ecovrede, die volgens het artikel per 1 november op straat dreigen te komen. Het college liet in eerdere vragen van de fractie van de SP op 18 juni jl. weten[2] dat Ecovrede in het pand aan de Kleefse Waard zou kunnen blijven. De SP stelt hierover dan ook de volgende vragen:

1. Wat is uw oordeel over het artikel?

2. Herinnert u zich het antwoord van het college van 18 juni j.l. op de schriftelijke vragen van de SP over dit onderwerp? Hoe rijmt u deze antwoorden met de berichtgeving van hedenmorgen?

   Het college liet 18 juni weten dat wethouder Paping een bijeenkomst had belegd met maatschappelijke organisaties om te spreken over huisvesting.

3. Denkt het college hiermee nog steeds hiermee dreigende dakloosheid van Ecovrede te voorkomen? Zo nee, op welke wijze gaat het college dit dan voorkomen? Graag toelichten.

4. Welke inspanningen heeft het college inmiddels verricht om een nieuwe locatie voor Ecovrede te vinden? Kunt u dit uitvoerig beschrijven?

5. Zijn er nog meer maatschappelijke organisaties die (op termijn) met de huisvestingsproblemen kunnen komen te zitten? Kunt u hiervan een overzicht geven? In hoeverre kan het hierboven genoemde overleg dit duurzaam oplossen? Kunt u dit toelichten? Wat gaat het college doen om te voorkomen dat deze organisaties dakloos worden, mocht het overleg geen duurzame oplossing kunnen creëren?

6. Heeft het college inmiddels zicht op de grote hoeveelheid (her)bruikbare spullen die op de afvalberg dreigt te verdwijnen als Ecovrede het pand moet verlaten?

De fractie van de SP kijkt uit naar spoedige beantwoording van deze vragen.

Hoogachtend,

A. Centintas
namens de fractie van de SP in de gemeenteraad van Arnhem

---

[1] https://www.gelderlander.nl/arnhem/voor-apostelen-van-het-idealisme-dreigt-de-arnhemse-straat

[2] https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/127f826c-2968-47f5-8e26-895b6b6fbd5d

Aan de leden van de raad

Datum	: 20 augustus 2019
Zaaknummer	: 389904
Contactpersoon	: J. Sietinga/C. Berntsen
Telefoonnummer	: 026 377 2497/-5020

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over de situatie van Ecovrede

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid A. Centintas van de fractie SP heeft ons bij brief, ingekomen 23 juli 2019, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 over situatie Ecovrede.
De brief met vragen vindt u als bijlage bij deze brief.

"Vandaag verscheen in de Gelderlander het artikel 'voor de apostelen van het idealisme dreigt de straat' over de stichting Ecovrede, die volgens het artikel per 1 november op straat dreigen te komen. Het college liet in eerdere vragen van de fractie van de SP op 18 juni jl. weten dat Ecovrede in het pand aan de Kleefse Waard zou kunnen blijven. De SP stelt hierover dan ook de volgende vragen:"

Als beantwoording van deze vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Wat is uw oordeel over het artikel?*

Het college heeft kennisgenomen van het artikel. We begrijpen dat de situatie waarin Ecovrede zich bevindt voor hen lastig is.

2. *Herinnert u zich het antwoord van het college van 18 juni jl. op de schriftelijke vragen van de SP over dit onderwerp? Hoe rijmt u deze antwoorden met de berichtgeving van hedenmorgen?*

Bij de beantwoording van de vragen van de SP van 18 juni zijn wij uitgegaan van de informatie die op dat moment beschikbaar was. Inmiddels heeft IPKW ons bevestigd dat Ecovrede een officiële opzegging (gedateerd 30 juli 2019) van het gebruik van de ruimte heeft ontvangen per 1 november 2019. IPKW heeft Ecovrede vijf jaar om niet onderdak verleend en heeft de stichting al eerder te kennen gegeven dat dit gebruik eindig is.

Het college liet 18 juni weten dat wethouder Paping een bijeenkomst had belegd met maatschappelijke organisaties om te spreken over huisvesting.

3. *Denkt het college hiermee nog steeds hiermee dreigende dakloosheid van Ecovrede te voorkomen? Zo nee, op welke wijze gaat het college dit dan voorkomen? Graag toelichten.*

De insteek van de bijeenkomsten die wij initiëren, hebben wij in onze brief van 18 juni jongstleden toegelicht. Wij hopen van harte dat partijen daarin nu samen nieuwe stappen zetten. Het initiatief en de verantwoordelijkheid daarvoor liggen bij deze partijen zelf. Wij zijn blij met de bereidheid van de Dullertsstichting om te bezien op welke wijze zij kunnen bijdragen een goede oplossing. Onze gemeentelijke verantwoordelijkheid zien wij in het bij elkaar brengen van partijen, ondersteunen van overleg, leggen van verbinding met partijen als de Dullertsstichting. En wij bieden bij enkele partijen (Kledingbank en Speelstoet) tijdelijk - vanwege de aantoonbare maatschappelijke bijdrage en met zicht op een structurele oplossing - een beperkte financiële ondersteuning. Wij gaven u eerder aan dat wij geen zicht hebben op de precieze activiteiten die Ecovrede verricht en met welk resultaat, daarover zijn we in gesprek. Wel is ons bekend dat de verschillende activiteiten op en vanuit diverse locaties in de stad worden uitgevoerd.

4. *Welke inspanningen heeft het college inmiddels verricht om een nieuwe locatie voor Ecovrede te vinden? Kunt u dit uitvoerig beschrijven?*

De wijze waarop wij onze rol zien hebben wij bij vraag 3 geschetst. Het college heeft daarbij (in het kader van ondersteunen) recent voor andere stichtingen uitvoerig onderzoek gedaan naar beschikbare ruimtes van ongeveer 500m2 die gratis of tegen geringe kosten beschikbaar zijn. Hieruit bleek dat deze er niet zijn. Ecovrede is op zoek naar een grotere ruimte. Een leegstaand pand is wel te vinden, de kosten daarvan zijn hoog.

Zoals gemeld bij de beantwoording van de derde vraag, verwachten we de grootste kans van slagen door initiatief en samenwerking van de betreffende partijen en een bijdrage vanuit de Dullertsstichting.

5. *Zijn er nog meer maatschappelijke organisaties die (op termijn) met de huisvestingsproblemen kunnen komen te zitten? Kunt u hiervan een overzicht geven? In hoeverre kan het hierboven genoemde overleg dit duurzaam oplossen? Kunt u dit toelichten? Wat gaat het college doen om te voorkomen dat deze organisaties dakloos worden, mocht het overleg geen duurzame oplossing kunnen creëren?*

Ja die zijn er. Bij ons bekend zijn: Kledingbank en Speelstoet. Deze worden op dit moment door het college tijdelijk financieel ondersteund voor tijdelijke huisvesting waar zij nu gebruik van maken. Zij ontvangen hiervoor ieder eenmalig € 4.000. Daarnaast zien wij ook diverse maatschappelijke organisaties die het wel lukt om hun eigen huisvesting te organiseren en financieren.

We verwijzen naar ons antwoord op vraag 3. Of de weg van samenwerking tot een duurzame oplossing leidt, gaat blijken. We zullen de gemeenteraad hierover te zijner tijd informeren We blijven koersen op

een positief resultaat, uitgaande van de noodzaak én bereidheid van de betrokken partijen. De Dullertsstichting speelt hierin een belangrijke rol, die wij zeer waarderen.

6. *Heeft het college inmiddels zicht op de grote hoeveelheid (her)bruikbare spullen die op de afvalberg dreigt te verdwijnen als Ecovrede het pand moet verlaten?*

Nee, de gemeente heeft geen zicht op de omvang en/of (her)bruikbaarheid van opgeslagen spullen in het huidige pand van Ecovrede. Het probleem van een te grote (rest)afvalstroom die als grofvuil moet worden aangeboden speelt al langer, de gemeente is hierover sinds 2017 in overleg met Ecovrede. We hebben daarbij herhaaldelijk aangedrongen op een zorgvuldig(er) selectieproces bij inname van spullen. Als te veel spullen worden aangenomen die niet meer kunnen worden hergebruikt door de doelgroep, is sprake van een onwenselijke situatie die leidt tot het in grote hoeveelheden afleveren van grof afval of tot het vollopen van de loods. Om die reden hebben we in 2017 ook het gebruik maken van de expertise van het kringloopbedrijf 2Switch aangeboden aan Ecovrede. Met name op het gebied van instrueren en opleiden om te komen tot een kritische intake van spullen, was hierbij de insteek. Incidenteel kon Ecovrede overtollige spullen laten afvoeren via het contract dat de gemeente met 2Switch heeft. Indien de loods op korte termijn moet worden ontruimd, stellen wij voor dat we opnieuw met 2Switch in overleg treden om hun expertise te gebruiken en de samenwerking te zoeken met als doel om een zo groot mogelijk deel van de goederen in te zetten voor hergebruik

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel-44-vragen

cc: Raadsleden en fractievolgers

Van: fractie van de SP in de gemeenteraad van Arnhem

Aan: college B&W gemeente Arnhem
Betreft: schriftelijke vragen conform art 44 rvo
Onderwerp: laat stichting Ecovrede niet barsten

Arnhem, 10 oktober 2019

Geachte voorzitter,

Gisterenavond ontvingen wij uit handen van de stichting Ecovrede een pamflet met de titel 'Stichting Ecovrede niet laten barsten'. [1]

Hierbij stelt de fractie van de SP de volgende vragen:

1. Herinnert het college zich de aangenomen motie 'Stichting Ecovrede niet laten barsten' zoals aangenomen door uw raad op 25 september j.l? [2]

2. Klopt het dat er nog steeds geen oplossing is gevonden voor Stichting Ecovrede? Graag toelichten.

3. Klopt het dat het college bij monde van wethouder Paping heeft aangedragen dat de stichting commercieel moet gaan huren?

4. Acht het college 'commercieel huren' een reële oplossing voor de stichting? Zo ja, hoe stelt het college zich dat voor, gezien de beperkte financiële middelen waarover de stichting kan beschikken en waarom is er dan nog geen oplossing? Zo nee, waarom is dit dan aangedragen?

[1] Pamflet Ecovrede niet laten barsten; zie pagina 4 van deze vragen
[2] https://online.ibabs.eu/ibabsapi/publicdownload.aspx?site=Arnhem&id=0880275f-ff7f-40b7-b2ef-4fc75282b0de

5. Heeft het college ook nog andere zaken aangedragen? Zo ja, welke? Hoe zijn deze beoordeeld? Zo nee, waarom niet?

6. Heeft u een locatie-onderzoek en/of QuickScan laten uitvoeren ten behoeve van de stichting, waarbij gezocht is naar een lokatie die geschikt is, of geschikt te maken is voor de minimale functionele eisen benodigd voor het werk van de stichting? Zo ja, kunt u ons een afschrift daarvan doen toekomen?

7. Indien het college een dergelijk onderzoek of QuickScan niet heeft laten uitvoeren, waarom heeft het college dat niet gedaan? Is het college bereid dat alsnog te doen? Zo ja, wanneer kan de raad daarvan de eerste resultaten verwachten? Zo nee, hoe rijmt het college dat met de motie, waarin het college wordt verzocht zich maximaal in te spannen om met betrokkenen een geschikte lokatie te vinden?

8. Herinnert het college zich de ambtelijke notitie over mogelijke locaties voor KW37, waarin de locaties – 'Sportcomplex Lange Water', 'Achter de Intratuin Elsweide' en ' Merwedeterrein' onderzocht zijn, en waar de locatie 'Achter de Intratuin Elsweide' als inpasbaar is beoordeeld?

9. Is het college zich bewust dat Ecovrede haar werkzaamheden kan voortzetten als zij qua ruimte de beschikking krijgt over een romneyloods met daarbij geplaatst een directiekeet inclusief keuken en toilet?

10. Is het college bereid om de lokatie 'Achter de Intratuin Elsweide' geheel of gedeeltelijk aan te wijzen voor gebruik door de stichting Ecovrede en is het college bereid een romneyloods en een directiekeet te plaatsen voor gebruik door de stichting? Zo ja, is het college bereid dat met de hoogst mogelijke spoed in gang te zetten en wanneer kan de verhuizing dan plaats vinden? Zo nee, waarom niet? Wat bent u dan bereid te doen voor de stichting, waardoor zij naar deze lokatie kunnen verhuizen? Indien het college daar niet toe bereid is, hoe rijmt het college dat met de aangenomen motie?

11. Herinnert u zich ook de locaties uit het memo voor de wethouders Bouwkamp en Paping van vrijdag 15 juni 2018 ten behoeve van KW37? Zijn de hier genoemde locaties bekeken in het kader van een zoektocht voor stichting Ecovrede? Zo ja, wanneer is dat gebeurd en wat is daar uitgekomen?

12. Indien het college niet naar de in het memo genoemde locaties heeft gekeken in de zoektocht naar een oplossing voor stichting Ecovrede, waarom niet? Bent u bereid dit alsnog te doen en bent u ook bereid te kijken welke locaties door het plaatsen van een romneyloods en directiekeet qua ruimte geschikt te maken zijn voor gebruik door de stichting? Bent u bereid daar de hoogst mogelijke spoed achter te zetten? Wanneer kunnen wij daarvan de eerste resultaten verwachten?

13. Is er op de locatie Drielse dijk geen ruimte ontstaan, nu de Pigs naar sportpark de Bakenhof zijn verhuisd en bent u bereid Stichting Ecovrede daar te accommoderen, desnoods middels het plaatsen van een romneyloods en een directiekeet? Zo nee, waarom niet? Graag toelichten.

14. Waarom zijn beide hierboven genoemde memo's/notities door het college niet aan de gemeenteraad verstrekt?

15. Herinnert het college zich de uitspraken van wethouder Bouwkamp - in antwoord op vragen van de SP of er een lijst of overzicht was met af te wegen mogelijke locaties voor Kw37; dat er hieromtrent niets op papier stond en dat zij de raad daarom niets kon verstrekken?

16. Hoe rijmt u bovengenoemde notities/ memo's met de in vraag 15 gememoreerde uitspraken van wethouder Bouwkamp?

17. Waarom heeft het college destijds de locatie 'Merwede' aangewezen als terrein voor KW37 ten faveure van de locatie 'achter de Intratuin Elsweide', terwijl de locatie 'achter de Intratuin Elsweide' ambtelijk als **inpasbaar** is beoordeeld en bovendien geschikt was als permanente oplossing en de locatie Merwede slechts voor 2 jaar beschikbaar bleek?

18. Waarom is de raad destijds niet over geïnformeerd over het bij vraag 17 gestelde? Graag uitgebreid toelichten.

19. Bent u bereid de vragen in de gestelde volgorde te beantwoorden en daarbij niet te clusteren?

De fractie van de SP kijkt uit naar de spoedige beantwoording van deze vragen

Hoogachtend,

G. Elfrink A. Cetintas S. Dobbe

Fractie van de SP in de gemeenteraad van Arnhem

Bijlage1 : pamflet stichting Ecovrede niet laten barsten

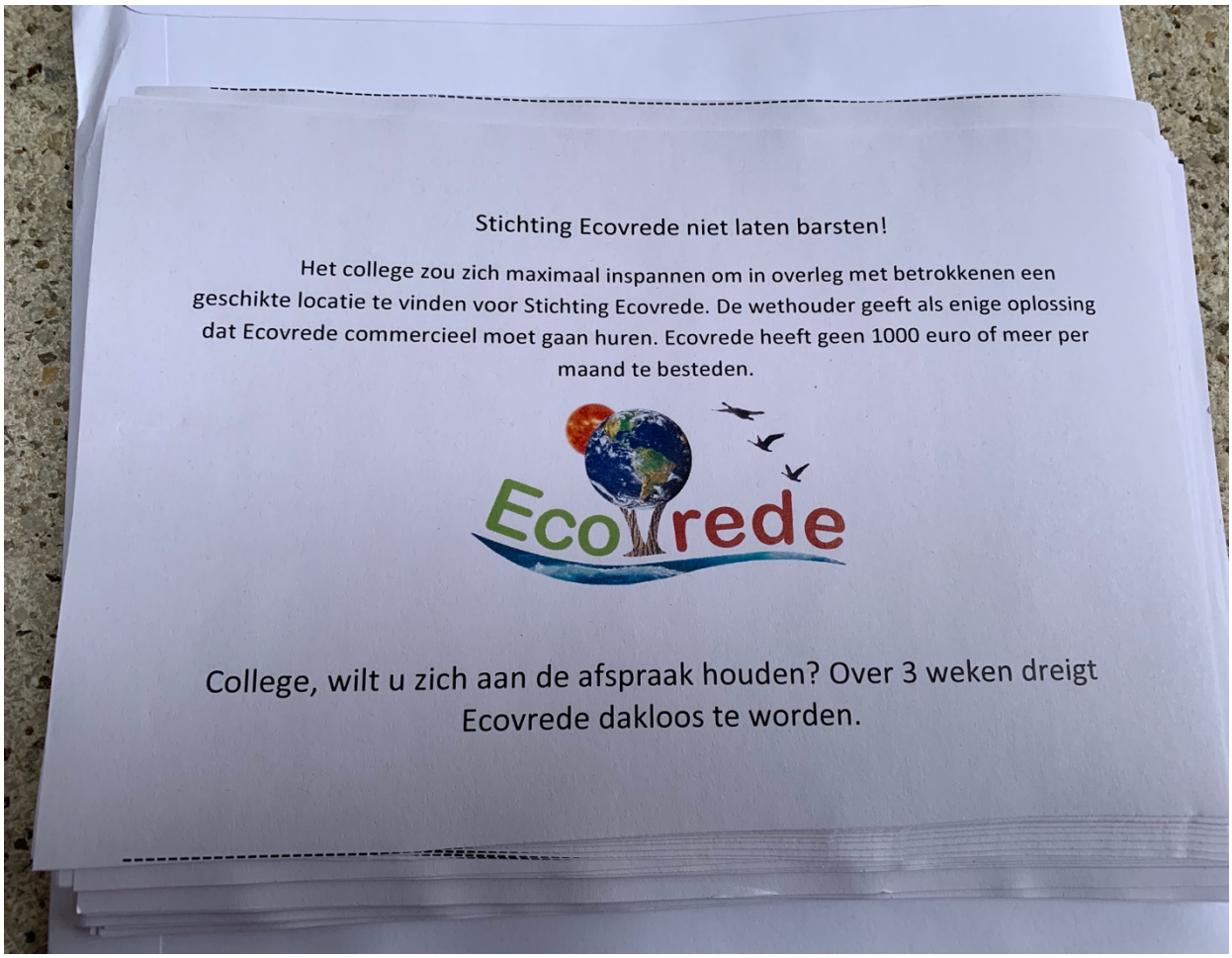

Aan de leden van de raad

Datum	: 12 november 2019
Zaaknummer	: 389904
Contactpersoon	: Monique de Nijs
Telefoonnummer	: 026 3772598

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over 'laat stichting Ecovrede niet barsten'

Geachte voorzitter en leden,

De raadsleden G. Elfrink, A. Cetintas en S. Dobbe van de fractie SP hebben ons bij brief, ingekomen 10 oktober 2019, vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 met de titel 'laat stichting Ecovrede niet barsten'. De vragen zijn als bijlage toegevoegd aan deze brief.

Ter beantwoording van deze vragen delen wij u het volgende mee.

1. *Herinnert het college zich de aangenomen motie 'Stichting Ecovrede niet laten barsten' zoals aangenomen door uw raad op 25 september jl.?*

   Ja

2. *Klopt het dat er nog steeds geen oplossing is gevonden voor Stichting Ecovrede? Graag toelichten.*

   Dat klopt niet. Het college heeft op 29 oktober jl. stichting Ecovrede geïnformeerd over het aanbod om tijdelijk een pand aan de Middachtensingel 1 in Presikhaaf te mogen gebruiken.

3. *Klopt het dat het college bij monde van wethouder Paping heeft aangedragen dat de stichting commercieel moet gaan huren?*

   Nee. Dat heeft wethouder Paping niet aangedragen.

4. *Acht het college ‘commercieel huren’ een reële oplossing voor de stichting? Zo ja, hoe stelt het college zich dat voor, gezien de beperkte financiële middelen waarover de stichting kan beschikken en waarom is er dan nog geen oplossing? Zo nee, waarom is dit dan aangedragen?*

   Nee. Commercieel huren is niet aangedragen.

5. *Heeft het college ook nog andere zaken aangedragen? Zo ja, welke? Hoe zijn deze beoordeeld? Zo nee, waarom niet?*

   Het college heeft met het oog op de ondersteuning van stichting Ecovrede op basis van het zoekprofiel van Ecovrede diverse acties in gang gezet. In de raadsbrief van 29 oktober jl. is dit toegelicht.

6. *Heeft u een locatie-onderzoek en/of QuickScan laten uitvoeren ten behoeve van de stichting, waarbij gezocht is naar een locatie die geschikt is, of geschikt te maken is voor de minimale functionele eisen benodigd voor het werk van de stichting? Zo ja, kunt u ons een afschrift daarvan doen toekomen?*

   De stichting Ecovrede heeft een helder zoekprofiel, hiervan is gebruik gemaakt. Wij hebben verkend of het voor de stichting Ecovrede mogelijk is op een andere wijze naar haar ruimtebehoefte te kijken. Dat was niet het geval. De acties die het college heeft ondernomen zijn geschetst in de raadsbrief van 29 oktober 2019.

7. *Indien het college een dergelijk onderzoek of QuickScan niet heeft laten uitvoeren, waarom heeft het college dat niet gedaan? Is het college bereid dat alsnog te doen? Zo ja, wanneer kan de raad daarvan de eerste resultaten verwachten? Zo nee, hoe rijmt het college dat met de motie, waarin het college wordt verzocht zich maximaal in te spannen om met betrokkenen een geschikte locatie te vinden?*

   De acties die het college heeft ondernomen zijn geschetst in de raadsbrief van 29 oktober 2019. In elk geval heeft het college met het oog op de ondersteuning van stichting Ecovrede in hun zoektocht naar geschikte huisvesting het gemeentelijk onroerend goed tegen het licht gehouden om te zien welke panden geschikt en beschikbaar zijn om 'om niet' en voor een korte of langere tijdelijke periode door stichting Ecovrede te gebruiken. Het college is met haar inzet van mening een passende inspanning te hebben geleverd, zoals verzocht in de motie, gegeven het feit dat de verantwoordelijkheid van de stichting om huisvesting te vinden onverminderd bij de stichting blijft liggen.

8. *Herinnert het college zich de ambtelijke notitie over mogelijke locaties voor KW37, waarin de locaties – 'Sportcomplex Lange Water', 'Achter de Intratuin Elsweide' en ' Merwedeterrein' onderzocht zijn, en waar de locatie 'Achter de Intratuin Elsweide' als inpasbaar is beoordeeld?*

   Ja, dit betreft een ambtelijke notitie waarin de genoemde locaties alleen op milieuaspecten en -belemmeringen zijn onderzocht.

9. *Is het college zich bewust dat Ecovrede haar werkzaamheden kan voortzetten als zij qua ruimte de beschikking krijgt over een romneyloods met daarbij geplaatst een directiekeet inclusief keuken en toilet?*

   Het is niet aan het college om te beoordelen of een dergelijke ruimte geschikt en voldoende is om de werkzaamheden van de stichting te kunnen voortzetten.

10. *Is het college bereid om de locatie 'Achter de Intratuin Elsweide' geheel of gedeeltelijk aan te wijzen voor gebruik door de stichting Ecovrede en is het college bereid een romneyloods en een directiekeet te plaatsen voor gebruik door de stichting? Zo ja, is het college bereid dat met de hoogst mogelijke spoed in gang te zetten en wanneer kan de verhuizing dan plaats vinden? Zo nee, waarom niet? Wat bent u dan bereid te doen voor de stichting, waardoor zij naar deze locatie kunnen verhuizen? Indien het college daar niet toe bereid is, hoe rijmt het college dat met de aangenomen motie?*

    Nee. Het aanwijzen van een perceel/locatie bood de stichting Ecovrede geen oplossing en past niet bij de zoekcriteria door de stichting Ecovrede aangegeven. De stichting heeft behuizing/opslagruimte nodig. Het college voorziet daarnaast niet in middelen voor particuliere maatschappelijke initiatieven om behuizing te financieren en stelt dus geen romneyloods en directiekeet beschikbaar.

11. *Herinnert u zich ook de locaties uit het memo voor de wethouders Bouwkamp en Paping van vrijdag 15 juni 2018 ten behoeve van KW37? Zijn de hier genoemde locaties bekeken in het kader van een zoektocht voor stichting Ecovrede? Zo ja, wanneer is dat gebeurd en wat is daar uitgekomen?*

    Ja. Deze locaties zijn bekeken, maar niet als reële optie beoordeeld. De stichting heeft behuizing/opslagruimte nodig. De stichting heeft geen middelen om behuizing neer te zetten op deze locaties. Het college voorziet niet in middelen voor particuliere maatschappelijke initiatieven om behuizing te financieren.

12. *Indien het college niet naar de in het memo genoemde locaties heeft gekeken in de zoektocht naar een oplossing voor stichting Ecovrede, waarom niet? Bent u bereid dit alsnog te doen en bent u ook bereid te kijken welke locaties door het plaatsen van een romneyloods en directiekeet qua ruimte geschikt te maken zijn voor gebruik door de stichting? Bent u bereid daar de hoogst mogelijke spoed achter te zetten? Wanneer kunnen wij daarvan de eerste resultaten verwachten?*

    Zie antwoord 11

13. *Is er op de locatie Drielse dijk geen ruimte ontstaan, nu de Pigs naar sportpark de Bakenhof zijn verhuisd en bent u bereid Stichting Ecovrede daar te accommoderen, desnoods middels het plaatsen van een romneyloods en een directiekeet? Zo nee, waarom niet? Graag toelichten.*

    Accommoderen op het sportpark Drielsedijk is niet aan de orde. Het college heeft stichting Ecovrede een aanbod gedaan voor tijdelijk gebruik van een pand (zie antwoord 2) en het college voorziet niet in middelen voor particuliere maatschappelijke initiatieven om behuizing te financieren.

14. *Waarom zijn beide hierboven genoemde memo's/notities door het college niet aan de gemeenteraad verstrekt?*

    Beide notities waren bedoeld om technische en beleidsmatige afwegingen te maken en om kansrijkheid van locaties te beoordelen in de gesprekken met KW37 in hun zoektocht naar een nieuwe locatie. Omdat er geen voorstel voor een definitieve locatie was, is er geen aanleiding geweest om de genoemde memo's op dat moment met de raad te delen.

15. *Herinnert het college zich de uitspraken van wethouder Bouwkamp - in antwoord op vragen van de SP of er een lijst of overzicht was met af te wegen mogelijke locaties voor KW37; dat er hieromtrent niets op papier stond en dat zij de raad daarom niets kon verstrekken?*

    De wethouder heeft in de raadsvergadering van 12 september 2018 aangegeven dat er geen volledige lijst was van alle mogelijke locaties met afwegingscriteria en dat een dergelijk overzicht niet is bijhouden, noch in de voorafgaande periode. Er lag geen afweging voor, noch een lijst om te kiezen tussen meerdere locaties. Er was maar één locatie, het Merwedeterrein, beschikbaar zoals wij u hebben geïnformeerd in onze brief van 7 augustus 2018.

16. *Hoe rijmt u bovengenoemde notities/ memo's met de in vraag 15 gememoreerde uitspraken van wethouder Bouwkamp?*

    Zie antwoorden 14 en 15.

17. *Waarom heeft het college destijds de locatie 'Merwede' aangewezen als terrein voor KW37 ten faveure van de locatie 'achter de Intratuin Elsweide', terwijl de locatie 'achter de Intratuin Elsweide' ambtelijk als* ***inpasbaar*** *is beoordeeld en bovendien geschikt was als permanente oplossing en de locatie Merwede slechts voor 2 jaar beschikbaar bleek?*

    De locatie Merwede was de enige locatie die binnen korte tijd beschikbaar was en gereed kon worden gemaakt, zodat KW37 voor Arnhem behouden kon blijven. KW37 kan zo een periode van 2 jaar gebruiken om een nieuwe, definitieve locatie te zoeken. De beoordeling van de locatie 'Achter Intratuin Elsweide' is enkel vanuit het oogpunt milieubelemmeringen als inpasbaar geformuleerd.

18. *Waarom is de raad destijds niet over geïnformeerd over het bij vraag 17 gestelde? Graag uitgebreid toelichten.*

    In onze brief van 7 augustus 2018 en in de beantwoording van 4 september 2018 op artikel 44-vragen hebben we de keuze voor het Merwedeterrein reeds toegelicht.

19. *Bent u bereid de vragen in de gestelde volgorde te beantwoorden en daarbij niet te clusteren?*

    Ja.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage:
– Brief met artikel 44 vragen

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 512225

Onderwerp: De waarde van EcoVrede

Voorstel

1. Kennis te nemen van het rapport, de conclusies en de aanbevelingen horend bij het in beeld brengen van de meerwaarde van EcoVrede voor Arnhem.
2. De publieke bijdrage voor het werk van EcoVrede uit te drukken in de voor hen belangrijkste randvoorwaarde: ruimte in Arnhem. De bijdrage baseren we op 400-500 m2 tegen een marktconforme huurprijs.
3. Hierbij in 2021 maximaal 50.000,- euro beschikbaar te stellen: 30.000 euro (of een x/12 deel daarvan) als maximale bijdrage, max 10.000,- euro vergoeding voor verhuizing en afvoer van spullen en 10.000 euro voor uitvoeringskosten aan de zijde van de gemeente. Daarnaast in 2022 een incidentele subsidie 30.000,- euro beschikbaar te stellen. Bedragen worden beschikbaar gesteld op basis van heldere subsidievoorwaarden.
4. De bijdragen voor 2021 en 2022 te dekken binnen het armoedebudget.
5. De afspraken rond de zomer van 2022 te evalueren en dan te beslissen over voortzetting van de subsidie.

Inleiding

1. Aanleiding

Het college heeft in de raadsvergadering van 9 juli 2020 toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de maatschappelijke meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen, alsmede de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet, welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en of EcoVrede voor een bijdrage van de gemeente in aanmerking zou moeten komen.

Gemeente en EcoVrede zijn in overleg gegaan over de uitgangspunten voor dit onderzoek. Conclusie was dat het onderzoek in goede onderlinge samenwerking zou moeten plaatsvinden, dus niet uitsluitend door een in te huren derde partij. Maar wel met een onafhankelijke partij die in de samenwerking zou kunnen ondersteunen. Gekozen is voor het Instituut voor Publieke Waarden (IPW). IPW heeft een inmiddels beproefd instrumentarium ontwikkeld voor het waarderen van een maatschappelijk initiatief. U bent over deze keuze en het proces geïnformeerd per raadsbrief.

2. Proces

Het rapport 'De waarde van EcoVrede' is het product van een gezamenlijk transparant onderzoeks- en wegingsproces, tot stand gekomen in een productieve samenwerking tussen EcoVrede, enkele

Arnhem GEMEENTE

gemeentelijke vertegenwoordigers en het IPW. EcoVrede en het college herkennen de in het rapport gepresenteerde Waardendriehoek. De conclusies en aanbevelingen vloeien wat beide partijen en het IPW betreft logisch voort uit de waardendriehoek.

Met een aantal punten in het rapport kon EcoVrede in tweede instantie echter toch niet instemmen. Omdat IPW en het college de zienswijze van EcoVrede op deze punten niet delen, is er voor gekozen dat EcoVrede een aanvulling doet op het eindrapport. Deze aanvulling is integraal bijgevoegd.

Oordeel van het IPW is dat het een mooie, evenwichtige rapportage is geworden, waarin de wegingskeuzes goed zijn omschreven. Er is duidelijk niet over één nacht ijs gegaan, er is veel energie geïnvesteerd om alle perspectieven aan bod te laten komen en te wegen en zorgvuldig gezocht naar een voor alle partijen goede oplossing.

Beoogd effect

EcoVrede in staat stellen om hun maatschappelijke bijdrage te kunnen blijven leveren

Argumenten

1.1 EcoVrede helpt mensen om niet verder af te zakken in een neerwaartse spiraal van armoede.

Uit de rapportage blijkt zonder meer dat EcoVrede maatschappelijke waarde heeft en dat haar inzet op de (middel)lange termijn maatschappelijke kosten bespaart. EcoVrede verleent acute (nood-)hulp met brood, inventaris of een plek om tijdelijk 'te werken'. Je kunt er direct terecht, onvoorwaardelijk en zonder verwachtingen. Het is een hulpverlenende instantie, weliswaar zonder professionele status, echter EcoVrede helpt mensen wel op weg om de participatieladder 'weer terug te vinden' om er een eerste stap op te kunnen zetten. Soms zijn ze een opstap naar reguliere instanties. Deze zijn blij met de aanvullende bijdrage van EcoVrede, omdat zo ook mensen die anders in het leven staan of niet in een hokje passen, verder komen.

2.1 De maatschappelijke waarde van EcoVrede laat zich niet monetariseren/kapitaliseren

EcoVrede bespaart geen direct in te boeken kosten. Bovendien laten besparingen door preventie zich moeilijk becijferen. Een financiële vertaling van de inzet van EcoVrede door bedragen te koppelen aan onder meer jeugdreclasseringstrajecten en begeleiding van participatieplaatsen is niet goed mogelijk. Dat trajecten bij EcoVrede deze professionele 'labels' daadwerkelijk hebben is in het onderzoekstraject niet bevestigd, evenmin als de genoemde aantallen en vergoedingen. Organisaties die cliënten bij EcoVrede ‘plaatsen’ geven juist aan dat dit mensen zijn waar geen formele vergoeding tegenover (kan) staan bij een informele organisatie als EcoVrede.

2.2 Het college gaat daarom uit van hetgeen EcoVrede nodig heeft om voor langere tijd haar activiteiten te kunnen uitvoeren: ruimte.

Omdat de waarde van EcoVrede zich moeilijk laat monetariseren is de vraag veel meer wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis. Dat is meer een keuze dan een objectief te bepalen gegeven. Meest praktisch is dan ook om uit te gaan van wat EcoVrede

nodig heeft om haar activiteiten voor de stad te blijven uitvoeren, namelijk het hebben van afdoende huisvesting. En dat vervolgens te kapitaliseren in een bijdrage. Uit het onderzoek blijkt dat EcoVrede een publieke waarde heeft die een ruimte van 400 tot 500 m2 rechtvaardigt.

2.3 *EcoVrede als beheerder van gemeentelijk vastgoed vinden wij geen optie*

EcoVrede opteert voor de rol van gebouwenbeheerder 'in ruil' voor huisvesting (zie haar toegevoegde reactie bij het rapport). Voor het college is dit geen reële optie. Ten eerste vanwege het niet beschikbaar hebben van vastgoed. Daarnaast zijn voor beheer van gemeentelijk vastgoed andere afspraken gemaakt die wij willen behouden. Tot slot omdat dit geen duurzame oplossing biedt voor EcoVrede. Wij denken ook dat leegstandsbeheer voor andere partijen geen reële duurzame optie is voor EcoVrede.

3.1 *Inkomsten en uitgaven van EcoVrede zijn met elkaar in evenwicht, uitgezonderd de kosten voor de belangrijkste randvoorwaarde: huisvesting.*

Een bijdrage kan zich beperken tot het financieel mogelijk maken van huisvesting. De verantwoordelijkheid voor het organiseren van de huisvesting blijft daarmee bij EcoVrede.

3.2 *Voor het creëren van een stabiele situatie is eenmalig ondersteuning door de gemeente gewenst*.

Voor maken van een goede nieuwe start wil het college EcoVrede eenmalig ondersteunen bij de overgang van de oude naar de nieuwe situatie, voor verhuiskosten en het afvoeren van afval. Daarnaast zal deze nieuwe subsidierelatie ingericht moeten worden, inclusief het maken van afspraken.

3.3 *Gedeelde inschatting van de structurele kosten voor huisvesting*.

De ruimtevraag van EcoVrede vertegenwoordigt naar schatting een bedrag van ongeveer € 30.000 per jaar, exclusief gebruikers-/servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Uiteraard geheel afhankelijk van of en zo ja welk pand er gevonden wordt en of de oplossing tijdelijk of permanent is. EcoVrede zelf geeft aan dat het mogelijk moet zijn om voor dit bedrag huisvesting te vinden van 500 m2 tot 1000 m2 (zie hun aanvulling bij het rapport).

3.4 *Een subsidieovereenkomst maakt heldere afspraken mogelijk*.

Focus zal hierbij vooral liggen bij het in monitoren van de resultaten en waarde en, het realiseren van verbeteringen m.b.t. professionalisering en management van de goederenstroom en het genereren van eigen inkomsten, zoals ook in het gezamenlijk traject naar voren is gekomen. Daarnaast verwoorden wij de verantwoordelijkheden. De gemeente Arnhem verleent een subsidie om de activiteiten van EcoVrede mogelijk te maken, EcoVrede is zelf verantwoordelijk voor het organiseren van haar huisvesting en aanverwante zaken.

Er lijkt op dit moment geen bestaande brede subsidieregelingen binnen de gemeente waar EcoVrede zonder meer gebruik van kan maken (anders dan die voor vrijwilligers waar al uit geput wordt).

Kanttekeningen en risico's

2.1 Vergoeding van huisvesting is niet gebruikelijk

Op dit moment is geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat kan rekenen op structurele (vergoeding van) huisvesting. Benadrukt moet hoe dan ook worden dat EcoVrede zelf verantwoordelijk blijft voor (het vinden van) eigen huisvesting. Wij gebruiken de factor 'ruimte' vooral om de publieke bijdrage te kunnen kapitaliseren.

Wij hebben uw raad de toezegging gedaan dat wij in vervolg op de casus EcoVrede en op basis van de opgedane leerervaringen in dit traject, met een aantal andere 'armoede-initiatieven' in beeld zullen brengen welke vraagstukken bij hen leven en op welke wijze daar gezocht kan worden naar een meer duurzame oplossing. Die toezegging pakken wij op.

2.2 EcoVrede heeft een forse huisvestingsvraag

Door EcoVrede wordt een bijzonder groot oppervlak gevraagd van 1.000m2. Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar desalniettemin uitzonderlijk veel en onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief. Voor een duurzaam toekomstmodel voor EcoVrede is het hoe dan ook raadzaam en wenselijk de ruimtevraag te beperken. De huidige situatie van EcoVrede laat overigens zien dat dit lastig is: naast de nieuwe tijdelijke huisvesting aan de Middachtensingel is óók de oude locatie aan de Industrieweg nog steeds niet verlaten.

3.1 De werkelijke kosten voor huisvesting kunnen hoger en lager zijn

Het voorzien in de ruimtevraag van 1000m2 is mogelijk niet haalbaar met de geboden bijdrage.
De in de rapportage uitgewerkte pragmatische oplossing van een vaste uitvalsbasis van ca. 500m2 voor verzamelen en uitgifte van goederen, gecombineerd met flexibele ruimten in de wijken voor de overige functies, kan dan perspectief bieden.

Een representatieve markthuurprijs ligt rond €70 per m2 BVO (opgave Jacco Vogelaar BMV), de kostprijsdekkende huur van het huidige pand aan de Middachtensingel zou bij benadering €55 per m2 zijn. Dit is exclusief gebruikers- en servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat dit normkosten zijn en zich in de markt een buitenkans kan voordoen.

3.2 Het lukt EcoVrede niet tijdig andere ruimte vinden

EcoVrede staat zelf aan de lat voor het organiseren van de nieuwe huisvesting en alle aanverwante zaken. Wij gaan er vanuit dat beide nog in gebruik zijnde locaties dan ook per 1 september zijn verlaten en zullen daar op toezien.

Participatie

Het rapport is - onder kundige begeleiding van IPW - in samenwerking met EcoVrede en mede op basis van interviews met partners en cliënten tot stand gekomen.

Financiën

Wij stellen voor de kosten voor 2021 en 2022 (bijdrage aan EcoVrede, verhuisvergoeding en gemeentelijke uitvoeringskosten) te dekken binnen het armoedebudget.

Uitvoering

- EcoVrede zoekt zelf naar een pand voor de vaste uitvalsbasis, dat geschikt is om in ieder geval de belangrijkste unieke bijdrage (laagdrempelig brood en spullen uitgeven) te kunnen vervullen, gedacht wordt aan 500 m2.
- Een nieuwe locatie moet zijn gevonden per 1 september 2021, de afspraken op de huidige locatie vervallen op dat moment. EcoVrede wordt verzocht dan ook de locatie aan de Industrieweg echt te verlaten (dit was voorwaarde voor acceptatie van de huidige locatie).
- Als de gemeentelijke bijdrage niet voldoende blijkt voor de gewenste huisvesting, dan moet EcoVrede de ruimtevraag beperken en / of additionele middelen genereren (niet door de gemeente gefinancierd). Ook kan EcoVrede het gesprek aangaan met andere organisaties, die beschikken over eigen middelen, of zij hierin kunnen samenwerken.
- Gemeente en EcoVrede zorgen samen dat EcoVrede gratis haar overtollige spullen weg kan brengen (grondstoffen en restafval, voor zover de spullen geen herbestemming kunnen krijgen), hiervoor is een verhuisvergoeding beschikbaar.
- Voor de eenmalige begeleiding van EcoVrede in de overgang naar een stabiele huisvesting schakelt de gemeente een projectleider in, deze maakt ook de afspraken over de verantwoording en wederzijdse verwachtingen.
- Zowel de gemeente als ook EcoVrede nemen de ingebrachte kritiekpunten serieus, voor de gemeente gaat het veelal om generieke aanbevelingen.
- In 2024 worden de afspraken geëvalueerd en wordt gekeken hoe verder te gaan.

Communicatie

Niet van toepassing

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Rapport 'De waarde van EcoVrede'
- Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage
- Aanbiedingsbrief Instituut voor Publieke Waarden

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	512225

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 maart 2021, nummer: 512225;

gelet op artikel 160 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De publieke bijdrage voor het werk van EcoVrede uit te drukken in de voor hen belangrijkste randvoorwaarde: 500 tot 1.000 m2 ruimte in Arnhem.
2. Hierbij in 2021 maximaal 50.000,- euro beschikbaar te stellen: 30.000 euro (of een x/12 deel daarvan) als maximale bijdrage, max 10.000,- euro vergoeding voor verhuizing en afvoer van spullen en 10.000 euro voor uitvoeringskosten aan de zijde van de gemeente. Daarnaast met ingang van 2022 voor drie jaar 30.000,- euro een incidentele subsidie beschikbaar te stellen op basis van heldere subsidievoorwaarden.
3. Dekking voor deze bijdrage voor 2021 te vinden in de bestaande middelen voor armoede en de bijdrage voor 2022 - 2024 mee te nemen in de voorbereiding van de begroting.
4. De afspraken in 2024 te evalueren.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

De waarde van EcoVrede
Rapportage

GEMEENTE Arnhem

INSTITUUT VOOR PUBLIEKE WAARDEN

Penvoerder: Thor Smits
Versie 1.6, 19-02-2021
Opgesteld door: Thor Smits met bijdragen van Thijs van den Enden en Lex Meiberg (Instituut voor Publieke Waarden), Gerda Dreise en Antoine Nikkessen (Gemeente Arnhem), Syne Fonk en Nelly Sendar (namens EcoVrede).

Inhoud

1 Opdracht en aanpak 3
1.1 Opdracht 3
1.2 Aanpak 4
2 De Waardendriehoek 5
2.1 Hoe werkt de waardendriehoek? 5
2.2 De Waardendriehoek van EcoVrede 6
3. Beeld uit de interviews 10
4. Wat is EcoVrede 'waard'? 12
4.1 Vertaling in een bijdrage 12
4.2 Subsidies gemeente Arnhem 13
4.3 Vergelijking met andere initiatieven 14
4.4 Kosten voor huisvesting 14
5. Verbeterpunten 16
5.1 Verbeterpunten voor de gemeente 16
5.2 Verbeterpunten voor Ecovrede 16
6. Conclusie en aanbevelingen 17

1 Opdracht en aanpak

1.1 Opdracht

De stichting EcoVrede is een particulier initiatief dat al meer dan 10 jaar actief is in Arnhem. De stichting begeeft zich met haar activiteiten op het vlak van duurzaamheid, armoede en, gezondheid. De stichting EcoVrede vraagt voor haar huisvesting ondersteuning van de gemeente Arnhem. In de afgelopen jaren is het onderwerp diverse keren aangekaart bij, en door, de gemeenteraad van Arnhem.

Wethouder Louwers heeft in de raadsvergadering van 9 juli 2020 toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de maatschappelijke meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen, alsmede de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet, welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en of EcoVrede voor een bijdrage van de gemeente in aanmerking zou moeten komen.

Gemeente en EcoVrede zijn na de zomer met elkaar in overleg gegaan over de uitgangspunten voor dit onderzoek. Conclusie was al snel dat het onderzoek in elk geval in goede onderlinge samenwerking zou moeten plaatsvinden, dus niet uitsluitend door een in te huren derde partij. Maar wel met een onafhankelijke partij die in de samenwerking zou kunnen ondersteunen. Grote voorkeur van zowel EcoVrede als van de gemeente ging hierbij uit naar het Instituut voor Publieke Waarden.

Strikt genomen is het 'onderzoek' daarmee niet onafhankelijk, maar onder onafhankelijke begeleiding van het Instituut voor Publieke Waarden uitgevoerd door de gemeente en EcoVrede samen.

Het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) heeft een inmiddels beproefd instrumentarium ontwikkeld voor het waarderen van een maatschappelijk initiatief. Met dit instrumentarium is ook binnen de gemeente Arnhem ervaring opgedaan. In de woorden van het Instituut zelf:

> *Hoe waardeer je een maatschappelijk initiatief? Dat is de kernvraag voor de toekomstige democratische verzorgingsstaat. De overheid verandert snel. Maatschappelijk ondernemers en burgers geven de publieke zaak vorm. Maar hoe moeten beleidsmakers, subsidieverstrekkers, fondsen, wethouders, en medeburgers waarderen wat ze doen? Wat maakt een initiatief tot een maatschappelijk initiatief en een ondernemer tot een maatschappelijk ondernemer? En wat legitimeert de inzet van publieke middelen, het schrappen van regels of het beschikbaar stellen van maatschappelijk vastgoed?*
>
> *Om die reden ontwikkelden we een waarderingsmodel. Opdat we initiatieven op hun publieke waarde kunnen waarderen. De waarden rendement (met schaarse middelen moeten we verstandig omgaan), legitimiteit (maakt het initiatief verschil?) en betrokkenheid (bestaat er draagvlak voor het initiatief?) staan centraal.*

De nu voorliggende rapportage is het product van een gezamenlijk transparant onderzoeks- en wegingsproces, tot stand gekomen in een productieve samenwerking tussen EcoVrede, enkele gemeentelijke vertegenwoordigers en het IPW. De erin gepresenteerde Waardendriehoek wordt herkend door zowel EcoVrede alsook door de opstellers namens de

gemeente. Uiteraard maakt B&W/de Raad een eigen afweging t.a.v. de vraag om investering van de zijde van EcoVrede, maar de hier geformuleerde conclusies en aanbevelingen vloeien wat beide partijen en het IPW betreft logisch voort uit de waardendriehoek. Ze vormen een werkbaar compromis. Er is begrip voor de gebleken beperkingen om de waarde van EcoVrede volledig in 'productie' en geld uit te drukken.

Oordeel van het IPW is dat het een mooie, evenwichtige rapportage is geworden, waarin de wegingskeuzes goed zijn omschreven. Er is duidelijk niet over één nacht ijs gegaan, er is veel energie geïnvesteerd om alle perspectieven aan bod te laten komen en te wegen en zorgvuldig gezocht naar een voor alle partijen goede oplossing.

Instituut voor Publieke Waarden	***Stichting EcoVrede***	***Gemeente Arnhem***
Lex Meiberg	Nelly Sendar	Gerda Dreise
Thijs van den Enden	Syne Fonk	Antoine Nikkessen
		Thor Smits

1.2 Aanpak

In dit rapport is de methode gevolgd van het Instituut voor Publieke Waarde. Als eerste stap is de zogenaamde waardendriehoek opgesteld, die inzicht geeft in verschillende aspecten van de publiek waarde van EcoVrede (hoofdstuk 2). Deze aspecten zijn vervolgens getoetst door interviews met een aantal partners en cliënten van EcoVrede (hoofdstuk 3). De resultaten hiervan hebben geleid tot aanscherping van de waardendriehoek in hoofdstuk 2.

Met het beeld dat uit de driehoek en de interviews naar voren kwam is geprobeerd om de maatschappelijke waarde te 'vertalen' naar of en hoe de gemeente dit in redelijkheid financieel of met andere middelen zou moeten waarderen. Onder meer wordt de vergelijking gezocht met andere initiatieven in Arnhem, en de bijdrage die de gemeente Arnhem daaraan levert (hoofdstuk 4).

Uit de sessies die hebben geleid tot de waardendriehoek, uit de interviews, overige gesprekken die zijn gevoerd om informatie boven tafel te krijgen, en uit de vergelijking met andere initiatieven, zijn waardevolle leerpunten voor beide partijen, alsmede mogelijke oplossingsrichtingen voor de hulpvraag van EcoVrede voren gekomen (hoofdstuk 5). Afgesloten wordt met de conclusies en de aanbeveling richting de Arnhemse gemeenteraad (hoofdstuk 6).

2 De Waardendriehoek

2.1 Hoe werkt de waardendriehoek?

De belangrijkste vraag die voorafgaat aan de vraag hoe we maatschappelijke initiatieven moeten waarderen, is welke waarden we dan moeten hanteren. Voordat we de vraag beantwoorden hoe je waarde toekent, is de vraag welke waarden je hanteert. Of, anders geformuleerd: in welke waarden druk je je initiatief uit? Is het een goed initiatief? Of een goedkoop initiatief? Of een rechtvaardig initiatief? Of een innovatief initiatief? Het zijn alleen waarde-oordelen. Sommige hebben de zweem van objectiviteit (goedkoop!), maar het blijven waarde-oordelen.

We zijn op zoek gegaan naar de kernwaarden van de drie belangrijkste actoren in het publieke domein. De samenleving, de overheid en de markt. Vervolgens hebben we daar kernwaarden aan toegekend. Vooral ook omdat we weten dat in het verleden de verzorgingsstaat een constellatie van markt, overheid en samenleving is geweest. De balans tussen deze drie domeinen, en hun onderlinge verhouding kan veranderen, maar de waarden die ze nastreven zijn noodzakelijk voor het oplossen van publieke problemen. We kwamen tot de volgende indeling:

Legitimiteit
We formuleerden legitimiteit als de kernwaarde van overheden. Het gaat on juridische legitimiteit (wat staat er in de wet), maar ook om de doelstellingen van wetten en beleid. En over de verhouding tussen de overheid en de burger/het initiatief. Hierbij staan vragen centraal als:

- Welke publieke waarde wordt gecreëerd (in welk gat springt dit initiatief)? En is die uniek?
- Hoe verschilt het initiatief of project van het bestaande aanbod, qua doelstellingen, doelgroep, of beoogde resultaten? Wat is er anders en/of beter aan?
- Levert het initiatief of project een bijdrage aan doelstellingen die voortvloeien uit beleid of wettelijke opdrachten? Zo ja, aan welke?
- Worden er mensen van het initiatief buitengesloten? Is dat problematisch?

Rendement
In het publieke domein beschikken we over het algemeen over schaarse middelen. Hoe effectiever we die besteden, des te meer geld we overhouden voor het oplossen van andere maatschappelijke problemen. De waarde rendement gaat over efficiency, hoe worden die schaarse publieke middelen ingezet. Daarmee is het de waarde van de markt. Hierbij staan vragen centraal als:

- Welke kosten worden er gemaakt?
- Welk deel zou de samenleving/gemeente moeten betalen?
- Wat levert het project of initiatief in financiële zin op? Is het bijvoorbeeld een vervanging van een vorm van zorg, arbeidsre-integratie, of worden er maatschappelijke kosten mee voorkomen? Zo ja, schat dan in hoeveel kosten worden bespaard.
- Waar slaan de baten neer? Wie heeft een financieel belang bij de uitkomsten van dit project of initiatief?

Betrokkenheid
Een derde waarde is betrokkenheid. Dat is de kernwaarde van de samenleving. In de eerste plaats gaat betrokkenheid erover dat mensen publiek initiatief nemen, niet om er geld aan te verdienen, maar om een publiek probleem op te lossen. Ten tweede betekent het dat er meerdere mensen bij betrokken zijn. We zouden van draagvlak kunnen spreken. Die betrokkenheid vatten we in vragen als:

- Van wie is dit project?
- Voor wie is dit project?
- Wat kunnen en willen mensen zelf doen, dankzij het initiatief? En wat gebeurt er als we niets doen?
- Welke manieren van betrokkenheid kunnen mensen tonen, als medeorganisator, supporter, uitvoerder of deelnemer? Zoals geld, tijd of netwerk inzetten, steun uitspreken, sponsoren, of zelf dingen doen.
- Hoe waarderen we deze betrokkenheid?

Deze drie waarden vormen samen een waarderingsinstrument. Niet om daarmee een ‘eindcijfer’ te geven: dit initiatief is een 8 waard. Maar om recht te doen aan de waarde die een initiatief heeft voor de maatschappij. Welke (financiële of andere) waardering vanuit de gemeente hierbij passend is, is een politieke vraag.

2.2 De Waardendriehoek van EcoVrede

EcoVrede heeft een bijzonder breed scala aan idealen, ambities en activiteiten. Bij het opstellen van de waardendriehoek is ernaar gestreefd om niet de volle breedte in beeld te brengen, maar juist om te zoeken naar de kern van de maatschappelijk bijdrage van EcoVrede. Dus: waar maakt EcoVrede het verschil en hoe verhoudt dit zich tot de huisvestingsvraag. Deze focus is mede van belang omdat niet alle activiteiten van EcoVrede direct leiden tot de ruimtevraag die de aanleiding is geweest voor dit rapport. Zo is een als zodanig zeer relevante activiteit voor EcoVrede zoals het voedselbos minder prominent in de beschouwing meegenomen.

Samengevat komt uit de sessies naar voren dat speerpunt van EcoVrede is om de brug te slaan tussen duurzaamheid en armoede, voor een gezonde samenleving.

Sterke punten van EcoVrede hierbij zijn: laagdrempeligheid, snelle actie, voor iedereen toegankelijk, vanuit menselijkheid, door middel van maatwerk, met recyclingmaterialen, voor bewustwording en voor duurzaamheid.

EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten doordat mensen niet verder afzakken in de armoede.

Waardendriehoek EcoVrede

LEGITIMITEIT

Welke bijdrage kan EcoVrede leveren aan beleidsdoelstellingen?

In de kern draagt EcoVrede bij aan armoedebestrijding en het verminderen van sociale problematiek door persoonlijke, laagdrempelige en integrale ondersteuning op:

- Fysiek/materieel: ondersteuning in primaire levensbehoeften, zoals het verkrijgen van gratis voedsel (voedsel in eigen tuin verbouwen), meubels, kleding, bibliotheek etc. Zo komen mensen binnen;
- Persoonlijk: 'nuldelijn', naast mensen gaan staan die nergens anders passen, weer perspectief verkrijgen, mee naar instanties, soms juridische ondersteuning;
- Sociaal: mensen die in een isolement zitten helpen om weer een plek in de samenleving te geven, contact te krijgen met hun medemens, re-integratie door vrijwilligerswerk, dagbesteding;

Daarnaast activiteiten op het gebied van duurzaamheid algemeen, niet specifiek gericht op armoede (Voedselbos, afvalinzameling/recycling en nieuwe economie), mede om bewustwording voor duurzame oplossingen binnen de eigen invloedssfeer te creëren.

Waar kan EcoVrede echt het verschil maken?

Ecovrede is uniek in haar integrale benadering van armoedebestrijding/vermindering sociale problematiek en dit daar waar mogelijk koppelen aan duurzaamheidsoplossingen. Mensen komen laagdrempelig binnen vanwege de gratis materiële ondersteuning, er wordt een gesprek aangeknoopt en mensen kunnen blijven. Partners geven daarnaast aan dat het uniek is aan EcoVrede dat het zo laagdrempelig is dat iedereen er terecht kan om de allereerste stap te zetten richting participatie - ook wie niet in het reguliere systeem past.

BETROKKENHEID

Voor wie is EcoVrede?

- EcoVrede is niet gebonden aan een wijk, maar werkt stadsbreed. Alle Arnhemmers kunnen er terecht.
- De doelgroep bestaat grotendeels uit mensen in armoede, 200 per week*, variërend van eenmalig tot dagelijks. Zij komen binnen omdat EcoVrede hen fysiek helpt, met onder meer brood en meubels. Van daaruit wordt breder naar problemen gevraagd en geholpen of doorverwezen.
- EcoVrede is ook voor de mensen die er werken: 20 stagaires en 20 vrijwilligers* (van 'doelgroep' tot mensen die het initiatief belangrijk vinden). Iedereen die een bijdrage wil leveren aan duurzaamheid en armoedebestrijding in de breedste zin van het woord kan als vrijwilliger aan de slag.

Van wie is EcoVrede?

- De organisatie wordt volledig gerund door vrijwilligers.
- Partners (SIZA, reclassering, RIBW, Leger des Heils) 'plaatsen' cliënten (30 per jaar*) die ze nergens anders kwijt kunnen, bij Ecovrede. Hetzelfde geldt voor opleidingen met lastiger te plaatsen leerlingen. Het gaat o.a. om mensen met een taakstraf, mensen die moeten (re-)integreren (o.a. statushouders), mensen met een beperking.
- Gemeente geeft al een aantal jaren bescheiden financiële steun (zie Rendement). Het college van Arnhem geeft hierbij aan dat Ecovrede op doelniveau activiteiten verricht die ook het college belangrijk vindt.

RENDEMENT

Opbrengsten

- €15.000 per jaar: o.a. uit subsidie voor vrijwilligerswerk (Eurojobs) en ruim 2/3 uit donaties en vergoedingen.
- EcoVrede begeleidt mensen waarvoor partners geen geld ontvangen of op een wijze die niet voldoet aan formele kwaliteitscriteria. Dit maakt dat EcoVrede hier geen inkomsten van heeft (al zou ze dat deels anders willen).
- Het is een bewuste keuze om geen geld te vragen voor voedsel of producten, omdat deze laagdrempelige ingang een essentieel onderdeel is van EcoVrede. De doelgroep heeft immers weinig tot geen geld.

Kosten

- €15.000 per jaar: materieel, onderhoud, logistieke zaken, administratie, afvalverwerking, gemeentebelastingen.
- Momenteel betaalt EcoVrede niks voor het pand. De gemeente gunt EcoVrede het gebruik van dit pand, met een normwaarde van €55 per m2 per jaar.
- Er zijn geen personeelskosten omdat er alleen gewerkt wordt met vrijwilligers (meer dan 20.000 uur).
- Nu vraag naar 1000m2 ruimte, waarvan ongeveer 500m2 voor spullen opslag. De overige ruimte is voor werkplaatsen, keuken, administratie en gespreksruimten.

Potentiële maatschappelijke opbrengsten

- Vanuit bijzondere bijstand kunnen mensen in aanmerking komen voor vergoeding van basismeubilair. Gemeente Arnhem heeft hiervoor een exclusief contract met 2Switch, maar een dergelijke constructie zou ook voor EcoVrede denkbaar zijn.
- EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten doordat mensen niet verder afzakken in de armoede, maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard.
- De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis.

*Alle kengetallen zijn gebaseerd op schattingen van EcoVrede en/of partners, in een normaal (niet-corona) jaar. We adviseren dat bij het verlenen van (financiële) ondersteuning goede monitoring wordt opgezet om dit te onderzoeken.

2.2.1 LEGITIMITEIT

Welke bijdrage kan EcoVrede leveren aan beleidsdoelstellingen?
In de kern draagt EcoVrede bij aan armoedebestrijding en het verminderen van sociale problematiek door persoonlijke, laagdrempelige en integrale ondersteuning op fysiek/materieel, sociaal en persoonlijk gebied.

- Fysiek/materieel: ondersteuning in primaire levensbehoeften, zoals het verkrijgen van gratis voedsel (voedsel in eigen tuin verbouwen), meubels, kleding, bibliotheek etc. Zo komen mensen binnen.
- Persoonlijk: 'nuldelijns', naast mensen gaan staan die nergens anders passen, weer perspectief verkrijgen, mee naar instanties, soms juridische ondersteuning.
- Sociaal: mensen die in een isolement zitten helpen om weer een plek in de samenleving te geven, contact te krijgen met hun medemens, re-integratie door vrijwilligerswerk, dagbesteding

Daarnaast ontplooien ze activiteiten op het gebied van duurzaamheid, niet specifiek gericht op armoede (Voedselbos, afvalinzameling/recycling en nieuwe economie), mede om bewustwording voor duurzame oplossingen binnen de eigen invloedssfeer te creëren.

Waar kan EcoVrede echt het verschil maken?
EcoVrede is uniek in haar integrale benadering van armoedebestrijding en vermindering sociale problematiek en dit daar waar mogelijk koppelen aan duurzaamheidsoplossingen. Mensen komen laagdrempelig binnen vanwege de gratis materiële ondersteuning, er wordt een gesprek aangeknoopt en mensen kunnen blijven. Partners geven daarnaast aan dat het unieke aan EcoVrede is, dat het zo laagdrempelig is dat iedereen er terecht kan om de allereerste stap te zetten richting participatie – ook wie niet in het reguliere systeem past.

2.2.2 BETROKKENHEID

Voor wie is EcoVrede?

- EcoVrede is niet gebonden aan een wijk, maar werkt stadsbreed. Alle Arnhemmers kunnen er terecht. De doelgroep bestaat grotendeels uit mensen in armoede. Die komen binnen omdat EcoVrede hen fysiek helpt, met onder meer brood en meubels. Van daaruit wordt breder naar problemen gevraagd en geholpen of doorverwezen.
- EcoVrede is ook voor de mensen die er werken: zo'n 20 stagiaires en 20 vrijwilligers (van doelgroep tot mensen die het initiatief belangrijk vinden). Iedereen die een bijdrage wil leveren aan duurzaamheid en armoedebestrijding in de breedste zin van het woord kan als vrijwilliger aan de slag.

Van wie is EcoVrede?

- De organisatie wordt volledig gerund door vrijwilligers. Partners (SIZA, reclassering, RIBW, Leger des Heils) plaatsen cliënten die ze nergens anders kwijt kunnen bij EcoVrede. Hetzelfde geldt voor opleidingen met lastiger te plaatsen leerlingen. Het gaat onder andere om mensen met een taakstraf, mensen die moeten (re)integreren (zoals statushouders), mensen met een beperking. De Gemeente geeft al een aantal jaren bescheiden financiële steun. Het college van Arnhem geeft hierbij aan dat EcoVrede op doelniveau activiteiten verricht die ook het college belangrijk vindt.

2.2.3 RENDEMENT

Opbrengst

- €15.000 per jaar: o.a. uit subsidie voor vrijwilligerswerk[1] en ruim 2/3 uit donaties en vergoedingen.
- EcoVrede begeleidt mensen waarvoor de partners geen geld ontvangen of op een wijze die niet voldoet aan formele kwaliteitscriteria. Dit maakt dat EcoVrede hier geen inkomsten van heeft (al zouden ze dat deels anders willen).
- Het is een bewuste keuze om geen geld te vragen voor voedsel of producten, omdat deze laagdrempelige ingang een essentieel onderdeel is van EcoVrede. De doelgroep heeft immers weinig tot geen geld.

Kosten

- €15.000 per jaar: materieel, onderhoud, logistieke zaken, administratie, afvalverwerking, gemeentebelastingen.
- Momenteel betaalt EcoVrede niks voor het pand. De gemeente gunt EcoVrede het gebruik van dit pand, met een normwaarde van € 55 / m2.
- Er zijn geen personeelskosten omdat er alleen gewerkt wordt met vrijwilligers (meer dan 20.000 uur op jaarbasis).
- Nu vraag naar 1000m2 ruimte, waarvan ongeveer de helft voor presentatie van de spullen en levensmiddelen. De overige ruimte is voor werkplaatsen, keuken, administratie en gespreksruimten.

Potentiële maatschappelijke opbrengsten

- Vanuit bijzondere bijstand kunnen mensen in aanmerking komen voor vergoeding van basismeubilair. Gemeente Arnhem heeft hiervoor een exclusief contract met 2Switch, maar een dergelijke constructie zou ook voor EcoVrede denkbaar zijn.
- EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten doordat mensen niet verder afzakken in de armoede, maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard.
- De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis.

[1] 'Eurojobs'; 2018: € 2.480 - 7 vrijwilligers, 2019: € 2.959 - 8 vrijwilligers, 2020: € 3.481 - 12 vrijwilligers

3. Beeld uit de interviews

Er is een tiental interviews gehouden met vertegenwoordigers van instanties waar EcoVrede mee samenwerkt, partners uit het netwerk en cliënten[2].

Uit de interviews komt een rode draad tevoorschijn waarbij het werk van EcoVrede zeer gewaardeerd wordt. EcoVrede wordt gezien als laagdrempelig en toegankelijk. Iedereen is er welkom, vooral de allerarmsten. Ze benaderen de mens zoals die is. De persoon staat centraal, die wordt gezien en krijgt de ruimte, zonder voorwaarden of formaliteiten. De inzet van EcoVrede is uniek in het bieden van acute en gratis hulp, ondersteuning, of ritme en regelmaat.

EcoVrede is een hulpverlenende instantie zonder professionele status, maar ze helpen mensen wel op weg om de participatieladder 'weer terug te vinden' om er een eerste stap op te kunnen zetten. Soms zijn ze een ook de opstap naar reguliere instanties. Deze zijn blij met de aanvullende bijdrage van EcoVrede, omdat zo ook mensen die anders in het leven staan of niet in een hokje passen, verder komen.

Aangegeven is dat het vooral een plek is waar acute (nood-)hulp wordt verleend, met brood, inventaris of een plek om tijdelijk 'te werken'. Je kunt er direct terecht zonder allerlei voorwaarden en vooraf vastgestelde doelen die bereikt moeten worden.

Er wordt wel aangegeven dat de bijdrage van EcoVrede *aanvullend* is op de professionele instanties, maar er geen vervanging voor is. Het gaat hierbij niet om de kwaliteit van de dienstverlening, maar om de gevraagde formaliteiten en kwalificaties waar EcoVrede niet aan wil en kan voldoen. Dat betekent dat er vanuit de benaderde instanties géén sprake kan zijn van een vergoeding voor diensten van EcoVrede. Vanwege het aanvullende karakter zijn er geen inkomsten of een vergoeding voor de diensten van EcoVrede. Maar het zijn juist de klanten waar reguliere instanties geen raad mee weten die een plek kunnen krijgen bij EcoVrede. Professionalisering zou betekenen dat ze op andere instanties gaan lijken en hun identiteit verliezen.

In de woorden van EcoVrede zelf: *Maatschappelijk initiatief is feitelijk de bezemwagen van de economie. EcoVrede is vaak nog eens ‘de bezemwagen Achter de Bezemwagen’ vanwege alle mensen die tussen de regels vallen.*

EcoVrede geeft hierbij zelf aan dat het zeer nuttig is om iemand uit de armoede te halen. In de voetnoot staat hiervan een kort voorbeeld uit de praktijk geschetst[3].

---

[2] SIZA, Iriszorg, reclassering, Voedselbank, Leger des Heils, Sociale wijkteams, collega in tweedehands spullen, vrijwilliger EcoVrede en 2 cliënten.

[3] Persoon had geen eten, dakloos geweest, net een huis toegewezen gekregen maar nog geen spullen en in afwachting van een toekenning uitkering en een lening voor aanschaf van huisraad. Zodoende bij EcoVrede gekomen. Een noodpakket eten. Een koelkast, een bank, stoelen, een tafel, vaasjes, gordijnen, een tv, een bijzettafeltje, een bed, een matras, vloerkleden en tapijttegels, lampen, een kookstelletje, wat kleine spullen als schilderijtjes. Alles gebracht en naar binnen gebracht en geholpen met inrichten en ophangen. Bijkomende goede doelen: meldt zich als vrijwilliger, geen lening nodig, is enthousiast, komt uit depressie, voelt zich gehoord. Wij krijgen een goed beeld wat er speelt en koppelen dat waar nodig en toegestaan. Helpen de persoon overzicht te krijgen en zaken vlot te trekken of ook uit te leggen en leven op de rails te krijgen. Het geheel ontlast de andere zorgverleners zoals sociale wijkteams.

Maar er worden in vrijwel alle interviews ook zorgen naar voren gebracht over EcoVrede. Onder meer dat EcoVrede het moeilijk vindt om zich te focussen op waar ze echt goed in zijn, waardoor de aanpak chaotisch is. De keuze van EcoVrede om geen inkomsten te willen genereren, maakt dat ze afhankelijk zijn én blijven van derden.

Ook de sociale wijkteams benoemen EcoVrede als mensen met een groot hart, iedereen is welkom, een plek waar 'de persoon' centraal staat. De gratis brood- en spullenvoorziening is populair en verschillende coaches verwijzen hier dan ook naar. Uit de teams komt echter ook een kritisch geluid. Een groot deel van de gesproken coaches (5 van de 6) vindt EcoVrede 'rommelig', stelt dat EcoVrede niet alle geschapen verwachtingen waar kan maken en vindt dat EcoVrede geen bijdrage levert aan de begeleiding naar een stap hoger op de participatieladder. (Waarbij EcoVrede aangeeft dat hun doel ook is om mensen vooral 'een stap' te laten zetten).

De geholpen cliënten zelf ten slotte geven aan dat ze zich bij EcoVrede welkom voelden, zichzelf konden zijn. ‘Een thuis op basis waarvan ik weer kon opkrabbelen’ of een plek ‘om weer structuur aan mijn leven te geven’. Ook zij gunnen EcoVrede ondersteuning op bepaalde gebieden (bijv. de website), maar zijn in de kern positief over wat EcoVrede voor hen heeft betekend.

Voor enkele fragmenten uit de verslagen van de interviews wordt verwezen naar de bijlagen.

4. Wat is EcoVrede 'waard'?

4.1 Vertaling in een bijdrage

Uit voorgaande hoofdstukken blijkt zonder meer dat EcoVrede maatschappelijke waarde heeft, en dat er door de inzet van Ecovrede ook maatschappelijke kosten worden bespaard. Is er een objectief bedrag te noemen voor deze besparing?

In de waardendriehoek wordt geconcludeerd dat EcoVrede op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten bespaart, doordat mensen niet verder afzakken in de armoede. Maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard. Bovendien zijn kosten die bespaard worden door preventie moeilijk te becijferen. De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis. Dat is meer een keuze dan een objectief te bepalen gegeven.

Omdat EcoVrede voor hun verschillende activiteiten geen aantallen 'geholpen klanten' bijhoudt is niet vast te stellen hoeveel unieke klanten er zijn. Op basis van ervaringen houden we aan dat EcoVrede gemiddeld 200 mensen in de week helpt (met brood, groente- en fruit en voedselnoodpakket, juridisch en gezondheidsadvies, meubilair en dagbesteding). Sommigen daarvan komen eenmalig, sommigen zijn structureel ‘klant’ van EcoVrede. Daarnaast kan uitgegaan worden van 20 tot 30 mensen in een normaal jaar die via partners aan een traject geholpen worden. Dit is ooit meer geweest en zou ook weer kunnen groeien, volgens EcoVrede.

De indieners van de motie 'vind een permanente locatie voor EcoVrede' in de Arnhemse gemeenteraad van 8 juli 2020 stellen een financiële vertaling voor, door bedragen te koppelen aan onder meer jeugdreclasseringstrajecten en begeleiding van participatieplaatsen[4]. Dat trajecten bij EcoVrede deze professionele 'labels' daadwerkelijk hebben wordt echter niet bevestigd, evenmin als de genoemde aantallen en vergoedingen. Organisaties die cliënten bij EcoVrede ‘plaatsen’ geven juist aan dat dit mensen zijn waar geen formele vergoeding tegenover (kan) staan bij een informele organisatie als EcoVrede. De kracht van EcoVrede is ook juist dat ze mensen helpen die tussen wal en schip van professionele trajecten invallen. De vraag is ook of dat wel nodig is om tot de conclusie te komen dat het een verlies voor de stad zou zijn om EcoVrede te laten vallen'.

Het moet overigens benadrukt worden dat de hulpvraag van EcoVrede aan de gemeente ook om meer praktische zaken gaat, zoals het krijgen van een afvalpas. Er lijkt hier echter een juridische beperking op te liggen omdat het afval van Ecovrede als bedrijfsafval wordt bestempeld. De gemeente heeft wel een wettelijke zorgplicht voor inzameling en verwerking van huishoudelijk afval, maar niet voor bedrijfsafval. Daardoor vallen maatschappelijke organisaties tussen wal en schip. De gemeente onderzoekt mogelijkheden om maatschappelijke organisaties bij het aanbieden en verwerken van afval te faciliteren. Dit vraagstuk wordt separaat beantwoord[5].

[4] Verworpen motie 20M135 8 juli 2020

[5] Wethouder Bouwkamp zegt bij motie 20M264 "Diftar PLUS, voorstel 5: meer pasjes levert meer op" toe om aan de slag te gaan met het inventariseren wat mogelijk is binnen het reinigingsrecht.

4.2 Subsidies gemeente Arnhem

Bieden bestaande subsidieregelingen binnen de gemeente houvast om op basis daarvan de hoogte van een bijdrage vast te stellen? De gemeente Arnhem heeft in 2020 ruim 650 subsidies verstrekt. Het gaat om subsidies aan organisaties die activiteiten en werkzaamheden uitvoeren op het gebied van bijvoorbeeld sport, kunst & cultuur, amateurkunst, evenementen, klimaatadaptatie e.d. maar ook voor subsidies van wijkinitiatieven en andere aan de wijk gerelateerde activiteiten. Er lijken geen gemeentebrede subsidieregelingen te zijn waar EcoVrede zonder meer gebruik van kan maken, anders dan die voor vrijwilligers waar al uit geput wordt[6].

Voor al deze subsidies zijn verschillende regelingen met randvoorwaarden en criteria van toepassing. Voor een deel van de subsidies in de wijken moeten de criteria op basis waarvan (de hoogte van) het subsidiebedrag wordt vastgesteld nog verder worden doorontwikkeld. Hierbij gaat het om criteria als bereik, draagvlak, en incidenteel/structureel die bepalen of en hoeveel de aanvrager ontvangt.

Er is een aantal organisaties, zoals Rijnstad en RIBW die subsidies ontvangen voor activiteiten die voor een (klein) deel inhoudelijk wel te vergelijken zijn met dat wat Ecovrede doet maar strikt formeel er toch anders uitzien. De subsidie voor deze activiteiten maken bovendien onderdeel uit van een groot pakket van activiteiten waarin niet elke activiteit separaat inzichtelijk is gemaakt. Dit zorgt ervoor dat een goede vergelijking (in kosten) met de werkzaamheden van Ecovrede niet te maken is.

Tevens zijn in sommige subsidies aan organisaties ook de kosten van huur die aan de gemeentelijke panden moet worden betaald, meegenomen in het subsidiebedrag. Dat kan zorgen voor een ophogend effect omdat de gemeente uitgaat van een kostprijs dekkende huur die hoger kan uitvallen dan in de markt gehanteerde tarieven.

Hoewel daarvoor niet primair bedoeld, zijn er wel subsidies op wijkniveau verstrekt aan organisaties die wijkoverstijgend zijn en in sommige gevallen zelfs een stedelijk bereik hebben. De Teams Leefomgeving hebben door middel van gerichte subsidies in hun eigen wijk de lokaal verankerde partijen kansen geboden om zich verder te ontwikkelen tot partijen die een aantoonbare meerwaarde hebben voor de bewoners in de wijk en voor de ontwikkeling van de wijken zelf. Het initiatief loopt dan via Team Leefomgeving, maar de subsidie is dan voor meer dan alleen de wijk en in sommige gevallen zelfs voor de hele stad. Ecovrede zou via deze weg eventueel ook een aanvraag kunnen doen.

EcoVrede deelt huisraad uit aan mensen die dat nodig hebben (waarmee de goederen ook een rol hebben in dagbesteding en leertrajecten). Mogelijk bespaart dat op de bijzondere bijstand. Uitgangspunt bij de gemeente Arnhem is echter dat mensen in de bijstand zelf geld reserveren voor duurzame gebruiksgoederen. Voordat er geld c.q. goederen door de gemeente worden verstrekt worden mensen verwezen naar andere mogelijkheden (zoals website 'gratis spullen af te halen' e.d.) om aan goederen te komen. Dit is beschreven in een handboek. In dit handboek wordt overigens Ecovrede niet genoemd. Uitgangspunt is dus eerste zelf proberen te regelen en als dat echt niet lukt, kun je naar de gemeente. En dan

[6] Volgens EcoVrede heeft voormalig wethouder Ine van Burgstede hierover in een raadsvergadering gezegd: “We zijn jullie als categorie vergeten.” We hebben de Raadsnotulen hier niet op nageslagen.

zijn er strikte formele richtlijnen (met toetsingen en toeslagen) wanneer iemand wel of niet in aanmerking komt voor welk bedrag om gebruiksgoederen te kopen. Vaak krijgen ze dan geld om de gebruiksgoederen te kopen. Daar waar mensen "niet met geld om kunnen gaan" kunnen deze goederen ook in natura worden verstrekt. Daarvoor zijn er afspraken gemaakt met 2Switch waar gebruiksgoederen kunnen worden uitgezocht en de gemeente vervolgens de rekening betaald. Overwogen kan worden ook een dergelijke afspraak ook met EcoVrede te maken.

4.3 Vergelijking met andere initiatieven

Door de sterk uiteenlopende activiteiten van Ecovrede is er geen organisatie waar Ecovrede mee te vergelijken is. Zeker niet als het gaat om een organisatie die een subsidie van de gemeente Arnhem ontvangt. Een deel van de activiteiten die Ecovrede uitvoert wordt ook wel door andere organisaties uitgevoerd (denk bijvoorbeeld aan het diaconale werk) maar zijn niet zodanig objectief met elkaar te vergelijken om hiervoor een subsidiebedrag vast te stellen. Een ander deel is weer geheel uniek, zoals het gratis verstrekken van huisraad.

Vergelijkingen op basis van aantallen gaat ook al snel mank. Bij de 1200 gezinnen per week, die de voedselbank Arnhem extra steun geeft met een voedselpakket, met flink minder gebruik van ruimte, en waar slechts een zeer beperkte bijdrage van de gemeente tegenover staat, valt EcoVrede in het niet. Maar er gaan ook subsidies van duizenden euro's naar activiteiten met een aanzienlijk kleiner bereik dan dat EcoVrede heeft. Verstandig is dan ook om de vraag om te draaien: ga uit van wat EcoVrede *nodig* heeft om voor de stad behouden te blijven en toets of dat redelijk is. Dit is ook beter in lijn met de werkwijze van EcoVrede: denk niet vanuit de hokjes waar ze in zouden kunnen passen, maar kijk naar wie ze zijn en wat ze nodig hebben.

4.4 Kosten voor huisvesting

Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, zolang de kosten voor huisvesting daar niet in meegenomen worden. Een (extra) bijdrage is dus volledig gericht op huisvesting. Hier ontstaat het belangrijkste knelpunt in de casus: door EcoVrede wordt een bijzonder groot oppervlak gevraagd van 1000m^2 (zie ook hoofdstuk 6). Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar desalniettemin uitzonderlijk veel en onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief. En wellicht ten overvloede, het gaat hier om structurele kosten. Een incidentele bijdrage volstaat dus niet. Er is op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op structurele (vergoeding van) huisvesting (met uitzondering van organisaties waar de kostprijsdekkende huur wordt vergoed). Bovendien is het een fors bedrag.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt dit een bedrag van minimaal €30.000 (NB: *ook* als het een pand in gemeentelijk eigendom zou zijn, als een dergelijk pand al beschikbaar zou zijn[7]). Een representatieve markthuurprijs ligt rond €70 per m^2 BVO (opgave Jacco Vogelaar BMV), de kostprijsdekkende huur van het huidige pand aan de

[7] Zie raadsbrief afdoening Motie 19M140 'Gemeentelijk vastgoed voor maatschappelijke doeleinden': Kostprijs dekkende huur kan worden opgebracht door de initiatiefnemers en/of met subsidies vanuit andere beleidsvelden.

Middachtensingel zou bij benadering €55 per m^2 zijn. Dit is exclusief gebruikers- en servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat dit normkosten zijn en zich in de markt een buitenkans kan voordoen[8]. Er zijn volgens EcoVrede panden beschikbaar vanaf €40 per m^2.

Voor een duurzaam toekomstmodel voor EcoVrede is het hoe dan ook raadzaam de ruimtevraag te beperken. Besproken is een tussenoplossing voor de ruimtevraag: Naast 300-400m^2 als ruimte voor de presentatie van spullen en 100 m^2 voor levensmiddelen zoals brood, groente, fruit, kan de rest (werkplaatsen, administratie, gespreksruimtes) flexibel worden ingevuld. Het flexibele deel zou op verschillende locaties kunnen, bijvoorbeeld ondergebracht bij en in samenwerking met andere instanties (MFC, sociaal wijkteam, etc.). Een efficiënter gebruik van ruimte door het combineren van huisvesting met voedsel-, kleding-, en speelgoedbank is een mogelijkheid. Ook kan EcoVrede zelf door een meer gestructureerd gebruik van ruimte vierkante meters besparen.

De huidige situatie van EcoVrede laat overigens zien dat dit lastig is: naast de nieuwe tijdelijke huisvesting aan de Middachtensingel is óók de oude locatie aan de Industrieweg nog steeds niet verlaten. In de figuur hieronder is het ruimtegebruik/de ruimtevraag van EcoVrede schematisch vormgegeven, met toelichting van EcoVrede.

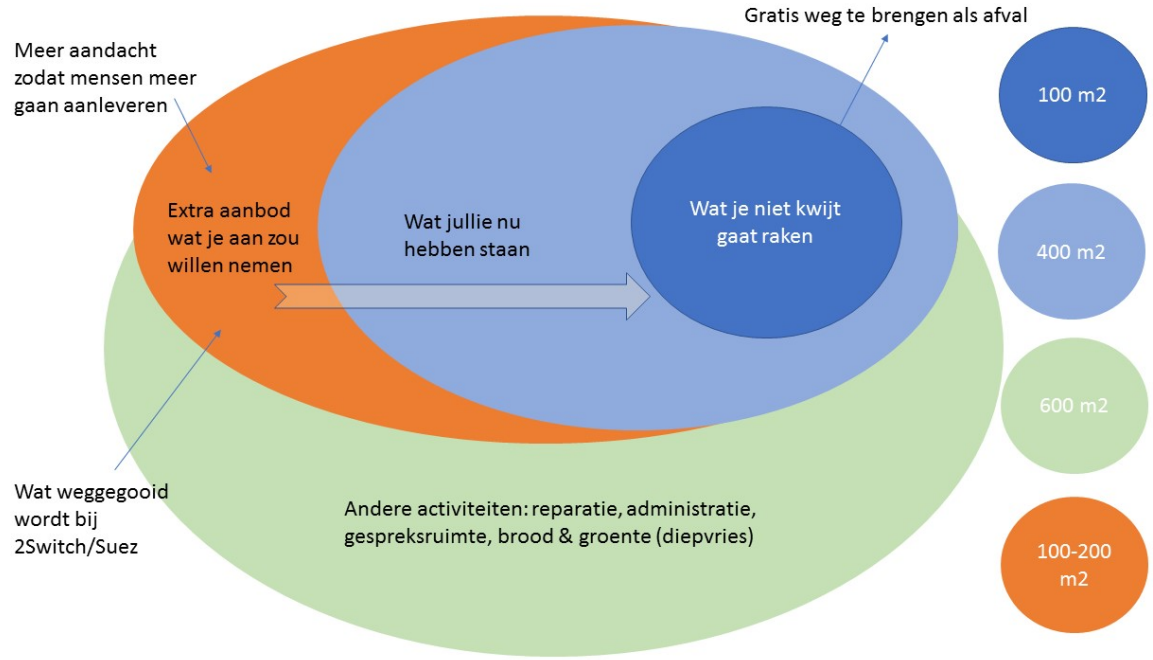

Figuur 1 Ruimtevraagstuk EcoVrede

Toelichting EcoVrede: EcoVrede vervult een functie in stimuleren van hergebruik en het verminderen van afvalstromen. Bij een goede afvoermogelijkheid van afval, en een verzamelpunt voor nog goede gebruiksgoederen af te geven op vrijwillige basis op een of de beide depots (Zuid en Noord) is er meer doorstroom voor EcoVrede en meer effectief voorraadbeheer mogelijk. Daarbij wordt er bespaard op volume aan afval en recycling en bewustzijn over die zaken bevorderd. De tekening geeft hiervan een visueel beeld.

[8] EcoVrede geeft aan graag gebouwbeheer te willen vervullen. Voor de gemeente is dit echter geen optie; zij hebben in algemene zin slechte ervaringen met niet-professionele leegstandsbeheerders. En zij geven aan dat dit geen (ook niet financiële) voordelen oplevert.

5. Verbeterpunten

Uit de sessies die hebben geleid tot de waardendriehoek, uit de interviews, overige gevoerde gesprekken om informatie boven tafel te krijgen, en uit de vergelijking met andere initiatieven, zijn waardevolle leerpunten voor gemeente en Ecovrede naar voren gekomen.

5.1 Verbeterpunten voor de gemeente

- Ruimte nemen om waardering voor een initiatief uit te spreken, ook als regels of andere bezwaren in de weg zitten.
- Een vast aanspreekpunt en (intern) verbinder benoemen voor stadsbrede maatschappelijke initiatieven (voor wijkinitiatieven is dit beter geregeld).
- Bij inzet van gemeentelijke instrumenten (zoals huisvesting, afval en heffingen) rekening houden met de flexibele inzet daarvan voor maatschappelijke initiateven en de mogelijke financiële gevolgen daarvan in de begroting.
- In het verlengde hiervan: reken voor gemeentelijk vastgoed een vaste lage huur voor maatschappelijke initiatieven, en zorg voor structurele dekking van het tekort op de kostprijs.
- Zorg dat initiatieven met een brede, algemene maatschappelijke waarde niet buiten de boot vallen door te specifieke doelen op te nemen in de voorwaarden.
- Zorg voor een makelaars punt voor de koppeling van vraag en aanbod van maatschappelijk vastgoed. Liefst onafhankelijk van de gemeente, maar wel met inbreng van gemeentelijk vastgoed in een 'ruimtebank'.

5.2 Verbeterpunten voor Ecovrede

- EcoVrede werkt breed, op allerlei facetten. Dat is haar kracht en haar zwakte. Het kan helpen, zowel op het gebied van benodigde ruimte en tijd, alsook op het gebied van toegevoegde waarde, om meer focus aan te brengen in activiteiten en werkzaamheden. EcoVrede wil nu helpen bij alles, maar is simpelweg niet de beste aanbieder op elk gebied. De unieke toegevoegde waarde is de laagdrempelige, integrale benadering van armoedebestrijding en vermindering van sociale problematiek. Daar zou de focus op moeten liggen.
- Zorg voor eigen inkomsten, ook al is het ideaal zoveel mogelijk zonder geld te doen.
- Meer structuur en organisatie is gewenst, zonder echt professioneel te worden (want dat zou ten koste gaan van de kracht van EcoVrede). Verbeteringen worden door partners gevraagd op het gebied van huisvesting, vervoersveiligheid, techniek en administratie.
- EcoVrede ziet waarde in spullen die anderen niet zien, maar mede daardoor stapelen de spullen zich op. Dat EcoVrede nog waarde ziet in veel spullen, wil niet zeggen dat de maatschappij moet opdraaien voor de kosten van opslag daarvoor. Wat na bepaalde tijd (bijv. 3 maanden) niet is opgehaald, moet weggegooid worden.
- Zorg voor een bedrijfsvoering waar minder ruimte voor nodig is. Als de ambities niet in de beschikbare ruimte passen, pas de ambities dan aan op de ruimte. Dit wordt vergemakkelijkt voor EcoVrede als er een goede afvalregeling voor hen is getroffen (zie aanbevelingen).
- Probeer niet te verharden in de relatie met gemeente. Als de top van de escalatieladder bereikt is, wordt een goed gesprek lastig. Bovendien schrikt het potentiële verhuurders af.
- Ga relaties aan met behoud van eigenheid, maar gericht op samenwerking.

6. Conclusie en aanbevelingen

Wethouder Louwers heeft in de raadsvergadering van 9 juli 2020 toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de maatschappelijke meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen, alsmede de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet, welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en of EcoVrede voor een bijdrage van de gemeente in aanmerking zou moeten komen.

Uit voorgaande hoofdstukken blijkt zonder meer dat EcoVrede maatschappelijke waarde heeft, en dat er door de inzet van Ecovrede ook maatschappelijke kosten worden bespaard.

EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten, doordat mensen niet verder afzakken in de armoede. Maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard. Bovendien zijn kosten die bespaard worden door preventie moeilijk te becijferen.

Door de sterk uiteenlopende activiteiten van Ecovrede is er geen organisatie waar Ecovrede mee te vergelijken is, zeker niet als het gaat om een organisatie die een subsidie van de gemeente Arnhem ontvangt. Een deel van de activiteiten die Ecovrede uitvoert wordt ook wel door andere organisaties uitgevoerd. Een ander deel is weer geheel uniek, zoals het gratis verstrekken van huisraad. Vergelijkingen op basis van aantallen gaat ook al snel mank.

Er lijken geen gemeente brede subsidieregelingen te zijn waar EcoVrede zonder meer gebruik van kan maken, anders dan die voor vrijwilligers waar al uit geput wordt.

De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis. Dat is meer een keuze dan een objectief te bepalen gegeven. Meest praktisch is dan ook om uit te gaan van wat EcoVrede *nodig* heeft om voor de stad behouden te blijven, en te toetsen of dat een redelijke bijdrage is.

Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, uitgezonderd de kosten voor huisvesting. De gevraagde oppervlakte is groot, namelijk 1000m^2. Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt de ruimtevraag van EcoVrede een bedrag van minimaal €30.000 per jaar, exclusief gebruikers-/servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Uiteraard geheel afhankelijk van of en zo ja welk pand er gevonden wordt en of de oplossing tijdelijk of permanent is. Er moet op gewezen worden dat er op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op structurele (vergoeding van) huisvesting (zoals boven al aangegeven wel indirect via de subsidies aan diverse organisaties). Een hier aan gekoppelde bijdrage zou bovendien relatief hoog zijn.

De aanbeveling aan de gemeente is op grond van bovenstaande als volgt:

- EcoVrede heeft maatschappelijke waarde en door de inzet van Ecovrede worden maatschappelijke kosten bespaard. Het behoud van EcoVrede voor de stad is dan ook uitgangspunt.
- Wat dit de gemeente 'waard' mag zijn is niet te becijferen. Dus ga uit van wat EcoVrede (structureel) *nodig* heeft om voor de stad behouden te blijven.

- Zorg dat EcoVrede gratis haar overtollige spullen weg kan brengen (grondstoffen en restafval, voor zover de spullen geen herbestemming kunnen krijgen). Dat geeft de mogelijkheid de hoeveelheid spullen te beperken tot een kwalitatief minimum, waardoor toch aan de behoefte kan worden voldaan van de mensen die een beroep op Ecovrede. Daardoor kan de beschikbare ruimte beter gebruikt worden. Dat betekent in ieder geval een afvalpas. EcoVrede vraagt daarnaast om een plek op het depot (Suez afvalbrengstation), zodat ze haar werk in verwerking en hergebruik kan doen.
- Een gemeentelijke structurele subsidie voor een ruimtevraag van 1000m^2 is mogelijk financieel moeilijk haalbaar. Hoewel de maatschappelijke waarde van EcoVrede in de waardendriehoek is verhelderd, zou de omvang van het bedrag dat daar jaarlijks mee gemoeid is (uitgaande van een marktconform normbedrag voor dergelijk grote ruimte) niet in verhouding staan tot de gemeentelijke bijdrage aan andere maatschappelijke initiatieven. De in deze rapportage uitgewerkte pragmatische oplossing van een vaste uitvalsbasis van ca. 500m^2 voor verzamelen en uitgifte van goederen, gecombineerd met flexibele ruimten in de wijken voor de overige functies, lijkt daarentegen wel een proportionele vertaling van de waarde. De met de waardendriehoek te legitimeren financiële ondersteuning vanuit de gemeente (de meerwaarde van EcoVrede voor de sociale basis in Arnhem is evident) zou de vaste uitvalsbasis structureel mogelijk maken.[9]
- Met ondersteuning van de gemeente zoekt EcoVrede naar een pand voor de vaste uitvalsbasis, dat geschikt is om in ieder geval de belangrijkste unieke bijdrage (laagdrempelig brood en spullen uitgeven) te kunnen vervullen. Voor een eventuele grotere omvang dan ca. 500m2 zou EcoVrede kunnen nadenken over hoe additionele middelen (niet door de gemeente gefinancierd) zouden kunnen worden gegenereerd.
- Voor de overige benodigde flexibele ruimte kan EcoVrede, evt. ondersteund door de gemeente, het gesprek aangaan met andere organisaties of zij hierin kunnen samenwerken.
- Zowel de gemeente als ook EcoVrede nemen de ingebrachte kritiekpunten serieus, met concrete actiepunten. Voor het realiseren van verbeteringen m.b.t. professionalisering en management van de goederenstroom en het genereren van eigen inkomsten, kan EcoVrede waar wenselijk ondersteuning krijgen van de gemeente.
- De gemeente helpt bij het monitoren van aantallen: hoeveel (unieke) inwoners helpt EcoVrede, waar ligt hun kracht en waar kunnen zij beter doorverwijzen?
- Zorg dat EcoVrede ondertussen niet op straat komt te staan.

[9] EcoVrede geeft hierbij aan: Bij een pand is een buitenruimte voor EcoVrede vanwege afvalstromen-scheiding, verschillende transportmiddelen die plek nodig hebben en aan- en afvoer van spullen belangrijk. Bij de huidige locatie Middachtensingel is daarvoor het redelijk omsloten schoolplein geschikt en bij andere locaties moet dat worden meegenomen.

Bijlage 1: Fragmenten uit de interviews

F.L. (Siza)
EcoVrede werkt nog altijd vanuit de basisgedachte van de WMO, waarbij vooral maatschappelijke initiatieven, vrijwilligers en mantelzorgers mensen helpen. Die mooie gedachte is in de praktijk niet oneindig gebleken, maar EcoVrede houdt vol. Het vraagt ook dat je passend moet communiceren met mensen die anders in het leven staan en dat doen ze. Dit maakt EcoVrede uniek. Ze voegen toe aan wat reguliere instanties doen zoals de Voedselbank (EcoVrede helpt ook mensen die net boven de norm komen, maar wel hulp nodig hebben) en 2Switch. In tegenstelling tot 2Switch zijn de spullen bij Ecovrede gratis.

Voor mensen die zelfstandig gaan wonen en geen huisraad hebben of geld daarvoor. Dan help ik ze via EcoVrede aan de meest basale spullen, twee weken geleden nog.
Andere vorm is dat cliënten vrijwillig aan het werk gaan bij EV, soms als tegenprestatie voor spullen ('voor wat hoort wat' principe). Vooral passend voor mensen die zich niet in het reguliere systeem thuis voelen, of het minder nauw nemen met afspraken (als je op afgesproken dag niet kan en afbelt, vragen ze bij EV: wanneer kan je wel?)

Lotte van den Berg (Reclassering)
EcoVrede is uniek in de totaalbenadering van de mens. Ze pellen af tot de kern van de persoon - wie is deze mens en wat heeft hij nodig? Vergelijkbare instanties kiezen eerder voor de doorloopsnelheid van een werkstraf, waardoor er meerdere mensen tegelijkertijd geplaatst kunnen worden. Bij EcoVrede gaat het niet om kwantiteit, maar willen ze meer doen voor de individuele persoon, een soort holistische benadering.

Maar stuur EcoVrede geen mensen die veel begeleiding nodig hebben, die tijd hebben ze niet. Ze kunnen het waarschijnlijk wel, maar ze kiezen er niet voor. Mensen met werkstraf zijn hier wel heel veilig: wie ben je en hoe kunnen we je helpen (= uniek). Geld is niet aan de orde want met werkstraffen zijn geen geldstromen gemoeid. Lotte benoemt dat EcoVrede meer focus zou mogen hebben, en hun website is een rommeltje.

Joop Toeter (coördinator Voedselbankwinkel en secretaris Leger des Heils)
EcoVrede wordt regelmatig (en eigenlijk alleen) ingezet voor gezinnen die geen of onvoldoende inventaris hebben. Voor de doelgroep die helemaal niets heeft. De meerwaarde zit in het gratis verstrekken, wat bij andere instanties niet altijd het geval is. Dat is bijvoorbeeld ook zo bij de broodbank, waar ook geen voorwaarden worden gesteld wat wel het geval is bij de voedselbank: formulieren en toetsen waaraan voldaan moet worden via de sociale wijkteams.

Hoewel Joop vindt dat EcoVrede veel goed doet vindt hij dat het onvoldoende gestructureerd is en er meer focus zou mogen zijn. Hij is kritisch over de hoeveelheid inventaris dat is opgeslagen. Dat zou volgens Joop veel beter en overzichtelijker kunnen. Er zou kritischer gekeken moeten worden wat nog van waarde is en er zou ook een grotere doorstroom moeten plaatsvinden (veel is zo oud dat niemand dat toch wil hebben). Nu is de helft niet zichtbaar en kan zo niet worden uitgegeven.

M.K. (Iriszorg)
Ik beveel EcoVrede van harte aan, ze doen iets unieks. In het westen van het land zou zoiets niet kunnen bestaan. Het is voor de allerarmsten, ook vluchtelingen en asielzoekers. Ik vond dit zo geweldig dat ik dit voor cliënten van Iriszorg ben gaan doen. Tientallen mensen zijn zo geholpen, soms ook vrienden, of bekenden. Enkele cliënten uit Zevenaar hebben ook bij EV geholpen als vrijwilliger, dit was hun dagbesteding. Ze gingen dan op de fiets naar Arnhem om bij EV spullen te sjouwen en te helpen. Enkelen bleven er hangen als vrijwilliger
Soms hebben ze bij EcoVrede zulke mooie spullen dat ze best een klein bedrag mogen vragen, dat advies heb ik ze ook gegeven. Dan hebben ze inkomsten. Nu vragen ze niets, alleen soms een vrijwillige bijdrage of tegenprestatie in natura. Een betere inrichting met alle spullen zou wel helpen, dan raak je eerder spullen kwijt omdat mensen beter zien wat er staat.

Henk Loef (re-integratiecoach bij Leger des Heils)
Kenmerkende van EcoVrede is dat 'de persoon' centraal staat (onvoorwaardelijk wie je als persoon bent) en dat het zeer laagdrempelig is om binnen te komen. Het is geen formele instantie maar kan mensen wel op weg helpen om weer een volgende stap te zetten op de participatieladder. Ze kunnen de eerste opvang zijn om weer 'gezien te worden'. Dit alles zonder allerlei formaliteiten en betalingsregelingen.

EcoVrede levert geen producten waar een vergoeding tegenover kan staan. Dat zou wel kunnen maar dan moeten er aan allerlei kwaliteitscriteria voldaan worden en moet er gewerkt worden met professionals. Dat gaat in deze 'structuur' zeker niet lukken. Misschien is juist dit feit ook hun charme. Je kunt er acuut terecht, laagdrempelig zonder voorwaarden en de persoon (en niet het 'plan met doelen') staat centraal. Een soort noodopvang als opstap naar de instanties die zorgen dat deze mensen een stap kunnen doen op de participatieladder.

Sociale wijkteams (op basis van een uitvraag bij diverse coaches)
Ervaringen met EcoVrede hebben volgens de coaches van de sociale wijkteams vooral betrekking op het verleden. De coaches die EcoVrede kennen zetten vooral in op de producten van EcoVrede als het gaat om gratis broodverstrekking en inventaris. Zij zetten de cliënten op het spoor naar EcoVrede.

Volgens de sociale wijkteams levert Ecovrede geen bijdrage aan de begeleiding naar een stap hoger op de participatie ladder. Ecovrede is geen officiële partner (die aan een aanbesteding heeft meegedaan) waar naar doorverwezen zal worden. Dus geen instantie waar de sociale wijkteams mee samenwerken maar in sommige (individuele) gevallen dus wel een instantie waar naar doorverwezen wordt voor gratis brooduitgifte en gratis inventaris.

Algemene opmerkingen over Ecovrede vanuit de wijkteams: mensen met een groot hart, iedereen is welkom en ze hebben van alles, een plek waar 'de persoon' centraal staat, maar rommelige organisatie met weinig structuur (geen overzicht), ze wekken verwachtingen die ze niet waar kunnen maken

Jan Reijnen (collega in tweedehands spullen)
Jan heeft een zaak in tweedehands computers aan de Hommelseweg. Door deze handel zit hij in hetzelfde netwerk als onder meer EcoVrede m.b.t. het hergebruik van spullen. In dit netwerk wordt gebruik gemaakt van elkaars expertise en soms de spullen die binnen komen.

Klanten overlappen deels. Klanten zijn mensen met weinig geld, en doorgaans Arnhemmers die niet het allerbest voor zichzelf kunnen opkomen. EcoVrede helpt individuen die 'het water aan de lippen staat'. Wat uniek is aan EcoVrede is dat ze alles doen zonder bezoldiging, zonder subsidies. Jan vraag zich ook af of het wel verstandig is van EcoVrede om helemaal niks aan inkomsten te willen genereren.

Kees van der Hurk (vrijwilliger)
Kees heeft gezien dat veel mensen geholpen worden door EcoVrede. Er komen veel mensen binnen. Wat bijzonder is voor EcoVrede is dat het vooral gaat om mensen die om wat voor reden dan ook niet in staat zijn om voor zichzelf op te komen en mede daardoor de drempel niet over komen naar officiële instanties. De drempel bij EcoVrede is laag. Iedereen wordt warm ontvangen, op basis van direct intermenselijk contact. Alles gaat in goed overleg met de mensen.

Het ophalen en uitdelen van spullen is een belangrijke drijvende activiteit voor EcoVrede. Tegelijkertijd levert dat ook organisatorische vraagstukken op. Opslag en distributie van spullen vergt best wel wat logistiek. Het bij elkaar brengen van vraag en aanbod is nu te veel een kwestie van toeval. De huidige huisvesting is volstrekt ontoereikend en het transport voldoet eigenlijk niet aan de minimum eisen van veiligheid.

Kees zou hopen dat er meer hulp komt van mensen die EcoVrede bij de ingewikkelder vraagstukken als logistiek en organisatie kunnen ondersteunen. En voor Nellie en Syne zou het goed zijn als ze zich wat mee beperken tot een paar hoofdzaken, ze zijn nu wel erg breed bezig. Minder doen, en meer geconcentreerd.

Kees vindt het jammer dat het werk van Nellie en Syne niet op waarde geschat lijkt te worden door de overheid. Hij heeft de indruk dat daardoor een verharding optreedt in de verhoudingen tussen overheid en EcoVrede. Dat is een gemiste kans.

Client 1
Client kwam bij EcoVrede terecht via Pro Persona in Oosterbeek. Hij werd er warm onthaald. Gelijk welkom, geen vragen. Bij EcoVrede mocht hij zichzelf zijn met zijn problemen, kreeg ruimte. Hij kwam er een paar jaar lang elke dag, die vastigheid en regelmaat was erg belangrijk voor hem. EcoVrede werd een thuis op basis waarvan hij weer kon opkrabbelen. Bij EcoVrede komt publiek van allerlei pluimage. Voor iedereen staat de deur open. Dagelijks komen er vele mensen voor allerlei dingen: brood, spullen, opvang. Cliënt bewondert de enorme inzet en doorzettingsvermogen van Nellie en Syne. Voor zover hij kan overzien is EcoVrede vrij uniek.
Hij zou het EcoVrede gunnen dat ze betere hulp krijgen op het gebied van bijvoorbeeld de website. De website zou een grote rol kunnen spelen in het bij elkaar brengen van vraag en aanbod (ook letterlijk voor de spullen). Een heldere en aantrekkelijke ‘Front Store’ van waaruit belangstellenden verder kunnen klikken. Nu is de website een wat ondoorgrondelijk samenstel van allerlei losse en verouderde onderdelen waarin je snel de weg kwijt raakt.

Client 2
Via politie en Herzorg heeft cliënt zijn taakstraf kunnen uitvoeren bij EcoVrede. Hij voelde zich gelijk welkom en is uiteindelijk ongeveer acht jaar actief gebleven als vrijwilliger. Voor hem was het een manier om een gereguleerde dagbesteding te hebben om zo weer

structuur aan het leven te geven. Bij EcoVrede komen per dag zeker 10 mensen aanlopen voor een vorm van hulp, eten kleding of spullen. Naar geld wordt nooit gevraagd, alles is gratis. Cliënt heeft ook bij 2Switch gewerkt en ergerde zich er daar aan dat mensen spullen voor niks komen brengen, terwijl er daarna hoge prijzen voor gevraagd worden. Een fiets bijvoorbeeld, die gratis afgegeven wordt maar voor over de 100 euro weggaat. Mensen die echt zonder geld zitten zijn daar dus niet mee geholpen.

Bijlage 2

EcoVrede noemt voor zichzelf de volgende verbeterpunten, in aanvulling op par. 6.2:

- PR verder verbeteren - meer laten zien wat wij doen met minder tekst
- Website en informatie overzichtelijker maken - meer met filmpjes werken
- Beelddenkers meer tegemoetkomen
- Interviews meer gebruiken voor ons verhaal
- Spullen beter presenteren, kritisch blijven innemen, uitgifte verder verbeteren
- Meer benadrukken dat wij werken voor de samenleving
- Integrale visie meer onder de aandacht brengen
- Bijdrage en wederdienst vraag verbeteren
- Het werven van sponsors verbeteren

In aanvulling op de verbeterpunten voor de gemeente in paragraaf 6.1 noemt EcoVrede:

- Maatwerkvoorziening via Sociale Zaken - individuele begeleiding (in verband met meerwaardebepaling)
- Doorverwijzing van Scalabor
- Verwijzing - ingang bij activerend werk
- Twee vaste contactpersonen binnen de gemeente Arnhem
- Elk half jaar gesprek in de vorm van een vaste agenda
- Beheerfunctie - onroerend goed eigenaren vragen om ruimte beschikbaar te stellen voor maatschappelijk initiatief -
- EcoVrede kan helpen als gebouwbeheerder
- Officiële opname in bestand wijkteams en doorverwijzing als zorgverlener
- Functie als pioniersplek - sociale en duurzame aspecten
- Vermelding website gemeente geregistreerd samenwerkingspartner
- Uitsorteercontainer bij afvalbrengstation voor EcoVrede
- Locatie voor voedselbos- opvang- werk - zodat het als initiatief gecombineerd kan worden met dagbesteding
- Een samenwerkingsovereenkomst
- Wat overblijft bij de Gemeente aan levensmiddelen en spullen
- houding en organisatie: een klacht is een signaal dat er iets niet goed zit - mediation inschakelen (?)
- sneller het gesprek aangaan wanneer blijkt dat partij of persoon de 25 uur investering te boven dreigt te gaan
- Monitoren, alle, trajecten die langer dan een half jaar duren - en daar actie op ondernemen -
- Antwoorden en bevestigen als norm werkwijze instellen
- Meer luisterende instelling ontwikkelen - toepassen
- Interne kwesties intern oplossen -niet bij de burger of partij neerleggen - raakt ook aan multidisciplinair werken - raad, ambtenaar en college meer helderheid voor de vraagsteller - wie doet wat laten zien= waar moet je zijn, zorgen dat het voor de buitenwereld zichtbaarder wordt, en knelpunten bespreken
- Nieuwsbrief maken voor de burger maken ten aanzien van verbeterde punten en nieuwe mogelijkheden.

Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage
7 maart 2021

Pagina 8 - 2.2.3 Rendement - Kosten;

tekst; • Momenteel betaalt EcoVrede niks voor het pand. De gemeente gunt EcoVrede het gebruik van dit pand, met een normwaarde van € 55 / m2.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 8 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- A. Wij hebben verplicht een contract met Ad Hoc moeten aangaan met tal van beperkingen en kosten, juridische consequenties en schade met tot zover (Maart 2021) niet de benodigde, toegezegde en gevraagde ruimte gekregen. De gemeente heeft zijn handen er geprobeerd vanaf te trekken door ons naar Ad Hoc te verwijzen wat ons een slecht werkbare situatie met veel gedoe heeft gebracht.
- B. Dit is een pand wat al gesloopt zou zijn. De werkelijke (norm-)waarde van het pand is veel lager ook gezien staat van onderhoud, lekkages etc.
- Over deze situatie is eind 2020 door de gemeenteraad een motie aangenomen die, tot op heden, maart 2021, niet is geëffectueerd. Wij ontvangen nog steeds betalingsherinneringen van Ad Hoc en hebben niet de toegezegd ruimtes. Er zijn zelfs ruimtes die voortdurend leeg staan in het pand met ook betere toegang.

Pagina 10

tekst; * De keuze van EcoVrede om geen inkomsten te willen genereren, maakt dat ze afhankelijk zijn én blijven van derden.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 10 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is door onze integrale aanpak, en een breed scala aan cliënten- hulpvragers, een overvloed aan regelingen waar in de praktijk nauwelijks iets mee te doen is door de spreiding over diverse en het specifieke karakter in aanvragen.
  Er is een vraag om daar een alternatief voor te bedenken dat mogelijk maakt.
  Regelingen zijn ingewikkeld en tijdrovend. Moeilijk toegankelijk enkel met (fulltime) betaalde kracht. Diversiteit wordt bestraft?
- Ruimte is de feitelijke vraag en op de kosten daarvan hebben wij weinig of geen invloed. De markt stijgt en daalt.
  -> Wij bieden een praktische aanpak en effectieve werkwijze in de vorm van gebouwbeheer www.evsgebouwbeheer.nl met het verzoek ons tot die markt toegang te geven door ons te erkennen in dit werkveld en ook in informatie over panden, eigenaren en bestemmingsplannen en dergelijke toegankelijk te maken voor ons.
  Wij zijn tot zover in ons bestaan in onze activiteiten altijd geholpen aan ruimte door en met hulp van de gemeente. Ook bij andere partijen waaronder IPKW.
- Diverse punten ter verbetering in dit onderwerp zijn door ons geschetst in de rapportage in het supplement.
- Het gaat om anders omgaan met mogelijkheden en buiten de traditionele vakjes durven gaan. Er is een punt op de horizon om naar te richten en een eerste stapje dat gezet kan worden. Beide zijn nodig en mogelijk.

Pagina 11 Tekst: De indieners van de motie 'vind een permanente locatie voor EcoVrede' in de Arnhemse Gemeenteraad van 8 juli 2020 stellen een financiële vertaling voor, door bedragen te koppelen aan onder meer jeugdreclasseringstrajecten en begeleiding van participatieplaatsen[4]. Dat trajecten bij EcoVrede deze professionele 'labels' daadwerkelijk hebben wordt echter niet bevestigd, evenmin als de genoemde aantallen en vergoedingen. Organisaties die cliënten bij EcoVrede 'plaatsen' geven juist aan dat dit mensen zijn waar geen formele vergoeding tegenover (kan) staan bij een informele organisatie als EcoVrede. De kracht van EcoVrede is ook juist dat ze mensen helpen die tussen wal en schip van professionele trajecten invallen. De vraag is ook of dat wel nodig is om tot de conclusie te komen dat het een verlies voor de stad zou zijn om EcoVrede te laten vallen'.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 11 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is een waarde en het geeft een indicatie. Zelfs bij niet 'formeel professioneel' zijn is er een unieke toegevoegde waarde.
- Het is een verlies voor de stad als dat wegvalt zoals ook de gemeenteraad heeft aangegeven met de centrale vraag maak het beeld van EcoVrede helder.

Pagina 11 - onderaan de pagina;

Het moet overigens benadrukt worden dat de hulpvraag van EcoVrede aan de gemeente ook om meer praktische zaken gaat, zoals het krijgen van een afvalpas. Er lijkt hier echter een juridische beperking op te liggen omdat het afval van Ecovrede als bedrijfsafval wordt bestempeld. De gemeente heeft wel een wettelijke zorgplicht voor inzameling en verwerking van huishoudelijk afval, maar niet voor bedrijfsafval. Daardoor vallen maatschappelijke organisaties tussen wal en schip. De gemeente onderzoekt mogelijkheden om maatschappelijke organisaties bij het aanbieden en verwerken van afval te faciliteren. Dit vraagstuk wordt separaat beantwoord[5].

[4] Verworpen motie 20M135 8 juli 2020

[5] Wethouder Bouwkamp zegt bij motie 20M264 "Diftar PLUS, voorstel 5: meer pasjes levert meer op" toe om aan de slag te gaan met het inventariseren wat mogelijk is binnen het reinigingsrecht.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 11 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Vier jaar geleden heeft de toenmalige wethoudster Ine van Burgstede in de Gemeenteraad aangegeven dat onze categorie 'was vergeten' naast bedrijven en burgers. Indertijd is al een vaucher voorgesteld in de raad voor EcoVrede voor brengen van afvalreststromen bij het depot. Dat is er, nu vier jaar later, nog niet. Wij hebben een uitgebreid plan ingediend tav aanvulling op afvalbeleid.
- Onze vraag is breder als enkel een afvalpas; het is een duidelijk afgebakende en uitgesorteerde - schoongemaakte afvalstroom in een vastgesteld volume mogen afgeven bij het gemeentelijk depot. Dat is een leer- werktraject en een kleine bijdrage in afval scheiden aan de bron en bewustwording van betrokken mensen en burgers.
- Er is een aangenomen motie van GroenLinks over dit onderwerp afvalstromen maatschappelijk initiatief maar heden (maart 2021) nog niet geëffectueerd.

Pagina 12 - subsidies gemeente Arnhem

Tevens zijn in sommige subsidies aan organisaties ook de kosten van huur die aan de gemeentelijke panden moet worden betaald, meegenomen in het subsidiebedrag. Dat kan zorgen voor een ophogend effect omdat de gemeente uitgaat van een kostprijs dekkende huur die hoger kan uitvallen dan in de markt gehanteerde tarieven.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 12 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Een kostprijs dekkende huur is van toepassing wanneer gekozen wordt voor verhuur. Dat is anders bij een beheer en een gebruiksovereenkomst. Daar zit winst en weinig kosten
- Wanneer Ad Hoc of een andere beheerder daar tussen zit ontstaat er een ander beeld. Er is dan een verdienmodel voor een externe partij bijvoorbeeld Ad Hoc in een gemeentelijk pand. Ad Hoc verdient tienduizenden euro's per jaar in gemeentelijke panden. Zodoende biedt EcoVrede een alternatief in beheer dat voor gebruikende partij en voor de gemeente beter uitpakt.
- Wij hebben al beheer uitgevoerd voor de gemeente en ook voor andere partijen. Het is praktisch en betaalbaar en heeft een kostendrukkend effect voor ons en voor de samenleving en voor de gemeente.
- De onkosten waren indertijd 5000 euro per jaar wanneer een keurmerk (opnieuw) wordt geëist door de gemeente..

Pagina 13

… zijn er strikte formele richtlijnen (met toetsingen en toeslagen) wanneer iemand wel of niet in aanmerking komt voor welk bedrag om gebruiksgoederen te kopen. Vaak krijgen ze dan geld om de gebruiksgoederen te kopen. Daar waar mensen "niet met geld om kunnen gaan" kunnen deze goederen ook in natura worden verstrekt. Daarvoor zijn er afspraken gemaakt met 2Switch waar gebruiksgoederen kunnen worden uitgezocht en de gemeente vervolgens de rekening betaald. Overwogen kan worden ook een dergelijke afspraak ook met EcoVrede te maken.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 13 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Specifiek is dit via EcoVrede doen een goede oplossing waar schulden al uitzichtloos zijn, mensen niet met geld kunnen omgaan en de situatie nog niet stabiel is en mogelijk een tijdelijk karakter heeft. Zo bespaart de gemeente, heeft de cliënt geen nieuwe schuld er bij en is een onkostenvergoeding voldoende om toch in te richten. Dat kan al snel veel besparen in moeilijke dossiers.

Pagina 13 onderaan en 14 bovenaan;

Tekst; 4.4 Kosten voor huisvesting Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, zolang de kosten voor huisvesting daar niet in meegenomen worden. Een (extra) bijdrage is dus volledig gericht op huisvesting. Hier ontstaat het belangrijkste knelpunt in de casus: door EcoVrede wordt een bijzonder groot oppervlak gevraagd van 1000m^2 (zie ook hoofdstuk 6). Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar desalniettemin uitzonderlijk veel en onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief. En wellicht ten overvloede, het gaat hier om structurele kosten. Een incidentele bijdrage volstaat dus niet. Er is op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op

structurele (vergoeding van) huisvesting (met uitzondering van organisaties waar de kostprijsdekkende huur wordt vergoed). Bovendien is het een fors bedrag.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt dit een bedrag van minimaal €30.000 (NB: *ook* als het een pand in gemeentelijk eigendom zou zijn, als een dergelijk pand al beschikbaar zou zijn[7]). Een representatieve markthuurprijs ligt rond €70 per m^2 BVO (opgave Jacco Vogelaar BMV), de kostprijsdekkende huur van het huidige pand aan de

[7] Zie raadsbrief afdoening Motie 19M140 'Gemeentelijk vastgoed voor maatschappelijke doeleinden': Kostprijs dekkende huur kan worden opgebracht door de initiatiefnemers en/of met subsidies vanuit andere beleidsvelden.

Middachtensingel zou bij benadering €55 per m^2 zijn. Dit is exclusief gebruikers- en servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat dit normkosten zijn en zich in de markt een buitenkans kan voordoen[8]. Er zijn volgens EcoVrede panden beschikbaar vanaf €40 per m^2.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 13 en bovenaan pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Hier wordt duidelijk dat het niet over huur van een locatie moet gaan maar over beheer en een gebruiksovereenkomst met taken. EcoVrede gebouwbeheer www.evsgebouwbeheer.nl heeft hierom een belangrijke functie. Het kost zeer weinig.
- Wij verzoeken die functie als gebouwbeheerder te mogen vervullen en toegang te krijgen van de gemeente tot deze mogelijkheid. Dit in combinatie met een kleinere vaste locatie, maakt veel mogelijk voor weinig geld.
- Tot zover in de afgelopen jaren heeft EcoVrede, buiten de Middachtensingel, nooit meer betaald als 250 euro all in. Dat was voor 1000 m2 ruimte! Daarna 650 m2 gratis inclusief. Meestal zelfs gratis gebruik op de diverse locaties. Dat zet de financiën en behoefte daaraan in een heel ander daglicht en is vele malen goedkoper voor iedereen! Wij hebben een overzichtsdocument opgesteld ten aanzien van panden en hoe dat zit bijgevoegd onderaan dit document.
- Via de Gemeente hebben wij tot zover gratis huisvesting gehad aan de Bosweg en aan de Trans en daarbij heeft de gemeente bij andere locaties actief geholpen

Bron; https://www.metafoorvastgoed.nl/rekenmodel-kostprijsdekkende-huur/

Iedere gemeente moet voldoen aan de Wet Markt en Overheid bij activiteiten zoals verhuur. Volgens deze wet moeten overheden minstens de integrale kosten doorberekenen, waardoor minimaal een kostprijsdekkende huur in rekening wordt gebracht. De kostencategorieën die in aanmerking dienen te worden genomen zijn de vermogenskosten, operationele kosten en afschrijvings- en onderhoudskosten van activa.

- Hier sluit bij aan; Ons voorstel voor een motie dat panden niet langer als drie maanden mogen leegstaan. Daarmee komt ruimte vrij in de stad voor maatschappelijk initiatief. Er is ruimte genoeg in de stad die wij graag beheren.
- Voortdurend ontstaat er een cijferrace. Wij hebben gebeld met DMV Makelaars en een makelaar gesproken. Prijzen voor panden zijn vanaf 40 euro per m2. Heel soms zelfs voor 35,-/m2. Dit is afhankelijk van de locatie/wijk/ situering.
- Recent was er de kerk in Klarendal van 1000m2 voor 2700 euro in de maand all in.

- Belangrijk voor EcoVrede gezien de markt lijkt een verdeling in een vast deel en een tijdelijk gebruik deel. Dat kan ingevuld worden met een vaste locatie, gebouwbeheer en een Romneyloods met bouwkeet in de praktische vorm.
- Ook voor een tuinlocatie - voedselbos voor EcoVrede speelt dezelfde kwestie al enige jaren -

Pagina 14 Tekst; De huidige situatie van EcoVrede laat overigens zien dat dit lastig is: naast de nieuwe tijdelijke huisvesting aan de Middachtensingel is óók de oude locatie aan de Industrieweg nog steeds niet verlaten.
-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Dit is een onjuiste constatering aan de zijde van de ambtenaren.Tot op heden is ons de toegezegde ruimte aan de Middachtensingel, nu 14 maanden later, nog niet ter beschikking gesteld. Zodoende hebben wij tot op heden niet kunnen verhuizen.
  650 m2 aan spullen,die al klein is voor ons, past niet in 240m2.
  Dit los van de bijkomende factoren als een (verplicht) wurgcontract met Ad Hoc.
- Een en ander in het beleid heeft ons zodoende veel schade berokkend. Hier is veelvuldig over gecommuniceerd en verzocht dit op te lossen. Tot op heden Maart 2021) nog niet.
- **Gebouwbeheerder EcoVrede met een kleinere vaste locatie voor weinig kosten is de complete oplossing.** Via onze erkenning indertijd verkregen is al duidelijk dat wij voldoen. Mocht een erkenning opnieuw gevraagd worden is ons verzoek vastgoed dit te laten regelen voor ons. Wij hebben al voldaan aan een en ander.

Pagina 14 Tekst; In de figuur hieronder is het ruimtegebruik/de ruimtevraag van EcoVrede schematisch vormgegeven, met toelichting van EcoVrede.
-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;
De ruimtevraag is hier niet weergegeven; Hier is de doorstroom in goederen verbeterd en inzichtelijk gemaakt hoe die kan worden bewerkstelligd door een locatie voor ons op het gemeentelijk depot beschikbaar te stellen en de afvoer van reststromen mogelijk te maken. Zo ontstaat er een unieke en werkbare situatie waarin het aanbod bij EcoVrede verbeterd, een maatschappelijke functie wordt vervuld en er een bijdrage wordt geleverd aan de recycling van goederen, bewustwording en dus minder afval.

Pagina 14 onderaan Tekst; [8] EcoVrede geeft aan graag gebouwbeheer te willen vervullen. Voor de gemeente is dit echter geen optie; zij hebben in algemene zin slechte ervaringen met niet-professionele leegstandsbeheerders. En zij geven aan dat dit geen (ook niet financiële) voordelen oplevert.
-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Dit is van de zijde van de gemeente onjuiste informatie. Wij hebben op verzoek van de gemeente indertijd een keurmerk aangevraagd en gekregen en een jaar gehad. En dat criteria was leidend indertijd. Echter; nadien is er geen (verdere) invulling aan gegeven door de gemeente - afdeling vastgoed.
- Wat levert geen (financiële) voordelen op? 50.000 per jaar betalen voor een locatie of ons gebouwbeheerder maken voor eigen en anders ruimtegebruik met minimale kosten?

Pagina 15 - 5.1 Verbeterpunten voor de Gemeente Liefst onafhankelijk van de gemeente, maar wel met inbreng van gemeentelijk vastgoed in een 'ruimtebank'

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is volgens diverse mededelingen aan ons in het afgelopen jaar geen gemeentelijk vastgoed meer. Welk gemeentelijk vastgoed zou hier in de ruimtebank ondergebracht moeten worden?
  Wij vragen sinds enkele jaren om inzicht in wat er aan vastgoed is van de gemeente en daarbuiten. Dat wordt telkens geweigerd tot op heden.
- Dit is een foute oplossing omdat het een loketfunctie betreft. Wij hebben daar bijzonder slechte ervaringen mee. Panden die 'verdwijnen' omdat je er naar vraagt - plotseling een andere invulling hebben zoals de kerk in Klarendal
- Van de gemeente zijn nodig; een soepele medewerking in de wijziging van bestemmingsplannen, waarde van panden, eigenaarschap, boekwaarde en werkelijke waarde en regelingen maken die in de praktijk in ieders voordeel zijn en kosten drukken.

Pagina 15 Verbeterpunten van EcoVrede Tekst; EcoVrede wil nu helpen bij alles, maar is simpelweg niet de beste aanbieder op elk gebied.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- De punten zijn niet door ons geformuleerd maar door de gemeente
- Welke organisatie in Arnhem is de beste aanbieder op elk gebied?
- Wij helpen mensen en werken aan duurzaamheid naar eer en geweten

Pagina 15; Tekst; De unieke toegevoegde waarde is de laagdrempelige, integrale benadering van armoedebestrijding en vermindering van sociale problematiek. Daar zou de focus op moeten liggen

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- De unieke toegevoegde waarde bij EcoVrede is een brug tussen duurzaam leven en armoede, hulp etc zoals beschreven in de tekst en diverse initiatieven en een integrale benadering van de burger. Daarbij advies ten aanzien van voedselbossen, lezingen, workshops, gastlessen, stageplaatsen en meer. Een leefbare en duurzame samenleving.
- Wij kiezen voor een integrale benadering. Voor de gemeente is het lastig dat dit meerdere beleidsterreinen omvat en bevat. Al vanaf ons ontstaan is dat feitelijk het onderwerp van gesprek. 'Wij passen niet in de vakjes'.
- Waar onze focus op zou moeten liggen is vooral op dat wat wij sedert jaren doen. Dat kan met wat hulp eenvoudig worden verbeterd. Hiervoor zijn diverse suggesties gedaan in deze rapportage

Pagina 15; Tekst; Zorg voor eigen inkomsten, ook al is het ideaal zoveel mogelijk zonder geld te doen.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

Bij gebouwbeheerfunctie kan ecovrede normaal verder werken op de basis zoals dit al jaren wordt gedaan met een kleine ondersteuning in aangegeven punten in deze rapportage..
Dat zijn kleine verbeteringen die eenvoudig zijn te realiseren binnen de gemeente.
Zie de bijlage die als laatste pagina is bijgevoegd in het document met een overzicht van praktische voorstellen.

Pagina 15 onderaan Tekst; EcoVrede ziet waarde in spullen die anderen niet zien, maar mede daardoor stapelen de spullen zich op. Dat EcoVrede nog waarde ziet in veel spullen, wil niet zeggen dat de maatschappij moet opdraaien voor de kosten van opslag daarvoor. Wat na bepaalde tijd (bijv. 3 maanden) niet is opgehaald, moet weggegooid worden.

- Zorg voor een bedrijfsvoering waar minder ruimte voor nodig is. Als de ambities niet in de beschikbare ruimte passen, pas de ambities dan aan op de ruimte. Dit wordt vergemakkelijkt voor EcoVrede als er een goede afvalregeling voor hen is getroffen (zie aanbevelingen).
- Probeer niet te verharden in de relatie met gemeente. Als de top van de escalatieladder bereikt is, wordt een goed gesprek lastig. Bovendien schrikt het potentiële verhuurders af.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- EcoVrede kan sinds vier jaar geen spullen afvoeren omdat er geen regeling is voor het afval. Deze opmerking is ongepast maar ook onjuist. Wij sorteren het afval keurig uit en de samenleving heeft daar voordeel van! Daarbij is het dagbesteding en een leer- werkmogelijkheid.
- Weggooien na drie maanden? Zonder toegang tot de stort?
- Verharding is vooral een proces waarin er niet werd geluisterd of gereageerd. Het gaat om openheid en duidelijkheid en goede contacten. Die zijn wederzijds verbeterd in de afgelopen maanden. Nu de praktische voorstellen concretiseren en het oude zeer en de praktische zaken die beschadigd zijn herstellen.
- **Er is voldoende ruimte in de stad te realiseren voor maatschappelijk initiatief!**

Pagina 16; Tekst; Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, uitgezonderd de kosten voor huisvesting. De gevraagde oppervlakte is groot, namelijk 1000m^2. Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt de ruimtevraag van EcoVrede een bedrag van minimaal €30.000 per jaar, exclusief gebruikers-/servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Uiteraard geheel afhankelijk van of en zo ja welk pand er gevonden wordt en of de oplossing tijdelijk of permanent is. Er moet op gewezen worden dat er op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op structurele (vergoeding

van) huisvesting (zoals boven al aangegeven wel indirect via de subsidies aan diverse organisaties). Een hier aan gekoppelde bijdrage zou bovendien relatief hoog zijn.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 16 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Bijvoorbeeld de voedselbank heeft volgens zeggen 2000 m2 en meer partijen zijn grootgebruikers in ruimte.
- Beter niet uitgaan van een kostprijs dekkende huur (!) Daar ontstaan problemen.
- De bijdrage kan relatief laag zijn door gebouwbeheer mee te ontwikkelen en zo echt te innoveren

Pagina 17 Tekst; Met ondersteuning van de gemeente zoekt EcoVrede naar een pand voor de vaste uitvalsbasis, dat geschikt is om in ieder geval de belangrijkste unieke bijdrage (laagdrempelig brood en spullen uitgeven) te kunnen vervullen. Voor een eventuele grotere omvang dan ca. 500m2 zou EcoVrede kunnen nadenken over hoe additionele middelen (niet door de gemeente gefinancierd) zouden kunnen worden gegenereerd.

• Voor de overige benodigde flexibele ruimte kan EcoVrede, evt. ondersteund door de gemeente, het gesprek aangaan met andere organisaties of zij hierin kunnen samenwerken.

• Zowel de gemeente als ook EcoVrede nemen de ingebrachte kritiekpunten serieus, met concrete actiepunten. Voor het realiseren van verbeteringen m.b.t. professionalisering en management van de goederenstroom en het genereren van eigen inkomsten, kan EcoVrede waar wenselijk ondersteuning krijgen van de gemeente.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 17 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is een actieve opstelling nodig van de gemeente in het faciliteren en openheid geven over panden, eigenaren, bestemmingsplan en dergelijke. Tot op heden is dat geweigerd en daar liep het proces vast.
- Dat de gemeente actief faciliteert in beheer door EcoVrede - panden daarvoor selecteert die wat langer in de markt zitten.
- over additionele middelen; gebouwheer met gebruiksovereenkomst biedt voldoende laagdrempelige mogelijkheden in aanvulling met een romneyloods met bouwkeet op locatie. Dat vraagt om aanwijzing van een plek en een plek bij het depot. Zo zijn er weinig tot geen additionele extra middelen nodig.

Panden en de wijze van beschikbaar zijn voor EcoVrede; Een overview;

Bijzondere panden en mogelijkheden;

Panden welke wij mochten gebruiken in de afgelopen jaren en de prijsstelling in het volgende korte overzicht. Wij denken dat het voor de beeldvorming goed is de link van dit document toe te voegen. Dat kan met deze link; https://docs.google.com/document/d/1_4nIdrbQSIQkF5s0XBQcUr09fO9Dr5UjNUt3Ct0Kt34/edit?usp=sharing Voor iedereen te openen of downloaden en toevoegen als bijlage.

Dit document helpt vooral in de beeldvorming en laat zien welke unieke mogelijkheden er zijn.. en wij nodig hebben. **Het laat ook zien dat hoge kosten niet nodig zijn. Diverse panden in dit overzicht zijn geregeld met bemiddeling van de gemeente Arnhem in een goede samenwerking.** De betrokkenheid van de gemeente is essentieel voor bestemmingsplan, gedoog en dergelijke. * De markt is aan het inzakken. Belangrijk daarop te anticiperen. Scholen, zoals het huidige gebouw Middachtensingel 1 waar wij gevestigd zijn en de waarde zie je in vergelijking met twee andere objecten die in goede staat zijn.

Er komen bijzondere panden voorbij zoals recent de onderstaande;
2000 euro/mnd voor 1000 m2 met 750 euro bijkomende kosten/maand en een ruime bestemming; Verlengde Hofstraat

Locaties die wij hebben mogen gebruiken in de afgelopen jaren en de voorwaarden;

Locatie; Industriestraat 11 - Bedrijfspand Eigenaar IPKW
650 m2 gedurende vijf jaar - enkel de gemeentebelastingen betaald. Verder gratis. Pand afgeschreven, niet verhuurbaar - zelf basisonderhoud doen. Water en elektriciteit inclusief

Locatie; Heilige hartkerk - burgemeesterswijk - 700 m2 - gebruik gratis Eigenaar Kerk combinatie met buurtcentrum Trans - van Gemeente Arnhem Centrum ook gratis met wat beheertaken

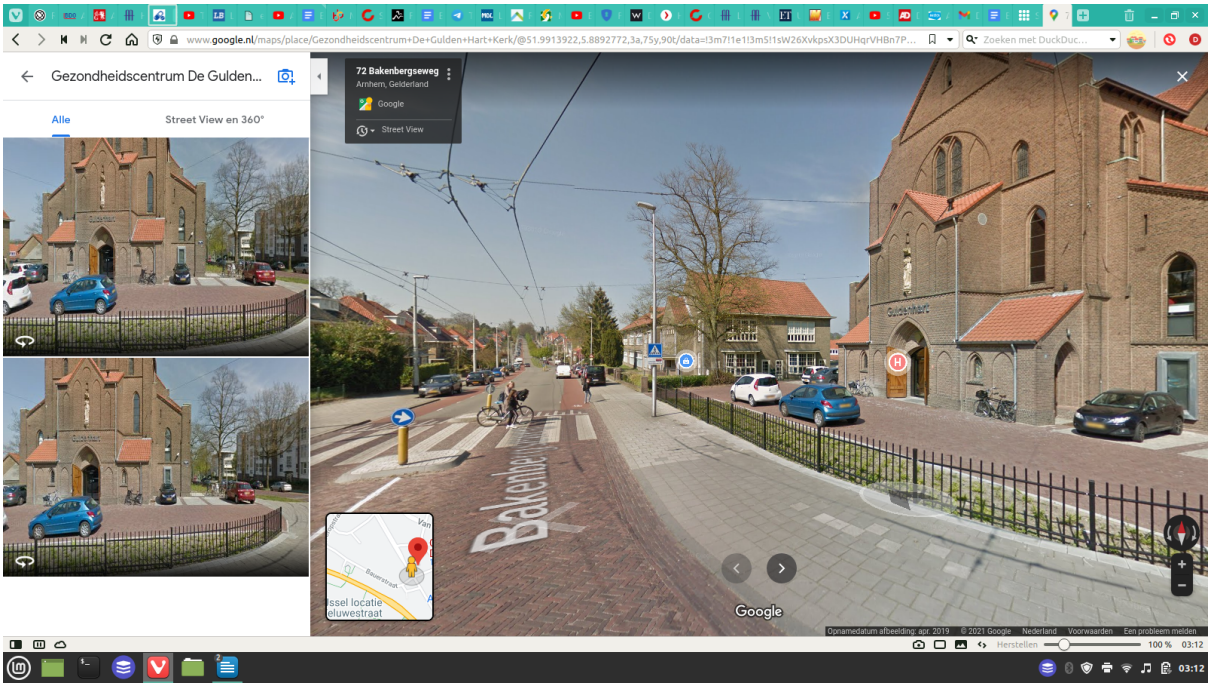

Locatie; Bosweg Gemeentelijk Depot 2016 - Terrein van een drie hectare met 600 m2 gebouw Eigenaar Gemeente Arnhem Gratis gebruik en Beheerfunctie voor EcoVrede en gebruik in combinatie met gebruik van buurtcentrum Trans in Arnhem Centrum Gratis. inclusief container inclusief gas, water en elektra

Locatie Torenflat Gildemeestersplein 1 - begane grond; Gedurende vijf jaar Eigenaar 1 Rijksgebouwendienst Eigenaar 2 Fris Investment Care Oppervlakte 1000 m2 Kosten; 250 euro in de maand all- in. Enkele onderhoud- toegang en beheertaken uitvoeren onder leiding, Met gebruik van keuken, koelcel, receptie, laadruimte.

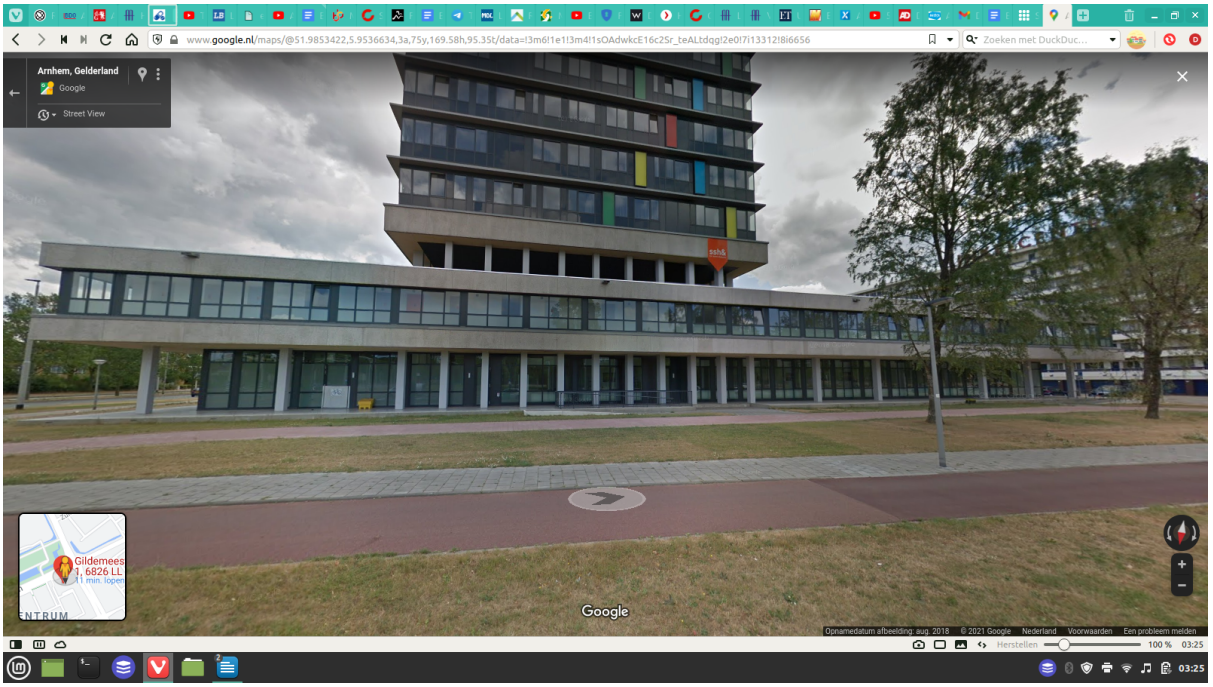

Locatie Pastorie Malburgen Eigenaar Kerk

300 m2. Bijeenkomstruimte en levensmiddelendistributie en gebruik van de tuinlocatie naast de kerk van 600 m2 - wij zorgen voor alles waaronder beheer Gebruik Gratis 2015 - 2016

Buurtcentrum De Trans - Arnhem Centrum

- Eigenaar; Gemeente Arnhem

Oppervlakte 350 m2

Gebruik gratis
Enkele kleine beheer- coördinatietaken gezien andere gebruikers
Deze locatie voor kantoor, voedsel, administratie en archief, gesprekken in combinatie met de Heilige Hart kerk als grotere werk- opslagruimte.

Vergelijkingsmateriaal voor de prijs van Middachtensingel Een met twee aangeboden panden;

Het betreft een representatief en goed onderhouden bedrijfscomplex op een uitstekende locatie. Het gebouw is gelegen op bedrijventerrein ‘Rijnpark’ te Arnhem. Op het bedrijventerrein zijn onder andere CCV, Het Geldersarchief, NTSA en UL International B.V. gevestigd. Van Oldebarneveldstraat 119 Arnhem **55 euro/m2/ per jaar**
https://www.fundainbusiness.nl/bedrijfshal/arnhem/object-41871168-van-oldenbarneveldtstraat-119/

Veldoven 9-11, Arnhem
Bedrijfshal **€ 49 /m²/jaar** 600 m² Units vanaf 200 m² DK Makelaars

Instituut voor Publieke Waarden
Zutphenseweg 37 - 7211 EA - EEFDE

L.S.,

We zijn als Instituut voor Publieke Waarden als procesbegeleiders betrokken geweest bij de totstandkoming van de Rapportage Ecovrede. Hierbij een korte toelichting van onze kant op hoe wij kijken naar het resultaat van afstemming dat er nu ligt.

Wij zijn als instituut gevraagd het gezamenlijke wegings- en waarderingsproces van de gemeente en Ecovrede te begeleiden, conform de Publieke Impuls methodiek. Deze methodiek stelt de gemeente in staat, in nauwe samenwerking met maatschappelijke partners, initiatief te waarderen en verder te brengen. Wij hebben in dit proces, dat voor alle partijen door de nieuwheid van de materie ook een exploratief karakter had, getoetst of de methodiek juist is toegepast. Dat is het geval en, zoals ook al in de rapportage verwoord onder 1.1., we constateren dat het een mooie, evenwichtige rapportage is geworden, waarin de wegingskeuzes goed zijn omschreven. Er is duidelijk niet over één nacht ijs gegaan, er is veel energie geïnvesteerd om alle perspectieven aan bod te laten komen en te wegen en zorgvuldig gezocht naar een voor alle partijen goede oplossing.

Er is overeenstemming over de wijze waarop de waarde van Ecovrede is verwoord (o.a. over de in 2.2. opgenomen waarderingsdriehoek) en over de werkbaarheid van het pragmatische compromis om het voortbestaan van Ecovrede als maatschappelijk initiatief te waarborgen. Daarmee is het doel van het onderzoek, komen tot een gezamenlijke weging, waardering en werkbare oplossing, ons inziens gerealiseerd. We betreuren het dat het niet is gelukt overeenstemming te vinden in de andere punten van dit rapport.

Het feit dat er nu, behalve de rapportage, ook een supplement ligt, zien we als een stap om tot besluitvorming te kunnen komen over de voorgestelde oplossingen. Gemeente en Ecovrede hebben tot het uiterste geprobeerd te komen tot een gezamenlijke tekst die voor beide partijen acceptabel is. We constateren dat de zienswijzen, op de punten die Ecovrede in het supplement aangeeft, tussen gemeente en Ecovrede op onderdelen verschillen. Bij deze zienswijzen spelen de onderlinge ervaringen en afstemmingen van de afgelopen jaren tussen de partijen een rol. Als instituut kunnen wij niet oordelen over de juistheid van dergelijke discussiepunten, wat een langdurig en diepgravend proces van waarheidsvinding zou vereisen.

Namens het Instituut voor Publieke Waarden,

Thijs van den Enden en Lex Meiberg

KVK: 58247084
IBAN: NL69ABNA0608779369
BTW: NL8529.44.421.B01

BEHANDELRESULTAAT

Informatief/Meningsvorming (1) 09 juni 2021

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek 'EcoVrede verdient nu duidelijk' en raadsvoorstel 'De waarde van EcoVrede'.

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: De Vries (PvdA), Maref (VVD), Hutten (CDA), Van Iperen (D66), Tujeehut (Arnhemse Ouderenpartij), Spruijt (Arnhem Centraal), Engelaar (PVV), Aydemir (DENK Verenigd Arnhem), Becker (ChristenUnie), Prinsen (GroenLinks), Cetintas (SP), De Groot (PvdD).

Verder aanwezig: namens EcoVrede de heer Fonk en mevrouw Sendar. Namens het Instituut Publieke Waarden de heer Meiberg en de heer Van den Enden. Mevrouw Louwers (wethouder) en de heer Smits (adviseur).

Verloop
De raadskamer heeft in de informatieve fase uitgebreid van gedachten gewisseld met de vertegenwoordigers van EcoVrede en het Instituut Publieke Waarden over het rapport 'De waarde van EcoVrede" en het voorliggende raadsvoorstel.

De presentatie die door EcoVrede is getoond tijdens het inspreken is aan de vergaderstukken toegevoegd.

Conclusie
De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat de informatieve bespreking is afgerond. De meningsvormende (1) bespreking zal op een volgende Politieke Avond geagendeerd worden.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

J. van der Loo

BEHANDELRESULTAAT

Meningsvorming (1) 07 juli 2021

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek 'EcoVrede verdient nu duidelijk' en raadsvoorstel 'De waarde van EcoVrede'.

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: De Vries (PvdA), Maref (VVD), Hutten (CDA), Van Iperen (D66), Van Hobbelen (Arnhemse Ouderenpartij), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Engelaar (PVV), Jansen (ChristenUnie), Simonis (GroenLinks), Cetintas (SP), De Groot (PvdD).
De fractie van DENK Verenigd Arnhem was niet aanwezig.

Verder aanwezig: Mevrouw Louwers (wethouder) en de heer Smits (adviseur).

Verloop
Op 7 juli heeft in de raadskamer de meningsvorming 1 behandeling van het raadsvoorstel plaatsgevonden en tegelijkertijd het agenderingsverzoek. Het agenderingsverzoek is voldoende behandeld en de m1 behandeling van het raadsvoorstel is afgerond. Er zijn twee toezeggingen gedaan door wethouder Louwers, die terug te vinden zijn in het behandelresultaat van de 7e juli. Er worden 4 moties overwogen (D66, GroenLinks, VVD en PvdD) en 1 amendement (D66) is aangekondigd. De meningsvorming 2 kan op woensdag 14 juli plaatsvinden. De wijzigingsvoorstellen kunnen tot en met maandag 12 juli vóór 12.00 uur ingediend worden bij de griffie.

Toezeggingen
Wethouder Louwers zegt bij de behandeling van de meningsvorming 1 op 7 juli toe, indien er een amendement wordt ingediend bij het raadsvoorstel ‘ De waarde van EcoVrede’ met de strekking “ Nieuwe locatie per 1 januari 2022 en de evaluatie te starten eind 2022 “ te omarmen.

Wethouder Louwers zegt toe de technische vraag van de PvdD m.b.t. welke afspraken er zijn over het wegbrengen van afval door maatschappelijke organisaties, dit na te vragen bij collega wethouder Roelofs en vóór de 21 ste juli de raadskamer van een antwoord te voorzien.

Conclusie
De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat het agenderingsverzoek voldoende is behandeld en dat de meningsvormende 1 bespreking van het raadsvoorstel is afgerond. De meningsvormende (2) bespreking kan op een eerst volgende Politieke Avond geagendeerd worden, wat betreft de raadskamer.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

K. Kalthoff

Memo

Datum : Dinsdag 13 juli 2021

Aan : Raadsleden en fractievolgers

Van : Martien Louwers

Betreft : Toezegging afval maatschappelijke organisaties

Bij de behandeling van het raadsvoorstel De waarde van EcoVrede op 7 juli 2021 heeft wethouder Louwers toegezegd de raadskamer van een antwoord te voorzien op de technische vraag van de PvdD, welke afspraken er zijn over het wegbrengen van afval door maatschappelijke organisaties.

De vraag is of er maatschappelijke initiatieven in Arnhem zijn waar bijzondere afspraken mee zijn gemaakt om gebruik te maken van de voorzieningen van onze afvalbrengstations of het (laten) ophalen van (rest)afval op de locatie van de maatschappelijke initiatieven (= bedrijfsmatig afval). Als voorbeelden werden werden door de PvdD genoemd de Vincentius Vereniging en 2Switch.

Ik kan bevestigen dat er met geen enkele organisatie in Arnhem dergelijke afspraken zijn gemaakt of andere mogelijkheden worden geboden dan die open staan voor particulieren of bedrijven. Vincentius heeft dit verzoek wel gedaan, maar hierop is hetzelfde antwoord gegeven als aan EcoVrede.

Voor specifiek 2Switch geldt wel dat zij een rol hebben in de afvalketen zélf. 2Switch is in de APV namelijk aangewezen als inzamelaar van bepaalde afvalstoffen. Met 2Switch is een concessie aangegaan voor onder andere de inzameling van bepaalde stoffen en gedeeltelijke afvalbewerkingshandelingen.

De waarde van EcoVrede

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	21 juli 2021
Zaaknummer:	512225
Portefeuillehouder:	Louwers

Aan de gemeenteraad, 14 juli 2021

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Van Iperen (D66), Hutten (CDA), Maref (VVD), Dilekci (Denk VA), Jansen (ChristenUnie), Hobbelen (AOP), De Groot (PvdD), De Vries (PvdA), Prinsen (GroenLinks), Çetintaş (SP), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal).
De fractie van de PVV was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Verder aanwezig: Louwers (wethouder), Smits (bestuursadviseur)

Besproken amendementen en moties
- amendement "Tijd om ruimte te vinden voor EcoVrede" (21A39) van de fracties D66, SP en Partij voor de Dieren
- amendement "Gemeente helpt bij het vinden van ruimte voor EcoVrede" (21A40) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP
- motie "Verbeter de ondersteuning maatschappelijke initiatieven" (21M154) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP
- motie "Eenmalige uitzondering voor EcoVrede" (21M159) van de fracties VVD en Arnhem Centraal

Verloop
- De wethouder kan positief preadviseren over amendement 21A39.
- De wethouder kan positief preadviseren over amendement 21A40 voor zover dit strekt tot ondersteunen met informatie en advies en netwerk.
- De fractie van het CDA dient de motie 21M159 mede in.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de M2 behandeling is afgerond.

De raadsadviseur, De voorzitter,

P. Wielaard J. van der Loo

Titel/onderwerp: 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Heleen Sauer en Paul van Hoof
Portefeuillehouder:	R. Paping C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3441 en 3710
		E-mailadres:	heleen.sauer@arnhem.nl; Paul.van.Hoof@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (m2)		
Toelichting	**Inhoud** Er liggen twee raadsvoorstellen tegelijk voor: 1. Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost 2. Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' Het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost is onderdeel van de Arnhem-Oost-aanpak, en wordt daarom tezamen behandeld. **Arnhem-Oost-aanpak** • De wijken Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen (samen 'Arnhem-Oost') kampen met aanzienlijke problemen. Bewoners met verminderde zelfdredzaamheid en veel vraag naar zorg, ondersteuning of begeleiding. Daarnaast is er veel overlast van bewoners onderling, een toename van schulden, werkeloosheid, nieuwe kwetsbare groepen, faillissementen en krimp van innovatieve sectoren en uit- of afstel van investeringen. • Met de Arnhem-Oost-aanpak wilt het college de situatie langjarig aanpakken en duurzaam verbeteren. • Onderdeel van de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen is een kernafspraak over leefbaarheid. Hierin spreken Arnhem en de minister voor BZK af om stadsvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Ook heeft BZK eind 2019 afspraken met 16 gebieden in Nederland afspraken gemaakt die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie behoren wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek. Die afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet. • Met de Arnhem-Oost-aanpak wilt het college invulling geven aan de motie 20M253 ("doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak). **Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds; Arnhem-Oost** • Zoals aangegeven spreekt BZK via de Woondeal en de afspraken met de 16 gebieden in Nederland commitment uit voor financiële ondersteuning. Vooruitlopend op deze meerjarige rijksinzet is begin dit jaar de regeling specifieke uiterking herstructurering volkshuisvesting (ook wel 'Volkshuisvestingsfonds) aangekondigd. • Het college heeft voor 18 mei 2021 een aanvraag ingediend voor een rijksbijdrage van €25,5 mln. Met voorbehoud van instemming van de gemeenteraad. Met deze investering kan in totaal een investeirng van €47,2 mln. worden gedaan in Arnhem-Oost. • De aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds ziet niet enkel op leefbaarheidsvraagstukken, maar is ook gericht op het renoveren en verduurzamen van woningen. Daardoor worden comfort, gezondheid, woonlasten en duurzaamheid stekr verbeterd. Hiervoor wordt een eigen bijdrage gevraagd van €20 tot €25 per maand voor 15 jaar van de bewoners. • De aanvraag is ook gericht op het ingrijpen van woonoverlast door het opkopen van in totaal 25 woningen (inpondingsregeling), het vergroenen van de openbare ruimte en wordt samengewerkt met corporaties, scholen in de wijken en met Scalabor,		

Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de meningsvormende 2 fase.
Spreekrecht publiek	Nee
Behandeladvies	<u>Vergaderorde M2</u> Het doel van de M2 is het bespreken van de reeds ingediende moties en/of amendementen. Behandeling gebeurt per motie of amendement, op volgorde van volgnummer: 1. Indiener licht motie of amendement toe 2. Woordvoerders van andere fracties krijgen de gelegenheid om vragen te stellen aan de indiener of hun standpunt te delen 3. De portefeuillehouder krijgt de gelegenheid om te reageren op de motie of amendement (pre-advies) 4. Woordvoerders kunnen reageren op de bijdrage van de portefeuillehouder Daarna is de volgende motie of amendement aan de beurt, totdat alle moties of amendementen zijn besproken. Interrupties zijn toegestaan, maar kunnen vanwege de tijd beperkt worden. Als in de m2-behandeling naar het oordeel van de raadskamer alle concept-moties en -amendementen behandeld zijn, kan het voorstel worden doorgeleid naar de besluitvorming.
Bijlagen	

Raadsvoorstel - Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'			
Bijlage 1 - 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost', uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost.			
Bijlage 2 - Wijkanalyses			
Bijlage 3 - Aangenomen motie Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak (20M253)			
Raadsvoorstel "Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost"			
Bijlage 1 - Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost			
Bijlage 2 - Bidbook: Achter de voordeur in Arnhem-Oost			
Bijlage 3 - Klimaatfonds Toets Aanvraag Volkhuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds			

Titel/onderwerp: **Moties vreemd aan de agenda van portefeuillehouder: Roelofs**

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 3774836 Petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	Raad		
Portefeuillehouder:	B. Roelofs		
Doel activiteit	Meningsvormend		
Toelichting	**Inleiding** De Agendacommissie heeft in de vergadering van 12 mei 2021 het Dagelijks Bestuur gemandateerd om voor de periode tot aan het zomerreces moties vreemd in raadskamers voor te bespreken en vervolgens de behandeling in de raad te beperken tot het stemmen over de moties vreemd aan de agenda. Een en ander conform de notitie die de Agendacommissie op 24 juni 2020 vaststelde. Dit heeft ertoe geleid dat het Dagelijks Bestuur een indeling heeft gemaakt voor het in raadskamerverband debatteren over de diverse moties vreemd aan de agenda. Tijdens de besluitvormende raad zal dan alleen nog gestemd worden over de moties. **Te behandelen moties vreemd:** 1. Motie vreemd aan de agenda Kinderburgemeester (21M54) van de fracties PvdA, CU, D66, CDA, GroenLinks, Arnhem Centraal en Partij voor de Dieren 2. Motie vreemd aan de agenda "Herinvoering kraakwagen" (21M35) van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij 3. Motie vreemd aan de agenda "Iedereen moet gewoon grofvuil weg kunnen brengen 2" (21M106) van de fracties VVD en Arnhemse Ouderen Partij		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Debat voeren en afronden zodat in de besluitvormende raad alleen hoeft te worden gestemd.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	De moties worden op volgnummer behandeld. Behandeladvies per motie: ▪ De 1e indiener krijgt (indicatief) 2 minuten om desgewenst de motie toe te lichten ▪ De portefeuillehouder krijgt kort de gelegenheid te reageren. ▪ De overige fracties krijgen de gelegenheid te reageren. *Interrupties zijn toegestaan* ▪ Stemming over de moties vindt plaats in de besluitvormende raad van 21 juli aanstaande		
Bijlagen			

Moties vreemd aan de agenda:
Motie vreemd aan de agenda Kinderburgemeester (21M54) van de fracties PvdA, CU, D66, CDA, GroenLinks, Arnhem Centraal en Partij voor de Dieren
Motie vreemd aan de agenda "Herinvoering kraakwagen" (21M35) van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij
Motie vreemd aan de agenda "Iedereen moet gewoon grofvuil weg kunnen brengen 2" (21M106) van de fracties VVD en Arnhemse Ouderen Partij

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	
Bij de bespreking van	Motie vreemd aan de orde
Motie van	Vincent Bouma, PvdA Nathalie Nede, CU Susan van Ommen, D66 Klaartje van Dillen, CDA Tülay Gemici, GroenLinks Lea Manders, Arnhem Centraal Leo de Groot, Partij voor de Dieren
Titel van de motie	Kinderburgemeester
Nummer Zaaknummer	**21M54**

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van ??? een besluit te nemen over Motie vreemd Kinderburgemeester.

De aanleiding is dat de indiende partijen het belangrijk vinden dat inwoners, en met name kinderen een belangrijkere rol krijgen in het politieke proces.

We weten dat

- Er al meer dan 30 Nederlandse gemeenten een kinderburgemeester hebben
- Een kinderburgemeester een brug kan vormen tussen de kinderen in Arnhem en de politiek
- Corona ook kinderen hard raakt
- De betrokkenheid bij de politiek bij kinderen hierdoor verhoogd wordt
- Er een verdrag van kinderrechten is

We vinden dat

- Arnhem ook een kinderburgemeester verdiend
- Door Arnhemse kinderen bij de politiek te betrekken, de kans groeit dat zij als volwassenen zich meer verbonden voelen bij de lokale democratie
- Een kinderburgemeester de politiek kan helpen bij het vinden van oplossingen
- Burgerparticipatie een belangrijke rol moet hebben in het besluitvormende proces
- Kinderen hier ook een rol in moeten hebben
- Er meer invulling gegeven moet worden aan het verdrag in zake van de rechten van het kind
- De Kinderburgemeester mede vormgeeft aan hoe kinderen (beter) bij beleid betrokken kunnen worden

- Alle Arnhemse scholen kandidaten aan kunnen dragen waaruit de kinderburgemeester gekozen wordt

Daarom roept de gemeenteraad het college op

- Om voor het schooljaar 21/22 met een voorstel te komen om tijdens dit schooljaar voor het eerst een kinderburgemeester te kiezen
- hierin bijzondere aandacht te hebben voor het volgende:
    - Dat de kinderburgemeester niet alleen een ceremoniële invulling krijgt, maar dat inhoudelijke onderwerpen voor kinderen leidend zijn;
    - Dat daarom zoveel mogelijk (ook) aansluiting wordt gezocht bij relevante beleidsvelden, in het bijzonder onderwijs en jeugd;
    - Dat de invulling past bij de belevingswereld van kinderen en geen onnodige druk of belasting voor kinderen meebrengt;
    - En dat daarnaast oog is voor een goede samenwerking met de Arnhemse scholen bij het proces om tot een gekozen kinderburgemeester te komen.

Raadsleden

Vincent Bouma, PvdA
Nathalie Nede, CU
Susan van Ommen, D66
Klaartje van Dillen, CDA
Tülay Gemici, GroenLinks
Lea Manders, Arnhem Centraal
Leo de Groot, Partij voor de Dieren

Motie vreemd aan de orde van de dag

Herinvoering kraakwagen (21M35)

De raad, bijeen op .....
gehoord de beraadslagingen,

constaterende dat,

als gevolg van diftar mensen vervreemd zijn geraakt van het afvalbeleid,

dit met name maar niet uitsluitend in de volkswijken heeft geleid tot een enorme toename van afvaldump en het dumpen van grof vuil,

overwegende dat,

de afschaffing van diftar een kans is om te komen tot een positieve gedragsverandering van mensen die dergelijke gedragen vertoonden,

het van groot belang is dat een schone buurt het nieuwe normaal

wordt, draagt het college op;

met niet aflatende inzet de meest vervuilde wijken zo schoon mogelijk probeert te krijgen en daarbij geen middel onbenut laat, waaronder de inzet van de kraakwagen

en gaat over tot de orde van de dag.

Elfrink, Dobbe, Cetintas (SP)
Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij

Zaaknummer:

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	
Bij de bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Rebin Maref – VVD Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Titel van de motie vreemd	Iedereen moet gewoon grofvuil weg kunnen brengen 2
Nummer Zaaknummer	**21M106**

De Raad,
Gehoord de beraadslaging,.

We weten dat:

- Iedere Arnhemmer 6x per jaar zijn/haar grofvuil mag aanbieden;
- Er Arnhemmers zijn die geen particuliere auto maar alleen een bedrijfsauto of leaseauto hebben;
- Zij vanaf 1 juli 2020 huiswaarts worden gestuurd met grofvuil als zij een logo op hun auto hebben, terwijl zij hiervoor wel afvalstofheffing betalen;
- Bij de toegangspoort bij de normale personenauto's het afval wordt beoordeeld;
- Niet iedereen een auto heeft;
- Mensen bedrijfsafval ook gewoon weg kunnen brengen met een auto zonder logo, bijvoorbeeld met de auto van de buren;
- Aan de poort gecontroleerd wordt wat en hoe veel men komt brengen;
- Het sinds kort voor auto's met logo alleen door het invullen van een online formulier mogelijk is om grofvuil weg te brengen;
- Een ruime meerderheid van de raad op 11 november voor dezelfde motie heeft gestemd zodat het probleem opgelost zou worden;
- De motie anders (bureaucratischer) is uitgevoerd dan hoe het in de motie is verwoord.

We vinden dat:

- Het vreemd is dat zzp'ers en anderen die in busjes of leaseauto's rijden met logo, geweerd worden van het afvalbrengstation, ook al staat er nog saldo op hun pas;
- Het onnodige bureaucratie is om elke keer als bedrijf een online papiertje aan te moeten vragen als men wil storten terwijl je gewoon je afvalpas gebruikt net als iedereen;
- Het nooit te voorkomen is dat er enig misbruik wordt gemaakt, welke regeling je ook instelt en dat bureaucratische maatregelen dit niet verhelpen.

Roept het college op:
Het voor mensen met een auto met logo of (kleine) bedrijfsauto met ingang van vrijdag 25 juni weer mogelijk te maken jaarlijks 6 keer hun particuliere grofvuil weg te brengen.

Raadsleden

Rebin Maref - VVD
Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij

RAADSKAMERADVIES

Moties vreemd aan de agenda, meningsvormende bijeenkomst 14 juli 2021

Moties vreemd aan de agenda, portefeuillehouder Roelofs

Zaaknummer:	
Portefeuillehouders:	Roelofs
Resultaat van bespreking:	

Woordvoerders bij de moties:
1. "Kinderburgemeester" (21M54)
2. "Herinvoering kraakwagen"(21M35)
3. "Iedereen moet gewoon grofvuil weg kunnen brengen 2"(21M106)

Venhoek (D66), Maref (VVD), De groot (Partij voor de Dieren), Manders (Arnhem Centraal), Groot (CDA), Gemici (GroenLinks), Bouma (PvdA), Wiggers (AOP)en Jansen (CU).
Niet vertegenwoordigd: de fracties van de SP, PVV en DENK/Verenigd Arnhem.

Verder aanwezig: wethouder Roelofs

Verloop
De moties 21M54 en 21M106 zijn besproken en van pre-advies voorzien door wethouder Roelofs namens het college. Deze moties zullen wellicht een tekstuele aanpassing krijgen in het dictum
De motie 21M35 is besproken en van een pre-advies voorzien. Deze is zonder correctie doorgeleidt naar de besluitvormende raad.

Toezegging
Er is geen toezegging gedaan.

Conclusie
De 3 bovenstaande moties zullen, indien niet tot intrekking wordt overgegaan, in stemming worden gebracht tijdens de besluitvormende vergadering van 21 juli.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

C. Prinsen

Titel/onderwerp: **Moties vreemd aan de agenda van portefeuillehouder: Van Dellen**

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 3774836 Petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	Raad		
Portefeuillehouder:	J. van Dellen		
Doel activiteit	Meningsvormend		
Toelichting	**Inleiding** De Agendacommissie heeft in de vergadering van 12 mei 2021 het Dagelijks Bestuur gemandateerd om voor de periode tot aan het zomerreces moties vreemd in raadskamers voor te bespreken en vervolgens de behandeling in de raad te beperken tot het stemmen over de moties vreemd aan de agenda. Een en ander conform de notitie die de Agendacommissie op 24 juni 2020 vaststelde. Dit heeft ertoe geleid dat het Dagelijks Bestuur een indeling heeft gemaakt voor het in raadskamerverband debatteren over de diverse moties vreemd aan de agenda. Tijdens de besluitvormende raad zal dan alleen nog gestemd worden over de moties. **Te behandelen moties vreemd:** 1. Motie vreemd aan de agenda "Goedkope Arnhemse ID-kaart moet blijven" (21M18) van de fractie SP **2.** Motie vreemd aan de agenda "Waardering voor schoonmakers en cateringmedewerkers" (21M87) van de fracties SP, PvdA, Partij voor de Dieren en GroenLinks		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Debat voeren en afronden zodat in de besluitvormende raad alleen hoeft te worden gestemd.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	De moties worden op volgnummer behandeld. Behandeladvies per motie: ▪ De 1e indiener krijgt (indicatief) 2 minuten om desgewenst de motie toe te lichten ▪ De portefeuillehouder krijgt kort de gelegenheid te reageren. ▪ De overige fracties krijgen de gelegenheid te reageren. *Interrupties zijn toegestaan* ▪ Stemming over de moties vindt plaats in de besluitvormende raad van 21 juli aanstaande		
Bijlagen			

Moties vreemd aan de agenda:
Motie vreemd aan de agenda "Goedkope Arnhemse ID-kaart moet blijven" (21M18) van de fractie SP
Motie vreemd aan de agenda "Waardering voor schoonmakers en cateringmedewerkers" (21M87) van de fracties SP, PvdA, Partij voor de Dieren en GroenLinks

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Nummer Zaaknummer	**21M18**

Goedkope Arnhemse ID-kaart moet blijven

De raad,
gehoord de beraadslaging,

overwegende dat,
in het coalitieakkoord 2014-2018 is afgesproken niet langer een gemeentelijke opslag te rekenen voor het verstrekken van een ID-kaart als de aanvrager nog geen ID-kaart of paspoort heeft of dat het eerder verstrekte identiteitsbewijs binnen een half jaar verloopt,

overwegende dat,
in het coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de leges niet stijgen;

constaterende dat,
het college de prijs van deze goedkope ID-kaart desondanks heeft verhoogt van 27 euro in 2020 naar 62 euro in 2021;

van mening dat,
het college daarover vooraf onvoldoende duidelijk is geweest;

van mening dat,
de verhoging ongewenst is;

draagt het college op,
de raad z.s.m. maar uiterlijk vóór 1 mei a.s. een voorstel te doen toekomen waarin de verhoging van de goedkope ID-kaart wordt teruggedraaid, de mensen die te veel hebben betaald daarvoor volledig te compenseren, dit eenmalig te dekken uit het resultaat van de jaarrekening 2021 en de dekking voor de jaren daarna op te nemen in de aankomende meerjarenbegroting,

en gaat over tot de orde van de dag.

Elfrink, Dobbe, Cetintas (SP)

Motie vreemd aan de orde van de dag

Waardering voor schoonmakers en cateringmedewerkers (21M87)

De raad, bijeen op .....

gehoord de beraadslagingen,

Constaterende dat
- De gemeente Arnhem op het stadhuis de schoonmaak en catering, via De Connectie, heeft uitbesteed aan Asito, Vitam en Scalabor,
- Dit vaste werkzaamheden betreft voor de gemeente Arnhem,
- De arbeidsvoorwaarden in de cao schoonmaak, catering, horeca en sociale werkvoorziening slechter zijn dan de cao gemeenten,

Overwegende dat
- Het onwenselijk is om onderscheid in arbeidsvoorwaarden te maken tussen medewerkers die samen werk doen voor de gemeente,
- Aanbestedingen leiden tot een race naar beneden, waarbij werkgevers mee moeten voor de laagste prijs, en ten koste gaat van arbeidsvoorwaarden,
- De gemeente zou moeten staan voor betrokkenheid en duurzaamheid voor de mensen die werken voor de gemeente,

Roept het college op
Met een voorstel te komen om de schoonmakers en catering medewerkers die dat willen, en die nu werkzaam zijn voor de gemeente, in dienst te nemen van de gemeente, in plaats van uit te besteden aan commerciële bedrijven met slechtere arbeidsvoorwaarden

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink (SP), de Vries (PvdA), de Groot (Partij voor de Dieren), Marie José Navis (GroenLinks)

Zaaknummer:

RAADSKAMERADVIES

Moties vreemd aan de agenda, meningsvormende bijeenkomst 14 juli 2021

Moties vreemd aan de agenda, portefeuillehouder Van Dellen

Zaaknummer:	
Portefeuillehouders:	Van Dellen

Resultaat van bespreking:

Woordvoerders bij de motie:
1. "Waardering voor schoonmakers en cateringsmedewerkers" (21M87)

Steenvoort (D66), Combée (VVD), Witberg (Partij voor de Dieren), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Hutten (CDA), Navis (GroenLinks), De Vries (PvdA).
Niet vertegenwoordigd: de fracties van de SP, PVV, ChristenUnie, DENK/Verenigd Arnhem en Arnhemse Ouderen Partij

Verder aanwezig: Van Dellen (wethouder)

Verloop
De motie 21M87 is besproken en van pre-advies voorzien door wethouder Van Dellen namens het college.

Toezegging
De wethouder zegt toe een voorstel aan de raad aan te bieden waarbij alle voor- en nadelen van het in dienst nemen van deze categorie medewerkers (schoonmakers en catering) uitgewerkt worden. De wethouder kan niet exact termijn aangeven op welke termijn hij dit kan doen, maar in ieder geval nog wel in de huidige bestuursperiode.

Gezien de toezegging overwegen de indieners de motie in te trekken. Omdat niet alle indieners van de motie vertegenwoordigd zijn in de raadskamer, wordt de motie vooralsnog gehandhaafd hangende het overleg tussen de indieners.

Conclusie
De motie zal, indien niet tot intrekking wordt overgegaan, in stemming worden gebracht tijdens de besluitvormende vergadering van 21 juli.

De griffier,

Kersten

De voorzitter,

Van der Loo